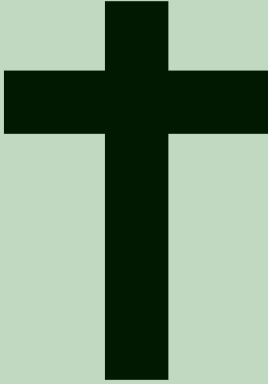

Ama Iaräs Na Ngät
Ama Rharesbane

The New Testament in the Ura Language of Papua New Guinea

Ama Iaräs Na Ngät Ama Rharesbane
The New Testament in the Ura Language of Papua New
Guinea
Nupela Testamen long tokples Ura long Niugini

copyright © 2019 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ura

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2024-02-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 21 Feb 2024

2899d6f1-45c9-5492-bd93-58312ca32319

Contents

Ma Matyu	1
Ma Mak	96
Ma Luk	157
Ma Jon	255
Ama Ngangda	
Arha Lat	330
Ma Romgäna	425
Ma Koringäna 1	470
Ma Koringäna 2	516
Ma Galesiaqäna	545
Ma Efesuskänä	561
Ma Filipaiqäna	577
Ma Kolosiqäna	588
Ma Tesalon- aikaqäna 1	599
Ma Tesalon- aikaqäna 2	608
Ma Timoti 1	614
Ma Timoti 2	627
Ma Taitus	636
Ma Filemon	642
Ma Hibruqäna	645
Ma Jems	678
Ma Pita 1	689
Ma Pita 2	702
Ma Jon 1	711
Ma Jon 2	721
Ma Jon 3	723
Ma Jut	725
Ama Nämñäm	
Sage Ma Jon	730

Ma Matyu

Ama Rhäväksäs

Ma Matyu di ama Judaqa näkt aa lat mudu di qat dräm gät ta ama takes nage ama ruvek bä ba ama Romgäna. Näkt ma Jisas ka mes ka bä qa met daqule aa lat bä qa män i ak na qa nämäni ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama ngangda bä äkt i qa di qa lu iarhongäkt moe qärqärhong i aurha Engeska qa mualat nä irhong. Ma Mak kä nä ma Luk di in des ma Matyu i ma Livai vä ina abuqem.

Ma Matyu qa säm bä rhakt täkt aa abuk iva bä ba ama Judaqäna qärarhani i rhat dräm ama enge va Ma Mru Ngät Ama Rharesbane qärangätni i ngät tamän sävät iarhongäkt kärqärhong iva irhong ngät täranas nasot. Qaku qa rhäväksäs sävät ama Judaqäna arha qärhong. Näkt ka märhamän ma ama rhäqäp nä imek sävät ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses. Ma Matyu di qaku nani a qa iva qat tes ma Ngämuqa aa ngärhipki.

Qa säm ivakt iva ama Judaqäna rhi lu i ma Jisas di ma Kraiss kärakni i mudu rha säm iva qa rhän nämäni rha. Dä soknga ma Matyu qa säm ama qoengitnäk nasot a ne bä sävät ma Jisas iva qa rhuqunäga vät a rha i ma Jisas di sa qa män nämäni ma Devit aa enevaqi.

Rhakt täkt ama abuk kit täväktsäs sävät ma Jisas i qa di ma Kraiss dä ama vitnaqa na qa bä rhoqoräkt dä ama enge sävät ma Kraiss pä Ma Mru Ngät Ama Rharesbane di sa rhäkmamär na ngät pä ma Jisas aa iar. Ma ama rhäqäp nä imek di ma Matyu qa märhamän bät tom däkt ama qäväläm i rhäkmamär. Vä ma Matyu aa abuk di qat tamän sävät ama däpquamek na ngät ama vänbon dä ama däpquamek na ngät ama siqutsiqut näkt ama ngärhäqyet da unmem ama enge na ama siqut näkt sävät ama ngärhäqyet da udiom ama märän. Ma Matyu qosaqi qa säm sävät ama ngärhäqyet na ngät ama rhisu sävät ma Ngämuqa aa Muräktpä.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Rha Sa Ma Jisas Dä Aa Narhoer Ngät Aa Qoeo (1-2)

Ma Jisas Aa Siqutsiqut Dä Aa Baptaiss (3-4:11)

Ma Jisas Ka Nasäng Na Aa Lat E Vät Ama Ngärhäktka Ma Galili (4:12-14:12)

Ma Jisas Kat Tet Nae Ma Galili (14:13-17:21)

Ma Jisas Aa Dängdängini Na Ngät Aa Lat E Ma Galili (17:22-18)

Ma Jisas Aa Lat E Ma Judia Dä E Ma Perea (19-20)

Ama Tadenas Iva Savuk Nani Ma Jisas Aa Tñäpki (21-27)

Ma Jisas Ka Märanas Nämät Ama Tñäpki (28)

Ama Qoengitnäk Nasot A

Ne Bă Săvăt Ma Jisas
(1:1-17/Luk 3:23-38)

¹ Ama abuk sä ma Jisas ma Kraiss aa mamäkkäna qarak i ma Devit aa emga näkt ma Abraham aa emga na qa.

² Ma Abraham di aa emga ma Aisak näkt ma Aisak di aa emga ma Jekop näkt ma Jekop di aa emga ma Juda qä na aa matpek dä aa läktpek.

³ Näkt ma Juda di aa imiom ma Peres kä nä ma Sera nävät ma Tamar. Näkt ma Peres di aa emga ma Hesron näkt ma Hesron di aa emga ma Ram.

⁴ Näkt ma Ram di aa emga ma Aminadap näkt ma Aminadap di aa emga ma Nason näkt ma Nason di aa emga ma Salmon. ⁵ Näkt ma Salmon di aa emga ma Boas nävät ma Rahap näkt ma Boas di aa emga ma Obet nävät ma Rut näkt ma Obet di aa emga ma Jesi. ⁶ Näkt ma Jesi di aa emga ma Devit karak i ama vitnaqa na qa.

Näkt ma Devit di aa emga ma Solomon nävät ma Uraia aa egutki. ⁷ Näkt ma Solomon di aa emga ma Rehoboam näkt ma Rehoboam di aa emga ma Abiya näkt ma Abiya di aa emga ma Asap. ⁸ Näkt ma Asap di aa emga ma Jehosafat näkt ma Jehosafat di aa emga ma Joram näkt ma Joram di aa emga ma Usia.

⁹ Näkt ma Usia di aa emga ma Jotam näkt ma Jotam di aa emga ma Ahas näkt ma Ahas di aa emga ma Hesekia. ¹⁰ Näkt ma Hesekia di aa emga ma Manase näkt ma

Manase di aa emga ma Amos näkt ma Amos di aa emga ma Josaia. ¹¹ Näkt ma Josaia di aa emga ma Jekonia qä na aa matpek dä aa läktpek päť ama qäväläm gärqomni i sa ama ulaqimärharhärhäkt nae ma Babilon da rut na rha nae bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Babilon.

¹² Bä nasot toqoräkt i sa rha met sämät ma Babilon di ma Jekonia di aa emga ma Sealtiel näkt ma Sealtiel di aa emga ma Serubabel. ¹³ Näkt ma Serubabel di aa emga ma Abiut näkt ma Abiut di aa emga ma Eliakim näkt ma Eliakim di aa emga ma Asor. ¹⁴ Näkt ma Asor di aa emga ma Sadok näkt ma Sadok di aa emga ma Akim näkt ma Akim di aa emga ma Eliut.

¹⁵ Näkt ma Eliut di aa emga ma Eleasar näkt ma Eleasar di aa emga ma Matan näkt ma Matan di aa emga ma Jekop. ¹⁶ Näkt ma Jekop di aa emga ma Josep karak i ma Maria arha egutka na qa qärakt i sa qia sa ma Jisas karak i rhat tes ka i ma Kraiss.

¹⁷ Bä äkt i ama qoengitnäk moe mänasäng inamäk nävät ma Abraham bä sävăt ma Devit di ama ngärhäqyisem da levaet nä itnäk näkt nävät ma Devit bä sävăt iomäkt ama qäväläm gärqomni i sa rha met sämät ma Babilon di ama ngärhäqyisem da levaet ama qoengitnäk näkt nävät iomäkt ama qäväläm gärqomni i sa rha met sämät ma Babilon bä sävăt ma Kraiss* di ama

* **1:17** ma Kraiss Na ama Judaqäna arha enge di rhakt täkt ama ngärhipki di rhoqortäqyia, "ma Mesaia."

ngärhäqyisem da levaet ama qoengitnäk.

*Ma Maria Qia Sa Ma Jisas
Ma Krais*

(1:18-25/Luk 2:1-7)

¹⁸ Bä ama sameng sävät ma Maria i sa qia sa ma Jisas ma Krais di rhoqortäqyia, i nga rhoqoräkt i aa nanäk ma Maria di sa rha mumänaris pät a qi iva qia rhät ma Josep† bä qoki as kaku in mas gem ne dap sa at sarebäm nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa. ¹⁹ Dä arha egutka ma Josep kärak i ama räkt ka ama ruqa na qa di qaku nani a qa iva qä sämäqlu na qi bä qa muräkt iva qä qutmäs a qi i qaku nani a qa iva qunäga sä qi ge ama ruvek.

²⁰ Sokt di nga rhoqoräkt i qat tu aa snäng sävät tärhong däkt di nak päs da ama ensel nage ma Engeska ma Ngämuqa gem ga da ama masirhämgi arha ron bä qä qoar toqortäqyia, “Josep, ma Devit aa emga na nge, qale ngit len iva ngia rhät ma Maria iva gia egutki na qi inguna iaqäkt ama rhoemga qarak i sa at sarebäm na qa di qa nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa. ²¹ Bä va qi sa ama rhoemga dä va ngia rhes aa ngärhipki i ma Jisas inguna qa diva qa rhumaiar aa ruvek nämät arha vuirhong.”

²² Rhangät täkt ama lat moe di sa ngä märanas ivakt iva rhäkmamär nä iangärhäkt

ama enge qärangätni i sa ma Engeska ma Ngämuqa qa märhamän mät akni aa vämginaqa rhoqortäqyia,

²³ “As ngäni lu i ama säs ki ama evopki diva at sarebäm bä va qi sa ama rhoemga
dä va rha rhes aa ngärhipki i ma Imanuel”

i iaqyäkt ama ngärhipki di at tarimini rhoqortäqyia, ma Ngämuqa di qale qa qä na ut.

²⁴ Bä nga rhoqoräkt i ma Josep ka rhäqäm nämät ama mänäpki dä sa qa mualat parhäm ama ensel nage ma Engeska aa enge bä ba qa i qa mät a qi iva aa egutki na qi ²⁵ sokt di qaku in mas kä na qi bä dängdäng doqoräkt i sa qia sa ama rhoemga. Dä qa mes aa ngärhipki i ma Jisas.

2

Ama Mädram Da Ama Gamoe Rha Män

¹ Vät ama qäväläm gärqomni i ma Herot kat turäkt i ama vitnaqa na qa di nasot i ma Jisas aa nanäk kia säl a qa e mät ama värhäm ama gaini na äm ma Betlehem bät ama ngärhäkka ma Judia di nak ama mädräm da ama gamoe rha män näsäng ama qunäga aa qamäs bä sämät ma Jerusalem ² i rhi snanbät toqortäqyia, “Iaqäkt kärak i sa aa nanäk kia säl a qa i ama Judaqäna arha vitnaqa na qa di qa qoe nai? Inguna sa ut lu

† 1:18 sa rha mumänaris pät a qi iva qia rhät ma Josep Rhoqoräkt di rhoqor qre i sa in mät a ne da ama ruvek arhä saqong.

aa qaega rhoqoräkt i qa sek mes bä sa ut män ivakt iva urhi ansäs sagem ga.”

³ Bä nga rhoqoräkt i ama vitnaqa ma Herot ka nari rhoqoräkt dä qa qä na ama Jerusalemgäna moe di qänäskänes ta masirhat. ⁴ Bä äkt i qa västämne na ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkäna bä ba ama ruvek moe bä qa qyarmät na rha mamär sävät ma Kraisi iva aa nanäk ki säl a qa qoe.

⁵ Dä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “E ma Betlehem bät ma Judia inguna sa akni ma Ngämuqa aa vämginaqa qa säm doqoräkt toqortäqyia,

⁶ “Bä ainge ma Betlehem bät ama ngärhäktka ma Juda di nak kaku ama gaini na nge mamär mänguräp ama tpäskinarha e vät ma Juda inguna näväm nge diva akni ama tpäskinaqa qa rhän gäarak iva qät lu vät gua ruvek ama Israelqäna mamär.”

⁷ Nasot dä ma Herot ka rhäkne nani ama mädräm da ama gamoe ma ama up bä qa qyarmät na rha iva rhi qoar na qa i sa vuk sa ama qaega qäsnia. ⁸ Dä qa rhäk na rha sae ma Betlehem i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngän det bä ngäni näm mamär nani ama rhoemga bä nga rhoqoräkt i sa ngän män bät a qa dä va ngän dän sagem ngo sa ama enge ivakt iva qosaqi ngo di

mamär vät a ngo iva ngua rhän bä ngu ansäs sagem ga.”

⁹ Nasot i sa rha nari ama vitnaqa aa enge dä rha met näva arha iska. Bä nak iaqäkt ama qaega qäarak i sa qre rha lu qa i qa sek mes bä qa met pa arhä qamäs bä dängdäng i qa mair daver ama ivärhäs äkt i ama rhoemga qa e. ¹⁰ Bä nga rhoqoräkt i rha lu ama qaega dä rhi qok masirhat bä arhä märmärgem di ama mor ngät mamär.

¹¹ Dä rha met säva ama vätka bä rha lu qa rhoemga i qale qa qä na aa nanäk ma Maria dä arpus na rha samäk bä rhi nänsäs sagem ga. Näkt nasot dä rha rharmät arhä qärhong na ama mämägän ama vit na ngät bä rha von ga rha ama vänbon na ama gol dä na ama frankinsens dä na ama mir. ¹² Sa evär däm da säva arhä ivärhäs maräkt näva akni ama iska inguna sa rha rha ama mugem da ama masirhämgi arha ron iva qale evär däm da sae sage ma Herot.

*Rha Ang Masirhat Sävat
Ama Ngärhäktka Ma Isip*

¹³ Bä nga rhoqoräkt i sa ama mädräm da ama gamoe rha met nae di nak ama ensel nage ma Engeska vuk sä qa ge ma Josep da ama masirhämgi arha ron dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhäranas bä ngi rha ama rhoemga qä na aa nanäk bä ngäni ang sae ma Isip näkt pa qale ngän e bä dängdäng i ngu qoar na nge inguna sa qorhäs iva ma Herot kä näm nani qa

rhoemga ivakt iva qä veng ga.”

¹⁴ Dä ma Josep ka märanas bä qa rha ama rhoemga qä na aa nanäk näp bängagi bä rha met sae ma Isip. ¹⁵ Bä qale rha äkt bä dängdäng i sa ma Herot ka näp. Rhangät täkt ama lat divakt iva rhäkмамär nä iangärhäkt ma Engeska aa enge qärangätни i sa qa märhamän bät a ngät nämät aa vämginaqa rhoqortäqyia, “Sa ngua mes ngua emga nae nävä ma Isip.”

Ma Herot Ka Veng Ama Rhoes

¹⁶ Bä nga rhoqoräkt i sa ma Herot ka lu i sa ama mädräm da ama gamoe rha iras täm ga dä nasot dä qär qur masirhat dä qa rhäk na ama ulaqimärharhärhäkt bä rha veng ama rhoes ama gamoe moe e mät ma Betlehem bä qosaqi vät ama ngärhäktka moe namet a äm gärrarhani i arhä quaiiom di ama udiom bä rhänavuk parhäm ama rhodäm gärangätни i sa qa rha ngät mamär nage ama mädräm da ama gamoe. ¹⁷ Di rhoqoräkt di sa rhäkмамär na ama enge qärangätни i sa ama vämginaqa ma Jeremaia qa märhamän bät a ngät toqortäqyia,

¹⁸ “Sa rha nari akni ama eguinga e ma Rama

i na ama näknoqi dä ama muqaiia masirhat.

Ma Rasiel qit nok

nani at toes

dä sa qia mer tit sämbulap täm gi

inguna ama rhoes di sa qäbäs na rha.”

Evär Däm Da Sae Ma Nasaret

¹⁹ Sökt di nga rhoqoräkt i sa ma Herot ka näp di nak puk sa akni ama ensel nage ma Engeska da ama masirhämgi arha ron ge ma Josep e vä ma Isip ²⁰ i qä qoar toqortäqyia, “Ngia rhäranas bä ngi rha ama rhoemga qä na aa nanäk bä ngän det sävät ama ngärhäktka ma Israel inguna iarhakt kärarhae i sa rha siqut iva rhi veng ama rhoemga di sa rha näp.”

²¹ Bä nasot dä qa märanas i qät ta ama rhoemga qä na aa nanäk bä rha met sävät ama ngärhäktka ma Israel. ²² Sökt di nga rhoqoräkt i qa nari i ma Arkelaus di qat turäkt e ma Judia i sa qa rha aa mamäk ma Herot aa släqyäs dä ma Josep kät len gä namet sae. Dä qa rha ama mugem da ama masirhämgi arha ron iva qale qä namet e bä äkt i qa met sävät ama ngärhäktka ma Galili. ²³ Bä qa met bä qat tas e mät ama värhäm ama gaini na äm gärqom i rhat tes äm i ma Nasaret ivakt iva rhäkмамär na ama enge qärangätни i sa ama vämginarha rha märhamän bät a ngät toqortäqyia, “Va rhat tes ka i ama Nasaretka na qa.”

3

Ma Jon Ama Baptais Kät Täkmu Na Ama Iska

(3:1-12 / Mak 1:1-8 / Luk 3:1-18 / Jon 1:19-28)

1 Vät iangärhäkt ama qunäng dä ma Jon ama Baptais ka män bät ama qräk dä bäs ama ivärhäs e ma Judia i qä sameng doqortäqyia, ² “Ngäni näpgoer na nas inguna iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm di sa nga e glaqot.”

³ Inguna ma Jon di iaqäkt kärak i sa ma Aisaia ma Ngämuqa aa vämginaqa qa märhamän sävät a qa rhoqoräkt i sa qa qoar toqortäqyia,

“Ama eguinga qät näs pät ama ivärhäs ama qräk dä bäs toqortäqyia,

‘Ngäni rhäkmu na ama iska nanokt ma Engeska i ngäni slaräkt na ama is nanokt ka.’ ”

⁴ Bä ma Jon aa boi qärangättni i qat don mät ngät di na ama kamel aa qäseng näkt kät kop mäni nas na ama saunga na ama slätkka aa ngädäga dä aa tmäs di ama mes dä ama mäsu näva urqi.

⁵ Vät iomäkt ama qäväläm di ama ruvek nae ma Jerusalem dä iarhakt moe nae ma Judia dä nävät ama ngärhätkka rhage rhage na ama rigi ma Jordan moe di sa rhat dän sagem ga ⁶ bä rhi sameng irhäm mes sa arha vuirhong bä qä baptais pät a rha mäni ama rigi ma Jordan.

⁷ Sokt di nga rhoqoräkt i ma Jon ga lu ama rhäqäp na rha ama Farisiqäna dä ama Sadyusiqäna i rhat dän iva

nani ama baptais dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingän gärrarhae i ama gulängi na ama uiuvärhirhong na ngän gärqärhongni i irhong ngärhit kut na ama qänogi, sa auge qa qoar na ngän i mamär iva ngäni ingis ma Ngämuqa aa uraqi ama mor qi qäraktni iva nasot dä qia rhän? ⁸ Mamär iva ngäni sa ama gavam nävät angäna lat i ngän näpgoer na nas. ⁹ Bä qale ngän du angän snäng iva ngäni qoaräs na ne i, ‘Ma Abraham di aut mamäk na qa’ inguna ngu qoar na ngän i nak kop mamär vät ma Ngämuqa iva qä näpgoer nä rhaerhangät ama dui bä va ngä rhän i ama rhoes bä bä ma Abraham. ¹⁰ Sa qäqi rhäkt di sa akni qa rhäkmu na nas sa ama apem iva qä nasäng i qät tap säng ama ngämung na qi. Dä ama ngämung moe qärangättni i sa qaku ngärhit sa anga mär ngät anga gavam diva rhit täpmät na ngät samäk bä rhit don na ngät sämät ama mudäbäs.

¹¹ “Sa ngu baptais pät a ngän na ama rigi inguna nävät angäna lat i ngän näpgoer na nas sokt di iaqäkt kärak iva dängdäng na qa nasot a ngo di aa qrot ngä vit pät gu qrot angät tpäs dä aa sandal di ngo di qaku ama märqa na ngo iva qäqi ngut ta ngät. Qa diva qä baptais pät a ngän na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä na ama mudämgi. ¹² Sa qa rhäkmu na nas iva qä rharmeng da ama tmäs näva ama qlanäga dä va qä rharmeng da ama tmäs bä

qa rhon sä ngät säva vät dap pa qä rhon na ama qlanäga sämät ama mudam gärangätni i sa qaku mamär vät aung iva qä naveng bät a ngät.”

Ma Jon Ga Baptais Pät Ma Jisas

(3:13-17 / Mak 1:9-11 / Luk 3:21-22)

¹³ Dä nasot dä ma Jisas ka män nae ma Galili bä sämäni ama rigi ma Jordan sage ma Jon ivakt iva ma Jon gä baptais pät a qa. ¹⁴ Bä ma Jon di vadi mai qaku qä narhares pät aa rhäng iva qa rhualat toqoräkt i qä qoar toqortäqyia, “Ngut läk nani ama baptais nagem nge sokt di nak ngiat dän nani ama baptais nagem ngo.”

¹⁵ Sokt di ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Mamär iva rhäkt diva rhoqoräkt inguna iangärhäkt ama lat di ama märäm ivakt iva uni rhäkmamär na ama räkt ngät ama lat moe.” Dä ma Jon ga rhares iva qä baptais pät ma Jisas.

¹⁶ Bä nga nasot i ma Jisas ka rha ama baptais dä vuk sä qa namäk masägos näva ama rigi dä nak ama usäpki qia qang ba qa* bä qa lu ma Ngämuqa aa Qloqaqa i arhar sä qa i qa rhoqor ama simängaqa bä qa muqun bät a qa. ¹⁷ Dä nak ama eguinga näda ama usäpki arha ron ga qoar i, “Rhak täkt di ngua emga qäarak i sa gua snäng bät a qa qäarak i

sa märmär gem ngo masirhat nävät a qa.”

4

Ma Jisas Aa Siqutsiqut

(4:1-11 / Mak 1:12-13 / Luk 4:1-13)

¹ Nasot dä ama Qloqaqa qa er nanokt ma Jisas sävät ama ivärhäs ama qräk dä bäs ivakt iva ma Sämgä qä siqut na qa. ² Bä vät ama ruiom ama udiom ama qunäng dä ama ruiom ama udiom ama bängang dä qa meranot bä nasot dä anoeng mä qa. ³ Dä ama ruqa qäarak i qat dräm gä siqut na ama ruvek ka män bä qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Ngakt bä ma Ngämuqa aa emga na nge dä mamär iva ngi qoaräs nä rhärhangät täkt ama dui iva ngä rhän i ama bretkäna.”

⁴ Sokt di qa muvät toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Ama ruvek diva rhat däqäm di qaku sokt da ama bret dap kinak pa rhat däqäm nävät ama enge moe qärangätni i ngät dän nämät ma Ngämuqa aa vämgi.’ ”

⁵ Nasot dä ma Sämgä qa artäm sä qa sae sämät ama qumärqumär äm mamär ama värhäm ma Jerusalem näkt ka

* **3:16** ba qa Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

qoar nä ma Jisas bä qa mair tävuk da ama ansäspämgi ama mor qi at täväs mamär.
 6 Näkt ma Sämga qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngakt bä ma Ngämuqa aa emga na nge dä ngi rhon na nas mane inguna ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Va qa rhuräkt bä ba aa en-selqäna sävät a nge’

dä qosaqi

“ ‘Va rhi sek mä nge na arhä rhäkt i varis ngi nanguñ gi nga qäraet mäni anga duiqa.’ ”

7 Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Qosaqi rha säm ama enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, ‘Qale ngi siqut nä ma Engeska gi Ngämuqa.’ ”

8 Nasot dä ma Sämga qa er nanokt ka säda ama uiu qi mamär ama damgi at täväs bä qa qur ma Jisas ta ama muräktpäm moe vät ama ivätki ngä na angät murhämeska. 9 Näkt ma Sämga qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Va ngu von nge rha rhärhangät täkt moe qrekt bä ngi an dä gi quum sä nas bä ngi von dä gi qutdrir sagem ngo.”

10 Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Sämga, ngia rhet! Inguna sa rha säm ama enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Mamär iva ngi nänäsäs sage ma Engeska gi Ngämuqa bä va sokt ka qäarak iva qale nge va aa rem.’ ”

11 Dä ma Sämga qa met daqule qa dä nak ama enselqäna rha män bä rhat tatnärhäm ga.

Ma Jisas Ka Nasäng Na Aa Lat Bä Bä Ma Ngämuqa (4:12-17 / Mak 1:14-15 / Luk 4:14-15)

12 Bä nga rhoqoräkt i sa qa nari i sa rha mu ma Jon ba ama tpäskiarharhäng dä qa met sae ma Galili. 13 Näkt ka met nae ma Nasaret bä qa met bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Kaperneam bä qat tas e qarqomni i qale läm bät ama namuqa aa väm e va ma Sebulun dä ma Naptali in ngärhäqyiom. 14 Iangärhäkt ama lat divakt iva rhäkmamär na ama enge qärangätni i sa ama vämginaqa ma Aisaia qa märhamän bät a ngät toqortäqyia,

15 “Vät ama ngärhäqyiom i ma Sebulun dä ma Naptali di ama iska qat tet parhäm ama namuqa aa rhäkt tage na ama rigi ma Jordan. Bä e vät ama ngärhäktka ma Galili di ama Jentailqäna 16 qärarhani i sa qale rha va ama bängangit angät tpäs di sa rha lu akni ama neraqa ama mor qa

dä bä bä iarhakt kärarhae i
qale rha
vät ama ivärhäs kärqosni i
ama tñäpki qia ong da
di sa irige sa ama neraqa
sävat a rha.”

¹⁷ Mänasäng na äkt dä ma
Jisas ka nasäng iva qä sameng
i qä qoar toqortäqyia, “Mamär
iva ngäni näpgoer na nas
inguna iaqäkt na rhävuk
aa Muräktpä m di sa nga e
glaqot.”

*Ma Jisas Ka Mes
Ama Narhoer Ta Ama
Mudäsaqongda*

(4:18-22 / Mak 1:16-20 /
Luk 5:1-11 / Jon 1:35-42)

¹⁸ Bä vät ama qäväläm
gärqomni i ma Jisas kat tet
pät ama namuqa ma Galili*
aa rhäkt dä qa lu ama ruiom
ama sägiom ma Saimon gä rak
i rhat tes ka i ma Pita qä
nä aa läktka ma Andru i init
don na ama väiuqi va ama
namuqa inguna iom di ama
väiumärhindäkt. ¹⁹ Dä qa qoar
na iom doqortäqyia, “Ini ang
bä in it päs gua rhäng bä va
ngu su en iva ini rhar sa ama
ruvek i rhoqor ma i ini rhar
sa ama rhinäm.” ²⁰ Dä in
märanas masägos daqule in
bäiu bä in met nasot ma Jisas.

²¹ Dä qa met na äkt bä qa lu
aiomni ama sägiom ma Jems
ma Sebedi aa emga qä na aa
läktka ma Jon i qali liom mät
ama mlauski ge in mamäk
ma Sebedi i ini masartäm mät
ama lek pät in bäiu. Dä ma

Jisas ka mes iom. ²² Dä in
met daqule ama mlauski dä
in mamäk masägos bä in met
nasot a qa.

*Ma Jisas Ka Sameng Bä Ba
Ama Mor Ngät Ama Gulañ Na
Ama Ruvek*

(4:23-25 / Luk 6:17-19)

²³ Bä qa met e vät ma
Galili moe bä qä su va arhä
mämairväm dä qä sameng na
ama sameng ama mär ngät
sävat ama Muräktpä m näkt
kat tumäräspät nämät ama
räm moe qarängät ni i maos
maos na ngät dä ama märän
moe mä nguräp ama ruvek.
²⁴ Bä äkt i aa ngärhipki qia
met namet ama ngärhäktka
ma Siria moe dä ama ruvek
ta män sa ama räm givärharha
moe sagem ga. Sa rha män
sä iarhakt kärarhae i arha
räm maos maos dä ama
ruan dä qararhani i ama
iaus ngärhit täk pät a rha dä
qararhani i sa guani na rha
dä ama ngänäpärharha bä qa
mumäräs pät a rha.

²⁵ Dä ama mor ngät ama
gulañ na ama ruvek ta met
nasot a qa nae ma Galili
dä nämät ama värhap ama
ngärhäqyisem na ap dä nae
ma Jerusalem dä nae ma
Judia dä nae närhage na ama
rigi ma Jordan.

5

*Ma Jisas Ka Sameng Mäni
Ama Damgi*

* **4:18** ama namuqa ma Galili Rhak täkt ama namuqa di qaku na ama rigi ama
valak mät ki dap ka di qa na ama rigi mamär. Aa uiuvät di ama ruqa ama rhäk täm
ga da sägäk ama kilomitaqäna bä aa uiuvät mana namuk di ama ngärhäqyisem da
dävaung ama kilomitaqäna.

1 Bã nga qa lu ama gu-
lañ na ama ruvek dã qa met
savono sãmãni ama damgi bã
nga rhoqorãkt i sa qa muqun
dã aa mudãsaqongda rha mãn
sagem ga.

*Angãtñi Ama Lat Kãrangãtñi
I Sa Qale Ma Ngãmuqa Aa
Modãmne Vãt A Ngãt*

(5:2-12 / Luk 6:20-23)

2 Dã qa nasãng iva qã su rha
i qã qoar toqortãqyia,

3 “Ma Ngãmuqa aa
modãmne di sa nga e ge
iarhakt kãrarhae i rhit lãk pãt
ama qloqaqa aa qãge inguna
rha diva bã ba rha nã iaqãkt
na rhãvuk aa Murãktpãm.

4 “Ma Ngãmuqa aa
modãmne di sa nga e ge
iarhakt kãrarhae i rhit nok.
Rha diva ma Ngãmuqa qã sãm
ama bulap sãvãt arha iar.

5 “Ma Ngãmuqa aa
modãmne di sa nga e ge
iarhakt kãrarhae i ama bulap
ta ama ruvek na rha. Rha
diva bã ba rha na ama ivãtki.

6 “Ma Ngãmuqa aa
modãmne di sa nga e ge
iarhakt kãrarhae i anoeng mã
rha dã aqãsãk ta nani ama
rãkt ngãt ama lat. Rha diva
qã rhãqãp ta bã va mamãr na
rha.

7 “Ma Ngãmuqa aa
modãmne di sa nga e ge
iarhakt kãrarhae i rhir qur
arhani rha ama lavuqi. Rha
diva qãr qur a rha rha ama
lavuqi.

8 “Ma Ngãmuqa aa
modãmne di sa nga e ge
iarhakt kãrarhae i ama
qumãrqumãr arhã snãngaqa.
Rha diva rhi lu qa.

9 “Ma Ngãmuqa aa
modãmne di sa nga e ge
iarhakt kãrarhae i rhat tu ama
bulap mãngurãp arhani. Rha
diva qat tes ta i aa es na rha.

10 “Ma Ngãmuqa aa
modãmne di sa nga e ge
iarhakt kãrarhae i ama ruvek
ti sangãm na rha rhoqorãkt i
rhat tualat na ama rãkt ngãt
ama lat. Rha diva bã ba
rha nã iaqãkt na rhãvuk aa
Murãktpãm.

11 “Ma Ngãmuqa aa
modãmne di sa nga e gem
ngãn gre i sa arhani rhat
tamãn mava na ngãn dã rhi
sangãm na ngãn mavãngam
dã rhat tamãn na ama vu
ngãt ama enge moe maos
maos mavãngam sãvãt a ngãn
inguna nãvãt a ngo. ¹² Mamãr
iva mãrmãr gem ngãn bã
ngãni qok inguna angãn
ditsek di ama mor ngãt da
ama usãpki arha ron inguna
sa ama ruvek ta sangãm na
ama vãmginarha mavãngam
doqorãkt kãrarhae i sa mudu
rha mãn ba angãn gamãs.

*Ama Qyirãpki Dã Ama Ner-
aqa*

(5:13-16 / Mak 9:50 / Luk
14:34-35)

13 “Aingãn di ama qyirãpki
na ngãn bã ba ama ruvek
nãmãni ama ivãtki sokt di
ngãkt bã sa rhãksot na ama
qyirãpki at mãrmãt dã ngu lu
va saqi as arha anga mãrmãt
ngã rhãn doqor mãniãkt? Qi
di sa qaku mamãr vãt guani
na qi dap kinak pa rhit don
na qi dalek bã va ama ruvek
ti naengmãt na qi va arhã qar
angãrha rem.

14 “Aingän di ama neraqa na ngän bä ba ama ruvek nämäni ama ivätki. Ama värhäm gärqomni i qale läm da ama dabäm angät tpäs di qaku mamär iva aung gä nangaip äm. 15 Bä qosaqi qaku ama ruvek ti namudäm säda ama lirhäga bä rha rhu qa va anga uratki arha rem dap kinak tat tu qa rhävuk bä äkt i qät bon da ama neraqa bä bä iarhakt moe qärarhae i sa qale rha va vät. 16 Mamär iva ngän doqor ama lirhäga rhoqoräkt bä va angän neraqa qä sen da arhani arhä saqong ivakt iva mamär vät a rha iva rhat lu angäna lat ama mär ngät bä va rhit bon da ama murhämeska sage angän mamäk da ama usäpki arha ron.

Ma Krai Ka Män Ivakt Iva Qä Rhäkmamär Na Ama Muräkt

17 “Qale ngän namu angän snäng i sa ngua män ivakt iva ngu rhäksot nä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses ura ama vämginarha arha enge. Sa qaku ngua män ivakt iva ngu rhäksot na ngät dap kinak ngua män ivakt iva ngu rhäkmamär na ngät. 18 Inguna sa ngu qoar na ngän na ama engätki iva dängdäng dä qäbäs na ama usäpki dä ama ivätki dap pa qaku qäqi anga gaini mamär anga muqunänini diva rhäksot nä ini nämäni ma Ngämuqa aa

Muräkt nage ma Moses. Diva rhoqoräkt bä dängdäng iva iarhongäkt moe qärqärhong i sa rha säm irhong di irhong ngä rhu irhong angät släqyige vät a nas. 19 Dä soknga aung gäarakni i qäqi qä nänbetäkmät na angätni anga gaini na ngät anga muräkt nävät iangärhäkt ama muräkt dä qä su arhani ama ruvek iva rhat tualat toqoräkt diva iaqäkt na rhävuk kat tu aa snäng i qa di ama gaini na qa mamär da aa Muräktpä m angärha ron. Sökt di aung gäarakni i qat tet parhäm ama muräkt dä qä su arhani iva rha rhualat toqoräkt dä va iaqäkt na rhävuk kat tu aa snäng i iaqäkt ama ruqa di ama mor qa na qa mamär da aa Muräktpä m angärha ron. 20 Inguna sa ngu qoar na ngän iva qaku ngän namon sädä iaqäkt na rhävuk aa Muräktpä m angärha ron grekt bä qaku angäna lat ama räkt ngät ngät tet e na ama Skraipkäna dä ama Farisiqäna arha lat.

Ama Uraqi

21 “Sa ngän nari i mudu arhani rhi qoar na angän mamäkkäna rhoqortäqyia, ‘Qale ngi veng dap aung gäarakni i qä veng diva qä rha ama matnävä mne.’ 22 Sökt di ngo di ngu qoar na ngän i aung gäarakni i qar qur akni ama ruqa* diva qä rha ama matnävä mne dä aung gäarakni i qat tuma akni ama ruqa

* 5:22 Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. ‘mävängam’

diva qā rhäväkt sa aa lat da ama morta arhä saqong dä aung gäarakni i qat tamän doqortäqyia, 'Ainge di ama däädängal' diva qa rhet sämät ama mudäbäs ama sok tä bäs. ²³ "Bä äkt i ngakt bä ngit boda gi vänbon bät ama laiqa na ama vodämes näkt nga vuk pät a nge i nak sa qaku märmär ge akni nävät a nge ²⁴ dä va ngia rhet daqule gi vänbon äkt ge ama laiqa na ama vodämes dap ngia rhet bä ama narhoeräm diva ngia rhuräkt mänguräp mä en ngi na qa bä nasot näkt sa ngia rhän bä ngi vodä gi vänbon.

²⁵ "Mamär iva ngi lir ngia rhuräkt mänguräp mä en ngi nä qa ruqa as pa ama muräkt angät kamäs i varis kä navon däm nge sage ama matnävämnenaqa bä nasot dä va qa rhu nge va ama ulaqimärhaarhäkt aa rhäkt näkt pa qa rhu nge va ama tpäskiarharhäng. ²⁶ Ngu qoar na nge na ama engätki iva qaku mamär iva vuk sä nge bä dängdäng iva ngia rhuvät na ama däändängini nä ini ama brasini.

Ama Snängaqa ama Qrot Ka Säväät Ama Lat Na Ama Qavotka

²⁷ "Sa ngän nari i mudu arhani rhi qoar toqortäqyia, 'Qale ngi qavatnävätlägut.' ²⁸ Sökt di ngo di ngu qoar na nge i aung anga ruqa qäarakni i sävetka qat lu ama evopki na ama snängaqa na ama qavatka di sa qa qavatnävätlägut kä na qi mät aa snängaqa. ²⁹ Ngakt bä

gi märmär qa gi saqongaqa qä rhartäm sä nge iva ngia rhualat na anga vuini dä va ngia rhar täm ga bä ngi rhon na qa nae. Inguna va ama märäm doqoräkt iva qäbäs na aomni ama qäväläm nävät gi släqyige dap pa qaku ama märäm doqoräkt iva gi släqyige moe di rhi rhon nä ige sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs. ³⁰ Dä ngakt bä gi märmär et ngia rhäqyet ngärhi rhartäm sä nge iva ngia rhualat na anga vuini dä ngi rhodäkt sä et bä ngi rhon na et nae. Inguna va ama märäm doqoräkt iva qäbäs na aomni ama qäväläm nävät gi släqyige dap pa qaku ama märäm doqoräkt iva gi släqyige moe ige ngä rhet sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs.

Ama Bänbänmät Da Ama Ngärhaegurhini Angärha Ron (5:31-32 / Mat 19:1-12 / Mak 10:1-12 / Luk 16:18)

³¹ "Bä qosaqi sa arhani rhi qoar toqortäqyia, 'Aung gäarakni i qät kutmäs aa egutki di mamär iva qa von gi rha anga abuqit na ama bänmät.' ³² Sökt di ngu qoar na ngän i aung gäarakni i sa qa qutmäs aa egutki dap kaku qia mualat na anga lat na ama qavatka di qat tualat sä qi bä qi qavatnävätlägut. Dä aung gäarakni i sa qa mät ama evopki qäaraktni i sa arha egutka qa qutmäs a qi di qä qavatnävätlägut.

Ama Musärhäm

33 “Bä qosaqi sa ngän nari i sa mudu arhani rhi qoar na angän mamäkkäna rhoqortäqyia, ‘Qale ngi namusärhämes näkt nasot dä ngit don na nas sävät ama musärhäm angärha rhäng dap kinak pa ngia rhualat bä bä ma Engeska na agi a lat kärangätni i sa ngia musärhämes iva ngia rhualat na ngät.’ 34 Sukt di ngu qoar na ngän i nak sa qale ngi namusärhämes nämä dä sage ama usäpki inguna sa qale ma Ngämuqa aa mämugunäs e 35 ura sage ama ivätki inguna mämae vät aa qäriglem e ura sage ma Jerusalem inguna iomäkt ama värhäm di ama enges ka ama vitnaqa aa värhäm. 36 Dä qale ngi namusärhämes nävät ngia väski inguna ainge di sa qaku mamär vät a nge iva ngia rhualat sä gi nga qäsega bä qa rhän i ama qulum ga ura ama ilän ga. 37 Dap kinak mamär iva sukt ngi qoar i ‘Iei’ ura ‘Qaku.’ Dap ngakt bä ngiat tu savono di iangärhäkt ama lat di ngät dän nage ama vu qa ama ruqa ma Sämga.

Qale Ngü Namuvät Pät Ama Vu Ngät Ama Lat Angät Tpäš

(5:38-42 / Luk 6:29-30)

38 “Bä sa ngän nari i rhi qoar i, ‘Ngakt bä akni qä slava nä gi saqongaqa dä va ngi slava na aa saqongaqa. Dä ngakt bä akni qä slava nä gia qigi dä va ngi slava na aa qigi.’ 39 Sukt di aingo di ngu

qoar na ngän i qale ngi natmair särha aung gäarakni i ama vu qa. Dap kinak ngakt bä aung gä e säng gia qeng dage vät gi märmär dä qosaqi va ngi rhong na age sävät a qa. 40 Dä ngakt bä nani aung iva qa rhu nge va ama muräkt ivakt iva qä rha gi srapki dä mamär iva gia qlak na qa iva qä rha qi näkt kosaqi sävät gi boiqi ama uiu qi navono. 41 Dä ngakt bä rhäktuk pät aung sä nge iva ngia rhet ngi na qa vät ama sägäk ama kilomita dä mamär iva ngia rhet ngi na qa vät ama udiom ama kilomitaom. 42 Ngü von aung gäarakni i qä nän nge dap kale ngi nen aung gäarakni i nani a qa iva qä rha ani nagem nge näkt mamär dä va saqi qä evär däm ini.

Mamär Iva Angäna Snäng Bät Angäna Ikkäna

(5:43-48 / Luk 6:27-28, 32-36)

43 “Sa ngän nari i rhi qoar i, ‘Mamär iva gia snäng bät gia ruavek maräkt dap ama märäm iva ama vu dä gia ron sävät gia ik.’ 44 Sukt di ngo di ngu qoar na nge i, mamär iva gia snäng bät gia ikkäna dä va ngi nän sävät iarhakt kärarhae i rhi sangäm na nge mavängam 45 divakt iva rhoqoräkt di ngän diva angän mamäk aa es na ngän gäarak i sa qale qa da ama usäpki arha ron. Inguna sa qat tu-alat sa aa qunäga iva qä sen sävät ama vu rha ama ruvek ti na ama mär ta ama ruvek dä qät täk na ama suigi

bä ba ama räkt ta ama ruvek ti na ama ruvek kârarhani i qaku ama räkt ta na rha. ⁴⁶ Inguna ngakt bä aingän di sokt angäna snäng bät iarhakt kârarhae i arha snäng bät a ngän dä ngu lu angän ditsek di ngä qoe nai? Nga sa qaku qäqi ama ruvek kârarhani i rhit ta ama takes tat tualat toqoräkt? ⁴⁷ Dä ngakt bä sokt ngi rhar sä gia ruavek dä ngu lu nga gia lat ama mär ngät ngät tet e na arhani arha lat ama mär ngät? Nga qaku qäqi ama Jentailqäna rhat tualat toqoräkt? ⁴⁸ Dä soknga mamär iva sa mamär na ngän mamär di qoki rhoqor angän mam dak pono i sa mamär na qa mamär.

6

Ama Rhisu Sävat Ama Vänbon Bä Ba Ama Tläkta

¹ “Ngänit lu mamär i varis ngän dualat na angäna lat ama räkt ngät da arhani ama ruvek arhä saqong ivakt iva rhat lu ngän inguna rhoqoräkt dä va qaku angän anga rhitsek nage angän mamäk kârak i qale qa da ama usäpki arha ron.

² “Bä äkt i qre va ngit bon ama tläkta dä qale ngi naes ama biugal vä gi qamäs toqor ama ruvek tat tualat pa ama mämairväm dä mäni ama is kârarhani i rhat tualat sädä saqong. Tat tualat toqoräkt divakt iva arhani ama ruvek tit sek sä rha. Sa ngu qoar na ngän na ama engätki i sa rha rha arhä rhitsek. ³ Dap kinak kre va ngit bon ama tläkta diva qale ngi naqyiradeng nä

ngia rhäqyet ama sael et iva et ngät dräm agi a lat kârangätni i ngia rhäqyet ama märmär et et ngät tualat na ngät ⁴ ivakt iva gi vänbon diva ngit bon däm ngät ma ama up. Dä gi mamäk kârakni i qat lu gia lat kârangätni i ngiat tualat na ngät ma ama up pa qä sek mä nge.

Ma Engeska Aa Nän
(6:5-15/Luk 11:1-4)

⁵ “Bä qre va ngäni nän dä qale ngän namualat toqor ama ruvek kârarhani i rhat tualat sädä saqong. Inguna rha di sa nani a rha masirhat iva rhat mair bä rhi nän ba ama mämairväm dä mät ama ingnas parhäm ama is ivakt iva ama ruvek tat lu rha. Sa ngu qoar na ngän na ama engätki i sa rha rha arhä rhitsek.

⁶ “Sokt kre va ngi nän dä mamär iva ngia rhet sämät ama qäväläm bä gia vätka näkt ngi väs mät ama tmongi bä ngi nän sage gi mamäk kârak i sa qaku ama ruvek tit lu qa. Dä va gi mamäk kârak i qat lu nge äkt pa qä sek mä nge.

⁷ “Dä qre va ngi nän dä qale ngiat tamän masirhat pät ama engirhong ama mäñmäñini nä irhong doqor ama Jentailqäna inguna sa rhat tu arhä snäng iva ma Ngämuqa qä nari rha inguna nävät arha engirhong masirhat. ⁸ Qale ngän dualat toqor ta inguna sa angän mamäk kat dräm i agirhong gärqärhongni i sa ngänit läk nani irhong bät ama qäväläm gärqomni i as kaku ngän

nän ga rhäm irhong. ⁹ Dä soknga mamär iva ngäni nän doqortäqyia,

“Aut mam dak pono da ama usäpki arha ron, mamär iva urhit kutdrir sävät gi ngärhipki i ama qumärqumär qi mamär.

¹⁰ Mamär iva ar sä gi muräkt sarhe bä va iarhongäkt moe irhong ngät tet parhäm gi snängaqa rhe vät ivät i qoki va irhong doqor iarhongäkt da ama usäpki arha ron.

¹¹ Mamär iva ngi von ut ta ama tmäs kärangätni i urhit läk nani a ngät pät tak täkt ama qunäga.

¹² Dap pa ngit kyiradeng na aurha vuirhong doqor qre i sa ut kyiradeng na arhani sa arha vuirhong sävät a ut.

¹³ Näkt pa qale ngit kyiradeng na ut sämät ama siqut-siqut dap pa ngiat tumaiar ut nämät ama vuqa*.

¹⁴ Inguna ngakt bä ngänit kyiradeng na arhani sa arha vuirhong di qosaqi angän mamäk tak pono da ama usäpki arha ron ba qät kyiradeng na ngän sa angäna

vuirhong. ¹⁵ Dap kinak ngakt bä qaku ngän naqyiradeng na arhani sa arha vuirhong dä va qosaqi qaku angän mamäk kä naqyiradeng na ngän sa angäna vuirhong.

Ama Sameng Sävat Ama Meranotka

¹⁶ “Näkt kre va ngän deranot dä qale ngänät nañäm i rhoqor qre i airäs ngän iva ngän doqor ama ruvek kärarhani i rhat tualat sädä saqong gärrarhae i rhit kutsasorhane na arhä saqongitnäk ivakt iva ama ruvek tat lu i rhat teranot. Sa ngu qoar na ngän na ama engätki i sa rha rha arhä rhitsek. ¹⁷ Dap kinak kre va ngiat teranot dä mamär iva ngit tor gi saqongait näkt ngit prit na ama oel vät ngia väski ¹⁸ divakt iva qaku mamär vät ama ruvek iva rhat lu nge i ngiat teranot dap kinak pa sokt gi mamäk kat lu gia lat toqoräkt. Dä gi mamäk kärak i sa qat lu gia lat kärangätni i ngiat tualat na ngät ma ama up diva qä sek mä nge.

Ma Jisas Ka Su I Mamär Iva Ut Tuvärhane Na Ama Mämägän Dävuk Da Ama Usäpki Arha Ron

(6:19-21 / Luk 12:33-34)

(6:22-23 / Luk 11:34-36)

(6:24 / Luk 16:13)

¹⁹ “Qale ngän duvärhane na ama mämägän bä ba nas te vät ivät i äkt di mamär

* **6:13** ama vuqa Ura ‘ama vu qa ama ruqa ma Sämgä’ Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini angät käväläm di qosaqi rha säm a äm sae, ‘inguna sokt nge sa ama muräkt bä sa ama qrot bä sa ama murhämeska ma ama soktäm. Ngätki rhoqoräkt.’

iva ama gārhañ ngät täs ngät dä ama urunga qä slava na ngät dä ama suarha rhi nändrukdäm bä rhi sua rhäm ngät. ²⁰ Dap kinak mamär iva ngän duvärhane na ama mämägän bä ba nas tävuk da ama usäpki arha ron i äkt di qaku mamär iva anga gārhañ ura anga urunga ngä naslava na ngät ura ama suarha rhi nändrukdäm bä rhi sua rhäm ngät. ²¹ Inguna äkt i sa qale gi mämägän e di qosaqi va qale gi snängaqa e.

²² “Ama saqong di ama lirlhäga bä ba ama släqyige. Bä äkt i ngakt bä ama mär gi saqong dä va rhäqäp gi släqyige moe na ama neraqa. ²³ Sokt di ngakt bä ama vu gi saqong dä va rhäqäp gi släqyige moe na ama bängangit. Ngakt bä ama neraqa väm ngän di ama bängangit mät ka dä sirhäkt ama mor it mamär ama bängangit pä m ngän!

²⁴ “Qaku mamär vät aung iva qat tualat bä ba ama udiom ama moriom inguna ngakt dä va ama vu da aa ron sävät akni dä va aa snäng bät akni ura ngakt dä va qä vodäm mes sage akni dä va ama vu da aa ron sävät akni. Qaku mamär vät a ngän iva ngän dualat pä ma Ngämuqa aa rem dä qosaqi ngän dualat pa ama ligär angärha rem.

Qale Qänäskänes Ngän
(6:25-34 / Luk 12:22-31)

²⁵ “Dä soknga ngu qoar na ngän iva qale qänäskänes

ngän sävät angäna iar iva ngän däs agiqa ura va ngäni näkt agiqa bä qale qänäskänes ngän sävät angän släqyige iva ngän don mät agiqa. Nga qaku ama iar ngä vit pa ama tmäs angät tpäs? Dä nga qaku ama släqyige ngä vit pa ama boi angät tpäs? ²⁶ Ngäni lu ama isäm mät ama leqäs. Ngät di qaku ngärhit kutnanokt ura ngärhit sekdäm ura ngät turhämne na ama tmäs säva ama vät sokt di angän mamäk tak pono da ama usäpki arha ron gät bon ngät ta ama tmäs. Nga qaku ngän bit pä iangärhäkt angät tpäs?

²⁷ “Auge nävät a ngän di mamär vät a qa iva qa rhu anga sägäk anga aua sävät aa iar† toqoräkt i qänäskänes ka masirhat? ²⁸ Dä mäniëkt bä qänäskänes ngän sävät ama boi? Ngän du angän snäng sävät ama ngualäñngualañ angärha iar vät ama etki. Qaku ngät tualat ura ngärhit kutäm bät ama boi iva ngät donmät ²⁹ sokt di ngu qoar na ngän i qäqi ama vitnaqa ma Solomon sa aa murhämeska moe di qaku ama mär qa masirhat toqor ama sägäk nävät iangärhäkt ama ngualäñngualañ aa murhämeska. ³⁰ Dap kre va ma Ngämuqa qat turha ama mran bät ama etki na angät murhämeska rhoqoräkt kärangät ni i rhäqyerhäkt ngät däqäm bä duququ dä rhit päs ngät mät ama mudam

† 6:27 anga sägäk anga aua sävät aa iar Ura ‘ama qäväläm näva ama mita säva aa uiuvät’

dä mänia? Nga va nak kaku ma Ngämuqa qat turhäm ngän mamär masirhat pa angät tpäs? Ai, aingän di ama gaini na angän gatnanakt!

³¹ “Dä soknga qale qänäskänes ngän i ngäni snanbät toqortäqyia, ‘Va ut täs agirhong?’ ura ‘Va urhit näkt agirhong?’ ura ‘Va ut don mät na agirhong?’ ³² Inguna ama Jentailqäna di arhä snängaqa masirhat sävät tärhong däkt moe dap angän mamäk tak pono da ama usäpki arha ron di qat dräm i ngänit läk nani iarhongäkt moe. ³³ Sökt di ama narhoeräm diva ngäni rhares iva ma Ngämuqa qat turäkt täm ngän bä va qänäskänes ngän iva ngän dualat na ama räkt ngät ama lat da aa saqong dä va qosaqi qä von ngän dä iarhongäkt moe qärqärhong i ngänit läk nani irhong.

³⁴ “Dä soknga qale qänäskänes ngän sävät ama qunäga duququ inguna duququ dä va qänäskänes ngän sävät iarhongäkt kärqärhong iva irhong ngä rhän duququ. Qoki sa mamär na ama qunäng asägäk asägäk sa aa märänga maräkt.

7

Qale Ut Tatnävämne Na Arhani Sa Arha Lat
(7:1-5/Luk 6:37-38, 41-42)

¹ “Qale ngän datnävämne na arhani sa arha lat ivakt iva qaku ma Ngämuqa qä namatnävämne na ngän sa angäna lat. ² Inguna iangärhäkt ama matnävämne

qärangät i sa ngän mualat sävät arhani na ngät diva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na ngän na ngät. Bä iaqäkt ama siqutka na ama matnävämne qärak i ngän du qa sävät arhani diva qosaqi ma Ngämuqa qa rhu qa sävät a ngän.

³ “Mäniekt bä ngi saengäkt sävät ama qlanängini mät gia ruaqa aa saqongaqa dap mavängam bät a nge sa ama ngämunget mät gi saqongaqa maräkt? ⁴ Ura mäniekt bä va ngi qoar nä gia ruaqa i, ‘Va ngu qumär sa ama qlanängini nämät gi saqongaqa’ dap kre i sa qale ama ngämunget mät gi saqongaqa maräkt? ⁵ Ainge qärak i ngiat tualat sädä saqong, as pa ngi er ngi rha ama ngämunget nae nämät gi saqongaqa maräkt dä nasot dä va mamär vät a nge iva ngiat nañäm mamär ivakt iva ngi rha ama qlanängini nämät gia ruaqa aa saqongaqa.

⁶ “Qale ngän navon ama im dä iarhongäkt kärqärhong i ama qumärqumär mamär irhong dä qale ngän narhon nä angän pelqäna bä ba ama vlam i varis ngä nanaengmät na ngät pa angärha qar angärha rem näkt ti rhong sävät a ngän ivakt iva rhi sangäm na ngän.

Ngäni Nän Ma Ngämuqa Dä Va Qä Von Ngän
(7:7-11/Luk 11:9-13)

⁷ “Ngi nän ma Ngämuqa dä va qä von nge dap pa ngit ñäm nani guani dä va ngia rhän bät ini dap pa ngit kut

dä va ama tmongi qi rhar bä ba nge. ⁸ Inguna iarhakt moe qärrarhae i rhi nän nani guani diva rhi rha ini dap auge qäarak i qät ñäm nani guani diva qarhänbät ini dap auge qäarak i qät kut mät ama tmongi diva qi rhar ba qa.

⁹ “Ura auge nävät a ngän di ngakt bä ngia emga qä nän nani anga bret dä va qä von ga rha anga duiqa? ¹⁰ Ura ngakt bä qä nän nani anga rhinämga di nak nga va ngi von ga rha anga uiuvärhaqa? ¹¹ Ngakt bä aingän gärrarhae i ama vu rha ama ruvek na ngän di ngänät dräm iva ngänit bon angän oes ta ama mär ngät ama vänbon doqoräkt di ngäktki mamär iva angän mamäk tak pono da ama usäpki arha ron ba qä von da ama märirhong bä bä iarhakt kärarhae i rhi nän ga!

Mamär Iva Ut Tualat Säväät Arhani Ama Ruvek Toqor Ut I Sa Nani A Ut Iva Rhat Tualat Säväät A Ut Toqoräkt

(7:12 / Luk 6:31)

(7:13-14 / Luk 13:24)

¹² “Bä äkt i iangärhäkt ama lat kärangät i nani a ngän iva arhani ama ruvek tat tualat na ngät säväät a ngän di qosaqi mamär iva ngän dualat toqoräkt säväät a rha inguna ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses ngä na aa vämginarha arha enge di ngärhi su ut toqoräkt.

¹³ “Mamär iva ngän don mät ama gaini na qi ama tmongi. Inguna ama tmongi di ama mor qi dä ama iska iva sämät ama mudäbäs ama

sok tä bäs di märmärsäs ge iarhakt ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhae i rhat tet näväm ga. ¹⁴ Inguna ama tmongi di ama gaini na qi dä ama iska iva säda ama iar angärha ron di ama qrot ge iarhakt ama ruvek ama marheka na rha qärrarhae i rhat dän bät a qi.

Ama Ngämuqa Näkt Aa Gavam

(7:15-20 / Mat 12:33-37 / Luk 6:43-45)

¹⁵ “Ngänit lu nämät ama iraski na rha ama vämginarha qärrarhani i rhat dän sagem ngän di rhat nañäm doqor ama sipsipkäna dap kinak ama mäsmäs pä m ngät ama muräp na rha. ¹⁶ Diva qunäga vät a ngän sä rha nävät arhä gavam. Nga va ama ruvek tit ta anga wain angät gavam nävät ama ritgung? Ura nga va rhit ta anga gosaqi at gavam nävät ama gurhäh? ¹⁷ Bä äkt i ama mär ngät ama ngämung moe di ngärhit sa ama mär ngät ama gavam dap ama vu ngät ama ngämung di ngärhit sa ama vu ngät ama gavam. ¹⁸ Ama mär qa ama ngämuqa di qaku mamär vät a qa iva qät sa anga vu ngät anga gavam dap kosaqi qaku mamär vät ama vu qa ama ngämuqa iva qät sa anga mär ngät anga gavam. ¹⁹ Ama ngämung moe qärangätäni i qaku ngärhit sa anga mär ngät anga gavam diva rhit täp mä ngät samäk bä rhit don na ngät sämät ama mudäbäs. ²⁰ Bä äkt iva qunäga vät a ngän sä

iarhakt ama iraski na rha ama vämginarha nävät arhä gavam.

Qaku Nguat Dräm A Ngän
(7:21-23 / Luk 13:26-27)

²¹ “Qaku ama ruvek moe qärrarhani i rhat tes ngo i ‘Gua Engeska, gua Engeska’ diva rha rhon sädä iaqäkt na rhävuk aa Muräktpä m angärha ron dap sokt iaqäkt karak i qat tualat parhäm gu mamäk aa snängaqa qarak i qale qa da ama usäpki arha ron diva qa rhon sae. ²² Vät iaqäkt ama qunäga dä va ama rhäqäp na rha ama ruvek ti qoar na ngo i, ‘Gua Engeska, gua Engeska, nga qaku sa ut märhamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa nävät gi ngärhipki? Dä nga qaku sa ut kutmäs ama iaus nävät gi ngärhipki dä ut mualat na ama qrot ngät ama lat masirhat nävät gi ngärhipki?’ ²³ Bä nasot dä va ngu qoar na rha rhoqortäqyia, ‘Qaku nguät dräm a ngän. Ngän det nävät a ngo aingän gärrarhae i qaku ngän dualat parhäm ama muräkt.’

Ama Ruiom Ama Udiom In
Däk Pät Ina Värhiom
(7:24-27 / Luk 6:47-49)

²⁴ “Bä äkt i aung gä rakni i qat nari rhangät täkt gua enge dä qat tualat parhäm ngät diva qa rhoqor ama ruqa sa ama mädräm ama mär ngät karakni i sa qa rhäk pät aa vätka aa ribit saimäk i ama qrot it pät ama sinäpki arha rhäng. ²⁵ Bä nga ama soeng ngä säp dä ama qärhop

ngä män dä ama laur ngärhi e dä ngä qut pät iaqäkt ama vätka sokt di qaku arpus na qa inguna iaqäkt ama ruqa di sa qa rhäk pät aa vätka mamär vät ama sinäpki arha rhäng.

²⁶ “Dap aung gä rakni i qat nari rhangät täkt gua enge näkt kaku qat tualat parhäm ngät diva qa rhoqor ama dä dän ga ama ruqa qä rakni i sa qa rhäk pät aa vätka vät ama qunga. ²⁷ Bä nga ama soeng ngä säp dä ama qärhop ngä män dä ama laur ngärhi e dä ngä qut pät iaqäkt ama vätka dä arpus nä qa mäk bä sa mava na qa mas.”

Ma Jisas Ka Su Na Ama
Qrot

²⁸ Bä nga ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt ama enge na ama siqut bä rhäksot dä ama gulañ na ama ruvek di qräk mät ta nävät aa rhisu ²⁹ inguna sa qä su rha di qa rhoqor aung gä rakni i ama qrot nga e gem ga dap kaku qä su rhoqor arhä Skraipkäna.

8

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät
Ama Biaspärhaqa

(8:2-4 / Mak 1:40-45 / Luk 5:12-16)

¹ Bä nga sa ar sä ma Jisas nämäni ama damgi dä ama mor ngät ama gulañ na ama ruvek ta met nasot a qa. ² Dä nak akni ama biaspärhaqa qa män sage ma Jisas bä qa an da aa quum sä nas säng aa qar dap kät nok pät a qa

i qä qoar toqortäqyia, “Gua morqa, ngakt bä nani a nge di märmärsäs gem nge iva ngia rhumärs pät a ngo.”

³ Dä ma Jisas ka rhäk aa rhäqyet bä qa rhäk pät a qa i qä qoar toqortäqyia, “Ari, nani a ngo, rhäkt di sa märäs pät a nge bä ama qumärqumärqa na nge.” Dä sa märäs pät kärak masägos nämät aa bias. ⁴ Dä ma Jisas ka mugem ga rhoqortäqyia, “Qale ngi naqoar na aung sävät a nas dap kinak pa ngia rhet bä ngi qur ama pris täm mes näkt ngi voda ama vodämes toqor varhäm ma Moses aa rhäkne ivakt iva ama ruvek ti lu i sa märäs pät a nge.”

Ama Ulaqimärharhärhäkt Arhä Narhoerqa Aa Qatnanakt

(8:5-13 / Luk 7:1-10 / Jon 4:46-54)

⁵ Bä nga ma Jisas ka mon sae ma Kaperneam dä akni ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt ka män sagem ga bä qa nagukt pät a qa rhoqortäqyia, ⁶ “Gua morqa, gua latka di sa qat namas pät aa laiqa vä gua vätkä i ama ngänäp pät a qa bä qat nari ama ruanini masirhat.”

⁷ Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Va ngua rhän bä ngua rhumärs pät a qa.”

⁸ Sokt di qä ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa qa muvät pät ma Jisas toqortäqyia, “Morqa, aingo di qaku ama märqa na ngo iva ngia rhon säp gua

vätka. Dap sokt ngi qoar iva märäs pät gua latka dä va märäs pät a qa. ⁹ Inguna qosaqi ngo di ama ruqa qärak i qale ngo va ama narhoerta arhä muräkt angärha rem dap ama ulaqimärharhärhäkt di qale rha vä gua rem. Bä nga ngu qoar nä rhaerhak toqortäqyia, ‘Ngia rhet’ dä qat tet. Dap nga ngu qoar nä rhaerhak toqortäqyia, ‘Ngi ang’ dä qat tet inamuk. Dap nga ngu qoar nä gua latka rhoqortäqyia, ‘Ngia rhualat toqor taerhäkt’ dä qat tualat toqoräkt.”

¹⁰ Bä nga ma Jisas ka nari rhoqoräkt dä qräk mät ka mamär dä qa qoar nä iarhakt kärarhae i rhat tet nasot a qa rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i qop as kaku ngua män bät anga qatnanakt ama mor ngät toqor täkt ge aung nävät ama Israelqäna. ¹¹ Ngu qoar na ngän i ama ruvek masirhat diva rha rhän näsäng gunäga aa qamäs dä namone i ama qunäga qat don e bä va rhi rha arhä släqyimek pa ama tmäski ge ma Abraham gä nä ma Aisak dä ma Jekop pä iaqäkt na rhävuk aa Muräktpä. ¹² Dap pa iarhakt kärarhae i qinak mai iva mänaris na rha vä ama Muräktpä diva rhi rhon na rha sainamäk säp bängangit angät tpäs. Vät iosäkt ama ivärhäs diva rhat tuqaiä dä va rhit nes arhä qeng angärha rem na ne.”

¹³ Dä ma Jisas ka qoar nä qä ulaqimärharhärhäkt

arhä narhoerqa rhoqortäqyia, “Ngia rhet bä sa va rhäkмамär toqoräkt bä ba nge rhoqor varhäm gi qatnanakt.” Dä qoki vät iomäkt ama qäväläm dä sa märäs pät aa latka.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Rhäqäp Na Rha Ama Ruvek

(8:14-17 / Mak 1:29-34 / Luk 4:38-41)

¹⁴Bä nga ma Jisas ka met bä qa mon säp ma Pita aa vätka dä qa lu ma Pita aa rhäväske i sa qiat namas mäni lai i aräm gi dä aqärnas pämgä. ¹⁵Dä qa rhäk pät at tärhäqyet dä ama rämgä qia met nävät a qi. Näkt kia märanas bä qia nasäng i qit täkmu iva qi rhäk pät a qa na anga tmäs.

¹⁶Bä nga bängängäs dä ama ruvek ta met sagem ga sa ama rhäqäp na rha qärrarhani i ama iaus ngärhit täk pät a rha dä qa qutmäsa ama iaus nämät ta na ama enge dä qa mumäräs pät iarhakt moe qärrarhae i aräm da. ¹⁷Rhangät täkt ama lat divakt iva rhäkмамär nä iangärhäkt ama enge qärangät i sa ama vämginaqa ma Aisaia qa märhamän bät a ngät toqortäqyia,

“Qa mät aut släqyige angät
märän maos maos
nävät a ut
dä qa rha aurha räm
nävät a ut.”

Ama Ruqa Diva Qä Väs Ma Jisas Aa Rhäng Doqor Mäniekt
(8:18-22 / Luk 9:57-62)

¹⁸Bä nga ma Jisas ka lu ama mor qi ama gulängi na ama

ruvek namet a nas dä qa qoar na aa mudäsaqongda iva rha rhet samit särhage na ama namuqa. ¹⁹Dä ama Skraip ka män bä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, qoe nai ingiat tet e di qoki va ngut päsgia rhäng.”

²⁰Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ama muräp di angärha lek dap ama isäm nämät ama leqäs di angärha vät dap sokt di ma Ruqa aa Emga di qaku aa anga ivärhäs ivakt iva qa rhas na aa uväske e.”

²¹Akni ama ruqa qärakni i qät päsa ma Jisas aa rhäng di qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Gua morqa, as ngi rhares pät gua rhäng iva as narhoer dä va ngua rhet ngu sasärhagu mam.”

²²Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ngi väs gua rhäng dap ngi qyiradeng na ama näpta iva rhi sasärha arhä näpta maräkt.”

Ma Jisas Ka Anmae Da Ama Lauräm

(8:23-27 / Mak 4:35-41 / Luk 8:22-25)

²³Bä nga ma Jisas ka rhon na nas sämät ama mlauske dä aa mudäsaqongda rha met ti na qa. ²⁴Dä mamär di nak sa ama lauräm ama qrot äm mamär ngä märanas pät ama namuqa aa rhäng dä soknga sa qorhäs iva ama mlauske qia rhon nage ama vaeng dap ma Jisas di qä mänatäm.

²⁵Dä rha met bä rha rhäqäm a qa i rhi qoar toqortäqyia, “Engeska, ngia

rhumaiar ut! Va u rhon bā va urhi ñāp!”

²⁶ Dā qa snanbāt sā rha rhoqortāqyia, “Māniekt bā ngānit len? Aingān di ama gaini nā angān gatnanakt!” Dā qa mārānas dā qa mārhamān ma ama qrot sārha ama laur dā ama vaeng bāt ama namuqa iva mae vāt a ngāt dā mae vāt ama laurām dap mānadin bāt ama qoevās mamār.

²⁷ Dā ama gamoe di sa rhāqāptāqāp ta mamār dap ti snanbāt toqortāqyia, “Agi a ruqa rhak tākt kārak i qāqi ama laur dā ama vaeng ngāt nari nāmāt ka?”

Ma Jisas Ka Mumārās Pāt Ama Iaus Māt Iom Ama Ruiom

(8:28-34 / Mak 5:1-20 / Luk 8:26-39)

²⁸ Bā nga ma Jisas ka mān sārhave na ama namuqa bā sāvāt ama Gadaraqāna* arha ivārhās dā vuk sa ama iaus māt iom ama ruiom nāmāt ama ñāpta arha lek bā in mān sagem ga. Nākt tiom dākt di ama qrot iom ama ruiom mamār bā äkt i sa qaku mamār vāt aung iva qat tet nāvā iaqyākt ama iska. ²⁹ Dā nak sa in muqāia i in goar i, “Ai, ainge ma Ngāmuqa aa emga, nak nani a nge iva ngia māsana na un? Sa nga ngia mān de ivakt iva ngiat turuan bāt a un as pa ama rhākmamār ngāt ama rhodām angāt kamās?”

³⁰ Dap ama vlam ama rhāqāp na ngāt di qale ngāt i ngārhit nges e glāius maqālak

na rha. ³¹ Dā ama iaus ngā nok pāt ma Jisas i ngārhi qoar toqortāqyia, “Ngakt bā ngi kutmās a ut dā mamār iva ngi rhāk na ut sāmāt ama vlam.” ³² Dā qa qoar na ngāt toqortāqyia, “Ngān det.” Bā äkt i sa vuk sā ngāt bā ngā met sāmāt ama vlam. Dā nak ama vlam moe ngā ang masirhat pāt ama qāsāpki bā ngā mon ba ama rigi bā ngā ñāp dām gi.

³³ Bā ama ruvek kārārhani i mai rhit lu vāt iangārhäkt ama vlam di sa rha ang masirhat bā sāmāt ama vārhām bā rha sameng nā iarhongäkt moekt bā qoki sāvāt ama lat kārāngātñi i sa ngā mārānas pāt ama iaus māt iom ama ruiom. ³⁴ Dā nak sa ama ruvek moe nāmāt iomäkt ama vārhām da mān ivakt iva rhi lu ma Jisas. Bā nga rha lu qa dā rhat naing bāt a qa iva qa rhet nāvā iosäkt arha ivārhās.

9

Ma Jisas Ka Mumārās Pāt Ama Ngāñāpārhaqa

(9:1-8 / Mak 2:1-12 / Luk 5:17-26)

¹ Dā ma Jisas ka veng sāmāt ama mlauski bā saqi qa māngaläkt sārhave sāva aa vārhām maräkt ma Kaperneam. ² Dā nak sa arhani ama ruvek ta met sa ama ngāñāpārhaqa sagem ga i sa qat namas māt ama gasgaska. Bā nga ma Jisas ka lu arhā qatnanakt dā qa qoar nā qā ngāñāpārhaqa i, “Ngua

* 8:28 ama Gadaraqāna Ura ‘ama Gerasaqāna’ ura ‘ama Gergesaqāna’

emga, qale ngit len. Sa ngua qyiradeng nä gia vuirhong.”

³ Dä nak sa arhani ama Skraipkäna rha qoar na ne rhoqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di qat tamän mava nä ma Ngämuqa.”

⁴ Dap ma Jisas sa qat dräm arhä snängaqa bä äkt i qa snanbät toqortäqyia, “Mäniekt bä ngän du angän snäng na ama vu qa ama snängaqa? ⁵ Inguna gaaäm goe di märmärsäs mamär sä äm? Va ngu qoar toqortäqyia, ‘Sa ngua qyiradeng nä gia vuirhong’ ura va ngu qoar toqortäqyia, ‘Ngia rhair bä ngiat tet?’ ⁶ Bä nävät tom däkt diva mamär vät a ngän iva ngänät dräm i ma Ruqa aa Emga di ama rhares pät aa rhäng de vät ivät iva qät kyiradeng na ama vuirhong.” Dä qa qoar nä qä ngänäpärhaqa rhoqortäqyia, “Ngia rhair näkt ngi rha gi gasgaska bä ngia rhet säva vät.” ⁷ Dä qa märanas bä qa met säva vät. ⁸ Bä nga ama gulañ na ama ruvek ta lu rhoqoräkt dä rhit len dä rha voda ama murhämeska sage ma Ngämuqa qäarakni i sa qa von da ama qrot toqoräkt bä ba ama ruvek.

Ma Jisas Ka Mes Ma Matyu (9:9-13 / Mak 2:13-17 / Luk 5:27-32)

⁹ Bä nga ma Jisas ka met na äkt bä qat tet dä qa lu akni ama ruqa i qat muqun ba ama vätka qäarakni i ama ruvek tit boda ama takes sae. Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngit päs gua

rhäng.” Dä ma Matyu qa märanas bä qa met nasot a qa.

¹⁰ Bä nga mamär i ma Jisas kat muqun gä nä ma Matyu bä in däs pä ma Matyu aa vätka dä nak sa ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes bä sävät ama vu rha ama ruvek ta män bä rha muqun ge ma Jisas kä na aa mudäsaqongda bä rhat täs. ¹¹ Bä nga ama Farisiqäna rha lu rhoqoräkt dä rha snanbät sä ma Jisas aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Mäniekt bä angäna morqa di qat täs kä na ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes dä ama vu rha ama ruvek?”

¹² Bä nga ma Jisas ka nari rhoqoräkt dä qa qoar toqortäqyia, “Iarhakt kärarhae i ama märäs pät a rha di qaku rhit läk nani ama ruqa qäarakni i qat dräm gat tumäräspät dap sokt kärarhani i ama rämgi vät a rha di rhit läk nani ama ruqa rhoqoräkt. ¹³ Ngän det bä va qunäga vät a ngän sä rhangät täkt ma Ngämuqa aa enge angät tarimini qarangätni i ngät tamän doqortäqyia, ‘Sa nani a ngo iva ngänit lavuqi na arhani dap kaku nani a ngo na anga vodämes.’ Inguna qaku ngua män ivakt iva ngua rhes iarhakt kärarhae i ama räktta na rha sagem ngo dap kinak ngua män ivakt iva nani ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong.”

Ama Snanbät Sage Ma Jisas Sävät Ama Meranotka (9:14-17 / Mak 2:18-22 / Luk 5:33-39)

14 Nasot dä ma Jon aa mudäsaqongda rha män ge ma Jisas bä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ut ut na ama Farisiqäna di ut teranot dap ainge gi mudäsaqongda di qaku?”

15 Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nga mamär iva ama gamoeqa qäarakni iva rhit bodäm na qa aa ruavek tit nok na ama iräski rhoqoräkt i qale qa qä na rha? Dap ama qäväläm as pa äm ngä rhän iva ama gamoeqa qäarak iva rhit bodäm na qa diva rhi rha qa daqule rha bä vät iomäkt ama qäväläm diva rhat teranot.

16 “Dä qaku aung gä namu anga iar ini anga baulini mät anga liqi mäni anga mru qi anga boiqi inguna ngakt bä va qa rhualat toqoräkt dä va ama baulini ama iar ini ngärhi arot nämäni ama mru qi ama boiqi bä va ini ngärhi sämamor na ama liqi.

17 “Dä qosaqi qaku rhi narhor na anga iar qi anga wain sämät anga mru ngät anga ngädäng. Ngakt bä va rha rhualat toqoräkt dä va vukdur va ama ngädäng dä va räp sa ama wain bä va mava na ama ngädäng. Dap kinak tit tor na ama iar qi ama wain sämät ama iar ngät ama ngädäng dä soknga ama wain ngä na ama ngädäng moe diva sa mamär na ngät.”

Ma Jisas Ka Märanas Na Ama Rhuimgi Dä Qa Mumäräs

Pät Ama Evopki

(9:18-26 / Mak 5:21-43 / Luk 8:40-56)

18 Bä nga ma Jisas kat tamän bät tärhong däkt sävät a rha dä nak sa ama tpäskinaqa qa män buk pa vät dä qa an da aa quum sä nas säng ma Jisas aa qar i qä qoar toqortäqyia, “Nguä imgi di sa qia ñäp täkt. Sokt di mamär iva ngi ang bä ngi rhäk pät a qi bä va qiat däqäm.”

19 Dä ma Jisas ka märanas bä qa met nasot a qa qä na aa mudäsaqongda.

20 Dä nak sa aktni ama evopki qäaraktni i vät ama ngärhäqyisem da udiom na ama qoeo dä qaku mae vät at biaska na ama equngi dap as kinak kat tet di qia män säng ma Jisas aa rhäng bä qia rhäk da aa boiqi arha väm
21 inguna qiat tu arhä snäng doqortäqyia, “Ngakt bä qäqi ngu rhäk pät aa boiqi dä sa va märäs pät a ngo.”

22 Dä ma Jisas ka rhong bät a nas dä qa lu qi bä qa qoar na qi rhoqortäqyia, “Nguä imgi, qale ngit len. Gi qatnanakt di sa ngä mumäräs pät a nge.” Dä sa märäs pät kärakt ka evopki masägos.

23 Bä nga ma Jisas ka män säp ka tpäskinaqa aa vätka dä qa nari arhani ama ruvek arhä mabu dä qa lu ama ruvek i rhit nok na ama iräski. 24 Dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngän det nae inguna nak kop kaku ama rhuimgi qia ñäp dap ki mänatäm.” Dä rha rhama täm ga. 25 Sokt di sa nga rha rhäk

na ama gulañgi sä dalek dä qa met säva qa rhuimgi at käväläm bä qa sangar ama rhuimgi at tärhäqyet bä qia märanas.

²⁶ Dä vräs da ama sameng sävät tangät täkt ama lat särhage särhage vät ama ngärhäkta moe.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Säsur Iom Ama Ruiom

²⁷ Bä nga ma Jisas kat tet na äkt dä ama säsur iom ama ruiom in det nasot a qa i init nok masirhat toqortäqyia, “Ma Devit aa emga, mamär iva ngi lavuqi na un.”

²⁸ Bä nga qa mon säva vät dä ama säsur iom in män gem ga dä ma Jisas ka snanbät sä iom doqortäqyia, “Ngä inät nanakt i sa mamär vät a ngo iva ngua rhumäräs pät a en?”

Dä in muvät pät a qa i, “Iei Engeska.”

²⁹ Dä qa rhäk pät in saqong i qä qoar toqortäqyia, “Mamär iva sa rhäkmamär nä iangärhäkt ama lat parhäm in gatnanakt.” ³⁰ Dä mamär na in saqong. Dä ma Jisas ka mugem iom ma ama qrot toqortäqyia, “Mamär iva qale aung gä naräm sävät tangät täkt ama lat.” ³¹ Dap kinak in met na äkt bä ini sameng sävät a qa vät ama ngärhäkta moe.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Qärakni I Qaku Qat Tamän

³² Bä nga ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhat tet na äkt dä nak sa arhani ama ruvek ta män sagem ga sa ama ruqa qärakni i ama iauska

qät täk pät a qa dä qaku qat tamän. ³³ Bä nga nasot i ma Jisas ka qutmäs iaqäkt ama iauska nämät ka ruqa qärak i qaku qat tamän dä qärak ka märhamän. Dä ama gulañ na ama ruvek di qräk mät ta i rhi qoar toqortäqyia, “Mänasäng inamäk bä sarhäkt di sa qaku aung ga lu ama lat toqor täkt e ma Israel.”

³⁴ Sokt di ama Farisiqäna rhi qoar i, “Qät kutmäs ama iaus nävät ama iaus angät narhoerqa aa qrot.”

Ama Tmäs Kärangättni Iva Rhi Dodäktgyäm Ngät Di Masirhat Na Ngät Dap Ama Latta Di Ama Marheka Na Rha

³⁵ Dä ma Jisas ka met mät ama värhap ama mor ap dä ama värhap ama gaini na ap moe i qä su va ama mämairväm dä qä sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ama Muräktpämdä qat tumäräs pät ama ruvek nämät arhä räm moe maos maos dä nämät arhä släqyige angät märän moe. ³⁶ Bä nga qa lu ama gulañ na ama ruvek dä qa lavuqi na rha inguna sa ama inirqi na arhä snängaqa dä qaku mamär vät a rha iva rhat tatnärhäm ne i rha rhoqor ama sipsipkäna qärangättni i qaku angärha anga ruqa iva qät lu vät a ngät. ³⁷ Dä qa qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Ama tmäs kärangättni iva rhi dodäktgyäm ngät di masirhat na ngät dap ama latta di ama marheka na rha. ³⁸ Dä soknga mamär iva ngäni

nän ma ama qrot sage ma Engeska bä bä iangärhäkt ama lat toqoräkt iva qä rhäk na anga latta sävät iangärhäkt aa lat.”

10

Ama Ngärhäqyisem Da Udiom Na Rha Ama Ngangda (10:1-4 / Mak 3:13-19 / Luk 6:12-16)

¹ Mamär dä ma Jisas ka mes aa ngärhäqyisem da udiom na rha ama mudäsaqongda sagem mes bä qa von da rha ama qrot ivakt iva rhat turäkt ta ama iaus dä va rhit kutmäa a ngät bä va rhat tumäräs pät ama ruvek nämät ama räm maos maos moe dä nämät arhä släqyige angät märän moe.

² Ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama ngangda di arhä ngärhep tangät tärhäkt. Narhoer di ma Saimon gäarak i rhat tes ka i ma Pita qä nä aa läktka ma Andru dä ma Jems ma Sebedi aa emga qä na aa läktka ma Jon ³ dä ma Filip dä ma Bartolomyu dä ma Tomas dä ma Matyu qäarak i ama ruqa qäarak i qat dräm gät ta ama takes dä ma Jems ma Alfius aa emga dä ma Tadius ⁴ dä ma Saimon gäarak i qa nämäni ama Selotkäna näkt sävät ma Judas Iskariot käarak i qa vodä ma Jisas sämät aa ikkäna arhä rhäkt.

Ma Jisas Qa Rhäk Na Ama Ngärhäqyisem Da Udiom Na Rha Ama Ngangda (10:5-15 / Mak 6:7-13 / Luk 9:1-6)

⁵ Rhärhae rhäkt ama ngärhäqyisem da udiom na

rha di ma Jisas ka rhäk na rha sa ama rhodröp toqortäqyia, “Qale ngän namet sä mänguröp ama Jentailqäna. Dä qale ngän namon sämät guaäm nävät ama Samariaqäna arha värhap. ⁶ Dap kinak pa ngän det sage ama Israelqäna qäarahani i rha rhoqor ama sipsipkäna qärangättni i sa musäng sä ngät. ⁷ Bä va nga rhoqoräkt i ngän det dä ngäni sameng i, ‘Iaqäkt na rhävuk aa Muräktpä m di sa nga e glaqot.’ ⁸ Va ngän dumäräs pät ama rämgi värharha dap pa ngän dāranas na ama ñäpta dä va ngän dumäräs pät ama biaspärharha näkt pa ngänit kutmäa ama iaus. Sa qaku ngän bodäm bät ma Ngämuqa aa matnärhäm bä ba ngän bä äkt i mamär iva qale arhani rhi natbodäm bät angän matnärhäm bä ba rha. ⁹ Qale ngi nata anga gol ura anga silva ura anga ligärigleng mät gi rhae. ¹⁰ Dap kale ngi nata anga sägänaqa vät gia tmerhäs ura anga sravem anga unbem ura anga sandal anga unmem na ngät sae ura anga tlagä.

“Mamär iva ama latka qä rha iarhongäkt kärqärhong i qät läk nani irhong nage ama ruvek kärarahani i sa qa matnärhäm da. ¹¹ Bä äkt i nga rhoqoräkt iva ngia rhon sämät agi a värhäm anga mor äm ura agi a värhäm anga gaini na äm diva ngi ñäm nani anga ruqa e mät äm gäarakni i ama räkt ka dä ma Ngämuqa aa saqong bä va

gale nge gem ga bä dängdäng iva ngia rhet daqule iomäkt ama värhäm. ¹² Qre va ngiat don säva iaqäkt ama ruqa aa vätka dä mamär iva ngia rhes ama märmärgem sage ama ruvek kärarhani i qale rha e väm ga. ¹³ Dap ngakt bä iarhakt ama ruvek di sa rha ar sä nge sagem mes dä mamär iva ngi nän iva qale ama bulap nage ma Ngämuqa gem da. Dap ngakt bä qaku rha ar sä nge dä va ngi rhäqäs tä gia enge na ama modämne. ¹⁴ Dap ngakt bä qaku ama ruvek ti nar sä nge ura qaku rhi nanari gia enge dä va ngia rhet daqule iaqäkt ama vätka ura iomäkt ama värhäm dä va ngi suqup gia qariglem sa ama rhabuqi samäk* dä saqi ngi rhäqäs tä gia enge na ama modämne. ¹⁵ Ngu qoar na ngän na ama engäkki i vät ama qunäga qarakni iva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na ama ruvek päta ama ivätki diva qä lavuqi na ama Sodongäna dä ama Gomoraqäna masirhat pit pa ama ruvek nae nävä iomäkt ama värhäm angät tpäs.

Va Ama Märän Ngät Dän Säväta A Ngän

(10:16-25 / Mak 13:9-13 / Luk 21:12-19)

¹⁶ “As ngäni lu i ngut täk na ngän iva ngän doqor ama sipsipkäna qarängätäni i ngät tet sä mänguräp ama mäsmäs päm ngät ama muräp ama mor ngät. Mamär

iva ama räpmät na ngän mamär dap kosaqi mamär iva qaku mamär vät aung iva qä narhäksärhäm ngän bät agung angäna lat angät tpäs. ¹⁷ Ngänit lu mamär nämät ama ruvek inguna rha diva rha rhet sä ngän säda ama muräkt angät saqong bä va rha rhäranäs ngän ba arhä mämairväm. ¹⁸ Näkt pa rhi artäm na ngän säda ama tpäskinarha rhi na ama vitnarha arhä saqong inguna nävät iomäkt i ngänät nanakt na ngo. Va rha rhualat toqoräkt ivakt iva ngäni sameng säväta a ngo ba rha rhi na ama Jentailqäna. ¹⁹ Qre va rhat tair na ngän ba anga muräkt dä va qale qänäskänes ngän iva ngän damän doqor mäniekt ura säväta agi anga engirhong gärgärhongni iva ngän damän bät irhong inguna va ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä von ngän dä iarhongäkt ama engirhong bät iomäkt ama qäväläm. ²⁰ Inguna va qaku ngän maräkt ngän natmärhamän dap kinak pa angän mamäk aa Qloqaqa qat tamän mät ngän.

²¹ “Va ama gamoe diva rhi voda arha matpek dä arha läktpek ba ama ruvek ivakt iva rhi veng da. Dap arhani ama ngätmamäkkäna diva rhi von da arhä rhoes ba ama ruvek bä va rhi veng da dä qosaqi arhani ama rhoes diva uraqa da arha ron na

* **10:14** ngi suqup gia qariglem sa ama rhabuqi samäk Rhangät täkt ama lat di ngärhi sameng i sa ma Ngämuqa qa rhong na rha mas.

arhä mamäkkäna bä va rhi vodäm da ba ama ruvek bä va rhi veng da. ²² Ama ruvek moe diva ama vu da arha ron na ngän mamär inguna nävät iomäkt i ngänät nanakt na ngo. Sokt di iaqäkt kärak i qat mair ma ama grot bä däng bät ama tpäsini diva qä rha ama mumaiar. ²³ Qre va rhi sangäm na ngän mavängam mät aomni ama värhäm dä va ngäni ang nae sämät aomni. Inguna sa ngu qoar na ngän na ama engätki iva ma Ruqa aa Emga va qa rhän dap as kaku ngän namet mät ama värhap moe e ma Israel.

²⁴ “Anga mudäsaqongga di qaku qa vit pa aa morqa aa uväs dap kosaqi anga latka di qaku qa vit pa aa morqa aa uväs. ²⁵ Sa mamär iva ama mudäsaqongga di qa rhoqor aa morqa dä va ama latka di qa rhoqor aa morqa. Ngakt bä rhat tes ama sägärhae arha morqa i ma Belsebul dä nak pa rhi slava nä iarhakt kärarhae i rha nävät iaqäkt ama morqa aa qärhae na ama enge ama vu ngät masirhat.

*Nak Pa Qale Ngänit Len
(10:26-33/Luk 12:4-7)*

²⁶ “Dä soknga qale ngänit len da inguna qaku guani qärqäni i sa väsdät särhäm ini diva qaku rhi namuqunäga sä ini dä qaku guani qärqäni i ama ngaip ini diva qaku rhi naräm nä ini. ²⁷ Agirhong gärqärhongni i sa ngua qoar na ngän nä irhong bä bängangit angät tpäs diva ngän damän bät irhong da eraqi dä agirhong gärqärhongni

i sa ngua rhäkdasäkt nä irhong ba ngän diva ngäni näs nä irhong dävuik nävät ama vät angärha rhäng. ²⁸ Dap kale ngänit len iarhakt kärarhae i rhi veng ama ruvek arhä släqyigleng dap kaku mamär vät a rha iva rhi veng ama ruvek arhä mungäsänäng. Dap kinak pa ngänit len iaqäkt kärak i mamär vät a qa iva qä slava na ama mungäsänäng ngä na ama släqyige moe mät ama mudäbäs ama sok tä bäs. ²⁹ Nga qaku rhi navodäm bät ama udom ama isämirhom na ama brasini? Sokt di qaku ani nävät irhom diva arpus nä ini sävät ivät sañis nä ini nämät angän mamäk aa snängaqa. ³⁰ Bä qäqi ama qäseng bät angän bäs di sa qat dräm ama rhodäm sä ngät. ³¹ Dä soknga va qale ngänit len. Aingän di ngän bit ge ma Ngämuqa va ama rhäqäp nä irhong ama isämirhong angät tpäs.

³² “Bä äkt i iaqäkt kärak i qat tamän i qa nämäni ngo da ama ruvek arhä saqong diva qosaqi aingo ngua rhamän i qa nämäni ngo dä gu mam aa saqong gäarak i rhak pono da ama usäpki arha ron. ³³ Dap iaqäkt kärak i qät täqyas na ngo da ama ruvek arhä saqong diva qosaqi aingo ngu rhäqyas na qa dä gu mam aa saqong gäarak i rhak pono da ama usäpki arha ron.

*Ma Jisas Di Qaku Qa Män
Sa Ama Bulap Dap Kinak Ka*

Män Sa Ama Ulaqi Arha Singi
(10:34-39 / Luk 12:49-53)
(10:37-39 / Luk 14:25-33)

³⁴ “Qale ngän namu angän snäng i sa ngua män ivakt iva ngu voda ama bulap sävät ama ivätki. Qaku ngua män sa ama bulap dap kinak ngua män sa ama ulaqi arha singi. ³⁵ Inguna sa ngua män ivakt iva ama ruqa qa rhair sävät aa mamäk dä va ama ngärhuimgi sävät at nanäk dä va ama ngätklui sävät at täväski. ³⁶ Dä ama ruqa aa ikkana diva aa qärhae maräkt.

³⁷ “Aung gäarakni i aa snäng bät aa mamäk ura aa nanäk masirhat pit pät ngua väs di qaku ama mär qa na qa iva gu mudäsaqongga na qa. Dap aung gäarakni i aa snäng bät aa emga ura aa imgi masirhat pit pät ngua väs di qaku ama mär qa na qa iva gu mudäsaqongga na qa. ³⁸ Bä aung gäarakni i qaku qät ta aa sämänanamuqa bä qät päs gua rhäng di qaku ama mär qa na qa iva gu mudäsaqongga na qa. ³⁹ Aung gäarakni i qä siqut iva qä sangar aa iar diva qa rhusäng sä ngät nasot dap iaqäkt karak i qa rhusäng sa aa iar bä ba ngo diva qä rha ngät nasot.

Ama Rhitsek
(10:40-42 / Mak 9:41)

⁴⁰ “Auge qarak i qä rhar sä ngän di qosaqi qä rhar sä ngo dap auge qarak i qä rhar sä ngo di qosaqi qä rhar sä iaqäkt karak i sa qa rhäk na ngo. ⁴¹ Aung gäarakni i qä rhar sa ama vämginaqa sagem mes inguna akni ma Ngämuqa aa

vämginaqa na qa diva qä rha ama vämginaqa aa rhitsek. Dä aung gäarakni i qä rhar sa ama räkt ka ama ruqa inguna akni ama räkt ka ama ruqa na qa diva qä rha ama räkt ka ama ruqa aa rhitsek. ⁴² Dap aung gäarakni i qäqi qät bon akni nävät tärhae rhäkt ama rhoes ta anga kap na anga rigi anga umälet na qi inguna sa qät päs gua rhäng di qoki va qä rha aa rhitsek.”

11

Ama Engevärharha Nage
Ma Jon Ama Baptais
(11:1-19 / Luk 7:18-35)

¹ Sa nga ma Jisas ka von dä iangärhäkt ama rhodräp bä ba aa ngärhäqyisem da udiom aa mudäsaqongda bä rhäksot dä qa met na äkt ivakt iva qä su dä qä sameng mät ama värhap pät iosäkt ama ivärhäs.

² Bä nga ma Jon ama Baptais karak i sa qale qa va ama tpäskiarharhäng ga nari sävät ma Kraiss aa lat dä qa rhäk na arhani aa mudäsaqongda sagem ga ³ bä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga qarak na nge iva qa rhän ura va qoki as ut nañäm nani akni?”

⁴ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Ngän det bä ngäni goar nä ma Jon nä iarhongäkt kärqärhong i ngänät nari irhong dä ngänät lu irhong ⁵ i ama säsurta di sa rhat nañäm dap ama vävarhämnda di sa rhat tet dap iarhakt kärarhae i ama bias pät a rha di sa märäs pät a rha dap ama dängbärharha di sa rhat nari dap ama ñäpta

di sa rhat täranas bä ama iar ta. Dä ama sameng ama mär ngät di ngu sameng na ngät bä ba ama tläktä. ⁶ Näkt ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge iarhakt kärarhae i sa qaku rhit kut säda arha ron nävät a ngo dap kinak tat nanakt na ngo.”

⁷ Bä nga ma Jon aa mudäsaqongda rhat tet na äkt dä ma Jisas ka nasäng i qat tamän särha ama gulañ na ama ruvek sävät ma Jon doqortäqyia, “Sa ngän met sävät ama ivärhäs ama qräk dä bäs ivakt iva ngäni lu agiqa? Nguaräm ngän met sae ivakt iva ngäni lu ama eqokt ka ama ruqa qärakni i qät lir qät kutsasorhane varhäm ama ruvek arhä snängaqa? ⁸ Ngakt bä qaku rhoqoräkt dä ngu lu sa ngän met ivakt iva ngäni lu agi anga ruqa? Nak nga va ngäni lu ama ruqa qärakni i qat don mät ama boi ama mär ngät? As ngäni lu i iarhakt kärarhae i rhat don mät ama mär ngät ama boi di sa qale rha va ama vitnarha arha vät. ⁹ Ngakt bä qaku rhoqoräkt dä ngu lu sa ngän met ivakt iva ngäni lu agi anga ruqa? Nguaräm ba ngäni lu akni ma Ngämuqa aa vämginaqa? Ari, sokt di ngu qoar na ngän i iaqäkt di qa vit pät arhani ama vämginarha arhä väs. ¹⁰ Rhak täkt ama ruqa di iaqäkt kärak i sa rha säm sävät a qa vä ma Ngämuqa aa enge rhoqortäqyia,

“ ‘As ngäni lu i ngut täk nä gua engevärhaqa vä gi

qamäs
ivakt iva qä rhäkmu nä
gia iska nanokt nge.’

¹¹ Ngu qoar na ngän na ama engätki i nä mänguräp ama ruvek kärarhani i sa arhä nanäkkina rha säl a rha di sa qaku aung ga män gärakni i qa vit pä ma Jon ama Baptais aa uväs. Dap iaqäkt kärak i ama gaini na qa mamär va ama Muräktpä m na rhävuk di ama moräs na qa masirhat daver ma Jon.

¹² “Nävät ama qäväläm gärqomni i ma Jon ama Baptais ka nasäng i qä sameng inamäk bä sarhäkt di sa ama Muräktpä m na rhävuk ngärhit ta ama märänga ama mor qa bä ama inirqi mät ta ama ruvek di sa rhi siqut iva rhi sangar a ngät na ama qrot ¹³ inguna ama vämginarha dä ama muräkt moe di ngät tamän mudu inamäk bä dängdäng i ma Jon ga nasäng i qä sameng iva ama lat toqoräkt ngä rhän. ¹⁴ Bä nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa aa enge ngät tamän sävät ma Elaija iva evär däm ga di ngät tamän sävät ma Jon. Rhoqoräkt di qrekt bä mamär vät a ngän iva ngänät nanakt toqoräkt. ¹⁵ Ia qäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.

¹⁶ “Ngu lu va ngua rhuqut ta agiqa sävät ama ruvek nävät tit täkt ama qoengait? Rha di rha rhoqor ama rhoes kärarhani i rhat muqun ba ama ivärhäs kärqosni i rhit boda ama tmäs e bä arhani

rhit näs sävät arha ruavek toqortäqyia,

17 “ ‘Urhit kut ama irin
dap ngän di qaku ngän
dain
dä urhit tong ama mabu na
ama iräski
dap ngän di qaku ngänit
nok.’

18 Inguna ma Jon ga män i qaku qat täs ama bret dä qaku qät näkt ama wain dap ti qoar i, ‘Qa di ama iauska qa e mät ka.’ 19 Dap ma Ruqa aa Emga qa män i qat täs dä qät näkt dap ti qoar i, ‘Ngäni lu qa! Ama qatmäska dä ama tnaktka na qa bä aa ruavek di iarhakt kärarhae i rhit ta ama takes bä sävät ama vurhal’ Sokt di ama ruvek arha lat kärangätni i rhat tualat na ngät nävät ama mädräm ama mär ngät nage ma Ngämuqa di ngät ngärhi qoar i aa mädräm ama mär ngät di ama räkt ka.”

*Avuqi Na Ama Ruvek Näva
Ama Värhap Ama Mor Ap
Kärarhani I Qaku Rha Näpgoer
Na Nas
(11:20-24/Luk 10:13-15)*

20 Bä nasot dä ma Jisas ka nasäng i qät täksärha ama ruvek nävä iaväkt ama värhap kärqapni i sa qa mualat na ama lat ama qrot ngät masirhat e inguna sa qaku rha näpgoer na nas. 21 “Aingän ama Korasingäna diva avuqi na ngän mamär! Bä aingän ama Betsaidaqäna diva qosaqi avuqi na ngän mamär! Inguna vadi mai iangärhäkt ama nañis ngät ama lat i sa ngua mualat na

ngät gem ngän di nga vadi mai ngä märanas e mänguräp ama ruvek nae ma Tair bä nae ma Saidon di sa vadi mudu iarhakt ama ruvek ta näpgoer na nas nämät arha vuirhong i rhi is nas na ama iläñ ngät ama boi na ama iräski nävät arha vuirhong näkt ti suqup ama ligätki vät a nas. 22 Sokt di ngu qoar na ngän i vät ama qunäga qärakni iva ma Ngämuqa qa rhatnävämnä na ama ruvek pät ama ivätki diva qä lavuqi na ama ruvek nae ma Tair dä nae ma Saidon masirhat pit pa angän bäs.

23 “Dä ainge ma Kaperneam, nga va ma Ngämuqa qä sek sä nge sa rhävuk säda ama usäpki arha ron? Nak pa qaku rhoqoräkt. Dap kinak nge diva ma Ngämuqa qä rhon na nge rhämäne sävät ama ñäpta arhä ivärhäs. Inguna vadi mai ama qrot ngät ama lat kärangätni i sa ngua mualat na ngät e väm nge di nga vadi mai ngua mualat na ngät e väm ma Sodom di mamär iva as kale läm bä dängdäng däkt. 24 Sokt di ngu qoar na ngän i vät ama qunäga qärakni iva ma Ngämuqa qa rhatnävämnä na ama ruvek pät ama ivätki diva qä lavuqi nä ma Sodom masirhat pit pä ngia väs.”

*Ngäni Ang Sagem Ngo Dä
Va Ngu Von Ngän Da Ama
Mämaevät*

25 Bä vät iomäkt ama qäväläm dä ma Jisas ka qoar i, “Ngu nän sä nge mam, ainge qärak i ma Engeska na nge bä ba ama usäpki dä bä ba ama ivätki inguna sa ngia

ngaip tärhong dächt nämät ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät dä ama mädräm da dap kinak sa ngia muqunäga sä irhong bä ba ama rhoes ama gaini na rha. ²⁶ Ari mam, i qoki nguna rhoqoräkt di varhäm gi snängaqa na ama nämäsävätki.

²⁷ “Sa gu mam ga von ngo rha ama qrot daver iarhongäkt moe. Bä qaku aung gat dräm i ama Ngärhoemga di auge dap sokt ama Ngätmamäk. Dä qaku aung gat dräm i ama Ngätmamäk di auge dap sokt ama Ngärhoemga bä qosaqi iarhakt kärarhae i sa ama Ngärhoemga qa muqunäga sä qa ba rha.

²⁸ “Aingän moe qärarhae i ngän dualat masirhat dä ngänit ta bä amärän, mamär iva ngäni ang sagem ngo dä va ngu von ngän da ama mämaevät. ²⁹ Mamär iva qale ngän bä gua rem bä ngäni su nagem ngo inguna aingo di ama bulapka na ngo dä ama sämagaininanas nga e gem ngo bä va ngän dän bät ama mämaevät bä ba angäna iar. ³⁰ Inguna ama lat kärangätni iva ngu von ngän däm ngät iva ngän dualat na ngät diva qaku ama qrot ngät. Dä ama märän gärangätni iva ngu von ngän iva ngänit ta ngät diva qaku amärän bäm ngät.”

12

Ma Jisas Di Ma Engeska Bä Ba Ama Sabat
(12:1-8 / Mak 2:23-28 / Luk 6:1-5)

¹ Vät iomäkt ama qäväläm di vät akni ama Sabat dä ma Jisas kat tet da ama et na ama wit. Dä aa mudäsaqongda di anoeng mä rha dä rha nasäng i rhi nänbän sa ama gavämirhong bä rhat täs irhong. ² Bä nga rhoqoräkt i ama Farisiqäna rha lu rhoqoräkt dä rha goar na qa rhoqortäqyia, “Ura, gi mudäsaqongda di rhi nänbetäkmät na ama Muräkt pät ama Sabat.”

³ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga sa qaku ngän mes sävät ama lat kärangätni i ma Devit ka mualat na ngät kä na aa ruavek toqoräkt i anoeng mä rha? ⁴ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän i qa mon sävä ama ansäspämgi ama me qi bä qa mäsa ama bretkäna qärangätni i rhit bodäm ngät sage ma Ngämuqa qärangätni i ama Muräkt ngät tamän i qaku mamär iva qa qä nä qärarhani i rhi na qa rha äs ngät dap sokt ama priskäna di mamär iva rhat täs ngät. ⁵ Ura nga sa qaku ngän mes pa ama Muräkt i vät ama Sabatkäna dä ama priskäna va ama ansäspämgi ama mor qi rhat tualat mava na ama Sabat i nga rhat tualat na arha lat dä qaku rhit ta ama rhäksärhäm bät angät tpäs? ⁶ Sa ngu goar na ngän i ani qärqäni i ini ngä vit pa ama ansäspämgi ama mor qi at täväs di qali lini rhe. ⁷ Bä nga vadi mai sa ngänät dräm dangät täkt ama enge angät tarimini qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, ‘Sa

nani a ngo iva ngänit lavuqi na arhani dap kaku nani a ngo na anga vodämes' di vadi mai qaku ngän narhäksärhä iarhakt kärarhae i sa qaku rhi namualat na anga vu ngät anga lat. ⁸ Inguna ma Ruqa aa Emga di ma Engeska bä ba ama Sabat."

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Aa Rhäqyet Ama Nöp Et

(12:9-14 / Mak 3:1-6 / Luk 6:6-11)

⁹ Dä ma Jisas ka met na äkt bä qa mon säva arhä mämairqi. ¹⁰ Dap akni ama ruqa qa e qarækni i ama nöp aa rhäqyet. Dä arhani rha snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, "Nga maräkt da ama Muräkt angät saqong iva ut tumäräs pät akni vät ama Sabat?" Rhi snanbät toqoräkt dinguna rhit näm nani guani iva rhi rhäksärhäm ga vät ini angät tpäs.

¹¹ Dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Auge nävät a ngän gäarakni i aa anga sip-sip kärakni i sa qa säp sämät ama uqupka vät ama Sabat diva qaku qä nasangar a qa bä va qä sek mä qa nämät ka? ¹² Di nak ama ruqa di qa vit masirhat pa ama sipsip aa uväs! Bä äkt i sa maräkt da ama Muräkt angät saqong iva ut tualat mamär sa akni vät ama Sabat." ¹³ Dä ma Jisas ka qoar nä qa ruqa i, "Ngia rhurän dä ngia rhäqyet." Dä qa ruqa qa murän dä bet bä sa märäs pät a et i ama mär et toqor aetni.

¹⁴ Dä ama Farisiqäna rha met bä rhat tamän särhäm ne sä qa iva rhi veng ga rhoqor mäniekt.

Ma Ngämuqa Aa Latka Qäarakni I Sa Qa Armeng Däm Ga

¹⁵ Ma Jisas di sa qunäga vät a qa sä iangärhäkt ama lat bä äkt i qa met nävät iosäkt ama ivärhäs. Dä ama rhäqöp na rha ama ruvek tat tet nasot a qa bä qa mumäräs pät arha rämgivärharha moe. ¹⁶ Näkt ka von da rha ama enge na ama mugem iva qale rhi namuqunäga sä qa ba ama ruvek. ¹⁷ Qa mualat toqoräkt divakt iva rhäkmamär varhäm ama vämginaqa ma Aisaia aa enge qarängätni i sa qa märhamän bät a ngät toqortäqyia,

¹⁸ "As ngäni lu gua latka qarækni i sa ngua armeng däm ga

qäarak i sa gua snäng bät a qa masirhat
bä märmar gem ngo
masirhat nävät a qa.

Va ngua rhu gu Qloqaqa vät a qa

bä va qä sameng na ama räkt
ngät ama matnävämmne
bä ba ama Jentailqäna.

¹⁹ Qa diva qaku qä na arhani rhi narhäktgyäm sä ne bä va qaku qä natnäs tävuk

bä qosaqi va qaku aung
gä natnari aa eguinga
mäni ama is.

²⁰ Va qaku qä narhagär da anga egärhaet kärqetni ivakt pä bet

dä va qaku qä naveng
 anga lirhäga qäarakni i
 sa qorhäsa iva qä ñäp.

²¹ Näkt pa ama Jentailqäna
 rhat nanakt na qa sä
 nas.”

*Ama Märhamän Mava
 Sävat Ama Qloqaqa Ama
 Qumärqumärqa*

*(12:22-32 / Mak 3:22-30 /
 Luk 11:14-23 / Luk 12:10)*

²² Mamär dä arhani ama
 ruvek ta män sage ma Jisas
 sä akni ama ruqa qäarakni i
 ama iauska qät täk pät a qa
 bä äkt i ama säsurqa na qa dä
 qaku qat tamän. Dä ma Jisas
 ka mumäräs pät a qa bä äkt
 i nasot dä qa ruqa qat tamän
 dä qat nañäm. ²³ Dä ama ru-
 vek moe di qräk mät ta dä
 rhi snanbät i, “Nak nguaräm
 ma Devit aa emga rhak täkt
 iaqäkt karak i ma Krais?”

²⁴ Sökt di nga ama
 Farisiqäna rha nari rho-
 qoräkt dä rha qoar to-
 qortäqyia, “Rhak täkt ama
 ruqa di qät kutmäs ama iaus
 di sökt nävät ama iaus angät
 narhoerqa ma Belsebul aa
 qrot.”

²⁵ Ma Jisas kat dräm arhä
 snängaqa dä qa qoar na
 rha rhoqortäqyia, “Anga
 muräktpäp moe qärangät
 ni sa matmät na ngät diva
 qäbäs na ngät bä ngakt bä
 anga ruvek e mät anga
 värhäm ura va anga vätkä
 rhi arhäktgyäm sä ne dä
 va qaku qale iomäkt ama
 värhäm ura iaqäkt ama vätkä
 mauiu. ²⁶ Bä ngakt bä ma
 Sämgä qät kutmäs ma Sämgä
 dä qa di qat tatmät na nas

toqoräkt. Bä nga rhoqoräkt
 dä ngu lu va aa muräktpäp
 ngät mair ma ama qrot
 toqor mäniekt? ²⁷ Näkt ngakt
 bä ngut kutmäs ama iaus
 di na ama qrot nage ma
 Belsebul varhäm angäna enge
 dä ngu lu iarhakt kärerhae
 i rhat tet nasot a ngän di
 auge qät boda rha ama qrot
 bä rhit kutmäs ama iaus?
 Iarhakt di arha lat ngärhi
 sameng i angäna enge di qaku
 maräkt na ngät. ²⁸ Sökt di
 ngakt bä ngut kutmäs ama
 iaus nävät ma Ngämuqa aa
 Qloqaqa dä iangärhäkt gua
 lat di ngärhi sameng i ma
 Ngämuqa aa Muräktpäp di
 sa ngä män sagem ngän.
²⁹ Qaku mamär väp aung
 anga ruqa iva qä namon säva
 anga qrot ka anga ruqa aa
 vätkä mavängam bä qä rha
 aa qärhong dap as kaku qa er
 qa qop pät a qa. Ngakt bä qä
 qop pät a qa dä mamär iva
 qa rhon bä qä rha aa qärhong.
 Dä nak as ngäktki va mamär
 väp a qa iva qä rha aa qärhong
 moe.

³⁰ “Auge qäarak i qaku qat
 tair gem ngo di qat tair
 sävat a ngo. Dap auge qäarak
 i qaku qat tatnärhäm i qä
 ngingdämne na ama ruvek kä
 na ngo di qa di qat tusur täm
 da. ³¹ Dä soknga ngu qoar na
 ngän i ama vuirhong dä ama
 märhamän mava moe diva
 ma Ngämuqa qät kyiradeng
 na ama ruvek sä irhong. Sökt
 di aung gäarakni i qat tamän
 mava nä ama Qloqaqa ama
 Qumärqumärqa diva qaku ma
 Ngämuqa qä naqyiradeng nä

ianiäkt aa vuini. ³² Bã aung gäarakni i qat tamän mava nä ma Ruqa aa Emga diva ma Ngämuqa qä qyiradeng nä ianiäkt aa vuini. Dap aung gäarakni i qat tamän mava na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa diva qaku ma Ngämuqa qä naqyiradeng nä ianiäkt aa vuini näma dä vät tom däkt ama qäväläm ura as mirhup.

Ama Ngämuqa Di Rhi Räm A Qa Nage Aa Gavam

(12:33-37 / Mat 7:15-20 / Luk 6:43-45)

³³ “Anga mär qa anga ngämuga di sokt kät sa ama mär ngät ama gavam dap anga vu qa anga ngämuga di sokt kät sa ama vu ngät ama gavam. Va ngäni lu ñismäne na ama ngämung di nävät angät gavam. ³⁴ Aingän gäarakhae i ama guläñgi na ama uiuvärhiring gäraqähongni i irhong ngärhit kut na ama qänogi, rhoqor mäniekt bä mamär vät a ngän iva ngän damän bät anga mär ngät anga enge qre i sa ama vu rha ama ruvek na ngän? Inguna sävetka aa vämgi di sa qiat tamän nävät agini qärqäni i rhäqäp aa snängaqa nä ini. ³⁵ Ama mär qa ama ruqa nävät iarhongäkt ama märirhong da aa ron di sa qat tualat na ama mär ngät ama lat dap ama vu qa ama ruqa nävät iarhongäkt ama vuirhong da aa ron di sa qat tualat na ama vu ngät ama lat. ³⁶ Ngu qoar na ngän i vät ama qunäga qäarakni iva

ma Ngämuqa qa rhatnävämne na ama ruvek pät ama ivätki diva rhit täväkt sa ama enge moe qärangätni i sa rha märhamän bät a ngät nak kop mavängam ³⁷ inguna nävät angäna enge diva isiska vät a ngän nämät ama rhäksärhäm dap kosaqi nävät angäna enge diva ngäni rha ama rhäksärhäm.”

Ama Muqunängi Qäarakni I Ma Ngämuqa Qa Mualat Na Qi Ge Ma Jona

(12:38-42 / Mat 16:1-4 / Mak 8:11-12 / Luk 11:29-32)

³⁸ Dä arhani ama Skraipkäna dä ama Farisiqäna rha muvät pät a qa i rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, sa nani a ut iva urhi lu anga muqunängi nävät a nge.”

³⁹ Sokt di ma Jisas ka muvät pät a rha i, “Aingän nävät tit täkt ama qoen-gait di ama vu rha ama ruvek na ngän gäarakhae i sa qaku qale rha mamär i sägäni na rha rhi nä ma Ngämuqa rhoqor ama ruiom gäraqiomni i sa in mätlägut näkt mamär dä akni qa qavätnävätlägut. Bã ngänit ñäm nani anga muqunängi sokt diva qaku anga muqunängi qi namän bä ba ngän dap sokt ama muqunängi nävät ama vämginaqa ma Jona. ⁴⁰ Inguna qoki rhoqor ma Jona qäarak i sa qale qa vät ama dävaung ama qunäng dä ama dävagukt ama bängang da ama mor qa ama rhinämga aa ron diva qosaqi ma Ruqa aa Emga rhoqoräkt iva qale qa vät

ama dāvaung ama qunāng dā
 ama dāvagukt ama bāngang
 da ama ivätki aa ron. ⁴¹ Ama
 ruvek nae näva ama vārhām
 ama mor ām ma Ninive va
 rha rhair ti nä rhit täkt ama
 qoengait pät ama qunāga
 qārakni iva ma Ngāmuqa qa
 rhatnāvāmne na ama ruvek
 pät ama ivätki bā va iarhakt
 ama ruvek ti rhāksārham
 ngān inguna mudu rha
 nāpgoer na nas toqoräkt i
 ma Jona qa sameng bāt a
 rha. Dap täkt di aingo qārak
 i qale ngo rhe di ngua e daver
 ma Jona.” ⁴² Ama vitnaqi
 e vät ama ivārhās ma Seba
 diva qia rhāranas pät iaqäkt
 ama qunāga qārakni iva ma
 Ngāmuqa qa rhatnāvāmne na
 ama ruvek bā va qi rhāksārhä
 rhit täkt ama qoengait inguna
 qia met näva ama iska näda
 ama ivätki at tärhäkt ivakt
 iva qi nari ama ruqa sa ama
 mädrām ama mär ngät ma
 Solomon aa enge. As ngāni
 lu i aingo qārak i qale ngo rhe
 di ngua e daver ma Solomon.

Evär Da Ama Iauska
 (12:43-45/Luk 11:24-26)

⁴³ “Qre va vuk sa ama
 iauska nāmāt ama ruqa dā
 qat tet pät ama ivārhās ama
 qräk dā bās bā qät ñām nani
 anga ivārhās ivakt iva mae
 vät a qa e. Sukt di qaku qā
 namāqāne dā mamär. ⁴⁴ Dā
 nasot di qat tu aa snāng
 doqortāqyia, ‘Va evär dām
 ngo sāvā gua vätka qārak i

sa ngua män nävām ga.’ Bā
 nga rhoqoräkt i qat dān bā
 samuk dā qā lu qa vätka i
 ama dungdu ga näkt ama
 qumārququmär vām ga näkt sa
 mamär na qa moe. ⁴⁵ Dā
 qat tet bā qat dān sa ama
 ngārhäqyet da udiom angätni
 ama iaus kārangätni i sa ngā
 met e na qa sa angārha lat
 ama vu ngät bā ngät don sāvā
 qa vätka bā qale ngät e. Dā
 iaqäkt ama ruqa di sa mäqi
 mava na qa dap täkt di sa
 mava na qa masirhat mamär.
 Ama ruvek nävāt tit täkt ama
 qoengait diva rha rhoqoräkt.”

Ma Jisas Aa Nanäk Näkt
Sävät Aa Läktpek

(12:46-50 / Mak 3:31-35 /
 Luk 8:19-21)

⁴⁶ Bā nga as ma Jisas kat
 tamän särha ama ruvek dā
 nak sa aa nanäk ki na aa
 läktpek ta män bā rhat mair
 dalek bā rhit tākne iva rha
 rhamän särhām ga. ⁴⁷*

⁴⁸ Sukt di qa muvāt pät ama
 engevārhaqa rhoqortāqyia,
 “Agukt koe di gu nanäk bā
 guavek koe di gua läktpek?”

⁴⁹ Dā qa rhäk aa rhäqyet
 sävāt aa mudāsaqongda i qā
 qoar toqortāqyia, “Erhārhae
 rhäkt, di gu nanäk ki nä gua
 läktpek! ⁵⁰ Inguna guavek koe
 qārarhani i rhat tualat parhām
 gu mam dak pono da ama
 usäpki arha ron aa snāngaqā
 di iarhakt di gua lätkka dā gua
 lätkki dā gu nanäk na rha.”

* **12:47** Ma Matyu qa sām dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qävälām ama qot ām dā arhani ama ruvek di rha sām ma Matyu aa enge qārangätni i qoki rhoqorne dap taerhāni rhäkt ama qāngārini di qosaqi rha sām ini sae. ‘Dā akni qa qoar nä ma Jisas i, “Gi nanäk ki nä gia läktpek tat mair dalek dap nani a rha iva rha rhamän särhām nge.”’

13

*Ama Enge Na Ama Siqutki
Sävät Ama Ruqa Qärakni I Qät
Don Na Ama Gavämirhong*

*(13:1-9 / Mak 4:1-9 / Luk
8:4-8)*

¹ Vät iaqäkt ama sägäk ama qunäga dä ma Jisas ka met daqule ama vätka bä qa met sävät ama namuqa aa rhäkt näkt kat muqun e. ² Dä västämne na ama mor ngät ama gulañ na ama ruvek namet a qa bä äkt i qa veng sämät ama mlauski ama lil qi bä qa muqun. Dap ama ruvek moe di rhat mair vät ama qoan.

³ Dä qa qoar na rha na ama rhäqäp nä irhong na ama enge na ama siqut i qä qoar toqortäqyia, “Maos dä akni ama latka qärakni i qät don na ama gavämirhong ga met säva ama etki ivakt iva qä qutnanokt pät a qi.

⁴ Bä nga qät don na ama gavämirhong dä arhongni di irhong ngä säp sä varhäm ama iska dä ama isäm ngä mänbä ngä mäsi irhong. ⁵ Dap arhongni ngä säp sävät ama ivärhimek kärqämekni i ama dui väm imek äkt i qaku ama ivätki masirhat bä ama gavämirhong ngä lir ngä ir inguna ama ingas ama ivätki.

⁶ Sokt di nga ama qunäga qa sek mes dä qek pät irhong bä nät däm irhong inguna qaku irhong angärha anga qridu anga uiu ngät. ⁷ Dap arhongni ama gavämirhong ngä säp sä mänguräp ama ritgung bä nga ama ritgung ngä ir dä ngä ong ama

gavämirhong bä ngä slava nä irhong angärha irhirqi. ⁸ Dap arhongni ama gavämirhong ngä säp sävät ama mär qi ama ivätki bä irhong ngä ir bä irhong ngä sa i arhong ngä sa ama handret nä irhong ama gavämirhong dap arhong ngä sa ama dävauung na rha ama ruvek nä irhong dap arhong ngä sa ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem nä irhong.” ⁹ Dä qosaqi qa qoar toqortäqyia, “Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.”

*Ama Rharimini Qärqäni I
Ma Jisas Kat Tamän Na Ama
Enge Na Ama Siqut*

*(13:10-17 / Mak 4:10-12 /
Luk 8:9-10)*

¹⁰ Dä ama mudäsaqongda rha met sagem ga bä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngiat tamän särha ama ruvek na ama enge na ama siqut?”

¹¹ Dä qa muvät pät a rha i, “Aingän di sa ma Ngämuqa qa rhares ba ngän iva qunäga vät a ngän sävät ama Muräktpäp na rhävuk angät ngaivirhong dap ta di sa qaku qa rhares pät arha rhäng. ¹² Iomäkt di sa ama engäktki na äm inguna aung gäarakni i sa aa anga guani diva rhi von ga rha arhongni savono sae bä va masirhat mamär na aa qärhong. Dap aung gäarakni i sa qaku aa anga guani diva qäqi rhi rha aa qäni ama gaini nä ini nagem ga. ¹³ Iomäkt

di ama rharimini qärqäni i nguät tamän särhäm da na ama enge na ama siqut. Inguna rhat nañäm sokt di qaku rhi nalu bä rhat nari sokt di qaku qunäga vät a rha. ¹⁴ Ngäktki i ma Aisaia aa enge nage ma Ngämuqa mudu di sa rhäkмамär na ngät sävät tärhae rhäkt ama ruvek kärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Aingän di nak pa ngänät nari sokt diva qaku qunäga vät a ngän bä nak pa ngänät nañäm sokt diva qaku ngän nalu guani.’”

¹⁵ Inguna rhärhae rhäkt ama ruvek di sa arhä mädräm ngä män i sa qaku qunäga mät ngät bä sokt mamär vät a rha iva rhat nari ama gaini nämät arha sdäm dä sa rha väsdät mät arhä saqong.

Nga vadi mai qaku rhoqoräkt diva mamär iva rhat nañäm na arhä saqong bä va rhat nari nämät arha sdäm bä va qunäga mät arhä mädräm dä va rhi rhong sävät a ngo dä va ngua rhuma-iar ta.’

¹⁶ Sokt di sa ama modämne nga e gem ngän inguna aingän di sa ngänät nañäm na angän saqong dä ngänät nari nämät angäna sdäm. ¹⁷ Ngu qoar na ngän na ama engäktki i ama rhäqäp na rha

ma Ngämuqa aa vämginarha rhi na ama räkt ta ama ruvek mudu di sa nani a rha masirhat iva rhi lu rhärhong däkt kärqärhong i sa ngänät lu irhong sokt di qaku rha lu irhong. Bä qosaqi nani a rha iva rhi nari rhärhong däkt kärqärhong i sa ngänät nari irhong sokt di qaku rha nari irhong.

Ma Jisas Ka Rhäväktäs Sävät Ama Ruqa Qärakni I Qät Don Na Ama Gavämirhong

(13:18-23 / Mak 4:13-20 / Luk 8:11-15)

¹⁸ “Mamär iva qunäga vät a ngän sa ama enge na ama siqutki sävät ama latka qärakni i qät don na ama gavämirhong. ¹⁹ Nga rhoqoräkt i sävetka qat nari ama enge sävät ama Muräktpäm näkt kaku qunäga vät a qa sä ngät di qa rhoqor ama gavämirhong gärqärhong i irhong ngä säp sä varhäm ama iska. Näkt sa ama vu qa ama ruqa ma Sämga qat dän dä qä rharvät dä iarhongäkt näda aa ron gärqärhong i sa qa latka qa qutnanokt irhong. ²⁰ Iarhongäkt kärqärhong i irhong ngä säp pät ama ivärhimek kärqämekni i ama dui väm imek di ama siqutki sävät aung gärakni i qat nari ama enge dä qät lir qät ta ngät na ama märmärgem.

²¹ Dap as kaku angät snagut ngä mon säda aa ron mamär dä soknga qat mair di nak kop sokt pät ama qäväläm ama qot äm. Bä nga ama märän ura ama siqutsiqut nage ama ruvek ngät dän bät

a qa nāvāt ma Ngāmuqa aa enge dā lārlir māmae da aa qatnanakt.

22 “Dap sāvāt ama gavāmihong gārquārhong i sa irhong ngā sāp sā māngurāp ama ritgung di ama siqutki nā irhong sāvāt aung gārakni i sa qa nari sokt di ama qānāskānes sāvāt ama ivātki at kārhong dā ama māmāgān gārāngātni i ngārhi irastām sa ama ruvek di sa ngā mām bit pa ama enge angāt tās bā qaku anga gavam ngāt dān nāvāt a ngāt. 23 Dā iarhongākt kārquārhong i qa latka qa qutnanokt irhong bāt ama mār qi ama ivātki di ama siqutki sāvāt aung gārakni i qat nari ama enge bā qunāga vāt a qa sā ngāt. Qa di ngātki i qāt sa ama gavam. Bā nāvāt asāgāni asāgāni ama gavāmini di arhani ama ruvek toqorākt di rhit sa ama handret na ngāt ama gavam dap arhani di rhit sa ama dāvaung na rha ama ruvek na ngāt dap arhani di rhit sa ama ruqa ama rhāk tām ga da ama ngārāhāqyisem na ngāt ama gavam.”

Ama Enge Na Ama Siqutki Sāvāt Ama Mran Ama Vu Ngāt

24 Dā ma Jisas ka mārhamān bāt angātni ama enge na ama siqutki bā ba rha i qā qoar toqortāqyia, “Iaqākt na rhāvuk aa Murākpām di mamār vāt a ngo iva ngua rhuqut tām ngāt di sāvāt akni ama ruqa qārakni i qa qutnanokt ama mār irhong ama gavāmihong bāt aa etki. 25 Bā nga aa latta

di rhi mānatām dā aa ik ka mām bā qa qutnanokt ama mran ama vu ngāt māngurāp ama wit nākt ka met.

26 “Dā soknga nga rhoqorākt i ama wit ngā ir bā ngā sa dā qosaqi vuk sa ama mran ama vu ngāt. 27 Dā iaqākt ama morqa aa latta rha mām gem ga bā rhi snanbāt sā qa rhoqortāqyia, ‘Morqa, nga qaku ngia qutnanokt ama mār irhong ama gavāmihong bāt gia etki? Bā nga rhoqorākt dā ngu lu ama mran ama vu ngāt ngā mām na qoe?’

28 “Dā qa qoar na rha i, ‘Sa aurha anga ik ka mualat toqorākt.’ Bā ākt i ama latta rha snanbāt sā qa rhoqortāqyia, ‘Nākt nga nani a nge iva u rhet bā u rhar māt iangārāhākt ama mran ama vu ngāt nae?’

29 “Dā qa morqa qa qoar na rha rhoqortāqyia, ‘Qaku inguna varis ngān namar māt anga wit sā ne na ama mran ama vu ngāt. 30 Mamār iva ama wit ngā na ama mran ama vu ngāt ngārhi ir gem ne bā dāngdāng bāt ama qāvālām iva ama latta rhit dodākt sa ama tmās. Bā vāt iomākt ama qāvālām diva ngu qoar nā iarhakt ama latta iva rhi er ti rha ama mran ama vu ngāt nākt ti qop pāt a ngāt ma ama istakt nākt ti vās ngāt. Nākt mamār dā va rhi rha ama wit bā va rha rhu ngāt puk pā gua vātki qārakni i qali qi e iva rhoqorākt.’”

Ama Enge Na Ama Siqutki Sāvāt Ama Mastard Aa

Gavämini Dä Ama Yis
(13:31-33 / Mak 4:30-32 /
Luk 13:18-21)

³¹ Dä ma Jisas ka märhamän bät angätni ama enge na ama siqutki bä ba rha i qä qoar toqortäqyia, “Ama Muräktpäm na rhävuk di ngät toqor ama mastard aa gavämini qärqäni i ama ruqa qa rha ini bä qa qutnanokt ini vät aa etki.

³² Ianiäkt ama gavämini di ama gaini nä ini mamär dap nga sa ini ngä ir dä sa ini ngä män i ama ngämuga. Iaqaäkt ama ngämuga diva qä ir vit pa arhongni ama namuirhong moe angät tpäs pät ama et bä aa rhäqyitnäk diva ama mor itnäk bä äkt iva ama isäm nämät ama leqäs ngä rhän bä va ngärhit täk angärha vät pät aa qän.”

³³ Dä ma Jisas ka märhamän särhäm da na angätni ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia, “Ama Muräktpäm na rhävuk di ngät toqor ama yis kärakti i ama ruqi qia rha qi bä qia mu qi va ama mor ngät ama plaua näkt kia näpgoer na ngät päm ne bä dängdäng i ama yis kia mon säva ama qopkopki moe.”

Ama Enge Nage Ma Ngämuqa Dä Ama Enge Na Ama Siqut

³⁴ Rhärhong däkt moe di sa ma Jisas ka märhamän bät irhong bä ba ama gulañ na ama enge na ama siqut. Qop sokt kat tamän särhäm da di na ama enge na ama siqut. ³⁵ Dä aa lat iangärhäkt di sa ngä rhäkмамär na ama enge qärangätni i sa

akni ama vämgingaqa mudu qa märhamän bät a ngät toqortäqyia,

“Va ngua rhamän särhäm da di na ama enge na ama siqut

bä va nguat tamän sävät iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa ngaip irhong di nävät ama qäväläm gärqomni i qa säm ama ivätki.”

Ma Jisas Ka Rhäväkt Sa Ama Enge Na Ama Siqutki Säväta Ama Mran Ama Vu Ngät

³⁶ Dä nasot dä ma Jisas ka met daqule ama gulañ na ama ruvek bä qa met säva vät. Dä aa mudäsaqongda rha män sagem ga i rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Mamär iva ngit täväkt sa ama enge na ama siqutki sävät ama mran ama vu ngät pät ama etki bä ba ut.”

³⁷ Dä qa muvät toqortäqyia, “Iaqaäkt ka ruqa qarak i qät kutnanokt ama mär irhong ama gavämirhong di aingo ma Ruqa aa Emga. ³⁸ Dä ama etki di ama ivätki dap ama gavämirhong ama mär irhong di ama rhoes näva ama Muräktpäm. Dap ama mran ama vu ngät di ama vu qa ama ruqa ma Sämgä aa es. ³⁹ Dä iaqaäkt kärak i qa qutnanokt ama mran ama vu ngät di aurha ik ma Sämgä dap ama qäväläm gärqomni i rhit dodäkt sa ama tmäs diva ama qäväläm gärqomni iva rhäksot na ama ivätki dap ama latta qararhani i rhit

dodäkt sa ama tmäs e di ama enselqäna.

40 “Di qoki rhoqor ama mran ama vu ngät di rhit ta ngät bä rhit päns ngät mät ama mudäbäs diva rhoqoräkt pät ama qäväläm gärqomni iva rhäksot na ama ivätki. 41 Va ma Ruqa aa Emga qä rhäk na aa enselqäna bä va rhi rha iarhongäkt kärqärhong i irhong ngät dän sa ama vuirhong moe ngä na ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vu ngät ama lat näva aa Muräktpäm. 42 Bä va rhi rhon sämät ama mudäbäs ama qrot äs. Vät iosäkt ama ivärhäs diva rhat tuqaia dä va rhit nes arhä qeng angärha rem na ne. 43 Dä nasot dä va ama räkt ta na rha ama ruvek tit sen i rha rhoqor ama qunäga va arhä mamäk aa Muräktpäm. Aung gäarakni i nani a qa iva qunäga vät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.

Ama Enge Na Ama Siqukti Säväät Ama Mämägän Gärangätni IRha Ngaip Ngät

44 “Iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm di ngät toqor ama mämägän gärangätni i sa rha ngaip ngät pät ama etki qärangätni i akni ama ruqa qa män bät a ngät dä qa sasärhäm ngät. Näkt nasot dä qat tet nävät ama märmärgem bä qät boda aa qärhong moe näkt kät bodäm bät iaqyäkt ama etki.

Ama Enge Na Ama Siqukti Säväät Ama Pel Qäarakni I Ama Ligär Masirhat Pät A Qi

45 “Bä qosaqi iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm di ngät toqor ama ruqa qäarakni i qat dräm gät boda ama qärhong gäarakni i qät näm nani ama mär ngät ama pelqäna. 46 Bä nga qa män bät aktni ama pel qäarakni i ama ligär masirhat pät a qi dä qa met bä qa voda aa qärhong moe näkt ka vodäm bät a qi.

Ama Enge Na Ama Siqukti Säväät Ama Väiuqi

47 “Qosaqi iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm di ngät toqor ama väiuqi qäarakni i sa akni qa rhon na qi säva ama namuqa bä qia rha ama rhäqäp na ngät ama rhinäm maos maos. 48 Bä nga rhäqäp ki mamär dä ama gamoe rha ar mä qi säväät ama qoan bä rha muqun bä rha mät ama mär ngät ama rhinäm bä rha mu ngät mät ama urat dap ta rhon na ama vu ngät nae. 49 Vät ama qäväläm gärqomni iva rhäksot na ama ivätki diva rhoqoräkt. Va ama enselqäna rha rhän bä va rha rhatma ama vu rha ama ruvek nämäni ama räkt ta ama ruvek. 50 Näkt pa rhi rhon na ama vu rha ama ruvek sämät ama qrot äs ama mudäbäs. Vät iosäkt ama ivärhäs diva rhat tuqaia dä va rhit nes arhä qeng angärha rem na ne.”

Ama Iaräs Na Ngät Ama Mämägän Dä Ama Mämägän Ama Mru Ngät

51 Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga sa qunäga vät a ngän sä rhärhong däkt moe?” Dä rha muvät pät

a qa i, "Iei." ⁵² Dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, "Iarhakt moe qärarhae i sa rha män i ama mudäsaqongda na rha bä rhi su ama ruvek sävät iaqäkt na rhävuk aa Muräktpämi di rha rhoqor ama morqa qärakni i vukpuk sä qa näva aa vätkä sa angätmi nävät aa mämägän gärangätmi i ama iar ngät dä angätmi qärangätmi i ama mru ngät."

Ama Ruvek E Ma Nasaret Ta Mer Ma Jisas

(13:53-58 / Mak 6:1-6 / Luk 4:16-30)

⁵³ Sa nga ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt ama enge na ama siqut bä rhäksot dä qa met na äkt. ⁵⁴ Bä nga qa män sämät aa värhäm dä qa su ama ruvek pa arhä mämairqi. Dä qräk mät ta nävät aa rhisu bä rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, "Nak tak täkt ama ruqa di sa qa rha rhangät täkt ama mädräm ama mär ngät dä rhangät täkt ama qrot ngät ama lat na qoe? ⁵⁵ Nga qaku iaqäkt kärak i qat dräm gät tak pät ama vät aa emga? Nga qaku rhat tes aa nanäk i ma Maria? Bä nga qaku aa läktpek ama gamoe i ma Jems kä nä ma Josep dä ma Saimon näkt ma Judas? ⁵⁶ Nga qaku aa läktpek ama evop moe rhe gem ut? Bä nga rhoqoräkt dä rhak täkt ama ruqa qa rha rhärhong däkt moe na qoe?" ⁵⁷ Dä rha qut säda arha ron nävät a qa.

Sokt di ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Ama vämginaqa di qaku ama ruvek tit kutdrir sagem ga dap

sokt mät aa värhäm maräkt dä mänguräp aa qärhae maräkt." ⁵⁸ Dä qaku qa mualat na anga qrot ngät anga lat masirhat e inguna qaku arha anga qat-nanakt.

14

Ma Jon Ama Baptais Aa Tñäpki

(14:1-12 / Mak 6:14-29 / Luk 9:7-9)

¹ Vät iomäkt ama qäväläm dä ama tpäskinaqa ma Herot ka nari ama sameng sävät ma Jisas ² dä qa qoar na aa latta rhoqortäqyia, "Rhak täkt di ma Jon ama Baptais. Sa qa märanas nämät ama tñäpki bä rhoqoräkt i rhangät täkt ama nañis ngät ama qrot ngät ama lat di ngät tualat gem ga."

³ Ma Herot ka märhamän doqoräkt inguna sa qa voda rha ama muräkt ivakt iva rhi sangar ma Jon bä rhi qop pät a qa bä va rha rhu qa va ama tpäskiarharhäng inguna vät ma Filip ma Herot aa lätkä aa egutki ma Herodias at täväs ⁴ inguna ma Jon sa qa qoar na qa rhoqortäqyia, "Qaku maräkt parhäm ama Muräkt iva ngia rhät ma Herodias." ⁵ Bä nämä dä nani a qa iva qä vodäm ga sämät ama tñäpki sokt di qät len ama ruvek inguna rhat nanakt i ma Jon di ama vämginaqa na qa.

⁶ Sokt di nga vät ma Herot aa bängagi qäraktni i mudu rha säl a qa dä ma Herodias at tuimgi qia main dä ma Herotkäna arhä saqong bä märmär ge ma Herot nävät a

qi. ⁷ Dä soknga qa mumänaris na ama musärhäm iva qa von gi rha agini qärqäni iva qi nän ga rhäm ini. ⁸ Dä at nanäk kia rhäklänge mät ki bä qia qoar nä ma Herot toqortäqyia, “Ngi von ngo rhä ma Jon ama Bap-tais aa uväski va ama pletige ama mor ige.”

⁹ Dä ama vitnaqa di airäs ka sokt dinguna sa qa mumänaris ma ama qrot da aa ruavek arhä saqong dä qa qoar bä aa latta rha mualat toqoräkt. ¹⁰ Qa rhäkne bä rha rhodäkt mät ma Jon ba ama tpäskiarharhäng ¹¹ näkt ta män bä samuk sa aa uväski va ama pletige ama mor ige bä rha von ama rhuimgi rhäm gi bä qia rha qi ba at nanäk. ¹² Dä ma Jon aa mudäsaqongda rha män bä rha rha aa släqyige bä rha sasärhäm ige näkt ta met bä rha sameng bä ma Jisas.

Ma Jisas Ka Von Da Ama Tmäs Bä Ba Ama Ngärhäqyet Ama Tausengäna Na Rha Ama Ruvek

(14:13-21 / Mak 6:30-44 / Luk 9:10-17 / Jon 6:1-15)

¹³ Näkt nga ma Jisas ka nari rhoqoräkt sävät ma Jon dä qa met na äkt mät ama mlauski bä sävät ama ivärhäs kärqosni i qaku anga ruvek e bä qale qa e i sokt ka. Sokt di nga ama ruvek ta nari rhoqoräkt dä rha met näva arha värhap bä rha met nasot a qa. ¹⁴ Bä nga ma Jisas ka män mit pät a qoan dä qa lu ama mor qi ama guläñgi na ama ruvek dä qa lavuqi na rha dä qa mumäräs pät arha rämgivärharha.

¹⁵ Bä nga bängängäs dä aa mudäsaqongda rha män gem ga bä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Sa ama qunäga qat don dap tos täkt ama ivärhäs di qale läs gläius. Mamär iva ngi rhäk na ama gulañ ivakt iva rha rhet sämät ama värhäm bä va rhi vodäm bät anga tmäs bä ba nas.”

¹⁶ Sokt di ma Jisas ka qoar i, “Mamär iva qoki qale rha dap pa ngäni von da rha anga tmäs.”

¹⁷ Dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Qop sokt ama bretkäna ama ngärhäqyet näkt sävät ama rhinämiom ama udiom nga e gem ut.”

¹⁸ Dä ma Jisas ka qoar i, “Ngäni rha ngät sagem ngo.”

¹⁹ Dä qa qoar na ama gulañ na ama ruvek iva rha rhuqun bät ama mran. Näkt ka rha ama ngärhäqyet ama bretkäna dä ama udiom ama rhinämiom näkt ka näm dävit säva ama usäpki bä qa mes ama mär sage ma Ngämuqa. Dä qa vonmät na ama bretkäna bä qa von aa mudäsaqongda bä rha are däm ngät bä ba ama ruvek.

²⁰ Bä rha moe rha mäs bä arhä sarem. Näkt ama mudäsaqongda rha rhäqäp ama urat ama ngärhäqyisem da unbem na ngät na ama mäsdävät.

²¹ Ama rhodäm sa ama gamoe iarhakt kärarhae i sa rha mäs di ama ngärhäqyet ama tausengäna na rha dap kosaqi ama evop ti na ama rhoes ta mäs.

*Ma Jisas Kat Tet Pät Ama
Qoeväs Angärha Rhäng*
(14:22-33 / Mak 6:45-52 /
Jon 6:16-21)

²² Dä nak kop äkt dä ma Jisas ka qoar na ama mudäsaqongda bä rha veng sämät ama mlauski iva rhi rhoer särhage na ama namuqa dap pa dängdäng na qa ivakt iva qä vräs na ama gulañ. ²³ Dä nasot dä dang däm ga bä sämani ama damgi ivakt iva qä nän. Bä sa rhoqoräkt i bängängäs dä qop sokt ka qale qa äkt.

²⁴ Dap pät iomäkt ama qäväläm di sa ama mlauski di sa qia muk da ama namuqa aa ron i ama vaeng ngärhit don na qi ba ne inguna ama laurqi qi e nani a ne na rha. ²⁵ Bä nga sa qorhäs iva qunäga dä ma Jisas ka met sagem da i qat tet pät ama qoeväs angärha rhäng. ²⁶ Sokt di nga aa mudäsaqongda rha lu qa i qat tet pät ama qoeväs angärha rhäng dä rhit len masirhat mamär bä rhi qoar i, "Ama rhomga iaqäkt!" Bä rhat tuqai a i rhit len.

²⁷ Dä qa märhamän särhäm da masägos i qä qoar na rha rhoqortäqyia, "Qale ngänit len! Nak kop mamär. I nak kop aingo."

²⁸ Dä ma Pita qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Engeska, ngakt bä ngäktki i ainge dä ngi qoar na ngo iva ngua rhet pät ama qoeväs angärha rhäng sagem nge."

²⁹ Dä ma Jisas ka qoar na qa i, "Ngi angl!" Dä soknga ma Pita qa sär sä nas nämät ama

mlauski bä qat tet pät ama qoeväs angärha rhäng sage ma Jisas.

³⁰ Sokt di nga qa lu ama laurqi dä qät len bä qä nasäng i qat don dä qa näs sävät ma Jisas i, "Engeska, ngia rhumar-iar ngo."

³¹ Dä ma Jisas ka rhäk aa rhäqyet masägos bä qa san-gar ma Pita i qä qoar na qa rhoqortäqyia, "Ai, ainge di ama gaini nä gi qatnanakt. Mäniekt bä qaku sägak nä gi snängaqa?"

³² Bä nga in beng sämät ama mlauski dä mae da ama laurqi. ³³ Dä iarhakt kärarhae i qale rha mät kä mlauski di rhi nän sagem ga i rhi qoar i, "Ngäktki i nge di ma Ngämuqa aa emga na nge."

*Ma Jisas Ka Mumäräs
Pät Ama Rämgivärharha E Ma
Genesaret*
(14:34-36 / Mak 6:53-56)

³⁴ Bä nga sa rha mängäläkt särhage dä mae vät a rha e vät ama ivärhäs ma Genesaret. ³⁵ Bä nga ama gamoe nävät iosäkt ama ivärhäs ta räm ma Jisas dä rha rhäkne nani ama rämgivärharha moe nävät iaqäkt ama ngärhäktkä bä ama ruvek ta män sä rha sagem ga. ³⁶ Näkt tat naing bät a qa iva qät tares pät ama rämgivärharha arha rhäng iva nak kop pa sokt tit täk da aa boiqi arha väm. Bä iarhakt moe qärarhae i sa rha rhäk da arha väm di sa märäs pät a rha.

15

*Ama Ruvek Arhä Qärhong
Dä Ma Ngämuqa Aa Muräkt
(15:1-9/Mak 7:1-13)*

¹ Mamär dä ama Farisiqäna rhi na ama Skraipkäna rha män nae ma Jerusalem bä sage ma Jisas bä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, ² “Mäniekt bä gi mudäsaqongda di qaku rhat tet parhäm aurha morta arhä qärhong? Inguna qaku rhit tor arhä rhäkt narhoer näkt sa rhat täs.”

³ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha i, “Mäniekt bä ngänin nänbetäkmät na ama muräkt nage ma Ngämuqa ivakt iva ngän det parhäm angäna morta arhä qärhong?

⁴ Inguna ma Ngämuqa qa muräkt toqortäqyia, ‘Mamär iva ngit kutdrir sävät gi mamäk dä gi nanäk’ dap ‘Aung gäarakni i qat tamän mava na aa mamäk ura aa nanäk diva qoki rhi veng ga.’ ⁵ Sökt di aingän di ngäni qoar i, ‘Ngakt bä aung anga ruqa qä qoar na aa mamäk ura na aa nanäk i agi matnärhäm gärangättni i mai va ngu von en däm ngät di sa ngua von ma Ngämuqa ⁶ bä rhoqoräkt di sa mamär na qa i qaku qät kutdrir sage aa mamäk.’ Bä äkt i rhoqoräkt di sa ngänit kyiradeng nä ma Ngämuqa aa enge ivakt iva ngän det parhäm angän gärhong. ⁷ Aingän gärarhae i ngän dualat sädä saqong, ma Aisaia di sa qa märhamän mamär bät ama enge nage ma Ngämuqa sävät a ngän doqoräkt i qa qoar toqortäqyia,

⁸ “ ‘Rhärhae rhäkt ama ruvek di rhit kutdrir sävät a ngo nämät arha väm dap arhä snängaqa di qa e gläius na ngo.

⁹ Dap ti nänäs sagem ngo mavängam i rhi su ama ruvek na arhä muräkt kârangättni i rhoqor qre ama muräkt nagem ngo.’ ”

*Agirhong Gärqärhongni I
Irhong Ngät Tualat Sä Sävetka
Bä Va Qaku Ama Qumärqumär
Qa*

(15:10-20/Mak 7:14-23)

¹⁰ Dä ma Jisas ka mes ama ruvek sagem mes bä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Mamär iva ngäni nari ngo bä va qunäga vät a ngän i ¹¹ qaku agini qärqäni i ini ngät don sämät ama ruqa aa vämgi di ini ngät tualat sä qa bä va qaku ama qumärqumär qa dä ma Ngämuqa aa saqong. Dap kinak agini qärqäni i vukpuk sä ini nämät aa vämgi di rhäni rhäkt di ini ngät tualat sä qa bä va qaku ama qumärqumär qa.”

¹² Dä ama mudäsaqongda rha män sagem ga bä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Nga sa ngiat dräm i ama Farisiqäna di nga rha nari rhangät täkt gia enge dä sa rha qut säda arha ron nävät a ngät?”

¹³ Dä ma Jisas ka muvät i, “Ama namuirhong moe qärqärhongni i sa qaku gu mam dak pono da ama usäpki arha ron ga qutnanokt irhong diva rha rhar mät

irhong nae. ¹⁴ Ngäni qyi-radeng na rha. Rha di ama säsur ta ama ruvek kärarhani i rhi rhoer nanokt ama ruvek. Dä ngakt bä anga säsurta di rhi rhoer nanokt anga säsurta diva rha moe rha rhon sämät ama uqupka.”

¹⁵ Sokt di ma Pita qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Mamär iva ngit täväkt sa ama enge na ama siqutki bä ba ut.”

¹⁶ Dä ma Jisas ka qoar i, “Nga as kaku qunäga vät a nge? ¹⁷ Nga qaku ngiat dräm i agini qärqäni i ini ngät don sämät ama ruqa aa vämggi di ini ngät don sämät aa sarimggi näkt nasot dä vuk sä ini näva aa släqyige? ¹⁸ Sokt di agini qärqäni i vukpuk sä ini nämät aa vämggi di ini ngät dän nämät aa snängaqa bä rhäni rhäkt di ini ngät tualat sä qa bä qaku ama qumärqumär qa. ¹⁹ Inguna namuk nämät ama ruqa aa snängaqa dä ama vu ngät ama mungäsnäng ngärhi rhartäm sä qa bä qä veng dä qä qavatnävätlägut dä qat tualat na ama lat na ama qavatka maos maos dä qä sua dä qä iras na ama enge sävät arhani dä qat tamän mava na ama ruvek. ²⁰ Iarhongäkt toqoräkt di irhong ngät täqäne sa ama ruqa bä qaku ama qumärqumär qa. Sokt di nga aung gat täs sokt di qaku qa er qa rhor aa rhäkt di iangärhäkt ama lat toqoräkt di qaku ngät tualat sä qa bä qaku ama qumärqumär qa.”

*Ama Ruqi Nae Ma Kenan
At Katnanakt
(15:21-28/Mak 7:24-30)*

²¹ Dä ma Jisas ka met na äkt dä qa met bä sävät ama ngärhätkka namet ma Tair dä ma Saidon. ²² Dä nak sa ama evopki nävät ama Kenangäna qäraktni i qiat tas e vä iaqäkt ama ngärhätkka qia män sagem ga bä qit nok i qi qoar toqortäqyia, “Gua morqa ma Devit aa emga, mamär iva ngit lavuqi na ngo inguna ngua imgi di ama iauska qät täk pät a qi mamär.” ²³ Sokt di qaku qa muvät pät a qi na anga enge. Dä aa mudäsaqongda rha män sagem ga bä rhat naing bät a qa i rhi qoar toqortäqyia, “Mamär iva ngi rhäk na qi nae inguna qiat tet nasot a ut dä qiat tuqaiä.”

²⁴ Dä ma Jisas ka muvät pät a qi rhoqortäqyia, “Sa ma Ngämuqa qa rhäk na ngo sokt sage ama Israelqäna qärarhani i rha rhoqor ama sipsipkäna qärangättni i sa musäng sä ngät.”

²⁵ Sokt di qia män bä qia an da arha quum sä nas säng ma Jisas aa qar i qi qoar toqortäqyia, “Gua morqa, mamär iva ngia rhatnärhäm ngo.”

²⁶ Dä ma Jisas ka muvät pät a qi rhoqortäqyia, “Qaku maräkt iva rhi rha ama rhoes arha tmäs bä rhi rhon na ngät bä ba ama im.”

²⁷ Dä qia muvät toqortäqyia, “Ngäktki na nge gua morqa, dap käqi ama im di mamär vät a ngät iva ngät täs ama nesdäm nasot angärha morta qärangättni i

suksuk däm ngät säva ama lai angärha rem.”

²⁸ Dä ma Jisas ka movät pät a qi rhoqortäqyia, “Rhaktni, gi qatnanakt di ama mor ngät! Qoki va rhäkмамär varhäm gi snängaqa.” Bä vät iomäkt ama qäväläm dä märäs pät at tuimgi.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Rhäqäp Na Rha Ama Ruvek

²⁹ Dä ma Jisas ka met na äkt bä qa met pät ama namuqa ma Galili aa qoan. Näkt dang däm ga sämäni ama dabäm bä qa muqun e. ³⁰ Dä ama mor ngät ama gulañ na ama ruvek ta män sagem ga sa ama vävarhämnda dä ama säsurta dä ama vaktpärrharha dä iarhakt kärarhae i qaku rhat tamän näkt sävät arhani ama rhäqäp na rha ama rämgivärharha bä rha mu rha säng ma Jisas aa qar bä qa mumäräs pät a rha.

³¹ Dä ama gulañgi na ama ruvek di qräk mät ta rhoqoräkt i rha lu ama ruvek kärarhani i qaku rhat tamän i sa rhat tamän dä ama vaktpärrharha i sa märäs pät a rha dä ama vävarhämnda i sa rhat tet dä ama säsurta i sa rhat nañäm. Dä rhi nän sa ama Israelqäna arhä Ngämuqa.

Ma Jisas Ka Von Da Ama Tmäs Bä Ba Ama Levaet Ama Tausengäna Na Rha Ama Ruvek

(15:32-39/Mak 8:1-10)

³² Nasot dä ma Jisas ka mes aa mudäsaqongda sagem mes bä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingo di ngut lavuqi nä rhärhae rhäkt ama

ruvek inguna sa qale rha gem ngo vät ama dävauung ama qunäng näkt kaku guarhong iva rha äs. Bä qaku nani a ngo iva ngu rhäk na rha nae rhoqor täkt i anoeng mä rha i varis deng bät a rha varhäm ama iska.”

³³ Dä ama mudäsaqongda rha snanbät sä qa i, “Nga vät ama ivärhäs gläius toqor täkt diva urhi rha anga bretkäna na qoe qarängättni i mamär iva urhi von ama mor qi ama gulañgi na ama ruvek toqor täkt ivakt iva rha äs?”

³⁴ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ama mämänia ama bretkäna nga e gem ngän?” Dä rha qoar i, “Ama ngärhäqyet da udiom ama bretkäna dä ama rhinämirhong ama marheka nä irhong.”

³⁵ Dä ma Jisas ka qoar na ama gulañgi na ama ruvek iva rha rhuqun bät ivät. ³⁶ Näkt ka rha qä bretkäna ama ngärhäqyet da udiom na ngät näkt sävät kä rhinämirhong näkt ka mes ama mär sage ma Ngämuqa näkt ka vonmät na ngät bä qa von aa mudäsaqongda bä rha are da ama ruvek.

³⁷ Ama ruvek moe rha mäsbä arhä sarem. Näkt ama mudäsaqongda rha matma ama mäsdävät bä rha rhäqäp ama urat ama ngärhäqyet da unbem na ngät.

³⁸ Iarhakt kärarhae i sa rha mäsbä di ama levaet ama tausengäna na rha ama gamoe näkt sävät ama evop ti na ama rhoes.

³⁹ Bã nga nasot i sa ma Jisas ka rhäk na ama gulañ na ama ruvek nae dä qa veng sämät ama lil qi ama mlauski bã qa met bã sävät ama ngärhäktka ma Magadan.

16

Ama Farisiqäna Dä Ama Sadyusiqäna Rhi Nän Nani Anga Muqunän

(16:1-4 / Mat 12:38-42 / Mak 8:11-12 / Luk 11:29-32)

¹ Dä ama Farisiqäna rhi na ama Sadyusiqäna rha män sage ma Jisas ivakt iva rhi siqut na qa i rha nän ga iva qä qur a rha rha anga muqunäangi na rhävuk.

² Dä ma Jisas ka movät pät a rha rhoqortäqyia, “Qre va bängangäs dä ama qurät mät ama leqäs dä va ngäni qoar i duququ dä va ama qunänget.* ³ Dap pät duququs kre va ama qurät mät ama leqäs dä ama ununige vät ama qunäga aa uväs dä va ngäni qoar iva rhäqyerhäkt diva ama suigi qi säp. Sa ngänät dräm iva ngän datnävämne mamär na ama muqunän mät ama leqäs dap kaku mamär vät a ngän iva ngänät lu ñismäne sävät ama muqunän bät tangät täkt ama rhodäm. ⁴ Aingän nävät tit täkt ama qoengait di ama vu rha ama ruvek na ngän gärrahani i sa qaku qale ngän mamär i sägäni na

ngän ngän nä ma Ngämuqa rhoqor ama ruiom gärqiomni i sa in mätlägut näkt mamär dä akni qa qavatnävlägut. Bã ngänit ñäm nani anga muqunäangi sokt diva qaku anga muqunäangi qi namän bã ba ngän dap sokt ama muqunäangi nävät ma Jona.”

Bã äkt i qa märanas bã qa met.

Ama Farisiqäna Rhi Na Ama Sadyusiqäna Arha Yis

(16:5-12 / Mak 8:14-21 / Luk 12:1)

⁵ Näkt ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rha mängaläkt särhage na ama namuqa bã nga sa rha män e dä qunäga vät a rha i sa qaku rha rha anga bret. ⁶ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngänit lu mamär nämät ama Farisiqäna dä ama Sadyusiqäna arha yis.”

⁷ Dä rha nasäng i rhat tamän bät a ne sävät aa enge i rhi qoar toqortäqyia, “Nguaräm ga märhamän doqoräkt dinguna sa qaku ut ta anga bret.”

⁸ Sokt di ma Jisas ka räm arha engirhong dä qa snanbät toqortäqyia, “Mäniekt bã ngän damän bät a ne sa ama bret i qaku agung gem ngän? Ai, nak angän gatnanakt di sa ama gaini na ngät. ⁹ Nga as kaku qunäga vät a ngän? Nga qaku vuk pät a ngän i sa ngän däqäp

* **16:2** “Qre va bängangäs dä ama qurät mät ama leqäs dä va ngäni qoar i duququ dä va ama qunänget.” Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm bã sävät ama qängärini ma 3 moe di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm irhong sae.

ama urat ama mämänia na ama mäsdävät pät iomäkt ama qäväläm i sa ngua vonmät na ama bretkäna ama ngärhäqyet bä ba ama gamoe ama ngärhäqyet ama tausengäna na rha? ¹⁰ Bä nga qosaqi qaku vuk pät a ngän i sa ngän däqäp ama urat ama mämänia na ama mäsdävät nage qa ngärhäqyet da udiom na ngät ama bretkäna bä bä qa levaet ama tausengäna na ama ruvek? ¹¹ Ngu lu mäniekt bä qaku qunäga vät a ngän i sa qaku nguät tamän sävät ama bretkäna? Ngänit lu nämät ama Farisiqäna dä ama Sadyusiqäna arha yis.”

¹² Bä rhoqoräkt dä sa qunäga vät a rha i nak kaku ma Jisas kat tamän sävät ama yis käraktni i säva ama bret dap kat tamän sävät ama Farisiqäna rhi na ama Sadyusiqäna arhä rhisu.

Ma Pita Qa Sameng Mamär I Ma Jisas Di Ma Kraiss (16:13-20 / Mak 8:27-30 / Luk 9:18-21)

¹³ Bä nga ma Jisas ka män sävät ama ngärhäkta glaqot na ama värhäm ama lel äm ma Sisaria Filipai dä qa snanbät sa aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Aingo ma Ruqa aa Emga di ama ruvek tat tu arhä snäng i auge na ngo?”

¹⁴ Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Arhani ama ruvek di rhi qoar i ma Jon ama Baptais dap arhani di rhi qoar i ma Elaija dap arhani di rhi qoar i ma Jeremaia ura

akni nävät ma Ngämuqa aa vämginarha.”

¹⁵ Dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Dap aingän di ngän du angän snäng i auge na ngo?”

¹⁶ Dä ma Saimon Pita qa muvät toqortäqyia, “Ainge di ma Kraiss ma Ngämuqa ama ngätdäqäm ga aa emga na nge.”

¹⁷ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Saimon ma Jona aa emga, ama modämne di sa nga e gem nge inguna ama ruvek di qaku rha muqunäga sä rhängät täkt ama mädräm bä ba nge dap kinak gu mam dak pono da ama usäpki arha ron sa qa muqunäga sä ngät bä ba nge. ¹⁸ Dä ngu qoar na nge i ainge di ma Pita bä vät tak täkt ama duiqa aa rhäng diva ngua rhair na ama ruvek kärarhani i rhat nanakt na ngo bä va qaku mamär iva ama tñäpki at krot ngä namän näva arhä väs. ¹⁹ Va ngu von nge rha ama akiqina säva ama Muräktpäp na rhävuk dä agini qärqäni i ngit tares pät ini angärha rhäng de vät ivät diva ma Ngämuqa qät tares pät ini angärha rhäng dävuq da ama usäpki arha ron näkt agini qärqäni i qaku ngit tares pät ini angärha rhäng de vät ivät diva qaku ma Ngämuqa qä narhares pät ini angärha rhäng dävuq da ama usäpki arha ron.” ²⁰ Nasot dä ma Jisas ka muge ama mudäsaqongda ma ama qrot iva qale rhi naqoar na aung i qa di ma Kraiss.

*Ma Jisas Ka Sameng Sävt
Aa Tñäpki Dä Nasot Diva Qa
Rhäranas*

*(16:21-23 / Mak 8:31-33 /
Luk 9:21-22)*

²¹ Mänasäng na äkt dä ma Jisas ka nasäng iva qat tamän mamär särha aa mudäsaqongda iva qa rhet sae ma Jerusalem bä va qä rha ama märän maos maos masirhat nage ama morta dä ama priskäna ama moräs na rha dä ama Skraipkäna. Bä va rhi veng ga näkt pät ama dävauing na qa ama qunäga dä va ma Ngämuqa qa rhäranas na qa nämät ama tñäpki.

²² Dä ma Pita qa rhäqoar sä ma Jisas sä nas bä qa rhäkne vät a qa sä iaqäkt aa muqunäga i qä qoar toqortäqyia, “Engeska, mamär iva qale ma Ngämuqa qä narhares pät iangärhäkt ama lat angärha rhäng. Qoki va qaku ngä namän bät a nge.”

²³ Sökt di ma Jisas ka rhong bä qa rhäkne vät ma Pita na ama enge ama qrot ngät toqortäqyia, “Sämga, ngia rhet säng gua rhäng. Ainge di ngit päs nas mäni gua iska inguna sa rhak täkt gi snängaqa di qaku qa nage ma Ngämuqa dap ka nage ama ruvek.”

*Mamär Iva Ngä Rha Gi
Sämänanamuqa Bä Ngit Päs Ma
Jisas Aa Rhäng*

*(16:24-28 / Mak 8:34-38 /
Luk 9:23-27)*

²⁴ Dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Nga nani aung gärakni iva qat tet nasot a ngo di mamär iva qä qyiradeng na nas dap

kä rha aa sämänanamuqa bä qät päs gua rhäng. ²⁵ Inguna aung gärakni i nani a qa iva qä sangar vät aa iar mamär diva qa rhusäng sä ngät nasot. Dap iaqäkt kärak i qät kyiradeng na aa iar bä ba ngo diva qa rhumaiar ngät. ²⁶ Va mamär vät anga ruqa rhoqor mäniekt kre i mänamär sä qa nage ama ivätki at kärhong moe dap kábäs na aa iar? Bä qop ngu lu va agini qärqäni i mamär vät anga ruqa iva qä vodäm ini ivakt iva saqi qa rhän bät aa iar?

²⁷ “Inguna sa va ma Ruqa aa Emga qa rhän ba aa mam aa murhämeska qä na aa enselqäna näkt pa qa rhuvät pät ama ruvek asägäk asägäk parhäm aa lat. ²⁸ Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i arhani nävät a ngän dakt i ngänät mair diva as kaku rhi nañäp dap as pa rhi lu ma Ruqa aa Emga i qat dän sa aa muräkt i ama vitnaqa na qa.”

17

*Ma Jisas Aa Nämñämgi Qia
Män Maos*

*(17:1-13 / Mak 9:2-13 / Luk
9:28-36)*

¹ Nasot ama qunäng ama ngärhäqyet da sägäk dä ma Jisas ka rhäqoar sä ma Pita qä nä ma Jems näkt ma Jems aa lätkka ma Jon bä ma Jisas ka er nanokt ta bä dang däm da säda ama damgi ama uiu qi bä sökt ta sä nas. ² Bä nga sa äkt dä ma Jisas aa nämñämgi qia män maos da arhä saqong bä aa saqongait ngät nañäm

doqor ama qunäga dap aa boi di ngärhit sen i ama qulum ngät mamär.

³ Dä nak sa väs dä ma Moses kä nä ma Elaija gem da bä rhat tamän särhä ma Jisas. ⁴ Dä Pita qa goar nä ma Jisas toqortäqyia, “Engeska, ama mär toqoräkt i qali lut täkt. Ngakt bä nani a nge diva ngua rhair na anga dägvarhong anga värhirhong anga me irhong de iva ani ba nge dap ani bä ma Moses dap ani bä ma Elaija.”

⁵ Bä nga as kat tamän dä nak sa ama eqoeqi qäraktni i ama qunäga mät ki qia ong da dä ama eguinga näva ama eqoeqi qat tamän doqortäqyia, “Rhak täkt di ngua emga qärak i sa gua snäng bät a qa masirhat kärak i märmär gem ngo nävät a qa. Ngänät nari nämät ka.” ⁶ Bä nga ama mudäsaqongda rha nari rhoqoräkt dä arpus na rha bä rha mas mäk pät ivät i rhit len masirhat mamär. ⁷ Dä ma Jisas ka män gem da bä qa rhäk pät a rha i qä goar toqortäqyia, “Ngän dair näkt kale ngänit len.” ⁸ Bä nga rha ñäm bit dä qaku rha lu aung dap sokt ma Jisas.

⁹ Näkt nga rhoqoräkt i arhar sä rha vät ama damgi dä ma Jisas ka mugem da ma ama qrot toqortäqyia, “Qale ngän nasameng bä ba aung sävät iangärhäkt ama lat kärangät i sa ngän lu ngät bä dängdäng i ma Ruqa aa Emga di sa ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki.”

¹⁰ Dä ama mudäsaqongda rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ama Skraipkäna rhi goar i nak mamär iva ma Elaija qa er qa rhän?”

¹¹ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Nak koki ma Elaija diva qa er qa rhän bä va qa rhumamär nä iarhongäkt moe. ¹² Dap ngu goar na ngän i sa ma Elaija qa män näkt kaku qunäga vät ama ruvek sä qa bä sa rha mualat sä qa qoki varhäm arhä snängaqa. Bä ngäkki va qosaqi ma Ruqa aa Emga qä rha ama märänga nagem da.” ¹³ Dä qunäga vät ama mudäsaqongda i nak ma Jisas kat tamän särhäm da di sävät ma Jon ama Baptais.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Iauska Mät Ka Ama Rhoemga

(17:14-21 / Mak 9:14-29 / Luk 9:37-43)

¹⁴ Bä nga sa evär däm da sage ama guläñgi dä akni ama ruqa qa män ge ma Jisas bä qa an da aa quum sä nas säng aa qar ¹⁵ näkt ka goar na qa rhoqortäqyia, “Gua morqa, ngi lavuqi nä ngua emga inguna ama guani na qa bä avuqi na qa mamär bä ngäda arharpus na qa sämät ama mudam bä qop säva rigi. ¹⁶ Näkt ngua met sä qa sage gi mudäsaqongda dä qop kaku mamär vät a rha iva rha rhumäräs pät a qa.”

¹⁷ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ai, aingän di ama qoengait na ama ruvek kärarhae i qaku angän anga

qatnanakt dä qosaqi ama vurha na ngän mamär. Ngu lu va qale ngo gem ngän bä dängdäng gäsniä? Dä qosaqi va ngut ta ama märänga sä ngän bä dängdäng gäsniä? Ngäni rha ama rhoemga namuk sagem ngo!”¹⁸ Näkt ma Jisas ka rhäk na ama iauska na ama enge ama qrot ngät bä vuk sä qa nämät ka rhoemga bä qop märäs pät a qa masägos.

¹⁹Nasot dä ama mudäsaqongda rha män ge ma Jisas toqoräkt i sokt ta dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Mäniekt bä qaku mamär vät a ut iva urhi qutmäs iaqäkt ama iauska?”

²⁰Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nguna qaku ama mor angän gatnanakt. Ngu qoar na ngän na ama engäkki i qre va angän gatnanakt di ama mor ngät toqor ama mastard aa gavämini di mamär vät a nge iva ngi qoar nä rhärhakt täkt ama damgi i, ‘Ngia rhet narhe bä sarhe!’ Dä va qia rhet toqoräkt bä qop pa qaku a qrot guani gem nge.”²¹*

Saqi As Ma Jisas Ka Sameng Säväät Aa Tñäpki Näkt Nasot Diva Qa Rhäranas

(17:22-23 / Mak 9:30-32 / Luk 9:43-45)

²²Sa nga ama mudäsaqongda rha män säväät a ne e ma Galili dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ma

Ruqa aa Emga diva rhi vodäm ga sämät ama ruvek arhä rhäkt²³ bä va rhi veng ga. Näkt pa vät ama dävauing na qa ama qunäga dä va ma Ngämuqa qa rhäranas na qa nämät ama tñäpki.” Dä ama mudäsaqongda di airäs ta masirhat.

Ama Takes Bä Ba Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

²⁴Näkt nga ma Jisas kä na sae ma Kaperneam dä ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes ba ama ansäspämgi ama mor qi qärangätni i ama qunängiom ama udiom in ditsek angät ligärigleng di sa rha män sage ma Pita bä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga gia morqa di qaku qät don na anga ligär bä ba ama ansäspämgi ama mor qi?”

²⁵Dä ma Pita qa muvät pät a rha i, “Ari, nak koki qät don.”

Näkt nga ma Pita qa män ba vät dä ma Jisas ka er qa märhamän säväät a qa i qä snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Saimon, ngiat tu gi snäng doqor mäniekt? Ama vitnarha nämäni ama ivätki di rhat dräm dit ta ama ligär ngä na ama takes di nage guavek koe? Nga rhit ta ngät nage arha ruvek maräkt ura nage ama nañista?”

²⁶Bä nga ma Pita qa muvät i, “Nage ama nañista.”

* **17:21** Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. ‘Dap ama iauska rhoqor tak täkt di mamär iva qa rhet di sokt näväät ama nän dä ama meranotka.’

Dä ma Jisas ka qoar i, “Rhoqoräkt di nak kop ama ruvek nae nävä qä vitnarha arha ivärhimek maräkt di isiska vät a rha sa ama takes. ²⁷ Sokt di varis ut naslava na rha dä soknga ngia rhet samana sävät a qoan bä va ngi ar sa anga rhinäm bä va nämät ama narhoerqa aa vämgi diva ngi rha ama ligärige qärqigeni i ama levaet na ngät ama qunäng angät titsek nä ige. Dä ngia rhet sä ige bä va ngi vodäm ige bä ba rha iva ama takes bä ba un.”

18

Auge Di Ama Vit Na Qa Mamär

(18:1-6 / Mak 9:33-37 / Luk 9:46-48 / Luk 22:24-27)

¹ Vät iomäkt ama qäväläm dä ma Jisas aa mudäsaqongda rha män sagem ga bä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Auge di ama vit na qa mamär va ama Muräktpäm na rhävuk?” ² Dä ma Jisas ka rhäknan da ama rhoemga bä qa mair na qa da arhä saqong.

³ Näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i ngakt bä qaku ngän nanäpgoer na nas bä ngän dän iva ngän doqor ama rhoes di qop pa qaku ngän namon säva ama Muräktpäm na rhävuk. ⁴ Aung gärakni i qät säm ama gaini na nas bä qa rhän iva qa rhoqor tak täkt ama rhoemga di iaqäkt di ama vit na qa mamär vä iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm.

⁵ “Bä aung gärakni i qä rhar sa anga rhoemga rhoqor tak täkt sagem mes nävät gu ngärhipki di sa qä rhar sä ngo. ⁶ Sokt di aung gärakni i qat täqäne sa akni nävät tärhae rhäkt ama rhoes ama gaini na rha qäarakni i qat nanakt na ngo bä sämät anga vuini di vadi mai mamär iva rhi er ti qop sa anga märän bäm ga anga duiqa vät aa qän näkt ti rhon na qa säva ama quluñini vä garäska bä va qä näkt märätkti.

Ama Rhonsävät Säväät Ama Ruvek Kärarhani I Rhi Rhoer Nanokt Arhani Bä Sämat Ama Vuirhong

(18:7-9 / Mak 9:42-48 / Luk 17:1-2)

⁷ “Avuqi na ama ruvek pät ama ivätki qärarhani i rhi rhartäm sa arhani ama ruvek bä sämät ama vuirhong. Qoki qale iangärhäkt ama lat toqoräkt sokt diva avuqi mamär ge auge qarak i qat tualat toqoräkt.

⁸ “Ngakt bä ngia rhäqyet ura gia qäraet ngärhi rhartäm sä nge sämät anga vuini dä va ngi rhodäkt sä et bä ngi rhon na et nae. Inguna qoki ama mär toqoräkt iva ngia rhon säva ama iar ama sok tam ngät i suktäkt pät a nge. Dap ama vu rhoqoräkt iva ngiat tet nä gia qärisem moe ura qale gia rhäqyisem moe sokt diva rhi rhon na nge sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs. ⁹ Dä qosaqi ngakt bä gi saqongaqa qä rhartäm sä nge bä sämät anga vuini dä va ngia rhar tam ga bä ngi rhon na qa

nae. Inguna ama mär toqoräkt iva ngia rhon säva ama iar ama sok täm ngät sokt sa ama saqongaqa ama sägäk dap ama vu rhoqoräkt i gi saqongaiom ama udiom sokt diva rhi rhon na nge sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs.

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Sipsip Kärakni I Musäng Sä Qa

(18:10-14/Luk 15:1-7)

¹⁰ “Ngänit lu i varis ngän naslava na aung nävät tärhae rhäkt ama rhoes inguna rhävuk da ama usäpki arha ron di arha enselqäna* di rhat mair vasägos dä gu mam aa saqong. ¹¹ † ¹² Ngu lu ngän du angän snäng doqor mäniekt? Ngakt bä akni anga ruqa di aa anga handret na anga sipsipkäna näkt musäng sa ama sägäk dä mänia? Nga qaku qä namet daqule angätäni ama 99 na ngät ama sipsipkäna va ama mran äkt da ama dabap dap pa qa rhet nasot iaqäkt kärak i sa musäng sä qa? ¹³ Bä ngu qoar na ngän na ama engätki i ngakt bä va qa rhän bät a qa diva märmär gem ga masirhat nävät a qa vä iangärhäkt ama 99 na ngät kärangät i sa qaku musäng sä ngät angät tpäs. ¹⁴ Bä qosaqi rhoqoräkt di angän mam dak pono da ama usäpki arha ron di qaku nani a qa iva qäbäs na

aung nävät tärhae rhäkt ama rhoes.

Ngakt Bä Akni Anga Qatnanaktpämga Qat Tualat Na Anga Vuini Säväät A Nge

(18:15-20/Luk 17:3-4)

¹⁵ “Ngakt bä akni anga qatnanaktpämga qat tualat na anga vuini säväät a nge dä ngia rhet sagem ga bä va ngia rhuqunäga vät a qa i ngi qur a qa rha aa lat ama vu ngät näkt kaku mänguräp dap sokt en. Näkt ngakt bä qä nari nämät nge dä va saqi as ina ruaiom na ne ngi na qa. ¹⁶ Sokt di ngakt bä qaku qä nanari nämät nge dä va ngi rhäqoar sa aung ura guaiom bä va ngän det sagem ga ivakt iva gia enge moe di iarhakt di mamär iva rhi sämaengätki na ngät. ¹⁷ Näkt ngakt bä qaku qä nanari nämät ta dä va ngän duqunäga vät gi guläñgi na ama qatnanaktpämga. Bä ngakt bä qaku qä nanari nämät ama qatnanaktpämga dä va ngän däqäne sä qa rhoqor qre i anga Jentailqa ura anga ruqa qärakni i qat dräm gät ta ama takes.

¹⁸ “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i agini qärqäni i ngän dares pät ini angärha rhäng de vät ivät diva ma Ngämuqa qä rhares pät ini angärha rhäng dävu da ama usäpki arha ron näkt

* **18:10** arha enselqäna Rhangät täkt ama enge di rhoqor qre ma Jisas kä su ut i ama ruvek asägäk asägäk di akni ama ensel qät lu vät a qa. † **18:11** Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. 'Inguna sa ma Ruqa aa Emga qa män ivakt iva qa rhumaiar na iarhakt kärarhae i qäbäskäbäs na rha.'

agini qärqäni i qaku ngän dares pät ini angärha rhäng de vät ivät diva qaku ma Ngämuqa qä narhares pät ini angärha rhäng dävuik da ama usäpki arha ron. ¹⁹ Saqi as ngu qoar na ngän i ngakt bä ama udiom nävät a ngän di sa sägäni na iom bät ama ivätki sävät guani qärqäni i sa in nän nani ini dä va gu mam dak pono da ama usäpki arha ron ga rhualat toqoräkt. ²⁰ Inguna nga rhoqoräkt i västämne na anga udiom ura anga dävaung na rha nävät gu ngärhipki di sa qale ngo e gem da.”

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Latka Qärakni I Qaku Qa Qyiradeng Na Akni Sa Aa Lat Ama Vu Ngät Säväät A Qa

²¹ Nasot dä ma Pita qa män ge ma Jisas bä qä snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Engeska, ngakt bä gua ruaqa qat tualat na ama vuirhong sävät a ngo vasägos dä va ngut kyiradeng na qa sa aa lat ma ama mämänia nä imek? Nga va ngut kyiradeng ba qa ma ama ngärhäqyet da unmem nä imek?”

²² Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngu qoar na nge iva qale ngit kyiradeng ba qa sokt pät ama ngärhäqyet da unmem nä imek dap kinak pa ngit kyiradeng ba qa vät ama dävaung na rha ama ruvek da ama ngärhäqyisem da qäraet da unmem nä imek.”

²³ “Iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm diva ngua rhuqut

täm ngät sävät akni ama vitnaqa. Maos dä iaqäkt ama vitnaqa di nani a qa iva qa rhuräkt na aa latta arhä dinau. ²⁴ Bä nga qa nasäng iva qat turäkt dä rha män sa akni ama latka qärakni i aa dinau di ama ngärhäqyisem da udiom na ngät ama tausengäna na ama qunäng angät titsek. ²⁵ Dap ka latka di qaku aa anga ligär masirhat ivakt iva qa rhuvät na ama vitnaqa aa ligär. Dä soknga ama vitnaqa qa qoar iva rhi vodäm ga qä na aa egutki näkt in oes näkt sävät arhä qärhong iva nani anga ligär bä bä qa vitnaqa.

²⁶ “Bä äkt i qa latka qa an da aa quum sä nas säng ama vitnaqa aa qar bä qät nok pät a qa sä nas i, ‘Ai, ngi lavuqi na ngo dä va as pa ngua rhuvät nä gi ligär moe.’ ²⁷ Dä ama vitnaqa qa lavuqi na qa dä qa qoar na qa i sa isiska vät a qa i sa qaku mamär iva qä namuvät na ama ligär.

²⁸ “Sokt di mamär dä qa latka qa met bä qa män bät akni aa ruaqa ama latka qärak i sa mudu qa rha ama narhoerqa ama latka aa ligär qärangätni i ama handret na ngät ama qunäng angät titsek näkt as kaku qa movät na ngät. Bä nga qä narhoerqa qa män bät akni dä qa sangar a qa bä qät täkbrät pät aa qän dap kä qoar na qa i, ‘Qop ngi lir ngia rhuvät nä gu ligär!’

²⁹ “Dä sa arpus nä qärak mäk dap kät nok pät a qa i, ‘Ai, ngi lavuqi na ngo dä va as pa ngua rhuvät nä gi ligär.’

³⁰ Qop kä narhoerqa di qa mer dap kinak ka mu qa va ama tpäskiarharhäng ivakt iva qale qa äkt bä dängdäng iva qa rhuvät na aa ligär.

³¹ “Nga arhani aa ruavek ama latta rha lu rhoqoräkt dä airäs ta masirhat dä rha met sage ama vitnaqa bä rha sameng ba qa nä iangärhäkt moe ama lat. ³² Dä qa vitnaqa qa rhäkne nani qa latka bä qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ainge di ama vu qa ama latka na nge. Sa ngua muisiska vät a nge nä iangärhäkt gi dinau moe inguna sa ngia nok pät a ngo. ³³ Näkt padi mai va qosaqi ngia rhualat sä gia ruaqa rhoqoräkt toqor ngo i sa ngua lavuqi na nge.’ ³⁴ Dä qa latka aa morqa di ama uraqi da aa ron dä qa mu qarak pa ama tpäskiarharhäng ivakt iva qale qa äkt bä dängdäng iva qa rhuvät na aa morqa aa ligär moe.” ³⁵ Näkt ma Jisas ka qoar i, “Gu mam dak pono da ama usäpki arha ron di qa diva qat tualat sä ngän doqoräkt kre i sa qaku ngit kyiradeng nä gia ruaqa namuk sa aa lat ama vu ngät.”

19

*Ma Jisas Ka Su Sävat
Ama Bäñbäñmät Da Ama
Ngärhaegurhini Angärha Ron
(19:1-12 / Mat 5:31-32 /
Mak 10:1-12 / Luk 16:18)*

¹ Sa nga ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt ama enge na ama siqut bä rhäksot dä qa met daqule ma Galili bä qa mon säda

ama ngärhäktka ma Judia aa ron bä särhage na ama rigi ma Jordan. ² Dä ama mor ngät ama gulañ na ama ruvek ta met nasot a qa bä qa mumäräs pät arha rämgivärharha e.

³ Dä arhani ama Farisiqäna rha män gem ga bä rha siqut na qa i rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga maräkt toqoräkt parhäm ma Ngämuqa aa Muräkt iva akni ama ruqa qä qutmäs aa egutki vät guani angät tpäs?”

⁴ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Nga sa qaku ngän mes ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän i mudu vät ama rharimini di sa qa säm ama ruvek i ama gamoe dä ama evop? ⁵ Bä qosaqi ma Ngämuqa qa qoar i, ‘Rhoqoräkt bä va ama gamoeqa qa rhet daqule aa mam dä aa nañ bä va västämne na iom gä na aa egutki bä va ama sägäge ama släqyige na iom?’ ⁶ Bä äkt i sa qaku as ama udiom na iom dap kinak ama sägäk na iom. Dä soknga qale aung anga ruqa qä namat mät ianiäkt kärqäni i sa ma Ngämuqa qa västämne nä ini.”

⁷ Dä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngakt bä rhoqoräkt dä mäniekt bä mudu ma Moses kät tares iva ama gamoeqa qä von aa egutki rha anga abuqit na ama bäñmät näkt kä rhäk na qi?”

⁸ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Mudu ma Moses ka rhares bä

ba ngän iva matmät ama ngärhaegurhini inguna ama qrot angän bäs. Sokt di mudu mänaäng bät ama rharimini di qaku rhoqoräkt. ⁹Näkt ngu goar na ngän i aung gäarakni i qa qutmäs aa egutki dap sa qaku qia mualat na anga lat na ama qavatka bäs qa mät akti di qä qavatnävätlägut.”

¹⁰ Dä ma Jisas aa mudäsaqongda rha goar na qa i, “Di ngakt bäs rhoqoräkt mänguräp ama gamoeqa qa na ama evopki di mamär iva qale ama ruvek tat tätlägut.”

¹¹ Sokt di ma Jisas ka goar na rha rhoqortäqyia, “Rhangät täkt gu rhisu di qaku mamär vät ama ruvek moe iva rhat tat maengäkt sä ngät dap ngät di sokt bäs bäs iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa von da rha ama qrot ivakt iva rhat tat maengäkt sä ngät. ¹² Inguna arhongni irhong nga e di qaku mamär vät anga ruqa iva qat tätlägut nävät irhong. Arhani di arhä nanäkkina tit säl a rha i qaku mamär na arhä släqyigleng iva rhat tas ti na ama evop dap arhani di ama ruvek ta mualat na arhä släqyigleng doqoräkt dap arhani di qaku rhat tätlägut ivakt iva rhat tualat bäs bäs iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm. Aung gäarakni i mamär vät a qa diva mamär iva qät ta rhangät täkt gu rhisu.”

Ngäni Rhares Pät Ama Rhoes Arha Rhäng Iva Rhat

Tet Sagem Ngo

(19:13-15 / Mak 10:13-16 / Luk 18:15-17)

¹³ Nasot dä arhani ama ruvek ta män sa ama rhoes sage ma Jisas ivakt iva qa rhu aa rhäkt pät a rha bäs qä nän sävät a rha. Dap ama mudäsaqongda rha mair särha ama ruvek. ¹⁴Sokt di ma Jisas ka goar toqortäqyia, “Ngäni rhares pät ama rhoes ama gaini na rha arha rhäng iva rhat tet sagem ngo dap kale ngän dair särhäm da inguna ama Muräktpäm na rhävuk di ngät bäs bäs iarhakt kärarhae i rha rhoqor tärha rhäkt ama rhoes.” ¹⁵ Dä ma Jisas ka mu aa rhäkt pät ama rhoes näkt mamär dä qa met.

Ama Evänga Ama Qärhong Bät A Qa

(19:16-30 / Mak 10:17-31 / Luk 18:18-30)

¹⁶ Dä nak sa akni ama ruqa qa män ge ma Jisas bäs qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, ngu lu va ngua rhualat na agi a lat anga mär ngät ivakt iva dängdäng dä va bäs ba ngo na ama iar ama sok täm ngät?”

¹⁷ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Mäniekt bäs ngi snanbät sä ngo nani anga lat kärangätni i ama mär ngät? Sokt ama sägäk ka e qarak i ama mär qa. Ngakt bäs nani a nge na ama iar ama sok täm ngät diva ngiat tet parhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses.”

¹⁸ Dä qarak ka snanbät i, “Agi muräkt iangärhäkt?” Dä ma Jisas ka muvät i qä

goar na qa rhoqortäqyia, “Qale ngi veng dä qale ngi qavatnävätlägut dä qale ngi sua dä qale ngi iras na anga engirhong sävät arhani ¹⁹ dä ngit kutdrir sävät gi mam dä gi nan dä mamär iva gia snäng bät arhani i rhoqor gre i gia snäng bät a nas.”
²⁰ Dä qa evänga qa muvät i qä goar toqortäqyia, “Rhangät täkt ama muräkt moekt di sa nguät tet parhäm ngät dap saqi as ngut läk nani agini?”

²¹ Dä ma Jisas ka goar na qa rhoqortäqyia, “Ngakt bä nani a nge iva mamär na nge mamär dä ma Ngämuqa aa saqong diva ngia rhet bä ngi vodä gi qärhong moe bä ngi von ama tläkta dä va ngi rha ama mämägän dävk. Näkt ngi ang bä ngit päs gua rhäng.” ²² Bä nga qarak ka nari rhoqoräkt dä qa met i airäs ka inguna qa di ama qärhong bät a qa masirhat.

²³ Dä ma Jisas ka goar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Nguät tamän särhäm ngän na ama engätki i ama qrot masirhat ge ama qärhongbärharha iva rha rhon säva ama Muräktpäm na rhävuk. ²⁴ Saqi as ngu goar na ngän i ama qrot masirhat ge ama kamel iva qa rhon mät anga liqini va anga släpki qaraktni i rhit kutäm na qi at täväs dap sa ama qrot masirhat mamär ge ama qärhongbärhaqa iva qa rhon sävä ma Ngämuqa aa Muräktpäm.”

²⁵ Nga ma Jisas aa

mudäsaqongda rha nari rhoqoräkt dä qräk mät ta masirhat dä rhi snanbät toqortäqyia, “Ngakt bä nga rhoqoräkt dä ngu lu va sirhäkt auge di mamär vät a qa iva qä rha ama mumaiar?”

²⁶ Di nak ma Jisas ka nän sävät a rha näkt ka goar toqortäqyia, “Rhangät täkt ama lat di qaku mamär vät ama ruvek na ngät dap ma Ngämuqa di mamär vät a qa na ama lat moe.”

²⁷ Dä ma Pita qa muvät i qä goar toqortäqyia, “As ngi lu i aiut di sa ut met daqule aut kärhong moe bä ut päs gia rhäng. Bä sirhäkt di nga mamär iva bä ba ut nä guani?”

²⁸ Dä ma Jisas ka goar na rha rhoqortäqyia, “Nguät tamän särhäm ngän na ama engätki iva vät iangärhäkt ama rhodäm gärangät iva iarhongäkt moe di ama iaräs nä irhong gärangät iva ma Ruqa aa Emga qat muqun mät aa vitnaqa aa mämugunäs ama mär äs mamär dä va aingän gärarhae i sa ngänit päs gua rhäng di qosaqi va ngän duqun mät ama vitnarha arhä mämugunimek ama ngärhäqyisem da unmem nä imek. Bä na äkt dä va ngän datnävämne na ama enivirhong ama ngärhäqyisem da udom nä irhong nae ma Israel. ²⁹ Bä iarhakt moe qärarhae i sa rha met daqule arha vät ura arha matpek ura arha läktpek ura arhä mamäkkäna ura arha

nanäkkina ura arhä rhoes ura arha ivätki ivakt iva rhit päs gua rhäng diva rhi rha savit na ama handret nä imek näkt nasot diva bä ba rha na ama iar ama sok täm ngät.³⁰ Sukt di ama rhäqäp na rha qärrarhani i rhi rhoer täkt diva dängdäng na rha mamär dä ama rhäqäp na rha qärrarhani i dängdäng na rha rhäkt diva rhi rhoer mamär.”

20

Ama Latta Va Ama Etki Na Ama Wain

¹ “Iaäkt na rhävuk aa Muräktpäp di ngät toqor akni ama ruqa qärakni i maos dä qa rhäqasäp ivakt iva qa rhat mä guavek iva rhat tualat päp aa etki na ama wain. ² Sa qa män bät arhani dä rha rhares ba ne qä na rha sa ama ligäriqe qärqigeni i ama qunäga ama sägäk aa rhitsek päp ama qunäga ama sägäk aa lat dä qa rhäk na rha säva aa etki na ama wain ivakt iva rhat tualat.

³ “Saqi as mamär vät ama ngärhäqyet da levaet nä irhong dä qa män bät arhani ama ruvek kärarhani i rhat mair mavängam ba ama ivärhäs kärqosni i rhat dräm dit boda ama tmäs e ⁴ dä qa qoar na rha i, ‘Ngän di qosaqi ngän det sävät gua etki na ama wain ivakt iva ngän dualat bä va ngu sek mä ngän na ama rhitsek ama räkt ngät.’

⁵ “Bä äkt i iarhakt ta met näkt kosaqi qa mualat toqoräkt mäniqunäng näkt kosaqi vät ama däpguarhong säpbängang dä qa mualat

toqoräkt. ⁶ Sa qorhäs iva ngärhäqyet nä irhong säpbängang dä saqi qa met säva ama ivärhäs kärqosni i rhit boda ama tmäs e dä qoki as ka lu arhani ama ruvek kärarhani i rhat mair mavängam. Dä qa qoar na rha i, ‘Mäniect bä ngänit tar sa ama qunäga i nak kop kale ngän mavängam de?’

⁷ “Dä rha qoar na qa i, ‘Qaku aung ga mät a ut iva ut tualat.’ Dä qa qoar na rha i, ‘Ngän det sävät gua etki na ama wain bä qosaqi ngän dualat.’

⁸ “Näkt sa nga bängängs dä ama etki arha ik ka mes aa latka qärak i qät lu vät ama latta moe bä qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ngia rhes ama latta moe bä ngi sek mä rha na arhä rhitsek mänasäng nävät iarhakt kärarhae i rha män nasot bä dängdäng nä qärrarhani i rha män narhoer.’ ⁹ Bä nga iarhakt ta män gärrarhae i sa rha nasäng na ama lat säpbängang bät ama ngärhäqyet nä irhong di sa asägäk asägäk ka rha ama ligäriqe.

¹⁰ “Bä nga iarhakt kärarhae i mai dä sa rha nasäng iva rhat tualat ta män dä rha mu arhä snäng iva rhi rha anga rhitsek masirhat. Sukt di qosaqi asägäk asägäk sa qa rha ama ligäriqe. ¹¹ Bä nga sa rha rha igleng dä rha märhamängus bä ba ama morqa ¹² i rhi qoar toqortäqyia, ‘Erhärhae rhäkt kärarhae i ngia mät a rha nasot di nak kop ta mualat päp ama sägäk ama

aua dap aiut di ama qunäga qa mä s ut mä nasäng mai qre vät duququs sokt di qop ngia sek mä ut na ama rhitsek toqorne, rhi na ut!

13 “Dä qa morqa qa muvät pät akni nävät a rha rhoqortäqyia, ‘Gua ruaqa, qaku ngu slava na nge. Nga mai qaku un dares ba ne sa ama ligäriqe rhoqoräkt pät ama qunäga aa lat?’ 14 Ng rha gi rhitsek bä ngia rhet. Qoki nani a ngo iva ngu von dak täkt ama latka qarak i dängdäng na qa rha ama rhitsek toqor gi rhitsek. 15 Nga qaku mamär vät a ngo iva ngua rhet parhäm gu snängaqa sä gu qarhong? Ura nga ama vu dä gia ron nävät gua lat ama mär ngät?”

16 Dä ma Jisas ka qoar i, “Bä äkt iva iarhakt kärarhae i dängdäng na rha diva rhi rhoer mamär dap kärarhani i rhi rhoer diva dängdäng na rha mamär.”

Ama Däpquamek Na Äs Kärqosni I Ma Jisas Ka Märhamän Sä vät Aa Tñäpki

(20:17-19 / Mak 10:32-34 / Luk 18:31-34)

17 Bä nga ma Jisas kat tet tävit iva sae ma Jerusalem dä qa rhäqoar sa ama mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha sä nas bä rhat tet dap kat tamän särhäm da rhoqortäqyia, 18 “As ngäni lu i sa ut tet tävit sae ma Jerusalem bä va ma Ruqa aa Emga diva rhi vodäm ga sämät ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkäna arhä

rhäkt. Bä va rhi rhares pät aa rhäng sämät ama tñäpki. 19 Näkt pa rhi vodäm ga ba ama Jentailqäna ivakt iva rhat tuma qa dä rhat täränäs ka näkt ti edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa. Näkt pät ama dävaung na qa ama qunäga dä va ma Ngämuqa qa rhäranas na qa nämät ama tñäpki.”

Ama Ngätnanäk Arha Nän
(20:20-28 / Mak 10:35-45)

20 Nasot dä ma Sebedi aa egutki qia män sage ma Jisas sa at tuimiom bä qia an da at kuum säng ma Jisas aa qar bä qi nän ga nani ani. 21 Dä ma Jisas ka snanbät sä qi i, “Nani a nge na agiqa?” Dä qi qoar na qa i, “Mamär iva ngi rhares iva mugas pä gi Muräktpäm dä va rhiom däkt ngua imiom in duqun di ak dä gi sael dap ak dä gi märmär.”

22 Dä ma Jisas ka muvät pät ma Jems kä nä ma Jon doqortäqyia, “Aien di qaku inät dräm agini ianiäkt kärqäni i ini nän dä m ini. Nga mamär vät a en iva ini nakt nämät ama kap na ama märänga qarak iva ngu nakt nämät ka?”

Dä in goar na qa rhoqortäqyia, “Mamär vät a un.”

23 Dä ma Jisas ka qoar na iom doqortäqyia, “Va ini nakt nämät ama kap kärak iva ngu nakt nämät ka sokt di iomäkt iva aung ga rhuqun dä gu märmär dä aung dä gu sael di qoki qaku mamär iva ngu namuräkt toqoräkt. Iamemäkt ama mämugunimem di qoki bä bä iaiomäkt kärqiom i sa gu

mam ga rhäkmu nä imem bä ba iom.”

²⁴ Bä nga arhani ma Jisas aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem na rha rha nari rhoqoräkt dä rhir qur qärqiomni qa sägiom.

²⁵ Sukt di ma Jisas ka mes ama mudäsaqongda moe sagem mes näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Sa ngänät dräm i ama Jentailqäna arha tpäskinarha di qoki rhat turäkt täm da masirhat bä arha moräsna rha di rhat sangar a rha na ama muräkt ama qrot ngät daver mä rha. ²⁶ Dap kinak mänguräp mä ngän diva qale rhoqoräkt. Dap aung gäarakni i nani a qa iva ama moräs na qa mänguräp mä ngän di qoki va qale qa i ama latka na qa va angäna rem ²⁷ bä aung gäarakni i nani a qa iva ama narhoer qa mänguräp mä ngän di qoki va qale qa i ama latka na qa va angäna rem. ²⁸ Iangärhäkt ama lat di qoki rhoqor ma Ruqa aa Emga qäarak i sa qaku qa män ivakt iva ama ruvek tat tualat bä ba qa dap kinak ka män ivakt iva qat tualat ba ama ruvek bä va qä voda aa iar ivakt iva qä rhäksasot ama rhäqäp na rha.”

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Säsurion
(20:29-34 / Mak 10:46-52 / Luk 18:35-43)

²⁹ Näkt nga ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhat tet

* **20:30** Auna morqa Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

nämät ama värhäm ama mor äm ma Jeriko dä ama mor qi ama guläñgi na ama ruvek ta met nasot a qa. ³⁰ Dä nak sa aiomni ama säsurion di inät muqun bät ama iska aa rhäkt bä nga in nari sävät ma Jisas i qat tet e na iom dä init näs toqortäqyia, “Auna morqa”, ma Devit aa emga, ngi lavuqi na un!”

³¹ Dä ama guläñgi na ama ruvek ta näs täm iom i rhi qoar na iom iva mänadin dä m iom sukt di qop init näs masirhat i, “Auna morqa, ma Devit aa emga, ngi lavuqi na un!”

³² Dä ma Jisas ka mair bä qa mes iom sagem mes dä qa snanbät sä iom i, “Nani a en iva ngua rhualat na agiqa bä ba en?”

³³ Dä in goar na qa i, “Morqa, vadi va unät näñäm.”

³⁴ Dä ma Jisas ka lavuqi na iom dä qa rhäk pät in saqong dä qärqiom in näm masägos bä in met nasot a qa.

21

Ma Jisas Ka Mon Sae Ma Jerusalem

(21:1-11 / Mak 11:1-10 / Luk 19:28-44 / Jon 12:12-19)

¹ Bä sa nga ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhat tet bä sa glaqot nä ma Jerusalem dä rha män bät ama värhäm ama lel äm ma Betfage mäni ama damgi ama gaini na qi ama Damgi na ama Olip. Dä ma Jisas ka

rhäk na ama mudäsaqongiom ama udiom ² i qa rhodräp iom doqortäqyia, “In det säp iomäkt ama värhäm gärqomni i äm nga e va in gamäs dä qop äkt dä qoki va in dän bät ama donki qi na at toemga qärqiomni i sa rha qop sä iom dä ini rhäväkt sä iom bä ini ang sä iom sarhe sagem ngo. ³ Näkt ngakt bä aung gat tamän sävät a en doqor mäniekt dä va ini qoar i ma Engeska nani a qa na iom näkt pa saqi qä lir qä evär däm iom sagem nge.”

⁴ Rhangät täkt ama lat ngä märanas ivakt iva ngärhi rhäkмамär varhäm ama enge qärangätäni i mudu ma Ngämuqa aa vämginaqa qa märhamän bät a ngät toqortäqyia,

⁵ “Ngi qoar nä ma Saion at tuimgi i,
‘As ngi lu i gia vitnaqa qat dän sagem ngän!
Sa qa säm ama gaini na nas bä qat muqun bät ama donki aa rhäng gäarakni i ama donki at toemga.’”

⁶ Dä ama mudäsaqongiom in met bä in mualat parhäm ma Jisas aa enge. ⁷ Bä in män sa ama donki qi na at toemga dä in mu in baulem ama uiu em bät ama donki qi na at toemga ina rhäng bä ma Jisas ka muqun bät ama rhoemga aa rhäng.

⁸ Ama rhäqäp na rha ama ruvek ti vreng arhä boi ama uiu ngät pät ama iska dap

arhani di rhit dodäkt sa ama ngämung angät ngärhäqyitnäk bä rhi aneng itnäk pät ama iska. ⁹ Dä ama gulañ na ama ruvek kärerhani i rhi rhoer nanokt ma Jisas dä iarhakt kärerhae i dängdäng na rha di rha moe rhit näs toqortäqyia, “Hosana, ama ansäs sage ma Devit aa emga. Mamär iva ama modämne sävät tak täkt karak i qat dän nävät ma Engeska ma Ngämuqa aa ngärhipki. Ama ansäs sage ma Ngämuqa rhävuk da ama usäpki arha ron!”

¹⁰ Bä nga ma Jisas ka mon sae ma Jerusalem dä ama ruvek moe rha märanas masirhat i rhi snanbät i, “Auge rhak täkt?”

¹¹ Dä qa gulañ na ama ruvek kärerhani i rhat tet nasot ma Jisas di rha muvät i rhi qoar toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Jisas tak täkt karak i nae ma Nasaret e ma Galili.”

Ma Jisas Ka Qumär Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

(21:12-17 / Mak 11:15-19 / Luk 19:45-48 / Jon 2:13-22)

¹² Dä ma Jisas ka mon säva ama ansäspämgi ama mor qi arha ivärhäm bä qa qutmäs iarhakt kärerhae i rhit boda arhä qärhong bä sävät kärerhani i rhit bodäm bät arhongni e vä bäm. Bä qa näpgoer nä qärerhani i rhit kutsasorhane na ama ligär arhä lai dä qosaqi qa rhar da ama mämugunimek sä iarhakt kärerhae i rhit boda ama ituap. ¹³ Näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa enge qärangätäni i sa mudu

rha sām a ngät di ngät tamän doqortäqyia, ‘Gua vätki diva rhat tes ki i ama vätki na ama nän’ sokt di sa ngän mualat sä qi ma ama suarha arhä qeqi.”

¹⁴ Dä ama säsurta rhi na ama vävarhämnda rha män sagem ga va ama ansäspämgi ama mor qi bä qa mumäräs pät a rha. ¹⁵ Sokt di nga ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkäna rha lu ma Jisas i qat tualat na ama mär ngät ama lat mamär dä qosaqi rha lu ama rhoes i rhit näs i, “Ama ansäs sage ma Devit aa emga” vuk pa ama ansäspämgi ama mor qi dä rhir qur ¹⁶ bä rha snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Nak nga ngiat nari ama rhoes arha enge?”

Dä ma Jisas ka qoar na rha i, “Ari, nguat nari rha dä nga sa qaku ngän des ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“‘Sa ngia mualat iva ama ansäs ngät dän sagem nge
nämät ama rhoes dä
nämät ama qoko-
qirhong angärha
väm?’”

¹⁷ Näkt ka met daqule rha bä vuk sä qa nae ma Jerusalem bä sae ma Betani bä qa mas e.

Ma Jisas Ka Märhamän Na Ama Enge Ama Qrot Ngät Säväät Ama Gosaqi

(21:18-22 / Mak 11:12-14 / 11:20-24)

¹⁸ Näkt pät duququs i nga saqi as evär dä ma Jisas iva

sae ma Jerusalem dä qa nari i anoeng mä qa. ¹⁹ Dä qa lu ama gosaqi mäni ama iska dä qa met sae dä qop kaku qa män bät guani vät at täqän dap sokt ama ngärhäqyitnäk. Dä soknga qa qoar na qi rhoqortäqyia, “Mamär iva saqi as mirhup kaku ngi natsa anga gavam.” Dä qek dä qärakt masägos.

²⁰ Bä nga ama mudäsaqongda rha lu rhoqoräkt dä qräk mät ta i rhi qoar i, “Ngu lu rhoqor mäniekt bä qek da ama gosaqi masägos?” ²¹ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engäkki i ngakt bä ngiat nanakt maengäkki dap kaku gi nga snängaiom ama udiom diva mamär iva ngiat tualat toqor ngo sa ama gosaqi bä va qosaqi mamär iva qäqi ngi qoar nä rhärhakt täkt ama damgi iva qia rhäranas bä säva ama garäska dä mamär iva qoki rhäkmamär toqoräkt.” ²² Näkt kre va ngäni nän ma Ngämuqa nani guani näkt sa ngänät nanakt diva qä von ngän däm ini.

Rha Snanbät Sä Ma Jisas Närha Aa Qrot

(21:23-27 / Mak 11:27-33 / Luk 20:1-8)

²³ Nasot dä ma Jisas ka mon säva ama ansäspämgi ama mor qi bä nga rhoqoräkt i qä su ama ruvek dä ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama ruvek arha morta rha män sagem ga bä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngiat tualat toqor täkt di na

ama qrot nage auge? Sa auge qa von nge rhä rhangät täkt ama qrot?”

²⁴ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Va qosaqi ngu snanbät sä ngän na ama sägängät ama snanbät näkt ngakt bä ngäni qoar na ngo na ama muvätki diva sirhäkt ngu qoar na ngän i sa auge qa von ngo rha ama qrot iva nguuat tualat nä rhärhong dächt. ²⁵ Ma Jon gä baptais pät ama ruvek di iangärhäkt di nga ngät na rhävuk ura ngät nage ama ruvek?”

Dä rhat tamän särhäm ne sä iangärhäkt aa snanbät dä rhi qoar na ne rhoqortäqyia, “Ngakt bä urhi qoar i, ‘ngät di ngät na rhävuk’ dä sirhäkt pa qä snanbät sä ut toqortäqyia, ‘Bä ngakt bä rhoqoräkt dä mäniekt bä qaku ngän mat maengäkt nämät ka?’ ²⁶ Dap ngakt bä urhi qoar i ‘ngät di ngät nage ama ruvek’ diva urhit len ama ruvek inguna rha di rhat lu ma Jon i akni ma Ngämuqa aa vämginaqa na qa.” ²⁷ Bä äkt i sa rha muvät pät ma Jisas toqortäqyia, “Qaku ut dräm.”

Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Dä qosaqi ngo diva qaku ngu naqoar na ngän i nguuat tualat nävät auge aa qrot.

Ama Enge Na Ama Siquutki Sävät Ama Ruqa Aa Imiom Ama Udiom

²⁸ “Ngu lu ngän du angän snäng doqor mäniekt sävät tangät täkt? Maos dä qale akni ama ruqa qarakni i aa

imiom ama udiom. Näkt ka met bä sage aa emga ama narhoer qa dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ngua emga, rhäqyerhäkt diva ngia rhet bä ngia rhualat pät ama etki na ama wain.’ ²⁹ Dä qarak ka qoar i, ‘Va qaku ngu namualat toqoräkt.’ Näkt saqi mamär dä qa näpgoer na aa snängaqa bä qa met kat tualat. ³⁰ Näkt ama ngätmamäk ka met sage akni aa emga bä qosaqi qa qoar na qa iva qa rhet sävät ama etki na ama wain ivakt iva qat tualat. Dä qarak ka muvät i, ‘Gua morqa, sa nguuat tet.’ Näkt mamär dä qop kaku qa met. ³¹ Ngu lu auge nävät a iom di qa met parhäm aa mamäk aa snängaqa?”

Dä rha muvät i, “Iaqäkt karak i ama narhoer qa.”

Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngu qoar na ngän na ama engätki iva ama ruvek kärerhani i rhit ta ama takes näkt ama qavat ta ama evop diva rhi er ta rhon säp ma Ngämuqa aa Muräktpäpäm as pa angän gamäs. ³² Inguna ma Jon ama Baptais di qa män bä qär qur a ngän da ama iska na ama räkt ngät ama lat näkt kop kaku ngän mat maengäkt. Dap kinak ama ruvek kärerhani i rhit ta ama takes ti na ama qavat ta ama evop ta mat maengäkt nämät ka. Bä nga qäqi ngänät lu rhoqoräkt di nak kaku ngän nanäpgoer na angän snängaqa bä ngän mat maengäkt sa aa enge.

*Ama Enge Na Ama Siqutki
Sävät Ama Latta Qärrarhani I
Rhit Lu Vät Ama Etki Na Ama
Wain*

(21:33-46 / Mak 12:1-12 /
Luk 20:9-19)

³³ “As ngäni nari angätni ama enge na ama siqutki. Maos dä qale akni ama ivätki arha ik kârakni i qa qutnanokt ama qauligleng bät aa etki qärqiglengni i rhat tes igleng i ama wain. Näkt ka mualat na ama surqa namet igleng dä qosaqi qa nges ama uqupka ama mor qa nanokt ama qauligleng angät gavam iva rhit täkrät ngät e. Näkt kosaqi qa rhäk pät ama näski ama uiu qi ivakt iva ama latta rhat narhäksärha ama etki näda at täväs. Qa mualat toqoräkt näkt ka von arhani ama latta rha aa lat iva rhat tualat na ngät bä ba qa iva nasot dä va rha rhatmät na ama qauligleng angät gavam iva angätni bä ba ama latta dap pa angätni bä ba qa. Näkt ka met sävät aosni ama ivärhäs.

³⁴ “Bä sa nga sräp ama etki dä qä ngärhik ka rhäk na arhani aa latta sage ama latta qärrarhani i rhit lu vät ama etki ivakt iva rhi rha aa qäväläm na ama gavam. ³⁵ Sukt di sa rha sangar ama latta qärrarhani i sa rha män bä rha arhäktgyäm sa akni dap ta veng akni dap ta rhumät na akni na ama dui. ³⁶ Saqi as mamär dä qä ngärhik ka rhäk na arhani aa latta ama rhäqäp na rha samuk sävät ama etki dä qosaqi ama latta nävät ama etki rha mäqäne sä

rha rhoqor iarhakt kârarhae narhoer.

³⁷ “Dä sa dängdäng dä qä ngärhik ka rhäk na aa emga sagem da i qat tu aa snäng i, ‘Iarhakt diva rhi qutdrir vät ngua emga.’ ³⁸ Qinak nga iarhakt ta lu ama etki arha ik aa emga inavuk dä rha qoar na ne rhoqortäqyia, ‘Rhak täkt di iaqäkt kârak iva qä rha ama etki nasot aa mamäk. Ngäni ang bä urhi veng ga dä va ba ut na ama etki.’ ³⁹ Dä rha sangar a qa näkt ta rhon na qa sä dalek na ama etki bä rha veng ga.

⁴⁰ “Rhoqoräkt dä ngu lu va ama etki arha ik di gre va qa rhän dä va qa mäšana nä iarhakt ama latta qärrarhae i mudu qa mat ma rha sävät aa etki?”

⁴¹ Dä ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama ruvek arha morta rha muvät pät ma Jisas toqortäqyia, “Qoki va qä sangäm nä iarhakt ama latta ama vu rha mamär i qä veng da dap pa qa rhat mä guavek kârarhani iva nga sräp ama etki dä va rha diva rhit bon ga rha aa qäväläm na ama gavam.”

⁴² Näkt ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nga sa qaku ngän mes ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Ama duiqa qarak i mudu iarhakt kârarhae i rhat dräm dit täk pät ama vät ta mer mä qa di nak kârak iaqäkt i rhäkt di ama grot ama vätki

nagem ga qarak i qat
sanggar a qi moe.

Qoki ma Ngämuqa qa mualat
toqoräkt

bä ut lu i iangärhäkt aa
lat di ama mär ngät
mamär da aut saqong'?

⁴³ Dä soknga nguat tamän
särhäm ngän iva ma Ngämuqa
qä rha aa Muräktpäm daqule
ngän bä va qä von ama ru-
vek täm ngät kärarhani i rhat
tualat parhäm aa snängaqa.

⁴⁴ Bä auge qarak i arpus na
qa vät tak täkt ama duiqa aa
rhäng diva bäktgyäm sä qa mä
irhong mä irhong dap ngakt
bä arpus nä rhak täkt ama
duiqa vät aung aa rhäng diva
värhot täm ga mamär.*

⁴⁵ Bä nga ama priskäna ama
moräs na rha rhi na ama
Farisiqäna rha nari ma Jisas
aa enge na ama siqut dä rha
räm i sa qat tamän sävät a
rha. ⁴⁶ Bä näma dä sa nani a
rha iva rhi sangar a qa sokt
di rhit len ama gulañ na ama
ruvek inguna rha di rhat lu
ma Jisas i akni ma Ngämuqa
aa vämginaqa na qa.

22

*Ama Enge Na Ama Siqutki
Sävät Ama Tmäski Na Ama
Rhitbodännane*

(22:1-14/Luk 14:15-24)

¹ As ma Jisas kat tamän
särha ama priskäna ama
moräs na rha rhi na ama
Farisiqäna na ama enge
na ama siqut i qä qoar

toqortäqyia, ² "Iaqäkt na
rhävuk aa Muräktpäm di ngät
toqor ama vitnaqa qarakni
i qa rhäkmü na ama tmäski
bä ba aa emga qarak iva
rhit bodäm na qa. ³ Näkt ka
rhäk na aa latta nani iarhakt
kärarhae i sa qa ar sä rha säp
iaqyäkt ama tmäski. Dä qop
kaku rha män. ⁴ Dä saqi as
ka rhäk na arhani aa latta
sa ama enge sage iarhakt
kärarhae i sa qa rhäkne nani
a rha rhoqortäqyia, 'Sa ngua
rhäkmü nä gua tmäski. Sa
ngua veng gu bulmakaoqäna
ama gamoe näkt sävät ama
enges ap ama bulmakao
aa ebap bä sa maräkt nä
iarhongäkt moe. Mamär iva
ngäni ang säva ama tmäski.'

⁵ "Sokt di qop kärarhani
qaku rha saengäkt sae dap
koki varhäm da na nas. Akni
qa met sävät aa lat dap ak ka
met kät bon da aa qärhong
nani ligär. ⁶ Dap arhani rha
moe rha sangar qarak aa latta
bä rha slava na rha bä rha
veng da.

⁷ "Dä soknga qa vitnaqa di
qär qur masirhat bä qa rhäk
na aa ulaqimärharhärhäkt bä
samuk sävät kärarhae bä rha
veng da näkt ta väs iomäkt
arha värhäm. ⁸ Nasot dä qa
mes aa latta bä qa qoar na
rha rhoqortäqyia, 'Sa ngua
rhäkmü nä gua tmäski bä sa
maräkt na qi sokt di iarhakt
kärarhae i sa ngua ar sä rha
di qaku ama mär ta na rha
iva rha rhän säp gua tmäski.

* **21:44** Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm
dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni
rhäkt ama qängärini di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm ini sae.

⁹ Bã äkt i rhäkt diva ngän det säda ama is angärha väm bã ngäni rhäknan dä guavek masirhat kärarhani i ngän dän bät a rha säp gua tmäski.' ¹⁰ Dä qa latta rha met säda ama is angärha väm bã rha rhäknan da ama ruvek moe iarhakt kärarhae i rha män bät a rha qärrarhani i ama mär ta dä qosaqi qärrarhani i ama vu rha na rha bã sa rhäqäp iaqyäkt ama vätki qäraktni iva ama tmäski väm gi.

¹¹ "Sokt di nga qa vitnaqa qa mon ivakt iva qä lu qa ruvek dä qa lu akni ama ruqa qäarak i sa qaku qa mon mät anga boi qärangätni i ama rhäkмамär ngät sävät iaqyäkt ama tmäski. ¹² Dä ama vitnaqa qa snanbät sä qa ruqa i, 'Gua ruaqa, ngia mon doqor mäniekt sarhe dap kaku ngia mon mät ama boi ama rhäkмамär ngät?' Dä qop mänadin dä qäarak. ¹³ Dä ama vitnaqa qa qoar na aa latta rhoqortäqyia, 'Ngäni qop mät aa rhäkt ngä na aa qar näkt ngäni rhon na qa sainamäk sä dalek säp bängangit angät tpäs. Vät iosäkt ama ivärhäs diva rhat tuqaia dä va rhit nes arhä qeng angärha rem na ne.' ¹⁴ Inguna ma Ngämuqa di sa qä rhar sa ama rhäqäp na rha ama ruvek sagem mes sokt di qop ama marheka na rha di sa qä rharmeng däm da iva qale rha e gem ga."

*Ama Snanbät Sävat Iomäkt
Iva Rhit Boda Ama Takes
(22:15-22 / Mak 12:13-17 /
Luk 20:19-26)*

¹⁵ Nasot dä ama Farisiqäna rha met bã rhi qoar na ne iva rha rhäqäne sä ma Jisas toqor mäniekt iva qä rhärhäg särhäm mes na aa enge. ¹⁶ Näkt ta rhäk na arhä mudäsaqongda näkt sävät arhani ma Herot aa ruvek sage ma Jisas bã rhat tamän särhäm ga rhoqortäqyia, "Qamorqa, sa ut dräm i ngiat tamän bät ama engätki bã ngi su na ama engätki sävät ma Ngämuqa aa snängaqa ba ama ruvek. Bã qaku qänäskänes nge sävät ama ruvek arhä snängaqa dap kosaqi ama ruvek arhä mämairimek di qaku imek ngä narut na nge. ¹⁷ Mamär iva ngi qoar na ut i ngiat tu gi snäng doqor mäniekt sä rhangät täkt. Nga maräkt parhäm ama Muräkt iva urhit bon ma Sisar ta ama takes ura qaku?"

¹⁸ Sokt di ma Jisas di qat dräm arhä snängaqa ama vu qa i nani a rha iva rhi siqut na qa bã äkt i qa qoar na rha rhoqortäqyia, "Aingän gärrarhae i ngän dualat sädä saqong, mäniekt bã ngäni siqut na ngo? ¹⁹ Ngäni qur a ngo rha anga ligäriqe qärqigeni i sa ngänät dräm ngänit bon däm ige vät ama takes." Dä rha met sagem ga sa ama qunäga ama sägäk aa rhitsek angät ligäriqe. ²⁰ Dä qa snanbät sä rha i, "Auge aa iauski rhakt täkt pä m ige? Dä auge aa sämsäm dangät täkt pä m ige?"

²¹ Dä rha muvät i, "Ma Sisar."

Dä ma Jisas ka goar na rha rhoqortäqyia, “Dä soknga ngäni von ma Sisar tä iarhongäkt kärqärhong i qoki ma Sisar aa qärhong dap pa ngäni von ma Ngämuqa rhä iarhongäkt kärqärhong i qoki ma Ngämuqa aa qärhong.”
 22 Bä nga rha nari rhoqor täkt dä qräk mät ta nävät a qa näkt ta met daqule qa bä rha met.

Ama Sadyusiqäna Arhä Snanbät Säväät Iomäkt Iva Ama Ruvek Ta Rhäranas Nämät Ama Tñäpki

(22:23-33 / Mak 12:18-27 / Luk 20:27-40)

23 Mamär vät iaqäkt ama qunäga dä arhani ama Sadyusiqäna qärrahani i qaku rhat nanakt i saqi as pa ama ruvek ta rhäranas nämät ama tñäpki rha män ge ma Jisas bä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia,

24 “Qamorqa, ma Moses ka goar i ngakt bä sa akni anga ruqa qa ñäp dap kaku aa anga es dä mamär iva aa lätkka qa rhät iaqyäkt ama maqoski ivakt iva qä sa vät a qi bä ba aa matka.

25 “Bä mänguräp mä ut di ama sägärhae ama ngärhäqyet da udiom na rha ama gamoe. Näkt ama narhoerqa qa mät ama evopki dä qa ñäp dap nguna sa qaku aa anga es dä aa egutki qia män i aa lätkka ama udiom na qa aa egutki na qi. 26 Dä qosaqi ama lat toqoräkt ngä märanas bät ama udiomnaqa näkt kosaqi vät ama dävaungnaqa bä äkt bä säväät ama ngärhäqyet da udiom na qa ama ruqa.

27 Näkt nasot a rha dä sa qa evopki qia ñäp. 28 Dä soknga va auge aa egutki na qi mirhup pät ama qäväläm gärqomni iva ama ruvek ta rhäranas nämät ama tñäpki? Inguna rha moe di sa rha mät a qi.”

29 Dä qinak ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Qaku maräkt na angän snängaqa inguna sa qaku ngänät dräm ma Ngämuqa aa enge näkt kosaqi qaku qunäga vät a ngän sa aa qrot.

30 Inguna nasot ama qäväläm gärqomni iva rha rhäranas nämät ama tñäpki diva qaku ama ruvek ti namätlägut bä qosaqi va qaku ama ruvek ti navon da arhani ama ruvek sämät ama ngärhaegurhini dap kinak ta diva rha rhoqor ama enselqäna na rhävuk da ama usäpki arha ron. 31 Dap säväät ama ruvek ama ñäp ta qärrahani i rhat täranas nämät ama tñäpki di sa nga qaku ngän mes ma Ngämuqa aa enge bä ba ngän gärangätini i ngät tamän doqortäqyia, 32 ‘Aingo di ma Abraham gä nä ma Aisak dä ma Jekop arhä Ngämuqa?’ Ma Ngämuqa di qaku ama ñäpta arhä Ngämuqa dap kinak ka di ama ngät däqäm da arhä Ngämuqa.”

33 Bä nga ama gulänği na ama ruvek ta nari rhoqoräkt dä qräk mät ta nävät aa rhisu.

Ama Muräkt Kärangätini I Ama Moräs Na Ngät Mamär

(22:34-40 / Mak 12:28-34 / Luk 10:25-28 / Rom 13:8-10 / Gal 5:13-14)

34 Sukt di nga ama Farisiqäna rha nari i sa ma Jisas ka anmae vät ama Sadyusiqäna sa arha enge dä västämne na rha bä rha met sagem ga. 35 Dä akni nävät a rha qaräc i ama mädräm ga mamär sä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses ka snanbät sä ma Jisas na ama snanbät ivakt iva qä siqut na qa rhoqortäqyia, 36 “Qamorqa, ngu lu agi muräkt di ama moräs na ngät mamär nävät ma Ngämuqa aa Muräkt moe?”

37 Dä ma Jisas ka muvät päc a qa rhoqortäqyia, “Mamär iva gia snäng bät ma Engeska gi Ngämuqa nä gi snängaqa moe dä nä gi mungäsäng moe näkt nä gi mädräm moe. 38 Rhangät täkt di ama moräs na ngät mamär dä ama narhoer ngät ama muräkt. 39 Dä ama unmem na ngät ama muräkt di ngät toqor ama narhoer ngät toqortäqyia, mamär iva gia snäng bät arhani i rhoqor qre i gia snäng bät a nas. 40 Bä rhangät täkt ama unmem na ngät ama muräkt di ama rharebäm na ngät kärangätni i sa ama muräkt moe dä ama vämginarha arha enge moe di ngät mair vät angärha rhäng.”

Auge Aa Emga Ma Krais?

(22:41-46 / Mak 12:35-37 / Luk 20:41-44)

41 Bä nga as pästämne na ama Farisiqäna dä ma Jisas ka snanbät sä rha na ama snanbät toqortäqyia, 42 “Ngu lu ngän du angän snäng sävät

ma Krais toqor mäniekt? Qa di auge aa emga na qa?”

Dä rha muvät päc a qa rhoqortäqyia, “Ma Devit aa emga na qa.”

43 Dä qa muvät i qä snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Va sirhäkt ngu lu mäniekt bä nga ama Qloqäqa qa märanas nä ma Devit dä ma Devit ka mes ma Krais i aa Engeska na qa i qä qoar toqortäqyia,

44 “ ‘Ma Engeska ma Ngämuqa qa qoar nä gua Engeska i,

“Ngia rhuqun dä gu märmär bä dängdäng iva ngun but sä gia ikkäna säp gia rem” ?

45 Ngakt bä ma Devit kat tes ma Krais i ma Engeska dä sirhäkt ngu lu ma Krais di ma Devit aa emga na qa rhoqor mäniekt?” 46 Näkt kaku mamär vät aung iva qa rhuvät päc a qa na anga enge. Bä qosaqi mänasäng nävät iaqäkt ama qunäga inamäk dä qaku aung ga siqut iva qä snanbät sä ma Jisas na agung anga snanbät inguna rha moe di sa rhit len.

23

Ama Märän Sävät Ama Skraipkäna Rhi Na Ama Farisiqäna

(23:1-36 / Mak 12:38-40 / Luk 11:37-52 / Luk 20:45-47)

1 Dä ma Jisas ka qoar na ama gulañ na ama ruvek dä aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, 2 “Ama Skraipkäna rhi na ama Farisiqäna di

rhat muqun bä ma Moses aa mämugunäs i rhat mair nävät aa qrot ³ dä soknga mamär iva ngän dualat parhäm ama enge moe qärangätni i rhat tamän särhäm ngän na ngät. Sokt diva qale ngän natmualat toqor ta inguna qaku rhat tualat parhäm gärangätni ama enge i rhat tamän bät a ngät.

⁴ “Rhat dräm dit kop sa ama talap ama märän bä bap da ama ruvek arha lang gärqapni i qaku märmärsäs iva rhit tal ap*. Dap ta maräkt di qaku nani a rha iva rhi natmualat nä guarhong ivakt iva rhat tatnärhäm da. ⁵ Qärangätni moe arha lat di rhat tualat na ngät ivakt iva ama ruvek tat lu rha. Rhat tualat na ama rhängäm itnäk kärqitnäkni i sa rhit kop itnäk sä ma Ngämuqa aa enge mäni arhä rhäkt dä mäni arhä väs kärqitnäk i ama ara itnäk masirhat dä ama ses da arhä boi ama uiu ngät angärha väm di rhit sämauiu na ngät. ⁶ Bä qosaqi nani a rha na ama mämugunimek ama vit nä imek pa ama tmäsimek bä va rhat tuqun bät ama lai vuk dä ngärhaväm ba ama mämairväm ⁷ näkt pa ama ruvek ti rhar sä rha na ama qutdrir vät ama ivärhimek kärqämekni i ama ruvek tit boda arha tmäs e dä nani a rha iva ama ruvek tat tes ta i, ‘Qamorqa.’

⁸ “Dap kinak aingän diva qale aung gä natmes aung

nävät a ngän i, ‘Qamorqa’ inguna angäna morqa ama sägäk kärak i sa qa rhoqoräkt dap angäna matpek dä angäna läktpek na ne. ⁹ Dä qale ngän natmes aung narhe nävät ivät i, ‘Gu mam’ inguna sokt angän mamäk ama sägäk iaqäkt kärak i rhak pono da ama usäpki arha ron. ¹⁰ Bä va qale aung gä natmes aung nävät a ngän i, ‘Qamorqa sa ama rhodräp’ inguna sokt angän gamorqa ama sägäk sa ama rhodräp iaqäkt kärak i ma Kraiss. ¹¹ Auge nävät a ngän gäarakni i ama moräs na qa mamär mänguräp mä ngän di mamär iva ama latka na qa bä ba ngän moe. ¹² Aung gäarakni i qät sämamor na nas diva rhi säm ama gaini na qa dap iaqäkt kärak i qät säm ama gaini na nas diva rhi sämamor na qa.

¹³ “Va avuqi na ngän mamär, aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna aingän gärarhae i ngän dualat sädä saqong, inguna sa ngänit päs mät ama tmongi säva ama Muräktpäm na rhävuk nämät ama ruvek. Aingän di qaku ngän namon bä qosaqi qaku ngänit tares pät iarhakt arha rhäng iva rha rhon gärarhae i nani a rha

* **23:4** gärqapni i qaku märmärsäs iva rhit tal ap Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

iva rha rhon. 14 †

15 “Va avuqi na ngän mamär, aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna, aingän gärrarhae i ngän dualat sädä saqong, inguna sa ngän det sa gläius dä garäs angärha ron bä vät ama ivätki ivakt iva ngän däqäne dä mamär na anga ruqa sämäni nas näkt nga sa ngän mäqäne dä mamär na qa dä va ngän dualat sä qa iva ama vuqa na qa masirhat pa angän bäs kärakni iva qa sämät ama mudäbäs ama sok tä bäs toqor ngän.

16 “Va avuqi na ngän mamär, aingän ama säsur ta ama narhoerta. Aingän di sa ngäni qoar i qre va sävetka qat tusärhämes mäni ama ansäspämgi ama mor qi di nak kop kaku ama musärhäm iangärhäkt dap ngakt bä qat tusärhämes mäni ama gol vuk pa ama ansäspämgi ama mor qi di ama qrot ngät ama musärhäm iangärhäkt.

17 Ama säsur ta dä ama däädända na ngän! Inguna ngu lu agiqa qa vit? Nga ama gol ngä vit ura ama ansäspämgi ama mor qi qia vit kärakni i qiat tualat na ama gol iva ama qumärqumär ngät?

18 “Bä qosaqi ngäni qoar i qre va sävetka qat tusärhämes mäni ama laiqa na ama

vodämes di nak kop kaku ama musärhäm iangärhäkt dap ngakt bä qat tusärhämes mäni ama vänbon bono vät ama laiqa na ama vodämes aa rhäng di ama qrot ngät ama musärhäm iangärhäkt.

19 Ama säsur ta ama gamoe na ngän! Inguna ngu lu agiqa qa vit? Nga ama vänbon ngä vit ura ama laiqa na ama vodämes ka vit kärakni i qat tualat na ama vänbon iva ama qumärqumär ngät?

20 Bä äkt i qre va sävetka qat tusärhämes mäni ama laiqa na ama vodämes di qat tusärhämes mäni qa qä nä iarhongäkt moe vät aa rhäng. 21 Näkt kre va sävetka qat tusärhämes mäni ama ansäspämgi ama mor qi di qat tusärhämes mäni qi qi nä ma Ngämuqa qäarak i aa vätki iaqyäkt. 22 Dap kre va sävetka qat tusärhämes mäni ama usäpki di qat tusärhämes mäni ma Ngämuqa aa mämugunäs ngä nä qäarak i qat muqun mät a äs.

23 “Va avuqi na ngän mamär aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna aingän gärrarhae i ngän dualat sädä saqong, inguna sa ngänit bon ma Ngämuqa rha ama sägäk näda ama ngärhäqyisem nävät iarhongäkt moe qärqärhong i ngän du irhong

† 23:14 Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. ‘Va avuqi na ngän mamär, aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna aingän gärrarhae i ngän damän maos dap kinak ngän dualat maos, inguna sa ngän däs pät ama evop ama maqosta sa arhä qärhong näva arha vät dä ngäni nän na ama uiu ngät ama nän iva säda ama ruvek arhä saqong. Bä nga rhoqoräkt dä va ma Ngämuqa qä rhäksärhäm ngän dä va qa sägäm na ngän masirhat pa arhani ama ruvek arhä väs.’

bät ama tmäs toqor ama mint ngä na ama dil dä ama kumin dap kaku ngän däqäne dä mamär varhäm ama lat kärangätni i ama moräs na ngät. Iangärhägt ama moräs na ngät ama lat di ama räkt ngät ama muräkt sävät ama ruvek dä ama lavuqi sävät ama ruvek näkt pa mamär iva qale ngän ma ama qrot mäni ama lat ama mär ngät. Mai mamär iva ngän däqäne dä mamär varhäm därhong däkt moe dap kale ngän detdäm särhä guarhong. ²⁴ Aingän di ama säsur ta ama narhoerta na ngän! Ngänit tor na ama rigi va ama bauläm iva ngit näkt i varis ngi nanakt sa anga igrongaqa dap ngit koanäkt ama kamel dap kaku ngiat dräm doqoräkt.

²⁵ “Va avuqi na ngän mamär aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna aingän gärrarhae i ngän dualat sädä saqong, inguna sa ngäni qumär vät ama kapkäna dä ama pletkäna angärha rhäng dap imuk da angäna ron di rhäqäp ngän na ama snängaqa nani ama qärhong masirhat iva bä ba nas dä ama mungäsäng ba nas. ²⁶ Ainge ama Farisiqa qarak i ama säsur qa na nge! As ngia er ngi qumär imuk da ama kap kä na ama pletige ina ron iväkt iva sa ama qumärqumär ngät pono.

²⁷ “Va avuqi na ngän mamär aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna aingän gärrarhae i ngän dualat

sädä saqong, inguna ngän di nak ngän doqor ama ñäpta arha lek kärangätni i sa rha vurvur da angärha väm na ama qulumgi bä qoki sa ama mär vono dap imuk di sa rhäqäp ngät na ama ñäpta arha släväs dä iarhongäkt moe qärqärhong i ama siqirqa väm irhong. ²⁸ Di ngän doqoräkt ivono vät ngärharhäng di ama mär ngän da ama ruvek arhä saqong dap imuk da angäna ron di rhäqäp ngän nage ama irasirhong dä ama lat kärangätni i qaku varhäm ama Muräkt.

²⁹ “Va avuqi na ngän mamär aingän ama Skraipkäna ngän na ama Farisiqäna aingän gärrarhae i ngän dualat sädä saqong, inguna sa ngänit täkmü na ama lek iva nani ma Ngämuqa aa vämginarha näkt ngän du rha ama räktta arha an ³⁰ näkt ngäni qoar i vadi mudu qale ngän bät iangärhägt imäk äkt ama rhodäm i angäna ikkäna di qaku ngän namatnärhäm da iva rhi veng ma Ngämuqa aa vämginarha. ³¹ Bä ngäni sameng mamär irhäm mes toqoräkt i nak iarhakt kärarhae i rha veng ama vämginarha di nak arhä rhoes na ngän. ³² Bä qoki mamär iva ngän dualat nasot angäna ikkäna i ngäni sot na ama lat kärangätni i sa rha nasäng na ngät. ³³ Aingän gärrarhae i ama gulängi na ama uiuvärhirhong gärqärhongni i irhong ngärhit kut na ama qänogi, va ngäni ingis toqor mäniekt nä ma Ngämuqa aa

matnävämne dä nasot dä va qä rhon na ngän sämät ama mudäbäs ama sok tä bäs?

³⁴ “Dä soknga ngut täk nä ma Ngämuqa aa vämginarha sagem ngän näkt sävät ama mädräm da ama ruvek näkt ama ruvek kärarhani i rhat dräm di su ama ruvek tä ma Ngämuqa aa iska bä va ngäni veng arhani dap pa ngäni edämsäs pät arhani mäni ama sämänanamuqa dap pa ngän dāranäs arhani va angän mämairväm dap pa ngäni sangäm na arhani mavängam nämät ama värhap i nämät aom bä sämät aom.³⁵ Rhoqoräkt divakt iva ma Ngämuqa aa rhäksärhäm ngä rhän bät a ngän bät ama räkt ta ama ruvek moe arhä biaska aa uväs kärarhae i mudu sokot na rha mänasäng nävät ama räkt ka ma Abel bä sävät ma Sekaraia ma Berekia aa emga[‡] qarak i sa ngän beng ga mänguräp ama ansäspämgi ama mor qi qi na ama laiqa na ama vodämes.³⁶ Ngu qoar na ngän na ama engäkki iva rhärhong däkt moe ngä rhāranas pät tit täkt ama qoengait na ama ruvek.

Ma Jisas Airäs Ka Sä Ma Jerusalem

(23:37-39 / Luk 13:34-35)

³⁷ “Ai, Jerusalem, Jerusalem, ama värhäm gārqomni i ngiat dräm ngi veng ma Ngämuqa aa vämginarha dap ngit tumät nä ma Ngämuqa aa engevärharha na ama dui

bä rhit nāp. Ama rhäqäp nä imek di sa nani a ngo iva ngu imum gia ruvek sävät a ne i ngo rhoqor ama duraktki qaraktni i qi imum at toes säva at kivaet angärha rem dä qaku inguna qaku nani a nge.³⁸ As ngi lu i gia vätki di ama dungdu gi.³⁹ Inguna sa ngu qoar na nge i saqi as pa qaku ngi nalu ngo bä dängdäng bät iomäkt ama qäväläm gārqomni iva ngi qoar toqortäqyia, ‘Mamär iva ama modämne sävät tak täkt kärak i qat dän nävät ma Engeska ma Ngämuqa aa ngärhipki.’ ”

24

Ma Jisas Ka Märhamän Säväät Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi Iva Qäbäs Na Qi

(24:1-2 / Mak 13:1-2 / Luk 21:5-6)

¹ Ma Jisas ka met daqule ama ansäspämgi ama mor qi bä nga qat tet dä aa mudäsaqongda rha män sagem ga ivakt iva rhir qur a qa rha ama ansäspämgi ama mor qi arha vät.

² Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nga ngänät lu rhangät täkt ama vät moe? Ngu qoar na ngän na ama engäkki i rhangät täkt ama dui moe diva qaku qale anga duiqa vono vät akni aa rhäng de dap kinak pa rha rhartäm sä ngät moe sa rhämono sävät ivät.”

[‡] **23:35** ma Berekia aa emga Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

Ama Muqunän Sävät Ama Dängdängini Na Ngät Ama Qunäng

(24:3-14 / Mak 13:3-13 / Luk 21:7-19)

³ Bä nga ma Jisas kat muqun da ama Damgi na ama Olip at täväs dä aa mudäsaqongda rha män gem ga dä rha qoar na qa rhoqoräkt i sokt ka qä na rha rhoqortäqyia, “Ngi qoar na ut iva qäsniä dä va rhärhong däkt ngä rhäranas.” Dä rha snanbät sä qa i, “Va agi muqunängi qia rhän iva qi sameng nä gia mänmänäs ngä nä rhangät täkt ama rhodäm angät tpäsini?”

⁴ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Mamär iva ngänit lu mamär i varis aung gä nairas täm ngän. ⁵ Inguna ama rhäqäp na rha ama ruvek diva rha rhän bä va rhat tualat nävät gu ngärhipki i rhi qoar i, ‘Aingo di ma Kraisl!’ Bä va rha rhäqäne sa anga rhäqäp na rha anga ruvek sagem mes.

⁶ “Bä nga ngäni nari i sa ama ulaqi qia märanas pät ama ivärhap ama rhäqäp na ap ura vät amekni anga ivärhimek dä mamär iva qale qänäskänes ngän inguna qoki va rhärhong däkt diva irhong ngä rhän dap as pa qaku ama tpäsini. ⁷ Dä ama ruvek näva amni ama ivärham diva rhat täranas na ama ulaqi sävät a ne dä ama muräktpäm diva ngät täranas sävät a ne dä va ama ruvek tit ñäp mät ama qärhuqi dä va ama qängän ngä rhän bät apni ama ivärhap.

⁸ Rhärhong däkt moekt di qoki irhong doqor ama evopki at ruanini qärqäni i ini ngät dän narhoer toqoräkt i sa qorhäs iva qi sa.

⁹ “Bä nga rhärhong däkt ngät täranas dä va angäna ikkänä rhit sangar ma ngän bä rhit sokot na ngän bä rhi veng ngän bä va ama ruvek pät ama ivätki moe diva ama vu da arha ron mamär sävät a ngän inguna nävät iomäkt i ngänät nanakt na ngo. ¹⁰ Bä va ama rhäqäp na rha ama ruvek diva bok da arhä qatnanakt bä va rhit bodäm ne bä ba arha ikkänä bä va ama vu da arha ron masirhat sävät a ne. ¹¹ Näkt pa vuk sa ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhani i rhat tes nas i ma Ngämuqa aa vämginarha sokt di ama iraski na rha bä va rhi artäm sa anga rhäqäp na rha nämäni ma Ngämuqa aa iska. ¹² Dä ama rhäqäp na rha ama ruvek diva rhäktäksot na arhä lavuqi sävät arhani inguna ama lat kărangätni i qaku varhäm ama Muräkt diva ngät dän masirhat bä masirhat mamär. ¹³ Sokt di iaqäkt kărak i qat mair ma ama qrot bä dängdäng bät ama tpäsini diva qä rha ama mumaiar. ¹⁴ Näkt pa rhangät täkt ama sameng ama mär ngät sävät ama Muräktpäm na rhävuk diva rhi sameng na ngät pät ama ivätki moe ivakt iva ama ruvek ti nari ngät näkt nasot dä va ama tpäsini ngä rhän.

Ama Lat Ama Vu Ngät Mamär Qărangätni Iva Ngät

*Tāranas Pa Ama Ansäspämgi
Ama Mor Qi*

(24:15-22 / Mak 13:14-23)

15 “Mudu ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Daniel qat tamän sävät ianiäkt kärqäni i ama vu ini mamär dä ma Ngämuqa aa saqong i qali lini vät ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs kärqäni i ini ngärhi slava nä iarhongäkt moe. Näkt mamär iva auge qarak i qat tes tangät täkt ama enge qä räm ama rharimini sä iangärhäkt ama lat. 16 Dä mamär iva iarhakt kärarhae i qale rha e ma Judia di rhi ang masirhat pävit sävät ama dam. 17 Bä mamär iva aung gä rakni i qale qa vät ama vätka aa rhäng di saqi as kale ar sä qa bä qä namon säva vät nani aa qärhong. 18 Bä aung gä rakni i qale qa vät aa etki di saqi as kale evär däm ga iva nani aa boiqi ama uiu qi. 19 Va ama qrot mamär vät iangärhäkt ama qunäng ba ama evop kärarhani i ama sarem däm da bä qosaqi bä iarhakt kärarhae i ama rhoes pät a rha. 20 Mamär iva ngäni nän sage ma Ngämuqa iva ngäni ngang di qale mät soeng dä qale vät aung anga Sabat. 21 Inguna ama märänga vät iangärhäkt ama qunäng diva ama mor qa masirhat pä ama märän angät tpäs moe qärangätni i mudu vät ama rharimini inamäk bä sarhäkt bä qop as nasot. 22 Dap mai ngakt bä qaku ma Ngämuqa qa sämaqot sävä iangärhäkt ama qunäng dä vadi mai qaku anga ruqa qarakni iva

ama iar qa. Dap nguna nävät iarhakt kärarhae i sa qa armeng däm da dä va qä sämaqot sävä iangärhäkt ama qunäng.

23 “Bä nga vät iangärhäkt ama qunäng di ngakt bä aung gä qoar na ngän doqortäqya, ‘Ngäni lu i ma Kraiss tak i!’ ura aung gä qoar toqortäqya, ‘Tak muk i!’ dä qale ngän natnanakt nä iangärhäkt ama enge. 24 Inguna ama iraski na rha ama engesta dä ama iraski na rha ama vämginarha diva rha rhāranas bä va rhat tualat na ama muqunän ama mor ngät dä ama lat kärangätni i ngät dän masärmän i vadi vakt iva qäqi rhi irastäm sa ama ruvek kärarhani i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da. 25 Ngäni lu i sa ngua qoar na ngän nä rhärhong däkt bä iomäkt ama qäväläm angät kamäs. 26 Bä äkt i nga rhi qoar na nge i, ‘Ngäni lu i qa e vät ama ivärhäs ama qräk dä bäs’ dä qale ngän namet sae. Bä qop nga rhi qoar i, ‘Nak kale qa va ama ngaiväas pa vät’ dä qale ngän dat maengäkt. 27 Inguna ma Ruqa aa Emga aa mänmänäs diva äs toqor ama iauska qarakni i qät näm mät ama leqäs moe inamäk näsäng gunäga aa qamäs bä samone i qat don e. 28 Qoe nai äkt i qale ama säktämgi e diva västämne na ama isäm e qärangätni i ngät dräm ngät täs ama säktämgi.

*Ma Ruqa Aa Emga Aa
Mänmänäs
(24:29-31 / Mak 13:24-27 /*

Luk 21:25-28)

²⁹ “Näkt pa äkt nasot iaqäkt ama märänga vät iangärhäkt ama qunäng dä va bängangit mät ama qunäga aa saqong dä va ama equngi diva qaku qiat nañäm dä va ama qaeng diva ngärhi säp nämät ama leqäs dä va iarhongäkt kärqärhongni i qali lirhong mät ama leqäs kärqärhongni i irhong angät krot diva sarhäktsarhäkt pät irhong*.

³⁰ “Mamär dä va vuk sä ma Ruqa aa Emga aa mänmänäs angät muqunängi mät ama leqäs bä va ama ruvek moe nävät ivät diva rhit nok i rhat lu ma Ruqa aa Emga i qat dän bät ama eqoe angärha rhäng na rhävuk sa ama grot dä sa ama mor qa ama murhämeska. ³¹ Näkt pa qä rhäk na aa enselqäna na ama raunaqa aa eguinga ama mor qa dä va rhi västämne na ama ruvek kärarhani i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da nävät ama ivätki qi na ama usäpki in däkt moe.

Ama Rhisu Nävät Ama Rhaunga

(24:32-35 / Mak 13:28-31 / Luk 21:29-33)

³² “Mamär iva ngäni räm ama rhisu nävät ama rhaun gärangätni i nga vuk pät angät ngärhäqyitnäk dä sa ngänät dräm i ama qunängit di it

nga e glaqot. ³³ Di rhoqorne rhoqoräkt i ngakt bä va ngänät lu rhärhong däkt moekt i irhong ngät tärana dä va ngänät dräm i qa di sa qa e glaqot i sa qäqi qa e glaqot na ama tmongi. ³⁴ Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki iva rhit täkt ama qoengait diva qaku rhäksot nä it bä dängdäng i rhärhong däkt moe di sa irhong ngä märana. ³⁵ Ama usäpki qi na ama ivätki diva qäbäs na em dap pa gua enge diva qaku qäbäs na ngät.

Qaku Aung Gat Dräm Iaqäkt Ama Qunäga Bä Iomäkt Ama Qunäga Aa Qäväläm

(24:36-44 / Mak 13:32-37 / Luk 17:26-30, 34-36)

³⁶ “Qaku aung anga ruqa qat dräm iaqäkt ama qunäga dä iaqäkt ama qunäga aa qäväläm. Bä qäqi ama enselqäna rhävuk ti na ama Ngärhoemga† di qaku rhat dräm dap sokt ama Ngätmamäk kat dräm. ³⁷ Vät iomäkt ama qäväläm gärqomni iva ma Ruqa aa Emga qa rhän diva ama lat ngät tärana kärangätni i ngät toqor ama lat mudu vät ama rhodäm i ma Noa. ³⁸ Inguna vät iangärhäkt ama rhodäm i as kaku ama qärhop ngä män bit di ama ruvek tat täs dä rhit nakt dä rhat tätlägut dä rhit bodäm na ne

* **24:29** iarhongäkt kärqärhongni i qali lirhong mät ama leqäs kärqärhongni i irhong angät krot diva sarhäktsarhäkt pät irhong Vät iangärhäkt ama rhodäm di ama ruvek tat tu arhä snäng i ama qaeng dä ama ivät mät ama leqäs di angätni ama qloqaqanangät ngät turäkt täm ngät. † **24:36** ti na ama Ngärhoemga Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

bä dängdäng bät ama qunäga qarak i ma Noa qa mon sämät ama mlauski ama mor qi. ³⁹ Qop mavängam bät a rha bä dängdäng i ama qarhop ngä met sä rha moe. Ma Ruqa aa Emga aa mänmänäs diva rhoqorne rhoqoräkt.

⁴⁰ “Vät iomäkt ama qäväläm dä va qale ama gamuiom ama udiom bät ama etki dä va ma Ruqa aa Emga qa rha akni dap pa qale akni mäk. ⁴¹ Va ama evovem ama unbem in dualat i ini qräskräs ama wit dä va ma Ruqa aa Emga qä rha akti dap pa qale akti mäk. ⁴² Dä soknga mamär iva ama qarhap ngän bä va ngänät nañäm inguna sa qaku ngänät dräm ama qunäga iva angäna Engeska qa rhän. ⁴³ Sokt di sa ngänät dräm daerhom däkt i ngakt bä ama vätka aa ik di vadi mai qat dräm na ama bängagi at käväläm gärqomni iva ama suaqa qa rhän dä vadi mai ama qarhap ka bä va qaku qä naqyiradeng na aa vätka iva ama suaqa qä drukdäm bäm ga. ⁴⁴ Bä äkt i aingän di mamär iva ngänit täkmü na nas mamär inguna ma Ruqa aa Emga va qa rhän bät ama qäväläm gärqomni i qaku ngän du angän snäng iva qa rhän bät a äm.

⁴⁵ “Rhoqoräkt dä ngu lu agi a latka iaqäkt karak iva qale qa ma ama grot mäni ama lat dä aa mädräm ama mär ngät karakni i sa aa morqa qa mu qa ivakt iva qät lu vät ka morqa aa latta i qät boda rha arha tmäs

pät ama rhäkmamär ap ama qunäng angät kävälap nasot a ne? ⁴⁶ Va ama märmärgem ge iaqäkt ama latka qarak i nga evär da aa morqa dä va aa morqa qa rhän bät a qa i qat tualat toqoräkt. ⁴⁷ Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki iva qa rhu qa ivakt iva qät lu vät aa qarhong moe va aa vätka. ⁴⁸ Dap ngakt bä va iaqäkt ama latka qat tamän särhäm mes doqortäqyia, ‘Gua morqa di qät tiläng bä qaku qät lir qat dän’ ⁴⁹ dä va qä nasäng i qä arhäktgyäm sa arhani ama latta dap kat täs dä qät nakt dä qät nakt kä na ama gamoe qararhani i rhat dräm dit näkt ama reng ama grot ngät bä guani na rha ⁵⁰ dä va aa morqa qa rhän bät ama qunäga rhoqoräkt i qaku qa latka qat tu aa snäng iva qa rhän bät a qa bä vät ama qunäga aa qäväläm gärqomni i qaku qat dräm na äm. ⁵¹ Dä va qa morqa qä sangäm na qa näkt pa qä qut na qa sävät ama ivärhäs ge ama latta qararhani i rhat tualat sädä saqong. Vät iosäkt ama ivärhäs diva rhat tuqaia dä va rhit nes arhä qeng angärha rem na ne.

25

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväta Ama Säsa Ta Ama Evop Ama Ngärhäqyisem Na Rha

¹ “Vät iomäkt ama qäväläm di iaqäkt na rhävuk aa Muräktpäm diva äm doqor taerhäkt. Maos pät

ama qäväläm na ama rhit-bodäm narha di ama säs ta ama evop ama ngärhäqyisem na rha di rha rha arhä lirhäng bä rha met ivakt iva rha rhair nani ama gamoeqa qarak iva rhit bodäm na qa. ² Ama ngärhäqyet na rha di ama dädän da dap arhani ama ngärhäqyet na rha di ama mädräm da. ³ Ama dädända rha rha arhä lirhäng dap kaku rha rha anga kain na ama oel irhäm ngät. ⁴ Dap ama mädräm da di rha rha ama kain na ama oel ngä na arhä lirhäng.

⁵ “Bä nga ama gamoeqa qarak iva rhit bodäm na qa di qaku qa lir qa män dä rha moe vurhäm da bä rha mänatäm. ⁶ Näkt mäni bängagi mamär dä ama eguinga qät näs toqortäqyia, ‘Qarak iva rhit bodäm na qa di sa rhakni! Ngäni ang ngän dair nani a qa.’

⁷ “Dä qa ngärhäqyisem na rha qa sästa rha märanas bä rha mudam sämät arhä lirhäng. ⁸ Dä ama dädända rhi qoar na ama mädräm da rhoqortäqyia, ‘Ut sa anga oel sämät aut lirhäng nagem ngän inguna sa qorhäs iva rhäksot nämät aut lirhäng.’

⁹ “Sokt di ama mädräm da rha muvät pät a rha rhoqortäqyia, ‘Qaku anga oel iva mamär vät a ut ut na ngän. Mamär iva ngän det sage iarhakt kârarhae i rhit boda ama oel bä ngäni vodäm bät agung bä ba nas.’

¹⁰ “Bä nga ama dädända rhat tet ivakt iva rhi vodäm bät anga oel dä ama gamoeqa

qarak iva rhit bodäm na qa qa män bä ama ngärhäqyet na rha iarhakt kârarhae i sa rha rhäkmu mamär ba nas di rhi na qa rha mon säva ama tmäski na ama rhitbodäm narha dä ama tmongi qia väs. ¹¹ Näkt nasot dä arhani qa ngärhäqyet na rha ama sästa rha män bä rhit näs i, ‘Aurha morqa, aurha morqa, ngi rhar nanokt ut!’

¹² “Dap kinak ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, ‘Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i qaku nguat dräm a ngän.’”

¹³ Dä ma Jisas ka qoar i, “Va ama qarhap ngän bä ngänät nañäm inguna qaku ngänät dräm ama qunäga ura ama qunäga aa qäväläm sä gu mänmänäs.

*Ama Enge Na Ama Siqutki
Sävät Ama Latta Ama Dävaung
Na Rha*

(25:14-30 / Luk 19:11-27)

¹⁴ “Vät iomäkt ama qäväläm di ama Muräktpäm na rhävuk diva äm doqor taerhäkt. Maos dä akni ama ruqa qa rhäkmu na nas iva qa rhet pät ama tmerhäs sa gläius dä qa mes aa latta bä qa mu aa qärhong ba arhä rhäkt. ¹⁵ Qa von akni rha ama rhae ama ngärhäqyet na ngät na ama gol dap ka von akni rha ama rhaliom ama udiom na ama gol dap ka von akni rha ama sägäk ama rhaeqa na ama gol. Qoki qa von da maräkt parhäm arhä qrot dä arhä mädräm ama mär ngät.

¹⁶ “Dä iaqäkt ama latka qarak i sa qa rha ama ngärhäqyet na ngät ama rhae

na ama gol di qa mārānas
bā qa mārmar ngāt bā ngā
sa angātni ama ngārhäqyet
sae. ¹⁷ Dä qosaqi qarak sa
ama udiom di qa mārmar iom
bā in sa aiom sae. ¹⁸ Dap
kinak kārak sa ama sägāk ama
rhaeqa na ama gol di qa nges
bā qa rut aa morāsnaqa aa gol
va ama ivätki.

¹⁹ “Sa nasot ama uiu ngāt
ama rhodäm dä iarhakt ama
latta arha morāsnaqa qa män
bā qa qoar na rha iva qā lu
arha lat angāt gavämgi. ²⁰ Dä
ama latka qarak i sa qa rha
ama rhae ama ngārhäqyet na
ngāt na ama gol di qa män sa
angātni ama ngārhäqyet sae
bā qa von aa morāsnaqa dä
qa qoaräs na qa rhoqortäqyia,
‘Gua morqa, mudu ngia von
ngo rha ama ngārhäqyet na
ngāt ama rhae na ama gol
näkt täkt di sa ngua mualat
nani ama ngārhäqyet sae.’

²¹ “Dä aa morāsnaqa qa
qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Gua
latka ama mär qa qarak i
ama engäktki na qa sä gua
lat, ainge di sa ngia mualat
mamär. Qoki sa ama engäktki
na nge sa ama marheka nä
irhong dä soknga va ngua
rhu nge iva ngit lu vät ama
rhäqäp nä irhong. Ngia rhon
sagem ngo vä gu märmärgem.’

²² “Näkt kosaqi ama latka
qarak i sa qa rha ama rhaliom
ama udiom na ama gol qa
män bā qā qoar toqortäqyia,
‘Gua morqa, mudu ngia von
ngo rha ama udiom ama
rhaliom na ama gol näkt täkt
di sa ngua mualat nani ama
udiom sae.’

²³ “Dä aa morāsnaqa qa
qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Gua
latka ama mär qa qarak i
ama engäktki na qa sä gua
lat, ainge di sa ngia mualat
mamär. Qoki sa ama engäktki
na nge sa ama marheka nä
irhong dä soknga va ngua
rhu nge iva ngit lu vät ama
rhäqäp nä irhong. Ngia rhon
sagem ngo vä gu märmärgem.’

²⁴ “Dä qosaqi ama latka
qarak i sa qa rha ama sägāk
ama rhaeqa na ama gol qa
män bā qā qoar toqortäqyia,
‘Gua morqa, sa nguat dräm i
nge di ama qrotka na nge i
ngiat dräm ngit ta ama gavam
dap kaku ngiat tualat nani a
ngāt dä ngit sek mät kärqäni
i sa qaku ngia qutnanokt ini.
²⁵ Dä soknga ngua len nge dä
ngua met bā ngua rut gi gol
va ama ivätki. Ani nä rhangät
täkt gi gol.’

²⁶ “Dä aa morāsnaqa qa
muvät pät a qa rhoqortäqyia,
‘Ainge di ama vu qa dä ama
rusus pät a qa ama latka na
nge. Nga ngäktki sa ngiat
dräm i aingo di ngut ta ama
gavam dap kaku nguat tualat
nani a ngāt dä ngut sek
mät kärqäni i qaku ngua
qutnanokt ini? ²⁷ Bā nga
rhoqoräkt dä vadi mai ngi
von iarhakt pa ama vätki na
ama ligär ivakt iva rhat tualat
sä gu gol iva ngärhi sa sävät a
nas savono bā nga evär däm
ngo dä vadi va ngu rha ngät
sa anga mänbitka.’

²⁸ “Dä aa morqa qa qoar
na arhani ama latta rho-
qortäqyia, ‘Ngäni rha ama gol
nagem ga bā ngäni von iaqäkt

karak i aa ngärhäqyisem aa rhae na ama gol ²⁹ inguna aung gäarakni i sa aa anga guani diva rhi von ga rha arhongni savono sae bä va masirhat mamär na aa qärhong. Dap aung gäarakni i sa qaku aa anga guani diva qäqi rhi rha aa qäni ama gaini nä ini nagem ga.' ³⁰ Dä saqi as ka morqa qa märhamän i, 'Rhäkt diva ngäni rhon nä iaqäkt ama latka qäarak i qaku mamär vät anga lat na qa sainamäk säp bängangit angät tpäs. Vät iosäkt ama ivärhäs diva rhat tuqaia dä va rhit nes arhä qeng angärha rem na ne.'

Ama Matnävämne Ama Dängdängini Na Ngät

³¹ "Qre va ma Ruqa aa Emga qa rhän sa aa murhämeska qä na aa en-selqäna moe dä va qa rhuqun ba aa vitnaqa aa mämugunäs ama mär äs. ³² Näkt pa västämne na ama ruvek moe nävät ama ivärhimek pät ama ivätki da aa saqong. Dä va qa rhatmät na rha i arhani särhage dap arhani särhage iva qa rhoqor ama ruqa qäarakni i qat dräm gät lu vät ama sipsipkäna i qä rharmeng da ama sipsipkäna näva ama memeqäna.

³³ "Näkt pa qa rhu ama räkt ta ama ruvek säda aa märmär dap pa qa rhu ama vu rha ama ruvek säda aa sael. ³⁴ Nasot dä va ama vitnaqa qä qoar na ama ruvek da aa märmär toqortäqyia, 'Ngäni ang, aingän gärarhae i sa gu mam ga modämne na ngän.

Ngäni ang bä ngäni sangar ama Muräktpäm gärangätni i sa qa rhäkmu na ngät mudu vät ama rharimini rhoqoräkt i qa säm ama ivätki. ³⁵ Inguna mudu di anoeng ma ngo dä ngia von ngo ngua mäns bä aqäsäk ngo dä ngia von ngo ngua nakt bä ama nañiska na ngo dä ngia ar sä ngo sagem mes ³⁶ bä ama vlevel a ngo dä ngia von ngo rha ama boi bä aräm ngo dä ngia igi na ngo näkt nga qale ngo va ama tpäskiarharhäng dä ngia met sagem ngo.'

³⁷ "Dä va ama räktta rha rhuvät pät a qa i rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, 'Engeska, qäsnia dä ut lu nge i anoeng ma nge dä ut bon nge ngia mäns bä qop aqäsäk nge dä ut bon nge ngia nakt? ³⁸ Bä qop käsnia dä ut lu nge i ama nañiska na nge dä urha ar sä nge ura ama vlevel a nge dä ut bon nge rha ama boi? ³⁹ Bä qop käsnia dä ut lu nge i aräm nge ura qale nge va ama tpäskiarharhäng dä urha igi na nge?'

⁴⁰ "Dä va ama vitnaqa qa rhuvät pät a rha rhoqortäqyia, 'Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i qre i sa ngia mualat toqoräkt sa aung gäarakni i qaku ama ngärhiep pät a qa nävät tärhae rhäkt gu qärhae di sa ngia mualat sä ngo rhoqoräkt.'

⁴¹ "Nasot dä va qä qoar na ama ruvek da aa sael toqortäqyia, 'Ngän det nävät gu saqong. Aingän di ma Ngämuqa aa uraqi ama mor qi sävät a ngän. Ngän det sämät

ama mudäbäs ama sok tä bäs kärqosni i sa ma Ngämuqa qa rhäkmu na äs nani ma Sämga qä na aa enselqäna. ⁴² Inguna mudu di anoeng ma ngo dä qaku ngia von ngo ngua mä s bä aqäsäk ngo dä qaku ngia von ngo ngua nakt ⁴³ bä ama nañiska na ngo dä qaku ngia ar sä ngo sagem mes bä ama vlavel a ngo dä qaku ngia von ngo rha anga boi näkt aräm ngo bä qop kale ngo va ama tpäskiarharhäng dä qaku ngia igi na ngo.'

⁴⁴ "Dä qosaqi va rha rhuvät pät a qa i rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, 'Engeska, qäsnia dä ut lu nge i anoeng ma nge ura aqäsäk nge ura ama nañiska na nge ura ama vlavel a nge ura aräm nge ura qale nge va ama tpäskiarharhäng dä qaku ut matnärhäm nge?'

⁴⁵ "Dä va qa rhuvät pät a rha i qä qoar na rha rhoqortäqyia, 'Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i ngakt bä qaku ngia mualat sa aung gäarakni i qaku ama ngärhep pät a qa nävät tärhae rhäkt gu qärhae di sa qaku ngia mualat sä ngo rhoqoräkt.'

⁴⁶ "Dä va rhärhae rhäkt da aa sael ta rhet sämät ama ruanini qärqäni i qaku ini angärha anga tpäsini. Dap ama räkt ta ama ruvek diva rha rhet säva ama iar ama sok täm ngät."

26

Rha Märhamän Bät A Ne Iva

Rhi Veng Ma Jisas

(26:1-5 / Mak 14:1-2 / Luk 22:1-2 / Jon 11:45-53)

¹ Sa nga ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt ama enge moe bä rhäksot dä qa qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, ² "Sa ngänät dräm iva nasot ama qunängiom ama udiom dä va ama tmäski iva rhat tuqunän bät ma Pasova dä va rhi vodä ma Ruqa aa Emga bä ba aa ikkäna ivakt iva rhi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa."

³ Dap pätämne na ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama ruvek arha morta va ama pris ama vit na qa aa vätki qäarak i rhat tes ka i ma Kaiafas ⁴ bä rha märhamän bät a ne iva up na rha i rhi sangar ma Jisas bä va rhi vengga.

⁵ Sökt di rha qoar na ne iva qaku rhi namualat toqoräkt sädamär na ama tmäski i varis ama ruvek ti namäranas na anga inirqi.

Ama Evopki Qia Rhor Na Ama Oel Vät Ma Jisas E Ma Betani

(26:6-13 / Mak 14:3-9 / Jon 12:1-8)

⁶ Nga qale ma Jisas e ma Betani vä ma Saimon aa vätkä qäarak i mäqi ama bias pät a qa ⁷ bä vät ama qäväläm i qat täs nävät ama laiqa dä ama evopki qia män sa ama kainaqi qäarakni i sa rha mualat na qi na ama duiqa ama saksak pä m ga qäarakni i rhat tes ka i ama alabasta. Ia qyäkt ama kainaqi di rhäqäp ki na ama oel qäarakni

i ama mär at tamaska dä ama ligär masirhat pät a qi bä qia rhor na qi dä ma Jisas aa uväs. ⁸ Bä nga ama mudäsaqongda rha lu rhoqoräkt dä uraqi da arha ron i rhi snanbät toqortäqyia, “Mäniekt bä qia rhar sa ama oel toqoräkt? ⁹ Inguna mai mamär iva rhi vodä iaqyäkt ama oel iva vät anga ligär masirhat näkt ti von ama tläktä.”

¹⁰ Dap ma Jisas kat dräm doqoräkt dä soknga qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngänit bon gi rha ama märänga? Ngu snanbät toqoräkt dinguna sa qia mualat na ama lat ama mär ngät sä ngo. ¹¹ Iarhakt kärarhae i ama tläk ta diva vasägos dä qale rha gem ngän dap aingo diva qaku qale ngo gem ngän basägos. ¹² Qia rhor nä rhakt täkt ama oel vät gu släqyige vä gua tñäpki at kamäs iväkt iva qi rhäkmu na ngo iva nani iomäkt iva rhi sasärhäm ngo. ¹³ Dä nguät tamän särhäm ngän na ama engätki i qoe nai vät ama ivätki moe i rhangät täkt ama sameng ama mär ngät di rhi sameng na ngät e dä va ama sameng sävät tangät täkt arha lat diva qosaqi rhi sameng na ngät bä va ama ruvek ta tu arhä snäng sävät a qi.”

Ma Judas Va Qä Vodä Ma Jisas Ba Aa Ikkäna

(26:14-16 / Mak 14:10-11 / Luk 22:3-6)

¹⁴ Nasot dä akni nävät ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama mudäsaqongda qarak

i rhat tes ka i ma Judas Iskar-iot ka met sage ama priskäna ama moräs na rha ¹⁵ bä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Va ngakt bä ngu vodä ma Jisas bä ba ngän dä va ngäni von ngo rha agiqa?” Dä rha von ga rha ama ligärigleng ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem nä igleng na ama silva. ¹⁶ Bä mänasäng na äkt dä ma Judas kät ñäm nani anga qäväläm anga mär äm iväkt iva qä vodä ma Jisas bä ba rha.

Ma Jisas Ka Mäs Ma Pasova Angärha Tmäs Kä Na Aa Mudäsaqongda

(26:17-25 / Mak 14:12-21 / Luk 22:7-13 / Jon 13:21-30)

¹⁷ Nga vät ama narhoer qa ama qunäga vät ama tmäski at kunäng gärangätni i ama Judaqäna rhat tuqunän i mudu arha morta rhat täs ama bretkäna qärangätni i qaku anga yis pä m ngät dä ama mudäsaqongda rha män sage ma Jisas i rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Urhi lu i nani a nge na ut iva urhi rhäkmu qoe bä ba nge iva ngia äs ma Pasova angärha tmäs e?”

¹⁸ Dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Va ngän det sage akni ama ruqa qarak i sa nguät dräm a qa va ama värhäm ama mor äm dä ngäni qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Qamorqa qat tamän doqortäqyia, Gu qäväläm di sa äm ngä män. Ngu nä gu mudäsaqongda va u äs ma Pasova angärha tmäs pä gia vätka.’” ¹⁹ Dä ama

mudäsaqongda rha mualat parhäm ma Jisas aa enge bä rha rhäkmu nä ma Pasova angärha tmäs.

20 Sa nga rhoqoräkt i ama bängängäs dä ma Jisas ka muqun Gä na aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha bä rhat täs pät ama laiqa aa rhäkt. 21 Bä nga rhoqoräkt i rhat täs dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i akni nävät a ngän diva qä vodäm ngo bä gua ikkäna.”

22 Dä airäs ta masirhat bä rha nasäng i rhi snanbät asägäk asägäk toqortäqyia, “Engeska, nga aingo?”

23 Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Iaqäkt kärak iva ngu na qa uni rhäk ama bret sämät ama dis di qärak iva qä vodäm ngo. 24 Ma Ruqa aa Emga diva qä nöp toqor varhäm ama enge qärangätni i mudu sa rha säm a ngät sävät a qa sokt diva avuqi mamär ge iaqäkt kärak iva qä vodä ma Ruqa aa Emga ba aa ikkäna. Nak padi mai qaku aa nanäk ki nasäl a qa di vadi mai ama märäm ba qa.”

25 Ma Judas kärak iva qä vodä ma Jisas ka snanbät sa ma Jisas i, “Qamorqa, nga aingo?”

Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Sa ngia qoar toqoräkt.”

Ma Jisas Ka Nasäng Nä Iomäkt Iva Rhat Täs Ma Engeska Aa Tmäski
(26:26-29 / Mak 14:22-26 / Luk 22:14-23 / 1 Ko 11:23-25)

26 Bä nga rhat täs dä ma Jisas ka rha ama bret bä qa meş ama mär näkt ka von-amät na qa bä qa von aa mudäsaqongda dä qa qoar na rha i, “Ngän dät tangät täkt bä ngän däs. Rhangät täkt di gu släqyige.”

27 Näkt ka rha ama kap na ama wain bä nga qa mes ama mär dä qa von da i qä qoar toqortäqyia, “Ngän moe ngäni näkt nämät ka 28 inguna rhak täkt di gu biaska qärakni i qä sämaengätki na* ama rharesbane mänguröp ma Ngämuqa qä na ama ruvek† di qärak i qrir na qa ba ama rhäqöp na ama ruvek ivakt iva ma Ngämuqa qä qyiradeng na arha vuirhong. 29 Nguat tamän särhäm ngän iva saqi as kaku ngu nanakt nävät ama wain angät gavam bä dängdäng bät iaqäkt ama qunäga iva ngu näkt ama iaräs na qi ama wain ngu na ngän bä gu mam aa Muräktpäm.”

* 26:28 Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. ‘ama iaräs na ngät’ † 26:28 gu biaska qärakni i qä sämaengätki na ama rharesbane mänguröp ma Ngämuqa qä na ama ruvek Mudu di rhit prit na ama släktka qärakni i ama vodämes na qa aa biaska vät ma Ngämuqa aa ruvek ivakt iva iaqäkt ama biaska qä sämaengätki na ama rharesbane mänguröp ma Ngämuqa qä na rha.

*Ma Jisas Ka Qoar I Ma Pita
Diva Qä Rhäqyas Na Qa*

(26:30-35 / Mak 14:26-31 /
Luk 22:31-34 / Jon 13:36-38)

³⁰ Bã nga rha rhong ama mabuqi na ama ansäs bã rhäksot dã rha met na äkt bã säda ama Damgi na ama Olip at täväs.

³¹ Nasot dã ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Näp takt täkt ama bängagi diva ngän moe ngäni ang daqule ngo inguna nävät iomäkt kärqom iva äm ngä rhän bät a ngo inguna mudu di sa rha säm sävät ma Ngämuqa rhoqortäqyia,

“Va ngu veng ama ruqa qärakni i qät lu vät ama sipsipkãna

bã va vräs na ama gulãñgi na ama sip-sipkãna.’

³² Sokt di nga nasot i ma Ngämuqa qa rhäranas na ngo nämät ama tñäpki dã va ngu er va angän gamäs sae ma Galili.”

³³ Dã ma Pita qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nãma dã äkt bã rhärha rhäkt moe rhi ang daqule nge nävät iomäkt kärqom iva äm ngä rhän bät a nge sokt di aingo diva qaku rhäm ngo.”

³⁴ Dã ma Jisas ka qoar na qa i, “Ngu qoar na nge na ama engätki iva näp takt täkt ama bängagi iva as kaku ama duraktkã qä nanok dã va ngi rhäqyas na ngo madäpquamek.” ³⁵ Dã ma Pita qa qoar toqortäqyia, “Va

qaku ngu narhäqyas na nge bã nãma dã ngu ñäp ngu na nge.”

Dã qosaqi arhani ama mudäsaqongda moe rha qoar toqoräkt.

Ma Jisas Ka Nän E Ma Getsemani

(26:36-46 / Mak 14:32-42 /
Luk 22:39-46)

³⁶ Nasot dã ma Jisas kã na aa mudäsaqongda rha met sävät ama ivärhäs kärqos i rhat tes äs i ma Getsemani dã qa qoar na rha i, “Ngän duqun däkt dap aingo diva ngua rhet tävit bã ngu nän.”

³⁷ Dã qa rhäqoar sä ma Pita näkt ma Sebedi aa imiom[‡] bã rha met pävit näkt ka nasäng i qat nari i amärän bã airäs ka.

³⁸ Dã qä qoaräs na rha rhoqortäqyia, “Ama iräski imuk dã gua ron di ama mor qi masirhat bã nguät nari iva ngu ñäp. Dap pa qale ngän däkt bã ngänät däqäm ngän na ngo.”

³⁹ Näkt ka met nae maqälak dã arpus na qa bã aa uväske sävät ivät näkt kã nän doqortäqyia, “Gu mam, ngakt bã märmärsäs dã va ngi rha rhak täkt ama kap na ama märänga nävät a ngo. Sokt diva qoki qaku varhäm gu snängaqa dap kinak pa varhäm gi snängaqa.”

⁴⁰ Nasot dã evär däm ga sage ama mudäsaqongda bã qa män bät a rha i rhi mänatäm dã qa snanbät sä ma Pita rhoqortäqyia, “Ai, nga qaku mamär vät a ngän

[‡] 26:37 ma Sebedi aa imiom Rhiom däkt di ma Jems kã nã ma Jon.

iva ngänät däqäm ngän na ngo qäqi vät anga aua anga sägäk? ⁴¹ Mamär iva qarhap ngän dap pa ngäni nän sage ma Ngämuqa iva qale ngän namon sämät ama siqutsiqut. Ama qloqaqa di ngänngän ga dap eqokt ama släqyige.”

⁴² Saqi as ka met daqule rha iva maunmem bä qa nän doqortäqyia, “Gu mam, ngakt bä qaku mamär vät a nge iva ngi narha rhak täkt ama kap na ama märänga nävät a ngo di nak pa ngu näkt nämät ka. Mamär iva rhäkmamär toqoräkt parhäm gi snängaqa.”

⁴³ Näkt saqi evär däm ga dä qa män bät a rha i rhi mänatäm inguna amärän ba arhä mänap. ⁴⁴ Bä äkt i saqi ma Jisas ka met daqule rha iva madäpguamek bä qä nän i qät täqäs mät aa enge.

⁴⁵ Nasot dä evär däm ga sage ama mudäsaqongda dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni mänatäm dä mämae vät a ngän di sa mamär nasot. As ngäni lu i sa ama qäväläm ngä män iva rhi vodä ma Ruqa aa Emga säva ama vu rha ama ruvek arhä rhäkt. ⁴⁶ Ngän dāranas bä ut tet. Ngäni lu qaräc iva qä vodäm ngo di sa rhak.”

Rha Sangar Ma Jisas

(26:47-56 / Mak 14:43-52 / Luk 22:47-53 / Jon 18:1-12)

⁴⁷ Bä as nga rhoqoräkt i ma Jisas kat tamän dä väs dä ma Judas kärak i qa nävät ama mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha qä na ama gulañgi ama mor qi na ama ruvek sa

ama ulaqi arha sen ngä na ama edäm gärrarhani i sa ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama ruvek arha morta rha rhäk na rha. ⁴⁸ Iaqäkt kärak iva qä vodä ma Jisas di sa qa er qa rhodäm ba rha na aa muqunängi rhoqortäqyia, “Qärak iva ngu vop pa aa sdäm di iaqäkt. Ngäni sangar a qa.”

⁴⁹ Dä ma Judas ka rhäkdävär qa met maräkt bä sage ma Jisas dä qä qoar toqortäqyia, “Bängagi qamorqa.” Näkt ka vop pä ma Jisas aa sdäm.

⁵⁰ Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Gua ruaqa, ngi rhäksot nä gia lat.”

Dä ama gamoe rha ang sage ma Jisas bä rha qarhäktgyäm ga bä rha sangar a qa. ⁵¹ Dä nak sa akni nävät iarhakt kärarhae i sa qale rha rhi nä ma Jisas di qa rhäk aa rhäqyet dä qa mar ta aa ulaqi arha singi bä qa rhon na qi sävät ama pris ama vit na qa aa latka bä qa rhodäkt sa aa sdämgi.

⁵² Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhu gia singi nasot a nas inguna iarhakt moe qararhae i rhi e na ama ulaqi arha singi diva ama ulaqi arha singi qi veng da. ⁵³ Nga qaku ngän du angän snäng i mamär vät a ngo iva ngu nän gu mam iva qa rhatnärhäm ngo bä va qä lir qä rhäk na ama ngärhäqyisem da unbem na ngät ama mor ngät ama gulañ na ama enselqäna sagem ngo? ⁵⁴ Sokt

di ngu lu i gre va rhoqoräkt diva rhäkмамär varhäm ma Ngämuqa aa enge rhoqor mäniekt kärangät i ngät tamän iva rhangät täkt ama lat diva qoki ngät dän?”

⁵⁵ Nasot dä ma Jisas ka qoar na ama gulañ na ama ruvek toqortäqyia, “Nak nga ama suaqa na ngo bä äkt i sa ngän män sävät a ngo sa ama ulaqi arha sen dä ama edäm ivakt iva ngäni sangar a ngo? Vasägos dä sa nguät muqun ba ama ansäspämgi ama mor qi i ngu su ama ruvek sokt di qop kaku ngän sangar a ngo. ⁵⁶ Sokt di rhangät täkt ama lat moe di sa ngä män ivakt iva qoki rhäkмамär nä ma Ngämuqa aa enge qärangät i aa vämginarha rha säm a ngät.”

Dä ama mudäsaqongda moe rha met daqule ma Jisas bä rha ang masirhat.

Ma Jisas Ka Mair Dä Ma Kaiafas Kä Nä Ma Sanedrin Arhä Saqong

(26:57-68 / Mak 14:53-65 / Luk 22:54, 66-71 / Jon 18:12-14, 19-24)

⁵⁷ Nasot dä iarhakt kärarhae i sa rhat sangar ma Jisas di rha met sä qa sage ama pris ama vit na qa ma Kaiafas äkt i sa västämne na ama Skraipkäna dä ama ruvek arha morta e. ⁵⁸ Dä ma Pita di qät päsaïs tä ma Jisas bä savuk sä dalek na ama pris ama vit na qa aa vätki arha ivärhäm. Bä nga qa mon mät ama surqa aa tmongi dä qa muqun ge ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani

i mai rhit lu vät ma Jisas ivakt iva qä lu qärangätäni ama lat iva ngät dän.

⁵⁹ Näkt ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama morta dä ama Skraipkäna moe nävät ma Sanedrin di rhit ñäm nani anga sameng anga iraski na ngät säng ma Jisas aa rhäng ivakt iva rhi vodäm ga sämät ama tñäpki. ⁶⁰ Sokt di qaku rha män bät agung anga enge rhoqoräkt näma dä ama rhäqäp na rha ama irasmätta sa ama sameng da män. Sokt di nasot a rha moe dä ama udiom in män ⁶¹ bä in goar i, “Rhärhak täkt ka qoar i, ‘Nak mamär vät a ngo iva ngu rhar ma Ngämuqa aa ansäspämgi ama mor qi bä saqi as pa ngu rhä qi da ama dävaung ama qunäng angärha ron.’”

⁶² Dä ama pris ama vit na qa qa mair näkt ka snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Nga qaku gi nga muvätki iva ngia rhuvät? Ngi rhäväkt sä rhangät täkt ama ruiom in sameng sävät a nge.” ⁶³ Sokt di qop kale ma Jisas i mänadin däm ga. Dä ama pris ama vit na qa qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngu qoar na nge iva ngia rhamän dä ma Ngämuqa ama ngät däqäm ga aa saqong i ma Kraïs ma Ngämuqa aa emga na nge ura qaku.”

⁶⁴ Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Sa ngia märhamän doqoräkt. Dap ngu qoar na ngän i mänasäng narhäkt bä rhävit diva ngäni lu ma Ruqa aa Emga i qat

muqun dä iaqäkt kârak i ama qrot moe angät tarebäm aa märmar bä qat dän ba ama eqoe näda ama usäpki arha ron.”

⁶⁵ Dä ama pris ama vit na qa angyiret mät aa boi bä qa qoar i, “Sa qa märhamän mava nä ma Ngämuqa. Mäniekt bä saqi as pa nani a ut na agung anga enge säng aa rhäng? Sa ngän nari aa märhamän mava.”
⁶⁶ Angän matnävämne di rhoqor mäniekt?”

Näkt ta muvät i, “Sa mamär iva rhi veng ga.” ⁶⁷ Nasot dä rha qot pät aa saqongait bä rhi arhäktgyäm sä qa na arhä rhäkt. Dä arhani rhi e va aa sdäm ⁶⁸ i rhi qoar toqortäqyia, “Ainge qäarak i ngiat tes nas i ma Kraiss, ngi qoar na ut i auge qa an mä nge!”

Ma Pita Qa Rhäqyas Nä Ma Jisas

(26:69-75 / Mak 14:66-72 / Luk 22:55-62 / Jon 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Ma Pita di sa qat muqun dalek pa ama vätka aa ivärhäm. Dä ama latki qia män sagem ga bä qia qoar i, “Qosaqi nge di ma qale nge ngi nä ma Jisas nae ma Galili.”

⁷⁰ Sukt di qa rhäqyas da arhä saqong moe i qä qoar toqortäqyia, “Qaku nguat dräm i agiqa iaqäkt kârak i ngiat tamän bät a qa.”

⁷¹ Bä nga qa met tämono sämät ama surqa aa tmongi dä aktni ama latki qia lu qa dä qia qoar nä iarhakt kârarhae i qale rha glaqot i, “Rhak täkt

ama ruqa di ma qale qa qä nä ma Jisas nae ma Nasaret.”

⁷² Dä saqi as ma Pita qa rhäqyas na ama enge na ama musärhäm doqortäqyia, “Nguat tamän dä ma Ngämuqa aa saqong i sa qaku nguat dräm iaqäkt ama ruqa.”

⁷³ Näkt nga nasot ama qäväläm ama qot äm dä iarhakt kârarhae i rhat mair glaqot ta män sage ma Pita bä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngätki i qosaqi nge di ak na nge nävät a rha inguna urhit träm gia eguinga.”

⁷⁴ Nasot dä ma Pita qa nasäng i qat tamän i näma dä ma Ngämuqa qä sangäm na qa qrekt bä qa iras dap kat tu sävät aa enge angärha rhäng i qat tu dä qat tamän doqortäqyia, “Aingo di qaku nguat dräm dak täkt ama ruqa.”

Dä vät iomäkt ama qäväläm maräkt dä ama duraktka qa nok. ⁷⁵ Dä vuk pät ma Pita na ama enge qärangät i sa ma Jisas ka märhamän särhäm ga na ngät toqortäqyia, “Va as kaku ama duraktka qa nanok dap pa ngi rhäqyas na ngo madäpguamek i qaku ngiat dräm a ngo.” Dä vuk sä qa sä dalek bä qät nok i airäs ka masirhat.

27

Rha Mu Ma Jisas Pa Ama Muräkt Dä Ma Pailat Aa Saqong

(27:1-2 / Mak 15:1 / Luk 23:1-2 / Jon 18:28-32)

¹ Qoki as toqoräkt i vät duququs dä ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama ruvek arha morta rha märhamän bät a ne sa ama iska qärakni iva ama Romgäna rhi veng ma Jisas nä varhäm ga. ² Dä rha qop mät aa rhäkt näkt ta met sä qa bä rha vodäm ga ba ama tpäskinaqa ma Pailat.

*Ma Judas Ka Veng Nas
(27:3-10/Lat 1:18-19)*

³ Nasot i nga ma Judas karak i sa qa vodä ma Jisas ka lu i sa rha matnävämne nä ma Jisas bä rha muräkt iva rhi veng ga dä qa qutsasorhane na aa snängaqa dä evär däm ga sa qa ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem gä ligärigleng na ama silva sage ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama morta ⁴ i qä qoar toqortäqyia, “Sa ngua mualat na ama vuini. Ngua voda akni ama ruqa qärakni i sa qaku qa mualat nä guani anga vuini bä ba ngän bä va rhi veng ga.”

Dä rha qoar i, “Qaku qänäskänes ut sä iangärhäkt. Sa gi qäni ianiäkt.” ⁵ Dä qa met daqule rha dä qa rhon na ama ligärigleng na ama silva samäk pa ama ansäspämgi ama mor qi bä qa met ka veng nas i qa ar ma nas sa rhävuk sämäni ama ngämuga.

⁶ Bä nga ama priskäna ama moräs na rha rha män bät ama ligärigleng na ama silva dä rha qoar i, “Sa qaku maräkt parhäm ama Muräkt iva u rhu igleng ge ama ansäspämgi ama mor qi at

ligär inguna rhangät täkt ama ligär di sa ngä män nävät akni aa biaska.” ⁷ Dä soknga rha märhamän bät a ne dä rha vodäm bät ama ruqa qärakni i qä däñdäñ bät ama bänbänği aa etki nä iangärhäkt ama ligär ivakt iva qia rhän i ama ivärhäs iva rhi sasärha ama nañista e. ⁸ Bä äkt i mänasäng na äkt bä dängdäng däkt di rhat tes iaqyäkt ama etki i ma Etki na ama Biaska. ⁹ Rhoqoräkt di sa rhäkмамär na ama enge qärangät i sa ama vämginaqa ma Jeremaia qa märhamän bät a ngät i qä qoar toqortäqyia,

“Dä sa rha rha qä ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem nä igleng ama ligärigleng na ama silva

qärqigleng i sa arhani nävät ama Israelqäna rha mu igleng i ama saqong nä igleng bät karak

¹⁰ bä rha von däm igleng bät iaqäkt karak i qä däñdäñ bät ama bänbänği aa etki.

Rha mualat toqoräkt di qoki varhäm ma Ngämuqa aa rhodröp bä ba ngo.”

Ma Jisas Ka Mair Dä Ma Pailat Aa Saqong

(27:11-14 / Mak 15:2-5 / Luk 23:3-5 / Jon 18:33-38)

¹¹ Sa nga ma Jisas kat mair da ama tpäskinaqa aa saqong dä qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Nga ainge di ama Judaqäna arha vitnaqa na nge?”

Dä ma Jisas ka qoar i, "Sa ngia märhamän doqoräkt." 12 Sökt di nga ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama morta rha rhäksärhäm ga dä sa ma Jisas di qaku qa voda anga muvätki.

13 Dä ma Pailat ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Nga sa qaku ngiat nari i ama mämänia nä irhong iarhongäkt kärqärhong i rhi sameng säng gia rhäng sä irhong?" 14 Sökt di qaku ma Jisas ka muvät i qaku qa von da rha anga muvätki käqi vät anga sägängät nävät arhä rhäksärhäm. Dä soknga ama tpäskinaqa ma Pailat di qräk mät ka masirhat.

Ama Guläñgi Na Ama Ruvek Ta Armeng Dä Ma Barabas
(27:15-23 / Mak 15:6-15 / Luk 23:13-25 / Jon 18:39-40)

15 Vät ama qoeo nasot a ne vät ma Pasova angät kunäng dä ama tpäskinaqa qat dräm gat tuisiska vät ama sägäk ama ruqa näva ama tpäskiarharhäng gäarakni i nani ama guläñgi na ama ruvek na qa. 16 Bä rhoqoräkt di qale akni ama ruqa ama vu qa mamär va ama tpäskiarharhäng gäarak i rhat tes ka i ma Barabas. 17 Bä äkt i nga västämne na rha dä ma Pailat ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Ngu lu nani a ngän na auge iva ngua rhuisiska vät a qa? Nga va ngua rhuisiska vät ma Barabas ura ma Jisas kärak i rhat tes ka i ma Krais?" 18 Sa qa snanbät toqoräkt dinguna

sa qat dräm i ama priskäna ama moräs na rha di sa rha vodä ma Jisas ba qa inguna nävät arhä snängaqa ama vu qa inguna ma Jisas di qa vit da ama ruvek arhä saqong.

19 Bä qosaqi nga rhoqoräkt i ma Pailat kat muqun ba aa mämugunäs na ama matnävämne dä aa egutki qia rhäk na ama enge sagem ga sävät ma Jisas toqortäqyia, "Qale ngi namualat nä guani sävät iaqäkt ama räkt ka ama ruqa inguna rhäqyerhäkt dä sa ngua rha ama märänga ama mor qa da ama masirhämgi arha ron inguna nävät a qa."

20 Sökt di ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama morta rha qrotpät sa ama guläñgi iva rhi nän ma Pailat tä ma Barabas dap pa qä veng ma Jisas. 21 Saqi as ama tpäskinaqa qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Ngu lu nani a ngän iva ngua rhuisiska vät auge nävät a iom?"

Dä rha qoar i, "Barabas."

22 Dä ma Pailat ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Ngu lu va ngua mäšana nä ma Jisas kärak i rhat tes ka i ma Krais?"

Dä rha moe rha qoar i, "Ngi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa!"

23 Näkt ma Pailat ka snanbät i, "Va vät agiqa? Sa qa mualat na agi a lat anga vu ngät?"

Sökt di qop tit näs tävuk masirhat toqortäqyia, "Ngi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa!"

Ma Pailat Ka Vodä Ma Jisas Iva Rhi Edämsäs Pät A Qa Mäni Ama Sämānanamuqa
(27:24-26 / Mak 15:15 / Luk 23:25 / Jon 19:1-16)

²⁴ Dä soknga nga rhoqoräkt i ma Pailat ka lu i qaku qat täqäne dä mamär dap kinak ama inirqi qi nasäng mänguräp ama ruvek dä qa rha ama rigi bä qa rhor aa rhäkt da ama gulāngi at saqong i qä qoar toqortäqyia, "Rhak täkt ama ruqa aa biaska di qaku qale qa vä ngua rhäkt. Sa angän gāni ianiäkt."

²⁵ Näkt ama ruvek moe rha muvät toqortäqyia, "Va aa biaska diva qale qa vä u rhäkt dä va au rhoes arhä rhäkt!"

²⁶ Nasot dä ma Pailat ka muisiska vät ma Barabas. Dap ka rhäkne bä rha märanäs ma Jisas näkt ka vodäm ga ivakt iva rhi edämsäs pät a qa mäni ama sāmānanamuqa.

Rhat Tuma Mä Ma Jisas
(27:27-31 / Mak 15:16-21 / Jon 19:1-3)

²⁷ Nasot dä sa ama tpäskinaqa aa ulaqimärharhärhäkt ta met sä ma Jisas na äkt bä savuk säva ama tpäskinaqa aa vätki arha ivärhäs kärqos i rhat tes äs i ma Pretorium. Näkt ta mes ama gulāngi na ama ulaqimärharhärhäkt moe sävät a ne. ²⁸ Näkt ta vlukt sa aa boi nävät a qa näkt ta rhon na ama qurät ki ama boiqi vät a qa. ²⁹ Bä rha ing ama guaqi na ama ngämuga aa rhäqyitnäk ama gärgär vät itnäk iva qi rhoqor ama vitnaqa aa qäbautki. Näkt ta mu iaqyäkt ama gärgär vät a

qi ama guaqi mäni aa uväski. Näkt ta mu ama iroqi mät aa rhäqyet ama märmär et. Dä rha an da arhä quum sä nas säng aa qar bä rhat tuma qa i rhi qoar i, "Ama märmärgem sagem nge, ama Judaqāna arha vitnaqa!" ³⁰ Dä rhit kot pät a qa bä rhi nän aa uväski na ama iroqi.

³¹ Bä sa nga rha muma qa bä rhäksot dä rha vlukt sa iaqyäkt ama boiqi nävät a qa näkt ta monmät pät a qa na aa boi maräkt. Nasot toqoräkt i rha monmät pät a qa dä rha met sä qa na äkt ivakt iva rhi edämsäs pät a qa mäni ama sāmānanamuqa.

Rha Edämsäs Pät Ma Jisas Mäni Ama Sämānanamuqa
(27:32-44 / Mak 15:21-32 / Luk 23:26-43 / Jon 19:16-27)

³² Bä nga ama ulaqimärharhärhäkt ti nä ma Jisas tat tet sä dalek dä rha män bät akni ama ruqa näva ama värhäm ama mor äm ma Sairini qarak i rhat tes ka i ma Saimon. Dä qa ulaqimärharhärhäkt ta qrotpät sä rhak täkt ama ruqa iva qät ta ma Jisas aa sāmānanamuqa.

³³ Bä nga rhat tet bä sävät iosäkt ama ivärhäs kärqos i rhat tes äs i ma Golgota qärqos i äs angät tarimini di ama ivärhäs na ama rhomga aa uväski ³⁴ dä arhani ama ruvek ta von ga rha ama wain gäraktni i sa rha modämne na qi na akni ama rigi qäraktni i qiat dräm gi veng ama runirhong gäraktni i rhat tes ki i ama gal. Sokt di nga qa

nakt maqälak dä qa nari i rhoqoräkt mät ki dä qa mer qä nanakt.

³⁵ Bä nga rha edämsäs pät a qa bä rhäksot dä ama ulaqimärharhärhäkt ta matmät na aa boi ba ne na ama serhäm gärangätni i serhäm da nani a ngät. ³⁶ Nasot dä rha muqun bä rhit lu vät a qa e. ³⁷ Bä rha mu ama enge qärangätni i sa rha säm a ngät daver mä qa qärangätni i ngät tamän doqortäqyia “Rhak täkt di ma Jisas kärak i ama Judaqäna arha vitnaqa.” ³⁸ Dä qosaqi rha edämsäs pät aiomni ama ruiom ama sua iom gem ga i ak di rha mu qa dä ma Jisas aa märmär dap akni da aa sael.

³⁹ Bä ama ruvek kärarhani i rhat tet e na qa di rhat tuma qa dap ti em arhä väs ⁴⁰ dap tat tamän doqortäqyia, “Ainge qäarak iva ngi rhar ama ansäspämgi ama mor qi näkt saqi as pa ngi rhä qi da ama qunäng ama dävauung angärha ron di ngia rhumaiar nas! Ngakt bä ngätki i nge di ma Kraisa ama Judaqäna arha vitnaqa di ngi sär sä nas navuk nämäni ama sämānanamuqa.”

⁴¹ Dä qosaqi ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkäna näkt sävät ama morta di rhat tuma qa rhoqoräkt i rhat tamän doqortäqyia, ⁴² “Sa qat tumaiar arhani sokt di qaku mamär vät a qa iva qä namumaiar nas! Qa di ama Judaqäna

arha vitnaqa dä soknga mamär iva qä sär sä nas nämäni ama sämānanamuqa dä va ut nanakt na qa. ⁴³ Sa qat nanakt nä ma Ngämuqa. Rhäkt di mamär iva ma Ngämuqa qa rhumaiar qa qre i nani a qa na qa. Inguna sa qa qoar i, ‘Aingo di ma Ngämuqa aa emga na ngo.’” ⁴⁴ Bä qosaqi ama sua iom gärqiom i sa rha edämsäs pät a iom mäni ama sämānanamuqa di ini slava nä ma Jisas toqor qärrarhae ama ruvek na ama enge ama vu ngät.

Ma Jisas Aa Tñäpki

(27:45-56 / Mak 15:33-41 / Luk 23:44-49 / Jon 19:28-30)

⁴⁵ Bä sa nga rhoqoräkt i mäniqunäng mamär dä ama bängangit ngä män bät ama ivätki moe bä qale rhoqoräkt bä dängdäng bät ama dāpguarhong säpbängang. ⁴⁶ Bä nga nani äkt i ama dāpguarhong säpbängang dä ma Jisas ka nok masirhat toqortäqyia, “Eloi, Eloi* , lema sabaktani?” Iangärhäkt ama enge di angät tarimini rhoqortäqyia, “Gu Ngämuqa, gu Ngämuqa, mäniect bä sa ngia qyiradeng na ngo?”

⁴⁷ Bä nga arhani nävät iarhakt kärarhae i rhat mair e glaqot ta nari rhoqoräkt dä rhi qoar toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di qat tes ma Elaija.” ⁴⁸ Dä akni nävät a rha qa ang masirhat äkt bä qa ok ama bauläm ba ama wain

* **27:46** Eloi, Eloi Ma Matyu qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Matyu aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di sa rha säm a ngät toqortäqyia, ‘Eli, Eli.’

ama valak mät ki at täväs näkt ka mu äm da ama ngämünget angät tpäs näkt ka rhäk et sä äm bä ma Jisas ivakt iva qä näkt.

⁴⁹ Sökt di arhani di rha goar toqortäqyia, “As kale qa äkt dap pa ut luvät ivar ma Elaija qa rhän ivakt iva qä rhumaiar qa.” ⁵⁰ Nasot dä saqi as ma Jisas ka nok masirhat näkt ka voda aa qloqaqa bä bä ma Ngämuqa.

⁵¹ Dä nak sa ama boiqi ama mor qi qärakt i qiat nar va ama ansäspämgi ama mor qi di qyiret mät ki nädä at täväs bä samäk bä ama qäväläm ama unbam. Bä vränbrän da ama ivätki dap läktgyäm sa ama dui. ⁵² Näkt ama nñäpta arha lek di ma Ngämuqa qa rhar mät ngät dä ama räkt ta ama ruvek arhä släqyiglang gärrarhani i sa rha nñäp di qa märanas nä iglang. ⁵³ Bä vuk sä rha nämät arha lek toqoräkt i ma Jisas ka märanas nämät ama tñäpki bä nasot dä rha met sämät ama qumärqumär äm mamär ama värhäm ama mor äm näkt päs däm da da ama rhäqäp na rha ama ruvek arhä saqong.

⁵⁴ Bä nga vät ama qäväläm gärqomni i ama narhoerqa bä ba ama händret na rha ama ulaqimärharhärhäkt kã nä iarhakt kärarhae i rhit lu vät ma Jisas di rha lu ama qängängi bä sävät iangärhäkt ama lat kärangät i sa ngä män doqoräkt dä qräk mät ta masirhat mamär dap ti goar toqortäqyia, “Qoki ngäktki i rhak täkt di ma Ngämuqa aa emga!”

⁵⁵ Dap toqoräkt di qosaqi qale ama rhäqäp na rha ama evop e qärrarhani i sa mäqi rhat tet nasot ma Jisas in-amuk nae ma Galili i rhat tatnärhäm ga bä rhat mair tämuk gläius i rhat lu rhoqoräkt. ⁵⁶ Mänguräp mä rha di qale ma Maria nae näva ama värhäm ama gaini na äm ma Makdala dä ma Jems kã nä ma Josep in nanäk ma Maria näkt ma Sebedi aa imiom ma Jems kã nä ma Jon in nanäk.

Ma Josep Ka Mas Nä Ma Jisas Aa Släqyige Mät Ama Nñäpka Aa Liqi

(27:57-61 / Mak 15:42-47 / Luk 23:50-56 / Jon 19:38-42)

⁵⁷ Sa nga rhoqoräkt i ama bängängäs dä akni ama qärhongbärhaqa nämät ama värhäm ma Arimatea qarak i rhat tes ka i ma Josep ka män. Qa di qosaqi qät päs ma Jisas aa rhäng. ⁵⁸ Ma Josep di sa qa met sage ma Pailat bä qa nän ga rhä ma Jisas aa släqyige. Dä ma Pailat ka rhäkne iva aa ulaqimärharhärhäkt ti von dä ma Jisas aa släqyige ba qa. ⁵⁹ Dä ma Josep ka rha ma Jisas aa släqyige bä qa ong bät ige na ama uiu qi ama boiqi qäraktni i ama ingas ki dä ama qumärqumär qi. ⁶⁰ Näkt ka mas nä ige mät ama nñäpka aa liqi ama iaräs na qi qäraktni i sa qa rhap ma qi mäni ama qäsävit käraktni i qa maräkt aa liqi. Näkt ka egaeng ama dulige ama mor ige bä qa väsdät nä ige mät ka liqi näkt ka met na äkt.

⁶¹ Ma Maria nae ma Makdala qi na aktni ama Maria di

qale lem e i in muqun dage nä
qa ñäpka aa liqi.

28

Ma Jisas Ka Märanas Nämät

Qale Ama Ulaqimärharhärhäkt Ama Tñäpki

E Ge Ama Nñäpka Aa Liqi

62 Nga duququ vät ma Sabat dä ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Farisiqäna västämne na rha dä ma Pailat aa saqong 63 bä rha qoar toqortäqyia, “Aurha morqa, vuk pät a ut i as nga rhoqoräkt i iaqäkt ama irasmätka qat däqäm di qa qoar i, ‘Nasot ama dävauing ama qunäng dä va ngua rhäranas.’ 64 Dä soknga mamär iva ngi rhäkne iva gi ulaqimärharhärhäkt ti väs mät aa liqi mamär bä dängdäng bät ama dävauing na qa ama qunäga i varis aa mudäsaqongda rha rhet bä rhi sua rha aa släqyige iva nasot dä va rhi qoar na ama ruvek i, ‘Sa qa märanas nämät ama tñäpki.’ Rhoqoräkt diva ama dängdängini ama irasini ama vu ini masirhat pa ama narhoer ini angät tpäs.”

65 Näkt ma Pailat ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni rha ama gulängi na ama ulaqimärharhärhäkt bä ngän det näkt pa ngäni väs mät ka liqi mamär varhäm angän grot.” 66 Dä soknga rha met bä rha väs mät ama liqi mamär na ama qrot ki ama ningnigi na arhä muqunän maräkt ivakt iva qaku mamär vät aung iva qä narut na ama dulige. Dap ta mu arhani ama ulaqimärharhärhäkt ivakt iva rhat nañäm säva arha rhäng.

(28:1-10 / Mak 16:1-8 / Luk 24:1-12 / Jon 20:1-9)

(28:9-10 / Mak 16:9-11 / Jon 20:10-18)

1 Bä nga nasot ama Sabat toqoräkt i qorhäs iva irige sa ama qunäga vät ama narhoer qa ama qunäga säng ama tadenas dä ma Maria nae ma Makdala qi na aktni ma Maria in met ivakt iva ini lu ama liqi qaräkt i sa rha mu ma Jisas aa släqyige e. 2 Dä nak sa ama qängängi ama mor qi qia män dap ama ensel nage ma Ngämuqa di sa ar sä qa inavuk näda ama usäpki arha ron bä qa män näkt ka egaeng ama dulige nae näkt ka muqun bät ige angärha rhäng. 3 Aa nñämngi di ngi qoar qre bañämbañäm mät ama iauska dä aa boi di ama qulum ngät toqor ama qulum gi mamär ama eqoeqi. 4 Dä ama ulaqimärharhärhäkt di värvar vät a rha masirhat mät ama tlenga bä rha män i rhoqor qre i sa ama nñäpta na rha.

5 Dap ka ensel qa qoar na ama evovem doqortäqyia, “Qale init len inguna nguät dräm i init nñäm nani ma Jisas kärak i sa rha edämsäs pät a qa. 6 Sa qaku a qa rhe inguna sa qa märanas i qoki varhäm aa enge mudu bä bä ngän. Ini ang ini lu nasot a qa i sa rha mas na aa släqyige rhe i. 7 Dä mamär iva nasot dä va ini lir in det bä ini qoar na aa mudäsaqongda i sa ma Jisas ka

măranas nămăt ama tñăpki bă as ngăni lu iva qat tet sae ma Galili va angăn gamăs năkt pa ngăni lu qa e. Nak sa ngua qoar na en doqorăkt.”

⁸ Bă äkt i in lir in met na äkt nămăt ama liqi sa ama tlenga dă ama mor ngăt ama mărămărgem bă ina ang ivakt iva ini qoar nă ma Jisas aa mudăsaqongda nă iangărăhăkt ka ensel aa enge.

⁹ Dă nak sa ma Jisas ka măn băt a em măni ama iska bă qa qoar na em doqortăqyia, “Ama mărămărgem sage ben!” Dă in met sagem ga bă in sangar aa qărıglem năkt ini nănsăs sagem ga. ¹⁰ Nasot dă ma Jisas ka qoar na em doqortăqyia, “Qale init len dap in det bă ini qoar nă gua ruavek iva rha rhet sae ma Galili năkt pa rhi lu ngo e.”

Ama Ulaqimărharhărăhăkt Arhă Sameng

¹¹ Văt iomăkt ama qăvălăm i nga in det dă nak sa arhani ama ulaqimărharhărăhăkt kărarhae i măqi rhit lu văt ma Jisas aa liqi rha met sămăt ama vărăhăm bă rha qoar na ama priskăna ama morăs na rha să iarhongăkt moe qărqărhong i sa irhong ngă măranas. ¹² Bă sa nga ama priskăna ama morăs na rha sa vătămne na rha rhi na ama morta dă rha mărhamăn băt a ne bă rhăksot dă rha von ga ulaqimărharhărăhăkt ta ama ligăr masirhat ¹³ dă rha qoar na rha rhoqortăqyia, “Va ngăni qoar nă guavek anga ruvek i, ‘Ma Jisas aa mudăsaqongda di sa rha măn

năp băngagi bă rha sua rha aa slăqyige na äkt i nga rhoqorăkt i urhi mănătăm.’ ¹⁴ Dap ngakt bă ama tpăskinaqa qă nari săvăt tangăt tăkt ama lat dă va urhi von ga rha ama bulap săvăt a ngăn ivakt iva qaku ama mărănga qa rhăn băt a ngăn.” ¹⁵ Bă äkt i rha rha ama ligăr dă rha met parhăm ama priskăna ama morăs na rha rhi na ama morta arha enge. Năkt sa vrăs dă rhangăt tăkt ama sameng măngurăp ama Judaqăna năvăt iomăkt ama qăvălăm bă dăngdăng dăkt.

Ma Jisas Aa Rhodrăp Bă Ba Aa Mudăsaqongda

(28:16-20 / Mak 16:14-18 / Luk 24:36-49 / Jon 20:19-23 / Lat 1:6-8)

¹⁶ Dă ama ngărăhăqyisem da săgăk ama mudăsaqongda rha met sae ma Galili bă sămăni ama damgi qărakt i sa ma Jisas ka qoar na rha na qi. ¹⁷ Bă nga rha lu qa dă rhi nănsăs sagem ga dap arhani năvăt a rha di qaku rhat drăm i mamăr iva rhat nanakt toqor măniekt.

¹⁸ Dă ma Jisas ka măn sagem da bă qa qoar na rha rhoqortăqyia, “Sa ma Ngămuqa qa von ngo rha ama qrot moe na rhăvuk năda ama usăpki arha ron dă qosaqi narhe năvăt ivăt. ¹⁹ Dă soknga mamăr iva ngăn det sage ama ruvek moe văt ama ivătki bă va ngănit săm a rha mă gu mudăsaqongda i ngăni baptais păt a rha na ama rigi năvăt ama ngărhipki i ama Ngăt mamăk dă ama Ngărhoemga dă ama Qloqaqa

ama Qumärqumärqa. ²⁰ Näkt
pa ngäni su rha iva rhat
tet nasot ama muräkt moe
qärangätni i sa ngua von
ngän däm ngät. Näkt pa qale
ngo gem ngän basägos bä
dängdäng bät ama qäväläm
gärqom iva rhäksot na ama
ivätki.”

Ma Mak

Ama Rhäväksäs

Ma Mak kārakni i sägārhae na qa sāvāt ma Barnabas di qat tet kā nā ma Barnabas dā ma Pol sa ama sameng ama mär ngät. Aktni aa ngärhipki di ma Jon. Aa nan di rhat tes ki i ma Maria qāraktni i arha vātka di qa e ma Jerusalem gārakni i vasāgos dā vāspāstämne na ama qatnanaktpämda e vām ga. Ma Pita qa mes ma Mak i aa emga na qa.

Qa sām iva sage ama qatnanaktpämda e ma Rom ura nguarām bā ba ama Jentailqāna inguna qa rhäväksās sāvāt arhongni ama Judaqāna arhā qārhong dā qa nāpgoer na angättni ama Judaqāna arha enge ma ama Romgāna arha enge dap kat tamän iva ama qatnanaktpämda mäni ma Jisas diva ama ruvek ti sangām na rha mavāngam bā qosaqi arhani diva rhi veng da inguna nāvāt ma Jisas.

Vā ma Mak aa abuk di qat tuqunāga vāt a rha i ma Jisas di akni ma Ngāmuqa aa latka va aa rem gārakni i qat tet da ama märän masirhat angārha ron dā qat tualat na ama qrot masirhat. Näkt ma Jisas aa lat kārangättni i ama latka na qa di sa rhäksot na ngät toqoräkt i qa vodäm mes i ama vānbōn na qa mäni ama sāmānanamuqa.

Ma Mak di qaku qat drām ga emāstām dap kat tamän

māqot sāvāt ma Jisas aa lat i qat tamän masirhat sāvāt iarhongäkt kārqārhong i ma Jisas ka mualat nā irhong dap kaku qat tamän masirhat sāvāt iarhongäkt kārqārhong i ma Jisas ka märhamän bāt irhong. Ma ama rhäqāp nā imek di ma Mak ka märhamän bāt tom dākt ama qāvälām i masāgos. Mamär iva qunāga vāt a ut i ma Mak aa abuk di ama sameng ama mär ngät angät tarebām i qiat tamän sāvāt ma Jisas aa iar bā aa tñäpki bā sāvāt iomäkt i qa märanas nāmāt ama tñäpki.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ma Jisas Ka Nasäng Na Aa Lat (1:1-13)

Ma Jisas Aa Lat E Vät Ama Ngärhätkka Ma Galili (1:14-6:29)

Ma Jisas Kat Tet Nae Ma Galili (6:30-9:32)

Aa Dängdängini Na Ngät Aa Lat E Ma Galili (9:33-50)

Ma Jisas Aa Lat E Ma Judia Dā E Ma Perea (10)

Ama Tadenas Iva Savuk Nani Ma Jisas Aa Tñäpki (11-15)

Ma Jisas Ka Märanas Nāmāt Ama Tñäpki (16)

Ma Jon Ama Baptais Kät Tākmu Na Ama Iska

(1:1-8 / Mat 3:1-12 / Luk 3:1-18 / Jon 1:19-28)

¹ Rhangät täkt ama enge di ama rharebām sa ama sameng ama mär ngät

sävät ma Jisas ma Krai ma Ngämuqa aa emga*.

² Ma Ngämuqa aa vämgingaqa ma Aisaia qa säm† doqortäqyia,

“As ngäni lu i ngut tāk nā
gua engevärhaqa vä gi
qamäs
ivakt iva qä rhäkmu nā
gia iska”

³ Bā va qa diva “ama eguinga
na qa qarakni i qät
näs pät ama ivärhäs
ama qräk dä bäs to-
qortäqyia,

‘Ngäni rhäkmu na ama
iska nanokt ma En-
geska

dä ngäni slaräkt na ama
is nanokt ka.’”

⁴ Bā sa vuk sä ma Jon ama
Baptais pät ama ivärhäs ama
qräk dä bäs bā qä baptais pät
ama ruvek. Dä qä sameng
ba ama ruvek i mamär iva
rhi näpgoer na nas näkt ti
rha ama baptais bā va ma
Ngämuqa qä qyiradeng na
arha vuirhong.

⁵ Dä ama rhäqäp na
rha ama ruvek nävät ama
ngärhäkta ma Judia näkt
nämät ama värhäm ama mor
äm ma Jerusalem dat dän
sagem ga bā rhi sameng
irhäm mes sa arha vuirhong
bā qä baptais pät a rha mäni
ama rigi ma Jordan.

* **1:1** ma Ngämuqa aa emga Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae. † **1:2** Ma Ngämuqa aa vämgingaqa ma Aisaia qa säm Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di sa rha säm a ngät toqortäqyia, ‘Ma Ngämuqa aa vämgingarha rha säm.’

⁶ Ma Jon aa murhämeska
di qa rhoqor mudu ma
Ngämuqa aa vämgingarha arhä
murhämeska i qa murhämes
na ama boi i na ama qäseng
nävät ama kamel näkt kät kop
mäni nas na ama saunga na
ama släktka aa ngädäga näkt
aa tmäs di qat täs ama mes
näkt kät nakt pa ama mäsu
näva urqi.

⁷ Näkt kä sameng i qat
tamän doqortäqyia, “Qarak
iva as dängdäng na qa nasot
a ngo di aa qrot ngä vit pä
gu qrot angät tpäs dä ama
rhängämtnäm sa ama sandal
nävät aa qariglem angät tpäs
di qaku ama märqa na ngo
iva ngun gär bā ngu rhäväkt
sä itnäm. ⁸ Aingo di ngu
baptais pät a ngän na ama
rigi dap ka diva qä baptais
pät a ngän na ama Qloqaqa
ama Qumärqumärqa.”

*Ma Jon Ga Baptais Pät Ma
Jisas*

(1:9-11 / Mat 3:13-17 / Luk
3:21-22)

⁹ Vät iangärhäkt ama
qunäng imäk äkt dä ma Jisas
ka män nämät ama värhäm
ama gaini na äm ma Nasaret
näva ama ngärhäkta ma
Galili bā ma Jon gä baptais
pät a qa mäni ama rigi ma
Jordan. ¹⁰ Bā nga rhoqoräkt
i vuk sä qa namäk näva rigi
dä qa lu ama usäpki i qit gang

masägos näkt arhar sa ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä qa muqun bät a qa i qa rhoqor ama simängaqa. ¹¹ Näkt akni ama eguinga qa märhamän näda ama usäpki arha ron doqortäqyia, “Ainge di ngua emga na nge qärak i sa gua snäng bät a nge dä qosaqi märmär gem ngo masirhat nävät a nge.”

Ma Jisas Aa Siqutsiqut

(1:12-13 / Mat 4:1-11 / Luk 4:1-13)

¹² Dä nak kop äkt dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa märanas nä ma Jisas bä qa er nanokt ka bä qa met sävät ama ivärhäs ama qräk dä bäs. ¹³ Näkt kale qa vät iosäkt ama qräk dä bäs ama ivärhäs pät ama ruiom ama udiom na ama qunäng bä ma Sämga qa siqut na qa iva qa rhualat na anga vuirhong dä qale qa ge ama släkt ama ur ngät dap ama enselqäna rhat tatnärhäm ga.

Ma Jisas Ka Nasäng Na Aa Lat Bä Bä Ma Ngämuqa

(1:14-15 / Mat 4:12-17 / Luk 4:14-15)

¹⁴ Näkt nasot toqoräkt i rha mu ma Jon ba ama tpäskiarharhäng dä ma Jisas ka män sae ma Galili bä qä sameng na ama sameng ama mär ngät nage ma Ngämuqa ¹⁵ i qat tamän doqortäqyia, “Ama rhodäm di sa rhäkмамär na ngät bä sa ma Ngämuqa aa Muräktpäm di sa nga e glaqot dap ngäni näpgoer na nas näkt ngänät

nanakt na ama sameng ama mär ngät.”

Ma Jisas Ka Mes Ama Narhoer Ta Ama Mudäsaqongda

(1:16-20 / Mat 4:18-22 / Luk 5:1-11 / Jon 1:35-42)

¹⁶ Näkt nga ma Jisas kat tet pät ama namuqa aa rhäkt ma Galili dä qa lu ma Saimon gä na aa läktka ma Andru i init don na ama väiuqi va ama namuqa inguna iom di ama väiumärhindäkt. ¹⁷ Dä ma Jisas ka goar na iom doqortäqyia, “Ini ang bä init päs gua rhäng bä va ngu su en iva ini rhar sa ama ruvek i rhoqor ma i ini rhar sa ama rhinäm.” ¹⁸ Dä in märanas masägos daqule in bäiu bä in met nasot ma Jisas.

¹⁹ Qa met nae maqälak dä qa lu ma Jems ma Sebedi aa emga qä na aa läktka ma Jon i qosaqi qali liom mät in mlauski bä ini masartäm mät ama lek pät in bäiu. ²⁰ Dä qop ka mes iom masägos bä in met daqule in mamäk ma Sebedi qä na ama latta mät ama mlauski bä in met nasot a qa.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Qärakni I Ama Iauska Qa E Mät Ka

(1:21-28 / Luk 4:31-37)

²¹ Bä sa rha met sämät ama värhäm ama mor äm ma Kaperneam bä nga vät ama Sabat dä ma Jisas ka mon säva ama mämairqi e bä qa nasäng iva qä su ama ruvek. ²² Bä qräk mät ta nävät aa rhisu inguna qä su rha di qa rhoqor aung gärakni i ama qrot nga e gem ga dap kaku rhoqor

ama Skraipkāna. ²³ Näkt pät iomäkt ama qäväläm di qale akni ama ruqa e gem da qarakni i ama iauska qa e mät ka. ²⁴ Bā qät nās toqortäqyia, “Jisas nae ma Nasaret, ngia män gem ut ivakt iva ngia mäšana? Nga ngia män iva nak ngia rhusar na ut? Nguat dräm i auge na nge. Ainge di ma Ngämuqa aa Qumärqumärqa mamär.”

²⁵ Dä ma Jisas ka nās tām ga rhoqortäqyia, “Mänadin däm nge näkt puk sä nge nämät ka.” ²⁶ Dä ama iauska qa rhästäs a qa masirhat dä qat tuqaiä bä vuk sä qa nämät ka.

²⁷ Bā ama ruvek di qräk mät ta bä nga rhoqoräkt dä rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Agi aa lat tangät täkt? Ama rhisu ama iaräs na ngät i ngät dän sa angät krot! Dä na aa qrot dä qäqi qät täk na ama iaus dä ngät nari nämät ka.” ²⁸ Ama sameng ngä lir ngä met sävät a qa vät ama ivärhäs moe ma Galili.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Rhäqäp Na Rha Ama Ruvek

(1:29-34/Mat 8:14-17/Luk 4:38-41)

²⁹ Nga vät ama qäväläm gärqomni i rha met daqule ama mämairqi di rhi nä ma Jems kä nä ma Jon bä sävä ma Saimon gä nä ma Andru ina vät. ³⁰ Dap ma Saimon aa rhäväske di aräm gi mäni lai dä aqärnas pä m gi dä rha qoar nä ma Jisas sävät a qi rhoqoräkt i qa män. ³¹ Dä ma Jisas ka met bä qa sangar da at tärhäqyet bä qa mair na qi

bä ama rämgi qia met nävät a qi dä qia nasäng i qit täkmu iva qi rhäk pät a rha na anga tmäs.

³² Näkt äkt säng ama bängagi arha ribit dä ama ruvek ta män sage ma Jisas sa ama ruvek ama rhäqäp na rha qärrarhani i ama rämgi vät a rha bä sävät ama ruvek kärarhani i ama iaus ngärhit täk pät a rha. ³³ Bā qorhäs iva ama ruvek moe nävä iomäkt ama värhäm da män bä västämne na rha da ama vätka aa väm sä ma Jisas. ³⁴ Dä ma Jisas ka mumäräs pät ama rhäqäp na rha sa ama räm maos maos dä qa qutmäs ama rhäqäp ama iaus nämät ama rhäqäp na rha ama ruvek. Iangärhäkt ama iaus di ngät dräm a qa dä soknga qaku qa rhares pät angärha rhäng iva ngät tamän.

Ma Jisas Kat Tet Dä Qä Sameng E Ma Galili

³⁵ Qoki as pät duququs mamär toqoräkt i as kaku qunäga dä ma Jisas ka märanas bä vuk sä qa sä dalek bä qa met sävät aosni ama ivärhäs i qaku anga ruvek e bä qä nän. ³⁶ Dä ma Saimon gä na aa ruavek ta met ivakt iva rhit näm nani a qa. ³⁷ Bā nga rha män bät a qa dä rha saengäkt ba qa rhoqortäqyia, “Ama ruvek moe di rhit näm nani a nge.”

³⁸ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Va u rhet sa ni as säva anga värhap glaqot ivakt iva qosaqi ngu sameng inguna rhom

däkt di ama rharebäm sä gu mänmänäs.”³⁹ Näkt ma Jisas ka met bä qät kutmäs ama iaus nämät ama ruvek dä qä sameng ba ama mämairväm e ma Galili moe.

*Ma Jisas Ka Mumäräs Pät
Ama Biaspärhaqa*

(1:40-45 / Mat 8:2-4 / Luk 5:12-16)

⁴⁰ Akni ama biaspärhaqa qa män sage ma Jisas bä qa an da aa quum sä nas säng aa qar dap kät nok pät a qa i qä qoar toqortäqyia, “Ngakt bä nani a nge di märmärsäs gem nge iva ngia rhumäräs pät a ngo.”

⁴¹ Dä ma Jisas ka lavuqi na qa masirhat dä qa rhäk aa rhäqyet bä qa rhäk pät a qa näkt ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ari, nani a ngo. Rhäkt di sa märäs pät a nge bä ama qumärqumärqa na nge.”

⁴² Vät iomäkt ama qäväläm maräkt dä ama bias ngä met nävät a qa bä sa märäs pät a qa.

⁴³ Dä ma Jisas ka rhäk na qa masägos sa ama mugem ama qrot ngät toqortäqyia,⁴⁴ “Qale ngi naqoar na aung sävät a nas dap kinak ngia rhet bä ngi qur ama pris täm mes näkt ngi voda ama vodämes kärangät i mudu ma Moses ka mu ngät nävät gi qumärqumär ivakt iva ama ruvek ti lu i sa märäs pät a nge.”

⁴⁵ Qinak kärak di qaku qa met toqoräkt dap kinak ka met bä qä nasäng i qä sameng sävät iangärhäkt ama muma-iar bä vräs da ama sameng. Nguna nävät iomäkt dä ma Jisas di qaku mamär iva qä

namon sämät anga värhäm da ama ruvek arhä saqong dap sokt kale qa rhage va ama ivärhimek kärqämekni i qaku anga ruvek e sokt di qop ama ruvek nävät ama ivärhimek moe rhat dän sagem ga.

2

*Ma Jisas Ka Mumäräs Pät
Ama Ngäñäpärhaqa*

(2:1-12 / Mat 9:1-8 / Luk 5:17-26)

¹ Nasot ama marheka na ama qunäng bät ama qäväläm gärqomni i ma Jisas ka mon sämät ama värhäm ma Kaperneam bä ama ruvek ta nari sävät a qa i qa män säva vät² dä ama rhäqäp na rha ama ruvek pätämne na rha vuk pa vät gem ga bä qaku anga släqyäs puk pa vät bä sä dalek sämät ama edäbäs.

Vätämne na rha gem ga bä qä sameng bät a rha nä ma Ngämuqa aa enge.³ Dä arhani ama gamoe rha män sa ama ruqa qarakni i ama ngäñäp pät a qa ivakt iva rhi rha qa sage ma Jisas. Rha män sä qa i ama levaet na rha rhit ta qa.⁴ Rha lu i qaku mamär iva rhi narha qa sage ma Jisas inguna qaku anga släqyäs dä soknga rha mualat na ama liqi va ama vätka aa rhäng daver ma Jisas. Bä nga rha sämamor na ama liqi bä rhäksot dä rha rhäk kärak mät aa gasgaska mät ki bä rha anbut sä qa samäk säva vät sage ma Jisas.

⁵ Bä nga ma Jisas ka lu qarängättni arhä qatnanakt dä qa qoar nä qä ngäñäpärhaqa

rhoqortäqyia, “Nguä emga, sa nguä qyiradeng nä gia vuirhong.”

⁶ Dap arhani ama Skraipkäna di rhat muqun e bä nga rha nari rhoqoräkt dä rhat tu arhä snäng doqortäqyia, ⁷ “Mäniekt bä rhak täkt kat tamän doqor täkt? Rhak täkt ama ruqa di qat tamän mava nä ma Ngämuqa! Auge mamär vät a qa iva qät kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong i qop nguna sokt ma Ngämuqa?”

⁸ Vät iomäkt ama qäväläm dä ma Jisas ka räm gärarhae arhä mungäsänäng dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngän du angän snäng bät tärhong däkt? ⁹ Guaäm goe di märmärsäs mamär iva ngu qoar na ama ngänpärhoqa na äm? Va ngu qoar toqortäqyia, ‘Sa nguä qyiradeng nä gia vuirhong’ ura va ngu qoar toqortäqyia, ‘Ngia rhair näkt ngi rha gi gasgaska bä ngiat tet?’ ¹⁰ Bä nävät tom däkt diva mamär vät a ngän iva ngänät dräm i ma Ruqa aa Emga di ama rhares pät aa rhäng de vät ivät iva qät kyiradeng na ama vuirhong.” Näkt ka qoar nä qä ngänpärhoqa rhoqortäqyia, ¹¹ “Ngu qoar na nge i ngia rhair näkt ngi rha gi gasgaska bä ngia rhet säva vät.”

¹² Dä qop kärak ka mair näkt ka lir qa rha aa gasgaska näkt puk sä qa da arhä saqong moe. Rha moe di qräk mät ta rhoqoräkt bä rha voda ama murhämeska sage

ma Ngämuqa i rhat tamän doqortäqyia, “Sa mudu qaku ut lu guani rhoqor täkt!”

Ma Jisas Ka Mes Ma Livai
(2:13-17 / Mat 9:9-13 / Luk 5:27-32)

¹³ Saqi as ma Jisas ka met bä sävät ama namuqa aa rhäkt ma Galili dä ama guläñgi na ama ruvek ta män sagem ga bä qä nasäng i qä su rha. ¹⁴ Rhoqoräkt i qat tet dä qa lu ma Livai ma Alfius aa emga i qat muqun ba ama vätka qaräkni i ama ruvek tit boda ama takes sae. Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngit päš gua rhäng.” Dä qa märanas bä qa met nasot ma Jisas.

¹⁵ Näkt pät ama qäväläm i ma Jisas kat täš pä ma Livai aa vätka di ma Jisas kä na ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes bä sävät arhani ama ruvek kärarhani i ama vu rha di rha moe rhat täš ti na qa qä na aa mudäsaqongda. Rhoqoräkt dinguna ama rhäqäp na rha ama ruvek ta met nasot a qa.

¹⁶ Bä nga ama Skraipkäna qararhani i rha nävät ama Farisiqäna rha lu qa rhoqoräkt i qat täš kä na ama ruvek kärarhae i rhit ta ama takes näkt sävät arhani ama vurha dä rha snanbät sa aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Mäniekt bä qat täš kä nä iarhakt ama ruvek kärarhae i rhit ta ama takes dä ama vurha?”

¹⁷ Bä nga ma Jisas ka nari rhoqoräkt dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Iarhakt kärarhae i ama märs pät a

rha di qaku rhit läk nani ama ruqa qarakni i qat dräm gat tumäräspät dap sokt kärarhani i ama rämgi vät a rha di rhit läk nani ama ruqa rhoqoräkt. Qaku ngua män ivakt iva ngua rhes iarhakt kärarhae i ama räktta na rha sagem ngo dap kinak ngua män ivakt iva nani ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong.”

Ama Snanbät Sage Ma Jisas Sävat Ama Meranotka
(2:18-22/Mat 9:14-17/Luk 5:33-39)

¹⁸ Ma Jon aa mudäsaqongda näkt ama Farisiqäna di rhat teranot dä arhani ama ruvek ta met sage ma Jisas bä rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ma Jon aa mudäsaqongda rhi na ama Farisiqäna arhä mudäsaqongda di rhat teranot dap ainge gi mudäsaqongda di qaku?”

¹⁹ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nga mamär iva ama gamoeqa qarakni iva rhit bodäm na qa aa ruavek tat teranot toqoräkt i qale qa qä na rha?” Dä ma Jisas ka muvät pät a nas toqortäqyia, “Qaku mamär iva rhat teranot toqoräkt i as kale qa gem da.”

²⁰ Dap ama qäväläm as pa äm ngä rhän iva ama gamoeqa qarak iva rhit bodäm na qa diva rhi rha qa

daqule rha bä vät iangärhäkt ama qunäng nasot a qa dä va rhat teranot.

²¹ Dä qaku aung Gä naqutäm sa anga iar ini anga baulini mät anga liqi mäni anga mru qi anga boiqi. Ngakt bä va qa rhualat toqoräkt dä va ama baulini ama iar ini ngärhi arot nämäni ama mru qi ama boiqi bä va ini ngärhi sämamor na ama liqi. ²² Näkt nasot dä qä qoar toqortäqyia, “Qosaqi qaku aung Gä narhor na anga iar qi anga wain sämät anga mru ngät anga ngädäng gärangätni i rhit tor na ama wain sämät ngät. Ngakt bä va qa rhualat toqoräkt dä va ama wain ama iar qi qi vukdor va ama ngädäng bä va ama wain gi na ama ngädäng diva mava na ngät. Qaku mamär iva aung Gä namualat toqoräkt dap sokt mamär iva qät tor na ama iar qi ama wain sämät ama iar ngät ama ngädäng.*”

Ma Jisas Di Ma Engeska Bä Ba Ama Sabat
(2:23-28/Mat 12:1-8/Luk 6:1-5)

²³ Vät akni ama Sabat dä ma Jisas kat tet da ama et na ama wit dä qosaqi nga aa mudäsaqongda rhat tet dä rhi nasäng i rhi nänbän sa ama gavämirhong. ²⁴ Dä ama Farisiqäna rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Ura, mäniekt

* **2:22** Qaku mamär iva aung Gä namualat toqoräkt dap sokt mamär iva qät tor na ama iar qi ama wain sämät ama iar ngät ama ngädäng. Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

bä rhi nänbetäkmät na ama Muräkt pät ama Sabat?"

²⁵ Dä qa snanbät sä rha rhoqortäqya, "As nga qaku ngän mes sävät agi a lat kärangätni i ma Devit ka mualat na ngät toqoräkt i qa qä na aa ruavek di anoeng mä rha dä rhit läk? ²⁶ Ngät tamän i nga vät ma Abiatar ama pris ama vit na qa aa qunäng dä ma Devit ka mon säva ama ansäspängi ama me qi bä qa mäs ama tmäs kärangätni i rhit bodäm ngät sage ma Ngämuqa. Näkt iangärhäkt ama tmäs di ama Muräkt ngät tamän i qaku mamär vät anga ruvek mavängam iva rhat täs nävät a ngät dap sokt ama priskäna. Näkt kosaqi qa von aa ruavek ta angätni."

²⁷ Näkt sa ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqya, "Äma Sabat diva qat tatnärha ama ruvek dap pa qaku ama Sabat kä natmuräkt ta ama ruvek. ²⁸ Bä mamär iva ngänät dräm i aingo ma Ruqa aa Emga di qäqi ma Engeska bä ba ama Sabat."

3

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Aa Rhäqyet Ama Ñäp Et

(3:1-6 / Mat 12:9-14 / Luk 6:6-11)

¹ Saqi ma Jisas ka mon säva ama mämairqi dap akni ama ruqa qarakni i ama ñäp aa rhäqyet di qale qa e. ² Dap arhani nävät ama Farisiqäna di rhat lu ma Jisas mamär ivar qa rhumäräs pät karak

pät ama Sabat ivakt iva rhi rhäksärhäm ga.

³ Mamär dä ma Jisas ka qoar nä qarak i ama ñäp aa rhäqyet toqortäqya, "Ngia rhair bä ngiat mair da ama ruvek moe arhä saqong." ⁴ Näkt ma Jisas kä snanbät sä rha rhoqortäqya, "Guani qoe di ama Muräkt ngärhit tares pät ini angärha rhäng bät ama Sabat? Nga maräkt iva ut tualat na ama lat ama mär ngät ura va ut tualat na ama vuirhong bä qosaqi nga maräkt iva ut tumaiar ama ruqa aa iar ura va urhi veng?" Rhoqoräkt dä qop kaku rha muvät pät a qa.

⁵ Dä ma Jisas ka ñäm namet a nas sävät a rha na ama uraqi inguna rhäqäp ka na ama märänga sä rha nävät arhä väs ama qrot ngät dä qa qoar nä qarak ka ruqa rhoqortäqya, "Ngia rhurän dä ngia rhäqyet." Dä qa murän da aa rhäqyet bä sa märäs pät a et mamär.

⁶ Bä na äkt dä ama Farisiqäna rha met bä rha nasäng i rhat tamän särhäm ne rhi nä ma Herot aa ruvek kärarhani i rhat tair va aa rhäng iva rhi veng ma Jisas toqor mäniekt.

Ama Gulañ Na Ama Ruvek Tat Tet Nasot Ma Jisas

⁷ Evär dä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda sävät ama namuqa aa rhäkt dä ama gulañgi ama mor qi na ama ruvek nae ma Galili rhat tet nasot a rha. ⁸ Bä nga rha nari sävät kärqärhong moekt i qat tualat nä irhong dä ama

rhäqäp na rha ama ruvek ta män sagem ga nae ma Judia näkt ma Jerusalem bä nävät ama ngärhäkka ma Idumea bä näva ama ivärhimek tage na ama rigi ma Jordan bä nae namet ama värham ma Tair dä ma Saidon. ⁹ Dä ma Jisas ka nän aa mudäsaqongda iva rhi rhäkmu na anga mlauski anga gaini na qi bä ba qa inguna ama mor qi ama guläñgi bä varis ngakt dä rhi narhäkrät ka.

¹⁰ Sa qa nän aa mudäsaqongda rhoqoräkt inguna qa mumäräs pät ama rhäqäp na rha bä arhani sa ama räm di rhit tägär na ama ruvek nanokt nas ivakt iva rhit täk pät a qa. ¹¹ Bä nga ama iaus nämät ama ruvek di ngärhit näm sävät ma Jisas dä ngät täqäne sä iarhakt ama ruvek iva rhit lir ti nän da arhä quum sä nas säng aa qar dä rhit näs masirhat toqortäqya, “Ainge di ma Ngämuqa aa emga.” ¹² Sökt di ma Jisas ka von da rha ama enge na ama mugem ama qrot ngät iva qale rhi namuqunäga sä qa ba ama ruvek.

Ama Ngärhäqyisem Da Udiom Na Rha Ama Ngangda (3:13-19 / Mat 10:1-4 / Luk 6:12-16)

¹³ Ma Jisas ka met bä sämäni ama damgi näkt ka mes iarhakt kärarhae i nani a qa na rha sagem mes bä rha män sagem ga.

¹⁴ Näkt ka armeng da ama ngärhäqyisem da udiom na rha bä qa muqunän bät a rha iva ama ngangda na rha sä ma Ngämuqa aa lat*. Dä va qale rha gem ga bä va qät täk na rha ivakt iva rhi sameng ¹⁵ bä qosaqi va rhi rha ama rhares ivakt iva rhit kutmäš ama iaus nämät ama ruvek. ¹⁶ Sa qa armeng dä rhärha rhäkt ama ngärhäqyisem da udiom na rha i ma Saimon gäarak i qa mes ka i ma Pita ¹⁷ näkt ma Jems kä na aa läkka ma Jon ma Sebedi aa imiom. Ma Jisas ka mes iom na ama ngärhipki i ma Boanerges i rhakt täkt ama ngärhipki di qi sameng sävät a iom i iom di rhoqor ama iauska qäarakni i vukpukdur väm ga ¹⁸ dä ma Andru dä ma Filip dä ma Bartolomyu dä ma Matyu dä ma Tomas dä ma Jems ma Alfius aa emga dä ma Tadius dä ma Saimon gäarak i rhat tes ka i ama Selot ¹⁹ näkt sävät ma Judas Iskariot kärak i qa vodä ma Jisas säva aa ikkäna arhä rhäkt.

²⁰ Ma Jisas ka mon säva akni ama vätkä bä saqi as ama guläñgi na ama ruvek pästämne na rha e bä qa qä na aa mudäsaqongda di qaku anga släqyäs ba rha iva rha äš anga tmäs. ²¹ Dä aa qärhae rha nari sävät a qa rhoqoräkt dä soknga rha män ivakt iva rhi rhäqoar sä qa inguna ama

* **3:14** bä qa muqunän bät a rha iva ama ngangda na rha sä ma Ngämuqa aa lat Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

ruvek ti qoar toqortäqyia, “Sa inirqi na qa.”

Ama Märhamän Mava Sävät Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa

(3:22-30 / Mat 12:22-32 / Luk 11:14-23 / Luk 12:10)

²² Dap ama Skraipkäna qärrarhani i rha män nae ma Jerusalem di rhi qoar toqortäqyia, “Ma Jisas di ma Belsebul qa e mät ka bä nävät iaqäkt kärak i ama iaus angät narhoerqa aa qrot di qät kutmäs ama iaus.”

²³ Dä soknga ma Jisas ka mes ta bä qat tamän särhäm da na ama enge na ama siqut toqortäqyia, “Mamär vät ma Sämga iva qä qutmäs a nas toqor mäniekt? ²⁴Ngakt bä anga muräktpäm di sa ngä matmät na nas diva qaku angärha anga uiuit. ²⁵Dä qosaqi ngakt bä nga anga sägärhae näva anga vätka di sa rha matmät na ne diva qaku mamär iva rhi natmair i ama sägärhae na rha. ²⁶Bä ngakt bä ma Sämga aa qärhae rhi arhäktgyäm sä ne bä rhat tatmät na nas diva qaku aa muräkt angärha anga qrot dap aa qrot di sa rhäktäksot na ngät.

²⁷ “Ngäni qoar i ngut kutmäs ama iaus nävät ma Sämga aa qrot sokt di as ngäni lu rhärhom i qaku mamär vät aung iva qa rhon säva anga qrot ka anga ruqa aa vätka bä qä rha aa qärhong dap koki ngakt bä nga qa er qä qop pät a qa. Dä nak as mamär vät a qa iva qä rha aa qärhong.

²⁸ “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätkti i ama

ruvek arha vuirhong moe näkt sävät arha märhamän mava moe nä ma Ngämuqa diva qä qyiradeng ba rha. ²⁹Dap aung gäarakni i qat tamän mava na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa diva qaku ma Ngämuqa qä naqyiradeng ba qa dap ianiäkt aa vuini diva ini ngät däqäm basägos.”

³⁰ Ma Jisas kat tamän doqoräkt sävät ama märhamän mava inguna qärrarhani ama Skraipkäna di rhat tamän doqortäqyia, “Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di qaku qat tualat gem ga dap kinak ama iauska qa e mät ka.”

Ma Jisas Aa Nanäk Näkt Sävät Aa Läktpek

(3:31-35 / Mat 12:46-50 / Luk 8:19-21)

³¹ Ma Jisas aa nanäk näkt aa läktpek ta män bä rhat mair dalek dap ta rhäk na akni ivakt iva qa rhet nani a qa sagem da. ³²Dap ama guläñgi na ama ruvek di rhat muqun namet a qa bä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Gi nanäk ki nä gia läktpek di iarha namäk dalek i nani a rha na nge iva ngia rhet sagem da.”

³³ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Agukt koe di gu nanäk bä guavek koe di gua läktpek?” ³⁴Näkt ka ñäm sävät iarhakt kärarhae i rhat muqun namet a qa näkt ka qoar toqortäqyia, “Gu nanäk ki nä gua läktpek di rhärha rhäkt! ³⁵Auge qäarak i qat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa di iaqäkt di gua

lätkka bä gua lätkki bä gu nanäk.”

4

*Ama Enge Na Ama Siquutki
Sävät Ama Ruqa Qärakni I Qät
Don Na Ama Gavämirhong*

(4:1-9 / Mat 13:1-9 / Luk 8:4-8)

¹ Saqi as ma Jisas kä nasäng i qä su ama ruvek pät ama namuqa aa rhäkt. Dä ama guläñgi na ama ruvek kärarhani i västämne na rha namet a qa di ama mor qi dä soknga qa veng sämät ama mlauski ama lil qi bä qat muqun mät ki va ama namuqa dap kale ama ruvek moe vät a qoan bät ama namuqa aa rhäkt. ² Bä qä su rha rha ama rhäqäp nä irhong na ama enge na ama sicut. Rhoqoräkt i qä su dä qa märhamän doqortäqyia,

³ “As ngäni nari! Maos dä akni ama latka qärakni i qät don na ama gavämirhong ga met säva ama etki ivakt iva qä qutnanokt pät a qi. ⁴ Bä nga qät don na ama gavämirhong bät ama etki dä arhongni ama gavämirhong ngä säp sä varhäm ama iska bä ama isäm ngä män bä ngä mäsi irhong. ⁵ Dap arhongni ngä säp sävät ama ivärhimek ama dui väm imek äkt i qaku ama ivätki masirhat. Bä ama gavämirhong ngä lir ngä ir inguna ama ingas ama ivätki. ⁶ Sukt di nga ama qunäga qa sek mes dä qek pät irhong bä nät däm irhong inguna qaku irhong angärha anga qridu anga

uiu ngät. ⁷ Dap arhongni ama gavämirhong ngä säp sä mänguräp ama ritgung bä nga ama ritgung ngä ir dä ngä ong ama gavämirhong bä ngä slava nä irhong angärha irhirqi bä qaku irhong ngä sa. ⁸ Dap arhongni ngä säp sävät ama mär qi ama ivätki bä irhong ngä ir bä irhong ngä sa i arhong ngä sa ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem nä irhong ama gavämirhong dap arhong ngä sa ama dävaung na rha ama ruvek nä irhong dap arhong ngä sa ama handret nä irhong ama gavämirhong.”

⁹ Dä qosaqi qa qoar toqortäqyia, “Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.”

*Ama Rharimini Qärqäni I
Ma Jisas Kat Tamän Na Ama
Enge Na Ama Sicut*

(4:10-12 / Mat 13:10-17 / Luk 8:9-10)

(4:13-20 / Mat 13:18-23 / Luk 8:11-15)

¹⁰ Näkt nga mamär i sukt ka qale qa qä na aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha näkt sävät arhani namet a qa dä rhi snanbät sä qa iva qä rhäväkt sa aa enge na ama sicut.

¹¹ Dä qa märhamän särhäm da rhoqortäqyia, “Aingän di sa ma Ngämuqa qa rhares ba ngän iva qunäga vät a ngän sävät ma Ngämuqa aa Muräktpä. Dap iarhakt kärarhae i qaku qale rha vä ma Ngämuqa aa Muräktpä

di rhat nari iarhongäkt moe na ama enge na ama siqut.”
 12 Rhoqoräkt diva rhäkмамär varhäm ma Aisaia aa enge qarängät i sa mudu qa säm a ngät toqortäqyia,

“ ‘Näma dä äkt bä rhat nañäm sokt diva qaku rhi nalu guani

bä näma dä äkt bä rhat nari sokt diva qaku qunäga vät a rha.

Bä nga nävät iangärhäkt arha lat dä va qaku rhi narhong sävät ma Ngämuqa

ivakt iva qä qyiradeng na arha vuirhong!’ ”

13 Dä saqi as ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga sa qaku qunäga vät a ngän sä rhangät täkt ama enge na ama siqut? Bä nga rhoqoräkt dä ngu lu va qunäga vät a ngän sa angätni ama enge na ama siqut moe rhoqor mäniekt? 14 Ama latka qaräkni i qät don na ama gavämirhong di qä sameng nä ma Ngämuqa aa enge. 15 Ama gavämirhong gärqärhongni i irhong ngä säp parhäm ama iska di rhoqor arhani ama ruvek kärarhani i rha nari ma Ngämuqa aa enge dap sokt di vät iomäkt ama qäväläm dä ma Sämgä qat dän masägos bä qät ta ama enge näda arha rhon. 16 Dap arhani ama ruvek di rha rhoqor ama gavämirhong gärqärhong i sa ama latka qa rhon nä irhong bät ama dui vät imek ama ivärhimek di iarhakt kärarhae i rha nari ma Ngämuqa aa enge

näkt ta lir ta sangar sävät a ngät na ama märmärgem. 17 Dap kaku ama enge angät snagut ngä mon säda arha ron mamär dä soknga rhat mair ma ama qrot nak kop pät ama qot äm ama qäväläm. Bä nga anga märänga qat dän bät a rha ura ama ruvek ti sangäm na rha inguna nävät ma Ngämuqa aa enge dä lärlir mämae da arhä qatnanakt.

18 “Dap arhani di rha rhoqor ama gavämirhong gärqärhong i qa latka qa rhon nä irhong sä mänguräp ama ritgung. Iarhakt ama ruvek di rha nari ma Ngämuqa aa enge 19 sokt di ama qänäskänes nämäni rhangät täkt ama iar dä ama snängaqa ama mor qa sävät ama mämägän narhe qarängätni i ngärhi irastäm sa ama ruvek näkt ama snängaqa masirhat sävät arhongni ngät dän bä iarhongäkt ngä ir bä irhong ngä slava nä ma Ngämuqa aa enge angärha irhirqi bä qaku ngä sa anga gavam anga mär ngät pät iarhakt ama ruvek arha iar. 20 Dap arhani ama ruvek di rha rhoqor ama gavämirhong gärqärhong i ama latka qa rhon nä irhong bät ama ivätki ama mär qi. Iarhakt di qararhae i sa rha nari ma Ngämuqa aa enge näkt ta rha ngät bä ba nas bä ngärhit sa ama gavam bät arha iar. Bä nävät ama sägäni sägäni ama gavämini di arhani di rhit sa ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem na ngät ama gavam dap arhani di rhit

sa ama dāvaung na rha ama ruvek na ngät dap arhani di rhit sa ama handret na ngät ama gavam.”

Ama Lirhäga Va Ama Laiqa Aa Rem
(4:21-25 / Luk 8:16-18)

²¹ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga mamär iva aung ga rhon säva anga vätka sa anga lirhäga qäarakni i qat dang bä qa rhu qa va anga uratki arha rem ura va anga laiqa aa rem?” Nasot dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Qaku, dap kat dräm gat täkt a qa rhävuk. ²² Inguna qaku guani qäraqäni i ama ngaip ini diva qaku rhi namuqunäga sä ini dä qaku guani qäraqäni i ini nga e väm diva qaku vuk sä ini säda eraqi.” ²³ Dä qosaqi qa qoar toqortäqyia, “Iaqäkt karak i nani a qa iva qunäga vät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.”

²⁴ Ma Jisas kat tamän särhäm da i qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Mamär iva ngän du angän snäng mamär vät ianiäkt kärqäni i ngänät nari ini” näkt kosaqi qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Iaqäkt ama siqutka qäarak i ngän du qa sävät arhani diva qosaqi ma Ngämuqa qa rhu qa sävät a ngän bä qop as pa qä von ngän masirhat. ²⁵ Inguna aung gäarakni i sa aa anga guani diva rhi von ga rha arhongni savono sae. Dap aung gäarakni i sa qaku aa anga guani diva qäqi rhi rha

aa qäni ama gaini nä ini nagem ga.”

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Gavämini Qäraqäni I Vur Mät Ini

²⁶ Dä ma Jisas kosaqi qä su rha i qä qoar toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa Muräktpäm di ngäkt kre ama ruqa i qät don na ama gavämirhong bät ivät. ²⁷ Bä nga ama bängang dä ama qunäng doqoräkt i qä mänatäm ura qat täranas dap ama gavämirhong di vukpukge mät irhong bä irhong ngärhi rhir sokt di qop kaku qunäga vät a qa i rhoqor mäniekt sä irhong angärha irhirqi. ²⁸ Näkt koki sokt ama ivätki qia marmor irhong bä irhong ngä sa ama gavam i mänasäng di vuk sa ama rharebäm sa ama ngärhäqyitnäk bä na äkt dä sa ama rharebäm sa ama tpäski näkt sa ama gavämirhong mät ama tpäski moe. ²⁹ Bä nga sräp ama gavam dä qa ruqa qa mu aa singi mäni ngät inguna ama qäväläm ngä män ivakt iva sa qät dodäktgyäm ngät.”

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Mastard Aa Gavämini
(4:30-32 / Mat 13:31-32 / Luk 13:18-19)

³⁰ Dä saqi as ma Jisas ka snanbät toqortäqyia, “Ngu lu va ngua rhuqut tä ma Ngämuqa aa Muräktpäm sävät agiqa? Ura va agi enge na ama siqutki diva ngua rhamän na ngät ivakt iva ngärhi sameng sävät a ngät? ³¹ Ma Ngämuqa aa Muräktpäm

di ngät toqor ama mastard aa gavämini qärqäni i ama gaini mamär qärqäni i akni ama ruqa qa qutnanokt ini va ama ivätki. ³² Sokt di sa nga qa qutnanokt ini dä ini ngä ir ma ama mor qa ama ngämuga bä qorhäs iva qä ir va ama lat angät namuirhong angät tpäs moe bä iaqäkt ama ngämuga di aa rhäkt ama mor ngät bä ama isäm di mamär iva ngärhit täk pät angärha vät pät aa qän.”

³³ Bä qosaqi angätni ama rhäqäp ama enge na ama siqut toqor tangät täkt di ma Jisas kat tamän särhäm da na ngät nä ma Ngämuqa aa enge. Qat tamän särhäm da na ngät as toqoräkt i mamär iva qunäga vät a rha. ³⁴ Ma Jisas di qop sokt kat tamän särhäm da na ama enge na ama siqut. Dap kinak nga rhoqoräkt i sokt ka qä na aa mudäsaqongda dä qät täväkt sa ama enge moe bä ba rha.

Ma Jisas Ka Anmae Da Ama Lauräm

(4:35-41/Mat 8:23-27/Luk 8:22-25)

³⁵ Vät iaqäkt ama qunäga rhoqoräkt i bängangäs dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “U rhet samit särhage na ama namuqa.” ³⁶ Dä sa rha met daqule ama ruvek bä rha mon sämät ama lil qi ama mlauski sage ma Jisas bä rha met. Dap kosaqi angätni ama lel ngät ama mlaus ngä väs aa rhäng doqoräkt. ³⁷ Bä

nga rhat tet dä ama lauräm ama qrot äm mamär ngä män masägos bä ama vaeng ngä mon sämät ama mlauski bä rhäqäptäqäp ki bä qorhäs iva qia rhon.

³⁸ Dap ma Jisas di qale qa da ama mlauski at es bä qä mänatäm i mae säng aa uväs. Dä aa mudäsaqongda rha rhäqäm a qa näkt ta snanbät sä qa i rhit näs toqortäqyia, “Qamorqa, nga qaku qänäskänes nge qrekt bä ut moe urhi nöp?”

³⁹ Dä ma Jisas ka märana bä qa anmae da ama laurqi na ama enge ama qrot ngät näkt ka qoar na ama vaeng doqortäqyia, “Mänadin! Mae vät a ngän!” Dä soknga qäp da ama lauräm dap mänadin bät ama qoeväs mamär.

⁴⁰ Näkt ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngänit len masirhat? Nga qoki as kaku angän anga qatnanakt?”

⁴¹ Dä rhäqäp ta mamär na ama tlena dä rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Nak sa auge rhak täkt kärak i qäqi ama laurqi dä ama vaeng ngät nari nämät ka?”

5

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Iauska Mät Ka Ama Ruqa

(5:1-20/Mat 8:28-34/Luk 8:26-39)

¹ Rha män bä särhage na ama namuqa ma Galili bä sävät ama Gerasaqäna* arha

* 5:1 ama Gerasaqäna Ura ‘ama Gadaraqäna ura ‘ama Gergesaqäna’

ivärhäs. ² Bä nga ma Jisas puk sä qa nämät ama mlauski dä qoki äkt dä akni ama ruqa qarakni i ama iauska qa e mät ka qa män nämät ama ñäpta arha lek ivakt iva qa rhän sage ma Jisas. ³ Rhak täkt ama ruqa di qale qa mät ama ñäpta arha lek näkt kaku mamär vät aung iva saqi as kä naqop pät a qa na anga qoi bä qäqi qaku mamär vät aung iva qä naqop pät a qa na anga sengäna. ⁴ I sa nguna sai dä rhit kop mät aa rhäkt dä aa qar na ama sengäna sokt di qop kä nänbänmät na ama sengäna dä qat tar ta angätni i ama qrot ngät mamär säng aa qar angät tpäs. Bä qop kaku aung gäarakni i aa anga qrot iva qä sämbulap täm ga. ⁵ Dä qop pät ama qunäng dä ama bängang dä qat tet mänguräp ama ñäpta arha lek bä vät ama dam dap kat tuqaia dä qä nädäktmät na nas na ama dui.

⁶ Bä nga qa lu ma Jisas inamuk dä qa ang masirhat sagem ga bä arpus na qa mäk säng ma Jisas aa qar. ⁷ Näkt ka nästäm dövuk toqortäqyia, “Nani a nge iva ngia mäšana na ngo, ainge Jisas ma Moräsnaqa Na Rhävuk aa emga? Ngut nok pät a nge iva ngia rhu sage ma Ngämuqa iva qale ngi nasangäm na ngo.” ⁸ Qat tuqaia rhoqoräkt di sa nguna ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Vuk sä nge nämät tak täkt ama ruqa ainge ama iauska!”

⁹ Näkt ma Jisas ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Rhat tes

nge rhoqor mäniekt?”

Dä qarak ka muvät toqortäqyia, “Rhat tes ngo i ma Rhäqäp inguna ama rhäqäp na rha na ut.” ¹⁰ Dap kop kät nok masirhat pät ma Jisas iva qale qä narhäk na ngät nävät iaqäkt ama ngärhäkta.

¹¹ Dap ama vlam ama rhäqäp na ngät di qale ngät e vät ama qurängige bä ngät täs. ¹² Dä ama iaus ngä nok pät ma Jisas i ngärhi qoar toqortäqyia, “Mamär iva ngi rhäk na ut sä mänguräp ama vlam ivakt iva u rhon sämät ngät.” ¹³ Dä ma Jisas ka rhares pät angärha rhäng bä vuk sä ngät bä ngä mon sämät ama vlam. Iangärhäkt ama vlam di ama udiom ama tauseniom na ngät di ngä ang masirhat manäp pät ama qäsäpki bä ngä mon ba ama rigi bä ngä ñäp dä m gi.

¹⁴ Bä ama ruvek kärarhani i mai rhit lu vät iangärhäkt ama vlam di sa rha ang masirhat bä rha sameng mät ama värhäm bä särhage särhage. Dä soknga ama ruvek ta met sae ivakt iva rhi lu iangärhäkt ama lat kärangät i sa ngä märanas. ¹⁵ Bä nga rha män ge ma Jisas dä rha lu qa ruqa qarak i vuk sa ama iaus nämät ka i qat muqun i sa qa monmät näkt sa märäs pät a qa bä mamär na aa mädräm bä nga rha lu rhoqoräkt dä rhit len.

¹⁶ Ama ruvek kärarhani i rha lu iangärhäkt ama lat di rha sameng ba ama ruvek sävät iangärhäkt ama lat kärangät i ma Jisas ka mualat

na ngät pät kârak i qre ama iaus kale ngät mät ka bä qosaqi rha sameng sävât ama vlam. ¹⁷ Dä ama ruvek ta nasäng i rhat naing bät ma Jisas iva qa rhet nävä iosäkt arha ivärhäs.

¹⁸ Bä nga ma Jisas kat don sämät ama mlauski dä qa ruqa qarak i ama iaus ngä met nämät ka qät naing bät ma Jisas iva qä na qa. ¹⁹ Dap ma Jisas di qop kaku qa rhares pät aa rhäng dap kinak ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhet sävât gia vät sage gi qärhae bä ngi sameng ba rha i ma Ngämuqa qa mualat pä gia iar toqor mäniekt dä va ngi sameng sävât ma Ngämuqa aa lavuqi sävât a nas.”

²⁰ Dä soknga qarak ka ruqa qa met bä qä nasäng i qä sameng mät ama ivärhäs na ama ngärhäqyisem na ap ama värhap ama mor ap sävât ama lat kârangät i ma Jisas ka mualat na ngät sä qa bä ama ruvek moe di qräk mät ta.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Evopki Näkt Ma Jairus Aa Imgi

(5:21-43/Mat 9:18-26/Luk 8:40-56)

²¹ Bä sa nga evär dä ma Jisas mät ama mlauski bä särhage na ama namuqa e ma Kaperneam dä ama guläñgi ama mor qi na ama ruvek pästämne na rha namet a qa vät ama namuqa aa rhäkt.

²² Dä akni ama tpäskinaqa näva ama mämairqi qarak i rhat tes ka i ma Jairus di qa män sae. Bä nga qa lu

ma Jisas dä arpus na qa samäk säng aa qar ²³ bä qat naing bät ma Jisas masirhat toqortäqyia, “Nguä imgi ama gaini na qi di qorhäs iva qi ñäp dap ngi ang bä ngia rhu ngia rhäkt pät a qi dä va märäs pät a qi bä va ama iar qi.” ²⁴ Dä ma Jisas ka met kâ ña qa.

Dap ama guläñgi ama mor qi na ama ruvek di rha met nasot ma Jisas bä qale rha namet a qa bä rhit tares ka. ²⁵ Näkt aktni ama evopki di qali qi e qärakt i qaku mae da arha rämgi na ama equngi dap ama biaska di qop kat tet pät ama ngärhäqyisem da udiom na ama goeo. ²⁶ Bä sa ava gem gi mamär i sa ama rhäqäp na rha ama ruvek kârarhani i rhat dräm dat tumäräspät ta lu vät a qi bä sa qia sot pät a nas ba rha sokt di qop kaku märäs pät a qi dap kinak mor mät arha rämgi.

²⁷ Bä nga qia nari sävât ma Jisas dä qia met säng aa rhäng mänguräp ama guläñgi bä qia rhäk pät aa boiqi ²⁸ inguna qiat tu arhä snäng doqortäqyia, “Ngakt bä sokt ngu rhäk pät aa boi dä sa va märäs pät a ngo.” ²⁹ Dä soknga mae da ama biaska masägos dap kia nari va arha iar i isiska vät a qi nämät iaqyäkt ama rämgi.

³⁰ Bä nga qia rhäk pät ma Jisas aa boi dä qa nari i ama qrot ngä met nävât a qa masägos dä qa rhong namet a nas sävât ama guläñgi dä qa snanbät toqortäqyia, “Auge qa rhäk pät gu boi?”

31 Dä ma Jisas aa mudäsaqongda rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngiat lu i ama rhäqäp na rha ama ruvek tit tares nge sokt di qop ngi snanbät i auge qa rhäk pät a nge?” 32 Sokt di qop ma Jisas di qät ñäm namet a nas ivakt iva qä lu i auge qa mualat toqoräkt.

33 Dä sa qa ruqi qia räm i sa märäs pät a qi dä soknga qia män bä arpus na qi samäk säng aa qar bä värvar vät a qi mät ama tlenga dap kia sameng na ama engätki moe sävät a nas ba qa.

34 Dä qa qoar na qi rhoqortäqyia, “Nguia imgi, gi qat-nanakt ngä mumäräs pät a nge. Ngia rhet sa ama isiska bä sak pät a nge nämät iaqäkt gi märänga.”

35 Dap as toqoräkt i ma Jisas kat tamän dä arhani ama gamoe rha män nävät ma Jairus ama narhoerqa näva ama mämairqi aa vätka bä rha qoar nä ma Jairus toqortäqyia, “Ngia imgi di sa qia ñäp. Mäniekt bä va saqi as ngia rhuruan bät kamorqa?”

36 Dap ma Jisas di qop ka qyiradeng na arha enge dap ka qoar na ama mämairqi at narhoerqa rhoqortäqyia, “Qale ngi natlen, dap sokt ngiat nanakt.”

37 Näkt kaku qa rhares pät aung aa rhäng iva qa rhet nasot a qa sae dap sokt kä nä ma Pita näkt ma Jems kä nä ma Jon ma Jems aa lätkä. 38 Bä nga rha män bät ka tpäskinaqa aa vät dä ma Jisas ka lu ama ruvek i rhat tuqaiä

i rhit nok dä rhit sek arhä qän masirhat. 39 Dä ma Jisas ka mon säva vät sagem da bä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngänit nok dä ngänit sek angän gän masirhat? Nak kop kaku ama rhuimgi qia ñäp dap ki mänatäm.” 40 Dä rha rhama täm ga.

Sokt di nasot dä qa rhäk na rha sä dalek dap ka rhäqoar sa ama rhuimgi at mam dä at nan näkt aa mudäsaqongda qärrarhae i rhi na qa bä rha met sa äkt i ama rhuimgi qali qi e. 41 Näkt ka san-gar at tärhäkt dä qa qoar na qi rhoqortäqyia, “Talita kum.” Di ama rharimini rhoqortäqyia, “Qarhuimgi, ngu qoar na nge i ngia rhäranas.” 42 Dä qa rhuimgi qia märanas masägos bä qiat tet pa vät. Bä nga rhoqoräkt dä qräk mät ta mamär nävät iangärhäkt ama lat. Iaқыäkt ama rhuimgi di ama ngärhäqyisem da udiom na at koeo. 43 Dä qa voda rha ama enge ama qrot ngät iva qale rhi nasameng ba aung sävät iangärhäkt ama lat näkt ka qoar na rha iva rhi von gi rhä guani ivakt iva qia äs.

6

Ama Ruvek E Ma Nasaret Ta Mer Ma Jisas

(6:1-6 / Mat 13:53-58 / Luk 4:16-30)

1 Ma Jisas ka met bä säva aa värhäm maräkt kä na aa mudäsaqongda. 2 Bä nga vät ama Sabat dä qa nasäng i qä su va ama mämairqi bä ama rhäqäp na rha qärrarhani i rha

nari qa di qräk mät ta rhoqoräkt.

Dä rhi snanbät toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di sa qa rha rhärhong däkt na qoe? Dä qosaqi qa rha rhangät täkt ama mädräm na qoe nai i qat tualat dä qäqi ama nañis ngät ama lat ngät dän? ³ Iaqäkt di qarak i nak kop kät täk pät ama vät. Iaqäkt di ma Maria at toemga bä ma Jems kä nä ma Josep dä ma Judas kä nä ma Saimon arha matka. Aa läktpek ama evop di nak kop tärha e gem ut.” Sa rhat tamän doqoräkt bä rha qut säda arha ron nävät a qa.

⁴Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa vämginaqa di qaku anga qutdrir sävät a qa sokt pä qärqom aa värhäm mamär bä mänguräp aa qärhae bä mäk pa aa vätkä.” ⁵Dä soknga qaku mamär vät a qa iva qä namualat na anga lat anga nañis ngät e dap sokt ka mu aa rhäkt pät ama marheka na rha ama rämgivärharha bä märäs pät a rha. ⁶Bä qräk mät ma Jisas nävät a rha i sa nguna qaku arha anga qatnanakt.

Nasot dä ma Jisas kat tet mät ama värhap ama gaini na ap dap kä su ama ruvek.

Ma Jisas Qa Rhäk Na Ama Ngärhäqyisem Da Udiom Na Rha Ama Ngangda

(6:7-13 / Mat 10:5-15 / Luk 9:1-6)

⁷Dä qa mes aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha sagem mes näkt ka nasäng i qät täk na rha i udiom udiom näkt kosaqi qa voda rha ama qrot ivakt iva rhit kutmäs ama iaus. ⁸Qa rhäk na rha sä rhangät täkt ama rhodäm i qat tamän doqortäqyia, “Qale aung Gä narha guani sävät kärqos angäna tmerhäs dap sokt anga tliga dä qale aung Gä narha anga tmäs ura anga sägänaqa ura anga ligär mät angäna rhae. ⁹Dap ngänät don mät anga sandal dap kale aung Gä narha agukt anga srapki anga unbem na qi irhäm mes. ¹⁰Bä nga qre vakt bä ngänät don säva agi a vätkä dä qale ngän äkt pä iaqäkt ama vätkä bä dängdäng i ngän det nävä iomäkt ama värhäm. ¹¹Dap ngakt bä anga ruvek näva agi a värhäm gärrarhani i ngän män sagem da di qaku rha ar sä ngän dä qaku rha nari nämät ngän dä va ngäni suqup angäna qar sa ama rhabuqi nävät ngät samäk* pät ama qäväläm gärqom i ngän det. Rhoqoräkt diva ngäni sameng i iarhakt ama ruvek di qaku mär ge ma Ngämuqa nävät a rha.”

¹²Dä soknga rha met bä rhi sameng iva ama ruvek ti näpgoer na nas nämät arha vuirhong. ¹³Näkt tit kutmäs ama rhäqäp ama iaus dä rhit prit na ama oel säda ama rhäqäp na rha ama

* **6:11** ngäni suqup angäna qar sa ama rhabuqi nävät ngät samäk Rhangät täkt ama lat di ngärhi sameng i sa ma Ngämuqa qa rhong na rha mas.

rämgiwärharha arhä wäs bä rha mumäräs pät a rha.

Ma Jon Ama Baptais Aa Tñäpki

(6:14-29/Mat 14:1-12/Luk 9:7-9)

¹⁴ Ama vitnaqa ma Herot ka nari rhoqoräkt i ma Jisas aa ngärhipki di sa qia met mät a wät sä qärangät aa lat. Bä arhani rhi qoar toqortäqyia, “Ma Jisas di ma Jon ama Baptais kärakni i sa qa märanas nämät ama tñäpki bä rhoqoräkt i ama nañis ngät ama qrot ngät ama lat di ngät tualat gem ga.”

¹⁵ Dap kosaqi arhani rhi qoar toqortäqyia, “Iaqäkt di ma Elaija.” Dap arhani rhi qoar toqortäqyia, “Iaqäkt di ma Ngämuqa aa vämginaqa qarak i qa rhoqor ma Ngämuqa aa vämginarha mudu.” ¹⁶ Bä nga ma Herot ka nari rhoqoräkt dä qa märhamän doqortäqyia, “Ma Jon, ama ruqa qarak i ngua rhares bä rha rhodäkt mät ka di sa qa märanas nämät ama tñäpki!”

¹⁷ Qa märhamän doqoräkt inguna sa qa voda rha ama muräkt ivakt iva rhi sangar ma Jon bä rhi qop pät a qa bä rha rhu qa va ama tpäskiarharhäng. Sa qa mualat toqoräkt inguna wät aa lätkka ma Filip aa egutki ma Herodias at täwäs käräkt i sa ma Herot ka mät a qi. ¹⁸ Qa mualat toqoräkt inguna ma Jon di sa qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Qaku varhäm ama Muräkt toqoräkt iva ngia rhät gia lätkka aa egutki.”

¹⁹ Dä qosaqi ma Herodias di rhäptäp da arha ron säwät ma Jon bä nani a qi iva qi rhäk nä guavek ivakt iva rhi veng ga sokt di qop kaku mamär wät a qi ²⁰ inguna ma Herot di qät len ma Jon bä qät lu wät a qa inguna qat dräm i ma Jon di ama räkt ka bä ama qumärqumär qa mamär dä ma Ngämuqa aa saqong. Bä nga ma Herot kat nari ma Jon aa enge dä qat tu aa snäng masirhat säwät a ngät sokt di qop märmär qat nari qa.

²¹ Bä nak as dängdäng dä ama släqyäs ngä män bä ma Herodias ivakt iva qi lu i rhi veng ma Jon. Bä nga wät ma Herot aa bängagi qaräkt i mudu qa män dä qa mualat na ama tmäski bä ba aa latta ama narhoerta näkt ama narhoerta ama ulaqimärharhärhäkt näkt ama ruvek ama moräs na rha nae ma Galili. ²² Bä nga ma Herodias at tuimgi qia mon sagem da bä qiat tain dä märmär ge ma Herot kä na aa ruavek kärarhae i rha män säwa aa tmäski näwät a qi. Dä ama vitnaqa ma Herot ka qoar nä qa rhuimgi rhoqortäqyia, “Ngi nän ngo rha agini qarqäni i nani a nge nä ini dä va ngu von nge rhäm ini.” ²³ Näkt ka mu i qä qoar toqortäqyia, “Aginu qarqäni i ngi nän ngo rhäm ini diva ngu von nge bä nämä dä äkt bä ngi nän da anga qäwäläm näwät kärqärhong i ngut lu wät irhong.”

²⁴ Dä vuk sä qi bä qia snanbät sa at nan doqortäqyia, “Va ngu nän da

agiqa?"

Dä at nan gia muvät pät a qi rhoqortäqyia, "Ma Jon ama Baptais aa uväski."

²⁵ Dä qoki äkt dä qa rhuimgi qia lir qia mon sage ama vitnaqa ma Herot sa arha nän bä qia nän doqortäqyia, "Nani a ngo iva ngi von ngo rhäkt tä ma Jon ama Baptais aa uväski va anga pletige ama mor ige."

²⁶ Bä ama vitnaqa ma Herot di airäs ka masirhat sokt dinguna nävät kärangät aa enge i qa mu bä nävät kärarhae aa ruavek i rha män säva aa tmäski dä qaku nani a qa iva qä nen na qi. ²⁷ Dä qoki äkt dä qa rhäk na akni nävät aa ulaqimärharhärhäkt sa ama enge ama qrot ngät iva qa rhän sä ma Jon aa uväski. Dä qarak ka met bä qa rhodäkt mät ma Jon ba ama tpäskiarharhäng. ²⁸ Näkt ka män sa aa uväski bä samuk pa ama pletige ama mor ige. Näkt ka von ga rhuimgi bä qia von at nanäk.

²⁹ Bä nga ma Jon aa mudäsaqongda rha nari rhoqoräkt dä rha män bä rha rha aa släqyige bä rha mas nä ige mät ama ñäpka aa liqi.

Ma Jisas Ka Von Da Ama Tmäs Bä Ba Ama Ngärhäqyet Ama Tausengäna Na Rha Ama Ruvek

(6:30-44 / Mat 14:13-21 / Luk 9:10-17 / Jon 6:1-15)

³⁰ Evär da ama ngangda nävät arha lat bä västämne na rha namet ma Jisas bä rhi sameng ba qa nä iarhongäkt moekt i rha mualat nä irhong

dä rha su sävät irhong. ³¹ Bä sa nga rhoqoräkt i masirhat na ama ruvek i rhat tet tat dän nagem da bä qaku anga släqyäs bä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda ivakt iva rha äs dä soknga ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Sokt ngän ngäni ang bä u rhet sävät anga ivärhäs i qaku anga ruvek pät a äs bä va mae vät a ngän." ³² Dä soknga sokt ta rha met mät ama mlauski sävät aosni ama ngaip äs ama ivärhäs. ³³ Sokt di ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhani i rha lu rha i rhat tet di rha räm a rha dä rha ang nasot a rha näkt arhani ama ruvek masirhat näva ama värhap ama mor ap ta mon mäni rha bä rha moe rha er ta män äkt i ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhat tet sae.

³⁴ Bä nga ma Jisas ka män mit pät a qoan bä qa lu ama gulängi ama mor qi dä qa lavuqi na rha inguna rha di rha rhoqor ama sipsipkäna qärangätäni i qaku angärha anga ruqa iva qät lu vät a ngät dä soknga qä nasäng i qä su rha rha ama rhäqäp nä irhong.

³⁵ Bä nga säpbängang mamär dä aa mudäsaqongda rha män gem ga dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, "Rhos täkt ama ivärhäs di sa qale läs gläius dap sa säpbängang. ³⁶ Bä nga rhoqor täkt dä mamär iva ngi rhäk na ama ruvek ivakt iva rha rhet sämät ama värhap bä särhage na ap ivakt iva rhi vodäm bät guarhong iva rha äs."

³⁷ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Aingän ngäni von da rhä guarhong iva rha äs.”

Dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Bä nga rhoqoräkt dä ama rhodäm sa ama ligär iva urhi vodäm na ngät di nak kop toqor ama udiom ama handretiom na ama qunäng angät titsek! Nga va u rhet bä urhi vodäm sokt nä rhangät täkt pät anga bretkäna bä va urhi von da?”

³⁸ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ama mämänia ama bretkäna nga e gem ngän?” Näkt ka rhäk na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Ngän det bä ngäni ñäm.”

Bä nga rha män bät ama rhodäm sa ama tmäs dä evär däm da bä rha qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Ama ngärhäqyet ama bretkäna näkt ama rhinämiom ama udiom.” ³⁹ Dä ma Jisas ka qoar na rha iva rha rhatmät na ama ruvek näkt pa rha rhuqun ba ama mran angät tpäs pa ama guläñap i aomni ama guläñäm sai dä aomni sai. ⁴⁰ Dä soknga rha muqun ba ama guläñap kärqapni i apni di ama handret na ama ruvek pä bap dap apni di ama udiom ama ruiom da ama ngärhäqyisem na ama ruvek pä bap.

⁴¹ Näkt ka rha ama ngärhäqyet ama bretkäna näkt kä udiom gä rhinämiom näkt sa qa ñäm dävit säva ama usäpki näkt ka mes ama mär näkt ka vonmät na ama bretkäna näkt ka von

aa mudäsaqongda ivakt iva rhi are däm ngät bä ba ama ruvek. Dä qosaqi qa matmät na ama rhinämiom bä ba rha moe.

⁴² Bä rha moe rha mäs bä arhä sarem. ⁴³ Näkt ama mudäsaqongda rha rhäqäp ama urat ama ngärhäqyisem dä unbem na ngät na ama mäsdävät nävät ama bret ngä na ama rhinäm.

⁴⁴ Ama rhodäm sa ama gamoe iarhakt kärarhae i rha mäs iangärhäkt ama tmäs di ama ngärhäqyet ama tausengäna na rha näkt sävät ama evop ti na ama rhoes.

Ma Jisas Kat Tet Pät Ama Qoeväs Angärha Rhäng
(6:45-52 / Mat 14:22-33 / Jon 6:16-21)

⁴⁵ Dä nak kop äkt dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda bä rha veng sämät ama mlauski iva rhi rhoer särhage sämät ama värhäm ama lel äm ma Betsaida dap pa dängdäng na qa ivakt iva qä vräs na ama guläñgi. ⁴⁶ Bä nga nasot i sa qa vräs na ama guläñgi dä dang däm ga bä sämäni ama damgi ivakt iva qä nän.

⁴⁷ Bä sa rhoqoräkt i bängängäs dä aa mudäsaqongda arhä mlauski di qali qi mänguräp ama namuqa mamär dap ka di sokt ka namit närhage vät ama namuqa aa rhäkt. ⁴⁸ Dä qa lu aa mudäsaqongda i rhi siqut na arhä mlauski iva qiat tet dä qaku inguna ama laurqi qi e nani a ne na rha. Bä nga sa qorhäs iva qunäga dä qa met bä sagem da i qat tet pät

ama qoeväs angärha rhäng. Bä qorhäs iva qä rhäqär na rha.

⁴⁹Sokt di nga rha lu qa i qat tet pät ama qoeväs angärha rhäng dä rhat tu arhä snäng i nguaräm anga rhomga na qa. Bä rhat tuqaia ⁵⁰inguna rha moe rha lu qa bä rhit len masirhat. Dä qa märhamän särhäm da masägos i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Qale ngänit len! Nak kop mamär. I nak kop aingo.” ⁵¹Näkt ka veng sämät ama mlauski sagem da dä mae da ama lau-rqi. Bä qräk mät ta mamär ⁵²inguna qosaqi qaku qunäga vät a rha i ma Jisas di auge iaqäkt nävät aa lat kärangättni i qa mualat na ngät sävät ama bretkäna bä ngä män masirhat inguna ama qrot arhä väs.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Rämgivärharha E Ma Genesaret
(6:53-56 / Mat 14:34-36)

⁵³Bä nga sa rha mängäläkt särhage dä mae vät a rha e vät ama ivärhäs ma Genesaret bä rha qop sa arhä mlauski e. ⁵⁴Bä nga vät ama qäväläm gärqom i vuk sä rha nämät ama mlauski dä ama ruvek ta räm ma Jisas. ⁵⁵Dä rha ang dä iaqäkt ama ngärhätkka aa ron moe bä rha rha ama rämgivärharha va ama gasgasimek bä sävät ama ivärhimek kärqämekni i rha nari i qale ma Jisas e. ⁵⁶Bä qosaqi nga qoe nai i ma Jisas kat tet i rhoqoräkt i qat tet pa ama värhap ama lel ap ura va ama värhap

ama mor ap ura sävät ama värhap angät ngärhakt tage rhage dä ama ruvek tat tu arha rämgivärharha va ama ivärhimek kärqämekni i rhit boda ama tmäs e. Näkt tat naing bät a qa iva qät tares pät ama rämgivärharha arha rhäng iva nämä dä äkt bä nak kop pa sokt tit täk da aa boiqi arha väm. Bä iarhakt moe qärrarhae i sa rha rhäk da arha väm di sa märäs pät a rha.

7

Ama Ruvek Arhä Qärhong Dä Ma Ngämuqa Aa Muräkt
(7:1-13 / Mat 15:1-9)

¹Ama Farisiqäna näkt arhani ama Skraipkäna qärrarhani i sa rha män nae ma Jerusalem di västämne na rha namet ma Jisas näkt ²ta lu arhani ma Jisas aa mudäsaqongda i rhat täs ama tmäs na arhä rhäkt i qaku ama qumärqumär ngät i sa qaku rha rhor ngät.

³Ama Farisiqäna näkt sävät ama Judaqäna moe di qaku mamär iva rhi namäs toqoräkt inguna narhoer diva rhi rhor arhä rhäkt parhäm arha morta arhä qärhong. ⁴Bä qosaqi rhoqoräkt i rhat dän nävät ama ivärhäs kärqosni i rhit boda arhä qärhong e dä qaku rhat täs bä dängdäng i rhi rhor arhä rhäkt parhäm arhä qärhong. Dä qosaqi rhat tet parhäm ama rhäqäp nä irhong arha morta arhä qärhong doqor iomäkt iva rhit tor iarhongäkt kärqärhong i rhat täs dä rhit näkt nämät irhong bä sävät

iarhongäkt kärqärhong i rhat tuqun bät irhong*.

⁵ Bä nga rhoqoräkt dä ama Farisiqäna näkt sävät ama Skraipkäna rhi snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, "Mäniekt bä qaku mamär iva gi mudäsaqongda rhat tet parhäm ama morta arhä qärhong dap kinak tat täs arha tmäs na arhä rhäkt i qaku ama qumärqumär ngät?"

⁶ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, "Sa ma Aisaia qa märhamän mamär bät ama enge nage ma Ngämuqa sävät a ngän, aingän gärrarhae i ngän dualat sädä saqong, toqor mudu i qa säm doqortäqyia,

" 'Rhärhae rhäkt ama ruvek di rhit kutdrir sävät a ngo na arha väm
dap arhä snängaqa di qa e gläius na ngo.

⁷ Dap ti nänsäs sagem ngo mavängam
i rhi su ama ruvek na arhä muräkt i rhoqor qre ama muräkt nagem ngo.'

⁸ Bä sa ngän gyiradeng nä ma Ngämuqa aa Muräkt dap ngän sangar sävät ama ruvek arhä qärhong." ⁹ Näkt kosaqi qa goar na rha rhoqortäqyia, "Ngän du angän snäng i ngän dualat mamär toqoräkt i ngän du ma Ngämuqa aa enge ama qrot ngät tage ivakt iva ngän det parhäm angäna morta

arhä qärhong! ¹⁰ Inguna ma Moses ka goar toqortäqyia, 'Mamär iva ngit kutdrir sävät gi mamäk dä gi nanäk' näkt 'Auge qäarak i qät tamän mava na aa mamäk bä qop aa nanäk diva qoki rhi veng ga.' ¹¹ Sokt di aingän di ngäni goar i mamär toqoräkt krekt bä nga anga ruqa qä goar na aa mamäk ura aa nanäk toqortäqyia, 'Agi matnärhäm gärangätni i mai va ngu von en däm ngät di sa ngua von ma Ngämuqa' ¹² bä rhoqoräkt di sa ngänit päs särha ama ruvek iva qaku sävetka qät lu vät aa mamäqiom mamär. ¹³ Nguna rhoqoräkt bä ngänit kyiradeng nä ma Ngämuqa aa enge qärangät i sa ngä män nage angäna ikkäna ivakt iva ngän det parhäm angän gärhong. Bä ngän dualat na arhong ama rhäqäp nä irhong doqoräkt."

*Agirhong Gärqärhongni I
Irhong Ngät Tualat Sä Sävetka
Bä Va Qaku Ama Qumärqumär
Qa*

(7:14-23 / Mat 15:10-20)

¹⁴ Dä saqi as ma Jisas ka mes ama ruvek sagem mes bä qa goar na rha rhoqortäqyia, "Aingän moe, di mamär iva ngäni nari ngo bä va qunäga vät a ngän i ¹⁵ qaku guani vono vät ama ruqa aa släqyige di mamär iva ini ngä rhualat na ama ruqa bä qaku ama qumärqumär qa

* **7:4** bä sävät iarhongäkt kärqärhong i rhat tuqun bät irhong Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

dä ma Ngämuqa aa saqong doqoräkt i ini ngät don säväm ga. Dap kinak ianiäkt kärqäni i vukpuk sä ini näva ama ruqa aa iar di ianiäkt ngärhit säm a qa bä qaku ama qumärqumär qa.”^{16 †}

¹⁷ Bä sa nga nasot i qa met daqule ama guläñgi bä qa mon säva aa vät dä aa mudäsaqongda rha snanbät sä qa närhä iangärhäkt ama enge na ama siqutki. ¹⁸ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga as kaku qunäga vät a ngän i anga tmäs kärangätäni i ngät don säda ama ruqa aa ron nä dalek di qaku mamär iva ngä namualat na qa bä va qaku ama qumärqumär qa dä ma Ngämuqa aa saqong? ¹⁹ Inguna ama tmäs di qaku ngät don sämät aa snängaqa dap sokt sämät aa sarimgi näkt nasot dä vuk sä ngät näva aa släqyige.” Nga qa märhamän doqoräkt di ma Jisas ka qoar i ama tmäs moe di ama mär ngät.

²⁰ Dä saqi as kat tamän doqortäqyia, “Agini qärqäni i vukpuk sä ini näva ama ruqa aa iar di ianiäkt ngät tualat sä qa bä qaku ama qumärqumär qa.” ²¹ Inguna namuk nämät ama ruqa aa snängaqa dä ama vu ngät ama mungäsänng ngärhi rhartäm

sä qa bä qat tualat na ama lat na ama qavatka maos maos dä qä sua dä qä veng dä qä qavatnävlägut²² dä qä alek dä qä ngingbäm dä qä iras dä qat nañäm na ama qavatka dä aa snängaqa ama vu qa sävät arhani sa arhä qärhong dä qat tamän mava na ama ruvek dä qat tair na nas dä qat tualat na ama lat maos maos toqor ama dädänga. ²³ Iangärhäkt moekt ama vu ngät ama lat di ngät dän näda ama ruqa aa ron bä qaku ama qumärqumär qa.

*Ama Nañis Ki Ama Ruqi At
Katnanakt
(7:24-30 / Mat 15:21-28)*

²⁴ Ma Jisas ka met na äkt bä qa met sävät ama ngärhäktka namet ma Tair näkt ma Saidon‡. Dä qa mon säva akni ama vätka näkt kaku nani a qa iva aung gä naräm na qa. Sokt di qop kaku mamär iva qä ngaip nas. ²⁵ Bä nga vät ama qäväläm gärqomni i ama nañiski qia nari sävät ma Jisas di sa qia män sa äkt i qale qa e bä arpus na qi samäk säng aa qar. Iaқыäkt ama ruqi di ama iauska qa e mät at tuimgi. ²⁶ Dä sa qia män bä qit nok pät ma Jisas iva qä qutmäs ama iauska nämät at tuimgi inguna iaqyäkt ama ruqi di ama Jentailqi qäräkt i qi nae näva ama ngärhäktka

† **7:16** Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. ‘Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.’ ‡ **7:24** näkt ma Saidon Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini ini angät käväläm di qaku äm e väm ngät. ‘näkt ma Saidon’

ma Fonisia qarak i qale qa va ama ngärhäktka ma Siria aa muräkt. ²⁷ Dä ma Jisas kaku qa qur qi dap ka artäm sa at mädräm na aa enge i qä qoar na qi rhoqortäqyia, “Ama narhoeräm di as mamär iva ama rhoes ta äs ama tmäs narhoer bä arhä sarem inguna qaku maräkt iva rhi rha ama rhoes arha tmäs bä rhi rhon na ngät bä ba ama im.”

²⁸ Dä qia muvät toqortäqyia, “Ngätki na nge gua morqa, dap käqi ama im ba ama laiqa aa rem di ngät täs ama rhoes arha nesdäm.”

²⁹ Dä qa qoar na qi rhoqortäqyia, “Nävät iaqyäkt gi muvätki dä mamär iva ngia rhet i sa ama iauska di qa met näp ngia imgi.” ³⁰ Dä sa qia met säva arha vät bä qia män bät at tuimgi i qiat namas pät at laiqa i sa ama iauska qa met nävät a qi.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Ama Däng Bät A Qa Qarakni I Qaku Qat Tamän

³¹ Bä nga nasot dä ma Jisas ka met nämät ama värhäm ma Tair bä qa met da ama värhäm ma Saidon angärha ron bä mämane da ama ivärhäs na ama ngärhäqyisem na ap ama värhap ama mor ap angärha ron bä sämäni ama namuqa ma Galili. ³² Bä nga qa män äkt dä arhani ama ruvek ta män sa akni ama ruqa sagem ga qarakni i ama däng bät a qa dä qaku qat tamän bä rhit nok pät a qa iva qa rhu aa rhäkt pät a qa.

³³ Mamär dä ma Jisas ka ar da aa rhäkt näva ama guläñgi

bä särhage bä sokt iom näkt ka rhäk aa rhäkt mät aa sdäm näkt kosaqi qa qot pa aa rhäkt näkt ka rhäk pät aa qoebännga. ³⁴ Näkt ka näm dävit säva ama usäpki bä vät iomäkt ama qäväläm dä rhäqäp ka na ama iräski dä qa näskänak pät a nas i qa qoar nä qarak toqortäqyia, “Efata!” Iomäkt ama qäväläm angärha ribit di rhoqortäqyia, “Ngi rhar!” ³⁵ Bä nga rhoqoräkt dä qa ruqa aa sdäm di qunäga mät ngät dä aa qoebännga di qäva sä qa bä qa nasäng iva qat tamän mamär.

³⁶ Dä ma Jisas ka qoar na rha na ama enge ama qrot ngät iva qale rhi naqoar na aung sävät iangärhäkt ama lat kärangät i ngä märanas. Sokt di qop nga rhoqoräkt i qat tair särhäm da rhoqoräkt di nak tat tamän masirhat sävät a ngät. ³⁷ Bä ama ruvek di qräk mät ta mamär nävät iangärhäkt aa lat bä rhat tamän doqortäqyia, “Iaqäkt di qat tualat nä irhong moe mamär.” Bä qosaqi rhat tamän doqortäqyia, “Iaqäkt di qäqi qat tumäräs pät ama dängbärharha bä rhat nari bä qäqi qat tumäräs pät iarhakt kärarhae i qaku rhat tamän.”

8

Ma Jisas Ka Von Da Ama Tmäs Bä Ba Ama Levaet Ama Tausengäna Na Rha Ama Ruvek

(8:1-10/Mat 15:32-39)

¹ Vät iangärhäkt ama qunäng dä saqi as aktni ama mor qi ama guläñgi na ama ruvek ta män bä västämne na

rha ge ma Jisas. Bã nga qaku anga tmäs iva rha äs dã ma Jisas ka mes aa mudäsaqongda sagem mes bã qa qoar na rha rhoqortäqyia,² “Aingo di ngut lavuqi nä rhärha rhäkt ama ruvek inguna sa qale rha gem ngo vät ama dävauung ama qunäng näkt kaku guarhong iva rha äs. ³ Näkt ngakt bã nga ngu rhäk na rha rhoqor täkt i anoeng mä rha säva arha vät dã varis deng bät a rha varhäm ama iska inguna arhani di rha män näva ama is ama uiu ngät.”

⁴ Dã aa mudäsaqongda rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Sokt di urhi lu vät ama ivärhäs gläius toqor täkt di sirhäkt mamär vät aung iva qä rha anga tmäs iva mamär vät a rha moe rhoqor mäniekt?”

⁵ Dã ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ama mämänia ama bretkäna nga e gem ngän?” Dã rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ama ngärhäqyet da udiom.”

⁶ Dã qa qoar na ama guläangi na ama ruvek iva rha rhuqun bät ivät. Bã sa nga qa rha qä ngärhäqyet da udiom na ama bretkäna näkt sa qa mes ama mär sage ma Ngämuqa näkt sa mamär dã qa vonmät na ngät näkt ka von aa mudäsaqongda iva rhi are da ama ruvek na ngät dã rha mualat toqoräkt. ⁷ Rhoqoräkt dã qosaqi ama marheka nä irhong ama rhinämirhong nga e gem da dã qosaqi qa nän da ama modämne sävät irhong

näkt kosaqi qa qoar na aa mudäsaqongda iva rhi are da ama ruvek.

⁸ Bã sa ama ruvek ta mäs bã arhä sarem. Bã nga mamär dã aa mudäsaqongda rha matma ama mäsdävät bã sämät ama urat ama ngärhäqyet da unbem. ⁹ Dã ama rhodäm sa ama ruvek di rhoqor qre ama levaet ama tausengäna.

Dã qa rhäk na ama ruvek ¹⁰ dap ka lir qa veng sämät ama lil qi ama mlauski qä na aa mudäsaqongda bã rha met sävät ama ngärhäktka ma Dalmanuta.

Ama Farisiqäna Rhi Nän Nani Anga Muqunäangi

(8:11-12 / Mat 12:38-42 / Mat 16:1-4 / Luk 11:29-32)

¹¹ Mamär dã ama Farisiqäna rha män bã rhi nasäng i rhi snanbät sä ma Jisas ivakt iva rhi siqut na qa. Dã rhi nän ga nani anga muqunäangi na rhävuk. ¹² Dã qa rha ama märänga sä rha dã qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bã rhit täkt ama qoengait di it ngärhit näm nani anga muqunäangi? Ngu qoar na ngän na ama engätki iva qaku anga muqunäangi qi namän bã bã rhit täkt ama qoengait.” ¹³ Bã nga nasot dã qa met daqule rha bã qa mon saqi as sämät ama mlauski bã qa met mät ki qinak saqi särhage.

Ma Herot Kä Na Ama Farisiqäna Arha Yis

(8:14-21 / Mat 16:5-12 / Luk 12:1)

¹⁴ Ma Jisas aa mudäsaqongda di rät pät a rha iva rhi rha

anga bretkäna dap sokt ama sägäk ama bret ka e mät ama mlauski. ¹⁵ Bä ma Jisas ka rhon sävät a rha rhoqortäqyia, “Va ngänit lu mamär. Ngänit lu nämät ama Farisiqäna näkt ma Herot arha yis.”

¹⁶ Dä rha nasäng i rhat tamän bät a ne sä iangärhäkt aa enge dä rha qoar na ne rhoqortäqyia, “Qat tamän doqoräkt dinguna qaku urha anga bretkäna.”

¹⁷ Ma Jisas ka räm arha engirhong dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nak mäniekt bä va ngän damän särhäm ne i qaku urha anga bretkäna? Nga as kaku qunäga vät a ngän ma anga gaini? Nga ama qrot angän bäs? ¹⁸ Nga aingän di angän saqong sokt di qop kaku mamär iva ngänät nañäm dä angäna sdäm sokt di qop kaku mamär iva ngänät nari? Dä qosaqi nga qaku vuk pät a ngän? ¹⁹ Nga vät ama qäväläm gärqom i ngua vonmät na ama ngärhäqyet ama bretkäna ba ama ruvek kärerhae i ama rhodäm sä rha di rha met e na ama ngärhäqyet ama tausengäna dä ama mämänia ama urat kărangätni i rhäqäp ngät na ama mäsdävät toqoräkt i ngän matme sämät ngät?”

Dä rha muvät toqortäqyia, “Ama ngärhäqyisem da unbem.”

²⁰ “Bä nga qosaqi qaku vuk pät a ngän i nga rhoqoräkt i ngua vonmät na ama ngärhäqyet da udiom na ama

bretkäna ba ama levaet ama tausengäna na ama ruvek dä ama mämänia ama urat kărangätni i sa ngän matme sämät ngät bä rhäqäp ngät na ama mäsdävät?”

Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ama ngärhäqyet da unbem.”

²¹ Dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Qoki as nga qaku qunäga vät a ngän sävät a ngo?”

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Säsurqa E Ma Betsaida

²² Sa rha män sae ma Betsaida dä arhani ama ruvek ta män sa ama säsurqa bä rhat naing bät ma Jisas iva qä rhäk pät a qa. ²³ Dä ma Jisas ka ar dä qä säsurqa aa rhäkt bä qa er nanokt ka bä vuk sä iom nävä iomäkt ama värhäm. Bä sa nga qa qot na aa rhäbañ sämät kä säsurqa aa saqong näkt ka mu aa rhäkt mät ngät dä sa qä snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga ngiat lu guani?” ²⁴ Dä sa qä säsurqa qa ñäm dävit näkt ka qoar toqortäqyia, “Nguat lu ama ruvek sokt di rha rhoqor ama ngämung i ngät tet.”

²⁵ Dä saqi as ma Jisas ka mu aa rhäkt mät ka ruqa aa saqong dä soknga aa saqong ngä ñäm bä aa saqong di märäs pät a ngät bä qät lu iarhongäkt moe mamär. ²⁶ Dä ma Jisas ka rhäk na qa säva aa vät i qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Qale ngi namon sämät ama värhäm.”

Ma Pita Qa Sameng Mamär I Ma Jisas Di Ma Krai
(8:27-30 / Mat 16:13-20 / Luk 9:18-21)

²⁷ Mamär dä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rha met säva ama värhap ama gaini na ap pät ama ivärhäs tage na ama värhäm ama lel äm ma Sisaria Filipai. Bä nga varhäm arha iska dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ngu lu ngäda ama ruvek ti goar i aingo di auge na ngo?”

²⁸ Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Arhani di rhi goar i ainge di ma Jon ama Baptais dap arhani di rhi goar i ainge di ma Elaija dap koki as arhani di rhi goar i ainge di akni nävät ma Ngämuqa aa vämginarha.”

²⁹ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Dap aingän di ngän du angän snäng i auge na ngo?”

Dä ma Pita qa muvät toqortäqyia, “Ainge di ma Krai.”

³⁰ Dä ma Jisas ka mugem da ma ama qrot iva qale rhi nasameng bä ba aung sävät a qa.

Ma Jisas Ka Sameng Sävat Aa Tñäpki Dä Nasot Diva Qa Rhäranas

(8:31-33 / Mat 16:21-23 / Luk 9:21-22)

(8:34-38 / Mat 16:24-28 / Luk 9:23-27)

³¹ Dä ma Jisas ka nasäng i qä su aa mudäsaqongda i ma Ruqa aa Emga diva qä rha ama märän maos maos masirhat bä va ama morta rhi na ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama

Skraipkäna diva rha rher mä qa bä va rhi veng ga. Näkt pa nasot ama qunäng ama dävauung dä va ma Ngämuqa qa rhäranas na qa. ³² Qa muqunäga mamär sävät iaqyäkt aa tñäpki dä ma Pita qa rhäqoar sä qa sä nas bä qa rhäkne vät a qa sä iaqäkt aa muqunäga.

³³ Sukt di nga vät ama qäväläm gärqomni i ma Jisas ka rhong bä qa ñäm sävät aa mudäsaqongda dä qa rhäkne vät ma Pita na ama enge ama qrot ngät toqortäqyia, “Sämga, ngia rhet säng gua rhäng. Ainge di ngit päs nas mäni gua iska inguna sa rhak täkt gi snängaqa di qaku qa nage ma Ngämuqa dap ka nage ama ruvek.”

³⁴ Dä qosaqi qa mes ama guläñgi sä ne na aa mudäsaqongda sagem mes näkt ka goar na rha rhoqortäqyia, “Nga nani aung gärakni iva qat tet nasot a ngo di mamär iva qä qyiradeng na nas dap pa qä rha aa sämänanamuqa bä qät päs gua rhäng. ³⁵ Inguna aung gärakni i nani a qa iva qä sangar vät aa iar mamär diva qa rhusäng sä ngät nasot. Dap iaqäkt kärak i qät kyiradeng na aa iar bä ba ngo dä bä bä ma Ngämuqa aa enge diva qa rhumaiar ngät. ³⁶ Va mamär vät ama ruqa na agiqa qre i mänamär sä qa nage ama ivätki at kärhong moe dap kábäs na aa iar? ³⁷ Inguna ngu lu agini qärqäni i mamär vät ama ruqa iva qä vodäm

ini ivakt iva saqi qa rhän bät aa iar?

³⁸ “Bä nga mäni rhit täkt ama qoengait nä rhärha rhäkt ama ruvek di ngakt bä nga anga ruqa di aqlus pät a qa na ngo bä na gua enge di ma Ruqa aa Emga diva aqlus pät a qa na qa vät ama qäväläm gärqomni i qa rhän ba aa mamäk aa murhämeska qä na ama qumärqumär ta mamär ama enselqäna.”

9

¹ Näkt kosaqi ma Jisas ka goar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i arhani nävät a ngän däkt kärarhae i ngänät mair diva as kaku rhi nañäp dap as pa rhi lu ma Ngämuqa aa Muräktpämi i sa ngä män sa angät krot.”

Ma Jisas Aa Nämñämgi Qia Män Maos
(9:2-13 / Mat 17:1-13 / Luk 9:28-36)

² Nasot ama qunäng ama ngärhäqyet da sägäk dä ma Jisas ka rhäqoar sä ma Pita qä nä ma Jems näkt ma Jon bä ma Jisas ka er nanokt ta bä dang däm da säda ama damgi ama uiu qi bä sokt ta sä nas. Bä nga sa äkt dä ma Jisas aa nämñämgi qia män maos da arhä saqong. ³ Bä aa boi di ngä män i qaliqalae vät a ngät i ama qulum ngät mamär i nak sa qaku mamär vät anga ruqa nävät ivät iva qä rhor anga boi bä ngä nañäm doqor ngät. ⁴ Bä nasot dä väs dä ma Elaija qä nä ma Moses gem da bä rhat tamän särhä ma Jisas.

⁵ Dä ma Pita qa goar nä ma Jisas toqortäqyia, “Qamorqa, ama mär toqoräkt i qali lut täkt. Bä rhäkt diva u rhair na anga mämairväm anga dövagukt iva aktni bä ba nge dap aemni bä ma Moses kä nä ma Elaija.” ⁶ Ma Pita qat tamän doqoräkt inguna qa qä nä ma Jems dä ma Jon di rhäqäp ta na ama tlenga bä qaku qat dräm iva qa rhamän doqor mäniekt.

⁷ Dä ama eqoeqi qia män bä qia ong ma Jisas kä nä ma Elaija näkt ma Moses näkt akni ama eguinga qa män näva ama eqoeqi i qä goar toqortäqyia, “Rhak täkt di ngua emga qärak i sa gua snäng bät a qa masirhat. Ngänät nari nämät ka!” ⁸ Dä qop äkt pät iomäkt ama qäväläm i nga rha ñäm namet a nas dä qaku rha lu aung dap sokt ma Jisas.

⁹ Näkt nga rhoqoräkt i arhar sä rha vät ama damgi dä ma Jisas ka von da rha ama enge na ama mugem ama qrot ngät iva qale rhi nasameng bä ba aung sävät iomäkt ama qäväläm gärqom i sa rha lu äm bä dängdäng i ma Ruqa aa Emga sa qa märanas nämät ama tñäpki. ¹⁰ Dä soknga rha sangar sävät iangärhäkt ma Jisas aa enge gem mes bä rhat tamän särhäm ne i vadi va rhi räm i mäniekt bä ma Jisas ka goar i ma Ruqa aa Emga diva qa rhäranas nämät ama tñäpki.

¹¹ Dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ama Skraipkäna rhi goar i mamär

iva ma Elaija qa er qa rhän näkt nasot dä sä ma Kraiss?”

¹² Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nak koki ma Elaija diva qa er qa rhän ivakt iva qa rhumamär nä iarhongäkt moe. Dap kosaqi mäniekt bä sa mudu ma Ngämuqa aa enge qärangät i sa rha säm a ngät di ngät tamän i ma Ruqa aa Emga diva qä rha ama märänga masirhat bä va rha rher mä qa?” ¹³ Dap ngu qoar na ngän i sa ma Elaija qa män bä sa rha mualat sä qa varhäm arhä snängaqa i varhäm ama enge qärangät i mudu rha säm a ngät sävät a qa.”

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Iauska Mät Ka Ama Rhoemga

(9:14-29 / Mat 17:14-21 / Luk 9:37-43)

¹⁴ Bä nga sa evär däm da sage ma Jisas aa mudäsaqongda i mai rha met daqule rha dä rha lu ama guläñgi ama mor qi namet a rha dap ama Skraipkäna rhi nä ma Jisas aa mudäsaqongda di rhit beng bät a ne na ama enge.

¹⁵ Bä nga ama ruvek ta lu ma Jisas dä qräk mät ta mamär nävät a qa dä rha moe rha lir ta ang sagem ga ivakt iva rhi sameng na arhä märmärgem sävät a qa. Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia,

¹⁶ “Aingän ngän na ama Skraipkäna ngänit beng bät a ne na ama enge sävät agiqa?”

¹⁷ Dä akni ama ruqa näva ama guläñgi qa muvät pät a

qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, ngua män sä ngua emga qarak i ama iauska qa e mät ka bä qa väsärha aa enge bä qaku qat tamän. ¹⁸ Bä nga vät ama qäväläm gärqomni i ama iauska qat tualat na qa na ama qrot dä qät don na qa sävät ivät bä vukpuk sa ama goaräm mät ka näkt kät nes aa qeng angärha rem na ne dap rändrän bät a qa. Dä ngua nän gi mudäsaqongda iva rhi qutmäs ama iauska nämät ka sokt di qaku mamär vät a rha.”

¹⁹ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ai, aingän di ama qoengait na ama ruvek kärarhae i qaku angän anga qatnanakt. Ngu lu va qale ngo gem ngän bä dängdäng gäsnia? Dä qosaqi va ngut ta ama märänga sä ngän bä dängdäng gäsnia? Ngäni rha ama rhoemga sagem ngo.”

²⁰ Dä rha män sa ama rhoemga sagem ga. Bä nga vät ama qäväläm gärqomni i ama iauska qa lu ma Jisas dä qa rhon nä qa rhoemga masägos na ama inirqi. Qa rhoemga di arpus na qa bä qät näpgoer na nas pät ivät dap pukpuk sa ama goaräm mät aa vängi.

²¹ Dä ma Jisas ka snanbät sä qa rhoemga aa mam doqortäqyia, “Qäsnia dä rhak täkt ka nasäng bä qale qa rhoqor täkt?”

Dä aa mam ga muvät toqortäqyia, “Nak sa qa nasäng mudu i ama rhoemga na qa.

²² Bä ama iauska di ngäda sai dä qät don na qa sämät

ama mudam bä qop säva rigi ivakt iva qä veng ga. Dap ngakt bä nga mamär vät a nge iva ngia rhualat nä guani dä va ngi lavuqi na un dä ngia rhatnärhäm un.”

²³ Dä ma Jisas kä qoar nä qa rhoemga aa mam doqortäqyia, “Mäniekt bä ngi qoar na ngo i, ‘Nga mamär vät a nge?’ Diva ngu qoar na nge i iarhongäkt moe di mamär iva irhong ngä rhän bä sävetka qärakni i qat nanakt.”

²⁴ Dä nak kop äkt dä qa rhoemga aa mam ga nok masirhat i qä qoar toqortäqyia, “Aingo di nguat nanakt. Ngia rhatnärhäm ngo sä gu qatnanakt iva ama qrot ngät.”

²⁵ Bä nga vät ama qäväläm gärqom i ma Jisas ka lu ama gulänği na ama ruvek kärerhani i rhi ngang sagem ga qä nä qärqiom dä qa rhäk na ama iauska na ama enge ama qrot ngät toqortäqyia, “Ainge ama iauska qärak i ama däng bät a nge dä qaku ngiat tamän di ngut kutmäs a nge. Vuk sä nge nämät ka näkt saqi as kale ngi namon sämät ka nasot.”

²⁶ Dä soknga ama iauska qa muqaiä näkt ka rhästäs ka rhoemga na ama inirqi bä vuk sä qa bä qa rhoemga di qa rhoqor aung gärakni i sa qa ñäp bä ama rhäqäp na rha rhi qoar i, “Sa qa ñäp.” ²⁷ Sökt di qop ma Jisas ka sangar da aa rhäkt näkt ka mair na qa bä qa mair.

²⁸ Bä sa nga nasot i ma Jisas ka mon säva vät dä aa

mudäsaqongda rhi snanbät sä qa rhoqoräkt i sökt ta rhoqortäqyia, “Mäniekt bä qaku mamär vät a ut iva urhi qutmäs iaqäkt ama iauska?”

²⁹ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Rhangät täkt ama iaus toqor täkt diva sökt ngänit kutmäs a ngät na ama nän.”

Saqi As Ma Jisas Ka Sameng Sävat Aa Tñäpki Näkt Nasot Diva Qa Rhäranas

(9:30-32 / Mat 17:22-23 / Luk 9:43-45)

³⁰ Dä sa rha met nae nävät iosäkt ama ivärhäs bä rha met da ama ivärhäs angärha ron ma Galili. Rhoqoräkt di ma Jisas di qaku nani a qa iva aung gä naräm i qale rha äkt

³¹ inguna rhoqoräkt di qä su aa mudäsaqongda i qat tamän särhäm da rhoqortäqyia, “Ma Ruqa aa Emga diva rhi vodäm ga sämät ama ruvek arhä rhäkt bä va rhi veng ga. Näkt pa nasot ama qunäng ama dävauing dä va qa rhäranas.” ³² Sökt di qop aa mudäsaqongda di qaku qunäga vät a rha sä iangärhäkt aa enge. Dä qosaqi qaku rha snanbät sä qa närhäm ngät inguna rhit len.

Auge Di Ama Vit Na Qa Mamär

(9:33-37 / Mat 18:1-6 / Luk 9:46-48 / Luk 22:24-27)

(9:37 / Mat 10:40-42)

³³ Bä sa nga rha män e ma Kaperneam bä nga vät ama qäväläm gärqom i qale ma Jisas kä na aa mudäsaqongda va ama vätka dä qä snanbät

sä rha rhoqortäqyia, “Ngu lu mai ngänit beng bät a ne sa agiqa inamuk parhäm ama iska?” ³⁴Qa snanbät sä rha dä qop mänadin däm da inguna mai di rhit beng bät a ne i auge nävät a rha di ama vit na qa mamär.

³⁵ Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas ka muqun dä qa mes aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bä nga aung nani a qa iva ama narhoerqa na qa di iaqäkt diva qä säm ama gaini na nas mamär näkt pa qale qa va ama ruvek moe arha rem.”

³⁶ Dä qa sangar da ama rhoemga aa rhäkt bä qa mair na qa da arhä saqong. Näkt nga qa qärhäkt dä qa rhoemga dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, ³⁷ “Aung gäarakni i qä rhar sa anga rhoemga rhoqor tak täkt sagem mes nävät gu ngärhipki di sa qä rhar sä ngo. Dap aung gäarakni i qä rhar sä ngo sagem mes di qaku sokt kä rhar sä ngo dap kosaqi qä rhar sä iaqäkt karak i sa qa rhäk na ngo sarhe.”

Aung Gäarakni I Qaku Qat Tair Särhäm Ut Di Qa E Vät Aut Käge

(9:38-41 / Luk 9:49-50)

(9:41 / Mat 10:40-42)

³⁸ Dä ma Jon Gä qoar toqortäqyia, “Qamorqa, ut lu akni ama ruqa i qät kutmäsa ama iaus nävät gi ngärhipki dä ut koar na qa iva qale qä natmualat toqoräkt inguna qaku qa nävät a ut.”

³⁹ Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Qale ngän dair särhäm ga inguna qaku aung gäarakni i qat tualat na anga nañis ngät anga lat nävät gu ngärhipki di mamär iva nasot dä qa rhamän bät anga enge anga vu ngät sävät a ngo.” ⁴⁰ Inguna aung gäarakni i qaku qat tair särhäm ut di qa e vät aut käge. ⁴¹ Bä nguut tamän särhäm ngän na ama engätki i aung gäarakni i qät bon aung nävät a ngän da anga ringini anga gaini inguna ngän nämäni ngo di ngätki i qoki va qä rha aa rhitsek.

Ama Rhonsävät Säväta Ama Ruvek Kärarhani I Rhi Rhoer Nanokt Arhani Bä Sämät Ama Vuirhong

(9:42-48 / Mat 18:7-9 / Luk 17:1-2)

(9:50 / Mat 5:13 / Luk 14:34-35)

⁴² “Auge qarak i qat täqäne sa akni nävät tärhae rhäkt ama rhoes karak i qat nanakt na ngo bä sämät anga vuini di vadi mai mamär iva rhi er ti qop sa anga märän bäm ga anga duiqa vät aa qän näkt ti rhon na qa säp garäska. ⁴³ Dä ngakt bä ngia rhäqyet ngärhi rhartäm sä nge bä sämät anga vuini dä va ngi rhodäkt sä et nae. Inguna ama mär toqoräkt iva ngia rhon säva ama iar ama sokt täm ngät i ama suktäkt pät a nge. Dap ama vu rhoqoräkt iva ngiat tet sä gia rhäqyisem moe bä sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs

ama sok tä bäs. ⁴⁴ * ⁴⁵ Dä ngakt bä gia qäraet ngärhi rhartäm sä nge sämät anga vuini dä va ngi rhodäkt sä et nae. Inguna qoki ama mär toqoräkt iva ngia rhon säva ama iar ama sok täm ngät i suktäkt pät a nge. Dap ama vu rhoqoräkt iva ngiat tet nä gia qaristem moe sokt diva rhi rhon na nge sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs. ⁴⁶ † ⁴⁷ Dä qosaqi ngakt bä gi saqongaqa qä rhartäm sä nge bä sämät anga vuini dä va ngia rhar täm ga nae. Inguna ama mär toqoräkt iva ngia rhon säp ma Ngämuqa aa Muräktpäpäm sokt sa ama saqongaqa ama sägäk dap ama vu rhoqoräkt i gi saqongaiom ama udiom sokt diva rhi rhon na nge sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs ⁴⁸ kärqosni i äkt di 'ama qlap pät ama ruvek asägäk asägäk di qaku ngärhit ñäp dap ama mudäbäs di äs ngät dang basägos bä qaku anga tpäsini.'

⁴⁹ "Ama ruvek moe diva rhi rhon bät a rha na ama rhäptäpki rhoqor tit don na ama qyiräpki vät ama tmäs."

⁵⁰ "Ama qyiräpki di ama mär qi sokt di ngakt bä rhäksot na at märmät dä ngu lu va saqi as arha anga märmät ngä rhän doqor

mäniekt? Mamär iva qale ama qyiräpki väm ngän bä va ama bulap mänguräp mä ngän."

10

Ama Bäñmät Da Ama Ngärhaegurhini Angärha Ron

(10:1-12/Mat 5:31-32/Mat 19:1-12/Luk 16:18)

¹ Dä sa ma Jisas ka met nävät iosäkt ama ivärhäs bä qa mon säda ama ngärhäkka ma Judia aa ron bä särhage na ama rigi ma Jordan. Dä saqi as ama gulañ na ama ruvek ta män sagem ga. Dä qä su rha saqi rhoqor varhäm gärangätäni aa lat.

² Dä arhani ama Farisiqäna rha män bä rha siqut na qa i rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Nga maräkt toqoräkt parhäm ma Ngämuqa aa Muräkt iva akni ama ruqa qä qutmäs aa egutki?" Dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, ³ "Mudu ma Moses ka von ngän da ama muräkt toqor mäniekt?"

⁴ Dä rha qoar na qa rhoqortäqyia, "Ma Moses di qa rhares iva ama ruqa qä säm ba ama abuqit na ama bäñmät sage aa egutki näkt kähäk na qi."

⁵ Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, "Ma Moses ka säm iangärhäkt ama

* **9:44** Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qaku ini e väm ngät. 'Vät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs di ama qlap di qaku ngärhit ñäp dap ama mudäbäs di qaku rhäk täksot na äs.' † **9:46** Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini ini angät käväläm di qaku äm e väm ngät. 'kärqosni i ama qlap di qaku ngärhit ñäp dap ama mudäbäs di qaku rhäk täksot na äs.'

muräkt dinguna nävät a ngän gärrhae i ama qrot angän bäs. ⁶ Dap mudu vät ama rhari-mini di 'sa ma Ngämuqa qa säm ama ruvek i ama gamoe dä ama evop.' ⁷ 'Rhoqoräkt bä va ama gamoeqa qa rhet daqule aa mam dä aa nan bä va västämne na iom gä na aa egutki* ⁸ bä va sägäk na iom.' Bä äkt i saqi as kaku ama udiom na iom dap kinak sa in män i ama sägäge ama släqyige na iom. ⁹ Dä soknga qale aung anga ruqa qä namat mät ianiäkt kärqäni i sa ma Ngämuqa qa västämne nä ini."

¹⁰ Dä saqi as nga rhoqoräkt i qale ma Jisas kä na aa mudäsaqongda va vät dä aa mudäsaqongda rhi snanbät sä qa närhä iangärhäkt aa enge. ¹¹ Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, "Aung gäarakni i sa qa qutmäs aa egutki bä qa mät aktni di qä qavatnävlägut sävät a qi. ¹² Dä qosaqi ngakt bä sa qia qutmäs arha egutka bä qia mät aktni di qi qavatnävlägut."

Ngäni Rhares Pät Ama Rhoes Arha Rhäng Iva Rhat Tet Sagem Ngo

(10:13-16 / Mat 19:13-15 / Luk 18:15-17)

¹³ Ama ruvek sa rhat dän sa arhä rhoes sage ma Jisas ivakt iva qat tu aa rhäkt pät a rha. Sokt di

ama mudäsaqongda rha mair särhäm da.

¹⁴ Bä nga ma Jisas ka lu rhoqoräkt dä qaku mär gem ga. Dä qa qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, "Ngäni rhares pät ama rhoes arha rhäng iva rhat tet sagem ngo dap kale ngän dair särhäm da inguna ma Ngämuqa aa Muräktpäm di ngät bä bä iarhakt kärarhae i rha rhoqor tärha rhäkt ama rhoes. ¹⁵ Nguat tamän särhäm ngän na ama engäkkti i auge qarak i qaku qä narha ma Ngämuqa aa Muräktpäm doqor anga rhoemga diva qaku qä namon säväm ngät."

¹⁶ Ma Jisas ka märhamän doqoräkt näkt sa qät ta ama rhoes bä qat tu aa rhäkt pät a rha dap kat dodämne na rha.

Ama Evänga Ama Qärhong Bät A Qa

(10:17-31 / Mat 19:16-30 / Luk 18:18-30)

¹⁷ Nga ma Jisas kä nasäng i qat tet parhäm aa iska dä akni ama ruqa qa ang masirhat sagem ga bä qa an da aa quum sä nas gem ga dä qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Qamorqa ama mär qa, ngu lu va ngua mäsana äkt iva dängdäng dä bä ba ngo na ama iar ama sok tam ngät?" Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia,

¹⁸ "Mäniekt bä ngiat tes ngo i ama mär qa na ngo? Qaku aung di ama mär qa

* **10:7** bä va västämne na iom gä na aa egutki Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini ini angät käväläm di qosaqi rha säm a äm sae.

dap sokt ma Ngämuqa. ¹⁹ Sa ngiat dräm ama Muräkt nage ma Ngämuqa qärangät i ngät tamän doqortäqyia, ‘Qale ngi veng dä qale ngi qavatnävätlägut dä qale ngi sua dä qale ngi iras na anga engirhong säda arhani arhä väs dä va ngit kutdrir sävät gi mam dä gi nan.’ ”

²⁰ Dä qarak ka ruqa qa goar nä ma Jisas toqortäqyia, “Qamorqa, rhangät täkt ama muräkt moekt di sa nguat tet parhäm ngät mänasäng mudu i ama rhoemga na ngo bä qoki as täkt.”

²¹ Dä ma Jisas ka ñäm sävät kärak dap kät lavuqi na qa masirhat dä qa goar na qa rhoqortäqyia, “As ama sägäni nga e qärqäni i mamär iva ngia rhualat nä ini. Ngia rhet bä va ngi vodä gi qärhong moe bä ngi von ama tläktä dä va ngi rha ama mämägän dävuik. Näkt pa ngi ang bä ngit päs gua rhäng.”

²² Bä nga qa ruqa qa nari rhoqoräkt dä qa met i airäs ka inguna qa di ama qärhong bät a qa masirhat.

²³ Dä ma Jisas ka ñäm namet a nas näkt ka märhamän särha aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Ama qrot masirhat ge ama qärhongbärharha iva rha rhon säp ma Ngämuqa aa Muräktpäp.” ²⁴ Dä ma Jisas aa mudäsaqongda di qräk mät ta nävät ma Jisas aa enge. Sokt di saqi as ma Jisas ka märhamän doqortäqyia, “Arhoses, ama qrot ka ama iska mamär ba anga ruqa

iva qa rhon säp ma Ngämuqa aa Muräktpäp. ²⁵ Ama qrot masirhat ge ama kamel iva qa rhon mät anga liqini va anga släpki qäraktni i rhit kutäm na qi at täväs dap sa ama qrot masirhat mamär ge ama qärhongbärharha iva qa rhon sävä ma Ngämuqa aa Muräktpäp.”

²⁶ Dä aa mudäsaqongda di nak sa qräk mät ta mamär dä rhi goar na qa rhoqortäqyia, “Di rhoqoräkt di qop pa sirhäkt ngu lu va auge diva qä rha ama mumaiar?”

²⁷ Dä ma Jisas ka ñäm sävät a rha näkt ka goar toqortäqyia, “Agini qärqäni i qaku mamär vät ama ruvek nä ini di mamär vät ma Ngämuqa nä ini. Inguna ama lat moe di mamär vät ma Ngämuqa nä ngät.”

²⁸ Dä ma Pita qa nasäng i qat tamän särhä ma Jisas toqortäqyia, “As ngi lu i aiut di sa ut met daqule aut kärhong moe bä ut päs gia rhäng!”

²⁹ Dä ma Jisas ka muvät päp aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i iarhakt moe qärrarhae i sa rha met daqule arha vät ura arha matpek ura arha läktpek ura arha morta ura arhä rhoes ura arha ivätki ivakt iva rhit päs gua rhang bä rhi sameng na ama sameng ama mär ngät ³⁰ diva rhi rha savit na ama handret nä imek täkt mäni rhäni rhäkt ama rhodämini qärqäni i as tat däqäm i ama vät dä ama ngärhamatpek dä

ama ngärhaläktpek dä ama ngätnanäkkina dä ama rhoes dä ama ivärhap ngä na ama märänga ura ama rhäksärhäm mavängam nage ama ruvek. Dap pät ama rhodäm nasot dä va rhi rha ama iar ama sok täm ngät. ³¹ Sokt di ama rhäqäp na rha qärrarhani i rhi rhoer täkt diva dängdäng na rha mamär dä ama rhäqäp na rha qärrarhani i dängdäng na rha mamär täkt diva rhi rhoer.”

Ama Däpguamek Na Äs Kärqosni I Ma Jisas Ka Märhamän Säväät Aa Tñäpki
(10:32-34 / Mat 20:17-19 / Luk 18:31-34)

³² Ma Jisas kä rhoer nanokt aa mudäsaqongda rhi na ama ruvek näva ama iska sae ma Jerusalem dä aa mudäsaqongda di qräk mät ta rhoqoräkt dap ama ruvek kärarhani i rhit päs arha rhäng di qänäskänes ta nävät iangärhäkt aa enge. Dä saqi as ma Jisas ka rhäqoar sa ama ngärhäqyisem da udiom na rha sä nas bä qä sameng ba rha säväät iomäkt ama qäväläm gärqomni iva äm ngä rhän bät a qa i qa sameng doqortäqyia, ³³ “As ngäni lu i sa ut tet tävit sae ma Jerusalem bä va ma Ruqa aa Emga diva rhi vodäm ga sämät ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkäna arhä rhäkt. Bä va rhi rhares pät aa rhäng sämät ama tñäpki näkt pa rhi vodäm ga ba ama Jentailqäna ³⁴ qärrarhani iva rhat tuma qa näkt pa rhit kot pät a qa bä va

rha rhäranäs ka näkt pa rhi veng ga. Näkt pa nasot ama dävauung ama qunäng dä qa rhäranas.”

Ma Jems Kä Nä Ma Jon Ina Nän Sage Ma Jisas
(10:35-45 / Mat 20:20-28)

³⁵ Nasot dä ma Jems kä nä ma Jon ma Sebedi aa imiom in män sage ma Jisas dä ini qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, nani a un iva ngia rhualat na agini qärqäni iva as uni nän nge rhäm ini.”

³⁶ Dä ma Jisas ka snanbät toqortäqyia, “Nani a en iva ngua rhualat na agiqa ba en?” ³⁷ Dä in muvät toqortäqyia, “Mamär iva ngi rhares iva mugas dä gi murhämeska aa ron dä va un duqun iva ak dä gi sael dap ak dä gi märmär.”

³⁸ Dä ma Jisas ka qoar na iom doqortäqyia, “Aien di qaku inät dräm agini ianiäkt kärqäni i ini nän däm ini. Nga mamär vät a en iva ini nakt nämät ama kap na ama märänga qarak iva ngu nakt nämät ka ura nga mamär vät a en iva ini rha ama baptais na ama tñäpki qärangät iva ngu rha ngät?”

³⁹ Dä in muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Mamär vät a un.”

Dä ma Jisas ka qoar na iom doqortäqyia, “Va ini nakt nämät ama kap kärak iva ngu nakt nämät ka bä va ini rha ama baptais na ama baptais kärangät iva ngut ta ngät ⁴⁰ dap iomäkt iva aung ga rhuqun dä gu märmär ura aung dä gu sael di qoki qaku mamär iva ngu namuräkt

toqoräkt. Iamemäkt ama mämugunimem di qoki bä bä iaiomäkt kärqiom i sa ma Ngämuqa qa rhäkmu nä imem bä ba iom.”

⁴¹ Bä nga ma Jisas aa mudäsaqongda arhani ama ngärhäqyisem na rha rha nari rhoqoräkt dä rha nasäng i rhir qur ma Jems kä nä ma Jon. ⁴² Dä qa mes ta sagem mes näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Sa ngänät dräm i iarhakt kärarhae i mädräm sä varhäm i ama tpäskenarha bä ba ama Jentailqäna di qoki rhat turäkt täm da masirhat bä arha moräsna rha di rhat sangar a rha na ama muräkt ama qrot ngät daver mä rha. ⁴³ Dap kinak mänguräp mä ngän diva qale rhoqoräkt. Dap aung gäarakni i nani a qa iva ama moräs na qa mänguräp mä ngän di qoki va qale qa va angäna rem ⁴⁴ bä aung gäarakni i nani a qa iva ama narhoer qa di qoki va qale qa va ama ruvek moe arha rem. ⁴⁵ I qäqi ma Ruqa aa Emga di qaku qa män ivakt iva ama ruvek tat tualat bä ba qa dap kinak ka män ivakt iva qat tualat ba ama ruvek bä va qä voda aa iar ivakt iva qä rhäksasot ama rhäqäp na rha.”

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Säsurqa Ma Bartimeus (10:46-52 / Mat 20:29-34 / Luk 18:35-43)

⁴⁶ Nasot dä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rha män sae sämät ama varhäm ama moräm ma Jeriko. Bä nga vät ama qäväläm gärqomni i ma Jisas kä na aa mudäsaqongda näkt

ama guläñgi ama mor qi na ama ruvektat tet nävä iomäkt ama moräm ama varhäm dä akni ama säsurqa qäarak i rhat tes ka i ma Bartimeus ma Timeus aa emga di qat muqun e vät ama iska aa rhäkt dap kä nän dä ligär toqor vasägos i qat tualat. ⁴⁷ Bä nga vät ama qäväläm gärqomni i qa räm i ma Jisas nae ma Nasaret di iaqäkt kärak i qat tet dä qa nasäng i qät näs tävuk toqortäqyia, “Jisas ma Devit aa emga, ngi lavuqi na ngo.” ⁴⁸ Dä ama rhäqäp na rha ama ruvektit näs täm ga dä rhi qoar na qa iva mänadin däm ga sokt di nak kät näs masirhat toqortäqyia, “Ma Devit aa emga na nge, ngi lavuqi na ngo.”

⁴⁹ Dä ma Jisas ka mair bä qa qoar na aa mudäsaqongda rhi na ama ruvek toqortäqyia, “Ngän des ka sagem ngo.”

Dä rha näs sage qä säsurqa rhoqortäqyia, “Mär gem nge! Ngia rhäranas! Ma Jisas kat tes nge!” ⁵⁰ Bä nga qäarak ka nari rhoqoräkt dä qa rhon na aa boiqi ama uui qi näda aa lang särhage dap ka märanas masägos bä qa met sage ma Jisas. Dä ma Jisas ka snanbät sä qa rhoqortäqyia,

⁵¹ “Nani a nge iva ngua rhualat na agiqa bä ba nge?”

Dä qä säsurqa qa muvät toqortäqyia, “Qamorqa, vadi va nguat nañäm.”

⁵² Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhet, gi qatnanakt di sa ngä mumäräs pät a nge.”

Vät iomäkt ama qäväläm dä qop kärak ka ñäm masägos bä qat tet nasot ma Jisas parhäm ama iska.

11

Ma Jisas Ka Mon Sae Ma Jerusalem

(11:1-10/Mat 21:1-11/Luk 19:28-44/Jon 12:12-19)

¹ Bä nga ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhat tet bä sa glaqot na ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem dä rha män bät ama värham ama lel am ma Betfage dä ma Betani mäni ama damgi ama gaini na qi ama Damgi na ama Olip. Dä ma Jisas ka rhäk na aa mudäsaqongioma ama udiom ² i qä qoar na iom doqortäqyia, "In det säp iomäkt ama värhäm ama lel äm gärqomni i äm nga e vä in gamäs bä nak kop as pa rhoqoräkt i inät don sävä bäm dä va in dän bät ama donki ama rhoem ga qarakni i sa rha qop sä qa sae i as mudu qaku aung ga muqun bät aa rhäng. Dä ini rhäväkt sä qa näkt in dän sä qa sarhe. ³ Dap ngakt bä aung gä snanbät sä en doqortäqyia, 'Mäniekt bä in dualat toqoräkt?' dä va ini qoar na qa rhoqortäqyia, 'Ma Engeska nani a qa na qa näkt pa saqi qä lir qä evär däm ga.'"

⁴ Dä in met bä in män bät ama donki ama rhoem ga dalek mäni ama iska qarakni i sa rha qop sä qa bä nga rhoqoräkt i inät täväkt sä qa ⁵ dä arhani ama ruvek i rhat mair e rha snanbät toqortäqyia, "Inät täväkt sä

iaqäkt ama donki iva iva?" ⁶ Dä in muvät pät a rha rhoqor varhäm ma Jisas aa enge qarängätni i qa qoar na iom. Dä ama ruvek ta rhares pät ina rhäng bä in met sä qä donki. ⁷ Bä in män sä qä donki ge ma Jisas dä in don nä in baulem ama uiu em bät aa rhäng dä ma Jisas ka muqun bät aa rhäng. ⁸ Dä ama rhäqäp na rha ama ruvek ti vreng arhä boi ama uiu ngät pät ama iska dap arhani rha rhodäkt sa ama ngämung angät ngärhäqyitnäk sä itnäk angä rhäkt bä rhi aneng itnäk pät ama iska. ⁹ Näkt iarhakt kärarhae i rhi rhoer bä qararhani i dängdäng na rha di rhit näs toqortäqyia,

"Hosana!"

"Mamär iva ama modämne sävät tak täkt kärak i qat dän nävät ma Engeska ma Ngämuqa aa ngärhipki!"

¹⁰ "Mamär iva ama modämne sävät aut mamäk ma Devit aa muräktpäm gärangätni i ngät dän!

Bä va ngi rha ama vitnaqa aa mämugunäs i mudu nasot aut mamäk ma Devit!"

"Hosana, ama ansäs sage ma Ngämuqa rhävuk da ama usäpki arha ron!"

¹¹ Ma Jisas ka mon sae ma Jerusalem bä qa met bä säva ama ansäspämgi ama mor qi bä qa lu iarhongäkt moe väm gi sokt di sa nguna rhoqoräkt di sa säpbängang mamär dä qop ka met nämät ama värhäm ama mor äm gä

na aa mudäsaqongda bä sae ma Betani.

Ma Jisas Ka Märhamän Na Ama Enge Ama Qrot Ngät Säväät Ama Gosaqi

(11:12-14 / Mat 21:18-22)

¹² Vät ama qunäga duququ qaräc i ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhat tet nae ma Betani bä saqi sae ma Jerusalem dä ma Jisas di anoeng mä qa. ¹³ Rhoqoräkt dä sa qa näm dä qa lu ama gosaqi qaräcni i at tärhäkt di ama ngärhäqyitnäk nga e vät a ngät dä qa met iva qä näm säväät at täqän ivar arha anga gavam. Bä nga qa män bät kä gosaqi dä qa lu i qaku arha anga gavam dap soct ama ngärhäqyäm i as nguna qaku ama gos angät käväläm iva ngärhit sa. ¹⁴ Nasot dä qa märhamän särhä qä gosaqi rhoqortäqyia, "Mamär iva saqi as mirhup kaku aung gä namäs näväät ngia qän." Dap aa mudäsaqongda di rha nari qa i qa märhamän doqoräkt.

Ma Jisas Ka Qumär Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

(11:15-19 / Mat 21:12-17 / Luk 19:45-48 / Jon 2:13-22)

¹⁵ Bä sa nga rha män e ma Jerusalem dä ma Jisas ka mon säva ama ansäspämgi ama mor qi arha ivärhäm bä qa nasäng i qät kutmäs iarhakt kärarhae i rhit boda arhä qarhong bä säväät kärarhani i rhit bodäm bät arhongni e vä bäm. Bä qa

näpgoer nä qararhani i rhit kutsasorhane na ama ligär arhä lai dä qosaqi qa rhar da ama mämugunimek sä iarhakt kärarhae i rhit boda ama ituap arhä lai. ¹⁶ Näkt kaku qa rhares päc aung aa rhäng iva qät ta aa qarhong da ama ansäspämgi ama mor qi arha ivärhäm angärha ron. ¹⁷ Bä nga rhoqoräkt i qä su rha dä qa qoar toqortäqyia, "Nga sa qaku rha säm doqortäqyia, 'Gua vätki diva rhat tes ki i ama vätki na ama nän ba ama ruvek moe näväät ama ivätki?' Dap aingän di sa ngän mualat sä qi ma 'ama suarha arhä qeqi.' "

¹⁸ Dä ama priskäna ama moräs na rha dä ama Skraipkäna rha nari rhoqoräkt dä rhi nasäng i rhit näm nani anga iska iva rhi veng ma Jisas inguna rhit len ga i sa nguna ama gulänqi moe na ama ruvek di qräk mäc ta mamär näväät aa rhisu.

¹⁹ Bä sa nga rhoqoräkt i bängängäs dä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda saqi as evär däm da* nämät ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem ivakt iva rha rhas.

Ama Rhisu Näväät Ama Qek Däm Gi Ama Gosaqi

(11:20-24 / Mat 21:18-22)

²⁰ Bä nga vät duququs toqoräkt i ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhat tet dä rha lu qä gosaqi i qek däm gi bä samäk i at snagut. ²¹ Dä vuk päc ma Pita dä qa qoar nä ma

* **11:19** da Ma Mak ka säm dakt täct aa abuk näct nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däct ama qängärini angät käväläm di arhani näväät a rha di sa rha säm a äm doqortäqyia, 'ga.'

Jisas toqortäqyia, “Qamorqa, ngi lu! Qä gosaqi qäraktni i sa ngia märhamän särhäm gi na ama enge ama qrot ngät di sa qek däm gi!”

²² Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Mamär iva ngänät nanakt nä ma Ngämuqa.”

²³ “Nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i ngakt bä aung ga rhamän särhä rhakt täkt ama damgi rhoqortäqyia, ‘Ngia rhäranas bä säva ama garäska’ dap kaku aa snängaiom ama udiom dap kat nanakt i iangärhäkt aa enge diva engäktki na ngät diva qoki rhäkмамär toqoräkt. ²⁴ Bä nga rhoqoräkt dä ngu qoar na ngän i agini qärqäni i ngäni nän däm ini vät angäna nän dä ngänät nanakt i sa ngän da ini dä va ini ngä rhän ba ngän.

²⁵ “Dap nga ngänät mair dap ngäni nän näkt nga ama vu dä angäna ron na aung anga ruqa dä va ngäni qyiradeng bä ba qa ivakt iva angän mam na rhävuk pa qä qyiradeng na angäna vuirhong.” ²⁶ †

Rha Snanbät Sä Ma Jisas Närha Aa Qrot

(11:27-33 / Mat 21:23-27 / Luk 20:1-8)

²⁷ Dä saqi as ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rha män e ma Jerusalem bä nga rhoqoräkt i ma Jisas kat tet da ama ansäspämgi ama mor qi

arha ron dä ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkäna näkt ama morta rha män sagem ga. ²⁸ Näkt ti snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngiat tualat toqor täkt di na ama qrot nage auge? Auge qa von nge rhä rhangät täkt ama qrot?”

²⁹ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Va ngu snanbät sä ngän na ama sägängät ama snanbät. Näkt ngakt bä ngän duvät pät a ngo dä va ngu qoar na ngän i sa auge qa von ngo rha ama qrot iva nguat tualat nä rhärhong däkt. ³⁰ Ma Jon gä baptais pät ama ruvek di iangärhäkt di nga ngät na rhävuk ura ngät nage ama ruvek? Ngäni qoar na ngo.”

³¹ Dä rhat tamän särhäm ne sä iangärhäkt aa snanbät dä rhi qoar na ne rhoqortäqyia, “Ngakt bä urhi qoar i iangärhäkt ma Jon aa baptais di ngät na rhävuk dä va qä snanbät sä ut toqortäqyia, ‘Bä nga rhoqoräkt dä mäniekt bä qaku ngän mat maengäkt nämät ka?’ ³² Dap ngakt bä urhi qoar toqortäqyia, ‘ngät di ngät nage ama ruvek’ dä mamär iva urhit len ama ruvek inguna sa rha moe rhat lu ma Jon di nak koki akni ma Ngämuqa aa vämginaqa na qa.”

³³ Bä äkt i sa rha muvät pät ma Jisas toqortäqyia, “Qaku ut dräm.”

Dä ma Jisas ka qoar na

† 11:26 Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. ‘Dap ngakt bä qaku ngän naqyiradeng na arhani sa arha vuirhong dä va qosaqi qaku angän mamäk tak pono qä naqyiradeng na ngän sa angäna vuirhong.’

rha rhoqortäqyia, “Dä qosaqi ngo diva qaku ngu naqoar na ngän i nguat tualat nävät auge aa qrot.”

12

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävät Ama Latta Qärarhani I Rhit Lu Vät Ama Etki Na Ama Wain

(12:1-12 / Mat 21:33-46 / Luk 20:9-19)

¹ Dä ma Jisas ka nasäng i qat tamän särha ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkäna näkt ama morta na ama enge na ama siqut i qat tamän doqortäqyia, “Maos dä akni ama ruqa qa qutnanokt ama qauligleng bät aa etki qärqiglengni i rhat tes igleng i ama wain. Näkt ka mualat na ama surqa namet igleng dä qosaqi qa nges ama uqupka ama mor qa nanokt ama qauligleng angät gavam iva rhit täkbrät ngät e. Näkt kosaqi qa rhäk pät ama näski ama uiu qi ivakt iva ama latta rhat narhäksärha ama etki näda at täväs. Qa mualat toqoräkt näkt ka von arhani ama latta rha aa lat iva rhat tualat na ngät bä ba qa iva nasot dä va rha rhatmät ama qauligleng angät gavam iva angätni bä ba ama latta dap angätni va bä ba qa. Dap ka met sävät aosni ama ivärhäs.

² “Bä sa nga sräp ama etki dä qarak ka ruqa qa rhäk na akni ama latka sage qa latta ivakt iva qä rha aa nengäs na ama qauligleng angät gavam nagem da nävät aa etki. ³Sokt di rha sangar a qa näkt ta

arhäktgyäm sä qa näkt ta rhäk na qa dap kaku qa rha agung.

⁴ “Bä saqi as mamär dä qa ruqa qa rhäk na akni aa latka sagem da. Dä rha e da aa uväs bä rha von ga rha ama qluqi. ⁵Sokt di saqi as ka rhäk na akni aa latka rhoqoräkt sae dä rha veng ga. Dä qosaqi qa rhäk na arhani ama rhäqäp na rha sae dä qa latta vät aa etki di rha arhäktgyäm sa arhani dap arhani di sa rha veng da.

⁶ “Bä sa qa ruqa di sokt pät aa sägäk ama ruqa qa e iva as kä rhäk na qa. Iaqäkt ama sägäk di aa emga qarakni i aa snäng bät a qa mamär. Iaqäkt di ama dängdängini na qa qarakni i qa ruqa qa rhäk na qa. Bä nga qät täk na qa dä qat tamän doqortäqyia, ‘Iarhakt diva rhi qutdrir vät ngua emga!’ ⁷Sokt di nak ka latta nävät karak aa etki rha qoar na ne rhoqortäqyia, ‘Rhak täkt di iaqäkt karak iva qä rha ama etki nasot aa mam. Ngäni ang bä urhi veng ga dä va ba ut na ama etki.’ ⁸Dä rha sangar a qa bä rha veng ga näkt ta rhon na qa sä dalek na ama etki.

⁹ “Rhoqoräkt dä ngu lu va ama etki arha ik karakni i aa lat iangärhäkt na ama wain ga mäšana? Va qa rhän bä qä veng iarhakt ama latta dap pa qä von guavek tä iangärhäkt ama lat na ama wain. ¹⁰Nga sa qaku ngän mes ma Ngämuqa aa enge qarangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Ama duiqa qarak i mudu iarhakt kârarhae i rhat drâm dit tåk pät ama vät ta mer mä qa di nak kârak iaqäkt i rhäkt di ama qrot ama vätki nagem ga qarak i qat sangar a qi moe.

11 Qoki ma Ngämuqa qa mualat toqoräkt bä ut lu i iangärhäkt aa lat di ama mär ngät mamär da aut saqong’?”

12 Dä qä narhoerta di rhit ñäm nani anga iska ivakt iva rhi sangar ma Jisas inguna rha räm i sa qa märhamän na ama enge na ama siqutki di sävät a rha. Sa rha siqut iva rhi sangar a qa dä qaku inguna rhit len ama ruvek dä qop ta met daqule qa.

Ama Snanbät Säväät Iomäkt Iva Rhit Boda Ama Takes
(12:13-17 / Mat 22:15-22 / Luk 20:19-26)

13 Nasot dä rha rhäk na arhani ama Farisiqäna rhi na arhani ma Herot aa ruvek sage ma Jisas iva rhi irastäm sä qa i vadi va qa rhamän bät anga enge qarängätni i qaku maräkt ivakt iva rhi sangar a qa nävät a ngät. 14 Dä sa rha män ge ma Jisas dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, sa ut drâm i ngiat tamän bät ama engätki bä qaku qänäskänes nge sävät ama ruvek arhä mungäsnäng inguna ama ruvek arhä mämairimek di qaku imek ngä narut na nge. Dap kinak ngi su na ama engätki sävät ma Ngämuqa aa snängaqa ba ama

ruvek. Nga maräkt parhäm ama Muräkt iva urhit bon ma Sisar ta ama takes ura qaku? Mamär iva urhit bon da ama takes ura qaku?”

15 Sökt di ma Jisas ka räm arha irasini dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngäni siqut na ngo? Ngäni rha anga qunäga ama sägäk aa rhitsek angät ligäriige ba ngo ivakt iva ngu lu ige.”

16 Dä rha rha ama ligäriige rhoqoräkt ba qa näkt ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Auge aa iauski rhakt täkt pä m ige? Dä auge aa sämsäm dangät täkt pä m ige?”

Dä rha muvät toqortäqyia, “Ma Sisar.”

17 Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni von ma Sisar tä iarhongäkt kärqärhong i qoki ma Sisar aa qarhong dap pa ngäni von ma Ngämuqa rhä iarhongäkt kärqärhong i qoki ma Ngämuqa aa qarhong.” Bä nga ma Jisas ka qoar na rha rhoqoräkt dä qräk mät ta nävät a qa.

Ama Sadyusiqäna Arhä Snanbät Säväät Iomäkt Iva Ama Ruvek Ta Rhäranas Nämät Ama Tñäpki

(12:18-27 / Mat 22:23-33 / Luk 20:27-40)

18 Nasot dä arhani ama Sadyusiqäna rha män ge ma Jisas sa arhä snanbät bä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, 19 “Qamorqa! Mudu ma Moses ka sä m ama muräkt bä ba ut i ngakt bä nga aung anga matka qä ñäp daqule aa egutki dap kaku ina anga es dä va aa lätkka qa rhät

iaqyächt ama maqoski ivakt
iva qä sa vät a qi bä ba aa
matka. ²⁰ Maos dä qale ama
sägärhae ama ngärhäqyet da
udiom na rha ama gamoe.
Dä ama narhoerqa qa mät
ama evopki näkt ka ñäp
dap kaku aa anga es. ²¹ Dä
ama udiomnaqa qa mät ama
narhoerqa aa egutki sokt di
qosaqi qa ñäp daqule qi dap
kaku qa sa vät a qi. Dä qosaqi
qarak ama dävauingnaqa di
qosaqi rhoqoräkt. ²² Dä
qosaqi sa arhani rhämene
arha läktpek ama levaet na
rha di rha moe rha ñäp i
rha qutsasorhane gem gi. Bä
qoki rha moe ama ngärhäqyet
da udiom na rha di qaku
aung ga sa vät a qi. Dap
nga dängdäng dä qosaqi qa
ruqi qia ñäp. ²³ Va auge aa
egutki na qi mirhup pät ama
qäväläm gärqomni iva ama
ruvek ta rhäranas nämät ama
tñäpki inguna rha moe ama
ngärhäqyet da udiom na rha
sa rha mät a qi?”

²⁴ Dä ma Jisas ka muvät
pät a rha rhoqortäqyia, “Qaku
maräkt na angän snängaqa
inguna sa qaku ngänät dräm
ma Ngämuqa aa enge dap
kosaqi qaku qunäga vät a
ngän sa aa qrot. ²⁵ Inguna
nasot ama qäväläm gärqomni
iva rha rhäranas nämät ama
tñäpki diva qaku ama ruvek
ti namätlägut bä qosaqi va
qaku ama ruvek ti navon
da arhani ama ruvek sämät
ama ngärhaegurhini dap kinak
ta diva rha rhoqor ama
enselqäna na rhävuk da ama
usäpki arha ron. ²⁶ Dap

sävät ama ruvek ama ñäp
ta qararhani i rhat täranas
nämät ama tñäpki di nga
sa qaku ngän mes pä ma
Moses aa abuk i qa säm sävät
ama ngämungäm ama iar äm
i äm ngät dang. Bä sävät
iangärhäkt ma Ngämuqa aa
enge qarangätni i qa qoar
nä ma Moses toqortäqyia,
‘Aingo di ma Abraham gä nä
ma Aisak dä ma Jekop arhä
Ngämuqa.’ ²⁷ Ma Ngämuqa
di qaku ama ñäpta arhä
Ngämuqa dap kinak ka di ama
ngät däqäm da arhä Ngämuqa.
Aingän angän mungäsäng di
qoki qaku maräkt na ngät.”

*Ama Muräkt Kärangätni I
Ama Moräs Na Ngät Mamär
(12:28-34 / Mat 22:34-40 /
Luk 10:25-28 / Rom 13:8-10 /
Gal 5:13-14)*

²⁸ Rhoqoräkt i ma Jisas
kä na ama Sadyusiqäna rhit
beng bät a ne na ama enge
dä akni ama Skraip ka män
bä qat nari rha. Bä nga qa
nari rhoqoräkt i ma Jisas ka
muvät pät ama Sadyusiqäna
na ama mär qi ama muvätki
dä soknga qa snanbät sä ma
Jisas toqortäqyia, “Agi muräkt
di ama moräs na ngät mamär
nävät ma Ngämuqa aa Muräkt
moe?”

²⁹ Dä ma Jisas ka muvät
toqortäqyia, “Ama muräkt
kärangätni i ama moräs na
ngät mamär di rhoqortäqyia,
‘Ngäni nari Israelqäna, ma
Engeska aut Ngämuqa di sokt
ka ama sägäk. ³⁰ Mamär iva
gia snäng bät ma Engeska gi
Ngämuqa nä gi snängaqa moe
bä nä gi mungäsäng moe

bä nä gi mädräm moe bä nä gi qrot moe.’³¹ Näkt ama unmem na ngät ama muräkt di rhoqortäqyia, ‘Mamär iva gia snäng bät arhani i rhoqor qre i gia snäng bät a nas.’ Dap kaku agung anga muräkt di ama moräs na ngät pä rhangät täkt ama unmem na ngät angät tpäs.”

³² Dä qäarak ka Skraip ka muvät toqortäqyia, “Qamorqa, ngätki na nge mamär. Ngätki na nge rhoqoräkt i ngiat tamän i ma Ngämuqa di sokt ka ama sägäk dap saqi as kaku aung. ³³ Bä mamär iva gua snäng bät a qa nä gu snängaqa moe bä nä gu mädräm moe bä nä gu qrot moe bä qosaqi va gua snäng bät arhani i rhoqor qre i gua snäng bät a nas. Di iangärhäkt ama muräkt di ama moräs na ngät mamär daver ama vodämes moe sage ma Ngämuqa.”

³⁴ Bä nga ma Jisas ka lu i qäarak ka muvät pät a qa na ama mädräm ama mär ngät dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Ainge di qaku qale nge gläius nä ma Ngämuqa aa Muräktpäp.” Bä sa nga nasot iangärhäkt ma Jisas aa enge dä qaku anga ruqa di nani a qa iva qä snanbät sä ma Jisas na anga snanbät inguna sa rhit len.

Auge Aa Emga Ma Kraiss?

(12:35-37 / Mat 22:41-46 / Luk 20:41-44)

³⁵ Nga vät ama qäväläm gärqomni i ma Jisas kä su ama guläñgi na ama ruvek pa ama

ansäspämgi ama mor qi dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ama Skraipkäna rhi qoar i ma Kraiss di nak ma Devit aa emga na qa?³⁶ Ngu snanbät toqor täkt inguna mudu ama Qloqaqa qa märanas nä ma Devit bä qa qoar toqortäqyia,

“ ‘Ma Ngämuqa qa qoar nä gua Engeska rhoqortäqyia, “Ngia rhuqun dä gu märmär bā qale nge e bä dängdäng iva ngun but sä gia ikkäna säp gia rem.” ’

³⁷ Bä nga rhoqoräkt di nga ma Devit kat tes ka rhoqortäqyia, ‘Engeska’ dä ngu lu rhoqor mäniekt iva ma Kraiss diva qosaqi ma Devit aa emga na qa?”

Bä sa ama guläñgi na ama ruvek di märmär tat nari ma Jisas toqoräkt.

Ngänit Lu Mamär Nämät Ama Skraipkäna

(12:38-40 / Mat 23:1-36 / Luk 20:45-47)

³⁸ Rhoqoräkt i ma Jisas kä su dä qä qoar toqortäqyia, “Ngänit lu nämät ama Skraipkäna. Iarhakt di nani a rha iva rhat pitmane sa ama boi ama uiu ngät pät a nas bä nani a rha masirhat iva ama ruvek ti rhar sä rha na ama qutdrir vät ama ivärhimek kärqämekni i ama ruvek tit boda arha tmäs e ³⁹ dä nani a rha iva rhat tuqun bät ama lai vuk dä ngärhaväm ba ama mämairväm dä nani a rha na ama mämugunimek ama vit

13

nä imek pa ama tmäsimek.
 40 Dap kosaqi rhat täs pät ama evop ama maqosta sa arhä qärhong näva arha vät dä rhi nän na ama uiu ngät ama nän iva säda ama ruvek arhä saqong. Iarhakt kärarhae i rha rhoqor täkt diva ma Ngämuqa qä rhäksärhäm da dä va qä sangäm na rha masirhat.”

*Ama Tlä Qi Ama Maqoski
 At Pänbon Sage Ma Ngämuqa
 (12:41-44 / Luk 21:1-4)*

41 Ma Jisas ka muqun dage na ama ivärhäs kärqosni i ama ruvek tit boda arhä vänbon sae dap kat lu ama gulängi na ama ruvek i rhit boda arhä ligär sämät ama ansäspämgi ama mor qi at mämuäs na ama vänbon. Rhoqoräkt di ama rhäqäp na rha ama ruvek ama qärhong bät a rha rhit boda ama ligär masirhat.
 42 Dap akti ama tlä qi ama maqoski di qia män bä qia voda ama brasirhom ama gaini nä irhom mamär.

43 Dä ma Jisas ka mes aa mudäsaqongda sagem mes näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engäkkti i rhakt täkt ama tlä qi ama maqoski di sa qia voda ama ligär masirhat sämät ama mämuäs na ama vänbon ba arhani moe arhä väs.
 44 Iarhakt moe di rha von nävät arhä mämägän dap takt täkt di sa qia von nävät arha tläqa i qia von dä ianiäkt moe i mai va ama iar qi nävät ini.”

*Ma Jisas Ka Märhamän
 Sävat Ama Ansäspämgi Ama
 Mor Qi Iva Qäbäs Na Qi
 (13:1-2 / Mat 24:1-2 / Luk
 21:5-6)*

1 Bä sa nga rhoqoräkt i ma Jisas kat tet näva ama ansäspämgi ama mor qi dä akni nävät aa mudäsaqongda qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, ngi lu ama mor ngät mamär ama vät dä ama enges ngät mamär ama dui qärangätni i sa rha andäm bäm ngät na ngät.”

2 Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Nga sa ngiat lu iangärhäkt moekt ama mor ngät mamär ama vät? Rhangät täkt ama dui diva qaku qale akni anga duiqa vono vät akni aa rhäng dap pa rha rhartäm sä ngät moe sa rhämono sävat ivät.”

*Ama Muqunän Sävat Ama
 Dängdängini Na Ngät Ama
 Qunäng*

*(13:3-13 / Mat 24:3-14 / Luk
 21:7-19)*

*(13:9-13 / Mat 10:16-25 /
 Luk 21:12-19)*

3 Dä sa nga rhoqoräkt i ma Jisas kat muqun da ama Damgi na ama Olip at täväs tage na ama ansäspämgi ama mor qi dä ma Pita qä nä ma Jems dä ma Jon näkt ma Andru rhi snanbät sä qa rhoqoräkt i sokt ka qä na rha rhoqortäqyia, 4 “Ngi qoar na ut iva qäsniä dä va rhärhong däkt ngä rhäranas? Dä va agi muqunängi qia rhän iva qi sameng i qorhäs iva

sa rhäkмамär nä rhärhong däkt?"

⁵ Dä ma Jisas ka nasäng i qä qoar na rha rhoqortäqyia, "Ngänit lu i varis aung gä nairas täm ngän. ⁶ Ama rhäqäp na rha ama ruvek diva rha rhän bä rhat tualat nävät gu ngärhipki i rhi qoar i, 'Aingo di ma Kraisi!' bä va rha rhäqäne sa anga rhäqäp na rha anga ruvek sagem mes.

⁷ "Ngakt bä nga ngäni nari i sa ama ulaqi qia märanas pät ama ivärhap ama rhäqäp na ap ura ngäni nari iva ama ulaqi qia rhäranas pät amekni anga ivärhimek dä va qale qänäskänes ngän. Qoki va rhärhong däkt diva irhong ngä rhän dap ama tpäsini di as ini nga e iva as ini ngä rhän.

⁸ Dä ama ruvek näva amni ama ivärham diva rhat täranas na ama ulaqi sävät a ne dä ama muräktpäm diva ngät täranas sävät a ne. Dä va ama qängän bät ap ama ivärhap dä va ama ruvek tit näp mät ama qärhuqi. Rhärhong däkt di ama narhuirirhong sa ama märänga qarakni iva as kat täranas.

⁹ "Sokt diva ngänit lu inguna angäna ikkäna diva rha rhet sä ngän säda ama muräkt angät saqong bä va rha rhäranäs ngän ba ama mämairväm. Dä qosaqi nävät iomäkt i ngänät nanakt na ngo dä va ngän dair da ama tpäskinarha rhi na ama vitnarha arhä saqong bä va ama släqyäs ba ngän ivakt iva ngäni sameng sävät a ngo. ¹⁰ Näkt pa ama narhoeräm di ama sameng ama mär ngät

ngä rhet sage ama ruvek pät ama ivätki moe dä sa va nasot dä va ama tpäsini ngä rhän.

¹¹ "Qre va rhi sangar a ngän bä rhat tair na ngän ba anga muräkt dä va qale qänäskänes ngän iva ngän damän doqor mäniekt. Dap pa sokt ngän damän bät agi enge qarängätni iva ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä von ngän däm ngät inguna va qaku ngän maräkt ngän natmärhamän dap kinak pa ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qat tamän.

¹² "Va ama gamoe diva rhi voda arha matpek dä arha läktpek ba ama ruvek ivakt iva rhi veng da. Dap arhani ama ngätmamäkkäna diva rhi von da arhä rhoes ba ama ruvek bä va rhi veng da dä qosaqi arhani ama rhoes diva uraqi da arha ron na arha morta bä va rhi vodäm da ba ama ruvek bä va rhi veng da. ¹³ Ama ruvek moe diva ama vu da arha ron na ngän mamär inguna nävät iomäkt i ngänät nanakt na ngo. Sokt di iaqäkt karak i qat mair ma ama qrot bä dängdäng bät ama tpäsini diva qä rha ama mumaiar."

Ama Vu Ngät Ama Lat Mamär Qarängätni Iva Ngät Täranas Pa Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

(13:14-23/Mat 24:15-22)

¹⁴ "Dap mamär iva auge qarak i qat tes tangät täkt ama enge qä räm ama rharimini sä rhärhangät täkt ama lat toqoräkt i qat lu ianiäkt kärqäni ama vu ini mamär

dä ma Ngämuqa aa saqong i qali lini vät ama ivärhäs kärqosni i qaku mamär iva qali lini e qarqäni i ini ngärhi slava nä iarhongäkt moe. Dä mamär iva iarhakt kärarhae i qale rha e ma Judia di rhi ang masirhat pävit sävät ama dam. ¹⁵ Näkt mamär iva aung gärakni i qale qa vät ama vätka aa rhäng di saqi as kale ar sä qa bä qä namon säva vät nani aa qarhong. ¹⁶ Bä aung gärakni i qale qa vät a etki di saqi as kale evär däm ga iva nani aa boiqi ama uiu qi. ¹⁷ Va ama qrot mamär vät iangärhäkt ama qunäng ba ama evop kärarhani i ama sarem däm da bä qosaqi bä iarhakt kärarhae i ama rhoes pät a rha. ¹⁸ Bä mamär iva ngäni nän iva rhi ngang di qale mät soeng. ¹⁹ Inguna ama märänga vät iangärhäkt ama qunäng diva ama mor qa masirhat pa ama märän angät tpäs moe qarängätni i mudu mänasäng bät ama qäväläm gärqomni i sa ma Ngämuqa qa säm iarhongäkt moe bä sarhäkt bä qop as nasot. ²⁰ Dap mai ngakt bä qaku ma Ngämuqa qa sämaqot säva ama qunäng dä vadi mai qaku anga ruqa qarakni iva ama iar qa. Dap nguna nävät iarhakt kärarhae i sa qa armeng däm da dä qa sämaqot na ama qunäng.

²¹ “Bä nga vät iangärhäkt ama qunäng di ngakt bä aung gä qoar na ngän do-qortäqyia, ‘Ngäni lu i ma Kraiss tak i!’ ura aung gä qoar toqortäqyia, ‘Ngäni lu

i iak muk i!’ dä qale ngän natnanakt nä iangärhäkt ama enge. ²² Inguna ama iraski na rha ama engesta dä ama iraski na rha ama vämginarha diva rha rhäranas bä va rhat täranas na ama muqunän dä ama nañis ngät ama lat i vadi vakt iva rhi irastäm sa ama ruvek kärarhani i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da. ²³ Mamär iva ngänät nañäm särhäm mes. Sa ngua qoar na ngän nä iarhongäkt moekt pä iomäkt ama qäväläm angät kamäs.”

Ma Ruqa Aa Emga Aa Mänmänäs

(13:24-27 / Mat 24:29-31 / Luk 21:25-28)

²⁴ “Bä va vät iangärhäkt ama qunäng nasot iaqäkt ama märänga

“dä va bängangit mät ama qunäga aa saqong
dä va ama equngi diva
qaku qiat nañäm’

²⁵ ‘dä va ama qaeng diva
ngärhit säp nämät ama
leqäs

dä va iarhongäkt
kärqärhongni i qali
lirhong mät ama
leqäs kärqärhongni
i irhong angät krot
diva sarhäktsarhäkt pät
irhong.’”

²⁶ “Mamär dä va ama ruvek ti lu ma Ruqa aa Emga i qat dän ba ama eqoe sa aa qrot ama mor ngät näkt ama murhämeska. ²⁷ Näkt pa qä rhäk na ama enselqäna bä va rhi västämne ama ruvek kärarhani i sa ma Ngämuqa qa

armeng däm da nävät ama ivätki qi na ama usäpki in dächt moe.”

Ama Rhisu Nävät Ama Rhaunga

(13:28-31 / Mat 24:32-35 / Luk 21:29-33)

²⁸ “Mamär iva ngäni räm ama rhisu nävät ama rhaun gärangätni i nga vuk pät angät ngärhächyitnäk dä sa ngänät dräm i ama qunängit nga e glaqot. ²⁹ Di rhoqorne rhoqoräkt i ngakt bä va ngänät lu rhärhong dächt i irhong ngät täranas dä va ngänät dräm i qa di sa qa e glaqot i sa qäqi qa e glaqot na ama tmongi. ³⁰ Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki iva rhit täkt ama qoengait diva qaku rhäksot nä it bä dängdäng i rhärhong dächt di sa irhong ngä märanas. ³¹ Ama usäpki qi na ama ivätki diva qäbäs na em dap pa gua enge diva qaku qäbäs na ngät.”

Qaku Aung Gat Dräm Iaqäkt Ama Qunäga Bä Iomäkt Ama Qunäga Aa Qäväläm

(13:32-37 / Mat 24:36-44 / Luk 17:26-30, 34-36)

³² “Qaku aung anga ruqa qat dräm iaqäkt ama qunäga ura iaqäkt ama qunäga aa qäväläm. Bä qäqi ama enselqäna rhävuk ti na ama Ngärhoemga di qaku rhat dräm dap sokt ama Ngätmamäk kat dräm. ³³ Bä va ama qarhap ngän bä ngänät nañäm inguna qaku ngänät dräm iva iomäkt ama qäväläm diva äm ngä rhän gäsnia. ³⁴ Rhoqoräkt di rhoqor akni ama ruqa qärakni iva qa rhet

pät ama tmerhäs sa gläius. Bä nga qa met daqule aa vätka dä qa mu ama lat kärangätni i ñismäne da aa latta arha lang iva rhat tualat na ngät näkt ka muge akni ama latka mät ama edäbäs ivakt iva qat nañäm.” ³⁵ “Dä soknga mamär iva ama qarhap ngän bä va ngänät nañäm inguna sa qaku ngänät dräm i agi a qäväläm dä va ama ngärhik nävä iaqäkt ama vätka diva evär däm ga. Nguaräm ba qa rhän säng ama bängagi arha ribit ura va mäni bängagi mamär ura va rhoqoräkt i ama duräkt ngärhit nok ura va rhoqoräkt i sa ama qunäga qa qot pät duququs. ³⁶ Qale ngäni mänatäm i varis kä namän masärmän bät a ngän. ³⁷ Rhangät täkt ama enge qärangätni i nguat tamän särhäm ngän na ngät di nguat tamän särha ama ruvek moe rhoqortäqya, ‘Mamär iva ngänät nañäm!’ ”

14

Rha Märhamän Bät A Ne Iva Rhi Veng Ma Jisas

(14:1-2 / Mat 26:1-5 / Luk 22:1-2 / Jon 11:45-53)

1 Sa sokt pät ama qunängiom ama udiom iva äkt dä sa ama Judaqäna arha tmäski iva rhat tuqunän bät ma Pasova dä ama tmäski na ama bretkäna qärangätni i qaku anga yis pä m ngät bä ama priskäna ama moräs na rha näkt sävät ama Skraipkäna di rhit ñäm nani guani anga iraski nä ini säng ma Jisas aa rhäng iva up na rha i rhi sangar a qa vät ini

bä va rhi veng ga. ² Dä sa rhi qoar toqortäqyia, “Va qaku ut nasangar a qa rhoqoräkt i ama tmäski i varis anga ulaqi qi namäranas mänguräp ama ruvek.”

Ama Evopki Qia Rhor Na Ama Oel Vät Ma Jisas E Ma Betani

(14:3-9 / Mat 26:6-13 / Jon 12:1-8)

³ Dap toqoräkt i qale ma Jisas e ma Betani di qat täs nävät ama laiqa va akni ama ruqa ma Saimon aa vätkä qarak i mäqi ama bias pät a qa dap aktni ama evopki qia män sa ama kainaqi qaraktni i sa rha mualat na qi na ama duiqa ama saksak pä m ga qarakni i rhat tes ka i ama alabasta. Näkt täqäp ki na ama oel qaraktni i ama mär at tamaska qaraktni i ama ligär masirhat pät a qi. Iaқыäkt ama oel di sokt kiät dän näva ama ngämuga ma Nard aa snagut. Qa evopki qia män bä qia rhar mät iaқыäkt ama kainaqi näkt kia rhor na ama oel dä ma Jisas aa uväs. ⁴ Dap arhani nävät iarhakt kärarhae i qale rha e di ama uraqi da arha ron nä qa evopki dä rhat tamän särhäm ne rhoqortäqyia, “Mäniekt bä sa iaқыäkt kia rhar sa ama oel ama mär at tamaska rhoqoräkt? ⁵ Vadi mai rhi vodä iaқыäkt ama oel bä rha rhän bät anga dävaung anga handretkäna na anga qunäng angät titsek näkt ti von ama tläkta rhä iangärhäkt ama ligär.” Rhat tamän särhäm

ne rhoqoräkt näkt tir qur qi masirhat na ama ingnania.

⁶ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni qyiradeng na qi. Mäniekt bä ngänit bon gi rha ama märänga? Nak sa qia mualat na ama lat ama mär ngät sä ngo. ⁷ Qärrarhani ama tläk ta diva vasägos dä va qale rha gem ngän bä mamär iva ngän datnärhäm da qre i nani a ngän. Dap aingo diva qaku qale ngo gem ngän basägos. ⁸ Sa iaқыäkt di sa qia mualat nä ianiäkt kärqäni i mamär vät a qi iva qia rhualat nä ini. Sa qia vrit nä rhakt täkt ama oel vät gu släqyige vä gua tñäpki at kamäs ivakt iva qi rhäkmu na ngo iva nani iomäkt iva rhi sasärhäm ngo. ⁹ Dä nguät tamän särhäm ngän na ama engäktki i qoe nai vät ama ivätki moe i ama sameng ama mär ngät di rhi sameng na ngät e dä va ama sameng sävät tangät täkt arha lat diva rhi sameng na ngät bä va ama ruvek ta tu arhä snäng sävät a qi.”

Ma Judas Va Qä Vodä Ma Jisas Ba Aa Ikkäna

(14:10-11 / Mat 26:14-16 / Luk 22:3-6)

¹⁰ Nasot dä akni nävät ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama mudäsaqongda qarak i rhat tes ka i ma Judas Iskar-iot ka met sage ama priskäna ama moräs na rha ivakt iva qä qoar na rha iva qä vodä ma Jisas bä ba rha. ¹¹ Bä nga ama priskäna ama moräs na rha rha nari rhoqoräkt dä mär gem da dä rha rhares

iva rhi von ga rha anga ligär. Dä soknga rhoqoräkt dä ma Judas Iskariot kät ñäm nani anga qäväläm anga mär äm ivakt iva qä vodä ma Jisas bä ba rha.

Ma Jisas Ka Mäs Ma Pasova Angärha Tmäs Kä Na Aa Mudäsaqongda

(14:12-21 / Mat 26:17-25 / Luk 22:7-13 / Jon 13:21-30)

12 Vät ama narhoer qa ama qunäga vät ama tmäski at kunäng gärangätni i ama Judaqäna rhat tuqunän i mudu arha morta di sa rhat täs ama bretkäna qärangätni i qaku anga yis pä m ngät dap toqoräkt i rhit boda ama vodämes na ama sip-sipkäna ama ngärhoes bä bä ma Pasova dä ma Jisas aa mudäsaqongda rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Urhi lu nani a nge na ut iva u rhet sa qoe bä va urhi rhäkmu bä ba nge iva ngia äs ma Pasova angärha tmäs e?"

13 Dä qa rhäk na aa mudäsaqongioma ama udioma sa ama rhodräp toqortäqyia, "In det bä in don sämät ama värhäm ama mor äm dä akni ama ruqa va qa rhän bät a en gäarakni i qät ta ama kainaqi ama mor qi na ama rigi. Iaqäkt ama ruqa diva in det nasot a qa. 14 Näkt pa ini qoar na ama ngärhik näva ama vätka qäarakni i iaqäkt ama ruqa qat don säväm ga rhoqortäqyia, 'Qamorqa qä snanbät toqortäqyia, ngu lu ama qäväläm bä ba ama tmända äm ngä qoe nai qarqomni i sa ngua

nän dä bäm iva ngu nä gu mudäsaqongda u äs ma Pasova angärha tmäs e?' 15 Dä va qä qur a en da ama mor äm ama vätka aa qäväläm dävonno ba aa vätka qarqomni i sa rha rhäkmu na äm na ama laiqa vä bäm iva nani ama tmäs. Dä va ini rhäkmu na aurha tmäs äkt pä iomäkt ama qäväläm."

16 Dä ma Jisas aa mudäsaqongioma in met bä in mon säva ama värhäm dä in män bät kärqärhongni i irhong doqor mai ma Jisas ka qoar na iom. Dä soknga in däkmu nä ma Pasova angärha tmäs.

17 Bä sa nga rhoqoräkt i bängängäs dä ma Jisas ka män gä na aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udioma na rha. 18 Bä nga rhoqoräkt i rhat täs nävät ama laiqa dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i akni nävät a ngän diva qä vodäm ngo bä gua ikkäna. Iaqäkt di ngu na qa un däs."

19 Ma Jisas ka märhamän doqoräkt dä rha nasäng i airäs ta dä asägäk asägäk kä qoar na qa rhoqortäqyia, "Nga aingo?"

20 Dä ma Jisas ka muvät päta rha rhoqortäqyia, "Iaqäkt di akni nävät a ngän ama ngärhäqyisem da udioma na ngän gäarakni iva qä na ngo uni rhäk ama bret sämät ama dis. 21 Ma Ruqa aa Emga diva qä ñäp toqor varhäm ama enge qärangätni i mudu sa rha säm a ngät sävät a qa sokt diva avuqi mamär ge iaqäkt kärak iva qä vodä ma Ruqa aa Emga

ba aa ikkāna. Nak padi mai qaku aa nanāk ki nasāl a qa di vadi mai ama märām ba qa.”

Ma Jisas Ka Nasäng Nā Iomäkt Iva Rhat Täs Ma Engeska Aa Tmäski

(14:22-26 / Mat 26:26-29 / Luk 22:14-23 / 1 Ko 11:23-25)

²² Nga rhoqoräkt i rhat täs dä sa ma Jisas ka rha ama bret näkt ka mes ama mär näkt ka vonamät na qa näkt ka von aa mudäsaqongda i qat tamän doqortäqyia, “Ngän dät tangät täkt i ngät di gu släqyige.”

²³ Näkt kosaqi qa rha ama kap na ama wain bä nga nasot i qa mes ama mär dä qa von da bä rha moe rha nakt nämät ka.

²⁴ Näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Rhak täkt di gu biaska qärakni i qä sämaengäkki na* ama rharesbane mänguräp ma Ngämuqa qä na ama ruvek di qärak i qrir na qa ba ama rhäqäp na rha ama ruvek. ²⁵ Dä nguät tamän särhäm ngän na ama engäkki iva saqi as kaku ngu nanakt nävät ama wain angät gavam bä dängdäng bät iaqäkt ama qunäga iva ngu näkt ama iaräs na qi ama wain bä ma Ngämuqa aa Muräktpäm.”

* **14:24** Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. ‘ama iaräs na ngät’
 † **14:30** maunmem Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

Ma Jisas Ka Qoar I Ma Pita Diva Qä Rhäqyas Na Qa

(14:26-31 / Mat 26:30-35 / Luk 22:31-34 / Jon 13:36-38)

²⁶ Bä nga rha rhong ama mabuqi na ama ansäs bä rhäksot dä rha met na äkt bä säda ama Damgi na ama Olip at täväs.

²⁷ Dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Va ngän moe ngäni ang daqule ngo inguna mudu di sa rha säm sävät ma Ngämuqa rhoqortäqyia,

“ ‘Va ngu veng ama ruqa qärakni i qät lu vät ama sipsipkāna

bä va vräs na ama sip-sipkāna.’

²⁸ Näkt pa nga nasot i ma Ngämuqa qa rhäranas na ngo nämät ama tñäpki dä va ngu er va angän gamäs sae ma Galili.”

²⁹ Dä ma Pita qa qoar nä qa rhoqortäqyia, “Näma dä äkt bä rhärha rhäkt moe rhi ang daqule nge sokt di aingo diva qaku rhäm ngo.”

³⁰ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nguät tamän särhäm nge na ama engäkki iva näp takt täkt ama bängagi iva as kaku ama duraktka qä nanok maunmem† dä va ngi rhäqyas na ngo madäpquamek.”

31 Ma Jisas ka muvät toqoräkt dä qop tuk pät ma Pita i qat tuvät toqortäqyia, “Va qaku ngu narhäqyas na nge bä nämä dä ngu ñäp ngu na nge.”

Dä qosaqi arhani ama mudäsaqongda moe rha qoar toqoräkt.

Ma Jisas Ka Nän E Ma Getsemani

(14:32-42 / Mat 26:36-46 / Luk 22:39-46)

32 Sa rha met säva ama ivärhäs kärqosni i rhat tes äs i ma Getsemani dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Ngän duqun däkt dap pa ngua rhet sa rhämuk bä va ngu nän.”

33 Dä qa rhäqoar sä ma Pita qä nä ma Jems näkt ma Jon bä rhi na qa rha met maqälak nage arhani aa mudäsaqongda. Rhoqoräkt di sa qa nasäng i qät ta ama märänga ama mor qa bä airäs ka. 34 Dä qa qoar nä ma Pita qä nä ma Jems dä ma Jon doqortäqyia, “Ama iräski imuk dä gua ron di ama mor qi masirhat bä nguat nari iva ngu ñäp. Dap pa qale ngän däkt bä ngänät däqäm.”

35 Nasot dä qa met daqule rha maqälak na äkt bä arpus na qa samäk sävät ivät bä qä nän iva iomäkt ama qäväläm ngä rhet nävät a qa qrekt bä märmärsäs iva äm ngä rhet. 36 Qa nän i qä qoar toqortäqyia, “Aba‡, mamga,

iarhongäkt moe di märmärsäs sä irhong gem nge. Mamär iva ngi rha rhom däkt ama qäväläm na ama märänga nävät a ngo. Sokt diva qoki qaku varhäm gu snängaqa dap kinak pa varhäm gi snängaqa.”

37 Nasot dä evär däm ga sage aa mudäsaqongda dä qa män bät a rha i rhi mänatäm. Dä qa snanbät sä ma Pita rhoqortäqyia, “Saimon, nga ngi mänatäm? Nga qaku mamär vät a ngän iva ngänät däqäm gäqi vät anga aua anga sägäk? 38 Mamär iva ngänät däqäm dap ngäni nän sage ma Ngämuqa iva qale ngän namon sämät ama siqutsiqut. Ama qloqaqa di ngäñngäñ ga dap eqokt ama släqyige.”

39 Dä saqi as ma Jisas ka met daqule rha bä qä nän doqor nas mai. 40 Näkt saqi evär däm ga dä qa män bät a rha i rhi mänatäm inguna amärän ba arhä mänap mamär. Bä nävät iomäkt dä qaku rhat dräm iva rhi qoar na qa na agiqa.

41 Dä saqi as nga evär däm ga sage ama mudäsaqongda iva madäpguamek dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Qoki as nga ngäni mänatäm dä mämae vät a ngän? Sa sokt äkt! Sa ama qäväläm ngä män iva rhi vodä ma Ruqa aa Emga säva ama vu rha ama ruvek arhä rhäkt. 42 Ngän däranas bä ut tet. Ngäni lu i

‡ 14:36 Aba Aba na ama enge ama Aramaik di angät tarimini di mamga. Bä ama rhoes diva rhat tes arhä mamäk toqoräkt inguna rha di arha snäng bät a qa masirhat dap sa rhat dräm i qa di qosaqi aa snäng bät a rha mamär.

qarakni iva qä vodäm ngo di sa rhak.”

Rha Sangar Ma Jisas

(14:43-52 / Mat 26:47-56 / Luk 22:47-53 / Jon 18:1-12)

⁴³ Bä as nga rhoqoräkt i ma Jisas kat tamän dä väs dä ma Judas kärak i qa nävät ama mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha qä na ama gulänngi na ama ruvek sa ama ulaqi arha sen ngä na ama edäm gärrarhani i sa ama priskäna ama moräs na rha näkt sävät ama Skraipkäna rhi na ama morta rha rhäk na rha. ⁴⁴ Sa qarak iva qä vodä ma Jisas di sa qa er qa rhodäm ba rha na aa muqunängi rhoqortäqyia, “Qarakni iva ngu vop pa aa sdäm di iaqäkt. Ngäni sangar a qa bä va ngänit lu vät a qa rhoqoräkt i ngän det sä qa.”

⁴⁵ Bä nga ma Judas ka män dä qa rhäkdävär qa met bä sage ma Jisas näkt ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa!” Näkt ka vop pä ma Jisas aa sdäm. ⁴⁶ Ma Judas ka mualat toqoräkt dä ama gamoe rha qärhäkt dä ma Jisas bä rha sangar a qa.

⁴⁷ Dä akni ama ruqa qarakni i qat mair ge ma Jisas di qa mar ta aa ulaqi arha singi bä qa rhon na qi sävät ama pris ama vit na qa aa latka bä qa rhodäkt sa aa sdämgi.

⁴⁸ Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Nak nga ama suaqa na ngo bä äkt i sa ngän män sävät a ngo sa ama ulaqi arha sen dä ama edäm ivakt iva ngäni sangar a ngo?

⁴⁹ Vasägos dä qale ngo gem

ngän bä ngu su ama ruvek pa ama ansäspämgi ama mor qi sokt di qop kaku ngän sangar a ngo. Sokt di qoki va rhäkмамär nä ma Ngämuqa aa enge nä rhangät täkt ama lat.”

⁵⁰ Nga rhoqoräkt dä ama mudäsaqongda moe rha ang masirhat daqule ma Jisas.

Ama Evänga Qa Ang Masirhat

⁵¹ Dap akni ama evänga qarakni i mai qat tet nasot ma Jisas di sa sokt ka ong bät a nas na ama boiqi ama ingas ki mamär. Bä iarhakt ama ruvek di sa rha siqut iva rhi sangar a qa ⁵² sokt di iaqäkt ama evänga qa ang masirhat sä vlavel daqule iaqyäkt aa boiqi.

Ma Jisas Ka Mair Dä Ma Sanedrin Arhä Saqong

(14:53-65 / Mat 26:57-68 / Luk 22:54, 66-71 / Jon 18:12-14, 19-24)

⁵³ Qärrarhani qä gamoe rha ang sä ma Jisas bä sage ama pris ama vit na qa näkt ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama morta näkt sävät ama Skraipkäna moe di västämne na rha. ⁵⁴ Ma Pita di sa qät päsa is tä ma Jisas bä savuk säva ama pris ama vit na qa aa vätki arha ivärhäm bä qat muqun ge ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i sa rhit lu vät ma Jisas bä qat narhäkt ama mudam.

⁵⁵ Ama priskäna ama moräs na rha dä ma Sanedrin moe di rhit näm nani anga ruvek kärarhani iva rhi sameng irhä

ma Jisas ivakt iva ama morta rhi veng ga. Sokt di qaku rha män bät anga enge sävät a qa rhoqoräkt. ⁵⁶ Dä ama rhäqäp na rha di rhi sameng na ama irasirhong sävät a qa sokt di qop iarhongäkt arha engirhong di qaku irhong doqorne. ⁵⁷ Vät iomäkt ama qäväläm dä arhani rha mair bä rha voda rhangät täkt ama iraski na ngät ama enge sävät a qa i rhi qoar toqortäqyia, ⁵⁸ “Ut nari qa i qä qoar toqortäqyia, ‘Rhakt täkt ama ansäspämgi ama mor qi qäaraktni i ama ruvek ta rhä qi diva ngu rhar qi moe näkt nasot ama dävaung ama qunäng dä va saqi ngu rhäk agukt käraktni i qaku anga ruqa qa rhäk pät a qi.’ ” ⁵⁹ Sokt di qop iangärhäkt arha enge asägäk asägäk di qosaqi qaku ngät toqorne.

⁶⁰ Dä ama pris ama vit na qa qa mair da arhä saqong näkt ka snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Nga qaku gi nga muvätki iva ngia rhuvät? Ngi rhäväkt sä rhangät täkt ama ruvek arhä sameng sävät a nge.” ⁶¹ Sokt di qop kale ma Jisas i mänadin däm ga dap kaku qa muvät. Dä saqi as ama pris ama vit na qa qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga ainge di iaqäkt kärak i aurha ansäs sagem ga aa emga na nge? Nga ainge di ma Krais?”

⁶² Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Aingo rhäkt. Bä va

ngäni lu ma Ruqa aa Emga i qat muqun dä iaqäkt kärak i ama qrot moe angät tarebäm aa märmär bä va qat dän ba ama eqoe näda ama usäpki arha ron.”

⁶³ Bä nga ama pris ama vit na qa qa nari rhoqoräkt dä qa angyiret mät aa boiŠ näkt ka snanbät toqortäqyia, “Saqi as pa nani a ut na agung anga enge säng aa rhäng doqor mäniekt? ⁶⁴ Nak sa ngän nari aa märhamän mava sävät ma Ngämuqa. Angän matnävämmne di rhoqor mäniekt?” Dä rha moe asägäk asägäk di rha qoar i qa di mamär iva rhi veng ga.

⁶⁵ Nasot dä arhani rhi nasäng iva rhit kot pät a qa näkt ta qop mät aa saqong näkt ti arhäktgyäm sä qa na arhä rhäkt dap tat tamän sävät a qa rhoqortäqyia, “Ngiat tuqunäga sä ut!” Näkt ama ulaqimärharhärhäkt ta rha qa bä rhi arhäktgyäm sä qa.

Ma Pita Qa Rhäqyas Nä Ma Jisas

(14:66-72 / Mat 26:69-75 / Luk 22:55-62 / Jon 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Rhoqoräkt i qale ma Pita inamäk dalek dä akti ama latki nävät ama pris ama vit na qa aa latta qiat tet e. ⁶⁷ Bä nga vät ama qäväläm gärqomni i qia lu ma Pita i qat narhäkt dä qia näm sävät a qa. Dä qi qoar na qa rhoqortäqyia, “Qosaqi nge di ma

§ 14:63 qa angyiret mät aa boi Rhangät täkt ama lat di ngärhir qur iarhakt ama ruvek i qräk mät ka dä airäs ka da qaku mär gem ga mamär.

qale nge ngi nä ma Jisas nae ma Nasaret.”

⁶⁸ Dä ma Pita qa rhäqyas i qa qoar toqortäqyia, “Nak kaku nguät dräm i agiqa iaqäkt kärakni i ngiat tamän bät a qa.” Ma Pita qa muvät toqoräkt näkt puk sä qa nävät iaqäkt ama vätka aa ivärhäm maqälak dä ama duraktka qa nok*.

⁶⁹ Näkt nga qa latki qia lu qa äkt dä saqi as kia qoar nä iarhakt kärarhae i rhat mair glaqot toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di akni iaqäkt nävät a rha.”

⁷⁰ Dä saqi as ma Pita qa rhäqyas.

Näkt nga nasot ama qäväläm ama qot äm dä iarhakt kärarhae i rhat mair glaqot ti qoar nä ma Pita rhoqortäqyia, “Ari, ainge di ak na nge nävät a rha inguna nge di ama Galiliqa na nge.”

⁷¹ Dä ma Pita qa nasäng i qat tamän i näma dä äkt bä ma Ngämuqa qä sangäm na qa qrekt bä qa iras dap kat tu sävät aa enge angärha rhäng i qat tu dä qat tamän doqortäqyia, “Aingo di qaku nguät dräm dak täkt ama ruqa qärakni i ngän damän sävät a qa.”

⁷² Vät iomäkt ama qäväläm maräkt dä ama duraktka qa nok iva maunmem. Dä vuk pät ma Pita na ama enge

qärangättni i sa ma Jisas ka märhamän särhäm ga na ngät i qa qoar toqortäqyia, “Va ngi rhäqyas na ngo madäpguamek näkt nasot dä va ama duraktka qä nok maunmem†.” Dä ma Pita qa mu aa snäng samäk sävät iangärhägt ama enge dä däng na ama släpki vät aa qän bä qät nok.

15

Rha Mu Ma Jisas Pa Ama Muräkt Dä Ma Pailat Aa Saqong

(15:1 / Mat 27:1-2 / Luk 23:1-2 / Jon 18:28-32)

(15:2-5 / Mat 27:11-14 / Luk 23:3-5 / Jon 18:33-38)

(15:6-15 / Mat 27:15-23 / Luk 23:13-25 / Jon 18:39-40)

(15:15 / Mat 27:24-26 / Luk 23:25 / Jon 19:1-16)

¹ Qoki as toqoräkt i vät duququs mamär dä ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama morta näkt sävät ama Skraipkäna näkt ma Sanedrin moe rha män bät ama snängaqa iva rha rhualat sä ma Jisas toqoräkt. Dä rha qop mät aa rhäkt näkt ta met sä qa bä rha vodäm ga bä ma Pailat.

² Dä ma Pailat kä snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga ainge di ama Judaqäna arha vitnaqa na nge?”

Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Sa ngia märhamän doqoräkt.”

* **14:68** dä ama duraktka qa nok Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini angät käväläm di sa qaku rha säm a äm sae. † **14:72** maunmem Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

³ Dä ama priskäna ama moräs na rha rhit täksärhäm ga na ama rhäqäp nä irhong. ⁴ Dä ma Pailat kä qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Ngi lu i qoki as ama mämänia nä irhong iarhongäkt kärqärhongni i rhit täksärhäm nge nä irhong.” Dä saqi as ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga qaku mamär iva ngi namuvät?” ⁵ Sukt di qop kaku ma Jisas ka muvät saqi as na agung anga enge bä ma Pailat di qräk mät ka rhoqoräkt.

Ma Pailat Ka Rhäkne Iva Rhi Edämsäs Pät Ma Jisas

(Mak 15:6-15 / Mat 27:15-23 / Luk 23:13-25 / Jon 18:39-40)

⁶ Vät ama qoeo nasot a ne vät ma Pasova angät kunäng dä ama tpäskinaqa qat dräm gat tuisiska vät ama ruqa ama sägäk näva ama tpäskiarharhäng gä rakni i ama ruvek ti nän däm ga. ⁷ Rhoqoräkt di akni ama ruqa qarak i rhat tes ka i ma Barabas di qale qa va ama tpäskiarharhäng gä na aa ruavek kärarhani i sa qale rha da ama inirqi arha ron gä rakni i sa qia märanas sävät ama Romgäna bä ma Barabas di sa qa veng ama ruqa rhoqoräkt. ⁸ Dä ama guläangi ama mor qi na ama ruvek ta män sage ma Pailat bä rhi nän ga iva qa rhuisiska vät anga ruqa näva ama tpäskiarharhäng bä ba rha rhoqor vasägos i qat ualat.

⁹ Dä ma Pailat ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga

nani a ngän iva ngua rhuisiska vät ama Judaqäna arha vitnaqa bä ba ngän?” ¹⁰ Ma Pailat ka snanbät sa ama guläangi rhoqoräkt inguna sa qat dräm i ama priskäna ama moräs na rha di sa rha vodä ma Jisas ba qa inguna nävät arhä snängaqa ama vu qa inguna ma Jisas di qa vit da ama ruvek arhä saqong.

¹¹ Sukt di qop ama priskäna ama moräs na rha di rhat tuqärnas ta ama guläangi iva sävät ma Pailat iva qinak ka rhuisiska vät ma Barabas.

¹² Dä ma Pailat ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ngu lu va ngua mäšana nä qa ruqa qarak i ngän des ka i ama Judaqäna arha vitnaqa?”

¹³ Dä saqi as ta näs toqortäqyia, “Ngi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa!”

¹⁴ Dä ma Pailat ka snanbät toqortäqyia, “Va vät agiqa? Sa qa mualat na agi a lat anga vu ngät?” Sukt di qop tit näs tävuk masirhat toqortäqyia, “Ngi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa!”

¹⁵ Dä ma Pailat ka rhuisiska vät ma Barabas sage ama guläangi inguna nani a qa iva mär gem da. Näkt ka rhäkne bä rha märanäs ma Jisas näkt ka vodäm ga ivakt iva rhi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa.

Ama Ulaqimärharhärhäkt Tat Tumä Ma Jisas

(15:16-21 / Mat 27:27-31 / Jon 19:1-3)

¹⁶ Sa ama ulaqimärharhärhäkt ta met sä ma Jisas na äkt bä savuk säva ama tpäskinaqa aa vätki arha ivärhäs kärqos

i rhat tes äs i ma Preto-
riam. Näkt ta mes ama
ulaqimärharhärhäkt moe
sävät a ne. ¹⁷ Näkt ta vlukt sa
aa boi nävät a qa näkt ta rhon
na ama pärpel qi ama boiqi
vät a qa näkt kosaqi rha ing
ama guaqi na ama ngämuga
aa rhäqyitnäk ama gärgär
vät itnäk iva rhoqor ama
vitnaqa aa qäbautki. Näkt
ta mu iaqyäkt ama gärgär
vät a qi ama guaqi mäni aa
uväski. ¹⁸ Näkt ta nasäng i rhit
näs sagem ga rhoqortäqyia,
“Ainge ama Judaqäna arha
vitnaqa, di mamär iva qale
nge mauiu.” ¹⁹ Dap ama
dämne i rhi nän aa uväski na
ama iroqi dä rhit kot pät a
qa. Dä qosaqi rhi nän da arhä
quum sä nas gem ga iva rhit
kutdrir sagem ga.

²⁰ Bä sa nga rha muma qa
bä rhäksot dä rha vlukt sa
ama boiqi ama uiu qi nävät
a qa näkt ta monmät pät a
qa na aa boi maräkt. Nasot
toqoräkt i rha monmät pät a
qa dä rha met sä qa sä dalek
iva rhi edämsäs pät a qa mäni
ama sämänanamuqa.

*Rha Edämsäs Pät Ma Jisas
Mäni Ama Sämänanamuqa
(15:21-32 / Mat 27:32-44 /
Luk 23:26-43 / Jon 19:16-27)*

²¹ Akni ama ruqa näva
ama värhäm ama mor äm ma
Sairini qarak i rhat tes ka i ma
Saimon ma Aleksander qä nä
ma Rufus in mam di qat tet
e nä qä ulaqimärharhärhäkt

kärrarhani i rhat tet sä ma
Jisas. Iaqaät ma Saimon di
qat dän nävät ama värhäm
ama mor äm angä rhäkt. Ma
Saimon gat tet na rha dä rha
qrotpät sä qa iva qät ta ama
sämänanamuqa. ²² Sa rhat
tet bä rha män sä ma Jisas
pät ama ivärhäs kärqos i rhat
tes äs i ma Golgota qarqos
i äs angät tarimini di ama
ivärhäs na ama rhomga aa
uväski. ²³ Dä arhani ama
ruvek ta von ga rha ama wain
gäraktni i sa rha modämne na
qi na aktni ama rigi qaraktni
i qiat dräm gi veng ama
ruanirhong gäraktni i rhat tes
ki i ama mir sokt di qop kaku
qä nanakt.

²⁴ Dä ama ulaqimärharhärhäkt
ta edämsäs pät a qa mäni
ama sämänanamuqa näkt ta
matmät na aa boi ba ne
na ama serhäm gärangätni
i serhäm da nani a ngät.
²⁵ Rhoqoräkt di sa ama
ngärhäqyet da levaet nä
irhong bät duququs i sa rha
edämsäs pät a qa mäni ama
sämänanamuqa. ²⁶ Näkt ta
säm ama enge qarangätni i
sa rha sangar a qa vät angät
tpäs kärangätni i ngät tamän
doqortäqyia, “Ama Judaqäna
arha vitnaqa.” ²⁷ Dä qosaqi
rha edämsäs pät aiomni ama
ruiom ama sua iom gem ga i
akni di sa rha mu qa dä ma
Jisas aa märmar dap akni da
aa sael. ²⁸*

* **15:28** Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä
arhani ama ruvek di rha säm ma Mak aa enge i goki rhoqorne dap taerhäni rhäkt
ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. ‘Dä sa rhäkmämär nä ma Ngämuqa aa enge
qarangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Sa rha lu qa sämäni ama ruvek kärrarhani i
ama vu rha.”’

29 Bã ama ruvek kãrarahani i rhat tet e na qa di rhat tuma qa masirhat dap ti em arhã vãs dap tat tamãn doqortãqyia, “Ainge qãrak iva ngi rhar ama ansãspãngi ama mor qi nãkt saqi as pa ngi rhã qi da ama qunãng ama dãvaung angãrha ron 30 di ngi sãr sã nas navuk nãmãni ama sãmãnanamuqa bã ngia rhu-maiar nas!”

31 Dã qosaqi ama priskãna ama morãs na rha nãkt sãvãt ama Skraipkãna di rhat tuma qa ba ne i rhat tamãn doqortãqyia, “Sa qat tumaiar arhani sokt di qaku mamãr iva qã namumaiar nas! 32 Mamãr iva ma Kraiss ama Judaqãna arha vitnaqa qã sãr sã nas navuk nãmãni ama sãmãnanamuqa ivakt iva urhi lu dã u rhat maengãkt.” Dã qosaqi iarhakt kãrarahae i rha edãmsãs pãt a qa mãni ama sãmãnanamuqa di sa rha slava na qa na ama enge ama vu ngãt masirhat.

Ma Jisas Aa Tñãpki

(15:33-41 / Mat 27:45-56 / Luk 23:44-49 / Jon 19:28-30)

33 Bã sa nga rhoqorãkt i mãniqunãng mamãr dã ama bãngangit ngã mãn bãt ama ivãtki moe bã qale rhoqorãkt bã dãngdãng bãt ama dãpguarhong sãpbãngang. 34 Bã nga rhoqorãkt i dãpguarhong sãpbãngang dã ma Jisas ka nok masirhat toqortãqyia, “Eloi, Eloi, lema sabaktani?” Iomãkt ama qãvãlãm di ãm

ngãt tamãn doqortãqyia, “Gu Ngãmuqa, gu Ngãmuqa, mãniekt bã sa ngia qyiradeng na ngo?”

35 Bã nga arhani nãvãt iarhakt kãrarahae i rhat mair e glaqot ta nari rhoqorãkt dã rhi qoar toqortãqyia, “Ngãni nari, qat tes ma Elaija.” 36 Dã akni qa ang masirhat bã qa ok ama baulãm ba ama wain ama valak mãt ki at tãvãs nãkt ka mu ãm da ama ngãmunget angãt tpãs nãkt ka rhãqyet sã ãm bã ma Jisas iva qã nãkt nãkt iaqãkt ama ruqa qa qoar toqortãqyia, “As kale qa ãkt dap ut luvãt ivar ma Elaija qa rhãn ivakt iva qã rha qa naivuk ãkt.” 37 Vãt iomãkt ama qãvãlãm dã ma Jisas ka nãs masirhat nãkt sa qa ñãp.

38 Dã ama boiqi ama mor qi qãrakni i qiat nar va ama ansãspãngi ama mor qi di qyiret mãt ki nãdã at tãvãs bã samãk bã ama qãvãlam ama unbam.

39 Bã nga vãt ama qãvãlãm gãrqomni i ama narhoerqa bã ba ama handret na rha ama ulaqimãrharhãrhãkt kat mair e i qat lu ma Jisas† dã qa nari vãt ma Jisas aa qãn dã qa lu iaqyãkt aa tñãpki dã qa qoar toqortãqyia, “Qoki ngãktki i rhak tãkt ama ruqa di ma Ngãmuqa aa emga!”

40 Dap toqorãkt di qosaqi arhani ama evop di as tat mair tãmuk glãius bã rhat lu rhoqorãkt. Mãngurãp mã rha di qale ma Maria nae nãva

† 15:39 Ma Mak ka sãm dakt tãkt aa abuk nãkt nasot ama qãvãlãm ama qot ãm dã arhani ama ruvek di rha sãm ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangãt tãkt ama enge di arhani nãvãt a rha di qosaqi rha sãm a ngãt sae. ‘i qãt nãs’

ama värhäm ama gaini na äm
 ma Makdala näkt ma Jems kä
 na aa matka ma Joses in nan
 ma Maria näkt ma Salome.
⁴¹ Iarhakt di rhi nä ma Jisas
 ta met namet ma Galili bä
 rhat tatnärhäm ga. Dä qosaqi
 arhani ama evop ama rhäqäp
 na rha qärrarhani i sa rha met
 ti na qa bä sae ma Jerusalem
 di qosaqi qale rha e.

*Ma Josep Ka Mas Nä Ma
 Jisas Aa Släqyige Mät Ama
 Njäpka Aa Liqi*

(15:42-47 / Mat 27:57-61 /
 Luk 23:50-56 / Jon 19:38-42)

⁴² Rhoqoräkt di ama
 qunäga iva rhit täkmu nä
 iarhongäkt moe inguna nasot
 dä va ama Sabat bä sa nga
 rhoqoräkt di sa qorhäs iva
 ama bängängäs ⁴³ dä ma
 Josep nämät ama värhäm ma
 Arimatea qarakni i qa di ama
 moräsnaqa näp ma Sanedrin
 näkt kosaqi qa di qale qa nani
 ma Ngämuqa aa Muräktpäm
 ga met na ama qraräk bä sage
 ma Pailat bä qa nän ga rhä ma
 Jisas aa släqyige.

⁴⁴ Bä ma Pailat ka
 särmändäm doqoräkt i nak sa
 ma Jisas ka njäp. Dä qa rhäkne
 nani qä ulaqimärharhärhäkt
 arhä narhoerqa bä qa
 snanbät sä qa i sa nga ma
 Jisas ka njäp. ⁴⁵ Bä nga qa räm
 nagem ga i sa ma Jisas ka njäp
 dä qa rhares pät ma Jisas aa
 släqyige angärha rhäng bä ma
 Josep.

⁴⁶ Dä ma Josep ka vodäm
 bät ama uiu qi ama boiqi ama
 ingas ki näkt ka vlukt sä ma
 Jisas aa släqyige nämäni ama
 sämänanamuqa bä qa ong bät

ige nä iaqyäkt ama boiqi näkt
 ka mu ige mät ama njäpka aa
 liqi qaraktni i sa rha rhap ma
 qi mäni ama qäsävit. Näkt
 ka egaeng ama dulige bä qa
 väsdät nä ige mät ka liqi.

⁴⁷ Ma Maria nae ma Mak-
 dala qi nä ma Maria ma Joses
 aa nan di in lu äkt i sa rha mu
 ma Jisas aa släqyige e.

16

*Ma Jisas Ka Märanas Nämät
 Ama Tnjäpki*

(16:1-8 / Mat 28:1-10 / Luk
 24:1-12 / Jon 20:1-9)

¹ Bä nga nasot ama Sabat
 dä ma Maria nae ma Makdala
 qi nä ma Maria ma Jems
 aa nan näkt ma Salome rha
 vodäm bät arhongni i ama
 mär irhong angät tamaska
 ivakt iva rha rhu irhong bät
 ma Jisas aa släqyige. ² Dä sa
 nga vät ama narhoerqa ama
 qunäga säng ama tadenas
 toqoräkt i sa ama qunäga
 qa qot pät duququs mamär
 dä sa rha met sämät ama
 liqi qaraktni i sa rha mu
 ma Jisas aa släqyige e. ³ Bä
 sa nga rhoqoräkt i rhat
 tet dä rhi snanbät sä ne
 rhoqortäqyia, "Urhi lu va
 auge qä egaeng ama dulige
 näda ama liqi arha väm?" ⁴ Bä
 nga rhoqoräkt i sa rha män
 dä rha njäm sae dä rha lu i
 qarqige qä dulige ama sru ige
 di sa aung ga egaeng ige nae.

⁵ Dä sa nga rhoqoräkt i rhat
 don sämät ka njäpka aa liqi
 dä rha lu ama gamoeqa ama
 evänga qarakni i qa murhämes
 na ama boiqi ama qulum gi
 dap kat muqun e da arhä
 märmär dä qräk mät ta.

⁶ Dä qa evänga qa qoar toqortäqyia, “Qale qräqräk mät ngän. Sa nguät dräm i ngänit ñäm nani ma Jisas nae ma Nasaret kärak i sa rha edämsäs pät a qa. Iaqaät di sa qa märanas! Bä sa qaku a qa rhe. As ngäni lu nasot a qa i rha mas na aa släqyige rhe i. ⁷ Dap ngän det bä ngäni qoar na aa mudäsaqongda näkt ma Pita rhoqortäqyia, ‘Ma Jisas ka qoar iva ngän det sae ma Galili. Bä va ngän dän bät a qa e rhoqor mäqi qre qa qoar na ngän.’”

⁸ Nga qarak ka qoar na rha rhoqoräkt dä rha ang masirhat navuk nämät ka liqi i qräk mät ta mamär dä rhit len bä värvar vät a rha. Bä nga rhoqoräkt i rhi ngang dä qaku rha sameng ba aung inguna rhit len.*

Väs Dä Ma Jisas Ge Ma Maria Nae Ma Makdala
(16:9-11 / Mat 28:9-10 / Jon 20:10-18)

⁹ [†Bä sa nga rhoqoräkt i ma Jisas ka märanas nämät ama tñäpki näva ama up mamär vät ama qunäga ama narhoer qa vät iosäkt ama tadenas dä qa er qa män ge ma Maria nae ma Makdala qaraktni i mudu qa qutmäs ama ngärhäqyet da

udiom ama iaus nämät ki. ¹⁰ Dä qia met bä qia sameng ba aa ruavek kärarhani i sa mudu qale rha rhi na qa rhoqoräkt i rhit nok mät ama iräski. ¹¹ Bä nga rha nari i ma Jisas di ama iar qa bä qosaqi ma Maria nae ma Makdala di sa qia lu qa dä qaku rhat nanakt na arha enge.

Väs Dä Ma Jisas Bä Ama Rhisuiom In Lu Qa
(16:12-13 / Luk 24:13-35)

¹² Mamär dä ma Jisas ka män ge aa mudäsaqongioma ama udiom i qat nañäm maos toqoräkt i in det pät ama värhäm ama mor äm angä rhäkt. ¹³ Dä qosaqi in män sage arhani ama mudäsaqongda moe bä in sameng ba rha sokt di qosaqi qaku rhat nanakt na ina enge.

Ma Jisas Aa Rhodröp Bä Ba Aa Mudäsaqongda
(16:14-18 / Mat 28:16-20 / Luk 24:36-49 / Jon 20:19-23 / Lat 1:6-8)
(16:19-20 / Luk 24:50-53 / Lat 1:9-11)

¹⁴ Näkt sa nga nasot dä ma Jisas ka män ge aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da sägäk na rha rhoqoräkt i rhat täs näkt ka von da rha ama enge ama

* **16:8** Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot dä arhani ama ruvek di rha mualat na ama abukkina qärangätni i qoki ngät tamän doqorne na aa abuk näkt taerhärhom däkt ama qängärirhom di irhom e väm ngät nasot ama ngärhäqyet da dāpguarhong nä ini ama qängärini. ‘Bä rha lir ta met bä rha sameng mamär bä ma Pita qä na aa ruavek. Dä nasot dä ma Jisas maräkt ka rhäk na rha sa ama qumärqumär ngät dä ama sok tām ngät ama sameng sävät ama mumaiar qärangätni i qaku anga tpäsini va angät kamäs bä sävät ama ivätki at tärhäkt moe.’ † **16:9** Ma Mak ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qävälām ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha sām ma Mak aa enge i qoki rhoqorne dap ama qängärirhong ma 16:9 bä sävät ma 16:20 di arhani nävät a rha di sa qaku rha sām irhong sae.

qrot ngät sävät iomäkt i qaku rhat nanakt dä sävät arhä väs kärangätni i ama qrot ngät dä iomäkt i qaku rhat nanakt nä iarhakt kärarhae i sa rha lu qa nasot iomäkt i qa märanas.

15 Näkt sa qa goar na rha rhoqortäqyia, “Ngän det pät ama ivätki moe bä va ngäni sameng na ama sameng ama mär ngät ba ama ruvek moe. 16 Bä nga iaqäkt kärak i qat nanakt bä qa rha ama baptais diva ama iar qa dap kärakni i qaku qat nanakt di sa qa slava dä va ma Ngämuqa qä rhäksärhäm ga dä va qä sangäm na qa. 17 Näkt pa rhangät täkt ama muqunän diva nga e vät iarhakt kärarhae i rhat nanakt iva nävät gu qrot dä va rhit kutmä s ama iaus dä va rhat tamän na ama iaräs na ngät ama enge. 18 Bä nga rhit sangar ama uiuvärhirhong gärqärhongni i irhong ngärhi veng na arhä rhäkt ura ngakt bä rhit näkt anga reng ama qänong bäm ngät dä qaku mamär iva iarhongäkt ngä naslava na rha. Dap pa rhat tu arhä rhäkt pät ama rämgivärharha bä va märäsmäräs pät a rha.”

19 Sa nga nasot i ma Engeska ma Jisas ka märhamän särha aa mudäsaqongda rhoqoräkt dä ma Ngämuqa qa rha qa rhävit säva ama usäpki bä qa muqun dä ma Ngämuqa aa märmär. 20 Nga ma Jisas ka met daqule rha dä rha met pät ama ivätki moe bä rhi sameng. Dä ma Ngämuqa qat tualat kä na rha bä qät tare-

späm na arha enge na ama muqunän gärangätni i ngät dän.]

Ma Luk

Ama Rhävächtsäs

Ma Luk di nguaräm ama Griikka na qa qarakni i aa lat di qat dräm gat tumäräspät. Ma Pol aa ruaqa na qa mamär dä va aa abuk sage ama Kolosiqäna di ma Pol qat tamän sävät a qa i, “ma Luk karakni i qat dräm gat tumäräspät karak i aurha snäng bät a qa.” Ma Luk di qä nä ma Pol vät aosni ma Pol aa tmerhäs. Qa di sa qa su masirhat bä äkt i ama mädränga na qa mamär. Qat dräm mamär sävät ama Grikkäna arhä qärhong dä arha enge.

Qa säm bä rhakt täkt aa buk di sage ma Tiofilus karakni i aa ngärhipki at tarimini di akni qarakni i aa snäng bät ma Ngämuqa. Ma Tiofilus di nguaräm ama moräsnaqa na qa nae ma Rom. Ma Luk di nani a qa iva qa rhuqunäga vät ma Tiofilus sävät ma Jisas. Ma Luk di qosaqi qa säm ba ama abuk karakni i rhat tes ki i Ama Ngangda Arha Lat.

Ma Luk di qa säm bä rhakt täkt aa buk na ama Grikkäna arha enge diva qi sage ma Tiofilus maräkt bä sage ama Grikkäna qärrarhani iva rhat tes pä m gi sokt di ama rharimini i qa säm bäm gi divakt iva qä sämaqrot na ama qatnanaktpämda moe arhä qatnanakt bä va qosaqi qa rhuvät pät ama enge nage ama ruvek kärarhani i qaku rhat nanakt. Va aa abuk di

ma Luk kat tair särha ama enge maos maos sävät ma Jisas karingätni i ama iraski na ngät dap kär qur ama ruvek i ma Jisas kat tamän iva ama Jentailqäna diva qosaqi arha anga släqyäs pä ma Ngämuqa aa Muräktpäm bä rhoqoräkt dä ama sameng ama mär ngät di ngät bä ba ama ruvek moe vät ama ivätki.

Ma Luk di qa säm maräkt sävät ma Jisas aa iar mänasäng na äkt i rha säl a qa bä dängdäng bät ama qäväläm gärqomni i qa an dävit. Ma Luk aa abuk di qit täväktsäs sävät ma Jisas i ama ruqa na qa. Dä soknga ma Luk ka säm ama qoengitnäk nasot a ne bä sävät ma Jisas iva qa rhuqunäga vät a rha i ma Jisas di sa qa män nävä ma Adam. Bä ma ama rhäqäp nä imek dä qa märhamän bät tom däkt ama qäväläm i ma Ruqa aa Emga. Ma Luk kat tamän masirhat sävät ama nän dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä ama ansäs sage ma Ngämuqa näkt känäskänes ka sävät ama tläktä dä ama vurha. Ama enge na ama siqut pä rhakt täkt ama abuk di masirhat na ngät pa angätni ama abukkina angät tpäs.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer
(1:1-4)

Rha Sa Ma Jisas Dä Aa Narhoer Ngät Aa Qoeo
(1:5-2)

Ma Jisas Aa Rhäkmunanaska
Iva Nani Aa Lat Sage
Ama Ruvek (3-4:13)

Ma Jisas Aa Lat E Vät Ama
Ngärhäkta Ma Galili
(4:14-9:9)

Ma Jisas Kat Tet Iva Sävät
Ama Ivärhimek Namet
Ma Galili (9:10-50)

Ma Jisas Aa Lat E Ma Judia
(9:51-13:21)

Ma Jisas Aa Lat Muk Ma
Perea Bä Rhage Rhage
(13:22-19:27)

Ma Jisas Aa Dängdängini Na
Ngät Aa Qunäng (19:28-
24)

Ama Enge Narhoer Bä Qamorqa Ma Tiofilus

¹ Ama rhäqäp na rha
ama ruvek sa rha siqut i
rha säm bä rha adämne na
ama sek sävät ma Jisas aa
lat kärangätni i mudu ngä
märanas mänguräp mä ut. ² Sa
rha säm mamär varhäm ama
enge qärangätni i ama latta sä
ma Ngämuqa aa enge sa rha
von ut täm ngät. Dä iarhakt
kärarhae i qale rha vät ama
rharimini bä dängdäng däkt
di rha lu iarhongäkt moe
qärqärhong i irhong ngä mu
angät släqyige vät a nas. ³ Dap
aingo di ngua ñäm mamär bä
ngua räm mamär nä ma Jisas
aa lat moe dä soknga nani a
ngo iva ngu säm anga enge
maräkt ba nge, qamorqa ma
Tiofilus. ⁴ Rhoqoräkt divakt
iva ngiat dräm i iarhongäkt
kärqärhong i sa rha su nge nä
irhong sävät ma Jisas di ama
engätki nä irhong.

Ama Sameng Sävät Ma Jon Ama Baptais Iva Rhi Sa Qa

⁵ Vät iangärhäkt ama
rhodäm i ma Herot di ama
vitnaqa e vät ama ngärhäkta

ma Judia dä qale ama pris
karak i rhat tes ka i ma
Sekaraia. Näkt ka nämäni
ma Abiya aa priskäna. Dä aa
egutki ma Elisabet di qosaqi
qi nämäni ama enevaqi i ma
Aron. ⁶ Ma Sekaraia qä nä
ma Elisabet di ama räkt iom
dä ma Ngämuqa aa saqong
dä inät dräm init päs ma
Ngämuqa aa Muräkt dä aa
enge angärha rhäng mamär.
⁷ Qaku ina anga es inguna ma
Elisabet di ama rhängaräs ki
bä rhäkt di ama sru iom.

⁸ Vät akni ama qunäga
dä ma Sekaraia qat tualat
sage ma Ngämuqa va ama
ansäspämgi ama mor qi in-
guna rhoqoräkt di aa qärhae
ama priskäna arhä qäväläm
iva rhat tualat. ⁹ Rhoqor
varhäm arhä qärhong ama
priskäna dä sa rha armeng
däm ga iva qa rhon säva
ama ansäspämgi ama mor qi
ivakt iva qä väs ama insens.
¹⁰ Bä nga ngät dang dap ama
gulängi na ama ruvek di qale
rha inamäk dalek bä rhi nän
sage ma Ngämuqa.

¹¹ Ma Sekaraia qale qa vuk
dä väs da ama ensel nage
ma Ngämuqa bä qat mair säda
aa märmär na ama vodämes
na ama insens angät laiqa.
¹² Bä ma Sekaraia qa särmän
sävät a qa bä rhäqäp ka na
ama tlenga mamär. ¹³ Sökt
di ama ensel qa qoar na qa
rhoqortäqyia, "Sekaraia, qale
ngit len! Sa ma Ngämuqa qa
nari gia nän bä va gia egutki
ma Elisabet diva qi sa ama
rhoemga bä va ngia rhes ka i
ma Jon. ¹⁴ Bä va märmär gem

nge bā va ngi qok masirhat bā anga rhāqāp na rha diva rhi qok ti na nge rhoqorākt i qi sa qa ¹⁵ inguna qa diva ama morās na qa dā ma Ngāmuqa aa saqong. Bā va qaku qā natnakt ama wain bā ama qrot ki ama rigi näkt ka diva rhāqāp ka na ama Qloqaqa ama Qumārqumärqa nak koki as toqorākt i qaku rha sa qa.

¹⁶ “Bā va qa evār da ama rhāqāp na rha ama Israelqāna sage ma Engeska arhā Ngāmuqa. ¹⁷ Bā va qa er qa rhet pā ma Engeska aa qamās sa ama Qloqaqa ama Qumārqumärqa aa qrot toqor ma Elaija bā va qā evār da ama ngāt mamākkāna arhā mungās nāng sāvāt arhā rhoes dā qosaqi ama tmervāmda diva rhat tet nasot ama mādrām ama mār ngāt nage ama rāktta. Iva qā rhākmu vāt ama ruvek iva rhit tākmu na nas nani ma Engeska.”

¹⁸ Dā ma Sekaraia qā snanbāt sa ama ensel toqortāqyia, “Va nguāt drām doqor māniekt i ngāktki nā rhangāt tākt ama enge? Inguna aingo di ama sruqa na ngo dā gua egutki di sa qia met e na at koeo.”

¹⁹ Dā ama ensel qā qoar toqortāqyia, “Aingo di ma Gebriel. Bā aingo di qale ngo ge ma Ngāmuqa rhāvuk. Näkt sa ma Ngāmuqa qa rhāk na ngo sagem nge ivakt iva ngua rhamān sārham nge i ngu qoar na nge nā rhangāt tākt ama sameng ama mār ngāt. ²⁰ As ngi nari, va rhāksot nā gia enge bā va qaku ngi

natmārhamān bā dāngdāng i gua enge ngā rhu angāt slāqyige vāt a nas inguna qaku ngia mat maengākt sā gua enge. Rhārhong dākt moe diva irhong ngā rhu angāt slāqyige vāt a nas pāt ama rhodām gārangāt ni i sa ma Ngāmuqa qa muqunān bāt a ngāt.”

²¹ Vāt iomākt ama qāvālām di qale ama ruvek dap tat tu arhā snāng i māniekt bā qale qa mauiu va ama ansāspāngi ama mor qi. ²² Bā nak as nga vuk sā qa dā sa qaku mamār iva qat tamān sāvāt a rha. Dā rha rām nagem ga i rhoqorākt di qa lu anga nām nāmgi va ama ansāspāngi ama mor qi inguna sokt kā siqutmāt dap kaku qat tamān.

²³ Bā nga rhāksot na ama qunāng gārangāt ni i rha mu ngāt bā ba qa iva qat tualat pa ama ansāspāngi ama mor qi dā evār dām ga sāva vāt. ²⁴ Näkt nga nasot dā aa egutki ma Elisabet at sarebām näkt kali qi i qep sārham gi va vāt pāt ama eqoan ama ngārhäqyet. ²⁵ Dā qī qoar toqortāqyia, “Nak as ma Ngāmuqa qa mualat toqor tākt ba ngo i qat tu aa snāng sā ngo dā qa rhāksot nā gu qluqi nāvāt a ngo nāda ama ruvek arhā saqong.”

Ama Sameng Sāvāt Ma Jisas Iva Rhi Sa Qa

²⁶ Sa nga ma Elisabet di at ngārhäqyet da sīgākt ama eqoan dā ma Ngāmuqa qa rhāk na ama ensel ma Gebriel sāmāt ama vārham ama gaini

na äm bät ama ngärhäktka ma Galili qärqomni i rhat tes äm i ma Nasaret ²⁷ bä sage ama säski qäraktni i mänaris na qi sävät akni ama gamoeqa qärak i rhat tes ka i ma Josep karak i ama enevaqi sä qa nävät ma Devit. Näkt iaqyäkt ama säski di rhat tes ki i ma Maria. ²⁸ Bä ama ensel qa män gem gi dä qä qoar na qi rhoqortäqyia, “Ama mär sagem nge inguna ma Ngämuqa qat tu aa snäng sävät a nge masirhat. Bä ma Ngämuqa di qale qa gem nge.”

²⁹ Ma Maria di rhäqäptäqäp ki masirhat nävät karak aa enge dä qiat tu at snäng i agi enge na ama arsäs tangät täkt. ³⁰ Dä ama ensel qä qoar na qi rhoqortäqyia, “Maria, qale ngit len. Ainge di ma Ngämuqa qat tu aa snäng sävät a nge. ³¹ Näkt as ngi nari, va gi nga sarebäm bä va ngi sa anga rhoemga bä va ngia rhes ka i ma Jisas. ³² Bä va qa diva ama moräs na qa mamär bä va qa diva rhat tes ka i ma Moräsnaqa Na Rhävuk aa emga. Bä ma Engeska ma Ngämuqa diva qä von ga rha ama vitnaqa aa mämugunäs nasot mudu aa mamäk ma Devit. ³³ Bä va qa diva ama vitnaqa na qa vasägos bä ma Jekop aa enevaqi bä va aa muräkt diva qaku rhäksot na ngät.”

³⁴ Dä ma Maria qia snanbät sa ama ensel toqortäqyia, “Va sirhäkt toqor mäniekt inguna as kaku ngua mas ngu na anga gamoeqa?”

³⁵ Dä ama ensel qa muvät

pät a qi rhoqortäqyia, “Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa va qä rhän gem nge bä va ama qrot nage ma Moräsnaqa Na Rhävuk pa ngärhi ong nge dä soknga ama rhoemga qärakni iva ngi sa qa diva rhi qoar i ama qumärqumär qa mamär bä va rhat tes ka i ma Ngämuqa aa emga. ³⁶ As ngi nari, nak ma Elisabet käraktni i sägärhae na nge sävät a qi qärakt i rhi qoar i ama rhängaräs ki dä ama sruqi na qi sokt di at sarebäm na ama gamoeqa bä rhäkt di at ngärhäqyet da sägäkt na arha eqoan. ³⁷ Inguna qaku aqrot guani ge ma Ngämuqa.”

³⁸ Dä ma Maria qia muvät toqortäqyia, “Ari, aingo di ama latki qäraktni i qale ngo vä ma Ngämuqa aa rem. Vadi va rhäkmamär tä gia enge.” Dä ama ensel qa met daqule qi.

Ma Maria Qia Met Sage Ma Elisabet

³⁹ Näkt nga nasot toqoräkt dä ma Maria qia rhäkmu na nas näkt kia ang sämät ama värhäm bät ama ivärhäs ma Judia. Iomäkt ama värhäm di sa qale läm mäni ama dabap ama lel ap. ⁴⁰ Bä qia mon säp ma Sekaraia aa vätka bä qia mes ama mär sage ma Elisabet.

⁴¹ Bä nga ma Elisabet kia nari arha enge dä ama rhoemga da arha ron ga iaur bä ma Elisabet di rhäqäp ki na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa. ⁴² Dä qia märhamän dövuk toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa märmärgem

ba nge nä mänguräp ama evop moe bä qosaqi ba ama rhoemga qarakni iva ngi sa qa. ⁴³ Näkt mäniekt bä va ma Ngämuqa qat tu aa snäng sävät a ngo bä gua Engeska aa nanäk kia rhän gem ngo. ⁴⁴ Bä nga rhoqor täkt i ngua nari gia enge dä ama rhoemga dä gua ron ga iaur nävät ama märmärgem. ⁴⁵ Va ama märmärgem sagem nge, qarakt i qia mat maengäkt sa ama enge nage ma Ngämuqa iva ngä rhu angät släqyige vät a nas.”

Ma Maria At Mabuqi

⁴⁶ Dä ma Maria qia qoar toqortäqyia,

“Ngut sek sä ma Engeska ma Ngämuqa mat gu snängaqa

⁴⁷ bä märmär gem ngo masirhat nävät ma Ngämuqa gu Mumaiar

⁴⁸ inguna qa mu aa snäng sävät a ngo

aingo aa latki qaraktni i ama sämagaininanas nga e gem ngo.

Bä va mänäsäng narhäkt bä rhävit di ama qoengitnäk moe na ama ruvek diva rhi qoar i ma Ngämuqa aa märmärgem nga e vät a ngo.

⁴⁹ Inguna iaqäkt kärak i aa qrot ngä vit di sa qa mualat na ama enges ngät ama lat ba ngo

bä aa ngärhipki di ama qumärqumär qi mamär.

⁵⁰ Bä aa lavuqi di qi sävät iarhakt kärarhae i rhit kutdrir sävät a qa nävät ama qoengitnäk nasot a ne.

⁵¹ Qa mualat na ama qrot ngät ama lat na aa qrot bä qa vräsmät na ama ruvek kärarhani i rhäqäp ta mamär na ama mairnanas.

⁵² Qa anbut sa ama tpäskinarha nämät arhä mämgunimek dap ka sek sa ama ruvek kärarhani i ama sämagaininanas nga e gem da.

⁵³ Qa von iarhakt kärarhae i anoeng mä rha rha ama märi rhong bä mamär na rha dap ka rhäk na ama qarhongbärharha i rhi säs.

⁵⁴ Qa matnärha aa latta ama Israelqäna qararhani i qale rha va aa rem i qaku rät pät a qa iva qät lavuqi

⁵⁵ nä ma Abraham gä na aa es nasot a ne vasägos parhäm aa enge na ama rharesbane mudu qarängätni i ngät bä ba ut mamäkkäna.”

⁵⁶ Näkt ma Maria qali qi ge ma Elisabet bä qorhäs na ama dävagukt ama eqoan näkt evär däm gi säva arha vät.

Rha Sa Ma Jon

⁵⁷ Rhäkt di ama qäväläm ngä män iva ma Elisabet ki sa bä qia sa ama gamoeqa. ⁵⁸ Bä rhoqoräkt di iarhakt kärarhae na glaqot na qi bä sävät at

kärhae rha nari sävät a qi i ma Ngämuqa qa lavuqi na qi masirhat dä rha moe mär gem da rhi na qi.

59 Vät ama ngärhäqyet da dävaung na qa ama qunäga dä rha män iva rhi däkt säng ama rhoemga bä va rha rhes ka na aa mamäk ma Sekaraia. 60 Sökt di aa nanäk kia märhamän dä qi qoar toqortäqyia, “Nak kaku, nak pa u rhes ka i ma Jon.”

61 Dä rhi qoar na qi rhoqortäqyia, “Qaku aung mänguräp gi qärhae di rhat tes ka nä iaqyäkt ama ngärhipki.”

62 Dä rha siqutmät sage aa mamäk ivakt iva rhi räm bät a qa i nani a qa iva qa rhes ama rhoemga rhoqor mäniekt.

63 Dä qa siqutmät iva nani guani iva qä säm bät ini angärha rhäng. Bä qräk mät ta moe i sa qärak ka säm doqortäqyia, “Aa ngärhipki diva ma Jon.” 64 Dä qoki äkt dä sak pä ma Sekaraia aa vämgi bä mamär vät a qa iva qat tamän bä qä nänsäs sage ma Ngämuqa.

65 Dä ama ruvek nae na glaqot di qräk mät ta masirhat bä rhit len. Bä ama ruvek päta ama dabap ama lel ap e ma Judia di rhat tamän bät tärhong däkt. 66 Bä iarhakt moe qärarhani i rha nari sävät tärhong däkt di rhat tu arhä snäng masirhat sävät irhong inguna ma Ngämuqa aa rhäqyet nga e vät iaqäkt ama rhoemga dä rhi snanbät toqortäqyia, “Rhak täkt ama rhoemga diva agiqa na qa mugas?”

Ma Sekaraia Aa Enge Nage

Ma Ngämuqa

67 Näkt ma Jon aa mamäk ma Sekaraia di rhäqäp ka na ama Qloqäqa ama Qumärqumärqa bä qat tamän na ama enge nage ma Ngämuqa rhoqortäqyia,

68 “Ama ansäs sage ma Engeska ma Ngämuqa bä ba ama Israelqäna inguna qa män bä qa rhäksasot aa ruvek.

69 Bä qa mair na akni ama qrotka sa ama muma-iar

nämäni ama enevaqi i ma Devit kärak i ama latka vä ma Ngämuqa aa rem.

70 Iangärhäkt di rhoqor varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu nämät aa vämginarha ama qumärqumär ta mamär.

71 Bä ma Ngämuqa aa snängäqa diva qä lavuqi na ut nämät aurha ikkäna

dä nämät iarhakt kärarhae i ama vu da arha ron masirhat sävät a ut

72 bä rhoqoräkt ivakt iva qa rhualat na aa lavuqi bä ba aut mamäkkäna

bä va saqi as kat dräm na aa rharesbane mänguräp mä qa qä na rha.

73 Iangärhäkt ama mumänaris kärangätni i qa mu ngät ba aut mamäk ma Abraham

74 iva qa rhumaiar na ut nämät aurha ikkäna

dä rhoqoräkt i qali lut pä
ma Ngämuqa aa rem di
qaku mamär iva urhit
len

75 doqoräkt i ut tualat na ama
qumärqumär ngät ama
lat dä ama räkt ngät
ama lat da aa saqong
bät aut kunäng na au-
rha iar moe.

76 “Bä ainge ngua emga
diva rhat tes nge i ma
Ngämuqa aa vämginaqa
nage ma Moräsnaqa Na
Rhävuk
inguna va ngia er ngia
rhet pä ma Engeska
aa qamäs bä va ngi
rhäkmu na ama iska ba
qa

77 ivakt iva ngi qoar nä ma
Ngämuqa aa ruvek iva
rhi rha ama mumaiar
qärangätni i ngät dän do-
qoräkt i ma Ngämuqa
qät kyiradeng na arha
vuirhong.

78 Inguna nävät ma Ngämuqa
aa lavuqi ama mor qi
diva ama qunäga qa
rhäranas bä qa rhän
sagem ut na rhävuk

79 ivakt iva qä voda ama
neraqa sävät iarhakt
kärarhae i qale rha vät
bängangit angät tpäs
dä qärrhani i rhat däqäm
dap arha iar di qaku
ama iar ama engätki
na ngät nage ma
Ngämuqa
dä va qa rhuräkt bä ba ut säva
ama is na ama bulap.”

80 Bä ma Jon ga ir bä sa mor
qa bä sa ama qrot ka da
ama iar vät aa qloqaqa näkt
kale qa vät ama qräk dä bäs
ama ivärhäs bä dängdäng bät
iaqäkt ama qunäga qäarakni i
vuk sä qa säda eraqi sage ama
Israelqäna.

2

*Ma Maria Qia Sa Ma Jisas
Ma Krais*
(2:1-7 / Mat 1:18-25)

1 Vät iangärhäkt ama
rhodäm dä ama muqunäga
qa met nage ma Sisar ma
Ogastas iva rhi säm ama
ruvek moe arhä ngärhep
nävät ama ivätki qäarakni i
ama narhoerta nae näva ama
värhäm ama mor äm ma Rom
dit lu vät a qi. 2 Rhangät
täkt di ama narhoer ngät
ama rhodäm sa ama ruvek
toqoräkt i ma Kwirinius
di ama tpäskinaqa va ama
ngärhätkka ma Siria*.

3 Bä ama ruvek moe di
vräsmät na rha i qoki ak dä
ak sämät aa värhäm iva rhi
rha ama rhodäm sä rha. 4 Dä
soknga ma Josep di qosaqi
qa met nae ma Galili nämät
ama värhäm ma Nasaret pävit
sämät ma Devit aa värhäm
ama gaini na äm e ma Ju-
dia qärqom i rhat tes äm i
ma Betlehem inguna qa di
sägärhae na qa sävät ma De-
vit.

5 Ma Maria qäarakni i
mänaris na qi sävät ma Josep
di qä na qi in met ivakt iva
rhi rha ama rhodäm sä iom.

* 2:2 ama ngärhätkka ma Siria Vät iangärhäkt ama rhodäm di ama ngärhäqyiom
ma Judia dä ma Galili di ama qäväläm nävät ama ngärhätkka ma Siria qäarakni i ama
Romgäna rhat turäkt pämgä.

Dap toqoräkt di qi vät a nas.
 6 Bä nga qali liom e dä sa
 ama qäväläm ngä män iva
 qi sa. 7 Bä qia sa at toemga
 ama narhoer qa va ama
 bulmakaoqäna angärha vätki
 näkt kia ong ga na ama boi
 näkt kia mas na qa va ama
 bulmakaoqäna angärha tmäs
 näväm ga ama luska inguna
 qaku anga släqyäs nanokt
 iom ba ama tmända arha
 vätki.

*Ama Enselqäna Rha Män
 Ge Ama Gamoe Qärrarhani I
 Rhat Dräm Dit Lu Vät Ama Sip-
 sipkänä*

8 Näkt näp bängagi dä qale
 ama gamoe qärrarhani i rhat
 dräm dat tas dap tit lu vät
 ama sipsipkänä vät angärha
 ivärhäs e glaqot. 9 Dä ama
 ensel nage ma Ngämuqa
 väs däm ga gem da bä ma
 Ngämuqa aa murhämeska qa
 sen namet a rha bä rhäqäp
 ta mamär na ama tlenga.
 10 Sokt di ama ensel qa
 qoar na rha rhoqortäqyia,
 "Qale ngänit len. As ngäni
 nari, nak ngua män sa ama
 sameng ama mär ngät na
 ama märmärgem bä ba ama
 ruvek moe. 11 Rhäqyerhäkt
 di sa rha sa qärak iva qa
 rhumaiar na ngän bä ma
 Devit aa värhäm. Qa di ma
 Kraisa ma Engeska. 12 Va ngäni
 räm a qa nage rhakt täkt
 ama muqunängi i iaqäkt ama
 rhoemga di rha ong ga na
 ama boi näkt kat namas pa
 ama bulmakaoqäna angärha
 tmäs näväm ga ama luska."

13 Näkt ama rhäqäp na rha
 mamär ama enselqäna väs
 däm da masägos sage qärak
 kä ensel bä rhi nän sä ma
 Ngämuqa dap tat tamän do-
 qortäqyia,

14 "Urhith boda ama murhämeska
 sage ma Ngämuqa
 rhävuk da ama usäpki
 arha ron
 dä ama bulap pät ivät ba
 ama ruvek kärarhani i
 aa snäng bät a rha."

15 Bä nga ama enselqäna
 rha met daqule rha sa rhävuk
 säva usäp dä iarhakt kärarhae
 i rhith lu vät ama sipsipkänä
 rhi qoar na ne rhoqortäqyia,
 "U rhet sae ma Betlehem
 bä urhi lu iangärhäkt ama
 lat kärängätni i ngä märanas
 iangärhäkt kärängät i sa ma
 Engeska ma Ngämuqa qa
 qoar na ut sävät a ngät."

16 Dä soknga rha ang bä
 sae dä rhith näm bä rha
 män bät ma Maria qi nä
 ma Josep dä ama qokokka
 qärakni i qat namas pa ama
 bulmakaoqäna angärha tmäs
 näväm ga ama luska.

17 Bä nga rha lu qa dä rha
 vräs ama enge qärängätni i
 ama ensel qa qoar na rha na
 ngät sävät ma Jisas. 18 Bä
 ama ruvek moe qärrarhani i
 rha nari di qräk mät ta nävät
 ama sameng nage qärrarhani
 i rhith lu vät ama sipsipkänä.
 19 Dap ma Maria di qia san-
 gar sävät tärhong däkt ama
 engirhong mät at snängaqa bä
 qi manäkt irhong mamär.

20 Dä qärrarhae i rhith lu vät
 ama sipsipkänä di evär däm
 da sage arhä sipsipkänä dap

ti nānsās sage ma Ngāmuqa nāvāt iarhongākt kārqrhong i rha nari dā rha lu irhong barhām ama ensel aa enge bā ba rha.

²¹ Nasot ama ngārhäqyet da dāvaung ama qunāng doqorākt i rha dākt sāng mā qa dā rha mes ka i ma Jisas. Rhakt tākt ama ngārhipki di ama ensel qa mes ka na qi rhoqorākt i as kaku ma Maria at sarebām nā ma Jisas.

*Rha Män Sä Ma Jisas Sage
Ama Pris Pa Ama Ansäspāmgi
Ama Mor Qi*

²² Nga ama qävälām ngä män iva rhi qumār nas dā ma Ngāmuqa aa saqong sa arha vuirhong doqor varhām ma Ngāmuqa aa Murākt nage ma Moses dā rha män sä ma Jisas sāmāt ama värhām ama mor äm ma Jerusalem ivakt iva rhi vodām ga bā ma Ngāmuqa ²³ toqor varhām gārängätni ama Murākt nage ma Ngāmuqa qārängätni i ngät tamän doqortäqyia, “Ama narhoer ta ama gamoe moe qārarhani i rhit sa rha diva rhi arñis na rha bā bā ma Ngāmuqa” ²⁴ dā qosaqi va rhi voda ama vodāmes toqor varhām ama Murākt nage ma Ngāmuqa qārängätni i ngät tamän doqortäqyia, “Mamär iva rhi vās anga unbam anga simāngam ura anga unbam anga rhoebam anga ituam.”

²⁵ Dap nga rhoqorākt di qale ama ruqa e ma Jerusalem gārak i rhat tes ka i ma Simeon näkt ka di ama saengākt ka dā ama rākt ka dā ma Ngāmuqa aa saqong

gārak i iaqākt di mudu qat nañām nani ama ruqa qārak iva qa rhumaiar na ama Israelqāna näkt ama Qloqaqa ama Qumārqumārqa qa e gem ga ma Simeon. ²⁶ Näkt ama Qloqaqa ama Qumārqumārqa qa muqunāga vāt a qa iva as kaku qā nañāp dap as pa qā lu iaqākt kārak i sa ma Engeska qa muqunān bāt a qa ma Kraiss.

²⁷ Näkt ama Qloqaqa ama Qumārqumārqa qa māranas na qa bā qa er nanokt ka säva ama ansäspāmgi ama mor qi näkt nga ama ngätmamāqiom in mon sa ama qokokka ma Jisas ivakt iva rha rhualat sä qa rhoemga rhoqorākt parhām ama Murākt kārängätni i ngät tamän iva rha rhualat toqorākt ²⁸ dā ma Simeon ga sek mā qa na aa rhäqyisem bā qa ansās sage ma Ngāmuqa näkt kē qoar na qa rhoqortäqyia,

²⁹ “Sokt nge Ngāmuqa, rhoqor varhām gia enge qārängätni i sa ngia mārhamän sārham ngo di sa mamär iva rhākt di ngi rhares pāt gua rhāng aingo ama latka vā gia rem iva ngua rhet sa ama bulap

³⁰ inguna sa ngua lu iaqākt kārak i sa ngia rhāk na qa sa ama mumaiar

³¹ iva bā ba ama ruvek moe.

³² Qa diva ama neraqa na qa iva qa rhuqunāga bā ba ama Jentailqāna

dä va qa rhän sa ama murhâmeska sage gia ruvek ama Israelqâna.”

33 Ama qokokka aa mam dä aa nan di qräk mät iom masirhat nävât ama enge qarangätni i ma Simeon ga märhamän bät a ngät sävât a qa. 34 Dä ma Simeon ga nän dä ama modämne sävât a iom näkt kä qoar nä ma Maria ama rhoemga aa nanäk toqortäqya, “As ngi nari, ma Ngämuqa aa muqunän nga e vät tak täkt ama rhoemga iva nävât a qa dä va anga rhäqäp na rha anga ruvek nae ma Israel diva arharpus na arhani dä va arhani rhat tärana. Näkt pa qa diva ama muqunän na qa qarakni iva ama ruvek tat tamän na ama nängoer sävât a qa 35 dap pa anga rhäqäp na rha arhä mungäsänng diva vuk sä ngät säda eraqi. Näkt kosaqi nge diva ama ulaqi arha singi qi rheräkt gi snängaqa.”

36 Qale ma Ngämuqa aa vämginaqi ma Ana ma Fanuel aa imgi qarakni i qa nämäni ama enevaqi i ma Aser. Ama sru qi na qi qaraktni i mudu qia mät arha egutka bä qali liom gem ne vät ama ngärhäqyet da ama udiom na ama qoeo näkt sa qa nâp 37 näkt ama maqoski na qi bä dängdäng i at koeo di ama ruvek ama levaet na rha da ama levaet. Qaku qiat tet näva ama ansäspämgi ama mor qi dap kit boda ama ansäs pät kunäng nâp bängang dä qiat teranot dä qi nän.

38 Qia män sagem da vät iomäkt ama qäväläm bä qia voda at märmärgem sage ma Ngämuqa näkt kia sameng sävât ama qokokka bä ba ama ruvek moe qararhani i qale rha nani ama muisiska bä bä ma Jerusalem.

Evär Däm Da Sae Ma Nasaret

39 Bä sa nga ma Josep kä nä ma Maria in mualat nä iarhongäkt moe rhoqor varhäm ama Muräkt nage ma Ngämuqa bä rhäksot dä evär däm da säva arha värhäm ama gaini na äm ma Nasaret e ma Galili. 40 Näkt ama qokokka di märmor qa bä ama qrot ka näkt täqäp ka na ama mädräm ama mär ngät näkt ma Ngämuqa aa nâmsävätki di qia e vät a qa.

Ama Rhoemga Ma Jisas Di Qale Qa Va Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

41 Vät ama qoeo moe dä ma Jisas aa mamäkkäna rhat tet sae ma Jerusalem bä säva ama tmäski iva rhat tuqunän bät ma Pasova. 42 Bä nga ma Jisas di ama ngärhäqyisem da udiom na aa qoeo dä rha met sae säva ama tmäski rhoqor varhäm ama Judaqäna arhä qarhong. 43 Bä nga rhäksot na ama tmäski dä evär däm iom säva vät dap ama rhoemga ma Jisas di qale qa e ma Jerusalem. Näkt aa mamäqiom di qaku inät dräm doqor täkt. 44 Dap in du in snäng i qa e ge ama gulañ na ama ruvek kärarhani i rha moe rhat tet bä rha met pät ama qunäga ama rhäk täm

ga bä nak as nga nasot dä inıt ñäm nani a qa mänguräp aa ruvek dä aa qärhae. ⁴⁵ Bä qop nga qaku in män bät a qa dä evär däm iom sae ma Jerusalem bä inıt ñäm nani a qa.

⁴⁶ Bä nga vät ama dävauŋ na qa ama qunäga dä in män bät a qa va ama ansäspämgi ama mor qi i qat muqun mänguräp iarhakt kärarhae i rhat dräm dit boda ama rhisu i qat nari rha dä qä snanbät sä rha na ama snanbät. ⁴⁷ Näkt iarhakt moe ama ruvek kärarhani i rhat nari ma Jisas di qräk mät ta nävät aa mädräm dä aa muvät.

⁴⁸ Bä ma Jisas aa mamäkkäna di qräk mät ta nävät a qa rhoqoräkt i rha lu qa bä aa nanäk ki qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngua emga, mäniekt bä ngia mualat toqor täkt sä un? Ngi lu, gi mam gä na ngo di unit täksot mamär nani a nge.”

⁴⁹ Dä qa muvät pät a iom doqortäqyia, “Mäniekt bä va inıt ñäm nani a ngo? Nak nga qaku inät dräm i nak pa qale ngo vä gu mam aa vätki?” ⁵⁰ Sökt di qaku qunäga vät a iom sa aa muvätki.

⁵¹ Näkt sa evär däm ga qä na iom sae ma Nasaret bä qät päs ina enge angärha rhäng dap aa nanäk di qia sangar sävät iarhongäkt ama engirhong moe mät at snängaqa.

⁵² Bä märmor ma Jisas sä ne na aa mädräm bä ma Ngämuqa qä na ma ruvek di sa märmär gem da nävät a qa.

3

Ma Jon Ama Baptais Kät Täkmu Na Ama Iska
(3:1-18 / Mat 3:1-12 / Mak 1:1-8 / Jon 1:19-28)

¹ Vät ama quiaqa ama ngärhäqyisem da qäraet na qa qarakni i ma Taiberius di ama Sisar na qa dap toqoräkt di ma Pontius Pailat di ama tpäskenaqa e ma Judia dap ma Herot di ama tpäskenaqa e ma Galili dap aa läktka ma Filip di ama tpäskenaqa vät ama ivärhäs ma Ituria dä vät ama ivärhäs ma Trakonitis dap ma Lisantias di ama tpäskenaqa vät ama ivärhäs ma Abilene ² vät iangärhäkt ama rhodäm gärangätni i ma Anas kä nä ma Kaiafas in dualat i ama prisiom ama vit na iom dä ama enge nage ma Ngämuqa ngä män bä ma Jon ma Sekaraia aa emga vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs. ³ Bä qa met pät ama ivärhäs moe namet ama rigi ma Jordan bä qä sameng ba ama ruvek iva rhi näpgoer na nas näkt ti rha ama baptais bä va ma Ngämuqa qä qyiradeng na arha vuirhong. ⁴ Iangärhäkt ama lat di rhoqor varhäm ma Aisaia ma Ngämuqa aa vämginaqa aa enge qärangätni i qa säm a ngät toqortäqyia,

“Ama eguinga qät näs pät ama qräk dä bäs ama ivärhäs toqortäqyia,

‘Ngäni rhäkmu na ama iska nanokt ma Engeska dä ngäni slaräkt na ama is nanokt ka.

⁵ Ama up moe diva ngäni rhäqäp ngät

dä ama dam ngä na ama
dabap ama lel ap moe
diva ngän don ngät.

Ama is ama vaktmät na ngät
diva ngäni slaräkt na
ngät

bä ama is ama damadam
bät a ngät diva maräkt
na ngät.

⁶ Näkt ama ruvek moe diva
rhi lu ama mumaiar
nage ma Ngämuqa.’”

⁷ Ma Jon gat tamän särha
ama gulañ na ama ruvek
kärarhani i rhat dän sagem
ga iva qä baptais pät a
rha rhoqortäqyia, “Aingän
gärrhae i ama gulañgi na ama
uiuvärhiring gärrhiring i
irhiring ngärhit kut na ama
qänogi, auge sa qa qoar na
ngän i mamär iva ngäni ingis
ma Ngämuqa aa uraqi ama
mor qi iva nasot dä qia rhän?

⁸ Mamär iva ngäni sa ama
gavam nävät angäna lat i
ngän näpgoer na nas. Qale
ngäni qoaräs na ne i, ‘Ma
Abraham di aut mamäk na
qa’ inguna ngu qoar na ngän
i nak kop mamär vät ma
Ngämuqa iva qä näpgoer nä
rhaerhangät ama dui bä va
ngä rhän i ama rhoes bä bä
ma Abraham. ⁹ Sa qäqi rhäkt
di sa akni qa rhäkmu na nas
sa ama apem iva qä nasäng i
qät tap säng ama ngämung na
qi. Dä soknga ama ngämung
moe qarängätni i sa qaku
ngärhit sa anga mär ngät anga
gavam diva rhit täpmät na
ngät samäk dä rhit don na
ngät sämät ama mudäbäs.”

¹⁰ Dä ama gulañ na ama
ruvek ti snanbät toqortäqyia,
“Dä va u rhualat toqor
mäniekt?”

¹¹ Dä ma Jon ga muvät to-
qortäqyia, “Ama ruqa qarakni
i aa sravem ama unbem di
mamär iva qa rhat mät em
bä qä von iaqäkt kärak i qaku
aa anga agukt. Bä iaqäkt
kärak i aa tmäs diva qosaqi qa
rhualat toqoräkt.”

¹² Ama ruvek kärarhani i
rhith ta ama takes di qosaqi
rha män ivakt iva rhi rha
ama baptais. Dä rhi snanbät
toqortäqyia, “Qamorqa, dap
aiut diva u rhualat toqor
mäniekt?”

¹³ Dä qa muvät pät a rha
rhoqortäqyia, “Qale ngänit ta
savit na ama rhodäm sa ama
ligär nage ama ruvek.”

¹⁴ Dä arhani ama
ulaqimärharhärhäkt ti
snanbät sä qa rhoqortäqyia,
“Dap aiut diva u rhualat
toqor mäniekt?”

Dä qa muvät toqortäqyia,
“Qale ngänit säm ama tlenga
säda ama ruvek arha ron
iva nani ama ligär dä qale
ngänit täksärha ama ruvek
mavängam dap mamär iva
qoki märmär gem ngän na
angän ditsek.”

¹⁵ Ama ruvek di rhat namu
nani ma Kraiss dap tat tu arhä
snäng ivar ngäktki i ma Jon di
qa rhak täkt.

¹⁶ Dä ma Jon ga muvät pät
a rha moe rhoqortäqyia, “Ngu
baptais bät a ngän na ama
rigi. Dap akni qa e qarakni
iva as dängdäng na qa nasot
a ngo dä aa grot ngä vit pä
gu grot angät tpäs dä ama

rhängämītnām sa ama sandal nāvāt aa qārīglem angāt tṗās di qaku ama mārqa na ngo iva ngu rhāvākt sā itnām. Qa diva qā baptais pāt a ngān na ama Qloqaqa ama Qumārquṃmārqa dā na ama mudāngi. ¹⁷ Sa qa rhākmu na nas iva qā rhar-meng da ama tmās nāva ama qlanāga dā va qa armeng da ama tmās bā qa rhon sā ngāt sāva aa vātki qāraktni i qali qi e nani ama lat toqorākt dap pa qā rhon na ama qlanāga sāmāt ama mudam gārāngātṃni i sa qaku mamār vāt aung iva qā naveng bāt a ngāt.”

¹⁸ Ma Jon ga māranas na ama ruvek na ama enge masirhat i qā sameng na ama sameng ama mār ngāt ba rha. ¹⁹ Mudu ma Jon di sa qa mārhamān na ama enge ama qrot ngāt sārha ama tṗāsquinaqa ma Herot inguna vāt aa lāktka aa egutki ma Herodias at tāvās bā qosaqi inguna nāvāt angātṃni aa lat ama vu ngāt moe. ²⁰ Bā rhākt di ma Herot ka mualat na ama lat ama vu ngāt savono sae i qa vāsārhā ma Jon ba ama tṗāskiarharhāng.

Ma Jon Ga Baptais Pāt Ma Jisas

(3:21-22 / Mat 3:13-17 / Mak 1:9-11)

²¹ Bā nga rhoqorākt i ma Jon gā baptais pāt ama ruvek moe dā ma Jisas di qosaqi qa baptais pāt a qa. Bā nga rhoqorākt i ma Jisas kā nān dā ama usāpki qia qang ²² bā ar sa ama Qloqaqa ama Qumārquṃmārqa i qa

rhoqor ama simāngaqa bā qa muqun bāt a qa. Nākt akni ama eguinga qa mārhamān nāda ama usāpki arha ron doqortāqyia, “Ainge di ngua emga na nge qārak i sa gua snāng bāt a nge dā qosaqi mārmar gem ngo masirhat nāvāt a nge.”

Ama Qoengitnāk Nasot A Ne Bā Sāvāt Ma Jisas

(3:23-38 / Mat 1:1-17)

²³ Bā rhoqorākt i ma Jisas ka nasāng na aa lat di sa qa di qorhās iva ama ruqa ama rhāk tām ga da ama ngārhāqyisem na aa qoeo. Qa di varhām ama ruvek arhā mādrām di ma Josep aa emga. Nākt ma Josep di ma Heli aa emga ²⁴ nākt ma Heli di ma Matat aa emga nākt ma Matat di ma Livai aa emga nākt ma Livai di ma Melki aa emga nākt ma Melki di ma Janai aa emga nākt ma Janai di ma Josep aa emga. ²⁵ Nākt ma Josep di ma Matatias aa emga nākt ma Matatias di ma Amos aa emga nākt ma Amos di ma Nahum aa emga nākt ma Nahum di ma Esli aa emga nākt ma Esli di ma Nagai aa emga. ²⁶ Nākt ma Nagai di ma Mat aa emga nākt ma Mat di ma Matatias aa emga nākt ma Matatias di ma Semein aa emga nākt ma Semein di ma Josek aa emga nākt ma Josek di ma Joda aa emga.

²⁷ Nākt ma Joda di ma Joanan aa emga nākt ma Joanan di ma Resa aa emga nākt ma Resa di ma Serubabel aa emga nākt ma Serubabel di ma Sealtiel aa

emga näkt ma Sealtiel di ma Neri aa emga. ²⁸Näkt ma Neri di ma Melki aa emga näkt ma Melki di ma Adi aa emga näkt ma Adi di ma Kosam aa emga näkt ma Kosam di ma Elmadam aa emga näkt ma Elmadam di ma Er aa emga. ²⁹Näkt ma Er di ma Josua aa emga näkt ma Josua di ma Elieser aa emga näkt ma Elieser di ma Jorim aa emga näkt ma Jorim di ma Matat aa emga näkt ma Matat di ma Livai aa emga.

³⁰Näkt ma Livai di ma Simeon aa emga näkt ma Simeon di ma Juda aa emga näkt ma Juda di ma Josep aa emga näkt ma Josep di ma Jonam aa emga näkt ma Jonam di ma Eliakim aa emga. ³¹Näkt ma Eliakim di ma Melea aa emga näkt ma Melea di ma Mena aa emga näkt ma Mena di ma Matata aa emga näkt ma Matata di ma Natan aa emga näkt ma Natan di ma Devit aa emga. ³²Näkt ma Devit di ma Jesi aa emga näkt ma Jesi di ma Obet aa emga näkt ma Obet di ma Boas aa emga näkt ma Boas di ma Salmon* aa emga näkt ma Salmon di ma Nason aa emga.

³³Näkt ma Nason di ma Aminadap aa emga näkt ma Aminadap di ma Admin aa emga näkt ma Admin di ma Arni† aa emga näkt ma Arni di ma Hesron aa emga näkt ma Hesron di ma Peres aa emga näkt ma Peres di ma Juda aa emga. ³⁴Näkt ma

Juda di ma Jekop aa emga näkt ma Jekop di ma Aisak aa emga näkt ma Aisak di ma Abraham aa emga näkt ma Abraham di ma Tera aa emga näkt ma Tera di ma Nahor aa emga. ³⁵Näkt ma Nahor di ma Seruk aa emga näkt ma Seruk di ma Reu aa emga näkt ma Reu di ma Pelek aa emga näkt ma Pelek di ma Eber aa emga näkt ma Eber di ma Sela aa emga.

³⁶Näkt ma Sela di ma Kainan aa emga näkt ma Kainan di ma Arpaksat aa emga näkt ma Arpaksat di ma Siem aa emga näkt ma Siem di ma Noa aa emga näkt ma Noa di ma Lamek aa emga. ³⁷Näkt ma Lamek di ma Metusela aa emga näkt ma Metusela di ma Enok aa emga näkt ma Enok di ma Jaret aa emga näkt ma Jaret di ma Mahalalel aa emga näkt ma Mahalalel di ma Kenan aa emga. ³⁸Näkt ma Kenan di ma Enos aa emga näkt ma Enos di ma Set aa emga näkt ma Set di ma Adam aa emga näkt ma Adam di ma Ngämuqa aa emga.

4

Ma Jisas Aa Siqutsiqut

(4:1-13 / Mat 4:1-11 / Mak 1:12-13)

¹Ma Jisas di ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa rhäqäp ka na nas näkt evär däm ga nämäni ama rigi ma Jordan bä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa er nanokt ka sävät ama qräk dä bäs ama

* 3:32 Salmon Ura 'ma Sala' † 3:33 ma Arni Ura 'ma Aram' ura 'ma Ram'

ivärhäs ² bä qale qa vät ama ruiom ama udiom na ama qunäng näkt ma Sämga qa siqut na qa iva qa rhualat na anga vuini. Qaku qa mäsu guani vät iangärhäkt ama qunäng näkt nga nasot a ngät moe ama qunäng dä anoeng mä qa.

³ Dä ma Sämga qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Ngakt bä ma Ngämuqa aa emga na nge dä va ngi qoaräs nä rhak täkt ama duiqa iva qä rhän i ama bret.”

⁴ Dä ma Jisas ka muvät päta qa rhoqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa enge qärangätäni i sa rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia, ‘Ama ruvek diva rhat däqäm di qaku sokt da ama bret.’”

⁵ Dä ma Sämga qa er nanokt ka bä sävät ama ivärhäs tävuk bä qa qur ma Jisas ta ama muräktpäm moe vät ama ivätki vät ama qäväläm ama qot äm nak kop. ⁶ Näkt ma Sämga qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Va ngu von nge rha ama ivärhap ap angät muräkt moe dä ap angät murhämeska moe inguna sa ma Ngämuqa qa von ngo rha ama rhares iva ngut lu vät a ap. Bä mamär iva ngu von aung dä bap kärakni i nani a ngo iva ngu von ga. ⁷ Bä nga va ngi von dä gi qutdrir sagem ngo dä va ainge sa ap moe.”

⁸ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa enge qärangätäni i sa rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia, ‘Mamär iva ngi

nänsäs sage ma Engeska gi Ngämuqa bä va sokt ka qäarakni iva qale nge va aa rem.’”

⁹ Dä ma Sämga qa artäm sä ma Jisas sae sämät ma Jerusalem näkt ka qoar na qa bä qa mair tävuk da ama ansäspämgi ama mor qi at täväs mamär näkt kä qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngakt bä ma Ngämuqa aa emga na nge dä va ngi rhon na nas mane narhäkt. ¹⁰ Inguna ma Ngämuqa aa enge qärangätäni i sa rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Ma Ngämuqa va qa rhuräkt bä ba aa enselqäna sävät a nge iva rhi lu vät a nge mamär.’”

11**bä**

“ ‘Va rhi sek mä nge na arhä rhäkt i varis ngi nanguñ gi nga qäraet mäni anga duiqa.’”

¹² Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, ‘Qale ngi siqut nä ma Engeska gi Ngämuqa.’”

¹³ Bä nga ma Sämga qa rhäksot na aa siqutsiqut moe sävät ma Jisas dä qa met daqule qa iva qale qa nani anga släqyäs iva saqi as kä siqut na qa.

Ma Jisas Ka Nasäng Na Aa Lat Bä Bä Ma Ngämuqa (4:14-15 / Mat 4:12-17 / Mak 1:14-15)

14 Näkt sa evär dä ma Jisas sae ma Galili da ama qrot angärha ron i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä ama enge sävät ma Jisas di vräs däm ngät pät iaqäkt ama ngärhäkta moe. 15 Qä su va arhä mämairväm bä ama ruvek moe di rhi nänsäs sagem ga.

Ama Ruvek E Ma Nasaret Ta Mer Ma Jisas

(4:16-30 / Mat 13:53-58 / Mak 6:1-6)

16 Dä qa met sae ma Nasaret äkt i mudu mor qa e bä nga vät ama Sabat dä qat tet bä säva ama mämairqi rhoqor vasägos i qat tualat. Näkt ka mair iva qat tes. 17 Dä rha von ga rha ama ilotka na ama abuqit sä ma Ngämuqa aa enge qärangätni i aa vämginaqa ma Aisaia qa säm a ngät. Qa rhäväkt dä bit bä qa män bät iangärhäkt ama enge qärangätni i sa rha säm a ngät kärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

18 “Ma Engeska aa Qloqaqa di qa rhäqäp ngo na nas inguna sa ma Engeska qa muqunän bät a ngo iva ngu sameng na ama sameng ama mär ngät bä ba ama tläkta.

Dä qa rhäk na ngo iva ngu sameng bät ama ruvek kärarhani i qale rha mät ama ispät diva isiska vät a rha bä va iarhakt kärarhae i ama säsur ta diva qunäga mät arhä saqong

bä va qärrarhani i qale rha da ama märänga aa ron diva isiska vät a rha 19 dä va ngu sameng i sa rhäkt diva ma Ngämuqa qä qur aa ruvek ta aa modämne.”

20 Nasot dä qa emanäng bät ama ilotka nä qa abuqit näkt ka evär dä bit bä ba ama latka näva ama mämairqi näkt ka muqun ivakt iva qä su. Dap ama ruvek moe va ama mämairqi di arhä saqong moe sävät a qa bä rhat lu qa.

21 Dä qa nasäng i qat tamän i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Rhäqyerhäkt di sa ngän nari i ma Ngämuqa aa enge sävät a ngo i mudu rha säm a ngät di ngä mu angät släqyige vät a nas.”

22 Rha moe ama ruvek di rhat tamän na ama märmärgem sävät a qa dä qräk mät ta nävät aa enge ama märän bäm ngät. Dä rhi qoar na ne rhoqortäqyia, “Nak kop ma Josep aa emga rhak täkt.”

23 Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nguat dräm iva ngäni vuk sa ama engini ama mär ngät ama mädräm bät ini sävät a ngo rhoqortäqyia, ‘Ngakt bä nga ainge di ama ruqa qärakni i qat dräm gat tumäräspät dä mamär iva ngia rhumäräs pät a nas! Ngia rhualat te mät gia värhäm nä iarhongäkt kärqärhong i ut nari i sa ngia mualat nä irhong ba ama värhäm ama mor äm ma Kaperneam.’”

24 Dä saqi as ma Jisas kä qoar toqortäqyia, “Nguat

tamän särhäm ngän na ama engäkki i qaku aung nävät ma Ngämuqa aa vämginarha di sa mär ge aa qärhae na qa. ²⁵ Bā nguät tamän särhäm ngän na ama engäkki i vät ama rhodäm imäk äkt kärangätni i qale ma Elaija di masirhat na ama maqosta ama evop ama Israelqina dap toqoräkt di ama qunängit bā qaku anga suigi qia sāp pät ama qoeo ama dāvaung näkt ama ngärhäqyet da sägäkt ama eqoan bā ama qärhuqi vät ama ivärhäs moe e ma Israel. ²⁶ Sökt di ma Elaija di qaku rha rhäk na qa sage agukt nävät iarhakt ama maqosta dap sökt sage akti ama ruqi qarakni i qaku qi nävät ama Judaqäna dap iaqyäkt di ama maqoski e mät ama värhäm ama gaini na äm ma Sarefat pät ama ngärhäkka rhage na ama värhäm ma Saidon. ²⁷ Vät ama rhodäm gärangätni i qale ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Elisa di ama rhäqāp na rha e ma Israel qärrhani i ama bias pät a rha sökt di qaku aung nävät a rha di qa rha ama mumäräspät dap sökt ma Naman nae ma Siria qarakni i qosaqi qa di qaku qa nävät ama Judaqäna.”

²⁸ Bā nga ama ruvek moe va ama mämairqi rha nari rhoqoräkt dā uraqi da arha ron. ²⁹ Dā rha qutmäs a qa sä dalek na arha värhäm näkt ta met sä qa säda ama damgi at täväs iaqyäkt i rha rhäk arha värhäm mäni qi iva nguna rhi rhon na qa vät käsap. ³⁰ Sökt

di qop ka met mängurāp ama gulāngi na ama ruvek bā qa met daqule rha.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Qarakni I Ama Iauska Qa E Mät Ka
(4:31-37/Mak 1:21-28)

³¹ Dā ma Jisas ka met mämäne bā sae ma Kaperneam e ma Galili näkt pät ama Sabat dā qa nasäng iva qā su ama ruvek. ³² Bā ama ruvek di qräk mät ta nävät aa rhisu inguna aa sameng di ngät dän sa angät krot. ³³ Vät akni ama qunāga vuk pa ama mämairqi di qale akni ama ruqa qa e qarakni i ama iauska qa e mät ka. Di qa nās tävuk toqortäqyia, ³⁴ “Ai, Jisas nae ma Nasaret, nani a nge iva ngia mäsana na ut? Nak nga ngia män iva ngi slava na ut bā qābäs na ut? Nak kop nguät dräm a nge. Ainge di ma Ngämuqa aa Qumärqumärqa mamär.”

³⁵ Dā ma Jisas ka märhamän ma ama qrot i qā qoar na qa rhoqortäqyia, “Mänadin däm nge! Vuk sä nge nämät ka!” Dā qarak ama iauska qa rhon nä qarak ka ruqa samäk da arhä saqong näkt puk sä qa nämät ka dap kaku qa sangäm na qa.

³⁶ Ama ruvek moe di qräk mät ta dā rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Nak sa agi rhisu rhangät täkt? Qät täk na ama iaus dā vukpuk sä ngät inguna qat sangar ama rhares dā ama qrot. Bā qat tamän dā vukpuk sä ngät!” ³⁷ Dā vräs da ama

enge sävät ma Jisas sävät ama ngärhätkta rhage rhage.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Rhäqäp Na Rha Ama Ruvek

(4:38-41 / Mat 8:14-17 / Mak 1:29-34)

38 Ma Jisas ka märanas näva ama mämairqi bä qa met bä sävä ma Saimon aa vätkä. Dap toqoräkt di ma Saimon aa rhäväske di aräm gi i aqärnas pä m gi masirhat dä rha nän ma Jisas iva qa rhumäräs pät a qi. 39 Dä ma Jisas ka angär mane sävät a qi näkt ka märhamän na ama enge ama qrot ngät sävät ama rämgi bä qia met nävät a qi. Dä qop kia märanas äkt bä qia nasäng i qit täkmü iva qi rhäk pät a rha na anga tmäs.

40 Bä sa nga bängängäs bängängäs dä ma ruvek ta rha qararhani ama ruvek moe sa ama räm maos maos bä sage ma Jisas bä nga qat tu aa rhäkt pät a rha asägäk asägäk dä märäsmäräs pät a rha. 41 Dä qosaqi ama rhäqäp na rha ama ruvek di vuk sa ama iaus nämät ta bä ama iaus ngät tuqaiä rhoqortäqyia, "Ainge di ma Ngämuqa aa emga na nge." Sökt di qaku ma Jisas ka rhares pät angärha rhäng iva ngät tamän inguna ngät dräm i qa di ma Kraiss.

Ma Jisas Kä Sameng Ba Ama Mämairväm

* 4:44 e ma Judia Rhos täkt di 'ama Judaqäna arha ivärhäs' bä äkt i nguaräm gosaqi ngät tamän sävät ama ngärhätkta ma Galili. * 5:1 ama namuqa aa rhäkt ma Galili Rhak täkt ama namuqa di ama namuqa ma Galili sökt di rhäkt di ma Luk ka mes ka na akni ama ngärhipki maos i ma Genesaret.

42 Bä nga qunäga dä ma Jisas ka met sävät ama ivärhäs kärqosni i qaku anga ruvek e. Dap ama ruvek di rhit näm nani a qa bä nga rha män bät a qa äkt i qale qa e dä rhi siqut i rhit sangar särhäm ga iva qaku qä namet daqule rha. 43 Sökt di qä qoar toqortäqyia, "Nak pa ngu sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ma Ngämuqa aa Muräktpä m sämät apni ama värhap inguna ama rharimini i sa ma Ngämuqa qa rhäk na ngo diva nguat tualat toqoräkt." 44 Dä qoki as kä sameng ba ama mämairväm e ma Judia*.

5

Ma Jisas Ka Mes Ama Narhoer Ta Ama Mudäsaqongda

(5:1-11 / Mat 4:18-22 / Mak 1:16-20 / Jon 1:35-42)

1 Vät akni ama qunäga dä ma Jisas kat mair vät ama namuqa aa rhäkt ma Galili* qä na ama ruvek i rhi nging däm ga bä rhat nari ma Ngämuqa aa enge 2 dä qa lu ama mlauserm gä r qemni i ama ruvek kärarhani i rhi rhar sa ama rhinäm di rha met nämät em bä rhit tor arhä väiu. 3 Dä qa veng sämät aktni qarakt i ma Saimon aa mlauski näkt ka qoar na qa iva qä rhägär na qi maqälak nävät a qoan dä soknga qa muqun bä qä su ama ruvek nämät ki.

4 Bã nga qat tamãn bã rhãksot dã qa qoar nã ma Saimon doqortãqyia, “Ngi rhãgãr na qĩ saqĩ as mono sãda ama rigi arha ron mamãr nãkt ngãnin but sa ama vãiu samãk iva nani anga rhinãm.”

5 Dã ma Saimon ga muvãt pãt a qa rhoqortãqyia, “Qamorqa, mai ama bãngagi moe di urhi siqut dã qop kaku u rhar sã guani. Dap tãkt di sa nguna ainge ngia mãmhamãn dã va ngun but sa ama vãiu.”

6 Bã nga rha mualat toqorãkt dã rha ar sa ama rhinãm masirhat bã sa arhã vãiu di ngãrhi nasãng iva bãñbãñmãt na ngãt. 7 Dã soknga rha siqutmãt na arhã rhãkt bã ba arha ruavek mãt aktni ama mlauski iva rha rhãn iva rha rhatnrãhãm da dã rha mãn bã rha rhãqãp ama mlausem bã rhãqãp em mamãr bã ini nasãng i inãt don.

8 Bã nga ma Saimon Pita qa lu rhoqor tãkt dã qa an da aa quum sã nas sãng ma Jisas aa qar dã qã qoar na qa rhoqortãqyia, “Ngia rhet nãvãt a ngo Engeska, ama vu qa ama ruqa na ngo!” 9 Inguna qa qã na aa ruavek di qrãk mãt ta nãvãt ama rhãqãp ama rhinãm gãrangãtني i sa rha ar sã ngãt 10 dã qosaqi ma Sebedi aa imiom ma Jems kã nã ma Jon ma Saimon aa ruaiom di qrãk mãt iom.

Dã ma Jisas kã qoar nã ma Saimon doqortãqyia, “Qale ngit len, va mãnasãng narhãkt bã rhãvit diva ngi rhar sa ama ruvek i rhoqor ma i ngi rhar

sa ama rhinãm.” 11 Bã nga rha ardrãn na arhã mlausem bã samit sãvãt a qoan dã rha met daqule iarhongãkt moe nãkt ta vãs ma Jisas aa rhãng.

Ma Jisas Ka Mumãrãs Pãt Ama Biaspãrhaqa

(5:12-16 / Mat 8:2-4 / Mak 1:40-45)

12 Bã nga rhoqorãkt i ma Jisas di qale qa mãt aomni ama vãrhãm nãvãt iavãkt ama vãrhãp dã ama ruqa qã mãn sã nas kãrakni i ama bias pãt a qa moe. Bã nga qa lu ma Jisas dã arpus na qa samãk bã aa uvãski mane sãvãt ivãt nãkt kã nagukt pãt ma Jisas toqortãqyia, “Gua morqa, ngãkt bã nani a nge di mãmãrsãs gem nge iva ngia rhumãrãs pãt a ngo.”

13 Dã ma Jisas ka rhãk aa rhãqyet bã qa rhãk pãt ka ruqa. Nãkt ka qoar na qa rhoqortãqyia, “Ari, nani a ngo. Rhãkt di sa mãrãs pãt a nge.” Dã qoki ãkt dã rhãksot na ama bias. 14 Dã ma Jisas ka qoar na qa ma ama qrot toqortãqyia, “Qale ngi naqoar na aung sãvãt a nas dap kinak pa ngia rhet bã ngi qur ama pris tãm mes nãkt ngi voda ama vodãmes kãrangãtني i mudu ma Moses ka mu ngãt nãvãt gi qumãrqumãr ivãkt iva ama ruvek ti lu i sa mãrãs pãt a nge.”

15 Sokt di qop ama sameng sãvãt ma Jisas di vrãs dãm ngãt masirhat bã ama gulañ na ama ruvek di rha mãn ivãkt iva rhi nari qa dã qosaqi va qa rhumãrãs pãt a rha nãmãt arha rãm. 16 Sokt di qat drãm uvup na qa bã sãvãt

ama ivärhimek kärqämekni i qaku anga ruvek e bä qä nän.

*Ma Jisas Ka Mumäräs Pät
Ama Ngäñäpärhaqa*

(5:17-26 / Mat 9:1-8 / Mak 2:1-12)

17 Vät akni ama qunäga rhoqoräkt i qä su dä ama Farisiqäna näkt sävät ama ruvek kärarhani i rhi su sävät ama Muräkt di sa rha män näva ama värhap moe e ma Galili dä nae ma Judia näkt nae ma Jerusalem bä rhat muqun e.

Bä ma Ngämuqa qa von ga rha ama qrot iva qat tumäräspät nämät ama räm. 18 Arhani ama gamoe di rha män i rhit ta akni ama ngäñäpärhaqa mät ama gasgaska bä rhi siqut iva rhi rha qa säva ama vätka ivakt iva rha rhu qa ge ma Jisas. 19 Bä nga rha siqut nani anga iska iva rha rhon sä qa dä qaku inguna nage ama gulañ na ama ruvek dä dang däm da sä qa savono säva ama vätka aa rhäng bä rha rutnävämne va ama vätka aa rhäng näkt ta anbut sä qa mane mät aa gasgaska mät ama liqi bä sä mänguräp kä gulañ bä qoki sävät ma Jisas aa saqong.

20 Bä nga ma Jisas ka lu arhä qatnanakt dä qä qoar toqortäqyia, “Gua ruaqa, sa ngua qyiradeng nä gia vuirhong.”

21 Bä nga ama Farisiqäna rhi na ama Skraipkäna di rha nari rhoqoräkt dä rhat tu arhä snäng doqortäqyia, “Auge rhak täkt kärak i qat tamän mava nä ma Ngämuqa?

Auge mamär vät a qa iva qät kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong i qop nguna sokt ma Ngämuqa?”

22 Bä nga ma Jisas ka räm i rhat tu arhä snäng doqoräkt dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngän du angän snäng bät tärhong däkt? 23 Guaäm goe di märmärsäs mamär sä äm? Va ngu qoar toqortäqyia, ‘Sa ngua qyiradeng nä gia vuirhong’ ura va ngu qoar toqortäqyia, ‘Ngia rhair bä ngiat tet?’ 24 Bä nävät tom däkt diva mamär vät a ngän iva ngänät dräm i ma Ruqa aa Emga di ama rhares pät aa rhäng de vät ivät iva qät kyiradeng na ama vuirhong.” Näkt ka qoar nä qa ruqa qaräkt i ama ngäñäp pät a qa rhoqortäqyia, “Ngu qoar na nge i ngia rhair näkt ngi rha gi gasgaska bä ngia rhet säva vät.”

25 Dä qop äkt di qa märanas da arhä saqong näkt ka rha iaqäkt kärak i mai qat namas pä m ga bä qa met säva vät dap kä nänsäs sage ma Ngämuqa. 26 Rha moe di qräk mät ta mamär näkt ta voda ama murhämeska sage ma Ngämuqa. Näkt täqäp ta na ama tlenga dä rhi qoar toqortäqyia, “Sa rhäqyerhäkt di sa ut lu ama lat kärangätni i ama nañis ngät masirhat.”

*Ma Jisas Ka Mes Ma Livai
(5:27-32 / Mat 9:9-13 / Mak 2:13-17)*

27 Näkt nga nasot iangärhäkt ama lat dä vuk

sä ma Jisas bä qa met bä qa lu ama ruqa qarakni i qät ta ama takes kärak i rhat tes ka i ma Livai i qat muqun ba ama vätka qarakni i ama ruvek tit boda ama takes sae. Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngit päs gua rhäng.”²⁸ Dä ma Livai qa märanas näkt ka met daqule iarhongäkt moekt bä qa met nasot a qa.

²⁹ Nasot dä ma Livai qa mualat na ama tmäski ama mor qi va aa vätka bä ama mor qi ama gulängi na ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes bä sävät arhani di qale rha e gem iom bä rha moe rhat täs.

³⁰ Dap kinak ama Farisiqäna rhi na arhä Skraipkäna di rhat tamängus bä bä ma Jisas aa mudäsaqongda i rhi snanbät toqortäqyia, “Mäniekt bä ngän däs dä ngänit nakt ngän na ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes ti na arhani ama vu rha ama ruvek?”

³¹ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Iarhakt kärarhae i ama märäs pät a rha di qaku rhit läk nani ama ruqa qarakni i qat dräm gat tumäräspät dap sokt kärarhani i ama rämgi vät a rha di rhit läk nani ama ruqa rhoqoräkt.³² Qaku ngua män ivakt iva ngua rhes iarhakt kärarhae i ama räkta na rha sagem ngo dap kinak ngua män ivakt iva ngua rhes ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong iva rhi näpgoer na nas.”

Ama Snanbät Sage Ma Jisas Sävät Ama Meranotka
(5:33-39 / Mat 9:14-17 / Mak 2:18-22)

³³ Dä rhi qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Ma Jon ama Baptais aa mudäsaqongda di rhat dräm dat teranot dä rhi nän bä qosaqi ama Farisiqäna arhä mudäsaqongda dap ainge gi mudäsaqongda di qop tat täs dä rhit nakt.”

³⁴ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nga mamär iva ngi qoar na ama gamoeqa qarakni iva rhit bodäm na qa aa ruavek iva rhat teranot toqoräkt i as kale qa qä na rha?³⁵ Dap ama qäväläm as pa äm ngä rhän iva ama gamoeqa qarak iva rhit bodäm na qa diva rhi rha qa daqule rha bä vät iangärhäkt ama qunäng nasot a qa dä va rhat teranot.”

³⁶ Dä qosaqi qa qoar na rha na ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia, “Qaku aung gat dräm gä nängyiret sa anga baulini nämäni anga iar qi anga boiqi bä qä naqutäm sä ini mät ama liqi mäni anga mru qi anga boiqi. Ngakt bä va qa rhualat toqoräkt dä va qän gyiret mät ama boiqi ama iar qi dä ani diva qaku ama nämänängi rhoqorne qre i qale ama baulini ama iar ini mäni ama mru qi ama boiqi.

³⁷ “Dä qosaqi qaku aung gat dräm gät tor na anga iar qi anga wain sämät anga mru ngät anga ngädäng gärangätni i rhit tor na ama wain sämät ngät. Ngakt bä va qa rhualat toqoräkt dä va ama iar qi

ama wain gi vukdor va ama ngädäng dä räp sa ama wain bä va mava na ama ngädäng.
 38 Qaku mamär iva rhoqoräkt dap koki sokt tit tor na ama iar qi ama wain sämät ama iar ngät ama ngädäng.

39 "Sävetka qärakni i qät näkt ama wain ama mru qi bä rhäksot dä qaku nani a qa na anga iaräs na qi anga wain inguna va qä qoar toqortäqyia, 'Ama mru qi di ama mär mät ki mamär.' "

6

Ma Jisas Di Ma Engeska Bä Ba Ama Sabat
 (6:1-5 / Mat 12:1-8 / Mak 2:23-28)

1 Vät akni ama Sabat dä ma Jisas kat tet da ama et na ama wit dä aa mudäsaqongda rhi nasäng i rhi nänbän sa ama gavämirhong bä rhit tigus pa arhä rhäkt nä irhong sä irhong angät srot bä rhat täs irhong.

2 Dä arhani ama Farisiqäna rhi snanbät toqortäqyia, "Mäniect bä ngänin nänbetäkmät na ama muräkt pät ama Sabat?"

3 Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, "As nga qaku ngän mes sävät agi aa lat kärangätni i ma Devit ka mualat na ngät kä na aa ruavek toqoräkt i anoeng mä rha? 4 Nak pa qunäga vät a ngän i qa mon säva ama ansäspämgi ama me qi bä qa rha ama tmäs kärangätni i rhit bodäm ngät sage ma Ngämuqa bä qa mäns ngät näkt kosaqi qa von aa ruavek ta ngät.

Sokt di iangärhäkt ama tmäs di ama Muräkt ngät tamän i qaku mamär vät anga ruvek mavängam iva rhat täs nävät a ngät dap sokt ama priskäna."

5 Nasot dä ma Jisas kä qoar na rha rhoqortäqyia, "Ma Ruqa aa Emga di ma Engeska bä ba ama Sabat."

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Ruqa Aa Rhäqyet Ama Nöp Et

(6:6-11 / Mat 12:9-14 / Mak 3:1-6)

6 Saqi vät akni ama Sabat dä ma Jisas ka met bä säva ama mämairqi bä qä su dap kale akni ama ruqa e qärakni i ama nöp aa rhäqyet.

7 Dap ama Farisiqäna rhi na ama Skraipkäna di rhit näm mamär nani guani iva rhi rhäksärhä ma Jisas nä ini dä rhi sangar a qa bä qoki sa rhat lu qa mamär iva qa rhualat na anga mumäräspät pät ama Sabat.

8 Dap ma Jisas di qat dräm arhä mungäsnäng sokt di qa qoar nä qärak ka ruqa i aa rhäqyet ngä nöp doqortäqyia, "Ngia rhäranas bä ngia rhair da ama ruvek moe arhä saqong." Dä soknga qärak ka märanas bä qat mair da arhä saqong.

9 Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Guanı qoe di ama Muräkt ngärhit tares pät ini angärha rhäng bät ama Sabat? Va ut tualat na ama lat ama mär ngät ura va ut tualat na ama vuirhong? Dä qosaqi va ut tumaiar na ama ruqa aa iar ura va urhi slava na ngät bä qäbäs na ngät?"

10 Näkt soknga qa ñäm namet a nas sävät a rha moe näkt kä qoar nä qarak ka ruqa rhoqortäqyia, “Ngia rhurän dä ngia rhäqyet tämono.” Dä qa mualat toqoräkt bä märäs pät aa rhäqyet mamär.

11 Dap kä Farisiqäna rhi na ama Skraipkäna di uraqi dä arha ron mamär dä soknga rhi veng ne iva sa rha mäšana nä ma Jisas.

Ama Ngärhäqyisem Da Udiom Na Rha Ama Ngangda
(6:12-16 / Mat 10:1-4 / Mak 3:13-19)

12 Maos pät akni ama qunäga imäk äkt dä ma Jisas ka met sämäni ama damgi ivakt iva qä nän bä aa bängagi ama rhäk täm gi di qä nän sage ma Ngämuqa. 13 Bä nga vät duququs toqoräkt dä qa mes aa mudäsaqongda moe qärrarhani i qale rha gem ga mäni ama damgi sagem mes bä qa armeng da ama ngärhäqyisem da udiom na rha näkt ka mes ta iva ama ngangda na rha sä ma Ngämuqa aa lat i 14 ma Saimon gäarak i qa von ga rha ama ngärhipki ama iar qi i ma Pita näkt ma Andru qarak i ain nanäk ama sägäkt näkt ma Jems näkt ma Jon näkt ma Filip näkt ma Bartolomyu 15 näkt ma Matyu näkt ma Tomas näkt ma Jems ma Alfius aa emga näkt ma Saimon gäarak i rhat tes ka i ama Selot 16 näkt ma Judas ma Jems aa emga näkt sävät ma Judas Iskariot karak iva sae dä va qä vodä ma Jisas säva aa ikkäna arhä rhäkt.

Ma Jisas Ka Sameng Bä Ba Ama Mor Ngät Ama Gulañ Na Ama Ruvek
(6:17-19 / Mat 4:23-25)

17 Dä ar sä qa qä na rha bä rhat mair vät ama räkt äs ama ivärhä. Bä iaqyäkt ama gulañgi ama mor qi na aa mudäsaqongda di qale rha e näkt sävät ama ruvek masirhat nae ma Judia moe bä nae ma Jerusalem bä arhani nävät a qoan glaqot na ama värham ma Tair dä ma Saidon. 18 Di iarhakt ta män ivakt iva rhi nari ma Jisas dä va qa rhumäräs pät a rha nämät arha räm. Bä qärrarhani ama ruvek i ama iaus ngärhit bon da rha ama märänga ama mor qa di märäs pät a rha. 19 Bä ama ruvek moe rhi siqut iva rhit täk pät a qa inguna ama mumäräspät angät krot di ngät dän nävät a qa bä nga rhit täk pät a qa dä märäsmäräs pät a rha moe.

Angätni Ama Lat Kärangätni I Sa Qale Ma Ngämuqa Aa Modämne Vät A Ngät
(6:20-23 / Mat 5:2-12)

20 Dä qa ñäm sävät aa mudäsaqongda dä qä qoar na rha rhoqortäqyia,

“Ma Ngämuqa di sa aa modämne nga e gem ngän gärrarhae i ngänit läk inguna va bä ba ngän nä ma Ngämuqa aa Muräktpäm.

21 “Ma Ngämuqa di sa aa modämne nga e gem ngän gärrarhae i anoeng mä ngän däkt inguna va ma Ngämuqa qä rhäqap ngän bä va mamär na ngän.

“Ma Ngämuqa di sa aa modämne nga e gem ngän gärrarhae i airäs ngän däkt inguna va nasot dä va ngäni qok dä va ngänit tama.

²² “Ma Ngämuqa di sa aa modämne nga e gem ngän gre i ama vu da ama ruvek arha ron masirhat sävät a ngän dä rhat tetedäm särhäm ngän dä rhat tamän mava na ngän bä rhi slava na angän ngärhep inguna ngänit päs gua rhäng aingo ma Ruqa aa Emga.

²³ Mamär iva ngäni qok kre i rhat tualat toqoräkt sä ngän bä ngänit don na nas na ama märmärgem inguna angän ditsek di ama mor ngät da ama usäpki arha ron. Inguna sa mudu arhä mamäkkäna rha mualat toqoräkt sä ma Ngämuqa aa vämginarha.

Ma Jisas Kät Boda Ama Enge Ama Qrot Ngät Säväät Arhani

²⁴ “Dap pa avuqi na ngän gärrarhae i ama qärhong bät a ngän i sa nguna ngän da angän ditsek.

²⁵ “Dap ama iräski sagem ngän gärrarhae i angän sarem mamär täkt inguna as pa ano-eng mä ngän.

“Dap kosaqi ama iräski sagem ngän gärrarhae i rhäqäp ngän na ama märmärgem bä ngänit tama rhäkt inguna va as nasot dä va airäs ngän bä va ngänit nok.

²⁶ “Dap kosaqi ama iräski sagem ngän gärrarhae i ama ruvek tit kutdrir sagem ngän dä arha enge di ama mär ngät sävät a ngän i sa nguna mudu arhä mamäkkäna rha mualat

toqoräkt sa ama vämginarha ama iräski na rha.

Mamär Iva Angäna Snäng Bät Angäna Ikkäna

(6:27-28, 32-36 / Mat 5:43-48)

(6:29-30 / Mat 5:38-42)

(6:31 / Mat 7:12)

²⁷ “Dap nguät tamän särhäm ngän däkt kärarhae i ngänät nari ngo i mamär iva angän snäng bät angäna ikkänä dä va ngän dualat na ama lat ama mär ngät sävät iarhakt kärarhae i ama vu da arha ron masirhat sävät a ngän. ²⁸ Dä ngäni nän dä ma Ngämuqa aa bulap bä bä iarhakt kärarhae i rhit täkngong dä m ngän dä va ngäni nän sävät kärarhani i rhi slava na ngän. ²⁹ Ngakt bä aung gä e säng gia qeng dage dä qosaqi ngi rhong na age sävät a qa. Ngakt bä nga aung gä rha aung nävät a ngän aa boiqi ama uiu qi dä va qale ngi nanen dä m gi dap kosaqi va ngi von ga rha aa srapki. ³⁰ Mamär iva ngänit bon iarhakt kärarhae i rhi nän ngän dap ngakt bä nga aung gä rha gi nga guani dä va qale ngän nanän dä m ini nagem ga. ³¹ Iangärhäkt ama lat kärangät i nani a ngän iva arhani ama ruvek tat tualat na ngät sävät a ngän di qosaqi mamär iva ngän dualat toqoräkt sävät a rha.

³² “Ngakt bä nga sokt angäna snäng bät iarhakt kärarhae i arha snäng bät a ngän diva sirhäkt ama märini gem ngän doqor mäniekt? Nak kärarhani i ama vu rha di qäqi arha snäng bät kärarhani

ama ruvek i arha snäng bät a rha. ³³ Ngakt bä nga sokt ngän dualat mamär sä qärrarhani i rhat tualat mamär sä ngän di nga ama mär toqoräkt ura qaku? Nak kärerarhani i ama vu rha di qäqi rhat tualat toqoräkt. ³⁴ Näkt ngakt bä nga sokt ngänit bon bä bä qärrarhani i nani a ngän na ama muvätki nagem da di nga ama mär toqoräkt ura qaku? Nak ama vurha di qäqi rhit bon bä ba ama vurha näkt tat nanakt iva ama muvätki bä ba rha diva ama rhäk täm gi.

³⁵ “Dap mamär iva angäna snäng bät angäna ikkäna dä va ngän dualat na ama lat ama mär ngät sävät a rha dä ngänit boda nagem mes näkt kale ngän natmu angän snäng iva ngäni rha anga muvätki nagem da. Bä nga ngän dualat toqoräkt dä mamär iva angän ditsek diva ama mor ngät bä ama ruvek diva rhat lu ngän i ma Moräsnaqa Na Rhävuk aa es na ngän inguna qät lavuqi nä iarhakt kärerarhae i qaku rhat dräm dat tes ama mär näkt sävät ama vurha. ³⁶ Mamär iva ngänät dräm iva ngänit lavuqi rhoqor ma Ngämuqa i qat dräm gät lavuqi.

Qale Ut Tatnävämne Na Arhani Sa Arha Lat
(6:37-38, 41-42 / Mat 7:1-5)

³⁷ “Qale ngän datnävämne na arhani arha lat dä va qaku ma Ngämuqa qä namatnävämne na angäna lat. Qale ngänit täksärha arhani dä ngäni sangäm na rha dä

va qaku ma Ngämuqa qä narhäksärhäm ngän dä qä nasangäm na ngän. Ngänit kyiradeng na arhani sa arha lat dä va ma Ngämuqa qät kyiradeng ba ngän. ³⁸ Ngänit bon nagem mes toqor mäniekt diva qosaqi ma Ngämuqa qä von ngän doqoräkt. Ma Ngämuqa diva qä von da ama mär qa ama siqutka iaqäkt karak i sa rhit tares sävät a ne mane näkt tit kutnesäs bä va qoki rhäqäp mamär bä vritprit dä va vritprit namet a ngän. Iaäkt ama siqutka qarak i ngän du qa sävät arhani diva qosaqi ma Ngämuqa qa rhu qa sävät a ngän.”

³⁹ Dä qosaqi ma Jisas ka qoar na rha na ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia, “Var mamär iva anga säsurqa qä rhoer nanokt anga säsurqa? Nga va qaku in moe in namon mät anga uqupka? ⁴⁰ Anga mudäsaqongga di qaku qa vit pa aa morqa aa uväs dap sävetka qärakni i qa rha ama rhisu mamär nage aa morqa diva qa rhän doqor qa.”

⁴¹ “Mäniekt bä ngi saengäkt sävät ama qlanängini mät gia ruaqa aa saqongaqa dap mavängam bät a nge sa ama ngämunget mät gi saqongaqa maräkt? ⁴² Ngu lu mäniekt bä mamär iva ngi qoar nä gia ruaqa rhoqortäqyia, ‘Gua ruaqa, va ngu qumär sa ama qlanängini nämät gi saqongaqa’ dap kre i nge di qaku mamär iva ngi lu ama ngämunget mät gi saqongaqa

maräkt. Ainge qarak i ngiat tualat sädä saqong, as pa ngi er ngi rha ama ngämunget nae nämät gi saqongaqa maräkt dä nasot dä va mamär vät a nge iva ngiat nañäm mamär ivakt iva ngi rha ama qlanängini nämät gia ruaqa aa saqongaqa.”

Ama Ngämuga Näkt Aa Gavam

(6:43-45/Mat 7:15-20/Mat 12:33-37)

⁴³“Anga ngämuga anga mär qa di qaku qät sa anga gavam anga vu ngät bä qosaqi anga ngämuga anga vu qa di qaku qät sa anga gavam anga mär ngät. ⁴⁴Va ngäni lu ñismäne na ama ngämung di nävät angät gavam. Inguna ama ruvek di qaku rhit ta ama gosaqi at gavam nävät ama ritgung. Bä qosaqi qaku rhi nänbän sa ama wain angät gavam nävät ama guruhäk. ⁴⁵Ama mär qa ama ruqa nävät iarhongäkt ama märirhong da aa ron di sa qat tualat na ama mär ngät ama lat dap ama vu qa ama ruqa nävät iarhongäkt ama vuirhong da aa ron di sa qat tualat na ama vu ngät ama lat. Inguna sävetka aa vämgi di sa qiat tamän nävät agini qärqäni i rhäqäp aa snängaqa nä ini.”

Ama Ruiom Ama Udiom In Däk Pät Ina Värhiom

(6:47-49/Mat 7:24-27)

⁴⁶“Mäniekt bä ngän des ngo rhoqortäqyia, ‘Gua Engeska, gua Engeska’ sokt di qaku ngän dualat parhäm gua enge? ⁴⁷Ama ruqa qarakni

i qat dän gem ngo bä qat nari gua enge näkt kat tualat parhäm ngät diva ngu qur a ngän i ⁴⁸qa di qa rhoqor mäniekt. Qa di qa rhoqor ama ruqa qarakni i qät täk pät ama vätka i qa nges bä saimäk näkt ka mu ama vätka aa ribit i ama qrot it pät ama sinäpki arha rhäng. Näkt nga ama iqumga qa män bä ama qärhop ngä qut ka vätka dä qop kaku ngä rhästäs a qa inguna qa rhäk mämägän sä qa. ⁴⁹Dap iaqäkt karak i qat nari gua enge näkt kaku qat tualat parhäm ngät di qa rhoqor ama ruqa qarakni i qa rhäk pät aa vätka vät ivät näkt kaku qa sämaqrot na aa ribit. Näkt pät ama qäväläm gärqomni i ama qärhop ngä qut iaqäkt ama vätka dä arpus na qa mäk bä sa mava na qa mas.”

7

Ama Ulaqimärharhärhäkt Arhä Narhoerqa Aa Qatnanakt

(7:1-10 / Mat 8:5-13 / Jon 4:46-54)

¹Bä nga ma Jisas kä sameng bät ama ruvek kärarhani i rhat nari qa bä rhäksot dä qa met bä qa mon sae ma Kaperneam. ²Dape di qale akni ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt karakni i aa latka di sa märmär gem ga na qa masirhat sokt di aräm ga bä qorhäs iva qä ñäp. ³Dä qä narhoerqa qa nari sävät ma Jisas dä qa rhäk na ama Judaqäna arha morta ivakt

iva rhi nän ga iva qa rhän bä qa rhumäräs pät aa latka.

⁴ Bä nga rha män ge ma Jisas dä rhat naing bät a qa masirhat toqortäqyia, “Qoki va ama mär masirhat kre i ngia rhualat toqor täkt bä ba qa ⁵ inguna qa di aa snäng bät aurha ruvek ama Judaqäna dä qa mair na ut mämairqi.”

⁶ Dä soknga ma Jisas ka met kä na rha.

Bä nga rhat tet bä sa glaqot nä qä narhoerqa aa vätka dä qa rhäk na aa ruavek ivakt iva rhi qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Gua morqa, qale ngiat turuan bät a nas inguna aingo di qaku ama märqa na ngo iva ngia rhon säp gua vätka. ⁷ Bä ma ngo i qaku ngua met sagem nge dinguna nguat lu nas i qaku ama märqa na ngo. Dap pa sokt ngia rhamän iva märäs pät gua latka dä va märäs pät a qa. ⁸ Inguna qosaqi ngo di ama ruqa qarakni i qale ngo va ama narhoerta arhä muräkt angärha rem dap ama ulaqimärharhärhäkt di qale rha vä gua rem. Bä nga ngu qoar nä rhaerhak toqortäqyia, ‘Ngia rhet’ dä qat tet. Dap nga ngu qoar nä rhaerhak toqortäqyia, ‘Ngi ang’ dä qat tet inamuk. Dap nga ngu qoar nä gua latka rhoqortäqyia, ‘Ngia rhualat toqortäqyia e rhäkt’ dä qat tualat toqoräkt.”

⁹ Bä nga ma Jisas ka nari rhoqoräkt dä qräk mät ka nävät kärak dä qa rhong sävät ama gulañ na ama ruvek kärarhani i rhat tet

nasot a qa dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän i qop as kaku ngua män bät anga qatnanakt anga mor ngät toqor täkt bä qäqi qaku gem ngän ama Israelqäna.”

¹⁰ Näkt sa evär dä qa ruvek kärarhae i mai qre qä narhoerqa qa rhäk na rha bä säva ama vätka dä rha män bät ka latka i sa märäs pät a qa.

Ma Jisas Ka Märanas Na Ama Maqoski At Toemga Nämät Ama Tñäpki

¹¹ Bä nga nasot dä ma Jisas ka met bä sämät ama värhäm gärqom i rhat tes äm i ma Nain näkt aa mudäsaqongda rhi na ama mor qi ama gulañgi na ama ruvek di rhi na qa. ¹² Bä nga qat tet bä sämät ama värhäm angärha tmongi dä vukpuk sa ama ruvek sa ama ñäp ka ama ruqa. Näkt ama ñäpka aa nanäk di ama maqoski na qi näkt at toemga iaqäkt di sokt ka ama sägäk. Näkt ama mor qi ama gulañgi na ama ruvek nämät iomäkt ama värhäm di rhi na qi.

¹³ Bä nga ma Engeska qa lu qi dä qa lavuqi na qi masirhat dä qä qoar na qi rhoqortäqyia, “Qale ngit nok.”

¹⁴ Näkt ka met pävit bä qa rhäk pät ama ñäpka aa gasgaska dä iarhakt kärarhae i rhit ta iaqäkt ama gasgaska di rha mair bä mänadin bät a rha. Dä qä qoar toqortäqyia, “Qarhoemga, ngu qoar na nge rhoqortäqyia, ngia rhäranas.” ¹⁵ Näkt sa qa ñäpka qa märanas bä qat muqun bä

qä nasäng i qat tamän dä ma Jisas ka mu qa ge aa nanäk.

¹⁶ Qärrarhani moe di rhäqäp ta na ama tlenga dä rha an sä ma Ngämuqa. Dä rhi qoar toqortäqyia, "Ma Ngämuqa aa vämginaqa ama moräs na qa sa qa män mänguräp mä ut. Ma Ngämuqa sa qa män ivakt iva qa rhatnrha aa ruvek."

¹⁷ Bä rhangät täkt ama sameng sävät ma Jisas di vräs dä m ngät e ma Judia moe bä särhage särhage nä iaqäkt ama ngärhäkta.

*Ama Engevärharha Nage
Ma Jon Ama Baptais*

(7:18-35 / Mat 11:1-19)

¹⁸ Ma Jon aa mudäsaqongda rha sameng ba qa sävät iangärhäkt ama lat moe qärangätni i sa ngä märanas. Dä qa mes ama udiom nävät a rha

¹⁹ näkt ka rhäk na iom sage ma Engeska ivakt iva ini snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Nga qarak na nge iva qa rhän ura va qoki as ut nañäm nani akni?"

²⁰ Bä nga qärqiom in met bä sage ma Jisas dä ini qoaräs na qa rhoqortäqyia, "Ma Jon ama Baptais ka rhäk na un sagem nge ivakt iva uni snanbät sä nge rhoqortäqyia, 'Nga qarak na nge iva qa rhän ura va qoki as ut nañäm nani aung?'"

²¹ Dap pät iomäkt ama qäväläm di ma Jisas ka mumäräs pät ama rhäqäp na rha nämät ama räm maos maos dä qa qutmäs ama iaus nämät arhani dä qa mumäräs pät ama rhäqäp

na rha ama säsurta bä rhat nañäm. ²² Dä sa qa muvät pät ma Jon aa mudäsaqongiom doqortäqyia, "In det bä ini qoaräs nä ma Jon sävät ama lat kärangätni i in lu ngät te dä agi enge qärangätni i in nari ngät. Rhoqoräkt i ama säsurta di sa rhat nañäm dap ama vävarhämda di sa rhat tet dap iarhakt kärarhae i ama bias pät a rha di sa märäs pät a rha dap ama dängbärharha di sa rhat nari dap ama ñäpta di sa rhat täranas bä ama iar ta. Dä ama sameng ama mär ngät di ngu sameng na ngät bä ba ama tläkta. ²³ Näkt mamär iva märmär ge iaqäkt kärak i nga ama ruvek ti slava na qa inguna nävät a ngo dä qaku qa qut säda aa ron."

²⁴ Nasot i ma Jon aa mudäsaqongiom in met dä ma Jisas ka nasäng i qat tamän sävät kä gulängi sävät ma Jon dä qä qoar toqortäqyia, "Ngän met sävät ama qräk dä bäs ama ivärhäs ivakt iva ngäni lu agiqa? Nguaräm ngän met sae ivakt iva ngäni lu ama eqokt ka ama ruqa qarakni i qät lir qät kutsasorhane varhäm ama ruvek arhä snängaqa? ²⁵ Ngakt bä qaku rhoqoräkt dä ngu lu sa ngän met ivakt iva ngäni lu agi anga ruqa? Nak nga va ngäni lu ama ruqa qarakni i qat don mät ama boi ama mär ngät? Qaku, inguna iarhakt kärarhae i rhat don mät ama boi ama mär ngät bä qale rha i amämägän sä rha di sa qale rha va ama vitnarha arha vät. ²⁶ Ngakt bä qaku rhoqoräkt dä ngu lu sa ngän

met ivakt iva ngäni lu agi anga ruqa? Nguaräm ba ngäni lu akni ma Ngämuqa aa vämginaqa? Ari, sokt di ngu goar na ngän i iaqäkt di qa vit pä arhani ama vämginarha arhä väs. ²⁷ Rhak täkt ama ruqa di iaqäkt kâarak i sa rha säm sävât a qa vä ma Ngämuqa aa enge rhoqortäqyia,

“As ngäni lu i ngut täk nä gua engevârhaqa vä gi gamäs
ivakt iva qä rhäkmu nä gia iska nanokt nge.”

²⁸ Ngu goar na ngän na ama engäkki i nävât ama ruvek moe di sa qaku aung gâarakni i qa vit pä ma Jon aa uväs dap iaqäkt kâarak i ama gaini na qa mamär vä ma Ngämuqa aa Muräktpäm di ama moräs na qa masirhat daver ma Jon.

²⁹ Bä nga ama ruvek moe bä qäqi sävât kâararhani i rhit ta ama takes di nga rha nari ma Jisas aa enge dä rhat tamän i nak ma Ngämuqa aa lat di ama räkt ngät i sa nguna rha rha ama baptais nage ma Jon. ³⁰ Dap ama Farisiqäna rhi nä iarhakt kâararhae i ama mädräm da mamär sa ama Muräkt di rha mer ma Ngämuqa aa snängaqa bä ba rha inguna rha mer ti narha ama baptais nage ma Jon.

³¹ Dä ma Jisas kä goar toqortäqyia, “Ngu lu va ngua rhuqut ta agiqa sävât ama ruvek nävât tit täkt ama qoen-gait? Ngu lu rha rhoqor agiqa? ³² Rha di rha rhoqor ama rhoes kâararhani i rhat muqun

ba ama ivärhäs kâr qosni i rhit boda ama tmäs e bä arhani rhit näs sävât arha ruavek toqortäqyia,

“ ‘Urhit kut ama irin dap ngän di qaku ngän dain
dä urhit tong ama mabu na ama iräski dap ngän di qaku ngänit nok.’

³³ Nguat tamän doqor täkt inguna ma Jon ga män di qaku qat täs ama bret dä qaku qät näkt ama wain dap ngäni goar toqortäqyia, ‘Qa di ama iauska qa e mät ka.’ ³⁴ Dap ma Ruqa aa Emga qa män i qat täs dä qät näkt dä ngäni goar i, ‘Ngäni lu qa. Ama qatmäska dä ama tnaktkä na qa bä aa ruavek di iarhakt kâararhae i rhit ta ama takes bä sävât ama vurha!’ ³⁵ Sokt di ama ruvek arha lat kârängätni i rhat tualat na ngät nävât ama mädräm ama mär ngät nage ma Ngämuqa di ngät ngärhi goar i aa mädräm ama mär ngät di ama räkt ka.”

Ma Jisas Ka Qyiradeng Na Ama Vu Qi Ama Evopki Sa Arhä Vuirhong

³⁶ Nasot toqoräkt dä akni nävât ama Farisiqäna di qa rhäknan dä ma Jisas iva qä na qa in däs ama tmäs dä soknga qa met bä säva aa vätkä bä qale qa vät ama laiqa aa rhäkt ivakt iva qat täs.

³⁷ Dap akti ama vu qi ama evopki nämät iomäkt ama värhäm di nga qia nari sävât ma Jisas i qat täs nävât ama Farisiqa aa laiqa va aa vätkä dä sa qia män sage ma Jisas sa

ama kainaqi qaraktni i sa rha mualat na qi na ama duiqa ama saksak päm ga. Iaqyakt ama kainaqi di rhäqäp ki na ama oel qaraktni i ama mär at tamaska. ³⁸ Näkt nga qiat mair säng aa rhäng dä qia nasäng i qit nok bä qyiqyikt pät ma Jisas aa qäriglem na at koep. Dä qia angär bä qia suqup pät iglem na at käseng näkt kia qärhäktgyäm iglem* näkt kia vrit na ama oel ama mär at tamaska vät iglem.

³⁹ Bä nga qarak kä Farisiqa i mai gre qa rhäknan dä ma Jisas di nga qa lu rhoqoräkt dä qa mu aa snäng doqortäqyia, “Vadi mai iaqäkt ama ruqa di nak ma Ngämuqa aa vämginaqa di mai mamär iva qat dräm i agukt koe iaqyakt karaktni i qit täk pät a qa bä qi di qi rhoqor mäniekt nak nguna qi di ama vu qi ama ruqi.”

⁴⁰ Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Saimon, ani rhärhäni va ngua rhamän särhäm nge nä ini.”

Dä ma Saimon ga qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, dä a nge ngi qoar na ngo.”

⁴¹ Dä ma Jisas kä qoar na qa rhoqortäqyia, “Ama ruiom di sa in nän da ama ligär nage ama ruqa qaraktni i aa lat diva qät boda ama ligär bä ama ruvek kärarhani i rhi nän ga iva nasot dä rhat dräm dat tuvät. Akni qa nän da ama ngärhäqyet ama handret

na ama qunäng angät titsek dap akni sa ama ruiom ama udiom da ama ngärhäqyisem na ama qunäng angät titsek. ⁴² Näkt in moe di qaku ina anga ligär ivakt iva saqi sa in duvät dä soknga iaqäkt karak i qät lu vät iangärhäkt ama lat di qa anmae vät a iom iva qaku in namuvät na ngät. Bä nga rhoqoräkt dä va auge nävät a iom diva aa snäng bät a qa masirhat?”

⁴³ Dä ma Saimon ga muvät toqortäqyia, “Nguat tu gu snäng i iaqäkt karak i qa nän da ama ligär masirhat näkt ta veng ngät nävät a qa.”

Dä ma Jisas kä qoar nä qa rhoqortäqyia, “Ngia matnävämmne maräkt toqoräkt.”

⁴⁴ Näkt ka rhong sävät ka evopki dä qä qoar nä ma Saimon doqortäqyia, “Nga ngiat lu rhakt ama evopki? Ngua mon säp gia vätka näkt kaku ngia von ngo rha anga rigi iva rhi rhor gua qäriglem. Dap sa qyikt pät gua qäriglem nage at koep näkt kia suqup pät iglem na at käseng. ⁴⁵ Dä qaku ngia ar sä ngo i ngia qärhäktgyäm ngo† dap takt täkt ama ruqi di mänasäng mai gre ngua mon bä sarhe dä qaku mae vät a qi i qit kärhäkt dä gua qäriglem. ⁴⁶ Dä qaku ngia rhor na anga oel vät ngua väski dap ki di sa qia vrit na ama oel ama mär at tamaska sävät gua qäriglem. ⁴⁷ Da soknga

* **7:38** kia qärhäktgyäm iglem Na ama Grikkäna arha enge di rhom däkt ama qängärini angät käväläm di rhoqortäqyia, ‘kia vop pät iglem.’ † **7:45** ngia qärhäktgyäm ngo Na ama Grikkäna arha enge di rhom däkt ama qängärini angät käväläm di rhoqortäqyia, ‘ngia vop pä gua sdäm.’

va ngu qoar na nge i arha vuirhong di ngua qyiradeng nä irhong inguna at snäng bät a ngo masirhat. Dap iaqäkt kärak i sa ma Ngämuqa qät kyiradeng ba qa maqälak di aa snäng bät a qa maqälak.”

⁴⁸ Dä ma Jisas ka märhamän särhä qärakt toqortäqyia, “Ngua qyiradeng nä gia vuirhong.”

⁴⁹ Dä arhani ama ruvek pä iaqyäkt ama tmäski di rhi nasäng i rhat tamän sä mänguräp mä ne rhoqortäqyia, “Auge rhak täkt iva qäqi qät kyiradeng na ama ruvek sa arha vuirhong?”

⁵⁰ Dä ma Jisas ka märhamän särhä qa ruqi rhoqortäqyia, “Gi qatnanakt di sa ngä mu-maiar na nge. Ngia rhet sa ama isiska.”

8

Sävät Ama Evop Iarhakt Kärarhae I Rhi Nä Ma Jisas Tat Tet

¹ Nasot dä ma Jisas ka met mät ama värhap ama mor ap dä ama lel ap bä qä sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ma Ngämuqa aa Muräktöpäm. Dä ama mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha di rhi na qa ² näkt sävät arhani ama evop kärarhani i qa qutmäs ama iaus nämät ta dä qa mumäräs pät a rha nämät ama räm. Akti nävät a rha di ma Maria qärakt i rhat tes ki i ama ruqi nämät ama värhäm ma Makdala qärakt i sa qa qutmäs ama ngärhäqyet da udiom na ama iaus bä vuk

sä ngät nämät ki. ³ Bä qosaqi qale ma Joana ma Kusa aa egutki e näkt ma Kusa di ma Herot aa lat angät narhoerqa bä qosaqi ma Susana näkt sävät arhani ama rhäqäp na rha. Rhärha rhäkt ama evop di rhat tatnärhä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda na arhä ligär qärangätni i nga e gem da.

Ama Enge Na Ama Siquutki Sävät Ama Ruqa Qärakni I Qät Don Na Ama Gavämirhong

(8:4-8 / Mat 13:1-9 / Mak 4:1-9)

⁴ Bä nga ama mor qi ama guläñgi na ama ruvek di väspästämne na rha sage ma Jisas dap kosaqi ama ruvek tat dän nämät ama värhap ama mor ap i aomni näkt saqi sa aomni dä ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia,

⁵ “Maos dä akni ama latka qärakni i qät don na ama gavämirhong ga met säva ama etki ivakt iva qä qutnanokt pät a qi. Bä nga qät don na ama gavämirhong bät ama etki dä arhongni ama gavämirhong ngä säp sä varhäm ama iska dä ama ruvek ta naengmät nä irhong dä ama isäm nämät ama leqäs ngä mäs irhong. ⁶ Dap arhongni ngä säp sävät ama ivätki qärakti i ama dui väm gi bä nga vur mät irhong dä nät däm irhong inguna qaku anga rigi masirhat pa ama ivätki. ⁷ Dap arhongni ama gavämirhong ngä säp sä mänguräp ama ritgung

bä ngä moe ngä ir sä ne bä ama ritgung ngä ong ama gavämirhong bä ngä slava nä irhong angärha irhirqi. ⁸Dap arhongni ngä säp sävät ama ivätki ama mär qi. Bä irhong ngä ir bä irhong ngä sa. Näkt asägäni asägäni ini ngä sa ama sägäk ama handret na ama gavämirhong.”

Bä nga qat tamän bä rhäksot dä qa märhamän dävuq toqortäqyia, “Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.”

Ama Rharimini Qärqäni I Ma Jisas Kat Tamän Na Ama Enge Na Ama Siqut

(8:9-10 / Mat 13:10-17 / Mak 4:10-12)

(8:11-15 / Mat 13:18-23 / Mak 4:13-20)

⁹ Bä nga aa mudäsaqongda rha snanbät sä qa iva qä qoar na rha na ama enge na ama siqutki at tarimini ¹⁰ dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Sa ma Ngämuqa qät bon ngän da ama mädräm ivakt iva ngänät dräm sävät aa Muräktpäp dap nguat tamän bät ama enge na ama siqut sage arhani ivakt iva ‘näma dä äkt bä rhat nañäm sokt diva qaku rhi nalu guani bä näma dä äkt bä rhat nari sokt diva qaku mamär iva qunäga vät a rha.’

¹¹ “Ama enge na ama siqutki at tarimini di rhoqortäqyia, ama gavämirhong di ma Ngämuqa aa enge.

¹² Ama gavämirhong barhäm ama iska di ama siqutki sävät ama ruvek kärarhani i rhat nari näkt ma Sämgä qat dän

bä qät ta ama enge näda arha ron ivakt iva qaku rhi natnanakt na ngät dä va qaku rhi narha ama mumaiar. ¹³Dap iarhongäkt kärqärhong bät ama ivätki ama dui väm gi di ama siqutki sävät ama ruvek kärarhani i rhit ta ama enge na ama märmärgem doqoräkt i rhat nari ngät sokt di qaku angät snagut ngät don säda arha ron mamär. Bä rhat nanakt di nak kop sokt pät ama qäväläm ama qot äm näkt nga ama märänga nage ama siqutsiqut kat dän bät a rha dä mämae da arhä qatnanakt.

¹⁴ “Ama gavämirhong gärqärhongni i irhong ngä säp sä mänguräp ama ritgung di ama siqutki sävät ama ruvek kärarhani i rhat nari sokt di nga rhat tet parhäm arha tmerhäs dä ama qänäskänes dä ama märmärgem näkt ama mämägän nämäni ama ivätki di ngärhi slava na rha dä soknga qaku sräpsräp ta mäni arhä qatnanakt. ¹⁵Dap ama gavämirhong bät ama ivätki ama mär qi di ama siqutki sävät ama ruvek kärarhani i sa ama räkt ka dä ama mär qa ama snängaqa di rhat nari ama enge näkt tit sangar säväm na ngät ma ama qrot. Dä qale rha ma ama qrot sa ama bulap bä äkt i rhit sa ama gavam bät kärängätäni arha iar.”

Ama Lirhäga Va Ama Laiqa Aa Rem

(8:16-18 / Mak 4:21-25)

¹⁶ “Qaku aung gä namudäm säda anga lirhäga näkt kä ngaip ka va anga uratki arha

rem ura qa rhu qa va anga laiqa aa rem. Dap kinak kä rhäkt a qa rhävuk ivakt iva nga iarhakt kärarhae i rhat don säva vät diva rhat lu ama neraqa. ¹⁷ Inguna qaku guani qärqäni i ama ngaip ini diva qaku rhi namuqunäga sä ini dä qaku guani qärqäni i ini nga e väm diva qaku vuk sä ini säda eraqi. ¹⁸ Dä soknga mamär iva ngänät nari mamär ivakt iva qunäga vät a ngän sa ama enge inguna aung gäarakni i sa aa anga guani diva rhi von ga rha arhongni savono sae dap aung gäarakni i sa qaku aa anga guani diva qäqi rhi rha iarhongäkt nagem ga qärqärhong i qat tu aa snäng i irhong nga e gem ga.”

Ma Jisas Aa Nanäk Näkt Säväät Aa Läktpek

(8:19-21 / Mat 12:46-50 / Mak 3:31-35)

¹⁹ Dä ma Jisas aa nanäk näkt säväät aa läktpek di rha män ivakt iva rhi lu qa sokt di qaku mamär iva rhi namet sa glaqot na qa inguna nage ama gulänqi na ama ruvek. ²⁰ Dä akni qa goar na qa rhoqortäqyia, “Gi nanäk näkt säväät gia läktpek di iarha namäk tat mair dalek i nani a rha iva rhi lu nge.”

²¹ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Gu nan bä gua läktpek di iarhakt kärarhae i rhat nari ma Ngämuqa aa enge näkt tat tet nasot a ngät.”

Ma Jisas Ka Anmae Da Ama Lauräm

(8:22-25 / Mat 8:23-27 / Mak 4:35-41)

²² Vät akni ama qunäga dä ma Jisas ka rhon na nas sämät ama mlauski qä na aa mudäsaqongda dä qa goar na rha rhoqortäqyia, “U rhet samit särhage na ama namuqa.” Dä rha met mämono. ²³ Bä nga rhi ngang bät kä namuqa rhoqoräkt dä ma Jisas di qa mänatäm.

Dä but sa ama lauräm ama qrot äm mäk masägos pät ama namuqa aa rhäng bä ama mlauski di rhäqäptäqäp ki na ama rigi bä qale rha da ama tñäpki arha ron. ²⁴ Dä ama mudäsaqongda rha met bä rha rhäqäm a qa dä rhi goar na qa rhoqortäqyia, “Ura, Qamorqa! Va u rhon bä va urhi nñäp!”

Dä qa märanas bä qa anmae da ama lauräm dä ama vaeng na ama enge ama qrot ngät dä soknga qäp dä qä lauräm dap mänadin bät ama qoeväs. ²⁵ Dä ma Jisas ka snanbät sa aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Angän gatnanakt ngä qoe nai?”

Rhäqäptäqäp ta bä rhit len dä rhi snanbät sagem ne rhoqortäqyia, “Nak sa auge rhak täkt kärak i qät bon da ama rhäkne qäqi särha ama laur dä ama rigi dä ngät nari nämät ka?”

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Iaus Mät Ka Ama Ruqa

(8:26-39 / Mat 8:28-34 / Mak 5:1-20)

²⁶ Dä rha met mät ama mlauski bä särhage na ama namuqa bä säväät ama

Gerasaqäna* arha ivärhäs kärqosni i äs nga e rhämone nä na Galili. ²⁷ Bä nga ma Jisas ka rhon na nas samit sävät a qoan dä akni ama ruqa qäarakni i ama iaus nga e mät ka qa met inamuk sagem ga. Iaqaät ama ruqa di qa nämät iomäkt ama värhäm ama mor äm näkt ka di mudu qaku qat dräm ga is nas bä ama vlevel a qa dä qaku qat tas pa anga vätka dap kat tas mät ama ñapta arha lek.

²⁸ Bä nga qa lu ma Jisas dä qa muqaia näkt arpus na qa mäk säng ma Jisas aa qar bä qät nästäm dävuq toqortäqyia, “Nani a nge iva ngia mäšana na ngo, ainge Jisas ma Moräsnaqa Na Rhävuk aa emga? Ngut nok pät a nge iva qale ngi nasängäm na ngo.” ²⁹ Qat tamän doqoräkt di sa nguna ma Jisas ka märhamän ma ama qrot iva vuk sa ama iauska nämät ka.

Ma ama rhäqäp nä imek dä ama iauska qä rhartäm sä qa bä nämä dä rhit kop mät aa qar dä aa rhäkt na ama sengäna bä qale qa va ama tpäskiarharhäng sokt di qä nänbänmät na ngät näkt ama iauska qä ngang sä qa bä sävät ama ivärhimek kärqämekni i qaku anga ruvek pät imek.

³⁰ Ma Jisas ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Gi ngärhipki agukt koe?”

Dä qa muvät toqortäqyia, “Ma Rhäqäp” inguna ama rhäqäp na ngät ama iaus sa ngä mon sämät ka. ³¹ Dä saqi as ngärhit nok pät ma Jisas iva qale qä naqutmäs a ngät bä va ngä namet sämät ama uqupka qäarakni i qaku aa anga ribit†.

³² Dap ama vlam ama rhäqäp na ngät di qale ngät e bä ngät täs pät ama qurängige. Dä ama iaus ngä nok pät ma Jisas ivakt iva qä rhares pät angärha rhäng iva ngä rhon sämät ngät dä qa rhares pät angärha rhäng. ³³ Bä nga vuk sa ama iaus nämät ka ruqa dä ngä met bä ngä mon sämät ama vlam bä ama vlam moe ngä ang masirhat pät ama qäsäpki bä ngä mon ba ama rigi bä ngä ñap däm gi.

³⁴ Bä nga ama ruvek kärarhani i mai rhit lu vät iangärhäkt ama vlam di sa rha lu ama lat kärängätni i ngä märanas toqoräkt dä rha ang masirhat bä rha sameng mät ama värhäm bä särhage särhage. ³⁵ Dä ama ruvek ta met ivakt iva rhi lu iangärhäkt ama lat kärängätni i sa ngä märanas. Bä nga rha män ge ma Jisas dä rha lu qa ruqa qäarak i sa vuk sa ama iaus nämät ka i qat muqun säng ma Jisas aa qar i sa mamär na aa mädräm bä qa monmät bä nga rha lu rhoqoräkt dä rhit len.

³⁶ Ama ruvek kärarhani

* **8:26** ama Gerasaqäna Ura ‘ama Gadaraqäna ura ‘ama Gergesaqäna’ † **8:31** ama uqupka qäarakni i qaku aa anga ribit Ama ruvek tat tu arhä snäng i ama iaus diva rhi väs särhäm ngät mäk da ama ivätki arha ron mamär bä dängdäng bät ama qäväläm gärqomni iva ma Ngämuqa qä sangäm na ngät.

i rha lu iangärhäkt ama lat kärangät i ma Jisas ka mualat na ngät di sa rha qoar na ama ruvek i sa ma Jisas ka mumäräs pät ama iausmätka rhoqor mäniekt. ³⁷ Dä ama ruvek moe nävät ama Gerasaqäna arha ivärhäs taqe rhage rha qoar nä ma Jisas iva qa rhet nagem da inguna rhäqäp ta masirhat na ama tlenga.

Dä qa rhon na nas sämät ama mlauski bä qa met. ³⁸ Bä ama ruqa qarakni i mai qre vuk sa ama iaus nämät ka di qät nok pät ma Jisas iva qä na qa dä ma Jisas ka evär däm ga näkt kä qoar na qa rhoqortäqya, ³⁹ “Evär däm nge säva vät bä ngi sameng i sa ma Ngämuqa qa mualat pä gia iar toqoräkt.” Dä soknga qa met mät iomäkt ama mor äm ama värhäm bä qa sameng i ma Jisas ka mualat pa aa iar toqoräkt.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Evopki Näkt Ma Jairus Aa Imgi

(8:40-56 / Mat 9:18-26 / Mak 5:21-43)

⁴⁰ Bä sa nga evär dä ma Jisas särhage na ama namuqa dä ama gulängi na ama ruvek ta ar sä qa inguna rha moe di mai qale rha dap tat nañäm nani a qa. ⁴¹ Dä ama tpäskinaqa näva ama mämairqi qarak i rhat tes ka i ma Jairus ka män bä arpus na qa säng ma Jisas aa qar bä qat naing

bät a qa ⁴² iva qä na qa säva aa vätka inguna aa imgi qit ñäp kärakni i qop sokt ki aa imgi ama sägäkt. Näkt at koeo di ama ngärhäqyisem da udiom na ngät.

Bä nga ma Jisas kat tet parhäm ama iska dap ama gulañ na ama ruvek di rha moe rhat tet bä rhit tares ka. ⁴³ Dap akti ama ruqi di qali qi e qarakti i qaku mae da arha rämgi na ama equngi dap at biaska qat tet pät ama ngärhäqyisem da udiom na ama qoeo. Sa qia sot pät a nas iva märäs pät a qi[‡] sokt di qaku aung ga mäqäne dä mamär iva qa rhumäräs pät a qi.

⁴⁴ Qia män säng ma Jisas aa rhäng bä qia rhäk da aa boiqi arha väm dä qop káp da ama biaska masägos.

⁴⁵ Dä ma Jisas ka snanbät toqortäqya, “Auge qa rhäk pät a ngo?”

Bä nga rha moe rha rhäqyas dä ma Pita qä qoar toqortäqya, “Qamorqa, ama ruvek di masirhat na rha bä rhit tares nge.”

⁴⁶ Sokt di ma Jisas ka qoar toqortäqya, “Aung i ak ka rhäk pät a ngo. Nguat nari i angätni gu qrot ngä met nävät a ngo.”

⁴⁷ Dä qa evopki qiat lu i qaku mamär iva qi namet dap kaku rhi naräm na qi dä soknga värvar vät a qi bä qia met bä arpus na qi säng

‡ 8:43 Sa qia sot pät a nas iva märäs pät a qi Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

ma Jisas aa qar. Näkt da ama ruvek arhä saqong moe dä qia qoar i mäniekt bä sa qia rhäk pät ma Jisas bä rhoqor mäniekt bä qia rha ama mumäräspät masägos.

⁴⁸ Dä ma Jisas ka qoar na qi rhoqortäqyia, “Nguia imgi, gi qatnanakt ngä mumäräs pät a nge. Ngia rhet sa ama isiska.”

⁴⁹ Bä as nga rhoqoräkt i ma Jisas kat tamän dä akni ama ruqa qa män näp ma Jairus ama narhoerqa näva ama mämairqi aa vätka. Bä qä qoar toqortäqyia, “Sa ngia imgi qia ñäp. Dap kale ngi namuruan bät kamorqa.”

⁵⁰ Bä nga ma Jisas ka nari rhoqor täkt dä qä qoar nä ma Jairus toqortäqyia, “Qale ngit len dap sokt ngiat nanakt dä va märäs pät a rha qi.”

⁵¹ Bä nga qa män bä ma Jairus aa vätka dä qaku qa rhares pät aung aa rhäng iva qä na qa in don sävät ama ñäpki at tut dap sokt ma Pita dä ma Jon näkt ma Jems näkt sävät ama rhuimgi at mamäk dä at nanäk. ⁵² Dap toqoräkt di ama ruvek di rhat tuqaia dap tit nok pät a qi. Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Qale ngänit nok inguna nak kop kaku qia ñäp dap ki mänatäm.” ⁵³ Dä rha rhama täm ga inguna rhat dräm i sa qia ñäp.

⁵⁴ Sokt di qa sangar at tärhäqyet näkt kä qoar na qi rhoqortäqyia, “Nguia imgi, ngia rhäranas.” ⁵⁵ Dä saqi sa evär da at kloqaqa bä qia mair masägos. Dä ma Jisas

ka qoar na rha iva rhi von gi rhä guani ivakt iva qia äs. ⁵⁶ At mamäqiom di qräk mät iom mamär sokt di ma Jisas ka qoar na rha ma ama qrot iva qaku rhi nasameng ba aung sävät aa lat iangärhäkt kärangätni i sa ngä märanas pät a qi.

9

Ma Jisas Qa Rhäk Na Ama Ngärhäqyisem Da Udiom Na Rha Ama Ngangda

(9:1-6 / Mat 10:5-15 / Mak 6:7-13)

¹ Mamär dä ma Jisas ka mes ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama mudäsaqongda sävät a ne dä qa von da rha ama qrot dä ama rhares ivakt iva rhit kutmäs ama iaus dä qosaqi iva rhat tumäräspät nämät ama räm ² dä qa rhäk na rha ivakt iva rhi sameng sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäm dä va rhat tumäräs pät ama rämgivärharha. ³ Qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Va qaku ngän nata guani sävät angäna tmerhäs. Qaku ngän nata anga tlang dä anga sägänaqa dä anga tmäs dä anga ligär dä va qaku aung gä nata anga unbem anga sravem. ⁴ Agi a vätka qaräkn i ngän don säväm ga diva qale ngän e väm ga bä dängdäng i ngän det daqule iomäkt ama värhäm. ⁵ Dap ngakt bä qaku guavek anga ruvek ta ar sä ngän dä va ngäni suqup angäna

qar sa ama rhabuqi samäk* toqoräkt i ngän det daqule iomäkt ama värhäm ivakt iva rhi lu i sa ma Ngämuqa di qaku märmär gem ga na rha.”

⁶ Dä soknga vräs na rha bä rha met sämät ama värhap asägom asägom bä rhi sameng na ama sameng ama mär ngät dä rhat tumäräspät ama ruvek äkt kärarhani i rhat dän e.

Ma Herot Di Qänäskänes Ka Masirhat Nävät Ma Jisas

(9:7-9 / Mat 14:1-12 / Mak 6:14-29)

⁷ Bä ma Herot ama tpäskinaqa di qat nari sävät iarhongäkt kärqärhong i irhong ngät täranas bä däädän mä qa inguna arhani rhi qoar i ma Jon sa qa märanas nämät ama tñäpki ⁸ dap arhani rhi qoar i ma Elaija† sa väs däm ga dap koki as arhani di rhi qoar i akni iaqäkt kärak i mudu qa nävät ma Ngämuqa aa vämginarha di sa qa märanas bä ama iar qa. ⁹ Dap ma Herot ka qoar toqortäqyia, “Sa ngua rhodäkt mät ma Jon. Dap auge rhak täkt kärak i nguat nari rhärhong däkt sävät a qa?” Dä qa siqut ivakt iva as kä lu qa.

Ma Jisas Ka Von Da Ama Tmäs Bä Ba Ama Ngärhäqyet Ama Tausengäna Na Rha Ama Ruvek

(9:10-17 / Mat 14:13-21 / Mak 6:30-44 / Jon 6:1-15)

* **9:5** ngäni suqup angäna qar sa ama rhabuqi samäk Rhangät täkt ama lat di ngärhi sameng i sa ma Ngämuqa qa rhong na rha mas. † **9:8** ma Elaija Ma Elaija di mudu akni ma Ngämuqa aa vämginaqa qarakni i ama ruvek tat tu arhä snäng iva evär däm ga ivakt iva qä rhäkmu na ama iska nani ma Kraiss.

¹⁰ Bä sa nga evär dä qä ngangda dä rha sameng bä bä ma Jisas nä iarhongäkt moe qarqärhong i sa rha mualat nä irhong. Dä qa rhäqoar sä rha bä rhi na qa bä sokt ta rha met sä nas bä sa glaqot na ama värhäm ama lel äm gärqom i rhat tes äm i ma Betsaida, ¹¹ sokt di qoki as ama gulañ na ama ruvek di rha räm dä rha väs täm ga sae. Dä ma Jisas ka ar sä rha näkt ka märhamän sävät a rha sävät ma Ngämuqa aa Muräktpä m näkt ka mumäräs pät iarhakt kärarhae i rhit läk nani ama mumäräspät.

¹² Bä nga säpbängang mamär dä qä ngärhäqyisem da udiom na rha rha män gem ga dä rhi qoaräs na qa rhoqortäqyia, “Mamär iva ngi rhäk na ama gulañ bä va rha rhet sämät ama värhap bä särhage na ap ivakt iva rhi ñäm nani anga tmäs dä anga vät iva rha rhas inguna rhos täkt ama ivärhäs di äs nga e gläius.”

¹³ Dä ma Jisas ka muvät pä a rha rhoqortäqyia, “Aingän, ngäni von da rhä guarhong ivakt iva rha äs.”

Dä rha muvät i rhi qoar toqortäqyia, “Rhe gem ut di qop sokt ama ngärhäqyet na ngät ama bretkäna näkt ama udiom ama rhinämiom. Dap nga nani a nge iva urhi vodäm bät anga tmäs bä ba ama gulañ moe?” ¹⁴ Rha

märhamän doqoräkt dinguna ama rhodäm sa ama gamoe e di ngäkt kre ama ngärhäqyet ama tausengäna na rha.

Dä ma Jisas ka goar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Ngäni goaräs na rha iva rha rhuqun bät a ne va ama gulañap. Näkt ama gulañap asägom asägom diva ama ruiom ama udiom da ama ngärhäqyisem na ama ruvek pä bap.”¹⁵ Dä ama mudäsaqongda rha mualat toqoräkt bä rha moe rha muqun mäk.¹⁶ Dä qa rha qä ngärhäqyet kä bretkäna näkt sävät kä rhinämiom bä qat nañäm dävit säva usäp näkt ka mes ama mär näkt ka vonmät na ngät. Näkt ka von aa mudäsaqongda rhäm ngät ivakt iva rhi are däm ngät bä ba ama ruvek.

¹⁷ Bä rha moe rha mäs bä arhä sarem näkt ama mudäsaqongda rha rha ama urat ama ngärhäqyisem da unbem na ama mäsdävät.

Ma Pita Qa Sameng Mamär I Ma Jisas Di Ma Kraiss
(9:18-21 / Mat 16:13-20 / Mak 8:27-30)

¹⁸ Maos toqoräkt i ma Jisas di qä nän bät ama ivärhäs kärqosni i qaku anga ruvek e dap aa mudäsaqongda di qale rha e rhi na qa dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ngu lu ama gulañ na ama ruvek di rhi goaräs i aingo di auge na ngo?”

¹⁹ Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Arhani di rhi goar i ma Jon ama Baptais dap arhani di rhi goar i ma Elaija dap koki as arhani

di rhi goar i akni iaqäkt kärak i mudu qa nävät ma Ngämuqa aa vämginarha di sa qa märanas bä ama iar qa.”

²⁰ Dä qä snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Dap aingän di ngän du angän snäng i auge na ngo?”

Dä ma Pita qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ainge di ma Kraiss nage ma Ngämuqa.”

Ma Jisas Ka Sameng Sävat Aa Tñäpki Dä Nasot Diva Qa Rhäranas

(9:21-22 / Mat 16:21-23 / Mak 8:31-33)

²¹ Dä ma Jisas ka mugem da ma ama qrot iva qale rhi nasameng nä rhom däkt bä ba aung.

²² Dä qa goar toqortäqyia, “Ma Ruqa aa Emga diva as kä na ama märänga masirhat nani a ne bä va ama morta dä ama priskäna ama moräs na rha dä ama Skraipkäna diva rha rher mä qa bä va rhi veng ga näkt pät ama dävauung na qa ama qunäga dä va ma Ngämuqa qa rhäranas na qa nämät ama tñäpki.”

Mamär Iva Ngii Rha Gi Sämananamuqa Bä Ngii Päs Ma Jisas Aa Rhäng

(9:23-27 / Mat 16:24-28 / Mak 8:34-38)

²³ Dä qa goaräs na rha moe rhoqortäqyia, “Nga nani aung gäarakni iva qat tet nasot a ngo di mamär iva qä qyiradeng na nas dap kä rha aa sämananamuqa bä qat päsgua rhäng bät ama qunäng nasot a ne.”²⁴ Inguna aung gäarakni i nani a qa iva qä

sangar vät aa iar mamär diva qa rhusäng sä ngät nasot. Dap iaqäkt karak i qät kyiradeng na aa iar bä ba ngo diva qa rhumaiar ngät. ²⁵ Va mamär vät ama ruqa na agiqa gre i mänamär sä qa nage ama ivätki at kärhong ama mär irhong moe dap sa musäng sa aa iar ura kábäs na ngät? ²⁶ Nga aung gäarakni i aqlus pät a qa na ngo dä aqlus pät a qa nä gua enge diva ma Ruqa aa Emga diva aqlus pät a qa na qa vät iomäkt ama qäväläm gärqom i ngua rhän sä gu murhämeska dä ama murhämeska i gu mamäk kä na aa enselqäna ama qumärqumär ta mamär. ²⁷ Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i arhani nävät a ngän däkt kärarhani i ngänät mair diva as kaku rhi nañäp dap as pa rhi lu ma Ngämuqa aa Muräktpäpäm.”

Ma Jisas Aa Nämñämgi Qia Män Maos
(9:28-36 / Mat 17:1-13 / Mak 9:2-13)

²⁸ Ngä qoar gre nasot ama ngärhäqyet da dävauung ama qunäng i ma Jisas ka märhamän bät iangärhäkt ama enge dä qä nä ma Pita dä ma Jon näkt ma Jems ta met säda ama damgi ivakt iva rhi nän. ²⁹ Bä nga rhoqoräkt i qä nän dä aa saqongait angät nämñämgi qia män maos bä aa boi di ngä män i qaliqalae vät a ngät i ama qulum ngät mamär. ³⁰ Dä nak sa vät iomäkt ama qäväläm dä ama ruiom ama udiom ma Moses kä nä ma Elaija ³¹ di vuk sä

iom sa ama murhämeska na rhävuk bä rhat tamän särhäm ne rhi nä ma Jisas. Rha märhamän särhäm ne sävät aa tñäpki qäarakni iva qia rhu at släqyige vät a nas e ma Jerusalem.

³² Dap ma Pita qä na aa ruaiom di arhä mänap bä nak as nga bänmät na ama mänäpki nävät arhä saqong dä rha lu ma Jisas aa murhämeska näkt sävät iaikomäkt kärqiom i init mair in na qa.

³³ Bä nga rhoqoräkt i in met daqule ma Jisas dä ma Pita qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, ama mär toqoräkt i qali lut täkt. Bä rhäkt diva u rhair na anga dävagukt anga mämairväm iva akti bä nge dap akti bä ma Moses dap akti bä ma Elaija.” Qa märhamän doqoräkt inguna qaku qat dräm iva qa rhamän bät agiqa.

³⁴ Bä nga qat tamän doqoräkt dä ama eqoeqi qia män bä qia ong da bä rhit len masirhat toqoräkt i qi ngäng da. ³⁵ Dä ama eguinga qa män näva ama eqoeqi i qat tamän doqortäqyia, “Rhak täkt di ngua emga qäarakni i sa ngua muqunän bät a qa näkt pa ngänät nari nämät ka.”

³⁶ Bä nga ama eguinga qat tamän bä rhäksot dä rha lu i sokt ma Jisas kat mair e. Dä ama mudäsaqongda rha ngaip päp mes nä iarhongäkt kärqärhong i sa rha lu irhong imäk äkt bä qaku rha qoaräs na aung nä irhong.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Iauska Mät Ka Ama Rhoemga

(9:37-43 / Mat 17:14-21 / Mak 9:14-29)

³⁷ Näkt nga duququ rhoqoräkt i ar sä rha näda ama damgi dä ama guläñgi ama mor qi qia män bät ma Jisas.

³⁸ Dä akni ama ruqa näva ama guläñgi qa näs sävät ma Jisas toqortäqyia, “Qamorqa, ngut nok pät a nge iva ngi lu ngua emga qaräkni i qop nguna sokt ka ngua emga ama sägäk dap saqi as kaku aung. ³⁹ Ngakt bä nga ama iauska qat tualat na qa ma ama qrot dä va qat tuqaiä masärmän. Dä qät don na qa na ama inirqi bä vukpuk sa ama goaräm mät ka. Bä qaku ama iauska qat tet näväm ga dap sokt kã slava na qa. ⁴⁰ Ngua nok pät gi mudäsaqongda iva rhi qutmäs a qa nämät ka rhoqoräkt i qaku a nge dä rha siqut dä qaku.”

⁴¹ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ai, aingän di ama qoengait na ama ruvek kärarhae i qaku angän anga qatnanakt dä qosaqi ama vurha na ngän mamär. Ngu lu va qale ngo gem ngän bä dängdäng gäsniä? Dä qosaqi va ngut ta ama märänga sä ngän bä dängdäng gäsniä?”

Dä ma Jisas ka qoar nä qa ruqa i, “Ngäni rha ama rhoemga namuk.” ⁴² Bä qosaqi nga rhoqoräkt i qa rhoemga qa met iva sage ma Jisas dä ama iauska qa rhon na qa samäk sävät ivät na

ama inirqi. Dä ma Jisas ka rhäk na ama iauska nämät ka na ama enge ama qrot ngät bä qa mumäräs pät ka rhoemga näkt ka evär däm ga bä ba aa mamäk. ⁴³ Bä ama ruvek moe di qräk mät ta mamär nävät ma Ngämuqa aa qrot.

Saqi As Ma Jisas Ka Sameng Sävät Aa Tñäpki

(9:43-45 / Mat 17:22-23 / Mak 9:30-32)

Bä nga rhoqoräkt i qräqräk mät ama ruvek nävät iangärhäkt ama lat kärängät i ma Jisas ka mualat na ngät dä qa qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, ⁴⁴ “Ngäni nari mamär na agi enge qarängätni iva as pa ngua rhamän särhäm ngän na ngät. Ma Ruqa aa Emga diva rhi vodäm ga sämät ama ruvek arhä rhäkt.” ⁴⁵ Sokt di qaku qunäga vät a rha inguna ama rharimini di sa ama ngaip ini. Dap tit len bä qaku aung ga snanbät sä qa nähäm ini.

Auge Di Ama Vit Na Qa Mamär

(9:46-48 / Mat 18:1-6 / Mak 9:33-37 / Luk 22:24-27)

⁴⁶ Ama engirhong ngä män mänguräp ama mudäsaqongda bä rhi veng ne i auge nävät a rha di ama vit na qa mamär. ⁴⁷ Ma Jisas di qat dräm arhä mungäsänng dä qa sangar da ama rhoemga aa rhäkt bä qa mair na qa gem mes. ⁴⁸ Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Aung gäarakni i qä rhar sa anga rhoemga rhoqor tak täkt sagem mes nävät gu ngärhipki di qä rhar sä ngo.

Dap aung gäarakni i qä rhar sä ngo sagem mes di qä rhar sä iaqäkt karak i sa qa rhäk na ngo sarhe. Inguna iaqäkt karak i qät säm ama gaini na nas mamär mänguräp mä ngän di ama moräs na qa mamär.”

Aung Gäarakni I Qaku Qat Tair Särhäm Ut Di Qa E Vät Aut Käge

(9:49-50 / Mak 9:38-41)

49 Dä ma Jon ga qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, sa ut lu ama ruqa qäarakni i qät kutmä s ama iaus nävät gi ngärhipki dä ut siqut iva urhin mae vät a qa inguna qaku qa nämäni ut.”

50 Dä ma Jisas kä qoar toqortäqyia, “Qale ngän nanmae vät a qa inguna auge qäarak i qaku a urha ik na qa di qa nävät a ut.”

Ama Samariaqäna Di Qaku Rha Ar Sä Ma Jisas

51 Bä sa nga qorhäs korhäs na ama rhodäm gängätäni iva ma Jisas kä an dävit dä qa mu aa snäng na ama snängaqa ama sägäk iva qa rhet sae ma Jerusalem. 52 Dä qa rhäk na aa engevärharha narhoer bä rha met sämät aomni ama Samariaqäna arha värhäm ivakt iva rhi rhäkmü nä iarhongäkt moe nani a qa 53 sokt di ama ruvek nae di qaku rha ar sä qa i qoki nguna qat tet iva sae

ma Jerusalem. 54 Bä nga ama mudäsaqongiom ma Jems kä nä ma Jon in lu rhoqoräkt dä in snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Una Engeska, nga nani a nge na un iva uni nän da ama rhäptäpki na rhävuk iva qi veng da?”

55 Dä ma Jisas ka rhong sävät a iom näkt ka mair särhäm iom sä iaqäkt in snängaqa 56 näkt ta met sämät aomni ama värhäm.

Ama Ruqa Diva Qä Väs Ma Jisas Aa Rhäng Doqor Mäniect
(9:57-62 / Mat 8:18-22)

57 Bä nga rhat tet parhäm ama iska dä akni ama ruqa qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Qoe nai i ngiat tet e di qoki va ngut päs gia rhäng.”

58 Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ama muräp di angärha lek dap ama isäm nämät ama leqäs di angärha vät sokt di ma Ruqa aa Emga di qaku aa anga ivärhäs ivakt iva qa rhas na aa uväske e.”

59 Dä ma Jisas ka qoar na akni ama ruqa rhoqortäqyia, “Ngit päs gua rhäng.” Dä qa ruqa qa muvät toqortäqyia, “Gua morqa, as ngi rhares pä t gua rhäng iva as narhoer dä va ngua rhet ngu sasärhä gu mam.”

60 Dä ma Jisas kä qoar toqortäqyia, “Ngi qyiradeng na ama nñäpta iva rhi sasärha arhä nñäpta maräkt dap ngia

‡ 9:55 Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap tom dakt ama qäväläm nämäni ama qängärirhom ma 55 dä ma 56 di di qosaqi rha säm a äm sae. ‘i qa qoar toqortäqyia, “Qaku ngänät dräm i aingän nämäni agi a qloqaqa. 56 Ma Ruqa aa Emga di qaku qa män ivakt iva qä slava na ama ruvek arha iar dap kinak ka män ivakt iva qa rhumaiar ta.” ’

rhet bä ngi sameng sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäp.”

⁶¹ Dap koki as akni di qä goar nä ma Jisas toqortäqyia, “Gua Engeska, va ngu väs gia rhäng dap as narhoer dä ngi rhares pät gua rhäng iva evär däm ngo bä ngua rhamän särha ngua es bä ngu sangar arhä rhäkt.”

⁶² Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Iaqäkt karak i qat tualat na ama iaräs na ngät ama lat ama mär ngät näkt nga qät ñäm da aa rhäng sävät ama mru ngät ama lat karingätni i mudu qat tualat na ngät di qaku mamär vät a qa iva qat tualat mamär vä ma Ngämuqa aa Muräktpäp.”

10

Ma Jisas Kät Täk Na Ama Ruvek Ama Dävaung Na Rha Da Ama Ngärhäqyisem Da Udiom Na Ama Latta Sa Ama Sameng Ama Mär Ngät

¹ Nasot iangärhäkt aa enge dä ma Engeska qa armeng da arhani ama latta qärrahani i ama ruvek ama dävaung na rha da ama ngärhäqyisem da udiom* na rha näkt ka rhäk na rha i udiom udiom narhoer nanokt ka sävät ama ivärhimek dä ama värhap iaväkt iva as pa qat tet sämät ap kä na aa mudäsaqongda.

² Näkt kä goar na rha rhoqortäqyia, “Ama tmäs karingätni iva rhi dodäktgyäm ngät di masirhat na ngät dap

* **10:1** ama dävaung na rha da ama ngärhäqyisem da udiom Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap ta säm dom dakt ama qängärini angät käväläm doqortäqyia, ‘ama dävaung na rha da ama ngärhäqyisem.’

ama latta di ama marheka na rha. Dä soknga mamär iva ngäni nän ma ama qrot sage ma Engeska bä bä iangärhäkt ama lat toqoräkt iva qä rhäk na anga latta sävät iangärhäkt aa lat. ³ Ngän det! As ngäni lu i ngut täk na ngän doqor ama sipsipkäna ama rhoes mänguräp ama mäsmäs päp ngät ama muräp ama mor ngät. ⁴ Qale ngän nata anga rhae iva nanokt anga ligär ura anga sägänaqa ura anga sandal anga unmem na ngät sae dä qale ngän natmes ama qunäga aa qäväläm sävät aung barhäm ama iska.” ⁵ “Bä nga ngän mon säva agi a vätka dä ngäni er ngäni goar toqortäqyia, ‘Ama bulap bä rhak täkt ama vätka.’ ⁶ Näkt ngakt bä anga ruqa qa ni e qarakni i qat sangar ama bulap diva iangärhäkt angäna enge na ama bulap diva qale ngät gem ga dap ngakt bä nga qaku diva qosaqi evär dä angän modämne sagem ngän. ⁷ Qale ngän bä iaqäkt ama vätka bä ngän däs dä ngänit nakt agirhong gärqärhongni i rhit bon ngän däm irhong inguna ama latka diva nak koki qät ta aa rhitsek. Qale ngän dune na ama vät.”

⁸ “Bä nga sa ngän mon sämät agi a värhäm bä sa rha ar sä ngän dä ngän däs agirhong gärqärhongni i rhit täkmu nä irhong bä ba ngän. ⁹ Ngän dumäräs pät ama

rämgiwärharha qärrarhani i qale rha e näkt pa ngäni qoaräs na rha rhoqortäqyia, 'Ma Ngämuqa aa Muräktpämi di sa nga e glaqot na ngän.'

¹⁰ "Dap krekt bä ngän don säva agi a värhäm bä nga sa qaku rha ar sä ngän dä ngän det sämäni ama iska dalek na äm näkt pa ngäni qoar toqortäqyia, ¹¹ 'Ama rhabuqi qärraktni i däädäktgyäm gi va aurha qar angärha rem diva urhi suqup sä qi ivakt iva urhi qur a ngän i angäna lat di ama vu ngät. Sökt di mamär iva ngänät dräm doqortäqyia, ma Ngämuqa aa Muräktpämi di sa nga e glaqot.' ¹² Ngu qoar na ngän iva sädä iaqäkt ama qunäga iva ma Ngämuqa qa rhatnäwämne na ama ruvek diva qä lavuqi nä ma Saidon masirhat pit pä iomäkt ama värhäm angät tpäs."

*Avuqi Na Ama Ruvek Näva
Ama Värhap Ama Mor Ap
Kärrarhani I Qaku Rha Näpgoer
Na Nas*

(10:13-15 / Mat 11:20-24)

¹³ "Aingän ama Korasingäna diva avuqi na ngän mamär! Bä aingän ama Bet-saidaqäna diva qosaqi avuqi na ngän mamär! Inguna vadi mai iangärhäkt ama nañis ngät ama lat kärangättni i sa ngua mualat na ngät gem ngän di nga vadi mai ngä märanas e mänguräp ama ruvek nae ma Tair bä nae ma Saidon di sa vadi

mudu iarhakt ama ruvek ta näpgoer na nas nämät arha vuirhong i rhat muqun i rhi is nas na ama ilän ngät ama boi na ama iräski nävät arha vuirhong näkt ti suqup ama ligätki vät a nas. ¹⁴ Sökt di vät ama qunäga qärraktni iva ma Ngämuqa qa rhatnäwämne na ama ruvek päät ama ivätki diva qä lavuqi na ama ruvek nae ma Tair dä nae ma Saidon masirhat pit pa angän bäs. ¹⁵ Dä ainge ma Kaperneam, nga va ma Ngämuqa qä sek sä nge sa rhävuk säda ama usäpki arha ron? Nak pa qaku rhoqoräkt. Dap kinak nge diva ma Ngämuqa qä rhon na nge rhämäne sävät ama näpta arhä ivärhäs."

¹⁶ "Iaqäkt kärak i qat nari nämät ngän di qat nari nämät ngo dap auge qärrak i qat ter mä ngän di qat ter mä ngo bä auge qärrak i qat ter mä ngo di qat ter iaqäkt kärak i sa qa rhäk na ngo sarhe."

*Evär Da Ama Ruvek Ama
Dävaung Na Rha Da Ama
Ngärhäqyisem Da Udiom Na
Ama Latta*

¹⁷ Evär dä qärrarhani ama ruvek ama dävaung na rha da ama ngärhäqyisem da udiom† na rha ama latta sa ama sameng na ama märmärgem dä rhi qoar toqortäqyia, "Aurha Engeska, nak ama iaus di qäqi ngät nari nämät ut toqoräkt i urhit kutmäsa ngät nävät gi ngärhipki."

† **10:17** ama dävaung na rha da ama ngärhäqyisem da udiom Ma Luk ka sämi dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha sämi ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap ta sämi dom dakt ama qängärini angät käväläm doqortäqyia, 'ama dävaung na rha da ama ngärhäqyisem.'

18 Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, "Aingo di qaku ngua särmändäm i sa nguna ngua lu ma Sämgä i arpus na qa näda ama usäpki arha ron doqor ama iauska qärakni i bañäm mät ka. 19 Sa ngua von ngän da ama rhares ivakt iva ngäni naengmät na ama uiuvärhirhong dä ama rhäm dä va ngänät dän näva ama qrot moe angät tpäs i ma Sämgä. Dä va qaku guani ngä nasangäm na ngän. 20 Sokt di qale märmärgem gem ngän inguna ama iaus ngät nari nämät ngän dap mamär iva märmär gem ngän inguna sa ma Ngämuqa qa säm angän ngärhep tävuk."

Ma Jisas Aa Märmärgem Nävät Aa Mamäk Aa Snängaqa

21 Vät iomäkt ama qäväläm dä ma Jisas di rhäqäp ka na ama märmärgem nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä qä qoar toqortäqyia, "Ngu nän sä nge mam, ainge qärak i ma Engeska na nge bä ba ama usäpki dä bä ba ama ivätki inguna sa ngia ngaip tärhong däkt nämät ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät dä ama mädräm da dap kinak sa ngia muqunäga sä irhong bä ba ama rhoes ama gaini na rha. Ari mam, i qoki nguna rhoqoräkt di varhäm gi snängaqa na ama ñämsävätki."

22 "Sa gu mam ga von ngo rha ama qrot daver iarhongäkt moe. Bä qaku aung gat dräm i ama Ngärhoemga di auge dap

sokt ama Ngätmamäk dä qaku aung gat dräm i ama Ngätmamäk di auge dap sokt ama Ngärhoemga bä qosaqi iarhakt kärarhae i sa ama Ngärhoemga qa muqunäga sä qa ba rha."

23 Nasot dä qa rhong sävät aa mudäsaqongda dä qa qoar na rha rhoqoräkt i sokt ta sä nas toqortäqyia, "Ama märmärgem bä bä iarhakt kärarhae i arhä saqong ngät lu iarhongäkt kärqärhong i sa ngänät lu irhong. 24 Inguna ngu qoar na ngän i ama rhäqäp na rha ma Ngämuqa aa vämginarha dä ama vitnarha di sa nani a rha iva rhi lu rhärhong däkt kärqärhong i sa ngänät lu irhong sokt di qaku rha lu irhong. Bä qosaqi nani a rha iva rhi nari rhärhong däkt kärqärhong i sa ngänät nari irhong sokt di qaku rha nari irhong."

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävät Ama Mär Qa Ama Samariaqa

(10:25-28 / Mat 22:34-40 / Mak 12:28-34 / Rom 13:8-10 / Gal 5:13-14)

25 Maos pät aomni ama qäväläm dä akni ama ruqa qa e qärakni i sa qa su na ama Muräkt kärangätni i sa ma Ngämuqa qa von ma Moses täm ngät. Di qa mair ivakt iva qä siqut nä ma Jisas dä qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, "Qamorqa, ngu lu va ngua mäšana äkt iva dängdäng dä bä ba ngo na ama iar ama sok täm ngät?"

26 Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, "Ngu lu ama

Muräkt di ngät tamän doqor mäniekt? Ngu lu ngiat tes ngät toqor mäniekt?”

27 Dä qa muvät pät ma Jisas toqortäqyia, “Mamär iva gia snäng bät ma Engeska gi Ngämuqa nä gi snängaqa moe bä nä gi mungäsäng moe bä nä gi qrot moe bä nä gi mädräm moe dä qosaqi va gia snäng bät arhani i rhoqor qre i gia snäng bät a nas.”

28 Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Sa ngia muvät maräkt. Ngia rhualat toqoräkt dä va ama iar nge.”

29 Sokt di qoki as nani a qa iva rhuk pät a qa nävät a nas dä qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Näkt ngu lu auge nävät iarhakt diva gua snäng bät a qa?”

30 Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Akni ama ruqa qat tet mämane nae ma Jerusalem iva sae sämät ama värhäm ama mor äm ma Jeriko bä qa rhon sä nas sämät ama suarha arhä rhäkt. Dä rha set da aa boi nävät a qa näkt ta arhäktgyäm sä qa näkt ta met daqule qa mäki rät pät a qa.

31 “Dap akni ama pris nävät ama Judaqäna di mai sävät a qa i qat tet mämane nävä iaqäkt ama iska bä nga qa lu qarak ka ruqa dä qa ang dage bä qa met e na qa. 32 Dä akni ama Livaiqa qarakni i qosaqi qa nävät ama Judaqäna di nga qat tet bä sävät iosäkt ama ivärhäs dä qa lu qarak dä qosaqi qa ang dage na qa.

33 “Dap ama Samariaqa qarakni i aiut ama Judaqäna

di ut dräm ut tu ut snäng i ama ruqa ama vu qa na qa di qat tet parhäm aa tmerhäs bä nga qa män äkt i qale qarak ka ruqa e bä nga qa lu qa dä qa lavuqi na qa. 34 Dä qa met bä sage qarak dä qa rhor na ama oel dä ama wain mät aa bias näkt ka ispät mät ngät. Nasot dä qa mu qarak pät aa donki aa rhäng. Näkt ka met sä qa ruqa bä säva ama vätki qarakni i ama ruvek tat dän bä rhat tas pämi gi näkt tit bodäm sasot a nas näväm gi bä qa lu vät a qa. 35 Näkt duququ dä qa rha ama udiom ama qunängiom angät titsek angät ligäriglem bä qa vodäm iglem bä bä iaqäkt karak i qät lu vät ama vätki. Näkt ka qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ngit lu vät a qa iva nga evär däm ngo dä va ngu vodäm bät gi matnärhäm bä ba qa.’ ”

36 Dä ma Jisas ka snanbät toqortäqyia, “Ngiat tu gi snäng i auge nävät iarhakt ama dävauing na rha di aa snäng bät ama vosospärhaqa maengätki?”

37 Dä qä mädrämga mamär sa ama Muräkt ka muvät toqortäqyia, “Iaqäkt karak i sa qa lavuqi na qa.”

Dä ma Jisas kä qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhet bä va ngiat tualat toqor iaqäkt ama ruqa.”

Ma Jisas Ka Met Sage Ma Marta Qi Nä Ma Maria Vä Ina Vätka

38 Bä nga ma Jisas kä na aa mudäsaqongda di rhat tet parhäm arha iska dä qa män ba aomni ama värhäm ama

lel äm bä aktni ama ruqi qäarakni i rhat tes ki i ma Marta di qia ar sä qa säva arha vätkä. ³⁹Näkt arha lätki di rhat tes ki i ma Maria. Näkt pät iomäkt ama qäväläm di qiat muqun säng ma Jisas aa qar bä qiat nari iarhongäkt moe qärqärhong i ma Jisas kat tamän bät irhong. ⁴⁰Dap ma Marta di qänäskänes ki sa at täkmunanaska i vadi va estäm na qa. Qia met bä sage ma Jisas di qia snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Gua Engeska, nak kop nga ngiat lu ma Maria nae i qia ang daqule ngo sa ama lat bä sokt ngo nguat tualat na ngät? Mamär iva ngi qoar na qi iva qia rhatnärhäm ngo.”

⁴¹Dä ma Engeska qa muvät toqortäqyia, “Marta, Marta, ainge di ngiat tu gi snäng masirhat bä rhäqäptäqäp nge sävät ama rhäqäp nä irhong ⁴²dap ngit läk nani ama sägäni. Ma Maria di sa qia armeng dä ianiäkt kärqäni i ama mär ini bä va qaku aung gä narha ini daqule qi.”

11

Ma Engeska Aa Nän
(11:1-4/Mat 6:5-15)
(11:9-13/Mat 7:7-11)

¹Vät akni ama qunäga dä ma Jisas kä nän bät aosni ama ivärhäs. Bä nga qä nän bä rhäksot dä akni nävät aa mudäsaqongda qä snanbät

sä qa rhoqortäqyia, “Gua Engeska, mamär iva ngi su ut iva urhi nän doqor ma Jon i qa su aa mudäsaqongda iva rhi nän.”

²Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nga ngäni nän dä mamär iva ngän damän doqortäqyia,

“Mam, mamär iva urhit kutdrir sävät gi ngärhipki i ama qumärqumär qi mamär

bä mamär iva ar sä gi muräkt sarhe.*

³Mamär iva ngi von ut ta ama tmäs kärangätni i urhit läk nani a ngät pät ama qunäng nasot a ne.

⁴Dap pa ngit kyiradeng na aurha vuirhong inguna qosaqi urhit kyiradeng na arhani sa arha vuirhong sävät a ut.

Näkt pa qale ngit kyiradeng na ut sämät ama siqut-siqut.”

⁵Mamär dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bä nga aung nävät a ngän di aa anga ruaqa näkt ngia rhet sagem ga mäni bängagi bä ngi qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Gua ruaqa, as ngi von ngo rha anga bretkäna anga dävauung ⁶inguna akni gua ruaqa qäarakni i qat tet pät aa tmerhäs sa gläius di qa män

* **11:2** Mam, mamär iva urhit kutdrir sävät gi ngärhipki i ama qumärqumär qi mamär bä mamär iva ar sä gi muräkt sarhe. Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot aa qäväläm ama uiu äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap ta mu ama qäväläm sae nämäni ma Matyu 6:9-13 ivakt iva rhärhong däkt ama qängärirhong diva irhong doqor nä iarhongäkt ama qängärirhong bät ma Matyu.

gem ngo näkt kaku guani iva ngu von ga rhäm ini.’”
 7 “Dä va iak puk pa aa vätka qa rhuvät toqortäqyia, ‘Qale ngiat tusar na ngo. Sa ngua väs mät ama tmongi bä ngua es di sa rha e mäni lai rhi na ngo. Bä qaku mamär iva ngua rhäranas bä ngu von nge rhä guani.’

8 “Dä ngu qoar na nge i näma dä äkt bä qaku qa märanas bä qä navon nge inguna äkt i gia ruaqa na qa sokt di nak kop nguna nävät iomäkt i qaku aqlus pät a nge iva ngiat naingbät i ngi nän diva gia ruaqa qa rhäranas bä va qä von nge masirhat parhäm gia tläqa.”

9 “Dä soknga va ngu qoar na ngän doqortäqyia, ngi nän ma Ngämuqa dä va qä von nge dap pa ngit ñäm nani guani dä va ngia rhän bät ini dap pa ngit kut dä va ama tmongi qi rhar bä ba nge. 10 Inguna iarhakt moe qärrarhae i rhi nän nani guani diva rhi rha ini dap auge qäarak i qät ñäm diva qa rhänbät dap auge qäarak i qät kut mät ama tmongi diva qi rhar ba qa. 11 Guavek koe nävät a ngän ama ngätmamäkkäna di nga ngia emga qä nän nani anga† rhinämgä di nak pa ngi von ga rha anga uiuvärhaqa dap kaku anga rhinämgä? 12 Ura ngakt bä nga qä nän

da anga luaqa di nak nga va ngi von ga rha anga rhämga?
 13 Ngakt bä aingän gärrarhae i ama vu rha ama ruvek na ngän di ngänät dräm iva ngänit bon angän oes ta ama mär ngät ama vänbon doqoräkt di ngäktki mamär iva angän mamäk tak pono da ama usäpki arha ron ba qä von da ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä bä iarhakt kärarhae i rhi nän ga!”

Ma Jisas Kä Na Ama Iaus Angät Narhoerqa Ma Belsebul (11:14-23 / Mat 12:22-32 / Mak 3:22-30 / Luk 12:10)

14 Ma Jisas kät kutmäs ama iauska qäarakni i qaku qat tamän. Bä nga ama iauska qa met dä ama ruqa qäarakni i mudu qaku qat tamän di qa märhamän. Bä ama guläñgi na ama ruvek di qräk mät ta rhoqoräkt. 15 Dap arhani nävät a rha di rhi qoar toqortäqyia, “Qät kutmäs ama iaus inguna ama iaus angät narhoerqa ma Belsebul‡ qät bon ga rha ama qrot bä qat tualat toqoräkt.”

16 Dap arhani di rha siqut na qa i rha snanbät sä qa ma ama qrot iva qa rhualat na anga muqunängi na rhävuk.

17 Sokt di ma Jisas ka räm arhä mungäsänäng i rhat tu arhä snäng i qat tualat nä ma Sämga aa qrot dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Anga

† **11:11** Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. ‘bret di nak pa ngi von ga rha ama duiqa ura ngakt bä qä nän nani anga’ ‡ **11:15** ma Belsebul Rhakt täkt ma Sämga aa ngärhipki di qoki qi rhoqor ama Filistiaqäna arhä ngämuqa ma Baalsebup.

muräktpäm moe qärangätni i sa ngä matmät na nas diva qaku angärha anga uiuit bä qosaqi anga sägarhae näva anga vätka qärrarhani i sa rha matmät na ne diva qaku sägäni na rha saqi as. ¹⁸ Bä ngakt bä nga ma Sämgä di qat tatmät na nas di ngu lu va aa muräktpäm ngät mair ma ama qrot toqor mäniekt? Nguat tamän doqor täkt dinguna ngäni qoar i ngut kutmäs ama iaus nä ma Belsebul aa qrot. ¹⁹ Näkt ngakt bä nga ngut kutmäs ama iaus na ama qrot nage ma Belsebul värhäm angäna enge dä ngu lu iarhakt kärarhae i rhat tet nasot a ngän di auge qät bon da rha ama qrot bä rhit kutmäs ama iaus? Iarhakt kärarhae i rhat tet nasot a ngän di sa arha lat ngärhi sameng i angäna enge di qaku maräkt na ngät. ²⁰ Sukt di ngakt bä nga ngut kutmäs ama iaus nä ma Ngämuqa aa qrot di iangärhäkt gua lat di ngärhi sameng i ma Ngämuqa aa Muräktpäm di sa ngä män sagem ngän.”

²¹ “Nga ama qrot ka ama ruqa di qa rhäkmü na nas mamär na ama ulaqi at kärhong näkt kät lu vät aa vätka dä mamär iya mänarhäk päat aa qärhong. ²² Dap ngakt bä anga qrot ka mamär anga ruqa qa rhän bä qä siqut na qa dä va ama qrot ka mamär ama ruqa qa rhän näva aa uväs bä va qä rha iarhongäkt ama ulaqi at kärhong gärqärhong i mai di

qat tu aa snäng i mamär na qa nävät irhong bä va qa rhatmät na aa qärhong moe bä ba aa ruavek.” ²³ “Auge qärak i qaku qat tair gem ngo di qat tair sävät a ngo. Dap auge qärak i qaku qat tatnärhäm i qä ngingdämne na ama ruvek kä na ngo di qa di qat tusur täm da.”

*Evär Da Ama Iauska
(11:24-26/Mat 12:43-45)*

²⁴ “Qre va vuk sa ama iauska nämät ama ruqa dä qat tet päat ama ivärhäs ama qräk dä bäs bä qät näm nani anga ivärhäs ivakt i va mae vät a qa e sukt di ngakt bä qaku qä namäqäne dä mamär dä qat tu aa snäng doqortäqyia, ‘Va evär däm ngo sävä gua vätka qärak i sa ngua män näväm ga.’ ²⁵ Bä nga rhoqoräkt i qat dän bä samuk dä qä lu qa vätka i ama qumärqumär väm ga näkt sa mamär na qa moe. ²⁶ Dä qat tet bä qat dän sa ama ngärhäqyet da udiom angätni ama iaus kärangätni i sa ngä met e na qa sa angärha lat ama vu ngät bä ngät don sävä qa vätka bä qale ngät e. Dä iaqäkt ama ruqa di sa mäqi mava na qa dap täkt di sa mava na qa masirhat mamär.”

*Ama Modämne Ama
Engätki Na Ngät*

²⁷ Bä nga ma Jisas kat tamän bät tärhong däkt dä ama ruqi nä mänguräp ama gulañ gia näs tävuk toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa modämne di sa nga e ge ama

ngätanäk kāraktni i qia sa nge
bā qia sek mā nge.”

²⁸ Dā qa muvāt toqortāqyia,
“Nak ma Ngāmuqa aa
modāmne di sa nga e ge
iarhakt kārarhae i rhat nari
ma Ngāmuqa aa enge näkt tat
tet nasot a ngät.”

*Ama Muqunāngi Qāraktni I
Ma Ngāmuqa Qa Mualat Na Qi
Ge Ma Jona*

(11:29-32 / Mat 12:38-42 /
Mat 16:1-4 / Mak 8:11-12)

²⁹ Bā nga mār mor ama
gulañ dā ma Jisas kā qoar
toqortāqyia, “Irhakt ama
qoengait di ama vu it ama
qoengait. It ngārhit ñām
nani anga muqunāngi sokt
diva qaku anga muqunāngi
qi namān bā ba it dap sokt
ama muqunāngi nāvāt ma
Jona. ³⁰ Mudu ma Jona di
sa qa män i ama muqunāngi
na qa bā ba ama Niniveqāna
bā rhoqorākt diva ma Ruqa
aa Emga di ama muqunāngi
na qa bā bā rhit tākt ama
qoengait. ³¹ Ama ruqi

qāraktni i ama vit na qi e
vāt ama ivārhās ma Seba
diva qia rhāranas pāt iaqākt
ama qunāga qārakni iva ma
Ngāmuqa qa rhatnāvāmne na
ama ruvek bā va qi rhāksārha
ama ruvek nāp tit tākt ama
qoengait inguna qia met
nāva ama iska nāda ama
ivātki at tār hakt ivakt iva
qi nari ama ruqa sa ama
mādrām ama mār ngät ma
Solomon aa enge. As ngāni
lu i aingo qārak i qale ngo
rhe di ngua e daver ma
Solomon. ³² Ama ruvek nae
nāva ama vār hām ama mor

ām ma Ninive va rha rhair
ti nā rhit tākt ama qoengait
pāt ama qunāga qārakni iva
ma Ngāmuqa qa rhatnāvāmne
na ama ruvek pāt ama ivātki
bā va iarhakt ama ruvek
ti rhāksār hām ngān inguna
mudu rha nāpgoer na nas
toqorākt i ma Jona qa sameng
bāt a rha. Dap tākt di aingo
qārak i qale ngo rhe di ngua e
daver ma Jona.”

*Ma Ngāmuqa Aa Enge Di
Ama Neraqa Bā Ba Ama
Slāqyige*

(11:34-36 / Mat 6:22-23)

³³ “Qaku aung gā namudām
säda anga lirhāga näkt kā
ngaip ka ura qa rhu qa va
anga uratki arha rem. Dap
kinak kā rhakt a qa rhāvuk
ivakt iva nga iarhakt kārarhae
i rhat don säva vāt diva
rhat lu ama neraqa. ³⁴ Gi
saqong di ama lirhāga bā bā
gi slāqyige. Qre va ama mār
gi saqong dā va rhāqāp gi
slāqyige moe na ama neraqa.
Dap ngakt bā gi saqong di
mava na ngät dā va rhāqāp
gi slāqyige na ama bāngangit.
³⁵ Ngit lu mamār i vadi va
ama neraqa qā sen bām nge
dap kale bāngangit. ³⁶ Bā va
ngakt bā nga gi slāqyige moe
di rhāqāp ige na ama neraqa
dap kaku anga bāngangit nani
e diva qunāga masirhat māt
gi slāqyige i rhoqor qre i ama
neraqa nāda ama lirhāga qā
sen nāvāt a nge.”

*Ama Mārān Gārāngātni I
Ngät Sāvāt Ama Farisiqāna*

Dä Ama Mädramda Sa Ama Muräkt

(Luk 11:37-54 / Mat 23:1-36 / Mak 12:38-40 / Luk 20:45-47)

³⁷ Bä nga ma Jisas kat tamän bä rhäksot dä ama Farisiqa qa rhäknan däm ga iva qä na qa in däs dä soknga qa mon bä qa muqun bät ama laiqa aa rhäkt. ³⁸ Dap ama Farisiqa di qa särmän sävät ma Jisas inguna qat dräm i ma Jisas di qaku qa er qa rhor aa rhäkt näkt sa qat täs aa tmäs.

³⁹ Dä ma Engeska qä goar na qa rhoqortäqyia, "Aingän ama Farisiqäna di sa ngäni qumär vät ama kapkäna dä ama pletkäna angärha rhäng dap imuk da angäna ron di rhäqäp ngän na ama snängaqa nani guarhong masirhat iva bä ba nas dä ama mungäsnäng ama vu ngät. ⁴⁰ Ama dädän da ama ruvek na ngän! Nga nak kaku ma Ngämuqa qarak i sa qa säm ama släqyige di qosaqi qa säm sädä ige angärha ron?"

⁴¹ Dap mamär iva ngäni von nävät iarhongäkt kärqärhong i qali lirhong mät angäna kapkäna dä angän pletkäna bä ba ama tläkta dä va ama qumärqumärta na ngän dä ma Ngämuqa aa saqong."

⁴² "Avuqi na ngän mamär ama Farisiqäna! Inguna sa ngänit bon ma Ngämuqa rha ama sägäni näda ama ngärhäqyisem nävät iarhongäkt moe qarqärhong i ngän du irhong bät ama tmäs toqor ama mint ngä na ama ru dä ama tmäsirhong maos maos nävät a lat dap kaku

ngän dualat parhäm ama räkt ngät ama muräkt sävät ama ruvek dä qaku angäna snäng bät ma Ngämuqa. Mai mamär iva ngän däqäne dä mamär varhäm därhong däkt moe dap kale ngän detdäm särhä guarhong."

⁴³ "Avuqi na ngän mamär ama Farisiqäna! Rhoqoräkt dinguna sa nani a ngän iva ngän duqun bät ama lai vok dä ngärhaväm ba ama mämairväm dä nani a ngän masirhat iva ama ruvek ti rhar sä ngän na ama qutdrir vät ama ivärhimek kärqämekni i ama ruvek tit boda arha tmäs e." ⁴⁴ "Avuqi na ngän mamär! Inguna sa ngän män i ngän doqor ama rhobek arha an gärangätni i qaku rha muqunän sagem ngät bä äkt i ama ruvek tat tet pono va angärha rhäng inguna qaku rhat dräm i ama an iangärhäkt."

⁴⁵ Dä akni ama mädrämga mamär sa ama Muräkt ka muvät pät ma Jisas toqortäqyia, "Qamorqa, nga ngiat tamän bät iarhongäkt ama engirhong dä qosaqi ut nari i ngi slava na ut nä gia enge."

⁴⁶ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, "Dä aingän ama Farisiqäna di qosaqi avuqi na ngän mamär inguna ngän du ama talap ama märän bä bap pät ama ruvek arha rhäng bä rhi siqut iva rhit ta dä qaku. Dap kinak ngän di qaku nani a ngän iva ngän natmualat nä guarhong iva ngän datnärhäm da." ⁴⁷ "Avuqi na

ngän mamär! Inguna ngänit täkmu na ama ñäpta arha lek iva nani ma Ngämuqa aa vämginarha qärrhani i sa mudu angän mamäkkäna rha veng da. ⁴⁸ Angäna lat di ngärhi sameng mamär i sa ngän dares pät angän mamäkkäna arha rhäng i iarhakt ta mualat toqoräkt. Sa rha veng ma Ngämuqa aa vämginarha dap aingän di ngän däkmu na arha lek.

⁴⁹ “Inguna nävät iangärhäkt angäna lat dä sa rha säm ba ama abuk ma Ngämuqa Aa Mädräm ama Mär Ngät toqortäqyia, ‘Va ngu rhäk nä gua vämginarha dä ama ngangda sagem da dä arhani nävät a rha diva rhi veng da dap arhani diva rhi sangäm na rha mavängam.’ ⁵⁰ Bä äkt iva rhit täkt ama qoengait pa it ngärhi rha ama rhäksärhäm bät ma Ngämuqa aa vämginarha arhä biaska aa uväs kärakni i qrir na qa mänasäng mudu vät ama rharimini qärqäni i sa ma Ngämuqa qa säm ama ivätki ⁵¹ mänasäng nävät ma Abel aa biaska bä sävät ma Sekaraia aa biaska qärak i sa rha veng ga mänguröp ama laiqa na ama vodämes kä na ama ansäspämgi ama mor qi. Ari, sa ngu qoar na ngän na ama engätki i rhit täkt ama qoengait diva ngäni rha ama rhäksärhäm bät iangärhäkt ama lat angät tpäs.”

⁵² “Avuqi na ngän mamär ama mädräm da mamär sa ama Muräkt inguna ngänit päs mät ama iska sävät ama

mädräm sa ama engätki sävät ma Ngämuqa. Qaku ngän det parhäm ngät dap kosaqi sa ngänit päs särhä iarhakt kärarhae i rhat tet parhäm ngät.”

⁵³ Bä sa nga ma Jisas ka met nae dä ama Farisiqäna rhi na ama Skraipkäna di sa rha nasäng i rhi siqut na qa iva qat tamän sävät ama rhäqäp nä irhong ⁵⁴ i qale rha nani a qa iva qa rhamän bät agung anga enge qärangätni iva rhi rhäksärhäm ga vät angät tpäs.

12

Mamär Iva Ngänit Lu Nämät Ama Farisiqäna Rhi Na Ama Sadyusiqäna Arha Yis

(12:1 / Mat 16:5-12 / Mak 8:14-21)

¹ Bä nga rhoqoräkt i ama gulängi na ama rhäqäp na ngät ama tausengäna na ama ruvek pästämne na rha bä dät mamär bä rhi naengmät na ne. Dä ma Jisas ka nasäng i qat tamän sävät aa mudäsaqongda narhoer toqortäqyia, “Ngänit lu nämät ama Farisiqäna arha yis käraktni i iomäkt i rhat tualat sädä saqong. ² Qaku guani qärqäni i sa rha väsärhäm ini diva qaku rhi namuqunäga sä ini dä qaku guani qärqäni i ama ngaip ini diva qaku rhi naräm nä ini. ³ Agi enge iangärhäkt kärangätni i sa ngia märhamän bät a ngät pä bängangit angät tpäs diva rhi nari ngät da eraqi bä agi enge iangärhäkt kärangätni i sa ngia rhäkdasäkt na ngät mät ama sdämgi da ama vät

angärha ron mamär diva rhi sameng na ngät nävät ama vät angärha rhäng.”

Nak Pa Qale Ngänit Len
(12:4-7/Mat 10:26-33)

⁴“Gua ruavek, nguat tamän särhäm ngän i qale ngänit len iarhakt kärarhae i rhi veng ama släqyige näkt nasot dä qaku mamär vät a rha iva rhi namualat nä guani saqi as. ⁵Dap pa ngu qur a ngän da iaqäkt kärak i mamär iva ngänit len ga. Mamär iva ngänit len iaqäkt kärak i nasot i sa qa veng ama släqyige di aa qrot ngä vit iva qä rhon na ngän sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs. Ngäktki, nguat tamän särhäm ngän iva nak pa ngänit len ga.

⁶“Nga qaku rhi navodäm bät ama ngärhäqyet ama isämirhong na ama brasirhom? Sukt di qaku guani nävät irhong di rät pät ma Ngämuqa nä ini. ⁷Bä ngäktki mamär i qäqi ama qäseng bät angän bäs di sa ma Ngämuqa qat dräm ama rhodäm sä ngät. Qale ngänit len. Aingän di ngän bit ge ma Ngämuqa va ama rhäqäp nä irhong ama isämirhong angät tpäs.”

Mamär Iva Ngän Damän I Ngän Nämäni Ma Krai
(12:10/Mat 12:22-32/Mak 3:22-30/Luk 11:14-23)

⁸“Dä nguat tamän särhäm ngän i iaqäkt kärak i qat tamän i qa nämäni ngo da ama ruvek arhä saqong diva qosaqi aingo ma Ruqa aa Emga ngua rhamän i qa nämäni ngo dä ma Ngämuqa

aa enselqäna arhä saqong. ⁹Dap kärakni i qät täqyas na ngo da ama ruvek arhä saqong diva ngu rhäqyas na qa dä ma Ngämuqa aa enselqäna arhä saqong. ¹⁰Bä aung gäarakni i qat tamän mava nä ma Ruqa aa Emga diva ma Ngämuqa qä qyiradeng nä ianiäkt aa vuini. Dap aung gäarakni i qat tamän mava na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa diva qaku ma Ngämuqa qa naqyiradeng nä ianiäkt aa vuini.”

¹¹“Qre va rhat tair na ngän da ama narhoerta näva ama mämairväm dä ama tpäskinarha näkt ama narhoerta arhä saqong dä va qale qänäskänes ngän iva ngän dair särhäm mes toqor mäniekt ura va ngän damän doqor mäniekt ¹²inguna ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa va qä su ngän da ama enge iva ngän damän doqoräkt pät iomäkt ama qäväläm.”

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävä
t Ama Dädän Ga Ama Qärhongbärhaqa

¹³Akni nä mänguräp ama gulängi qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Qamorqa, mamär iva ngi qoar nä gua matka iva qa rhatmät ama gunän nage aun mamäk bä ba un.”

¹⁴Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Rhakni, auge qa armeng däm ngo iva ama matnävämnenaqa na ngo ura ama ruqa iva qa rhatmät bä ba en?”

¹⁵Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngänit lu! Ngänit

lu vät a nas mamär nämät ama snängaqa maos maos na ama alek inguna ama ruqa aa iar di qaku ama rhäk täm ngät nävät aa gunän.”

16 Dä qa qoar na rha na ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia, “Ama etki na ama tmäs pät akni ama qärhongbärhaqa aa ivärhäm di ngä sa masirhat. 17 Dä qat tu aa snäng doqortäqyia, ‘Va ngu lu ngua mäsaana i sa nguna qaku anga släqyäs iva nanokt ama tmäs iva ngua rhu ngät mamär vät a ne?’

18 “Dä soknga qä qoar toqortäqyia, ‘Rhäkt diva ngua rhualat toqortäqyia. Va ngun brut da ama tmäs angärha vät samäk näkt pa ngu rhäk pät anga mor ngät mamär anga vät iva äkt näkt ngua rhuvärhane nä gua tmäs ngä nä gu gunän bäm ngät. 19 Bä va ngua rhamän sävät a nas toqortäqyia, “Nak masirhat nä gu gunänirhong gärqärhongni i sa ngua muvärhane nä irhong säda ama rhäqäp ama qoeo angärha ron. Bä va märmärsäs gem ngo i nguät täs dä ngut nakt bä va märmär gem ngo.” ’

20 “Sokt di ma Ngämuqa qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ainge di ama dädänga na nge. Va näp takt täkt ama bängagi dä va ngu rhäqäs ta ama iar näväm nge. Dä va auge qä rha iarhongäkt kärqärhong i mudu ngia rhäkmu nä irhong iva bä ba nas?’

21 “Rhangät täkt ama lat diva ngä rhänbät iaqäkt kärak i qat tuvärhane na aa gunän bä ba nas dap ka di qaku ama qärhong bät a qa sage ma Ngämuqa.”

Qale Qänäskänes Ngän
(12:22-31 / Mat 6:25-34)
(12:33-34 / Mat 6:19-21)

22 Dä ma Jisas kä qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Bä äkt iva ngu qoar na ngän i qale qänäskänes ngän sävät angäna iar iva ngän däs agirhong ura va sävät angän släqyige iva ngän don mät agirhong. 23 Ama iar di ngä vit pa ama tmäs angät tpäs dä ama släqyige di ige ngä vit pa ama boi angät tpäs. 24 As ngäni lu ama ngotkiqäna. Ngät di qaku ngät dräm ngärhit kutnanokt dä ngärhit sekdäm dä qaku angät anga vät nanokt ama tmäs sokt di ma Ngämuqa qät bon ngät ta ama tmäs. Dap aingän di ama vit na ngän masirhat pa ama isäm angät tpäs. 25 Auge nävät a ngän di mamär vät a qa iva qa rhu anga sägäk anga aua sävät aa iar* toqoräkt i qänäskänes ka masirhat? 26 Di ngakt bä nga qaku mamär vät a ngän iva ngän dualat nä rhäni rhäkt ama gaini mamär dä mäniekt bä va qänäskänes ngän nani iarhongäkt moe?”

27 “As ngäni lu ama ngualäñngualäñ angärha iar. Qaku ngät dräm ngät tualat ura ngärhit kutäm bät ama

* 12:25 anga sägäk anga aua sävät aa iar Ura ‘ama qäväläm näva ama mita säva aa uiuvät’

boi iva ngät donmät sokt di ngu qoar na ngän i qäqi ama vitnaqa ma Solomon sa aa murhämeska moe di qaku ama mär qa masirhat toqor ama sägäk nävät iangärhäkt ama ngualäñgualañ aa murhämeska. ²⁸ Dap kre va ma Ngämuqa qat turha ama mran na angät murhämeska rhoqoräkt kārangätñi i rhäqyerhäkt ngät däqäm bät ama etki dap kaku duququ inguna rhit päs ngät mät ama mudam dä mänia? Nak nga qaku ma Ngämuqa qat turhäm ngän mamär masirhat pa angät tpäs? Ai, aingän di ama gaini nä angän gatnanakt!

²⁹ “Bä va qale ngän du angän snäng masirhat nani ama tmäs iva ngän däs ura ama rigi iva ngänit nakt. Nak kop kale qänäskänes ngän masirhat nani iarhongäkt. ³⁰ Inguna iarhakt kārarahe i qaku rhat nanakt nä ma Ngämuqa di arhä snängaqa masirhat sävät tärhong däkt dap angän mamäk di sa qat dräm i ngänit läk nani irhong. ³¹ Dap kinak pa ngäni rhares pä ma Ngämuqa iva qat turäkt täm ngän dä qosaqi va qä von ngän dä iarhongäkt moekt.”

³² “Aingän ama guläñäm na ama sipsipkäna di qale ngänit len inguna angän mamäk di mär gem ga iva qä von ngän da ama Muräktpäm. ³³ Mamär iva ngäni voda angän gärhong näkt ngäni von ama tläkta rha ama ligär. Bä nga rhoqoräkt dä ngänit täkmu ba nas na ama rhae iva nanokt anga ligär qārangätñi

i qaku mamär iva mava na ngät toqor ama mämägän dävk ge ma Ngämuqa dä qaku mamär iva rhäksot na ngät bä va qaku mamär iva anga suaqa qä naing glaqot na ngät bä qaku anga gārhañ ngä naslava na ngät. ³⁴ Inguna äkt i sa qale angän mämägän e di qosaqi va qale gi snängaqa e.”

Va Ama Qarhap Ngän Dap Ngänät Nañäm

³⁵ “Mamär iva ngän durhämes näkt ama qarhap ngän mamär nani agini qärqäni iva ini ngä rhän näkt mamär iva angän lirhäng ngät dang basägos ³⁶ iva ngän doqor ama gamoe qārarahani i qale rha nani arha morqa qārakni iva evär däm ga näva ama tmäski na ama rhitbodämna rha. Bä nga rhoqoräkt dä va ama qarhap ta iva nga i qat dän bä qät kut dä mamär iva rhi lir ti rhar mät ama tmongi bä ba qa. ³⁷ Va ama märmärgem ge iarhakt kārarahe ama morqa aa latta qārarahe i qale rha va aa rem gārarahe i nga arha morqa qa rhän bät a rha i qoki as tat nañäm nani a qa. Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki iva qa rhon mät ama boi qārangätñi i rhit täkmu na ama tmäs sä ngät näkt pa qä ar sä rha sävät ama laiqa aa rhäkt näkt pa qa rhän bä qä rhatmät na ama tmäs bä ba rha. ³⁸ Va ama mär masirhat sage iarhakt ama morqa aa latta rhoqoräkt i nga arha morqa qa rhän bät a rha i qoki as kale rha

rhoqoräkt i näma dä äkt bä qa rhän mäni ama mor qi ama bängagi ura näva ama umeqa. ³⁹ Dap ngänät dräm daerhom i ngakt bä ama vätka aa ik di sa vadi mai qat dräm iva vät agi a qäväläm dä va ama suaqa qa rhän dä sa vadi mai qaku qä naqyiradeng na aa vätka iva qä drukdäm bäm ga. ⁴⁰ Aingän di mamär iva ngänit täkmu na nas mamär inguna ma Ruqa aa Emga va qa rhän bät ama qäväläm gärqomni i qaku ngän du angän snäng iva qa rhän bät a äm.”

⁴¹ Dä ma Pita qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Gua Engeska, nga sokt ngiat tamän särhäm ut nä rhangät täkt ama enge na ama siqutki ura ngiat tamän särha ama ruvek moe?”

⁴² Dä ma Engeska qa muvät toqortäqyia, “Rhoqoräkt dä ngu lu agi a latka iaqäkt karak iva qale qa ma ama qrot mäni ama lat dä aa mädräm ama mär ngät iaqäkt karak iva aa morqa qa rhu qa ivakt iva qät lu vät aa latta i qät boda rha arha tmäs pät ama qunäga aa qävälap maräkt? ⁴³ Va ama märmärgem ge iaqäkt ama latka qarak i nga evär da aa morqa dä va qa rhän bät a qa i qat tualat toqoräkt. ⁴⁴ Nguat tamän särhäm ngän na ama engäkki iva qa rhu qa ivakt iva qät lu vät aa qärhong moe va aa vätka.

⁴⁵ “Dap ngakt bä iaqäkt ama latka qa rhamän särhäm mes doqortäqyia, ‘Gua morqa di qät tiläng bä sa qaku qa lir qa män’ dä qä nasäng i qä

arhäktgyäm sa ama latta ama evop dä ama gamoe dap kat täs dä qät nakt bä guani na qa ⁴⁶ dä va aa morqa qa rhän bät ama qunäga rhoqoräkt i qaku qa latka qat tu aa snäng iva qa rhän bät a qa bä vät ama qunäga aa qäväläm gärqomni i qaku qat dräm na äm. Dä va qa morqa qä sangäm na qa näkt pa qä qut na qa sävät ama ivärhäs ge iarhakt ama ruvek kärerhae i qaku rhat tualat na aa lat mamär.

⁴⁷ “Näkt iaqäkt ama latka qarak i qat dräm mamär na aa morqa aa snängaqa näkt kaku qa rhäkmu na nas bä qaku qa mualat parhäm aa morqa aa snängaqa diva rhi arhäktgyäm sä qa masirhat. ⁴⁸ Dap ama latka qarakni i qaku qat dräm aa morqa aa snängaqa näkt kat tualat na ama lat kärangätni i mamär iva qä rha ama rhäksärhäm bät angät tpäs diva rhi arhäktgyäm sä qa maqälak. Iaäkt karak i sa rha von ga masirhat diva rhi nän nagem ga masirhat dap pa rhi nän masirhat mamär nage iaqäkt karak i sa rha von ga masirhat mamär.

Qaku Ama Bulap Dap Ama Matmät

(12:49-53 / Mat 10:34-39)

⁴⁹ “Nguä män ivakt iva nguä rhu ama mudämgi vät ama ivätki bä nani a ngo i sa vadi va qi nasäng i qiat dang! ⁵⁰ Sokt di as pa nguä rhon säda ama qäväläm angärha ron iva ngu rha ama baptais na ama tñäpki bä rhom däkt diva qale läm doqoräkt pät gu snängaqa bä dängdäng i äm

ngä rhu angät släqyige vät a nas. ⁵¹ Mäniekt? Nga ngän du angän snäng i sa ngua män ivakt iva ngu voda ama bulap sävät ama ivätki? Nak kaku rhoqoräkt! Ngu qoar na ngän i nak sa ngua män sa ama matmät. ⁵² Mänasäng narhäkt bä rhävit diva anga ngärhäqyet na rha anga sägärhae diva matmät ta sävät a ne bä va anga dävauung na rha sävät ama udiom dä anga udiom sävät ama dävauung na rha. ⁵³ Bä va matmät na ama ruvek iva anga ngätmamäk sävät ama ngärhoemga dä va anga ngärhoemga sävät ama ngätmamäk dä va anga ngätnanäk sävät ama ngärhuimgi dä va anga ngärhuimgi sävät ama ngätnanäk dä va anga ngätäväsiki sävät ama ngätklugi dä va anga ngätklugi sävät ama ngätäväsiki.”

Ama Matnämänine Sa Ama Rhodäm

⁵⁴ Dä ma Jisas ka qoar na ama gulänigi na ama ruvek toqortäqyia, “Qre va ngäni lu i ama eqoeqi qiat täranas na rhämone i ama qunäga qat don e dä ngänit lir ngänät dräm ngäni qoar toqortäqyia, ‘Va ama suigi qi säp’ dä qoki ama suigi qi säp. ⁵⁵ Dap ngakt bä ama laurqi qiat dân na rhänamuk näva ama qräk dä bäs ama ivärhäs dä ngäni qoar toqortäqyia, ‘Va aqärnas mät ama qunäga’ dä qoki aqärnas mät ka. ⁵⁶ Aingän gärrarhani i ngän dualat sädä saqong, sa ngänät dräm iva ngän datnävämne mamär

na ama muqunän sa ama rhodäm bät ama ivätki dä ama leqäs. Dap mäniekt bä qaku ngänät lu nismäne sävät iarhongäkt pät tangät täkt ama rhodäm?”

Mamär Iva Ngäni Lir Ngän Duräkt Mänguräp Mes

⁵⁷ “Mäniekt bä aingän maräkt di qaku mamär vät a ngän iva ngäni lu mamär nä iangärhäkt ama lat kärangät i ama räkt ngät? ⁵⁸ Ngakt bä nga aung ga mu ama enge iva rha rhair na ngän ba ama muräkt dä mamär iva ngäni lir ngän det sagem ga bä va ngän duräkt mänguräp mes ngän na qa as pa ama muräkt angät kamäs. In-guna ngakt bä rha rhair na ngän ba ama muräkt dä varis ama matnävämnenaga qä namu ngän ba ama ulaqimärhaarhäkt aa rhäkt bä va qa rhu ngän ba ama tpäskiarharhäng. ⁵⁹ Dä ngu qoar na ngän i qaku mamär iva vuk sä ngän bä dängdäng i ngän duvät na ama däändängini nä ini ama brasini.”

13

Mamär Iva Ngi Näpgoer Na Nas Dap Pa Qaku Diva Qäbäs Na Nge

¹ Arhani ama ruvek di qale rha e vät iomäkt ama qäväläm bä rha qoaräs nä ma Jisas sävät ama Galiliqäna qärrarhani i ma Pailat ka modämne na arhä biaska ngä na arhä vodämes angät biaska rhoqoräkt i qa veng da.

² Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Nga ngän du angän snäng i iarhakt ama Galiliqäna di ama vu rha mamär bä äkt i avuqi na rha masirhat dap arhani ama Galiliqäna moe di qaku?”
³ Ngu qoar na ngän i qaku! Dap aingän di ngakt bä qaku ngän nanäpgoer na nas di qosaqi va qäbäs na ngän.
⁴ Ura sävät iarhakt kä ngärhäqyisem da qäraet da dävauung na rha qärrarhae i sa arpus na ama näski sävät arha rhäng e vät ama ivärhäs ma Siloam bä rha ñäp di nga ngän du angän snäng i arhani nae ma Jerusalem moe di rha e vät arha qar sa arha vuirhong?
⁵ Ngu qoar na ngän i qaku! Dap aingän di ngakt bä qaku ngän nanäpgoer na nas di qosaqi va qäbäs na ngän.”

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Gosaqi Qäraktni I Qaku Qit Sa

⁶ Dä qa qoar na rha na ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia, “Ama ruqa qa qutnanokt ama gosaqi vät aa etki na ama wain näkt ka met kät ñäm nani anga gavam sävät at täqän bä qop kaku qa lu agung.
⁷ Dä qa qoar na ama ruqa qäraktni i qät lu vät ama etki rhoqortäqyia, ‘Sa ama dävauung ama qoeo nä rhak täkt i ngut täqäsdämne sarhe bä ngut ñäm sävät ama gosaqi iva nani anga gavam dä qop kaku agung dä ngi rhäp mä qi samäk! Mäniekt bä

qit päns nas päts tos täkt ama ivärhäs?’”

⁸ “Dä qärak ka muvät toqortäqyia, ‘Morqa, as kali qi vät aung anga quiaqa anga sägäk dap pa ngu nges namet a qi näkt ngu rhon na anga ivätki anga mär qi anga qärhopka väm gi.
⁹ Ngakt bä nga qi sa arha anga gavam bät tak navuk diva mamär! Dap nga qaku dä va rhi rhäp mä qi samäk.’”

Ama Vakt Pät A Qi Ama Ruqi Qia Rha Ama Mumäräspät Pät Ama Sabat

¹⁰ Vät akni ama Sabat dä ma Jisas kä su va aktni ama mämairqi
¹¹ dap aktni ama ruqi di sävät a qi e qäraktni i ama iauska qa vakt pät a qi vät ama ngärhäqyisem da qäraet da dävauung na ama qoeo. Sokt kiat nagär bä qaku mamär vät a qi iva qi namurän da arha rhängait.
¹² Bä nga ma Jisas ka lu qi dä qa mes ki bä qia met sagem ga dä qä qoar na qi rhoqortäqyia, “Rhaktni, rhäkt di sa isiska vät a nge nämät iaqäkt gi märänga.”
¹³ Dä qa mu aa rhäkt pät a qi bä qia murän däm mes masägos dä qia ansäs sage ma Ngämuqa.

¹⁴ Dä ama narhoerqa näva ama mämairqi di uraqi da aa ron inguna ma Jisas ka mumäräs pät a qi vät ama Sabat dä qä qoar na ama ruvek toqortäqyia, “Ama ngärhäqyiet da sägäk di ama lat angät kunäng. Bä va ngänät dän bät iangärhäkt ama qunäng bä ngänit ta ama

mumäräspät dap kaku vät ama Sabat.”

¹⁵ Dä ma Engeska qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Aingän gärrarhani i ngän dualat sädä saqong, ngäda qaku aung nävät a ngän sa qa von da anga rigi vät ama Sabat bä ba aa bulmakao ura ama donki vät ama qäväläm gärrqomni i aqäsä qa?”

¹⁶ Dä nga qaku mamär iva rhi namuisiska vät takt täkt ama ruqi ma Abraham aa imgi nämät arha ispätka vät ama Sabat käraktni i sa ma Sämga qa is pät a qi vät ama ngärhäqyisem da qäraet da dävauung na ama qoeo?” ¹⁷ Bä nga qa märhamän doqoräkt dä aa ikkana moe di aqlus pät a rha dap ama ruvek di nak mär gem da nävät iarhongäkt ama märirhong mamär qärqärhongni i sa qa mualat nä irhong.

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Mastard Aa Gävämini Dä Ama Yis
(13:18-21 / Mat 13:31-33 / Mak 4:30-32)

¹⁸ Dä ma Jisas kä snanbät toqortäqyia, “Ngu lu ma Ngämuqa aa Muräktpäm di ngät toqor mäniekt? Ngu lu va ngua rhuqut täm ngät säväät agiqa?” ¹⁹ Ngät di ngät toqor ama mastard aa gavämini ama gaini mamär qärqäni i ama ruqa qa rha ini bä qa qutnanokt ini vät aa etki. Näkt ini ngä ir ma ama ngämuga näkt ama isäm nämät ama leqäs ngä rhäk angärha vät pät aa rhäkt.”

²⁰ Dä saqi as ka snanbät toqortäqyia, “Ngu lu va ngua

rhuqut tä ma Ngämuqa aa Muräktpäm säväät agiqa?” ²¹ Ngät di ngät toqor ama yis käraktni i ama ruqi qia rha qi bä qia mu qi va ama mor ngät ama plaua näkt kia näpgoer na ngät päm ne bä dängdäng i ama yis kia mon säva ama qopkopki moe.”

Ama Gaini Na Qi Ama Tmongi

(13:24 / Mat 7:13-14)

(13:26-27 / Mat 7:21-23)

²² Dä ma Jisas ka met mät ama värhap ama mor ap dä ama lel ap bä qä su dap kat tet parhäm aa iska iva sae ma Jerusalem. ²³ Dä akni ama ruqa qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Gua Engeska, nga va ma Ngämuqa sokt ka rhu-maiar anga marheka na rha anga ruvek?”

Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, ²⁴ “Ngän däqäne dä mamär i ngän don mät ama gaini na qi ama tmongi. Ngu qoar na ngän doqoräkt inguna ama rhäqäp na rha diva rhi siqut iva rha rhon sokt diva qaku rhi namäqäne dä mamär. ²⁵ Ngakt bä nga ama ngärhik nävä iaqäkt ama vätka qa rhäranas äkt bä qä väs mät ama tmongi dä va ngän dair inamäk dalek bä va ngänit kut dap pa ngänät naingbät toqortäqyia, ‘Aurha morqa, ngi rhar nanokt ut.’ ”

“Sokt diva qa rhuvät pät a rha rhoqortäqyia, ‘Qaku nguat dräm a ngän bä qaku nguat dräm i sa ngän män na qoe.’ ”

26 “Dä va ngäni qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ut mäś dä ut nakt ut na nge dä sa ngia mualat na ama rhisu varhäm aurha is mänguräp mä ut.’ ”

27 “Sokt diva qa rhuvät toqortäqyia, ‘Qaku nguat dräm a ngän bä qaku nguat dräm i ngän män na qoe. Ngän det nävät a ngo aingän gärrarhae i ngän dualat na ama vu ngät ama lat!’ ”

28 “Vät iosäkt ama ivärhäs diva rhat tuqäia dä va rhit nes arhä qeng angärha rem na ne rhoqoräkt i rhi lu ma Abraham gä nä ma Aisak dä ma Jekop näkt sävät ma Ngämuqa aa vämginarha moe vä ma Ngämuqa aa Muräktpä m dap aingän di sa rha rhon na ngän sä dalek.

29 Ama ruvek diva rha rhän nävät ama ivätki at tärhäkt moe bä va rhi rha arhä släqyimek pa ama tmäski vä ma Ngämuqa aa Muräktpä m.

30 Bä nak pa iarhakt kärarhae i rhi rhoer diva dängdäng na rha mamär dap kärarhani i dängdäng na rha mamär diva rhi rhoer.”

Ma Jisas Airäs Ka Sä Ma Jerusalem

(13:34-35 / Mat 23:37-39)

31 Vät iomäkt ama qäväläm dä arhani ama Farisiqäna rha män ge ma Jisas dä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhäranas narhäkt bä ngia rhet sävät guaäs anga ivärhäs. Ma Herot nani a qa iva qä veng nge.”

32 Dä qa muvät toqortäqyia, “Ngän det bä ngäni qoar nä iaqäkt ama muräpka ama iras

mät ka rhoqortäqyia, ‘Aingo diva ngut kutmäś ama iaus dä nguat tumäräs pä t ama ruvek täkt bä duququ bä vanaia bä va ngua rhäqäne dä mamär nä gua lat.’ 33 Nämä dä äkt bä rhoqor mäniekt sokt di qoki as pa nguat tualat täkt bä duququ bä vanaia inguna qaku maräkt toqoräkt iva ma Ngämuqa aa vämginäqä qä nöp sañis nä ma Jerusalem.”

34 “Ai, Jerusalem, Jerusalem, ama värhäm gärqomni i ngiat dräm ngi veng ma Ngämuqa aa vämginarha dap ngit tumät nä ma Ngämuqa aa engevärharha na ama dui bä rhit nöp. Ama rhäqäp nä imek di sa nani a ngo iva ngu imum gia ruvek sävät a ne i ngo rhoqor ama duraktki qäraktni i qi imum at toes säva at kivaet angärha rem dä qaku inguna qaku nani a nge. 35 As ngi lu i gia vätki di sa rha qyiradeng na qi. Näkt ngu qoar na nge i saqi as pa qaku ngi nalu ngo bä dängdäng bät iomäkt ama qäväläm gärqomni iva ngi qoar toqortäqyia, ‘Mamär iva ama modämne sävät tak täkt kärak i qat dân nävät ma Engeska ma Ngämuqa aa ngärhipki.’ ”

14

Ma Jisas Ka Mumäräs Pä t Ama Ruqa Vät Ama Sabat

1 Vät akni ama Sabat dä ma Jisas ka met säva ama moräs na qa ama Farisiqa aa vätkä ivakt iva qa äs nae dä sa arhä saqong mamär vät a qa. 2 Dap akni ama ruqa di sävät a qa

e glaqot nä ma Jisas kärakni i ama rämgi na ama rip kia män bät a qa bä rip da aa qar ngä na aa rhäkt. ³ Dä ma Jisas ka snanbät sa ama Farisiqäna rhi na ama mädrämda mamär sa ama muräkt toqortäqyia, “Nga maräkt toqoräkt iva aung gat tumäräspät pät ama Sabat ura qaku?” ⁴ Dä qop mänadin däm da.

Dä soknga qa sangar qa ruqa bä qa mumäräs pät a qa näkt ka rhäk na qa bä qa met.

⁵ Dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Auge nävät a ngän gäarak i aa anga emga ura anga bulmakao di arpus na qa sämät anga qotnaqoanga vät ama Sabat dä nga va qaku ngi nalir ngi nardrän na qa nae?” ⁶ Dä qop kaku mamär vät a rha iva rha rhamän bät guani.

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Tmäski Na Ama Rhitbodämmane

⁷ Bä nga ma Jisas ka lu i iarhakt kärarhae i rha män säva ama tmäski di sa rha rha ama moräs nä imek ama mämugunimek dä ngärhaväm bät ama laiqa aa rhäkt dä qa goar na rha na ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia,

⁸ “Qre va akni ama ruqa qä ar sä ngän säva ama tmäski na ama rhitbodämna rha dä qale ngänit ta ama moräs nä imek ama mämugunimek dä ngärhaväm inguna sai dä as akni qa e i qa di ama moräs na qa daver mä ngän gäarakni i sa qa ar sä qa. ⁹ Inguna ngakt bä nga qa rhän dä iaqäkt kärak i mai qre qa ar sä ngän moe diva qa rhet bä sagem

ngän dä va qä goar na ngän doqortäqyia, ‘Ngän det nae nanokt taerhak.’ Dä va aqlus pät a ngän inguna va ngäni rha ama mämugunimek ama gaini nä imek dä ngärhes.

¹⁰ “Dap kre va rhi ar sä ngän dä mamär iva ngäni rha ama gaini nä imek ama mämugunimek dä ngärhes iva ngakt bä qäarak i qä ar sä ngän ga rhän dä va qä goar na ngän doqortäqyia, ‘Gua ruavek, ngäni rut pit säp iamek puk ama mämugunimek ama moräs nä imek dä ngärhaväm.’ Rhoqoräkt dä va qä sämamor na ngän mänguräp angäna ruavek moe va ama tmäski. ¹¹ Inguna aung gäarakni i qät sämamor na nas diva rhi säm ama gaini na qa dap iaqäkt kärak i qät säm ama gaini na nas diva rhi sämamor na qa.”

¹² Dä ma Jisas ka goar nä qäarak i sa qa ar sä qa rhoqortäqyia, “Qre va ngit boda ama tmäs mäniquäng ura näp bängang dä qale ngi nar sä gia ruavek ura gia matpek ura gia läktpek ura gi qärhae bä säväät iarhakt kärarhae i rhat tas glaqot na nge qärarhani i ama qärhong bät a rha inguna nasot dä varis ti nar sä nge i qosaqi rha rhuvät pät a nas na nge. ¹³ Dap kinak kre va ngia rhualat nä gia tmäski dä ngi ar sa ama tläkta dä ama vaktpärrharha dä ama vävarhämäda dä ama säsurta ¹⁴ dä va ngi rha ama modämne inguna qaku mamär iva rhi namuvät pät a nas na nge. Va ngi rha ama modämne qre va

ma Ngämuqa qa rhuvät pät a nge vät iomäkt ama qäväläm gärqomni iva ama räkt ta ama ruvek ta rhäranas nämät ama tñäpki.”

*Ama Tmäski Ama Mor Qi
(14:15-24/Mat 22:1-14)*

¹⁵ Bä nga akni ama ruqa nävät iarhakt kârarhae i rhi nä ma Jisas kale rha bät ama laiqa aa rhäkt di qa nari rhoqoräkt dä qa goar nä ma Jisas toqortäqyia, “Ama märmärgem sage qärak iva qa äs pä iaqyäkt ama tmäski mirhup pä ma Ngämuqa aa Muräktpä.”

¹⁶ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Akni ama ruqa di qät täkmu na aa tmäski dä qa rhäkne sävät ama rhäqäp na rha ama ruvek iva rha rhän. ¹⁷ Bä sa nga qa rhäkmu dä mamär dä qa rhäk na aa latka iva qä goaräs nä iarhakt kârarhae i sa qa rhäkne nani a rha rhoqortäqyia, ‘Ngäni ang i sä iarhongäkt moe di sa ngua rhäkmu nä irhong.’”

¹⁸ “Di nak ta moe rha nasäng i rhi goaräs i qaku isiska vät a rha. Akni ama narhoerqa di qa goar toqortäqyia, ‘Nak kop as ngua vodäm bät ama ivärhäm bä va ngua rhet sae ivakt iva ngu lu äm. Bä mamär iva ngi rhares pät gua rhäng.’”

¹⁹ “Dä akni qä goar toqortäqyia, ‘Nak kop as ngua vodäm bät ama bulmakaoqäna ama ngärhäqyisem bä va as nguat tet toqor täkt iva ngu siqut na ngät pät a lat. Bä mamär iva ngi rhares pät gua rhäng.’”

²⁰ “Dä qosaqi akni qä goar toqortäqyia, ‘Nak kop as ta vodäm na ngo rhoqor täkt bä qaku mamär iva ngu namet.’”

²¹ “Dä evär da ama latka bä qa sameng nä iarhongäkt bä ba aa morqa. Dä soknga aa morqa di qär qur masirhat dä qa rhäk na aa latka rhoqortäqyia, ‘Ngi lir ngia rhet parhäm ama is ama mor ngät bä varhäm ama is ama gaini na ngät mät ama värhäm bä ngi rhäqoar sa ama tläkta dä ama vaktpärrharha dä ama säsurta dä ama vävarhämda.’”

²² “Dä ama latka qa muvät toqortäqyia, ‘Morqa, sa gi rhäkne di sa ngä met sokt di qop as masirhat na ama släqyimek iva nani guavek.’”

²³ “Dä ama morqa qa goar na aa latka rhoqortäqyia, ‘Ngia rhet bä sämäni ama is ama mor ngät bä varhäm ama isitnäk gläius tage rhage bä ngi rhäqoar sa ama ruvek iva rhi rhäqäp gua vätka. ²⁴ Ngu goar na ngän iva qaku aung nävät iarhakt kârarhae i sa mai ngua rhäkne nani a rha narhoer qä namäs näp gua tmäski.’”

*Arhongni Qärqärhongni I
Mamär Iva Sävetka Qat Tualat
Nä Irhong Ivakt Iva Ma Jisas
Aa Mudäsaqongga Na Qa
(14:25-33/Mat 10:37-39)*

²⁵ Ama gulañ na ama ruvek di rhi nä ma Jisas tat tet. Qa rhong bät a nas sävät a rha dä qä goar toqortäqyia,

²⁶ “Ngakt bä aung anga ruqa qat tet sagem ngo sokt di qaku qa rhäkmu na nas iva

qä naqyiradeng na aa mam dä aa nan bä aa egutki dä aa es dä aa matpek dä aa läktpek bä qosaqi aa iar di qaku mamär vät a qa iva qa rhän i gu mudäsaqongga na qa.

27 “Bä auge qäarak i qaku qät ta aa sämänanamuqa maräkt näkt kät päs gua rhäng di qaku mamär vät a qa iva qä namän i gu mudäsaqongga na qa.”

28 “Ngakt bä nga aung nävät a ngän di nani a qa iva qä rhäk pät anga vätka dä mänia, nga qaku mamär iva as ka rhuqun narhoer bä qä siqut iva qä rhodäm nä iangärhäkt ama ligär qärangät iva qä rhar sä ngät pät ama vätka bä qoki va qä rhäksot na qa? 29 Inguna ngakt bä nga qa rhu ama vätka aa ribit näkt kaku mamär iva qä narhäksot na qa dä ama ruvek kärarhani i rhat lu iaqäkt ama vätka diva rhi nasäng iva rhat tuma qa 30 bä va rhat tamän doqortäqyia, ‘Rhak täkt ama ruqa qa nasäng iva qat tair na ama vätka näkt kaku qa mäqäne dä mamär i qä rhäksot na qa.’

31 “Ura ngakt bä nga anga vitnaqa di sa qorhäs iva qa rhet sämät ama ulaqi iva sävät akni ama vitnaqa dä mänia? Nga va qaku qa rhuqun narhoer bä qa rhu aa snäng ivar mamär vät a qa qä na aa ngärhäqyisem ama tausengäna na ama ulaqimärharhärhäkt iva rha rhän näp akni aa uväs kärakni i aa ruqa ama rhäk täm ga

ama tausengäna? 32 Ngakt bä qat tu aa snäng i qaku mamär vät a qa dä va qä rhäk na anga engevärharha sage akni ama vitnaqa sa anga enge na ama bulap toqoräkt i as kale qa gläius. 33 Dä qosaqi rhoqorne sävät iaqäkt kärak i qaku qä navoda aa qärhong moe diva qaku mamär iva qa rhän i gu mudäsaqongga na qa.”

Ama Qyiräpki Qäraktni i Sa Rhäksot Na At Märmät Di Ama Mäñmäñini Na Qi

(14:34-35 / Mat 5:13 / Mak 9:50)

34 “Ama qyiräpki di ama mär qi sokt di ngakt bä sa rhäksot na at märmät dä ngu lu va saqi as arha anga märmät ngä rhän doqor mäniekt? 35 Qi di qaku ama mär qi iva sävät ama ivätki ura va sävät ama angi na ama bulmakaqäna angärha snok dap ki diva rhi rhon na qi. Iaäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa sä gua enge di mamär iva qat nari mamär.”

15

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävät Ama Sipsip Kärakni I Musäng Sä Qa

(15:1-7 / Mat 18:10-14)

1 Maos dä väspästämne na ama ruvek kärarhani i rhit ta ama takes dä arhani ama vu rha ama ruvek bä rhat nari ma Jisas. 2 Dap ama Farisiqäna rhi na ama Skraipkäna di rhat tamängus toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di qä rhar sa ama vu rha ama ruvek bä qat täs kä na rha.”

³ Dä ma Jisas kä qoar na rha na ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia,

⁴ “Ngakt bä nga ak nävät a ngän di aa anga handret na anga sipsipkäna näkt musäng sa ama sägäk dä mänia? Nga qaku qä namet daqule angätäni ama 99 na ama sipsipkäna va ama mran ba ama maläs dap pa qa rhet nasot iaqäkt kärak i sa musäng sä qa bä dängdäng i qa rhän bät a qa? ⁵ Näkt ngakt bä qa rhän bät a qa dä va qa rhu qa da aa lang bä qa rhet sä qa sa ama märmärgem. ⁶ Bä nga va qa rhän ba vät dä qa rhes aa ruavek ti na arhani qärrahani i rhat tas glaqot na qa bä va västämne na rha näkt pa qä qoar na rha rhoqortäqyia, ‘Mär gem ut inguna sa ngua män bät gu sipsip kärak i mäqi musäng sä qa!’

⁷ “Bä va ngu qoar na ngän i rhoqor tangät täkt ama enge na ama siqutki diva ama mor ngät ama märmärgem dävk da ama usäpki arha ron nävät ama vuqa ama sägäk kärakni i qa näpgoer na nas näva ama 99 na rha ama märta arhä väs kärarhani i sa mudu rha näpgoer na nas.”

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävat Ama Ligärige Qärqigeni I Musäng Sä Ige

⁸ “Ura qosaqi ngakt bä nga anga ruqi di arha anga ngärhäqyisem ama qunäng angät titsek angät ligärigleng näkt kia musäng sa age, dä mänia? Nga qaku qi namudäm säda anga lirhaga

aa väm näkt ki naedäm ba arha vätka dap ki natnäm mamär bä dängdäng i qia rhän bät ige? ⁹ Bä nga qia rhän bät ige dä va qia rhes arha ruavek ama evop dä iarhakt kärarhae i rhat tas glaqot na qi sävät a ne näkt pa qi qoar na rha toqortäqyia, ‘Mär gem ut inguna sa ngua män bät gu ligärige qärqige i mäqi musäng sä ige.’

¹⁰ “Bä va ngu qoar na ngän i nak kop toqorne rhoqoräkt i ama märmärgem masirhat nage ma Ngämuqa aa enselqäna nävät ama vuqa ama sägäk kärakni i sa qa näpgoer na nas.”

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävat Ama Rhoemga Qärakni I Evär Däm Ga Nämät Aa Lat Ama Vu Ngät

¹¹ Dä qosaqi ma Jisas kä qoar toqortäqyia, “Akni ama ruqa di aa imiom ama udiom. ¹² Ama ngärhaläktka qä qoar na aa mamäk toqortäqyia, ‘Mamga, ngi von ngo rhä gu gunän gärangätäni iva ngu rha ngät nasot a nge.’ Dä soknga qa matmät aa gunän bä ba iom.”

¹³ “Nak kop kaku qale qale dä ama ngärhaläktka qa västämne na aa mämägän näkt ka met sämät aomni ama värhäm gläius bä qa rhar sa aa mämägän säda ama iar ama vu ngät angärha ron. ¹⁴ Bä nga nasot i sa qa rhar sä iangärhäkt aa mämägän dä ama mor qa ama tläqa qa män na ama qärhuqi mät iaqäkt ama ngärhäktka moe bä qärak

di qä nasäng iva qat don säda ama tläqa aa ron.

15 “Dä soknga qa met bä qa nokpät sä nas ge ama ruqa qarakni i qat muqun bät iaqäkt ama ngärhäkta dä qa ruqa qa rhäk na qa iva qät lu vät aa vlam. 16 Nani a qa masirhat iva qä äs anga vlam angät tkutäm sokt di qaku aung ga von ga rhä guani.”

17 “Bä nak as nga qa rhäksärhäm mes dä qä qoar toqortäqyia, ‘Gu mam aa latta ama rhäqäp na rha qärrahani i qat dräm gät sek mä rha di rhat täs ama tmäs masirhat bä rhat täs nävät angärha rhäng dap aingo rhe i qorhäs iva ngu ñäp! 18 Va ngua rhäranas bä va ngua rhet sage gu mam dä va ngu qoaräs na qa rhoqortäqyia, “Mamga, sa ngua slava sage ma Ngämuqa dä sagem nge. 19 Sa qaku ama märqa na ngo iva ngiat tes ngo i ngia emga dap ngiat tualat sä ngo rhoqor gia latta qärrahani i ngiat dräm ngit sek mä rha.” ’

20 “Dä soknga qa märanas bä qa met sage aa mam. Bä as nga qale qa gläius dap kinak sa aa mamäk ka lu qa dä rhäqäp ka na ama lavuqi sävät a qa dä qa ang sage aa emga bä qa qärhäktgyäm ga näkt ka vop pa aa sdäm.”

21 “Dä ama ngärhoemga qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Mam, sa ngua slava sage ma Ngämuqa dä sagem nge. Sa

qaku ama märqa na ngo iva ngiat tes ngo i ngia emga*.’ ”

22 “Dap kinak ama ngätmamäk kä qoar na aa latta rhoqortäqyia, ‘Ngäni lir ngäni rha anga uuu qi anga mär qi anga boiqi bä ngän donmät pät a qa. Dä ngän du anga ring mäni aa rhäkta dä ngän du anga sandal vät aa qäriglem. 23 Ngäni rha ama bulmakao aa ebäm gärqomni i ngän marmor äm bä ama enges äm näkt ngäni veng äm. Aut, u rhualat na ama tmäski bä urhi qok. 24 Inguna rhak täkt ngua emga di sa qa ñäp näkt saqi sa ama iar qa. Mudu musäng sä qa näkt saqi sa qa män.’ Dä soknga rha nasäng na arhä märmärgem.”

25 “Dap toqoräkt di qale ama ngärhamatka vät a lat. Näkt nga qat tet bä sa glaqot na ama vätka dä qa nari ama mabuirhong dä ama main. 26 Dä qa mes akni ama latka bä qa snanbät sä qa i mäniekt toqoräkt.

27 “Dä qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, ‘Sa gia läkta qa män bä gi mam ga veng ama enges äm ama bulmakao aa ebäm inguna gia läkta evär däm ga bä märäs pät a qa bä mamär na qa.’ ” 28 “Dä ama ngärhamatka di uraqa da aa ron dä qa mer qä namon säva vät.

“Dä aa mamäk puk sä qa bä qat naing bät a qa iva qa rhon

* 15:21 Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi sa rha säm a ngät sae. ‘Mamär iva ngiat tualat sä ngo i rhoqor qre i akni gia latka na ngo.’

säva vät. ²⁹ Dä qa muvät pät aa mamäk toqortäqyia, 'Ngi lu! Vät tangät namäk ama qoeo moe di sa nguät tualat masirhat mamär bä ba nge dä qaku ngia von ngo nak kop ta anga rhoemga anga meme iva mär gem ngo ngu nä gua ruavek. ³⁰ Dap nga rhaerhak ngia emga qarak i sa qa rhar sa aa qärhong gä na ama qavat ta ama evop di nga qa män ba vät dä sa ngia veng ama enges äm ama bulmakao aa ebäm bä ba qa!'"

³¹ "Dä ama ngätmamäk kä goaräs na qa rhoqortäqyia, 'Nguä emga, ainge di vasägos dä sa qale nge gem ngo bä iarhongäkt kärqärhong moe i gu qärhong di gi qärhong iarhongäkt. ³² Dap mamär iva urhi qok bä märmär gem ut inguna rhaerhak gia lätkka di sa qa nöp näkt saqi sa ama iar qa. Sa mudu musäng sä qa näkt saqi sa evär däm ga.'"

16

*Ama Enge Na Ama Siquutki
Sävät Ama Rämpät Na Qa Ama
Latta Arhä Narhoerqa
(16:13/Mat 6:24)*

¹ Ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, "Akni ama qärhongbärhaqa di maos dä ama enge ngä män bät a qa sävät aa lat angät narhoerqa i qät tar sä qä qärhongbärhaqa aa qärhong. ² Dä soknga qa rhäkne nani a qa bä qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, 'Aginì rhäni rhäkt i nguä nari sävät a nge sä ini? Ngi säm anga enge

sävät gia lat angät gavämgi inguna va qaku ama lat angät narhoerqa na nge saqi as.'"

³ "Dä ama lat angät narhoerqa qa mu aa snäng doqortäqyia, 'Va nguä mäšana rhäkt? Gua morqa di qät täksot na ama lat nävät a ngo. Qaku gu nga qrot iva nguät tualat na ama qrot ngät ama lat dä aqlus pät a ngo ngut nokpät. ⁴ Rhäkt di nguät dräm iva nguä rhualat toqoräkt. Va nguä rhualat na anga märini iva ngakt bä nga rhi rhäksot na ngo nävät gua lat te dä va nasot dä mamär iva ama ruvek ti rhar sä ngo säva arha vät.'"

⁵ "Dä qa mes ama ruvek kärarhani i mudu aa morqa qa von da rha arhongni aa qärhong iva nasot dä va rha rhuvät. Dä qa snanbät sa ama narhoerqa ama ruqa rhoqortäqyia, 'Sa ngia rha ama mämänia nä irhong nage gua morqa?'"

⁶ "Dä qa muvät toqortäqyia, 'Ama dävauing ama tausengäna da ama ngärhäqyet da udiom ama handretkäna na ama litaqäna na ama oel nävät ama olip angät gavam.'"

"Dä ama lat angät narhoerqa qä qoar na qa rhoqortäqyia, 'Ngi rha gia abuqit sä gi dinau bä ngi lir ngia rhuqun näkt ngi rhar ama dävauing ama tausengäna da ama ngärhäqyet da udiom ama handretkäna na ama litaqäna na ama oel dap ngi säm ama sägäk ama tausen da ama ngärhäqyet da

dävaung ama handretkäna da ama ruiom ama udiom da ama ngärhäqyisem na ama litaqäna.’”

7 “Bä äkt dä qa snanbät sa ama udiom na qa rhoqortäqyia, ‘Dap ainge di sa ngia rha ama mämänia nä irhong nage gua morqa?’”

“Dä qa muvät toqortäqyia, ‘Ama ngärhäqyisem da levaet ama tausengäna na ama urat na ama tmäs.’”

“Dä ama lat angät narhoerqa qä qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ngi rha gia abucit sä gi dinau bä ngi rhar ama ngärhäqyisem da levaet ama tausengäna na ama urat dap ngi säm ama ngärhäqyet da udiom ama tausengäna na ama urat na ama tmäs.’”

8 “Mamär dä aa morqa qa räm i ama latta arhä narhoerqa ama räpmät na qa sa qa slava na qa. Nämä dä qat dräm doqoräkt sokt di qa an sä qa nävät aa mädräm ama mär ngät inguna qa muräkt mamär narhoer. Inguna ama ruvek nämäni rhakti ama ivätki di rhat tualat na ama mädräm ama mär ngät masirhat sa arha ruvek bä rha män näva ama ruvek arhä väs kärarhani i rha näda ama neraqa aa ron sa arhä mädräm ama mär ngät.

9 “Ngu qoar na ngän i mamär iva ngän dualat na ama ivätki at mämägän iva ngänit säm angän anga ruavek sävät a nas iva ngakt bä nga rhäksot na ngät dä va rhi ar sä ngän säva ama mämugunäs ama sok tä bäs. 10 Auge qarak

i mamär vät a qa iva qa rhualat mamär na ama gaini di qosaqi mamär vät a qa iva qa rhualat mamär na ama moräm dap auge qarak i qaku ama saengäktka na qa sa ama gaini diva qaku ama saengäktka na qa sa ama moräm. 11 Dä ngakt bä nga qaku ama engäktkinarha na ngän sa angäna lat sa ama ivätki at mämägän dä ngu lu va auge qat nanakt na ngän sa ama engäktki na ngät ama mämägän na rhävuk? 12 Bä ngakt bä nga qaku ama engäktkinarha na ngän sa akni aa qärhong dä ngu lu va auge qä von ngän da anga qärhong iva ngän sä irhong?”

13 “Qaku mamär vät ama latka iva qat tualat bä ba ama udiom ama moriom inguna qa diva ama vu dä aa ron sävät akni dap pa aa snäng bät akni ura va qä vodäm mes sage akni dä va ama vu dä aa ron sävät akni. Qaku mamär vät a ngän iva ngän dualat pä ma Ngämuqa aa rem dä qosaqi pa ama ligär angärha rem.”

Ama Rhisu Sävat Ma Ngämuqa Aa Muräkt Dä Aa Muräktpä

14 Ama Farisiqäna qärrarhani i arhä snäng bät ama ligär di nga rha nari rhärhong däkt dä rhat tumä ma Jisas.

15 Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingän di qärrarhani na ngän i ngän dualat masirhat iva ama ruvek tat lu i ama räkt ta na ngän sokt di ma Ngämuqa qat dräm angän snängaqa. Agini

qärqäni i ama vit nä ini ge ama ruvek di ama vu ini mamär dä ma Ngämuqa aa saqong.”

16 “Ama Muräkt nage ma Ngämuqa dä ama enge nage aa vämginarha di sa rhi sameng na ngät bä dängdäng i ma Jon ama Baptais ka män. Bä nävät iangärhäkt ama rhodäm dä ama sameng ama mär ngät sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäm di rhi sameng na ngät bä ama ruvek moe di rhäktuk pät a rha i rhit kyir mä ne ivakt iva rha rhon säva ama Muräktpäm. 17 Märmärsäs iva qäbäs na ama usäpki dä ama ivätki dap kaku mamär iva qäbäs na anga gaini mamär anga muqunänini nämäni ma Ngämuqa aa Muräkt.”

Ama Bäñmät Da Ama Ngärhaegurhini Angärha Ron
(16:18 / Mat 5:31-32 / Mat 19:1-12 / Mak 10:1-12)

18 “Aung gäarakni i qa qutmäs aa egutki bä qa mät aktni di qä qavatnävätlägut bä aung gäarakni i qa mät ama evopki qäarakni i qia qutmäs arha egutka di qi qavatnävätlägut.”

Ama Ruqa Ama Qärhong Bät A Qa Qä Nä Ma Lasarus

19 “Maos dä qale akni ama qärhongbärhaqa. Näkt iaqäkt ama qärhongbärhaqa di qat don mät ama qärhongbärharha arhä boi näkt kale qa i amämägän sä qa vasägos. 20 Mät aa tmongi di qale akni ama tläqa qäarakni i rhat tes ka i ma Lasarus i rhäqäp na ama bias pät a qa

21 näkt pasägos dä nani a qa masirhat iva qat täs ama tmäs kärangätni i arharpus nä ngät nävät ama qärhongbärhaqa aa laiqa. Dä ama im ngät dän bä ngärhi qik mät aa bias.”

22 “Näkt ama qäväläm ngä män bä ama tläqa qa ñäp dä ama enselqäna rha rha qa sädä ma Abraham aa sdäm.

“Ama qärhongbärhaqa di qosaqi qa ñäp bä rha sasärhäm ga. 23 Bä qale qa vät ama ñäpta arhä ivärhäs dä qa ñäm bävit dä qa lu ma Abraham gläius i qale ma Lasarus da aa sdäm. 24 Dä qa näs sävät a qa rhoqortäqyia, ‘Abraham gu mam, ngi lavuqi na ngo dä ngi rhäk nä ma Lasarus ivakt iva qä rhäk ama gaini vuk da aa rhäktka aa uväs pa ama rigi näkt ka rhu vät gu qoebännga ivakt iva bok däm ga inguna qale ngo rhe mät ama ruanini ama mor ini mamär mät tos ama mudäbäs.’ ”

25 “Dä qinak ma Abraham ga muvät toqortäqyia, ‘Nguä emga, ngiat dräm i mudu vät gi qunäng nä gia iar dä ngit ta ama märirhong dap ma Lasarus di avuqi sä qa dap täkt di mänamär sä qa rhe dap ainge di qale nge mät ama ruanini ama mor ini mamär. 26 Dä aomni di sa rha mu ama ar a qa ama uqupka mänguräp mä ut ut na nge iva nga iarhakt kärarhae i nani a rha iva rha rhet narhe sagem nge di qaku mamär vät a rha bä qaku mamär iva aung gä namängäläkt nagem ngän bä sagem ut.’ ”

27 “Dä qa muvät toqortäqyia, ‘Dä ngu nän nge mamga iva ngi rhäk nä ma Lasarus säp gu mam aa vätka 28 inguna gua läktpek ama ngärhäqyet na rha ama gamoe rha e i vadi va qa rhugem da ivakt iva qosaqi qale rhi namet sävät tos täkt ama ivärhäs na ama ruanini ama mor ini.’”

29 “Dä ma Abraham ga muvät toqortäqyia, ‘Qale ma Moses aa enge ngä nä ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge gem da bä mamär iva rhat nari ngät.’

30 “Dä qä qoar toqortäqyia, ‘Qaku Abraham gu mam, dap ngakt bä nga va aung ga rhäranas nämät ama tñäpki bä sagem da dä va rhi näpgoer na nas.’

31 “Dä qä qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ngakt bä qaku rhat nanakt nä ma Moses kä nä ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge dä va qaku rhat nanakt nämä dä äkt bä va aung ga rhäranas nämät ama tñäpki.’”

17

Ama Rhonsävät Säväät Ama Ruvek Kärarhani I Rhi Rhoer Nanokt Arhani Bä Sämät Ama Vuirhong

(17:1-2 / Mak 9:42-48 / Mat 18:7-9)

(17:3-4 / Mat 18:15-20)

1 Ma Jisas kä qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Iarhongäkt kärqärhong i irhong ngärhi rhartäm sa ama ruvek bä sämät ama vuirhong diva qoki va irhong ngät dân sokt diva avuqi

mamär ge iaqäkt kärak i qat täranas nä irhong. 2 Vadi mai mamär iva rhi er ti qop sa anga märän bäm ga anga duiqa vät aa qän näkt ti rhon na qa säp garäska qre va qa rhäqäne sa akni nävät tärhae rhäkt ama rhoes ama gaini na rha bä sämät anga vuini. 3 Bä va ngänit lu vät a nas mamär.”

“Ngakt bä akni nävät a ngän di aa anga ruaqa qä slava na qa dä va qa rhamän särhäm ga ma ama qrot iva qale qat tualat toqoräkt dap ngakt bä aa ruaqa qä näpgoer na nas dä va qä qyiradeng ba qa. 4 Ngakt bä qa slava na nge ma ngärhäqyet da unmem da ama qunäga aa ron näkt ka män gem nge ma ngärhäqyet da unmem bä qä qoar na nge rhoqortäqyia, ‘Sa ngua näpgoer na nas’ dä va ngi qyiradeng ba qa.”

Mamär Iva Ngi Sämamor Na Aut Katnanakt

5 Dä ama ngangda rhi qoaräs nä ma Engeska rhoqortäqyia, “Mamär iva ngi sämamor na aut katnanakt.”

6 Dä qa muvät toqortäqyia, “Ngakt bä nga angän gatananakt di ama gaini na ngät toqor ama mastard aa gavämini diva mamär vät a ngän iva ngän damän sävät tak täkt ama ngämuga rhoqortäqyia, ‘Ngia rhar täm mes bä ngi qutnanokt sä nas pa ama garäska’ dä mamär iva qä nari nämät ngän.”

Ama Latta Di Nak Kop Ama Latta Na Rha

⁷ “Qre va ak nävät a ngän di aa anga latka qarakni i qät täp ama ivätki ura qät lu vät ama sipsipkäna näkt nga qa män i evär däm ga nävät ama lat dä var qä qoar na aa latka rhoqortäqyia, ‘Ngi ang, ngi lir namuk bä ngia rhuqun bä ngia äs?’ ⁸ Nguaräm gaku dap kinak pa qä qoar na aa latka rhoqortäqyia, ‘Ngi rhäkmu nä gua tmäs näkt ngi rhäkmu na nas näkt kale nge dävärhäm na ngo dap pa ngua äs dä ngu nakt iva nga nasot dä va sa ngia äs dä ngi nakt?’ ⁹ Var qa rhes ama mär sage aa latka inguna qa mualat nä qärqäni i qa qoar na aa latka iva qa rhualat nä ini? ¹⁰ Di nak kop toqorne na ngän gua latta i nga sa ngän mualat na ama lat kärangätni i sa rha qoar na ngän iva ngän dualat na ngät di nak kop mamär iva ngäni qoar toqortäqyia, ‘Aiut di nak kop ama latta na ut kärarhani i sokt ut tualat!’ ”

*Ma Jisas Ka Mumäräs Pät
Ama Ngärhäqyisem Na Rha
Ama Gamoe Sa Ama Bias*

¹¹ Näkt sa nga varhäm ma Jisas aa iska iva sae ma Jerusalem dä qa met parhäm ama nägoeqa mänguröp ama ngärhäqyiom ma Samaria dä ma Galili. ¹² Bä nga qat tet iva sämät aomni ama värhäm dä ama ngärhäqyisem na rha ama gamoe rha män bät a qa qärarhani i ama bias pät a rha. As tat mair gläius ¹³ bä rha näs masirhat tävuk toqortäqyia, “Jisas aurha morqa, mamär iva ngi lavuqi na ut!”

¹⁴ Bä nga qa lu rha dä qä qoar toqortäqyia, “Ngän det bä ngäni qur ama priskäna rhäm mes.”

Bä nga rhat tet parhäm ama iska dä märäs pät a rha. ¹⁵ Ama sägäk nävät a rha di nga qa lu i sa märäs pät a qa dä evär däm ga dap kä nänsäs tävuk sage ma Ngämuqa. ¹⁶ Bä arpus na qa säng ma Jisas aa qar bä qat tes ama mär sagem ga. Näkt ka di ama Samariaqa.

¹⁷ Dä ma Jisas ka snanbät toqortäqyia, “Gusna i märäs pät ama ngärhäqyisem na rha? Dap arhani ama ngärhäqyet da levaet na rha rha qoe? ¹⁸ Qop nga va qaku aung evär däm ga bä qä navoda ama ansäs sage ma Ngämuqa dap pa sokt tak täkt ama nañiska?” ¹⁹ Dä qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhäranas bä ngia rhet. Sa gi qatnanakt ngä mumäräs pät a nge.”

*Ma Ngämuqa Aa Muräktpäm
Angät Mänmänäs*

*(17:26-30, 34-36 / Mat
24:36-44 / Mak 13:32-37)*

²⁰ Maos dä ama Farisiqäna rhi snanbät sä ma Jisas iva qäsnia ma Ngämuqa aa Muräktpäm ngä rhän. Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa Muräktpäm diva qaku ngä namän sa anga muqunän iva ngäni lu nämät angän saqong ²¹ bä va qaku ama ruvek ti naqoar toqortäqyia, ‘Erhangät i’ ura ‘Iangät muk i’ inguna ma

Ngämuqa aa Muräktpä m di sa nga e gem ngän.”

22 Dä soknga qa qoar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Ama qäväläm iva äm ngä rhän gärqomni i aingän diva nani a ngän masirhat iva saqi as ngäni lu anga qunäga nävät ma Ruqa aa Emga aa qunäng sokt diva qaku ngän nalu qa. 23 Ama ruvek pa rhi qoaräs na ngän doqortäqyia, ‘Iak muk i!’ ura ‘Erhak i!’ dä qale ngän namäranas bä ngän nangang nasot a rha. 24 Inguna ma Ruqa aa Emga vät iaqäkt aa qunäga qarak iva saqi as ka rhän* diva qa rhoqor ama iauska qarakni i bañäm mät ka vät ama usäpki bä erait närhage bä särhage. 25 Sokt diva as narhoer dä va qa rhon säda ama märänga aa ron masirhat näkt pa rhit täkt ama qoengait na ama ruvek diva rhi rhon sasot a nas tam ga. 26 Vät ama qäväläm gärqomni iva ma Ruqa aa Emga qa rhän diva ama lat ngät täranas kärängätni i ngät toqor ama lat mudu vät ama rhodäm i ma Noa. 27 Ama ruvek di sa rhat täs dä rhit nakt dä rhat tätlägut dä rhit bodäm na ne bä dängdäng bät ama qunäga qarakni i ma Noa qa mon sämät ama mlauski ama mor qi dä ama iqum ngä män bä ngä rhäksot na rha moe.

28 “Qosaqi rhoqorne na ama rhodäm ge ma Lot. Ama

ruvek di sa rhat täs dä rhit nakt dä rhit boda arhä gunän dä rhit bodäm bät ama gunän dä rhit kutnanokt dä rhit täk pät ama vät. 29 Dap kinak pät iaqäkt ama qunäga qarak i ma Lot ka met nae ma Sodom dä ma Ngämuqa qa rhäk na ama rhäptäpki dä ama qabus tam ga ama duiqa qarakni i qat dang bä qa veng da moe. 30 Diva rhoqorne vät iaqäkt ama qunäga qarakni iva vuk sä ma Ruqa aa Emga säda eraqi.

31 “Va vät iaqäkt ama qunäga di mamär iva aung gäarakni i qale qa vät ama vätka aa rhäng di saqi as kale ar sä qa bä qä namon säva vät nani aa qärhong gärqärhongni i qali lirkhong ba vät. Bä qosaqi aung gäarakni i qale qa vät a etki di saqi as kale evär däm ga nani guani. 32 Nak pa qunäga vät a ngän sävät ma Lot aa egutki!

33 “Aung gäarakni i qä siqut iva qa rhumaiar na aa iar diva qa rhusäng sä ngät nasot dap iaqäkt kärak i qa rhusäng sa aa iar diva qa rhumaiar ngät. 34 Ngu qoar na ngän i nävä iaqyäkt ama bängagi diva qale ama ruiom bät ama laiqa ama sägäk näkt pa ma Ruqa aa Emga qä rha ak dap pät ak mä. 35 Ama unbem ama evovem diva in moe in dualat i ini qräskräas ama wit dä va ma Ruqa aa Emga qä rha akti dap pa qale akti

* 17:24 vät iaqäkt aa qunäga qarak iva saqi as ka rhän Ma Luk ka sä m dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama got äm dä arhani ama ruvek di rha sä m ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dakt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha sä m a ngät sae.

mäk.”³⁶ †

³⁷ Dä ama mudäsaqongda rhi snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Aurha Engeska, va qoe nai rhoqoräkt?”

Dä qa muvät toqortäqyia, “Äkt i ama säktämgi qali qi e diva västämne na ama isäm e qarängätni i ngät dräm ngät täs ama säktämgi.”

18

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Maqoski Qi Na Ama Ruqa Qärakni I Qat Dräm Gat Tatnävämne

¹ Dä ma Jisas ka qoar na aa mudäsaqongda na ama enge na ama siqutki ivakt iva qä qur a rha iva qale mämae vät a rha nävät ama nän dap pa vasägos dä va rhi nän.

² Dä qä qoar toqortäqyia, “Mät aomni ama värhäm di qale akni ama matnävämne qä näkt ka di qaku qat dräm gät kutdrir sage ma Ngämuqa dä qaku qat dräm gat tu aa snäng masirhat säväät ama ruvek.”³ Näkt aktni ama maqoski di qali qi mät iomäkt ama värhäm näkt pasägos dä qiat dän sagem ga bä qit nok pät a qa rhoqortäqyia, ‘Ngia rhatnärhäm ngo dä ngia rhair vä gua rhäng säväät gua ik inguna aingo di ama mär gua lat.’”

⁴ “Dä as kät kutsäs pät a nas i qat ter bä äkt bä nak as nasot dä qa märhamän särhäm mes toqortäqyia, ‘Nak ngätki

i qaku ngut kutdrir sage ma Ngämuqa dä qaku nguut tu gu snäng masirhat säväät ama ruvek⁵ sokt di nävät tärhakt ama maqoski qaräkt i qiat tusar na ngo dä va ngua rhet parhäm ama räkt ngät ama lat bä ba qi i varis ki namusar na ngo masirhat na at mänmänäs pasägos.’”

⁶ Dä ma Engeska qä qoar toqortäqyia, “Ngäni nari ama enge qarängätni i ama vu qa ama matnävämne qä märhamän bät a ngät.”⁷ Mänia, nak nga qaku ma Ngämuqa qä namualat parhäm ama räkt ngät ama muräkt säväät aa ruvek kärarhani i mudu qa armeng däm da bä ba nas? Nga va qaku qa rhualat toqoräkt kre i rhi nagukt pät a qa vät ama qunäng dä ama bängang moe? Nga va vasägos dä qät kyiradeng na rha?⁸ Nguat tamän särhäm ngän i nak kop pa qä lir qa rhualat toqoräkt. Dap ngakt bä va ma Ruqa aa Emga qa rhän divar qa rhän bät anga qatnanakt te vät ivät ura qaku?”

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Farisiqa Qä Na Ama Ruqa Qärakni I Qät Dräm Gat Ta Ama Takes

⁹ Ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt ama enge na ama siqutki bä iarhakt kärarhae i rhat nanakt i sa rha di ama räkt ta dap tat don arhani. Di qä qoar toqortäqyia,

† 17:36 Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. ‘Ama udiom ama ruiom diva qali liom moe va ama etki näkt pa akni diva rhi rha qa dap pa qale akni mäk.’

10 “Ama ruiom in met pävit säva ama ansäspämgi ama mor qi ivakt iva ini nän. Akni di ama Farisiqa dap akni di ama ruqa qarakni i qät ta ama takes. 11 Ama Farisiqa qa mair sä nas bä qä nän doqortäqyia, ‘Gu Ngämuqa, nguat tes ama mär sagem nge inguna aingo di qaku ngo rhoqor arhani ama ruvek toqor ama suarha bä iarhakt kärarhae i rhat dräm dat tatmät dä iarhakt kärarhae i rhi qavatnävätlägut bä qäqi rhoqor taerhak ama ruqa qarakni i qät ta ama takes. 12 Nguat teranot maunmem mäni ama tadenas dä ngut boda ama sägäni nämäni ama ngärhäqyisem nä irhong nävät iarhongäkt moe qärqärhong i ngut ta irhong.’”

13 “Dap ama ruqa qarakni i qät ta ama takes di qat mair gläius tämuk. Qop kaku mamär iva qä nañäm dävit säva usäp dap kä nän aa brärhäm dä qä qoar toqortäqyia, ‘Ngämuqa, mamär iva ngi lavuqi na ngo ama vuqa.’”

14 “Ngu qoar na ngän i rhak täkt ama ruqa di evär däm ga säva vät i sa ama räkt ka ama ruqa na qa dä ma Ngämuqa aa saqong dap kaku rha ama Farisiqa. Inguna aung gäarakni i qät sämamor na nas diva rhi säm ama gaini na qa dap iaqäkt kärak i qät säm ama gaini na nas diva rhi sämamor na qa.”

Ngäni Rhares Pät Ama Rhoes Arha Rhäng Iva Rhat

Tet Sagem Ngo

(18:15-17 / Mat 19:13-15 / Mak 10:13-16)

15 Ama ruvek di qosaqi rhat dän gäqi sa arhä rhoes ama gaini na rha mamär sage ma Jisas ivakt iva qat tu aa rhäkt pät a rha. Bä nga ama mudäsaqongda rha lu rhoqoräkt dä rhat tair särhäm da. 16 Di nak ma Jisas ka mes ama rhoes sagem mes i qä qoar toqortäqyia, “Ngäni rhares pät ama rhoes arha rhäng iva rhat tet sagem ngo dap kale ngän dair särhäm da inguna ma Ngämuqa aa Muräktpäp di ngät bä bä iarhakt kärarhae i rha rhoqor tärha rhäkt ama rhoes. 17 Nguat tamän särhäm ngän na ama engäkki i aung gäarakni i qaku qä narha ma Ngämuqa aa Muräktpäp doqor anga rhoemga diva qaku qä namon säväm ngät.”

Ama Narhoerqa Ama Qärhong Bät A Qa

(18:18-30 / Mat 19:16-30 / Mak 10:17-31)

18 Akni ama narhoerqa qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Qamorqa ama mär qa, ngu lu va ngua mäšana äkt iva dängdäng dä bä ba ngo na ama iar ama sok täm ngät?”

19 Dä ma Jisas kä snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngiat tes ngo i ama mär qa na ngo? Qaku aung di ama mär qa dap sokt ma Ngämuqa. 20 Sa ngiat dräm ama Muräkt nage ma Ngämuqa qarängätni i ngät tamän doqortäqyia, ‘Qale ngi qavatnävätlägut dä qale

ngi veng dä qale ngi sua dä qale ngi iras na anga engirhong säda arhani arhä väs dä mamär iva ngit kutdrir sävät gi mam dä gi nan.’ ”

21 Dä qä narhoerqa qä goar toqortäqyia, “Qamorqa, rhangät täkt ama muräkt moekt di sa nguät tet parhäm ngät mänasäng mudu i ama rhoemga na ngo bä qoki as täkt.”

22 Bä nga ma Jisas ka nari rhoqoräkt dä qa goar na qa rhoqortäqyia, “As ama sägäni nga e qärqäni i mamär iva ngia rhualat nä ini. Va ngi vodä gi qärhong moe bä ngi von ama tläkta dä va ngi rha ama mämägän dävu. Näkt pa ngi ang bä ngit päs gua rhäng.” 23 Bä nga qärak ka nari rhoqoräkt dä qa nari i airäs ka masirhat inguna qa di ama qärhong bät a qa masirhat.

24 Ma Jisas kat lu qa bä airäs ka nävät a qa dä qä goar toqortäqyia, “Ama qrot masirhat ge ama qärhongbärharha iva rha rhon säp ma Ngämuqa aa Muräktpä. 25 Inguna ama qrot masirhat ge ama kamel iva qa rhon mät anga liqini va anga släpki qäraktni i rhit kutäm na qi at täväs dap sa ama qrot masirhat mamär ge ama qärhongbärhaqa iva qa rhon sävä ma Ngämuqa aa Muräktpä.”

26 Qärarhani i rha nari rhoqor täkt di rha snanbät toqortäqyia, “Di rhoqoräkt di qop pa sirhäkt ngu lu va auge diva qä rha ama mumaiar?”

27 Dinak ma Jisas ka goar toqortäqyia, “Agni qärqäni i qaku mamär vät ama ruvek nä ini di mamär vät ma Ngämuqa nä ini.”

28 Dä ma Pita qä goar na qa rhoqortäqyia, “As ngi lu i aiut di sa ut met daqule aurha vät bä ut päs gia rhäng.”

29 Dä ma Jisas kä goar na rha rhoqortäqyia, “Nguät tamän särhäm ngän na ama engätki i iarhakt moe qärarhae i sa rha met daqule arha vät ura arha egutpek ura arha läktpek ura arha matpek ura arhä rhoes inguna arhä snäng bät ma Ngämuqa aa Muräktpä 30 di nak pa rhi rha ama modämne masirhat savono pät tangät täkt ama rhodäm dap pät ama rhodäm nasot dä va rhi rha ama iar ama sok täm ngät.”

Ama Däpquamek Na Äs Kärqosni I Ma Jisas Ka Märhamän Säväät Aa Träpki
(18:31-34 / Mat 20:17-19 / Mak 10:32-34)

31 Ma Jisas ka rhägoar sa aa mudäsaqongda ama ngärhäqyisem da udiom na rha bä sokt ta sä nas näkt ka goar na rha rhoqortäqyia, “Ut tet tävit iva sae ma Jerusalem näkt iarhongäkt moe qärqärhong i mudu ma Ngämuqa aa vämginarha rha säm irhong sävät ma Ruqa aa Emga diva irhong ngä rhu angät släqyige vät a nas. 32 Va rhi vodäm ga bä ba ama Jentailqäna. Va rhat tuma qa bä va rhi slava na qa na ama enge ama vu ngät mamär bä va rhit kot pät a qa 33 bä va

rha rhäranäs ka näkt pa rhi veng ga. Näkt pa vät ama dävauŋ na qa ama qunäga dä saqi sa qa rhäranas.”

³⁴ Ama mudäsaqongda di qaku qunäga vät a rha sä guani narhäkt. Inguna ama enge angät tarimini di ama ngaip ini bä qaku rhat dräm i ma Jisas kat tamän sävät agini rhoqoräkt.

*Ma Jisas Ka Mumäräs Päť
Ama Säsur Qa Ama Tläqa*

(18:35-43 / Mat 20:29-34 /
Mak 10:46-52)

³⁵ Ma Jisas di sa nga qorhäs na qa iva qa rhän e ma Jeriko dap akni ama ruqa ama säsur qa di qat muqun bät ama iska aa rhäkt bä qä nän nani guarhong nage ama ruvek. ³⁶ Bä nga qa nari ama gulañ i ngät tet e na qa dä qä snanbät i mäniekt toqoräkt. ³⁷ Dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Ma Jisas nae ma Nasaret di rhakni i qat tet te.” ³⁸ Dä qa näs tävuk toqortäqyia, “Jisas ma Devit aa emga, mamär iva ngi lavuqi na ngo!” ³⁹ Dä iarhakt kärerhae i mai rhi rhoer na ama iska rha näs täm ga dap ti qoar na qa iva mänadin däm ga dä qop kät näs masirhat toqortäqyia, “Devit aa emga, ngi lavuqi na ngo!”

⁴⁰ Dä ma Jisas ka mair bä qa rhäkne ivakt iva rha rhän sä qä säsurqa sagem ga. Bä nga qarak kat tet bä sa glaqot dä ma Jisas kä snanbät sä qa rhoqortäqyia, ⁴¹ “Nani a nge iva ngua rhualat na agiqa bä ba nge?”

Dä qarak ka muvät toqortäqyia, “Gua Engeska, vadi va nguat nañäm.”

⁴² Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Rhäkt di qunäga mät gi saqong. Gi qatnanakt di sa ngä mumäräs päť a nge.” ⁴³ Dä vät iomäkt ama qäväläm dä qop karak ka ñäm masägos bä qat tet nasot ma Jisas dap kä nänäs sage ma Ngämuqa. Bä nga ama ruvek moe rha lu rhoqoräkt dä rhi nänäs sage ma Ngämuqa.

19

*Ma Jisas Kä Nä Ma Sakias
Ama Ruqa Qärakni I Qat Dräm
Gät Ta Ama Takes*

¹ Ma Jisas kat tet mät ma Jeriko ² dap akni ama ruqa qärakni i rhat tes ka i ma Sakias kärerhae i ama narhoerqa bä ba ama ruvek kärerhani i rhit ta ama takes näkt ama qärhong bät a qa di qale qa e. ³ Di nani a qa iva qä lu i ma Jisas di auge iaqäkt sokt di qaku mamär vät a qa i nage ama gulañ inguna ama qot ka. ⁴ Dä soknga qa ang masirhat narhoer va arhä qamäs bä qa veng bät ama ngämuga ivakt iva qä lu qa inguna ma Jisas diva qa rhet parhäm iaqäkt ama iska.

⁵ Bä nga ma Jisas ka män bät iosäkt ama ivärhäs dä qa ñäm savuk dä qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Sakias, ngi lir ngi srätdäm inguna va rhäqyerhäkt diva qale ngo vä gia vätka.” ⁶ Dä soknga qa lir qa srätdäm bä qa ar sä ma Jisas na ama märmärgem.

⁷ Ama ruvek moe rha lu rhoqoräkt dä rhi nasäng i rhat tamängus toqortäqyia, "Iaqäkt di qa män i ama tmänga na qa säva ama vuqa aa vätka."

⁸ Dä ma Sakias ka mair dä qä qoar nä ma Engeska rhoqortäqyia, "Gua Engeska, ngi lu! Qoki va rhäkt diva ngu voda ama qäväläm nävät gu qärhong bä ba ama tläktä näkt ngakt bä nga mudu ngua iras ba nas sa aung aa anga guani di rhäkt diva ngua rhuvät pät a qa malevaet nä imek savono nä ianiäkt kärqäni i sa mudu ngua iras ba nas sä ini."

⁹ Dä ma Jisas kä qoar na qa rhoqortäqyia, "Rhäqyerhäkt di sa ma Ngämuqa qat tumaiar na ama ruvek nävä rhak täkt ama vätka inguna rhak täkt ama ruqa di qosaqi qa nävät ma Abraham aa enevaqi. ¹⁰ Inguna ma Ruqa aa Emga qa män ivakt iva qät ñäm bä qat tumaiar nä iarhakt kärarhae i musäng sä rha."

Ama Enge Na Ama Siqutki Sävat Ama Latta Ama Ngärhäqyet Na Rha

(19:11-27/Mat 25:14-30)

¹¹ Bä nga rhat nari rhärhong däkt dä saqi as ma Jisas kat tamän särhäm da na ama enge na ama siqutki inguna qale qa glaqot nä ma Jerusalem bä ama ruvek tat tu arhä snäng iva ma Ngämuqa aa Muräktöpäm diva ngärhi lir ngä rhän masärmän bät iomäkt ama qäväläm da ama ruvek arhä saqong moe.

¹² Dä qä qoar toqortäqyia, "Akni ama moräs na qa ama

ruqa qa met sävät aosni ama ivärhäs gläius ivakt iva rha rhair na qa iva qa rhän i ama vitnaqa näkt pa saqi evär däm ga. ¹³ Dä qa mes aa latta ama ngärhäqyisem na rha näkt ka von da asägäk asägäk ta ama ligäriqe na ama gol. Näkt ama ligäriqe asägäqe asägäqe di ige ngä met e na ama dävagukt ama eqoan angät titsek. Näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, 'Va ngäni marmor iaglangäkt ama ligäriqleng bä dängdäng i ngua rhän.'

¹⁴ "Sokt di aa ruvek moe di ama vu da arha ron na qa mamär dä rha rhäk na ama engevärharha nasot a qa ivakt iva rhi qoar nä iarhakt kärarhae iva rha rhair na qa rhoqortäqyia, 'Ut mer tak täkt ama ruqa qä namän iva ama vitnaqa ba ut.'

¹⁵ "Sokt di nak ta mair na qa iva ama vitnaqa näkt evär däm ga säva aa vät. Dä qa rhäkne nani ama latta qärarhani i mäqi qa von da rha ama ligär ivakt iva qä lu i rha mualat toqor mäniekt nä iangärhäkt ama ligär."

¹⁶ "Ama narhoerqa ama ruqa qa män dä qä qoar toqortäqyia, 'Gua morqa, gi ligär di angät mänbitka di na ama ngärhäqyisem sae.'

¹⁷ "Dä aa morqa qä qoar toqortäqyia, 'Mamär mas sagem nge, gua latka ama mär qa. Va rhäkt di ngu von nge rha ama ngärhäqyisem na ap ama värhap ama mor ap iva ngit lu vät ap inguna sa ngia mualat mamär sa ama marheka nä irhong.'

18 “Ama udiomnaqa qa män dä qä qoar toqortäqyia, ‘Gua morqa, gi ligär di angät mänbitka di na ama ngärhäqyet sae.’ ”

19 “Dä aa morqa qa muvät toqortäqyia, ‘Va ngit lu vät ama ngärhäqyet na ap ama värhap ama mor ap.’ ”

20 “Dä saqi as akni ama latka qa män dä qä qoar toqortäqyia, ‘Gua morqa, gi ligär tangät. Ngua ong bät a ngät pa ama bauläm näkt ngua ngaip ngät. ²¹ Ngua mualat toqoräkt dinguna ngut len nge inguna ama vu qa ama ruqa na nge sä gia latta. Ngit ta agini qärqäni i qaku nge gi qäni näkt ngit sek mät ianiäkt kärqäni i sa qaku ngia qutnanokt ini.’ ”

22 “Dä aa morqa qa muvät toqortäqyia, ‘Va ngua rhu nge va ama muräkt pät gia enge angät tpäs. Ainge di ama latka ama vu qa na nge. Sa ngia qoar i gua lat di ama vu ngät sä gua latta i ngut ta agini qärqäni i qaku ngo gu qäni dä ngut sek mät ianiäkt kärqäni i sa qaku ngua qutnanokt ini. ²³ Ngakt bä ngiat tu gi snäng i ngätki rhoqoräkt sävät a ngo dä mäniekt bä qaku ngia mu gu ligär iva ngärhi sa sävät a nas iva nga evär däm ngo dä va ngu rha ngät sa anga mänbitka?’ ”

24 “Dä qä qoar nä iarhakt kärarhae i rhat mair e glaqot toqortäqyia, ‘Ngäni rha aa ligär nagem ga bä ngäni vodäm ngät bä bä iaqäkt

kärak i sa ama ngärhäqyisem ama ligär.’ ”

²⁵ “Dä rhi qoar toqortäqyia, ‘Aurha morqa, naks sa qa di aa ngärhäqyisem ama ligär nga e gem ga!’ ”

²⁶ “Dä qa muvät toqortäqyia, ‘Ngu qoar na ngän i aung gäarakni i sa aa anga guani diva rhi von ga rha arhongni savono sae. Dap aung gäarakni i sa qaku aa anga guani diva qäqi rhi rha aa qäni ama gaini nä ini nagem ga. ²⁷ Dap gua ikkäna qärarhani i qaku nani a rha iva ngua rhän i ama vitnaqa na ngo bä ba rha di ngäni rha rha sarhäkt bä va ngäni veng da dä gu saqong.’ ”

Ma Jisas Ka Mon Sae Ma Jerusalem

(19:28-44 / Mat 21:1-11 / Mak 11:1-10 / Jon 12:12-19)

²⁸ Nasot i ma Jisas ka märhamän doqoräkt dä qa er va arhä qamäs pävit sae ma Jerusalem. ²⁹ Bä nga qat tet bä sa glaqot na ama värham ama lel am ma Betfage dä ma Betani mäni ama damgi ama gaini na qi ama Damgi na ama Olip dä qa rhäk na ama udiom nävät aa mudäsaqongda ³⁰ näkt kä qoar na iom doqortäqyia, “In det säp iomäkt ama värhäm gärqomni i äm nga e vä in gamäs bä nga va inät don sävä bäm dä va ini lu ama donki ama rhoem ga qäarakni i sa rha qop sä qa sae qäarakni i as mudu qaku aung ga muqun bät aa rhäng. Dä ini rhäväkt sä qa näkt pa in det sä qa sarhe. ³¹ Ngakt

bä nga aung gä snanbät sä en doqortäqyia, 'Mäniekt bä init täväkt sä qa?' dä va ini goar na qa rhoqortäqyia, 'Ma Engeska nani a qa na qa.' "

³² Qärqiomni i ma Jisas ka rhäk na iom sae di in män bät iarhongäkt moe i sa qa goaräs na iom sävät irhong. ³³ Bä nga init täväkt sä qä donki ama rhoem ga dä iarhakt kärarhae i rhit lu vät a qa di rhi snanbät sä iom doqortäqyia, "Mäniekt bä init täväkt sä qa?"

³⁴ Dä in muvät toqortäqyia, "Ma Engeska nani a qa na qa."

³⁵ Bä in män sä qä donki ge ma Jisas bä in don nä in baulem ama uiu em bät aa rhäng näkt in mu ma Jisas pono vät aa rhäng. ³⁶ Bä nga ma Jisas kat tet pät ama donki aa rhäng dä ama ruvek ti vreng arhä boi ama uiu ngät pät ama iska. ³⁷ Bä nga qat tet bä sa glaqot na ama ivärhäs i ama iska qat tet tämane näda ama Damgi na ama Olip at täväs dä ama guläñgi moe na ama mudäsaqongda rhi nasäng i rhi nänsäs na ama märmärgem masirhat sage ma Ngämuqa nävät ama lat ama nañis ngät moe i vasägos dä sa rhat lu ma Jisas i qat tualat na ngät dä rhit näs toqortäqyia,

³⁸ "Mamär iva ama modämne sävät ama vitnaqa qärakni i qat dän nävät ma Engeska ma Ngämuqa aa ngärhipki." "Mamär iva ama bulap da ama usäpki arha

ron dä ama ansäs sage ma Ngämuqa rhävuk!"

³⁹ Arhani ama Farisiqäna mänguräp ama guläñgi rhi goar nä ma Jisas toqortäqyia, "Qamorqa, ngi näs tä gi mudäsaqongda iva mänadin däm da!"

⁴⁰ Dä qa muvät toqortäqyia, "Ngu goar na ngän i ngakt bä nga mänadin däm da dä va ama dui ngärhit nästäm."

Ma Jisas Kät Nok Sä Ma Jerusalem

⁴¹ Bä nga qat tet bä sa glaqot nä ma Jerusalem bä qa lu äm dä qa nok sä äm. ⁴² Dä qä goar toqortäqyia, "Vät tak täkt ama qunäga di nani a ngo masirhat i vadi va ngi lu mamär na agiqa iaqäkt iva qä von nge rha ama bulap sokt di rhäkt di qaku mamär vät a nge iva ngi nalu rhoqoräkt. ⁴³ Va ama qäväläm ngä rhän bät a nge iva gia ikkäna rhi ing däm nge na ama surqa bä va rhi slava na nge nährage nährage. ⁴⁴ Va rhi slava na nge Jerusalem samäk sävät ivät ngi nä ngia es muk dä gi surqa aa ron maräkt. Bä va qaku rhi namet daqule anga duiqa vono vät akni aa rhäng inguna sa qaku ngia lu mamär i sa ma Ngämuqa qat dän sagem nge."

Ma Jisas Ka Qumär Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi
(19:45-48 / Mat 21:12-17 / Mak 11:15-19 / Jon 2:13-22)

⁴⁵ Dä qa mon säva ama ansäspämgi ama mor qi arha ivärhäm bä qa nasäng i qät

kutmäs iarhakt kârarhae i rhit boda arhä qârhong e vä bäm. ⁴⁶ Qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa enge qârangätni i sa mudu rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia, ‘Gua vätki diva ama vätki na ama nän sokt di sa ngän mualat sä qi ma ama suarha arhä qeqi.’”

⁴⁷ Vät ama qunäng moe dä ma Jisas kä su va ama ansäspämgi ama mor qi. Dap ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Skraipkäna näkt sävät ama morta mänguräp ama ruvek di rhi siqut i rhit nän nani anga iska iva rhi veng ga. ⁴⁸ Sokt di qaku mamär vät a rha iva rhi namän bät aung anga iska iva rha rhualat toqoräkt inguna ama ruvek moe di rhi nging däm ga bä rhat tu arha sdäm mamär sävät aa enge.

20

Rha Snanbät Sä Ma Jisas Nârha Aa Qrot
(20:1-8 / Mat 21:23-27 / Mak 11:27-33)

¹ Vät akni ama qunäga rhoqoräkt i qä su ama ruvek pa ama ansäspämgi ama mor qi bä qä sameng na ama sameng ama mär ngät dä ama priskäna ama moräs na rha dä ama Skraipkäna näkt ama morta rha män gem ga.

² Dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngi qoar na ut i ngiat tualat toqor täkt di na ama qrot nage auge. Auge qa von nge rhä rhangät täkt ama qrot?”

³ Dä qa muvät toqortäqyia, “Dä qosaqi va ngu snanbät sä ngän na ama snanbät. Ngäni qoar na ngo. ⁴ Ma Jon gä baptais pät ama ruvek di iangärhäkt di nga ngät na rhävuk ura ngät nage ama ruvek?”

⁵ Dä rhat tamän särhäm ne sä iangärhäkt aa snanbät dä rhi qoar na ne rhoqortäqyia, “Ngakt bä urhi qoar i iangärhäkt ma Jon aa baptais di ngät na rhävuk dä va qä snanbät sä ut toqortäqyia, ‘Bä nga rhoqoräkt dä mäniekt bä qaku ngän mat maengäkt nämät ka?’ ⁶ Dap ngakt bä urhi qoar toqortäqyia, ‘ngät di ngät nage ama ruvek’ diva ama ruvek moe rhi rhumät nä ut na ama dui inguna rhat nanakt ma ama qrot i ma Jon di akni ma Ngämuqa aa vämginaqa na qa.”

⁷ Bä äkt i sa rha muvät pät ma Jisas toqortäqyia, “Qaku ut dräm i ngät na qoe.”

⁸ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Dä qosaqi ngo diva qaku ngu naqoar na ngän i nguat tualat nävät auge aa qrot.”

Ama Enge Na Ama Siqutki Säväät Ama Latta Qârarhani I Rhit Lu Vät Ama Etki Na Ama Wain
(20:9-19 / Mat 21:33-46 / Mak 12:1-12)

⁹ Dä qa nasäng i qat tamän särha ama ruvek na ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia, “Maos dä akni ama ruqa qa qutnanokt ama qauligleng bät aa etki qârqiglengni i rhat tes igleng i ama wain. Qa

mualat toqoräkt näkt ka von arhani ama latta rha aa lat iva rhat tualat na ngät bä ba qa dap ka met sävät aosni ama ivärhäs bä va qaku qä nalir qä namän. ¹⁰ Bä sa nga sräp ama etki dä qarak ka ruqa qa rhäk na akni ama latka sage qa latta ivakt iva rhi von ga rha anga gavam nävät ama etki na ama qauligleng. Sokt di ama latta rha arhäktgyäm sä qa näkt ta rhäk na qa dap kaku qa rha agung. ¹¹ Dä qa etki arha ik ka rhäk na akni ama latka sagem da dä qosaqi rha arhäktgyäm sä qa bä rha von ga rha ama qluqi näkt ta rhäk na qa dap kaku qa rha agung. ¹² Dä qoki as ka rhäk na ama dävauung na qa dä rha muvospos pät a qa näkt ta rhon na qa särhage na ama etki.”

¹³ “Nasot dä ama etki arha ik kä goar toqortäqyia, ‘Ngu lu va ngua mäšana? Rhäkt diva ngu rhäk nä ngua emga qarakni i sa gua snäng bät a qa mamär dä nguaräm ba rhi qutdrir vät a qa.’”

¹⁴ “Bä nga ama latta rha lu qa dä rha märhamän särhäm ne i rhi goar toqortäqyia, ‘Rhak täkt di iaqäkt karak iva qä rha ama etki nasot aa mam. Urhi veng ga ivakt iva urhi rha ama etki bä ba nas.’ ¹⁵ Dä rha rhon na qa sä dalek na ama etki näkt ta veng ga.”

“Ngu lu va ama etki arha ik ka mäšana na rha? ¹⁶ Va qa rhän bä va qä veng iarhakt ama latta dap pa qä von guavek tä iangärhäkt ama lat

na ama wain.”

Bä nga ama ruvek ta nari rhoqor täkt dä rhi goar toqortäqyia, “Nak padi va qale qä namualat toqoräkt.”

¹⁷ Ma Jisas ka näm maräkt sävät a rha dä qa snanbät toqortäqyia, “Bä nga rhoqoräkt dä ngu lu ama rharimini rhoqor mäniekt sä rhangät täkt ama enge qärangätni i sa rha säm a ngät toqortäqyia,

“ ‘Ama duiqa qarak i mudu iarhakt kàrarhae i rhat dräm dit täk pät ama vät ta mer mä qa di nak kàrak iaqäkt i rhäkt di ama qrot ama vätki nagem ga qarak i qat sangar a qi moe’?”

¹⁸ Bä iarhakt moe qàrarhae i arharpus na rha vät tak täkt ama duiqa aa rhäng diva bäktgyäm sä rha mä irhong mä irhong dap ngakt bä arharpus nä rhak täkt ama duiqa vät aung aa rhäng diva värhot täm ga mamär.”

Ama Snanbät Säväät Iomäkt Iva Rhit Boda Ama Takes (20:19-26 / Mat 22:15-22 / Mak 12:13-17)

¹⁹ Ama Skraipkäna näkt sävät ama priskäna ama moräs na rha qàrarhani i rhat nari qa di rhit näm nani anga iska ivakt iva rhi lir ti sangar a qa äkt inguna rhat dräm i sa qa märhamän bät tangät täkt ama enge na ama siqutki di sävät a rha. Sokt di qaku rha sangar a qa inguna rhit len ama ruvek.

²⁰ Bä äkt i qoki sa arhä saqong bät ma Jisas mamär

dä rha rhäk na arhani ama gasesta sagem ga bä rha irastäm na nas i ama engäktki na rha ama ruvek. Nani a rha iva rhi sangar ma Jisas pät agung aa enge angät tpäs ivakt iva rhi vodäm ga säva ama tpäskinaqa aa rhäkt iva qa rhu qa va aa muräkt. ²¹ Dä soknga qärrarhani rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, sa ut dräm i ngiat tamän bä ngi su na ama engäktki dä ngiat tualat sa ama ruvek moe rhoqorne dap ngi su na ama engäktki sävät ma Ngämuqa aa snängaqa. ²² Nga maräkt parhäm ama Muräkt iva urhit bon da ama takes sage ma Sisar ura qaku?”

²³ Qa räm arha irasini dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, ²⁴ “Ngäni qur a ngo rha anga qunäga ama sägäk aa rhitsek angät ligäriqe. Auge aa iauski rhakt täkt pä m ige? Dä auge aa sämsäm dangät täkt pä m ige?”

Dä rha muvät toqortäqyia, “Ma Sisar.”

²⁵ Dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Dä soknga ngäni von ma Sisar tä iarhongäkt kärqärhong i qoki ma Sisar aa qärhong dap pa ngäni von ma Ngämuqa rhä iarhongäkt kärqärhong i qoki ma Ngämuqa aa qärhong.”

²⁶ Qop kaku mamär vät a rha iva rhi sangar a qa vät guani angät tpäs kärqäni i qa märhamän bät ini ge ama ruvek. Dap kinak kräk mät ta nävät aa muvätki dä soknga mänadin däm da.

Ama Sadyusiqäna Arhä Snanbät Sävät Iomäkt Iva Ama Ruvek Ta Rhäranas Nämät Ama Tñäpki

(20:27-40 / Mat 22:23-33 / Mak 12:18-27)

²⁷ Arhani nävät ama Sadyusiqäna iarhakt kärarhae i qaku rhat nanakt i saqi as pa ama ruvek ta rhäranas näva ama tñäpki di rha män ge ma Jisas sa ama snanbät. ²⁸ Bä rhi qoar toqortäqyia, “Qamorqa! Mudu ma Moses ka sä m ama muräkt bä ba ut i ngakt bä nga aung anga matka qä ñäp daqule aa egutki dap kaku ina anga es dä va aa läkka qa rhät iaqyäkt ama maqoski ivakt iva qä sa vät a qi bä ba aa matka.

²⁹ “Maos dä qale ama sägärhae ama ngärhäqyet da udiom na rha ama gamoe. Ama narhoerqa qa mät ama evopki näkt ka ñäp dap kaku ina anga es. ³⁰ Dä ama udiomnaqa qa mät a qi näkt ka ñäp ³¹ dä qosaqi ama dävauingnaqa bä qoki rha moe ama ngärhäqyet da udiom na rha rha mät a qi näkt ta ñäp daqule qi dap kaku aung ga sa vät a qi. ³² Dängdäng dä qa evopki qia ñäp. ³³ Dä soknga va auge aa egutki na qi mirhup pät ama qäväläm gärqomni iva ama ruvek ta rhäranas nämät ama tñäpki inguna rha moe ama ngärhäqyet da udiom na rha sa rha mät a qi?”

³⁴ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ama ruvek ama gamoe dä ama evop nävät tärhong däkt ama

rhodämirhong di rhat tätlägut.
 35 Dap ama ruvek kärarhani i
 ama räkt ta dä ma Ngämuqa
 aa saqong di nga nasot
 i sa rha rhäranas nämät
 ama tñäpki diva qaku rhi
 natmätlägut bä qosaqi va
 qaku ama ruvek ti navon da
 arhani ama ruvek sämät ama
 ngärhaegurhini. 36 Bä va saqi
 as kaku rhi natñäp inguna sa
 rha män i rha rhoqor ama
 enselqäna. Näkt kosaqi rha
 di ma Ngämuqa aa es inguna
 sa rha märanas nämät ama
 tñäpki.

37 “Dap sävät ama ruvek
 ama ñäp ta qärrarhani i rhat
 täranas nämät ama tñäpki di
 qäqi ma Moses ka qur a ut
 mamär vät ama enge sävät
 ama ngämungäm gärqomni i
 vur ama rhäptäpki vät a äm
 i ama ñäpta diva saqi as ta
 rhäranas mugas. Qa qur a ut
 toqoräkt i qat tes ma Ngämuqa
 i ma Abraham gä nä ma Aisak
 dä ma Jekop arhä Ngämuqa.
 38 Ma Ngämuqa di qaku ama
 ñäpta arhä Ngämuqa dap ka
 di ama ngätdäqämda arhä
 Ngämuqa inguna varhäm aa
 mädräm di ama ruvek moe di
 nak ama ngätdäqäm da.”

39 Arhani ama Skraipkäna
 di rhi qoar toqortäqyia,
 “Qamorqa, sa ngia voda ama
 mär qi ama muvätki.” 40 Näkt
 sa qaku nani aung iva saqi as
 kä snanbät sä qa na agung
 anga snanbät inguna rha
 moe di sa rhit len.

Auge Aa Emga Ma Krais?
 (20:41-44 / Mat 22:41-46 /
 Mak 12:35-37)

41 Dä ma Jisas ka qoar na
 rha rhoqortäqyia, “Mäniekt
 bä rhi qoar i ma Krais di
 nak ma Devit aa emga na
 qa? 42 Inguna ma Devit di
 sa qa märhamän mamär va
 ama Abuk na ama Mabu
 rhoqortäqyia,

“Ma Ngämuqa qa qoar nä
 gua Engeska rho-
 qortäqyia,

“Ngia rhuqun dä gu
 märmär* bä qale nge

43 bä dängdäng iva ngua rhän
 näp gia ikkäna arhä väs
 bä rha rhän i ama laiqa
 na rha nanokt gia
 qäriglem.” ’

44 Ngu lu va sirhäkt ma De-
 vit aa emga na qa rhoqor
 mäniekt inguna ma Devit ka
 mes ka rhoqortäqyia, ‘Gua En-
 geska?’”

*Ngänit Lu Mamär Nämät
 Ama Skraipkäna*

(20:45-47 / Mat 23:1-36 /
 Mak 12:38-40 / Luk 11:37-54)

45 Bä nga rhoqoräkt i ama
 ruvek tat nari qa dä qä
 qoar na aa mudäsaqongda
 rhoqortäqyia, 46 “Ngänit lu
 nämät ama Skraipkäna. Nani
 a rha iva rhat pitmane sa ama
 boi ama uiu ngät pät a nas bä
 nani a rha masirhat iva ama
 ruvek ti rhar sä rha na ama
 qudrir vät ama ivärhimek
 kärqämekni i ama ruvek tit

* 20:42 Ngia rhuqun dä gu märmär Rhos täkt ama mämuğunäs di ama vit na äs
 masirhat ge ma Ngämuqa da ama usäpki arha ron. Ama märmäret di ama ivärhäs
 kärqosni i na ama qudrir dä na ama qrot.

boda arha tmäs e dä nani a rha iva rhat tuqun bät ama lai vuk dä ngärhaväm ba ama mämairväm dä nani a rha na ama mämugunimek ama vit nä imek pa ama tmäsimek.
 47 Dap kosaqi rhat täs pät ama evop ama maqosta sa arhä qärhong näva arha vät dä rhi nän na ama uiu ngät ama nän iva säda ama ruvek arhä saqong. Iarhakt kärarhae i rha rhoqor täkt diva ma Ngämuqa qä rhäksärhäm da dä va qä sangäm na rha masirhat.”

21

*Ama Tlä Qi Ama Maqoski
 At Pänbon Sage Ma Ngämuqa
 (21:1-4 / Mak 12:41-44)*

1 Bä nga ma Jisas ka näm bävit dä qa lu ama qärhongbärharha i rhat tu arhä vänbon ba ama ansäspämgi ama mor qi at mämuäs. 2 Dä qosaqi qa lu ama tlä qi ama maqoski i qia mu ama brasirhom ama gaini nä irhom mamär. 3 Dä qä goar toqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i rhaerhaktni ama maqoski di sa qia mu ama vänbon masirhat pa arhani arhä vänbon angät tpäs. 4 Erhärha rhäkt ama ruvek moe di sa rha voda arhä vänbon nävät arhä mämägän dap taerhaktni di qia von nävät arha tläqa rhä qärqäni i mai va mamär vät a qi nävät ini.”

*Ma Jisas Ka Märhamän
 Sävat Ama Ansäspämgi Ama
 Mor Qi Iva Qäbäs Na Qi
 (21:5-6 / Mat 24:1-2 / Mak
 13:1-2)
 (21:7-19 / Mat 24:3-14 /
 Mak 13:3-13)*

5 Arhani ama mudäsaqongda di rhat tamän sävat ama ansäspämgi ama mor qi at murhämeska qäraktni i ama ruvek ta rhäk pät a qi na ama mär ngät ama dui dä ama vänbon iva sage ma Ngämuqa. Sokt di ma Jisas kä goar toqortäqyia, 6 “Bä sävat tärhong däkt kärqärhongni i sa ngiat lu irhong däkt di ama qäväläm nga e ivaäm ngä rhän iva qaku qale anga duiqa vono vät akni aa rhäng dap pa rha rhartäm sä ngät moe sa rhämono sävat ivät.”

7 Dä rhi snanbät toqortäqyia, “Qamorqa, urhi lu va qäsniä dä rhärhong däkt ngä rhäranas? Dä va agi muqunangi qia rhän iva qi sameng i qorhäs iva rhärhong däkt ngät täranas?”

8 Dä qa muvät toqortäqyia, “Ngänit lu mamär i varis aung gä nairas täm ngän. Inguna ama rhäqäp na rha ama ruvek diva rha rhän bä va rhat tualat nävät gu ngärhipki i rhi goar i, ‘Aingo di ma Kraisi!’ dä qosaqi ‘Ama qäväläm na aa mänmänäs saäm nga e glaqot.’ Mamär iva qale ngän det nasot a rha. 9 Ngakt bä nga sa ama ulaqi qia märanas pät ama ivärhap ama rhäqäp na apura ngäni nari iva ama inirqi qiat täranas pät amekni anga ivärhimek mänguräp ama

ruvek dä va qale ngänit len. Inguna qoki va rhärhong däkt diva irhong ngä rhän narhoer dap as pa ama tpäsini diva qaku ini ngä namän äkt.”

Ma Jisas Ka Qoar Iva Ama Ulaqi Qiat Dän Bä Va Rhi Sangäm Na Ngän Mavängam (21:12-19 / Mat 10:16-25 / Mak 13:9-13)

¹⁰ Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Dä ama ruvek näva amni ama ivärham diva rhat täranas na ama ulaqi sävät a ne dä ama muräktpäp diva ngät täranas sävät a ne. ¹¹ Dä va ama qängän ama mor ngät dä va ama ruvek tit näp mät ama qärhuqi vät apni ama ivärhap dä va ama räm maos maos ngät dän. Dä va ama ruvek tit len masirhat nävät ama rhäqäp nä irhong iva irhong ngät täranas. Dä va ama muqunän ama enges ngät pa ngät dän bät ama usäpki.”

¹² “Dap as nga narhoer vä rhärhong däkt angät kamäs dä va rhi sangar a ngän bä rhi sangäm na ngän mavängam. Va rhat tair na ngän ba ama mämairväm dä va rhat tu ngän ba ama tpäskiarharhäng dä va rhat tair na ngän da ama vitnarha rhi na ama tpäskinarha arhä saqong inguna nävät iomäkt i ngänät nanakt na ngo. ¹³ Rhom däkt diva ama släqyäs bä ba ngän ivakt iva ngäni sameng sävät a ngo.

¹⁴ “Sokt di as narhoer dä va ngän du angän snäng mamär iva qale qänäskänes ngän iva ngän dair särhäm mes toqor

mäniekt. ¹⁵ Inguna va ngu von ngän da ama enge dä ama mädräm ama mär ngät bä nga rhoqoräkt dä va qaku mamär vät angäna ikkäna iva rha rhän näva angän bäs sa angäna enge ura va rhi nänairas na ngät. ¹⁶ Bä qäqi va angän mamäkkäna dä angäna matpek dä angäna läktpek dä angän gärhae dä angäna ruavek diva rhi sangar a ngän bä va rhat tu ngän ba ama muräkt dä va rhi veng guavek nävät a ngän. ¹⁷ Ama ruvek moe va ama vu da arha ron mamär sävät a ngän inguna nävät iomäkt i ngänät nanakt na ngo. ¹⁸ Sokt diva qaku qäbäs na anga sägäk anga qäsega nävät angän bäs. ¹⁹ Nga ngänät mair ma ama qrot diva bä ba ngän na ama iar ama sok täm ngät.”

Ma Jisas Ka Märhamän Sävät Ma Jerusalem Iva Qäbäs Na Qi

²⁰ “Ngakt bä nga ngäni lu ama rhäqäp na rha ama ulaqimärharhärhäkt i rhi nging dä ma Jerusalem dä mamär iva ngänät dräm i sa qorhäs iva qäbäs na qi. ²¹ Bä nga rhoqoräkt dä mamär iva iarhakt kärarhae i qale rha e ma Judia di rhi ang masirhat pävit sävät ama dam dap kosaqi va iarhakt kärarhae i qale rha e ma Jerusalem di vuk sä rha nae dap pa iarhakt kärarhae i qale rha dalek nä ma Jerusalem di qale rhi namon sae. ²² Inguna rhom däkt ama qäväläm ba äm ngä rhän iva ma Ngämuqa

qä sangäm nä ma Jerusalem diva varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqoräkt. ²³ Va ama qrot mamär vät iangärhäkt ama qunäng ba ama evop kärarhani i ama sarem däm dä bä qosaqi bä iarhakt kärarhae i ama rhoes pät a rha. Inguna ama märänga ama mor qa va qa rhän bät ama Judaqäna arha ivärhäs moe bä va ma Ngämuqa aa uraqa diva arpus na qi sävät iarhakt ama ruvek. ²⁴ Arhani diva rhi rhodäkt mät ta na ulaqi arha sen. Dap arhani diva rhi sangar a rha säva ama tpäskiarharhäng ba apni ama ivärhap moe. Ama Jentailqäna va rhi naengmät nä ma Jerusalem näkt pa qale läm ba arhä muräkt bä dängdäng i ma Ngämuqa sa qa mu sa äkt iva qale läkt na arhä muräkt.”

Ma Ruqa Aa Emga Aa Mänmänäs
(21:25-28 / Mat 24:29-31 / Mak 13:24-27)

²⁵ “Va ama muqunän ngä rhän mät ama qunäga dä ama equngi näkt ama qaeng. Dap pa vät ama ivätki moe diva inirqi na ama ruvek dä va rhäqäp ta na ama tlenga nävät ama dädrin nage ama vaeng gärangätni i ngät täranas pä garäska. ²⁶ Bä va ama ruvek diva räträt pät a rha mät ama tlenga dä iomäkt ama qäväläm angärha ron i qale rha nani agini qärqäni va ini ngä rhän bät ama ivätki inguna va iarhongäkt kärqärhong i

qali lirhong mät ama leqäs kärqärhong i irhong angät krot diva sarhäktsarhäkt pät irhong. ²⁷ Mamär dä va rhi lu ma Ruqa aa Emga i qat dän ba ama eqoeqi sa ama qrot dä ama mor qa ama murhämeska. ²⁸ Bä nga rhärhong däkt irhong ngärhi nasäng iva irhong ngät täranas dä ngän dair bä va ngäni sek angän bäs inguna sa qorhäs iva rhi rhäqäs täm ngän.”

Ama Rhisu Nävät Ama Rhaunga
(21:29-33 / Mat 24:32-35 / Mak 13:28-31)

²⁹ Dä ma Jisas kä qoar na rha nä rhangät täkt ama enge na ama siqutki rhoqortäqyia, “Ngäni lu ama rhaunga näkt sävät angät ama ngämung moe. ³⁰ Ngakt bä vukpuk sa angärha vol bä ngäni lu rhoqoräkt dä sa ngänät dräm i ama qunängit nga e glaqot. ³¹ Di rhoqorne rhoqoräkt i ngakt bä va ngänät lu rhärhong däkt i irhong ngät täranas dä va ngänät dräm i ma Ngämuqa aa Muräktpäp di sa nga e glaqot.” ³² “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki iva rhit täkt ama qoengait diva qaku rhäksot nä it bä dängdäng i rhärhong däkt di sa irhong ngä märanas. ³³ Ama usäpki qi na ama ivätki diva qäbäs na em dap pa gua enge diva qaku qäbäs na ngät.”

Mamär Iva Ama Qarhap Ngän

³⁴ “Ngänit lu mamär i varis bok da angän snängaqa nage ama tmäski dä ama tnaktki dä ama qänäskänes masirhat sävät kärqärhongni nämäni rhangätäni ama iar i varis iaqäkt ama qunäga qä särmän na ngän masägos toqor ama seoqa qäarakni i qä särvät särha ama qaiuqa. ³⁵ Bä va iaqäkt ama qunäga qäarakni iva evär däm ngo vät a qa diva qa rhän bät ama ruvek moe qärarhani i rhat däqäm bät ama ivätki moe. ³⁶ Mamär iva ama qarhap ngän basägos dap pa ngäni nän iva ngän däqäne dä mamär i ngäni ingis nämät tärhong däkt kärqärhongni i sa qorhäs iva irhong ngä rhäranas dä qosaqi va ngäni nän iva mamär vät a ngän iva ngänät mair mamär dä ma Ruqa aa Emga aa saqong.”

³⁷ Vät ama qunäng nasot a ne dä ma Jisas kä su va ama ansäspämgi ama mor qi näkt ama säpbängang moe dä qat tet bä ama bängagi moe qiat tet pät a qa da ama Damgi na ama Olip at täväs. ³⁸ Näkt ama ruvek tat dän bät ama duququs moe mamär ivakt iva rhat nari qa va ama ansäspämgi ama mor qi.

22

Rha Märhamän Bät A Ne Iva Rhi Veng Ma Jisas
(22:1-2 / Mat 26:1-5 / Mak 14:1-2 / Jon 11:45-53)

¹ Sa ama tmäski na ama bretkäna qärangätäni i qaku anga yis päm ngät käraktäni i rhat tes ki i ma Pasova di sa qia e glaqot ² dä ama priskäna ama moräs na rha näkt sävät

ama Skraipkäna di rhit näm nani anga iska iva rhi sokot nä ma Jisas ma ama up inguna rhit len ama ruvek.

Ma Judas Va Qä Vodä Ma Jisas Ba Aa Ikkäna

(22:3-6 / Mat 26:14-16 / Mak 14:10-11)

³ Bä nasot dä ma Sämgä qa mon sämät ma Judas Iskariot käraktäni i qa nävät ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama mudäsaqongda. ⁴ Bä qa met bä sage ama priskäna ama moräs na rha dä ama narhoerta bä ama ulaqimärharhärhäkt näva ama ansäspämgi ama mor qi bä rha märhamän särhäm ne rhi na qa iva qä vodä ma Jisas bä ba rha rhoqor mäniekt. ⁵ Dä mär gem da dä rha rhares iva rhi von ga rha anga ligär. ⁶ Bä äkt i qa rhares näkt sa qät näm nani anga qäväläm gärqomni i qaku anga gulängi na anga ruvek ge ma Jisas dap pa qä vodäm ga bä ba rha.

Ma Jisas Ka Mäs Ma Pasova Angärha Tmäs Kä Na Aa Mudäsaqongda

(22:7-13 / Mat 26:17-25 / Mak 14:12-21 / Jon 13:21-30)

⁷ Sa ama qunäga qa män iva ama Judaqäna rha rhuqunän na ama tmäski na ama bretkäna qärangätäni i qaku anga yis päm ngät toqoräkt i rhit boda ama vodämes na ama sipsipkäna ama ngärhoes bä bä ma Pasova. ⁸ Bä äkt i ma Jisas ka rhäk nä ma Pita qä nä ma Jon i qä qoar na iom doqortäqyia, “In det bä ini rhäkmü na ama tmäs sävät

ma Pasova bä ba ut iva u äs ngät.”

⁹ Dä in snanbät toqortäqyia, “Nani a nge na un iva uni rhäkmu nä ngät koe?”

¹⁰ Dä qa muvät pät a iom doqortäqyia, “Nga va inät don sae ma Jerusalem dä va in dän bät ama ruqa i qät ta ama kainaqi na ama rigi. Va in det nasot a qa bä sävä iaqäkt ama vätka qärakni iva qa rhon sävä m ga. ¹¹ Dä va ini qoar na ama ngärhik nävä iaqäkt ama vätka rhoqortäqyia, ‘Qamorqa qä snanbät toqortäqyia, ngu lu ama qäväläm bä ba ama tmända äm ngä qoe nai iva ngu nä gu mudäsaqongda u äs ma Pasova angärha tmäs e?’ ¹² Dä va qä qur a en da ama mor äm ama vätka aa qäväläm dävonon qärqomni i sa rha rhäkmu na äm. Dä ini rhäkmu na ama tmäski e.”

¹³ In met bä in lu iarhongäkt moe i qoki rhoqor varhäm ma Jisas aa enge. Dä soknga in däkmü nä ma Pasova angärha tmäs.

Ma Jisas Ka Nasäng Nä Iomäkt Iva Rhat Täs Ma Engeska Aa Tmäski

(22:14-23 / Mat 26:26-29 / Mak 14:22-26 / 1 Ko 11:23-25)

¹⁴ Bä nga rhäkmmär na ama qäväläm iva rhat täs dä ma Jisas kä na aa ngangda rha met bä qale rha vät ama laiqa aa rhäkt. ¹⁵ Dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Nani a

ngo masirhat iva ngua äs takt täkt ama tmäski ma Pasova ngu na ngän narhoer näkt sa nasot dä va ngu rha ama märänga. ¹⁶ Va ngu qoar na ngän i saqi as kaku ngu namäs näp takt täkt ama tmäski bä dängdäng iva qia rhu at släqyige vät a nas pä ma Ngämuqa aa Muräktpä m.”

¹⁷ Nasot dä ma Jisas ka rha ama kap na ama wain näkt ka mes ama mär sage ma Ngämuqa dä qa qoar toqortäqyia, “Ngäni rha rhärhak bä ngänin bäñmät na ama wain bä ba ne. ¹⁸ Inguna nguat tamän särhäm ngän iva saqi as kaku ngu nanakt nävät ama wain angät gavam bä dängdäng bät iomäkt ama qäväläm gärqomni iva ma Ngämuqa aa Muräktpä m ngät dän.”

¹⁹ Näkt ka rha ama bret bä nga nasot i qa mes ama mär dä qa vonamät na qa näkt ka von da näkt kä qoar toqortäqyia, “Rhangät täkt di gu släqyige qärqigeni i ngut bodäm ige iva bä ba ngän. Mamär iva ngän dualat toqor täkt ivakt iva ngän du angän snäng sävät a ngo.”*

²⁰ Näkt nga rha mäs bä rhäksot dä qosaqi qa rha ama kap na ama wain dä qa qoar toqortäqyia, “Rhak täkt ama kap kärakni i rhit prit na qa iva bä ba ngän di sa qat tuqunän bät ama rharesbane

* **22:19** qärqigeni i ngut bodäm ige iva bä ba ngän. Mamär iva ngän dualat toqor täkt ivakt iva ngän du angän snäng sävät a ngo. Ma Luk ka sä m dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha sä m ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm bä sävät ama qängärini ma 20 moe di arhani nävät a rha di sa qaku rha sä m irhong sae.

qärangätni i sa gu biaska qa sâmaengäkki na ngät. ²¹ Dap sa iaqäkt kärak iva qä vodäm ngo di sa qale qa rhe gem ngo vät ama laiqa aa rhäkt. ²² Ma Ruqa aa Emga diva qä ñäp toqor varhäm ma Ngämuqa aa snängaqa sokt diva avuqi mamär ge iaqäkt kärak iva qä vodäm ga.”

²³ Dä rhi nasäng i rhi snanbät sä mänguräp mä ne i auge iaqäkt iva qa rhualat toqoräkt.

Auge Di Ama Vit Na Qa Mamär

(18:1-6 / Mak 9:33-37 / Luk 9:46-48 / Luk 22:24-27)

²⁴ Dä qosaqi ama en-girhong ngä märanas mänguräp mä rha i auge nävät a rha di ama vit na qa mamär.

²⁵ Dä ma Jisas kä qoaräs na rha rhoqortäqyia, “Ama Jentailqäna arha vitnarha di qoki rhat turäkt täm da masirhat bä arha moräsna rha qararhani i rhat sangar a rha na ama muräkt ama qrot ngät daver mä rha di rhat tes nas i ama ruvek kärarhani i rhat dräm dat tatnä rha ama ruvek. ²⁶ Dap aingän diva qale ngän natmualat toqoräkt. Dap kinak iaqäkt kärak i ama moräs na qa mamär mänguräp mä ngän di vadi va qa rhoqor ama rhoemga dap kärakni iva ama narhoerqa na qa diva qa rhoqor ama latka qarakni i qale qa va akni aa rem. ²⁷ Ngu lu auge di ama moräs na qa mamär nävät taerhiom? Nga qarakni i qat muqun bät ama

laiqa aa rhäkt ura ama latka qarakni i qät boda ama tmäs sävät ama laiqa? Iaqaqt kärak i ama moräs na qa mamär di qarak i qat muqun bät ama laiqa aa rhäkt. Sokt di aingo i ngua e mänguräp mä ngän di ngo rhoqor ama latka qarakni i qale qa va akni aa rem.

²⁸ “Aingän di qararhae na ngän i ngänät mair irhäm ngo da ama siqutsiqut angärha ron. ²⁹ Ngut bon ngän dä ama Muräktpä m gosaqi rhoqor gu mamäk i sa qa von ngo rha ama Muräktpä m ³⁰ ivakt iva ngän däs dä ngäni nakt pä t gu laiqa vä gu Muräktpä m bä va ngän duqun mät ama vitnarha arhä mämugunimek bä va ngän duräkt ba ama ngärhäqyisem da udom na ama enivirhong nae ma Israel.

Ma Jisas Ka Qoar I Ma Pita Diva Qä Rhäqyas Na Qa

(22:31-34 / Mat 26:30-35 / Mak 14:26-31 / Jon 13:36-38)

³¹ “Saimon, Saimon, ma Sämga sa qa nän da ama rhares iva qä siqut nä gi qatnanakt iva bok däm ngät. ³² Sokt di sa ngua nän sävät a nge iva qale bok dä gi qatnanakt. Näkt nga rhoqoräkt iva evär däm nge sagem ngo dä va ngi sämaqrot nä gia ruavek ama mudäsaqongda.”

³³ Di nak ka muvät pä t a qa rhoqortäqyia, “Gua Engeska, ngua rhäkmu na nas iva ngu na nge säva ama tpäskiarharhäng bä sämät ama tñäpki.”

³⁴ Dä ma Jisas ka movät toqortäqyia, "Pita, nguat tamän särhäm nge iva as kaku ama duraktka qä nanok mamär vät tak täkt ama qunäga dap as pa narhoer dä va ngi rhäqyas na ngo madäpguamek."

Ama Enge Sävat Ma Jisas Di Mamär Iva Ngä Rhu Angät Släqyige Vät A Nas

³⁵ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Nga rhoqoräkt i ngua rhäk na ngän iva ngäni sameng sävat ma Ngämuqa aa Muräktpä m näkt pa qaku ngän nata anga rhae iva nanokt anga ligär ura anga sägän ura anga sandal. Dä mänia, nga ngänit läk nani guani?"

Dä rha movät toqortäqyia, "Qaku."

³⁶ Dä qä goar na rha rhoqortäqyia, "Dap täkt di ngakt bä gi nga rhaeqa iva nanokt anga ligär dä va ngi rha qa dä qosaqi ngi rha ama sägänaqa dap ngakt bä nga qaku gi nga ulaqi arha singi dä ngi vodä gi nga boiqi anga uiu qi nani anga ligär bä va ngi vodäm bät anga singi. ³⁷ Inguna ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia, 'Sa rha lu qa sämäni ama ruvek kärarhani i ama vu rha' bä va ngu goar na ngän i rhangät täkt ama enge diva ngä rhu angät släqyige vät a ngo. Bä ngätki,

agi a enge qärangätni i sa rha säm a ngät iva sävat a ngo diva ngä rhu angät släqyige vät a nas."

³⁸ Dä ama mudäsaqongda rhi goar toqortäqyia, "Aurha Engeska, as ngi lu ama ulaqi arha senem ama unbem dä erhem i."

Dä qa movät toqortäqyia, "Sa qule läkt."

Ma Jisas Ka Nän Da Ama Damgi Na Ama Olip

(22:39-46 / Mat 26:36-46 / Mak 14:32-42)

³⁹ Ma Jisas ka met säda ama Damgi na ama Olip at täväs toqor vasägos dä aa mudäsaqongda rha met nasot a qa. ⁴⁰ Bä nga rha män e vät iosäkt ama ivärhäs dä qä goar na rha rhoqortäqyia, "Mamär iva ngäni nän sage ma Ngämuqa iva qale ngän namon sämät ama siqut-siqut."

⁴¹ Dä qa met sa rhämuk sa gläius maqälak na rha dä qa an da aa quum sä nas näkt kä nän doqortäqyia, ⁴² "Mam, ngakt bä nga nani a nge dä va ngi rha rhak täkt ama kap na ama märänga nävät a ngo. Sokt di qoki qaku varhäm gu snängaqa dap kinak pa varhäm gi snängaqa."

⁴³ Ama ensel na rhävuk pä s däm ga gem ga bä qa sämaqrot na qa. ⁴⁴ Qa nari ama märänga ama mor qa dä qä nän mä ama qrot bä aa rega di qa rhoqor ama

† 22:44 Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap ama qängärirhom ma 33 dä ma 34 di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm irhom sae.

mädäqap na ama biaska i arharpus na ap sävät ivät.†

⁴⁵ Bä nga qa märanas nasot aa nän dä evär däm ga samuk sage aa mudäsaqongda bä qa män bät a rha i rhi mänatäm i eqokt ta nage ama märänga ama mor qa. ⁴⁶ Dä qä snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngäni mänatäm? Mamär iva ngän däranas bä ngäni nän sage ma Ngämuqa iva qale ngän namon sämät ama siqutsiqut.”

Rha Sangar Ma Jisas

(22:47-53 / Mat 26:47-56 / Mak 14:43-52 / Jon 18:1-12)

⁴⁷ Bä as nga rhoqoräkt i ma Jisas kat tamän dä ama gulängi na ama ruvek ta män bä akni ama ruqa qarakni i qa nävät ama ngärhäqyisem da udiom na rha qarak i rhat tes ka i ma Judas kä rhoer nanokt ta. Bä qa met sävät ma Jisas ivakt iva qä vop pa aa sdäm.

⁴⁸ Di nak ma Jisas ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Judas, nga va ngi vodä ma Ruqa aa Emga rhoqoräkt i ngi vop pa aa sdäm?”

⁴⁹ Bä nga ma Jisas aa mudäsaqongda rha lu iangärhäkt ama lat kärangätni iva ngä rhäranas dä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Aurha Engeska, nga va urhi rhap pät a rha na aurha ulaqi arha sen?” ⁵⁰ Dä akni nävät a rha qa rhäp akni ama pris ama vit na qa aa latka i qa rhodäkt sa aa sdämgi ama märmär qi.

⁵¹ Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Qule läkt! Saqi as kale guaäm ngä namäranas

toqor täkt.” Näkt ka rhäk pät kärak aa sdämgi bä qa mumäräs pät a qa.

⁵² Dä ma Jisas kä qoar na ama priskäna ama moräs na rha dä ama narhoerta bä ba ama ulaqimärharhärhäkt näva ama ansäspämgi ama mor qi näkt sävät ama morta iarhakt kärarhae i sa rha moe rha män nani a qa rhoqortäqyia, “Nak nga ama suaqa na ngo bä äkt i sa ngän män sävät a ngo sa ama ulaqi arha sen dä ama edäm?” ⁵³ Vasägos dä qale ngo ngu na ngän ba ama ansäspämgi ama mor qi sokt di qaku ngän sangar a ngo. Dap tom däkt di angän gäväläm gärqomni i sa rhäkmamär na äm iva ama bängagi qiat turäkt.”

Ma Pita Qa Rhäqyas Nä Ma Jisas

(22:55-62 / Mat 26:69-75 / Mak 14:66-72 / Jon 18:15-18, 25-27)

⁵⁴ Rha sangar ma Jisas näkt ta ang sä qa säva ama pris ama vit na qa aa vätki dap ma Pita di qät päsaais täm ga. ⁵⁵ Näkt nga rhoqoräkt i rha ek ta ama mudäbäs mät ama släqyäs pä qa vätki arha ivärhäm dä sa rha muqun bä ma Pita di qa muqun gem da. ⁵⁶ Dä ama latki qia lu qa da ama rhäptäpka nämät ama mudam i qat muqun e. Dä qit täkmareo vät kärak näkt ki qoar toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di ma qale qa ge ma Jisas.”

⁵⁷ Sokt di ma Pita qa rhäqyas i qä qoar toqortäqyia,

“Rhaktni, qaku nguat dräm iaqäkt.”

⁵⁸ Näkt kale maqälak dä akni qa lu qa dä qä qoar toqortäqyia, “Ainge, di qosaqi ak na nge nävät a rha.”

Dä ma Pita qa movät toqortäqyia, “Rhakni, qaku rhäm ngo.”

⁵⁹ Mamär nasot i rhoqor qre i ama aua dä saqi as akni qa märhamän maräkt sävät ma Pita rhoqortäqyia, “Nak ngätki mamär! Rhak täkt ama ruqa di ma qale qa qä nä ma Jisas inguna qosaqi qa di ama Galiliqa.”

⁶⁰ Dä ma Pita qa movät toqortäqyia, “Rhakni, sa qaku nguat dräm i ngiat tamän bät agiqa iaqäkt.” Näkt pät iomäkt ama qäväläm maräkt i qat tamän dä ama duraktka qa nok.

⁶¹ Dä ma Engeska qa rhong bät a nas bä qa näm maräkt sävät ma Pita. Dä vuk pät ma Pita na ama enge qarängättni i sa ma Engeska qa märhamän särhäm ga na ngät toqortäqyia, “Va as kaku ama duraktka qä nanok mamär dap pa ngi rhäqyas na ngo madäpquamek i qaku ngiat dräm a ngo.” ⁶² Dä vuk sä qa sä dalek bä qät nok i airäs ka masirhat.

Ama Ulaqimärharhärhäkt Tat Tumä Ma Jisas

⁶³ Ama ruvek kärarhani i rhat sangar ma Jisas di rhat tuma qa dä rhi arhäktgyäm sä qa. ⁶⁴ Bä qosaqi rha qop mät aa saqong näkt ti qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngi qoar na ut i auge qa an mä nge!”

⁶⁵ Näkt ta slava nä ma Jisas na angättni ama rhäqäp na ngät ama enge ama vu ngät.

Ma Jisas Ka Mair Dä Ma Pailat Kä Nä Ma Herot In Saqong

(22:66-71 / Mat 26:57-68 / Mak 14:53-65 / Jon 18:12-14, 19-24)

⁶⁶ Bä nga qunäga dä ama guläñgi na ama narhoerta bä ba ama ruvek i ama priskäna ama moräs na rha dä ama Skraipkäna di sa västämne na rha näkt ta rha ma Jisas iva qa rhair da arhä saqong. ⁶⁷ Dä rhi qoar toqortäqyia, “Ngakt bä ma Kraiss na nge dä va ngi qoar na ut i ngätki rhoqoräkt.”

Dä ma Jisas ka movät toqortäqyia, “Ngakt bä ngu qoar na ngän doqoräkt dä va qaku ngän namat maengäkt nämät ngo. ⁶⁸ Dap ngakt bä ngu snanbät sä ngän sävät a nas dä va qaku mamär iva ngän namuvät. ⁶⁹ Dap pa mänasäng narhäkt bä rhävit di ma Ruqa aa Emga diva qat muqun dä ma Ngämuqa aa märmär iaqäkt kärak i ama qrot moe angät tarebäm.”

⁷⁰ Dä soknga rha moe rha snanbät toqortäqyia, “Bä nak nga ma Ngämuqa aa emga na nge?”

Dä qa movät toqortäqyia, “Sa ngän damän doqoräkt.”

⁷¹ Dä rhi qoar toqortäqyia, “Saqi as pa nani a ut na agung anga enge säng aa rhäng doqor mäniekt? Nak sa ut nari mamär na ama enge nämät aa vämgi maräkt.”

23

*Rha Mair Nā Ma Jisas Dā
Ma Pailat Aa Saqong*

(23:1-2 / Mat 27:1-2 / Mak
15:1 / Jon 18:28-32)

(23:3-5 / Mat 27:11-14 /
Mak 15:2-5 / Jon 18:33-38)

¹ Dā soknga iaqyākt ama gulāngi na ama narhoerta di rha moe rha māranas bā rha artām sā qa sage ma Pailat. ² Dā rhi nasāng iva rhit tāksārham ga bā rhi qoar toqortāqyia, “Sa ut lu i rhak tākt ama ruqa di sa qā rhartām sa aurha ruvek sāmāt ama vuirhong. Dā qat tair sārha ama ruvek iva qale rhit boda ama takes bā bā ma Sisar dā qat tes nas i qa di ma Kraisdā ama vitnaqa na qa.”

³ Dā ma Pailat ka snanbāt sā qa rhoqortāqyia, “Nga ainge di ama Judaqāna arha vitnaqa na nge?”

Dā ma Jisas ka muvāt toqortāqyia, “Sa ngia mārhamān doqorākt.”

⁴ Dā ma Pailat ka mārhamān sārha ama priskāna ama morās na rha rhi na ama gulāngi nā qa ruvek toqortāqyia, “Qop kaku ngua mārhamān bāt guani vāt tārhak ama ruqa.”

⁵ Sokt di rha vono bā rha mārhamān ma ama qrot toqortāqyia, “Nak kat tuinirqi na ama ruvek na aa rhisu e ma Judia moe. Qa nasāng nae ma Galili nākt ka met nae bā inamuk bā ākt bā sarhe.”

*Ma Jisas Ka Mair Dā Ma
Herot Aa Saqong*

⁶ Bā nga ma Pailat ka nari rhoqor tākt dā qā snanbāt ivar iaqākt ama ruqa di

ama Galiliqa. ⁷ Bā nga ma Pailat ka rām doqorākt i ma Jisas di qale qa vā ma Herot Antipas aa rem dā qa rhāk na qa sage ma Herot inguna vāt iangārhäkt ama qunāng di sāvāt ma Herot e ma Jerusalem.

⁸ Bā nga ma Herot ka lu ma Jisas dā mār gem ga masirhat inguna mudu qat namu mauiu iva qā lu qa. Bā nga qa nari sāvāt ma Jisas dā nani a qa iva qā lu qa i qa rhualat na anga nañis ngāt ama lat toqor ma.

⁹ Dā ma Herot ka snanbāt sā qa na ama rhāqāp ama snanbāt sokt di qop ma Jisas kaku qa muvāt pāt a qa na anga qāvālām. ¹⁰ Dā ama priskāna ama morās na rha nākt sāvāt ama Skraipkāna di rhat mair e bā rhit kutmāt na qa na ama enge ama qrot ngāt.

¹¹ Bā ma Herot kā na aa ulaqimārharhārhäkt di rhi slava na qa mamār dā rhat tuma qa nākt mamār dā rha monmāt pāt a qa na ama mār qi mamār ama boiqi ama uiu qi nākt saqi sa rha rhāk na qa sage ma Pailat. ¹² Vāt iaqākt ama qunāga dā ma Herot kā nā ma Pailat di ina ruaiom na ne mamār dap as mudu di ina iqiom na ne.

*Ma Pailat Ka Rhākne Iva
Rhi Edāmsās Pāt Ma Jisas*

(23:13-25 / Mat 27:15-23 /
Mak 15:6-15 / Jon 18:39-40)

(23:25 / Mat 27:24-26 / Mak
15:15 / Jon 19:1-16)

¹³ Ma Pailat ka mes ama priskāna ama morās na rha

dä ama tpäskinarha näkt ama ruvek ¹⁴ bä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Sa ngän män sä rhak ama ruqa gem ngo näkt ngäni qoar i qat tuinirqi na ama ruvek. Sökt di nga ngua snanbät sä qa da angän saqong dä qaku ngua män bät guani qärqäni i ini ngärhi sameng i ngätki na angäna rhäksärhäm sävät a qa. ¹⁵ Bä qosaqi ma Herot di qaku qa män bät guani vät a qa dä soknga qa evär däm ga sagem ut. Bä ngänät lu mamär i qaku qa mualat nä guani qärqäni iva ini ngärhi rha qa sämät ama tñäpki. ¹⁶ Bä va ma ngo i ngu vodäm ga bä va rhi vuspus ka näkt ngu rhäväkt sä qa.” ¹⁷*

¹⁸ Di nak kä guläñgi moe qia nästäm dävk toqortäqyia, “Sa ngän det sä iaqäkt ama ruqa nae sämät ama tñäpki. Dap pa ngi rhäväkt sä ma Barabas sagem ut!” ¹⁹ Ma Barabas di sa rha mu qa va ama tpäskiarharhäng nävät ama inirqi qäarakni i sa qia märanas e ma Jerusalem näkt kosaqi nguna qa veng ama ruqa rhoqoräkt.

²⁰ Ma Pailat ka siqut ka mon bät ama ruvek arhä rhut i nani a qa iva qä rhäväkt sä ma Jisas. ²¹ Sökt di qop tit nästäm doqortäqyia, “Ngi edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa! Ngi edämsäs pät a qa!”

²² Näkt sa nga rhoqoräkt iva madäpguamek dä qä snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Va vät agiqa? Sa qa mualat na agi a lat anga vu ngät? Qop kaku ngua män bät guani säng aa rhäng iva qa rhet sämät ama tñäpki vät ini angät tpäs. Bä ma ngo iva ngu vodäm ga ivakt iva rhi vuspus ka näkt pa ngu rhäväkt sä qa.”

²³ Sökt di qop tit näs tävk masirhat iva qoki qä edämsäs pät a qa bä dängdäng i arha enge ngä mäqäne dä mamär nä ma Pailat. ²⁴ Dä ma Pailat ka mu aa snäng iva qa rhet parhäm arhä snängaqa iva rhi edämsäs pät ma Jisas. ²⁵ Dä qa rhäväkt sä ma Barabas kärakni i sa mudu rha rhon na qa säva ama tpäskiarharhäng inguna nävät ama inirqi qäarakni i sa qia märanas bä qa veng amä ruqa e ma Jerusalem. Iaqaqt ama ruqa di qarak i sa rha nän däm ga dap ka vodä ma Jisas parhäm arhä snängaqa sämät ama tñäpki.

*Rha Edämsäs Pät Ma Jisas
Mäni Ama Sämänanamuqa
(23:26-43 / Mat 27:32-44 /
Mak 15:21-32 / Jon 19:16-27)*

²⁶ Bä nga rhoqoräkt i rhat tet sä qa dä rha sangar ma Saimon gäarakni i qa näva ama värhäm ama mor äm ma Sairini qarak i mai qat tet parhäm aa iska iva sae ma Jerusalem. Rha sangar a qa bä rha mu ama

* **23:17** Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. ‘Inguna arhä muräkt di ngät tamän iva qa rhuisiska vät anga ruqa sagem da vät iangärhäkt ama tmäski at kunäng.’

sämānanamuqa da aa lang näkt pa qät ta qa nasot ma Jisas.

27 Ama ruvek masirhat tat tet nasot a qa rhi na ama evop i rhit nok mät arha iräski sä qa. 28 Dä ma Jisas ka rhong bät a nas dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Evop nae ma Jerusalem, gale ngänit nok sä ngo dap kinak pa ngänit nok sä nas dä sa angän oes. 29 Inguna ama qäväläm nga e iva äm ngä rhän iva ngäni qoar toqortäqyia, ‘Ama märmärgem sage ama evop ama rhängaräs ta qärrahani i qaku rhit sa ama rhoes bä sävät iarhakt kārarahae i qaku rhit bon ama rhoes ti mem!’ 30 Vät iomäkt ama qäväläm dä va rha rhamän sävät ama dam doqortäqyia, ‘Arpus na ngän bät urha rhäng’ dap pa rhi qoar na ama dabap toqortäqyia, ‘Ngäni ngaip ut!’ 31 Ngakt bä rhat tualat nä rhärhong däkt sävät ama ngämuga qarakni i ama iar qa di nak pa rha rhualat nä irhong masirhat mamär sävät kārak ama ngämuga i ama qek däm ga.”

32 Ama udiom ama ruiom ama vu iom di qosaqi rha met sä iom ivakt iva rhi veng iom in nä ma Jisas. 33 Bä nga rhat tet bä sävät iosäkt ama ivärhäs kärqosni i rhat tes äs i ama rhomga aa uväski dä rha edämsäs pät a qa e näkt sävät

kärqiom ga vuiom i ak sädä ma Jisas aa märmär dap akni säda aa sael.

34 Dä ma Jisas kä qoar toqortäqyia, “Mam, ngi qyiradeng ba rha inguna qaku qunäga vät a rha sä iangärhäkt ama lat kārangät i rhat tualat na ngät.”† Dä ama ulaqimärharhärhäkt ta matmät na aa boi ba ne na ama serhäm gārangätni i serhäm da nani a ngät.

35 Ama ruvek di rhat mair bä rhat lu rhoqoräkt bä ama Judaqäna arhä narhoerta di rhat tuma qa. Dä rhi qoar toqortäqyia, “Qa mumaiar na arhani dap padi va qa rhu-maiar nas kre i ngätki i qa di ma Krai nage ma Ngämuqa qarakni i ma Ngämuqa qa ar-meng däm ga.”

36 Bä qosaqi ama ulaqimärharhärhär ta met pävit bä sagem ga dä rha muma qa i rha von ga rha arhä wain ama valak mät ki 37 näkt ti qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngakt bä ama Judaqäna arha vitnaqa na nge dä sa ngia rhumaiar nas.”

38 Bä qosaqi rha mu ama enge qārangätni i sa rha säm a ngät daver mä qa qārangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Rhak täkt di ama Judaqäna arha vitnaqa.”

39 Akni nävät kärqiomni ama vuiom i inät nar di qa slava nä ma Jisas na ama enge ama vu ngät i

† 23:34 Dä ma Jisas kä qoar toqortäqyia, “Mam, ngi qyiradeng ba rha inguna qaku qunäga vät a rha sä iangärhäkt ama lat kārangät i rhat tualat na ngät.” Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

qa märhamän särhäm ga rhoqortäqyia, “Nak nga qaku ma Krai na nge? Dä ngia rhumaiar nas dä ngia rhu-maiar un!”

⁴⁰ Di nak akni ama vuqa qa rhäkne vät kärak na ama enge ama qrot ngät toqortäqyia, “Nak nga qaku ngit kutdrir sävät ma Ngämuqa rhoqor täkt i ut moe ut ta ama rhäksärhäm bä rha sangäm na ut? ⁴¹ Aiun di mamär na un däkt inguna unit ta ama ruanini vät auna lat ama vu ngät. Dap taerhak täkt ama ruqa di qaku qa mualat na anga lat anga vu ngät.” ⁴² Dä qä qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Jisas, ngakt bä nga ngi nasäng iva ngiat turäkt pä gi muräktpä m dä mamär iva ngia rhu gi snäng sävät a ngo.”

⁴³ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm nge na ama engätki i rhäqyerhäkt diva qale nge ngi na ngo va ama ivärhä na ama märmärgem.”

Ma Jisas Aa Tñäpki

(23:44-49 / Mat 27:45-56 / Mak 15:33-41 / Jon 19:28-30)

⁴⁴ Bä nga nani äkt i mäniqunäng dä ama bängangit ngä män bät ama ivätki moe bä qale rhoqoräkt bä dängdäng bät ama däpguarhong säpbängang ⁴⁵ inguna qaku ama qunäga qat nañäm. Dä ama boiqi ama mor qi qäarakni i qiat nar va ama ansäspämgi ama mor qi di qyiret mät ki näda at täväs bä samäk bä ama qävälam ama unbam. ⁴⁶ Dä

ma Jisas ka näs masirhat toqortäqyia, “Mam, nguat tu gu qloqaqa vä ngia rhäkt.” Bä nga qa märhamän doqor täkt näkt sa qa ñäp.

⁴⁷ Bä nga ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt ka lu iangärhäkt ama lat moekt dä qa ansäs sage ma Ngämuqa rhoqortäqyia, “Ngätki mamär i rhak täkt di ama räkt ka ama ruqa dä ma Ngämuqa aa saqong.”

⁴⁸ Bä nga ama ruvek moe iarhakt kärarhae i västämne na rha ivakt iva rhi lu di nga rha lu iangärhäkt ama lat sävät ma Jisas dä vräs na rha säva arha vät dap ti nän arhä brärhap mät ama iräski. ⁴⁹ Dap iarhakt moe qäarakni i rhat dräm ma Jisas näkt sävät ama evop kärarhani i sa rha väs aa rhäng nae ma Galili di as tat mair tämuk gläius bä rhat lu rhangät täkt ama lat.

Ma Josep Ka Mas Nä Ma Jisas Aa Släqyige Mät Ama Näpka Aa Liqi

(23:50-56 / Mat 27:57-61 / Mak 15:42-47 / Jon 19:38-42)

⁵⁰ Qale akni ama ruqa e qäarakni i rhat tes ka i ma Josep kärak i qa nämät ama värhäm ma Arimatea näkt ka nämäni ama gulängi na ama narhoerta mamär ma Sanedrin. Qa di ama mär qa ama ruqa dä ama räktka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong ⁵¹ bä qaku qät tares pät iaqäkt ama snängaqa bä iangärhäkt ama lat kärangätni i sa rha mualat na ngät sä ma Jisas. Näkt kosaqi qale qa nani ma

Ngämuqa aa Muräktpä m iva ngä rhän.

⁵² Qa met bä sage ma Pailat dä qa nän ga rhä ma Jisas aa släqyige. ⁵³ Nasot dä qa rha ama släqyige samäk nämäni ama sämānanamuqa näkt ka ong bät ige na ama uiu qi ama boiqi ama ingas ki. Näkt ka mu ige mät ama ñäpka aa liqi qäraktni i sa rha rhap ma qi mäni ama qäsävit kärakt i as kaku rha mu anga ñäpka aa släqyige mät ki. ⁵⁴ Rhoqoräkt di vät ama qunäga na ama rhäkmunanaska bä sa qorhäs iva ama Sabat kä nasäng.

⁵⁵ Ama evop kärarhani i rhi nä ma Jisas ta met nae ma Galili di rha met nasot ma Josep bä rha lu ama ñäpka aa liqi näkt ta lu i qa mas na ama släqyige rhoqoräkt. ⁵⁶ Dä soknga evär däm da bä säva arha vät dä rha rhäkmu na arhong gärqärhongni i ama mär irhong angät tamaska iva sävät ama släqyige. Näkt mae vät a rha vät ama Sabat toqor varhäm ama Muräkt i ngät tamän.

24

*Ma Jisas Ka Märanas Nämät
Ama Tñäpki*

(24:1-12 / Mat 28:1-10 /
Mak 16:1-8 / Jon 20:1-9)

¹ Näkt duququ vät ama narhoerqa ama qunäga säng ama tadenas toqoräkt i qorhäs iva irige sa ama qunäga dä ama evop ta rha iarhongäkt kärqärhong i sa rha rhäkmu nä irhong i ama mär irhong angät tamaska näkt ta met sä irhong iva

sämät ama liqi qäraktni i sa rha mas nä ma Jisas mät ki. ² Dä rha män bät ama dulige qärqigeni i sa aung ga egaeng ige nämät ka liqi qärqige i manaiä dä sa rha väsdät nä ige mät ki ³ näkt nga rhoqoräkt i rha mon savuk sämät ka liqi dä qaku rha män bät ma Engeska ma Jisas aa släqyige.

⁴ Bä nga rhoqoräkt i rhat tu arhä snäng masirhat sävät tom däkt ama qäväläm dä väs da ama ruiom masägos bä inät mair e gem da näkt ain boi di qaliqalae vät a ngät bä ngi qoar qre bañämbañäm mät ama iauska. ⁵ Dä qa evop ta an da arhä väs samäk sävät ivät mät ama tlena dä nak kä gamuiom ini qoar na rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngänit ñäm nani ama ngätdäqämga mänguräp ama ñäpta? ⁶ Qa di qaku a qa rhe. Nak sa qa märanas! Nga qunäga vät a ngän sa aa enge iangärhäkt kärangät i qa märhamän särhäm ngän na ngät toqoräkt i as kale qa gem ngän e ma Galili?” Qat tamän doqortäqyia, ⁷ “Ma Ruqa aa Emga diva rhi vodäm ga säva ama vu rha ama ruvek arhä rhäkt bä va rhi edämsäs pät a qa näkt pa nasot ama dävau ng na qa ama qunäga dä va saqi qa rhäranas nämät ama tñäpki.” ⁸ Dä soknga vuk pät a rha na aa enge.

⁹ Bä nga evär däm da nämät ama liqi dä rha sameng sävät tärhong däkt moekt bä ba ama ngärhäqyisem da sägäk na rha ma Jisas aa mudäsaqongda

näkt sävät arhani ama ruvek moe. ¹⁰ Iarhakt moekt ama evop kärarhae i rha sameng nä rhom dakt bä ba ama ngangda rhi na arhani ama ruvek di ma Maria näva ama värhäm ama gaini na äm ma Makdala näkt ma Joana näkt ma Maria ma Jems aa nanäk näkt sävät arhani kärarhani i rhi na rha. ¹¹ Sukt di qop kaku rhat nanakt na ama evop inguna ama evop arha enge bä ba rha di gem da di ngäkt kre i ama enge mavängam.

¹² Sukt di qoki as ma Pita di qa märanas bä qa ang masirhat sämät ama ñäpka aa liqi bä qa angär sämät ka liqi dä qa lu ama boiqi i qali qi rhämuk sä nas dä saqi evär däm ga dap kat tu aa snäng sävät iangärhäkt ama lat kärangätni i sa ngä märanas toqoräkt.

Ama Tmerhäs Sae Ma Emeus

(24:13-35/Mak 16:12-13)

¹³ Dap toqoräkt pät iaqäkt ama qunäga di aiomni ama rhisuiom nävät a rha di in det sämät aomni ama värhäm gärqomni i rhat tes äm i ma Emeus näkt iomäkt ama värhäm di ngäkt kre ama ngärhäqyisem na ama kilomitaqäna nae ma Jerusalem sae sämät äm.

¹⁴ In det dä in damän särhäm ne sävät iarhongäkt moekt kärqärhong i sa irhong ngä märanas e ma Jerusalem.

¹⁵ Bä nga rhoqoräkt i in damän särhäm ne dap ini veng ne sä iarhongäkt dä ma Jisas maräkt ka met pävit bä qat tet kä na iom ¹⁶ sukt di sa

rha väs na ama bängagi mät ain saqong bä qaku in dräm a qa.

¹⁷ Dä qa snanbät sä iom doqortäqyia, “In det dap ini veng ne sa agiqa?”

Dä in mair dap mänadin däm iom dap inät nañäm na ama iräski. ¹⁸ Dä akni nävät a iom gäarakni i rhat tes ka i ma Kliopas kä snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nak kop nga ainge di sukt nge ama nañiska na nge sae ma Jerusalem bä äkt i qaku ngiat dräm nä iarhongäkt kärqärhong i sa irhong ngä märanas bät tangät täkt ama qunäng?”

¹⁹ Dä ma Jisas ka snanbät toqortäqyia, “Agirhong iarhongäkt?”

Dä in muvät toqortäqyia, “Sävät ma Jisas nae ma Nasaret. Qa di ma Ngämuqa aa vämginaqa näkt täqäp ka na ama qrot säda aa enge angärha ron bä säda aa lat angärha ron dä ma Ngämuqa aa saqong dä säda ama ruvek moe arhä saqong. ²⁰ Ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama narhoerta rha vodäm ga ivakt iva rhi sangäm na qa sämät ama tñäpki bä rha edämsäs pät a qa ²¹ sukt di ut tu ut snäng i qa di nak kärak iaqäkt iva qä rhäksasot ma Israel. Sukt di nga rhoqoräkt i iarhongäkt ngä märanas bä sarhäkt di sa ama dävauing na qa ama qunäga rhak täkt.

²² “Näkt aomni sae sävät tangät täkt angärha rhäng gärqomni i qräk mät ut nävät a äm di nga aurha evop ta

rhâqasâp mai vät duququs iva sâmt ama liqi ²³ bā nga qaku rha män bät aa släqyige dā rha män bā rha qoar na ut i sa rha lu ama nāmñāngi sāvāt ama enseliom bā ama enseliom in goar i ama ngät dāqām ga. ²⁴ Dā soknga arhani aurha ruavek ta met bā sâmt ka liqi dā rha lu iarhongäkt moekt i rhoqor varhām ama evop arha enge qārängät ni i sa rha märhamän bät a ngät sokt di qaku rha lu ma Jisas aa släqyige e.”

²⁵ Dā qa qoar na iom doqortäqyia, “Nak ama dādānda na ngän dā qaku ngänit lir ngänät nanakt na ama enge nage ma Ngämuqa aa vāmginarha. ²⁶ Gusna i ma Kraisa diva as ka er qā rha rhārhong dākt angät märānga näkt sa nasot dā va qa rhon sāda ama usāpki arha ron bā qā rha ama murhāmeska nage ma Ngämuqa?” ²⁷ Dā ma Jisas kät tävāksās bā ba iom na ama enge sāvāt a nas kārängät ni i mudu ma Moses bā sāvāt ma Ngämuqa aa vāmginarha moe rha sām a ngät.

²⁸ Bā nga rhat tet bā sa glaqot nä iomäkt ama värhām gārqomni i rhat tet iva sae dā ma Jisas di qop kat tet iva qa rhat nä iomäkt ama värhām. ²⁹ Dā soknga init san-gar na qa i ini qoarās na qa rhoqortäqyia, “Qale nge gem un i sa qaku anga mor qa anga qunāga dap sa qorhās iva bāngagi.” Dā qa met iva qale qa gem iom.

³⁰ Bā nga qa muqun bät

ama laiqa aa rhäkt kā na iom dā qa rha ama bret bā qa mes pät ama modämne näkt ka von mät ka näkt ka von iom. ³¹ Dā qunāga mät in saqong bā in rām a qa dā soknga qābās na qa nādā in saqong. ³² Dā ini snanbät sagem ne rhoqortäqyia, “Nga rhäqyerhäkt di nak kaku ngiat nari ama märmärgem dā gia ron barhām ama iska rhoqoräkt i qät tävāksās bā ba un nä ma Ngämuqa aa enge?”

³³ Dā qop in märanas äkt bā evär dām iom sae ma Jerusalem. Bā in män bät ama mudäsaqongda ama ngärhāqyisem da sägāk na rha näkt sāvāt arhani qārharhani i mäqi rhit pās ma Jisas aa rhāng gārharhae i västämne na rha ³⁴ dap tat tamän doqortäqyia, “Ngäktki mamär, ma Engeska sa qa märanas bā qa män ge ma Saimon.” ³⁵ Dā in märhamän särhäm da mamär sāvāt ama laṭ iangärhäkt kārängät i sa ngä märanas toqoräkt i rhat tet parhām ama iska. Bā sāvāt ma Jisas i in drām a qa di rhoqoräkt i qa von mät ama bret.

Väs Dā Ma Jisas Ge Aa Mudäsaqongda

(24:36-49 / Mat 28:16-20 / Mak 16:14-18 / Jon 20:19-23 / Lat 1:6-8)

³⁶ Bā as nga in damän särhäm da rhoqor täkt dap kinak pās dā ma Engeska bā qa mair gem da dā qā qoar na rha rhoqortäqyia, “Ama bulap sagem ngän.”

37 Dä rhäqäp ta na ama tlenga inguna rhat tu arhä snäng i rhat lu ama rhomga.

38 Di nak kä snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngänit len dä mäniekt bä qaku ngänät nanakt? 39 Ngäni lu ngua rhäqyiglem dä gua qäriglem i nak koki ngätki i ma Jisas na ngo. Ngäni rhäk pät a ngo ivakt iva ngäni räm inguna ama qloqaqa di qaku aa anga släqyige dä anga släp toqor ngo i aingo di gu släqyige dä ama släp nga e väm ngo.”

40 Qa qoar na rha rhoqor täkt näkt ka qur a rha rha aa rhäqyiglem dä aa qäriglem. 41 Dä qoki as kaku rhat nanakt mamär inguna rhäqäp ta na ama märmärgem dä rhat tu arhä snäng masirhat dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga qaku guani rhe iva ngua äs?” 42 Dä rha von ga rha ama qäväläm nämäni ama rhinänga ama mang ga 43 bä qa rha läm bä qa mä s äm da arhä saqong.

44 Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Qre rhoqoräkt i as kale ngo gem ngän dä ngua märhamän särhäm ngän nä rhangät täkt ama enge i iarhongäkt moe qärqärhong i sa rha säm irhong sävät a ngo vä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses bä nage ma Ngämuqa aa vämginarha bä sävät ama Abuk na ama Mabu diva irhong ngä rhu angät släqyige vät a nas.”

45 Dä soknga qa muqunäga mät arhä mädräm ivakt iva qunäga vät a rha sä ma

Ngämuqa aa enge. 46 Näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, ‘Ma Kraiss diva rhi veng ga näkt pa qa rhäranas nämät ama tñäpki vät ama dävaung na qa ama qunäga 47 näkt pa rhi sameng nävät aa ngärhipki iva ama ruvek diva rhi näpgoer na nas dä va ma Ngämuqa qä qyiradeng na arha vuirhong. Va rhi sameng bät ama ruvek pät ama ivätki moe mänasäng nae ma Jerusalem.’ 48 Bä va aingän diva ngäni sameng sävät tangät täkt ama lat kärangätni i sa ngän lu ngät. 49 Va ngu rhäk na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä ba ngän gäarakni i sa mudu ma Ngämuqa qa märhamän na ama enge na ama mumänaris ba ngän sokt diva qale ngän de ma Jerusalem bä dängdäng iva ngäni rha ama qrot na rhävuk.”

Ma Jisas Ka An Dävit Säva Usäp

(24:50-53 / Mak 16:19-20 / Lat 1:9-11)

50 Bä nga qa artäm sä rha nae bä sae ma Betani dä qa sek aa rhäkt bä qa modämne na rha. 51 Bä nga qat dodämne na rha dä qat tet daqule rha bä qa an dävit sa rhävono. 52 Dä soknga rha ansäs sagem ga näkt evär däm da sae ma Jerusalem sa ama märmärgem ama mor ngät. 53 Näkt pasägos dä qale rha va ama ansäspämgi ama mor qi bä rhi nänsäs sage ma Ngämuqa.

Ma Jon

Ama Rhäväksäs

Ma Jems kä nä ma Jon di ma Sebedi qä nä ma Salome in uimiom. Iom di ama väiumärhindäkt kärqiomni i in dualat in nä ma Pita qä nä ma Andru. Ma Jon di sägäni na qa mamär qä nä ma Jisas bä va aa abuk di qat tamän sävät a nas toqortäqyia, “qärakni i ma Jisas aa snäng bät a qa mamär.” Ma Jon di ak na qa nämäni ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama ngangda dä qa di ak na qa nämäni ama dävauung na rha qärrarhani i rhi nä ma Jisas toqoräkt i ma Jisas ka märanas nä ma Jairus aa imgi dä qosaqi rhoqoräkt i ma Jisas aa nänämgi qia män maos näkt kä nä ma Jisas pä iosäkt ama ivärhäs kärqos i rhat tes äs i ma Getsemani. Ma Jon di qosaqi qa säm ba ama abukkina Ma Jon 1 dä Ma Jon 2 näkt Ma Jon 3 bä sävät Ama Nämäm Sage Ma Jon.

Ma Jon ga säm iva sage ama Jentailqäna qärrarhani i rhat nanakt nä ma Jisas bä nak ka säm di sage ama ruvek moe vät ama ivätki.

Ma Jon maräkt ka qoar i mäniekt bä qa säm bä rhakt täkt aa abuk toqoräkt i qa säm doqortäqyia, “Dap tangät täkt di sa ngua säm a ngät ivakt iva ngänät nanakt i ma Jisas di ma Kraiss ma Ngämuqa aa emga na qa bä va ba ngän na ama iar ama sok tam ngät nävät aa ngärhipki.”

Iaqqyäkt ama abuk kit täväktsäs sävät ma Jisas i qa di ma Ngämuqa aa Emga na rhävuk. Ma Jon ga säm ma ama ngärhäqyet da unmem nä imek kärqämekni i ma Jisas ka märhamän maräkt sävät a nas i aingo rhoqor vät aomni ama qäväläm gärqomni i qa qoar i aingo di ama bret na ama iar. Ama nañis ngät ama lat pä ma Jon aa abuk di ma Jon gat tes ngät i ama muqunän bä qa säm sävät ama ngärhäqyet da unmem ama moräs na ngät ama muqunän gärangätni i sa ma Jisas ka mualat na ngät toqor vät aomni ama qäväläm gärqomni i qa rhong na ama rigi ma ama wain. Iangärhäkt ama muqunän di ngärhir qur ama ruvek i qa di auge na qa. Ma Jon ga märhamän masirhat sävät ma Jisas i ma Ngämuqa na qa dä va qale qa ma ama soktam. Näkt kosaqi qa märhamän masirhat sävät ama Ngätmamäk kä na ama Ngärhoemga näkt ama Qloqaga ama Qumärqumärqa i qale rha rhoqor mäniekt gem ne. Sokt ma Jon gat tamän sävät ama tmäski e ma Kana dä sävät ma Jisas kä na ama evopki nae ma Samaria dä sävät ma Lasarus toqoräkt i ma Jisas ka märanas na qa.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer
(1:1-18)

Ma Jisas Ka Nasäng Na Aa
Lat (1:19-51)

Ma Jisas Aa Lat Ge Ama Ru-
vek (2-11)

Ama Tadenas Iva Savuk
Nani Ma Jisas Aa Tñäpki

(12-19)

Ma Jisas Ka Māranas Nāmāt
Ama Tñäpki (20:1-29)

Ama Rharimini Sävät Ama
Sameng Ama Mār Ngät
Nage Ma Jon (20:30-31)

Ama Dängdängini Na Ngät
Ama Enge (21)

*Ama Enge Ngä Mu Ama
Släqyige Vät A Nas*

¹ Mudu vät ama rharimini
i as kaku ama ivätki qi na
ama usäpki di sa qale ama
Enge. Bā iangärhäkt ama
Enge di sa qale ngät ngä nä
ma Ngämuqa. Bā iangärhäkt
ama Enge di ma Ngämuqa.
² Näkt iangärhäkt ama Enge
di sa qale ngät ngä nä ma
Ngämuqa vät ama rharimini.

³ Iarhongäkt moe di irhong
ngä män nävät a qa. Dap
kaku guani ngä män näva
aung anga iska. ⁴ Näkt ka
di ama rharebäm na qa sa
ama iar. Bā iangärhäkt ama
iar di ama neraqa na ngät ba
ama ruvek moe. ⁵ Näkt kosaqi
iaqäkt ama neraqa di qat
nañäm ba ama bängagi. Dap
sokt di iaqyäkt ama bängagi
di qaku mamär vät a qi iva
qia rhän näva ama neraqa aa
uväs.

⁶ Maos dä akni ama ruqa qa
män gäarakni i ma Ngämuqa qa
rhäk na qa qarak i rhat tes ka
i ma Jon. ⁷ Qa män iväkt iva
qä sämaengätki sävät iaqäkt
ama neraqa iva nävät ma
Jon dä va ama ruvek ta rhat
maengäkt. ⁸ Iaqäkt ma Jon di
qaku ama neraqa na qa. Dap
ka män iväkt iva qä sameng
sävät ama neraqa.

⁹ Dap ama engätki na qa
ama neraqa qarakni i qät
boda ama neraqa ba ama
ruvek moe diva qat dän
sämäni ama ivätki. ¹⁰ Iaqäkt
ama neraqa di sa qale qa
mäni ama ivätki. Bā ngätki
i sa qa säm iarhongäkt moe
nävät ama ivätki sokt di qaku
ama ruvek nämäni qi rha
lu mamär na qa. ¹¹ Qosaqi
qa män sage aa ruvek sokt
di iarhakt aa ruvek di qaku
rha ar sä qa. ¹² Sokt di
sage iarhakt kärarhae i sa
rha ar sä qa sagem mes bā
rhat nanakt na qa di sa qa
voda rha ama rhares iva
rha rhän i ma Ngämuqa aa
es na rha. ¹³ Bā iarhakt
kärarhae i ma Ngämuqa aa
es na rha di sa qaku rha
män nävät arhä mamäkkäna
arhä biaska ura varhäm ama
ruvek arhä snängaqa. Bā
qosaqi qaku rha män nävät
ama ngärhaegurhini dap ta
män doqoräkt i ma Ngämuqa
aa es na rha dinguna rha män
nävä ma Ngämuqa.

¹⁴ Näkt iaqäkt ama Enge di
sa qa mu ama släqyige vät a
nas bā qa män i ama ruqa bā
iaqäkt ama ruqa di sa qale
qa mänguräp mä ut bā ut lu
aa murhämeska. Sa ut lu aa
murhämeska i ma Ngämuqa
aut mamäk aa emga ama
sägäk na qa qarakni i rhäqäp
ka na ama niamsävätki ama
mor qi dä na ama engätki.

¹⁵ Ma Jon ga sameng sävät
a qa i qät näs masirhat i qat
tamän doqortäqyia, “Rhak
täkt di iaqäkt kärak i mäqi
nguat tamän sävät a qa

rhoqortäqyia, ‘Qarak iva as ka rhän nasot a ngo di ama moräs na qa vät ngua väs inguna mudu sa qa er qa män näkt sä ngo.’”

¹⁶ Bä nävät aa nãmsävätki ama mor qi dä sa ut moe ut ta iangärhäkt ama modämne qärangätni i ngät dän nasot a ne. ¹⁷ Ma Ngämuqa qa von ma Moses ta ama Muräkt. Dap ama nãmsävätki dä ama engätki di in män nage ma Jisas ma Kraiss. ¹⁸ As kaku aung sa qa lu ma Ngämuqa dap sokt ma Ngämuqa aa emga ama sägäk kārakni i qa di ma Ngämuqa qarak i sa qale qa da aa mamäk aa sdäm di qa qur a ut tām ga.

Ma Jon Ama Baptais Ka Qoar I Qa Di Qaku Ma Kraiss Na Qa

(1:19-28/Mat 3:1-12/Mak 1:1-8/Luk 3:1-18)

¹⁹ Rhangät täkt di ma Jon aa enge sävät a nas toqoräkt i ama Judaqäna näva ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem da rhäk na ama priskäna rhi na ama Livaiqäna* ivakt iva rhi snanbät sä qa i qa di auge. ²⁰ Sokt di qa muqunäga sävät a nas i qa sameng sävät a nas mamär i qä qoar toqortäqyia, “Aingo di qaku ma Kraiss.” ²¹ Dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Bä nga rhoqoräkt dä sa auge na nge? Nga ainge di ma Elaija?” Dä qa muvät pät a

rha rhoqortäqyia, “Qaku ma Elaija na ngo.” Dä qosaqi rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga ainge di iaqäkt kārak ma Ngämuqa aa vämginaqa?” Dä qa muvät toqortäqyia, “Qaku.”

²² Dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Dap auge na nge? Ngi von ut ta anga muvätki iva evär däm ut sä qi bä iarhakt kārarhae i sa rha rhäk na ut. Dä ngia rhamän doqor mäniekt sävät a nas?”

²³ Dä ma Jon ga muvät parhäm ma Aisaia ma Ngämuqa aa vämginaqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Aingo di iaqäkt kārak i aa eguinga qät näs pät ama qräk dä bäs ama ivärhäs toqortäqyia, ‘Ngäni slaräkt na ama iska nanokt ma Engeska.’”

²⁴ Dä arhani ama Farisiqäna qārarahani i sa rha rhäk na rha ²⁵ di rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Dap mäniekt bä ngi baptais pät ama ruvek toqoräkt i nge di qaku ma Kraiss na nge ura ma Elaija ura iaqäkt kārak ma Ngämuqa aa vämginaqa?”

²⁶ Dä ma Jon ga muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Aingo di ngu baptais pät ama ruvek na ama rigi. Dap mänguräp mä ngän di akni qa e qarakni i qaku ngänät dräm a qa. ²⁷ Iaqäkt di qarak iva as dängdäng na qa nasot a ngo dä ama rhängämtnäm sa

* **1:19** ama Livaiqäna Ama Livaiqäna di ama priskäna na rha qārarahani i rhat dräm dat toalat na ama ansäs i ama ruvek kārarahani i rhit tong ura rhit kut kärqārhongni i irhong ngārhi rhoer nanokt ama mabu ura sai dä rhat toalat i ama ulaqimärharhärhäkt na rha bä ba ama ansäspängi ama mor qi.

ama sandal nävät aa qäriglem angät tpäs di qaku ama märqa na ngo iva ngu rhäväkt sä itnäm†.”²⁸ Rhangät täkt moe ama lat di ngä märanas pa ama värhäm ama lel äm ma Betani rhage na ama rigi ma Jordan äkt i ma Jon gä baptais pät ama ruvek e.

Ma Jisas Ma Ngämuqa Aa Sipsip Ama Rhoem Ga

²⁹ Näkt nga duququ vät akni ama qunäga dä ma Jon ga lu ma Jisas i qat tet inamuk dä qa qoar toqortäqyia, “As ngäni lu ma Ngämuqa aa sipsip ama rhoem ga qäarakni i qät ta ama ruvek nävät ama ivätki arha vuirhong nae.³⁰ Rhak täkt di iaqäkt karak i mäqi nguät tamän sävät a qa rhoqortäqyia, ‘Ama ruqa qäarakni iva as ka rhän nasot a ngo di ama moräs na qa vät ngua väs inguna mudu sa qa er qa män näkt sä ngo.’³¹ Näkt ngo di sa qaku nguät dräm a qa dap ama rharimini i ngua män bä ngu baptais pät ama ruvek na ama rigi diväkt iva qunäga vät ama Israelqäna sä qa.”

³² Dä ma Jon gä sameng sävät a nas toqortäqyia, “Ngua lu ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa i qa rhoqor ama simängaqa i ar sä qa na rhävuk nädä ama usäpki arha ron bä qa muqun bä qale qa vät a qa.³³ Dap padi mai qaku ngu naräm a qa sokt di iaqäkt karak i qa rhäk na

ngo iväkt iva ngu baptais pät ama ruvek na ama rigi di sa qa qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Ama ruqa qäarakni iva ngi lu ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa i ar sä qa bä qale qa gem ga di iaqäkt karak iva qä baptais pät ama ruvek na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.’³⁴ Sa ngua lu rhoqoräkt bä äkt i ngu qoar i rhak täkt di ma Ngämuqa aa emga.”

Ma Jisas Ka Mes Ama Narhoer Ta Ama Mudäsaqongda

(1:35-42 / Mat 4:18-22 / Mak 1:16-20 / Luk 5:1-11)

³⁵ Duququ vät akni ama qunäga dä saqi as kale ma Jon i qat mair äkt kä na aiomni nävät aa mudäsaqongda.³⁶ Bä nga rhoqoräkt i qa lu ma Jisas i qat tet e na rha dä qa qoar na iom doqortäqyia, “As ini lu ma Ngämuqa aa sipsip ama rhoem ga.”³⁷ Bä rhoqoräkt i aa mudäsaqongi om in nari i qa märhamän doqoräkt dä in met nasot ma Jisas.

³⁸ Dä ma Jisas ka näm da aa rhäng dä qa lu iom nasot a nas dä qa snanbät sä iom doqortäqyia, “Nani a en na ag-iqa?”

Dä in muvät pät a qa i ini snanbät toqortäqyia, “Rabai, qale nge qoe nai?” Ama rharimini sa ama rabai di qamorqa.

³⁹ Dä sa ma Jisas ka muvät pät a iom doqortäqyia, “Ini ang bä ini lu.” Dä soknga

† 1:27 di qaku ama märqa na ngo iva ngu rhäväkt sä itnäm Rhangät täkt ama lat di ma ama rhäqäp nä imek di sokt ama latta ura ama latta va arhani arha rem dat tualat na ngät.

in met bä in lu äkt i qat tas e bä qali liom gem ga bä dängdäng i rhäksot nä iaqäkt ama qunäga inguna rhoqoräkt di sa säpbängang mamär.

⁴⁰ Ma Andru ma Saimon Pita aa lätkka di akni nävät iomäkt i in nari ma Jon aa sameng dä in met nasot ma Jisas. ⁴¹ Ama narhoeräm gärqomni i ma Andru qa mualat na äm di qa ñäm nani aa lätkka ma Saimon bä qa goar na qa rhoqortäqyia, “Sa ut män bät ma Mesaia.” Ama rharimini sä ma Mesaia di ma Kraiss.

⁴² Bä nga nasot toqoräkt dä qa met sä qa sage ma Jisas. Dä sa ma Jisas ka ñäm sävät a qa dä qa goar na qa rhoqortäqyia, “Ainge di ma Saimon, ma Jon aa emga. Rhäkt diva rhat tes nge i ma Sefas.” Ma Sefas di rhoqorne nä ma Pita i ama rharimini di ama duiqa.

Ma Jisas Ka Mes Ma Filip Kä Nä Ma Nataniel

⁴³ Duququ vät akni ama qunäga dä ma Jisas ka mu aa snäng iva qa rhet säva ama ngärhätkka ma Galili. Näkt nga rhoqoräkt dä qa män bät ma Filip dä qa goar na qa rhoqortäqyia, “Ngit päs gua rhäng.” ⁴⁴ Näkt iaqäkt ma Filip di qa näva ama värhäm ama leläm ma Betsaida rhoqor ma Andru qä nä ma Pita.

⁴⁵ Ma Filip ka män bät ma Nataniel dä qa goar na qa rhoqortäqyia, “Sa ut män bät iaqäkt kärak i mudu ma Moses ka säm sävät a qa

vä ma Ngämuqa aa Muräkt bä qosaqi ma Ngämuqa aa vämginarha rha säm sävät a qa. Iaqaäkt di ma Jisas näva ama värhäm ama gaini na äm ma Nasaret kärakni i ma Josep aa emga.”

⁴⁶ Bä nga ma Nataniel qa nari rhoqoräkt dä qa snanbät toqortäqyia, “Nga mamär iva guani anga mär ini ngä rhän na äkt ma Nasaret?”

Dä ma Filip ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Qoki as ngi ang bä ngi lu.”

⁴⁷ Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas ka lu ma Nataniel i qat tet inamuk dä qat tamän sävät a qa i qä goar toqortäqyia, “Iaqäkt di ama engätkki na qa ama Israelqa qärakni i qaku anga irasini gem ga.”

⁴⁸ Bä nga ma Nataniel qa nari rhoqoräkt dä qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Mäniekt bä ngiat dräm a ngo?”

Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nak as toqoräkt i qaku ma Filip ka mes nge sagem ngo dä sa ngua lu nge rhoqoräkt i as ngiat muqun ba ama gosaqi arha rem.”

⁴⁹ Nga ma Nataniel qa nari rhoqoräkt dä qa goar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, ainge di ma Ngämuqa aa emga bä ainge di ama Israelqäna arha vitnaqa.”

⁵⁰ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nga rhäkt di ngiat nanakt inguna ngua goar na nge i sa ngua lu nge va ama gosaqi arha

rem? Nak as pa ngi lu ama morirhong masirhat kärqärhongni i qaku rhoqorne nä rhäni rhäkt kärqäni i ini ngä märanas.”⁵¹ Dä qosaqi qa qoar toqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki iva as ngäni lu i rhi rhar mäni ama usäpki bä va ngäni lu ma Ngämuqa aa enselqäna i dängdang däm da rhävit dä arhar sä rha inavuk sage ma Ruqa aa Emga.”

2

Ma Jisas Ka Rhong Na Ama Rigi Bä Qia Män I Ama Wain E Ma Kana

¹ Dä äkt pät ama dävaung na qa ama qunäga dä rha mualat na ama tmäski na ama rhitbodämnane mät ama värhäm ama lel äm ma Kana mät ama ngärhätkka ma Galili. Näkt toqoräkt di qale ma Jisas aa nanäk e. ² Bä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda di qosaqi rha rhäkne nani a rha sävä iaqyäkt ama tmäski na ama rhitbodämnane.

³ Näkt nga rhoqoräkt pa ama tmäski dä rhäksot na ama wain dä ma Jisas aa nanäk kia qoar na qa rhoqortäqyia, “Sa rhäksot na ama wain.”

⁴ Di nak ma Jisas ka muvät pät a qi rhoqortäqyia, “Rhakti, mäniekt bä ngiat tes pät a ngo sä rhäni rhäkt? As nguna gu qäväläm di as kaku äm ngä män.”

⁵ Dä ma Jisas aa nanäk kia qoar nä iarhakt kärarhae i rhit lu vät ama lat pa ama tmäski rhoqortäqyia, “Ngän dualat na agini qärqäni i qä qoaräs

na ngän iva ngän dualat nä ini.”

⁶ Dap äkt glaqot di qale ama kain ama ngärhäqyet da sägäkt kärangättni i sa rha mualat na ngät na ama dui. Iangärhäkt ama kain di ama Judaqäna rhit tor nas nämät ngät parhäm arha morta arhä qärhong. Näkt asägäkt asägäkt nävät a ngät di mamär iva rhit täqäp ki na ama ruvek ama dävaung na rha da ama ngärhäqyisem bä sävät ama ruvek ama ngärhäqyet na rha da ama ngärhäqyisem na ama litaqäna na ama rigi.

⁷ Dä ma Jisas ka qoar na ama latta rhoqortäqyia, “Ngäni rhäqäp ama kain na anga reng.” Dä rha rhäqäp ngät bä savono.

⁸ Näkt ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Rhäkt di ngäni ok na ama kap nämät agukt bä va ngäni von ama latka qärakni i qät lu vät ama tmäski.”

Dä rha mualat toqoräkt parhäm ma Jisas aa enge ⁹ bä nga rhoqoräkt dä ama latka qärak i qät lu vät ama tmäski qa nakt närhä iaqyäkt ama rigi qärakttni i sa ma Jisas ka rhong na qi bä qia män i ama wain na qi dap toqoräkt di qaku qat dräm i iaqyäkt ama wain di sa qia män na qoe. Dap sakt iarhakt kärarhae ama latta i rha ok iaqyäkt ama rigi di rhat dräm. Bä rhoqoräkt i sa qa nakt närha ama wain dä qa mes iaqäkt kärak i rhit bodäm na qa särhage sagem mes ¹⁰ näkt

ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ama ruvek moe di rhit bon da ama mär qi mamär ama wain narhoer dä äkt nasot dä sa ama wain gäraktni i qaku ama mär qi mamär toqoräkt i ama ruvek di sa rha nakt masirhat. Dap ainge di nak sa ngia mu ama mär qi mamär ama wain bä va dängdäng na qi.”

¹¹ Rhakt täkt di ama narhuir qi ama nañis ki ama muqunängi qäraktni i ma Jisas ka mualat na qi e ma Kana va ama ngärhäktka ma Galili. Näkt iangärhäkt aa lat ngä muqunäga sa aa murhämeska. Bä qärrarhani aa mudäsaqongda di rhat nanakt na qa. ¹² Bä nga nasot dä ma Jisas kä na aa nanäk dä aa läktpek näkt sävät aa mudäsaqongda rha met mämane bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Kaperneam. Bä nga sa äkt dä qale rha e vät ama marheka na ngät ama qunäng.

Ma Jisas Ka Qumär Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

(2:13-22 / Mat 21:12-17 / Mak 11:15-19 / Luk 19:45-48)

¹³ Bä nga rhoqoräkt i qorhäs mamär na ama qäväläm iva ama Judaqäna rha rhualat na ama tmäski iva rhat tuqunän bät ma Pasova dä ma Jisas ka met bä sae ma Jerusalem. ¹⁴ Näkt toqoräkt i ma Jisas ka mon säva ama ansäspämgi ama mor qi arha ivärhäm dä qa lu arhani ama ruvek kärarhani i rhit boda ama bulmakaoqäna ngä na ama sipsipkäna näkt sävät ama ituap. Näkt kosaqi arhani di rhat muqun ge ama

lai bä rhit kutsasorhane na ama ligär. ¹⁵ Bä nga ma Jisas ka lu rhoqoräkt dä qa mualat na ama vugurqa na ama qoi bä qa qutmäs a rha moe rhi na arhä sipsipkäna ngä na ama bulmakaoqäna nae näva ama ansäspämgi ama mor qi. Näkt kosaqi qa vrit nä iarhakt kärarhae i rhit kutsasorhane na ama ligär arhä ligärigleng näkt ka näpgoer na arhä lai.

¹⁶ Näkt ka qoar nä iarhakt kärarhae i rhit boda ama ituap toqortäqyia, “Ngäni rha iarhongäkt narhäkt bä sä dalek! Mäniekt bä ngänit dong nä gu mam aa vätki bä qia män i ama vätki qäraktni iva ama ruvek tit boda ama qärhong nani ama ligär väm gi.”

¹⁷ Bä nga aa mudäsaqongda rha nari rhoqoräkt dä vuk pät a rha nä ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu sa rha säm a ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia, “Gu snängaqa ama qrot ka sävät gia vätki bä äkt iva sokot na ngo.”

¹⁸ Bä nga rhoqoräkt dä ama Judaqäna rha snanbät sä qa na ama qrot toqortäqyia, “Agi nañis ki ama muqunängi va ngi qur a ut täm gi iva qi sameng i sa ngia rha ama rhares nage ma Ngämuqa iva ngiat tualat nä rhärhong däkt moekt?”

¹⁹ Dä ma Jisas ka movät pät a rha rhoqortäqyia, “Ngänin brut dä rhakt täkt ama ansäspämgi ama mor qi näkt pa saqi ngua rhair na qi da ama qunäng ama dävauung angärha ron.”

20 Näkt nga ama Judaqäna rha nari rhoqoräkt dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nak ta rhäk pät takt täkt ama ansäspämgi ama mor qi vät ama ruiom ama udiom näkt ama ngärhäqyet da sägäk ama qoeo. Dap nga ngätki i ngiat tu gi snäng i mamär iva ngia rhair na qi da ama qunäng ama dävaung angärha ron?”

21 Sökt di iaqyäkt ama vätki qäraktni i qat tamän sävät a qi di nak kaku ama ansäspämgi ama mor qi dap aa släqyige. 22 Bä nga nasot toqoräkt i ma Jisas ka märanas nämät ama tñäpki dä vuk pät aa mudäsaqongda nä iangärhäkt aa enge. Näkt na äkt dä rhat nanakt nä iangärhäkt ama enge qärangätni i sa mudu rha säm a ngät bä sävät ama enge qärangätni i ma Jisas ka märhamän bät a ngät.

Ma Jisas Di Qat Dräm Ama Ruvek Moe Arha Iar Mamär.

23 Bä nga rhoqoräkt i qale ma Jisas e ma Jerusalem ba ama tmäski ma Pasova dä ama rhäqäp na rha ama ruvek ta lu iangärhäkt ama nañis ngät ama muqunän gärangätni i ma Jisas kat tualat na ngät bä rhat nanakt na qa. 24 Sökt di ma Jisas kaku qat nanakt na rha inguna qat dräm ama ruvek moe arha iar mamär. 25 Näkt kaku qät läk nani anga ruvek arhä sameng sävät ama ruvek arha lat inguna sa qat dräm ama ruvek mamär.

3

Mamär Iva U Rhän I Ama Iaräs Na Ut

1 Dä qale akni ama ruqa e qäarakni i qa nävät ama Farisiqäna qäarak i rhat tes ka i ma Nikodemus karak i qa nävät ama Judaqäna arhä narhoerta ama vit na rha. 2 Bä nga näp bängagi dä qa män ge ma Jisas bä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, sa ut dräm i nge di akni qäarak i qä su ama ruvek karak i qa män nage ma Ngämuqa. Ut dräm doqoräkt inguna qaku mamär vät aung anga ruqa iva qa rhualat na anga nañis ngät anga muqunän doqor nge i ngiat tualat na ngät kre i sa qaku ma Ngämuqa gem ga.”

3 Dä ma Jisas ka muvät i qä qoar na qa rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm nge na ama engätki mamär i qaku mamär vät anga ruqa iva qä lu ma Ngämuqa aa Muräktpäm gre i saqi as kaku qa män i ama iaräs na qa rhoqor ama rhoemga qäarakni i qa män näva ama ngätnanäk.”

4 Bä nga ma Nikodemus ka nari rhoqoräkt dä qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Nak nga mamär iva saqi as anga ruqa di anga ngätnanäk ki sa qa rhoqoräkt i sa mor qa? Ngätki mamär i qaku mamär vät a qa iva qa rhon säda aa nanäk arha ron maunmen bä saqi as pa qi sa qa.”

5 Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm nge na ama engätki mamär i iaqäkt

karak i qaku qa män i ama iaräs na qa nävät ama rigi dä nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di qaku mamär vät a qa iva qä namon sävä ma Ngämuqa aa Muräktpä. ⁶ Ama släqyige di sa ige ngärhit sa ama släqyige dap ma Ngämuqa aa Qloqaqa di sa qät sa ama qloqaqa. ⁷ Bä mamär iva qale ngit särmän sävät gua enge, 'Mamär iva anga ruqa diva rhi sa qa iva ama iaräs na qa nage ma Ngämuqa.' ⁸ Inguna ama iarhakt ama ruvek moe qärrahae i sa rha män näva ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di rha rhoqor ama laurqi qäraktni i qi e varhäm at snängaqa maräkt bä ngiat nari vät at täqän sokt di qaku ngiat dräm i qiat dän na qoe ura qiat tet sa qoe. Di rhoqorne na ama ruvek kärerhani i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa sa rha."

⁹ Bä nga ma Nikodemus ka nari rhoqoräkt dä qa snanbät toqortäqyia, "Ngu lu va rhärhong däkt moe di mamär iva irhong ngä rhän doqor mäniekt?"

¹⁰ Dä ma Jisas ka muvät pä a qa rhoqortäqyia, "Nak ainge di ngiat dräm ngi su ama Israelqäna näkt mäniekt bä qaku ngiat dräm därhong däkt? ¹¹ Nguat tamän särhäm nge na ama engätki mamär i ut tamän sävät iarhongäkt kärqärhong i sa ut dräm irhong bä qosaqi urhi sameng sävät kärqärhongni i sa ut lu irhong sokt di ngän

ama ruvek di qaku ngänät nanakt na ut sameng. ¹² Sa ngua märhamän särhäm ngän sävät ama ivätki at kärhong näkt kaku ngänät nanakt dap sa ngu lu va ngänät nanakt toqor mäniekt kre i nguat tamän sävät ama usäpki at kärhong?

¹³ "Näkt kaku aung anga ruqa qäarakni i sa qa met säda ama usäpki arha ron dap sokt ma Ruqa aa Emga ama sägäk kärakni i sa qa män näda ama usäpki arha ron. ¹⁴ Rhoqorne nä ma Moses kärakni i qa sek sa ama uiuvärhaqa* vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs di qosaqi ma Ruqa aa Emga diva rhi sek sä qa rhoqoräkt ¹⁵ ivakt iva iarhakt ama ruvek moe qärrahae i rhat nanakt na qa diva rha sa ama iar ama sok täm ngät.

Inguna Ma Ngämuqa Sa Aa Snäng Bät Ama Ruvek Nävät Ama Ivätki

¹⁶ "Inguna ma Ngämuqa sa aa snäng bät ama ruvek nävät ama ivätki bä äkt i sa qa von da aa emga qäarakni i ama sägäk ivakt iva aung gäarakni i qat nanakt na qa diva qaku qä nañäp dap pa qa sa ama iar ama sok täm ngät. ¹⁷ Inguna ma Ngämuqa di sa qaku qa rhäk na aa emga sämäni ama ivätki ivakt iva qa rhatnäväme na ama ruvek dap ka rhäk na qa ivakt iva qa rhumaiar na rha. ¹⁸ Näkt iaqäkt karak i qat nanakt na qa di qaku qä narha ama rhäksärhäm nage

* 3:14 Nam 21:9

ma Ngämuqa dap iaqäkt kârak i qaku qat nanakt di sa qa rha ama rhâksârhäm inguna sa qaku qat nanakt nä ma Ngämuqa aa emga ama sägäk.

19 “Bä rhom däkt di ama rharimini sa ama matnävämne i ama neraqa qa män sämäni ama ivätki sokt di ama ruvek di arhä snäng bät ama bängagi dap kaku rha ama neraqa inguna rhat tualat na ama vuirhong. 20 Näkt iarhakt ama ruvek moe qârarhae i rhat tualat na ama vuirhong di qaku nani a rha na ama neraqa inguna rhit len i varis kunäga sa arha vuirhong. 21 Sokt di iaqäkt kârak i qat tualat parhäm ama engäkki di sa qat dän sage ama neraqa ivakt iva ama ruvek moe di mamär iva rhi lu i iangärhäkt aa lat di ngät nage ma Ngämuqa.”

Ma Jon Ama Baptais Ka Sameng Säväät Ma Krai

22 Bä nga nasot târhong däkt dä ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rha met bä säväät ama ngärhätkka ma Judia bä qale qa e qä na rha dap kä baptais pät ama ruvek.

23 Näkt toqoräkt di qosaqi ma Jon di qä baptais pät ama ruvek pät ama ivärhäm ma Ainon glaqot na ama värhäm ama gaini na äm ma Salim inguna äkt di masirhat na ama reng e. Bä ama ruvek di rhat dän basägos ivakt iva qä baptais pät a rha. 24 Rhoqoräkt di as kaku rha mu ma Jon ba ama tpäskiarharhäng.

25 Näkt maos dä ama enge ngä märanas mänguräp ma Jon aa mudäsaqongda rhi na akni näväät ama Judaqäna säväät iomäkt i ama ruvek ti qumär nas parhäm arha morta arhä qârhong. 26 Dä rha män ge ma Jon bä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, iaqäkt ama ruqa qârak i sa qale qa qä na nge rhage na ama rigi ma Jordan bä qârak i ngi sameng säväät a qa di nak sa qä baptais pät ama ruvek bä ama ruvek moe di rhat tet sagem ga.”

27 Dä ma Jon ga muvät toqortäqyia, “Ama ruqa di sokt mamär iva qä rha ianiäkt kärqäni i sa ma Ngämuqa qa von ga rhäm ini näda ama usäpki arha ron. 28 Näkt aingän maräkt di mamär iva ngäni sameng i sa ngua qoar toqortäqyia, ‘Aingo di qaku ma Krai na ngo dap aingo di sa ma Ngämuqa qa rhäk na ngo narhoer nanokt ka.’

29 “Ma Krai di qa rhoqor ama gamoeqa qârakni iva rhit bodäm na qa bä qa va rhät ama evopki. Dap aingo di ngo rhoqor iaqäkt ama gamoeqa aa ruaqa qârak i qät lu vät a qa qârak i sa qale qa dap kat nari ma nas bä rhäqäp ka na ama märmärgem doqoräkt i qat nari iaqäkt ama gamoeqa aa eguinga. Iangärhäkt ama märmärgem di nga e gem ngo bä sa rhäqäp ngo na ngät mamär. 30 Bä ma Jisas di mamär iva qa rhän i ama moräs na qa dap aingo di mamär iva ngua rhän i ama gaini na ngo.”

³¹ Iaqäkt kârak iva qa rhän na rhävuk di qa enges tävuk daver ama ruvek moe dap iaqäkt kârak i qa narhe nävât ivât di qa nämäni ama ivätki dä qat tamän doqor ama ruqa nävât ivât. Näkt iaqäkt kârak iva qa rhän na rhävuk näda ama usäpki arha ron di sa qa enges tävuk mamär daver ama ruvek moe. ³² Bâ qa di qä sameng sävât iarhongäkt kârqârhong i sa qa lu irhong dä sävât iarhongäkt kârqârhong i sa qa nari irhong sokt di qaku aung gat nanakt na aa sameng. ³³ Bâ aung anga ruqa qârakni i sa qat tat maengäkt sa aa sameng di sa qä sämaengätki i ma Ngämuqa di qat tamän bät ama engätki. ³⁴ Inguna iaqäkt kârak i ma Ngämuqa sa qa rhäk na qa di qat tamän bät ma Ngämuqa aa enge inguna ma Ngämuqa qät täqâp ka masirhat na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

³⁵ Ama Ngätmamäk di aa snäng bät ama Ngärhoemga dä sa qa mu iarhongäkt moe va aa rhäkt. ³⁶ Näkt iaqäkt kârak i qat nanakt na ama Ngärhoemga di sa qa sa ama iar ama sok täm ngät. Dap iaqäkt kârak i qaku qat nanakt na ama Ngärhoemga diva qaku qä nalu ama iar inguna ma Ngämuqa aa uraqi ama mor qi di sa qali qi vät a qa.

4

Ma Jisas Kä Na Ama Evopki Nae Ma Samaria

¹ Rhoqoräkt di ma Jisas ka räm i ama Farisiqâna sa rha nari sävât ama ruvek masirhat i rhat dän sagem ga bâ qä baptais pät a rha bâ rhit päs aa rhäng dap ma Jon di qaku masirhat na anga ruvek tat dän sagem ga. ² Sokt di sa qaku ngätki i ma Jisas kä baptais pät ama ruvek dap kârarhani aa mudäsaqongda rhi baptais pät a rha.

³ Bâ nga ma Jisas ka räm doqoräkt dä qa met nae ma Judia bâ saqi as sae ma Galili. ⁴ Näkt pa qoki qa rhet mät ama ngärhätkka ma Samaria. ⁵ Bâ nga nasot dä qa män e mät ama värhäm gârqomni i rhat tes äm i ma Sikar e ma Samaria glaqot na ama ivärhäm gârqomni i sa mudu ma Jekop ka von aa emga ma Josep tä bäm. ⁶ Näkt äkt pät iomäkt ama ivärhäm di qale ma Jekop aa qotnaqoanga e. Bâ ma Jisas di arusus pät aa släqyige inguna sa qa met näva ama iska ama uüu qa dä qa muqun bät iaqäkt ama qotnaqoanga aa rhäkt. Rhoqoräkt di sa mäniqunäng mamär. ⁷ Näkt toqoräkt i qale qa äkt dä akti ama ruqi nae ma Samaria qia män e ivakt iva qi ok anga rigi.

Bâ nga ma Jisas ka lu qi dä qa goar na qi rhoqortäqyia, “Nga mamär iva ngi von ngo ngu nakt?” ⁸ Rhoqoräkt di sa aa mudäsaqongda rha met sämät ama värhäm ma Sikar ivakt iva rhi vodäm bät anga tmäs.

⁹ Dä iaqyäkt ama ruqi nae ma Samaria qia goar na qa

rhoqortäqyia, “Ainge di nge nävät ama Judaqäna dap aingo di ama ruqi nävät ama Samariaqäna. Mäniekt bä va ngi nän ngo va ngi nakt?” Qia qoar na qa rhoqoräkt dinguna ama Judaqäna di qaku sägäni na rha rhi na ama Samariaqäna.

10 Bä nga ma Jisas ka nari rhoqoräkt dä qa movät pät a qi rhoqortäqyia, “Ngakt bä vadi mai qunäga vät a nge sä ma Ngämuqa aa vänbon bä qosaqi iaqäkt kärak i qä nän nge iva qä nakt dä vadi mai ngi nän ga dä sa va qä von nge rha ama rigi na ama iar.”

11 Dä qa ruqi qia qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, nge di qaku gi nga guani iva ngi ok nä ini inguna ma uqupka di ama dur da aa ron. Dap ngu lu va ngi rha iaqyäkt ama rigi na ama iar na qoe?”
12 Nak nga nge di ama moräs na nge masirhat tävuk daver aut mamäk ma Jekop kärakni i sa qa von ut tärhak täkt ama uqupka rhak täkt kärakni i qa qä na aa es dä aa sipsipkäna rhit nakt nämät ka?”

13 Dä ma Jisas ka movät pät a qi i qä qoar na qi rhoqortäqyia, “Iarhakt moe ama ruvek kärarhae i rhit näkt takt täkt ama rigi diva saqi as aqäsäk ta¹⁴ dap aung gäarakni i qät näkt ama rigi nagem ngo diva saqi as kaku aqäsä qa. Inguna ama rigi qäaraktni iva ngu von ga rhäm gi diva qia rhän i ama rigi qäaraktni i qiat dräm git don na nas tävit imuk da aa ron bä va qi von

ga rha ama iar ama sok täm ngät.”

15 Dä qia qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, rhäkt di mamär iva ngi von ngo rhä iaqyäkt ama rigi iva saqi as kaku ngu natmet sarhäkt ivakt iva ngu naqäk anga rigi.”

16 Dä ma Jisas ka qoar na qi rhoqortäqyia, “Ngia rhet bä ngia rhes gia egutka dä saqi evär däm nge.”

17 Dä nak kia movät pät a qa rhoqortäqyia, “Qaku gu nga egutka.”

Nävät at movätki dä ma Jisas ka qoar na qi rhoqortäqyia, “Qoki ngätki na nge rhoqoräkt i ngi qoar i qaku gi nga egutka. 18 Ama engätki di rhoqortäqyia, mäqi gia egutpek ama ngärhäqyet na rha näkt tak täkt kärak i sa qale qa gem nge rhäkt di qaku gia egutka na qa. Ngätki nä gia enge rhoqoräkt.”

19 Dä qäaraktni ka ruqi qia qoar toqortäqyia, “Qamorqa, rhäkt di sa ngua lu mamär i nge di nak akni na nge nävät ma Ngämuqa aa vämginarha. 20 Aiut ut mamäkkäna di rhi nänäs dä rhakt täkt ama damgi dap ngän ama Judaqäna di ngäni qoar i ama ivärhäm gärqomni iva ama ruvek moe rhi nänäs e di ma Jerusalem.”

21 Dä ma Jisas ka movät maräkt pät a qi rhoqortäqyia, “Rhaktni, mamär iva ngiat nanakt na ngo inguna sa qorhäs na ut sävät ama qäväläm iva äm ngä rhän

gärqomni iva qaku ngi nānsās sage ama Ngätmamäk dä rhakt täkt ama damgi ura e ma Jerusalem. ²² Sokt di ngän ama Samariaqāna di ngäni nānsās sage ianiäkt kärqāni i qaku ngänät dräm ini dap aiut di urhi nānsās sage qärqāni i ut dräm ini inguna ama mumaiar di ngät nävät ama Judaqāna. ²³ Nak as pa ama qävälām ngä rhän bä rhäkt di sa äm ngä män iva ama engätki na rha ama ansäspämda diva rhi nānsās sage ama Ngätmamäk nävät ama qloqaqa bä nävät ama engätki inguna iarhakt ama ansäspämda rhoqoräkt di ama Ngätmamäk kät ñām nani a rha. ²⁴ Ma Ngämuqa di ama qloqaqa bä iarhakt kärarhae i aa ansäspämda na rha di mamär iva rhi nānsās sagem ga nävät ama qloqaqa bä nävät ama engätki.”

²⁵ Bä nga iaqyäkt ama ruqi qia nari rhoqoräkt dä qia qoar na qa rhoqortäqyia, “Nguat dräm i iaqäkt ma Mesaia qarak i rhat tes ka i ma Krai diva qa rhän. Näkt toqoräkt iva qa rhän dä va qä rhäväksäs ba ut sävät iarhongäkt moekt.”

²⁶ Dä ma Jisas ka qoar na qi mamär toqortäqyia, “Aingo rhäkt kärak i nguät tamän särhäm nge di iaqäkt.”

Sa Evär Dä Ma Jisas Aa Mudäsaqongda Sagem Ga

²⁷ Vät iomäkt ama qävälām dä evär dä ma Jisas aa mudäsaqongda bä rha män bät a qa i qat tamän särhäm ne qä

na ama evopki dä qräk mät ta nävät a iom. Sokt di qaku aung nävät a rha qa snanbät sä qi rhoqortäqyia, “Ngu lu nani a nge na agiqa?” ura sä qa rhoqortäqyia, “Mäniekt bä ngiat tamän särhäm ne ngi na qi?”

²⁸ Nasot toqoräkt dä iaqyäkt ama ruqi qia märanas daqule at kainaqi qaraktni i qiat dräm gi qäk ama reng sämät ki bä evär däm gi sävät arha värhäm bä qia qoar na ama ruvek toqortäqyia, ²⁹ “As ngäni ang ivakt iva ngäni lu akni ama ruqa qarakni i qa qoar na ngo sävät iarhongäkt moekt kärqärhong i sa mäqi ngua mualat nä irhong. Nguaräm ma Krai na qa.” ³⁰ Bä nga rhoqoräkt dä vuk sä rha näva arha värhäm bä rha met iva sagem ga.

³¹ Dap toqoräkt i sa iaqyäkt ama ruqi qia met dä ma Jisas aa mudäsaqongda rhit tægär sä qa i rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, rhäkt di ngia äs guani.”

³² Sokt di ma Jisas ka muvät i qa qoar toqortäqyia, “Aingo di gua tmäs iva nguät täs ngät kärangättni i qaku ngänät dräm guani sävät a ngät.”

³³ Bä nga ma Jisas aa mudäsaqongda rha nari rhoqoräkt dä rha qoar na ne rhoqortäqyia, “Sa nguaräm aung ga ang sa anga tmäs bä ba qa.”

³⁴ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Gua tmäs di iomäkt iva nguät tualat parhäm iaqäkt aa snängaqa

qarak i sa qa rhäk na ngo bä va ngu sot nä iangärhäkt aa lat. ³⁵ Dä ngänät dräm ngäni qoar toqortäqyia. 'As anga levaet anga eqoan sae dä sa va sräp ama tmäs iva rhit ta ngät.' Ngu qoar na ngän i mamär iva ngäni ñäm sävät ama et na ama tmäs! Ama tmäs di sa sräp ngät mamär ivakt iva ama ruvek ti ta ngät.

³⁶ "Bä sa rhäkt di iaqäkt karak i qat dräm gät ta ama tmäs di sa qät ta aa rhitsek i iangärhäkt ama tmäs di nä iarhakt ama ruvek kärarhae i rhat nanakt bä rhit ta ama iar ama sok tam ngät. Qat tualat toqoräkt ivakt iva iaqäkt karak i qät kutnanokt ama tmäs dä iaqäkt karak i qät ta ama tmäs diva märmär gem iom moe. ³⁷ Inguna rhangät täkt di ngä sämaengätki na ama enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, 'Akni ama ruqa qät kutnanokt ama tmäs dap pa akni qät ta ngät.' ³⁸ Ngua rhäk na ngän ivakt iva ngänit ta ama tmäs kärangätni i mäqi qaku ngän mualat nani a ngät. Sa arhani rha mualat toqoräkt dap täkt di ngän dualat ngän na rha i ngänit ta iangärhäkt ama tmäs kärangätni i sa sräp ngät."

Ama Rhäqäp Na Rha Ama Samariaqäna Sa Rhat Nanakt Nä Ma Jisas

³⁹ Näkt toqoräkt dä ama rhäqäp na rha ama Samariaqäna di rhat nanakt na qa inguna nävät ka ruqi at sameng gärangät i qia qoar toqortäqyia, "Qa qoar

na ngo sävät iarhongäkt moe qärqärhong i sa mäqi ngua mualat nä irhong." ⁴⁰ Bä nga rhoqoräkt dä ama Samariaqäna rha met bä sagem ga dä rha qoar na qa iva qale qa qä na rha. Dä sa qale qa gem da vät ama qunängiom ama udiom.

⁴¹ Bä ama rhäqäp na rha ama ruvek di rhat nanakt inguna nävät aa enge. ⁴² Dä sa rha qoar nä qa ruqi rhoqortäqyia, "Ut di ut nanakt dinguna qaku sokt nävät agini qärqäni i sa ngia qoar na ut nä ini sävät a qa dap ut nanakt inguna rhäkt di sa ut nari bä ba nas bä ut dräm i rhak täkt ama ruqa di qoki ngätki i qa di ma Mumaiar bä ba ama ruvek nävät ama ivätki."

⁴³ Näkt nasot ama qunängiom ama udiom dä ma Jisas ka märanas bä qa met sae ma Galili. ⁴⁴ Bä rhoqoräkt dä sa qa qoar mamär i akni nävät ma Ngämuqa aa vämginarha di qaku anga qutdrir sävät a qa mät aa värhäm maräkt. ⁴⁵ Näkt nga rhoqoräkt i qa män e ma Galili dä ama Galiliqäna rha ar sä qa sagem mes inguna sa rha lu iarhongäkt moekt kärqärhong i qa mualat nä irhong ba ama tmäski ma Pasova e ma Jerusalem inguna rhoqoräkt di sa qale rha e.

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Narhoerqa Aa Emga
(4:46-54 / Mat 8:5-13 / Luk 7:1-10)

⁴⁶ Bä nga rhoqoräkt i qale qa e ma Galili dä saqi as ka

met bä sae ma Kana äkt i sa mudu qa rhong na ama rigi bä qia män i ama wain. Näkt e ma Kaperneam di qale akni ama narhoerqa ama moräs na qa qarakni i aa emga di qat namas mät ama rämgi. ⁴⁷ Näkt nga rhoqoräkt i iaqäkt ama narhoerqa qa nari sävät ma Jisas i sa qa män e ma Galili nae ma Judia dä qa met bä sagem ga bä qa qoar na qa iva qä na qa ivakt iva qa rhumäräs pät aa emga inguna sa qorhäs iva qä ñäp.

⁴⁸ Bä nga rhoqoräkt dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Aingän ama ruvek di qaku mamär iva ngänät nanakt kre i qaku ngän lu anga muqunän näkt ama lat kărangätni i ngät dän masärmän.”

⁴⁹ Dä qä narhoerqa qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Morqa, mamär iva ngia rhet sae rhoqor täkt i varis ngua emga qä nañäp.”

⁵⁰ Bä nga rhoqoräkt dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Rhäkt di mamär iva evär däm nge. Sa ngia emga diva qat däqäm.” Dä sa qä narhoerqa qa märanas bä qa met inguna qa mat maengäkt sä ma Jisas aa enge.

⁵¹ Näkt nga rhoqoräkt i as kat tet parhäm aa iska säva vät dä aa latta rha män bät a qa bä rha sameng ba qa sävät aa emga i qat däqäm. ⁵² Bä nga qa nari rhoqoräkt dä qa snanbät sä rha närha ama qäväläm doqoräkt i märäs pät aa emga dä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Mäqirhe vät

ama sägäni säpbängang dä rhäksot na ama qärnaqi nävät a qa.”

⁵³ Bä nga rhoqoräkt dä qunäga vät iaqäkt ama rhoemga aa mamäk i iomäkt ama qäväläm di ama qäväläm maräkt kărqomni i sa ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia emga diva qat däqäm.” Bä nävät tangät täkt dä qa qä na aa ruvek moe va aa vätka di rhat nanakt nä ma Jisas.

⁵⁴ Rhangät täkt di qosaqi ama nañis ngät ama muqunän ama unmem na ngät kărangätni i ma Jisas ka mualat na ngät toqoräkt i qa met nae ma Judia bä sae ma Galili.

5

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät Ama Rämgivärhaqa Vät Ama Sabat

¹ Bä nasot iangärhäkt dä akti ama Judaqäna arha tmäski qia män e ma Jerusalem dä ma Jisas ka met bä sae.

² Dap e ma Jerusalem di ama qärhopka qa e qarakni i na ama Judaqäna arha enge di rhat tes ka i ma Betesda. Näkt iaqäkt ama qärhopka di qa e glaqot na ama värhäm ama mor äm angärha surqa aa tmongi qarakni i rhat tes ki i ama sipsipkäna angärha tmongi. Näkt namet iaqäkt ama qärhopka di ama ngärhäqyet na ap ama suqulap kărqapni i qaku rha adäm namet ap kărqap i ap ngät mair sa ama ungi.

3-4 Näkt e di qale ama ruvek masirhat kârarhani i ama rämgi vät a rha rhi na ama säsurta rhi na ama vaktpärharha näkt sävât ama ngäñpärharha. Rha moe rhat namas pä iaqyâkt ama ungi.*

5 Akni nävât iarhakt ama ruvek di sa ama rämgi qia rha qa vät ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem da qäraet da dävauing na ngät ama qoeo. 6 Bâ nga rhoqorâkt i ma Jisas ka lu qa i qat namas äkt dâ qa räm i sa qale qa mät iaqyâkt ama rämgi vät ama uiu ngät ama rhodäm dâ sa qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga nani a nge iva märäs pät a nge?”

7 Dâ ama rämgivärhaqa qa muvât pät ma Jisas toqortäqyia, “Qaku anga ruqa iva qa rhatnärhäm ngo säva ama qärhopka rhoqorâkt i ama rigi sarhäktsarhäkt pät a qi. Bâ nga rhoqorâkt i ngu siqut iva ngua rhon sae di nak ngäda akni qa er vät na ngo i qa mon samäk.”

8 Dâ sa ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhair näkt ngi rha gi gasgaska bä ngiat tet.” 9 Dâ qoki äkt di iaqâkt ama ruqa di märäs pät a qa dâ sa qa rha aa gasgaska bä qat tet. Näkt tak täkt ama qunäga di ama Sabat.

10 Bâ äkt i nga rhoqorâkt dâ soknga ama Judaqäna rha qoar nä iaqâkt ama ruqa qäarak i sa ma Jisas ka mumäräs pät a qa rhoqortäqyia, “Rhâkt di ama Sabat bâ varhäm ama Murâkt diva qaku ngi nata gi rhatdingit.”

11 Sukt di qa muvât pät a rha rhoqortäqyia, “Ama ruqa qäarakni i qa mumäräs pät a ngo di sa qa qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Ngi rha gi rhatdingit bâ ngiat tet.’”

12 Bâ nga rha nari rhoqorâkt dâ rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu agi a ruqa rhak täkt kâarak i qa qoar na nge iva ngi rha gi rhatdingit bâ ngiat tet?”

13 Sukt di iaqâkt ama ruqa qäarak i sa märäs pät a qa di qaku qat dräm i auge iaqâkt inguna ma Jisas di sa qäbäs na qa mängurâp ama guläñgi na ama ruvek nä iarhakt kârarhae i qale rha e.

14 Näkt nga nasot tangät täkt dâ ma Jisas ka män bät iaqâkt ama ruqa va ama ansäspämgi ama mor qi dâ qa qoar na qa rhoqortäqyia, “As ngi lu i rhâkt di sa märäs pät a nge. Sa qale ngiat tualat na ama vuirhong i varis nga äkt dâ va guani anga mor ini masirhat ini ngä namän bät a nge qärqäni i qaku rhoqorne

* 5:3-4 Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhâkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. ‘Dap kale rha dâ värhäm na ama rigi va ama qärhopka iva sarhäktsarhäkt pät a qi. 4 Inguna ama ensel nage ma Engeska qat dän bät ap ama qävälâp säva ama qärhopka bä qat tu sarhäktsarhäkt pät ama rigi. Bâ iaqâkt kâarak i qa er qa mon säva ama rigi nasot toqorâkt i sarhäktsarhäkt pät a qi diva märäs pät a qa nämät agi rämgi qäarakni i qit ta qa.’

nä qäaraktni gia rämgi qäaraktni i mäqi qia män bät a nge.”
 15 Dä qa ruqa qa met bä qa qoar na ama Judaqäna arhä narhoerta sävät ma Jisas i qa mumäräs pät a qa. 16 Bä nävät tom däkt dä iarhakt ama narhoerta rhi sangäm nä ma Jisas nävät aa lat inguna qat tualat pät ama Sabat.

17 Sökt di ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Gu mamäk di vasägos dä sa qat tualat nä qärangättni aa lat bä sarhäkt sävät tak täkt ama qunäga bä ngo di qosaqi nguat tualat.”

Ma Jisas Kä Nä Ma Ngämuqa Di Iom Doqorne

18 Bä äkt i nävät tom däkt dä ama Judaqäna rhi siqut ma ama qrot iva rhi veng ga inguna qaku sökt nävät iomäkt i qaku qat tet parhäm ama Muräkt sävät ama Sabat dap nguna qosaqi qat tes ma Ngämuqa i qa maräkt aa mamäk bä qä qoaräs i qa qä nä ma Ngämuqa di iom doqorne.

Ama Rhares Kärangättni Iva Ama Ngärhoemga Qat Tualat Na Ngät

19 Dä sa ma Jisas ka muvät pät a rha nä rhakt täkt ama muvätki i qä qoar toqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i ma Ngämuqa aa emga di qaku mamär iva sökt ka qä namualat nä guani dap mamär iva sökt kat tualat nä ianiäkt kärqäni i qat lu aa mamäk i qat tualat nä ini. Inguna agini qärqäni i ama

Ngätmamäk kat tualat nä ini di qosaqi ama Ngärhoemga diva qat tualat nä ini. 20 Ama Ngätmamäk di qär qur ama Ngärhoemga rhä iarhongäkt moe qärqärhong i qat tualat nä irhong inguna ama Ngätmamäk di aa snäng bät ama Ngärhoemga. Nak as pa qräk mät ngän mamär nävät ama mor ngät masirhat ama lat iva as ama Ngätmamäk kär qur ama Ngärhoemga rhäm ngät. 21 Inguna ama Ngätmamäk di qat täranas na ama nïapta näkt kät bon da rha ama iar dä qosaqi ama Ngärhoemga di qät bon da ama iar bä iarhakt kärarhae i nani a qa iva qä von da rhäm ngät.

22 “Näkt kosaqi ama Ngätmamäk di qaku qä namatnävämne na anga ruqa dap sa qa von da ama matnävämne moe ba ama Ngärhoemga 23 ivakt iva ama ruvek moe diva rhit kutdrir sage ama Ngärhoemga rhoqoräkt i rhit kutdrir sage ama Ngätmamäk. Näkt nga auge qäarak i qaku qät kutdrir sage ama Ngärhoemga di qaku qät kutdrir sage ama Ngätmamäk iaqäkt kärak i sa qa rhäk na qa.

24 “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i nga aung gäarakni i qat nari gua enge bä qosaqi qat nanakt nä iaqäkt kärak i sa qa rhäk na ngo di sa qa rha ama iar ama sok tam ngät dap pa qaku rhi namatnävämne na qa inguna sa qa met daqule ama tñäpki bä särhage säva ama iar.

25 “Näkt kosaqi nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i ama qäväläm nga e iva as äm ngä rhän bä sa rhäkt di äm ngä män iva ama nãpta diva rhi nari ma Ngämuqa aa emga aa eguinga bä va iarhakt kãrarhae i rha nari qa diva ama iar ta. 26 Bä äkt i sa ama Ngätmamäk ka von da ama iar säva ama Ngärhoemga qoki rhoqor qa i ama iar nga e väm ga. 27 Näkt kosaqi qa von ga rha ama rhares iva qa rhatnävämne na ama ruvek inguna qa di ma Ruqa aa Emga.

28 “Bä va qale ngänit särmän sävät täni rhäkt inguna ama qäväläm nga e qarqomni iva äm ngä rhän iva iarhakt moekt kãrarhae i rha e mät arha uqup kãrangätni i mudu rha sasärhäm da mät ngät diva rhi nari aa eguinga 29 dä va vuk sä rha. Näkt iarhakt kãrarhae i sa rha mualat na ama märirhong diva rha rhäranas bä va ama iar ta dap kãrarhani i sa rha mualat na ama vuirhong diva rha rhäranas bä va rha rhatnävämne na rha.

Iarhongäkt Kärqärhong I Irhong Ngärhi Samaengätki Nä Ma Jisas Aa Sameng Sävat A Nas

30 “Qaku mamär vät a ngo iva sokt ngo ngu namualat nä guani dap nguat tatnävämne na ama ruvek di sokt parhäm iarhongäkt kärqärhong i sa ngua nari irhong. Bä äkt iva gu matnävämne diva ama räkt ngät inguna qaku nguat tualat sagem mes dap kinak

nguat tualat sage iaqäkt kãrak i qa rhäk na ngo.”

31 Näkt kosaqi ma Jisas ka goar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bä ngu sameng sävät a nas dä iangärhäkt gu sameng diva qaku ngä nalu i ama engätki na ngät. 32 Dap gu mamäk ka e näkt kã sameng sävät a ngo bä nguat dräm i aa sameng sävät a ngo di ama engätki na ngät. 33 Sa ngän däkne sävät ma Jon dä qa sameng ba ngän na ama engätki sävät a ngo. 34 Sokt di qaku ngut läk nani anga ruqa aa sameng sävät a ngo dap ngut puk pät a ngän nä rhärhong däkt ivakt iva ngäni rha ama mumaiar. 35 Bä ma Jon di ama lirhãga qarækni i qat dang bä qät bon da ama neraqa näkt ngän di nani a ngän bät ama qäväläm ama got äm iva märmär gem ngän dä iaqäkt aa neraqa.

36 “Dap aingo di ngo sa angätni ama sameng gãrangätni i ama vit na ngät masirhat pä ma Jon aa sameng angät tpäs. Iangärhäkt ama sameng di ngät sävät ama lat kãrangätni i sa ama Ngätmamäk ka von ngo rhäm ngät iva ngu sot na ngät. Dä iangärhäkt ama lat di rhangät täkt maräkt kãrangät i nguat tualat na ngät bä ngät di ngärhi sameng i sa ama Ngätmamäk ka rhäk na ngo.

37 “Bä ama Ngätmamäk kãrakni i qa rhäk na ngo di sa qa maräkt ka sameng sävät a ngo. Sokt di as mudu qaku ngän nari aa eguinga dä qaku ngän lu qa 38 bä qosaqi

qaku qale aa enge vām ngān inguna qaku ngānāt nanakt nā iaqākt kārak i sa qa rhāk na qa.

³⁹ “Ngānāt drām ngānit nām dā ma Ngāmuqa aa enge angārha ron inguna ngān du angān snāng iva nāvāt a ngāt dā va ngāni rha ama iar ama sok tām ngāt dap iangārhäkt ma Ngāmuqa aa enge di nak ngārhi sameng sävāt a ngo ⁴⁰ sokt di ngān der ngān namet sagem ngo ivakt iva ngāni rha ama iar.”

⁴¹ Näkt kosaqi ma Jisas ka goar na rha rhoqortäqyia, “Aingo di qaku ngut läk nani ama ruvek arha ansäs ⁴² dap ngān di nguat drām angāna iar. Bā qosaqi nguat drām i qaku angān snāng bāt ma Ngāmuqa. ⁴³ Bā ngo di sa ngua män nāvāt gu mam aa ngārhipki sokt di qaku ngān nar sä ngo. Dap kre va akni anga ruqa qa rhän bā sagem ngān nāvāt aa ngārhipki maräkt diva ngāni ar sä qa. ⁴⁴ Ngu lu va ngānāt nanakt toqor mäniekt kre i nani a ngān na angāna ansäs nagem ngān gane dap kaku angān anga qänäskānes iva ngāni rha iangārhäkt ama ansäs kārangāt i ngāt dān nage ma Ngāmuqa ama sägāk?

⁴⁵ “Sokt di qale ngān namu angān snāng iva ngu rhäksärhäm ngān da ama Ngätmamäk aa saqong. Dap iaqākt kārak iva qä rhäksärhäm ngān di ma Moses inguna qa di sa ngānāt nanakt na qa. ⁴⁶ Ngakt bā sa ngānāt nanakt nā ma

Moses dā mamär iva ngānāt nanakt na ngo inguna qa di sa qa säm sävāt a ngo. ⁴⁷ Bā nga rhoqoräkt dā ngu lu va ngānāt nanakt na agirhong gārqārhongni i nguat tamän bāt irhong doqor mäniekt kre i qaku ngānāt nanakt nā iarhongäkt kārqārhong i qa säm irhong?”

6

Ma Jisas Ka Von Da Ama Tmäs Bā Ba Ama Ngärhäqyet Ama Tausengāna Na Rha Ama Ruvek

(6:1-15 / Mat 14:13-21 / Mak 6:30-44 / Luk 9:10-17)

¹ Näkt nasot tangät täkt dā ma Jisas ka met bā särhage na ama namuqa ma Galili iaqākt kārak i qosaqi rhat tes ka i ama namuqa ma Taiberias. ² Näkt nga rhoqoräkt di ama gulāngi ama mor qi na ama ruvek di rhit päs aa rhäng inguna sa rha lu i qa mualat na ama muqunän ama nañis ngāt pät ama rämgivärharha. ³ Dā dang dā ma Jisas kä na aa mudäsaqongda bā säda ama dabām dā rha muqun. ⁴ Näkt toqoräkt di sa qorhäs na ama Judaqāna arha tmäski ma Pasova.

⁵ Bā nga rhoqoräkt i ma Jisas ka nām dävit bā qa lu ama mor qi ama gulāngi na ama ruvek i rhat tet iva sagem ga dā qa goar nā ma Filip toqortäqyia, “Ngu lu va urhi vodām bāt anga bretkāna na qoe bā bā rhärha rhäkt ama ruvek iva rha äs ngāt?” ⁶ Bā ma Jisas ka snanbät sä qa rhoqoräkt di

nak kop pakt iva qä siqut na qa inguna sa ma Jisas ka er qat dräm iva qa rhualat toqoräkt.

7 Dä ma Filip ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ama tbodäm bät ama udiom ama handretiom na ama qunäng angät titsek di qaku mamär iva rhi navodäm na ngät bä mamär vät anga bretkäna bä bä rhärha rhäkt ama ruvek moekt iva qäqi rha äs ama gaini nävät a ngät.”

8 Dä akni nävät aa mudäsaqongda qärakni i rhat tes ka i ma Andru qärak i ma Saimon Pita aa läkka qa goar nä ma Jisas toqortäqyia, 9 “Akni ama rhoemga qa e qärakni i qät ta ama ngärhäqyet ama gaini na ngät ama bretkäna qärangätni i sa rha mualat na ngät nävät ama barli* näkt sävät ama udiom ama rhinämiom sokt di rhangät täkt ama tmäs di ama gaini na ngät mamär i qaku mamär iva bä ba ama ruvek ama rhäqäp na rha rhoqor täkt.”

10 Dä ma Jisas ka goar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Ngäni goar na ama ruvek iva rha rhuqun.” Rhoqoräkt di vät iosäkt ama ivärhäs di masirhat na ama mran bä iarhakt ama ruvek ta muqun i ama rhodäm sa ama gamoe di qorhäs iva ama ngärhäqyet ama tausengäna. 11 Dä sa ma Jisas ka rha iangärhäkt ama bretkäna bä qa mes ama mär näkt ka matmät na ngät bä qa ruvek kärarhae

i rhat muqun näkt kosaqi qa mualat toqoräkt sa ama rhinämiom bä rha rha bä mamär vät a rha.

12 Näkt sa rhoqoräkt i iarhakt moekt ta mäs bä mamär vät a rha dä qa goar na aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Ngän datma ama tmäsirhong gärqärhongni i sa rha mäs bä nävät irhong iva qale guani ngän narhar sä nas.” 13 Bä äkt i sa rha matma ama tmäsirhong nävät kärangät ka ngärhäqyet ama bretkäna na ama barli nasot kärarhani ama ruvek i sa rha mäs bä rha rhäqäp ama ngärhäqyisem da unbem ama urat na ngät.

14 Bä nasot toqoräkt i ama ruvek ta lu iaqyäkt ama muqunängi ama nañis ki qärakni i sa ma Jisas ka mualat na qi dä rhi nasäng iva rhat tamän doqortäqyia, “Bä ngäktki mamär i rhak täkt di iaqäkt kärak ma Ngämuqa aa vämginaqa iva qa rhän sämäni ama ivätki.” 15 Näkt nga rhoqoräkt i ma Jisas ka räm iva rha rhän inguna nani a rha iva rha rhualat na ama ulaqi ivakt iva rha rhair na qa iva ama vitnaqa na qa dä saqi as sokt ka qa met na äkt bä säda ama damgi.

*Ma Jisas Kat Tet Pät Ama
Qoeväs Angärha Rhäng
(6:16-21 / Mat 14:22-33 /
Mak 6:45-52)*

16 Bä nga rhoqoräkt i säpbängang mamär dä ma Jisas aa mudäsaqongda rha

* 6:9 Ama barli di ngät toqor ama egat i rhat dräm dat täs angät garang.

met bā samana sāva ama namuqa aa rhākt ¹⁷ bā rha veng sāmāt ama mlauski bā rha nasāng iva rhat tet sārhaģe na ama namuqa sāmāt ama vārham ma Kaperneam. Bā nga rhoqorākt di sa rāt pā bās dap ma Jisas di as kaku qa mām sagem da. ¹⁸ Nākt nga rhoqorākt i sāvāt a rha i rhi ngang māt arhā mlauski dā ama laurqi ama qrot ki qia nasāng gi e bā ama vaeng ngā mām.

¹⁹ Bā nga nasot ama ngārhaqyet ura ama ngārhaqyet da sāgāk na ama kilomitaqāna i sa rha met pāt a ngāt dā nak as ta lu ma Jisas i namuk i qat tet pāt ama qoevās angārha rhāng iva sagem da. Bā nga rha lu qa rhoqorākt dā rhit len masirhat. ²⁰ Dā ma Jisas ka qoar na rha rhoqortāqyia, “Nak kop aingo dap kale ngānit len.” ²¹ Bā nga rha nari rhoqorākt dā nak as ta rhāknan dām ga sagem mes bā qoki vāt iomākt ama qāvālām dā arhā mlauski qia mām dage ākt i mai iva rhat tet sae.

Aingo Di Ama Bret Na Ama Iar.

²² Nākt nga duququ vāt akni ama qunāga dā ama gulāngi na ama ruvek kārarahani i qale rha rhage na ama namuqa ākt i ma Jisas aa mudāsaqongda rha met nae di qunāga vāt a rha i sokt ama sāgākt ama mlauski di qali qi e di sa qia met nae. Bā rhoqorākt di sa qaku ma Jisas ka muqun māt ki qā na aa mudāsaqongda

dap sokt ta rha met māt ki. ²³ Nākt nasot iangārhakt dā angātni ama mlaus nāva ama vārham ama mor ām ma Taiberias ngā mām bā ngā mair glaqot nā iosākt ama ivārhas kārqos i ama ruvek ta mās ama bretkāna e nasot i sa ma Engeska qa mes ama mār sāvāt a ngāt. ²⁴ Bā nga rhoqorākt i iaqyākt ama gulāngi na ama ruvek ta lu i qaku ma Jisas bā qosaqi qaku qārarahani aa mudāsaqongda ākt dā sa rha muqun māt iangārhakt ama mlaus bā rha met sae ma Kaperneam ivakt iva rhi nām nani ma Jisas. ²⁵ Bā nga rhoqorākt i sa rha mām bāt a qa rhage vāt ama namuqa aa rhākt dā rha snanbāt sā qa rhoqortāqyia, “Qamorqa, qāsnia ngia mām sarhākt?”

²⁶ Dā ma Jisas ka muvāt i qā qoar toqortāqyia, “Nguat tamām sārham ngān na ama engātki i ngānit nām nani a ngo di qaku nāvāt ama muqunān ama nañis ngāt kārangātni i sa ngān lu ngāt dap nguna nāvāt iomākt i ngān mās ama bretkāna bā angān sarem. ²⁷ Bā mamār iva qale ngān natmualat nani ama tmās kārangātni i mavamava na ngāt dap mamār iva ngān dualat nani ama tmās kārangātni i ngāt sāva ama iar ama sok tām ngāt iangārhakt kārangāt i ma Ruqa aa Emga va qā von ngān dām ngāt. Inguna qa di sa ma Ngāmuqa qa von ga rha ama rhares iva qat tualat nā iarhongākt.”

28 Bā nga rhoqoräkt dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu va u rhualat toqor mäniekt ivakt iva ut tualat na ama lat kärangätni i sa ma Ngämuqa nani a qa na ngät?”

29 Dä ma Jisas ka muvät i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Iangärhäkt ma Ngämuqa aa lat kärangät i nani a qa na ngät di rhoqortäqyia, va ngänät nanakt nä iaqäkt kärak i sa qa rhäk na qa.”

30 Bā äkt i rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu va agi anga muqunängi anga nañis ki qaraktni iva ngia rhualat na qi ivakt iva urhi lu qi dä va ut nanakt na nge? Ngu lu va ngia rhualat toqor mäniekt? 31 Aut mamäkkäna di sa mudu rha mäsa ama tmäs kärangätni i rhat tes ngät i ama mana vät ama ivärhäs ama qräk dä bäs di varhäm ama enge qarangätni i sa rha säm a ngät toqortäqyia, ‘Qa von da rha ama bretkäna qarangätni i ngät näda ama usäpki arha ron iva rhat täs ngät†.’ ”

32 Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i qaku ma Moses iaqäkt kärak i qa von da rhä iangärhäkt ama bretkäna qarangätni i ngät näda ama usäpki arha ron dap ngät di nage gu mam gäarak i qät bon ngän da ama engätki na ngät ama bret kärangätni i ngät näda ama usäpki arha ron. 33 Inguna ma Ngämuqa aa bret di iaqäkt kärak i qat dän

näda ama usäpki arha ron bā sarhe bā qät bon da ama iar bā ba ama ruvek nävät ama ivätki.”

34 Dä soknga rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Morqa, mänasäng narhäkt bā rhävät dä ngit bon ut tä iaqäkt ama bret.”

35 Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingo di ama bret na ama iar. Näkt aung gäarakni i qa rhän sagem ngo diva qaku mamär iva saqi as anoeng mä qa bā qosaqi iaqäkt kärak i qat nanakt na ngo diva qaku mamär iva saqi as aqäsä qa. 36 Sökt di sa ngua qoar na ngän i sa ngän lu ngo sökt di sa qaku ngänät nanakt. 37 Iarhakt kärarhae moe ama ruvek i ama Ngätmamäk kät bon ngo rhäm da diva rha rhän sagem ngo bā iarhakt kärarhae iva rha rhän sagem ngo diva qaku ngu naqutmäs a rha.

38 “Inguna sa ngua män na rhävuk näda ama usäpki arha ron bā sarhe di qaku va nguat tualat parhäm aingo gu snängaqa maräkt dap pa nguat tualat parhäm iaqäkt kärak i sa qa rhäk na ngo aa snängaqa. 39 Näkt iaqäkt kärak i qa rhäk na ngo di varhäm aa snängaqa di qaku nani a qa iva ngu namusäng sa aung nävät iarhakt moe qararhae i sa qa von ngo rhäm da dap pa ngua rhäranas na rha vät ama dängdängini na qa ama qunäga. 40 Inguna varhäm gu mam aa snängaqa di iarhakt

† 6:31 ama Abuk na ama Mabu 78:24

kärrarhae i sa rha lu mamär na ama Ngärhoemga bä rhat nanakt na qa diva rha sa ama iar ama sok täm ngät bä va ngua rhäranas na rha vät ama dängdängini na qa ama qunäga.”

⁴¹ Dä ama Judaqäna rha nasäng i rhat tamängus nävät aa enge inguna qa goar toqortäqyia, “Aingo di iaqäkt ama bret kärak i sa qa män na rhävuk näda ama usäpki arha ron bä sarhe.”

⁴² Dä sa rhi goaräs na ne rhoqortäqyia, “Nga qaku rhak täkt di nak kop ma Jisas ma Josep aa emga qärak i ut dräm aa mamäqiom? Ngu lu mäniekt bä mamär iva qä goar toqortäqyia, ‘Sa ngua män näda ama usäpki arha ron bä sarhe?’ ”

⁴³ Dä ma Jisas ka movät i qä goar na rha rhoqortäqyia, “Qale ngän damängus.

⁴⁴ Inguna qaku mamär vät anga ruqa iva qa rhän sagem ngo bä va ngua rhäranas na qa vät ama dängdängini na qa ama qunäga qre i qaku ama Ngätmamäk kärakni i sa qa rhäk na ngo qä rha qa sagem ngo. ⁴⁵ Bä varhäm ama enge qarängätni i sa mudu ma Ngämuqa aa vämginarha rha säm a ngät kärängät i ngät tamän doqortäqyia, ‘Iarhakt moe diva ma Ngämuqa qä su rha.’ Ama ruvek moe qararhani i rhat nari nämät ma Ngämuqa bä rhat tet parhäm aa enge diva rha rhän sagem ngo.

⁴⁶ “Qaku aung anga ruqa di

sa qa lu ama Ngätmamäk dap sokt iaqäkt kärak i qa nage ma Ngämuqa di sa sokt ka qa lu qa. ⁴⁷ Dä sa nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i iaqäkt kärak i qat nanakt na ngo diva qä rha ama iar ama sok täm ngät.

⁴⁸ “Nak aingo di ama bret na ama iar. ⁴⁹ Bä mudu angän mamäkkäna di rhat täs ama mana vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs sokt di rha näp. ⁵⁰ Dap tak täkt ama bret kärak i nguat tamän sävät a qa qärak i qat dän näda ama usäpki arha ron bä sarhe di mamär iva aung anga ruqa qa äs nävät a qa dä va qaku qä nañäp. ⁵¹ Aingo di iaqäkt ama bret ama ngät däqäm ga qärak i qa män näda ama usäpki arha ron bä sarhe. Näkt iaqäkt kärak i qat täs nävät iaqäkt ama bret diva qat däqäm basägos. Inguna rhak täkt ama bret kärak iva ngu vodäm ga nani ama ruvek nämäni rhakt täkt ama ivätki arha iar di gu släqyige na qa.”

⁵² Bä nga ama Judaqäna rha nari rhoqoräkt dä rhi nasäng i rhit beng bät a ne nävät ma Jisas aa enge i rhi goar na ne rhoqortäqyia, “Ngu lu mäniekt iva rhak täkt ama ruqa di mamär iva qä von ut ta aa släqyige iva u äs ige?”

⁵³ Dä soknga ma Jisas ka goar na rha rhoqortäqyia, “Sa nguat tamän särhäm ngän na ama engäktki i ngakt bä qaku ngän namäs nävät ma Ruqa aa Emga aa släqyige

bä qosaqi qaku ngän nanakt nävät aa biaska dä va qaku ngän narha iangärhäkt ama iar. ⁵⁴ Dap iaqäkt karak i qat täs nävät gu släqyige dä qät nakt nävät gu biaska diva qat sangar ama iar ama sok täm ngät bä va ngua rhäranas na qa vät ama dängdängini na qa ama qunäga. ⁵⁵ Inguna gu släqyige di ama engäktki na ngät ama tmäs bä qosaqi gu biaska di ama engäktki na qi ama rigi. ⁵⁶ Bä äkt i iaqäkt karak i qat täs nävät gu släqyige dä qät nakt nävät gu biaska di iaqäkt di sa qale qa mäni ngo bä ngo di sa qale ngo mäni qa.

⁵⁷ “Ama Ngätmamäk ama ngätdäqäm ga di sa qa rhäk na ngo bä nguät däqäm inguna nävät a qa di rhoqorne i iaqäkt karak i qat täs nävät a ngo diva qat däqäm inguna nävät a ngo. ⁵⁸ Bä rhak täkt ama bret di iaqäkt karak i qa män näda ama usäpki arha ron bä sarhe. Rhak täkt ama bret di qaku qa rhoqorne nä iangärhäkt ama bretkäna qärangät i angän mamäkkäna rha mäns ngät dä sa rha ñäp. Iaäkt karak i qat täs nävät tak täkt ama bret diva qat däqäm mas.”

⁵⁹ Rhangät täkt ama enge di ma Jisas ka märhamän bät a ngät toqoräkt i qä su ama ruvek pa ama mämairqi e ma Kaperneam.

*Ama Enge Na Ama Iar
Ama Sok TäM Ngät*

⁶⁰ Bä nga rhoqoräkt i ama ruvek kärarhani i rhat tet nasot ma Jisas ta nari iangärhäkt

aa enge dä ama rhäqäp na rha nävät a rha rha qoar toqortäqyia, “Nak tangät täkt di ama qrot ngät ama rhisu. Ngu lu mamär vät auge iva qä rha ngät?”

⁶¹ Sokt di ma Jisas di sa qat dräm i sa rhat tamängus päät iangärhäkt aa enge bä äkt i qa qoar toqortäqyia, “Nga rhangät täkt ama enge ngärhi slava na ngän? ⁶² Bä nga rhoqoräkt dä ngu lu vä ngän du angän snäng mäniekt kre i ngäni lu ma Ruqa aa Emga i dängdang dä m ga rhävit sa äkt i mäqi qale qa e? ⁶³ Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di qät boda ama iar dap ama släqyige di qaku ige ngärhit boda guani. Bä iangärhäkt ama enge qärangät i sa ngua märhamän särhäm ngän na ngät di ama qloqaqa na ngät bä ngät di ama ngätdäqäm ngät. ⁶⁴ Sokt di as arhani rha e nävät a ngän gärrarhani i qaku rhat nanakt.” Ma Jisas ka märhamän doqoräkt dinguna sa qat dräm mäkä päät ama rharimini i qa nasäng na aa lat nä iarhakt kärarhae iva qaku rhat nanakt bä qosaqi auge iaqäkt karak iva qä vodä ma Jisas säva aa ikkäna arhä rhäkt.

⁶⁵ Näkt kosaqi ma Jisas kä qoar na rha rhoqortäqyia, “Bä nga rhoqoräkt dä sa ngua qoar na ngän i qaku mamär iva anga ruqa qä namet sagem ngo qre i sa qaku ama Ngätmamäk ka von ga rha ama rhares.”

⁶⁶ Bä nga iarhakt ama ruvek kärarhae i rhat tet nasot

a qa rha nari rhoqoräkt dä ama rhäqäp na rha nävät a rha evär dä m da bä saqi as kaku rhat tet nasot a qa. ⁶⁷ Dä soknga ma Jisas ka snanbät sä qärrarhani ama ngärhäqyisem da udiom na rha aa mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Nga nani a ngän iva qosaqi ngän det daqule ngo rhoqor iarhakt?” ⁶⁸ Dä ma Saimon Pita qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Urha Engeska, ngu lu va auge qäarak iva u rhet sagem ga? Inguna nge di ama enge na ama iar ama sok täm ngät nga e gem nge. ⁶⁹ Bä qosaqi ut nanakt bä ut dräm i nge di ma Ngämuqa aa Qumärqumärqa mamär.”

⁷⁰ Dä sa ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Nak ngän ama ngärhäqyisem da udiom na ngän di sa ngua armeng dä m ngän. Sokt di akni nävät a ngän di ama iauska qa e mät ka.” ⁷¹ Ma Jisas ka märhamän doqoräkt di sävät ma Judas ma Saimon Iskariot aa emga iaqäkt karak i qa nävät ama ngärhäqyisem da udiom na rha aa mudäsaqongda qäarak iva nasot dä va qä von dä m ga säva aa ikkäna arhä rhäkt.

7

Ma Jisas Ka Met Säva Ama Tmäski Va Ama Mämairväm Ama Me Ngät

¹ Näkt nga nasot tangät täkt dä ma Jisas kat tet tage rhage bä qä su ama ruvek muk pät ama ngärhäktka ma Galili. Ama rharimini rhoqoräkt di sa qale qa sañis na ama ngärhäktka ma Judia

inguna ama Judaqäna nae di sa qale rha nani a qa iva rhi veng ga. ² Sokt di rhoqoräkt i qorhäs na ama qäväläm gärqomni iva ama Judaqäna rhat tuqunän na ama tmäski va ama mämairväm ama me ngät ³ dä sa ma Jisas aa läktpek ta qoar na qa rhoqortäqyia, “Qoki va ngia rhet narhäkt bä sae ma Judia iväkt iva iarhakt ama ruvek kärarhae i rhat tet nasot a nge diva rhi lu qärangät ni ama lat i ngiat tualat na ngät. ⁴ Inguna qaku anga ruqa qäarakni i nani a qa iva ama ruvek tat dräm aa lat di qat dräm gä ngaip sä iangärhäkt aa lat. Dap nguna ngiat dräm ngiat tualat nä rhärhong däkt dä mamär iva sa ngi qur a nas bä ba ama ruvek moe.” ⁵ Ama rharimini i aa läktpek ta märhamän särhäm ga rhoqoräkt dinguna qäqi rha di qaku rhat nanakt na qa.

⁶ Bä nga rhoqoräkt dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Gu qäväläm di as kaku rhäkmamär na äm dap aingän di ama qävälap moe di märmärsäs gem ngän sa ap. ⁷ Ama ruvek nävät ama ivätki di qaku mamär iva ama vu da arha ron na ngän dap ama vu da arha ron na ngo dinguna ngu sameng sävät a rha i rhat tualat na ama vuirhong. ⁸ Rhäkt diva ngän det sae ma Jerusalem säva iaqyäkt ama tmäski. Dap ngo di as kaku ngu namet sae inguna gu qäväläm di as kaku rhäkmamär na äm.” ⁹ Bä nga nasot tangät täkt aa enge dä

qale qa e ma Galili.

¹⁰ Näkt nasot toqoräkt i sa aa läktpek ta met säva ama tmäski dä nak as ka met nasot a rha sae. Sokt di qaku qat tet da ama ruvek arhä saqong dap kä ngaip nas.

¹¹ Bä nga rhoqoräkt iva ama tmäski dä ama Judaqäna arhä narhoerta rhit ñäm nani a qa dap ti snanbät toqortäqyia, “Ngu lu iaqäkt ama ruqa qa qoe nai?” ¹² Dap toqoräkt pa ama tmäski mänguräp ama gulañ na ama ruvek di vräs da ama enge bä rhit täkdasäkt na ne sä ma Jisas i arhani rhi qoar toqortäqyia, “Qa di ama mär qa ama ruqa.” Dap arhani rhi qoar toqortäqyia, “Qaku, nak kat dräm ga iras ta ama ruvek.” ¹³ Sokt di qaku aung nävät a rha qa märhamän masirhat toqoräkt mänguräp ama ruvek moekt inguna rhit len iarhakt ama Judaqäna.

Ma Jisas Ka Su Ama Ruvek Pa Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

¹⁴ Näkt nga rhoqoräkt i sa mäni iaqyäkt ama tmäski mamär dä nak as ma Jisas ka met bä säva ama ansäspämgi ama mor qi bä qä nasäng i qä su ama ruvek.

¹⁵ Bä ama Judaqäna di qräk mät ta nävät aa rhisu dä rhi snanbät toqortäqyia, “Ngu lu rhak täkt ama ruqa qaräkn i qaku qa rha ama rhisu ama mor ngät di sa mäniekt bä aa mädräm ama mor ngät?”

¹⁶ Dä ma Jisas ka muvät i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Rhangät täkt gu rhisu di qoki

qaku ngät nagem ngo. Dap ngät dän nage iaqäkt karak i sa qa rhäk na ngo. ¹⁷ Ngakt bä nga aung gäarakni i nani a qa iva qa rhualat parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa di mamär vät iaqäkt iva qä lu mamär i nga rhangät täkt gu rhisu di ngät dän nage ma Ngämuqa ura qoki ngät nagem ngo. ¹⁸ Inguna iaqäkt karak i qat tamän nävät aa qrot maräkt di qat tualat toqoräkt ivakt iva ama ruvek tit kutdrir sagem ga. Dap iaqäkt karak i qat tualat nani ama qutdrir iva sage iaqäkt karak i qa rhäk na qa di sa qat tamän na ama engäkkti bä qaku anga irasini sävät a qa. ¹⁹ Sa ma Moses ka von ngän dä ma Ngämuqa aa Muräkt sokt di qaku aung nävät angän di qat tet parhäm ngät. Ngu lu mäniekt bä ngäni siqut iva ngäni veng ngo?”

²⁰ Bä nga rhoqoräkt dä ama gulañgi na ama ruvek ta muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ainge di ama iauska qa e mät nge. Ngu lu auge qä siqut iva qä veng nge?”

²¹ Dä ma Jisas ka muvät i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Sa ngua mualat na ama sägängät ama lat ama nañis ngät dä ngän moe di qräk mät ngän nävät a ngät. ²² Näkt nguna nävät ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses i qa qoar na ngän iva ngäni nädäkt angän släqyigleng bä äkt i rhoqor täkt iva vät ama Sabat dä ngänät dräm ngäni nädäkt ama rhoemga aa släqyige. Sokt di nak iangärhäkt ama

Muräkt di qaku ngät nage ma Moses dap ngät nage angän mamäkkäna. ²³ Ngakt bä nga rhoqoräkt i vät ama Sabat di qoki mamär iva rhi däkt ama rhoemga aa släqyige varhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses dä ngu lu mäniect bä ngänir qur ngo inguna sa ngua mumäräs pät ama ruqa aa släqyige moe vät ama Sabat? ²⁴ Qale ngän datnävämne varhäm ianiäkt kärqäni i ama räkt ini gem ngän dap kinak mamär iva ngän datnävämne na ama räkt ngät ama matnävämne.”

Nak Nga Ma Jisas Di Ma Krais?

²⁵ Rhoqoräkt di arhani ama ruvek nae ma Jerusalem di rhi nasäng i rhi snanbät toqortäqyia, “Nga rhak täkt di ama ruqa qarak i rhi siqut iva rhi veng ga? ²⁶ Sokt di ngäni lu qa i nak kop ama qraräqa na qa i qat tamän mänguräp ama ruvek dap ama narhoerta di qaku rhat tamän bät anga enge sävät a qa. Nga sa ama narhoerta rhat nanakt i qa di ma Krais? ²⁷ Sokt di ut dräm äkt i rhak täkt ama ruqa qa män nae dap toqoräkt iva ma Krais ka rhän dä qaku aung gä naräm i qa män na äkt.”

²⁸ Dä ma Jisas ka märhamän masirhat toqoräkt i qoki as kä su ama ruvek pa ama ansäspämgi ama mor qi i qä qoar toqortäqyia, “Qoki ngäktki rhoqoräkt i ngänät dräm a ngo bä qosaqi ngänät dräm äkt i ngo nae. Sokt di qaku ngua män sarhe

varhäm gu snängaqa dap iaqäkt kärak i sa qa rhäk na ngo di ama engätki na qa. Näkt ngän di qaku ngänät dräm a qa ²⁹ dap ngo di nguat dräm a qa inguna ngo di ngo nagem ga bä qa di sa qa rhäk na ngo.”

³⁰ Bä nga ama ruvek ta nari rhoqoräkt dä nani a rha iva rhi sangar a qa sokt di qaku aung nävät a rha qa rhäk pät a qa inguna aa qäväläm di sa as kaku rhäkmamär na äm. ³¹ Sokt di ama rhäqäp na rha nävät iaqyäkt ama guläñgi na ama ruvek di qoki as ta nanakt na qa. Bä nga rhoqoräkt dä rhi qoar toqortäqyia, “Qre va ma Krais ka rhän dä nga va qa rhualat na anga rhäqäp anga muqunän anga nañis ngät kärangätni i ngä vit masirhat pät tak täkt ama ruqa aa lat toqoräkt angät tpäs?”

Rha Rhäk Na Ama Ulaqimärharhärhäkt Näva Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi Ivakt Iva Rhi Sangar Ma Jisas

³² Bä nga rhoqoräkt i ama Farisiqäna rha nari iaqyäkt ama guläñgi na ama ruvek i rhat tamän särhäm ne nä iarhongäkt ama engirhong sävät a qa dä ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Farisiqäna rha rhäk na ama ruvek kärarhani i rhit lu vät ama ansäspämgi ama mor qi ivakt iva rhi sangar a qa. ³³ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingo diva qale ngo ngu na ngän bät ama qot äm ama qäväläm nak kop näkt saqi ngua rhet

sage iaqäkt kârak i qa rhäk na ngo sarhe. ³⁴ Näkt toqoräkt iva ngua rhet dä va ngänit ñäm nani a ngo sokt diva qaku ngän namän bät a ngo bä qosaqi äkt iva qale ngo e di qaku mamär vät a ngän iva ngän namet sae.”

³⁵ Dä rha qoar na ne rhoqortäqyia, “Ngu lu rhak täkt ama ruqa di qat tu aa snäng iva qa rhet sa qoe nai ivakt iva qaku ut namän bät a qa? Nga va qa rhet sa gläius sa äkt i qale ut kärhae mänguräp ama Jentailqäna bä va qä su rha? ³⁶ Ngakt bä nga rhoqoräkt dä ngu lu ama rhari-mini mäniekt bä qa qoar toqortäqyia, ‘Va ngänit ñäm nani a ngo sokt diva qaku ngän namän bät a ngo’ bä qosaqi qa qoar toqortäqyia, ‘Äkt i qale ngo e di qaku mamär vät a ngän iva ngän namet sae?’”

*Ama Reng Na Ama Rigi
Ama Ngätdäqäm Gi*

³⁷ Näkt nga rhoqoräkt pät ama dängdängini na qa ama qunäga qäarakni i ama moräs na qa ama qunäga vät iaqyäkt ama tmäski dä ma Jisas ka mair bä qa näs i qa qoar toqortäqyia, “Ngakt bä aung gäarakni i aqäsä qa di mamär iva qä ang sagem ngo bä qä nakt. ³⁸ Bä auge qäarak i qat nanakt na ngo di ma Ngämuqa aa enge ngärhi qoar iva ama reng na ama rigi ama ngätdäqäm gi va qiat dän bä qi ngang näväm ga.” ³⁹ Qa märhamän doqoräkt di qa muqunäga sävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa

qäarakni i iarhakt kärarhae i rhat nanakt na qa diva nasot dä va rhi rha qa. Näkt as mudu inamäk bä sävät iomäkt ama qäväläm di as kaku ma Ngämuqa qa von da ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa inguna ma Jisas di as kaku rha sek sa aa ngärhipki.

*Matmät Ama Ruvek In-
guna Nävät Ma Jisas*

⁴⁰ Bä nga rhoqoräkt i arhani ama ruvek nävät iaqyäkt ama guläñgi ta nari iangärhäkt aa enge dä rha qoar toqortäqyia, “Qoki ngätki mamär i rhak täkt ama ruqa di iaqäkt kârak i ma Ngämuqa aa vämginaqa.” ⁴¹ Bä qosaqi arhani di rha qoar toqortäqyia, “Qa di nak ma Krai.” Dap koki as arhani di rhi snanbät toqortäqyia, “Ngu lu mäniekt bä va ma Krai di nak kop pa qa rhän nae ma Galili? ⁴² Nga qaku ngätki rhoqoräkt i ma Ngämuqa aa enge ngät tamän i ma Krai diva akni nävät ma Devit aa enevaqi näkt pa qa rhän nämät ama värhäm ama gaini na äm ma Betlehem äkt i mudu ma Devit nae?” ⁴³ Näkt nga rhoqoräkt dä matmät ama ruvek inguna nävät ma Jisas. ⁴⁴ Bä arhani ama ruvek di nani a rha iva rhi sangar a qa sokt di qaku aung nävät a rha qa rhäk pät a qa.

⁴⁵ Näkt nga nasot dä nak as ama ulaqimärharhärhäkt näva ama ansäspämgi ama mor qi evär däm da bä sage ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Farisiqäna

dä iarhakt ama narhoerta rha snanbät sä iarhakt toqortäqyia, “Mäniekt bä qaku ngän män sä qa sarhe?”

46 Dä iarhakt ama ulaqimärharhärhakt ta movät toqortäqyia, “As mudu qaku aung i qat tamän doqor tak täkt ama ruqa.”

47 Bä nga rhoqoräkt dä ama Farisiqäna rha snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga rhoqoräkt di ngäni qoar i qosaqi qa iras täm ngän? 48 As ngäni lu i ama tpäskinarha dä ama Farisiqäna di qaku rhat nanakt na qa. 49 Sökt di iaqyäkt ama gulänği na ama ruvek di sa rhat nanakt iarhakt kärarhae i qaku rhat dräm mamär nä ma Ngämuqa aa Muräkt. Rha di sa qale rha vä ma Ngämuqa aa rhäksärhäm.”

50 Dä akni nävät ama Farisiqäna ma Nikodemus iaqäkt kärak i sa mäqi qa met sage ma Jisas ka snanbät sa arhani nävät iarhakt ama narhoerta rhoqortäqyia, 51 “Nga varhäm aut muräkt di mamär iva urhi rhäksärha anga ruqa narhoer näkt nasot dä urhit träm i qat tualat toqor mäniekt?”

52 Dä rha movät päť a qa rhoqortäqyia, “Nak nga ainge di qosaqi nge nae ma Galili? As ngi lu ma Ngämuqa aa enge mamär dä va ngi lu i ngät tamän i qaku ma Ngämuqa anga vämginaqa qä namän nae ma Galili.”

Ama Ruqi Qäraktni I Qia Qavatnävätlägut

53 [*Bä nasot toqoräkt dä rha moe rha met säva arha vät

8

1 dap ma Jisas di qa met säda ama damgi ama gaini na qi ama Damgi na ama Olip. 2 Näkt duququ vät duququs mamär dä saqi as ka män bä säva ama ansäspämgi ama mor qi bä ama rhäqäp na rha ama ruvek tat dän bä sagem ga dä qa muqun bä qä nasäng i qä su rha.

3 Bä nga rhoqoräkt i qä su rha dä ama Skraipkäna rhi na ama Farisiqäna rha män gem ga sa ama ruqi qäraktni i rha sangar a qi rhoqoräkt i qi qavatnävätlägut bä rha mair na qi dä qa gulänği at saqong nä qa ruvek 4 näkt ta qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Qamorqa, rhakt täkt ama ruqi di ut sangar a qi inguna qia qavatnävätlägut. 5 Varhäm ma Ngämuqa aa Muräkt di ma Moses kat tamän ma ama qrot särhäm ut iva urhi rhumät na ama ruqi rhoqor täkt na ama dui bä va qi ñäp. Bä nga rhoqoräkt dä ngu lu ainge di ngiat tamän mäniekt?”

6 Nävät tangät täkt arhä snanbät di rhi siqut nä ma Jisas i rhit ñäm nani anga rharimini ivakt iva rhi rhäksärhäm ga. Sökt di ma

* 7:53 Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap ama qängärirhong ma 7:53 bä sävät ma 8:11 di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm irhong sae.

Jisas ka angär bä qä nasäng i qät säm bät ivät na aa rhäktka.

⁷ Bä nga rhoqoräkt i qoki rhat naingbät mät ka i rhi snanbät sä qa rhoqoräkt dä qa sek aa uväs bä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bä auge nävät a ngän di qaku aa anga vuini di mamär iva qä er qä rhu qi na anga duiqa.” ⁸ Bä nasot toqoräkt dä saqi qa angär bä qät säm bät ivät. ⁹ Näkt nga nävät iangärhäkt aa enge dä arhani qärrarhani i rha nari qa di rhi nasäng i asägäk asägäk tat tet i mänasäng nävät ama srurha mamär näkt sä rha moekt bä äkt bä sokt nävät ma Jisas kä nä qa ruqi qäaraktni i qoki as kiat mair.

¹⁰ Dä ma Jisas ka mair bä qa snanbät sä qi rhoqortäqyia, “Rhaktni, qärrarhae rha qoe? Nga qaku aung iva qä rhäksärhäm nge?”

¹¹ Dä sa qäaraktni ka ruqi qia qoar toqortäqyia, “Morqa, qop kaku aung.”

Dä ma Jisas ka qoar na qi mamär toqortäqyia, “Bä nga rhoqoräkt dä qosaqi aingo di qaku ngu narhäksärhäm nge. Dap täkt di ngia rhet sokt di saqi as pa qale ngi narhäk pät anga vuini.”]

Aingo Di Ama Neraqa Bä Ba Ama Ruvek Pät Ama Ivätki

¹² Dä saqi as ma Jisas ka märhamän särha ama ruvek i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingo di ama neraqa bä ba ama ruvek pät ama ivätki. Näkt iaqäkt karak i qät päsgua rhäng di qaku mamär iva qä natmet pät bängangit angät

tpäs dap pa qa sa ama neraqa na ama iar.”

¹³ Dä soknga ama Farisiqäna rha märhamän ma ama qrot särhäm ga rhoqortäqyia, “Iangärhäkt gi sameng di qaku ama engäktki na ngät inguna rhäkt di qoki nge maräkt ngia män bä ngi sameng sävät a nas.”

¹⁴ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha i qä qoar toqortäqyia, “Näma dä ngo maräkt ngu sameng sävät a nas sokt di iangärhäkt gu sameng di ama engäktki na ngät inguna nguat dräm äkt i sa ngua män nae bä qosaqi nguat dräm äkt iva ngua rhet sae. Dap ngän di qaku ngänät dräm i ngua män na qoe nai bä qosaqi qaku ngänät dräm äkt iva ngua rhet sae. ¹⁵ Näkt aingän di ngän datnävämnä na ama ruvek arha lat parhäm ama ruvek arhä snängaqa dap ngo di qaku ngu namatnävämnä na aung anga ruqa aa lat. ¹⁶ Sokt di ngakt bä nga nguat tatnävämnä na ama ruvek arha lat dä qärangättni gu matnävämnä di ama räkt ngät inguna qaku sokt ngo nguat tatnävämnä dap ngu na ama Ngätmamäk karakni i sa qa rhäk na ngo un datnävämnä. ¹⁷ Näkt käqi varhäm angän Muräkt maräkt di sa rha säm i ngakt bä ama udiom ama ruiom ini sameng sävät ani di iomäkt in sameng di ngärhi qoar i ianiäkt di ama engäktki nä ini. ¹⁸ Dap aingo di ama sägäk na ngo qäarak i qä sameng sävät a nas. Näkt kosaqi akni qäarak i qä

sameng sävät a ngo di ama Ngätmamäk kärakni i sa qa rhäk na ngo.”

¹⁹ Bä nga rhoqoräkt dä rhi nasäng i rhi snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu iaqäkt gi mam ga qoe?”

Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Aingän di qaku ngänät dräm a ngo bä qosaqi gu mamäk. Inguna vadi mai ngänät dräm a ngo dä qosaqi vadi mai ngänät dräm gu mamäk.”

²⁰ Rhangät täkt ama enge qärangät i qa märhamän bät a ngät di rhoqoräkt i qä su ama ruvek pa ama ansäspängi ama mor qi glaqot na ama ivärhäs kärqosni i rhat dräm dat tu ama vänbon na ama ligär e. Sökt di qaku aung ga sangar a qa inguna as toqoräkt di aa qäväläm di as kaku rhäkmamär na äm.

²¹ Näkt saqi as ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingo diva ngua rhet daqule ngän bä va ngänit ñäm nani a ngo sökt diva ngäni ñäp mät angäna vuirhong. Inguna äkt iva ngua rhet sae di qaku mamär vät a ngän iva ngän namet sae.”

²² Bä äkt i ama Judaqäna rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Nga va qä veng näs inguna sa qa qoar i äkt iva ngua rhet sae di qaku mamär vät a ngän iva ngän namet sae?”

²³ Dä ma Jisas di qop kat tamän i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Aingän di ngän narhe dap aingo di ngo na rhävuk. Bä aingän di ngän nämäni rhakt täkt ama ivätki

dap aingo di qaku ngo nämäni rhakt täkt ama ivätki. ²⁴ Bä äkt i sa ngua qoar na ngän iva ngäni ñäp mät angäna vuirhong inguna ngakt bä qaku ngänät nanakt i ngo di iaqäkt kärak i ngu sameng i aingo di iaqäkt di qoki va ngäni ñäp mät angäna vuirhong.”

²⁵ Bä nga rha nari rhoqoräkt dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu auge na nge?”

Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Nak kop toqor varhäm gärangätni gua enge moe inamäk kärangät i sa ngu sameng sävät a nas.”

²⁶ “Nak as masirhat nä gua enge sävät a ngän sä iarhongäkt kärqärhong iva ngua rhatnäväme na ngän bät irhong angät tpäs. Sökt di iaqäkt kärak i qa rhäk na ngo di qat dräm ama engätki bä sökt agirhong gärqärhongni i sa ngua nari irhong nämät ka di nguat tamän särha ama ruvek nävät ama ivätki nä irhong.”

²⁷ Sökt di rhoqoräkt di qaku rhat dräm i nak ma Jisas kat tamän särhäm da sävät ama Ngätmamäk.

²⁸ Bä nga rhoqoräkt dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bä sa ngän sek sä ma Ruqa aa Emga dä va ngäni räm i aingo di iaqäkt kärak i ngu sameng i aingo di iaqäkt bä ngo di qaku sökt ngo ngu namualat nä guani dap sökt nguat tamän bät iarhongäkt kärqärhong i ama Ngätmamäk sa qa su ngo

rhäm irhong. ²⁹ Näkt iaqäkt kärak i qa rhäk na ngo sarhe di qaku qa met daqule ngo dap kale qa gem ngo inguna vasägos dä nguät tualat nä qärangätni ama lat i märmär gem ga nävät a ngät.”

³⁰ Bä nga rhoqoräkt i as kat tamän bät iangärhäkt ama enge dä sa ama rhäqäp na rha ama ruvek tat nanakt na qa.

Ama Engätki Va Qia Rhuisiska Vät A Ngän

³¹ Dä soknga ma Jisas ka qoar nä iarhakt ama Judaqäna qärrarhani i rhat nanakt na qa rhoqortäqyia, “Ngakt bä ngän det parhäm gu rhisu di aingän di nak gu mudäsaqongda mamär. ³² Bä va ngänät dräm ama engätki bä va iaqyäkt ama engätki qia rhuisiska vät a ngän.”

³³ Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nak aiut di ma Abraham aa qärhae na ut bä as mudu qaku qali lut i ama latta mavängam ba aung aa rem. Ngu lu mäniekt bä va ngi qoar iva ngia rhuisiska vät a ut?”

³⁴ Dä sa ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Nguät tamän särhäm ngän na ama engätki i iarhakt moe qärarhae i rhat tualat na ama vuirhong di iarhakt di qale rha va ama vuirhong angärha rem.

³⁵ Näkt ama latka mavängam gäarakni i qale qa va akni aa rem di qaku qa nämäni ama enevaqi ma ama soktäm dap ama ruqa aa emga di sa qale qa ma ama soktäm mäni iaqyäkt ama enevaqi.

³⁶ Bä äkt i ngakt bä ma Ruqa aa Emga sa qa muisiska vät a nge diva isiska vät a nge mamär. ³⁷ Bä nguät dräm i ngän di ma Abraham aa qärhae. Sokt di nani a ngän masirhat iva ngäni veng ngo inguna qaku ngänät nanakt nä qärangätni gua enge. ³⁸ Näkt aingo di nguät tamän särhäm ngän nä iarhongäkt kärqärhong i sa ngua lu irhong doqoräkt i qale ngo ge gu mam dap ngän di ngän dualat nä iarhongäkt kärqärhong i sa ngän nari irhong nämät angän mamäk.”

Ma Sämgä Aa Es Na Ngän

³⁹ Bä nga rha nari rhoqoräkt dä rha muvät toqortäqyia, “Ma Abraham di aut mamäk.”

Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bä ma Abraham aa es na ngän mamär dä vadi mai mamär iva ngän dualat na ama lat kärangätni i sa ma Abraham ga mualat na ngät. ⁴⁰ Aingo di sa ngua sameng ba ngän na ama engätki qäarakni i ngua nari qi nage ma Ngämuqa dap täkt di nani a ngän iva ngäni veng ngo. Ma Abraham di mudu qaku qa mualat na agung anga lat toqoräkt. ⁴¹ Dap ngän di ngän dualat nä iarhongäkt kärqärhong i qoki angän mamäk kat tualat nä irhong.”

Bä nga rhoqoräkt dä rha muvät pät a qa i rha märhamän särhäm ga na ama qrot toqortäqyia, “Aiut di qaku ama rhoes na ut

kärrarhani i sa rha män nävät ama qavatka. Sökt aut mamäk ama sägäk bä iaqäkt di ma Ngämuqa.”

⁴² Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bä ma Ngämuqa di nak angän mamäk na qa di mamär iva angäna snäng bät a ngo inguna ngua män nage ma Ngämuqa bä rhäkt di sa qale ngo rhe. Bä qosaqi qaku ngua män barhäm gu snängaqa dap ka maräkt ka rhäk na ngo.

⁴³ Mäniekt bä qaku qunäga vät a ngän sä rhangät täkt gua enge? Ama rharimini qärqäni i qaku qunäga vät a ngän sä gua enge dinguna qaku nani a ngän iva ngän namat maengäkt sä ngät. ⁴⁴ Aingän di angän mamäk ma Sämgä bä nani a ngän iva ngän dualat parhäm aa snängaqa. Näkt ka di sa qat dräm gä veng ama ruvek mänasäng nävät ama rharimini. Bä qa di qaku qat dräm gat tualat parhäm ama engätki inguna qaku ama engätki qia e gem ga. Bä nga rhoqoräkt iva qä iras dä qat dräm gat tualat parhäm aa snängaqa maräkt inguna qa di ama irasmätka bä ama irasirhong angät mamäk.

⁴⁵ “Bä äkt i qaku ngänät nanakt na ngo inguna nguat tamän bät ama engätki.

⁴⁶ Nga mamär iva aung nävät a ngän gä qoaräs na ngo sävät anga vuini qärqäni i sa ngua mualat nä ini? Ngakt bä nga nguat tamän bät ama engätki dä mäniekt bä qaku ngänät nanakt na ngo? ⁴⁷ Iarhakt kärrarhae i ma

Ngämuqa aa es na rha di rhat nari ma Ngämuqa aa enge. Bä ama rharimini qärqäni i qaku ngänät dräm ngänät nari ngät dinguna qaku ma Ngämuqa aa es na ngän.”

As Toqoräkt I Qaku Rha Sa Ma Abraham Dä Sa Qale Ngo

⁴⁸ Dä ama Judaqäna rha muvät pät a qa i rhi snanbät toqortäqyia, “Nga ngätki na ut toqoräkt i urhi qoar i nge di ama Samariaqa na nge dä ama iauska qa e mät nge?”

⁴⁹ Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Aingo di qaku ama iauska qa e mät ngo dap ngut kutdrir sage gu mamäk sökt di aingän di qaku ngänit kutdrir sagem ngo. ⁵⁰ Bä aingo di qaku ngut ñäm nani ama murhämeska bä ba nas dap akni qa e qärakni i qät ñäm nani ama murhämeska bä ba ngo bä qa diva qat tatnävämne na ama ruvek. ⁵¹ Näkt nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i ngakt bä iaqäkt kärak i qat tet parhäm gua enge di qa di qaku mamär iva qä nañäp.”

⁵² Dä soknga ama Judaqäna rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Nak täkt di ut dräm i nge di ama iauska qa e mät nge inguna ma Abraham gä nä qärrarhani ma Ngämuqa aa vämginarha di sa rha ñäp. Dap nge di ngi qoar i iaqäkt kärak i qat tet parhäm gia enge di qaku mamär iva qä nañäp. ⁵³ Nak nga nge di ama moräs na nge masirhat pät aut mamäk ma Abraham aa uväs? Ma Abraham di sa qa

ñäp bä qosaqi sävät kärarhani ma Ngämuqa aa vämginarha. Ngu lu ngiat tu gi snäng i nge di auge na nge?"

⁵⁴ Dä sa ma Jisas ka muvät toqortäqyia, "Ngakt bä ngut sek sä gu ngärhipki dä iaqäkt gu murhämeska di qaku mamär vät guani na qa. Dap sokt gu mamäk kärakni i ngäni qoar i angän Ngämuqa na qa di iaqäkt kärak i qät sek sä gu ngärhipki. ⁵⁵ Bä näma dä qaku ngänät dräm a qa sokt di aingo di nguät dräm a qa. Ngakt bä nga vadi mai ngua qoar i qaku nguät dräm a qa dä va ama irasmätka na ngo rhoqor ngän sokt di nak nguät dräm a qa bä nguät tet parhäm aa enge. ⁵⁶ Bä angän mamäk ma Abraham di qä gok masirhat nävät iomäkt iva qä lu gu mänmänäs. Bä qa lu äs dä märmär gem ga."

⁵⁷ Dä soknga ama Judaqäna rha qoar na qa rhoqortäqyia, "Nga sa ngia lu ma Abraham doqoräkt i gi qoeo di as kaku ama ruiom ama udiom da ama ngärhäqyisem na ngät?"

⁵⁸ Dä sa ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Nguät tamän särhäm ngän na ama engätki i as toqoräkt i qaku rha sa ma Abraham dä sa ngo di sa qale ngo." ⁵⁹ Bä nga rha nari rhoqoräkt dä rha mat ma ama dui iväkt iva rhi rhumät na qa sokt di ma Jisas ka ngaip nas bä up na qa i qa lir qa met näva ama ansäspämgi ama mor qi.

9

Ma Jisas Ka Mumäräs Pät

Ama Ruqa Ama Säsur Qa

¹ Näkt nga rhoqoräkt i ma Jisas ka met näva ama ansäspämgi ama mor qi bä qat tet parhäm aa iska dä qa lu ama ruqa qarakni i qa säsur mänasäng doqoräkt i rha sa qa. ² Dä aa mudäsaqongda rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Qamorqa, ngu lu auge qa mualat na ama vuini bä äkt i rha sa rhak täkt ama ruqa i ama säsur qa? Nga rhak täkt ama ruqa ura aa mamäqiom?"

³ Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, "Qaku rhak täkt ama ruqa bä qosaqi qaku qärqiomni aa mamäqiom da mualat na anga vuini dap ka män i ama säsurqa na qa diväkt iva ama ruvek diva rhi lu ma Ngämuqa aa lat pät kärangättni aa iar. ⁴ Bä nga rhoqor täkt i as ge qunäga dä mamär iva ut tualat nä iaqäkt kärak i qa rhäk na ngo aa lat inguna qorhäs iva bängagi iva qaku aung gä namualat. ⁵ Näkt as toqor täkt i qale ngo mäni ama ivätki di ama neräqa na ngo bä ba ama ruvek nävät ama ivätki."

⁶ Bä nga nasot iangärhäkt aa enge dä qa qot pät ivät näkt ka näpgoer na ama ivätqi na aa rhäbänngi näkt ka mat a qi bä qa mu qi vät ka ruqa aa mänap angärha rhäng. ⁷ Näkt ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngia rhet bä ngi rhor nas mät ama egoga qarakni i rhat tes ka i ma Siloam." Näkt iaqyäkt ama ngärhipki i Siloam di na ama Judaqäna arha enge di rho-

qortäqyia, qa rhäk na qa. Bä äkt i iaqäkt ama ruqa qa met bä qa rhor nas näkt sa qa män säva vät i qat nañäm.

⁸ Dä qärrarhani ama ruvek i rhat dräm dat tas glaqot na qa bä sävät kärarhani i mudu rhat lu qa i qä nän nani anga ligär di rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Nguaräm dak täkt ama ruqa di nak kop iaqäkt kärak i qat dräm gat muqun bä qä nän nani anga ligär.”

⁹ Dä arhani rha qoar i nak kop iaqäkt. Dap arhani di rha qoar toqortäqyia, “Qaku, nak kop kat nañäm doqor qa.” Sokt di qa ruqa maräkt di qop kat tamän doqortäqyia, “Nak kop aingo rhäkt.”

¹⁰ Bä äkt i rhoqoräkt dä rha snanbät sä qa mamär toqortäqyia, “Dä ngu lu mäniekt bä äkt i ngiat nañäm?”

¹¹ Dä sa qa muvät toqortäqyia, “Ama ruqa qäarakni i rhat tes ka i ma Jisas ka näpgoer na ama ivätqi na aa rhäbänqi näkt ka mu qi vät gu mänap angärha rhäng. Näkt ka qoar na ngo iva ngua rhet sämät ama egoga ma Siloam bä va ngu rhor nas. Bä nga nasot toqoräkt i sa ngua met bä sae bä ngua rhor nas dä nguat nañäm.”

¹² Näkt nga rha nari rhoqoräkt dä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu iaqäkt ama ruqa qa qoe nai?”

Dä sa qa qoar toqortäqyia, “Qaku nguat dräm.”

Ama Farisiqäna Rha Räbät Mamär Sa Ama Säsur Qa

I Märäs Pät A Qa Rhoqor Mäniekt

¹³ Näkt nga nasot dä rha met sa ama ruqa qäarakni i mudu ama säsur qa bä sage ama Farisiqäna. ¹⁴ Iaqäkt ama qunäga qäarakni i ma Jisas ka näpgoer na ama ivätqi na aa rhäbänqi bä qa mu qi vät ama säsurqa aa mänap angärha rhäng bä sa qat nañäm di ama Sabat. ¹⁵ Bä nga rhoqoräkt dä qosaqi ama Farisiqäna rhi snanbät sä qa i mäniekt bä qat nañäm. Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Qa mu ama ivätqi i qa näpgoer na qi qi na aa rhäbänqi vät gu mänap angärha rhäng näkt ngua rhor nas bä rhäkt di nguat nañäm.”

¹⁶ Dä arhani ama Farisiqäna rha qoar toqortäqyia, “Iaqäkt ama ruqa di qaku qa nage ma Ngämuqa inguna qaku qat tet parhäm ama Sabat aa muräkt.”

Dap arhani nävät a rha di rha snanbät toqortäqyia, “Ngu lu nga mamär iva anga ruqa qäarakni i qat tualat na ama vuirhong di qa rhualat na anga muqunän anga nañis ngät toqor tangät täkt?”

Bä nga nävät tom däkt dä matmät arhä snängaqa bä ama udiom na rha. ¹⁷ Bä äkt i saqi rha rhong sävät kärak ka ruqa i mudu ama säsur qa bä rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu ainge qäarak i sa iaqäkt ka ruqa qa mumäräs pät gi saqong diva ngia rhamän doqor mäniekt sävät a qa?”

Dä qa muvät toqortäqyia, “Qa di akni ma Ngämuqa aa vämginaqa.”

18 Sukt di ama Judaqäna di qoki as kaku rhat nanakt i iaqäkt ama ruqa di mudu ama säsur qa näkt nasot dä sa märäs pät aa saqong bä qat nañäm bä dängdäng i sa rha rhäkne nani aa mamäqiom. 19 Bä sa nga rhoqoräkt i aa mamäqiom in män dä rha snanbät sä iom doqortäqyia, “Nga rhak täkt di in oemga iaqäkt karak i ini qoar i sa in sa qa i ama säsurqa na qa? Ngu lu mäniekt bä rhäkt di qat nañäm?”

20 Dä sa aa mamäqiom in muvät toqortäqyia, “Unät dräm i qa di un oemga bä qosaqi unät dräm i aa nanäk kia sa qa i ama säsur qa. 21 Sukt di qaku unät dräm i mäniekt bä sa rhäkt di qat nañäm bä qosaqi qaku unät dräm i auge iaqäkt karak i qa mumäräs pät aa saqong bä qat nañäm. Ngäni snanbät sä qa inguna qa di sa ama mor qa bä va qa rhamän bä ba nas.”

22 Näkt ama rharimini qärqäni i aa mamäqiom in märhamän doqoräkt dinguna init len ama Judaqäna i sa nguna ama Judaqäna rha rhares ba ne iva iaqäkt karak i qä qoaräs mamär i ma Jisas di ma Krais na qa diva rhi qutmäs a qa näva arhä mämairqi. 23 Bä äkt i rhoqor täkt dä sa aa mamäqiom in goaräs na rha rhoqortäqyia, “Sa qa di ama mor qa dap ngäni snanbät sä qa.”

24 Bä äkt i saqi as ama Judaqäna rha mes karak ka ruqa i mudu ama säsur qa bä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Ut dräm i iaqäkt ama ruqa qarak i qa mumäräs pät gi saqong di qat dräm gat tualat na ama vuirhong. Dap täkt di mamär iva ngi vodä gia ansäs sage ma Ngämuqa.”

25 Dä sa qa muvät toqortäqyia, “Qaku nguut dräm i iaqäkt ama ruqa di qat dräm gat tualat na ama vuirhong ura qaku. Dap sukt kärqäni i nguut dräm ini di mudu ama säsurqa na ngo dap täkt di sa nguut nañäm.”

26 Dä soknga rha snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu qa mäsana na nge? Ngu lu qa mumäräs pät gi saqong doqor mäniekt?”

27 Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Sa mai ngua qoar na ngän sukt di qop kaku ngän nari. Ngu lu mäniekt bä nani a ngän iva saqi ngäni nari nasot a nas? Nga nani a ngän iva qosaqi aa mudäsaqongda na ngän?”

28 Bä nga rha nari rhoqoräkt dä rhat tuma qa i rhi qoar toqortäqyia, “Nge di iaqäkt ama ruqa aa mudäsaqongga na nge dap aiut di ma Moses aa mudäsaqongda na ut! 29 Inguna sa ut dräm i ma Ngämuqa qa märhamän särhä ma Moses dap iaqäkt ama ruqa di qoki sa qaku ut dräm äkt i qa män nae.”

30 Dä qarak ka ruqa qa muvät pät a rha i qä qoar toqortäqyia, “Nak täkt di qräk

mät ngo inguna sa ngäni qoar i qaku ngänät dräm äkt i qa män nae sokt di nak ka mumäräs pät gu saqong!

³¹ Näkt ut dräm i ma Ngämuqa di qaku qat nari nämät ama ruvek kârarhani i rhat tualat na ama vuirhong. Dap sokt kat nari nämät ama ruvek kârarhani i rhat nanakt na qa bä rhat tet parhäm aa snängaqa.

³² Näkt kosaqi mudu as kaku aung ga nari sävät anga ruqa qarakni i aa nanäk kia sa qa i ama säsur qa näkt nasot dä akni ama ruqa qa mumäräs pät aa saqong. ³³ Ngakt bä iaqäkt ama ruqa di qaku qa nage ma Ngämuqa di vadi mai qaku qa namualat nä guani.”

³⁴ Dä rha muvät pät a qa i rhi qoar toqortäqyia, “Nge di sa rhäqäp gia iar mamär na ama vuirhong doqoräkt i gi nanäk kia sa nge. Ngu lu mäniekt bä nani a nge iva ngi su ut? Qaku mamär vät a nge iva ngi nasu ut.” Näkt nga nasot iangärhäkt arha enge dä rha qutmäs a qa näva arhä mämairqi.

Ama Säsur Qa Ama Ruqa Aa Qatnanakt

³⁵ Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas ka nari i sa rha qutmäs iaqäkt ama ruqa näkt toqoräkt i qa män bät a qa dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Nga ngiat nanakt nä ma Ruqa aa Emga?”

³⁶ Dä qa ruqa qa snanbät toqortäqyia, “Qamorqa, ngu lu auge iaqäkt? Ngi qoar na ngo ivakt iva nguat nanakt na qa.”

³⁷ Dä sa ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Rhäkt di nak sa ngia lu qa bä qa di rhak täkt kârak i ngi na qa in damän särhäm ne.”

³⁸ Dä qa ruqa qa qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Gua Engeska, sa rhäkt di nguat nanakt.” Näkt nga rhoqoräkt dä sa qa ansäs sage ma Jisas.

³⁹ Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngua män sämäni ama ivätki ivakt iva ngua rhatnävämmne na ama ruvek iva ama ruvek kârarhani i qaku rhat nañäm diva rhat nañäm dap iarhakt kârarhae i rhat nañäm diva qaku rhat nañäm.”

⁴⁰ Näkt arhani ama Farisiqäna qârarhani i qale rha rhi nä ma Jisas ta nari qa i qa märhamän doqoräkt dä sa rha snanbät toqortäqyia, “Ngu lu mänia? Nga aiut di qosaqi ama säsurta na ut?”

⁴¹ Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Nak ngakt bä nga ama säsurta na ngän dä vadi mai qaku ngän nata ama rhäksärhäm inguna nävät angäna vuirhong dap nguna rhäkt di ngäni qoar i ngänät nañäm di as pa qale ngän ba angäna vuirhong angät täksärhäm angärha rem.”

10

Ma Jisas Di Qa Rhoqor Ama Ruqa Qarakni I Qät Lu Vät Ama Sipsipkäna Mamär

¹ Näkt kosaqi ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i ama ruqa qarakni i qaku qat don sämät

ama sipsipkāna angārha surqa māt ama tmongi dap kāt beng mavāngam bāt a qa bā savuk di iaqākt di ama suaqa bā qa di qosaqi ama ruqa qārakni i qā rhar ta ama ruvek arhā qārhong.² Dap ama ruqa qārakni i qat don māt ama tmongi bā savuk di iaqākt di ama ruqa qārak i qāt lu vāt iangārhäkt ama sipsipkāna.³ Näkt ama ruqa qārakni i qāt lu vāt ama tmongi di qāt tar nanokt ka savuk bā ama sipsipkāna ngät nari nāmät iaqākt kārak i qāt lu vāt a ngät. Näkt kat tes iangārhäkt aa sipsipkāna na angät ngärhep asägāk asägāk bā qā rhoer nanokt ngät navuk bā sä dalek.

⁴ “Bā nga rhoqoräkt i sa vuk sä qa sä iangārhäkt aa sipsipkāna moekt dā sa qā rhoer nanokt ngät dap dāngdāng na ngät nasot a qa inguna ngät drām aa eguinga.⁵ Sokt di iangārhäkt aa sipsipkāna di qaku mamär mas iva ngä namet nasot anga ruqa anga nañis ka i ngakt bā nga rhoqoräkt dā va ngärhi ang daqule qa inguna sirhäkt kaku ngä narām anga nañiska aa eguinga.”

⁶ Ma Jisas ka märhamän bāt tangät täkt ama enge na ama siqutki sokt di qaku qunäga vāt a rha sä iangārhäkt aa enge.

⁷ Dā soknga saqi as ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nguat tamän särhäm ngän na ama engäkki i ngo di ama tmongi na ngo bā ba ama sipsipkāna.

⁸ Näkt sa iarhakt kārarhae

moekt ama ruvek i mudu rha er ta män näkt sä ngo di ama suarha na rha bā rha di ama ruvek kārarhani i rhi rhar ta arhani arhā qārhong sokt di ama sipsipkāna di qaku ngät nari nāmät ta.⁹ Aingo di ama tmongi näkt kārakni i qat don māt iaqyākt ama tmongi diva ama iar va aa uväs. Bā va qa di qat don savuk dā saqi vukpuk sä qa bā va qat dän bāt ama mämägän.

¹⁰ “Näkt ama suaqa di qat dän divakt iva sokt kā sua bā qā veng näkt kosaqi qā slava mamär nä iarhongäkt moe. Dap aingo di sa ngua män ivakt iva ba ngät na ama iar qārangätni i rhäqäp ngät na ama mämägän.¹¹ Näkt kosaqi aingo di ama ruqa qārakni i qāt lu vāt ama sipsipkāna mamär i sa qat drām gät boda aa iar ba ngät.¹² Dap ama ruqa qārakni i rhit sek mä qa vāt ama lat i qāt lu vāt ama sipsipkāna di iaqākt di qaku ama ngärhik bā ba ama sipsipkāna. Bā äkt i nga rhoqoräkt i qā lu ama mäsmäs päm ga ama muräpka i qā ngang inamuk dā va qā ngang masirhat daqule ama sipsipkāna. Bā sa va iaqākt ama muräpka qā nesmät na angätni nävāt ama gulāngi nä iangārhäkt ama sipsipkāna dap pa vräs na ngät i ngärhi ang mavāngam.

¹³ Bā iaqākt ama ruqa diva qā ang masirhat daqule ama sipsipkāna inguna qa di sokt tit sek mä qa vāt ama lat i qāt lu vāt ama sipsipkāna bā äkt i qaku qänäskānes ka iva qāt lu

vät a ngät mamär.

¹⁴ “Aingo di iaqäkt ama ruqa qarak i qät lu vät ama sipsipkäna mamär bä ngo di nguät dräm gu sipsipkäna bä iangärhäkt ama sipsipkäna di ngät dräm a ngo ¹⁵ nak kop toqorne rhoqoräkt i ama Ngätmamäk di qat dräm a ngo dä qosaqi ngo di nguät dräm ama Ngätmamäk. Bä ngut bodä gua iar bä ba ama sipsipkäna. ¹⁶ Näkt kosaqi angätni gu sipsipkäna nga e qarängätni i qaku ngät nämäni rhakt täkt ama guläñgi na ama sipsipkäna diva qoki as pa ngu rha ngät sagem mes. Bä va ngät di qosaqi ngät nari nämät ngo bä sa va ama sägäkt ama guläñgi na ama sipsipkäna dä va ama sägäk ama ruqa qaräkni iva qät lu vät a qi.

¹⁷ “Näkt ama rharimini qarqäni i gu mamäk aa snäng bät a ngo dinguna ngut bodä gua iar ivakt iva saqi as ngu rhäqäs täm ngät. ¹⁸ Näkt pa qaku aung gä narhäksot nä gua iar dap pa ngu vodäm ngät parhäm gu snängaqa. Inguna sa gu mamäk ka rhares pät gua rhäng iva ngu vodä gua iar dä saqi ngu rhäqäs täm ngät. Gu mam ga muräkt bä ba ngo rhoqoräkt.”

¹⁹ Bä nga nävät tangät täkt ma Jisas aa enge dä saqi as matmät ama Judaqäna. ²⁰ Bä ama rhäqäp na rha nävät a rha di rhi qoar toqortäqyia, “Iaqäkt di ama iauska qa e mät ka bä guani na qa mamär. Ngu lu mäniekt bä va ut nari nämät ka?”

²¹ Dap arhani di rhi qoar toqortäqyia, “Nga mamär iva anga iauska qa rhumäräs pät ama ruvek ama säsur ta arhä saqong? Nak tangät täkt ama enge di qaku ngät nämät ama ruqa qaräkni i ama iauska qät täk pät a qa.”

Aingo Ngu Na Ama Ngätmamäk Di Sägäk Na Un

²² Näkt nga nasot iangärhäkt dä ama tmäski ama mor qi qia män e ma Jerusalem gäraktni iva rha rhu arhä snäng sävät ama ansäspämgi ama mor qi qaräkni i mudu saqi as ta vodäm gi sage ma Ngämuqa. Bä rhoqoräkt di ama soeng angät kunäng ²³ bä ma Jisas di qale qa va ama ansäspämgi ama mor qi bä qat tet mänguräp ama suqulap sa ama ungi qarqapni i rhat tes ap i ma Solomon Aa Suqulap. ²⁴ Bä rhoqoräkt dä sa västämne na ama Judaqäna namet a qa bä rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngu lu va qäsnia dä va ngi qoar na ut mamär sävät a nas? Ngakt bä ma Kraisa nge dä ngi qoaräs na ut mamär.”

²⁵ Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Sa ngua qoaräs na ngän sokt di qaku ngänät nanakt. Iangärhäkt gua lat kärängät i nguät tualat na ngät di ngät nävät gu mamäk aa ngärhipki bä ngät di ngärhi sameng sävät a ngo ²⁶ sokt di qaku ngänät nanakt inguna ngän di qaku ngän nämäni gu guläñgi nä gu sipsipkäna. ²⁷ Gu sipsipkäna

di ngät nari gua eguinga dä ngärhit päs gua rhäng bä nguät dräm a ngät. ²⁸ Näkt ngut bon ngät ta ama iar ama sok täm ngät bä sa va qaku mamär iva qäbäs na ngät dä va qaku mamär iva aung gä nar täm ngät nagem ngo. ²⁹ Bä gu mamäk kärakni i qa von ngo rhäm ngät di ama moräs na qa masirhat pa ama ruvek moe arhä väs bä äkt i qaku mamär iva aung gä nar täm ngät nagem ga. ³⁰ Bä ngo ngu na ama Ngätmamäk di sägäk na un.”

³¹ Näkt nga ama Judaqäna rha nari rhoqoräkt dä saqi as ta mat ma ama dui ivakt iva rhi rhumät na qa. ³² Sökt di ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Sa ngua qur a ngän da ama rhäqäp na ngät ama mär ngät ama lat nage ama Ngätmamäk. Ngu lu agi a lat nävät iangärhäkt diva ngäni rhumät na ngo vät angät tpäs?”

³³ Dä sa ama Judaqäna rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Aiut diva qaku ut narhumät na nge vät agung angät tpäs nävät iangärhäkt gia lat ama mär ngät dap pät iomäkt i qaku ngit kutdrir sävät ma Ngämuqa inguna nge di nak kop ama ruqa mavängam näkt mamär dä ngiat tes nas i nge di ma Ngämuqa na nge.”

³⁴ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Sa ngänät dräm i sa rha säm ama enge vä ma Ngämuqa aa Muräkt kärangättni i ngärhi qoar toqortäqyia, ‘Sa ngua qoar i aingän asägäk asägäk di ama

ngämuqa na ngän.’ ³⁵ Ngäkt bä ma Ngämuqa qa mes iarhakt ama ruvek i ama ngämuqa na rha iarhakt kärarhae i sa qa von da aa enge ba rha näkt kaku mamär vät anga ruqa iva qä nanbetäk mät na aa enge ³⁶ dä ngu lu mäniekt bä ngäni qoar nä iaqäkt kärak i sa ama Ngätmamäk ka arñis na qa bä ba nas bä qa rhäk na qa sämäni rhakt täkt ama ivätki i qaku qät kutdrir sage ma Ngämuqa rhoqoräkt i qä qoar toqortäqyia, ‘Aingo di ma Ngämuqa aa emga na ngo?’

³⁷ Ngäkt bä qaku nguät tualat nä iarhongäkt kärqärhong i gu mamäk kat tualat nä irhong dä mamär iva qale ngänät nanakt na ngo. ³⁸ Dap ngäkt bä nguät tualat nä iarhongäkt sökt di ngän di qaku ngän dat maengäkt sä gua enge dä mamär iva ngänät nanakt nä gua lat ivakt iva qunäga vät a ngän i ama Ngätmamäk di qa e gem ngo bä ngo di sa ngua e ge ama Ngätmamäk.”

³⁹ Bä nga ama Judaqäna rha nari rhoqoräkt dä saqi as ta siqut iva rhi sangar a qa sökt di qa met nämät arhä rhäkt.

⁴⁰ Näkt nga nasot toqoräkt dä evär dä ma Jisas särhage na ama rigi ma Jordan bä sävät ama ivärhäs kärqosni i mäqi ma Jon gä baptais pät ama ruvek bä qale qa e. ⁴¹ Bä ama rhäqäp na rha ama ruvek ta män sagem ga näkt ti qoar na ne rhoqortäqyia, “Nak ngäktki i ma Jon di qaku qa mualat na anga muqunängi anga nañis ki sökt di nak aa enge moe qarangättni i qa märhamän bät

a ngät sävät tak täkt ama ruqa di ama engätki na ngät.”
 42 Dä sa ama rhäqöp na rha ama ruvek nävät iosäkt ama ivärhäs tat nanakt nä ma Jisas.

11

Ma Lasarus Aa Tñäpki

1 Näkt nga rhoqoräkt di akni ama ruqa qärakni i rhat tes ka i ma Lasarus nämät ama värhäm ma Betani qärqomni i ma Maria qi na arha matki ma Marta ina värhäm di aräm ga. 2 Bä iaqyäkt ma Maria qäraktni i qale arha matka ma Lasarus mät ama rämgi di nak kop iaqyäkt käräkt i sa qia vrit na ama oel ama mär at tamaska vät ma Engeska aa qäriglem dä qia suqup pät iglem na at käseng. 3 Bä nga rhoqoräkt dä iaemäkt ki na arha matki in däk na ama enge sage ma Jisas toqortäqyia, “Engeska, ama ruqa qärakni i gia snäng bät a qa di aräm ga.”

4 Bä nga rhoqoräkt i ma Jisas ka nari iangärhäkt ina enge dä qa qoar toqortäqyia, “Rhakt täkt ama rämgi di qaku mamär iva iaqäkt kä nañäp mät ki. Dap iaqyäkt ama rämgi diva nani ma Ngämuqa aa murhämeska ivakt iva nävät a qi diva rhi sek sä ma Ngämuqa aa emga.”

5 Ma Jisas di aa snäng bät ma Marta qi na arha lätki dä ma Lasarus. 6 Bä nga qa nari i ma Lasarus di aräm ga dä as kale qa äkt pät aiomni ama qunängiom. 7 Näkt nga nasot iangärhäkt dä qa qoar na aa

mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Saqi as evär däm ut sae ma Judia.”

8 Sökt di nga rha nari rhoqoräkt dä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Qamorqa, nak kop kre rhäkt di nani ama Judaqäna iva rhi rhumät na nge na ama dui dap nga nani a nge iva evär däm nge sae?”

9 Dä ma Jisas ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Ngänät dräm i mänasäng bät duququs bä dängdäng säpbängang di ama qunäga qät bon da ama neraqa. Ama ruqa qärakni i qat tet pät kunäng di qaku qat dräm arharpus na qa inguna qat nañäm da ama neraqa ba ama ivätki. 10 Dap nga qat tet näp bängagi diva arpus na qa inguna qaku anga neraqa gem ga.” 11 Näkt nga nasot tangät täkt aa enge dä saqi as ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Aurha ruaqa ma Lasarus di sa qa mänatäm sökt diva ngua rhet sae ivakt iva ngu rhäqäm a qa.”

12 Dä soknga aa mudäsaqongda rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Engeska, ngakt bä qä mänatäm diva märäs pät a qa.” 13 Näkt toqoräkt di ma Jisas di sa qat tamän sävät ma Lasarus aa tñäpki sökt di aa mudäsaqongda di rhat tu arhä snäng i qat tamän sävät ama mänäpki mamär.

14 Dä ma Jisas ka qoar na rha mamär toqortäqyia, “Ma Lasarus di sa qa näp 15 sökt di märär gem ngo i qaku qale ngo e divakt iva sä ngän iva

ngänät nanakt. Dap täkt di u rhet sagem ga.”

¹⁶ Dä ma Tomas kärakni i rhat tes ka i ma Didimus i iaqyäkt ama ngärhipki at tarimini di ama mäsaŋgaqa di qa qoar nä iarhakt moe ama mudäsaqongda rhoqortäqyia, “Rhäkt di qosaqi ut moe u rhet ivakt iva urhi ñäp ut na qa.”

Aingo Di Iaäkt Kärak I Qat Täranas Na Ama Ruvek Nämät Ama Tñäpki Bä Qosaqi Ngo Di Ama Iar

¹⁷ Näkt nga rhoqoräkt i sa ma Jisas ka män e dä qa lu i sa qale ma Lasarus aa släqyige mät ama liqi qäraktni i sa rha rhap mä qi mäni ama qäsäpki. Aa släqyige di sa qale ige äkt pät ama levaet ama qunäng.

¹⁸ Näkt ma Betani di ngäkt kre ama dävauŋg ama kilo-mitaqäna nae ma Jerusalem sae sämät äm ¹⁹ bä äkt i sa ama rhäqäp na ama ruvek ta män sage ma Marta qi nä ma Maria ivakt iva rhit säm ama märmärgem sävät in snäŋgaqa nasot in gamoeqa ma Lasarus.

²⁰ Bä sa nga rhoqoräkt i ma Marta qia nari sävät ma Jisas i as kat tet inamuk iva sagem da dä sa qia met ivakt iva qi rhäkna is nani a qa dap ma Maria di qali qi va vät. ²¹ Bä nga rhoqoräkt i ma Marta qia män bät ma Jisas dä qia qoar na qa rhoqortäqyia, “Engeska, nga vadi mai qale nge rhe dä sa vadi mai qaku

mamär iva gua lätkka qä nañäp. ²² Nämä dä sa qa ñäp sokt di nguät dräm iva ma Ngämuqa qä von nge rha agini qarqäni i ngi nän ga rhäm ini.”

²³ Dä ma Jisas ka qoar na qi rhoqortäqyia, “Gia lätkka di saqi as pa qa rhäranas nämät ama tñäpki.”

²⁴ Bä nga ma Marta qia nari rhoqoräkt dä qia qoar na qa rhoqortäqyia, “Nguät dräm iva saqi as pa qa rhäranas nämät ama tñäpki vät ama qäväläm gärqomni iva ama ruvek moe rha rhäranas pät ama däŋgdängini na qa ama qunäga.”

²⁵ Dä ma Jisas ka qoar na qi rhoqortäqyia, “Aingo di iaqäkt kärak i qat täranas na ama ruvek nämät ama tñäpki bä qosaqi ngo di ama iar* . Näkt aung gärakni i qat nanakt na ngo i nämä dä sa qa ñäp sokt diva ama iar qa ²⁶ bä qosaqi iarhakt moe qärarhae i rhat däqäm näkt tat nanakt na ngo di qaku mamär iva rhi nañäp. Nga ngiat nanakt toqor täkt?”

²⁷ Dä sa qia qoar nä qa rhoqortäqyia, “Ari Engeska, nguät nanakt i nge di ma Ngämuqa aa emga ma Krais iaqäkt kärak i sa mudu rha säm iva as mirhup nasot dä va qa rhän sämäni ama ivätki.”

Ma Jisas Kät Nok

²⁸ Näkt nga nasot i sa qia qoar nä ma Jisas toqoräkt

* **11:25** bä qosaqi ngo di ama iar Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

dä saqi evär däm gi bä qia siqutmät ba arha lätki ma Maria iva qia rhet särhage sagem gi. Näkt kia qoar na qi rhoqortäqyia, “Sa Qamorqa di rhakni dap kät tåkne nani a nge.”²⁹ Bä äkt i nga ma Maria qia nari rhoqoräkt dä sa qia lir qia märanas bä qia met sagem ga.³⁰ Rhoqoräkt di ma Jisas di as kaku qa män mät iomäkt ama värhäm dap kale qa as pät ama ivärhäs äkt kärqosni i sa ma Marta qia män bät a qa e.³¹ Näkt nga rhoqoräkt i ama ruvek kärarhani i sa qale rha rhi nä ma Maria va vät i rhit säm ama märmärgem sävät at snängaqa di rha lu rhoqoräkt i qia lir qia märanas bä vuk sä qi sä dalek dä sa rha met nasot a qi i rha mu arhä snäng iva qia rhet sävät ama ivärhäs kärqosni i rha mu ma Lasarus aa släqyige e ivakt iva qi igi sävät ige.

³² Bä nga rhoqoräkt i ma Maria qia män äkt pät iosäkt ama ivärhäs kärqosni i qale ma Jisas e dä sa qia lu qa dä arpus na qi samäk säng aa qar bä qia qoar na qa rhoqortäqyia, “Engeska, nga vadi mai qale nge rhe dä sa vadi mai qaku mamär iva gua matka qä nañäp.”

³³ Näkt nga rhoqoräkt i ma Jisas ka lu qi i qi na ama ruvek kärarhani i sa rha män di na qi i rhit nok dä sa airäs ka masirhat bä qät lavuqi na rha mamär.³⁴ Bä äkt i ma Jisas ka snanbät toqortäqyia, “Ngu lu ngän mu aa släqyige qoe nai?”

Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Engeska, ngi ang bä ngi lu.”

³⁵ Dä vrakt sä ma Jisas bä qät nok.³⁶ Dä sa ama ruvek ti qoar na ne rhoqortäqyia, “As ngäni lu i aa snäng bät a qa mamär!”

³⁷ Dap arhani nävät a rha di rhi qoar toqortäqyia, “Rhak täkt kärak i sa qa mumäräs pät ama säsurqa aa saqong di vadi mai mamär iva qa rhumaiar tak täkt ama ruqa bä va qaku qä nañäp.”

Ma Jisas Ka Märanas Nä Ma Lasarus Nämät Ama Tñäpki

³⁸ Bä ma Jisas di saqi as airäs ka masirhat toqoräkt i qa män bät iosäkt ama ivärhäs kärqosni i qale ma Lasarus aa släqyige e. Sa rha mu ige mät ama liqi näkt ta väs na ama duiqi da arha väm.³⁹ Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Ngäni rhägär na ama duiqi nae.” Dä sa ma Marta qäraktni i arha lätkka di iaqäkt ama ñäpka di qia qoar nä ma Jisas toqortäqyia, “Engeska, sokt di rhoqor täkt di sa imuk di ama rhamaska ama vu qa inguna sa qale aa släqyige äkt pät ama levaet ama qunäng.”

⁴⁰ Dä ma Jisas ka muvät pät a qi rhoqortäqyia, “Nga sa qaku ngua qoar na ngän i ngakt bä ngänät nanakt diva ngäni lu ma Ngämuqa aa murhameska?”

⁴¹ Bä äkt i sa rha rhägär na ama duiqi nae. Dä sa ma Jisas ka ñäm dävit säva usäp näkt ka qoar toqortäqyia, “Mam, nguat tes ama mär

sagem nge inguna sa ngia nari ngo. ⁴² Sa nguat dräm i vasägos dä ngiat nari ngo sokt di ngua märhamän doqoräkt iva ba ama ruvek kärarhani i qale rha rhäkt ivakt iva rhat nanakt i sa ngia rhäk na ngo sarhe.”

⁴³ Näkt nga nasot i ma Jisas ka märhamän doqoräkt dä sa qa näs masirhat toqortäqyia, “Lasarus, puk sä nge!” ⁴⁴ Dä sa vuk sä qa ñäpka sä dalek i aa rhäkt ngä na aa qar di sa rha is pät a ngät na ama baulitnäk ama ingas itnäk näkt kosaqi rha is pät aa uväske na ama bauläm.

Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni rhäväkt sa ama tñäpki at boi nävät a qa näkt kale qa äkt iva qat tet.”

Rha Märhamän Bät A Ne Iva Rhi Veng Ma Jisas

(11:45-53 / Mat 26:1-5 / Mak 14:1-2 / Luk 22:1-2)

⁴⁵ Dä soknga ama rhäqäp na ama ruvek kärarhani i sa rha män sage ma Maria ivakt iva rhit säm ama märmärgem sävät at snängaqa di rha lu iarhongäkt kärqärhong i sa ma Jisas ka mualat nä irhong dä rhat nanakt na qa. ⁴⁶ Dap arhani nävät a rha di rha met bä sage ama Farisiqäna bä rha qoar na rha sävät iarhongäkt kärqärhong i sa ma Jisas ka mualat nä irhong. ⁴⁷ Bä nga rhoqoräkt dä ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Farisiqäna rha mu ama mämuqunäs bä ba ama guläñgi na ama narhoerta mamär ma Sanedrin. Näkt ta snanbät sä ne rhoqortäqyia,

“Ngu lu va u rhualat toqor mäniekt? Inguna rhak täkt ama ruqa di qat tualat na ama rhäqäp na ngät ama muqunän ama nañis ngät. ⁴⁸ Ngakt bä urha qlak na qa rhoqoräkt dä va ama ruvek moe diva rhat nanakt na qa. Näkt na äkt dä va ama Romgäna va rha rhän bä rhi slava mamär na aurha ivärhäm ama qumärqumär äm ngä na aurha ruvek.”

⁴⁹ Dä akni nävät a rha qaräkni i rhat tes ka i ma Kaiafas iaqäkt kärak i ama pris ama vit na qa vät iaqäkt ama quiaqa qa qoar toqortäqyia, “Aingän di qaku ngänät dräm guani mamär! ⁵⁰ Näkt kosaqi qaku qunäga vät a ngän i nak ama märäm masirhat kre i ama sägäk ama ruqa qä ñäp bä ba ama ruvek i varis kre va dä qararhani aurha ruvek moe diva qäbäs na rha.” ⁵¹ Bä rhangät täkt di qaku qa maräkt aa enge sokt dinguna ma Kaiafas di ama pris ama vit na qa vät iaqäkt ama quiaqa dä sa qä sameng sävät agini qarqäni iva ini ngä rhän nasot i ma Jisas diva qä ñäp bä ba ama Judaqäna. ⁵² Bä iangärhäkt aa enge di qaku sokt toqoräkt iva ma Jisas kä ñäp bä bä iarhakt ama Judaqäna dap kosaqi va qä ñäp bä bä iarhakt ma Ngämuqa aa es kärarhae i sa qale rha sañis na ne ivakt iva qä västämne na rha bä va sägäk na rha moe. ⁵³ Bä äkt i nga mänasäng nävät iaqäkt ama qunäga dä rhat tamän särhäm ne iva rhi veng ga.

⁵⁴ Dä soknga na äkt dä saqi as kaku ma Jisas kat tet mät saqong mänguröp ama Judaqäna. Dap kinak ka met na äkt bä sämät ama värhäm gärqomni i rhat tes äm i ma Efraim bät ama ngärhäkta glaqot na ama qräk dä bäs ama ivärhäs bä qale qa e qä na aa mudäsaqongda.

⁵⁵ Rhoqoräkt di qorhäs mamär na ama qäväläm gärqomni iva ama Judaqäna arha tmäski ma Pasova bä ama rhäqöp na rha rha met nävät iaqäkt ama ngärhäkta bä sae ma Jerusalem ivakt iva rhi qumär nas narhoer iva äkt dä sa va ma Pasova. ⁵⁶ Bä nga rhoqoräkt i rhat mair va ama ansäspämgä ama mor qi dä rhat nañäm nani ma Jisas dap ti snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Ngu lu ngän du angän snäng doqor mäniekt? Nga va qoki sa qaku qä namän säva ama tmäski?”

⁵⁷ Sökt di ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama Farisiqäna rha von da arha enge ama qrot ngät i ngakt bä aung gat dräm äkt i qale ma Jisas e dä mamär iva qä qoaräs irhäm ga ivakt iva rhi sangar a qa.

12

Ma Maria Qia Rhor Na Ama Oel Vät Ma Jisas E Ma Betani

(12:1-8 / Mat 26:6-13 / Mak 14:3-9)

¹ Näkt as pät ama ngärhäqyet da sägäk ama qunäng iva äkt dä sa ma Pasova dä sa ma Jisas ka män e ma Betani äkt i ma Lasarus

kärakni i ma Jisas ka märanas na qa nämät ama tñäpki qale qa e. ² Bä nga rhoqoräkt i sa ma Jisas ka män e dä rha mualat na ama tmäs bä ba qa. Ma Marta qiat tatmät na ama tmäs dap ma Lasarus di qale qa qä nä iarhakt kärarhae i rhat täs ti nä ma Jisas nävät ama laiqa.

³ Dä sa ma Maria qia rha ama oel qärakni i mamär iva qorhäs sämät ama kapiom ama udiom qärakni i rhat tes ki i ama nard. Iaқыäkt ama oel di at tamaska ama mär qa masirhat bä ama ligär masirhat pät a qi. Näkt kia rhor na qi vät ma Jisas aa qar näkt kia suqup pät aa qar na at käseng. Bä iaqäkt ama vätka di rhäqöp ka na ama mär qa ama rhamaska.

⁴ Sökt di akni nävät ma Jisas aa mudäsaqongda qärakni i rhat tes ka i ma Judas Iskariot iaqäkt kärak iva nasot dä va qä vodäm ga bä ba aa ikkäna qa qoar toqortäqyia, ⁵ “Ngu lu mäniekt bä qaku rha vodä rhakt täkt ama oel bä rha von ama tläkta rha ama ligär? Nak at saqong di rhoqorne na ama dävauung ama handretkäna na ama qunäng angät titsek.” ⁶ Sa qa märhamän doqoräkt di qaku vadi vakt inguna qät lavuqi na ama tläkta dap nguna qa di ama suaqa. Qa di qat dräm gat lu vät ama rhaeqa na ama ligär dä qat dräm gat tat nae nävät ama ligär qärangätni i rhit näs ngät sae bä mamärmamär vät a qa.

⁷ Dä soknga ma Jisas ka muvät pät a qa maräkt

toqortäqyia, “Ngi qyiradeng na qi inguna sa qiat tu qi nani ama qäväläm gärqomni iva rhi sasärhäm ngo. ⁸ Inguna qärrarhani ama tläkta diva vasägos dä qale rha gem ngän dap aingo diva qaku qale ngo gem ngän basägos.”

Ama Priskäna Ama Moräs Na Rha Rha Muräkt Iva Rhi Veng Ma Lasarus

⁹ Dap toqoräkt dä sa ama guläñgi ama mor qi na ama Judaqäna rha räm nä ma Jisas i qale qa e dä rha män i qaku va sokt ti lu ma Jisas dap pakt iva qosaqi rhi lu ma Lasarus iaqäkt kärak i sa ma Jisas ka märanas na qa nämät ama tñäpki. ¹⁰ Sokt di ama priskäna ama moräs na rha rhat tamän särhäm ne iva qosaqi rhi veng ma Lasarus ¹¹ inguna nävät a qa bä ama rhäqäp na rha ama Judaqäna rhat tet sage ma Jisas bä rhat nanakt na qa.

Ma Jisas Ka Mon Sae Ma Jerusalem

(12:12-19 / Mat 21:1-11 / Mak 11:1-10 / Luk 19:28-44)

¹² Näkt duququ vät akni ama qunäga dä iaqyäkt ama guläñgi ama enges ki mamär na ama ruvek kärarhani i sa rha män säva ama tmäski rha nari sävät ma Jisas i qa e varhäm aa iska sae ma Jerusalem. ¹³ Bä äkt i sa rha rha ama ngämung gärangättni i rhat tes ngät i ama pam angä rhäqyitnäk bä rha met ivakt iva rhi rhäknais nani a qa dap tit näs toqortäqyia,

“Hosana!

Mamär iva ama modämne sävät tak täkt kärak i qat dän nävät ma Engeska ma Ngämuqa aa ngärhipki! Ama modämne sage ama Israelqäna arha vitnaqa!”

¹⁴ Dä sa ma Jisas ka män bät ama donki ama rhoem ga bä sa qa muqun bät aa rhäng doqor varhäm ama enge qärangättni i sa rha säm a ngät i ngät tamän doqortäqyia,

¹⁵ “Va qale ngit len ma Saion at tuimgi.

As ngi lu gia vitnaqa iak navuk i qat dän

i qat muqun bät ama donki at toemga aa rhäng.”

¹⁶ Näkt nga rhoqoräkt narhoer dä as kaku qunäga vät aa mudäsaqongda sä rhangät täkt. Sokt di nga nasot i sa rha sek sä ma Jisas aa ngärhipki dä nak as ta lu mamär nä rhangät täkt kärangät i sa rha säm a ngät sävät a qa bä qosaqi iarhongäkt kärqärhong i sa rha mualat nä irhong sävät a qa.

¹⁷ Dap toqoräkt dä ama guläñgi na ama ruvek kärarhani i sa qale rha rhi na qa rhoqoräkt i qa mes ma Lasarus nämät ama liqi näkt ka märanas na qa nämät ama tñäpki di qoki as tit präs dä ama enge sävät iarhongäkt. ¹⁸ Bä ama ruvek ama rhäqäp na rha di rha met sae ivakt iva rhi lu qa inguna rha nari

i sa qa mualat nä iaqyächt ama muqunängi ama nañis ki. ¹⁹ Bã nga rhoqorächt dä ama Farisiqäna rha qoar na ne rhoqortäqyia, “As ngäni lu i aiut di qaku ut täqäne dä mamär nä guani. As ngäni lu i sa ama ruvek moe di sa rha met nasot a qa!”

Ma Jisas Ka Märhamän Säväät Aa Tñäpki

²⁰ Sa rhoqorächt di arhani ama Jentailqäna di rha e mänguräp iarhakt kârarhae i sa rha met ivakt iva rhi ansäs pa ama tmäski ma Pasova. ²¹ Dä rha met sage ma Filip iaqächt kârak i qa näva ama värhäm ama lel äm ma Betsaida e ma Galili sa ama nän i rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Morqa, nani a ut iva urhi lu ma Jisas.” ²² Dä sa ma Filip ka met bã qa qoar nä ma Andru bã in met na äkt bã in goar nä ma Jisas.

²³ Dä ma Jisas ka muvät päät a iom doqortäqyia, “Sa ama qäväläm ngä män iva ma Ruqa aa Emga diva rhi sek sa aa ngärhipki. ²⁴ Nguat tamän särhäm ngän na ama engätki i ngakt bã nga qaku anga wit aa gavämini ngä säp säväät ivät bã ini ngärhi ñäp diva qale ianiächt ama gavämini i ama sägäni nä ini. Dap ngakt bã ini ngärhi ñäp dä va ini ngärhi sa ama rhäqäp nä irhong ama gavämirhong. ²⁵ Aung gârakni i aa snäng bät aa iar diva qa rhusäng sä ngät nasot dap iaqächt kârak i qaku aa snäng bät aa iar mäni rhakt täkt ama ivätki diva qä sangar a ngät bã va ngä rhän i ama iar ama

sok täm ngät. ²⁶ Näkt iaqächt kârak i qat tualat ba ngo di mamär iva qät päs gua rhäng bã äkt i qoe nai i qale ngo e di äkt di qosaqi gua latka diva qale qa e. Bã auge qârak i qat tualat bã ba ngo diva gu mamäk kät kutdrir säväät a qa.

Va Rhi Sek Ma Ruqa Aa Emga Rhävit Nävät Ivät

²⁷ “Rhächt di vät gu snängaqa di qänäskänes ngo dä sa va ngu qoar toqor mäniekt? ‘Mam, sa ngia rhumaiar ngo nämät tom dächt ama qäväläm?’ Sökt di sirhächt kaku inguna ama rharimini qärqäni i sa ngua män di varhäm dom dächt. ²⁸ Mam, mamär iva ngi sek sä gi ngärhipki!”

Bã nga nasot iangärhächt aa enge dä ama eguinga qa män näda ama usäpki arha ron i qat tamän doqortäqyia, “Sa ngua sek sä qi näkt saqi as pa ngu sek sä qi.” ²⁹ Dä ama gulänngi na ama ruvek kârarhani i qale rha e bã rha nari rhoqorächt di rha qoar i iaqächt ama eguinga di ama iauska qârakni i vukpukdur väm ga dap arhani di rha qoar i sa ama ensel qa märhamän särhäm ga.

³⁰ Dä sa ma Jisas ka muvät i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Rhak täkt ama eguinga di qaku ba ngo dap iaqächt diva bã ba ngän. ³¹ Sa rhächt di ama qäväläm gârqomni iva ama matnävämne ngä rhän bät takt täkt ama ivätki bã rhächt di ama narhoerqa nämäni rhakt täkt ama ivätki diva

rhi qutmäs a qa nae. ³² Dap ngo di ngakt bä rhi sek mä ngo rhävit nävät ivät dä va ngu artäm sa ama ruvek moe sagem mes.” ³³ Sa qa märhamän doqoräkt ivakt iva qä qur a rha iva qä ñäp toqoräkt.

³⁴ Bä qä guläñgi na ama ruvek ta muvät toqortäqyia, “Sa ut nari i ama Muräkt di ngärhi qoar i ma Krai diva qale qa mas dap mäniekt bä ngi qoar toqortäqyia, ‘Ma Ruqa aa Emga diva qoki rhi sek mä qa rhävit’? Ngu lu auge rhak täkt karak i qa di ma Ruqa aa Emga?”

³⁵ Dä ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ama neraqa diva as kale qa gem ngän bät ama qäväläm ama uiu äm maqälak nak kop. Dap mamär iva ngän det da ama neraqa rhoqoräkt i as kale ama neraqa gem ngän inguna nasot dä va bängangit pät a ngän. Ama ruqa qarakni i qat tet pät bängangit angät tpäs di qaku qat dräm i qat tet koe nai. ³⁶ Mamär iva ngänät nanakt na ama neraqa rhoqoräkt i as kale qa gem ngän ivakt iva ngän dän i ama neraqa aa es na ngän.”

Qoki As Ama Judaqäna Di Qaku Rhat Nanakt

Bä nga rhoqoräkt i sa ma Jisas ka märhamän bät tangät täkt bä rhäksot dä qa met bä qa ngaip nas nämät ta. ³⁷ Näkt nasot toqoräkt i sa ma Jisas ka mualat nä iangärhäkt ama muqunän ama nañis ngät

mänguräp mä rha dä qoki as ta di qaku rhat nanakt na qa. ³⁸ Bä iangärhäkt divakt iva rhäkмамär varhäm ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Aisaia aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia*,

“Engeska, sa ngu lu auge qat nanakt na aut sameng bä qosaqi auge qarak i sa qa lu mamär nä ma Engeska aa qrot?”

³⁹ Bä ama rharimini qärqäni i sa qaku rhat nanakt dinguna qosaqi angätni ma Aisaia aa enge ngät tamän doqortäqyia†,

⁴⁰ “Sa qa väsdät mät arhä saqong
dä qa mualat sä rha iva ama qrot arhä väs
ivakt iva qaku mamär iva rhat nañäm na arhä saqong
dä va qaku mamär iva qunäga vät a rha mät arhä mädräm bä qop pa qaku mamär vät a rha iva rhi rhong sävät a ngo
ivakt iva ngua rhumäräs pät a rha.”

⁴¹ Ma Aisaia qa märhamän doqoräkt inguna sa qa lu ma Jisas aa murhämeska bä qa sameng sävät a qa. ⁴² Dap toqoräkt di qoki ama rhäqäp na rha nä mänguräp ama narhoerta di rhat nanakt na qa. Sökt dinguna nävät ama Farisiqäna dä qaku rhi nasameng irha arhä

* 12:38 Ais 53:1 † 12:39 Ais 6:10

qatnanakt inguna rhit len i varis ti naqutmäs a rha näva ama mämairqi ⁴³ inguna nani a rha na ama ansäs masirhat nage ama ruvek dap kaku nani a rha na ama ansäs nage ma Ngämuqa.

Ma Jisas Ka Män Ivakt Iva Qa Rhumaiar Ama Ruvek Pät Ama Ivätki

⁴⁴ Dä ma Jisas ka märhamän masirhat toqortäqyia, “Auge qarak i qat nanakt na ngo di qaku sokt kat nanakt na ngo dap kosaqi qat nanakt nä iaqäkt karak i qa rhäk na ngo. ⁴⁵ Bä iaqäkt karak i sa qa lu ngo di qosaqi sa qa lu iaqäkt karak i qa rhäk na ngo. ⁴⁶ Sa ngua män sämäni ama ivätki i ama neraqa na ngo ivakt iva aung gäarakni i qat nanakt na ngo diva qaku qale qa vät bängangit angät tpäs.

⁴⁷ “Dap auge qarak i qat nari gua enge sokt di qaku qat tet parhäm ngät diva qaku ngo ngu namatnävämne na qa. Inguna sa qaku ngua män ivakt iva ngua rhatnävämne na ama ruvek dap ngua män divakt iva ngua rhumaiar ta. ⁴⁸ Sa akni di qa e qarakni iva qat tatnävämne nä iaqäkt karak i qat kyiradeng na ngo dä qaku qat tat maengäkt sä gua enge. Bä iangärhäkt ama enge qarängätni i sa ngua märhamän bät a ngät diva ngä rhatnävämne na qa vät ama dängdängini na qa ama qunäga. ⁴⁹ Inguna sa qaku ngua märhamän nävät gu mädräm maräkt dap ama Ngätmamäk karakni i qa rhäk

na ngo sa qa qoar na ngo nä qarängätni ama enge iva ngua rhamän bät a ngät bä va ngua rhamän bät a ngät toqoräkt. ⁵⁰ Bä nguat dräm i iangärhäkt aa rhäkne di ngärhit bon da ama iar ama sok täm ngät. Bä äkt i sa agini qarqäni i nguat tamän bät ini di ianiäkt di qarqäni ianiäkt i sa ama Ngätmamäk ka qoar na ngo iva ngua rhamän bät ini.”

13

Ma Jisas Ka Rhor Aa Mudäsaqongda Arha Qar

¹ Näkt toqoräkt di sa qorhäs mamär na ama qäväläm gärqomni iva ama tmäski ma Pasova bä ma Jisas di qat dräm i sa ama qäväläm ngä män iva qa rhet daqule rhakt täkt ama ivätki bä sage ama Ngätmamäk. Sa nguna aa snäng bät aa ruvek pät ama ivätki qararhani i sa qa ernanas täm da dä aa snäng bät a rha mamär.

² Bä nga rhoqoräkt i rhat täs säpbängang dä nak sa ma Sämgä qa mu ama snängaqa dä ma Judas Iskariot ma Saimon aa emga aa ron iva qä vodä ma Jisas bä ba aa ikkana.

³ Ma Jisas di qat dräm i sa ama Ngätmamäk ka mu iarhongäkt moe va aa rhäkt bä qosaqi qat dräm i qa di sa qa män nage ma Ngämuqa dä va qa diva evär däm ga sage ma Ngämuqa ⁴ Bä äkt i nga rhoqoräkt dä qa märanas nagem da qararhani i rhat täs bä qa mu aa boiqi ama uui qi rhämone näkt ka qop mäni

nas na ama boiqi qäraktni i rhat dräm di suqup pät a nas na qi. ⁵Näkt nasot toqoräkt dä sa qa rhor na ama rigi sämät ama luska bä qa nasäng i qät tor aa mudäsaqongda arha qar näkt kä suqup pät a ngät nä iaqyäkt ama boiqi qärakt i sa qa qop ki mäni nas.

⁶ Sa qät tor arha qar bä sävät ma Saimon Pita iaqäkt karak i qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Engeska, nga ngiat tu gi snäng iva ngi rhor gua qar?”

⁷ Dä ma Jisas ka movät pät a qa rhoqortäqyia, “As kaku qunäga vät a nge rhäkt sa agini qärqäni i nguät tualat nä ini dap pa nasot dä va qunäga vät a nge.”

⁸ Dä sa ma Pita qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Qale, qaku mamär iva ngi narhor gua qar.”

Dä ma Jisas ka movät pät a qa rhoqortäqyia, “Ngakt bä nga qaku ngu narhor gia qar dä va qaku rhäm nge nämäni ngo.”

⁹ Dä ma Saimon Pita qa movät pät a qa rhoqortäqyia, “Qaku sokt gua qar dap kosaqi ngua rhäkt ngä nä ngua väskil!”

¹⁰ Dä sa ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ama ruqa qäraktni i sa qa rhor nas mamär di qaku qät läk iva qä lir qä rhor nas inguna aa släqyige moe di ama qumärqumär ige dap sokt kät

läk iva qä rhor aa qar.* Bä ngän di ama qumärqumärta na ngän sokt di qaku ngän moe.” ¹¹ Sa qa märhamän doqoräkt dinguna qat dräm i iaqäkt karak iva qä vodäm ga bä ba aa ikkäna bä äkt i qa qoar i qaku rha moe di ama qumärqumär ta.

¹² Näkt nga rhoqoräkt i qa rhor arha qar bä rhäksot dä saqi qa mon mät aa boiqi ama uiu qi näkt evär däm ga sa äkt i mai qat muqun e.

Näkt ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga qunäga vät a ngän sa ama rharimini qärqäni i sa ngua mualat sä ngän di rhoqoräkt?” ¹³ Bä ngän des ngo i Qamorqa dä Engeska di ngätki rhoqoräkt i ngän damän doqoräkt inguna aingo di ngo rhoqoräkt. ¹⁴ Bä äkt i nga rhoqor täkt i angäna Engeska dä angän gamorqa na ngo dä sa ngua rhor angäna qar bä va ngän di mamär iva qosaqi ngänit tor angäna qar qane. ¹⁵ Sa ngua mualat sä ngän doqoräkt di sa ngur qur a ngän iva ngän dualat toqoräkt. Bä mamär iva qosaqi ngän dualat toqor ngo. ¹⁶ Näkt nguät tamän särhäm ngän na ama engätki i sa qaku anga latka qa vit pa aa morqa aa uväs bä qosaqi anga ngangga di qaku qa vit pa iaqäkt karak aa uväs i sa qa rhäk na qa. ¹⁷ Ngakt bä qunäga vät a ngän sä rhangät täkt dä sa va ama modämne

* **13:10** sokt kät läk iva qä rhor aa qar. Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

sävät a ngän gre i ngän dualat na ngät.

18 “Sa nguat tamän doqoräkt di qaku sävät a ngän moe inguna nguat dräm iarhakt kärarhae i sa ngua ar-meng däm da. Dap toqoräkt i ngua qoar i akni diva qä vodäm ngo bä bä gua ikkāna diva rhäkмамär varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, ‘Iaqäkt kärak i qat täs gu bret di sa qa rhong mes na ngo.’
19 Bä va narhäkt diva nguat tamän särhäm ngän narhoer na agi a lat kärangätni iva ngä rhän ivakt iva qre i sa ngä män dä va ngänät nanakt i aingo di iaqäkt. 20 Bä nguat tamän särhäm ngän na ama engäkki mamär i auge qärak i qä rhar sa akni qärak i sa ngua rhäk na qa di qä rhar sä ngo bä qosaqi iaqäkt kärak i qä rhar sä ngo di qä rhar sä iaqäkt kärak i sa qa rhäk na ngo sarhe.”

Akni Nävät A Ngän Diva Qä Vodäm Ngo Bä Gua Ikkäna
(13:21-30 / Mat 26:17-25 / Mak 14:12-21 / Luk 22:7-13)

21 Näkt nga nasot i ma Jisas ka märhamän doqoräkt dä sa rhäqäp ka na ama qänäskänes bä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Nak nguat tamän särhäm ngän na ama engäkki i akni nävät a ngän diva qä vodäm ngo bä gua ikkāna.” 22 Bä nga rhoqoräkt dä sa aa mudäsaqongda rhi nasäng i rhit ñäm sävät a ne i qaku rhat dräm i qat tamän

sävät auge mamär nävät a rha.

23 Näkt akni nävät ama mudäsaqongda qärakni i ma Jisas aa snäng bät a qa mamär di sa qat muqun glaqot na qa. 24 Bä äkt i sa ma Saimon Pita qa siqutmät sävät iaqäkt ama mudäsaqongga bä qa qoar na qa iva qä snanbät sä ma Jisas i rhoqoräkt di qat tamän sävät auge. 25 Dä sa qä mudäsaqongga qa angär sävät ma Jisas näkt ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Engeska, ngu lu auge iaqäkt?”

26 Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Iaqäkt di qärak iva ngu rha ama bretige bä ngu rhäk ige sämät ama dis näkt pa ngu von ga.”

Bä nga rhoqoräkt i sa qa rhäk ama bretige dä qa von ma Judas Iskariot ma Saimon aa emga. 27 Bä nga rhoqoräkt i sa ma Judas ka rha ama bretige dä ma Sämga qa mon sämät ka.

Näkt ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Ianiäkt kärqäni iva ngia rhualat nä ini di ngi lir ngia rhualat nä ini.” 28 Sökt di qaku aung bät ama laiqa aa rhäkt di qunäga vät a qa i mäniekt bä ma Jisas ka qoar na qa rhoqoräkt. 29 Bä arhani di rha mu arhä snäng i ma Jisas kat tamän särhä ma Judas iva qä vodäm bät guarhong gärqärhongni i rhit läk nani irhong ba ama tmäski ura va sa qa von da rhä guani bä ba ama tläkta inguna qa di qat dräm gät lu vät ama ligär.

³⁰ Näkt nga rhoqoräkt i sa ma Judas ka rha ama bretige dä qop puk sä qa masägos sä dalek. Sa rhoqoräkt di sa bängagi.

Ngut Bon Ngän Da Ama Iaräs Na Ngät Ama Muräkt

³¹ Bä nga rhoqoräkt i sa ma Judas ka met dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, "Sa rhäkt di ma Ngämuqa qät sek sä ma Ruqa aa Emga aa ngärhipki. Bä nävät a qa di rhit sek sä ma Ngämuqa aa ngärhipki. ³² Näkt ngakt bä nävät ma Ruqa aa Emga aa lat di rhit sek sä ma Ngämuqa aa ngärhipki dä va qosaqi ma Ngämuqa maräkt kät sek sä iaqäkt bä va qa rhualat toqoräkt masägos."

³³ Dä saqi as ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Nguä es, pa qaku qale ngo mauiu ngu na ngän. Bä va ngänit ñäm nani a ngo sokt di nguat tamän särhäm ngän däkt di qoki rhoqor ama Judaqäna qärrarhani i sa nguä qoar na rha rhoqortäqyia, 'Äkt iva nguä rhet sae di qaku mamär iva ngän namet sae.' ³⁴ Näkt ama iaräs na ngät ama muräkt iva ngu von ngän däm ngät di ngät tamän doqortäqyia, 'Angäna snäng bät a ne. Sa mamär iva angäna snäng bät a ne rhoqor ngo i sa gua snäng bät a ngän.' ³⁵ Ngakt bä angäna snäng bät a ne diva rhoqoräkt dä va ama ruvek tat dräm i ngän di gu mudäsaqongda na ngän."

Ma Jisas Ka Qoar I Ma Pita Diva Qä Rhäqyas Na Qa

(13:36-38 / Mat 26:30-35 / Mak 14:26-31 / Luk 22:31-34)

³⁶ Dä ma Saimon Pita qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Engeska, ngu lu va nguä rhet sa qoe?"

Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, "Äkt iva nguä rhet sae di qaku mamär iva rhäkt di ngi namet nasot a ngo sae dap pa nasot dä va dängdäng na nge sae."

³⁷ Dä ma Pita qa snanbät toqortäqyia, "Engeska, ngu lu mäniekt bä qaku mamär iva ngu namet nasot a nge rhäkt? Aingo diva ngu ñäp iva nguä rhatnrähäm nge."

³⁸ Bä äkt i ma Jisas ka muvät toqortäqyia, "Nga ngäktki iva ngi ñäp toqoräkt? Nak nguat tamän särhäm nge na ama engäktki i as toqoräkt i qaku ama duräktka qa nok dä va ngi rhäqyas na ngo madäpquamek!"

14

Aingo Di Ama Iska Bä Ama Engäktki Bä Ama Iar

¹ Näkt kosaqi ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, "Sa varis äkt bä qänäskänes ngän inguna ngänät nanakt nä ma Ngämuqa dä qosaqi ngänät nanakt na ngo. ² Sa vä gu mam aa vätka di ama rhäqäp na ap ama qäväläp kärqapni iva qale ngän bä bap. Näkt nga vadi mai sa qaku rhoqoräkt di sa vadi mai nguä qoar na ngän. Bä ngo di nguat tet sae ivakt iva ngu rhäkmu

na ap bā ba ngān. ³ Nākt ngakt bā ngua rhet bā ngu rhākmu na ama qävälap bā ba ngān dā sa va evār dām ngo bā va ngu rha ngān sagem mes ivakt iva qale ngān ngān na ngo äkt i qale ngo e. ⁴ Aingān di sa ngānāt drām ama iska sävä iosäkt ama ivärhäs kärqos i nguāt tet sae.”

⁵ Dā sa ma Tomas ka snanbāt toqortäqyia, “Engeska, sa qaku ut drām i ngiat tet sa qoe nai bā äkt i ngu lu va urhi rām ama iska sae rhoqor mäniekt?”

⁶ Dā ma Jisas ka muvāt pāt a qa rhoqortäqyia, “Aingo di ama iska bā ama engäkki bā ama iar. Sa qaku aung gā namet sage ama Ngätmamäk näva aung anga iska dap sokt nävāt a ngo. ⁷ Vadi mai sa ngānāt drām a ngo mamär di qosaqi vadi mai ngānāt drām gu mamäk. Bā va narhäkt bā rhävit dā sa ngānāt drām a qa bā sa ngān lu qa.”

⁸ Dā ma Filip ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Engeska, ngi qur a ut ta ama Ngätmamäk. Ngakt bā nga rhoqoräkt diva mamär na ut.”

⁹ Dā ma Jisas ka snanbāt sä qa rhoqortäqyia, “Filip, nak sa qale ngo mänguräp mä ngān bāt ama qäväläm ama uiu äm näkt nga as kaku ngiat drām a ngo? Sa iaqäkt kärak i qa lu ngo di sa qa lu ama Ngätmamäk. Ngu lu mäniekt bā ngi qoar toqortäqyia, ‘Ngi qur a ut ta

ama Ngätmamäk’? ¹⁰ Nga qaku ngiat nanakt i ngo di ngua e va ama Ngätmamäk dā ama Ngätmamäk di qa e vām ngo? Ama enge kärangätni i nguāt tamän bāt a ngät bā ba ngān di qaku sokt ngät nagem ngo. Dap kinak iaqäkt ama Ngätmamäk kärak i qale qa vām ngo di sa qat tualat na aa lat.

¹¹ “Bā mamär iva ngānāt nanakt na ngo rhoqoräkt i nguāt tamän i aingo di ngua e va ama Ngätmamäk dap ka di qa e vām ngo ura ngakt bā qaku dā mamär iva ngānāt nanakt na ngo nävāt ama lat kärangätni i nguāt tualat na ngät. ¹² Nākt nguāt tamän särhäm ngān na ama engäkki i iaqäkt kärak i qat nanakt na ngo diva qat tualat nä iarhongäkt kärqärhong i sa nguāt tualat nä irhong. Bā va qa di qat tualat na ama moräsni rhong bāt tärhong däkt angät tpäs inguna nguāt tet sage ama Ngätmamäk. ¹³ Bā va ngua rhualat na agini qärqäni i ngäni nän ngo rhäm ini nävāt gu ngärhipki ivakt iva ama Ngätmamäk kā rha ama murhämeska nävāt ama Ngärhoemga. ¹⁴ Nākt ngakt bā ngäni nän ngo* nani guani nävāt gu ngärhipki dā sa va ngua rhualat nä ini.”

Ma Jisas Ka Qoar Iva Qä Rhäk Na Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa

* 14:14 ngo Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dā arhani ama ruvek di rha säm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävāt a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

15 Näkt kosaqi ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Ngakt bä angäna snäng bät a ngo dä va ngän det parhäm gu muräkt. ¹⁶Bä va ngu nän ama Ngätmamäk dä va qä von ngän da akni ama ruqa qäarakni iva qat tatnärhäm ngän bä va qale qa mas kä na ngän. ¹⁷Iaqäkt ama ruqa di ama Qloqaqa na ama engätki. Bä ama ruvek nävät ama ivätki diva qaku mamär vät a rha iva rhi narha qa inguna qaku rhat lu qa bä qosaqi qaku rhat dräm a qa. Dap ngän di sa ngänät dräm a qa inguna sa qale qa qä na ngän bä va qale qa väm ngän.

18 “Näkt pa qaku ngu namet daqule ngän i ngän doqor ama säbotta dap saqi as pa evär däm ngo sagem ngän. ¹⁹Bä vät ama qäväläm ama qotäm dä va ama ruvek nävät ama ivätki di saqi as pa qaku rhi nalu ngo dap ngän diva ngäni lu ngo. Näkt nguna äkt i sa nguät däqäm dä va ngän di qosaqi va ngänät däqäm. ²⁰Näkt pät iomäkt ama qäväläm dä va qunäga vät a ngän mamär i ngo di ngua e vä gu mamäk dap ngän di ngän nae väm ngo bä ngo di ngua e väm ngän. ²¹Aung gäarakni i qat sangar sävät gu muräkt bä qat tet parhäm ngät di iaqäkt di qäarak i aa snäng bät a ngo. Näkt iaqäkt karak i aa snäng bät a ngo diva gu mamäk aa snäng bät a qa bä qosaqi ngo diva gua snäng bät a qa bä va ngu qur a qa rhäm mes.”

22 Dä ma Judas karakni i qaku ma Judas Iskariot na qa qa qoar toqortäqyia, “Engeska, ngu lu mäniekt bä va ngi qur a ut täm mes dap kaku rha ama ruvek nävät ama ivätki?”

²³Dä ma Jisas ka muvät pät a qa i qä qoar toqortäqyia, “Bä aung gäarakni i aa snäng bät a ngo diva qat tet parhäm gu rhisu. Bä va gu mamäk diva aa snäng bät a qa dä va un dän sagem ga bä va qali lun e väm ga. ²⁴Dap iaqäkt karak i qaku aa snäng bät a ngo diva qaku qat tet parhäm gu rhisu. Näkt tangät täkt ama enge qärangätni i sa ngänät nari ngät nämät ngo di qaku gua enge dap kinak ama Ngätmamäk karakni i sa qa rhäk na ngo aa enge iangärhäkt.

²⁵“Bä rhangät täkt ama enge moe di sa ngua märhamän bät a ngät as toqoräkt i qale ngo ngu na ngän. ²⁶Sokt di ama ruqa qäarakni iva qat tatnärhäm ngän di ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qäarak i ama Ngätmamäk pa qä rhäk na qa nävät gu ngärhipki diva qä su ngän dä iarhongäkt moe dä va qät puk pät a ngän nä iarhongäkt moekt kärqärhong i sa ngua qoar na ngän nä irhong.

²⁷“Ama bulap di nguät tet daqule ngät gem ngän bä iangärhäkt gu bulap di ngut bon ngän däm ngät. Näkt sa qaku nguät dräm ngut bon ngän däm ngät toqor ama ruvek nävät ama ivätki

qärrarhani i rhat dräm dit bon. Dap kale qänäskänes ngän dä qale ngänit len.

²⁸ “Sa ngän nari ngo i ngua goar toqortäqyia, ‘Nguat tet daqule ngän näkt saqi va evär däm ngo sagem ngän.’ Näkt ngakt bä sa angäna snäng bät a ngo dä vadi mai märmär gem ngän iva nguat tet sage ama Ngätmamäk inguna qa di ama moräs na qa masirhat pä ngua väs.

²⁹ “Sa ngua märhamän särhäm ngän narhoer nä rhangät täkt iva ngä rhän ivakt iva ngakt bä sa ngät dän dä va ngänät nanakt. ³⁰ Näkt sa qaku ngu natmärhamän särhäm ne ngu na ngän mauiu inguna ama tpäskinaqa nämäni rhakt täkt ama ivätki di sa iak kat dän. Bä qa di nak kaku aa anga qrot iva qa rhualat nä guani qärqäni iva qa rhäqäne dä mamär na ngo nä ini. ³¹ Sökt di nguat tualat maräkt parhäm iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa goar na ngo iva ngua rhualat nä irhong ivakt iva ama ruvek nävät ama ivätki di mamär vät a rha iva qunäga vät a rha i gua snäng bät a qa.

“Ngän dāranas bä u rhet narhäkt.”

15

Aingo Di Ama Qaulige Na Ama Wain Ama Engätki Nä Ige

¹ Näkt kosaqi ma Jisas ka goar na rha rhoqortäqyia, “Aingo di ama qaulige na ama wain ama engätki

nä ige dap gu mamäk di iaqäkt kärak i qät lu vät ama qauligleng nävät ama etki. ² Sa qät dodäkt sa ama ngärhäqyitnäk moe nae nämäni ngo qärqitnäkni i qaku itnäk ngärhit sa anga gavam dap sa qä qumär vät ama ngärhäqyitnäk moe qärqitnäkni i itnäk ngärhit sa ama gavam ivakt iva itnäk ngärhit sa masirhat. ³ Bä aingän di sa ama qumärqumärta na ngän inguna nävät gua enge qarängätni i sa ngua märhamän särhäm ngän na ngät.

⁴ “Näkt kale ngän basägos mäni ngo dä sa va qale ngo vasägos mäni ngän. Inguna qaku anga ngärhäqyit ngä nasa anga gavam gop äkt mavängam gre i qali lit mät släqyäs dap koki mamär iva qali lit pasägos mäni ama qaulige. Bä äkt i qaku mamär vät a ngän iva ngäni sa anga gavam gre i qaku qale ngän basägos mäni ngo. ⁵ Aingo di ama qaulige na ngo dap aingän di ama ngärhäqyitnäk na ngän. Näkt ngakt bä qale anga ruqa vasägos mäni ngo bä ngo di qale ngo mäni qa dä sa va qät sa ama gavam masirhat inguna ngakt bä qaku qale ngän mäni ngo diva qaku mamär iva ngä namualat nä guani. ⁶ Ngakt bä aung anga ruqa di qaku qale qa vasägos mäni ngo di qa rhoqor ama ngärhäqyit kärqitni i sa rha rhon na it bä qek dä bit näkt sa iatnäqäkt

ama ngärhäqyitnäk toqoräkt di rhat tat mä itnäk bä rhit don nä itnäk sämät ama mudam bä itnäk ngät dang.

7 “Dap ngakt bä qale ngän basägos mäni ngo dä gua enge di qale ngät gem ngän basägos dä mamär iva ngäni nän da agini qärqäni i nani a ngän nä ini dä sa va ma Ngämuqa qa rhualat nä ini. 8 Va ngänit bon gu mamäk ta ama murhämeska qre i ngänit sa ama gavam masirhat bä rhoqor täkt di ngänir qur ama ruvek i ngän di gu mudäsaqongda na ngän. 9 Qoki rhoqor ama Ngätmamäk i aa snäng bät a ngo dä qosaqi ngo di gua snäng bät a ngän. Sa rhäkt diva qale ngän basägos mäni gu lavuqi. 10 Näkt ngakt bä ngän det parhäm gua enge diva qale ngän basägos mäni gu lavuqi nak kop toqor ngo i nguat tet parhäm gu mamäk aa enge dä sa qale ngo vasägos mäni aa lavuqi. 11 Bä sa ngua qoar na ngän nä rhärhong däkt divakt iva gu märmärgem diva qale ngät gem ngän bä va ngän di märmär gem ngän masirhat.

12 “Näkt ngu qoar na ngän iva angäna snäng bät a ne i qoki rhoqor ngo i gua snäng bät a ngän. 13 Ama ruqa aa lavuqi di ama enges ki masirhat mamär qrekt i qät boda aa iar iva bä ba aa ru-avek. 14 Bä aingän di gua ru-avek na ngän gre i ngän det parhäm gua enge.

15 “Näkt sa va qaku ngu natmes ngän i ama latta na

ngän gärrarhani i qale rha vä gua rem inguna ama latka rhoqoräkt di qaku qat dräm aa morqa aa qärhong. Dap sa ngua mes ngän i gua ruavek na ngän inguna iarhongäkt moekt nage gu mamäk kärqärhong i ngua räm irhong di sa ngua muqunäga vät a ngän sä irhong. 16 Bä qaku ngän narmeng däni ngo dap aingo ngua armeng däni ngän näkt ngua muqunän bät a ngän ivakt iva ngän det bä ngänit sa ama gavam bä va iangärhäkt ama gavam diva qale ngät mas. Bä nga rhoqoräkt dä ama Ngätmamäk pa qä von ngän da agini qärqäni i ngäni nän däni ini nävät gu ngärhipki. 17 Näkt tangät täk gua enge bä ba ngän divakt iva angäna snäng bät a ne.”

Ama Ruvek Nävät Ama Ivätki Di Ama Vu Da Arha Ron Säväät Ama Mudäsaqongda

18 Näkt kosaqi ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngakt bä ama ruvek nävät ama ivätki di ama vu da arha ron säväät a ngän dä mamär iva qunäga vät a ngän i aingo di ama vu da arha ron säväät a ngo narhoer. 19 Ngakt bä ngän di nak nämäni ama ivätki mamär dä ama ruvek nävät ama ivätki diva arhä snäng bät a ngän. Sokt di sa ngua armeng däni ngän nämäni ama ivätki bä rhäkt di qaku ngän nämäni qi bä nävät tom däkt dä ama vu da arha ron mamär säväät a ngän. 20 Mamär iva ngän du angän snäng säväät gua enge qärangättni i sa ngua qoar

na ngän doqortäqyia, 'Qaku anga latka di qa vit pa aa morqa aa uväs.' Ngakt bä rha sangäm na ngo dä va qosaqi rhi sangäm na ngän. Dap ngakt bä rhat tet parhäm gua enge dä va qosaqi rhat tet parhäm angäna enge.

²¹ "Bä va rhat tualat sä ngän doqoräkt dinguna nävät gu ngärhipki inguna qaku rhat dräm iaqäkt karak i qa rhäk na ngo. ²² Ngakt bä vadi mai qaku ngua män bä ngua märhamän särhäm da dä vadi mai qaku ma Ngämuqa qä narhäksärhäm da sa arha vuirhong. Dap täkt di sa qale rha va arha vuirhong angät täksärhäm angärha rem.

²³ "Bä auge qarak i ama vu da aa ron sävät a ngo di qa di qosaqi ama vu da aa ron sävät gu mamäk. ²⁴ Näkt ngakt bä vadi mai qaku ngua mualat mänguräp mä rha nä iangärhäkt ama lat kärangät i qaku mamär vät aung iva qä namualat nä ngät dä vadi mai qaku ma Ngämuqa qä narhäksärhäm da sa arha vuirhong. Dap täkt di sa rha lu iangärhäkt ama lat dä sa ama vu da arha ron sävät a ngo bä qosaqi sävät gu mam. ²⁵ Sökt di qoki rha mualat toqoräkt ivakt iva sa rhäkmamär ta ama enge qarangätni i sa rha säm a ngät pa arhä muräkt kärangätni i ngät tamän doqortäqyia, 'Sa ama vu da arha ron sävät a ngo mavängam dap kaku vät guani angät tpäs.'

²⁶ "Bä nga rhoqoräkt i ama ruqa qaräkni i qat tatnärhäm

ngän ba qa rhän iaqäkt karak iva ngu rhäk na qa sagem ngän nage ama Ngätmamäk karak i ama Qloqaqa na ama engäkki qaräk i qat dän nage ama Ngätmamäk dä sa va qä sameng sävät a ngo. ²⁷ Bä ngän diva qosaqi ngäni sameng sävät a ngo inguna sa qale ngän ngän na ngo nävät ama rharimini."

16

¹ "Näkt tärhong däkt moekt kärqärhong i sa ngua qoar na ngän nä irhong divakt iva qale arharpus na ngän. ² Va rhi qutmäs a ngän näva ama mämaïrväm näkt ama qäväläm diva qäqi äm ngä rhän gärqomni iva aung gäarakni i qä veng ngän diva qat tu aa snäng i qat tualat na ama märini bä bä ma Ngämuqa. ³ Bä va rhat tualat nä rhärhong däkt inguna sa qaku rhat dräm ama Ngätmamäk bä qosaqi qaku rhat dräm a ngo. ⁴ Näkt sa ngua qoar na ngän nä rhärhong däkt divakt iva ngakt bä iomäkt ama qäväläm ngä rhän bät a ngän dä va vuk pät a ngän nä gua enge.

Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa Aa Lat

"Dap kaku ngua qoar na ngän nä rhärhong däkt pät ama rharimini inguna qale ngo gem ngän. ⁵ Sökt di rhäkt diva nguat tet sage iaqäkt karak i qa rhäk na ngo sökt di qop kaku aung nävät a ngän gä snanbät sä ngo rhoqortäqyia, 'Ngu lu va ngia rhet sa qoe?' ⁶ Dap täqäp ngän

na ama iräski inguna sa ngua qoar na ngän nä rhärhong däkt. ⁷ Sokt di nguät tamän särhäm ngän na ama engäkki rhoqortäqyia, va ama märini ngä rhän bä ba ngän gre iva ngua rhet daqule ngän. Inguna ngakt bä qaku ngu namet daqule ngän dä ama ruqa qarakni i qat tatnärhäm ngän diva qaku qä namän sagem ngän.

⁸ “Näkt toqoräkt iva qa rhän dä va qär qur ama ruvek nävät ama ivätki i agi arha lat di ama vu ngät dä agi arha lat di ama räkt ngät dä ma Ngämuqa aa saqong bä sävät ma Ngämuqa aa matnävämne qarängättni iva ngä rhän. ⁹ Dä va qär qur ama ruvek sävät arha vuirhong inguna ama ruvek di qaku rhat nanakt na ngo. ¹⁰ Dä va qosaqi iaqäkt ama ruqa qarak i qat tatnärhäm ngän ba qär qur ama ruvek sävät ama räkt ngät ama lat inguna va ngua rhet sage ama Ngätmamäk bä saqi as pa qaku ngän nalu ngo. ¹¹ “Näkt pa qär qur ama ruvek sävät ama matnävämne inguna ama tpäskinaqa nämäni rhakt täkt ama ivätki di sa qale qa da ama matnävämne angärha ron.

¹² “Näkt as masirhat mamär nä gua enge bä ba ngän sokt di sa sirhäkt kaku ngän nasangar mamär sävät iangärhäkt ama enge moekt. ¹³ Sokt di nga rhoqoräkt iva iaqäkt ama Qloqaqa na ama engäkki qa rhän dä va qär qur a ngän da ama engäkki

moe. Qaku qä natmärhamän nävät aa mädräm maräkt dap pa sokt kat tamän bät iarhongäkt kärqärhong i qat nari irhong. Dä va qär qoar na ngän nä qarqärhongni iva as irhong ngä rhän. ¹⁴ Bä va qä von ngo rha ama murhämeska inguna va qät ta qarqärhongni i irhong nagem ngo bä va qat tuqunäga sä irhong bä ba ngän. ¹⁵ Bä iarhongäkt moe qarqärhong i ama Ngätmamäk aa qarhong di ngo gu qarhong. Bä äkt i sa ngua qoar iva ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qät ta agini qarqäni i ini nagem ngo bä va qat tuqunäga sä ini bä ba ngän.

Ama Mudäsaqongda Arha Iräski Diva Qi Rhong Na Nas Ma Ama Märmärgem

¹⁶ “Näkt nasot ama qäväläm ama qot äm diva as kaku ngän nalu ngo näkt pät ama qäväläm ama qot äm nasot dä saqi va ngäni lu ngo.”

¹⁷ Dä soknga arhani nävät ma Jisas aa mudäsaqongda rha qoar na ne rhoqortäqyia, “Ngu lu ama rharimini rhoqor mäniekt sa aa enge qarqäni i sa qä qoar toqortäqyia, ‘Bä nasot ama qäväläm ama qot äm diva as kaku ngän nalu ngo näkt pät ama qäväläm ama qot äm nasot dä saqi va ngäni lu ngo’ dä qosaqi qä qoar toqortäqyia, ‘Inguna va ngua rhet sage ama Ngätmamäk?’” ¹⁸ Bä qoki mai na rha i rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Ngu lu ama rharimini rhoqor mäniekt

bä äkt i qä qoar toqortäqyia, 'ama qäväläm ama qot äm'? Sa qaku qunäga vät a ut sä iangärhäkt aa enge."

¹⁹ Bä nga ma Jisas kat dräm i nani a rha iva rhi snanbät sä qa närha aa enge dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, "Nga ngäni snanbät sä ne närha ama rharimini mäniekt kärqäni i ngua qoar toqortäqyia, 'Nasot ama qot äm ama qäväläm dä as kaku ngän nalu ngo näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä saqi va ngäni lu ngo'?"

²⁰ Sa nguat tamän särhäm ngän na ama engäkki iva ngän di ngänit nok dä airäs ngän dap ama ruvek nävät ama ivätki di sa va märmär gem da masirhat. Bä ngän diva airäs ngän sokt diva iaqyäkt angäna iräski diva qi rhong na nas ma ama märmärgem.

²¹ "Ama evopki di nga rhoqoräkt i qit sa ama qokokka dä qi nari ama ruanini inguna sa at käväläm ngä män iva qi sa sokt di nga rhoqoräkt i sa qia sa at kokokka dä sa rät pät a qi na ama ruanini inguna nävät at märmärgem i sa at kokokka qa män sämäni ama ivätki. ²² Bä äkt i aingän di rhäkt di airäs ngän masirhat sokt di saqi as pa ngu lu ngän dä va mär gem ngän masirhat bä va qaku aung gä nasot nä iangärhäkt angän märmärgem. ²³ Näkt pät iomäkt ama qäväläm diva qaku ngän nasnanbät sä ngo na anga snanbät. Sa nguat tamän särhäm ngän na ama

engäkki iva ama Ngätmamäk pa qä von ngän da agini qarqäni i ngäni nän ga rhäm ini nävät gu ngärhipki. ²⁴ Qoki as inamäk bä sarhäkt di as kaku ngän nän dä guani nävät gu ngärhipki. Ngäni nän ma Ngämuqa dä va qä von ngän ivakt iva märmär gem ngän masirhat.

*Sa Ngua Män Näva Ama Ivätki At Tävä*s

²⁵ "Bä inamäk dä sa nguat tamän särhäm ngän na ama enge qarängätni i qaku qunäga vät a ngän sä ngät sokt di as ama qäväläm iva äm ngä rhän gärqomni iva qaku ngu natmärhamän doqoräkt dap pa nguat tamän särhäm ngän mamär sävät ama Ngätmamäk. ²⁶ Näkt pät iomäkt ama qäväläm dä va ngäni nän nävät gu ngärhipki. Sa qaku nguat tamän iva ngu nän ama Ngätmamäk bä ba ngän. ²⁷ Dap kinak mamär iva ngäni nän doqoräkt inguna ama Ngätmamäk di aa snäng bät a ngän inguna sa angäna snäng bät a ngo dä ngänät nanakt i sa ngua män nagem ga. ²⁸ Sa ngua män nage ama Ngätmamäk bä sämäni ama ivätki näkt saqi rhäkt diva ngua rhet nämäni ama ivätki bä va evär däm ngo sage ama Ngätmamäk."

²⁹ Dä sa ma Jisas aa mudäsaqongda rha qoar toqortäqyia, "I, sa rhäkt di ngiat tamän mamär dä qaku ngiat tamän na ama enge qarängätni i qaku qunäga vät a ut sä ngät. ³⁰ Bä rhäkt di sa ut lu i ngiat dräm iarhongäkt

moe bä nge di qäqi qaku ngit läk iva aung gä snanbät sä nge na anga snanbät inguna ama ruvek moe di sa ngiat dräm arhä snängaqa mamär. Bä nävät tom däkt dä ut nanakt i sa ngia män nage ma Ngämuqa.”

³¹ Dä ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nga rhäkt di sa ngänät nanakt?” ³² As ngäni lu i as ama qäväläm ba äm ngä rhän bä sa rhäkt di sa äm ngä män iva vräsmät na ngän bä säva angäna värhap ak dä ak na ngän. Bä va ngän det daqule ngo i sokt ngo maräkt. Sokt di qaku sokt ngo qale ngo inguna ama Ngätmamäk di sa qale qa qä na ngo. ³³ Näkt sa ngua qoar na ngän nä rhärhong däkt divakt iva nävät a ngo diva qale ama bulap gem ngän. Inguna mäni rhäkt täkt ama ivätki diva ngänit ta ama märänga. Sokt di mamär iva märmär gem ngän. Sa ngua män näva ama ivätki at täväs.”

17

Ma Jisas Kä Nän Säväät A Nas

¹ Näkt sa nasot tangät täkt aa enge dä ma Jisas ka näm dävit säda ama usäpki arha ron bä qä nän doqortäqyia, “Mam, ama qäväläm di sa äm ngä män. Sa ngi sek sä ngia emga aa ngärhipki ivakt iva ngia emga qä sek sä gi ngärhipki. ² Inguna sa ngia von ga rha ama qrot daver ama ruvek moe ivakt iva qä von dä ama iar ama sok täm ngät bä bä iarhakt

kärrarhae i sa ngia von ga rhäm da. ³ Bä rhangät täkt di ama iar ama sok täm ngät iva rhat dräm i ainge di sokt nge ama engätki na qa ma Ngämuqa näkt sävät ma Jisas ma Kraisaqäkt kärak i sa ngia rhäk na qa. ⁴ Sa ngua von nge rha ama murhämeska rhe mäni ama ivätki i ngua sot na ama lat kärangätni i sa ngia von ngo rhäm ngät iva ngua rhualat na ngät. ⁵ Näkt sa rhäkt mam, diva ngi sek sä ngo sa äkt i qale nge e sädä gia sdäm. Näkt sa rhäkt mam, diva ngi von ngo rha ama murhämeska qäarakni i mudu nguat sangar a qa ngu na nge rhoqoräkt i as kaku ama ivätki qia män.

Ma Jisas Kä Nän Säväät Aa Mudäsaqongda

⁶ “Sa ngua muqunäga sä nge bä bä iarhakt kärrarhae i sa ngia von ngo rhäm da nämäni ama ivätki. Bä rha di sa gia ruvek bä sa ngia von ngo rhäm da bä sa rha met parhäm gia enge. ⁷ Bä rhäkt di rhat dräm i iarhongäkt moe qärqärhong i sa ngia von ngo rhäm irhong di irhong nagem nge. ⁸ Inguna ngua von da rha ama enge qärangätni i sa ngia von ngo rhäm ngät dä rhat nanakt na ngät. Bä rhat dräm ama engätki i sa ngua män nagem nge dä rhat nanakt i sa ngia rhäk na ngo. ⁹ Bä ngu nän di sävät a rha. Dap kaku ngu nän sävät ama ruvek mavängam nävät ama ivätki dap kinak ngu nän sävät iarhakt kärrarhae

i sa ngia von ngo rhäm da inguna rha di gia ruvek na rha. ¹⁰ Näkt gu qärhong moe di gi qärhong bä qosaqi gi qärhong moe di gu qärhong. Bä nävät iarhongäkt dä sa ama murhämeska qa män sagem ngo.

¹¹ “Bä rhäkt di qaku qale ngo mäni ama ivätki inguna nguät dän sagem nge. Dap ta diva as kale rha mäni ama ivätki. Gu mamäk ama qumärqumär qa mamär, sa mamär iva ngit lu vät a rha mamär na ama qrot nävät gi ngärhipki qäraktni i sa ngia von ngo rhäm gi iväkt iva sägäk na rha rhoqor un i sägäk na un. ¹² Sa rhoqoräkt i qale ngo ngu na rha dä ngut lu vät a rha bä ama iar va arhä väs nävät iaqyäkt ama ngärhipki qäraktni i sa ngia von ngo rhäm gi. Sa ngut lu vät a rha bä sa qaku aung nävät a rha di musäng sä qa dap sokt iaqäkt kärak i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa iva rhi sangäm na qa iväkt iva rhäkmamär varhäm gia enge qarängättni i sa rha säm a ngät.

¹³ “Bä rhäkt di nguät dän sagem nge sokt di nguät tamän bät tärhärhong däkt as toqoräkt i qale ngo mäni ama ivätki iväkt iva rhäqäp ta mamär na ama märmärgem doqor ngo. ¹⁴ Näkt sa ngua von da rhä gia enge dä ama ruvek nävät ama ivätki di sa ama vu da arha ron na rha inguna qaku rha nämäni ama ivätki rhoqor ngo.

¹⁵ “Bä rhangät täkt gua nän di qaku va ngi narhat ta

nämäni ama ivätki dap pakt iva ngit lu vät a rha mamär nämät ma Sämgä. ¹⁶ Bä sa rha di qaku rha nämäni ama ivätki i nak kop toqor ngo i qaku ngo nämäni qi. ¹⁷ Sa ngia arñis na rha na ama engätki. Gia enge di ama engätki na ngät. ¹⁸ Bä sa ngua rhäk na rha sämäni ama ivätki i rhoqor nge i sa ngia rhäk na ngo sämäni ama ivätki. ¹⁹ Näkt ngua arñis na nas iva bä ba rha. Rhoqoräkt diväkt iva qosaqi rhi arñis na nas nä gia engätki.”

Ma Jisas Kä Nän Säväät Ama Qatnanaktpämda Moe

²⁰ “Bä rhangät täkt gua nän di qaku sokt säväät a rha. Dap ngu nän di qosaqi säväät iarhakt kärarhae iva rhat nanäkt na ngo nävät arhä sameng ²¹ iväkt iva rha moe diva sägäk na rha i nak kop toqor nge mam i sa ngia e väm ngo dä ngua e väm nge. Bä rha di qosaqi mamär iva qale rha väm un iväkt iva ama ruvek nävät ama ivätki diva rhat nanäkt i sa ngia rhäkt na ngo.

²² “Sa ngua von da rha ama murhämeska qaräkt i sa ngia von ngo rhäm ga iväkt iva sägäk na rha rhoqor un i sägäk na un. ²³ Bä äkt i qosaqi aingo di sa ngua e väm da dä ainge di sa ngia e väm ngo iväkt iva rha rhän i sägäk na rha mamär. Bä nävät tom däkt dä va ama ruvek nävät ama ivätki rhi räm i sa ngia rhäk na ngo bä gia snäng bät a rha di qoki rhoqor nge i sa gia snäng bät a ngo.

24 “Mam, sa nani a ngo nä iarhakt kärarhae i sa ngia von ngo rhäm da iva qale rha rhi na ngo äkt i qale ngo e ivakt iva rhi lu gu murhämeska qärakni i sa ngia von ngo rhäm ga inguna sa gia snäng bät a ngo as toqoräkt i qaku ama ivätki qia män.” 25 “Gu mamäk ama räkt ka, nämä dä qaku ama ruvek nävät ama ivätki rhat dräm a nge sokt di nguät dräm a nge bärhärha rhäkt ama gamoe di rhat dräm i sa ngia rhäk na ngo. 26 Bär sa ngua muqunäga sä nge bär ba rha bär va qoki as nguät tuqunäga sä nge ivakt iva gi lavuqi qärakni i sävät a ngo diva qali qi e väm da bär aingo diva qale ngo e väm da.”

18

Rha Sangar Ma Jisas

(18:1-12 / Mat 26:47-56 / Mak 14:43-52 / Luk 22:47-53)

1 Bär nga rhoqoräkt i ma Jisas kä nän bär rhäksot dä sa qä na aa mudäsaqongda rha met na äkt bär rha mängaläkt ama uväs kärqosni i rhat tes äs i ma Kidron. Näkt nga rhage nä iosäkt ama uväs di ama ivärhäs kärqosni i qale ama erhäs na ama ngämung na ama olip e dä sa qä na aa mudäsaqongda rha mon sae. 2 Dä ma Judas kärakni iva qä vodä ma Jisas säva aa ikkäna arhä rhäkt di qosaqi qat dräm iosäkt ama erhäs inguna ma Jisas kä na aa mudäsaqongda rhät dräm bäspästämne na rha e.

3 Bär äkt i sa ma Judas ka er nanokt ama gulängi na ama ulaqimärharhärhäkt näkt sävät arhani ama narhoerta nävät ama priskäna ama moräs na rha näkt ama Farisiqäna bär sa äkt sävät iosäkt ama erhäs. Näkt iaqyäkt ama gulängi di rhit ta ama lirhäng dä ama ngämungiseng gärqisengni i rhat dräm dat tudäm sädä iseng angät tpäs näkt ama ulaqi at kärhong. 4 Bär ma Jisas di sa qat dräm iarhongäkt moe qärqärhong iva irhong ngä rhän bät a qa bär äkt i vuk sä qa nävä iosäkt ama erhäs bär qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ngu lu ngänit näm nani auge?”

5 Dä rha muvät päť a qa rhoqortäqyia, “Ma Jisas nae ma Nasaret.”

Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Nak kop aingo rhäkt.” Näkt toqoräkt di ma Judas kärakni iva qä vodäm ga säva arhä rhäkt di qa e qä na rha. 6 Bär nga rhoqoräkt i ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Nak kop aingo rhäkt” dä sa rha moda arha rhäng bär arpus na rha sävät ivät.

7 Dä saqi as ma Jisas ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ngu lu ngänit näm nani auge?”

Dä rha qoar toqortäqyia, “Ma Jisas nae ma Nasaret.”

8 Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Sa ngua qoar na ngän i nak kop aingo rhäkt. Ngakt bär ngänit näm nani a ngo dä sa angäna qlak nä rhärha e ama gamoe

iva rha rhet.” ⁹ Bã rhangät täkt ngä märanas divakt iva rhäkмамär varhäm ama enge qärangätни i sa qa märhamän bät a ngät toqortäqyia, “Sa qaku ngua musäng sa aung nävät iarhakt kärarhae i ngia von ngo rhäm da.”

¹⁰ Bã nga rhoqoräkt dä ma Saimon Pita qäarakni i qät ta ama ulaqi arha singi di qa mar täm gi bä qa rhodäkt sa ama pris ama vit na qa aa latka aa sdämgi ama märmär qi. Iaqäkt ama latka di aa ngärhipki ma Malkus. ¹¹ Dä soknga ma Jisas ka märhamän särhä ma Pita ma ama qrot toqortäqyia, “Ngia rhu gia singi nasot a nas! Nga va qaku ngu nanakt nämät ama kap na ama märänga qäarakni i sa ama Ngätmamäk ka von ngo rhäm ga iva ngu nakt nämät ka?”

Rha Met Sä Ma Jisas Sage Ma Anas Kä Nä Ma Kaiafas

(18:12-14 / Mat 26:57-68 / Mak 14:53-65 / Luk 22:54, 66-71)

¹² Bã äkt i sa ama gulänği na ama ulaqimärharhärhäkt ti na arhä narhoerqa näkt sävät ama Judaqäna arhä narhoerta rha sangar ma Jisas. Dä rha qop mät aa rhäkt ¹³ näkt ta er ta met sä qa sage ma Anas kärakni i ma Kaiafas ama pris ama vit na qa vät iaqäkt ama quiaqa aa rhäväska. ¹⁴ Näkt iaqäkt ma Kaiafas di qäarak i sa qa qoar na ama Judaqäna i sa ama märäm masirhat iva ama sägäk ama ruqa qä nöp bä ba ama ruvek.

Ma Pita Qa Rhäqyas Nä Ma Jisas

(18:15-18 / Mat 26:69-75 / Mak 14:66-72 / Luk 22:55-62)

¹⁵ Bã nga rhoqoräkt i rhat tet sä ma Jisas dä ma Saimon Pita qä na akni nävät ama mudäsaqongda in det nasot a rha. Sökt di iaqäkt ama mudäsaqongga di ama pris ama vit na qa qat dräm a qa bä nga rhoqoräkt dä qä na rha sä ma Jisas savuk säva ama pris ama vit na qa aa vätka aa ivärhäm ¹⁶ dap ma Pita di qale qa inamäk dalek glaqot na ama tmongi. Bã äkt i qä mudäsaqongga qäarakni i ama pris ama vit na qa qat dräm a qa evär däm ga navuk bä qa märhamän särha ama latki qäarakni i qit lu vät ama tmongi bä sa qa mon sä ma Pita savuk. ¹⁷ Dä sa qa latki nämät ama tmongi qia snanbät sä ma Pita rhoqortäqyia, “Nga sa qaku ak na nge nävät ma Jisas aa mudäsaqongda?”

Dä qa muvät toqortäqyia, “Qaku rhäm ngo.”

¹⁸ Näkt nga rhoqoräkt i qale rha vuk dä ama latta rhi na ama narhoerta di sa rha ek ta ama mudäbäs bä rhat mair namet a äs i rhat narhäkt inguna ama iski. Bã ma Pita di qosaqi qat mair qä na rha i qat narhäkt.

Ama Pris Ama Vit Na Qa Ka Snanbät Sä Ma Jisas

(18:19-24 / Mat 26:57-68 / Mak 14:53-65 / Luk 22:54, 66-71)

¹⁹ Dap toqoräkt dä ama pris ama vit na qa kä snanbät sä ma Jisas närha

aa mudäsaqongda dä närha aa rhisu. ²⁰ Dä ma Jisas ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Sa ngua märhamän mamär särha ama ruvek nävät ama ivätki dap kaku ngua ngaip sa anga enge. Sa nguät dräm ngu su ama ruvek pa ama mämairväm bä qop pa ama ansäspämgi ama mor qi äkt i väspästämne ama Judaqäna moe e. ²¹ Ngu lu mäniekt bä ngi snanbät sä ngo? Sa ngi snanbät sä iarhakt kärarhae i rha nari ngo inguna sa rhät dräm doqoräkt i nguät tamän.”

²² Bä nga ma Jisas ka märhamän doqoräkt dä akni nävät ama narhoerta na glaqot na qa qa e va aa sdäm. Näkt ka snanbät sä qa ma ama qrot toqortäqyia, “Nga va ngiat tuvät pät ama pris ama vit na qa rhoqoräkt?”

²³ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ngakt bä ngua märhamän bät anga enge qärangätni i qaku ama räkt ngät dä ngäni qoar mamär i qaku ama räkt ngät. Dap ngakt bä sa ngua märhamän bät ama enge qärangätni i ama räkt ngät dä ngu lu mäniekt bä ngia e vä gua sdäm?” ²⁴ Bä na äkt dä ma Anas ka rhäk na qa i qoki as ta qop mät aa rhäkt sage ma Kaiafas ama pris ama vit na qa.

Saqi As Ma Pita Qa Rhäqyas Nä Ma Jisas

(18:25-27 / Mat 26:69-75 / Mak 14:66-72 / Luk 22:55-62)

²⁵ Dap toqoräkt dä ma Saimon Pita di as kat mair bä qat narhäkt dä rha snanbät sä

qa rhoqortäqyia, “Nga qosaqi qaku ak na nge nävät ma Jisas aa mudäsaqongda?”

Dä qa rhäqyas i qa qoar toqortäqyia, “Qaku rhäm ngo.”

²⁶ Dä akni nävät ama pris ama vit na qa aa latta qarakni i aa aka di sa ma Pita qa rhodäkt sa aa sdämgi qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga ngätki na ngo i sa ngua lu nge ngi na qa mäk pa ama erhäs na ama olip?”

²⁷ Dä saqi as ma Pita qa rhäqyas näkt pät iomäkt ama qäväläm maräkt dä ama duraktka qa nok.

Rha Mair Nä Ma Jisas Dä Ma Pailat Aa Saqong

(18:28-32 / Mat 27:1-2 / Mak 15:1 / Luk 23:1-2)

(18:33-38 / Mat 27:11-14 / Mak 15:2-5 / Luk 23:3-5)

(18:39-40 / Mat 27:15-23 / Mak 15:6-15 / Luk 23:13-25)

²⁸ Näkt na äkt dä ama Judaqäna rha met sä ma Jisas nage ma Kaiafas bä säva ama Romgäna arha tpäskinaqa aa vätki ama mor qi. Näkt toqoräkt i sa rha män e di as pät duququs mamär dä qaku rha mon sävä iaqyäkt ama vätki inguna nani a rha iva ama qumärqumär ta rhoqor varhäm arhä qarhong ivakt iva rhoqoräkt dä mamär iva rha äs ama tmäski ma Pasova.

²⁹ Bä äkt i sa vuk sä ma Pailat sagem da bä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Ngu lu ngän däsärhä rhak täkt ama ruqa na agini?”

³⁰ Dä rha muvät pät a qa i rhi qoar toqortäqyia, “Ngakt bä vadi mai qaku qa mualat

nä guani dä vadi mai qaku ut namän sä qa sagem nge.”

³¹ Dä sa ma Pailat ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Qoki ngän, ngän det sä qa bä ngän datnävämne na qa varhäm angän muräkt.”

Sokt di qä Judaqäna rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Aut Muräkt di qaku ngärhit tares pät urha rhäng iva urhi veng aung.” ³² Rhangät täkt di ngä märanas ivakt iva rhäkmamär varhäm ama enge qarängätni i sa ma Jisas ka märhamän bät a ngät sävät aa tñäpki iva qä näp di rhoqoräkt.

Gu Muräktpäm Di Qaku Ngät Nämäni Rhakt Täkt Ama Ivätki

³³ Bä nga ma Pailat ka nari rhoqoräkt dä saqi evär däm ga savuk säva aa vätki ama mor qi näkt ka rhäkne nani ma Jisas bä qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga ainge di ama Judaqäna arha vitnaqa na nge?”

³⁴ Dä ma Jisas ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga ainge maräkt gi snanbät iangärhäkt ura arhani rha qoar na nge sävät a ngo?”

³⁵ Dä ma Pailat ka muvät toqortäqyia, “Nak nga ama Judaqäna na ngo? Qoki gia ruvek ti nä gi priskäna ama moräs na rha di iarhakt kärarhae i rha män sä nge sagem ngo. Ngu lu ngia mune vät a nas na agini?”

³⁶ Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Gu muräktpäm di qaku ngät nämäni rhakt täkt ama ivätki. Ngakt bä vadi

mai ngät nämäni ama ivätki dä sa vadi mai gua latta vä gua rem di e vät ngua väs ivakt iva qaku ama Judaqäna rhi nasangar a ngo. Dap täkt di gu muräktpäm di qaku ngät narhe.”

³⁷ Dä soknga ma Pailat ka qoar na qa rhoqortäqyia, “Bä äkt i nge di ama vitnaqa. Nga ngätki rhoqoräkt?”

Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Qoki nge ngi qoar i aingo di ama vitnaqa. Ama rharimini qarqäni i sa ngua män sämäni ama ivätki divakt iva ngu sameng sävät ama engätki. Näkt iarhakt ama ruvek moe qararhae i rha nävät ama engätki at käge di rhat nari nämät ngo.”

³⁸ Dä ma Pailat ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu ama engätki di agiqa?”

Näkt nga nasot i qa snanbät toqoräkt dä saqi as puk sä qa sä dalek sage ama Judaqäna bä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Qaku ngua män bät guani qarqäni iva ngu rhäksärhäm ga nä ini. ³⁹ Sokt di varhäm angän gärhong diva ngua rhuisiska vät akni anga ruqa näva ama tpäskiarharhäng bä ba ngän bät ma Pasova angät kunäng. Nga nani a ngän iva ngua rhuisiska vät ‘ama Judaqäna arha vitnaqa’ bä ba ngän?”

⁴⁰ Dä sa rha muvät pät a qa i rhit näs toqortäqyia, “Qaku, qaku rhä iaqäkt ama ruqa! Ngi von ut tä ma Barabas!” Rhoqoräkt di ma Barabas di sa qale qa va ama tpäskiarharhäng inguna ak na

qa nävät iarhakt kärarhae i sa rha märanas na ama inirqi.

19

Rha Muräkt Iva Rhi Edämsäs Pät Ma Jisas Mäni Ama Sämānanamuqa

(19:1-16 / Mat 27:24-26 / Mak 15:15 / Luk 23:25)

(19:1-3 / Mat 27:27-31 / Mak 15:16-21)

¹ Rhoqoräkt dä sa ma Pailat ka vodä ma Jisas bä ba ama ulaqimärharhärhäkt bä sa rhat täranäs ka. ² Näkt ama ulaqimärharhärhäkt ta mualat na ama guaqi na ama ngämuga aa rhäqyitnäk ama gärgär vät itnäk iva rhoqor ama vitnaqa aa qäbautki bä rha mu qi dä aa uväs. Näkt kosaqi rha monmät pät a qa na ama pärpel qi ama boiqi ³ näkt sa rhit täqäs mät ama enge nasot arha rhäng gane qärangätni i rhat tamän särhäm ga na ngät toqortäqyia, "Ama märmärgem sage ama Judaqäna arha vitnaqa!" Näkt ti e va aa sdäm.

⁴ Dä saqi as puk sä ma Pailat sä dalek bä qa qoar na ama Judaqäna rhoqortäqyia, "As ngäni lu i sa rhäkt di ngut täk na qa sagem ngän divakt iva ngänät dräm i sa qaku ngua män bät guani iva ngu rhäksärhäm ga vät ini."

⁵ Bä nga rhoqoräkt i vuk sä ma Jisas navuk sa ama guaqi na ama gärgär da aa uväs näkt ama boiqi qäraktni i sa rha monmät pät a qa na qi dä sa ma Pailat ka qoar na rha

rhoqortäqyia, "Ngäni lu qärak ka ruqa."

⁶ Bä nga rhoqoräkt i ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama narhoerta rha lu qa dä sa rha näs i rhi qoar toqortäqyia, "Ngi edämsäs pät a qa mäni ama sämānanamuqa! Ngi edämsäs pät a qa!"

Sokt di ma Pailat ka movät toqortäqyia, "Ngän det sä qa bä ngäni edämsäs pät a qa. Inguna ngo di sa qaku ngua män bät guani qärqäni iva ngu rhäksärhäm ga vät ini."

⁷ Dä ama Judaqäna rha movät pät a qa rhoqortäqyia, "Aiut di aut muräkt näkt parhäm iangärhäkt ama muräkt di qoki mamär iva qä ñäp inguna qä qoar i qa di ma Ngämuqa aa emga."

⁸ Bä nga ma Pailat ka nari rhoqoräkt dä nak sa qät len masirhat. ⁹ Dä saqi evär däm ga savuk säva ama vätki ama mor qi. Näkt ka snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, "Ngu lu ngia män na qoe nai?" Sokt di ma Jisas di qaku qa movät pät a qa.

¹⁰ Bä äkt i ma Pailat ka snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Nga va qaku ngi namärhamän särhäm ngo? Nga qaku ngiat dräm i aingo di gu qrot iva ngua rhuisiska vät a nge bä qosaqi gu qrot iva ngua rhuräkt iva rhi edämsäs pät a nge mäni ama sämānanamuqa?"

¹¹ Dä ma Jisas ka movät toqortäqyia, "Nga vadi mai qaku rhi navon nge rha ama rhares na rhävuk dä vadi mai sa qaku mamär vät gi qrot nä

guani. Bã äkt i iaqäkt kârak i sa qa von nge rhâm ngo di aa vuini ama mor ini mamär.”

¹² Mänasäng na äkt dâ ma Pailat kâ siqut iva qa rhuisiska vât ma Jisas sokt di qop ama Judaqâna di rhit nâs i rhi qoar toqortäqyia, “Ngakt bã gia qlak nâ rhak täkt ama ruqa bã qa rhet dâ sa qaku ma Sisar aa ruaqa na nge inguna iaqäkt kârak i qâ qoaräs i qa di ama vitnaqa di iaqäkt di qaku qät kutdrir vât ma Sisar.”

¹³ Bã nga ma Pailat ka nari rhoqoräkt dâ vuk sä qa sä ma Jisas sä dalek näkt ka muqun mât ama matnävämnaqa aa mämugunäs pät ama ivärhäm gärqomni i rhat tes äm i ama ivärhäm i sa rha maş na ama duligleng ama rhäqâp nâ igleng i na ama Judaqâna arha enge di rhat tes äm i ma Gabata. ¹⁴ Näkt toqoräkt di sa mäniqunäng bät iaqäkt ama qunäga na ama rhäkmu irhä ma Pasova angät tadenas. Dâ ma Pailat ka qoar na ama Judaqâna rhoqortäqyia, “Angâna vitnaqa rhak i.”

¹⁵ Sokt di rhit nâs toqortäqyia, “Ngia rhet sä qa na äkt bã va ngi rhäksot na qa! Ngi edämsäs pät a qa mäni ama sãmânanamuqa!”

Dâ ma Pailat ka snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Nak nga mamär iva ngu edämsäs pät angâna vitnaqa?”

Dâ ama priskâna ama moräs na rha rha muvât toqortäqyia, “Qaku aurha anga vitnaqa aung dap sokt ma Sisar.” ¹⁶ Bã nga rhoqoräkt dâ sa ma Pailat ka

vodä ma Jisas ivakt iva rhi edämsäs pät a qa.

Rha Edämsäs Pät Ma Jisas Mäni Ama Sãmânanamuqa

(19:16-27 / Mat 27:32-44 / Mak 15:21-32 / Luk 23:26-43)

Dâ sa ama ulaqimärharhärhäkt ta rha ma Jisas ¹⁷ näkt kat tet i sokt ka qät ta aa sãmânanamuqa bã säva ama ivärhäs sä dalek na ama värhäm ama mor äm gärqosni i rhat tes äs i ama rhomga aa uväski. Iosäkt ama ivärhäs di na ama Judaqâna arha enge di rhat tes äs i ma Golgota. ¹⁸ Bã rha edämsäs pät a qa äkt mäni ama sãmânanamuqa qâ na aiomni ama udiom i ma Jisas sä mängurâp mä iom i ak särhage dâ akni särhage.

¹⁹ Näkt sa ma Pailat ka sãm ama enge bã rha däktyäm ngät mäni ama sãmânanamuqa. Iangärhäkt ama enge di ngät tamän doqortäqyia, “Ma Jisas nae ma Nasaret, ama Judaqâna arha vitnaqa.” ²⁰ Ama rhäqâp na rha ama Judaqâna di rha mes iangärhäkt ama enge inguna ama ivärhäs iosäkt kärqos i sa rha edämsäs pät ma Jisas e di glaqot na ama värhäm ama mor äm. Näkt ama enge qarängätni i sa rha sãm a ngät di na ama Judaqâna arha enge näkt sävât ama enge i ama Romgâna rhi na ama Grikkâna. ²¹ Bã nga rhoqoräkt dâ ama Judaqâna arhä priskâna ama moräs na rha rha qoar nâ ma Pailat toqortäqyia, “Qale ngi nasäm doqortäqyia, ‘Ama Judaqâna arha vitnaqa’ dap kinak

ngi sām doqortäqyia, ‘Rhak täkt ama ruqa di qa qoar i qa di ama Judaqäna arha vitnaqa.’”

22 Dä ma Pailat ka muvät toqortäqyia, “Ianiäkt kärqäni i sa ngua sām ini diva qali lini rhoqoräkt.”

23 Näkt nga rhoqoräkt i ama ulaqimärharhärhäkt ta edämsäs pät ma Jisas dä sa rha rha aa boi bä rha matmät na ngät sävät ama levaet nä imek ama ningimek i asägäk asägäk nävät a rha sa aa nengäs. Dä nani a rha iva rha rhualat toqoräkt sa aa boiqi ama uiu qi sokt di iaqyäkt di ama sägäkt na qi navuk bä samäk. 24 Bä äkt i rha qoar na ne rhoqortäqyia, “Qale ut nangyiret mät ki. Dap kinak pa u rhualat na anga serhäm ivakt iva urhi lu iva auge qä rha qi.” Rhangät täkt di ngä märanas ivakt iva rhäkмамär varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“Rha matmät nä gu boi bä ba
ne
dä serhäm da nani gu
boiqi.”

Bä qoki rhäkмамär i ama ulaqimärharhärhäkt ta mualat toqoräkt.

25 Dap toqoräkt di ma Jisas aa nanäk ki na arha matki näkt sävät ma Maria qaraktni i ma Klopas aa egutki näkt sävät ma Maria nae näva ama värhäm ama gaini na äm ma Makdala di rhat mair e glaqot nä ma Jisas aa sämänanamuqa. 26 Bä nga

rhoqoräkt i ma Jisas ka lu aa nanäk näkt aa mudäsaqongga qaraktni i aa snäng bät a qa i qat mair glaqot na qi dä sa qa märhamän särha aa nanäk toqortäqyia, “Rhaktni, as ngi lu i ngia emga rhak i.” 27 Dap ka qoar nä qä mudäsaqongga rhoqortäqyia, “As ngi lu i gi nanäk takt i.” Bä sa na äkt dä iaqäkt aa mudäsaqongga qä na qi säva aa vät bä qät lu vät a qi.

Ma Jisas Aa Tñäpki

(19:28-30 / Mat 27:45-56 / Mak 15:33-41 / Luk 23:44-49)

28 Näkt nga nasot iangärhäkt dä ma Jisas kat dräm i ama lat moe di sa rhäksot na ngät iva sa rhäkмамär varhäm ma Ngämuqa aa enge bä äkt i sa qa qoar toqortäqyia, “Aqäsäk ngo.” 29 Rhoqoräkt di qale ama kainaqi na ama wain ama valak mät ki e bä äkt i rha ok ama bauläm mät ki näkt ta srät na äm da ama ngämungäm ama hisop angät ngärhäktka aa uväs näkt ta sek mä qa sä äm sämät ma Jisas aa vämgä. 30 Bä nga nasot toqoräkt i sa ma Jisas ka nakt ama wain ama valak mät ki dä qa qoar toqortäqyia, “Sa rhäksot.” Nasot iangärhäkt aa enge dä qa an da aa uväs näkt ka voda aa qloqaqa bä bä ma Ngämuqa.

Rha Qut Mäni Ma Jisas Aa Brät

31 Näkt toqoräkt di ama qunäga na ama rhäkmu iva duququ vät akni ama qunäga diva ama moräs na qa ama qunäga bä ba ama Judaqäna.

Bä äkt i ama Judaqäna rha nän ma Pailat iva rhin betäk pät ama gamoe qärrarhani i sa rha edämsäs pät a rha arha qar näkt pa rhin but sa arhä släqyigleng samäk inguna qaku nani a rha iva qale arhä släqyigleng mäni ama sämānanamu rhoqoräkt pät ama Sabat. ³² Bä äkt i nga rhoqoräkt dä ama ulaqimärharhärhäkt ta män bä rha anbetäk pät ama narhoer qa ama ruqa aa qar qäarakni i rha edämsäs pät a qa qä nä ma Jisas näkt nasot dä qosaqi sa akni aa qar. ³³ Dap nga rhoqoräkt iva sä ma Jisas di nak sa rha lu i sa qa ñäp dä qaku rha anbetäk säva aa qar.

³⁴ Dap kinak akni nävät ama ulaqimärharhärhäkt ka qut mäni ma Jisas aa brät na ama qepka bä qärir na ama biaska masägos kä na ama rigi. ³⁵ Näkt iaqäkt karak i qa lu rhoqoräkt di sa qa sameng sävät iangärhäkt ama lat bä iangärhäkt aa sameng di ama engätki na ngät. Bä qa di qat dräm i qat tamän bät ama engätki bä qä sameng iväkt iva ngän di mamär iva qosaqi ngänät nanakt.

³⁶ Rhangät täkt di ngä māranas iväkt iva rhäkmamär varhäm ma Ngämuqa aa enge qarängätni i ngät tamän doqortäqyia, “Qaku anga sägäkt nävät aa släp diva vetäk mäni qi” ³⁷ dä qosaqi va rhäkmamär varhäm angätni ma Ngämuqa aa enge qarängätni i ngärhi qoar toqortäqyia, “Va rhat nañäm sävät iaqäkt karak i sa rha qut mä qa.”

Rha Mas Ma Jisas Aa Släqyige Mät Ama Ñäpka Aa Liqi

(19:38-42 / Mat 27:57-61 / Mak 15:42-47 / Luk 23:50-56)

³⁸ Nasot iangärhäkt dä ma Josep nämät ama värhäm ma Arimatea qa nän ma Pailat tä ma Jisas aa släqyige. Ma Josep di ma Jisas aa mudäsaqongga na qa sokt di qä ngaip nas inguna qät len ama Judaqäna arhä narhoerta. Dä ma Pailat ka rhares pät aa rhäng bä äkt i qa män bä qa rha ma Jisas aa släqyige nae.

³⁹ Näkt ma Nikodemus karakni i sa mäqi qa met sage ma Jisas näp bängagi di qosaqi qä nä ma Josep toqoräkt. Ma Nikodemus di qät ta arhom gärqärhomni iva irhom sävät ma Jisas aa släqyige qarqärhom i rhat tes irhom i ama mir näkt ama alos i sa rha modämne nä irhom angät märänga di qorhäs na ama ruqa ama rhäk tām ga da ama ngärhäqyisem da levaet ama kilogramgäna. ⁴⁰ Dä soknga in da ma Jisas aa släqyige bä sa in mu ama mir ngä na ama alos pät ige näkt ina ong bät ige na ama baulitnäk ama ingas itnäk. In däknamu nä ma Jisas aa släqyige rhoqoräkt di varhäm ama Judaqäna arhä qarhong. ⁴¹ Näkt glaqot na ama ivärhäs iosäkt kārquos i sa rha edämsäs pät ma Jisas mäni ama sämānanamuqa e di ama etki qia e näkt pät iaqyäkt ama etki di qale ama iaräs na qi ama ñäpka aa liqi. Iaқыäkt ama liqi di as

kaku rha mu anga ñäpka aa släqyige mät ki. ⁴² Dap toqoräkt di ama Sabat bä äkt i nga rhoqoräkt dä rha mu ma Jisas aa släqyige mät iaqyäkt ama liqi inguna sa qia e glaqot.

20

*Ma Jisas Ka Märanas Nämät
Ama Tñäpki*

(20:1-9 / Mat 28:1-10 / Mak 16:1-8 / Luk 24:1-12)

¹ Vät ama narhoer qa ama qunäga säng ama tadenas toqoräkt i as kaku irige sa ama qunäga dä ma Maria nae ma Makdala qia met sämät ama liqi qarakni i sa rha mas nä ma Jisas mät ki dä qia lu i sa rha rut na ama dulige näda ama liqi arha väm. ² Bä äkt i sa evär däm gi i qi ngang masirhat bä sage ma Saimon Pita qä na akni ama mudäsaqongga qarakni i ma Jisas aa snäng bät a qa mamär bä qia qoar na iom doqortäqyia, "Sa rha rha aurha Engeska aa släqyige nämät ama liqi bä qaku ut dräm i sa rha mu ige qoe nai!"

³ Bä nga rhoqoräkt dä sa ma Pita qä na ak kä mudäsaqongga in märanas bä in nasäng i in det iva sa äkt sämät ama liqi. ⁴ In moe di ini ngang ini ngang sokt di sa ak kä mudäsaqongga qa ang daqule ma Pita bä qa er qa män e. ⁵ Dä sa qa angär bä qa ñäm bävit sävät ka baulitnäk ama ingas itnäk kärqitnäkni i qali litnäk mät ka liqi sokt di qaku qa mon sae.

⁶ Bä nga rhoqoräkt i dängdäng nä ma Saimon Pita nasot a qa bä qa män e dä maräkt na qa bä qa mon sämät ka liqi. Dä sa qa lu ama baulitnäk ama ingas itnäk i qali litnäk i itnäk ngät namas e ⁷ näkt sävät ama baulit kärqitni i sa rha is pät ma Jisas aa uväski na it. Irhäkt ama baulit di it ngä vaktmät na nas bä ba nas näkt kali lit sä nas dap ama ingas itnäk ama baulitnäk sä nas. ⁸ Bä nga rhoqoräkt dä nak as kä mudäsaqongga qarakni i sa mai qa er qa män e qosaqi qa mon sämät ka liqi. Qa lu rhoqoräkt dä qa mat maengäkt. ⁹ Sokt di qoki as kaku qunäga vät a rha sä ma Ngämuqa aa enge i ma Jisas diva qa rhäranas nämät ama tñäpki.

*Väs Dä Ma Jisas Ge Ma
Maria Nae Ma Makdala*

(20:10-18 / Mat 28:9-10 / Mak 16:9-11)

¹⁰ Nasot dä sa evär dä qä mudäsaqongiöm sävä ina vät ¹¹ dap ma Maria di qiat mair dalek na ama liqi bä qit nok. Bä nga rhoqoräkt i qit nok dä qia angär ivakt iva qi ñäm sämät ama liqi ¹² dä qia lu ama enseliom gärqiomni i ama qulum in boi i sa inät muqun äkt nasot ma Jisas aa släqyige i ak kat muqun äkt i aa uväski nae dä akni qat muqun äkt i aa qar nae. ¹³ Dä in snanbät sä qi rhoqortäqyia, "Rhaktni, mäniekt bä ngit nok?"

Dä qia qoar na iom doqortäqyia, "Sa rha rha gua

Engeska aa släqyige bä qaku nguat dräm i sa rha mu ige qoe nai.”

14 Bä nasot i sa qia märhamän doqoräkt dä qia rhong bät a nas bä qia lu ma Jisas i qat mair e sokt di qaku qia räm i ma Jisas na qa. 15 Dä qa snanbät sä qi rhoqortäqyia, “Rhaktni, mäniekt bä ngit nok? Ngu lu auge iaqäkt kârak i ngit ñäm nani a qa?”

Sokt di qiat tu at snäng i qa di ama latka na qa nävät iaqyäkt ama etki bä äkt i qia qoar na qa rhoqortäqyia, “Morqa, ngakt bä sa ngia rha aa släqyige dä va ngi qoar na ngo i sa ngia mu ige qoe nai dä va ngu rha ige nae.”

16 Dä ma Jisas ka qoar na qi rhoqortäqyia, “Maria.”

Dä qia ñäm sävât a qa dä qia näs i qia märhamän na ama Judaqäna arha enge rhoqortäqyia, “Rabonai!” i iaqyäkt ama ngärhipki at tarimini di qamorqa.

17 Dä ma Jisas ka qoar toqortäqyia, “Qale ngi nasangar a ngo inguna as kaku evär däm ngo sage ama Ngätmamäk. Dap kinak ngia rhet bä sage gua ruavek bä va ngi qoar na rha rhoqortäqyia, ‘Aingo diva evär däm ngo sage gu mamäk dä angän mamäk i sage gu Ngämuqa dä angän Ngämuqa.’” 18 Dä ma Maria nae ma Makdala qia met bä sage ama mudäsaqongda sä rhangät täkt ama sameng doqortäqyia, “Sa ngua lu ma Engeska!” Näkt kia sameng ba rha na

ama engirhong gärqärhongni i qa märhamän särhäm gi nä irhong.

Väs Dä Ma Jisas Ge Aa Mudäsaqongda

(20:19-23 / Mat 28:16-20 / Mak 16:14-18 / Luk 24:36-49 / Lat 1:6-8)

19 Näkt toqoräkt i bängangäs pät ama narhoer qa ama qunäga säng ama tadenas dä ama mudäsaqongda di sa qale rha moe va vät. Dap ta väs mät ama tmon mamär särhäm mes inguna rhit len ama Judaqäna. Dä sa ma Jisas ka män bä qat mair mänguräp mä rha näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Qale ama bulap gem ngän.” 20 Näkt ngä nasot i qa märhamän särhäm da rhoqoräkt dä sa qa qur a rha rha aa rhäqyiglem dä mäni aa brät. Bä nga rhoqoräkt i ama mudäsaqongda rha lu ma Engeska dä rhäqäp ta mamär na ama märmärgem.

21 Dä saqi as ma Jisas ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Qale ama bulap gem ngän. Rhoqor ama Ngätmamäk i sa qa rhäk na ngo dä qosaqi aingo di ngut täk na ngän.” 22 Näkt nasot iangärhäkt aa enge dä qa es da aa qänäqaqa vät a rha näkt ka qoar toqortäqyia, “Ngäni rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa. 23 Ngakt bä ngäni qyiradeng na aung aa anga vuirhong diva ma Ngämuqa qä qyiradeng nä irhong dap ngakt bä qaku ngän naqyiradeng na aung aa anga vuirhong diva qaku

ma Ngämuqa qä naqyiradeng nä irhong.”

Ma Jisas Kä Nä Ma Tomas

²⁴ Sökt di ma Tomas kärakni i rhat tes ka i ma Didimus i iaqyäkt ama ngärhipki at tarimini di ama mäsaŋgaqa qarak i qa nävät ama ngärhäqyisem da udiom na rha ama mudäsaqongda di qaku qale qa qä na rha rhoqoräkt i ma Jisas sa qa män gem da. ²⁵ Bä äkt i arhani ama mudäsaqongda di sa rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Sa ut lu ma Engeska!”

Di nak ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngäkt bä qaku ngu nalu ama nilqäna angät bungbung ba aa rhäqyiglem dä qaku ngu narhäk ngua rhäktka mät ngät dä qaku ngu narhäk ngua rhäkt mäni aa brät diva qaku ngu namat maengäkt.”

²⁶ Näkt nasot ama ngärhäqyet da dävauŋ na ama qunäng dä saqi as kale ma Jisas aa mudäsaqongda va vät bä rhoqoräkt di qale ma Tomas kä na rha. Rhoqoräkt di saqi rha väs mät ama tmon mamär särhäm mes sökt di ma Jisas ka män bä qat mair mäŋguräp mä rha näkt ka qoar toqortäqyia, “Qale ama bulap gem ngän.”

²⁷ Dä qa qoar nä ma Tomas toqortäqyia, “Ngi rhäk ngia rhäktka rhe dä ngi lu gua rhäqyiglem. Ngi rhäk gia rhäkt inamuk bä ngi rhäk mäni gu brät. Qale gi snängaiom ama udiom dap sa ngiat nanäkt.”

²⁸ Dä ma Tomas ka muvät i qä qoar na qa

rhoqortäqyia, “Gua Engeska dä gu Ngämuqa!”

²⁹ Dä ma Jisas ka märhamän särhäm ga rhoqortäqyia, “Sa ngiat nanäkt na ngo inguna äkt i sa ngia lu ngo. Ama modämne sävät iarhakt kärarhae i sa qaku rha lu ngo sökt di rhat nanäkt.”

Ama Rharimini Qärqäni I Ma Jon Ga Säm Bä Rhäkt Täkt Ama Abuk

³⁰ Näkt ma Jisas di qa mualat na angätni ama rhäqäp ama muqunän ama nañis ngät da aa mudäsaqongda arhä saqong gärangätni i sa qaku ngua säm a ngät pä rhäkt täkt ama abuk. ³¹ Dap tangät täkt di sa ngua säm a ngät iväkt iva ngänät nanäkt i ma Jisas di ma Kraiss ma Ngämuqa aa emga na qa bä va bä ba ngän na ama iar ama sok täm ngät nävät aa ngärhipki.

21

Väs Dä Ma Jisas Ge Ama Ngärhäqyet Da Udiom Aa Mudäsaqongda

¹ Nasot iangärhäkt dä saqi as pä s dä ma Jisas bä aa mudäsaqongda rha lu qa vät ama namuqa aa rhäkt ma Taiberias kärakni i qosaqi i rhat tes ka i ama namuqa ma Galili. Näkt aa mänmänäs gem da di rhoqortäqyia.

² Ma Saimon Pita qä nä ma Tomas kärakni i rhat tes ka i ma Didimus i iaqyäkt ama ngärhipki at tarimini di ama mäsaŋgaqa näkt ma Nataniel nae ma Kana e ma Galili näkt ma Sebedi aa

imiom näkt sävät aiomni ama mudäsaqongiom di västämne na rha e. ³Dä ma Saimon Pita qa goar na rha rhoqortäqyia, “Aingo diva ngua rhet ngu rhon na ama väiu.”

Dä rha goar na qa rhoqortäqyia, “Va u rhet ut na nge.” Bä äkt i rha met bä rha muqun mät ama mlauski sokt di nävä iaqyäkt ama bängagi di qaku rha ar sä guani.

⁴Bä nga rhoqoräkt i qunäga qunäga di sa qale ma Jisas i qat mair vät a qoan sokt di aa mudäsaqongda di qaku rha räm i ma Jisas na qa. ⁵Dä ma Jisas ka näs sävät a rha rhoqortäqyia, “Gua ruavek, nga qaku angän anga rhinäm?”

Dä rha muvät toqortäqyia, “Qaku.”

⁶Dä qa goar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni rhon na angän bäiuqi särhage na ama mlauski säda märmär dä va ngäni ar sa agung.”

Bä nga nasot i rha mualat toqoräkt dä sa qaku mamär vät a rha iva rhi ardrän na ama väiuqi savono sämät ama mlauski inguna nage ama rhinäm gärangättni i masirhat na ngät.

⁷Bä nga rha lu rhoqoräkt dä ama mudäsaqongga qarakti i ma Jisas aa snäng bät a qa mamär qa goar nä ma Pita rhoqortäqyia, “Nakiak mit äkt di ma Engeska.” Bä nga rhoqoräkt i ma Saimon Pita qa nari qa i qä märhamän doqoräkt dä sa qa qop mäni nas na aa boiqi ama uiu qi inguna rhoqoräkt di sa qa set

däm gi nävät aa nas bä qa rhon na nas säp koep. ⁸Dap arhani ama mudäsaqongda di rha väs aa rhäng mät ama mlauski i rhi rhardrän nä qä väiuqi qarakti i rhäqäp ki na ama rhinäm inguna rhoqoräkt di qaku gläius samit sävät a qoan. Sa na äkt i qale rha e bä samit sävät a qoan di qorhäs na ama levaet na ama ruvek da ama ngärhäqyisem da sägäk na ama mitaqäna.

⁹Näkt nga rhoqoräkt i sa rha män mit pät a qoan dä rha lu ama rhinäm i qale ngät mät ama mudäbäs kärqosni i äs angärha ilännga qat dang näkt ama bretkäna. ¹⁰Dä ma Jisas ka goar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni rha agung anga rhinäm nävät kärangättni i sa ngäna ar sä ngät.” ¹¹Dä ma Saimon Pita qa veng sämät ama mlauski bä qa ardrän na ama väiuqi samit sävät a qoan. Ia qyäkt ama väiuqi di rhäqäp ki na ama rhinäm ama mor ngät i ama rhodäm sä ngät di ama ngärhäqyiet da udiom na ama ruvek da ama ngärhäqyisem da dävaung. Rhoqoräkt di nak täqäp ama väiuqi mamär sokt di qaku bäñmät na qi.

¹²Dä ma Jisas ka goar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni ang iva ngän däs.” Rhoqoräkt di qaku aung nävät ama mudäsaqongda qa mu aa snäng iva qä snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Auge na nge?” inguna sa rhat dräm i qa di ma Engeska. ¹³Dä sa ma Jisas ka met sae dä qa rha ama bretkäna bä qa von da näkt

kosaqi qa mualat toqoräkt sa ama rhinäm. ¹⁴ Rhos täkt di ma Jisas aa däpguamek na äs ama mänmänäs sage aa mudäsaqongda nasot toqoräkt i qa märanas nämät ama tñäpki.

Ma Jisas Kä Nä Ma Pita

¹⁵ Näkt nga rhoqoräkt i rha mäs bä rhäksot dä ma Jisas ka snanbät sä ma Saimon Pita rhoqortäqyia, "Saimon ma Jon aa emga, nga ngätki i gia snäng bät a ngo masirhat mamär vät tärhärha rhäkt arhä väs?"

Dä ma Saimon ga muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Iei Engeska, sa ngiat dräm i sa gua snäng bät a nge."

Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngit bon gu sipsipkäna ama rhoes iva ngät täs."

¹⁶ Dä saqi as ka snanbät sä qa bä maunmem doqortäqyia, "Saimon ma Jon aa emga, nga ngätki i gia snäng bät a ngo?"

Dä sa qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Iei Engeska, sa ngiat dräm i gua snäng bät a nge."

Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngit lu vät gu sipsipkäna."

¹⁷ Näkt kosaqi ma Jisas ka snanbät sä ma Saimon iva madäpguamek toqortäqyia, "Saimon ma Jon aa emga, nga gia snäng bät a ngo?"

Bä nga rhoqoräkt dä ma Pita di qänäskänes ka masirhat inguna ma Jisas sa qa snanbät sä qa iva madäpguamek toqortäqyia,

"Nga gia snäng bät a ngo?" Dä qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Engeska, sa ngiat dräm iarhongäkt moe dä ngiat dräm i gua snäng bät a nge."

Dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngit bon gu sipsipkäna iva ngät täs. ¹⁸ Nguat tamän särhäm nge na ama engätki i sa rhoqoräkt i ama rhoemga na nge di ngiat donmät pät a nas dä ngiat tet parhäm gi snängaqa. Dap kre va ama sruqa na nge dä va ngi is ngia rhäqyisem bä va akni qat donmät pät a nge nakt kä rhoer nanokt nge sa äkt i qaku nani a nge iva ngi namet sae."

¹⁹ Ma Jisas ka märhamän doqoräkt di na ama muqunäga sävät ma Pita aa tñäpki qarakti iva qä nñäp ivakt iva qä von ma Ngämuqa rha ama murhämeska na qi. Näkt nasot iangärhäkt aa enge dä ma Jisas ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Ngit päs gua rhäng!"

Ma Jisas Kä Na Ama Mudäsaqongga Qarakni I Aa Snäng Bät A Qa Mamär

²⁰ Dä ma Pita qa rhong bät a nas dä qa lu ama mudäsaqongga qarakti i ma Jisas aa snäng bät a qa mamär i sa qat tet nasot a iom. Iaäkt ama mudäsaqongga di iaäkt kärak i sa qa an aa rhäng dä ma Jisas toqoräkt i rhat täs ma Pasova bä qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, "Engeska, ngu lu va auge qä vodäm nge sävä gia ikkäna

arhä rhäkt?”²¹ Näkt nga rhoqoräkt i ma Pita qa lu qa dä qa snanbät sä ma Jisas toqortäqyia, “Engeska, dap taerhak ama ruqa diva rhoqor mäniekt na qa?”

²² Dä ma Jisas ka muvät toqortäqyia, “Ngakt bä nani a ngo iva qat däqäm bä dängdäng i evär däm ngo dä mäniekt bä qänäskänes nge sä qa? Mamär iva ngit päs gua rhäng.”²³ Bä nga nävät tangät täkt aa enge dä vräs da ama enge ge ama qatnanaktpäm da iva rhak täkt ama mudäsaqongga diva qaku qä nañäp. Sökt di ma Jisas di qaku qa goar iva qaku qä nañäp dap kinak ka goar toqortäqyia, “Ngakt bä nani a ngo iva qat däqäm bä dängdäng i evär däm ngo dä mäniekt bä qänäskänes nge sä qa?”

²⁴ Rhak täkt di ama mudäsaqongga qaräkn i qä sameng sävät tärhong däkt bä qa di sa qa säm irhong. Näkt sa ut dräm i aa sameng di ama engätki na ngät.

²⁵ Näkt ma Jisas di qosaqi qa mualat na angätni ama lat masirhat. Ngakt bä vadi mai rhi säm a ngät moe dä nguat tu gu snäng i mamär iva qaku anga släqyimek pät ama ivätki moe nanokt ama abukkina qarängätni iva rhi säm iangärhäkt ama lat moe väm ngät.

Ama Ngangda Arha Lat

Ama Rhäväksäs

Ma Luk ka sām dakt täkt ama abuk. Bā qi di qosaqi qa sām bām gi sage ma Tiofilus.

Rhakt täkt ama unbem na qi ama abuk di ma Luk ka sām bām gi ivakt iva qā sameng sävät iarhongäkt kärqärhong i irhong ngä märanas nasot iomäkt ama qäväläm gārqom i sa rhäksot nä ma Jisas aa lat dä aa rhisu. Bā Ama Ngangda Arha Lat di qi nasäng bät ama qäväläm gārqomni i ma Jisas kär qur a nas ta ama ruvek masirhat nasot iomäkt ama qäväläm gārqom i qa märanas nämät ama tñäpki. Bā rhoqoräkt di sa ma Jisas ka qoar iva rhi rha ama qrot toqoräkt i sa ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä rhäk pät a rha bā va rhi sameng sävät a qa e ma Jerusalem bā säva ama ngärhäqyiom ma Judia dä ma Samaria bā sävät ama ivätki at tärhäkt moe. Bā rhäkt di ut lu ama sameng ama mär ngät i ngät dän bā sävät ama ivätki di rhoqoräkt.

Rhoqor ama narhoer qi ama abuk käraktni i ma Luk ka sām bām gi di qosaqi va Ama Ngangda Arha Lat di sa qa sām maräkt sävät iarhongäkt kärqärhong i qat dräm mamär sävät irhong dä qosaqi qa slamär qa sameng sävät irhong. Ma ama rhäqäp nä imek di sa ma Luk ka sām masirhat nä ma

Pita qä nä ma Pol bā sävät arhani arha enge. Iangärhäkt ama enge di angätni ngärhi sameng sävät ma Jisas dä angätni di ngät tamän sävät ani qärqäni iva ama ruvek tat tu arhä snäng sävät ini dä angätni di ngät tair särha ama sameng ama mär ngät dä angätni di ngärhi su ama ruvek. Rhakt täkt ama abuk di qi rhoer nanokt ut iva urhit ta ama matnärhäm sävät ama qatnanaktpämda arha iar da ama märän maos maos angärha ron dä rhoqoräkt i ama ruvek ti sangäm na ut mavängam. Dä qosaqi qiat tamän sävät ama qatnanaktpämda arha lat kärangätni i ngät dän näva arhä ikkäna arha lat ama vu ngät sävät a rha angät tpäs bā ama rhodäm sa rha di qop ngärhi rhir vasägos.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ma Pita Näkt Ama Qatnanaktpämda E Vät Ma Judia Näkt Namet Ma Judia (1-12)

Ma Pol Näkt Ama Qatnanaktpämda Nae Ma Antiok Bā Sae Ma Rom (13-28)

Ma Ngämuqa Aa Mumänaris Na Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa.

¹ Tiofilus, pä gua abuk ama narhuir qi di sa ngua sām sävät iarhongäkt kärqärhong i mäqi ma Jisas ka nasäng iva qat tualat nä irhong dä qä nasäng iva qä su sävät irhong ² bā dängdäng sävät iaqäkt ama qunäga qärakni i sa ma Ngämuqa qa rha qa

rhävit sa rhävono. Rhoqoräkt di nasot dä qa voda ama rhodröp nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä ba ama ngangda sä ma Ngämuqa aa lat kärarhani i sa qa armeng däm da.

³ Vät ama ruiom ama udiom na ama qunäng nasot aa märänga ama mor qa dä qär qur a nas gem da dä qat tualat na ama rhäqöp nä irhong gärqärhongni iva irhong ngärhi sameng i ngäktki i ama ngätäqäm ga. Bä qat tamän sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäm.

⁴ Bä nga rhoqoräkt i qale qa gem da dä qa von da rhä rhangät täkt ama enge na ama muqunäga rhoqortäqyia, “Qale ngän namet nae nämät ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem dap pa qale ngän nani ama vänbon gärangätni i mudu ama Ngätmamäk ka mumänaris na ngät kärangät i ngänät nari ngo i sa nguät tamän sävät a ngät.

⁵ Iangärhäkt dinguna ma Jon sa qä baptais pät ama ruvek na ama rigi dap pa nasot aḡa marheka na ama qunäng dä va ngu baptais pät a ngän na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.”

Ma Jisas Ka An Dävit Säva Usäp

(1:6-8 / Mat 28:16-20 / Mak 16:14-18 / Luk 24:36-49 / Jon 20:19-23)

(1:9-11 / Mak 16:19-20 / Luk 24:50-53)

⁶ Bä äkt i nga rhoqoräkt i sa västämne na rha rhi nä ma Jisas dä rhi snanbät sä qa i rhi goar toqortäqyia, “Engeska,

nga rhoqor täkt diva saqi as ngia rhumamär na ama Israelqäna arhä muräktpäm?”

⁷ Dä qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Qoki qaku ngän angän gäni ianiäkt iva ngäni räm ama qunäng bä ama rhodäm gärangätni i sa ma Ngämuqa qa mu ngät parhäm aa snängaqa maräkt. ⁸ Dap pa ngäni rha ama qrot toqoräkt i sa ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä rhäk pät a ngän bä va ngäni sameng sävät a ngo e ma Jerusalem bä säva ama ngärhäqyiom ma Judia dä ma Samaria bä sävät ama ivätki at tärhäkt moe.” ⁹ Bä nga qat tamän doqoräkt bä rhäksot dä släqyäs pa aa qar bä qa an dävit da arhä saqong bä ama eqoeqi qia ong ga da arhä saqong.

¹⁰ Bä qoki as tat nañäm säva usäp toqoräkt i qat tet pävit dä väs da ama ruiom masägos kärqiomni i in boi ama qulum ngät bä inät mair gem da. ¹¹ Dä ini goar na rha rhoqortäqyia, “Aruvek näva ama ngärhäktka ma Galili, mäniekt bä ngänät mair täkt bä ngänät nañäm säva usäp? Rhak täkt ama ruqa ma Jisas kärak i sa ma Ngämuqa qa rha qa rhävit säda ama usäpki arha ron nagem ngän di qoki va evär däm ga rhoqor nas toqoräkt i ngän lu qa i qa an dävit säda ama usäpki arha ron.”

Ma Matias Pa Qä Rha Ma Judas Aa Släqyäs Nasot A Qa
(1:18-19 / Mat 27:3-10)

¹² Nasot dä evär däm da bä sae ma Jerusalem näda ama damgi ama gaini na qi ama Damgi na ama Olip at täväs. Rha met sämät ama värhäm ama mor äm di ngi qoar gre i ama tmerhäs da ama kilomita näkt ama qäväläm angärha ron.

¹³ Bä nga rha män e ma Jerusalem dä dang däm da da ama vätka aa ron sämät aomni ama qäväläm inavuk kärqomni i rhat tas e. Iarhakt kärarhae i qale rha e di ma Pita qä nä ma Jon dä ma Jems näkt ma Andru dä ma Filip näkt ma Tomas dä ma Bartolomyu näkt ma Matyu dä ma Jems ma Alfius aa emga näkt ma Saimon gäarakni i qa nämäni ama Selotkäna näkt ma Judas ma Jems aa emga.

¹⁴ Vasägos dä väspästämne na rha sa ama snängaqa ama sägäk ivakt iva rhi nän. Rhoqoräkt di rhi na ama evop näkt sävät ma Maria ma Jisas aa nanäk näkt sävät aa läktpek. ¹⁵ Dä vät iangärhäkt ama qunäng dä ma Pita qa mair mänguräp ama qatnanaktpämda i ama gulängi na rha di ngäkt kre ama ruvek ama ngärhäqyet da sägäk na rha moe. Näkt kä qoar toqortäqyia,

¹⁶ “Gua ruavek, ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu sa rha säm a ngät di qoki va rhäkмамär na ngät parhäm ngät kärangät i nak sa mudu ma Devit ka märhamän bät a ngät nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa sävät ma Judas i qa diva ama iska na qa bä bä iarhakt kärarhae iva

rhi sangar ma Jisas. ¹⁷ Qa di ak na qa nämäni ut inguna qä na ut üt met sa ama sameng mät a vät. ¹⁸ Ma Judas di qa vodäm bät ama ivärhäm na ama ligär qärangätni i sa rha sek mä qa na ngät pät aa lat ama vu ngät angät tpäs. Qa veng nas pät iomäkt ama ivärhäm i qa säp na rhävuk nämät a leqäs i aa uväski qia er nanokt ka bä samäk dä vukdur va aa sarimngi bä vuk sa aa qusem sä dalek. ¹⁹ Ama ruvek moe e ma Jerusalem da nari rhoqor täkt sävät ma Judas bä äkt i rha mes iomäkt ama ivärhäm na arha enge i Akeldama di ama rharimini di rhoqortäqyia, ma Etki na ama Biaska.”

²⁰ Ma Pita qä qoar toqortäqyia, “Inguna ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a ngät pa ama Abuk na ama Mabu di ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Mamär iva ama dungdung aa vätka
bä va qale aung gat tas päm ga.’

Dä qosaqi ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Mamär iva aung gä rha iosäkt aa släqyäs bä va qale ama nengäs da aa lang.’

²¹ Bä qoki rhoqor täkt di mamär iva urhi armeng da aung anga gamoeqa nävät iarhakt kärarhae i ma ut moe ut tet dä iangärhäkt ama rhodäm moe angärha

ron gärangätni i ma Engeska ma Jisas sa qale qa qä na ut ²² mänasäng na äkt i ma Jon ga baptais pät a qa bä dängdäng bät iomäkt ama qäväläm gärqomni i ma Jisas ka an dävit ivakt iva aung nävät tärha rhäkt diva qoki qä na ut ut tet sa ama sameng sävät ma Jisas i qa märanas nämät ama tñäpki.”

²³ Bä äkt i rha mu ama gamuiom ama udiom i ma Josep na qa ma Barsabas kärakni i qosaqi rhat tes ka i ma Jastus näkt sävät ma Matias. ²⁴ Näkt ta nän doqortäqyia, “Engeska, sa ngiat dräm mamär na ama ruvek moe arhä mungäsnäng. Mamär iva ngi qur a ut i auge nävät tiom däkt di sa ngia armeng däm ga ²⁵ ivakt iva qä rha nasot sä rhangät täkt ama lat iva ama ngangga na qa iva qä rha ma Judas aa släqyäs kärqosni i ma Judas sa qa met nämät äs ivakt iva qa rhet sa äkt i qoki mänanis iva qa rhet sae.” ²⁶ Dä rha mualat parhäm arha morta arhä qärhong na ama armengdäm bä sa rha mon sä ma Matias sae sämäni ama ngärhäqyisem da sägäk na rha ama ngangda.

2

Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa Qa Män Bät Ma Pentikos Angät Kunäga

¹ Bä nga sädamär na ama qunäga qarakni i rhat tes ka i ma Pentikos dä sa ama qatnanaktpämda di västämne na rha vät ama ivärhäs ama

sägos. ² Dä rha särmändäm masägos i rhat nari i arus i ngäkt kre ama laurqi ama qrot ki i qi e na rhävono inavuk bä qia rhäqäp ama vätki moe iaqyäkt kärakt i qale rha e i rhat muqun bäm gi. ³ Bä rha lu iangärhäkt kärangät i ngät toqor ama qoebañ na ama rhäptäpki qärangätni i vräsmät na ngät bä ngä muqun bät a rha moe ak dä ak na rha. ⁴ Rha moe di ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa rhäqäp ta na nas bä rhi nasäng i rhat tamän na arhani ama ruvek arha enge nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

⁵ Näkt toqoräkt di sa qale arhani ama Judaqäna e ma Jerusalem gärrarhani i ama engätki na rha sage ma Ngämuqa qärrarhae i rha nävät ama ivärhimek moe. ⁶ Bä nga rhoqoräkt i rha nari i arus dä ama guläñgi na ama ruvek di väspästämne na rha bä rhit särmändäm bä adädän da masirhat inguna ak dä ak na rha di sävetka qat nari aa enge maräkt i qä qatnanaktpämda rhat tamän na ngät.

⁷ Bä qräk mät ta mamär dä rhi qoar toqortäqyia, “Rhärha rhäkt ama gamoe qärrarhani i rhat tamän doqoräkt di nak ama Galiliqäna. ⁸ Bä rhoqor täkt dä mäniekt bä ak dä ak nävät a ut di sa ut nari i rhat tamän na aurha enge maräkt? ⁹ Bä ut nari i rhat tamän na ama enge bä ba ama ruvek näva ama ngärhäkt ma Partia näkt ma Midia näkt ma Elam näkt ma Mesopotemia näkt ma Judia

näkt ma Kapadosia näkt ma Pontus näkt ma Esia ¹⁰ näkt näva ama ngärhakt ma Frigia näkt ma Pamfilia näkt ma Isip näkt nävät ama qävälap pa ama ngärhäkta ma Libia glaqot na ama värhäm ama mor äm ma Sairini dä arhani ama tmända näva ama värhäm ama mor äm mamär ma Rom. ¹¹ Iarhakt ama tmända di ama Judaqäna bä sävät ama ruvek kärarhani i sa rha näpgoer na nas sämäni ama Judaqäna. Dä qosaqi ut nari ama enge bä ba ama ruvek näva ama urqa ma Krit näkt näva ama ngärhäkta ma Arebia bä ut nari rha i rhi sameng na aurha enge maräkt sävät ma Ngämuqa aa lat ama qrot ngät.”

¹² Bä rha moe di qräk mät ta bä adädän da masirhat dä rhi snanbät sä ne rhoqortäqya, “Ama rharimini mäniekt sä rhangät täkt ama lat?”

¹³ Dap arhani ama ruvek di nak tat tuma rha i rhi qoar toqortäqya, “Iarhakt di sa rha näkt ama wain masirhat.”

*Ma Pita Qa Sameng Bät
Ama Guläñgi Na Ama Ruvek*

¹⁴ Sökt di ma Pita qa mair ge ama ngangda bä qa sek aa eguinga bä qä sameng ba ama guläñgi nä qa ruvek toqortäqya, “Aruvek nae ma Judia bä aingän moe qärrarhae i rhat tas e ma Jerusalem, däkt diva ngua rhuqunäga vät a ngän sävät tangät täkt ama lat kärangät i sa ngä märanas. Ngänät nari mamär na ama enge qärangätäni iva nguat tamän bät a ngät. ¹⁵ Qale ngän du

angän snäng i rhaerhärhae ama gamoe di sa rha näkt ama wain bä guani na rha i nak kop as nguna rhäkt di ama ngärhäqyet da levaet nä irhong bät duququs. ¹⁶ Dap tangät täkt ama lat kärangätäni i sa ngä märanas di qärangät i ma Ngämuqa sa qa märhamän sävät a ngät nämät aa vämginaqa ma Joel toqortäqya,

¹⁷ “Ma Ngämuqa qa qoaräs toqortäqya, ‘Va vät ama dängdängini na ngät ama rhodäm dä va ngu rhor nä gu Qloqqaqa sävät ama ruvek moe.

Bä va angän oes ama gamoe dä angän oes ama evop diva rhat tamän bät ama enge qärangätäni i ngät dän maräkt nagem ngo.

Dä va angäna evända ama gamoe diva rhit lu ama nämñäm.

Dä va angän sru rha ama gamoe diva rhit lu ama masirhäm.

¹⁸ Bä qäqi va ngu rhor nä gu Qloqqaqa vät iangärhäkt ama rhodäm sävät gua latta moe ama gamoe dä ama evop

bä va rhat tamän bät ama enge qärangätäni i ngät dän maräkt nagem ngo.

¹⁹ Bä va ngua rhualat na ama lat kärangät i ngät dän

masärmän mät ama
leqās

dä ama muqunän mana
vät ama ivätki.

Ama biaska dä ama
rhäptäpki dä ama
rhämän bäm gi
ama butbutki diva
ngät täranas.

20 Bā nga narhoer vā iaqäkt
ama morās na qa mas
ama qunāga aa qamās
karak iva ma Engeska
qat tatnāvāmne na ama
ruvek dä va bāngangit
pät ama qunāga aa
saqong

dap pa ama equngi diva
qurät ki rhoqor ama
biaska.

21 Näkt toqoräkt di guavek
koe qärrarhani i rhit nās
sage ma Engeska diva
maiar na rha.’ ”

22 Näkt sa ma Pita qā qoarās
na rha rhoqortäqyia, “Aruvek
nae ma Israel, as ngāni nari
rhaerhangät ama enge. Ma
Jisas nae ma Nasaret di ama
ruqa qarakni i sa ma Ngāmuqa
qa qur a ut tām ga mamär
i qa di sa qa män nagem
ga nage aa lat ama nañis
ngät dä ama lat kārängätni i
ngät dän masärmän dä ama
muqunän. Rhangät täkt di sa
ma Ngāmuqa qa mualat na
ngät nä ma Jisas mänguräp
mä ngän bā rhoqoräkt di sa
ngänät dräm a ngät. 23 Rhak
täkt ama ruqa di sa rha
vodäm ga bā ba ngän näkt
aingän bā sävät ama ruvek
ama vu rha masirhat sa
arhä matnärhäm di sa ngän
moe ngän beng ga i ngāna

edämsäs pät a qa mäni ama
sämānanamuqa. Rhangät täkt
moe ama lat di varhäm ma
Ngāmuqa aa snāngaqa bā
qa di sa qat dräm doqoräkt
narhoer va angät kamās.
24 Sokt di ma Ngāmuqa qa
märanas na qa nāmät ama
tñäpki bā qa muisiska vät a qa
nāmät ama ruanini qarqāni
i ama tñäpki inguna qaku
mamär vät ama tñäpki iva
qi nasangar säva aa rhäng.
25 Inguna mudu ma Devit
ka märhamän sävät ma Jisas
toqortäqyia,

“ ‘Nguat lu ma Engeska i qa e
vā gu qamās pasāgos.

Bā qaku mamär vät
ama ruvek iva rhi
namäqāne dä mamär
na ngo inguna qa e
gem ngo.

26 Bā nga rhoqor täkt dä
märmär gem ngo bā
ngu qok dä nguat
tamän bät ama enge na
ama märmärgem

bā qosaqi va mämae vät
gu släqyige mamär va
aa luvät

27 inguna nge diva qaku ngi
namet daqule ngo va
ama nñäpta arha ivärhäs
bā qosaqi va qaku ngi
naqyiradeng nä gi
Qumärqumärqa aa
släqyige bā va säkt tām
ige.

28 Dä sa ngia muqunāga vät a
ngo sa ama is säva ama
iar ama sok tām ngät
bā va ngi rhäqäp ngo
na ama märmärgem

masirhat nä gi
qāranas.’ ”

29 Dä ma Pita qā qoar toqortäqyia, “Gua ruavek, mamär vät a ngo iva ngu qoar na ngän mamär na ama engäkki i ama ngätmamäk ma Devit di sa qa ñäp bä rha mu aa släqyige mät ama liqi bä iaqyäkt aa liqi di qop as kia e gem ut bä dängdäng däkt. 30 Sökt di qa di akni na qa qārakni i ma Ngämuqa aa vämginaqa bä qat dräm i ma Ngämuqa sa qa musärhämes iva qa rhu ma Devit anga aka nämäni aa enevaqi mugas nasot kärak iva qā rha ma Devit aa vitnaqa aa mämugunäs nasot a qa.

31 “Bä nga rhoqoräkt dä ma Devit di qat dräm i rhangät täkt ama lat diva ngä rhāranas narhoer bä äkt i qa märhamän sävät ma Kraiss aa tñäpki iva nasot diva qa rhāranas nämät ama tñäpki dä va qaku ma Ngämuqa qā namet daqule qa va ama ñäpta arha ivärhäs bä qop pa qaku qā naqyiradeng na qa bä va säkt ta aa släqyige. 32 Rhak täkt ma Jisas di iaqäkt kärak i ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki bä aiut moe rhäkt di sa ut lu mamär nä iaqyäkt ama engäkki i qa märanas bä ama iar qa.

33 “Bä ma Jisas di qa märanas näkt ka an dävit sa rhävuk säda ama usäpki arha ron bä qa e dä ma Ngämuqa aa märmär bä sa qa rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa

nage ama Ngätmamäk kärakni i mudu qa mumänaris iva qā von ma Jisas täm ga. Bä rhäkt di sa ma Jisas ka von dä iaqäkt ama Qloqaqa bä ba ut bä qat tāranas nä rhangät täkt ama lat kärangät i ngänät lu ngät bä ama enge qārangät i ngänät nari ngät.

34 “Näma dä ma Devit di qaku qa an dävit sa rhävuk sökt di qa qoar toqortäqyia,

“Ma Ngämuqa qā qoar nä gua Engeska rhoqortäqyia,

“Ngia rhuqun dä gu märmär bä qale nge e

35 bä dängdäng iva ngua rhän näp gia ikkāna arhä väs bä va rha rhän i ama laiqa na rha nanokt gia qäriglem.” ’

36 Dä soknga mamär iva ama Israelqāna moe diva qunāga vät a rha rhoqortäqyia, ma Jisas kärakni i sa ngäna edämsäs pät a qa di qa di sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa iva aurha Engeska bä ma Kraiss na qa.”

37 Bä nga ama ruvek ta nari rhoqor täkt dä ama enge ngä qut da arha ron dä rhi snanbät sä ma Pita qā na arhani ama ngangda rhoqortäqyia, “Aurha ruavek, ngu lu mamär iva ut mäšana?”

38 Dä ma Pita qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Ngän moe asägäk asägäk diva ngi näpgoer na nas nämät angäna vuirhong näkt pa ngäni rha ama baptais nävät ma Jisas ma Kraiss aa ngärhipki dä

va ma Ngämuqa va qä qyi-radeng na angäna vuirhong näkt pa ngäni rha ama vänbon na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa. ³⁹ Rhangät täkt ama mumänaris di ngät bä ba ngän dä bä ba angän oes dä bä bä iarhakt kärarhae i qale rha gläius dä bä bä qararhani moe iva ma Engeska aut Ngämuqa qä rhar sä rha sagem mes.”

⁴⁰ Ma Pita qät don sävät ama ruvek mauiu dä qat naing bät a rha i qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngän dumaiar nas nämät tit täkt ama qoengait ama vu it.” ⁴¹ Bä iarhakt kärarhae i rha mat maengäkt sä ma Pita aa sameng di rha baptais pät a rha bä rhoqoräkt di ngäkt kre ama dävaung ama tausengäna na ama ruvek ta män sae sämäni ama qatnanaktpämda.

Ama Qatnanaktpämda Di Väspestämne Na Rha Vasägos

⁴² Bä rha vodäm mes säda ama ngangda arhä rhisu angärha ron bä vasägos dä väspästämne na ama qatnanaktpämda moe bä rhat täs dä rhi nän. ⁴³ Ma Ngämuqa di qat tualat na ama lat masirhat kärangätni i ngät dän masärmän bä sävät ama muqunän nävät ama ngangda arha lat bä ama ruvek moe e ma Jerusalem di qräkräk mät ta masirhat toqoräkt. ⁴⁴ Bä iarhakt moe ama qatnanaktpämda di vasägos dä väspästämne na rha sa ama snängaqa ama sägäk dä rhit bon na ne rha arhä qarhong moe. ⁴⁵ Dä rhit

boda arhä qarhong dä arhä gunän nani ama ligär bä rhat tatmät na ngät ba ne varhäm sävetka aa tläqa. ⁴⁶ Dä vät ama qunäng moe dä rhit täqäs däm ne i väspästämne na rha va ama ansäspämgi ama mor qi dä väspästämne na rha va ama vät asägäk asägäk bä rhit bonmät na ama bret näkt tat täs sa ama märmärgem dä sa ama snängaqa ama räkt ka. ⁴⁷ Bä ama ruvek di rhi nänsäs sage ma Ngämuqa dä ama ruvek moe di märmärgem da nävät ama qatnanaktpämda. Näkt pät ama qunäng moe asägäk asägäk di iarhakt kärarhae i ma Ngämuqa qat tumaiar ta di qat tu rha sae sävät ama rhodäm sa ama qatnanaktpämda.

3

Ma Pita Qa Mumäräs Pät Ama Vävarhämga

¹ Vät akni ama qunäga dä ma Pita qä nä ma Jon in det pävit säva ama ansäspämgi ama mor qi inguna rhoqoräkt di ama qäväläm na ama nän bät ama däpguarhong säpbängang. ² Dap toqoräkt di ama ruvek tit ta akni ama ruqa qarakni i mudu rha sa qa i ama väva rhäm ga bä sämät ama ansäspämgi ama mor qi arha edäbäs kärqosni i rhat tes äs i ma Mär Qi ama Nämñämgi. Rhat tu qa e vät ama qunäng moe ivakt iva qä nän da ama ligär nage iarhakt kärarhae i rhat don iva säva ama ansäspämgi ama mor qi.

³ Bä nga qa lu ma Pita qä nä ma Jon i qorhäs iva

in don säva ama ansäspämgi
ama mor qi dä qa nän sävät
a iom nani anga ligär. ⁴ Dä
ma Pita qä nä ma Jon in
ñäm maräkt sävät a qa näkt
ma Pita qa qoar na qa rho-
qortäqyia, “Ngi ñäm sävät a
un.”

⁵ Bä äkt i qä vävarhämga qa
ñäm sävät kärqiom masirhat
i qat tu aa snäng iva qä rha
guani nagem iom. ⁶ Dap
kinak ma Pita qa qoar to-
qortäqyia, “Qaku gu nga ligär
dap pa ngu von nge rha agini
qärqäni i ini nga e gem ngo.
Di nävät ma Jisas ma Kraiss
nae ma Nasaret aa ngärhipki
di ngiat tet.”

⁷ Näkt ka sangar aa
märmäret näkt ka mair na
qa namäk dä qop äkt dä ma
Ngämuqa qa sämaqrot nä qa
ruqa aa qar. ⁸ Dä qop ka rhon
na nas namäk bä qa mair
näkt kä nasäng i qat tet. Dä
qa met kä na iom säva ama
ansäspämgi ama mor qi bä
qat tet dap kät don na nas dap
kä nänsäs sage ma Ngämuqa.
⁹ Bä nga ama ruvek moe rha
lu qa i qat tet dap kä nänsäs
sage ma Ngämuqa ¹⁰ dä rha
räm a qa i nak kop ama sägäk
na qa ama ruqa iaqäkt kärak i
vasägos dä qat muqun dap kä
nän ama ruvek ta ama ligär
mät ama ansäspämgi ama
mor qi arha edäbäs kärqosni
i rhat tes äs i ma Mär Qi ama
Ñämñämgi. Rha lu rhoqoräkt
dä qräk mät ta masirhat dä
rhat tu arhä snäng masirhat
sävät ama lat kärangätäni i sa
ngä märanas päta a qa.

*Ma Pita Qa Sameng Ba
Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi*

¹¹ Bä rhoqoräkt i qat
nangärhäkt dä ma Pita qä
nä ma Jon dä ama ruvek
moe di qräk mät ta masirhat
dä rha ang masirhat sagem
da vät ama ansäspämgi arha
ivärhäm at käväläm gärqomni
i rhat tes äm i ma Solomon
Aa Suqulap. ¹² Bä nga
ma Pita qa lu ama ruvek
toqoräkt dä qä qoar na rha
rhoqortäqyia, “Aruvek nae
ma Israel, mäniekt bä qräk
mät ngän nävät tangät täkt
ama lat? Mäniekt bä ngänät
lu ut masirhat? Varis ngän
du angän snäng i aiut nävät
aut kröt maräkt ura nävät
aurha iar ama räkt ngät dä
ma Ngämuqa aa saqong bä
mä rhak täkt ama ruqa bä va
qat tet. ¹³ Iaäkt ma Ngämuqa
qärak i ma Abraham gä nä
ma Aisak dä ma Jekop arhä
Ngämuqa bä qosaqi qärak i
aurha morta arhä Ngämuqa
na qa di sa qa vuk sa ama
murhämeska vät aa latka ma
Jisas. Qa di sa aingän ngän
bodäm ga iva rhi veng ga bä
ngän goer qa ge ma Pailat dap
sokt di ma Pailat sa qa muräkt
iva qä rhäväkt sä qa.

¹⁴ “Sa ngän goer iaqäkt
kärak i ama Qumärqumärqa
Mamär dä ama Räkka na qa
dap kinak ngän nän ma Pailat
iva qä rhäväkt sa akni ama
ruqa qärakni i qat dräm gä
veng. ¹⁵ Bä ngän beng ama iar
angät tarebäm gärakni i ma
Ngämuqa qa märanas na qa
nämät ama tñäpki bä sa ut lu
iangärhäkt ama lat toqoräkt.

16 Rhak täkt ama ruqa qarak i ngänät lu qa bä ngänät dräm a qa qarak i sa märäs pät a qa bä ama qrot pät a qa di nak märäs pät a qa nävät ama qatnanakt mäni ma Jisas aa ngärhipki. Bä sa ngänät dräm doqoräkt dinguna iangärhäkt ama lat di sa ngä märanas mänguräp mä ngän moe.

17 “Gua ruavek, rhäkt di sa nguät dräm i sa ngän mualat nä iangärhäkt ama lat ama vu ngät sä ma Jisas di rhoqoräkt di qaku qunäga vät a ngän mamär sä iangärhäkt bä qosaqi angän narhoerta. 18 Sökt di iangärhäkt ama lat di sa ngä märanas ivakt iva ma Ngämuqa aa enge qarangätni i mudu qa märhamän bät a ngät mät aa vämginarha moe diva rhäkmamär na ngät. Iangärhäkt ama enge di ngät tamän i ma Kraiss diva qa rhon säda ama märänga ama mor qa aa ron. 19 Bä äkt iva ngäni näpgoer na nas näkt pa ngäni rhong sävät ma Ngämuqa ivakt iva qä qyiradeng na angäna vuirhong dä ama qäväläm na ama mämaevät ama mär äm diva äm ngä rhän nage ma Engeska. 20 Dä va qä rhäk nä ma Kraiss bä ba ngän gäarakni i ma Jisas karak i mudu ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa bä ba ngän. 21 Mamär iva qale ma Jisas tävono da ama usäpki arha ron bä dängdäng iva iangärhäkt ama lat moekt karangät i mudu ma Ngämuqa qa märhamän bät a ngät nämät aa vämginarha diva qa

rhumamär na ngät.

22 “Rhoqor ma Moses i qa qoar toqortäqyia, ‘Va ma Engeska ma Ngämuqa va qä vuk sa akni aa vämginarha bä ba ngän nä mänguräp angäna ruvek karakni iva qa rhoqor ngo bä va ngänit päsiangärhäkt aa enge angärharhäng moekt karangät i qat tamän bät a ngät ba ngän. 23 Bä aung gäarakni i qaku qat nari nämät ka diva qäbäs na qa nä mänguräp ma Ngämuqa aa ruvek.’

24 “Bä ngätki i iarhakt moe ma Ngämuqa aa vämginarha qärrarhae i mänasäng nävät ma Samuel bä inamäk di rha märhamän sävät tangät täkt ama rhodäm. 25 Aingän di bä ba ngän nä ma Ngämuqa aa vämginarha arhä mumänaris näkt ama rharesbane angät modämne di ngät bä ba ngän gärangätni i sa mudu ma Ngämuqa qa mualat na ngät kä nä ma Abraham gärangät i ngät tamän doqortäqyia, ‘Va nävät gia enevaqi diva ngua rhodämne na ama ruvek moe vät ama ivätki.’ 26 Nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa qa märanas na aa latka dä qa er qa rhäk na qa sagem ngän ivakt iva qa rhodämne na ngän i qä näpgoer na ngän asägäk asägäk nämät sävetka aa lat ama vu ngät.”

4

Ma Pita Qä Nä Ma Jon In Mair Da Ama Narhoerta Arhä Saqong

1 Bä as nga rhoqoräkt i ma Pita qä nä ma Jon in

damän särha ama ruvek dä
 ama Judaqäna arhä priskäna
 näkt ama narhoerqa ba ama
 ulaqimärharhärhäkt näva
 ama ansäspämgi ama mor qi
 näkt sävät ama Sadyusiqäna
 rha män gem iom. ² Nak
 arusus pät a rha masirhat
 inguna ama ngangda di rhi
 su ama ruvek dä rhi sameng
 i ma Jisas ka mu ama iska
 ivakt iva ama ruvek pa
 rhit näp näkt pa nasot dä
 va rha rhäranas. ³ Bä äkt i
 rha sangar ma Pita qä nä
 ma Jon näkt ta mu iom ba
 ama tpäskiarharhäng iva sa
 duququ dä va rha rhuqun
 sä iom i sa nguna bängängäs.
⁴ Dap ama rhäqäp na rha ama
 ruvek kärarhani i rha nari
 ama ngangda arha enge di
 rhat nanakt na ngät bä ama
 rhodäm sa ama gamoe di ngä
 män bät ama ngärhäqyet ama
 tausengäna.

⁵ Qale bä nga duququ
 dä ama narhoerta dä ama
 morta bä ba ama Judaqäna
 näkt sävät ama Skraipkäna
 di sa västämne na rha e ma
 Jerusalem. ⁶ Dap mänguräp
 mä rha di qale ma Anas ama
 pris ama vit na qa näkt sävät
 ma Kaiafas kä nä ma Jon
 Gä nä ma Aleksander näkt
 sävät arhani ama gamoe moe
 nämäni ama pris ama vit
 na qa aa qärhae. ⁷ Bä nga
 rhoqoräkt i sa rha mair nä
 ma Pita qä nä ma Jon da arhä
 saqong dä rhi nasäng i rhi
 snanbät sä iom doqortäqyia,
 “Auge qa von en da ama qrot
 bä nävät auge aa ngärhipki dä
 in mualat nä iangärhäkt ama

lat?”

⁸ Dä ma Pita di rhäqäp
 ka na ama Qloqäqa ama
 Qumärqumärqa dä qa muvät
 pät a rha rhoqortäqyia,
 “Aingän ama narhoerta ba
 ama ruvek bä sävät a ngän
 ama morta, ⁹ ngakt bä nga
 rhäkt di ngän mair na un
 ba ama muräkt nävät ama
 lat ama mär ngät kärängätni
 i ngä märanas pät tärhak
 ama vävarhämga dä ngäni
 snanbät sä un i qa rha ama
 mumäräspät toqor mäniekt
¹⁰ diva un duqunäga vät a
 ngän aingän ama ruvek moe
 nae ma Israel toqortäqyia,
 erhak täkt ama ruqa qärak i
 sa märäs pät a qa bä qat mair
 da angän saqong di nak ka
 rha ama mumäräspät nävät
 ma Jisas nae ma Nasaret
 ma Kraias aa ngärhipki iaqäkt
 kärak i sa ngäna edämsäs pät a
 qa mäni ama sämänanamuqa
 bä qärak i ma Ngämuqa qa
 märanas na qa nämät ama
 tñäpki. ¹¹ Iaqaäkt di ama duiqa
 qärak i mudu aingän gärrarhae
 i ngänät dräm ngänit täk pät
 ama vät ngän mer mä qa di
 nak kärak iaqaäkt i rhäkt di
 ama qrot ama vätki nagem
 ga qärak i qat sangar a qi
 moe. ¹² Qaku ngi namän bät
 ama mumaiar ge aung saqi
 as inguna qaku agukt anga
 ngärhipki rhe vät ivät käraktni
 iva urhit ta ama mumaiar
 nävät a qi.”

¹³ Bä nga rha lu rhoqoräkt
 i ma Pita qä nä ma Jon di
 ama qraräk iom sa ama enge
 sokt di ama ruiom nämät a
 vät kärqiomni i sa qaku in su

sävät ma Ngämuqa aa Muräkt pa anga rhisu dä qräk mät ta dä qunäga vät a rha i nak tiom däkt di sa mudu di qali liom ge ma Jisas. ¹⁴ Dap kaku arha anga enge sävät a iom inguna rhat lu qa ruqa qarak i sa qa rha ama mumäräspät i qat mair e gem iom.

¹⁵ Bä äkt i rha rhäk na iom iva as puk sä iom nädä ma Sanedrin arhä saqong dä rhi nasäng i rhat tamän särhäm ne sävät a iom. ¹⁶ Dä rhi snanbät sä ne rhoqortäqyia, “Va ut mäšana nä rhiom däkt ama ruiom inguna ama ruvek kärarhani i rhat tas e ma Jerusalem di rhat dräm i in mualat na ama enges ki ama muqunängi bä qaku mamär vät a ut iva ut narhäqyas na qi? ¹⁷ Dap nga nani a ut iva qale vräspräs da ama enge imono ge ama ruvek dä sa u rhugem iom iva qale in natmärhamän sävät guavek nä ma Jisas aa ngärhipki.” ¹⁸ Bä äkt i rha mes iom saqi as savuk dä rha mugem iom iva sa qale in damän bä va qale ini su ama ruvek sävät iaqäkt ma Jisas.

¹⁹ Sukt di ma Pita qä nä ma Jon in muvät i ini goar toqortäqyia, “Mamär iva ngän datnävämne mamär ivar ama mär dä ma Ngämuqa aa saqong iva un det nasot angäna enge ura va unät nari nämät ma Ngämuqa. ²⁰ Inguna qaku mamär vät a un iva mänadin däm un bä va qaku un natmärhamän bät agirhong gärqärhongni i sa un lu irhong bä un nari irhong.”

²¹ Näkt nasot angätni arha enge na ama mugem bä ba iom dä rha rhäväkt sä iom. Inguna qaku mamär vät a rha iva rha rhän bät anga iska ivakt iva rhi sangäm na iom dinguna nävät ama ruvek moe qärrarhani i rhi nänsäs sage ma Ngämuqa nävät kärangätni ama lat i sa ngä märanas. ²² Rhi nän sä ma Ngämuqa di nak nguna qarak ka ruqa i qa rha ama mumäräspät di aa qoeo ngä met e na ama ruiom ama udiom.

Ama Qatnanaktpämda Rhi Nän Iva Ama Qraräkta Na Rha Sa Arhä Sameng

²³ Bä nga nasot i rha rhäväkt sä iom dä ma Pita qä nä ma Jon in met bä sage ina ruavek dä in sameng bä ba rha nä iarhongäkt moe qärqärhong i ama priskäna ama moräs na rha dä ama morta rha märhamän särhäm iom nä irhong.

²⁴ Bä nga rha nari rhoqoräkt dä rha moe västämne na rha sa ama nän sage ma Ngämuqa. Bä rhi nän doqortäqyia, “Sukt nge ma Engeska ma Ngämuqa, sa ngia säm ama usäpki bä ama ivätki bä ama garäska näkt sävät iarhongäkt moe qärqärhong i qali lirhong e väm ngät. ²⁵ Aut mamäk ma Devit kärakni i gia latka na qa di mudu ngia märhamän nä gi Qloqaqa ama Qumärqumärqa mät aa vämgi rhoqortäqyia,

“ ‘Mäniekt bä ama Jentailqäna di sa rha mair na nas

dap ama ruvek di sa
rha rhäkmu na arhä
snängaqa ama suk pa
aa qamäs iva sävät ma
Engeska ma Ngämuqa?

26 Ama vitnarha nävät ivät di
sa rha märanas sa arhä
grot

dä ama tpäskinarha di sa
västämne na rha
iva sävät ma En-
geska dä sävät aa
Muqunänbärhaqa
ma Kraiss.'

27 Bä qoki rhäkмамär i ma
Herot näkt ma Pontius Pailat
pästämne na iom in na ama
Jentailqäna näkt sävät ama
ruvek nae ma Israel näp
tom dakt ama mor äm ama
värhäm. Sa västämne na rha
ivakt iva rha rhäranas sävät
gi qumärqumär qa mamär
ama latka ma Jisas kärakni
i mudu ngia muqunän bät
a qa. 28 Bä rhäkмамär i
rha mualat na agirhong
gärqärhongni i mudu ainge
ma Ngämuqa gi snängaqa bä
gi grot ngä rhares iva irhong
ngä rhäranas.

29 "Engeska, rhäkt di
mamär iva ngiat lu arhä
mugem dap pa ngi von ut
gia latta rha ama grot ivakt
iva ama qraräkta na ut iva
urhi sameng nä gia enge.

30 Dap mamär iva ngit täk
ngia rhäqyet iva et ngät
tumäräspät dä va et ngät
tualat na ama muqunän
ama nañis ngät dä ama
lat kärangättni i ngät dän
masärmän nävät gia latka
ama qumärqumär qa mamär
ma Jisas aa ngärhipki."

31 Bä nga rhi nän bä rhäksot
dä vrän bät iosäkt ama
ivärhäs kärqos i västämne
na rha e. Bä rhäqap ta
moe na ama Qloqaqa ama
Qumärqumärqa bä ama
qraräkta na rha i qoki as ti
sameng nä ma Ngämuqa aa
enge.

*Ama Qatnanaktpämda Rhit
Bon A Ne Rha Arhä Qärhong*

32 Ama qatnanaktpämda di
sa ama sägäk na rha vät arhä
snängaqa. Bä qaku aung gä
naqoaräs i aa qärhong di qoki
qa aa qärhong maräkt dap
tat tatmät na arhä qärhong
bä ba ne. 33 Ama ngangda
di rhi sameng nävät ama
mor ngät ama grot sävät ma
Engeska ma Jisas kärakni i
qa ñäp bä ma Ngämuqa qa
märanas na qa nämät ama
tñäpki näkt ama rhäk täm gi
ama ñämsävätki di qia e vät
a rha moe. 34 Bä qaku anga
ruvek kärarhani i rhit läk e
mänguräp mä rha inguna mät
amekni di iarhakt kärarhae i
arha ivärhap bä arha vät di
rhit bodäm ngät näkt tit ta
iangärhäkt ama ligär 35 bä
rhat tu ngät mäk säng ama
ngangda arha qar dä rhat
tatmät na ngät bä ba auge
qarak i qät läk.

36 Qale akni ama ruqa e
qärakni i rhat tes ka i ma Josep
kärak i qa näva ama urqa ma
Saiprus näkt ka nämäni ama
enevaqi i ma Livai. Qa di
qosaqi ama ngangda rhat tes
ka i ma Barnabas. Iaқыäkt
ama ngärhipki at tarimini i
ama ruqa qärakni i qat dräm
gät täsläp pät ama ruvek.

³⁷ Iaqaäkt di qa voda aa etki näkt ka rha iangärhäkt ama ligär bä qa mu ngät mäk säng ama ngangda arha qar.

5

Ma Ananaias Kä Nä Ma Safaira

¹ Dap toqoräkt di akni ama ruqa qaräkt i rhat tes ka i ma Ananaias kä na aa egutki ma Safaira di qosaqi in boda aina ivärhäm. ² Näkt iangärhäkt ama ligär di ma Ananaias ka mu aomni ama qäväläm säng aa rhäng bä aa egutki di qiat dräm doqoräkt dap ka män sa aomni ama qäväläm bä qa mu äm säng ama ngangda arha qar.

³ Sökt di ma Pita qä goar na qa rhoqortäqya, "Ananaias, mäniekt bä ma Sämgä qa rhäqäp gi snängäqa bä rhoqoräkt di sa ngia iras ta ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä ngia mu aomni ama qäväläm bä ba nas nävät ama ligär moe qarängätni i sa ngia rha ngät pätkä ama ivärhäm?" ⁴ Gusna iomäkt ama ivärhäm di qoki nge gia ivärhäm doqoräkt i as kaku ngia vodä bäm? Bä gusna rhoqoräkt i ngia vodä bäm di iangärhäkt ama ligär moe diva nge ngia rhet parhäm gi snängäqa sä ngät? Näkt mäniekt bä ngia mualat toqoräkt? Sa qaku ngia iras ta ama ruvek dap kinak sa ngia iras tä ma Ngämuqa."

⁵ Bä nga ma Ananaias ka nari rhoqor täkt dä arpus na qa samäk bä qa ñäp bä ama tlenga ama mor qa qa rhäqäp

iarhakt moe qararhae i rha nari sävät iangärhäkt ama lat kärängät i sa ngä märanas. ⁶ Bä äkt i ama evända rha män bä samuk bä rha ong bät aa släqyige näkt puk sä rha sä ige bä rha sasärhäm ige.

⁷ Nasot ama auaqäna ama dävauung dä aa egutki qia mon sae dap kaku qiat dräm nä iangärhäkt ama lat kärängät i sa ngä märanas. ⁸ Dä ma Pita qa snanbät sä qi rhoqortäqya, "Ngi goar na ngo, nga rhängät täkt ama ligär angät saqong di rhängät täkt kärängät i ngi nä ma Ananaias in da ngät pätkä ama ivärhäm?"

Dä qia muvät toqortäqya, "Ari, ama ligär angät saqong iangärhäkt."

⁹ Dä ma Pita qa goar na qi rhoqortäqya, "Mäniekt bä ngi nä gia egutka in dares ba ne iva ini iras tä ma Ngämuqa aa Qloqaqa? As ngi lu! Iarhakt kärarhae i sa rha sasärhä gia egutka di sa rha män bä iarha namäk mät ama tmongi näkt kosaqi va rhi rha nge sä dalek." ¹⁰ Dä qop pätkä iomäkt ama qäväläm dä arpus na qi mätk säng aa qar bä qia ñäp.

Bä nga ama evända ama gamoe rha mon savuk bä rha män bät a qi i sa qia ñäp dä rha rha qi sä dalek näkt ta met sä qi bä rha sasärhäm gi vät arha egutka aa rhäkt. ¹¹ Ama qatnanaktpämä moe bä sävät arhani qararhani i rha nari sävät iangärhäkt ama lat kärängät i sa ngä märanas di rhäqäp ta na ama tlenga ama mor qa.

*Ma Ngämuqa Qa Mualat
Masirhat Na Ama Muqunän
Dä Ama Lat Kärangätni I Ngät
Dän Masärmän Nävät Ma Pita*

¹² Ma Ngämuqa sa qat tualat na ama muqunän ama nañis ngät masirhat dä ama lat masirhat kärangätni i ngät dän masärmän nävät ama ngangda arha lat mänguräp ama ruvek. Bä iarhakt moe di vasägos dä väspästämne na rha sa ama snängaqa ama sägäk pät ama ansäspämgi arha ivärhäm at käväläm gärqomni i rhat tes äm i ma Solomon Aa Suqulap. ¹³ Dap ama ruvek kärarhani i qaku ama qatnanaktpämda na rha di rhit bon da ama märmärgem ama mor ngät sage ama qatnanaktpämda dä rhit kutdrir masirhat sävät a rha sokt di qaku aung nävät a rha di nani a qa iva daktgyäm ga mäni rha inguna rhit len.

¹⁴ Dap masirhat bä masirhat na ama gamoe dä evop kärarhani i rhat nanakt nä ma Engeska di rhat dän sae sävät ama rhodäm sa ama qatnanaktpämda. ¹⁵ Bä nävät iarhongäkt moe qarqärhong i irhong ngä märanas dä masirhat ama ruvek ta män sa ama rämgivärharha sävät ama isitnäk angä rhäkt mät ama värhäm ama mor äm bä rha mas na rha vät arhä lai dä ama rhatdingitnäk ivakt iva qäqi ma Pita aa iauski qit täk pät guavek nävät a rha rhoqoräkt i qat tet e na rha. ¹⁶ Qosaqi ama rhäqäp na rha ama ruvek ta män nämät ama värhap e namet ma Jerusalem sa arha rämgivärharha dä

iarhakt kärarhae i ama iaus ngärhi slava na rha bä qop märäs pät a rha moe.

*Rha Sangar Ama Ngangda
Näkt Kosaqi Rha Muisiska Vät
a Rha*

¹⁷ Dä ama pris ama vit na qa qa mair qä na ama ruvek moe qararhani i rha e gem ga qararhani i ama Sadyusiqäna di sa rhäqäp ta na ama snängaqa ama vu qa sävät ama ngangda. ¹⁸ Dä rha sangar a rha bä rha mu rha va ama tpäskiarharhäng. ¹⁹ Sokt di nga nävä iaqyäkt ama bängagi dä ama ensel nage ma Engeska qa män bä qa rhar mät ama tmon ba ama tpäskiarharhäng näkt ka er nanokt ta sä dalek. ²⁰ Näkt ka qoar na rha rhoqortäqyia, “Ngän det bä ngän dair va ama ansäspämgi ama mor qi bä va ngäni sameng ba ama ruvek nä iarhongäkt moe sävät tangät täkt ama iar ama iaräs na ngät.” ²¹ Bä nga nasot i rha nari rhoqoräkt dä rha mon säva ama ansäspämgi ama mor qi rhoqoräkt i qunäga qunäga bä rhi nasäng i rhi su ama ruvek.

Bä nga qä pris ama vit na qa qä na aa näsängarharhängda rha män dä rha mes ama mämugunäs na ama morta moe bä ba ama Israelqäna ma Sanedrin näkt ta rhäk na ama enge säva ama tpäskiarharhäng iva rha rhän sa ama ngangda. ²² Sokt di nga rhoqoräkt i rha män mäk pa ama tpäskiarharhäng dä qaku rha män bät ama ngangda. Dä soknga evär

däm da bä rha muqunäga²³ i rhi qoar toqortäqyia, “Ut män bät ama tpäskiarharhäng i sa rha väs mamär väm gi dä ama ulaqimärharhärhäkt di rhat mair mät ama tmon dap nga ut tar ama tmon dä qaku ut män bät aung buk pa vät.”²⁴ Ama priskäna ama moräs na rha rhi na ama narhoerqa ba ama ulaqimärharhärhäkt näva ama ansäspämgi ama mor qi di nga rha nari rhoqoräkt dä adädän da masirhat dap tat tu arhä snäng masirhat i agi a lat diva ngä rhäranas nasot.

²⁵ Näkt mamär dä akni ama ruqa qa män bä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “As ngäni lu! Iarhakt ama gamoe qärrarhae i sa ngän mu rha va ama tpäskiarharhäng di rhäkt di rhat mair va ama ansäspämgi ama mor qi bä rhi su ama ruvek.”²⁶ Dä qä narhoerqa bä ama ulaqimärharhärhäkt näva ama ansäspämgi ama mor qi qä na arhani aa narhoerta rha met nani a rha. Sokt di qaku rha met sa anga ulaqi inguna rhit len ama ruvek i varis ti narhumät na rha na ama dui.

²⁷ Bä nga rha män bät ama ngangda dä rha met sä rha bä rha mair na rha dä ma Sanedrin arhä saqong ivakt iva ama pris ama vit na qa qä snanbät sä rha.²⁸ Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Sa ut bon ngän da ama qrot ngät ama mugem iva qale ngäni su sävät ma Jisas. Sokt di qop ngän bräs da angän disu e vä ma Jerusalem moe bä nani a

ngän masirhat iva aiut diva ngi qoar qre i ama rharimini na ut sä ma Jisas aa tñäpki.”

²⁹ Sokt di ma Pita qä nä qärrarhani ama ngangda rha muvät i rhi qoar toqortäqyia, “Qoki va ut nari nämät ma Ngämuqa dap pa qaku rha ama ruvek.³⁰ Ma Jisas kärke i sa ngän beng ga qärrak i ngäna edämsäs pät a qa sämäni ama ngämuga di aurha morta arhä Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki.³¹ Näkt ma Ngämuqa qa sek sä ma Jisas säda aa märrär i aut narhoerqa na qa dä aut Mumaiar bä nävät tom däkt dä märrärsäs ge ama Israelqäna iva rhit näpgoer na nas näkt pa ma Ngämuqa qät kyiradeng na arha vuirhong.³² Bä sa ut lu rhangät täkt ama lat bä qosaqi ama Qloqaga ama Qumärqumärqa qat lu ngät iaqäkt kärke i sa ma Ngämuqa qa vodäm ga bä bä iarhakt kärke i rhat nari nämät ka.”

³³ Bä nga rha nari ma Pitaqäna arha enge dä uraqi da arha ron masirhat bä nani a rha iva rhi veng da.³⁴ Sokt di ama Farisiqa qärrakni i rhat tes ka i ma Gamaliel qa mair mänguräp ama narhoerta vä ma Sanedrin bä qa qoar iva as pa rhi rhäk nä ma Pitaqäna sä dalek iva as kale rha maqälak. Ma Gamaliel di qat dräm gä su sävät ama Muräkt dä ama ruvek moe di rhat dräm dit kutdrir vät a qa.

³⁵ Dä qä qoar na ama narhoerta rhoqortäqyia,

“Aruvek nae ma Israel, mamär iva ngän du angän snäng mamär sa agi angäna lat kärangätni iva ngän dualat na ngät sävät iarhakt ama gamoe. ³⁶ Mäqi imäk di ma Teudas ka märanas bä qa qoaräs i qa di ama moräs na qa bä ama ruvek kärarhani i ama rhodäm sä rha di qorhäs na ama levaet ama handret ta mon sämäni qa. Mamär dä rha veng ga bä vräs nä iarhakt kärarhae i sa rha mon sämäni qa bä qop iangärhäkt aa lat di ama suk pa angät kamäs.

³⁷ “Näkt nga nasot a qa dä ma Judas ama Galiliqa qa märanas pätk ama qunäng iangärhäkt kärangät i ama Romgäna rhit ta ama rhodäm sa ama ruvek bä qa iras ta arhani ama ruvek bä rha mon sämäni qa. Dä qosaqi qa di ama Romgäna rha veng ga bä ama ruvek moe qärrarhani i rhit pätk aa rhäng di sa vräsmät na rha. ³⁸ Bä äkt i nguat tuqunäga vät a ngän iva qale ngän namualat nä guani sävät iarhakt ama gamoe. Dap pa ngäni qyiradeng na rha iva rha rhet inguna ngakt bä nak kop arha lat iangärhäkt di ngät dän nävät ama ruqa aa snängaqa diva ama suk pa angät tpäs. ³⁹ Dap ngakt bä arha lat di ngät dän nage ma Ngämuqa diva qaku mamär vät a ngän iva ngänin mae vät iarhakt ama gamoe. Ngänit lu i varis ngän natmäranas sävät ma Ngämuqa!”

Dä ma Gamaliel aa enge

ngä qutsasorhane na arhä snängaqa. ⁴⁰ Dä rha mes ama ngangda savuk bä rha märanäs ta. Näkt ta von da rha ama mugem iva qale rhi nasameng sävät ma Jisas näkt ta rhäk na rha.

⁴¹ Bä äkt i vuk sa ama ngangda navuk nädä ma Sanedrin arhä saqong dä märmär gem da masirhat inguna rha di märmärsäs mamär gem da iva rhit ta ama märange sä ma Jisas aa ngärhipki. ⁴² Näkt pätk ama qunäng nasot a ne dä qaku mämae vät a rha sa ama rhisu dap ti sameng sävät ma Jisas i qa di ma Kraiss. Rhat tualat toqoräkt di va ama ansäspämgi ama mor qi dä qosaqi säva ama vät asägäk asägäk.

6

Rha Armeng Da Ama Ngärhäqyet Da Udiom Ama Latta

¹ Vät iangärhäkt ama qunäng doqoräkt i ama rhodäm sa ama qatnanaktpämda di ngärhi rhir dä ama Judaqäna qärrarhani i rhat tamän na ama Grikkäna arha enge di rha märhamängus pätk ama Judaqäna qärrarhani i rhat tamän na ama Judaqäna arha enge. Sa rhat tamängus inguna qaku rhat tu arhä snäng masirhat sävät ama Judaqäna qärrarhani i rhat tamän na ama Grikkäna arha enge arhä maqosta ama evop kre va rhi are da ama tmäs pätk ama qunäng nasot a ne.

² Bä äkt i iarhakt ama ngärhäqyisem da udiom na

rha rha västämne na ama qatnanaktpämda moe sävät a ne näkt ti qoar na rha rhoqortäqyia, “Qaku märmäräs gem ut iva u rhu sämät ama lat sä ma Ngämuqa aa enge ivakt iva nak kop pa urhi are da ama tmäs. ³ Dä soknga gua ruavek, ngäni armeng da anga ngärhäqyet da udiom na rha ama gamoe nä mänguräp mä ngän gärrarhani i ama mär arhä qärhong gärrarhae i rhäqäp ta na ama Qloqäqa ama Qumärqumärqa dä ama mädräm masirhat bä va urhi von da rhä iangärhäkt ama lat ⁴ dap aiut diva urhit bodäm mes sävät ama nän dä ama lat i urhi sameng nä ma Ngämuqa aa enge.”

⁵ Dä mär ge ama ruvek moe nävät iaqäkt ama snängaqa. Dä rha armeng da ama ruqa qäarakni i rhäqäp ka na ama Qloqäqa ama Qumärqumärqa dä ama qatnanakt ma Stiven näkt sävät ma Filip dä ma Prokorus dä ma Nikanor dä ma Timon dä ma Parmenas näkt ma Nikolas käarakni i qa näva ama värhäm ama mor äm ma Antiok. Qa di sa qa näpgoer na nas sämäni ama Judaqäna arhä qatnanakt. ⁶ Bä rha met sä iarhakt kärerhae i sa rha armeng däm da bä sage ama ngangda bä ama ngangda rha nän näkt ta mu arhä rhäkt pä a rha. ⁷ Bä ma Ngämuqa aa enge di vräspräs däm ngät. Bä ama rhodäm sa ama qatnanaktpämda e ma Jerusalem di ngä sek masirhat bä ama rhodäm ama mor ngät sa ama priskäna rha väs arhä

qatnanakt angärha rhäng sämäni ma Jisas.

Rha Sangar Ma Stiven

⁸ Nak toqoräkt di ma Stiven di ama ruqa qäarakni i rhäqäp ka nä ma Ngämuqa aa nämsävätki dä aa qrot bä qat tualat na ama enges ngät ama lat kärangätni i ngät dän masärmän ngä na ama muqunän ama nañis ngät mänguräp ama ruvek. ⁹ Dap kinak ama nängoer ngä märanas nage ama ruvek kärerhani i sa rhat dräm bäspästämne na rha va ama mämairqi qäarakni i rhat tes ki i ama mämairqi ba ama latta qärerhani i sa rhäkt di isiska vät a rha. Rha di ama Judaqäna näva ama ngärhäkta ma Sairini dä näva ama värhäm ama mor äm ma Aleksandria bä sävät ama Judaqäna näva ama ngärhäqyiom ma Silisia dä ma Esia. Di rhärha rhäkt ama ruvek di rha nasäng i rhit beng bät a ne rhi nä ma Stiven ¹⁰ sokt di rha siqut iva rha rhän näva aa uväs sa aa mädräm bä sa ama Qloqäqa ama Qumärqumärqa qäarakni i qat tamän nävät a qa dä qaku. ¹¹ Dä up na rha i rha mon mät arhani ama gamoe i rha qoar na rha iva rhat tamän doqortäqyia, “Ut nari ma Stiven i qat tamän mava nä ma Moses dä qosaqi ma Ngämuqa.”

¹² Dä rha märanas na ama ruvek dä ama morta näkt sävät ama Skraipkäna arhä sarem. Näkt ta sangar ma

Stiven bä rha mair na qa dä ma Sanedrin arhä saqong.

¹³ Rha mät ama gamoe qärrarhani i sa rha mon mät ta ivakt iva rha rhamän bät ama irasirhong. Dä rhi sameng doqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di vasägos dä qat tamän mava nä rhos täkt ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs dä qosaqi qat tamän mava na ama Muräkt.¹⁴ Inguna sa ut nari i qä goar i iaqäkt ma Jisas nae ma Nasaret diva qä slava nä rhos täkt ama ivärhäs mas näkt pa qä qutsasorhane na ama qärhong gärqärhongni i sa ma Moses ka rhäkne iva ut tet parhäm irhong.”¹⁵ Ama ruvek moe qärrarhani i rhat muqun bä ma Sanedrin di rhat lu ma Stiven masirhat dä rha lu i aa saqongait di ngäkt kre ama ensel aa saqongait.

7

Ma Stiven Aa Sameng Sage Ma Sanedrin

¹ Dä ama pris ama vit na qa qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga rhangät täkt ama sameng sävät a nge di ama engätki na ngät?”

² Dä ma Stiven ga muvät toqortäqyia “Gua matpek dä gu mamäkkäna na ngän, as ngäni nari ngo! Aut Ngämuqa qäarakni i aa murhämeska di qa vit di qa män ge aut mamäk ma Abraham doqoräkt i as kale qa va ama ngärhätkka ma Mesopotemia dap as kaku qa met sämät ama värhäm ama mor äm ma Haran.³ Dä ma Ngämuqa qa goar na qa rhoqortäqyia, ‘Ngia rhet

daqule gia ivärhäm bä daqule gi qärhae bä va ngia rhet sävät iosäkt ama ivärhäs kärqos iva ngu qur a nge rhä bäs.’⁴ Dä qa met daqule ama Kaldiaqäna arha ivätki bä qa muqun e ma Haran.

“Näkt nga nasot aa mamäk aa tñäpki dä ma Ngämuqa qa rhäk na qa sävät tom däkt ama ivärhäm gärqomni i sa qale ngän bät a äm däkt.⁵ Näkt kaku qa von ga rha anga ivärhäm iva mänaris na qa vät a äm ura guani anga ivärhini anga gaini qoki sa qaku mas. Sokt di ma Ngämuqa qa mumänaris pät ma Abraham gä na aa vlekpek nasot iva rhi rha iomäkt ama ivärhäm. Qa mumänaris pät a qa mudu imäk äkt toqoräkt i as kaku aa anga emga.⁶ Ma Ngämuqa qa märhamän särhäm ga rhoqortäqyia, ‘Ngia es nasot a nge mugas diva ama nañista na rha vät ama ivärhäs kärqosni i qaku rha arha ivärhäs. Bä va ama latta na rha va ama ruvek moe arha rem dä va ama ruvek ti slava na rha vät ama qoeo ama levaet ama handret na ngät.’⁷ Dä ma Ngämuqa qä goar toqortäqyia, ‘Sokt diva ngu sangäm nä iarhakt ama ruvek kärarhae i rhat tualat sä ngia es iva rhat tualat pa arha rem. Bä nga nasot dä ngia es diva rha rhet nävät iosäkt ama ivärhäs bä va rhi nän da arhä qum sä nas sagem ngo vät tos täkt ama ivärhäs.’

⁸ “Dä qa von ma Abraham da ama rharesbane iva rhi nädäkt säng ama gamoe. Bä

ma Abraham di ma Aisak aa mamäk näkt pät ama ngärhäqyet da dävauŋ na qa ama qunäga nasot ma Aisak aa mänmänäs dä sa ma Abraham ga däkt ka. Näkt iaqäkt ma Aisak di ma Jekop aa mamäk näkt ma Jekop aa es ama ngärhäqyisem da udiom na rha di rha män i ama ngätmamäkkäna na rha bä ba ama enep ama ngärhäqyisem da unbem.

9 “Näkt iarhakt ama ngätmamäkkäna di ama vu arhä sarem sävät ma Josep dä rha vodäm ga nani ama ligär iva ama latka na qa va akni ama ruqa aa rem e ma Isip. Sokt di ma Ngämuqa di qale qa gem ga ¹⁰ bä qat tumaiaar qa nämät ama märänga bä qa märanas nä ma Farao aa snängaqa bä mär gem ga nä ma Josep dä qa mu ma Josep iva ama narhoerqa na qa va aa qärhae va vät maräkt dä e ma Isip moe.

11 “Nasot dä ama qärhuqi qia män e ma Isip moe dä va ama ngärhäkka ma Kenan bä qia män sa ama märänga ama mor qa sävät aut mamäkkäna bä qaku mamär iva rhi namän bät anga tmäs. ¹² Bä nga ma Jekop ka nari sävät ama tmäs e ma Isip dä qa rhäk na aut mamäkkäna bä arhä mänmänäs sae ma Isip di ama narhoer äs iosäkt. ¹³ Näkt pät arha unmem na äs arhä mänmänäs dä ma Josep ka qoaräs na aa matpek mamär sävät a nas bä rha räm a qa bä ma Farao di qa räm mamär sävät ma Josep aa qärhae.

¹⁴ “Nasot toqoräkt dä ma Josep ka rhäkne nani aa mam ma Jekop näkt aa qärhae moe. Iarhakt ama ruvek di ama ruvek ama dävauŋ na rha da ama ngärhäqyisem da qäraet na rha moe. ¹⁵ Dä ma Jekop ka met mämane sae ma Isip bä nasot dä qä na aut mamäkkäna rha ñäp e. ¹⁶ Dä evär da arha vlekpek nasot a rha sa ama släqyigleng bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Sekem bä rha mu igleng mät ama lek kärangätni i sa ma Abraham ga vodäm bät a ngät. Qa vodäm bät a ngät ema Sekem nage ma Hamor aa es ama gamoe na ama ligär.

¹⁷ “Bä sa nga qorhäskorhäs na ama qäväläm iomäkt iva ma Ngämuqa aa rharesbane qä nä ma Abraham ngä rhu angät släqyige vät a nas dä ama rhodäm sa aurha ruvek e ma Isip di ngä veng masirhat. ¹⁸ Dä akni ama vitnaqa di qa män i ama narhoerqa na qa bä ma Isip näkt ka di qaku qat dräm guani sävät ma Josep. ¹⁹ Bä qat tualat na ama lat ama vu ngät mamär i qa iras ta aurha ruvek dä qät bon aurha ikkäna rha ama märänga i qät täk pa arha rhäng iva rhat tu arhä rhoes dalek ivakt iva rhi ñäp.

²⁰ “Vät iangärhäkt ama rhodäm di ma Moses di aa nanäk kia sa qa bä qa di ama mär aa saqongait dä ma Ngämuqa aa saqong. Näkt kale qa va aa mamäk aa vätka vät ama dävagukt ama eqoan. ²¹ Bä nga rha mu qa dalek

dä ma Faraο aa imgi qia rha qa bä qia märmor qa ma at toemga na qa. ²² Ma Moses di sa qa rha ama rhisu bä ama mädrämga na qa mamär sa ama Isipkäna arhä qärhong näkt ama qrotka na qa sa aa enge dä aa lat.

²³ “Bä nga ma Moses di aa qoeo ama ruiom ama udiom na ngät dä qa mu aa snäng iva qa rhet kä igi na aa qärhae ama Israelqäna. ²⁴ Qa met bä sae dä qa lu akni nävät a rha ama Israelqäna qärakni i ama Isipka di qaku qat tualat sä qa mamär dä ma Moses ka ang bä sae dä qa mair va ama Israelqa aa rhäng bä qa e sädaver mä qa bä ma Moses ka veng ama Isipka. ²⁵ Ma Moses di qat tu aa snäng iva aa ruvek diva rhi lu mamär i nak ma Ngämuqa qat tualat ge ma Moses iva qa rhuisiska vät a rha sokt di qop kaku rhat lu mamär toqoräkt.

²⁶ “Qale bä duququ dä ma Moses ka män bät ama Israeliom gärqiomni i ini arhäktgyäm sä ne. Dä soknga nani a qa iva qä slamär mänguräp mä iom i qa qoar toqortäqyia, ‘Aruiom, nak kop ama sägiom na en näkt mäniekt bä nani a en iva ini sangäm na ne?’

²⁷ “Di nak ama ruqa qärakni i mai qä sangäm na akni di qa rhägär nä ma Moses sa rhämone dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Auge qa mu nge iva ama narhoerqa na nge bä ba ut dä va ama matnävämnenaqa na nge bä ba ut?’ ²⁸ Nga nani a nge

iva ngi veng ngo rhoqor ama Isipka qärakni i mäqirhe ngia veng ga?’ ²⁹ Bä nga ma Moses ka nari rhoqor täkt dä qa ang masirhat säva ama ngärhätkka ma Midian bä sae dä qa muqun i ama nañiska na qa e näkt pur vät a qa bä aa imiom ama udiom.

³⁰ “Sa nga nasot ama ruiom ama udiom na ama qoeo dä ama ensel qa män ge ma Moses i ama ensel di qale qa mät ama rhäptäpki qärakni i qia ong ama qot äm ama ngämungäm äm angät ngärhakt e glaqot na ama damgi qärakni i rhat tes ki i ma Sainai i qia e vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs. ³¹ Bä nga qa lu rhoqoräkt dä qräk mät ka mamär nävät iangärhäkt ama lat kärangätni i qat lu ngät. Bä nga qat tet mämono ivakt iva qä lu mamär dä qa nari ma Engeska ma Ngämuqa aa eguinga i qat tamän doqortäqyia, ³² ‘Aingo di gi mamäkkäna arhä Ngämuqa na ngo. Ma Abraham gä nä ma Aisak dä ma Jekop arhä Ngämuqa na ngo.’ Dä soknga ma Moses kä nasäng i värvar vät a qa mät ama tlenga dap kaku nani a qa iva qä nañäm samuk.

³³ “Dä ma Engeska ma Ngämuqa qa qoar na qa rhoqortäqyia, ‘Ngi vlukt sä gi sandal nae nävät gia qäriglem inguna iosäkt ama ivärhäs kärqos i ngiat mair e di ama qumärqumär äs mamär. ³⁴ Sa ngua lu mamär na ama vu ngät ama lat sä gua ruvek

e ma Isip. Sa ngua nari arhä nänagukt dä ar sä ngo rhänavuk sarhe ivakt iva ngu rhäväkt sä rha. Rhäkt di ngi ang bä va ngu rhäk na nge bä va evär däm nge sae ma Isip.'

³⁵ "Rhak täkt ama sägäk na qa ma Moses kärakni i mudu qre rha angoer qa na ama enge i rhi goar toqortäqyia, 'Auge qa mu nge iva ama narhoerqa na nge bä ba ut dä va ama matnävämnenäqa na nge bä ba ut?' Ma Ngämuqa maräkt ka rhäk na qa ivakt iva ama Israelqäna arhä narhoerqa na qa dä va qä rhäksasot a rha. Bä ma Ngämuqa qa märhamän mät ama ensel qäarakni i qa män gem ga mät ama rhäptäpki vät ama ngämungäm gärqomni i äm angät ngärhakt ngät dang.

³⁶ "Bä ma Moses ka er nanokt ta nae ma Isip dä qa mualat na ama lat kärangätni i ngät dän masärmän dä ama muqunän ama nañis ngät e ma Isip dä mäni ama namuqa ma Qurätka bä rhoqoräkt i qale rha vät ama ruiom ama udiom na ama qoeo vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs.

³⁷ Rhak täkt ma Moses di iaqäkt kärak i qa goar na ama Israelqäna rhoqortäqyia, 'Ma Ngämuqa va qa rhäk na aa vämginaqa iva qa rhoqor ngo bä ba ngän näkt pa qa diva qa nävät angäna ruvek maräkt.'

³⁸ Iaäqäkt ma Moses di qäarak i qale qa mänguräp ama etañ na ama ruvek ama Israelqäna vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs bä qosaqi qale qa qä na ama ensel bä ama ensel qa

märhamän sävät a qa da ama damgi ma Sainai. Bä qosaqi qa märhamän särha aurha ikkänä näkt ka rha ama enge qärangätni i ama ngätäqäm ngät bä qa von ut tam ngät. ³⁹ Sokt di aurha ikkänä di rha mer tat nari nämät ma Moses dap kinak ta angoer qa dap evär da arhä snängaqa sae ma Isip.

⁴⁰ "Dap ta goar nä ma Aron doqortäqyia, 'Ngia rhualat na agukt anga iauski iva aut ngämuqa na qi qäarakni iva qi rhoer nanokt ut. Inguna rhaerhak tärhäkt ma Moses kärak i qa er nanokt ut nae ma Isip di qaku ut dräm i mänia na qa!' ⁴¹ Rhoqoräkt di ama qäväläm gärqomni i rha mualat na ama bulmakao aa ebäm angät iauski ivakt iva rhi nän da arhä quum sä nas sävät a qi. Rha män sa arhä vodämes sage iaqyäkt ama iauski dä märmar gem da masirhat bä rhi qok nävät täni rhäkt kärqäni i sa rha mualat nä ini.

⁴² "Dap ma Ngämuqa qa rhong na rha dap ka qyiradeng na rha iva rhi nän da arhä quum sä nas sage ama sämsäm nämät ama leqäs. Di qoki rhäktäkmämär ta ama enge näva ama abuk kärangätni i sa mudu ma Ngämuqa aa vämginarha rha säm a ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia,

" 'Aingän aruvek nae ma Israel, nak nga ngänät dän sa angän bodämes dä angän bänbon bä ba ngo

vät ama ruiom ama
udiom na ama qoeo
vät ama qräk dä bäs
ama ivärhäs?

43 Dä sa ngänit ta angäna
ansäspämgi ama me
qi sa ama iauski ama
iraski na qi ma Molek
dä qosaqi angän iauski
ama iraski na qi ma Re-
fan aa qaega.

Langärhäkt ama iaus
di sa ngän mualat
na ngät ivakt
iva ngäni nän da
angän guum sä
nas sävät a ngät.

Bä nävät tom däkt dä
va ngu rhäk na ngän
nävät angäna ivätki
bä särhage nä ma
Babilon.' ”

44 Dä ma Stiven gä qoar na
rha rhoqortäqyia, “Mudu ge
aurha ikkänä vät ama qräk
dä bäs ama ivärhäs di qale
ama ansäspämgi ama me qi
nä ma Ngämuqa aa muqunäga
qäraktni i sa rha mualat na qi
varhäm ma Ngämuqa aa enge
qärakt i qa muqunäga bät
ma Moses iva rha rhualat na
qi iva qi rhoqor ama iauski
qäraktni i sa ma Ngämuqa
qa qur a qa rhäm gi. 45 Bä
nga rhoqoräkt i ma Josua qat
turäkt bä ba aut mamäkkänä
di rha rha ama ansäspämgi
ama me qi bä rha mon sä qi
sävät ama ivätki nasot ama
ruvek kärarhani i ma Ngämuqa
qa qutmäs a rha nae nävät
a qi nanokt ta. Bä qoki qale
iaqyäkt ama ansäspämgi ama
me qi e vät ama ivätki bä
dängdäng bät ama rhodäm

gärangätni i ma Devit di ama
vitnaqa na qa bä ba ama
Israelqäna. 46 Ma Devit di ma
Ngämuqa mär gem ga na qa
dä qa nän ma Ngämuqa ivar
mamär iva qä näm nani anga
ivärhäs kärqosni iva qale ma
Jekop aa Ngämuqa aa qäranas
e vät a äs. 47 Sökt di qaku ma
Devit dap kinak ma Solomon
di iaqäkt kärak i qa rhäk pät
ama vätki bä bä ma Ngämuqa.

48 “Sökt di nak ma
Moräsnaqa Na Rhävuk di
qaku qale qa va ama vät
kärangätni i ama ruvek tit täk
pät a ngät. Rhom däkt di äm
doqor varhäm ma Ngämuqa
aa vämginaqa qärakni i qa qoar
toqortäqyia,

49 “ ‘Aingo, di nguat turäkt pät
ama usäpki moe
bä nguat turäkt pa ama
ivätki moe.

Ma Engeska qä snanbät
toqortäqyia, “Ngu lu
sirhäkt pa ngäni rhäk
pät agi a vätka bä ba
ngo

bä va gua ivärhäs na ama
mämaevät diva qoe
nai?

50 Gusna ngua säm därhong
däkt moe?’ ”

51 Dä ma Stiven gä qoar na
rha rhoqortäqyia, “Aingän di
ama qrot angän bäs i qaku
ngänät nari ma Ngämuqa aa
enge dä angän snängaqa di
qaku qät päs ma Ngämuqa
aa enge angärha rhäng. Nak
kop ngän di ngän doqor
angän mamäkkänä i ngän
mer ngänät nari nämät ama
Qloqaqa ama Qumarqumarqa.

⁵² Ma Ngämuqa aa vämginarha moe di sa angän mamäkkäna rhat dräm di sangäm na rha mavängam. Bä qäqi rha veng iarhakt kärarhae i rha sameng sävät ma Räktka ama Sägak aa mänmänäs. Näkt täkt di ngän di ngän doqor ta i sa ngän mäqäne sä qa bä ngän beng ga. ⁵³ Bä aingän di sa ngän da ma Ngämuqa aa Muräkt kärangätni i qa rhäk na ama enselqäna ivakt iva rha rhamän bät a ngät bä ba ngän sokt di qop kaku ngänit päs angärha rhäng.”

Rha Rhumät Nä Ma Stiven Na Ama Dui Bä Qa Nöp

⁵⁴ Bä nga ama Judaqäna arhä narhoerta rha nari rhoqoräkt dä rhöp dä arha ron dap tat nañäm na ama uraqa sävät a qa. ⁵⁵ Dap ma Stiven di rhäqöp ka na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä qa ñäm dävit säda ama usäpki arha ron dä qa lu ma Ngämuqa aa murhämeska näkt ma Jisas i qat mair vät ma Ngämuqa aa märmär. ⁵⁶ Dä qa goar toqortäqyia, “As ngäni lu i nguat lu ama usäpki i qia qang bä ma Ruqa aa Emga di qat mair vät ma Ngämuqa aa märmär.”

⁵⁷ Nävät iangärhäkt aa enge dä rha väs na arhä rhäkt mät arha sdäm dap tit nästäm masirhat näkt ta ang mämono sävät a qa. ⁵⁸ Dä rha ardrän na qa bä sä dalek na ama värhäm ama mor äm bä rha nasäng i rhit tumät na qa na ama dui. Bä qosaqi iarhakt kärarhae i sa rha rhäksärhäm ga bä rhit tumät na qa di sa

rha mu arhä boi ama uiu ngät säng ama sröp ka ama ruqa aa qar qaräkni i rhat tes ka i ma Sol.

⁵⁹ Bä nga rhit tumät na qa rhoqoräkt dä qa nän doqortäqyia, “Engeska ma Jisas, ngi rha gu qloqaqa.” ⁶⁰ Näkt arpus na qa mäk bä qa anda aa qum sä nas näkt ka näs tävuk toqortäqyia, “Engeska, ngi qyiradeng nä rhäni rhäkt arha vuini.” Bä nga qat tamän doqoräkt bä rhäksot dä qa nöp.

8

Ma Solqäna Rha Sangäm Na Ama Qatnanaktpämda Bä Vräns Na Rha

¹ Ma Sol di qale qa e rhoqoräkt bä qa di nak kop mamär gem ga iva ama ruvek ti veng ma Stiven. Bä vät iaqäkt ama qunäga dä arhani ama ruvek ti nasäng iva rhi sangäm na ama qatnanaktpämda mavängam masirhat e ma Jerusalem bä iarhakt moekt di vräsmät na rha sämät ma Judia dä ma Samaria dap kaku rha ama ngangda. ² Ma Stiven di ama räkt ta ama ruvek ta sasärhäm ga dap tit nok dap airäs ta mamär nasot a qa. ³ Dap kinak ma Sol di qa nasäng iva qä sangäm na ama qatnanaktpämda. Qat tet säva ama vät moe i näva ak bä säva ak bä qä rhardrän na ama ruvek i gamoe dä evop bä qat tu rha va ama tpäskiarharhäng.

Ma Filip Ka Sameng Sävät Ma Jisas E Ma Samaria

⁴ Bä iarhakt kärarhae i vräsmät na rha di sa rha met dä rha sameng na ama enge vät iameqäkt moe ama ivärhimek kärqämek i rhat tet pät imek. ⁵ Ma Filip di qa met mämame sämät ama värhäm ama mor äm e ma Samaria bä qa sameng sävät ma Kraise. ⁶ Bä nga ama gulañ na ama ruvek ta nari ma Filip dä rha lu ama muqunän ama nañis ngät kärangätni i qa mualat na ngät dä nak as ta mu arha sdäm masirhat sävät ama enge qarangätni i qat tamän bät a ngät. ⁷ Ma Filip ka mumäräs pät ama rhäqäp na rha ama ngäñäpärharha dä ama vävarhäm da bä qät kutmäs ama iaus nämät ama rhäqäp na rha ama ruvek bä ama iaus ngärhit nok masirhat. ⁸ Bä ama märmärgem ama mor ngät ngä män mät iomäkt ama värhäm ama mor äm.

Ma Saimon Ama Rha qyaovämga di Qat Nanakt

⁹ Dap toqoräkt di qale akni ama ruqa e mät iomäkt ama värhäm gäarakni i rhat tes ka i ma Saimon gäarak i qat dräm gat tualat i ama rha qyaovämga. Bä ama ruvek moe nae ma Samaria di qräqräk mät ta nävät aa lat. Bä qä nän sä nas i nak ka di ak na qa i rhak puk. ¹⁰ Bä ama ruvek moe qararhani i ama moräs na rha bä nak kop sävät ama ruvek mavängam di rhat nari nämät ka masirhat dä rhi saengäkt i rhit näs toqortäqya, "Rhak täkt ama ruqa di iaqäkt ama ngämuqa na qa qaräk i rhat

tes ka i Ama Qrot Ama Mor Ngät."

¹¹ Bä qä rhartäm sa arhä snängaqa masirhat inguna vasägos dä sa qräqräk mät ta nävät ama lat kärangätni i sa qat tualat na ngät. ¹² Sökt di nak as nga rhoqoräkt i ma Filip ka sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ma Ngämuqa aa Muräktpämdä sävät ma Jisas ma Kraise aa ngärhipki dä rhat nanakt bä rha moe evop dä gamoe rha rha ama baptais. ¹³ Bä qäqi ma Saimon di qat nanakt bä nasot dä qa rha ama baptais. Bä qat tet nasot ma Filip i qoe nai äkt i ma Filip kat tet e bä qräqräk mät ka mamär nävät ama muqunän ama enges ngät dä ama enges ngät ama lat ama nañis ngät kärangätni i ma Filip kat tualat na ngät.

¹⁴ Bä nga ama ngangda e ma Jerusalem da nari i ama Samaria qäna di rhat nanakt nä ma Ngämuqa aa enge dä rha rhäk nä ma Pita qä nä ma Jon sagem da. ¹⁵ Bä nga in män dä in nän bät a rha ivakt iva rhi rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa ¹⁶ i as nguna qaku rha rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dap sökt ta rha ama baptais nävät ma Engeska ma Jisas aa ngärhipki. ¹⁷ Dä ma Pita qä nä ma Jon in mu in däkt da arhä väs dap ini nän bät a rha bä rha rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

¹⁸ Bä nga ma Saimon ga lu rhoqoräkt i ama ruvek ta rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa rhoqoräkt i

ma Pita qä nä ma Jon in du in dächt pät a rha dä nani a qa iva qa von iom da anga ligär¹⁹ dä qa qoar toqortäqyia, “Ini von ngo rhä iangärhäkt ama qrot iva qosaqi nga guavek koe qärrarhani i ngua rhu ngua rhäkt pät a rha diva rhi rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.”

²⁰ Dä ma Pita qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Mamär iva qäbäs na nge ngi nä gi ligär inguna äkt i ngiat tu gi snäng i mamär iva ngi vodäm bät ma Ngämuqa aa vänbon.²¹ Ainge di qaku mamär vät a nge iva ngiat tualat gem ut sä rhangät täkt ama lat dä qaku ngi narha guani nävät a ngät inguna qaku maräkt nä gi snängaqa sävät ma Ngämuqa.²² Mamär iva ngi näpgoer na nas nämät tangät täkt ama lat ama vu ngät näkt pa ngi nän sage ma Engeska. Di nguaräm ba qä qyiradeng nä iaqäkt ama snängaqa qarak i iak muk pä m nge.²³ Inguna nguat lu i rhäqäp nge na ama vu qa ama snängaqa masirhat dä ama lat ama vu ngät ngä qop pät a nge mamär.”

²⁴ Dä ma Saimon ga muvät toqortäqyia, “Ai, nak pa ini nän sage ma Engeska ivakt iva qale anga märänga qä namän bät a ngo iaqäkt karak i sa in damän bät a qa.”

²⁵ Bä nga in sameng dä in damän bät ama engätki sävät ma Engeska bä rhäksot dä evär däm iom sae ma

Jerusalem i in det dap ini sameng mät ama rhäqäp na ap ama värhap e ma Samaria.

Ma Filip Ka Baptais Pät Ama Narhoerqa Nae Ma Etiopia

²⁶ Näkt pät akni ama qunäga dä ama ensel nage ma Engeska qa märhamän särhä ma Filip toqortäqyia, “Ngia rhäranas bä ngia rhet sämäni ama iska vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs karakni i qat tet mämane nae ma Jerusalem bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Gasa.”²⁷ Dä qa nasäng na aa tmerhäs bä nga varhäm aa iska dä qa män bät ama ruqa qarakni i mudu rha mat pä m ga nae ma Etiopia näkt ka di ama moräs na qa ama narhoerqa na qa. Qa di qat dräm gät lu vät ama Etiopiaqäna arha vitnaqi ma Kandasí at ligär moe. Näkt iaqäkt ama ruqa di sa qa met sae ma Jerusalem ivakt iva qa ansäs sage ma Ngämuqa²⁸ näkt nga rhoqoräkt i evär däm ga säva aa vät dä qa muqun mät aa karis*. Qat muqun mät ki dap kat tes ma Ngämuqa aa enge näp ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Aisaia aa abuk.

²⁹ Dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa qoar nä ma Filip toqortäqyia, “Ngia rhet sage iaqyäkt ama karis bä va qale nge glaqot na qi.”³⁰ Dä ma Filip ka ang bävit bä sage ama karis dä qa nari qa ruqa i qat tes ma Ngämuqa aa

* **8:28** Ama karis di ama rhingangmätki qarakni i ama ruvek tat muqun mät ki bä ama hoskäna ngärhi rhartäm na qi sä rha.

enge näp ma Aisaia aa abuk. Dä qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Nga qunäga vät a nge sä iangärhäkt ama enge qärangät i ngiat tes ngät?”

³¹ Dä qä narhoerqa qa muvät toqortäqyia, “Ngu lu va qunäga vät a ngo rhoqor mäniekt kre i qaku aung iva qä rhäväkt sä ngät bä ba ngo?” Dä soknga qa rhäknan dä ma Filip bä qa veng bä qa muqun gem ga.

³² Iangärhäkt ma Ngämuqa aa enge qärangät ni i sa iaqäkt ama narhoerqa qat tes ngät di ngät tamän doqortäqyia,

“Qa di sa rha met sä qa i qa rhoqor ama sipsip kärakni iva rhi veng ga bä rhoqor ama sipsip ama rhoem ga qärakni i qale qa dap mänadin däm ga ge ama ruqa qärakni iva qä säm sa aa qäseng nävät a qa bä qoki sa qaku vuk sä guani nämät aa vämgi.

³³ Sa rha sämäqlu na qa dä qaku rha mualat parhäm ama räkt ngät ama muräkt sävät a qa. Dä qaku mamär vät aung iva qä sameng sävät aa vlekpek inguna aa iar di sa rha mät a ngät nämäni ama ivätki.”

³⁴ Dä ama narhoerqa qä snanbät sä ma Filip toqortäqyia, “Mamär iva ngi qoar na ngo i ngu lu ma Aisaia qat tamän sävät auge? Nga qat tamän sävät a nas ura qat tamän sävät aung?” ³⁵ Dä ma Filip kä nasäng i qät täväkt sä iomäkt ama qäväläm näp ma Aisaia aa abuk bä qa sameng bä ba qa na ama sameng ama mär ngät sävät ma Jisas.

³⁶ Bä nga rhi ngang barhäm ama iska bä saimäk dä rha män bät ama rigi qärakni i qiat tet dä qä narhoerqa qä qoar toqortäqyia, “As ngi lu i ama rigi rhakt i. Dap mäniekt bä qaku mamär iva ngu rha ama baptais?” ³⁷ † ³⁸ Dä qa märhamän särha ama ruqa qärakni i qat turäkt ta ama karis bä qa anmae vät a qi. Dä ma Filip kä na ama narhoerqa in moe in met samana sämäni ama rigi bä ma Filip ka baptais pät a qa.

³⁹ Bä nga in met namäk näp koep dä ma Engeska ma Ngämuqa aa Qloqäqa qa rha ma Filip masägos nae bä qäbäs na qa bä ama narhoerqa qaku qa lu qa saqi as. Dä qa märanas bä qat tet saqi sa varhäm aa iska dap märmär gem ga masirhat.

⁴⁰ Bä nga na äkt dä väs däm ma Filip pa ama värhäm ama mor äm ma Asdot bä qat

† **8:37** Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm ini sae. ‘Ma Filip ka qoar toqortäqyia, “Ngakt bä ngiat nanakt nävät gi snängäqa moe di mamär vät a nge.” Dä ama narhoerqa qa muvät toqortäqyia, “Nguat nanakt i ma Jisas ma Kraisi di ma Ngämuqa aa emga.”’

tet dap kã sameng na ama sameng ama mår ngåt måt ama värhap ama mor ap moe bä dångdång i qa män måt ama värhäm ama lel äm ma Sisaria.

9

Ma Sol Qa Män I Ama Qatnanaktpämga

(9:3-19 / Lat 22:6-16 / Lat 26:12-18)

¹ Dap toqoråkt di ma Sol di qat tamån na ama ulaqi dã ama qånagoeqi iva rhi veng ama ruvek kårarhani i rhit pås ma Engeska aa rhång. Qa met bä sage ama pris ama vit na qa ² bä qa nån ga nani anga abuqitnåk sa ama rhares iva qa rhet påt itnåk angårha rhång sage ama narhoerta nåva ama mämairväm e måt ama värhäm ama mor äm ma Damaskus iva ngakt bä qa rhån båt guavek e ama evop dã gamoe qårarhani i rha nãmåni ama gulånqi na ama ruvek kåraktni i rhat tes ki i ma Iska i ma Jisas dã va qa sangar a rha bä qa rhu rha va ama tpåskiarharhång e ma Jerusalem. ³ Bä sa nga qat tet parhäm aa iska bä sa glaqot nå ma Damaskus dã bañãm masågos måt ama neraqa na rhåvono bä ama neraqa qa ing dãm ga. ⁴ Bä arpus nå ma Sol samåk sävåt ivåt dã qa nari ama eguinga i qat tamån sårhäm ga rhoqortåqya, "Sol, Sol, mäniekt bä ngi sangäm na ngo mavångam?"

⁵ Dã ma Sol qa snanbåt toqortåqya, "Engeska, auge na nge?"

Dã ama eguinga qa muvåt toqortåqya, "Aingo ma Jisas, aingo rhåkt kårak i ngi sangäm na ngo. ⁶ Rhåkt di ngia rhåranas bä va ngia rhet sämåt ama värhäm ama mor äm. Nga va ngia rhet bä sae bä va nga rhi qoar na nge rhoqor mäniekt dã va qoki ngia rhualat toqoråkt!"

⁷ Ama gamoe qårarhani i mai rhi nå ma Sol tat tet di rhat mair dap kaku aung ga mårhamån. Rhat nari ama eguinga sokt di qop kaku rha lu aung. ⁸ Ma Sol qa måranas namåk nävåt ivåt bä nga qa ñãm dã qaku mamår iva qå nalu guani inguna qa säsur. Bä åkt i rha sangar da aa rhåkt bä rha er nanokt ka sae ma Damaskus. ⁹ Qale qa rhoqoråkt i qa säsur våt ama dåvaung ama qunång dã qaku qa mäs dã qaku qa nakt.

¹⁰ Dap akni ama qatnanaktpämga di qale qa e ma Damaskus kårakni i rhat tes ka i ma Ananias. Ma Engeska qa mes ka måt ama ñãmñåmgi rhoqortåqya, "Ananias." Dã ma Ananias ka muvåt toqortåqya, "Månia, Engeska?"

¹¹ Dã ma Engeska qa qoar na qa rhoqortåqya, "Ngia rhet parhäm ama iska qårakni i rhat tes ka i ma Råkt ka ama Iska bä sävå ma Judas aa våtka. Dã va ngi snanbåt nani ama ruqa nåva ama värhäm ama mor äm ma Tarsus kårakni i rhat tes ka i ma Sol inguna rhåkt di qå nån. ¹² Bä dã ma Sol aa nån angårha ron dã qa lu ama ñãmñåmgi sävåt ama ruqa

qarakni i rhat tes ka i ma Ananaias iva qa rhän bā qa rhu aa rhäkt pät a qa ivakt iva saqi sa qat nañäm.”

13 Dä ma Ananaias ka muvät toqortäqyia, “Engeska, sa ngua nari ama enge masirhat sävät iaqäkt ama ruqa bā sävät aa lat ama vu ngät kārängätni i sa qa mualat na ngät sävät gia ruvek ama qatnanaktpämde e ma Jerusalem. 14 Näkt ka män de di sa ama rhares nage ama priskäna ama moräs na rha ivakt iva qät sangarmät nä iarhakt kārarhae i rhat nanakt na nge.”

15 Sökt di ma Engeska qä qoar nä ma Ananaias toqortäqyia, “Ngia rhet sagem ga! Iaäkt ama ruqa di sa ngua armeng däm ga iva ngu rhäk na qa ivakt iva qat tet sä gu ngärhipki sage ama Jentailqäna bā sage arha vitnarha bā sage ama ruvek nae ma Israel. 16 Bā va ngu qur a qa rhä iaqäkt ama mor qa ama märänga rhoqoräkt iva qat nari qa sä gu ngärhipki.”

17 Dä ma Ananaias ka met bā säp ma Judas aa vätkä dä qa mon säväm ga. Qa mu aa rhäkt pät ma Sol dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Sol, gua ruaqa na nge, ma Engeska ma Jisas kārakni i qa qur a nas nge mäni ama iska rhoqoräkt i ngiat tet iva sarhe di qa rhäk na ngo sagem nge ivakt iva saqi sa qunäga mät gi saqong näkt pa rhäqäp nge na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.”

18 Dä qoki äkt pät iomäkt ama qäväläm dä arpus nä guatnäm iatnäm gārqiñnäm i ngäkt kre ama dädalitnäm nämät ma Sol aa saqong bā saqi sa qat nañäm näkt ka märanas bā qa rha ama baptais 19 näkt nga nasot i qa mäs ama tmäs dä saqi sa qrot pät a qa.

Ma Sol Qa Sameng Ba Ama Mämairväm E Ma Damaskus Dä E Ma Jerusalem

Ma Sol di qale qa ge ama mudäsaqongda vät ama marheka na ngät ama qunäng e ma Damaskus. 20 Näkt ka märanas masägos bā qä nasäng i qä sameng ba ama mämairväm sävät ma Jisas i qa di ma Ngämuqa aa emga. 21 Ama ruvek moe qārarahani i rhat nari qa di qräk mät ta nävät a qa dä rhi qoar toqortäqyia, “As ngäni lu i iaqäkt ama ruqa di qarak iaqäkt i sa qä slava na ama ruvek kārarahani i rhi nän sä ma Jisas aa ngärhipki dap nguaräm sa qa män de iva nani a rha ivakt iva qä sangar a rha bā qa rhair na rha da ama priskäna ama moräs na rha arhä saqong.”

22 Sökt di qop ma Sol di qät ta ama qrot masirhat dä qar qur a rha i ma Jisas di ma Kraiss bā ama Judaqäna qārarahani i rhat tas e ma Damaskus di adädän da masirhat nävät tom däkt.

Ma Sol Di Qa Ang Masirhat Nae Ma Damaskus

23 Näkt sa nga nasot ama rhäqäp ama qunäng dä ama Judaqäna rha muräkt iva rhi

veng ma Sol ²⁴ sokt di qa räm nä iangärhakt arhä muräkt. Rha di rhat nañäm mamär sämät ama mor äm ama värhäm äm angärha tmon gunäng näp bängang nani a qa ivakt iva rhi veng ga. ²⁵ Sokt di aa ruavek kårarhani i rhit päs aa rhäng di rha rha qa näp bängang bä rha mu qa mät ama uratki ama mor qi näkt ta sangar ama rhängämga va at täväs näkt ta anbut sa ama uratki sä qa mät ama liqi rhävuk mäni ama lurhaqi.

Ma Sol E Ma Jerusalem

²⁶ Bä nga qa män e ma Jerusalem dä qa siqut iva qa rhon sämäni ama qatnanaktpämda dä qaku inguna rha moe rhit len ga bä qaku rhat nanakt i qa di nak ama qatnanaktpämga na qa. ²⁷ Sokt di ma Barnabas ka met sä qa bä sage ama ngangda bä qa muqunäga sä qa bä ba rha. Qa qoar na rha mamär i sa ma Sol qa lu ma Engeska bä ma Engeska qa märhamän sävät ma Sol varhäm aa iska iva sae ma Damaskus näkt kosaqi qa qoar na rha sävät ma Sol i ama qraräqa na qa dap kä sameng nävät ma Jisas aa ngärhipki.

²⁸ Bä qale ma Sol qä na rha näkt isiska nanokt ka iva qat tet mät ama värhäm ma Jerusalem dä ama qraräqa na qa i qä sameng nävät ma Engeska aa ngärhipki. ²⁹ Dä qat tamän särha ama Judaqäna qårarhani i rhat dräm dat tamän na ama Grikkäna arha enge dä qä na rha rhit beng bät a ne. Sokt di iarhakt di rhi siqut

iva rha rhän bät anga iska iva rhi veng ga. ³⁰ Bä nga aa ruavek ama qatnanaktpämda rha räm doqoräkt dä rha met sä qa mämane sae ma Sisaria bä rha rhäk na qa sae ma Tarsus.

³¹ Dä nak as ama qatnanaktpämda moe e ma Judia bä ma Galili näkt ma Samaria di rhit ta ama bulap. Ama Qloqqa ama Qumärqumärqa qät sämaqrot na rha dä qät täsläp pät a rha bä ama rhäqäp na ama ruvek tat dân sämäni rha bä rha moe di qale rha na ama qutdrir sage ma Engeska.

Ma Pita Qa Mumäräs Pät Ma Ainius

³² Maos toqoräkt i ma Pita qat tet pät ama ngärhäkta moe dä qa met ivakt iva qä nändäm närha ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Lida. ³³ Qa met bä sae dä qa män bät ama ruqa qärakni i rhat tes ka i ma Ainius. Qa di ama ngänäpärhaqa qärak i sokt tit ta qa mäni lai qärak i sa qale qa vät ama ngärhäqyet da dävaung na ama qoeo. ³⁴ Dä ma Pita qä qoar na qa rhoqortäqyia, "Ainius, ma Jisas ma Kraisa qa mumäräs pät a nge. Ngia rhäranas bä ngia rhet sä gi gasgaska." Dä qop ma Ainius ka märanas masägos.

³⁵ Ama ruvek moe qårarhani i rhat tas e ma Lida näkt pät ama ivärhäm ma Saron di nga rha lu ma Ainius toqoräkt dä rhat nanakt nä ma Engeska.

*Ma Ngämuqa Qa Märanas
Nä Ma Dorkas Nämät Ama
Tñäpki Nävät Ma Pita*

³⁶ Dap e mät ama värhäm ama mor äm ma Jopa di qale aktni ama mudäsaqonggi e qäraktni i rhat tes ki i ma Tabita i na ama Grikkäna arha enge di ma Dorkas. Qi di vasägos dä qiat tualat na ama märirhong näkt kiat tatnärha ama tläkta. ³⁷ Bä sädamär nä ma Dorkas i aräm gi bä qia ñäp näkt ta rhor at släqyige näkt ta mu ige mät ama qäväläm ba ama vätka inavuk. ³⁸ Ama värhäm ma Lida di äm nga e glaqot nä ma Jopa bä nga ama mudäsaqongda rha nari sävät ma Pita e ma Lida dä rha rhäk na ama ruiom nani a qa dä in nok pät a qa rhoqortäqyia, “Ai, ngi ang ngi lir ngi na un.”

³⁹ Dä soknga ma Pita qa met kä na iom bä nga rha män e ma Jopa dä rha artäm sä qa bä sainavuk sämät ama vätka aa qäväläm gärqomni i qali qi e. Bä ama maqosta moe di rhat mair namet a qa dap tit nok dap tir qur a qa rha ama srap näkt sävät angätni ama boi qärangätni i sa ma Dorkas kia mualat na ngät as toqoräkt i qiat däqäm.

⁴⁰ Dä ma Pita qa rhäk na rha moe nämät iomäkt ama vätka aa qäväläm näkt ka an da aa quum sä nas bä qä nän. Qa rhong sävät ka ñäp ki qa ruqi näkt kä qoar toqortäqyia, “Tabita, ngia rhäranas.” Dä bañäm bät at täväs bä qia lu ma Pita dä qia märanas bä qia muqun. ⁴¹ Dä qa sangar at tärhäqyet näkt ka mair na qi.

Näkt ka mes ama qat-nanaktpämda dä ama maqosta ivakt iva rhi lu qi i saqi sa qiat däqäm. ⁴² Bä ama ruvek moe e ma Jopa di rha nari ama enge sävät a qi bä ama rhäqäp na rha di rhat nanakt nä ma Engeska. ⁴³ Ma Pita di äkt näkt as kale qa e ma Jopa vät ama rhäqäp ama qunäng ge akni ama ruqa qäraktni i rhat tes ka i ma Saimon gäarak i qat dräm gät täkmu na ama släqyirhong angät ngädäng.

10

*Ma Kornilius Ka Rhäkne
Nani Ma Pita*

¹ Dap toqoräkt di qale akni ama ruqa e ma Sisia-ria qäraktni i rhat tes ka i ma Kornilius. Qa di ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhat tes ta i ma Guläñgi na ama Ulaqimärharhärhäkt nae ma Itali. ² Qa qä na aa es moe di rhat dräm di nän da arhä quum sä nas sage ma Ngämuqa dä rhat dräm dit kutdrir sagem ga mamär. Ma Kornilius di qat dräm gät bon nävät ama märmärgem bä iarhakt kärarhae i rhit läk näkt kat dräm gä nän sage ma Ngämuqa vasägos.

³ Maos pät akni ama qunäga nani äkt pät ama däpguarhong säpbängang dä qa lu ama ñämñämgi. Qa lu mamär na ama ensel nage ma Ngämuqa i qa män gem ga dä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Kornilius.” ⁴ Dä ma Kornilius kat lu

qarak masirhat mät aa tlenga aa rhäkt dä qa snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Engeska, mänia?”

Dä qa ensel qa muvät toqortäqyia, “Gia nän bä qärangätni gi vänbon bä ba ama tläkta di sa ma Ngämuqa qat dräm a ngät. ⁵ Ngi rhäk na anga gamoe sae ma Jopa ivakt iva rha rhän sä ma Saimon gäarak i rhat tes ka i ma Pita. ⁶ Rhäkt di qale qa ge ma Saimon gäarakni i qat dräm gät täkmu na ama släqyirhong angät ngädäng näkt ka di aa vätka qa e vät a qoan.”

⁷ Bä nga ama ensel qarak i mai qa märhamän särhä ma Kornilius di qa met dä ma Kornilius ka mes aiomni aa larhiom ama udiom näkt sävät akni ama qatnanaktpämga ama ulaqimärhaarhäkt nämäni iarhakt kärarhae i vasägos dä rhit lu vät a qa. ⁸ Bä ma Kornilius ka qoar na rha nä irhongäkt moekt i sa irhong ngä märanas gem ga näkt ka rhäk na rha sae ma Jopa.

Ma Pita Aa Nämñämgi

⁹ Näkt nga mäniqunäng bät ama udiom na qa ama qunäga rhoqoräkt i rhat tet parhäm arha iska bä sa glaqot na ama mor äm ama värhäm di ma Pita di qa veng sävät ama vätka aa rhäng ivakt iva qä nän. ¹⁰ Ma Pita di äkt näkt ka nari i anoeng mä qa bä vadi va qa äs guani näkt nga rhit täkmu na ama tmäs dap ma Pita di qat lu ama nämñämgi. ¹¹ Qat lu i bän mäni ama

usäpki näkt kat lu guani ani i ngäkt kre ama boiqi ama ara qi näkt bätbut sä qi sävät ivät näkt ngi qoar qre guavek tat sangar a qi nage at tärhäkt ama levaet tage dä rhage dap ti nänbut sä qi. ¹² Näkt kale ama släqyirhong nä rhäqäsäk maos maos e väm gi qärqärhongni i irhong angärha qar ama levaet näkt kosaqi sävät arhongni gärqärhongni i irhong ngät dräm ngärhit trut pät ivät toqor ama uiuvärhirhong näkt sävät ama isäm nämät ama leqäs. ¹³ Dä ama eguinga qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Pita, ngia rhair bä ngi veng anga släktka bä ngia äs ka.”

¹⁴ Dä ma Pita qa muvät toqortäqyia, “Engeska, qoki va sirhäkt kaku inguna as mudu qaku ngua mäs guani qärqäni i qaku ama qumärqumär ini varhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses.”

¹⁵ Dä saqi as ama eguinga qa märhamän särhäm ga bä maunmem doqortäqyia, “Qale ngiat tes guani i qaku ama qumärqumär ini qärqäni i sa ma Ngämuqa qa säm ini i ama qumärqumär ini.”

¹⁶ Da ama nämñämgi arha ron di ma Ngämuqa aa enge sage ma Pita di ngä män madäpguamek dä ma Pita qa mer madäpguamek dä saqi sa rha rha ama boiqi masägos tävit säda ama usäpki arha ron.

¹⁷ Bä nga rhoqoräkt i ma Pita di qat tu aa snäng nani ama nämñämgi at tarimini

dä ama gamoe qärrarhani i sa ma Kornilius ka rhäk na rha di rha räm na ama ivärhäs sä ma Saimon aa vätka dä rha mair mät ama mor qi ama tmongi dä ma Saimon aa equp angärha väm. ¹⁸ Dä rha näs tävuk i rhi snanbät ivar ma Saimon gäarakni i rhat tes ka i ma Pita di qa ni i?

¹⁹ Bä as ma Pita di qat tu aa snäng bät ama ñämñämgi dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa goar na qa rhoqortäqyia, “Pita, ama gamoe ama dävauung na rha di rhit ñäm nani a nge. ²⁰ Ngia rhäranas bä ar sä nge sävät ivät. Qale ngi namer mä rha dap ngi na rha ngän det inguna sa ngua rhäk na rha nani a nge.”

²¹ Dä ar sä ma Pita sävät ivät dä qä snanbät sä qä gamoe rhoqortäqyia, “Ngänit ñäm nani a ngo di aingo rhäkt. Mäniekt bä ngän män?”

²² Dä rha muvät toqortäqyia, “Ut män nage ma Kornilius kärakni i ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt. Qa di ama räkt ka ama ruqa dä ma Ngämuqa aa saqong dä qat dräm gät kutdrir sagem ga. Dä ama ruvek moe ama Judaqäna di rhat dräm dat tamän i ama ruqa ama mär qa na qa. Näkt ka di sa ama ensel ama qumärqumär qa qa rhodröp ka iva qä rhäkne nani a nge iva ngia rhet sagem ga va aa vätka iväkt iva qä nari agi gi nga enge.” ²³ Dä ma Pita qa ar sä rha iva qale rha gem ga bä va rha rhas

pä ma Saimon aa vätka nävä iaqyäkt ama bängagi.

*Ma Pita Qa Met Bä Sävä
Ma Kornilius Aa Vätka*

Bä nga duququ dä ma Pita qa nä qä gamoe rha met näkt sävät arhani ama gamoe ama qatnanaktpämda nae ma Jopa. ²⁴ Bä äkt i vanaia dä rha män e ma Sisaria. Ma Kornilius di sa qat dräm iva rha rhän dä sa qa rhäkne nani aa qärhae bä sävät aa ruavek mamär.

²⁵ Bä nga rhoqoräkt i ma Pita qa mon säp ma Kornilius aa vätka dä ma Kornilius ka rhäkna is nani a qa bä qa an da aa quum sä nas säng ma Pita aa qar i qa von da aa qutdrir sävät a qa. ²⁶ Sökt di ma Pita qa sangar a qa namäk näkt kä goar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhair, aingo di nak kop ama ruqa na ngo.”

²⁷ Bä nga in damän särhäm ne rhoqoräkt dä in mon säva ama qäväläm buk pa vät bä ma Pita qa lu ama ruvek ama rhäqäp na rha qärrarhani i sa västämne na rha e. ²⁸ Dä qä goar na rha rhoqortäqyia, “Qunäga vät a ngän i qaku maräkt parhäm aut Muräkt iva anga Judaqa däktyäm ga sämäni anga Jentailqa ura qäqi va qa rhet sagem ga bä qali liom moe. Sökt di sa ma Ngämuqa qa qur a ngo iva qale ngu names anga ruqa i ama vu qa ura i qaku ama qumärqumär qa da aa saqong. ²⁹ Bä äkt i nga ngän däkne nani a ngo dä qaku ngua mer dap ngua män. Dä var ngu

snanbät sä ngän i ngän däkne nani a ngo iva iva?"

³⁰ Dä ma Kornilius ka muvät pät a qa rhoqortäqyia, "Vät ama levaet na qa ama qunäga narhäkt di vät ama dägvarhong säpbängang dä ngu nän bä gua vätka dä ama ruqa väs däm ga masägos näkt ka mon mät ama boi qärangätni i qaliqalae vät a ngät. Qa mair vät gu saqong ³¹ dä qa qoar na ngo rhoqortäqyia, 'Kornilius, sa ma Ngämuqa qa nari gia nän dä qa lu qärangätni gi vänbon bä ba ama tläkta. ³² Va ngi rhäkne sae ma Jopa nani ma Saimon gäarakni i rhat tes ka i ma Pita. Qa di qat tas pä ma Saimon aa vätka glaqot na ama garäska näkt ma Saimon di qat dräm gät täkmu na ama släqyirhong angät ngädäng.'

³³ "Dä soknga ngua lir ngua rhäkne nani a nge dä mär gem nge masirhat bä ngia män. Bä aiut moe rhärhäkt di qali lut täqyerhäkt te vät ma Ngämuqa aa qäranas ivakt iva urhi nari iarhongäkt moe qärqärhong i sa ma Engeska qa rhäk na nge iva ngia rhamän särhäm ut nä irhong."

*Ama Jentailqäna Rhat Nari
Ama Sameng Ama Mär Ngät*

³⁴ Dä ma Pita qä nasäng i qat tamän doqortäqyia, "Rhäkt di nak as ngua lu mamär i ngätki i nak ma Ngämuqa di sa qaku qat tatmät ³⁵ dap nani a qa na ama ruvek nävät ama ivätki moe qärrarhani i rhit kutdrir sagem ga dä rhat tualat na

ama märirhong. ³⁶ Sa ngänät dräm na ama enge iangärhäkt kärangät i sa ma Ngämuqa qa rhäk na ngät bä ba ama Israelqäna. Iangärhäkt ama sameng ama mär ngät di ngät tamän i mamär iva ama bulap ngä rhän mänguräp mä ut ut nä ma Ngämuqa nävät ma Jisas ma Krai kärakni i qa di sokt ka ma Engeska mamär bä ba ama ruvek moe.

³⁷ "Bä sa ngänät dräm na ama lat kärangätni i sa ngä märanas e ma Judia moe qärangät i mänasäng nae ma Galili nasot ama baptais iangärhäkt kärangät i ma Jon ga sameng sävät a ngät. ³⁸ Iangärhäkt ama lat di rhoqoräkt i ma Ngämuqa qa muqunän bät ma Jisas na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä ama qrot bä qat tet tage rhage dä qat tualat na ama lat ama mär ngät näkt kat tumäräs pät ama ruvek moe qärrarhani i qale rha vä ma Sämgä aa muräkt angärha rem inguna ma Ngämuqa qale qa gem ga. ³⁹ Aiut di sa ut lu iarhongäkt moe qärqärhong i ma Jisas ka mualat nä irhong bä rhäkt di urhi sameng sävät irhong bät ama Judaqäna arha ivärhäs dä e ma Jerusalem.

"Ama Judaqäna rha veng ga i rha ar mä qa sämäni ama ngämuga ⁴⁰ sokt di ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki vät ama dävauing na qa ama qunäga bä qa muqunäga nävät a qa. ⁴¹ Qa di qaku qa muqunäga nävät a qa bä ba ama ruvek

moe dap sokt ka mualat toqoräkt bä bä ut aiut kärarhae i sa ut mä s dä ut nakt ut na qa nasot toqoräkt i qa märanas nämät ama tñäpki. Aiut di sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a ut ivakt iva nasot dä va urhi sameng nä iarhongäkt kärqärhong i sa ut lu irhong.

42 “Dä qosaqi qa goar na ut iva urhi sameng bä ba ama ruvek dä va ut tamän i ngätki i nak ka di ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa iva qa rhatnävämne na ama nñäpta bä qosaqi sävät ama ngätdäqämda. 43 Ma Ngämuqa aa vämginarha moe di sa rha märhamän bät ama engätki sävät a qa i auge qäarak i qat nanakt na qa diva ma Ngämuqa qa qyiradeng na aa vuirhong nävät ma Jisas aa ngärhipki.”

Ama Qloqaqa Ama Qumärqumärqa Ar Sä Qa Sä vät Ama Jentailqäna

44 Bä nga rhoqoräkt i ma Pita qat tamän bät tangät täkt ama enge dä ama ruvek moe qärrarhani i rhat nari aa sameng di ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa rhäk pät a rha. 45 Bä qä qatnanaktpämda qärrarhani i sa rha däkt säng mä rha qärrarhae i sa rha män di nä ma Pita di qräk mät ta inguna ma Ngämuqa qät tor na aa vänbon na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di qäqi bä ba ama Jentailqäna. 46 Inguna rha nari i rhat tamän na angät ni ama enge dä rhi nän sä ma Ngämuqa.

Dä ma Pita qä goar toqortäqyia, 47 “Rhärhae rhäkt di

qaku mamär iva aung gä naimair särhäm da iva qale rhi narha ama baptais na ama rigi i sa nguna rha rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa rhoqor ut.” 48 Dä ma Pita qa goar na rha iva rhi rha ama baptais na ama rigi nävät ma Jisas ma Kraisa aa ngärhipki. Dä rha nän ma Pita iva as kale qa gem da vät anga marheka na ngät anga qunäng.

11

Ma Pita Qat Tuqunäga Sa Aa Lat Bä Ba Ama Qatnanaktpämda E Ma Jerusalem

1 Ama ngangda näkt sävät ama qatnanaktpämda moe e ma Judia di rha nari ama enge sävät ama Jentailqäna i sa qäqi rha rha ma Ngämuqa aa enge. 2 Bä nga rhoqoräkt i ma Pita qa met pävit bä sae ma Jerusalem dä ama Judäqäna ama qatnanaktpämda rhat don ga 3 i rhi goar na qa rhoqortäqyia, “Ngia mon säva ama ruvek arha vät kärarhani i qaku rha däkt ta bä ngia mä s ngi na rha.”

4 Bä äkt i ma Pita qä nasäng i qät täväktsäs mamär bä ba rha sävät iangärhäkt ama lat kärangät i sa ngä märanas 5 i qä goar na rha rhoqortäqyia, “Qale ngo va ama värhäm ma Joppa bä ngu nän dä ngua lu ama nänämgi. Ngua lu guani ani i ngäkt kre ama boiqi ama ara qi näkt bätbut sä qi nävä usäp näkt ngi goar qre guavek tat sangar a qi nage at tärhäkt ama levaet näkt ti nänbut sä qi bä sa äkt i qale ngo e. 6 Ngua

ñäm säväm gi dä ngua lu ama släqyirhong nävät ivät kärqärhongni i irhong ngät dräm ngät tet nä irhong angärha qar ama levaet näkt sävät ama släkt ama ur ngät dä ama släqyirhong gärqärhongni i irhong ngät dräm ngärhit trut pät ivät toqor ama uiuvärhirhong näkt sävät ama isäm nämät ama leqäs. ⁷ Dä ngua nari ama eguinga i qat tamän särhäm ngo rhoqortäqyia, 'Pita, ngia rhair bä ngi veng anga släktka bä va ngia äs ka.'

⁸ "Dä ngua muvät toqortäqyia, 'Engeska, qoki va sirhäkt kaku inguna as mudu qaku ngua mä s guani rhoqoräkt kärqäni i qaku ama qumärqumär ini varhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses.'

⁹ "Dä saqi as ama eguinga qa märhamän sävät a ngo bä maunmem na rhävono rhoqortäqyia, 'Qale ngiat tes guani i qaku ama qumärqumär ini qärqäni i sa ma Ngämuqa qa säm ini i ama mär ini.' ¹⁰ Da ama ñämñämgi arha ron di ma Ngämuqa aa enge sagem ngo di ngä män madäpguamek dä ngua mer madäpguamek dä saqi sa rha rha iarhongäkt moe masägos tävit säda ama usäpki arha ron.

¹¹ "Rhoqoräkt di ama gamoe ama dävaung na rha rha män bä rhat mair dalek nä iaqäkt ama vätkä qarak i qale ngo e väm ga qärahani i sa rha rhäk na rha sagem ngo nae ma Sisaria. ¹² Dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa

qa märhamän särhäm ngo iva qale maesäs pät a ngo dap mamär iva ngu na rha. Dä ngua met ngu na ama ngärhäqyet da sägäk na rha ama qatnanaktpämda nae ma Jopa bä ut moe ut met bä sae ma Sisaria dä ut mon sävä ma Kornilius aa vätkä. ¹³ Dä qa qoar na ut sävät ama ensel qarakni i qa lu i väs däm ga va aa vätkä bä iaqäkt ama ensel qa qoar toqortäqyia, 'Ngi rhäkne sae ma Jopa nani ma Saimon gäarakni i qosaqi rhat tes ka i ma Pita. ¹⁴ Va ma Saimon ga rhän sa ama enge bä ba nge qärangätni iva ngi nä gi qärhae moe diva ngäni rha ama mumaiar nävät a ngät.'

¹⁵ "Bä nga ngu nasäng iva nguat tamän dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa rhäk pät a rha rhoqor mäqi qre i qa rhäk pät a ut pät ma Pentikos angät kunäga. ¹⁶ Dä vuk pät a ngo i mudu ma Engeska qa qoar toqortäqyia, 'Ma Jon di qä baptais pät ama ruvek na ama rigi dap aingän diva ngäni rha ama baptais na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.' ¹⁷ Bä ngakt bä ma Ngämuqa qa von da rhä iangärhäkt ama sägängät ama vänbon gärangät i sa mäqi qa von ut aiut kärarhae i ut nanakt nä ma Engeska ma Jisas ma Kraiis dä nga va mamär iva ngua rhair särhäm ma Ngämuqa sä iangärhäkt aa vänbon?"

¹⁸ Bä nga rha nari ma Pita i qa märhamän doqoräkt dä rhäksot na arha enge

sävät a qa dap kinak ta an sä ma Ngämuqa i rhi qoar toqortäqyia, “Ari, bä äkt i sa qäqi ma Ngämuqa qa rhares pät ama Jentailqäna arha rhäng iva nga rhi näpgoer na nas dä va bä ba rha na ama iar ama sok täm ngät.”

Ama Qatnanaktpämda E Ma Antiok

¹⁹ Bä nga ama qatnanaktpämda qärrahani i vräsmät na rha inguna rha nasäng iva rhi sangäm na rha mavängam doqoräkt i rha veng ma Stiven dä rha met bä qoki as däng na rha e vät ama ngärhäkta ma Fonisia dä säva ama urqa ma Saiprus näkt säva ama värhäm ama mor äm ma Antiok i rhat tet dä rhi sameng na ama enge sokt sage ama Judaqäna.

²⁰ Bä arhani nävät a rha ama qatnanaktpämda ama gamoe nae ma Saiprus dä näva ama värhäm ma Sairini di qosaqi rha met bä sae ma Antiok bä qosaqi rhi nasäng i rhat tamän särha ama Jentailqäna i rhi sameng bät a rha na ama sameng ama mär ngät sävät ma Engeska ma Jisas. ²¹ Bä ma Engeska aa qrot di nga e gem da bä ama ruvek kärarhani i ama rhodäm sä rha di masirhat di rhat nanakt dä rha näpgoer na nas sage ma Engeska ma Jisas. ²² Bä ama sameng sävät tangät täkt ama lat di ngä met bä ama qatnanaktpämda e ma Jerusalem da nari sävät a ngät dä rha rhäk nä ma Barnabas sae ma Antiok.

²³ Bä nga sa qa män e bä qa lu i sa ma Ngämuqa qa näm sävät a rha maengäktki dä mär gem ga dä qä nasäng i qä sämaqrot na rha iva rhat mair ma ama qrot dä va engäktki nä qärakni arhä snängaqa sage ma Engeska ma Jisas ²⁴ inguna ma Barnabas di ama mär qa ama ruqa bä qa di rhäqäp ka na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä ama qatnanakt. Bä äkt i ma Ngämuqa di qat tu ama rhäqäp na rha ama ruvek sae sävät ama rhodäm sa ama qatnanaktpämda.

²⁵ Dä soknga ma Barnabas ka met sae ma Tarsus ivakt iva qä näm nani ma Sol ²⁶ bä nga qa män bät a qa dä qa met sä qa sae ma Antiok. Bä vät ama quiaqa ama rhäk täm ga dä ma Barnabas kä nä ma Sol di vasägos dä väspästäme na iom in na ama qatnanaktpämda bä ini su ama rhäqäp na rha ama ruvek. Bä ama ruvek kärarhani i rhit päs ma Jisas aa rhäng e ma Antiok di imäk äkt narhoer di ama ruvek tat tes ta i ama ruvek kärarhani i rhit päs ma Kraiss aa rhäng.

²⁷ Bä nga rhoqoräkt di arhani ma Ngämuqa aa vämginarha rha met inavuk nae ma Jerusalem bä sae ma Antiok. ²⁸ Akni nävät a rha qärakni i rhat tes ka i ma Agabus di qa mair näkt nävät ama Qloqaqa dä qat tamän na ama enge sävät ama qarhuqi iva qia rhet pät ama ivätki moe. Dä rhangät täkt ama lat di sa ngä män doqoräkt i ma Klodius

di ma Sisar na qa bä ba ama Romgäna. ²⁹ Dä ama qatnanaktpämda ak dä ak na rha di rhat tu arhä snäng iva rha rhat nävät a nas bä rhi von ama qatnanaktpämda qärrarhani i qale rha e ma Judia. Bä nani a rha iva rha rhatnärhäm da iva mamär väät ak dä ak na rha. ³⁰ Bä äkt i rha rhäk nä ma Barnabas kä nä ma Sol sa arhä vänbon bä ba ama qatnanaktpämda arha morta e ma Judia.

12

Ma Herot Ka Veng Ma Jems Dä Qa Mu Ma Pita Va Ama Tpäskiarharhäng

¹ Näkt pät iangärhäkt ama rhodäm dä ama vitnaqa ma Herot Agripa qa sangar arhani ama qatnanaktpämda i nani a qa iva qä sangäm na rha. ² Qa rhäkne iva rhi veng ma Jems ma Jon aa matka na ama ulaqi arha singi. ³ Bä nga qa lu i nävät ma Jems aa tñäpki dä märmär ge ama Judaqäna dä qosaqi nani a qa iva rhi sangar ma Pita. Bä qoki rhangät täkt ama lat ngä märanas pa aktni ama tmäski qäraktni i rhat tes ki i ama tmäski na ama bretkäna qärangätni i qaku anga yis pä m ngät. ⁴ Nasot toqoräkt i rha sangar ma Pita dä ma Herot ka mu qa va ama tpäskiarharhäng. Dä qa von däm ga bä ba ama levaet ama gulañ na ama ulaqimärharhärhäkt ivakt iva rhit lu väät a qa. Bä qat tu aa snäng iva qä vuk sä qa ivakt iva qa rhuräkt pät a qa da

ama ruvek arhä saqong nasot ama tmäski iva rhat tuqunän bät ma Pasova.

⁵ Bä ma Pita di qale qa va ama tpäskiarharhäng dap ama qatnanaktpämda di rhi nän ma ama qrot sage ma Ngämuqa sävät a qa.

Ama Ensel Qa Rhäväkt Sä Ma Pita Näva Ama Tpäskiarharhäng

⁶ Näva ama bängagi iaqyäkt iva duququ dä va ma Herot kä rha qa säva ama muräkt di ma Pita qä mänatäm mänguräp ama udiom ama ulaqimärhindäkt dap sa rha qop mät aa rhäkt na ama udiom ama seniom. Dap aiomni ama udiom ama ulaqimärhindäkt di inät mair bä init lu väät ama tpäskiarharhäng arha tmongi. ⁷ Ama ensel nage ma Engeska ma Ngämuqa väs däm ga masägos bä erait nage ama neraqa vuk pa ama tpäskiarharhäng. Qa rhäk mäni ma Pita aa brät näkt ka rhäqäm a qa bä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngi lir ngia rhäranas.” Dä bän sa ama seniom nasäng ma Pita aa rhäkt angät tpäs.

⁸ Dä ama ensel qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngi rhon mät gi boi näkt ngi qop sä gi sandal väät gia qar.” Dä ma Pita qa mualat toqoräkt. Dä ama ensel qä qoar na qa i, “Ngi rhon nä gi boiqi ama uiu qi väät a nas näkt pa ngit pä s gua rhäng.” ⁹ Dä ma Pita qa väs aa rhäng navuk näva ama tpäskiarharhäng. Sukt di qaku qat dräm i nak iangärhäkt

ama lat kārāngāt i ama ensel qat tualat na ngāt di ngäktki rhoqoräkt dap kat tu aa snäng i qat lu ama ñāmñāngi. ¹⁰ In met e na ama narhoerqa ama ulaqimärhaarhäkt bā qosaqi ama udiom na qa bā in män ge ama tmongi qāraktni i sa rha mualat na qi na ama ain i vukpuk sā rha mät ki sāmät ama värhäm. Me mät ama tmongi bā ba nas nanokt iom bā vuk sā iom mät ki. Bā nga in met näva aitni ama isit dā sa qābās na ama ensel masāgos.

¹¹ Dā nak as ma Pita qa rām i ngäktki dā qa goar toqortäqyia, “Rhäkt di nguāt drām dap kaku ama udiom nä gu snängaqa i nak ma Engeska ma Ngämuqa qa rhäk na aa ensel ivakt iva qa rhatnärhäm ngo nāmät ma Herot aa rhäkt dā nāmät iarhongäkt kärqärhong i sa ama Judaqāna rhat tu arhä snäng iva rha rhualat nä irhong sävāt a ngo.” ¹² Bā nga nasot i qunāga vāt a qa sā rhangāt täkt ama lat dā qa met säp ma Maria arha vātka qāraktni i ma Jon gārakni i qosaqi rhat tes ka i ma Mak aa nanäk. Rhoqoräkt dap ama ruvek ama rhäqāp na rha di sa västämne na rha e bā rhi nän.

¹³ Ma Pita qa qut mät ama tmongi dalek dā ama latki ama rhuimgi qāraktni i rhat tes ki i ma Roda qia met ivakt iva qi lu i auge iaqäkt kät kut. ¹⁴ Bā nga qia rām bät ma Pita aa qän dā rhäqāp ki na ama märmärgem masirhat dā evär däm gi dap kaku qia rhar mät

ama tmongi dap ki goar toqortäqyia, “Ma Pita qa e mät ama tmongi.”

¹⁵ Dā rhi goar na qi rhoqortäqyia, “Nak guani na nge.” Sokt di qoki as ki goar i nak ngäktki. Dā qosaqi rhi goar toqortäqyia, “Varis aa ensel iaqäkt.” ¹⁶ Dap ma Pita di qoki as kät kut mät ama tmongi bā nga rha rhar mät ama tmongi bā rha lu qa dā qräk mät ta masirhat.

¹⁷ Dā ma Pita qa siqutmät na aa rhäkt bā ba rha iva mänadin däm da dap ka rhäväksäs bā ba rha i sa ma Engeska i qa artäm sa qa näva ama tpäskiarharhäng di rhoqoräkt. Dā qā goar na rha rhoqortäqyia, “Ngäni goar nä ma Jems kā na arhani ama qatnanaktpämda sävāt tangät täkt ama lat kārāngättni i ngä märanas.” Näkt ka met daqule rha bā sävāt aosni ama ivärhäs.

¹⁸ Duququ vāt duququs dā adädän ama ulaqimärharhärhäkt masirhat nävāt iangärhäkt ama lat kārāngāt i mai ngä märanas pät ma Pita. ¹⁹ Nasot toqoräkt dā ma Herot ka rhäkne bā rha ñām nani ma Pita dā qaku rha män bät a qa. Dā ma Herot kät träbät sā iarhakt ama ulaqimärharhärhäkt i ma Pita di qa ang nae rhoqor mäniekt? Dā qa rhäk na rha iva rhi veng ama ulaqimärharhärhäkt. Nasot dā ma Herot ka met nae ma Judia bā sae ma Sisaria bā qale qa e maqälak.

²⁰ Qaku ama mär mänguräp ma Herot kä na ama ruvek nae ma Tair dä nae ma Saidon dä soknga västämne na rha rhi nä ma Herot. Sa rha rha ma Blastus aa matnärhäm gärakni i ama latka ama mär qa na qa bä bä ma Herot bä rhi nä ma Blastus di rha nän ma Herot iva ama bulap ngä rhän mänguräp mä rha. Rhoqoräkt dinguna rhat dräm dit ta ama tmäs nävät ma Herot aa ivärhäm.

²¹ Vät iaqäkt ama qunäga qarak i sa ma Herot ka muqunän bät a qa dä qa mon mät ama vitnaqa aa boi näkt ka muqun mät aa mämugunäs na ama muräkt bä qät boda ama enge bä ba ama ruvek nae ma Tair dä nae ma Saidon. ²² Dä rhit nästäm i rhi qoar toqortäqyia, “Qaku ama ruqa qat tamän dap akni ama ngämuqa qat tamän doqoräkt.” ²³ Dä qoki äkt pät iomäkt ama qäväläm dä ama ensel nage ma ma Ngämuqa qa sangäm na qa inguna qaku ma Herot ka von da ama qutdrir sage ma Ngämuqa bä ama sirairhong ngät täs näda aa släqyige angärha ron bä dängdäng i qa ñäp.

²⁴ Sukt di qop ma Ngämuqa aa enge di ngät tualat masirhat bä vräs däm ngät. ²⁵ Bä nga ma Barnabas kä nä ma Sol di in daksot na aina lat kārangätni i gre va in dualat na ngät dä evär däm iom nae ma Jerusalem bä sae ma Antiok dä in män sä ma Jon gärakni i qosaqi rhat tes ka i ma Mak.

13

Rha Rhäk Nä Ma Barnabas Kä Nä Ma Sol Sa Ama Lat

¹ Näkt mänguräp ama qatnanaktpämda e ma Antiok di qale arhani ma Ngämuqa aa vämginarha e dä arhani qärrarhani i rhat dräm di su ama ruvek. Iarhakt di ma Barnabas dä ma Simeon gärakni i qosaqi rhat tes ka i ma Niger dä ma Lusius kärakni i qa näva ama värhäm ma Sairini dä ma Sol näkt sävät ma Manain gärakni i sa mudu inamäk di ama tpäskinaqa ma Herot aa ruaqa na qa. ² Bä nga rhoqoräkt i rhit bon da arha ansäs sage ma Engeska dä rhat teranot dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä goar toqortäqyia, “Ngän datmät sä ma Barnabas kä nä ma Sol bä ba ngo ivakt iva in dualat na ama lat kārangätni i sa ngua mes iom iva in dualat na ngät.” ³ Bä nga nasot i rha meranot dä rha nän dä rha mu arhä rhäkt da in bäs näkt ta rhäk na iom sä ma Ngämuqa aa lat.

Ma Barnabas Kä Nä Ma Sol In Sameng Bät Ama Ruvek Pät Ama Urqa Ma Saiprus

⁴ Dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa rhäk nä ma Barnabas kä nä ma Sol sä ma Ngämuqa aa lat bä qa artäm sä iom sämät ama värhäm ama mor äm ma Selusia bä in met mät ama mlauski nae bä säva ama urqa ma Saiprus. ⁵ Bä nga in män mät ama värhäm ama mor äm ma Salamis dä in sameng nä ma Ngämuqa aa enge va ama Judaqäna arhä mämairväm. Bä nga

rhoqoräkt dä ma Jon Mak di qosaqi qat tatnärhäm iom.

⁶ Rha met pät ama urqa moe bä dängdäng i rha män e mät ama värhäm ama mor äm ma Pafos. Dä rha män bät ama Judaqa e qärakni i ama vangbärhaqa dä ama iraski na qa ama vämginaqa qarak i rhat tes ka i ma Barjisas. ⁷ Qa di qät lu vät ama tpäskenaqa ma Sergius Paulus. Iaqaät ama tpäskenaqa di ama mädrämga masirhat dä qa rhäkne nani ma Barnabas kä nä ma Sol inguna nani a qa iva qä nari ma Ngämuqa aa enge. ⁸ Dap ma Barjisas di qosaqi rhat tes ka i ma Elimas bä rhat tes ka rhoqoräkt inguna qa di ama rhaqyaovämga bä qat tair särhä ma Barnabas kä nä ma Sol. Bä qä siqut iva qä näpgoer nä ma Sergius Paulus aa snängaqa i varis kä nanakt nä ma Jisas.

⁹ Sokt di ma Sol qärakni i rhäkt di rhat tes ka i ma Pol di rhäqäp ka na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä qa näm maräkt sävät ma Elimas dä qä qoar toqortäqya, ¹⁰ "Ainge di ma Sämgä aa emga na nge bä ainge di ngiat dräm ngiat tair särhä iangärhäkt moe ama räkt ngät ama lat. Bä qosaqi rhäqäp nge na ama irasirhong maos maos. Nga qaku mamär iva mae vät a nge rhoqoräkt i ngit näpgoer na ama enge ama engätki na ngät sävät ma Ngämuqa? ¹¹ Rhäkt di ma Ngämuqa aa qrot diva ngärhi

siqut na nge. Bä va ngi säsur bä va qaku ngi nalu ama qunäga aa saqong bä va as kale nge rhoqoräkt pät anga qäväläm."

Dä qop pät iomäkt ama qäväläm dä ama busbuski dä ama bängangit ngä ong aa saqong bä qät surtägavät i qät täk mes nani aung ivakt iva qä er nanokt ka i qä sangar da aa rhäkt. ¹² Bä nga qarak kä tpäskenaqa qa lu iangärhäkt ama lat kärangät i sa ngä märanas toqoräkt dä qat nanakt inguna qräk mät ka nävät ama rhisu sävät ma Engeska ma Jisas.

Ma Pol Qä Sameng Bät Ama Ruvek E Ma Antiok E Va Ama Ngärhäktka Ma Pisidia

¹³ Nae ma Pafos dä ma Pol qä na aa ruavek da ama lat angärha ron da met mät ama mlauski sämät ama värhäm ama mor äm ma Perga e vät ama ngärhäktka ma Pamfilia. Na äkt dä ma Jon Mak ka met daqule rha bä sa evär däm ga sae ma Jerusalem. ¹⁴ Nae ma Perga dä rha met bä rha rhäqär bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Antiok* e vät ama ngärhäktka ma Pisidia. Bä vät ama Sabat dä rha mon säva ama mämairqi bä rha muqun.

¹⁵ Nasot i akni ama ruqa qa mes ma Ngämuqa aa enge näva ama abukkina sä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses dä näva ama abukkina qarangätni i sa aa vämginarha

* **13:14** Antiok Ama unbam na äm ama värham ma Antiok di am nga e. Aomni di äm nga e va ama ngärhäktka ma Siria bä rhom däkt ma Antiok di äm nga e va ama ngärhäktka ma Pisidia.

rha sām a ngät dä ama narhoerta näva ama māmairqi rha rhäk na ama enge sage ma Solqäna rhoqortäqyia, “Aurha ruavek, ngakt bä angäna anga enge na ama sāmāqrot bä ba ama ruvek di nani a ut masirhat iva ngän damän bät a ngät.”

16 Dä ma Pol qa mair dä qa siqutmät na aa rhäkt sävät ama ruvek iva mänadin däm da näkt kä qoar na rha rhoqortäqyia, “Aruvek nae ma Israel bä sävät ama Jentailqäna moe rhäkt kārārhani i ngänit kutdrir sage ma Ngämuqa, di as ngäni nari ngo! 17 Ama ruvek ama Israelqäna di sa arhä Ngämuqa qa ernanas ta aut mamäkkäna mudu näkt ka rhäkmämägän sa ama ruvek toqoräkt i qale rha e ma Isip näkt nasot dä qa er nanokt ta nämät iomäkt ama ivärhäm nä iangärhäkt aa qrot ama mor ngät. 18 Rha vit pa aa uväs sokt di qät lu vät a rha vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs i ngi qoar qre vät ama ruiom ama udiom na ama qoeo. 19 Ma Ngämuqa qa rhäksot na ama ngärhäqyet da unbem na ama enep na ama gulañ sa ama sägärhae nävät ama ngärhäktka ma Kenan näkt ka von da arha ivätki bä ba ama Israelqäna ivakt iva ama ngärhikkäna na rha e vät a qi. 20 Iangärhäkt moekt ama lat kārängät i ngä män di ngi qoar qre vät ama levaet ama handret da ama ruiom ama udiom da ama ngärhäqyisem na ngät ama qoeo.

“Näkt nasot toqoräkt dä ma Ngämuqa qa märanas na

ama matnävämnenarha ivakt iva rhi rhoer nanokt ama ruvek bä dängdäng bät ama rhodäm i sa ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Samuel qa män. 21 Bä vät ma Samuel aa rhodäm dä ama Israelqäna rha nän ma Ngämuqa iva qa rhäranas na anga vitnaqa bä ba rha dä qa muqunän bät ma Sol ma Kis aa emga nämäni ma Benjamin aa enevaqi bä qale rha va aa muräkt angärha rem bät ama ruiom ama udiom na ngät ama qoeo. 22 Nasot toqoräkt i ma Ngämuqa qa rut nä ma Sol nae dä qa muqunän bät ma Devit bä arha vitnaqa na qa. Näkt kosaqi qa muqunäga sävät ma Devit bä qa qoar toqortäqyia, ‘Ngu lu ma Jesi aa emga ma Devit kārakni i qat dräm gät päs gu snängaqa aa rhäng bä va qa rhualat nä iarhongäkt moe qarqärhong i nani a ngo na qa iva qa rhualat nä irhong.’

23 “Nävät tak täkt ama ruqa aa enevaqi nasot dä ma Ngämuqa qa rhäk nä ma Mumaiar ma Jisas sage ama Israelqäna i rhoqor varhäm aa enge na ama mumänaris. 24 As pät ma Jisas aa mänmänäs angät kamäs dä ma Jon ama Baptais kä sameng bät ama Israelqäna iva rhi näpgoer na nas nämät arha vuirhong näkt pa rhi rha ama baptais. 25 Bä nga rhoqoräkt i sa ma Jon gät täksot na aa lat dä qa qoar toqortäqyia, ‘Ngän du angän snäng i auge na ngo? Aingo di qaku iaqäkt na ngo qaräq iva

qa rhän sagem ngän. Qaku. Dap ka diva as dängdäng na qa nasot a ngo i qärakni i aa sandal di qaku ama märqa na ngo iva ngu rhäväkt sa angät tängämitnäm nävät aa qar angät tpäs.’

26 “Gua ruavek, aingän ma Abraham aa es na ngän näkt sävät a ngän ama Jentailqäna qärrarhani i ngänät dräm ngänit kutdrir sävät ma Ngämuqa, rhangät täkt ama enge sävät ama mumaiar di nak sa ma Ngämuqa qa rhäk na ngät sagem ut moe.

27 Ama ruvek kärarhani i rhat dräm dat tas e ma Jerusalem näkt sävät arhä narhoerta di nävät iangärhäkt arha lat kärangät i sa rha vodäm ma Jisas sämät ama tñäpki di rhäkмамär varhäm ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge qärangätni i vasägos dä rhat tes ngät pät ama Sabat moe. Rhoqoräkt dinguna sa qaku qunäga vät a rha sä ma Jisas bä qosaqi qaku qunäga vät a rha sä ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge.

28 “Qaku rha män bät guani säng ma Jisas aa rhäng gärqäni iva rhi vodäm ga sämät ama tñäpki vät ini angät tpäs sokt di qop ta nän ma Pailat iva ma Jisas ka rhet sämät ama tñäpki. 29 Bä nga rha mualat bä rhäksot nä iangärhäkt moe ama lat sävät a qa värhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu rha säm a ngät dä sa rha rha qa samäk nämäni ama sämänamuqa bä rha mas na qa mät ama ñäpka aa liqi. 30 Sokt di ma Ngämuqa

qa märanas na qa nämät ama tñäpki 31 bä vät ama rhäqäp ama qunäng dä väs däm ga ge ama ruvek kärarhani i mäqi sa rha met ti na qa nae ma Galili bä sae ma Jerusalem iarhakt kärarhae i rhäkt di rhi sameng mamär sävät a qa bä ba aurha ruvek.

32 “Bä rhakt di uni sameng na ama sameng ama mär ngät bä ba ngän sävät ma Ngämuqa aa enge na ama mumänaris bä ba aut mamäkkäna 33 qärangätni i sa ngä mu angät släqyige bä ba ut arhä rhoes ut na ngän ama Jentailqäna rhoqoräkt i sa ma Ngämuqa qa märanas nä ma Jisas. Iangärhäkt ama lat di varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu rha säm a ngät pa ama unbem na qi ama mabuqi va ama Abuk na ama Mabu äkt i ma Ngämuqa qat tamän e rhoqortäqyia,

“ ‘Ainge di ngua emga na nge. Rhäqyerhäkt di aingo di gi mamäk na ngo.’

34 Bä qosaqi nani a un iva uni sameng bä ba ngän i nga ma Ngämuqa qa märanas nä ma Jisas nämät ama tñäpki iva qoki sa qaku saqi as kä nañäp di nak parhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu rha säm a ngät i ngät tamän doqortäqyia,

“ ‘Va ngu von ngän da ama modämne ama qumärqumär ngät dä ama engätki na ngät kärangätni i sa mudu

ngua mumänaris bä bä
ma Devit.'

³⁵ Bä äkt i qosaqi ma Devit kat tamän sävät ma Kraiss pät aktni ama mabuqi rhoqortäqyia,

“Va qaku ngi naqyiradeng nä gi Qumärqumärqa aa släqyige bä va säkt tämige.’

³⁶ Bä nga nasot i ma Devit di qa mualat nä ma Ngämuqa aa lat parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa imäk äkt pät iangärhägt ama rhodäm näkt nga qa näp dä rha sasärhäm ga ge aa mamäkkäna dä säkt ta aa släqyige. ³⁷Dap ma Kraiss kärakni i sa ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki di qaku säkt ta aa släqyige.

³⁸ “Bä nga rhoqorägt dä nani a ngo iva qunäga vät a ngän, gua ruavek, i nävät ma Jisas di urhi sameng bä ba ngän na ama mär ngät ama enge i ma Ngämuqa di qät kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong. ³⁹ Bä nävät ma Jisas di iarhakt kärarhae i rhat nanakt na qa diva isiska vät a rha nämät iarhongägt moe qärqärhong i qaku mamär iva isiska vät a rha nämät irhong barhäm ma Ngämuqa aa Murägt nage ma Moses. ⁴⁰ Bä va ngänit lu vät a nas mamär i varis agini qärqäni i mudu ma Ngämuqa aa vämginarha rha märhamän bät ini di varis ini ngä namän bät a ngän doqorägt i rha

säm i sa ma Ngämuqa qa märhamän doqortäqyia,

⁴¹ “As ngäni lu i aingän gärrarhae i ngän damän mava na ngo diva qräk mät ngän masirhat dä va qäbäs na ngän

inguna nguat tualat na angätni ama lat pät angän dodäm bä iangärhägt ama lat diva qaku ngänät nanakt na ngät nämä dä äkt bä aung gat tamän särhäm ngän sävät a ngät.’ ”

⁴² Bä nga ma Pol qä nä ma Barnabas in det näva ama mämairqi dä ama ruvek ta naing bät iom iva saqi as pa in dän bät iak navuk ama Sabat bä va in damän särhäm da masirhat sävät ma Ngämuqa aa enge qarängätni i rhäqyerhägt dä sa in damän bät a ngät. ⁴³ Bä nga nasot i vräs na ama ruvek moe näva ama mämairqi dä ama rhäqäp na rha ama Judaqäna näkt sävät arhani ama Jentailqäna qararhani i sa rha näpgoer na naş mamär sämäni ama Judaqäna arhä qatnanakt di rha moe rha met nasot ma Pol qä nä ma Barnabas. Bä in damän särhäm da dä init täktäm bät a rha iva as ti rhät arhä qatnanakt mäni ma Ngämuqa inguna nävät aa nñämsävätki bä ba rha.

⁴⁴ Bä sa nga vät iaqägt ama Sabat inavuk dä qorhäs iva ama ruvek moe nämät iomägt ama värhäm ama mor äm bästämne na rha ivakt iva rhi

nari ama enge sävät ma Engeska ma Jisas. ⁴⁵ Bä nga ama Judaqäna arhä narhoerta rha lu qä gulañ na ama ruvek toqoräkt dä rhäqäp ta na ama snängaqa ama vu qa dap tat tamän mava na ama enge qärangätäni i ma Pol qat tamän bät a ngät.

⁴⁶ Dä ma Pol qä nä ma Barnabas di ama qraräk iom dä in muvät pät a rha rhoqortäqyia, "Nak mamär iva uni sameng nä ma Ngämuqa aa enge narhoer bä ba ngän. Sökt dinguna sa ngän mer tangät täkt aurha enge dä rhoqoräkt dä sa ngän däksärhäm mes dä as ngäni lu iva un det sage ama Jentailqäna bä va uni sameng bät a rha. ⁴⁷ Un dualat toqoräkt di varhäm ma Engeska ma Ngämuqa aa rhäkne bä ba un i qat tamän doqortäqyia,

"Sa ngua armeng däm nge iva ama neraqa na nge bä ba ama Jentailqäna bä va ngia rhet sa ama sameng ama mär ngät sävät ama mumaiar säda ama ivätki at tärhäkt moe."

⁴⁸ Bä nga ama Jentailqäna rha nari rhoqor täkt dä mär gem da dä rhi qoar i ama enge sävät ma Jisas di ama mär ngät näkt iarhakt moe qärrarhae i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a rha iva rha säva ama iar ama sok täm ngät di rhat nanakt.

⁴⁹ Bä ama enge sävät ma Jisas di vräs däm ngät pät iaqäkt moe ama ngärhäktka.

⁵⁰ Dap ama Judaqäna arhä narhoerta di sa rhat tuinirqi mänguräp arhani ama evop kärarhani i ama moräs na rha qärrarhae i rhat nanakt toqor ama Judaqäna rhi na arhani ama narhoerta ama gamoe nävä iomäkt ama varhäm ama mor äm bä iarhakt ama ruvek di rhi nasäng iva rhi sangäm nä ma Pol qä nä ma Barnabas mavängam bä rha qutmäs a iom nävät arhä ngärhäktka.

⁵¹ Dä soknga ma Pol qä nä ma Barnabas in suqup ina qar sa ama rhabuqi samäk nävät ina qar angärha rem. In mualat toqoräkt di ama muqunängi na qi i sa ma Ngämuqa qär qur iarhakt ama ruvek nae ma Antiok näkt in met bä sämät ama varhäm ama mor äm ma Aikoniam. ⁵² Sökt di ama qatnanaktpämäda e ma Antiok di rhäqäp ta na ama märmärgem masirhat dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

14

Ma Pol Qä Nä Ma Barnabas Ini Sameng Bät Ama Ruvek E Ma Aikoniam

¹ Bä nga ma Pol qä nä ma Barnabas in män e ma Aikoniam dä in mualat toqorne e ma Antiok i in mon bä säva ama Judaqäna arhä mämairqi. Bä nga sae dä ini sameng nä ma Ngämuqa aa enge bä iangärhäkt ama enge di ngärhit kut bä ama mor ngät ama rhodäm sa ama Judaqäna dä ama Jentailqäna di rhat nanakt nä ma Jisas. ² Dap ama Judaqäna

qärrarhani i qaku rhat nanakt di rha muinirqi mänguräp ama Jentailqäna bä ama vu da arha ron sävät ama qatnanaktpämda.

³ Dä soknga in sangar na nas e mauiu. Bä qaku init len dap ini sameng nä ma Ngämuqa aa enge sävät aa ñämsävätki bä ma Ngämuqa qat tualat na ama muqunän ama nañis ngät ngä na ama lat kärangätni i ngät dän masärmän gem iom.

⁴ Dä ama ruvek mät iomäkt ama värhäm ama mor äm di mat mät ta bä arhani di daktgyäm da mäni ama Judaqäna dap arhani di daktgyäm da ge ama ngangiom. ⁵ Dä ama Judaqäna rhi na ama Jentailqäna näkt sävät arhä narhoerta di rha siqut iva rhi sangäm nä ma Pol qä nä ma Barnabas iva rhi rhumät na iom na ama dui bä va ini ñäp ⁶ sokt di in nari sävät iaqäkt arhä snängaqa qärakni i sa rha muräkt täm ga dä soknga ina ang bä säva ama värham ama gaini na am ma Listra näkt ma Derbe bä särhagesärhage na am bät ama ngärhäkta ma Likonia ⁷ bä qoki as ini sameng na ama sameng ama mär ngät.

Ma Pol Qä Nä Ma Barnabas In Dualat E Ma Listra Dä Ma Derbe

⁸ E ma Listra di akni ama ruqa qa e qärakni i qat muqun i aa qar ngä ñäp. Mudu aa nanäk kia sa qa i sa ama vakt pät aa qar bä qaku qat tet. ⁹ Qat nari ma Pol toqoräkt i qat tamän. Dä ma Pol qa ñäm maräkt sävät a qa dä qa lu i

qat nanakt bä mamär iva qä rha ama mumäräspät ¹⁰ dä qa näs sävät a qa rhoqortäqyia, “Ngia rhair vit!” Dä qoki äkt pät iomäkt ama qäväläm dä qärak ka märanas masägos bä qä nasäng i qat tet.

¹¹ Ba nga ama ruvek ta lu iangärhäkt ama lat kärangät i sa ma Pol qa mualat na ngät dä rhit nästäm dävk na ama Likoniaqäna arha enge i rhi qoar toqortäqyia, “Rhiom däkt di iom doqor ma Ngämuqa näkt sa ar sä iom sagem ut bä in mu ama släqyige vät a nas!” ¹² Dä rha mes ma Barnabas i ma Sus dap ta mes ma Pol i ma Hermes inguna ma Sus di arhä ngämuqa ama tpäski na qa dä ma Hermes di arhä ngämuqa qärakni i ama engemätka.

¹³ Bä ama pris kärakni i qat dräm gat tualat pa arhä ngämuqa ma Sus aa ansäspämgi ama mor qi qärakni i qia e dalek nä iomäkt ama värhäm di qa män sa ama bulmakaqäna dä ama ngualäñgualäñ sämät ama värhäm angärha tmongi. Qa mäqäne rhoqoräkt din-guna nani a qa qä na ama gulañ na ama ruvek iva rhi väs ama vodämes sage ma Pol qä nä ma Barnabas.

¹⁴ Näkt nga qä ngangiom ma Barnabas kä nä ma Pol in nari sävät iangärhäkt arhä snängaqa rhoqoräkt dä in gyiret mät in boi ivakt iva ini qur a rha i arhä snängaqa di qaku maräkt toqoräkt näkt ina ang masirhat bä samuk

sä mänguräp kä guläñgi dap
 init näs tävuk toqortäqyia,
 15 “Aruvek, mäniekt bä ngän
 dualat toqor täkt? Nak kop
 aiun di ama ruiom na un
 doqor ngän. Unät dän sa
 ama sameng ama mär ngät
 bä uni qoar na ngän iva ngän
 det daqule iangärhäkt angäna
 lat kärangätni iva ama suk
 pa angät kamäs bä va ngäni
 rhong sage ma Ngämuqa ama
 ngätdäqäm ga. Qa di sa qa
 säm ama ivätki dä ama usäpki
 dä ama garäska bä sä ne nä
 iarhongäkt moe väm ngät.
 16 Mudu di ma Ngämuqa qät
 kyiradeng na ama ruvek
 kärarhani i qaku rha nämäni
 qa bä rhat tet parhäm arhä
 snängaqa maräkt. 17 Ngätki i
 qa qyiradeng nä iarhakt ama
 ruvek sokt di qoki as kär qur
 a ngän däm mes na aa lat.
 Qär qur a ngän da aa lavuqi
 rhoqoräkt i qat tualat na ama
 mär ngät ama lat i qät boda
 ama suigi nämät ama leqäs
 dä ama tmäsnirhong ngärhit
 sa varhäm angät todäm dä
 qät täkmämägän sä ngän na
 ama tmäs dä qät täqäp ngän
 na ama märmärgem.”

18 Näma dä ma Pol qä nä ma
 Barnabas in märhamän bät
 tangät täkt ama enge sokt di
 aqrot gem iom iva inin mae
 vät a rha iva qale rhi naväs
 ama vodämes sagem iom.

*Rha Rhumät Nä Ma Pol Na
 Ama Dui E Ma Listra*

19 Nasot dä arhani ama
 Judaqäna rha män nae ma
 Antiok dä ma Aikoniam bä
 rha artäm sa ama ruvek arhä
 snängaqa sävät a nas nävät ma

Pol qä nä ma Barnabas. Näkt
 ti na ama ruvek ta rhumät
 nä ma Pol na ama dui näkt
 ta ardrän na qa bä sä dalek
 na ama värhäm i rhat tu arhä
 snäng i sa qa ñäp. 20 Nasot
 dä ama qatnanaktpämda
 rha ing däm ga dä qarak ka
 märanas bä qa mon savuk
 sämät ama värhäm. Näkt kale
 qa bä duququ dä qä nä ma
 Barnabas in märanas bä in
 met sae ma Derbe.

21 Bä nga in sameng na ama
 sameng ama mär ngät mät
 ma Derbe dä sa ina artäm
 sa ama rhäqäp na rha arhä
 snängaqa sämäni ma Jisas bä
 rhat nanakt na qa. Nasot
 dä saqi sa evär däm iom bä
 sae ma Listra bä sämät ama
 värhäm ama mor äm ma Aiko-
 niam bä sämät ma Antiok
 pa ama ngärhäktka ma Pi-
 sidia 22 bä init sämaqrot na
 ama qatnanaktpämda dä init
 täktäm bät a rha iva rhat
 mair maengätki mäni arhä
 qatnanakt i ini qoar na rha
 rhoqortäqyia, “Nak koki va u
 rhet da ama märänga aa ron
 masirhat ivakt iva u rhon säp
 ma Ngämuqa aa Muräktpäm.”
 23 Ma Pol qä nä ma Barnabas
 ina armeng da ama morta bä
 ba ama gulañ na ama qat-
 nanaktpämda asägäkt asägäkt
 ivakt iva rhit lu vät a rha näkt
 ini nän dap in deranot dap
 init bon däm da sage ma Jisas
 i qop nguna sokt ka qarakni
 i sa rha at arhä qatnanakt
 mäni qa.

*Evär Dä Ma Pol Qä Nä Ma
 Barnabas Sae Ma Antiok E Va
 Ama Ngärhäktka ma Siria*

²⁴ Bä nga nasot i in met da ama ngärhäktka aa ron ma Pisidia bä rhäksot dä in män ba ama ngärhäktka ma Pamfilia ²⁵ bä nga e ma Pamfilia dä in sameng na ama sameng ama mär ngät mät ama värhäm ama mor äm ma Perga näkt nae dä in met mämane bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Atalia. ²⁶ Nae ma Atalia dä evär däm iom sae ma Antiok e ma Siria mät ama mlauski. Mäqi rhoqoräkt i in dāranas nae ma Antiok dä ama qatnanaktpämda rha vodäm iom säp ma Ngämuqa aa nämsävätki sä ma Ngämuqa aa lat bä dängdäng i sa in däksot na ngät täkt.

²⁷ Bä nga in män e ma Antiok dä in mes ama qatnanaktpämda sävät a ne bä in muqunäga vät a rha sävät iarhongäkt moe qärqärhong i sa ma Ngämuqa qa mualat nä irhong bät a iom bä sävät ama Jentailqäna i sa ma Ngämuqa qa mu ama iska bä ba rha iva rhat nanakt toqoräkt. ²⁸ Bä qali liom e mauiu in na ama qatnanaktpämda.

15

Ama Mämugunäs E Ma Jerusalem

¹ Arhani ama gamoe di ar sä rha nae ma Judia bä sae ma Antiok bä rhi su ama qatnanaktpämda rhoqortäqyia, “Ngakt bä qaku rha däkt säng mä nge varhäm ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses diva qaku ma Ngämuqa qä namumaiar nge.” ² Bä iangärhäkt ama

rhisu ngä märanas na ama qrot ngät mamär ama enge bä qä gamoe rha veng bät a ne sä ngät ti nä ma Pol qä nä ma Barnabas dä soknga ama qatnanaktpämda rha armeng dä ma Pol qä nä ma Barnabas näkt sävät arhani nämäni ama qatnanaktpämda iva rha rhet sae ma Jerusalem sage ama ngangda rhi na ama morta ivakt iva rha rhamän bät a ne sävät iangärhäkt ama enge qarängät i sa ngä märanas.

³ Dä soknga ama qatnanaktpämda nae ma Antiok ta rhäk nä ma Pol qä nä ma Barnabas sae ma Jerusalem. Bä nga rhat tet mät ama ngärhäqyiom ma Fonia da ma Samaria dä rhi sameng bä ba ama qatnanaktpämda e sävät ama Jentailqäna i sa rha näpgoer na nas bä rhat nanakt nä ma Ngämuqa. Bä iarhakt moe ama qatnanaktpämda di mär gem da masirhat nävät tangät täkt ama enge qarängätni i sa rhat nari ngät.

⁴ Bä nga ma Polqäna rha män e ma Jerusalem dä ama qatnanaktpämda rhi na ama ngangda näkt ama morta nae rha ar sä rha. Dä ma Pol qä nä ma Barnabas in muqunäga vät a rha sävät iarhongäkt moe qärqärhong i sa ma Ngämuqa qa mualat nä irhong bät a iom mänguräp ama Jentailqäna. ⁵ Di nak arhani ama qatnanaktpämda qararhani i rha nämäni ama Farisiqäna di rha mair dä rhi qoar toqortäqyia, “Ama Jentailqäna di nak pa as ti däksäng mä rha näkt tit pä

ma Ngämuqa aa Muräkt nage
ma Moses angärha rhäng.”

6 Dä ama ngangda dä
ama morta di västämne na
rha bä rhat tamän särhäm
ne sävät iangärhäkt ama
enge sävät ama Jentailqäna.

7 Rha märhamän särhäm ne
mauiu näkt mamär dä ma
Pita qa mair dä qa qoar na
ama mämugunäs toqortäqyia,
“Gua ruavek, sa ngänät dräm
i mudu imäk äkt di ma
Ngämuqa qa muqunän bät a
ngo nä mänguräp mä ngän
ivakt iva ama Jentailqäna rhi
nari ma Ngämuqa aa enge
nämät gua vämgi bä va rhat
nanakt nä ma Jisas. 8 Ma

Ngämuqa qarakni i qat dräm
ama ruvek arhä snängaqa di
qa qur a ut i qosaqi sa qa ar
sa ama Jentailqäna. Qa qur
a ut di nä iomäkt i qa von
da rha ama Qloqaqa ama
Qumärqumärqa rhoqorne na
ut i qosaqi qa von ut täm ga.

9 Qa mualat sä ut toqorne na
ama Jentailqäna i qä qumär
arhä mungäsnäng nävät arhä
qatnanakt mäni ma Jisas.

10 “Bä rhäkt di nak nga
nani a ngän iva ngäni lu
ivar ma Ngämuqa qar qur
toqoräkt i ngän du ama
märänga da ama Jentailqäna
ama qatnanaktpäm da arha
lang? Ngu snanbät toqor
täkt di sa nguna ut dräm i
aiut ut na aurha morta di sa
qaku mamär vät ut iva urhit
ta ama märänga rhoqoräkt.

11 Nak kaku maräkt toqoräkt!
Dap ut nanakt i nak kop
sokt nävät ma Engeska ma
Jisas aa nämsävätki dä va qa

rhumaiar ut. Di nak kop
toqorne na rha i qosaqi va qa
rhumaiar ta.”

12 Iarhakt moe ama ruvek
pät iosäkt ama mämugunäs di
mänadin däm da rhoqoräkt i
ma Barnabas kä nä ma Pol in
damän särhäm da sävät ama
muqunän ama nañis ngät ngä
na ama lat kärangätni i ngät
dän masärmän gärangät i sa
ma Ngämuqa qa mualat na
ngät nävät a iom mänguräp
ama Jentailqäna.

13 Bä nga in damän bä
rhäksot dä ma Jems ka
märhamän doqortäqyia, “Gua
ruavek, as ngäni nari ngo.

14 Sa ma Saimon ga rhodäm
ba ut sävät ma Ngämuqa
i qa er qa män sage ama
Jentailqäna rhoqoräkt ivakt
iva qä rha arhani nävät a rha
bä ba nas. 15 Bä rhoqoräkt
dä ama enge qarangätni i
sa mudu ma Ngämuqa aa
vämginarha rha säm a ngät di
ngä mu angät släqyige vät a
nas. Iangärhäkt ama enge di
ngät tamän doqortäqyia,

16 “Va nasot dä va evär däm
ngo
bä saqi as ngua rhäranas
nä ma Devit aa
muräktpäm gärangätni
i mudu arpus na ngät.
Näma dä mava na
ngät sokt diva saqi
as ngu slamär na
ngät bä va ngua
rhumamär na
ngät.

17-18 Nasot dä va arhani ama
ruvek

bä sävät ama Jentailqäna
moe qararhani i rhat tes

nas nä gu ngärhipki
 diva rhit ñäm
 mamär nani a
 ngo. Ma Ngämuqa
 qärakni i qat tualat
 nä rhärhong däkt
 di sa mudu in-
 amäk di qat tamän
 sävät tärhong däkt
 bä ba ama ru-
 vek.”

¹⁹ Dä ma Jems ka goar toqortäqyia, “Dä soknga aingo gu snängaqa di ama Jentailqäna qärrarhani i rhit näpgoer na nas sage ma Ngämuqa diva qale urhit bon da rha ama märänga. ²⁰ Dap kinak pa urhi säm sävät a rha bä urhi goar na rha iva qale rhi namäs guani qärqäni i sa rha vodäm ini sage arhä ngämuqa ama iras mät ka. Dä qosaqi va qale rhi namualat na anga vuini na ama qavatka dä va qale rhi namäs anga släkt nävät ama släktka qärakni i sa rha rhäkbrät pät aa qän bä qa ñäp näkt pa qosaqi qale rhi namäs anga släkt nävät ama släktka qärakni i as kaku rha er ta andräp pä m ga sa aa biaska.

²¹ “Inguna mudu imäk äkt di rhi sameng bä ba ama ruvek sävät ma Moses aa enge va ama värhap moe bä sa rhat tes ngät pa ama mämairväm bät ama Sabat moe.”

Ama Abuqit Sage Ama Jentailqäna Ama Qatnanakt Päm Da Nage Ama Mämuğunäs E Ma Jerusalem

²² Dä ama ngangda näkt ama morta näkt sävät ama qatnanaktpämda rha moe

rha mu arhä snäng iva rhi armeng dä guavek arha anga gamoe iva rhi rhäk na rha sae ma Antiok ti nä ma Pol qä nä ma Barnabas. Dä rha armeng da ama udiom ama qatnanaktpämda arhä narhuiriom gärqiomni i ma Judas kärakni i rhat tes ka i ma Barsabas näkt ma Sailas.

²³ Rha rhäk nä ma Polqäna sa ama abuqit kärqitni i sa rha säm ama enge vä bit sävät ama Jentailqäna ama qatnanaktpämda qärängätni i ngät tamän doqortäqyia, “Aiut angäna ruavek ama ngangda dä ama morta di urhit täk na aut märmärgem sagem ngän ama Jentailqäna ama qatnanaktpämda e ma Antiok dä vät ama ngärhäqyiom ma Siria dä ma Silisia. ²⁴ Ut nari sävät arhani qärrarhani i sa rha met sagem ngän dap kaku rha rha anga rhares nagem ut bä rha slava na ngän bä rha muinirqi na angän mädräm na arha enge. ²⁵ Dä soknga ut te di ut moe di sa ut tares ba ne bä urha armeng da arhani ama gamoe bä ut täk na rha sagem ngän di rhi na aurha ruaikom mamär ma Barnabas kä nä ma Pol. ²⁶ Rhiom däkt di qaku init len dap in bon da aina iar bä in det dä ini sameng nä ma Engeska ma Jisas ma Kraisa aa ngärhipki. ²⁷ Bä ma ut i urhit täk nä ma Judas kä nä ma Sailas ivakt iva ini rharespäm nä rhangät täkt ama enge vät tit täkt ama abuqit kärqitni i sa ut säm a ngät pä bit.

²⁸ “Ama Qloqäqa ama

Qumärqumärqa qa matnärhäm ut bä ut moe di aut snängaqa ama sägäk i vadi va qale ut navon ngän da anga märänga dap sokt pa ngän det nasot taerhangät ama muräkt ama märän bäm ngät kärangätni i ngät tamän iva ²⁹ qale ngän namäs guani ani i sa aung ga vodäm ngät na ama vodämes sage aa ngämuqa ama iras mät ka dä va qale ngän namäs anga släkt nävät ama släktka qärakni i as kaku rha er ta andröp pä m ga sa aa biaska dä va qale ngän namäs anga släkt nävät ama släktka qärakni i rha rhäkbrät pät aa qän bä qa ñäp dä va qale ngän dualat na anga vuini na ama qavatka. Va ngäni slamär ba nas kre i ngän det parhäm dangät täkt ama muräkt.

“Mamär iva ama modämne sävät a ngän.”

³⁰ Qä gamoe di sa rha rhäk na rha dä rha met mämäne bä sae ma Antiok dä rha västämne na ama ruvek bä rha von da ama abuqit bä ba rha. ³¹ Bä ama ruvek ta mes pa ama abuqit dä mär gem da nävät ama enge na ama sämaqrot. ³² Bä ma Ngämuqa aa vämginaiom ma Judas kä nä ma Sailas di in märhamän bät ina enge masirhat i in däsläp pät a rha dä in sämaqrot na ama qatnanaktpämda e ma Antiok.

³³ Qale ma Judas kä nä ma Sailas pät ama marheka na ama tadinimek. Bä nasot dä

ama qatnanaktpämda nae ma Antiok ta rhäk na iom sa ama modämne na ama bulap sävät ina iska sage ina ruvek e ma Jerusalem. ³⁴ * ³⁵ Dap ma Pol qä nä ma Barnabas di qali liom e bä in na arhani ama rhäqäp na rha rhi sameng na ama enge sävät ma Engeska.

Vräs Mät Ma Pol Qä Nä Ma Barnabas Nävät Ama Märänga

³⁶ Qale bä maos dä ma Pol qa qoar nä ma Barnabas toqortäqyia, “Rhäkt di evär däm un bä va uni ñämdäm närha auna ruavek ama qatnanaktpämda mät iaväkt ama värhap kärqapni i sa un sameng na ama enge sävät ma Engeska e dä va uni lunärhäm da sa arhä qatnanakt.” ³⁷ Ma Barnabas di nani a qa iva qä nä ma Jon gäarakni i qosaqi rhat tes ka i ma Mak iva rha moe rha rhet ³⁸ sokt di ma Pol di qat tu aa snäng i qaku maräkt toqoräkt iva qä na rha inguna mäqi qa ang daqule rha sä ma Ngämuqa aa lat e ma Pamfilia bä qaku rha moe rha mualat bä dängdäng i sa rhäksot na ngät.

³⁹ Dä ama märänga ama mor qa qa män mänguräp mä iom bä bän mät iom na äkt. Dä ma Barnabas ka rha ma Mak bä in met mät ama mlauski sae ma Saiprus ⁴⁰ dap nga ma Pol di qa mat sä ma Sailas pa aa rhäng näkt ama qatnanaktpämda rha vodäm iom säp ma Engeska

* **15:34** Ma Luk ka sä m dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha sä m ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qaku rha sä m ini sae. “Sokt di ma Sailas di qa mu aa snäng iva as kale qa e.”

aa ñämsävätki arha rem.
 41 Dä qa met e vät ama
 ngärhäqyiom ma Siria dä ma
 Silisia bä qät sämaqrot na
 ama qatnanaktpämda arhä
 qatnanakt.

16

*Ma Timoti Qa Mon Sämäni
 Ma Pol Qä Nä Ma Sailas*

1 Ma Pol di qa met sae ma
 Derbe näkt nasot dä qa met
 sae ma Litra näkt akni ama
 mudäsaqongga qarakni i rhat
 tes ka i ma Timoti di qat dräm
 gat tas e. Aa nanäk di ama Ju-
 daqi näkt ama qatnanakt pä-
 m gi dap aa mamäk di qa nävät
 ama Grikkäna. 2 Ama qat-
 nanaktpämda e ma Litra dä
 e ma Aikoniam di rhat dräm
 di nän sä qa nävät aa lat ama
 mär ngät. 3 Dä ma Pol nani
 a qa iva qä rha qa iva rha
 moe rhat tet sä ma Ngämuqa
 aa lat dä soknga qa däktsäng
 mä qa. Qa mualat toqoräkt
 inguna nävät ama rhäqäp na
 rha ama Judaqäna qärahani i
 qale rha e ma Litra bä rha
 moe rhat dräm i aa mamäk di
 ama Griikka.

4 Bä nga rhat tet mät
 ama värhap i nämät aom bä
 sämät aom dä rhit bon ama
 Jentailqäna ama qatnanak-
 tpämda rha ama snängaqa
 qarakni i ama ngangda rhi na
 ama morta nae ma Jerusalem
 sa rha muräkt täm ga iva rhit
 pä s aa rhäng. 5 Nävät tangät
 täkt arha enge qärängätni i
 rhat tamän bät a ngät dä rha
 sämaqrot na ama rhäqäp na
 rha ama qatnanaktpämda
 arhä qatnanakt dä ama

rhäqäp na rha ama ruvek pät
 ama qunäng moe nasot a ne
 di rhit näpgoer na nas bä rhat
 nanakt nä ma Jisas.

*Ma Pol Qa Lu Ama
 Ñämñämgi Sävät Ama Ruqa
 Näva Ama Ngärhäkta Ma
 Masedonia*

6 Dä ma Polqäna di rha
 met pät ama ngärhäqyiom
 ma Frigia dä ma Galesia
 sokt di ama Qloqaqa ama
 Qumärqumärqa qa mair
 särhäm da iva qale rhi
 nasameng nä ma Ngämuqa
 aa enge e vät ama ngärhäkta
 ma Esia. 7 Bä nga rhat tet bä
 rha män e mät ama nägoeqa
 mänguräp ama ngärhäkta ma
 Misia dä ma Bitinia dä rha
 siqut iva rha rhon säva ama
 ngärhäkta ma Bitinia sokt
 di ma Jisas aa Qloqaqa qaku
 qa rhares pät arha rhäng.
 8 Dä soknga rha met e vät
 ama ngärhäkta ma Misia bä
 rha met mämane bä sämät
 ama värhäm ama mor äm ma
 Troas.

9 Bä nga näp bängagi rho-
 qoräkt dä ma Pol qat lu ama
 ñämñämgi sävät ama ruqa
 nae ma Masedonia i qat mair
 dap kä nagukt pät a qa rho-
 qortäqyia, "Vadi va ngia rhet
 inamuk sarhe ma Masedonia
 bä ngia rhatnärhäm ut." 10 Bä
 nga nasot toqoräkt i ma Pol
 qa lu ama ñämñämgi dä ut
 täkmu na nas näkt ut märanas
 masägos iva u rhet sae ma
 Masedonia inguna ut tu ut
 snäng i ma Ngämuqa nani a
 qa na ut iva urhi sameng na
 ama sameng ama mär ngät
 bä ba ama ruvek e.

Ma Lidia Qia Näpgoer Na Nas E Ma Filipai

¹¹ Nae ma Troas dä ut ta ama mlauski ama mor qi bä u rhang maräkt säva ama urqa ma Samotres. Qale bä duququ dä ut met nae bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Neapolis.

¹² Nae dä ut met bä sae ma Filipai qärqomni i ama moräs na äm ama värhäm ama mor äm mät ama ngärhäktka ma Masedonia. Iomäkt ama värhäm di ama Romgäna rha rha läm bä ba nas ivakt iva ama ruvek nae rhat tet parhäm ama Romgäna arhä muräkt. Bä qali lut e vät ama marheka na ama qunäng. ¹³ Vät ama Sabat dä vuk sä ut sä dalek na ama värhäm bä ut met mät äm angärha tmongi bä sämäni ama rigi i urhit näm nani ama ivärhäs kärqosni i rhat dräm di nän e. Bä nga ut män e dä ut lu arhani ama evop i sa västämne nä rha e dä ut muqun bä urhi nasäng i ut tamän särhäm da. ¹⁴ Aktni nävät a rha qärrarhani i rhat nari ut di rhat tes ki i ma Lidia. Di qi nämät ama värhäm ama mor äm ma Taiataira i qiat dräm git boda ama boi ama pärpäl ngät kärangätni i ama qärhongbärharha rhat dräm dit bodäm bät a ngät näkt ki di qiat dräm gi nänäs sage ma Ngämuqa. Ma Engeska qa muqunäga mät at snängaqa bä nani a qi iva qiat tualat parhäm iangärhäkt ama sameng gärangätni i ma Pol qat tamän bät a ngät. ¹⁵ Bä nasot i qia rha ama baptais ki

na at kärhae iarhakt kärarhae i rhat tas gem gi va arha vätka dä qia ar sä ut säva arha vätka i qi qoar toqortäqyia, “Ngakt bä ngän du angän snäng i aingo di nguat nanakt nä ma Engeska maengätki dä ngäni ang bä qale ngän bä gua vätka.” Dä ngän bät a ut.

Rha Rhon Nä Ma Pol Qä Nä Ma Sailas Säva Ama Tpäskiarharhäng

¹⁶ Maos toqoräkt i ut tet sävät kärqos kä ivärhäs i ut dräm urhi nän e dä ama latki ama rhuimgi qäraktni i qali qi va arhani ama ruvek arha rem gia män bät a ut i ama iauska qa e mät ki bä nävät a qa di mamär iva qiat tuqunäga sa agirhong gärgärhongni iva as irhong ngät dän. Bä qiat dräm giat dän bät ama ligär masirhat bä ba arha moräsna rha rhoqoräkt i qiat tualat i qiat tuqunäga rhoqoräkt. ¹⁷ Rhakt täkt ama rhuimgi di qiat tet nasot ma Pol qä na ut moe dap kit näs toqortäqyia, “Rhärha rhäkt di ma Ngämuqa ma Moräsnaqa Na Rhävuk aa latta va aa rem. Rhi sameng bä ba ngän sävät ama iska iva ngäni rha ama mumaiar.”

¹⁸ Qiat tualat sä ut toqor täkt pät ama rhäqäp ama qunäng. Bä sa maos dä ma Pol di qaku märmär gem ga dä qa rhong bät a nas näkt kä qoar nä qä iauska rhoqortäqyia, “Nävät ma Jisas ma Kraiss aa ngärhipki dä nguat tamän särhäm nge, ngia rhet nämät ki!” Dä qoki äkt dä ama iauska qa met nämät ki.

19 Bā nga qa latki arha moräs narha rha lu rhoqoräkt i ama iauska qa met näp kärakt bā va saqi as kaku rhi narha anga ligär dä rha sangar ma Pol qä nä ma Sailas bā rha ardrän na iom säva ama ivärhäs pä iomäkt ama värhäm gärqosni i ama morta rhat dräm bäspästämne na rha e bā sage ama narhoerta. 20 Rha mu iom da ama matnävämnenarha arhä saqong näkt ti qoar toqortäqyia, “Rhiom däkt ama gamuiom di ama Juda iom gärqiomni i in duinirqi na ama ruvek te mät aurha värhäm 21 bā inät mair täkt di nävät ama qärhong gärqärhongni i aiut ama Romgäna di ut muräkt ngät tair särhäm irhong.”

22 Dä ama gulänği na ama ruvek ta mon sämäni qa rhuimgi arha moräs narha bā rhi nasäng i rhat tair sävät iom. Dä ama matnävämnenarha rha rhäkne iva ama ulaqimärharhärhäkt tin gyiret mät in boi nävät a iom näkt ti arhäktgyäm sä iom na ama edäm. 23 Nasot i ma Pol qä nä ma Sailas in da ama vospos dä ama matnävämnenarha rha rhon na iom säva ama tpäskiarharhäng näkt ta von ama ruqa qärakni i qat dräm gät lu vät ama tpäskiarharhäng da ama mugem iva qät lu vät a iom mamär. 24 Nävät arhä mugem ama qrot ngät dä qa mu iom mät ama tpäskiarharhäng at käväläm ivuk da arha ron mamär näkt ka väsdät särha ina qar mänguräp ama palang

gärangätni i rha andräp ma ama lek mät ngät.

Ama Ruqa Qärakni I Qät Lu Vät Ama Tpäskiarharhäng E Ma Filipai Di Qa Män I Ama Qatnanaktpämgä

25 Nani äkt i mäni bängagi mamär dä ma Pol qä nä ma Sailas di ini nän dä init tong na ama mabu sage ma Ngämuqa dap arhani ama ruvek puk pa ama tpäskiarharhäng di rhat nari iom doqoräkt. 26 Dä ama qängängi ama mor qi qia män masärmän bā qia rhästäs iomäkt ama tpäskiarharhäng arha ivärhäm moe. Dä qoki äkt pät iomäkt ama qäväläm dä ama tmon moe näva ama tpäskiarharhäng di ngä rhar dä vlukt sa ama sengäna nävät iarhakt moe qärrarhae i qale rha vuk pa ama tpäskiarharhäng.

27 Dä ama ruqa qärakni i qät lu vät ama tpäskiarharhäng di qa märanas bā nga qa lu rhoqoräkt i ama tpäskiarharhäng arha tmon di ngä moe ngä rhar dä soknga qa mar ta ulaqi arha singi ivakt iva qä veng nas na qi inguna qat tu aa snäng i qärrarhani moe näva ama tpäskiarharhäng di sa rha ang masirhat nae. 28 Di nak ma Pol qa näs toqortäqyia, “Qale ngi naveng nas. Nak kop ut moe di ut te.”

29 Dä qarak ka näs iva aung ga rhän sa anga neraqa iva qunäga vuk pa vät näkt ka lir qa ang bävit bā savuk dap pärvar vät a qa dä arpus na qa mäk säng ma Pol qä nä

ma Sailas ina qar. ³⁰ Nasot dä vuk sä qa sä iom sä dalek näkt kä snanbät sä iom doqortäqyia, “Aruiom, ngu lu va ngua rhualat toqor mäniekt ivakt iva ngu rha ama mumaiar?”

³¹ Dä in muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Ngiat nanakt nä ma Jisas ma Engeska diva ngi rha ama mumaiar bä qosaqi gi qärhae qärrarhani i rhat tas gem nge vä gia vätkä.”

³² Dä in sameng na ama enge sävät ma Engeska bä bä qäarak kä na aa qärhae qärrarhani i rhat tas gem ga va aa vätkä. ³³ Näkt pät iomäkt ama bängagi at käväläm dä iaqäkt kärak i qät lu vät ama tpäskiarharhäng di qa met sä iom bä qa rhor mät ama vospos pät a iom näkt koki äkt dä qa qä na aa qärhae di rha rha ama baptais. ³⁴ Näkt ka met sä iom bä säva aa vätkä bä qa von iom da ama tmäs. Qa qä na aa qärhae di märmär gem da masirhat inguna rha moe di sa rhat nanakt nä ma Ngämuqa.

³⁵ Bä sa nga duququ vät duququs toqoräkt dä ama matnävämmenarha rha rhäk na ama ulaqimärharhärhäkt sa ama enge bä rha qoar nä qäarak i qät lu vät ama tpäskiarharhäng doqortäqyia, “Ngi rhäväkt sä ma Pol qä nä ma Sailas.” ³⁶ Dä qa qoar nä ma Pol toqortäqyia, “Ama matnävämmenarha rha rhäkne iva ngu rhäväkt sä en. Bä sa rhäkt di mamär iva in det. In det sa ama bulap.”

³⁷ Sokt di ma Pol qä qoar na ama ulaqimärharhärhäkt

toqortäqyia, “Nak aiun di ama Romiom na un mamär sokt di rha arhäktgyäm sä un da ama ruvek arhä saqong dap kaku sävät guani angärha rhäng näkt ta rhon na un säva ama tpäskiarharhäng. Näkt täkt di nani a rha iva rhit täväkt sä un ma ama up. Sokt di sirhäkt kaku un namet. Dap koki va rha maräkt ama matnävämmenarha rha rhet bä sarhe dä rha rhair vät a un näva ama tpäskiarharhäng.”

³⁸ Dä ama ulaqimärharhärhäkt ta sameng bä ba ama matnävämmenarha sävät ma Pol aa enge bä nga rha nari i ma Pol qä nä ma Sailas di ama Romiom mamär na iom dä rhit len bät in bäs. ³⁹ Dä soknga qä matnävämmenarha rha met bä sagem iom dä rhit nok pät a iom iva ini qyiradeng na arha lat ama vu ngät sävät a iom dap ta mair vät a iom näva ama tpäskiarharhäng näkt ta nän iom nävät ama lavuqi iva in det näva arha värhäm. ⁴⁰ Bä nga vuk sä iom näva ama tpäskiarharhäng näkt nasot dä in met säp ma Lidia arha vätkä dä in män ge ama qatnanaktpämde e dä in sämaqrot na arhä qatnanakt. Nasot dä in met nae.

17

Ma Pol Qä Nä Ma Sailas E Mät Ama Värhäm Ama Mor Äm Ma Tesalonaika

¹ Bä nga ma Pol qä nä ma Sailas di sa in det bä in met da ama värhäm ama mor äm angärha ron ma Amfipolis näkt ama värhäm ama lel äm ma Apolonia angärha ron dä

in män e ma Tesalonaika. E ma Tesalonaika di aktne ama Judaqäna arhä mämairqi qia e. ² Ma Pol di vasägos dä qat tet säva ama mämairväm bä nga rhoqoräkt i in män e ma Tesalonaika dä qa met säva ama mämairqi sage ama ruvek pät ama Sabat ama dävaung na ngät nasot a ne bä rhat tamän särhäm ne sävät ma Ngämuqa aa enge qarängätne i sa mudu rha säm a ngät. ³ Bä qät täväftsäs mamär dä qat tarespäm bä ba rha i ma Kraiss di nak pa qa rhon säda ama märänga aa ron bä va qä ñäp näkt mamär dä va qa rhäranas nämät ama tñäpki. Bä qä qoar toqortäqyia, "Iaqäkt ma Jisas kärak i ngu sameng na qa ba ngän di ma Kraiss." ⁴ Dä arhani ama Judaqäna di rha nari ma Pol aa sameng dä rhat nanakt dä däktgyäm da ge ma Pol qä nä ma Sailas bä qosaqi sävät ama rhäqäp na rha mamär ama Jentailqäna qararhani i rhat dräm di nänäsäs sage ma Ngämuqa näkt sävät ama rhäqäp na rha ama evop ama moräs na rha.

⁵ Dap ama Judaqäna arhä narhoerta di ama vu arhä snängaqa sävät ma Polqäna dä soknga rha met bä säva ama ivärhäs kärqosni i rhat dräm dit boda arhä qarhong e bä rha qoar na arhani ama vu rha ama ruvek bä rha västämne na rha bä säva ama guläñgi näkt ta nasäng na ama tgulimngi va ama värhäm. Näkt ta met bä sävä ma Jeson aa vätkä i rhit ñäm nani ma Pol qä nä ma Sailas i mai va

rha rhu iom da ama guläñgi at saqong. ⁶ Sokt di nga qaku rha män bät a iom dä soknga rha ardrän nä ma Jeson gä na arhani ama qatnanaktpämda sage ama narhoerta nämät ama värhäm dap tit näs toqortäqyia, "Rhiom däkt ama gamuiom di iaiomäkt kärqiom i sa in mu ama inirqi mät ama värhap moe näkt täkt di sa in män de. ⁷ Bä ma Jeson ga ar sä iom säva aa vätkä. Dap ta moe di rhi nänbetäkmät nä ma Sissar aa muräkt nage arha enge i rhi qoar i qoki as akni qa e qaräkni i ama vitnaqa na qa qaräk i rhat tes ka i ma Jissas."

⁸ Bä nga qä värhäm angät narhoerta dä ama guläñgi rha nari rhoqor täkt dä ama inirqi qia män mänguräp mä rha. ⁹ Dä ama värhäm angät narhoerta rha qoar nä ma Jeson gä na ama qatnanaktpämda bä rha von da ama ligär masirhat näkt ta qyiradeng na rha iva isiska vät a rha.

Ama Beriaqäna Rhat Nanakt Nä Ma Pol Aa Sameng

¹⁰ Qale ama qatnanaktpämda bä nga bängagi dä rha rhäk nä ma Pol qä nä ma Sailas nae ma Tesalonaika bä sämät ama värhäm ama moräm ma Beria. Bä nga in män e dä in mon säva ama Judaqäna arhä mämairqi. ¹¹ Näkt iarhakt ama Judaqäna e ma Beria di ama qunäga vät a rha mamär dap kaku rhoqor iarhakt e ma Tesalonaika inguna rhat nari ma Pol aa sameng dä rhat tu arhä snäng

masirhat sävät ma Ngämuqa aa enge. Dap tat tes ngät pät ama qunäng moe ivakt iva rhi lu ivar ngätki nä ma Pol aa enge rhoqoräkt i qä sameng. ¹² Bä nga rhoqoräkt dä ama rhäqäp na rha ama Judaqäna di rhat nanakt nä ma Jisas bä qosaqi sävät ama rhäqäp na rha ama moräs na rha ama Jentailqäna ama evop dä ama gamoe.

¹³ Bä nga ama Judaqäna e ma Tesalonaika di nga rha räm doqoräkt i ma Pol di qä sameng nä ma Ngämuqa aa enge e ma Beria dä qosaqi rha met säe bä rhat tusar na ama ruvek i rhat täranas na arhä sarem sävät a qa.

¹⁴ Dä ama qatnanaktpämda rha lir ta rhäk nä ma Pol sävät a qoan dap ma Timoti qä nä ma Sailas di qali liom e ma Beria. ¹⁵ Dä ama gamoe qärrarhani i rha mair vät ma Pol di rhi na qa mät ama mlauski nae ma Beria bä sämät ama värhäm ama moräm ma Atens. Dä rha met daqule qa e näkt ka rhäk na rha sa ama enge iva sävät ma Sailas kä nä ma Timoti iva ini lir in dän sagem ga.

*Ma Pol Qä Sameng Sävät
Ma Ngämuqa Bä Ba Ama Ru-
vek E Ma Atens*

¹⁶ Bä nga rhoqoräkt i ma Pol qale qa nani ma Sailas kä nä ma Timoti e ma Atens dä qat nari i airäs ka masirhat inguna qat lu ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät di rhäqäp iomäkt ama värhäm ama moräm na ngät. ¹⁷ Dä soknga rhat tamän särhäm ne va ama mämairqi qä na ama

Judaqäna dä ama Grikkäna qärrarhani i rhi nänäs sage ma Ngämuqa. Bä qosaqi vät ama qunäng nasot a ne vät ama ivärhäs kärqosni i rhat dräm dit boda arhä qärhong e di rhat tamän särhäm ne qä na ama ruvek kre i qat dän bät a rha e. ¹⁸ Bä qosaqi arhani ama Epikuriangäna dä ama Stoikkäna arhä mädrämda mamär di rhi nä ma Pol tat tamän särhäm ne.

Dä arhani nävät a rha rhi snanbät toqortäqyia, “Ngu lu rhak takt ama dädänga di nani a qa iva qat tamän bät agiqa?”

Dä arhani rhi qoar toqortäqyia, “Qa di ngäkt kre qat mair bä ba anga nañis ka anga ngämuqa bä qä sameng sävät a qa.” Rhat tamän doqoräkt dinguna ma Pol qä sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ma Jisas dä sävät ama ñäpta i rhat täranas nämät ama tñäpki.

¹⁹ Dä rha met sä qa bä rha mu qa va ama värhäm angät gulängi na ama narhoerta arhä mämugunäs kärqosni i rhat tes äs i ma Areopagus bä rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Nani a ut iva qunäga vät a ut mamär sävät tangät täkt ama rhisu qärangätni i ngiat tamän bät a ngät ²⁰ inguna ut nari ama mädräm ama nañis ngät kärangätni i sa ngia män sä ngät bä nani a ut iva urhi räm angät tarimini.”

²¹ Rhat tamän doqoräkt dinguna ama Atenskäna moe bä sävät ama nañista qärrarhani i rhat tas e di rhit tar sa arha iar i rhat tänam

mavängam dap sokt tat nari ne dä rhat tamän särhäm ne sävät kä mädräm ama iaräs na ngät kärangätni i ngät dân e.

*Ma Pol Qat Tamän Särha
Ama Areopaguskäna*

²² Mamär dä ma Pol qa mair mänguröp ama Areopaguskäna dä qä qoar toqortäqyia, “Aruvek nae ma Atens, nguat lu i nak ngänit kutdrir masirhat sage asägäk asägäk angän ngämuqa. ²³ Bä nga nguat pitmane bä ngut täkmareo vät iangärhäkt kärangät i sa ngän mualat na ngät ivakt iva ngäni nänäs sagem ngät dä qosaqi ngua män bät ama enge mäni ama laiqa na ama vodämes i ama enge ngät tamän doqortäqyia, ‘Sage ama ngämuqa qäarakni i qaku ut dräm a qa.’ Bä iaqäkt ama ngämuqa qäarak i qaku ngänät dräm a qa sokt di ngäni nänäs sagem ga di qäarak iaqäkt iva ngu samengbä ba ngän sävät a qa.

²⁴ Iaqaqt ma Ngämuqa qäarak i qa säm ama ivätki bä sä ne nä iangärhäkt moe vät a qi di ma Engeska bä ba ama usäpki dä bä ba ama ivätki näkt kaku qale qa va ama mämairväm gärangätni i ama ruvek tit täk päta ngät. ²⁵ Bä qa di qaku qät läk nani ama ruvek arhä matnärhäm bä ba nas inguna qa maräkt kat dräm gät bon ama ruvek moe rha ama iar dä ama qänäqäqa bä qät bon ama ruvek tä iarhongäkt moe. ²⁶ Nävät ama ruqa ama sägäk dä qa säm ama gulañ ama mor ngät na ama

sägärhae moe iva rhat däqäm bät ama ivätki näkt ka mu rha vät ama ivärhimek maos maos päta ama ivätki arha rhäng moe. Bä qa rhäkmu na ama ivärhimek iva mänamär sa ama ruvek e vät imek bä qa rhäkmu na ama rhodäm iva ama ruvek tat däqäm da angärha ron bä dängdäng i rhit ñäp.

²⁷ “Ma Ngämuqa qa mualat nä iarhongäkt moe rhoqor täkt ivakt iva ama ruvek ti ñäm nani a qa bä mamär iva rhit ñäm nani a qa iva rha rhän bät a qa sokt di nak kop kaku qale qa gläius na ut asägäk asägäk ²⁸ inguna

“ ‘Ut däqäm bä sarhäktsarhäkt päta a ut bä ut män doqor täkt di qop sokt nävät ma Ngämuqa.’

Iangärhäkt di ngät toqor varhäm arhani angäna ruvek maräkt kärarhani i rhat dräm dit säm ama mär ngät ama enge di sa rha säm doqortäqyia,

“ ‘Inguna ut di qosaqi ma Ngämuqa aa es na ut.’

²⁹ Qale ut tu ut snäng i ma Ngämuqa di ama iauski na qa qäarakni i ama ruqa sa qa säm a qi nävät aa mädräm bä aa lat na ama gol ura na ama silva ura na ama duiqa inguna aiut di ma Ngämuqa aa es na ut. ³⁰ As nga mudu di sa ma Ngämuqa di qaku qat tu aa snäng masirhat sävät ama ruvek arhä snängaqa qäarakni i qaku ama räkt ka rhoqoräkt

dap sa nga rhäkt di qä qoar na ama ruvek moe iva rhi näpgoer na nas ³¹ i sa nguna qa muqunän bät ama qunäga qäarakni iva qa rhatnävämmne na ama ruvek moe arhä qärhong na aa muräkt ama räkt ngät. Sa qa muqunän bät akni ama ruqa qäarakni iva qa rhualat na ama muräkt bä sa ma Ngämuqa qa säm maengäktki na aa enge bä ba ama ruvek na qa i qa märanas na qa nämät ama tñäpki.”

³² Bä nga ama ruvek ta nari i ma Ngämuqa qa märanas na ama ruqa nämät ama tñäpki dä arhani nävät a rha di rhat tumä ma Pol dap arhani di rhi qoar na qa rhoqortäqyia, “Qop as nani a ut iva ngi sameng bä ba ut masirhat sävät tangät täkt ama lat kärangätni i ngiat tamän bät a ngät.” ³³ Nasot dä ma Pol qa met daqule iosäkt ama Areopaguskäna arhä mämugunäs. ³⁴ Dap ama marheka na rha ama gamoe di däktgyäm da mäni ma Pol bä rha män i ama qatnanaktpämda na rha. Ma Dionisius kärakni i qa nämäni ama Areopaguskäna di ak na qa näkt kosaqi sävät ama evopki qäarakni i rhat tes ki i ma Damaris näkt kop as sävät arhani sae.

18

Ma Pol E Ma Korin

¹ Nasot iangärhäkt ama lat dä ma Pol qa märanas nae ma Atens bä qa met bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Korin. ² Sae ma Korin dä qa män bät ama Judaqa qäarakni i

qa nae ma Pontus kärak i rhat tes ka i ma Akwila qä na aa egutki ma Prisila. Nak kop as in män doqoräkt nae ma Itali inguna ama Romgäna arha tpäskinaqa ma Klodius ka rhäkne iva ama Judaqäna diva rha rhet nae ma Rom. Dä ma Pol qa met ivakt iva qä lu iom ³ bä nga sae dä qale qa gem iom bä rha moe rhit täk pät ama mämairväm ama me ngät inguna ma Pol aa lat di qoki ngät toqorne nä ma Akwila qä nä ma Prisila ina lat.

⁴ Vät ama Sabat moe dä qä na ama Judaqäna dä ama Jentailqäna rhat tamän särhäm ne va ama mämairqi bä qä siqut iva qä artäm sa arhä snängaqa iva rhat nanakt nä ma Jisas. ⁵ Bä nga rhoqoräkt i ma Sailas kä nä ma Timoti di in män nae ma Masedonia dä ma Pol di qa vodäm mes mamär i qä sameng dä qät täväktsäs mamär bä ba ama Judaqäna sävät ma Jisas i qa di ma Krais. ⁶ Bä nga rhoqoräkt i ama Judaqäna rha mer aa enge dä rhat tamän mava na qa dä qa värvär aa boi iva qä qur a rha i qaku mär ge ma Ngämuqa na rha näkt ka qoar na rha i isiska vät a qa i qä qoar toqortäqyia, “Angän biaska di qa e va angän däkt. Sa qaku nga guani sävät a ngän. Bä mänasäng narhäkt bä rhävit dä va nguät tet sage ama Jentailqäna.”

⁷ Dä ma Pol di vuk sä qa näva ama mämairqi bä qa met särhage sävä ma Titius

Jastus aa vätka qarakni i qa di qat dräm gä nänäs sage ma Ngämuqa. ⁸ Ma Krispus di ama mämairqi at narhoerqa bä qä na aa qärhae moe qärrarhani i rhat tas gem ga va aa vätka di rhat nanakt nä ma Engeska. Bä qosaqi sävät ama rhäqäp na rha ama Koringäna qärrarhani i rha nari ma Pol i qä sameng dä rhat nanakt näkt ta rha ama baptais.

⁹ Näva aktni ama bängagi dä ma Engeska qa märhamän särhä ma Pol va ama nämämgi rhoqortäqyia, “Qale ngit len dä qale mänadin mät nge dap a nge ngiat tualat i ngi sameng ¹⁰ inguna aingo di qale ngo gem nge bä va qaku aung gä namäranas sävät a nge bä qä sangäm na nge. Rhoqoräkt dinguna ama rhäqäp na rha ama ruvek kärerhani i rha nämäni ngo di rha e mät tom däkt ama värhäm.” ¹¹ Dä soknga ma Pol qale qa e vät ama quiaqa dä ama ngärhäqyet da sägäkt ama eqoan bä qä su rha sävät ma Ngämuqa aa enge.

¹² Ma Galio di rhoqoräkt di ama tpäskinaqa e va ama ngärhäkta ma Akaia. Dä ama Judaqäna västämne na rha bä rha märanas sävät ma Pol näkt ta sangar a qa bä rha mu qa va ama muräkt ¹³ näkt ti qoar toqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di qä rhartäm sa ama ruvek näva ama is iva rhi nänäs sage ma Ngämuqa. Iangärhäkt ama is di qaku varhäm ama Muräkt.”

¹⁴ Ma Pol qa qang iva qa rhamän di nak sa ma Galio qa märhamän i qä qoar na ama Judaqäna rhoqortäqyia, “Vadi mai aingän ama Judaqäna di ngän du rhak täkt ama ruqa va ama muräkt di vät anga lat ama vu ngät angät tpäs bä qop kä slava mamär i qä nänbetäkmät na ama Romgäna arhä muräkt di maräkt gem ngo iva ngu nari ngän. ¹⁵ Dap nga va ngän du qa va ama muräkt iva ngän datnavit sä qa di sa aa rhisu dä sa ama ngärhep dä va sa aingän maräkt angän Muräkt di qoki ngän maräkt ngän duräkt na ngät. Aingo diva qaku ngu natmatnävämne nä guarhong doqoräkt.” ¹⁶ Dä qa qoar na ama ulaqimärharhärhäkt bä rha qutmäs a rha näva ama muräkt. ¹⁷ Dä qä Judaqäna moe rha rhong sävät ama narhoerqa näva ama mämairqi ma Sostenes bä rha arhäktgyäm sä qa e dalek na ama muräkt. Sökt di ma Galio di qaku qa mualat nä guani sävät a rha sä iangärhäkt arha lat.

Evär Dä Ma Pol Sae Ma Antiok E Vā Ma Siria

¹⁸ Ma Pol di as kale qa e ma Korin bät ama rhäqäp ama qunäng ge ama qatnanaktpämäda. Nasot dä qa met daqule rha bä qa muqun mät ama mlauski iva sae ma Siria qä nä ma Prisila dä ma Akwila. Dap narhoer toqoräkt i as kaku qa rhon na nas sämät ama mlauski dä rha säm ga e mät ama värhäm

bät a qoan e ma Senkria. Sa rha säm ga rhoqoräkt dinguna nävät aa mumänaris kärangätni i sa qa mäqäne dä mamär na ngät sage ma Ngämuqa.

¹⁹ Bä nga rha män mät ama värhäm ama mor äm ma Efesus dä ma Pol qa met daqule ma Prisila qi nä ma Akwila. Dap sokt ka qa met bä säva ama mämairqi bä qä na ama Judaqäna rhat tamän särhäm ne. ²⁰ Bä nga ama Judaqäna rha nän ga iva as kale qa mauiu maqälak gem da dä qa qoaräs iva qaku. ²¹ Dap nga rhoqoräkt i qat tet daqule rha dä qa qoar na rha na ama enge na ama mumänaris toqortäqya, “Ngakt bä varhäm ma Ngämuqa aa snängaqa diva saqi as evär däm ngo sagem ngän.” Dä qa muqun mät ama mlauski bä qa met nae ma Efesus.

²² Bä nga qa män e ma Sisaria dä qa met pävit sae ma Jerusalem bä qa mes ama mär sage ama qatnanakt-pämda e näkt mamär dä qa met sae ma Antiok. ²³ Bä qale qa e vät ama qäväläm ama uiu äm maqälak. Nasot dä qa met nae bä qat tet mät ama värhap i nämät aom bä sämät aom bät ama ngärhäqyiom ma Galesia dä ma Frigia bä qät sämaqrot na ama mudäsaqongda moe.

Ma Apolos Di Ama Qraräqa Na Qa I Qat Tamän E Ma Efesus

²⁴ Dap toqoräkt di akni ama Judaqa qarakni i rhat tes ka i ma Apolos di qa män sae ma

Efesus näkt ka di qa näva ama värhäm ama mor äm ma Aleksandria. Qa di ama mädränga mamär ama engemätka bä qa di ama mädränga mamär sä ma Ngämuqa aa enge. ²⁵ Qa di sa qa su masirhat sävät ma Iska i ma Engeska bä qat tamän nävät ama qrot bä aa rhisu bä ba ama ruvek sävät ma Jisas di ama räkt ngät sokt di nak kop sokt kat dräm ama baptais kärangätni i ma Jon aa baptais.

²⁶ Bä ma Apolos di ama qraräqa na qa sa ama enge bä qä nasäng i qat tamän bät a ngät pa ama mämairqi. Bä nga ma Prisila qi nä ma Akwila in nari qa dä ina ar sä qa sävä ina vätka bä in duqunäga vät a qa masirhat sävät ama iska i ma Ngämuqa.

²⁷ Bä nga rhoqoräkt i ma Apolos nani a qa iva qa rhet sae ma Akaia dä ama qatnanakt-pämda rha sämaqrot na qa näkt ta säm ba ama abuqit sage ama mudäsaqongda nae ma Akaia iva rhi ar sä qa rhoqoräkt iva qa rhän e. Ama ruvek kärarhani i rhat nanakt nävät ama niamsävätki i ma Ngämuqa di sa rha rha ama matnärhäm masirhat nage ma Apolos toqoräkt i qa män e ²⁸ inguna qat dän näva ama Judaqäna arhä väs da ama ruvek arhä saqong doqoräkt i rhit beng bät a ne qä na rha i qät sämaengäktki na aa enge di nä ma Ngämuqa aa enge qarangätni i mudu rha säm a ngät i ma Jisas di ma Kraiss.

Ma Pol E Ma Efesus

¹ Bā nga rhoqoräkt i ma Apolos di qale qa e ma Korin dä ma Pol di qa met mät ama värhap da ama dam bä ar sä qa sae ma Efesus. Sae dä qa män bät arhani ama qatnanaktpämda ² dä qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Vät ama qäväläm gärqomni i sa ngän män i ama qatnanaktpämda na ngän di nga ngän da ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa?”

Dä rha muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Qaku, dä qäqi nguna qaku ut dräm na anga Qloqaqa anga Qumärqumärqa.”

³ Dä soknga qa snanbät sä rha rhoqortäqyia, “Dä agi baptais iangärhäkt kärangät i sa ngän da ngät?”

Dä rha muvät toqortäqyia, “Ma Jon aa baptais.”

⁴ Dä ma Pol qä goar toqortäqyia, “Ma Jon aa baptais di qä baptais pät ama ruvek kärarhani i sa rha näpgoer na nas nämät arha vuirhong. Qä goar na ama ruvek iva rhat nanakt na ama ruqa qärakni iva qa rhän nasot a qa. Ma Jon gat tamän di sä iaqäkt ma Jisas.” ⁵ Bā nga rha nari rhoqoräkt dä sa rha rha ama baptais nävät ma Engeska ma Jisas aa ngärhipki. ⁶ Bā nga ma Pol qa mu aa rhäkt pät a rha dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa rhäk pät a rha bä rhat tamän na ama enge maos maos dä rhat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt

nage ma Ngämuqa. ⁷ Iarhakt ama gamoe di ngäkt kre ama ngärhäqyisem da udiom na rha moe.

⁸ Nasot dä ma Pol di qat don säva ama mämairqi bä ama qraräqa na qa i qä sameng bät ama eqoan ama dävagukt e bä qä rhartäm sä rha masirhat iva qunäga vät a rha sä ma Ngämuqa aa Muräktpäm. ⁹ Bā nga rhoqoräkt i arhani ama ruvek di ama qrot arhä väs bä qaku rhat nanakt bä rhat tamän mava nä ma Iska i ma Jisas e mänguröp ama ruvek dä ma Pol qa met daqule rha. Dap ka rhäqoar sa ama qatnanaktpämda bä qä na rha rhat tamän särhäm ne vät ama qunäng moe va ama vätki at käväläm gärqomni i ma Tiranus kat dräm gä su ama ruvek pä bäm. ¹⁰ Ma Pol qat tualat toqoräkt pät ama udiom ama quiaiom bä dängdäng i qorhäs iva ama Judaqäna dä ama Jentailqäna moe qärarhani i rhat tas pät ama ngärhäktka moe ma Esia di sa rhat nari ama enge sävät ma Engeska.

Ma Skeva Aa Es Ama Gamoe

¹¹ Bā ma Ngämuqa di sa qat tualat na ama lat ama nañis ngät mamär nävät ma Pol qärangätni i ma qaku ama ruvek tit lu ngät ¹² bä mamär iva ama baulirhong dä ama boi di nga daktgyäm ngät sämäni ma Pol aa släqyige näkt nga rhit ta ngät bä rhat tu ngät pät ama rämgiärharha dä rhäktäksot na arha räm bä

vukpuk sa ama iaus bä ngät tet näväm da.

¹³ Bä arhani ama Judaqäna qärrarhani i rhat dräm dit kutmäs ama iaus di rhat tet bä rhi siqut iva rhat tualat toqoräkt nävät ma Engeska ma Jisas aa ngärhipki sävät iarhakt kärerhae i ama iaus nga e mät ta i rhat tamän doqortäqyia, “Ngut täk na nge iva ngia rhet nävät ma Jisas aa ngärhipki qärakni i sa ma Pol qä sameng sävät a qa.”

¹⁴ Akni ama Judaqäna arhä pris ama vit na qa ma Skeva di aa es ama gamoe ama ngärhäqyet da udiom na rha di rhat tualat toqoräkt. ¹⁵ Näkt pät akni ama qunäga dä ama iauska qa muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Nguat dräm ma Jisas bä ma Pol di nguat dräm a qa dap aingän di guavek koe na ngän?” ¹⁶ Dä ama ruqa qärakni i qale iaqäkt ama iauska e mät ka qa rhon na nas sävät a rha bä qa män näva arhä väs moe. Qa arhäktgyäm sä rha mavuqi bä rha ang masirhat näva vät sä dalek sä vlavel dap biasbias pät a rha.

¹⁷ Bä nga rhoqoräkt i sa vräs da ama enge sävät ma Skeva aa es ama gamoe bä sävät ama Judaqäna dä ama Jentailqäna moe qärrarhani i rhat tas e ma Efesus di rhäqäp ta moe na ama tlenga bä ma Engeska ma Jisas aa ngärhipki di rhit kutdrir masirhat sävät a qi. ¹⁸ Bä ama rhäqäp na rha ama iaräs na rha ama qatnanaktpämda di rha män sage ama qatnanaktpämda bä

rhi sameng irhäm mes sa ama vu ngät ama lat kärangätni i rhat tualat na ngät. ¹⁹ Bä ama rhäqäp na rha qärrarhani i rha sumät na ama rhaqyao di rha män sa arha abukkina sävät ama rhaqyao bä rha västämne na ngät näkt ta väs ngät da ama ruvek arhä saqong. Bä nga rha rhodäm dä iangärhäkt ama abukkina angärha ron nani ama ligär angät saqong dä ama rhodäm sä ngät di ama ruiom ama udiom da ngärhäqyisem na ama tausengäna na ama qunäng angät titsek. ²⁰ Bä nak nävät tangät täkt ama lat kärangätni i ngät täranas dä ma Ngämuqa aa enge sävät ma Engeska di vräspräs däm ngät sa gläius bä ama rhäqäp na rha ama ruvek masirhat di rhat nari ngät bä rhat nanakt.

Ama Inirqi Qia Märanas E Ma Efesus

²¹ Nasot tangät täkt moe ama lat kärangätni i sa ngä märanas dä ma Pol qa mu aa snäng iva qa rhet mät ama ngärhäqyiom ma Masedonia dä ma Akaia bä va sae ma Jerusalem. Dä qä qoar toqortäqyia, “Va qale ngo e ma Jerusalem bä rhäksot näkt nasot dä mamär iva qosaqi ngua rhet sae ma Rom.” ²² Dä qa rhäk na ama udiom ama ruiom gärqiomni i inät dräm in datnärhäm ga sa ama lat i ma Timoti qä nä ma Erastus bä in met sae ma Masedonia dap ka di sa qale qa mät ama ngärhäktka ma Esia mauiu maqälak.

²³ Bā nani äkt pät iomäkt ama qäväläm gärqomni i ma Pol di qale qa e dä ama inirqi ama mor qi qia märanas sävät ma Iska i ma Jisas. ²⁴ Akni ama ruqa qärakni i qat dräm gat tualat na ama rhäqäp nä irhong na ama silva qärak i rhat tes ka i ma Demitrius di qat dräm gat tualat na ama gairhong mamär ama värhirhong gärqärhongni i irhong ngät nañäm doqor ama ngämuqi ma Artemis arha vätki. Bā aa latta di rhit ta ama ligäriqe ama mor ige vät iangärhäkt ama lat.

²⁵ Di qa mes aa latta sävät a ne näkt sävät arhani ama latta qärrahani i qosaqi rhat dräm dat tualat nä irhong doqorne na rha bā qä qoar na rha rhoqortäqyia, “Aruvek, ngänät dräm ngänät dän bät ama ligäriqe ama mor ige nävät tangät täkt ama lat. ²⁶ Näkt ngänät lu dä ngänät nari sävät ama lat kārängätni i iaqäkt ama ruqa ma Pol qat tualat na ngät i qä rhartäm sa ama ruvek masirhat narhäkt ma Efesus bā qäqi nämät tak täkt ama ngärhäktka ama rhäk täm ga ma Esia i qä qoar i ama ngämuqa aa iaus iangärhäkt kārängät i ama ruvek tat tualat na ngät na arhä rhäkt di nak kaku ama ngämuqa iaqäkt. ²⁷ Bā ama märänga rhak täkt diva qaku sokt mava na aurha lat angät ngärhipki dap käqi ama ngämuqi ma Artemis arha vätki diva ama mäñmäñini na qi. Bā va qi maräkt ama ngämuqi di mudu gre rhit kutdrir sagem gi vät iaqäkt

ama ngärhäktka ma Esia bā sävät ama ruvek pät ama ivätki moe näkt pa rhäkt diva rhäktgyäm nävät a qi bā va ama mäñmäñini na qi da ama ruvek arhä saqong.”

²⁸ Bā nga rha nari rhoqor täkt dä rhäqäp ta na ama uraqi bā rhi nasäng i rhit nästäm doqortäqyia, “Ama Efesuskäna arhä ngämuqi ma Artemis di ama moräs na qi masirhat!” ²⁹ Qaku qale qale dä ama ruvek nämät ama värhäm moe rha märanas bā rha moe di rhit nästäm. Bā ama ruvek ta sangar ma Pol aa ruaiom ma Gaius kä nä ma Aristarkas iaiomäkt di iom nae ma Masedonia i ma rha moe rhat tet. Rha ang masirhat sa ama snängaqa ama sägäk i rha rhardrän na iom säva ama mämugunäs angärha vätki.

³⁰ Ma Pol di nani a qa iva qa rhair dä iaqyäkt ama gulängi at saqong sokt di ama qatnanaktpämda rha sangar na qa. ³¹ Bā qosaqi arhani ma Pol aa ruvek kārarahani i ama narhoerta na rha nävä iaqäkt ama ngärhäktka ma Esia di rha rhäk na ama enge sagem ga i rhi nagukt pät a qa iva qale qä namet säva ama mämugunäs angärha vätki.

³² Ama ruvek kārarahani i sa västämne na rha vä qa vätki di inirqi na rha bā arhani rhit näs dä rhat tamän bät ani ama engini maos dä arhani rhit näs dä rhat tamän bät ani ama engini maos. Bā ama rhäqäp na rha ama ruvek di qäqi qaku rhat dräm ama rharimini qarqäni i

mäniekt bä rha mon säva ama
mämugunäs angärha vätki.

33 Dä ama Judaqäna rha
rhägär nä ma Aleksander
bä savuk sädä ngärhaväm
dä arhani ama ruvek näva
ama gulänqi rhit näs dä rhit
dodräp ka iva qat tamän.
Bä äkt i qa siqutmät na aa
rhäkt iva mänadin da ama
ruvek dap pa qa rhamän
bä ba rha 34 sokt di nga
rhoqoräkt i rha räm i qa di
ama Judaqa na qa dä ama
ruvek moe rhit nästäm bät
ama auaiom ama udiom dap
tat tamän bät ama engini ama
sägäni rhoqortäqyia, “Ama
Efesuskäna arhä ngämuqi ma
Artemis di ama moräs na qi
masirhat!”

35 Dä ama moräs na qa
ama ruqa näva ama värhäm
ga qoar na ama ruvek bä
mänadin däm da näkt kä
qoar na rha rhoqortäqyia,
“Aruvek nae ma Efesus, ama
ruvek moe di rhat dräm i
ama värhäm ma Efesus di äm
ngärhit lu vät ama moräs na
qi ma Artemis arha vätki bä
sä ne na ama qumärqumär
qa ama duiqa qarakni i mudu
arpus na qa nämät ama
leqäs. 36 Bä nga rhoqor täkt
dä mamär iva qaku aung
gä narhäqyas nä iangärhäkt
ama lat bä äkt i mamär iva
ngän di qale ngän natmu
ama inirqi mavängam. Bä
va qale ngän natmualat nä
guani rhoqoräkt i as kaku
ngän mu angän snäng mamär
narhoer 37 inguna ngän män
sä rhiom ama ruiom de sokt
di qaku in sua rhä guani
näva ama ansäspäm dä qaku

in märhamän mava na aut
ngämuqi.

38 “Dap ngakt bä ma
Demitrius kä na aa ruavek
kärarhani i rha moe rhat
tualat na ama iaus di arha
anga snängaqa anga vu qa
sävat aung di ama ivärhimek
nga e iva rhat turäkt dä ama
tpäskinarha rha e. Mamär
iva rhat tet bä sae dä rhat
turäkt pät a ne e. 39 Ngakt
bä qop as guarhong nga ni e
qärqärhongni i nani a ngän iva
ngäni vuk sä irhong di mamär
iva ngän duräkt pät irhong ba
ama muräkt angärha ivärhäs
maräkt äkt i väspästämne na
ut e. 40 Inguna varis ama
Romgäna arhä narhoerta rha
rhu ut pa ama muräkt nävät
ama inirqi rhakt täkt käraktni
i sa qia märanas täqyerhäkt dä
va qaku mamär vät a ut iva
urhi rhäväksäs mamär sävat
a qi.”

41 Qa märhamän doqoräkt
bä rhäksot dä qa vräs na ama
gulänqi na ama ruvek.

20

*Ma Pol Qat Tet Mät Ama
Ngärhäqyiom Ma Masedonia
Dä Ma Grik*

1 Nasot i rhäksot na ama
inirqi dä ma Pol qa rhäkne
nani ama qatnanaktpämda
bä qa sämaqrot na rha. Nasot
dä qa mes ama mär sagem da
näkt ka märanas ivakt iva qa
rhet sae ma Masedonia. 2 Bä
qat tet mät ma Masedonia
dap kat tamän bät ama enge
masirhat i qät sämaqrot na
ama ruvek arhä qatnanakt
bä dängdäng i qa män e ma

Grik. ³ Dä qale qa e vät ama dävagukt ama eqoan.

Mai iva qa rhet mät ama mlauski ama mor qi iva sae ma Siria näkt ka nari sävät ama Judaqäna i rhit täkmu na nas iva rhi veng ga. Dä soknga qa mu aa snäng iva evär däm ga e mät ma Masedonia. ⁴ Qä na arhani rha met i ma Sopater ma Pirus aa emga nae ma Beria dä ma Aristarkas kä nä ma Sekundus nae ma Tesalonaika dä ma Gaius nae ma Derbe dä qosaqi ma Timoti dä ma Tikikus dä ma Trofimius näva ama ngärhäkta ma Esia. ⁵ Di iarhakt ama gamoe rha er ta met bä qale rha nani a ut e ma Troas. ⁶ Näkt nasot ama tmäski na ama bretkäna qarängätni i qaku anga yis pä m ngät dä ut met mät ama mlauski nae ma Filipai. Näkt nga nasot ama ngärhäqyet ama qunäng dä ut män bät a rha e ma Troas bä qali lut pät ama tadenas e.

Ma Pol Qa Märanas Na Ama Evänga Nämät ama Tñäpki E Ma Troas.

⁷ Bä nga vät ama narhoer qa ama qunäga säng ama tadenas dä västämne na ut ivakt iva u äs i u rhuqunän bät ma Engeska aa tmäski dä ma Pol qä nasäng i qat tamän särha ama ruvek. Qat tamän särhäm da bä dängdäng mäni bängagi inguna va duququ dä qat tet. ⁸ Vono mät iomäkt ama vätka aa qäväläm gärqomni i västämne na ut e di masirhat na ama lirhäng qarängätni i ngät dang nävät a

ut. ⁹ Dap ama evänga qarakni i rhat tes ka i ma Yutikus di qat muqun mät ama vidua bä ama mänäpki qi nasäng i qiat don sämät ka rhoqoräkt i ma Pol di qoki as kat tamän bä qat tamän. Bä nga rhoqoräkt i suk mät ka dä arpus na qa samana sävät ivät nämät iomäkt ama vätka aa qäväläm ama däpguap na äm bono bä rha rha qa i sa qa ñäp.

¹⁰ Dä ma Pol ar sä qa bä samana dä qa mas pät ka evänga aa rhäng näkt ka rhon na aa rhäkt mäni qa. Näkt kä goar toqortäqyia, "Qale qänäskänes ngän. Rhak täkt di qat däqäm." ¹¹ Dä saqi sa evär dä ma Pol savono sämät kä qäväläm bä qa vonmät na ama bret bä ba ama ruvek bä rha moe rha mä. Nasot i ma Pol qat tamän särhäm da bä dängdäng i qunäga qunäga dä qa met nagem da. ¹² Dä ama ruvek ta rha qa evänga qarakni i qat däqäm säva aa vät dap arhä sarem ngä muqun.

¹³ Dä urha er ut met bä sämät ama mlauski ama mor qi bä ut met pä garäska sämät ama värhäm ama lel äm ma Asos iva sae dä ma Pol qä rhon na nas sagem ut. Ma Pol qa muräkt ba ut toqoräkt inguna qa diva qa rhet sae ma Asos na aa qar. ¹⁴ Bä nga qa män bät a ut e ma Asos dä qa veng sagem ut bä ut met bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Mitilini. ¹⁵ Näkt nga duququ dä ut met mät ama mlauski nae ma Mitilini bä sa glaqot na ama urqa ma Kios. Näkt duququ dä ut met bä

säva ama urqa ma Samos näkt pät ama qunäga inavuk dä ut män mät ama värhäm ama mor äm ma Miletus. ¹⁶ Dä ma Pol qa mu aa snäng iva qaku ut namair e ma Efesus i varis kali lut mauiu e mät ama ngärhäkka ma Esia inguna qa di värvär qa iva sae ma Jerusalem i vadi va qä rhäkмамär särhä ma Pentikos angät kunäga.

Ma Pol Qat Tamän Särha Ama Narhoerta Nae Ma Efesus

¹⁷ Ma Pol qa rhäkne nae ma Miletus bä sae ma Efesus nani ama qatnanaktpämda arhä narhoerta. ¹⁸ Bä nga rha män dä qa goar na rha rhoqortäqyia, "Vät iangärhäkt ama rhodäm moe qärangätни i ngo di qale ngo gem ngän di ngänät dräm gua iar moe mänasäng nävät iaqäkt ama narhoer qa ama qunäga qärakni i ngua män säva ama ngärhäkka ma Esia. ¹⁹ Nguat tualat sage ma Engeska mänguräp mä ngän sa ama sämagaininanas da ama märän angärha ron doqoräkt i ama siqutsiqut ngät dän bät a ngo nage ama Judaqäna arhä narhoerta i nani a rha iva rhi sangäm na ngo. ²⁰ Dä ngänät dräm i qaku mänadin mät ngo dap ngu sameng na agini qärqäni i mamär iva ini ngä rhatnärhäm ngän bä ngu su ngän mänguräp ama ruvek bä qosaqi gem ngän ba angäna vät asägäk asägäk.

²¹ Dä ngua märhamän ma ama qrot bä ba ama Judaqäna dä ama Jentailqäna i nak pa rhi näpgoer na nas bä va rhat nanakt na aurha Engeska* ma Jisas.

²² "Ngut päs ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa snängaqa aa rhäng bä va rhäkt diva ngua rhet sae ma Jerusalem dap kaku nguät dräm iva agiqa qa rhän bät a ngo e. ²³ Sökt di nguät dräm i ama värhap moe qärqapni i nguät tet mät ap di ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qat dräm gät don sävät a ngo sävät ama ruvek iva rhi väsrhäm ngo va ama tpäskiarharhäng dä va rhi sangäm na ngo mät anga märänga anga mor qa. ²⁴ Sökt di qaku nguät tu gu snäng i gua iar di ama märän bäm ngät gem ngo dap sökt nani a ngo masirhat iva ngu rhäksot nä gu ngagi dä ngu rhäksot na ama lat kärangätни i sa ma Engeska ma Jisas ka von ngo rhäm ngät. Iangärhäkt ama lat diva ngu sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ma Ngämuqa aa ñämsävätki.

²⁵ "Bä rhäkt di nguät dräm iva qaku aung nävät a ngän gä nalu ngo saqi as, aingän gärrarhae na ngän i ngua met mänguräp mä ngän bä ngua sameng sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäm. ²⁶ Bä ma ngo i nguät tamän särhäm ngän däqyerhäkt i aingo di isiska

* **20:21** aurha Engeska Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

vät a ngo na aingän moe angän biaska. ²⁷ Inguna qaku ngua len iva ngu sameng ba ngän sävät ma Ngämuqa aa snängaqa moe. ²⁸ Ngänit lu vät a nas mamär dä qosaqi va ngänit lu vät iarhakt moe ama qatnanaktpämda qärrarhani i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa mu rha va angän luvät. Ngänit lu vät ama qatnanaktpämda mäni ma Ngämuqa qärrarhani i qa vodäm bät a rha na aa emga maräkt aa biaska.

²⁹ "Nguat dräm iva ngua rhet näkt nasot a ngo rhoqoräkt dä va ama ruvek kärarhani i rha rhoqor ama mäsmäs pä m ngät ama muräp diva rha rhän sä mänguräp mä ngän bä va rhi slava na ngän aingän ma Ngämuqa aa ruvek. ³⁰ Bä qäqi anga gamoe nävät a ngän maräkt diva rha rhäranas bä va rhi irastäm sä ngän i rhat tu vät ngärhäktsäspät na ama engäkki bä va rhi artäm sa anga qatnanaktpämda bä va rhit pä s arha rhäng nämäni ma Jisas. ³¹ Bä äkt iva ama qarhap ngän mamär! Sa ngänät dräm i vät ama dävaung ama qoeo di qaku mämae vät a ngo qunäng näp bängang sa ama rhonsävät dä ngut nok mä gu qoep bä ba ngän asägäk asägäk.

³² "Bä sa rhäkt di ngut bodäm ngän bä bä ma Ngämuqa dä bä ba aa enge na ama ñämsävätki qärangät ni i mamär vät a ngät iva ngärhi sämaqrot na angän gatnanakt bä va ngärhi von ngän da ama

modämne nasot näkt sävät iarhakt kärarhae i sa qa arñis na rha i ama qumärqumär ta mamär. ³³ Qaku ngua alek aung aa anga ligär ura aa anga boi. ³⁴ Bä ngän maräkt di ngänät dräm i ngu at tualat nä rhangät täkt ngua rhäkt ivakt iva amämägän sä ngo dä qosaqi va ngu at tatnärhä gua ruavek parhäm arha tläqa. ³⁵ Nävät iarhongäkt moe qärqärhong i ngua mualat nä irhong di sa ngua qur a ngän i nävät gua lat ama qrot ngät toqoräkt di mamär iva ut tatnärha ama ruvek kärarhani i qaku arha anga qrot bä va qale räträt pät a ut na ama enge qärangät ni i ma Engeska ma Jisas maräkt kat tamän bät a ngät toqortäqyia, 'Va märmär ge ama ruqa qre i rhi von ga rha ani sokt diva märmär gem ga masirhat kre i qä von da ani nagem mes.' "

³⁶ Bä nga qat tamän doqor täkt bä rhäksot dä qa an da aa quum sä nas kä nä iarhakt moe bä rha nän sage ma Ngämuqa. ³⁷ Rha nän bä rhäksot dä airäs ta inguna va qat tet bä rhit nok dä rhit kärhäktgyäm ga mauiu. ³⁸ Agini qärqäni i ini ngä von da rha ama iräski masirhat di aa engini qärqäni i mai dä qä qoar na rha iva saqi as kre va dä qaku rhi nalu aa saqong.

Näkt ta mair vät a qa sämät ama mlauski ama mor qi.

21

Ma Pol Qat Tet Sae Ma Jerusalem

¹ Dä nak as me sä ut nagem da dä ut met sävät a qoan bä ut muqun mät ama mlauski ama mor qi bä u rhang maräkt bä säva ama urqa ma Kos. Näkt duququ dä ut met bä säva ama urqa ma Rodes näkt nae dä ut met bä sämät ama värhäm ama mor äm ma Patara. ² Sae ma Patara dä ut män bät ama mlauski ama mor qi i qiat tet nae säva ama ngärhäkta ma Fonisia dä ut beng sämät ki bä ut met.

³ Bä sa nga urhi ngang bä garäska bä sa äkt i ut lu ama urqa ma Saiprus dä ut met e na qa bä u rhang dävit dap kale qa rhämono sädä sael bä ut met bä säva ama ngärhäkta ma Siria. Bä ut mair e mät ama värhäm ama mor äm ma Tair ivakt iva rhi nämän na ama gunän nämät aut mlauski sae. ⁴ Dä ut sär sä nas bä ut met bä ut män bät arhani ama qatnanaktpämda e bä qali lut gem da vät ama ngärhäqyet da udiom ama qunäng. Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa vuk sa ama snängaqa bä ba rha bä rhi nänmae vät ma Pol iva qale qä namet sae ma Jerusalem. ⁵ Näkt kinak nga rhäksot na ama tadenas puk dä ut met daqule rha bä urhi ngang barhäm aurha tmerhäs iva sae ma Jerusalem. Dä ama qatnanaktpämda moe rhi na arha egutpek dä arhä rhoes ta mair vät a ut nämät ama värhäm bä sa äkt sävät a qoan dä urha an da aut kuum sä nas bä urhi nän. ⁶ Näkt nasot i ut mes ama mär sagem ne inguna va u rhet daqule rha

dä ut ton na nas sämät ama mlauski ama mor qi dap evär däm da säva arha vät.

⁷ Bä saqi as urhi ngang barhäm aurha tmerhäs pä garäska nae ma Tair bä ut mair e mät ama värhäm ama mor äm ma Tolemes. Sae ma Tolemes dä ut mes aut märmärgem bä ba ama qatnanaktpämda näkt kali lut gem da vät ama qunäga ama sägäk. ⁸ Näkt duququ dä ut märanas nae bä u rhang bä garäska aa rhäng bä ut män e mät ama värhäm ama lel äm ma Sisaria bä qali lut pä ma Filip aa vätka qarakni i ak na qa i qat dräm gä sameng na ama sameng ama mär ngät. Qa di ak na qa nämäni ama ngärhäqyet da udiom na rha qärrarhani i sa rha armeng däm da. ⁹ Ma Filip di aa es ama evop ama levaet na rha ama sästa näkt ta di ma Ngämuqa aa vämginarha.

¹⁰ Bä ngä qali lut e vät ama rhäqäp ama qunäng näkt nasot dä akni ma Ngämuqa aa vämginaqa i rhat tes ka i ma Agabus di ar sä qa inavuk nae ma Judia bä sae. ¹¹ Bä qa män bä sagem ut näkt ka rha ma Pol aa aasit bä qa qop pät a nas i qa qop mät aa rhäkt dä aa qar na it näkt kə qoar toqortäqyia, "Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa qoar toqortäqyia, 'Ama Judaqäna nae ma Jerusalem diva rha rhualat toqor täkt i rhi qop pät ama ngärhik kərakni i aa aasit tit täkt näkt ti vodäm ga bä ba ama Jentailqäna.'" ¹² Bä nga ut nari rhoqor täkt dä ut

na ama ruvek na äkt ut naing bät ma Pol ma ama qrot iva qale qä namet tävit sae ma Jerusalem.

¹³ Dä ma Pol qa movät toqortäqyia, “Mäniekt bä ngänit nok dä ngänit säm ama iräski säp gu snängaqa? Inguna aingo di sa ngua rhäkmu na nas iva qaku sokt ti naqoppät a ngo dap pa qäqi ngu nöp e ma Jerusalem sä ma Jisas aa ngärhipki.”

¹⁴ Bä nga ut lu i qaku mamär vät a ut iva ut nanmae vät a qa dä mae vät a ut dap urhi qoar toqortäqyia, “Iarhongäkt moekt diva irhong ngä rhäranas parhäm ma Engeska aa snängaqa.”

¹⁵ Nasot tom däkt ama qäväläm dä ut täkmu na nas bä ut met pävit sae ma Jerusalem. ¹⁶ Dä arhani ama qatnanaktpämda nae ma Sisaria rha mair vät a ut bä rha mu ut pä ma Nason aa vät iva qali lut e. Qa di qa nae ma Saiprus näkt ka di akni na qa i imäqia na qa i qät päs ma Jisas aa rhang.

Västämne Nä Ma Pol Qä Nä Ma Jems E Ma Jerusalem

¹⁷ Bä nga ut män e ma Jerusalem dä ama qatnanaktpämda rha ar sä ut nävät ama märmärgem. ¹⁸ Näkt duququ dä ma Pol qä na ut moe ut met sage ma Jems näkt ama qatnanaktpämda arhä narhoerta moe nae ma Jerusalem gärrahani i qale rha e rhi nä ma Jems. ¹⁹ Dä ma Pol qa mes aa märmärgem bä ba rha näkt ka rhäväksäs sävät iangärhäkt moe ama lat

kärangätni i sa ma Ngämuqa qa mualat na ngät mänguröp ama Jentailqäna dä ma Pol aa lat angärha ron. ²⁰ Bä nga rha nari rhoqoräkt dä rha an sä ma Ngämuqa.

Dä rhi qoar nä ma Pol toqortäqyia, “Aurha ruaqa na nge, as ngi nari, ama rhäqöp ama tausengäna na ama Judaqäna di ama qatnanaktpämda näkt ta moe di ama qrot arhä snängaqa mäni ama Muräkt nage ma Ngämuqa qärangätni i mudu ma Moses ka vodäm ngät bä ba aurha ikkäna. ²¹ Dap sa rha rha ama enge sävät a nge i nak ainge di ngi su ama Judaqäna qärrahani i rhat tas mänguröp ama Jentailqäna iva qale rhat tet parhäm ama Muräkt kärangätni i ma Moses. Dä ngi qoar na rha iva qale rhi nändäkt arhä rhoes ama gamoe dä va qale rhat tet nasot aut kärhong.

²² “Dä ngu lu va ut mäšana? Inguna va rhi nari i nak sa ngia män sarhe ma Jerusalem. ²³ Bä nga rhoqoräkt dä nani a ut masirhat iva ngia rhet parhäm aurha enge. Ama levaet na rha ama gamoe rhärha e gem ut di sa rha mu sage ma Ngämuqa bä rhat tet nasot aa rhäkne. ²⁴ Näkt täkt diva ngi na rha bä ngia rhon säda arhä venas na ama qumärqumär angärha ron näkt pa ngi vodäm sädaver mä rha iväkt iva rhi säm da sa arhä qäseng. Dä soknga va ama ruvek moe diva rhat dräm i qaku ngäktki nä gaaäm sävät a nge nävät iangärhäkt

ama enge qarangät i rhat nari ngät sävät a nge inguna qoki nge di qale nge mäni ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses bä ngit päs angärha rhäng.

25 “Dap nga sävät ama Jentailqäna ama qatnanakt pämda di sa ut säm aut snängaqa va ama abuqit bä ba rha iva qale rhi natmäs ama tmäs kärangätni i ama vodämes na ngät sage ama ngämuqa ama iras mät ka bä qosaqi va qale rhi natmäs ama släktka aa bisaska bä qosaqi va qale rhi natmäs ama släktka qarakni i sa rha rhäkbrät pät aa qän* bä qa näp dä va qale rhat tualat na ama vuini na ama qavatka.”

26 Qale bä duququ dä ma Pol qä nä qä gamoe bä qa mon säda ama venas na ama qumärqumär angärharon. Dä qa met bä säva ama ansäspämgi ama mor qi bä qa muqunäga vät ama pris sävät ama qunäga qarakni iva rhäksot nä iangärhäkt ama venas na ama qumärqumär dä va qä vodäm sädaver mä rha moe.

Rha Sangar Ma Pol Va Ama Ansäspämgi Ama Mor Qi

27 Bä sa nga qorhäs iva rhäksot nä qä tadenas puk dä arhani ama Judaqäna nävät ama ngärhäktka ma Esia rha lu ma Pol va ama ansäspämgi ama mor qi. Dä rha muinirqi mänguröp ama

gulängi na ama ruvek moe iva rhi sangar a qa²⁸ dap tit näs toqortäqyia, “Aruvek nae ma Israel, ngäni ang bä ut moe urhi sangar tak täkt ama ruqa. Qarak tak täkt ama ruqa i qat tet tä äkt moe dä qä su ama ruvek moe na ama enge bä qä slava na aurha ruvek dä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses dä sävät tos täkt ama ivärhäs. Dä qäqi qa rha arhani ama Jentailqäna säva ama ansäspämgi ama mor qi bä rha slava nä rhos ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs.”²⁹ Rhat tamän doqoräkt dinguna mai rhat lu ma Trofimus ama Efesuska qarakni i qa qä nä ma Pol in det mät ama värhäm ma Jerusalem dä rhit päspät i ma Pol sa qa mon sä ma Trofimus säva ama ansäspämgi ama mor qi.

30 Dä ama värhäm ama mor äm moe ma Jerusalem äm ngä märanas bä ama ruvek di rha män na rhänamuk na rhänamuk i rhi ngang masirhat. Bä rha sangar ma Pol näkt ta ardrän na qa näva ama ansäspämgi ama mor qi näkt ta lir ta väs mät arha tmon.³¹ Bä nga rhoqoräkt i rhi siqut iva rhi veng ma Pol dä nak sa ama enge ngä rhäk pät ama Romgäna arha ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa mamär i ama inirqi ama mor qi di qia e mät ama värhäm ma Jerusalem

* **21:25** bä qosaqi va qale rhi natmäs ama släktka qarakni i sa rha rhäkbrät pät aa qän Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

moe. ³² Dä qop ka lir qa rhäqoar sa arhani ama narhoerta bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt bä sävät iarhakt ama ulaqimärharhärhäkt bä rha ang masirhat bä sage qä guläñgi na ama ruvek.

Bä nga qa ruvek ta lu qä narhoerqa qä na aa ulaqimärharhärhäkt dä mae vät a rha nävät ma Pol aa rhäng bä qaku rhi arhäktgyäm sä qa. ³³ Dä qä narhoerqa mamär qa met bä savuk dä qa sangar a qa näkt ka voda ama enge bä ba aa ulaqimärharhärhäkt iva rhi qop mät aa rhäkt na ama seniom ama udiom. Näkt mamär dä qa snanbät toqortäqyia, “Auge rhak täkt dä qa rhäk pät agini?” ³⁴ Dä arhani ama ruvek nävät kä guläñgi rha nästäm i rhat tuvät na ani dap arhani rhat tuvät na ani dä qaku mamär vät kä narhoerqa iva qä rha anga räkt ngät anga enge inguna nage ama inirqi dä soknga qa voda ama enge iva ama ulaqimärharhärhäkt ti rha ma Pol ivakt iva rha rhu qa va arha vätki qaraktni i rhat dräm dat tas e väm gi. ³⁵ Bä nga ma Pol qät ben da ama letaqaäna angärha väm savono säva iaqyäkt ama vätki dä qä guläñgi di qia märanas masirhat bä rhi siqut iva rhi qarhäp ka dä soknga ama ulaqimärharhärhäkt ta sek mä qa bä rha rha qa. ³⁶ Bä qä guläñgi iaqyäkt käraktni i qiat tet nasot a rha di qop tit nästäm doqortäqyia, “Nak urhi veng ga!”

Ma Pol Aa Vämgi Särhäm Mes

³⁷ Bä sa nga qorhäs iva ama ulaqimärharhärhäkt ta rhon sä ma Pol savuk dä qa snanbät sä qä narhoerqa mamär toqortäqyia, “Var mamär iva ngua rhamän särhäm nge?”

Dä qä narhoerqa qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nak nga ngiat dräm ama Grikkäna arha enge? ³⁸ Nak kop nga qaräc na nge ama Isipka i mäqi dä ngia nasäng na ama ulaqi sävät ama Romgäna? Nak kärak na nge i sa ngia artäm sa ama levaet ama tausengäna na rha ama gamoe qararhani i rha nämäni ama guläñgi na ama umangbämda bä sävät ama qräk dä bäs ama ivärhäs?”

³⁹ Dä ma Pol qa muvät toqortäqyia, “Aingo di nak ama Judaqa näva ama värhäm ama mor äm ma Tarsus pät ama ngärhäktka ma Silisia qarqomni i ama ruvek moe di sa rhat dräm ma äm. Var ngi qyiradeng na ngo iva ngua rhamän särha ama ruvek?”

⁴⁰ Bä nga qa rha ama rhares nage qä narhoerqa dä ma Pol qa siqutmät na aa rhäkt iva mänadin dä qä guläñgi näkt ka met bä qa mair mäni ama letaqaäna. Bä nga rhoqoräkt i mänadin däm da moe dä qat tamän särhäm da na ama Judaqaäna arha enge rhoqortäqyia,

22

¹ “Gua ruavek, aingän ngän nä gua morta, as ngäni nari,

va ngu rhäväksäs mamär bä ba ngän i nak kaku ngua slava nä guani.”² Bä nga rha nari i qat tamän särhäm da na ama Judaqäna arha enge dä soknga mänadin däm da mamär. Dä qä qoar na rha rhoqortäqyia,

³ “Aingo di ama Judaqa na ngo. Rha sa ngo e ma Tarsus pät ama ngärhäkka ma Silisia näkt mor ngo di rhe mät tom däkt ama värhäm ma Jerusalem. Ma Gamaliel di mudu gua morqa i qale ngo va aa rem sa ama rhišu bä qa su ngo mamär sävät ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses bä ba aut mamäkkäna. Bä aingo di ama qrot gu snängaqa mäni ma Ngämuqa rhoqor ngän moe rhäkt.

⁴ “Dap mudu di nguät dräm ngu sangäm na ama ruvek mavängam bä dängdäng i rhit ñäp kärarhani i rha nämäni ma Iska i ma Jisas. Ngut sangar ma rha i evop dä gamoe bä ngut päs mät arhä rhäkt na ama sengäna näkt ngut don ma rha säva ama tpäskiarharhäng⁵ bä qosaqi ama pris ama vit na qa qä na ama Judaqäna arhä narhoerta diva rhi qoaräs na ngän i ngätki na ngo. Bä qäqi ngua rha ama abuqitnäk kärqitnäkni i sa rha säm bäm itnäk bä ba ama Judaqäna e ma Damaskus. Dä soknga ngu nasäng iva nguät tet sae sä iatnäqäkt ama abuqitnäk ivakt iva ngu sangar mät na ama qatnanaktpämda qärrarhani i qale rha e bä va ngua rhet sä rha sarhe

ma Jerusalem säva ama tpäskiarharhäng bä va rhi sangäm na rha.

⁶ “Näkt nga nguät tet bä sa glaqot nä ma Damaskus toqoräkt di sa qorhäs na ama mäniqunäng dä ama neraqa qäarakni i erait mät ka masirhat kä sen masägos namet a ngo. Qa män na rhävuk näda ama usäpki arha ron.⁷ Bä arpus na ngo samäk sävät ivät näkt ngua nari ama eguinga i qat tamän särhäm ngo rhoqortäqyia, ‘Sol, Sol, mäniekt bä ngi sangäm na ngo mavängam?’

⁸ “Dä ngua snanbät toqortäqyia, ‘Engeska, auge na nge?’

“Dä qa muvät toqortäqyia, ‘Aingo ma Jisas nae ma Nasaret kärak na ngo rhäkt i ngi sangäm na ngo.’⁹ Gua ruavek kärarhani i ngu na rha di rha lu ama neraqa sokt di qaku qunäga vät a rha sä iaqäkt aa eguinga qäarakni i qat tamän särhäm ngo.

¹⁰ “Dä ngua snanbät sä qa rhoqortäqyia, ‘Engeska, va ngu lu ngua mäšana?’

“Dä ma Engeska qa muvät toqortäqyia, ‘Ngia rhäranas näkt ngia rhet bä sae ma Damaskus dä ama ruqa va qä qoar na nge sävät ama lat kärängättni i mudu ngua muqunän bät a nge iva ngiat tualat na ngät.’¹¹ Dä gua ruavek ta er nanokt ngo i rhit sangar dä ngua rhäkt inguna ngua säsur nage ama neraqa ama qrot ka bä ut met bä sae ma Damaskus.

12 “Dä ama ruqa qarakni i rhat tes ka i ma Ananias di qat tas e qarak i qa vodäm mes mamär sage ma Ngämuqa bä vasägos dä qat tet nasot ma Ngämuqa aa Muräkt. Näkt ka di ama Judaqäna moe nae ma Damaskus di rhit kutdrir sävät a qa. ¹³ Di qa män gem ngo bä qa mair dä gua sdäm näkt kä qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Sol, gua ruaqa na nge, rhäkt diva qunäga mät gi saqong.’

“Dä qoki vät iomäkt ama qäväläm dä qunäga mät gu saqong bä nguät nañäm. ¹⁴ Dä ma Ananias kä qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Aut mamäkkäna arhä Ngämuqa sa qa muqunän bät a nge iva ngiat dräm aa snängaqa dä va ngi lu iaqäkt karak i ama Räkka na qa näkt pa ngiat nari ama enge qarängättni i vukpuk sä ngät nämät aa vämg. ¹⁵ Bä va ainge diva ngi sameng na ama engäkki sävät a qa bä ba ama ruvek moe sävät iarhongäkt kärqärhong i sa ngia lu irhong bä ngia nari irhong. ¹⁶ Näkt täkt diva qaku ngi naqutsäs pät a nas. Ngia rhäranas bä ngi rha ama baptais dä va ngi qumär nas sä gia vuirhong doqoräkt i ngi nagukt nä ma Engeska aa ngärhipki sä nas.’

¹⁷ “Bä nga rhoqoräkt i evär däm ngo bä sae ma Jerusalem säva ama ansäspämg i ama mor qi bä ngu nän dä ngua lu ama ñämñämgi ¹⁸ bä ma Engeska qat tamän i qä qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Ngi lir! Ngia rhet nae ma Jerusalem

däkt inguna ama ruvek diva qaku rhi natnanakt nä gi sameng sävät a ngo.’

¹⁹ “Dä ngua muvät pät a qa rhoqortäqyia, ‘Engeska, tärhae rhäkt ama ruvek di rhat dräm na ngo i nguät dräm nguät tune na ama mämairväm i ngut sangarmät na ama ruvek kärarhani i rhat nanakt na nge bä ngu arhäktgyäm sä rha dä ngut päsärhäm da va ama tpäskiarharhäng. ²⁰ Bä nga rhoqoräkt i rhi veng ma Stiven gäarakni i qat dräm gä sameng sävät a nge di aingo di nguät mair e bä ngut tares pät iangärhäkt ama lat angärha rhäng dä ngut lu vät iarhakt arhä boi qararhae i rhi veng ga.’

²¹ “Dä ma Engeska qa qoar na ngo rhoqortäqyia, ‘Ngia rhet. Va ngu rhäk na nge sa gläius sage ama Jentailqäna.’”

Ma Pol Qä Na Ama Romgäna Arha Ulaqimärharhärhäkt Arhä Narhoerqa

²² Qä gulänngi na ama ruvek di rhat nari manas pät ma Pol i qat tamän bä dängdäng i qa qoar i sa ma Ngämuqa qa rhäk na qa sage ma Jentailqäna. Dä qa ruvek ta sek sa arhä qän i rhit nästäm doqortäqyia, “Urhi veng ga! Saqi as kale qä natdäqäm!” ²³ Bä nga rhoqoräkt i rhit nästäm dap tit don na arhä boi ama uiu ngät navono nävät a nas dap tit don na ama rhabuqi mät a leqäs.

²⁴ Dä ama ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa mamär qa

rhäkne iva rha rhon sä ma Pol säva arha vätki bä va rha rhäranäs ka dä va rhi qyarmät na qa mamär ivakt iva qä narhoerqa qä räm i nävät agiqa iaqäkt bä ama ruvek tit nästäm bät a qa rhoqoräkt.

25 Bä rhoqoräkt i rhit kop pät ma Pol ivakt iva rha rhäranäs ka dä qä qoar na akni ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt kärakni i qat mair e rhoqortäqyia, “Nga maräkt gem ngän doqoräkt iva ngän dāranäs anga ruqa qārakni i ak na qa nāmāni ama Romgāna dap kaku ngätki sävāt a qa sä guani?”

26 Bä nga qārak ka nari rhoqor täkt dä qa met bä sage aa narhoerqa mamär bä qa märhamän bät ka enge nage ma Pol i qa qoar toqortäqyia, “Qale ngiat tualat toqoräkt! Rhak täkt ama ruqa di qa nāmāni ama Romgāna.”

27 Dä qä narhoerqa mamär qa met bä sage ma Pol dä qa snanbät toqortäqyia, “Ngi qoar na ngo, nga ainge di nge nāmāni ama Romgāna?”

Dä ma Pol qa muvät i, “Ari, nak ngätki rhoqoräkt.”

28 Dä qä qoar nä ma Pol toqortäqyia, “Aingo di ngua voda ama ligär masirhat sä nas ivakt iva ak na ngo nāmāni ama Romgāna.”

Dä ma Pol qa muvät pät a qa rhoqortäqyia, “Nak gu mamäqiom di iom nāmāni ama Romgāna bä äkt i ngua män i akni na ngo di nävät a iom.”

29 Dä qä ulaqimärharhärhäkt kärarhani i mai gre rha rhäkmu na nas iva rhi qyarmät na qa di rha len dä rha lir ta met nävät a qa bä sa rhānamuk. Bä qosaqi qä narhoerqa mamär di qa len inguna nak as ka räm i ma Pol di qa nāmāni ama Romgāna sokt di qa rhäkne iva rhi qop mät ma Pol aa rhäkt na ama seniom.

Ma Pol Qa Mair Da Ama Gulāñgi Na Ama Judaqāna Arhä Narhoerta Arhä Saqong

30 Sokt di qä narhoerqa di nani a qa iva qä räm mamär i ama Judaqāna di nani a rha iva rhi rhäksärhä ma Pol vät agiqa dä soknga qale bä duququ dä qa rhäväkt sä ma Pol dap ka voda ama enge nani ama priskāna ama moräs na rha näkt ma Sanedrin bä västämne na rha. Näkt ka män sä ma Pol bä qa mair na qa da arhä saqong.

23

1 Ma Pol qa nām maräkt sävāt ma Sanedrin dä qa qoar na rha rhoqortäqyia, “Gua ruavek, nguāt nari i sävāt tak täkt ama qunāga di sa ngua mäqāne dä mamär nä ma Ngāmuqa aa lat.”

2 Ama vit na qa ama pris ma Ananaias ka voda ama enge bä rha arhäktgyäm sä ma Pol aa vāmgi nävät iangärhäkt ama enge qārängätņi i sa qa rhon na ngät. 3 Dä ma Pol qa qoar nä ma Ananaias toqortäqyia, “Ainge diva ma Ngāmuqa qä sangäm na nge inguna

ngiat tamän bät ma Ngämuqa aa enge näkt kaku ngiat tualat parhäm ngät. Ainge di rhoqor ama ñäpka aa liqi qaraktni i sa rha vurvur da arha väm na ama qulumgi bä qoki sa ama mär vono. Bä ngiat muqun äkt ivakt iva ngiat turäkt pät a ngo varhäm ma Ngämuqa aa Muräkt sokt di nak kop ainge di ngi anbetäk mäni ngät inguna ngia qoar na rha bä rha arhäktgyäm sä ngo.”

4 Iarhakt kärarhae i rhat mair e glaqot nä ma Pol di rha qoar na qa rhoqortäqyia, “Qale ngit täkne vät ma Ngämuqa aa pris ama vit na qa!”

5 Dä ma Pol qa movät toqortäqyia, “Gua ruavek, mai qaku nguat dräm i ama vit na qa ama pris iaqäkt inguna ma Ngämuqa aa enge qarängättni i sa mudu rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia, ‘Qale ngiat tamän mava na ama tpäskenaqa qaraktni i qä rhoer nanokt gia ruvek.’”

6 Bä nga ma Pol qa räm i iarhakt ma Sanedrin di västämne na ama Farisiqäna dä qosaqi arhani ama Sadyusiqäna dä qa näs sävät a rha rhoqortäqyia, “Gua ruavek, aingo di ama Farisiqa na ngo bä gu mamäkkäna di ama Farisiqäna. Nguat mair va ama muräkt dinguna nguat nanakt i ma Ngämuqa va qa rhäranas na ama ñäpta mugas kre dängdäng.”

7 Bä nga ma Pol qa märhamän bät iangärhäkt ama enge bä rhäksot dä ama

märänga qa män mänguräp mä rha i rha märhamän bät ama enge sävät a ne i ama Farisiqäna sävät ama Sadyusiqäna. ⁸ Rhoqoräkt dinguna ama Sadyusiqäna di qaku rhat nanakt iva ama ruvek ta rhäranas nämät ama tñäpki bä qaku rhat nanakt i ama enselqäna bä anga iaus nga e dap ama Farisiqäna di rhat nanakt i iarhongäkt moekt di ngätki nä irhong. ⁹ Bä ama tgulingi ama mor qi qia märanas bä arhani ama Skraipkäna qararhani i qosaqi rha nämäni ama Farisiqäna di rha mair bä rhi nasäng i rhit nästäm ma ama qrot. Dä rhi qoar toqortäqyia, “Qop kaku ut män bät anga vuini vät tärhak ama ruqa. Nguaräm ngätki i anga qloqaqa ura anga ensel qa märhamän särhäm ga.”

10 Bä nga ama märänga mänguräp mä rha di sa qa märanas masirhat dä ama ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa mamär di qa len sä ma Pol i varis ti naveng ga mänguräp mes. Dä qa voda ama enge bä ba ama ulaqimärharhärhäkt iva rha rhet samana bä va rhi rha ma Pol nage ama gulängi na arhä qrot näkt pa rha rhet sä qa bä säva ama ulaqimärharhärhäkt arha vätki.

11 Näkt nga duququ näp bängagi dä ma Engeska qa mair glaqot nä ma Pol dä qä qoar toqortäqyia, “Qale qänäskänes nge. Sa ngia sameng na ama engätki sävät a ngo rhe ma Jerusalem

dä va qosaqi ngi sameng na ama engäktki sävät a ngo e ma Rom.”

Ama Judaqäna Rha Märhamän Särhäm Ne Iva Rhi Veng Ma Pol

12 Näkt kale bä duququ vät duququs dä västämne na ama Judaqäna bä rha muräkt pät ama snängaqa i rha musärhämes iva qaku rhi namäs dä rhi nanakt bä dängdäng iva rhi veng ma Pol. 13 Ama rhodäm sä rha dä iaqyäkt ama gulänngi arha ron di ngä met e na ama ruiom ama udiom. 14 Rha met bä sage ama moräs na rha ama priskäna rhi na ama morta dä rhi qoar na rha rhoqortäqyia, “Ut musärhämes ma ama qrot iva qaku ut namäs dä ut nanakt bä dängdäng iva urhi veng ma Pol. 15 Bä rhäkt di nani a ut iva aingän ngän nä ma Sanedrin ba ngäni nän gä narhoerqa mamär bä ba ama ulaqimärharhärhäkt iva vuk sä qa sä ma Pol iva mairaska iva ngäni räm mamär sä qa närha aa märänga. Dap pa aiut diva urhi rhäkmu na nas saivuk sämäni iska nani a qa iva nga i qat tet iva sarhe dä va urhi veng ga.”

16 Näkt kinak nga ma Pol aa qärhamäsaqa qa nari sävät arhä snängaqa dä qa met bä qa qoar nä ma Pol va ama ulaqimärharhärhäkt arha vätki. 17 Dä ma Pol qa mes akni ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt bä qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Ngia rhet sä rhaerhak täkt

ama rhoemga sage angän narhoerqa mamär ivakt iva ama rhoemga qa rhamän särhäm ga na ama engini.”

18 Dä soknga qa met sä qa sage qä narhoerqa mamär. Dä qä ama ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa kä qoar na aa narhoerqa mamär toqortäqyia, “Ma Pol qärakni i sa rha mu qa va ama tpäskiarharhäng di qa rhäkne nani a ngo näkt ka qoar na ngo iva ngua rhet sä rhak täkt ama rhoemga sagem nge ivakt iva qä qoar na nge na ama engini.”

19 Dä ama narhoerqa mamär qa sangar dä qa rhoemga aa rhäkt bä qa ar da aa rhäkt sa rhämuk näkt kä snanbät sä qa rhoqortäqyia, “Ngu lu agi engini ianiäkt kärqäni i nani a nge iva ngi qoar na ngo nä ini?”

20 Dä qa rhoemga qä qoar toqortäqyia, “Ama Judaqäna sa rha rhares ba ne iva rhi nän nge iva ngia rhet sä ma Pol ivakt iva qa rhair dä ma Sanedrin arhä saqong duququ iva mairaska i nani a rha iva rhi qyarmät na qa ivakt iva rhi räm ama engäktki säng aa rhäng. 21 Sökt di qale ngi nanari nämät ta inguna ama gamoe va rha rhair mäni is nani a qa qärrahani i ama rhodäm sä rha di ngä met e na ama ruiom ama udiom. Iarhakt di sa rha musärhämes iva qaku rhi namäs dä qaku rhi nanakt bä dängdäng iva rhi veng ga. Bä rhäkt di sa rha rhäkmu na

nas näkt sa sokt kale rha nani gi nga snängaqa varhäm arha nän."

²² Dä qä narhoerqa mamär qa mugem ga i qä qoar na qa rhoqortäqyia, "Qale ngi naqoar na aung i sa ngia muqunäga vät a ngo nä rhangät täkt ama enge." Näkt ka rhäk na qa bä qa met.

*Rha Rhäk Nä Ma Pol Sage
Ama Tpäskinaqa Ma Feliks*

²³ Dä qä narhoerqa mamär qa rhäkne nani aiomni aa narhuiriom gärqiomni i asägäk asägäk nävät a iom di qä rhoer nanokt ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt näkt ka voda rha ama enge bä ba iom doqortäqyia, "Ini rhäkmu na anga udiom anga handrediom na anga ulaqimärharhärhäkt näkt anga ruvek ama dävauung na rha da ama ngärhäqyisem na rha ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhat dräm dat tuqun bät ama hoskäna angärha rhäng näkt kosaqi sävät anga udiom anga handrediom na rha ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i ama qep mät arhä rhäkt. Bä va ngän det sae ma Sisaria mamär vät ama ngärhäqyet da levaet nä irhong näp bängang.

²⁴ Dä qosaqi va ngäni rhäkmu na anga hoskäna bä bä ma Pol näkt pa ngänit lu vät a qa mamär bä dängdäng i qa rhän ge ama tpäskinaqa ma Feliks."

²⁵ Näkt ka säm ama enge va ama abuqit bä bä ma Feliks kärangätni i ngät tamän

doqortäqyia, ²⁶ "Aingo ma Klodius Lisias di ngut täk nä gu märmärgem sagem nge, qamoräs na qa ama tpäskinaqa ma Feliks.

²⁷ "Erhak täkt ama ruqa ma Pol di ama Judaqäna rha sangar a qa bä qorhäs iva rhi veng ga sokt di nak ngua rha ama muqunäga sävät a qa i qa di ama ruqa nämäni ama Romgäna dä ngu nä gua ulaqimärharhärhäkt ut män bä ut mumaiar qa.

²⁸ "Dä nani a ngo iva ngu räm ama engätki i mäniekt bä rhit täksärhäm ga i qa slava dä ngua mair na qa da arhä Sanedrin arhä saqong. ²⁹ Bä nga sa äkt dä ngua räm i nak tat täranas sävät a qa i rhat tu arhä snäng i sa qa slava na ama Judaqäna arhä Muräkt dap parhäm ama Romgäna arhä muräkt di qaku gaaäm gärqomni i qa slava na äm bä mai mamär iva urhi väsärhäm ga bä qop urhi veng ga vät a äm angät tpäs.

³⁰ "Näkt nga ngua rha ama muqunäga säng arhani ama Judaqäna arha rhäng gärrarhani i rhit täkmu na nas iva rhi veng ga dä ngua lir ngua rhäk na qa sagem nge. Näkt kosaqi ngua von da rha ama enge sävät iarhakt kärarhae i rhat täranas sävät a qa iva rhi qoar na nge i mäniekt bä rhat täranas sävät a qa."

³¹ Dä soknga qä ulaqimärharhärhäkt ta met parhäm arhä narhoerqa aa rhäkne bä rha rha ma Pol bä rhi na qa rha met näp

bängagi bä dängdäng i sa rha män sä qa va ama värhäm ama mor äm ma Antipatris. ³² Näkt kale bä duququ dä ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhat tet na arha qar di rha qyiradeng na ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhi ngang bät ama hoskäna angärha rhäng iva rha rhet sä ma Pol dap evär däm da bä säva arha vätki e ma Jerusalem. ³³ Bä nga qärarhani i rhat tet sä ma Pol bä rha män e ma Sisaria dä rha voda ama abuqit bä ba ama tpäskinaqa näkt ta vodä ma Pol säva aa rhäkt.

³⁴Dä ama tpäskinaqa qa mes pä qa abuqit dä qa snanbät i ma Pol i qa näva agi a ngärhätkka. Bä nga qa räm i nak ka di nae ma Silisia ³⁵ dä qa qoar toqortäqyia, "Qale bä iarhakt kärarhae i rhat täranas sävät a nge rha rhän de dä va ngu nari arha enge bä qosaqi gi muvätki sävät a ngät." Nasot dä ma Feliks ka voda ama enge iva rha rhu ma Pol vä ma Herot aa vätki näkt pa rhit lu vät a qa mamär i varis kä nang masirhat nae.

24

Ma Pol Qa Mair Dä Ma Feliks Aa Saqong E Ma Sisaria

¹ Näkt nga nasot ama ngärhäqyet ama qunäng dä ama vit na qa ama pris ma Ananias ka met mämane bä sae ma Sisaria qä na arhani ama Judaqäna arha morta näkt sävät arha vämginaqa

qärakni i rhat tes ka i ma Tertulus bä rha märhamän bät arha enge sävät ma Pol da ama tpäskinaqa ma Feliks aa saqong. ² Bä nga rha mes ma Pol bä savuk säva ama muräkt dä ma Tertulus kä nasäng i qat tamän bät ama Judaqäna arha enge sävät ma Pol va ama muräkt i qä qoar toqortäqyia,

"Qamoräsnaqa ma Feliks, vät tak täkt ama ngärhätkka rhage rhage di sa ngiat tualat nävät ama mädräm ama mär ngät bä ngä met sä ut sa ama bulap da ama rhodäm angärha ron mauiu. Bä ama rhäqäp ama qutsasorhane qärangätni i ama mär ngät di sa ngä märanas bä bä ut. ³ Dä ut tes ama märmärgem masirhat sagem nge inguna nävät iangärhäkt gia lat moekt toqoräkt. ⁴ Qaku nani a ngo iva ngu natkut sä nge dap täkt di ngut säm ama gaini na nas säp gia rem näkt ngu nän nge iva ngi nari i u rhamän bät aurha enge maqälak sävät ma Pol.

⁵ "Ut dräm säng dak täkt ama ruqa aa rhäng i nak kat dräm gä slava mamär bä qat täranas na ama inirqi mänguräp ama Judaqäna vät ama ivätki moe. Bä qa di akni na qa ama narhoerqa bä ba ama guläñgi na ama Nasaretkäna* ⁶⁻⁷ bä qäqi qa siqut iva qat tualat mava va ama ansäspämgi ama mor qi dä soknga ut sangar a

* **24:5** ama guläñgi na ama Nasaretkäna Rhat tes ama qatnanaktpämda i ama Nasaretkäna inguna iaqäkt kärak i qa nasäng na rha di ma Jisas nae ma Nasaret.

qa.† 8 Ngakt bā nga qoki nge maräkt ngi qyarmät na qa mamär dä mamär iva ngia rhän bät ama engäktki sävät tangät täkt ama enge sävät a qa.”

9 Dä qä Judaqäna arha morta rha mon sa arha engirhong sae sävät ama enge i ma Tertulus bā rhäktuk pät a rha i rhi qoar i ngäktki sävät ma Pol.

10 Bā nga rhoqoräkt i ama tpäskinaqa qa siqutmäät bā bā ma Pol iva qa rhamän dä qat tuvät toqortäqyia,

“Nguat dräm i ainge di ama matnävämnaqa na nge da ama rhäqäp ama qoeo angärha ron bā rhak täkt ama ngärhäktka bā äkt i rhäkt di mär gem ngo iva ngua rhair särhäm mes nä gu nga enge dä gi saqong.

11 “Nak kop märmärsäs iva ngi räm ama engäktki di rhoqortäqyia, nak kre rhämäne dä ngua met sae ma Jerusalem säva ama ansäspämgi ama mor qi ivakt iva ngu ansäs sage ma Ngämuqa bā nak kop as täqyerhäkt di as kaku ut met e na anga ngärhäqyisem da udiom na anga qunäng. 12 Erhärha rhäkt kärarhae i rhat tamän bät ama enge sävät a ngo di qaku rha män bät a ngo ngu na aung i un dāranas sävät a ne ura

ngu nasäng na anga inirqi mänguräp ama ruvek pa ama ansäspämgi ama mor qi ura va ama mämairväm ura rhage rhage määt ama värhäm. 13 Bā äkt i rhäkt di qaku mamär vät a rha iva rhi namän bät anga engäktki nävät arha enge sävät a ngo.

14 “Dap pa ngua rhamän mamär sävät a nas täkt. Aingo di nguät dräm ngu nänsäs sage aut mamäkkäna arhä Ngämuqa dä qosaqi nguät dräm ngut päs ma Iska i ma Jisas aa rhäng. Dä rhaerhärhani ama Judaqäna di rhi qoar i iarhakt ama ruvek di arha ansäs di qaku ama räkt ngät. Sökt di nguät nanakt nä iarhongäkt moe qärqärhong i sa mudu rha säm irhong bā ma Ngämuqa aa Muräkt bā qosaqi ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge qärängätni i mudu rha säm a ngät. 15 Näkt aingo ngu na rhaerhärhae ama gamoe maräkt di ut moe ut katnanakt ama sägängät iva mugas i dängdäng dä ma Ngämuqa va qa rhāranas na ama nāpta moe qārārhani i ama vu rha dä ama räkt ta. 16 Bā äkt i vasägos dä rhäktuk pät a ngo iva nguät mair na ama isiska sädä ma Ngämuqa aa saqong dä säda ama ruvek arhä saqong.

† 24:6-7 Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni ama qängärini angät käväläm nämäni ma 6 dä ama qängärini moe ma 7 näkt ama qängärini angät käväläm nämäni ma 8 di qosaqi rha säm irhong sae. ‘Dä nani a ut iva u rhatnävämne na qa varhäm aut Muräkt 7 sökt di ama ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa mamär ma Lisias di qa män bā qa rha ma Pol näva au rhäkt na aa qrot ama mor ngät. 8 Dä qa rhäkne iva anga ruvek kärarhani i nani a rha iva rha rhair sävät ma Pol di mamär iva rha rhair sävät a qa dä gi saqong.’

17 “Bä rhäkt di sa ngua män sae ma Jerusalem nasot ama qoeo ama marheka na ngät i qaku nguat dän e. Bä ngua män sa angätni ama ligär bä ba ama tläkta mänguräp gua ruvek ama Judaqäna. Dä qosaqi ngua män ivakt iva ngu von da angätni ama vodämes pa ama ansäspämgi ama mor qi. 18 Bä rha män bät a ngo rhoqoräkt i nguat tualat toqoräkt pa ama ansäspämgi i sa ngua qumär nas parhäm ama Muräkt. Dä qaku rha män gem ngo ngu na anga gulängi bä qop kaku rha män bät anga inirqi e.

19 “Dap arhani ama Judaqäna näva ama ngärhäkta ma Esia di sävät a rha e rhoqoräkt di nak kärarhani iarhakt i mai va rha rhair te dä gi saqong bä va rhi qut mä ngo na arha anga enge i vadi mai äkt kre va arha anga enge sävät a ngo. 20 Dap ngakt bä va ngi snanbät sä rhärha rhäkt ama gamoe diva rhi qoar i sa qaku rha män bät anga vu ngät anga lat kärangätni i ngua mualat nä ngät toqoräkt i rha mair na ngo dä ma Sanedrin arhä saqong e ma Jerusalem. 21 Sökt di ngua mualat na ama sägom di rhoqoräkt i nguat mair da arhä saqong bä ngua nästäm doqortäqyia, ‘Nguat mair va ama muräkt dinguna nguat nanakt i ma Ngämuqa va qa rhäranas na ama ruvek nämät ama tñäpki.’”

Qoki As Tat Sangar Ma Pol

22 Sökt di ma Feliks dinguna äkt i qat dräm mamär sävät ma Iska i ma Jisas dä qa rut na ama muräkt dap kä qoar toqortäqyia, “Qale bä sa nga ama narhoerqa mamär bä ba ama ulaqimärharhärhäkt ma Lisias ka rhän dä sa ngu vodä gu nga snängaqa säva angän muräkt.” 23 Nasot dä qa voda ama enge ba ama narhoerqa bä ba ama handret na rha ama ulaqimärharhärhäkt iva rhit lu vät ma Pol mamär sökt diva rhat tuisiska vät a qa maqälak näkt tit kyiradeng na aa ruavek iva rhit ñändäm närhäm ga dä va rhat tatnärhäm ga sa aa tläqa.

24 Nasot angätni ama qunäng dä ma Feliks kä na aa egutki ma Drusila in män. Qi di ama Judaqi. Bä qa rhäkne nani ma Pol bä ma Feliks ka nari qa i qat tamän sävät ama qatnanakt mäni ma Jisas ma Kraiss. 25 Näkt nga ma Pol qät täväktsäs sävät ama ruqa iva aa iar diva ama räkt ngät dä ma Ngämuqa aa saqong dä qosaqi va ama ruqa diva qät päsrha ama släqyige i ge angät snängaqa näkt kosaqi qa rhäväktsäs sävät ma Ngämuqa aa matnävämne iva as mugas ngä rhän dä ma Feliks ka len dä qa qoar toqortäqyia, “Sa qule läkt! Rhäkt diva ngia rhet. Ngakt bä nga isiska vät a ngo qäsnia dä saqi as pa ngu rhäkne nani a nge.” 26 Ngätki i ma Feliks di qät len nävät ama enge iangärhäkt kärangät i ma Pol qat tamän bät a ngät

sokt di nak kop pät iomäkt ama qäväläm di nani a qa iva ma Pol qä ngaip i qä von ga rha anga ligär ivakt iva qä rhäväkt sä qa. Bä äkt i vasägos dä qät täkne nani ma Pol bä qä na qa in damän särhäm ne.

²⁷ Näkt nga nasot ama quiaiom ama udiom dä ma Porsius Festus ka qut-sasot ma Feliks bä ama tpäskinaqa na qa. Näkt toqoräkt i qorhäs iva init kutsasorhane dä ma Feliks ka qyiradeng nä ma Pol va ama ulaqimärharhärhäkt arhä luvät inguna nani a qa iva märmär ge ama Judaqäna nävät a qa ma Feliks.

25

Ma Pol Qa Nän Iva Qa Rhair Dä Ma Sisar Aa Saqong

¹ Ma Festus ka män säva ama ngärhäktka ma Judia näkt nga nasot ama dävaung ama qunäng dä qa met nämät ama värhäm ma Sisaria vävit bä sae ma Jerusalem ² bä sae dä ama moräs na rha ama priskäna rhi na ama Judaqäna arhä narhoerta rha mair da aa saqong bä rha voda arha enge bä ba qa sävät ma Pol. Bä rhi nän ga ma ama qrot iva qa nari nämät ta ³ bä va qä rhäk nä ma Pol nae ma Sisaria bä sae ma Jerusalem. Rhat tualat toqoräkt dap nävät ama ngaip ka ama snängaqa i nak nani a rha iva rhi veng ma Pol mäni is. ⁴ Dä ma Festus ka muvät pät a rha rhoqortäqyia, “Ma Pol di rha väsärhäm ga e ma Sisaria bä va aingo di qorhäs iva evär

däm ngo sae. ⁵ Dä mamär iva ngäni rhäk na angän anga narhoerta iva ngu na rha rhämane sae ma Sisaria ivakt iva nga grekt bä ngätki sävät a qa sä guani dä mamär iva rhi rhaespät mät ka e.”

⁶ Bä nga nasot ama ngärhäqyet da dävaung ura ama ngärhäqyisem ama qunäng i ma Festus kale qa gem da e ma Jerusalem dä qa met mämene bä sae ma Sisaria. Näkt nga duququ dä qa mu ama muräkt näkt ka rhäkne nani ma Pol bä qa mair da aa saqong. ⁷ Bä nga ma Pol qa män dä ama Judaqäna qärrarhani i ar sä rha nae ma Jerusalem da ing namet a qa bä rhi nasäng i rhi sameng irhäm ga i qa mualat na ama rhäqäp ama lat ama vu ngät mamär sokt di iangärhäkt arhä rhäksärhäm di qaku ngätki nä guani sävät a qa. ⁸ Dä ma Pol qa mair särhäm mes i qä qoar toqortäqyia, “Qaku ngua anbetäk mäni ama Judaqäna arhä Muräkt nä guani dä qaku ngua slava na ama ansäspämgi ama mor qi nä guani dä qaku ngua slava nä ma Sisar nä guani.”

⁹ Sokt di ma Festus di nani a qa iva qä slamär na ama Judaqäna arhä sarem dä soknga qa snanbät sä ma Pol toqortäqyia, “Nga nani a nge iva ngia rhet tävit sae ma Jerusalem säva ama muräkt bä va ngia rhair e dä gu saqong ivakt iva ngu nari rhärhangät täkt arha enge sävät a nge?”

10 Dä ma Pol qa muvät toqortäqyia, “Qaku, nak sa nguät mair vä ma Sisar aa mämugunäs na ama muräkt täkt bä mamär iva ngi nari rhangät täkt ama muräkt sävät a ngo rhe. Bä nak kop ainge di sa ngiat dräm i qaku ngua slava na ama Judaqäna nä guani.” 11 Dap ngakt bä sa ngua mualat nä guani qärqäni i mamär iva ngu näp pät ini angät tpäs di qaku ngut len ama tñäpki. Dap ngakt bä ama enge sävät a ngo qärangätni i rhaerhärhae ama Judaqäna rha män sä ngät di qaku ngäktki na ngät sävät a ngo di qaku maräkt ge aung iva qä vodäm ngo bä ba rha. Bä rhäkt di ngu nän iva ma Sisar qä nari rhangät täkt ama muräkt.

12 Bä ma Festus kä na aa narhoerta qärrahani i rha nari ama muräkt ta märhamän särhäm ne sä ma Pol aa nän bä rhäksot dä ma Festus ka muqunäga i qä qoar toqortäqyia, “Sa ngia nän iva ma Sisar qä nari gi muräkt bä äkt iva ngu rhäk na nge sage ma Sisar.”

Ma Pol Qa Mair Dä Ma Agripa Qä Nä Ma Bernaisi In Saqong

13 Nasot ama marheka na ngät ama qunäng dä ama vitnaqa ma Agripa qä na aa lätki ma Bernaisi in män e ma Sisaria iväkt iva ini von da ain gutdrir sage ama tpäskinaqa ma Festus. 14 Bä nga vät ama rhäqäp ama qunäng i qali liom e ma Sisaria dä ma Festus ka

rhäväksäs bä bä ma Agripa sävät ama muräkt sä ma Pol.

Ma Festus ka qoar toqortäqyia, “Akni ama ruqa rhak kärakni i as ma Feliks ka sangar särhäm ga bä qaku qa rhäväkt sä qa. 15 Nga ngua met bä sae ma Jerusalem dä ama moräs na rha ama priskäna rhi na ama Judaqäna arhä narhoerta rha märhamän bät ama enge sävät ma Pol bä rha nän ngo iva ngua rhuräkt pät a qa iva urhi sangäm na qa bä va qä näp. 16 Dä ngua qoar na rha i qaku maräkt parhäm ama Romgäna arhä qärhong doqoräkt inguna ama Romgäna arhä qärhong di as pa rha rhair nä sävetka va ama muräkt ge ama ruvek kärarhani i rhit täksärhäm ga dä va rhi von ga rha ama släqyäs iväkt iva qä rhäkne vät iangärhäkt arha enge särhäm mes.

17 “Näkt nga ngua män ngu na rha rhe ma Sisaria dä qaku maesäs pät a ngo sa ama muräkt dap ngua mu ngät duququ näkt ngua rhäkne nani ma Pol iva qa rhon säväm ngät. 18 Bä nga qä Judaqäna rha mair iväkt iva rhit boda arha enge iva sävät a qa dä qop kaku rha rhäksärhäm ga na anga lat ama vu ngät masirhat kärangätni i mai nguät tu gu snäng iva rhi rhäksärhäm ga na ngät. 19 Sökt di nak kaku. Dap kinak tat tamän bät akni ama snängaqa sävät ama märänga qärakni i qa märanas mänguräp mä rha rhi nä ma

Pol sävät arhä qatnanakt näkt kosaqi sävät ama ñäp ka ama ruqa qarakni i rhat tes ka i ma Jisas karak i ma Pol qa qoar i qat däqäm.

20 “Dä ngua lu i qaku märmärsäs gem ngo iva ngua rhän bät ama engätki sävät iarhongäkt toqoräkt dä soknga ngua snanbät sä ma Pol ivar nani a qa iva qa rhet sae ma Jerusalem bä va qa rhair e va ama muräkt sä iangärhäkt arha enge. 21 Sokt di nga rhoqoräkt i ma Pol qa nän da ama muräkt iva qale ngät mäk iva nani ma Sisar iva qa qä nari ngät dä ngua rhäkne iva rhi väsarhäm ga bä dängdäng iva ngu rhäk na qa sage ma Sisar.”

22 Dä ma Agripa qä qoar nä ma Festus toqortäqyia, “Nani a ngo iva aingo maräkt ngu nari iaqäkt ama ruqa.”

Dä ma Festus ka movät päta qa rhoqortäqyia, “Duququ dä va ngi nari qa.”

23 Qale bä duququ dä ama ruvek tit boda arhä qutdrir ama mor ngät sage ma Agripa qä nä ma Bernaisi rhoqoräkt i init don säva ama vätki at käväläm ama mor äm gärqomni i ma väspästämne na ama ruvek e vä bäm in na ama ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerta mamär näkt sävät ama märän bäm da ama gamoe näva ama värhäm. Dä ma Festus ka rhäkne dä ama ulaqimärharhärhäkt ta män sä ma Pol savuk säp ka vätki at käväläm.

24 Dä ma Festus kä qoar toqortäqyia, “Sagem nge ama vitnaqa ma Agripa bä sävät a

ngän moe qärrarhani na ngän i qale ngän däkt gem ut, ngän moe ngäni lu rhak täkt ama ruqa qarakni i ama Judaqäna moe rha män gem ngo sävät a qa e ma Jerusalem dä qosaqi rha met bä rha män gem ngo rhe ma Sisaria. Rha män sa arha enge sävät a qa näkt tit nästäm i rhi qoar i vadi mai va qä ñäp. 25 Sokt di ngua lu i qaku qa mualat na anga vuini qärqäni i mamär iva rhi veng ga vät ini angät tpäs. Näkt nguna qa voda aa nän iva ma Sisar qä nari aa muräkt dä ngua mu gu snäng iva ngu rhäk na qa sae ma Rom.

26 “Sokt di as kaku nguat dräm iva ngu säm doqor mäniekt sage qa moräsnaqa nae ma Rom. Bä ma ngo i ngua rhäkne bä rha mon sä qa sarhe säda angän saqong moe dap pa qosaqi qa rhair dä gi saqong maräkt, ainge ama vitnaqa ma Agripa, ivakt iva nga urhi ñäm mamär dä rhangät täkt ama muräkt angärha ron dä nak as kre i ngu rha anga movätki dä va ngu säm anga engini sage ma Sisar. 27 Inguna nguat tu gu snäng i qaku maräkt gem ngo rhoqoräkt iva ngu rhäk na anga ruqa sage ma Sisar qarakni i ut päsarhäm ga dap kaku sa anga enge anga räkt ngät irhäm ga.”

26

Ma Pol Qa Sameng Sävät A Nas Bä Bä Ma Agripa

¹ Dä ma Agripa qä qoar nä ma Pol toqortäqyia, “Isiska

vät a nge iva ngia rhamän sävät a nas.”

Dä ma Pol qa siqutmät na aa rhäkt näkt ka nasäng i qat tamän bät ama enge sävät a nas toqortäqyia,

² “Qavitnaqa ma Agripa, ainge di nguät nari gem mes i märmär gem ngo masirhat iva ngua rhair dä gi saqong ivakt iva ngu rhäkne särhäm mes nä gu nga enge sävät ama Judaqäna arhä rhäksärhäm sävät a ngo. ³ Bä märmär gem ngo masirhat dinguna ainge di ama mädrämga na nge masirhat sävät ama Judaqäna arhä qarhong bä qosaqi iarhongäkt kärqärhong i qaku sägäni na rha sä irhong. Bä äkt i rhäkt di ngut nok pät a nge iva ngi sangar ama bulap bä ngi nari ngo.

⁴ “Ama Judaqäna moe di rhat dräm gua iar mänasäng i ama rhoemga na ngo naimäk äkt pä gu ngärhäktka maräkt bä qosaqi e ma Jerusalem. ⁵ Bä nak tat dräm a ngo mauiu näkt ngakt bä nga nani a rha di mamär iva rhi sameng mamär sävät a ngo i nak aingo di qale ngo i ama Farisiqa na ngo qaräkni i nguät tet mamär varhäm aut katnanakt ama Judaqäna säda aut kärhong angärha ron. ⁶ Näkt ta mu ngo va ama muräkt täkt dinguna äkt i nguät nanakt na ama enge qarängätäni i sa mudu ma Ngämuqa qa mu sage aut mamäkkäna na ngät.

⁷ “Qärängät ka enge na ama mumänaris iangärhäkt i ama

ruvek pät ama ngärhäqyisem da udom na ama enivirhong nae ma Israel di rhat nanakt iva rhi lu i ama enge ngä rhu angät släqyige vät a nas. Rhat nanakt dap ti saengäkt sa ama ansäs sage ma Ngämuqa qunäng näp bängang. Qamoräsnaqa ama vitnaqa ma Agripa, ama Judaqäna di rhat tair na ngo va ama muräkt di nak kop nävät tangät täkt gu qatnanakt. ⁸ Mäniekt bä arhani nävät a ngän di ngän du angän snäng i qaku mamär vät ma Ngämuqa iva qa rhäranas na ama ruvek nämät ama tñäpki?

⁹ “Dap ngätki i mäqi ngo maräkt di nguät tu gu snäng ma ama qrot i mamär iva nguät tusar nä iarhakt kärarhae i rhat nanakt nä ma Jisas ama Nasaretka aa ngärhipki. ¹⁰ Bä qoki rhäkmamär i ngua mualat toqoräkt e ma Jerusalem. Sa nguät tualat pa ama priskäna ama moräs na rha arhä qrot angärha rem i nguät tu ama rhäqäp na rha ama qatnanaktpämda va ama tpäskiarharhäng dä ak na ngo rhäkt i sa mudu nguät dräm ngut tares pät ama ruvek arha rhäng iarhakt kärarhae i rhi veng da. ¹¹ Bä ama rhäqäp nä imek dä nguät tet bä nguät don säva ama mämairväm i näva äkt bä säva äkt bä ngu sangäm na rha dä ngu siqut i nguät täqäne sä rha iva rhat tamän mava nä ma Ngämuqa. Bä nak koki rhäkmamär i ngur qur masirhat bä qäqi nguät tet nasot a rha bä säva apni ama nañis ap ama

värhap bä ngu sangäm na ama qatnanaktpämda mavängam e.

Ma Pol Qa Sameng I Qa Qutsasorhane Rhoqor Mäniekt (26:12-18 / Lat 9:3-19 / Lat 22:6-16)

¹² “Maos pät aosni ama tmerhäs toqoräkt di nguät tet sä iangärhäkt ama lat pa ama grot angärha rem nage ama moräs na rha ama priskäna iva sae ma Damaskus. ¹³ Gua vitnaqa na nge, rhoqoräkt di qorhäs na ama mäniqunäng dap ngu ngang barhäm ama iska dä ngua lu ama neraqa na rhävuk näda ama usäpki arha ron gäarakni i qä sen namet a ngo ngu nä gua ruavek näkt erait mät ka di masirhat i nak ka män näva ama qunäga aa uväs sa aa neraqa. ¹⁴ Dä arpus na ut moe samäk sävät ivät dä ngua nari ama eguinga i qat tamän särhäm ngo na ama Judaqäna arha enge rhoqortäqyia, ‘Sol, Sol, mäniekt bä ngi sangäm na ngo mavängam? Qoki nge ngit bon nas ta ama märänga ama mor qa rhoqoräkt i ngiat täranas sävät a ngo.’

¹⁵ “Dä ngua snanbät toqortäqyia, ‘Engeska, auge na nge?’

“Dä ma Engeska qa muvät toqortäqyia, ‘Aingo ma Jisas, kärak na ngo rhäkt i ngi sangäm na ngo. ¹⁶ Rhäkt di ngia rhäranas bä ngia rhair nä gia qärisem. Ngua män gem nge ivakt iva ngua rhuqunän bät a nge iva ngiat tualat pä gua rem näkt pa ngi sameng mamär sävät

agirhong gärgärhongni i sa ngia lu irhong nagem ngo rhäkt bä va as pa sävät guarhong iva ngur qur a nge rhäm irhong.

¹⁷ “ ‘Dä va nguät tumaiar na nge nämät gia ruvek maräkt dä nämät ama Jentailqäna. Ngut täk na nge sagem da ¹⁸ ivakt iva ngu rhar mät arhä saqong näkt pa ngu evär däm da näva ama bängangit bä säda ama qunäga aa ron dä va ngu evär däm da nämät ama grot i ma Sämgä bä sage ma Ngämuqa ivakt iva nga rhat nanakt na ngo dä va ngu qyiradeng na arha vuirhong näkt pa ngua rhu rha mänguräp iarhakt kärarhae i sa ngua arñis na rha sage mes.’

¹⁹ “Sagem nge ama vitnaqa ma Agripa, bä äkt i ngua met parhäm ama enge mamär qärangätäni i sa ngua rha ngät näva ama nänämgi na rhävuk. ²⁰ Sa ngua met parhäm ngät i narhoer dä ngua met sage ama ruvek e ma Damaskus näkt sage ama ruvek e ma Jerusalem bä e ma Judia moe näkt kosaqi sage ama Jentailqäna. Nguät tet dä ngu sameng bä bä iarhakt ama ruvek i mamär iva rhi näpgoer na nas näkt pa rhit dong sage ma Ngämuqa näkt pa rhat tualat na ama lat kärangätäni i ngärhi sämaengätki i sa rha näpgoer na nas.

²¹ “Bä nga rhoqoräkt dä ama Judaqäna rha sangar a ngo va ama ansäspämgi ama mor qi bä rhi siqut iva rhi

veng ngo di vät tangät täkt gua lat angät tpäs. ²² Sökt dinguna vasägos dä qale ngo vä ma Ngämuqa aa luvät bä sarhäkt sävät tak täkt ama qunäga bä äkt i nguät mair täkt bä ngu sameng na ama engäkki bä ba ama moräsnaaha dä ama ruvek mavängam doqorne. Qaku ngua mu guani savono sävät ma Moses kä nä ma Ngämuqa aa vämginaaha arha enge angäaha rhäng dap ut moe ut tamän bät ama enge ama sägängät sävät ama lat iva as ngät dän ²³ doqor sävät ma Kraisa iva qa rhon säda ama märänga aa ron näkt nguna ama narhoerqa na qa iva qa rhäranas nämät ama tñäpki diva qä sameng sävät ama neraqa bä ba aa ruvek maräkt dä bä ba ama Jentailqäna.”

²⁴ Bä nga rhoqoräkt i ma Pol qät täkne särhäm mes nä iangärhäkt ama enge dä ma Festus ka näs täm ga masirhat i qä qoar toqortäqyia, “Pol, sa guani na nge mamär! Gi rhisu qarängät ama mor ngät i ngit ta ngät di iangärhäkt ngät tu ama inirqi nä gi mädräm.”

²⁵ Sökt di ma Pol qa muvät toqortäqyia, “Qamoräsnaqa ma Festus, nak kaku guani na ngo. Agirhong gärqärhongni i nguät tamän bät irhong di ama engäkki nä irhong dä ama räkt irhong. ²⁶ Ainge ama vitnaqa di qunäga vät a nge sä rhärhong däkt bä äkt i mamär vät a ngo iva nguät tamän na ama isiska sävät a

nge. Bä rhäkt di nguät dräm i ainge ama vitnaqa di sa ngiat dräm nä rhärhong däkt moe inguna sa irhong ngä märanas da ama ruvek arhä saqong.

²⁷ “Gua vitnaqa ma Agripa, nguät dräm i ngiat nanakt na ama enge qarängätni i mudu ma Ngämuqa aa vämginaaha rha säm a ngät.”

²⁸ Dä ma Agripa qa muvät päät ma Pol toqortäqyia, “Ngiat tu gi snäng iva dä rhom däkt ama qäväläm ama qot äm angäaha ron diva ngia rhäqäne dä mamär na ngo iva ngut päas ma Kraisa aa rhäng?”

²⁹ Dä ma Pol qa muvät toqortäqyia, “Näma dä ama qot äm ama qäväläm ura ama uiu äm ama qäväläm sökt di ngu nän sage ma Ngämuqa iva ainge bä sävät tärha rhäkt moe qararhae i rhat nari ngo rhäqyerhäkt diva ngän dän doqor ngo dap kaku nani a ngo iva rhit kop mät angän däkt na ama sengäna rhoqor ngo rhäkt.”

³⁰ Dä ma Agripa qa märanas kä na ama tpäskinaqa dä ma Bernaisi näkt sävät iarhakt moe qararhae i mai rhat muqun gem ga. ³¹ Bä vuk sä rha näp ka vätki at käväläm dap tat tamän sä mänguräp mä ne rhoqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di qaku qat tualat nä guani qarqäni i mamär iva rhi väsärhäm ga ura rhi veng ga vät ini angät tpäs.”

³² Dä ma Agripa qä qoar nä ma Festus toqortäqyia, “Vadi mai qaku ma Pol qä nanän da ama muräkt iva ma Sisar qä

nari ngät dä mai mamär iva
ngia rhuisiska vät a qa rhäkt.”

27

*Ma Pol Qa Met Mät Ama
Mlauski Ama Mor Qi Iva Sae
Ma Rom*

¹ Bä nga rhoqoräkt i
ma Festus ka muräkt iva
u rhet pä garäska säva
ama ngärhäkta ma Itali
dä ma Pol qä na arhani
qärrarhani i rha näva ama
tpäskiarharhäng di rha vodäm
da säva ama narhoerqa bä
ba ama handret na rha ama
ulaqimärharhärhäkt aa rhäkt.
Qa di rhat tes ka i ma Julius
näkt ka nämäni arhani ma
Sisar aa ulaqimärharhärhäkt
kärarhani i rhat tes ta i ama
Ogastaskäna. ² Dä ut ton na
nas sämät ama mlauski ama
mor qi qäraktni i qia män näva
ama värhäm ama mor äm ma
Adramitium gäraktni i rhit
täkmu na qi iva qia rhet sävät
ama ivärhimek pät garäska
aa väm bät ama ngärhäkta
ma Esia dä ut märanas bä
urhi ngang bät garäska aa
rhäng. Dap toqoräkt di ma
Aristarkas di qä na ut. Qa di
ama Masedoniaqa qäraktni i
qa näva ama värhäm ama mor
äm ma Tesalonaika.

³ Näkt nga duququ dä ut
män e ma Saidon dä ma Julius
ka rhäväkt sä ma Pol ivakt
iva qa rhet sage aa ruavek
ivakt iva rha rhatnärhäm ga
varhäm aa tläqa. Ma Julius
ka lavuqi na qa bä qa mualat
toqoräkt. ⁴ Näkt nae dä saqi
ut met pät garäska aa rhäng
bä ut met säng ama urqa ma
Saiprus aa rhäng i urhi ngang

bät iagekt di ama mär ige in-
guna vä rhage di ama lau-
rqi ama mor qi sävät a ut.
⁵ Mamär dä urha ang man-
anamuk dä garäska aa ron
bä urha ang bät ama garäska
aa rhäkt pät ama ngärhäqyiom
ma Silisia dä ma Pamfilia bä
ut mair e va ama värhäm ama
mor äm ma Maira va ama
ngärhäkta ma Lisia. ⁶ Sae dä
qä ulaqimärharhärhäkt arhä
narhoerqa qa män bät aktni
ama mlauski ama mor qi nae
ma Aleksandria näkt kiät tet
iva sae ma Itali dä saqi qa mu
ut mät ki.

⁷ Urhi ngang maqälak
maqälak da ama rhäqäp ama
qunäng angärha ron nage
ama laurqi bä ut na ama qrot
äm ama qäväläm nani a ne
rhoqoräkt i urhi ngang bät
ama garäska aa rhäkt glaqot
na ama värhäm ama mor äm
ma Nidus. Bä ama laurqi ama
qrot ki qia mäqäne dä mamär
na ut bä qaku mamär iva ut
namet toqoräkt dä soknga
urha ang bä ut met säng ama
urqa ma Krit aa rhäng dage
da ama urqa aa väm ma
Salmone nämät ama laurqi
at krot. ⁸ Bä ut na ama qrot
nani a ne dap urhi ngang bät
ama garäska aa rhäkt bä ut
män bät ama ivärhäs kärqosni
i rhat tes äs i ma Narimgi ama
Mär Qi glaqot na ama värhäm
ama gaini na äm ma Lasea.

⁹ Ut tar sa ama rhäqäp
ama qunäng bät garäska aa
rhäng nage ama laur ama
mor ngät bä aurha tmerhäs
di sa ama tñäpki qiat mair
vät a äs inguna ani di sa ut
met e na ama qunäga qäraktni

i ama Judaqäna rhat dräm dat teranot pät a qa i äkt di ama garäska qat dräm gat tärana masirhat. Dä soknga ma Pol qa nasäng i qat tugem i qä goar toqortäqvia, ¹⁰ "Aruvek, nguat lu i rhos täkt aurha tmerhäs diva anga märänga ama mor qa qa rhän bät a ut dä äs angärha ron bä mänaris iva qäbäs na ama mlauski dä ama gunän dä qosaqi aiut diva qäbäs na ut." ¹¹ Sökt di qä narhoerqa bä ba ama ulaqimärharhärhäkt di qaku qa nari nämät ma Pol dap kinak ka met sage ama ruqa qarak i qat turäkt ta ama mlauski qä na ama ngärhik nämät ama mlauski dä in goar na qa iva qop pa rhat tet.

¹² Inguna ani di ma Narimgi ama Mär qi di qaku ama mär äs ama ivärhäs iva qale rha e dä iangärhäkt ama soeng angät kunäng angärha ron. Bä äkt i ama rhäqäp na rha nävät a rha rha mu arhä snäng i qop pa rhat tet parhäm arha iska i nani a rha iva rha rhän e ma Finiks bä va qale rha e dä ama soeng angät kunäng angärha ron. Ma Finiks di ama narimgi e ma Krit näkt iaqyäkt ama narimqi di qiat narhong sävät iglem moe i säda ama laurqi at känak sävät sael dä qosaqi säda ama laurqi at känak sävät a märmär.

Ama Laurqi Ama Mor Qi Vä Garäska Bä Qia Märana Na Ama Vaeng Ama Mor Ngät

¹³ Bä nga ama mär ige ama laurige ngärhi nasäng i ige ngärhi e maqälak dä rha mu arhä snäng i rhäkt di märmärsäs iva rhat tet bä sae ma Finiks dä soknga rha märana bä rha ang bät ama garäska aa rhäkt glaqot na ama urqa ma Krit. ¹⁴ Nak kop kaku qale qale dä ama lauräm ama qrot äm mamär äm ngä män inamuk nävät ama urqa sa äm angät krot. ¹⁵ Bä ama lauräm ngä rha qä mlauski bä urhi siqut iva urhi ngang maräkt näva aurha iska dä qaku dap ama lauräm ngä rhong bäm gi dä soknga ut kyiradeng na ama mlauski bä ama laurqi qi nän mä qi mämono.

¹⁶ Bä nga urhi ngang nävät ama laurqi at krot säng ama urqa ama gaini na qa ma Kauda aa rhäng dä ut tualat ma ama qrot i urhit lu varhäm sa ama mlausini* bä urhit sek sä ini bä urhit kop sä ini mamär. ¹⁷ Bä nak as nga qä gamoe rha mäqäne dä mamär nä qarqäni savono dä rha qop pät ama mlauski ama mor qi na ama aropkäna ma ama qrot i rha ing ngät mäni qi ivakt iva rhi sämaqrot na qi. Dä rhit len i varis ama mlauski qi naqut ama qunga inguna qaku ama dur e vät ama narimgi e ma Sirtis. Dä soknga rha anbut sa ama boiqi qarakti i ama laurqi qi nän mä qi sa ama mlauski ivakt iva qi ngang maqälak näkt ta qyiradeng na ama lau-

* **27:16** mlausini Ianiäkt ama mlausini di ini ngät dräm ngät tatnära ama ruvek kre va ama mlauski ama mor qi qia rhon.

rqi bā qit ta qi.

18 Bā nga duququ dā qoki as ama laurām ama qrot ām ngārhit don na ut masirhat dā soknga rha nasāng i rhit don na ama gunān nāmāt ama mlauski ¹⁹ nākt nga vāt ama dāvaung na qa ama qunāga dā qosaqi rha rhon na angātni ama mlauski marākt at gunān sāp garāska. ²⁰ Bā nga ama laurām di qoki as ām ngārhit don na ut dā ama qunāga dā ama qaeng di qaku urhit lu angāt saqong bāt ama rhāqāp ama qunāng dā bok da aut katnanakt dap ut tu ut snāng iva qaku maiar na ut.

²¹ Bā ama gamoe di rha met da ama rhāqāp ama qunāng angārha ron i qaku rhat tās anga tmās bā nasot dā ma Pol qa mair māngurāp mā rha nākt kā qoar na rha rhoqortāqyia, “Aruvek, vadi mai sa ngāni nari nāmāt ngo dā qale ngān namet nae ma Krit dā vadi mai mānarhāk pāt angān gārhong dā va ama mārās pāt a ngān. ²² Dap tākt di ngut täslāp pāt a ngān iva qale ngānit len inguna va qaku qābās na anga sākā nāvāt a ngān sokt ama mlauski diva qābās na qi.

²³ “Nguat tamān doqorākt dinguna ma Ngāmuqa qārakni i qale ngo va aa rem bā qosaqi ngu nānsās sagem ga di mai akni aa ensel qa mair vāt ngua ut nāp bāngang ²⁴ bā qā qoar na ngo rhoqortāqyia, ‘Pol, qale ngit len. Nak pa nguna ngia rhair

va ama murākt dā ma Sisar aa saqong. Bā ākt i nāvāt ma Ngāmuqa aa lavuqi dā va qa rhumaiar nge ngi nā iarhakt moekt māt ama mlauski.’ ²⁵ Bā va rhākt diva mārmar gem ngān inguna aingo di nguat nanakt nā ma Ngāmuqa i aa enge qarāngātni i sa qa qoar na ngo na ngāt diva ngā rhu angāt slāqyige vāt a nas. ²⁶ Sokt di aut mlauski diva ama laurqi qi es dām gi bā sāvāt a qoan ba anga urqa.”

Sa Qorhās Iva Ma Polqāna Rha Rhān Mit Pāt A Qoan

²⁷ Vāt ama ngārhāqyisem da levaet na qi ama bāngagi dā qoki as ama laurām ngārhi ses da ama mlauski bā urhi ngang bāt ama garāska ma Adriatik aa rhāng bā nga nani ākt māni bāngagi dā ama ruvek kārarahani i rhat drām dit lu vāt ama mlauski di rha rām i ngākt kre ama mlauski di qi ngang iva sāvāt a qoan. ²⁸ Dā soknga rha mon ama siqutka mane va ama garāska ivakt iva rhi rām i sa var ta e glaqot na ama qunga dā rha lu i nāvāt ama qunga inamāk sāvāt ama garāska aa rhāng di ama ruiom ama udiom na ama mitaqāna. Qale rha maqālak dā saqi as ta rha ama siqutka dā sa rha lu i ama ruqa ama rhāk tām ga da ama ngārhāqyisem na ama mitaqāna. ²⁹ Dā rha len i varis ama vaeng ngā narhon na aut mlauski samit sāmāni ama sinap dā soknga rha rhon na ama agaqāna ama levaet na ngāt nāmāt ama mlauski sāva ama garāska

dap urhi nän doqoräkt iva lir qunäga.

³⁰ Mamär dä ama ruvek kärarhani i rhit lu vät ama mlauski di nani a rha iva rha rhumaiar nas i rhi ang masirhat nämät ama mlauski bä äkt i rhi nänbut sä qä mlausini samäk säp garäska iva mairas i rhi nänbut sa anga agaqäna samäk nävät ama mlauski at tärhäkt. ³¹ Dä ma Pol qa goar na qä ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerqa qä na ama ulaqimärharhärhäkt toqortäqyia, “Ngakt bä nga iarhakt di rhi ang masirhat nämät ama mlauski rhäkt diva aingän diva qaku maiar na ngän.” ³² Bä äkt i ama ulaqimärharhärhäkt ta rhodäkt pa ama aropkäna sä qä mlausini bä arpus nä ini säp garäska.

³³ Bä sa nga qorhäs iva qunäga dä ma Pol qa qrotpät sä rha moe iva rha äs. Qä goar na rha rhoqortäqyia, “Nävät angäna tlenga dä ngän meranot da ama ngärhäqyisem da levaet na ama qunäng angärha ron bä qoki sa qaku ngän mäsuani. ³⁴ Rhäkt di ngut sämaqrot na ngän iva ngän däs anga tmäs i nak pa ngänät däqäm. Ngän moe rhäkt diva qaku aung gä narha anga ruanini.”

³⁵ Qat tamän doqoräkt bä rhäksot dä qa rha ama bret bä qa mes ama mär sage ma Ngämuqa da arhä saqong. Nasot dä qa von mäni qä bret bä qä nasäng i qat täs. ³⁶ Rha moe di sa rha rha ama sämaqrot bä rha mäsu

angätni ama tmäs. ³⁷ Ama handrediom ama udiom dä ama ruvek ama dävaung na rha da ama ngärhäqyisem da qäraet da sägäk na rha na ut moe mät ama mlauski. ³⁸ Bä nga rha moe rha mäsbä arhä saremmamär dä rha rhon na ama wit nämät ama mlauski säp garäska ivakt iva sak pämgä.

Sa Mava Na Ama Mlauski

³⁹ Näkt nga qunäga dä iarhakt kärarhae i rhit lu vät ama mlauski rha lu ama ivätki vät a qoan sokt di qaku rha räm iosäkt ama ivärhäs. Bä nga rha lu ama garäska aa narimngi näkt mit päta a qoan di sokt ama qunga dä rha mu arhä snäng iva rhi siqut ti ing ba ama mlauski bä qi qut ama qunga mit päta a qoan. ⁴⁰ Bä nga rhoqoräkt dä rha rhodäkt sa ama aropkäna sa ama agaqäna bä ngä mon mäksäp garäska dä qosaqi rha rhäväkt sa ama aropkäna sa ama palangiglem näda ama mlauski arha rhes kärqiglemni i iglem ngät dräm ngärhit dong bäm gi. Mamär dä rha sek sa ama boiqi vät ama mlauski arha mas ivakt iva ama laurqi qi e väm gi bä va qi rut na ama mlauski samit sävät a qoan. ⁴¹ Sokt di nak kä mlauski qia qut mana vät ama qunga. Bä nga arha vämgi qia qut mana rhoqoräkt dä rhän särhäm gi bä qaku mamär iva qi narut. Dap ama vaeng ama mor ngät ngän betäkmät na arha ribit mä irhong mä irhong.

⁴² Dä ama ulaqimärharhärhäkt di rha goar na ne na ama

snängaqa iva rhi veng ama ruvek näva ama tpäskiarharhäng mät kä mlauski i varis ti narhortäm bä samit sä rhäqäsäk dä rhi nang masirhat.⁴³ Dap kä ulaqimärharhärhägt arhä narhoerqa di nani a qa iva qa rhumaiar ma Pol dä qa anmae vät a rha sä iaqäkt arhä snängaqa. Dap ka voda ama enge bä bä iarhakt kärarhae i rhat dräm iva rhit tortäm iva rhi er ti rhon na nas bä va rhi rhortäm samit sävät a qoan.⁴⁴ Dap kärarhani moe i vät a rha diva rhi rhortäm sä nas pät anga qävälöp nävät ama mlauski bä qosaqi va anga palangigleng angärha rhäng. Bä nga ut mualat toqoräkt dä ut moe di maiar na ut sa mämit sä rhäqäsäk.

28

Ma Polqäna E Va Ama Urqa Ma Malta

¹ Bä nga ut moe ut män mit pät a qoan i mamär na ut moe dä nak as ut räm i rhat tes iaqäkt ama urqa i ma Malta.
² Ama ruvek nävä iaqäkt ama urqa di ama mär ta i ama lavuqivämda. Di rha ek ta ama mudäbäs näkt ta ar sä ut moe sae inguna rhoqoräkt di ama suigi bä ama umälet.

³ Dä ma Pol di qa angsäspät na ama ngämung säva ama angi näkt nga qat tu ngät mäk mät ama mudam dä ama uiuvärhaqa väs däm ga näp ka angi i qa len ama qärnaqi bä qa qut ma Pol aa rhäqyet näkt kat nanes mäni et.⁴ Bä nga qa ruvek näva ama urqa rha lu qä uiuvärhaqa i qat nar

nämäni qärak aa rhäqyet dä rhi qoar na ne rhoqortäqyia, “Rhak täkt ama ruqa di nak nguaräm ama väveng bäm ga ama ruqa. Nämä dä qa mäqäne dä mamär i qa mumaiar nas näp garäska sokt di ama ngämuqi ma Jastis diva qaku qi naqyiradeng na qa iva qat däqäm.”

⁵ Sokt di nga ma Pol qa värvär aa rhäqyet sä qä uiuvärhaqa sämät kä mudam dä qop kaku anga rämgi qia män bät a qa nämät ama uiuvärhaqa aa qeng.⁶ Qa ruvek di mai rhat luvät na qa iva rip däm ga ura va arpus na qa samäk i qä näp sokt di qop tat luvät nä qärak pät ama uiu äm ama qäväläm bä qop kale dä qaku guani maos ngä märanas pät ma Pol dä soknga rha qutsasorhane na arhä snängaqa dä rhi qoar i qa di akni iaqäkt ama ngämuqa.

⁷ Dap ma Publius ama moräsnaqa nävä iaqäkt ama urqa di qale aa ivärhap e glaqot. Di qa ar sä ut bä säva aa vät bä qali lut e vät ama dävauq ama qunäng näkt ka slamär na ut mamär i qät lu vät a ut.⁸ Dap aa mamäk di rhoqoräkt di ama rämgi ama mor qi na ama uvupki dä ama ingdätkka bä aräm ga sämäni lai. Ma Pol qa mon ivakt iva qä lu qa näkt nga nasot i qa nän bät a qa dä qa mu aa rhäkt pät a qa bä qa mumäräs pät a qa.

⁹ Bä nga i rhangät täkt ama lat ngä märanas dä ama rämgivärharha moe nävä

iaqäkt ama urqa rha män
bä ma Pol qa nän bät a rha
bä märäs pät a rha. ¹⁰ Rha
slamär na ut masirhat i
rhit bon ut ta ama vänbon
masirhat näkt nga rhoqoräkt
i ut täkmu na nas iva ut tet
dä rha von ut ta ama gunän
masirhat iva ngärhit lu vät a
ut sa aurha iska vät garäska
aa rhäng.

Ma Pol Aa Mänmänäs E Ma Rom

¹¹ Nasot ama dävagukt ama
eqoan gärangättni i qali lut
e ma Malta dä ut märanas
bä urha ang bä garäska mät
ama mlauski ama mor qi
qärakttni i mäqi qia män bä
qia mair e ma Malta da ama
soeng angät kunäng angärha
ron. Iaқыäkt ama mlauski
di qi nae ma Aleksandria
näkt sa rha emär vät arha
vämgı ma ama udiom ama
iausiom i ma Kastor qä nä ma
Polaks ama ngämuqa ma Sus
aa imiom. ¹² Bä ut mon sämät
ama värhäm ama mor äm ma
Sirakyus bä qali lut e vät ama
dävaung ama qunäng. ¹³ Näkt
nae dä u rhäng bä garäska bä
ut män e mät ama värhäm
ama mor äm ma Regium.
Näkt duququ dä ama mär qi
ama laurqi qia män näkt kale
bä vanaia dä ut mair e mät
ama värhäm ama mor äm ma
Puteoli. ¹⁴ Ut män bät arhani
ama qatnanaktpämda e dä
rha rhäqoar sä ut bä qali lut
gem da vät ama sägos ama
tadenas. Bä nae dä ut met bä
sae ma Rom.

¹⁵ Bä nga ama qatnanak-
tpämda nae ma Rom di sa
rha nari sävät a ut i ut dän
dä rha märanas na gläius bä

arhani rha män bät a ut e
mät ama värhäm ma Maket i
ma Apius dä arhani rha män
bät a ut e mät ama värhäm
ama Dävaung ama Situaqäna.
Bä nga ma Pol qa lu rha dä
qa mes ama mär sage ma
Ngämuqa inguna arhä qäranas
äs ngä sämaqrot na qa.

¹⁶ Bä nga ut män e ma
Rom dä ma Pol di rha qyi-
radeng na qa iva sokt ka
qale qa sä nas kä na ama
ulaqimärhaarhäkt iva qät lu
vät a qa.

Ma Pol E Ma Rom

¹⁷ Nasot ama dävaung ama
qunäng dä qa mes ama Ju-
daqäna arhä narhoerta sävät
a ne. Bä sa nga västämne na
rha dä ma Pol qä qoar na rha
rhoqortäqyia, "Gua ruavek,
ngäktki i qaku ngua mualat
nä guani iva ini ngärhi slava
na aurha ruvek bä qosaqi
aut kärhong gärqärhongni i
ama venane sä irhong nage
aut mamäkkäna sokt di rha
sangar a ngo e ma Jerusalem
bä rha vodäm ngo bä ba
ama Romgäna. ¹⁸ Bä nga
rha rämbät sä ngo mamär dä
nani a rha iva rhi rhäväkt sä
ngo inguna qaku rha män
bät guani qärqäni i mamär
iva rhi veng ngo vät ini
angät tpäs. ¹⁹ Sokt di ama
Judaqäna di qaku nani a rha
iva ama ulaqimärharhärhäkt
ti narhäväkt sä ngo dä ngua
lu i qaku gu nga iska dä ngua
nän da ama muräkt iva ma
Sisar qä nari ngät.

"Sokt di nak kop kaku ngua
män sä guani qärqäni iva ngu
rhäksärhä gua ruvek pät ini

angät tpäs. ²⁰ Bä äkt i ngua rhäkne nani a ngän iva ngu lu ngän dä ngua rhamän särhäm ngän doqor täkt. Dap nani a ngo iva ngänät dräm i sa rha qop pät a ngo nä rhak täkt ama sen dinguna nävät ama qatnanakt kârangätni i aiut ama Israelqäna di ut nanakt iva ma Kraiska rhumaiar ut.”

²¹ Dä rha muvät pät ma Pol toqortäqyia, “Qop kaku ut ta anga abuqitnäk nae ma Judia qärqitnäkni i rha säm bäm itnäk sävät a nge. Bä qosaqi ama qatnanaktpämda qärrarhani i sa rha män nae ma Judia di qaku aung ga voda anga enge ura qa märhamän bät anga engini sävät a nge sa anga vuini. ²² Sokt di nani a ut iva urhi nari nämät nge i gi qatnanakt di ngät tet toqor mäniekt inguna ut dräm i ama ruvek moe di rhat tamänsäs sävät ama ruvek kârrarhani i rhat nanakt nä ma Jisas.”

²³ Rha qop ma akni ama qunäga iva västämne na rha rhi nä ma Pol bä ama rhäqäp na rha masirhat ta män säp iosäkt ama ivärhäs kärqosni i ma Pol qat tas e. Bä ma Pol qat tamän särhäm da mänasäng bät duququs bä dängdäng i bängagi i qät täväktsäs dä qat tuqunäga vät a rha sävät ma Ngämuqa aa Muräktpäm. Dä qä siqut i qä rhartäm sa arhä qatnanakt sämäni ma Jisas nä ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge ngä na ama Muräkt nage ma Moses.

²⁴ Bä arhani nävät a rha di rhat nanakt i ama enge

iangärhäkt kârangät i ma Pol qat tamän bät a ngät di ama engäkki na ngät dap arhani di qaku rhat nanakt. ²⁵ Bä qaku sägäk na arhä snängaqa dä rhi nasäng iva vräspräs na rha rhoqoräkt i ma Pol qa voda aa dängdängini na ngät ama enge i qä qoar toqortäqyia, “Ama Qloqäqa ama Qumärqumärqa qa märhamän bät ama engäkki bä ba angän mamäkkäna rhoqoräkt i qa märhamän mät ma Aisaia ma Ngämuqa aa vämginaqa rhoqortäqyia,

²⁶ “Ngia rhet bä sage rhärhae rhäkt ama ruvek dä ngi qoar na rha rhoqortäqyia,

“Aingän di nak pa ngänät nari sokt diva qaku qunäga vät a ngän

bä nak pa ngänät nañäm sokt diva qaku ngän nalu guani.”

²⁷ Inguna rhärhae rhäkt ama ruvek di sa arhä mädräm ngä män i sa qaku qunäga mät ngät bä sokt mamär vät a rha iva rhat nari ama gaini nämät arha sdäm dä sa rha väsdät mät arhä saqong.

Nga vadi mai qaku rhoqoräkt di mamär iva rhat nañäm na arhä saqong

bä va rhat nari nämät arha sdäm

bä va qunäga mät arhä mädräm

dä va rhi rhong sävät a
ngo dä va ngua rhuma-
iar ta.' ”

²⁸ Bä ma Pol qa rhäksot na
aa enge rhoqortäqyia, “Nani
a ngo iva ngänät dräm i ama
enge sävät ma Ngämuqa aa
mumaiar di sa qa rhäk na
ngät sage ama Jentailqäna bä
rha diva rha rhat maengäkt
sä ngät.” ²⁹*

³⁰ Qale ma Pol vät ama rhäk
täm iom ama quaiiom bät
iaqäkt aa vätka dap kät boda
ama ligär vät a qa bä nga
ama ruvek tat dän iva sagem
ga dä qä rhar sä rha sagem
mes. ³¹ Qaku guani ngärhit
päsärhäm ga dap ama qraräqa
na qa bä qä sameng sävät ma
Ngämuqa aa Muräktpäm dä qä
su sävät ma Engeska ma Jisas
ma Kraiss.

* **28:29** Ma Luk ka säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm
dä arhani ama ruvek di rha säm ma Luk aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni
rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. 'Bä nga nasot i qa märhamän dä ama
Judaqäna rha met dap tit beng bät a ne masirhat.'

Ma Romgäna

Ama Rhäväksäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama Jentailqäna ama qatnanakt pä m da e ma Rom. Rhoqoräkt di rhoqor qre i masirhat na ama Judaqäna ama qatnanakt pä m da i qosaqi qale rha e mä nguräp mä rha.

Ma Pol qa säm ivakt iva qä rhä kmu na ama iska nanokt nas iva sae ma Rom dä ma Spen. Dä qosaqi qa säm ivakt iva rhi nari nämät ama ngangga maräkt aa sameng sävät ama mumaiar qärangät ni i as kaku rha nari ngät mamär. Qosaqi nani a qa iva qät täväsäs mamär sävät ama Jentailqäna rhi na ama Judaqäna sädä ma Ngämuqa aa snängaqa aa ron na aa lat na ama rhäqästäm.

Ma Romgäna di qi sameng mamär na ama sameng ama mär ngät bä qit täväsäs i ma Ngämuqa aa snängaqa na ama mumaiar di qa bä ba ama ruvek moe vät ama ivät ki i ama Jentailqäna rhi na ama Judaqäna. Ama mor qa ama snängaqa di rhoqortäqyia, sävetka di qat dän i ama rätkka na qa di nävät ma Ngämuqa. Rhäkt di ut lu ama ruvek moe di ama vurha na rha dap pa rhi rha ama mumaiar nävät ama qatnanakt bä rhoqoräkt diva rha rhän i ama qumärqumärta na rha mamär. Näkt mamär iva qale rha ma ama qrot sa ama qatnanakt toqoräkt

nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa. Ma Romgäna di qir qur ut tä ma Pol aa qänäskänes masirhat sävät ama Judaqäna dä väm gi di sa qa säm ama rhäqäp na ngät ama enge nävä Ma Mru Ngät Ama Rharesbane.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-15)

Sävät Ama Räkt Ngät Ama Iar Nage Ma Ngämuqa (1:16-17)

Ama Ruvek Moe Di Qaku Ama Räkt Ta (1:18-3:20)

Ma Ngämuqa Qat Tualat Sä Ut Iva Ama Räkttä Na Ut Dä Aa Saqong (3:21-5)

Ma Ngämuqa Qat Tualat Sä Ut Iva Ut Tualat Na Ama Räkt Ngät Ama Lat (6-8)

Ma Ngämuqa Aa Lat Sä vät Ama Mumaiar Di Ama Räkt Ngät (9-11)

Mamär Iva Ut Tualat Na Ama Räkt Ngät Ama Lat (12-15:13)

Ma Pol Qat Tu Da Aa Enge Angät Tpäs (15:14-33)

Ama Dängdängini Na Ngät Ama Enge Na Ama Märmärgem (16)

Ma Pol Qa Sä m Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanakt pä m da E Ma Rom

¹ Rhangät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol ama latka vä ma Jisas ma Kraiss aa rem bä ngo di ama ngangga qärakni i sa ma Ngämuqa qa armeng däm ga dä qa mes ka ivakt iva qä sameng na aa sameng ama mär ngät. ² Ama sameng ama mär ngät di sa mudu ma Ngämuqa qa

mumänaris pät a ngät bä aa vämginarha rha märhamän bät a ngät dä sa rha säm a ngät pa ama qumärqumär ngät ma Ngämuqa aa enge. ³ Iangärhäkt ama sameng ama mär ngät di sävät aa emga qärakni i qa män nävät ma Devit aa enevaqi i ama ruqa na qa ⁴ bä nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot di sa ma Ngämuqa qa qur a ut i qa di aa emga na qa ma Engeska ma Jisas ma Kraiss toqoräkt i sa qa märanas na qa nämät ama tñäpki.

⁵ Nävät a qa dä ma Ngämuqa qa von ngo rha ama niamsävätki dä ama lat i ama ngangga iva ngu rhoer nanokt ama Jentailqäna ivakt iva rhat nanakt nä ma Jisas ma Kraiss dä va rhat tet parhäm iangärhäkt arhä qatnanakt bä nävät tangät täkt dä va qä rha ama qutdrir. ⁶ Bä rhangät täkt di qosaqi bä ba ngän gärrarhani i qale ngän e mät ama värhäm ama moräm ma Rom aingän gärrarhae i ma Ngämuqa sa qa mes ngän iva ngän bä bä ma Jisas ma Kraiss.

⁷ Bä rhäkt di sa ngut säm sävät a ngän moe e ma Rom aingän gärrarhae i ma Ngämuqa aa snäng bät a ngän dä sa qa mes ngän ivakt iva aa ruvek na ngän.

Mamär iva ma Ngämuqa aut mamäk dä ma Engeska ma Jisas ma Kraiss ini von ngän da ama bulap dä ama niamsävätki.

Ma Pol Di Nani A Qa Iva Qa Rhet Sae Ma Rom

⁸ Narhoer di nävät ma Jisas ma Kraiss dä nguut tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät a ngän moe inguna ama ruvek nävät ama ivätki moe di sa rhat nari sävät angän gatnanakt. ⁹ Ma Ngämuqa qärakni i nguut tualat bä ba qa nävät gu snängaqa moe i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät sävät aa emga di sa qat dräm i vasägos dä nguut tamän sävät a ngän ¹⁰ bät ama qävälap moe qärqapni i ngu nän.

Ngu nän iva nävät ma Ngämuqa aa Muräkt ama mär ngät dä va as pa ngua rhet ngu lu ngän bät ama rhodäm gärangätni i sa qa muqunän bät a ngät. ¹¹ Inguna nani a ngo masirhat iva ngu lu ngän ivakt iva ngua rhatnärhäm ngän ivakt iva ngäni rha ama modämne nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä va ngärhi sämaqrot na ngän. ¹² Ama rharimini di rhoqortäqyia, va ut moe i aingän dä aingo diva u rhatnärhäm ne moe sä ne i ngua rhatnärhäm ngän nä gu qatnanakt dä va ngän datnärhäm ngo na angän gatnanakt.

¹³ Gua ruavek, mamär iva ngänät dräm sävät tangät täkt. Ma ama rhäqäp nä imek dä nguut turäkt ba nas iva ngua rhet ngu lu ngän sokt di ngäda ani ngä mäqäne sä ngo bä qaku ngua met. Qosaqi nani a ngo iva ngua rhäqäne dä mamär nä guavek nä mänguräp mä ngän iva rhat nanakt nä ma Jisas

toqor arhani qärrarhani i sa ngua mualat sä rha nävät arhani ama Jentailqäna moe. ¹⁴ Inguna aingo di gua lat diva ngua rhatnärha ama ruvek kärarhani i rhat tamän na ama Grikkäna arha enge bä sävät ama ruvek kärarhani i qaku rhat tamän na ngät i näma dä sa rha su ura qinak kaku rha su. ¹⁵ Bä äkt i aingo di qosaqi nani a ngo iva ngu sameng na ama sameng ama mär ngät bä ba ngän gärrarhani i qale ngän e ma Rom.

Ama Räkta Ama Ruqa Dä Ma Ngämuqa Aa Saqong Diva Qat Däqäm Di Nävät Aa Qatnanakt

¹⁶ Aingo di nguät nanakt mamär na ama sameng ama mär ngät sävät ma Jisas inguna ngät di ma Ngämuqa aa qrot iva ngä rhumaiar nä iarhakt kärarhae i rhat nanakt i narhoer di ngä met sage ama Judaqäna näkt nasot dä qosaqi ngä met sage ama Jentailqäna. ¹⁷ Inguna ama sameng sävät ma Jisas ma Krai di ngärhi sameng mamär i ma Ngämuqa di qat tualat toqor mäniekt sa ama ruvek bä rhat dän i ama räkta na rha da aa saqong doqoräkt i rhat nanakt nä ma Krai. Iangärhäkt di rhoqor varhäm ma Ngämuqa aa enge qarängätni i ngät tamän doqortäqyia, “Qarakni i sa qa män i ama räkta ama ruqa na qa dä ma Ngämuqa aa saqong diva qat däqäm di nävät aa qatnanakt.”

Ma Ngämuqa Aa Uraqi Sävät Ama Ruvek Arha Lat

Ama Vu Ngät

¹⁸ Näda ama usäpki arha ron dä ma Ngämuqa qar qur a ut i sa qa rhäkmu na nas na aa uraqi iva qa rhäksärha ama Jentailqäna bä va qa sangäm na rha iarhakt kärarhae i qaku rhit kutdrir sagem ga dä qosaqi qärrarhani i rhat tualat na ama lat ama vu ngät. Iarhakt ama ruvek di qärrarhae i arha lat di ngät tair särha ama engätki ivakt iva qale qunäga vät ama ruvek sä qi. ¹⁹ Ma Ngämuqa aa uraqi di qia e vät a rha inguna agini qarqäni i ama ruvek diva rhat dräm ini sävät ma Ngämuqa di sa qunäga vät a rha sä ini. Qoki ma Ngämuqa qa muqunäga sä ini bä ba rha. ²⁰ Mänasäng naimäk äkt i ma Ngämuqa qa säm ama ivätki moe bä sarhäkt dä sa ama ruvek tit lu mamär nä ma Ngämuqa aa qrot ama sok täm ngät ngä nä iarhongäkt kärqärhong i irhong ngärhi sameng sävät aa iar bä sa qunäga vät a rha sä qa nävät iarhongäkt kärqärhong i sa qa säm irhong. Bä äkt i rha di qaku mamär vät a rha iva rhi namu guaäm särhäm mes. ²¹ Inguna sa rhat dräm ma Ngämuqa sokt di qaku rhit kutdrir sävät a qa inguna qa di ma Ngämuqa bä qop pa rhat tes ama mär sagem ga. Dap kinak arhä mungäsäng di qaku ngät tualat mamär dä arhä mädräm di ngät dän i ama dungdung ngät bä qosaqi bängangit mät ngät. ²² Rhi qoar i rha di ama ruvek sa ama mädräm ama

mär ngät sokt di sa rha män i nak ama däädända na rha²³ bä qaku mamär iva rhi nan da arhä quum sä nas bä qosaqi qaku rhi naqutdrir sage ma Ngämuqa qarakni i ama ngät däqäm ga vasägos di nak kaku dap kinak tat tualat toqoräkt sage ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät iva ngät nañäm doqor ama ruqa qarakni iva qä ñäp ura rhoqor ama isäm ura rhoqor ama lauvirhong maos maos.

²⁴ Bä nävät iomäkt i ama ruvek di ama däädän da dä sa ma Ngämuqa qa qyiradeng na rha sämät ama vuirhong gärqärhongni i nani arhä snängaqa nä irhong bä rhat tualat na ama lat kärangätni i ama qluqi vät angät tpäs sävät a ne.²⁵ Rhit kut-sasorhane na ama engäkki sävät ma Ngämuqa bä va nani ama iraski. Rhi nän da arhä quum sä nas bä rhit kutdrir dä rhat tualat bä bä ianiäkt kärqäni i sa ma Ngämuqa qa säm ini dap kinak kaku sage iaqäkt kärak i qa säm iarhongäkt moe qarak i mamär iva rhi nänsäs sagem ga vasägos. Ngäkki rhoqoräkt.

²⁶ Bä äkt i nävät tangät täkt arha lat dä ma Ngämuqa qa qyiradeng na rha säda ama snängaqa aa ron na ama qavatkä qarakni i qaku maräkt. Bä qäqi ama evop di rhat tualat na ama lat kärangätni i mai va qaku rhi natmualat na ngät i rhi qavat sä ne.²⁷ Bä rhoqorne rhoqoräkt i qosaqi ama gamoe di qaku nani a

rha iva rhat tas ti na ama evop dap nani a rha masirhat iva rhat tas ti na arhani ama gamoe. Ama gamoe di rhat tualat na ama lat ama vu ngät mamär sävät a ne bä nävät iangärhäkt arha lat dä ma Ngämuqa qä sangäm na rha.

²⁸ Qaku nani a rha iva rhat sangar sävät ama engäkki na ngät ama mädräm sävät ma Ngämuqa bä äkt i qa qyiradeng na rha sämät ama mädräm gärangätni i qaku ama räkt ngät ivakt iva rhat tualat nä iarhongäkt kärqärhong i mai va qaku rhi natmualat nä irhong.²⁹ Bä rha di rhäqäp ta na ama lat maos maos moe qärangätni i ama vu ngät ama lat dä ama alek näkt ti slava na ne na ama lat ama vu ngät. Dä vasägos dä arhä snängaqa ama vu qa sävät arhani arhä qärhong bä rhi veng ne dä rhat sangar ama snängaqa iva rhi arhäktgyäm sä ne dä rhi iras täm ne dä nani a rha iva rhi slava na arhani ama ruvek. Rhat tamän bä ngärharhäng na ne³⁰ näkt iarhakt di qosaqi rhat tamän mava na ne dä ama vu da arha ron sävät ma Ngämuqa dä rhat tamän na ama mume sävät a ne dä rhat nañäm mane na arhani ama ruvek dä rhat tair na nas dä rha di rhat tu arhä snäng sävät ama is masirhat ivakt iva rhat tualat na ama vu ngät ama lat bä qaku rhat tet nasot arhä mamäkkäna arha enge.

³¹ Bä rha di rhat tualat na ama lat toqor ama däädända arha lat dä qaku rhat tualat parhäm arha enge na ama

mumänaris dä qaku rhat tualat na ama mär ngät ama lat sävät arhani ura rhit lavuqi na rha. ³² Sa rhat dräm i ma Ngämuqa aa Muräkt di ngät tamän i ama ruvek kârarhani i rhat tualat nä iarhongäkt di mamär iva rha rhet sämät ama tñäpki. Sokt di qaku sokt tat tualat nä iarhongäkt dap käqi sägäni na rha rhi na ama ruvek kârarhani i rhat tualat nä irhong.

2

Ma Ngämuqa Aa Räkt Ngät Aa Matnävämne

¹ Aruvek, aingän gârarhae i ngän datnävämne na arhani sa arha lat ama vu ngät diva ngäni rha ama rhäksärhäm bä va qaku mamär iva ngän namu guaäm särhäm mes inguna qosäqi ngänät dräm ngän dualat na ama lat toqoräkt. ² Ut dräm i ma Ngämuqa aa matnävämne di ama räkt ngät toqoräkt i qat tatnävämne na ama ruvek kârarhani i rhat tualat nä iarhongäkt toqoräkt. ³ Ari, qoki ngäktki i qaku mamär vät a ngän iva ngän naingis ma Ngämuqa aa matnävämne qrekt i ngänät dräm ngän datnävämne na arhani ama ruvek dap kosaqi ngänät dräm ngän dualat na ama lat toqoräkt. ⁴ Ura nguaräm ngän dusaksak nä ma Ngämuqa aa lat ama mär ngät inguna qaku qä sangäm na ngän goki äkt i ngän dualat nä iarhongäkt dap kat tudävarhäm na ngän? Nak mamär iva ngänät dräm

mamär i ma Ngämuqa di ama mär aa lat inguna nani a qa iva ngäni lu mamär dä sa va ngäni näpgoer na nas.

⁵ Sokt di aingän di ama grot angän snängaqa bä äkt i qaku qunäga vät a ngän sä ma Ngämuqa aa lat. Bä nga ngän dualat toqoräkt dä nak sa ma Ngämuqa va qä rhäksärhäm ngän masirhat päta ama qunäga qäarakni iva aa uraqi dä aa räkt ngät aa matnävämne ngä rhän. ⁶ Inguna ma Ngämuqa va qä von da aa muvätki bä ba ama ruvek moe asägäk asägäk parhäm ama lat kârangätni i sa rha mualat na ngät. ⁷ Ma Ngämuqa va qä von da ama iar ama sok tam ngät ba ama ruvek kârarhani i vasägos dä qale rha sa ama bulap bä rhat tualat na ama lat ama mär ngät iväkt iva ma Ngämuqa qä von da rha ama murhämeska dä va qä sek sä rha. ⁸ Arhani ama ruvek di sokt nani a rha iva rhat tet parhäm arhä snängaqa dä rhat tet parhäm ama lat kârangätni i qaku ama räkt ngät dap kaku nani a rha na ama lat ama räkt ngät. Bä va iarhakt ama ruvek diva ma Ngämuqa qä rhor na aa uraqi vät a rha. ⁹ Bä va rhoqoräkt dä va ama ruvek moe qârarhani i rhat tualat na ama vuirhong diva avuqi na rha mät ama märänga dä ama ruanini. Bä va iaqäkt ama märänga dä ama ruanini diva irhom ngä rhän bät ama Judaqäna narhoer näkt nasot dä sa ama Jentailqäna. ¹⁰ Dap ma Ngämuqa va qä von da

ama murhämeska dä ama qutdrir näkt ama bulap sage iarhakt moe qärrarhae i rhat tualat nä qärqärhongni i ama mär irhong. Va qa rhualat toqoräkt narhoer sa ama Judaqäna näkt nasot dä sa ama Jentailqäna. ¹¹ Inguna ma Ngämuqa di qat tatnävämne na ama ruvek moe rhoqorne varhäm ama sägängät ama matnävämne.

*Ma Ngämuqa Aa Matnävämne
Näkt Aa Muräkt*

¹² Ama Jentailqäna di qaku ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses nga e gem da. Sokt di nga rhat tualat na ama vuirhong dä sa qäbäs na rha bä qale rha sañis nä iangärhäkt ama Muräkt. Dap ama Judaqäna di ama Muräkt nga e gem da bä nga rhat tualat na ama vuirhong dä va ma Ngämuqa qa rhatnävämne na rha nä iangärhäkt ama Muräkt ¹³ inguna qaku nävät iomäkt i ama ruvek di sokt tat nari ama Muräkt di rhat dän i ama räkttä na rha dä ma Ngämuqa aa saqong dap kinak pa rha rhän i ama räkttä na rha qre i rhit päs ma Ngämuqa aa Muräkt angärha rhäng.

¹⁴ Ama Muräkt nage ma Moses di sa qaku rha von ama Jentailqäna rhäm ngät sokt di ngakt bä varhäm arhä snängaqa maräkt dä rhat dräm dat tualat na ama lat kärangätni i ama mär ngät da ama Muräkt angät saqong bä rhoqoräkt di rhir qur ama ruvek i sa rhat dräm i agi a lat di maräkt na ngät bä qop agi

a lat di qaku maräkt na ngät. Näma dä äkt bä qaku rhäm da nävät ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses. ¹⁵ Bä arha lat di ngärhi sameng ba ama ruvek i iangärhäkt kärangät i ama mär ngät da ama Muräkt angät saqong di rhoqor qre i sa rha säm a ngät mät arhä snängaqa. Dä arhä snängaqa qat tamän särhäm da i arha lat di ama vu ngät ura ama räkt ngät. ¹⁶ Bä äkt i varhäm ama sameng ama mär ngät kärangätni i ngu sameng na ngät di vät iaqäkt ama qunäga diva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na ama ruvek nävät ma Jisas ma Kraiss sa arha lat kärangätni i sa rha mualat na ngät i ama ngaip ngät.

¹⁷ Dap aingän diva ngän doqor mäniekt, aingän gärrarhae i ngän des nas i ama Judaqäna? Aingän di sa ngänät sangar ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses bä ngänit sek na nas i ma Ngämuqa aa ruvek na ngän ¹⁸ bä ngänät dräm ama lat kärangätni i nani ma Ngämuqa iva ngän dualat na ngät nävät ama Muräkt kärangätni i sa ngä su ngän sävät ama lat kärangätni i ama räkt ngät. ¹⁹ Näkt aingän di ngän du angän snäng i ngäni rhoer nanokt ama säsurta mamär bä qosaqi aingän di ama neraqa bä bä iarhakt kärarhae i qale rha vä bängangit angät tpäs. ²⁰ Dä aingän di qosaqi ngän du angän snäng i ngänit dodräp ama däädända näkt aingän di ama ruvek kärarhani iva rhi

su ama rhoes inguna ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses kärangätni i ama mädräm ama mär ngät dä ama engäktki at tarebäm di nga e gem ngän.

21 Ngakt bä ngäktki nä iarhongäkt moekt dä aingän gärrarhae i sa ngäni su arhani ama ruvek di ngu lu mäniekt bä qaku ngäni su nas? Dä aingän gärrarhae i ngäni sameng doqortäqyia, “Qale ngäni sua” di nga ngäni sua? 22 Dä aingän gärrarhae i ngän damän doqortäqyia, “Qale ngäni qavatnävlägut” di nga ngäni qavatnävlägut? Näkt aingän gärrarhae i ngän dair särha ama iaus kärangätni i ama ruvek sa rha mualat na ngät di nga ngäni sua nävät ama mämuimek pa ama ansäspäm gärrangätni i iangärhäkt ama iaus nga e väm ngät? 23 Ngänit sek na nas i ma Ngämuqa aa Muräkt nga e gem ngän sokt di ngänit bon ma Ngämuqa rha ama qluqi i ngäni nänbetäkmät na ngät. 24 Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Inguna nävät a ngän ama Judaqäna dä ama Jentailqäna di rhat tamän mava nä ma Ngämuqa aa ngärhipki.”

25 Ngakt bä ngänit päs ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses angärha rhäng di iangärhäkt ama lat kärangätni i sa rha däktsäng mä ngän diva ngät tatnärhäm ngän dap ngakt bä qaku ngänit päs angärha rhäng di aingän di ngän doqor ama ruvek kärarhani i qaku rha däktsäng

mä rha. 26 Ngakt bä ama Jentailqa qärakni i qaku rha däktsäng mä qa di qät päs ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses angärha rhäng diva qa rhoqor qärakni i rha däktsäng mä qa dä ma Ngämuqa aa saqong. 27 Bä aingän ama Judaqäna qärarhani i ngäni nänbetäkmät na ama Muräkt diva ama Jentailqäna qärarhani i sa qaku rha däktsäng mä rha bä rhit päs ama Muräkt angärha rhäng diva rha rhatnävämmne na ngän näma dä äkt bä sa ngän da ama Muräkt kärangätni i rha säm a ngät bä sa rha däktsäng mä ngän.

28 Bä ama ruqa di qaku qä namän i ama Judaqa na qa sokt nävät iomäkt i rha däkt aa släqyige inguna iomäkt di nak kop ama släqyige angät käni. 29 Ama engäktki na qa ama Judaqa di iaqäkt kärak i qa rhoqoräkt namuk näda aa ron. Ama ruqa rhoqoräkt di rhoqor qre i sa ma Ngämuqa aa Qloqaqa qa däktsäng mä qa vät aa mungäsnäng dap ka di qaku rhoqoräkt inguna nävät ama Muräkt kärangätni i rha säm a ngät. Qa di qaku aa ansäs ngät dän nage ama ruvek dap kinak ngät dän nage ma Ngämuqa.

3

Ma Ngämuqa Aa Lat Di Ama Räkt Ngät

1 Nga gaaäm nga ni e qärqomni i äm ngät tatnärrha ama Judaqäna qärqom i qaku äm ngät tatnärrha ama Jentailqäna? Ura nga guani

anga mär ini nga ni e dä iomäkt angärha ron i rhi däkt säng ama ruqa? ² Ari, nak ama rhäqäp nä irhong dä iomäkt angärha ron. Narhoer di sa ma Ngämuqa qa von ama Judaqäna rha aa enge ivakt iva rhat sangar a ngät. ³ Ngu lu va rhoqor mäniekt kre i arhani nävät a rha di qaku rhat tet parhäm iangärhäkt aa enge? Nga va nävät iangärhäkt arha lat dä va qaku ma Ngämuqa qä namet parhäm aa enge? ⁴ Va qoki qaku mamär iva rhoqoräkt. Näma dä ama ruvek moe di ama irasmätta sokt di ma Ngämuqa di qat tamän bät ama engäktki na ngät ama enge qärangätni i rhoqor aa enge qärangät i ngät tamän doqortäqyia,

“Va qoki ngi qur ama ruvek i ama engäktki nä gia enge rhoqoräkt i ngiat tamän bät a ngät

dä va ngia rhäqäne dä mamär i ngia rhän näp iarhakt kärarhae arhä väs i rhi siqut na nge.”

⁵ Nguaräm aung nävät a ngän gäarakni i qaku qat tu aa snäng mamär diva qä snanbät toqortäqyia, “Aurha lat ama vu ngät di ngärhi sameng i ma Ngämuqa aa lat di ama räkt ngät. Bä rhoqoräkt dä ngu lu mäniekt bä va qä sangäm na ut pät angät tpäs?” ⁶ Ari, qoki mamär iva qä sangäm na ut kre i ut tualat toqoräkt. Ngakt bä qaku di ngu lu va

ma Ngämuqa qa rhatnävamne na arhani ama ruvek pät ama ivätki rhoqor mäniekt? ⁷ Sokt di varis aung nävät a ngän diva qä snanbät toqortäqyia, “Gua enge ama iraski na ngät di ngärhit puk sä ma Ngämuqa aa enge i ama engäktki na ngät dä ngärhit sämamor na aa murhämeska. Ngakt bä rhoqoräkt dä ngu lu mäniekt bä va qä sangäm na ngo i ama vuqa na ngo vät angät tpäs?” ⁸ Bä nguaräm iaqäkt ama ruqa diva as kat tamän doqortäqyia, “Nguaräm mamär iva ut tualat na ama vuirhong masirhat ivakt iva ama mär irhong ngät dän.” Iangärhäkt ama enge di ngät toqor arhani ama ruvek nävät a ngän arha enge ama iraski na ngät kärangätni i rhi qoar i aingo di nguut tamän bät a ngät. Iarhakt ama ruvek arhä rhäksärhäm nage ma Ngämuqa di ama räkt ngät.

Qaku Aung Anga Ruqa Di Ama Räkka Na Qa Mamär

⁹ Mänia? Nga aiut ama Judaqäna di ama räkta na ut dap kaku rha ama Jentailqäna? Qaku! Qoki sa qaku! Nak sa ngua muqunäga mamär narhoer i ama Judaqäna dä ama Jentailqäna di rha moe di qale rha da ama vuirhong angärha ron. ¹⁰ Rhangät täkt di ngät toqor ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän i,

“Qaku aung anga ruqa qa e qäarakni i ama räkka na qa mamär. Qoki sa

qaku aung mas anga sägäk!

11 Qaku aung gäarakni i qunäga vät a qa

dä qaku aung gäarakni i qät ñäm nani ma Ngämuqa.

12 Rha moe di sa rha rhong nä ma Ngämuqa bä rha moe di ama vurha na rha.

Dä qaku aung gäarakni i qat tualat na ama lat kārangätni i ama mär ngät.

Oki sa qaku aung mas!

13 Arha väm di ngät toqor ama ñäpta arha uqup kārangätni i ngät naqang.

Bä arhä qoebañ di ngärhit bon da ama engirhong ama iraski nä irhong

ngä na ama enge qārangätni i ngärhi sangäm na ama ruvek toqor ama uiuvärhirhong angät kånogi nämät arha väm

14 bä rhäqap mät arha väm na ama märhamän mava qārangätni i ngärhi slava na ama ruvek.

15 Rhit täkdävär ti ngang iva rhi sangäm na ama ruvek dä rhi veng da.

16 Näkt koe nai i rhat tet e di rhi slava na ama ruvek arha iar dä rhit bon da rha ama märän.

17 Bä qaku rhat dräm iva qale rha da ama bulap angärha ron doqor mäniekt

18 dä sa vasägos dä qaku rhat dräm dit len ma Ngämuqa.”

19 Rhäkt di qunäga vät a ut i sa iarhongäkt moe vä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses di irhong bä bä iarhakt kārarhae i sa qale rha vä iangärhäkt ama Muräkt angärha rem ivakt iva ngärhi väs mät ama ruvek arha väm moe dap pa ama ruvek nävät ama ivätki moe diva qale rha vä ma Ngämuqa aa matnävämne. 20 Iangärhäkt ama Muräkt angärha lat diva ngät tuqunäga vät ama ruqa grekt bä qat tualat na ama vuirhong dap kaku aung di ama räktka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong nävät iomäkt i qat tet nasot ama Muräkt.

Ma Ngämuqa Aa Iar Ama Räkt Ngät Di Ngät Dän Sävä A Ut Nävät Aut Katnanakt

21 Dap täkt di sa ma Ngämuqa aa iska qa män säda eraqi qarakni iva ama ruvek ta rhän i ama räktta na rha da aa saqong nä varhäm ga bä iaqäkt ama iska di qaku anga guani sävä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses. Sökt di ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses ngä nä ma Ngämuqa aa vämginarha sa rha märhamän mamär sävä iaqäkt ma Ngämuqa aa iska.

22 Ma Ngämuqa qat tes ama ruvek i ama räktta na rha di nävät arhä qatnanakt sämäni ma Jisas ma Krais inguna dä ma Ngämuqa aa saqong di ama Judaqäna dä ama Jentailqäna di rha rhoqorne.

23 Ama ruvek moe di sa rha mualat na ama vuirhong bä sa qale rha gläius nä ma Ngämuqa aa murhämeska. 24 Sokt di nävät ama vänbon gop äkt mavängam nä ma Ngämuqa aa niamsävätki dä sa rha män i ama räkta na rha nävät ma Jisas ma Kraiskärakni i sa qa rhäksasot a rha. 25 Ma Jisas di sa ma Ngämuqa qa vodäm ga iva ama vodämes na qa ivakt iva nävät aa biaska dä va ma Ngämuqa qät kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong nävät arhä qatnanakt sämäni qa. Ma Ngämuqa qa mualat toqoräkt ivakt iva qär qur ama ruvek i aa matnävämne di ama räkt ngät inguna varis ama ruvek ti qoar i qa di qaku ama räkt ka na qa rhoqoräkt i qät kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong dap kaku qä sangäm na rha. 26 Bä qosaqi nävät iangärhäkt ama lat di rhäkt di ma Ngämuqa qär qur ama ruvek i qa di ama matnävämnenaga ama räkt ka bä qosaqi mamär vät a qa iva qat tes iarhakt ama ruvek kärarhae i rhat nanakt nä ma Jisas i ama räkta na rha.

27 Bä nga rhoqoräkt dä ngu lu va auge qä nän sä nas? Qaku mamär vät aung iva qä nän sä nas inguna nävät iomäkt i qät päs ma Ngämuqa aa Muräkt ura nävät iomäkt i qat tualat na ama lat kärangätni i ama Muräkt ngät tamän iva qat tualat na ngät. Qop sokt nävät iomäkt i ut nanakt nä ma Jisas aa lat dä ma Ngämuqa qä rhar sä

ut 28 inguna ut dräm i ama ruqa di ama räkt ka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong di sokt nävät aa qatnanakt dap kaku nävät iomäkt i qät päs ama Muräkt angärha rhäng. 29 Ura nga ma Ngämuqa di sokt ama Judaqäna arhä Ngämuqa? Nga qa di qosaqi qaku ama Jentailqäna arhä Ngämuqa? Ari, qosaqi qa di ama Jentailqäna arhä Ngämuqa. 30 Ma Ngämuqa di sokt ka ama sägäk. Näkt pa qa rhes ama Judaqäna dä ama Jentailqäna i ama räkta na rha di nävät arhä qatnanakt. 31 Nga rhoqoräkt dinak urhi qyiradeng nä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses dap sokt ut sangar ama qatnanakt? Qaku rhoqoräkt dap kinak urhi sämaengätki na ngät.

4

Ma Ngämuqa Qa Mes Ma Abraham I Ama Räkta Na Qa Inguna Nävät Aa Qatnanakt

1 Bä rhäkt diva ngua rhamän sävät aurha ikkana arhä mamäk ma Abraham. Ngu lu agini qärqäni i sa qa lu mamär nä ini vät aa iar nävät aa lat mänguräp mä qa qä nä ma Ngämuqa? 2 Ngäkt bä ma Abraham di ama räkta na qa dä ma Ngämuqa aa saqong nävät aa lat dä sa vadi mai mamär vät a qa iva qat tair na nas nävät iomäkt. Sokt diva qaku mamär vät a qa iva qä natmair na nas dä ma Ngämuqa aa saqong 3 inguna sa ut dräm i ma Ngämuqa aa enge di ngät

tamän doqortäqyia, “Ma Abraham gat nanakt nä ma Ngämuqa bä ma Ngämuqa qa mes ka i ama räktka na qa inguna nävät aa qatnanakt.”

⁴ Sa ut dräm i ama ruqa qarakni i qat tualat di rhit sek mä qa bä iangärhäkt aa rhitsek di qaku rhat lu ngät i ama vänbon mavängam dap iangärhäkt aa rhitsek di ngät dän inguna nävät aa lat. ⁵ Dap ma Ngämuqa qarakni i mamär vät a qa iva qa rhualat sa ama vu qa ama ruqa bä va ama räktka na qa diva qa rhes aung anga ruqa qarakni i qaku qat tualat i ama räktka na qa da aa saqong inguna nävät aa qatnanakt. ⁶ Bä rhom dächt di ama rharimini sä ma Devit aa enge qarängätni i qa märhamän bät a ngät sävät ama ruqa qarakni i märmärgem ga inguna ma Ngämuqa qa mes ka i ama räktka na qa dap kaku nävät aa lat i qa märhamän doqortäqyia,

⁷ “Ama märmärgem ge iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa qyiradeng na arha vuirhong
bä qararhani i qa rhäksot na arha vuirhong.

⁸ Ama märmärgem ge qarakni i aa vuirhong di ma Ngämuqa sa qa qyiradeng nä irhong.”

⁹ Nga rhangät täkt ama märmärgem qarängätni i ma Devit ka märhamän sävät a ngät di sokt ngät bä iarhakt kärarhae i rha

dächtsäng mä rha? Qaku. Ngät di qosaqi bä bä qararhani i qaku rha dächtsäng mä rha inguna ut dräm i ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän i ma Abraham di sa qat nanakt nä ma Ngämuqa bä nävät tom dächt dä sa ma Ngämuqa qa mes ka i ama räktka na qa da aa saqong. ¹⁰ Rhangät täkt di ngä märanas käsniä? Nga narhoer toqoräkt i as kaku rha dächtsäng mä qa ura qinak nasot ama qäväläm qarqomni i sa rha dächtsäng mä qa? Nak narhoer dap kaku nasot.

¹¹ Ma Abraham di sa rha dächtsäng mä qa näkt iangärhäkt ama lat di ama muqunän na ngät ivakt iva ngärhi sämaengäktki i qa di ama räktka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong nävät aa qatnanakt mudu vät ama qäväläm qarqomni i as kaku rha dächt säng mä qa. Rha mualat sä qa rhoqoräkt divakt iva qa rhän i ama ruvek kärarhani i sa qaku rha dächtsäng mä rha arhä mamäk ivakt iva qosaqi rha diva ma Ngämuqa qa rhes ta i ama räktka na rha nävät arhä qatnanakt. ¹² Bä sa rha dächtsäng mä qa divakt iva qosaqi qa rhän i ama ruvek kärarhani i rha dächtsäng mä rha arhä mamäk. Arhä mamäk na qa dinguna qaku sokt nävät iomäkt i sa rha dächtsäng mä rha dap kosaqi nguna qale rha dä iangärhäkt ama sägängät ama iar angärha ron na ama qatnanakt qarängätni i qale ma Abraham da angärha

ron as toqoräkt i qaku rha däktsäng mä qa.

Ama Mumänaris Di Bä Bä Iarhakt Kärarhae i Rhat Nanakt

¹³ Ma Ngämuqa qa mumänaris pät ma Abraham gä na aa es nasot iva rha sa ama ivätki moe. Ma Ngämuqa qa mualat nä iangärhäkt ama mumänaris di qaku nävät iomäkt i ma Abraham gät päs ma Ngämuqa aa Muräkt angärha rhäng dap nguna nävät iomäkt i qat nanakt dä ma Ngämuqa qa mes ka i ama rätkka na qa da aa saqong. ¹⁴ Bä äkt i ama qatnanakt diva ama mäñmäñini na ngät dä qosaqi va ma Ngämuqa aa mumänaris diva qaku angärha anga gavämgi qrekt bä ianiäkt kärqäni i sa qa mumänaris pät ini diva qä von ama ruvek kärarhani i rhit päs ma Ngämuqa aa Muräkt angärha rhäng.

¹⁵ Ma Ngämuqa aa muräkt di ngät dân sä ma Ngämuqa aa uraqi. Sokt di qoe nai i qaku anga Muräkt e di qaku mamär vät ama ruvek iva rhi nanbetäkmät na ngät.

¹⁶ Dä soknga mamär iva ut nanakt bä nävät iomäkt dä va iangärhäkt ama mumänaris di nak pa ngä rhän gärangättni i ma Ngämuqa aa vānbon gop äkt mavāngam bä bä ma Abraham aa es moe nasot. Rhoqoräkt di qaku sokt bä bä iarhakt kärarhae i rhit päs ma Ngämuqa aa Muräkt angärha rhäng dap kosaqi bä bä qärrarhani i rhat nanakt toqor ma Abraham. Qa di iarhakt

moe ama ruvek arhä mamäk ¹⁷ toqor ma Ngämuqa aa enge i ngät tamän doqortäqyia, “Ngua mualat sä nge diva ama ngätmamäk na nge bä ba ama rhäqäp na rha ama ruvek nävät ama ivärhimek masirhat pät ama ivätki.” Bä iangärhäkt ama mumänaris di ama mär ngät inguna nävät ma Ngämuqa qärakni i ma Abraham gat nanakt na qa qärak i qat täranas na ama ruvek nämät ama tñäpki bä rhat däqäm gäarak i aa enge ngät täranas nä iarhongäkt kärqärhong i mudu qaku qali lirhong.

¹⁸ Ma Abraham di qat nanakt ma ama qrot nä iangärhäkt ama mumänaris iva qa rhän i ama ngätmamäk bä ba ama ruvek nävät ama ivärhimek masirhat pät ama ivätki i rhoqor varhäm ma Ngämuqa aa enge bä ba qa qärangättni i ngät tamän doqortäqyia, “Ngia es mugas diva ama rhäqäp na rha mamär.” ¹⁹ Qa di sa qorhäs mamär iva ama ruvek ama ngärhäqyet na rha na aa qoeo. Nāma dā sa qat tu aa snäng i qa di ama sruqa na qa mamär bä aa släqyige di qaku ige angärha anga qrot bä qosaqi aa egutki ma Sara di qaku mamär vät a qi iva qi sa sokt di qaku bok da aa qatnanakt. ²⁰ Ma Abraham aa qatnanakt di qaku ngä met daqule qa dä qaku aa snängaiom aa udiom sävät ma Ngämuqa aa mumänaris. Iangärhäkt aa qatnanakt ngä rhäqäp ka na ama qrot bä qa von da ama

ansäs sage ma Ngämuqa.

²¹ Bä qa di qat nanakt masirhat iva ma Ngämuqa qa rhäqäne dä mamär iva qa rhualat parhäm aa mumänaris bä ba qa. ²² Bä äkt i ama rharimini qärqäni i ma Ngämuqa qa mes ka i ama rätkka na qa da aa saqong dinguna nävät aa qatnanakt.

²³ Ama enge qärangättni i ngät tamän doqortäqyia, “bä nävät aa qatnanakt dä ma Ngämuqa qa mes ka i ama rätkka na qa” di qaku rha säm a ngät iva sokt bä ba qa. ²⁴ Iangärhäkt ama enge di qosaqi rha säm a ngät bä ba ut aiut kärarhae iva ma Ngämuqa qa rhes ut i ama rätkta na ut aiut kärarhae i ut nanakt nä iaqäkt kärke i qa märanas nä ma Jisas nämät ama tñäpki. ²⁵ Rha vodäm ma Jisas iva qä ñäp inguna nävät aurha vuirhong. Näkt ka märanas bä ama iar qa ivakt iva qa rhu ut i ama rätkta na ut dä ma Ngämuqa aa saqong.

5

Ma Ngämuqa Qa Mu Ut I Sägäni Na Ut Na Qa Nävät Ama Qatnanakt

¹ Rhäkt di sa ma Ngämuqa qa mu ut i ama rätkta na ut da aa saqong di nävät aut katnanakt bä sa ama bulap nga e gem ut ut na qa nävät aurha Engeska ma Jisas ma Krais ² inguna nävät a qa di sa mamär iva u rhon sädä ma Ngämuqa aa

ñämsävätki arha ron nävät aut katnanakt* kärkekti i rhäkt di sa qali lut da arha ron bä märmär gem ut inguna sa ut nanakt iva bä ba ut nä ma Ngämuqa aa murhämeska. ³ Näkt kosaqi märmär gem ut nävät aut märän inguna ut dräm i iangärhäkt ama märän di ngärhit sämaqrot na ut. ⁴ Dä iangärhäkt ama märän angät sämaqrot di ngät tualat sä ut ivakt iva aurha iar diva märmär ge ma Ngämuqa nävät a ngät inguna sa ut män näva ama märän angät tpsä bä iangärhäkt ama lat diva ngärhit sämaqrot na aut katnanakt iva ma Ngämuqa qat tualat na ama mär ngät ama lat bä ba ut.

⁵ Rhangät täkt aut katnanakt toqoräkt di ama qrot ngät mamär inguna ma Ngämuqa sa qa rhor na aa lavuqi sämät aut snängaqa nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qärke i ma Ngämuqa aa vänbon bä ba ut.

⁶ Rhoqoräkt dinguna rhoqoräkt i qaku aurha anga qrot iva u rhatnärhäm mes dä sa ma Krais ka ñäp sädaver ama ruvek kärarhani i qaku rhat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa vät ama qäväläm gärqomni i sa qa armeng dä bäm. ⁷ Ama qrot äm masirhat bä ba aung iva qä ñäp sädaver anga räkt ka anga ruqa. Nguaräm aung anga ruqa di mamär iva nani a qa iva qä

* **5:2** nävät aut katnanakt Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

ñäp sädaver anga mär qa anga ruqa.

⁸ Sukt di ma Ngämuqa qa qur a ut i aa snäng bät a ut masirhat toqoräkt i sa ama vurha na ut dä sa ma Kraiskä ñäp sädaver mä ut. ⁹ Bä nävät aa biaska dä sa ut täkt di sa ma Ngämuqa qa mu ut i ama räktta na ut dä aa saqong. Bä nga rhoqoräkt dä sa ut dräm iva qaku ut nanari ma Ngämuqa aa uraqi ¹⁰ inguna ngakt bä nga ut di ma Ngämuqa aa ikkana na ut di nävät aa emga aa tñäpki dä sa qa mu ut i sägäni na ut ut na qa bä rhäkt di nak ut lu mamär i nävät ma Kraiskä aa iar diva urhi rha ama iar ama sok täm ngät. ¹¹ Sukt di qaku sukt toqoräkt dap kosaqi märmär gem ut nävät ma Ngämuqa qaräkni i rhäkt di sa qa mu ut iva sägäni na ut ut na qa nävät ma Jisas ma Kraiskä aa lat.

Ama Tñäpki Qiat Dän Nävät ma Adam Dä Ama Iar Ngät Dän Nävät Ma Kraiskä

¹² Ama vuirhong ngä män sämäni ama ivätki di nävät ama ruqa ama sägäk näkt iarhongäkt ama vuirhong ngä män sa ama tñäpki. Bä nävät iomäkt dä ama tñäpki qia män bät ama ruvek moe inguna sa ama ruvek moe rha mualat na ama vuirhong. ¹³ As toqoräkt i qaku ama Judaqäna rha rha ama Muräkt dä sa ama vuirhong di qali lirhong mäni ama ivätki. Sukt di qoe nai i qaku qale ma Ngämuqa aa Muräkt e dä sa qaku ma Ngämuqa qät täksärha ama

ruvek pätk arha vuirhong angät tpäs. ¹⁴ Sukt di nävät ama rhodäm i ma Adam bä inamäk bä sävät ama rhodäm i ma Moses di sa ama tñäpki qia ong ama ruvek moe. Bä qäqi qia ong iarhakt kärarhae i qaku rha mualat na ama vuirhong doqor ma Adam aa vuini. Ma Adam di mudu ama iauski na qa bä bä iaqäkt kärak iva as pa qa rhän.

¹⁵ Sukt di ma Ngämuqa aa vänbon mavängam di qaku ngät toqor ma Adam aa vuini inguna ngakt bä nga nävät iaqäkt ama sägäk ama ruqa aa vuini dä ama rhäqäp na rha ama ruvek ta ñäp di nak ut lu mamär i nävät iaqäkt ama sägäk ama ruqa ma Jisas ma Kraiskä dä ma Ngämuqa in näämsävätki dä ama vänbon mavängam di sa ngä met bä ba ama rhäqäp na rha mamär ama ruvek. ¹⁶ Näkt ianiäkt kärqäni i sa ini ngä märanas nävät ma Ngämuqa aa näämsävätki di qaku ini rhoqor qarqäni i sa ini ngä märanas nävät ma Adam aa vuini inguna nasot ma Adam aa vuini ama sägäni dä sa ama rhäksärhäm ngä män bä ba ama ruvek. Sukt di nasot ama rhäqäp nä irhong ama vuirhong dä nävät ma Ngämuqa aa vänbon mavängam dä ama rhäqäp na rha ama ruvek di sa rha män i ama räktta na rha da aa saqong. ¹⁷ Bä qosaqi ngakt bä nga nävät iaqäkt ama sägäk ama ruqa ma Adam aa vuini dä sa ama tñäpki qia män doqor ama vitnaqa bä qiat turäkt bä ba ama ruvek di

nak ut lu mamär i nävät ama ñämsävätki ama mor qi dä nävät ama vänbon mavängam i sa rhäkt di ama räktta na rha diva ama ruvek tat turäkt i ama vitnarha na rha da ama iar ama sok täm ngät angärha ron nävät ama sägäk ama ruqa ma Jisas ma Kraiss. ¹⁸ Bä äkt i rhoqor ama vuini ama sägäni ini ngä män sa ama rhäksärhäm sävät ama ruvek moe di qosaqi rhoqorne di sa ama sägängät ama lat ama räkt ngät ngä män sa ama räkt ngät ama iar dä ama iar ama sok täm ngät bä ba ama ruvek moe.

¹⁹ Näkt nguna rhoqor ama ruqa aa vuini ama sägäni ngä mualat sa ama rhäqäp na rha ama ruvek ma ama vurha na rha di rhoqorne i nävät iomäkt i sa ma Kraiss ka met nasot ma Ngämuqa aa snängaqa di ama rhäqäp na rha ama ruvek diva rha rhän i ama räktta na rha.

²⁰ Ma Ngämuqa qa von da ama Muräkt ivakt iva ama ruvek tit lu mamär na ama vuirhong. Sökt di qoe nai i ama vuirhong ngä män e masirhat di qosaqi äkt di sa ma Ngämuqa aa ñämsävätki qia män masirhat mamär ²¹ ivakt iva rhoqor ama vuirhong ngärhi rhoer nanokt ama ruvek moe sämät ama tñäpki di rhoqorne i ma Ngämuqa aa ñämsävätki diva qi rhoer nanokt ama ruvek sämäni ama lat ama räkt ngät bä va rhi rha ama iar ama sok täm ngät nävät ma Jisas ma Kraiss aurha Engeska.

Bä Ba Ama Vuirhong Di Sa Ut Ñäp Dap Bä Bä Ma Ngämuqa Di Ut Däqäm

¹ Dä ngu lu va u rhamän doqor mäniekt? Nga va qoki ut tualat na ama vuirhong ivakt iva ma Ngämuqa aa ñämsävätki qiat dän masirhat? ² Va qaku ut natmualat toqoräkt inguna sa ut ñäp bä ba ama vuirhong bä qaku irhong angärha anga qrot pät aurha iar. Ngu lu va saqi as kali lut ut nä iarhongäkt iva nani agiqa? ³ Inguna sa qunäga vät a ngän mamär sä iomäkt i aiut kärarhae i sa ut ta ama baptais iva urhi sameng ba ama ruvek i sägäni na ut ut nä ma Kraiss dä qosaqi rhoqoräkt di rhoqor qre i sa ut ñäp toqor qa. ⁴ Nävät aut baptais dä sa rha sasärhäm ut ut nä ma Jisas bä sa ut ñäp ut na qa. Rhoqoräkt divakt iva ut toqor qa i ama Ngätmamäk ka märanas na qa nämät ama tñäpki nävät aa murhämeska bä qosaqi va aiut di mamär vät a ut iva qali lut da ama iaräs na ngät ama iar angärha ron.

⁵ Inguna ngakt bä sa ut män i sägäk na ut ut na qa inguna sa ut ñäp toqor qa di rhoqorne iva qoki sägäk na ut ut na qa iva ma Ngämuqa qa rhäranas na ut bä va ama iar ut toqor qa. ⁶ Näkt sa qunäga vät a ut i aurha iar ama mru ngät di sa rha edämsäs pät a ngät ngä nä ma Kraiss mäni ama sämänanamuqa ivakt iva aurha iar ama mru ngät diva rhäksot na ngät. Bä

gosaqi rhoqoräkt divakt iva sa qaku ama latta na ut pa ama vuirhong angärha rem. ⁷ Inguna rhoqoräkt i aung anga ruqa qa ñäp dä sa isiska vät a qa nämät ama vuirhong angät krot. ⁸ Näkt ngakt bä sa ut ñäp ut nä ma Kraiss dä ut nanakt iva gosaqi ut däqäm ut na qa. ⁹ Bä qunäga vät a ut i ma Kraiss di sa ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki bä qaku mamär vät a qa iva saqi as kä nañäp inguna ama tñäpki di saqi as kaku arha anga qrot iva qia rhän näva aa uväs. ¹⁰ Rhoqoräkt dinguna iaqyäkt aa tñäpki di sa qa ñäp bä ba ama vuirhong. Qa ñäp masägos bä ba ama vuirhong iva bä ba ama rhodäm moe nasot näkt ama iar iangärhäkt kärangät i qale qa da angärha ron däkt di ngät bä bä ma Ngämuqa. ¹¹ Dä soknga mamär iva ngän du angän snäng sävät a nas i aingän di gosaqi ngän ñäp bä ba ama vuirhong dap kale ngän da ama iar angärha ron gärangätni i ngät bä bä ma Ngämuqa nävät ma Jisas ma Kraiss.

¹² Qale angäna qlak na ama vuirhong iva irhong ngät turäkt bä ba angän släqyigleng gärglengni iva nasot dä va igleng ngärhit ñäp iva ngänit päs igleng angät snängaqa aa rhäng. ¹³ Dap kale ngän narhäqär nä guani nämäni angän släqyige bä ba ama vuini ivakt iva ini ngät tualat na ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät. Dap kinak

mamär iva ngäni rhäqär na angän släqyige moe sage ma Ngämuqa ivakt iva ige ngät tualat na ama räkt ngät ama lat toqor ama ruvek kärarhani i sa qa män sä rha nämät ama tñäpki bä säva ama iar. ¹⁴ Mamär iva qale ama vuini ngät turäkt bä ba ngän inguna qaku qale ngän ba ama Muräkt angärha rem dap kale ngän bä ma Ngämuqa aa ñämsävätki arha rem.

Ama Latta Va Ama Räkt Ngät Ama Lat Angärha Rem

¹⁵ Ngäkt bä nga rhoqoräkt dä ngu lu va ut mäšana? Nga va ut tualat na ama vuirhong inguna qaku qali lut pa ama Muräkt angärha rem dap kali lut pä ma Ngämuqa aa ñämsävätki arha rem? Nak kaku rhoqoräkt! Sa qaku mas. ¹⁶ Nga sa qaku qunäga vät a ngän i ngakt bä ani ngät turäkt bä ba ngän diva ngän dän i ama latta va ianiäkt angärha rem. Bä nga rhoqoräkt i ngänit päs ama vuirhong angärha rhäng di sa ngän män i ama latta vä irhong angärha rem dä irhong ngärhi rhoer nanokt ngän sämät ama tñäpki. Dap toqoräkt i ngänit päs ma Ngämuqa aa rhäng diva qa er nanokt ngän sämäni ama räkt ngät ama lat. ¹⁷ Sokt di mamär sage ma Ngämuqa inguna mudu vät angätni ama rhodäm di sa qale ngän i ama latta va ama vuirhong angärha rem sokt di rhäkt di sa ngän det mamär värhäm ama engäktki da ama rhisu angärha ron gärangätni i sa

rha von ngän däm ngät.
 18 Aingän di sa ma Ngämuqa
 qa muisiska vät a ngän nämät
 ama vuirhong bä sa ngän
 män i ama latta da ama räkt
 ngät ama lat angärha ron.

19 Nguat tamän doqor ama
 ruvek tat dräm dat tamän
 inguna ama qrot gem ngän
 iva qunäga vät ngän. Qoki
 rhoqor ngän i mudu sa ngän
 däqär na nas moe säda ama
 snängaqa ama vu qa aa ron
 dä säva ama lat angärha
 rem gärangätni i ngärhi
 nänbetäkmät na ama Muräkt
 kärangätni i sa ngärhi rhoer
 nanokt ngän sämäni ama
 vuirhong masirhat mamär
 di rhäkt di mamär iva ngäni
 rhäqär na nas moe iva ama
 latta na ngän ba ama räkt
 ngät ama lat angärha rem
 ivakt iva iangärhäkt ama lat
 ngärhi rhoer nanokt ngän
 säva ama iar qärangätni i sokt
 bä bä ma Ngämuqa.

20 Rhoqoräkt i sa qale ngän
 i ama latta va ama vuirhong
 angärha rem di sa isiska vät a
 ngän iva ngän dualat na ama
 vuirhong. 21 Sokt di ngu lu
 mamär vät a ngän na agini
 ama mär ini nävät iarhongäkt
 ama vuirhong gärqärhong i sa
 rhäkt di aqlus pät a ngän bät
 irhong angät tpäs? Inguna
 iarhongäkt angät gavämgi di
 ama tñäpki. 22 Dap täkt di
 sa rha muisiska vät a ngän
 nämät ama vuirhong bä sa
 ngän män i ama latta vä ma
 Ngämuqa aa rem. Bä rhom
 däkt angät gavämgi di ama
 iar ama qumärqumär ngät
 bä nävät a ngät dä bä ba

ngän na ama iar ama sok
 täm ngät. 23 Inguna ama
 vuirhong angät titsek di ama
 tñäpki. Dap ma Ngämuqa aa
 vänbon gärangätni i qät bon
 däm ngät kop äkt di ama iar
 ama sok täm ngät kärangätni i
 sa ngät nävät aurha Engeska
 ma Jisas ma Kraiss.

7

Sa Isiska Vät A Ut Nämät Ama Muräkt

1 Gua ruavek, sa qunäga vät
 ngän sa ama enge qärangätni
 iva ngua rhamän bät a
 ngät inguna ngän moe di sa
 ngänät dräm ma Ngämuqa
 aa Muräkt. Ama ruqa di
 sokt kale qa va ama Muräkt
 angärha rem doqoräkt i as kat
 däqäm. 2 Ama siqutki di sävät
 ama evopki qärakti i sa qia
 mätlägut i ama Muräkt ngä
 qop sä iom gi na arha egutka
 mäni ne bä qali liom moe
 qi na qa rhoqoräkt i as kat
 däqäm. Sokt di ngakt bä qä
 ñäp dä sa na äkt dä sa isiska
 vät a qi nämät iangärhäkt
 ama Muräkt kärangätni i ngä
 qop sä iom mäni ne. 3 Bä
 äkt i ngakt bä qali qi ge akni
 anga ruqa rhoqoräkt i as arha
 egutka di qat däqäm dä sa
 va rha rhes ki i ama evopki
 qärakti i qia qavatnävlägut.
 Dap ngakt bä sa arha egutka
 di qa ñäp dä sa varhäm ama
 Muräkt di sa isiska vät a qi
 bä sa rhoqoräkt iva qia rhät
 akni anga ruqa di qaku qia
 qavatnävlägut.

4 Gua ruavek, di qosaqi
 rhoqorne rhoqoräkt gem
 ngän. Qosaqi aingän di sa

ngän ñäp bä ba ama Muräkt inguna nävät ma Kraisa aa tñäpki. Bä rhäkt di ngän nämäni iaqäkt kärak i sa ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki ivakt iva ut tualat na ama märirhong bä ba ma Ngämuqa. ⁵ Inguna rhoqoräkt i as ut tet parhäm ama släqyige angät känäskänes dä sa ama Muräkt ngä märanas na aut snängaqa ama vu qa iva ut tualat na ama vuirhong bä rhoqoräkt di sa urhit sa ama gavam bä ba ama tñäpki. ⁶ Sökt di rhäkt di isiska vät a ut nämät ama Muräkt inguna sa ut ñäp bä ba iarhongäkt kärqärhong i mudu ama latta na ut pä irhong angärha rem. Qaku ut tualat parhäm ama mru qa ama iska varhäm ama Muräkt kärangättni i rha säm a ngät. Dap kinak ut tualat parhäm ama iaräs na ngät ama iar nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

Ama Muräkt Ngä Na Ama Vuini

⁷ Ngu lu va u rhamän doqor mäniekt? Nga ama Muräkt di ama vuini? Nak kaku rhoqoräkt! Dap iangärhäkt ama Muräkt ngä muqunäga vät a ngo i nak ama vuini di ini rhoqoräkt. Sa vadi mai qaku mamär iva qunäga vät a ngo sä ianiäkt ama vuini i ngua alek kre i qaku ama Muräkt ngä märhamän i, "Qale ngäni alek arhani arhä qärhong." ⁸ Nävät ama Muräkt dä sa mär bä ba ama vuini bä ini ngä märanas na ama snängaqa väm ngo iva ngu alek ama

rhäqäp nä irhong. Nga vadi mai qaku anga Muräkt dä sa vadi mai qaku anga vuini. Ngakt bä qaku anga Muräkt di ama vuini di sa ini ngä ñäp.

⁹ Aingo di sa nguät däqäm mudu rhoqoräkt i as kaku qunäga vät a ngo sa ama Muräkt. Sökt di nasot toqoräkt i sa qunäga vät a ngo sa ama Muräkt dä sa ama vuini ngä män bä ini ngät däqäm bä rhoqoräkt dä sa ngua ñäp. ¹⁰ Ngua lu i iangärhäkt ama Muräkt kärangättni i mai va ngä rhän sa ama iar di nak sa ngä män sa ama tñäpki säp gua iar. ¹¹ Nävät iomäkt i qunäga vät a ngo sa ama Muräkt dä sa mär bä ba ama vuini bä ini ngärhi irastäm sä ngo. Bä nävät ama Muräkt dä sa ama vuini ngä veng ngo. ¹² Sökt di iangärhäkt ama Muräkt di ama qumärqumär ngät mamär. Bä ama muräkt asägängät asägängät di ama qumärqumär ngät dä ama räkt ngät dä ama mär ngät.

¹³ Sökt di ngu lu mäniekt? Nga ianiäkt kärqäni i ama mär ini ngä män sa ama tñäpki säp gua iar? Nak kaku rhoqoräkt! Nak ama vuini ngä mualat toqoräkt i ini ngä mualat nävät ani qärqäni i ama mär ini. Rhoqoräkt divakt iva ama vuini diva qunäga sä ini iva ini rhoqoräkt. Bä qosaqi ama Muräkt di ngä qur a ut i ama vuini di nak ama lat ama vu ngät mamär di rhoqoräkt. ¹⁴ Sa ut dräm i ama Muräkt di ama qloqaqa aa qäni. Sökt di aingo di ama ruqa na ama släqyige qärakni i ama latka

va ama vuini angärha rem. ¹⁵ Qaku qunäga vät a ngo sa ama lat kärangätni i nguats tualat nä ngät. Inguna qaku nguats tualat nä iarhongäkt kärqärhong i nani a ngo iva nguats tualat nä irhong dap kinak nguats tualat nä qarqärhongni i qoki sa qaku nani a ngo nä irhong. ¹⁶ Bä rhoqoräkt i nguats tualat nä qarqärhongni i qaku nani a ngo iva nguats tualat nä irhong dä sa iangärhäkt gua lat ngärhi sameng i ngut tares päta ama Muräkt angärha rhäng i ama mär ngät. ¹⁷ Bä rhoqoräkt dä sa qaku aingo maräkt i nguats tualat nä rhäni rhäkt dap kinak ama vuini qarqäni i qali lini vä gua iar di ini ngät tualat nä ianiäkt.

¹⁸ Sa nguats dräm i qaku qale anga märini vä gu släqyige. Inguna nani a ngo iva nguats tualat na ama lat ama räkt ngät sokt di qaku mamär vät a ngo iva nguats tualat nä ngät. ¹⁹ Qaku nguats tualat na ama lat kärangätni i nani a ngo iva nguats tualat na ngät. Dap kinak nguats dräm nguats tualat na ama lat ama vu ngät kärangätni i qaku nani a ngo iva nguats tualat na ngät. ²⁰ Ngäkt bä nguats tualat na ama lat kärangätni i qaku nani a ngo iva nguats tualat na ngät dä sa rhoqoräkt di qaku aingo qaräkt i nguats tualat toqoräkt dap kinak ama vuini qarqäni i qali lini väm ngo di ini ngät tualat toqoräkt.

²¹ Sa ngua lu mamär i nga rhoqoräkt i nani a ngo iva

nguats tualat na ama räkt ngät ama lat dä ani nga e väm ngo qarqäni i sa ini ngät tair särhäm ngo nävät a ngät. ²² Imuk dä gua ron di mär gem ngo masirhat nävät ma Ngämuqa aa Muräkt. ²³ Sokt di nguats lu angätni qarangätni i ngät tualat pä gu släqyige bä ngärhi arhäktgyäm sä ne ngä nä gu snängaqa qaräkt i nani a qa iva qat tualat na ama räkt ngät ama lat. Bä iangärhäkt kärangät i ngät tualat pä gu släqyige di ngärhit kop päta a ngo bä ama latka na ngo va ama vuini angärha rem. ²⁴ Ai, ama vu qa ama ruqa na ngo mas! Ngu lu va auge qa rhuisiska vät a ngo nämät täge rhäkt ama släqyige qarqigeni i ige ngärhit ta ngo sämät ama tñäpki? ²⁵ Nguats tes ama mär sage ma Ngämuqa inguna aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss diva qa rhuisiska vät a ngo nämät täge rhäkt ama släqyige qarqigeni i ige ngärhit ta ngo sämät ama tñäpki.

Bä nga rhoqoräkt dä sa aingo vät gu snängaqa di ngut päsa ma Ngämuqa aa Muräkt angärha rhäng sokt di vasägos dä gu släqyige di ige ngärhit päsa ama vuini angät muräkt angärha rhäng.

8

*Ama Iar Nävät Ama Qlo-
qaqa Ama Qumärqumärqa*

¹ Rhäkt di iarhäkt kärarhae i sägäni na rha rhi nä ma Jisas ma Kraiss di nak pa qaku ma Ngämuqa qä narhäksärhäm

da bä qä nasangäm na rha
² inguna ama Qloqaqa na
 ama iar aa qrot kärangätni i
 sa ngä män nävät iomäkt i
 sägäni na ut ut nä ma Jisas ma
 Kraisi di sa ngä muisiska vät
 a ut nämät ama vuini dä ama
 tñäpki in grot. ³ Inguna agini
 qärqäni i qaku mamär vät
 ama Muräkt iva ngä rhualat
 nä ini inguna nävät ama
 ruvek arhä släqyige qärqigeni
 i qaku ama qrot ige di nak
 sa ma Ngämuqa qa mualat
 nä ini. Qa matnävämne na
 ama vuini va ama ruvek
 arhä släqyigleng doqoräkt
 i sa qa rhäk na aa emga
 maräkt kärakni i aa släqyige
 di ige rhoqor ama ruvek
 arhä släqyigleng gärrarhani i
 rhat tualat na ama vuirhong
 ivakt iva ama vodämes na
 qa. Bä rhoqoräkt di sa ma
 Ngämuqa qa sot na ama vuini
 angät krot. ⁴ Ma Ngämuqa
 qa mualat toqoräkt iväkt iva
 ama lat kärangätni i ama räkt
 ngät parhäm ama Muräkt
 diva ngä rhän bät aurha
 iar aiut kärarhae i rhäkt di
 sa qaku urhit päs ama mru
 ngät ama iar angärha rhäng
 dap kinak ut tet nasot ama
 Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

⁵ Inguna iarhakt kärarhae i
 rhat tet parhäm arhä släqyige
 angät snängaqa di rhat tu
 arhä mädräm mäni ama
 släqyige angät känäskänes.
 Dap iarhakt kärarhae i rhat
 tet nasot ama Qloqaqa ama
 Qumärqumärqa di iarhakt
 di sa rhat tu arhä mädräm
 mäni ama Qloqaqa ama
 Qumärqumärqa aa qärhong.
⁶ Inguna iarhakt kärarhae

i rhat tu arhä mädräm
 mäni ama släqyige angät
 känäskänes diva rha rhän
 bät ama tñäpki. Dap iarhakt
 kärarhae i rhat tu arhä
 mädräm mäni ama Qlo-
 qaqa ama Qumärqumärqa
 aa qärhong diva rha rhän
 bät ama iar dä ama bulap.
⁷ Bä äkt i nga rhoqoräkt i
 ama ruqa qat tu aa mädräm
 mäni ama släqyige angät
 känäskänes di qat dän i ma
 Ngämuqa aa ik na qa inguna
 qaku ngät tet parhäm ma
 Ngämuqa aa Muräkt. Bä
 ama mädräm gärrangätni i
 ngät tet parhäm ama släqyige
 angät känäskänes di nak kaku
 mamär vät a ngät iva ngät
 tet parhäm ama Muräkt.
⁸ Iarhakt kärarhae i rhit päs
 arhä släqyige angät snängaqa
 aa rhäng di qaku mamär
 vät a rha iva rhi nasäm
 ama märmärgem sage ma
 Ngämuqa.

⁹ Sokt di qaku ngänit päs
 ama släqyige angät snängaqa
 aa rhäng dap kinak sa ngänit
 päs ma Ngämuqa aa Qloqaqa
 aa rhäng i qrekt bä ngäktki
 i qale qa väm ngän. Iaqaqt
 kärak i qaku ama Qloqaqa
 nage ma Kraisi ka e väm ga
 di qaku qale qa mäni ma
 Kraisi. ¹⁰ Sokt di ngäkt bä
 qale ma Kraisi pä m ngän dä
 sa näma dä äkt bä sa angän
 släqyige di sa ige ngä nñäp
 inguna nävät ama vuirhong
 sokt di ama Qloqaqa ama
 Qumärqumärqa di ama iar bä
 ba ngän inguna sa ngän män
 i ama räkta na ngän dä ma
 Ngämuqa aa saqong. ¹¹ Ngäkt

bä ma Ngämuqa qarakni i sa qa märanas nä ma Jisas nämät ama tñäpki aa Qloqaqa di sa qale qa väm ngän dä sa va iaqäkt karak i qa märanas nä ma Kraiss nämät ama tñäpki diva qosaqi qä von da ama iar säva angän släqyigleng gärglengni i igleng ngä ñäp. Bä va qa rhualat toqoräkt nävät aa Qloqaqa aa qrot karakni i qa e väm ngän.

Iarhongäkt Kärqärhong I Sa Ma Ngämuqa Qa Rhäkmu Nä Irhong Diva Irhong Bä Ba Ut Ut Nä Ma Kraiss

¹² Gua ruavek, aiut di ama latta na ut pa ani angärha rem sokt di ianiäkt di qaku ama släqyige nä ini iva ut tet parhäm ige angät snängaqa ¹³ inguna ngakt bä ngän det parhäm angän släqyigleng angät snängaqa dä sa va ngäni ñäp. Sokt di ngakt bä va ngäni sot na ama släqyige angärha lat nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot diva ama iar ngän. ¹⁴ Inguna iarhakt moe qärrahae i ma Ngämuqa aa Qloqaqa qä rhoer nanokt ta di iarhakt di ma Ngämuqa aa es na rha ¹⁵ inguna ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qarakni i sa ma Ngämuqa qa von ngän däm ga di qaku qat tualat sä ngän iva ama latta na ngän ba arhani arha rem ivakt iva ngänit len. Dap kinak kat tualat sä ngän bä ngänät dän i ma Ngämuqa aa

es na ngän. Bä nga rhoqoräkt dä mamär iva urhi nagukt sage ma Ngämuqa i, “Aba*, mamga.” ¹⁶ Ma Ngämuqa aa Qloqaqa di sägäni na qa qä na aut kloqaqa iva ini sameng mamär i aiut di ma Ngämuqa aa es na ut. ¹⁷ Bä nga rhoqoräkt i aa es na ut dä sa va bä ba ut na ama modämne qärangätni i qa rhäkmu na ngät bä ba aa es. Dä qosaqi va bä ba ut ut nä ma Kraiss nä iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa rhäkmu nä irhong bä ba qa. Sokt di mamär iva urhit ta ma Kraiss aa märän ivakt iva bä ba ut na aa murhämeska.

Ama Murhämeska Mirhup Nasot

¹⁸ Bä vät gu snängaqa di nguat tu gu snäng i iaqäkt ama murhämeska qarakni iva qa rhän bät a ut as mirhup di ama vit na qa masirhat pät aut märän angät tpäs pät tangät täkt ama rhodäm. ¹⁹ Ngätki i iarhongäkt moe qärqärhong i sa ma Ngämuqa qa säm irhong di qali lirhong mauiu sa ama qänäskänes i irhong ngät nañäm nani ama qäväläm gärgomni iva qa rhu aa es säda eraqi. ²⁰ Inguna iarhongäkt di sa mava nä irhong bä rhoqoräkt di qaku varhäm irhong maräkt angät snängaqa dap toqoräkt dinguna ma Ngämuqa di nani a qa iva rhoqoräkt. Dap kali lirhong ma ama qrot sa ama snängaqa iva ²¹ vät

* **8:15** Aba na ama enge ama Aramaik di angät tarimini di mamga. Bä ama rhoes diva rhat tes arhä mamäk toqoräkt inguna rha di arha snäng bät a qa masirhat dap sa rhat dräm i qa di qosaqi aa snäng bät a rha mamär.

aung anga qunäga dä va isiska vät irhong nämät ama ispät bä va säkt täm irhong näkt pa irhong ngärhi sen na ama murhämeska rhoqor ma Ngämuqa aa es. ²² Ut dräm i inamäk bä sarhäkt di iarhongäkt moe qärqärhong i sa ma Ngämuqa qa säm irhong di irhong ngärhit nok sa ama ruanini qärqäni i ini rhoqor ama evop arhä ruanini rhoqoräkt i rhit sa.

²³ Sukt di qaku sukt iarhongäkt dap kosaqi aiut kärarhae i ma Ngämuqa aa Qloqaqa qa e väm ut i ama muqunängi na qa di qosaqi qali lut sa ama ruanini imuk pämes. Dap kali lut sa ama snängaqa dävarhäm nä ma Ngämuqa iva qä qur a ut i aa es na ut maengätki bä va qa rhuisiska vät aut släqyiglang nämät ama ivätki at märän. ²⁴ Bä nävät aut katnanakt toqoräkt di sa ma Ngämuqa qa mumaiar ut. Sukt di ngakt bä sa ut sangar ianiäkt kärqäni i ut nanakt iva urhi rha ini nasot di sa qaku urhit läk iva qali lut nani ini. Inguna ngu lu auge qat nanakt iva bä ba qa nä guani rhoqoräkt i nak kopkat lu ini? ²⁵ Sukt di ngakt bä ut nanakt iva bä ba ut na ani qärqäni i as kaku ut lu ini dä sa qali lut ma ama qrot nani ini sa ama bulap.

²⁶ Bä qosaqi ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qat dän ivakt iva qat tatnärhäm ut inguna qaku urha anga qrot bä qaku ut dräm iva urhi nän di nani agini sukt di ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa

qä nän bä ba ut na ama näknok sage ma Ngämuqa qärangätni i ama dursäväm na ngät mamär. ²⁷ Näkt ma Ngämuqa qärakni i qat lu ama ruvek arhä snängaqa qat dräm i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qat tu aa snäng doqoräkt inguna ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä nän sage ma Ngämuqa sädaver mä ut aiut kärarhae i aa ruvek na rha varhäm aa snängaqa. ²⁸ Bä ut dräm i ma Ngämuqa di qat tualat sä iarhongäkt moe iva irhong ngät tualat ivakt iva mamär sä iarhakt kärarhae i arhä snäng bät a qa qararhae i sa qa mes ta varhäm aa snängaqa. ²⁹ Inguna iarhakt kärarhae i sa mudu ma Ngämuqa qat dräm iva mugas diva rhat nanakt na qa di sa qa muqunän bät a rha iva rha rhän doqor aa emga ivakt iva ama rhäqäp na rha ama rhoes diva arha matka na qa. ³⁰ Bä ma Ngämuqa qa mes iarhakt kärarhae i qa muqunän bät a rha bä qa mualat sä qararhae i qa mes ta bä rha män i ama räkta na rha da aa saqong näkt iarhakt kärarhae i qa mualat sä rha rhoqoräkt di rha moe rhi na qa sa aa murhämeska.

*Ma Ngämuqa Aa Lavuqi
Ama Sok Täm Gi*

³¹ Bä nävät tangät täkt ama lat kärangätni i sa ma Ngämuqa qa mualat na ngät dä ngu lu va urha rhamän doqor mäniekt? Ngakt bä ma Ngämuqa di qat mair gem ut dä ngu lu va auge qa rhäqäne

dä mamär i qa rhair särhäm ut? ³² Ma Ngämuqa di qaku qan da aa emga dap ka vodäm ga ivakt iva qä ñäp sädaver mä ut moe. Näkt ngakt bä qa mualat toqoräkt dä nga va qosaqi qaku qä navon ut kop äkt tä iarhongäkt moe? ³³ Qaku aung iva qä rhäksärha ama ruvek kärarhani i ma Ngämuqa sa qa armeng däm da vät arha lat angät tpäs inguna qoki qa qa mes ta i ama räkt ta ama ruvek. ³⁴ Bä qosaqi qaku mamär vät aung iva qä narhäksärhäm ut pät aurha lat angät tpäs inguna ma Jisas ma Kraiss di qa ñäp näkt ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki näkt sa qale qa rhage dä ma Ngämuqa aa märmar näkt ka di nak iaqäkt kärak i qä nän bä ba ut sagem ma Ngämuqa. ³⁵ Nga mamär iva guani ngärhi arñis na ut nämäni ma Kraiss aa lavuqi? Qaku! Qaku mamär vät ama märän maos maos ura ama ruvek toqoräkt i rhi sangäm na ut inguna nävät ma Jisas ma Kraiss. Bä qosaqi arhongni rhoqor ama qarhuqi bä ama tläqa bä ama märän gärangättni i ngät dän iva sa urhit len nävät a ngät bä sävät ama tñäpki diva qaku mamär vät a ngät iva ngärhi arñis na ut nämäni ma Kraiss aa lavuqi. ³⁶ Iarhongäkt di rhoqor varhäm ama Abuk na ama Mabu qaräkttni i qiat tamän doqortäqyia,

“Inguna nävät a nge dä sa vasägos dä ama ruvek ti siqut iva rhi veng ut.

Bä ut di ut toqor ama sipkänä qarängättni iva rhi veng ngät.”

³⁷ Di ngätki i vät iarhongäkt moekt di ut täqäne dä mamär inguna nävät iaqäkt kärak i aa snäng bät a ut. ³⁸ Inguna sa nguät dräm mamär i qaku mamär iva ama tñäpki ura ama iar ura ama enselqäna ura iarhongäkt kärqärhong i irhong ngät turäkt ura iarhongäkt täkt ura iarhongäkt mugas ura iarhongäkt kärqärhong i irhong angät krot ³⁹ ura ama qrot ngät ama iaus kärängättni i qale ngät daver mä ut mät ama leqäs ura iangärhäkt kärängät i qale ngät inamäk säng ama ivätki arha rhäng ura guarhong gärqärhongni i irhong nämäni iarhongäkt moe i sa ma Ngämuqa qa säm irhong diva qaku mamär vät iarhongäkt iva irhong ngärhi arñis na ut nämäni ma Ngämuqa aa lavuqi nävät ma Jisas ma Kraiss aurha Engeska.

9

*Ma Ngämuqa Qä Rharmeng
Da Ama Ruvek Parhäm Aa
Snängaqa Maräkt*

¹ Nguät tamän na ama engätki dap kaku ngu iras inguna ngo nämäni ma Kraiss. Gu mädräm ngärhit tarespäm na ama enge qarängättni i nguät tamän bät a ngät nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa ernanokt ² i aingo di ama iräski ama mor qi dä ama ruanini

qärqäni i qaku rhäktäksot nä ini nga e mät gu snängaqa. ³Rhoqoräkt dinguna aingo di nani a ngo iva vadi mai aingo di sa ma Ngämuqa qa qutmäs a ngo na aa enge bä rhi rhodäkt sä ngo nae nämäni ma Kraiss ivakt iva ngua rhatnärhä gua ruavek ama Israelqäna iva rhat nanakt iarhakt kärarhae i gu qärhae maräkt. ⁴Ama Israelqäna di ma Ngämuqa aa ruvek kärarhani i qa armeng däm da bä rha män i aa es na rha bä aa murhämeska di qosaqi qa e vät a rha. Qa mualat na aa rharesbane qä na rha näkt ka von da rha aa Muräkt. Näkt ama engätki na ngät ama ansäs sage ma Ngämuqa di nga e gem da bä rha di bä ba rha nä iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa aa mumänaris nä irhong. ⁵Bä qosaqi ama Israelqäna di ma Abraham gä nä ma Aisak näkt ma Jekop di ama ngätmamäkkäna na rha bä ba rha näkt ma Kraiss sa qa män i ama ruqa na qa nämäni rha. Qa di ma Ngämuqa na qa qärak i qat turäkt daver iarhongäkt moe bä qa di ama modämne nga e gem ga vasägos. Ngätki rhoqoräkt.

⁶Sokt di rhoqoräkt i arhani ama Judaqäna di qaku rhat nanakt di qaku iomäkt ngärhi sameng i ma Ngämuqa aa enge di ama suk pa angät kamäs inguna qaku ama ruvek moe qärarhani i rha nämäni ama Israelqäna di ma Ngämuqa aa ruvek na

rha maengätki. ⁷Dä qaku ama ruvek moe qärarhani i sa rha män nävä ma Abraham di ma Ngämuqa aa ruvek na rha maengätki inguna ma Ngämuqa di sa qa qoar nä ma Abraham doqortäqyia, "Iarhakt kärarhani iva rhi qoar i ngia es na rha diva rha rhän nämäni ma Aisak aa enevaqi." ⁸Ama rhari-mini sä rhom däkt di rhoqortäqyia, qaku ama ruvek moe qärarhani i sa rha sa rha mäni ma Abraham aa enevaqi di ma Ngämuqa aa es na rha dap sokt aa es di nä iarhakt kärarhae i aa mumänaris nga e vät a rha. ⁹Inguna ama mumänaris ngät tamän doqortäqyia, "Vät ama rhodäm ama sägängät toqor täkt pät tak pit ama quiaqa diva evär däm ngo bä va ma Sara diva qi sa anga rhoemga."

¹⁰Näkt kaku sokt toqoräkt dap kosaqi rhoqoräkt i sa ma Rebeka di qia sa at tuimiom di in män näväät ama ruqa aut mamäkkäna arha ik ma Aisak ¹¹⁻¹²bä nga as toqoräkt i qaku in nanäk kia sa iom bä as kaku in mualat na anga mär ngät ura anga vu ngät anga lat dä sa ma Ngämuqa qa qoar nä ma Rebeka rhoqortäqyia, "Ama ngärhamatka diva qat tualat bä ba ama ngärhalätkta." Rhoqoräkt divakt iva ma Ngämuqa qa armeng da aung näväät a iom barhäm aa iska i qä rhar-meng da aa ruvek parhäm aa snängaqa dap kaku varhäm sävetka aa lat. ¹³Iarhongäkt di varhäm ma Ngämuqa aa enge

qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Gua snäng bät ma Jekop dap ngua mer ma Iso.”

¹⁴ Ngu lu va rhoqor täkt dä u rhamän doqor mäniekt? Nga ma Ngämuqa di qaku qat tualat maräkt toqoräkt i sokt kä rharmeng da arhani nävät ama ruvek bä ba nas? Nak kaku rhoqoräkt! ¹⁵ Inguna qa märhamän särhä ma Moses toqortäqyia, “Va ngut lavuqi na aung gäarakni iva nani a ngo na qa dä va ngu näm sävät aung gäarakni iva nani a ngo na qa.” ¹⁶ Bä äkt i ma Ngämuqa aa armengdäm di qoki qa aa qäni qarak i qät lavuqi na ama ruvek dap kaku nävät ama ruvek arhä snängaqa ura arha lat. ¹⁷ Bä qosaqi ut lu rhoqoräkt dinguna ma Ngämuqa qa märhamän särhä ma Farao na aa enge rhoqortäqyia, “Ama rharimini qärqäni i ngua märanas na nge divakt iva ngu qur a nge rhä gu qrot bä va gu ngärhipki diva rhi sameng na qi vät ama ivätki moe.” ¹⁸ Bä äkt i sa ma Ngämuqa qät lavuqi nä iarhakt kärarhae i nani a qa iva qat tualat sä rha rhoqoräkt dap kä sämaqrot nä iarhakt kärarhae arhä snängaqa qärrarhae i nani a qa iva rha rhän doqoräkt.

¹⁹ Nguaräm ba aung nävät a ngän gä snanbät sä ngo rhoqortäqyia, “Ngu lu mäniekt bä ma Ngämuqa qät täksärhäm ut toqoräkt i qat lu aurha lat kärangätni i qaku ama räkt ngät inguna auge di mamär vät a qa iva qat tualat

dap kaku qat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa?” ²⁰ Dä va ngua rhuvät pät a nge i, “Agi a ruqa na nge bä äkt i mamär iva ngia rhuvät pät ma Ngämuqa rhoqoräkt?” Nga mamär iva ianiäkt kärqäni i sa akni qa däñdäñ bät ini ngä rhamän särhä iaqäkt ama ruqa rhoqortäqyia, “Mäniekt bä sa ngia mualat na ngo rhoqor täkt?” ²¹ Ama ruqa qarakni i qä däñdäñ bät ama bänbänği di aa qrot i mamär vät a qa iva qä däñdäñ bät arhongni qärqärhongni ivakt iva rhat tualat na ama lat ama vit na ngät nä irhong bä qosaqi sävät arhongni qärqärhongni i qaku mamär vät ama lat ama vit na ngät nävät ama sägäkt ama bänbänği.

²² Nguaräm nani ma Ngämuqa iva qä vuk sa aa uraqi dä aa qrot sävät iarhongäkt kärqärhong i sa qa mualat nä irhong ivakt iva qä slava nä irhong dä va qäbäs nä irhong sokt di qat tudävarhäm nä irhong mauiu ²³ ivakt iva ama ruvek ti lu aa murhämeska aa mämägän doqoräkt i qät lavuqi nä iarhongäkt kärqärhong i sa qa mualat nä irhong ivakt iva irhong ngärhi rha aa lavuqi iarhongäkt kärqärhong i mudu sa qa rhäkmü nä irhong nani aa murhämeska. ²⁴ Iarhongäkt kärqärhong i ma Ngämuqa qät lavuqi nä irhong di aiut kärarhae i sa qa mes ut di qaku sokt nämäni ama Judaqäna dap kosaqi nämäni ama Jentailqäna.

25 Iangärhäkt ama lat di ngät parhäm ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Hosea aa enge qärangätni i qa säm a ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia,

“Iarhakt kärarhae i mudu qaku gua ruvek na rha diva ngua rhes ta i, ‘Gua ruvek’

bä sävät kärarhani i mudu qaku gua snäng bät a rha diva ngu qoar i, ‘Gua snäng bät a rha.’”

26 “Bä vät ama ivärhäs kärqosni i mudu ma Ngämuqa qa qoar na rha vät a äs i qaku aa ruvek na rha diva vät iosäkt ama ivärhäs diva rha rhes ta i, ‘Ma Ngämuqa ama ngätdäqäm ga aa es na rha.’”

27 Näkt ma Ngämuqa aa vämginaqa ma Aisaia qa märhamän sävät ama Israelqäna rhoqortäqyia, “Näma dä ama rhodäm sa ama Israelqäna di masirhat toqor ama garäska aa qungi sokt di nak kop ama marheka na rha nävät a rha diva ma Ngämuqa qa rhumaiar na rha²⁸ inguna ma Ngämuqa va qä sangäm na ama ruvek masirhat pät ama ivätki moe dap pa qaku qä naqutsäs pät a nas.”

29 Bä rhoqoräkt diva varhäm ma Aisaia aa enge qärangätni i ngä märhamän doqortäqyia,

“Nga vadi mai qaku ma Engeska na ama qrot moe qa lavuqi na arhani

nävät aut mamäkkäna dä qä narhares iva aurha anga es nasot dä sa vadi mai ut toqor ma Sodom bä va u rhän doqor ma Gomora.”

Ama Israelqäna Di Qaku Rhat Nanakt

³⁰ Ngu lu ama rharimini di rhoqor mäniekt sä iarhongäkt gua engirhong? Ama Jentailqäna qärarhani i sa qaku rhi siqut iva rha rhän i ama räktta na rha dä ma Ngämuqa aa saqong di sa rha män doqoräkt di nävät arhä qat nanakt. ³¹ Sokt di ama Israelqäna di sa rhi siqut iva rha rhän i ama räktta na rha dä ma Ngämuqa aa saqong inguna nävät iomäkt iva rhat tet parhäm gärangätni ama Muräkt i rhat tu arhä snäng iva ngärhi rhoer nanokt ta iva ama räktta na rha sokt di qaku mamär vät a rha iva rha rhäqäne dä mamär. ³² Mäniekt bä rhoqoräkt? Rhoqoräkt dinguna sokt tat tualat parhäm iangärhäkt ama Muräkt dap kaku rhat nanakt nä ma Ngämuqa. Sa rha säp pät ama duiqa aa rhäng gäarakni i vläktpläkt sa ama ruvek pät aa rhäng. ³³ Rhangät täkt di ngät toqor ma Ngämuqa aa enge qärangätni i rha säm a ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia,

“As ngäni lu i nguat tu ama duiqa e ma Saion gäarakni iva vläktpläkt sa ama ruvek pät aa rhäng. Iaäkt ama

duiqa diva ama ruvek
tit säp päat aa rhäng.
Näkt auge qarak i
qat nanakt na qa
diva qaku qä namu-
sangärhäkt sä iaqäkt
ama ruqa.”

10

¹ Gua ruavek, nani a ngo
masirhat bä ngu nän sage ma
Ngämuqa sävät a rha iva ama
Judaqäna rhi rha ama mu-
maiar. ² Nguat dräm i nani
a rha masirhat iva rhit päš
ma Ngämuqa aa rhäng sokt
di qaku qunäga vät a rha
³ iva ma Ngämuqa qa rhes ta
i ama räktta na rha rhoqor
mäniekt. Dä soknga rhi siqut
iva rha rhän i ama räktka
na rha nävät iomäkt i rhat
tet parhäm ama Muräkt dap
kaku varhäm ma Ngämuqa aa
iska qarakni iva rha rhän i
ama räkt ta näväm ga. ⁴ Sokt
di sa ma Krai ka mualat sa
ama Muräkt iva qaku angärha
anga qrot bä bä ama ruvek
moe iarhakt kärerhae i ama
räktta na rha nävät arhä qat-
nanakt.

*Ama Enge Na Ama Muma-
iar Bä Ba Ama Ruvek Moe*

⁵ Ma Moses ka säm sävät
ama Muräkt i ngakt bä ama
ruqa qat tet parhäm ama
Muräkt ivakt iva qa rhän
i ama räktka na qa dä ma
Ngämuqa aa saqong diva
mamär iva qat tet parhäm
angärha enge moe.

⁶ Sokt di ma Ngämuqa aa
enge ngät tamän sävät ama
ruqa qarakni i qat dän i ama
räktka na qa dä ma Ngämuqa
aa saqong di nävät ama

qatnanakt toqortäqyia, “Qale
ngiat tamän mät gi snängaqa
i, ‘Ngu lu va auge qa an dävit
säda ama usäpki arha ron
ivakt iva qä rha ma Krai
inavuk sarhe?’ ” ⁷ ura “ ‘Ngu
lu va ar sa auge rhämane
sämat ama uqupka qarakni
i qaku aa anga ribit ivakt
iva qä rha ma Krai inamäk
nämät ama tñäpki?’ ”

⁸ Sokt di ma Ngämuqa
aa enge di ngät tamän
doqortäqyia, “Ama enge di
nga e glaqot na nge. Nga
e mät gia vämgi bä nga e
mät gi snängaqa.” Iangärhäkt
ama enge di aut sameng iva
ama ruvek tat nanakt nä ma
Krai. ⁹ Bä ama rharimini
sä iangärhäkt di ngakt bä
ngia rhamän mamär nämät
gia vämgi i ma Jisas di ma
Engeska bä ngiat nanakt
nämät gi snängaqa i sa ma
Ngämuqa qa märanas na
qa nämät ama tñäpki diva
ma Ngämuqa qa rhumaiar
nge. ¹⁰ Di ngäktki rhoqoräkt
inguna nämät ama ruqa aa
snängaqa dä sa qat nanakt bä
va qa rhän i ama räktka na
qa dä nämät aa vämgi dä sa
ama ruqa qä qoar i ma Jisas
di ma Engeska dä va qä rha
ama mumaiar.

¹¹ Ma Ngämuqa aa enge
di ngät tamän doqortäqyia,
“Auge qarak i qat nanakt nä
ma Krai diva qaku ma Krai
kä namusangärhäkt sä qa.”

¹² Qaku anga nañisäm nga e
mänguräp ama Judaqäna rhi
na ama Jentailqäna inguna
ama sägäk ma Engeska di ma
Engeska bä ba ama ruvek

moe bä qat dodämne na ama ruvek moe masirhat iarhakt kärarhae i rhi nän ga nani aa matnärhäm¹³ inguna “iarhakt moe qärarhae i rhi nagukt sage ma Ngämuqa diva qa rhumaiar ta.”

¹⁴ Sukt di nguaräm arhani nävät a ngän diva rhi snanbät toqortäqyia, “Ngu lu va sirhäkt ti nagukt sagem ga iaqäkt kärak i sa mudu qaku rhat nanakt na qa rhoqor mäniekt? Bä ngu lu va sirhäkt tat nanakt na qa iaqäkt kärak i sa mudu qaku rha nari sävät a qa rhoqor mäniekt? Dä ngu lu va rhi nari sävät a qa rhoqor mäniekt toqoräkt i sa qaku aung ga sameng ba rha sävät a qa?”¹⁵ Näkt ngu lu va iarhakt kärarhae iva rhi sameng diva rhi sameng bät a rha rhoqor mäniekt kre i sa qaku arhani di sa rha rhäk na rha?” Di ngätki rhoqoräkt parhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Iarhakt kärarhae arha mänmänäs i rhi sameng na ama sameng ama mär ngät di ama mär äs masirhat!”¹⁶ Sukt diva ngua rhuvät pät arhä snanbät toqortäqyia, sa qaku rha moe rha väs ama sameng ama mär ngät angärha rhäng. Iomäkt di äm doqor varhäm ma Aisaia aa enge qärangätni i ngä märhamän doqortäqyia, “Engeska ma Ngämuqa, ngu lu sa auge qat nanakt na ama enge qärangätni i qa nari ngät nämät ut?”

¹⁷ Bä äkt i ama qatnanakt ngät dän doqoräkt i ama

ruvek tat nari ma Ngämuqa aa enge. Näkt ama ruvek tat nari iangärhäkt ama enge rhoqoräkt i arhani rhi sameng na ngät sävät ma Kraus.¹⁸ Sukt diva ngu snanbät toqortäqyia, ngu lu ama Israelqäna di qoki sa nga qaku rha nari? Ari, sa rha nari inguna ama Abuk na ama Mabu qiat tamän doqortäqyia,

“Arha eguin sa ngä met pät ama ivätki moe
bä arha eguin di ngä
met säda ama ivätki at
tärhäkt moe.”

¹⁹ Dap täkt diva ngu snanbät toqortäqyia, ngu lu nga qaku qunäga vät ama Israelqäna? Ari, sa qunäga vät a rha inguna narhoer di sa ma Moses ka märhamän doqortäqyia,

“Va ngua rhualat sä ngän iva ama vu angän snängaqa sävät iarhakt ama ruvek kärarhae i qaku arha anga ivätki dä va ngua rhualat sä ngän iva ama vu da angäna ron sävät arhani ama ruvek kärarhae i ama dädan da na rha.”

²⁰ Bä ma Aisaia qa märhamän na ama qraräk toqortäqyia,

“Aingo di ama ruvek iarhakt kärarhae i qaku rhit ñäm nani a ngo di sa rha män bät a ngo
bä aingo di sa ngua qur
ama ruvek tam mes
iarhakt kärarhae i qaku

rhi snanbät nani a ngo.”

²¹ Dap ka märhamän sävät ama Israelqäna rhoqortäqyia,

“Vät ama qunäng moe di sa nguat nais ngua rhäqyisem nani ama ruvek kârarhani i qaku rhit päs gua enge angärha rhäng dä rha vit pät ngua väs.”

11

Ma Ngämuqa Di Qaku Qa Rhong Na Aa Rhängait Sävat Ama Judaqäna Moe

¹ Dä va ngu snanbät toqortäqyia, nga sa ma Ngämuqa di sa qaku nani a qa na aa ruvek? Nak kaku rhoqoräkt! Inguna aingo di akni na ngo nävät ama Israelqäna bä ngo di ama rhodäm sä ngo sämäni ma Abraham näkt ngo nämäni ama enevaqi ma Benjamin. ² Ma Ngämuqa di sa qaku qa rhong na aa rhängait sävät aa ruvek kârarhani i sa mudu qa armeng däm da. Nga sa qaku ngänät dräm ma Ngämuqa aa enge sävät ma Elaija qarakni i sa qa märhamängus pät ama Israelqäna sage ma Ngämuqa? ³ Aa enge di rhoqortäqyia, “Engeska, sa rha veng gia vämginarha dä rha slava nä gi lai na ama vodämes bä qop sokt nävät a ngo i qale ngo bä qosaqi nani a rha iva rhi veng ngo.”

⁴ Sokt di ngu lu ma Ngämuqa aa muvätki bä ba qa

di rhoqor mäniekt? Qi di rhoqortäqyia, “Ama ngärhäqyet da udiom ama tausengäna na ama ruvek di as gua ruvek maräkt kârarhani i sa qaku rha an da arhä quum sä nas sage ama iraski na qa ama ngämuqa qarakni i rhat tes ka i ma Bal.” ⁵ Näkt kosaqi vät tangät täkt ama rhodäm di ama gaini na qi ama gulängi na ama Judaqäna rha e qararhani i sa rha män i ama qatnanaktpämda qararhani i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da nävät aa nämsävätki. ⁶ Ma Ngämuqa qa armeng däm da di nävät aa nämsävätki dap kaku nävät arha lat ama mär ngät inguna ngakt bä sa qa armeng däm da nävät arha lat ama mär ngät dä rhoqoräkt diva qaku aa nämsävätki iaqyäkt kârakt i qiat tualat.

⁷ Dä ama rharimini sä rhom däkt di rhoqor mäniekt? Sokt di qaku ama rhäqäp na rha ama Israelqäna rha mäqäne dä mamär i rha rha ianiäkt kärqäni i rhit näm ma ama qrot nani ini. Ama ruvek kârarhani i sa qa armeng däm da di sokt ta qararhani i rha rha ini dap iarhakt kârarhae i qaku rha mäqäne dä mamär di sa ma Ngämuqa qa sämaqrot na arhä snängaqa. ⁸ Iomäkt di äm doqor varhäm ma Ngämuqa aa enge qarängätni i ngät tamän doqortäqyia,

“Ma Ngämuqa qa mualat sä rha ivakt iva qaku rhi natmuarhäsäng mamär.

Bä inamäk bä sävät tak täkt ama qunäga di sa ma

Ngämuqa qa von da
rha ama saqong
gärangätni iva qaku
rhat nañäm mamär
dä qa von da rha
ama sdäm gärangätni
iva qaku rhat nari
mamär.”

9 Näkt ma Devit ka
märhamän doqortäqyia,

“Mamär iva arhä tmäsimek
ngärhi sangar a rha
rhoqor ama baurqa bä
va imek ngärhi sokot
na rha
dä va imek toqor ama
duiqa iva vläktpläkt sä
rha vät aa rhäng bä
nävät imek dä va ma
Ngämuqa qä sangäm na
rha.

10 Mamär iva arhä saqong
di bängangit mät ngät
ivakt iva qaku rhat lu
dä mamär iva rhi vakt
pät arha rhängitnäk pa
ama märän angärha
rem basägos.”

*Arhani ama Jentailqäna
Diva Rhi Däktgyäm Da Mamär
Mäni Ama Ngämuqa Ama Olip*

11 Bä äkt iva ngu snanbät
toqortäqyia, ngu lu i nga
rhoqoräkt i ama Judaqäna
di dän ba arha qar dä sa
nga arpus na rha ivakt iva
sa mava na rha mas? Nak
kaku rhoqoräkt! Dap nguna
nävät arha vuini dä sa ama
mumaiar ngä män sage ama
Jentailqäna ivakt iva ama
Judaqäna diva arhä snängaqa
ama vu qa nävät iangärhäkt
ama lat. 12 Ama Judaqäna
arha vuini ngä män sa ama

mämägän na ama modämne
bä ba ama ruvek mäni ama
ivätki bä nga rhoqoräkt i
mava na rha di iangärhäkt
ama lat ngä män sa ama
mämägän na ama modämne
sage ama Jentailqäna. Nak as
pa masirhat mamär na ama
mämägän na ama modämne
qrekt i ama Judaqäna moe
qärarhani i sa ma Ngämuqa qa
muqunän bät a rha di rhat
nanakt.

13 Nguat tamän särhäm
ngän däkt ama Jentailqäna i
vät tangät täkt ama rhodäm
gärangätni i ama ngangga na
ngo bä ba ama Jentailqäna
diva nguat tualat nä gua
lat ma ama qrot sa ama
märmärgem 14 ivakt iva
nguaräm bä va nävät gua
lat dä va guavek nävät gu
qärhae ama Judaqäna diva
arhä snängaqa ama vu qa
sävät ama Jentailqäna bä
rhoqoräkt dä va guavek
nävät a rha diva rhi rha ama
mumaiar. 15 Ngäkt bä nga
ma Ngämuqa qa rhong na aa
rhängait sävät ama Judaqäna
dä sa arhani ama ruvek pät
ama ivätki di sa rha män
i sägäni na rha rhi nä ma
Ngämuqa dä ngu lu va rhoqor
mäniäkt kre i saqi qä rhong
sävät a rha iva aa ruvek na
rha? Rhoqoräkt diva rhoqor
qre i ama ñäpta diva saqi as
ama iar ta. 16 Ngäkt bä ama
narhoer äm ama qäväläm
nävät ama bret kärakni i sa
rha von ma Ngämuqa rhä
bäm di ama qumärqumär
äm mamär dä sa va iaqäkt
ama bret moe diva qosaqi
rhoqoräkt. Näkt kosaqi

ngakt bä anga ngämuga aa snagut di ama qumärqumär ngät mamär di qosaqi va aa ngärhäqyitnäk diva itnäk toqoräkt.

17 Sukt di ngakt bä atnäkni ama ngärhäqyitnäk nävät ama ngämuga ama olip di sa ma Ngämuqa qa anbetäk sä itnäk nae dap ka daktgyäm mamär mäni qa na ngän ama Jentailqäna di ngän doqor ama ur qa ama ngämuga ama olip aa ngärhäqyitnäk bä rhäkt di sa iangärhäkt ama qrot dä ama iar na ama mämägän di ngät dän bä ba ngän nage ama ngämuga ama olip aa snagut ¹⁸ dä sa va qale ngän dair na nas pät iatnäqäkt angät tpäs. Mamär iva ngänät dräm i qaku ngän gärrahani i rhat tatnärha ama snagut dap kinak ama snagut di ngät tatnärhäm ngän.

19 Nguaräm iva aung nävät a ngän gä qoar toqortäqyia, “Ma Ngämuqa qa anbetäk sa atnäkni ama ngärhäqyitnäk nae divakt iva rhi daktgyäm ngo mamär nasot a rha.”

²⁰ Ngätki rhoqoräkt. Sa ma Ngämuqa qa anbetäk sä rha nae dinguna qaku rhat nanakt sukt di ngän di sa qale ngän e nasot a rha inguna ngänät nanakt. Sukt di qale ama snängaqa na ama mairnanas kale qa väm ngän inguna nävät iomäkt dap kinak mamär iva ngänit len ²¹ inguna ngakt bä ma Ngämuqa di sa mudu qaku qa lavuqi na ama ngämuga aa ngärhäqyitnäk mamär iva qali

litnäk äkt mäni qa dä varis kä namualat toqoräkt sä ngän.

²² Mamär iva ngäni lu ma Ngämuqa aa lat na ama lavuqi dä aa lat ama qrot ngät. Qa di sa qa mualat na ama lat ama qrot ngät sävät ama ruvek kärarhani i sa arpus na rha sukt di sa qät lavuqi na ngän grekt iva qale ngän mamär da aa lavuqi arha ron. Ngakt bä qaku diva qosaqi ngän diva qä rhodäkt sä ngän nae.

²³ Näkt käqi rha di ngakt bä rhi qutsasorhane nämät iomäkt i sa qaku rhat nanakt bä rhat nanakt diva saqi ma Ngämuqa qä daktgyäm da mamär mäni iaqäkt ama ngämuga inguna sa aa qrot iva qa rhualat toqoräkt.

²⁴ Inguna ngakt bä sa ma Ngämuqa qa rhodäkt sä ngän nae nävät ama ur qa ama ngämuga ama olip bä na ama lat kärangätni i qaku ut dräm ut tualat toqoräkt di sa qa daktgyäm ngän mäni ama ngämuqa ama olip mamär dä sa qa rhäkmu na nas mamär iva saqi as kä daktgyä iatnäqäkt ama ngärhäqyitnäk mamär mäni arha ngämuqa ama olip maräkt.

Ama Israelqäna Diva Ma Ngämuqa Qa Rhumaiar Ta

²⁵ Gua ruavek, kale ngän dair na nas dap nani a ngo masirhat iva qunäga vät a ngän mamär sävät ama Israelqäna. Arhani nävät a rha di ama qrot arhä väs bä va qale rha rhoqoräkt bä dängdäng i ama rhodäm gärangätni i sa ama

Jentailqäna moe qärrarhani i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a rha di sa rha mon sämäni aa ruvek. ²⁶ Dä nasot dä va ama Israelqäna moe rhi rha ama mumaiar toqor varhäm ama enge qärangätni i rha säm a ngät toqortäqyia,

“Ama ruqa iva qa rhuisiska vät ama ruvek diva qa rhän nae ma Saion näkt pa qä rhäksot nä ma Jekop aa qärhae arha vuirhong.”

²⁷ “Bä va rhangät täkt ama lat di gu rharesbane ngu na rha rhoqoräkt i ngu sot na arha vuirhong nae nävät a rha.”

²⁸ Rhoqoräkt i ut tu ut snäng sävät ama sameng ama mär ngät dä qunäga vät a ut i sa rha män i ma Ngämuqa aa ikkäna na rha ivakt iva mamär vät a ngän ama Jentailqäna iva ngäni nari dä ngänit päs ama sameng ama mär ngät angärha rhäng. Dap nävät iomäkt i qa armeng däm da dä sa ma Ngämuqa aa snäng bät a rha inguna nävät arhä mamäkkäna mudu. ²⁹ Ma Ngämuqa aa snäng bät a rha inguna qaku qät kutsasorhane na aa snängaqa sävät aa vänbon dä aa armengdäm.

³⁰ Nak kop toqor ngän i mudu vät angätni ama rhodäm di qaku ngän det parhäm ma Ngämuqa aa enge

dap täkt di sa qa von ngän da aa lavuqi inguna nävät iomäkt i qaku ama Judaqäna rha tet parhäm ma Ngämuqa aa enge ³¹ di rhäkt di sa ama Israelqäna di qaku rhat tet parhäm ma Ngämuqa aa enge divakt iva nävät ama lavuqi qäraktni i sa ma Ngämuqa qa qur a ngän däm gi dä sa va rhäkt diva* qosaqi rhi rha iaqyäkt ama lavuqi. ³² Ma Ngämuqa sa qa qyiradeng na ama ruvek moe iva qaku rhat tet parhäm aa enge ivakt iva nasot diva mamär vät a qa iva qät lavuqi na rha moe.

³³ Ngäkki mamär i ma Ngämuqa aa mädräm ama mär ngät dä aa mungäsnäng angät mämägän di dursäväm na ngät. Aiut di qaku mamär iva qunäga vät a ut sa aa matnävämne ura va ut dräm mamär na aa is. ³⁴ Iomäkt di äm doqor varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“Auge sa qunäga vät a qa sä ma Engeska ma Ngämuqa aa snängaqa ura sa auge di sa qät do-dräp ma Ngämuqa iva qat tualat toqoräkt?”

³⁵ “Ura ngu lu auge qa von ga rha anga vänbon gärangätni i mamär iva ma Ngämuqa qa rhuvät pät a qa vät a ngät?”

³⁶ Inguna iarhongäkt moe di

* **11:31** sa va rhäkt diva Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

irhong nagem ga bä irhong di qali lirhong ba aa rhäkt bä irhong diva irhong bä ba qa. Mamär iva ama murhämeska sagem ga vasägos. Ngätki rhoqoräkt.

12

Mamär Iva Urhit Bon Da Aurha Iar I Ama Vodämes Sage Ma Ngämuqa Vasägos

¹ Gua ruavek, dä soknga ngu nän ngän ma ama qrot nävät ma Ngämuqa aa lavuqi iva ngänit bon da angäna iar i ama vodämes pasägos iva ngän dualat na ama lat ama qumärqumär ngät mamär dä ama lat kärangätni iva märmär gem ga nävät a ngät. Iangärhäkt di angäna ansäs ama engätki na ngät sage ma Ngämuqa. ² Saqi as pa kale ngänit päs ama ruvek nämäni rhakt täkt ama ivätki arha lat angärha rhäng. Dap kinak pa mamär iva iangärhäkt ama mumamär vät angän mädräm ngärhi qutsasorhane na ngän. Bä va rhoqoräkt dä sa mamär iva qunäga vät a ngän sä ma Ngämuqa i agi a lat di ama räkt ngät bä ama mär ngät bä agi a lat diva märmärgem gem ga nävät a ngät.

Ama Vänbon Gärangätni I Ma Ngämuqa Qät Bon Ut Täm Ngät Nävät Aa Nämäsävätki

³ Ma Ngämuqa di sa qät näm sävät a ngo mamär bä nguat tamän särhäm ngän moe iva qale ngän du angän snäng i aingän di ama moräs na rha na ngän bä sa qale ngän dövuk. Dap kinak mamär iva

ngän du angän snäng mamär bä va ngän moe asägäk asägäk diva ngiat tatnävämne na nas parhäm ama qatnanakt angät siqutka qaräknä i sa ma Ngämuqa qa von ngän däm ga. ⁴ Rhoqor ama ruqa i aa släqyige ama sägäge nä ige sokt di iagekt ama släqyige di ama rhäqäp nä ige angät kävälap bä iaväkt ama qävälap di qaku ap ngät tualat na ama sägängät ama lat. Aiut di ut toqoräkt. ⁵ Bä aiut di ngätki i ama rhäqäp na ut sokt di ut moe di ama sägäge ama släqyige na ut mäni ma Kraiis bä qosaqi ut moe asägäk asägäk di ut nämäni ne.

⁶ Näkt na ama vänbon gärangätni i qaku ngät toqorne qarängät i sa ma Ngämuqa qa von ut täm ngät nävät aa nämäsävätki dä sa mamär iva ut tualat parhäm iangärhäkt ama vänbon. Ngäkt bä aung di aa vänbon gärangätni iva qat tamän bät ama enge qarängätni i ngät dän nage ma Ngämuqa di mamär iva qat tamän sokt pät iarhongäkt kärqärhong i qat nanakt i sa ma Ngämuqa qa von ga rhäm irhong. ⁷ Ngäkt bä aung di aa vänbon gärangätni iva qat tualat bä ba arhani ama ruvek ivakt iva qat tatnärhäm da dä mamär iva qat tualat toqoräkt. Bä qosaqi iaqäkt kärak i qä su nä ma Ngämuqa aa enge di mamär iva qä su ama ruvek mamär. ⁸ Bä iaqäkt kärak i qät sämaqrot na ama ruvek di mamär iva qat tualat toqoräkt bä qaräknä i

qät bon nagem mes iva qat
tatnärhäm di mamär iva qat
tualat toqoräkt masirhat bä
iaqäkt karak i qat turäkt bä
ba ama ruvek di mamär iva
qat turäkt bä ba rha mamär.
Bä qosaqi iaqäkt karak i
qat tualat nävät ama lavuqi
di mamär iva qat tualat
toqoräkt na ama märmärgem.

*Ama Lat Kärangät
I Ngärhi Sameng I Ama
Qatnanaktpämda Na Ut
Maengätki*

⁹ Mamär iva ngänät sangar
ama lavuqi ama engätki na
qi. Mamär iva qaku nani a
ngän mamär na ama vu ngät
ama lat dap kinak pa ngän
dualat na ama lat ama mär
ngät. ¹⁰ Angäna snäng bät
a ne rhoqor ama sägärhae
qärrarhani i rhat dräm arhä
snäng bät a ne. Mamär iva
ama narhoer ta na ngän iva
ngäni von da ama qutdrir
sävat a ne. ¹¹ Qale arusus
pät a ngän dap kinak mamär
iva qänäskänes ngän iva ngän
dualat mamär bä bä ma
Engeska. ¹² Märmär gem ngän
doqoräkt i ngänät nanakt ma
ama qrot nä ma Ngämuqa iva
nasot dä va qa rhualat na
ama märirhong bä ba ngän.
Ngakt ba ama märän ngät
dän bät a ngän dä va qale
ngän mamär sa ama bulap.
Näkt kale mämae vät a ngän
sa ama nän dap kinak pa
ngäni nän basägos. ¹³ Ngakt
bä ma Ngämuqa aa es di rhit
läk nani guarhong dä sa va
ngäni von da nagem mes
nävät angän gärhong. Näkt
ngänit täkmu na nas iva ngän

datnärhä iarhakt kärarhae i
ama tmända qärrarhani i qaku
arha anga vät.

¹⁴ Ngäni nän dä ma
Ngämuqa aa modämne sävat
iarhakt kärarhae i rhi sangäm
na ngän mavängam. Ngän
dualat toqoräkt dap pa qale
ngän nanän ga iva qä slava
na rha. ¹⁵ Märmär gem ngän
ngän na ama ruvek toqoräkt i
märmär gem da dä va airäs
ngän ngän na ama ruvek
toqoräkt i airäs ta. ¹⁶ Mamär
iva qale ngän moe mamär
gem ne. Qale ngäni sämamor
na nas dap kinak mamär iva
but sä ngän mäk sage ama
ruvek kärarhani i qaku ama
moräs na rha bä qale ngän
ngän na rha. Dap pa qale
ngän dair na nas i ngän du
angän snäng i aingän di ama
mädrämda mamär. ¹⁷ Qale
ngän namualat na anga vu
ngät anga lat sävat guavek
kärarhani i sa rha mualat na
anga lat anga vu ngät sävat
a ngän dap kinak pa ngän
dualat na ama lat kärangät
iva qunäga vät ama ruvek
moe sä ngät i ama räkt ngät.
¹⁸ Ngakt bä mamär vät a ngän
iva qale ngän mamär ngän na
arhani ama ruvek diva qale
ngän moe sa ama bulap.

¹⁹ Gua ruavek kärarhani i
gua snäng bät a ngän, mamär
iva qale ngän namuvät na
anga vu ngät anga lat sävat
iarhakt kärarhae i sa rha
mualat na ama vu ngät
ama lat sävat a ngän. Dap
kinak pa ngäni qyiradeng na
arha lat äkt iva bä bä ma
Ngämuqa aa uraqi inguna

ma Ngämuqa aa enge di ngät
tamän doqortäqyia,

“Ama muvätki di aingo gu
qäni
ianiäkt kärqäni iva ngua
rhuvät pät a rha.”

²⁰ Dap kinak ama lat kärangät
iva ngän dualat na ngät di ma
Ngämuqa aa enge ngät tamän
doqortäqyia,

“Ngakt bä angäna ikkäna di
anoeng mä rha
dä va ngäni von da rha äs
dap ngakt bä aqäsäk ta
dä va ngäni von da rhi
nakt
inguna ngakt bä va ngän du-
alat sä rha rhoqoräkt
diva iangärhäkt angäna
lat ngärhi sämäqlu na
rha.”

²¹ Qale angätäni ama vu ngät
ama lat ngät dän näva angän
bäs dap kinak mamär iva
ngän dän näva ama vu ngät
ama lat angät tpäs na ama
mär ngät ama lat.

13

*Ama Sämagaininanas Säva
Ama Narhoerta Sa Ama
Muräkt Arha Rem*

¹ Mamär iva ama ruvek
moe asägäk asägäk di rhi säm
ama gaini na nas säva ama
narhoerta aa rem iarhakt
kärarhae i rhat turäkt inguna
ama narhoerta moe sa ama
muräkt di sa ma Ngämuqa
qa von da rha ama rhares
iva rhat turäkt bä iarhakt
kärarhae i rhat turäkt di sa
ma Ngämuqa qa märanas na
rha. ² Bä äkt i aung gäarakni i

qat tair särha ama narhoerta
rhoqoräkt di nak sa qat tair
särha ama ruvekkärarhani i sa
ma Ngämuqa qa armeng däm
da. Bä nga rhoqoräkt diva
iaqäkt ama ruqa qä rha ama
rhäksärhäm ³ inguna ama
narhoerta qärrarhani i rhat
turäkt di qaku rhat tualat
sä iarhakt kärarhae i rhat
tualat na ama mär ngät ama
lat iva rhit len dap ta tualat
sä qärrarhani i rhat tualat na
ama vu ngät ama lat iva rhit
len. Ngakt bä nani a ngän
iva isiska vät a ngän nämät
ama tlenga sävät iaqäkt kärak
i qat turäkt dä sa va ngän
dualat na ama mär ngät ama
lat. Rhoqoräkt diva qä qoar i
aingän di sa ngänit säm ama
gaini na nas mamär säva aa
rem. ⁴ Mamär iva ngän dualat
toqoräkt inguna qa di ma
Ngämuqa aa latka na qa iva
qat turäkt bä ba ngän iva nani
ama märini.

Sokt di mamär iva ngänit
len gre i ngän mualat na ama
lat kärangätäni i qaku ama räkt
ngät inguna qat mair bä bä
ma Ngämuqa iva qä sangäm
nä iarhakt kärarhae i rhat
tualat toqoräkt. ⁵ Bä äkt i
ngän di mamär iva qale ngän
manao va ama narhoerta
arha rem ivakt iva qaku sokt
ngän naingis ma Ngämuqa aa
uraqi dap kosaqi rhoqoräkt
divakt iva isiska vät a ngän
bät angän snängaqa sävät
angäna lat.

⁶ Bä äkt i nävät täni rhäkt
ama rharimini dä qosaqi
ngänät dräm ngänit bon
da ama takes inguna ama
narhoerta qärrarhae i rhit ta

ama takes di rhat tualat bä bä ma Ngämuqa rhoqoräkt i rhat tualat toqoräkt. ⁷ Mamär iva ngänit bon ama narhorta moe rhä iarhongäkt kärqärhong i mai va bä ba rha nä irhong i ama takes sage iarhakt kärarhae i rhit ta ama takes dä qosaqi ama ligär vät ama gunänirhong bä bä iarhakt kärarhae i rhit ta ama ligär. Näkt pa ngänit kutdrir sage iarhakt kärarhae i mai va ngänit kutdrir sagem da.

Angäna Snäng Bät A Ne Ivakt Iva Rhäkmamär Varhäm Ma Ngämuqa Aa Muräkt

(13:8-10 / Mat 22:34-40 / Mak 12:28-34 / Luk 10:25-28 / Gal 5:13-14)

⁸ Rhoqoräkt i ngäni rha guani nage arhani ama ruvek di vasägos di mamär iva ngänit lir ngän duvät nä ini varhäm ama rhodäm gärangätni i sa ngän mu ngät ba ne. Sokt di angän lavuqi di mamär iva ngänit bodäm gi masirhat mamär vasägos inguna iarhakt kärarhae i arhä snäng bät a ne di rhit täkmamär toqoräkt parhäm ma Ngämuqa aa Muräkt. ⁹ Ma Ngämuqa aa Muräkt di ngät tamän doqortäqyia, “Qale ngi qavatnävätlägut dä qale ngi veng dä qale ngi sua dä qale ngi alek arhani arhä qärhong” näkt sävät angätni ama muräkt di iangärhäkt ama muräkt moekt di västämne na ngät säda ama enge angärha ron gärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Mamär iva gia snäng bät arhani i rhoqor qre i gia snäng bät a nas.” ¹⁰ Ama lavuqi di sokt kiat täranas na

ama räkt ngät ama lat sävät arhani ama ruvek. Bä äkt i ama lavuqi di qit täkmamär ta ama Muräkt.

¹¹ Mamär iva ngän dualat toqoräkt inguna sa ngänät dräm i ama rhodäm gärangätni i sa ut däqäm bät a ngät di rhoqoräkt. Mamär iva ngän däranas nämät ama mänäpki inguna ama mumaiar di sa rhäkt di nga e glaqot na ut mamär dap kaku rhoqor mudu rhoqoräkt i as ut nasäng i ut nanakt. ¹² Ama bängagi di sa qorhäs iva rhäksot na qi dap ama qunäga di sa qorhäs iva qa rhän. Bä äkt i mamär iva urhi rhon na ama bängagi arha lat nae näkt pa u rhon mät ama ulaqi at boi ivakt iva ut tair särhä ma Sämga dä qosaqi va ut tualat na ama lat kärangätni i ama mär ngät pät kunäng. ¹³ Mamär iva ut tet mamär toqor qre i ut tet pät kunäng. Qale ut tet da ama iar angärha ron gärangätni iva inirqi na ut dä guani na ut mät ama reng ama qrot ngät. Dä qale ut tualat na ama qavatka dä ama lat kärangätni i ngät täranas na ama vuirhong doqoräkt. Dä qale ut täranas na ama lat kärangätni iva urhi arhäktgyäm sä ne dä qale aurha anga snängaqa anga vu qa sävät arhani ama ruvek. ¹⁴ Dap kinak pa u rhu vät a nas nä ma Engeska ma Jisas ma Kraisi qa rhoqor ama ulaqi at boi näkt koki sa qale ut naqyiradeng na aut släqyigleng iva igleng ngät täqäne sä ut iva ut tet parhäm

ig leng angät snängaqa.

14

Qale Ngän Datnävämne Na Angäna Ruavek Kane

¹ Mamär iva ngäni rhar sa ama ruqa sagem mes kärakni i qaku ama qrot pät aa qatnanakt dap pa qale ngän dair mät ne ngän na qa sa anga snängaqa qarakni i qät bon ngän däm ga. ² Akni ama ruqa aa qatnanakt di ngärhit tares pät aa rhäng iva qat täs ama tmäs maos maos dap akni ama ruqa qarakni i aa qatnanakt di qaku ama qrot ngät di sokt kat täs ama vlol.

³ Ama ruqa qarakni i qat täs ama tmäs moe di qale qat nañäm mane na ama ruqa qarakni i qaku qat täs ama tmäs moe. Bä qosaqi ama ruqa qarakni i qaku qat täs ama tmäs moe di qale qä namatnävämne nä iaqäkt kärak i qat täs ngät moe inguna qa di sa ma Ngämuqa qa rhares pät aa rhäng i qa nagem ga.

⁴ Ngu lu guavek koe na ngän iva ngän datnävämne na akni aa latka? Qoki va sirhäkt aa narhoerqa qat turäkt iva qat mair ura va qa arpus na qa. Näkt pa qa latka diva qat mair inguna ma Engeska di mamär vät a qa iva qa rhualat sä qa iva qat mair.

⁵ Akni ama ruqa di qat tu aa snäng i akni ama qunäga di ama vit na qa masirhat pät angätäni ama qunäng angät tpäs. Dap kinak pa akni ama ruqa diva qat tu aa snäng i ama qunäng moe di ngät

toqorne. Va qoki sirhäkt ak dä ak nävät a iom diva iangärhäkt aa mungäsnäng ngät turäkt tä qa maräkt aa snängaqa dap pa qaku mamär iva ngät turäkt ta ak aa snängaqa. ⁶ Bä iaqäkt kärak i qat tu aa snäng i ama sägäk ama qunäga di ama vit na qa di qat tualat toqoräkt iva sage ma Engeska. Qarakni i qat täs ama släkt di qat täs ngät iva sage ma Engeska inguna qat tes ama mär sage ma Ngämuqa. Bä qosaqi qarakni i qaku qat täs arhongni ama tmäsirhong di qat tualat toqoräkt iva sage ma Engeska bä qat tes ama mär sage ma Ngämuqa.

⁷ Qaku aung nävät a ut di qa maräkt kat turäkt di sokt bä ba nas toqoräkt i qat däqäm bä qosaqi qaku aung nävät a ut di qa maräkt kat turäkt di sokt bä ba nas toqoräkt i qä ñäp. ⁸ Näkt ngakt bä qali lut i ut däqäm di ut däqäm iva bä bä ma Engeska bä qosaqi ngakt bä va urhi ñäp di urhi ñäp iva bä bä ma Engeska. Bä äkt i ngakt bä sa ut ñäp ura qali lut i ut däqäm di ut bä bä ma Engeska. ⁹ Inguna nävät täni rhäkt ama rharimini dä sa ma Kraisk ka ñäp näkt kosaqi qa märanas nämät ama tñäpki bä ama ngät däqäm ga ivakt iva ma Engeska na qa bä ba ama ruvek moe iarhakt kärarhae i ama ñäp ta dä qosaqi qararhani i rhat däqäm.

¹⁰ Bä aingän di sa ngu lu mäniekt bä ngän datnävämne na angäna ruavek? Dä ngu

lu mäniekt bä ngänät nañäm mane na angäna ruavek? Varis ut tualat toqoräkt inguna va ut moe di u rhair dä ma Ngämuqa aa mämugunäs na ama matnävämne angät saqong. ¹¹ Rhangät täkt di ngät toqor varhäm ma Ngämuqa aa enge qarängätni i sa rha säm a ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia,

“Sa ngua mu nävät gua iar maräkt i ngäkki va ama ruvek moe di rhi nän da arhä quum sä nas dä gu saqong dä ama ruvek moe diva rha rhamän mamär i aingo di ma Ngämuqa.”

¹² Bä rhoqoräkt diva ut moe asägäk asägäk diva sävetka qä sameng irha aa lat näkt mäniekt bä sävetka qa mualat toqoräkt.

Qale Ngi Naslava Na Akni Aa Qatnanakt

¹³ Bä nga rhoqoräkt dä mae vät a ut nävät iomäkt i ut tatnävämne na ne. Dap kinak mamär iva ngän du angän snäng mamär iva sa qale ngän dualat nä guani iva ini ngärhi slava na angäna ruavek arhä qatnanakt. ¹⁴ Bä ngo di sa nguat nanakt maengäkki i ama tmäs moe maos maos di mamär vät a ut iva ut täs ngät ut kärarhani i rha nämäni ma Engeska ma Jisas. Sökt di ngäkt bä aung anga ruqa di qä qoar i agung anga tmäs di ama vu ngät iva qat täs ngät di qaku mamär iva qat täs ngät.

¹⁵ Inguna ngäkt bä angäna anga ruavek di qaku märmär gem da inguna nävät iangärhäkt ama tmäs kärangät i ngän däs ngät dä sa iangärhäkt ama lat kärangät i ngän dualat na ngät di qaku ngän dualat na ngät nävät ama lavuqi. Qale iangärhäkt ama tmäs kärangät i ngän däs ngät ngä naslava na angäna ruavek arhä qatnanakt iarhakt kärarhae i sa ma Kraiska ka ñäp sädaver mä rha. ¹⁶ Bä qosaqi va qale ngän dualat na angätni ama lat kärangätni i ngän du angän snäng i ama mär ngät i ngäkt dä va arhani ama ruvek ti qoar i sa ngän mualat na ama vu ngät ama lat. ¹⁷ Ma Ngämuqa aa Muräktpämi di qaku nani iarhongäkt kärqärhong i mamär vät a ngän iva ngän däs irhong ura va ngäni näkt mä irhong dap kinak ngät di nani ama lat ama räkt ngät dä ama bulap dä ama märmärgem nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot. ¹⁸ Auge qaräk i qat tualat nä ma Kraiska aa lat näp tak täkt ama iska diva ma Ngämuqa nani a qa na aa lat dä va märmär ge ama ruvek nävät a qa. ¹⁹ Bä rhoqoräkt dä sa mamär iva vasägos dä rhäktuk päti a ut iva ut tualat nä iarhongäkt kärqärhong i irhong ngärhit bon da ama bulap dä irhong ngärhi sämaqrot na ama ruvek kane.

²⁰ Qale ngän naslava nä ma Ngämuqa aa lat inguna nävät ama tmäs. Ama tmäs

moe di ama qumärqumär ngät sokt di qaku maräkt iva ama ruqa qa äs ani qärqäni i mamär iva ini ngä rhäqäne sa akni ama ruqa iva qä säp sämät ama vuini. ²¹ Ama mär masirhat toqoräkt i qaku ngän namäs ama släkt dä qaku ngän nanäkt ama wain dä qaku ngän namualat nä guani rhoqoräkt iva ini ngä rhäqäne sa angäna ruaqa iva qat tualat na ama vuini. ²² Bä nga vät kärangätni angän gatnanakt di ngakt bä ngänät nanakt toqor mäniekt sävät tärhong däkt dä mamär iva sokt aingän asägäk asägäk ngän nä ma Ngämuqa ngänät dräm. Ama märmärgem ge ama ruqa qärakni i qaku guani qärqäni iva qät täksärhäm mes pät ini angät tpäs ianiäkt kärqäni i qat tu aa snäng i mamär iva qat tualat nä ini. ²³ Sokt di ngakt bä ngän däs angätni anga tmäs kärangätni i qaku ngänät dräm mamär i sa mär ge ma Ngämuqa nävät a ngät ura qaku di sa qale ngän da ama rhäksärhäm angärha ron inguna qaku mamär vät a ngän iva ngän däs mamär nävät ama qatnanakt. Rhoqoräkt dinguna ama lat moe kärangätni i qaku ngät dän nävät ama qatnanakt di ama vuini.*

15

Ma Krai Aa Lat Di Ama Siquutki Na Ngät Bä Ba Ut

¹ Aiut kärarhae i ama qrot ut mäni ama qatnanakt di mamär iva ut dräm ba ut ut nä iarhakt kärarhae i qaku ama qrot ta. Mamär iva qale sokt ut tualat nä qärqärhongni iva sokt ut di märmär gem ut nävät irhong. ² Mamär iva ut moe asägäk asägäk ut tualat nä qärqärhongni iva märmär ge arhani ama qatnanakt päm da dä va mamär na rha nävät irhong. Rhoqoräkt diva urhi sämaqrot na rha. ³ Iomäkt dinguna qäqi ma Krai di qaku qa mualat na aa lat ivakt iva sokt ka diva märmär gem ga nävät a ngät. Dap ma Ngämuqa aa enge qärangätni i rha säm a ngät di ngät tamän sävät a qa rhoqortäqya, “Ama ruvek arha enge na ama mume qärangätni i rha märhamän bät a ngät sävät a nge di qosaqi ngä män sävät a ngo.” ⁴ Nak sa iangärhäkt moekt ama enge di mudu rha säm a ngät iväkt iva ngärhit todräp ut dä va ngärhi sämaqrot na aut katnanakt iva ma Ngämuqa qa rhualat nä iarhongäkt kärqärhong i sa qa mumänaris pät irhong bä ba ut toqoräkt i qali lut ma ama qrot. ⁵ Mamär iva ma Ngämuqa qärakni i qat dräm gat tualat sa ama ruvek ivakt iva qale rha mauiu ma ama qrot dä qät täsläp pät a rha di qa rhualat sä ngän iva qale ngän gem ne moe da ama bulap angärha ron

* **14:23** Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap arhani nävät a rha di sa rha säm ama qängärrhong ma 16:25-27 sarhäkt.

doqoräkt i ngän dualat toqor
 ma Jisas ma Kraiss ⁶ ivakt iva
 na ama sägäk ama snängaqa
 dä na ama sägäkt ama vämg
 dä sa mamär iva ngänit bon
 da ama murhämeska sage
 ma Ngämuqa ma Engeska ma
 Jisas ma Kraiss aa mamäk.

*Ama Sameng Ama Mär
 Ngät Di Bä Bä Ama Judaqäna
 Dä Qosaqi Bä Ba Ama Jen-
 tailqäna*

⁷ Bä äkt iva ngäni rhar sä ne
 sagem mes toqor ma Kraiss i
 sa qa ar sä ngän sagem mes
 ivakt iva nävät iangärhäkt
 ama lat dä va ngäni von da
 ama murhämeska sage ma
 Ngämuqa. ⁸ Inguna ngu qoar
 na ngän i ma Kraiss di sa
 qa män i ama latka va ama
 Judaqäna arha rem ivakt iva
 nävät iomäkt i sa qa män di qa
 qur ama ruvek i ma Ngämuqa
 di vasägos dä qat tamän na
 ama engäktki dä qosaqi ma
 Kraiss kä sämaengäktki nä
 ma Ngämuqa aa mumänaris
 bä ba ama ngätmamäkkäna
 bä ba ama Judaqäna mudu.
⁹ Ma Kraiss di qosaqi qa
 män doqoräkt ivakt iva ama
 Jentailqäna di mamär iva
 rhi nänsäs sage mä Ngämuqa
 nävät aa lavuqi rhoqor
 varhäm aa enge qarängätni i
 rha säm a ngät i ngät tamän
 doqortäqyia,

“Bä äkt iva ngua an sä
 nge mänguräp ama
 Jentailqäna

dä va ngu rhong na ama
 mabu na ama ansäs
 sage gi ngärhipki.”

¹⁰ Dä qosaqi ngät tamän do-
 qortäqyia,

“Aingän ama Jentailqäna,
 diva märmär gem ngän
 ngän nä qararhani aa
 ruvek.”

¹¹ Näkt kosaqi ngät tamän
 doqortäqyia,

“Mamär iva ngäni nän sä ma
 Engeska aingän moe
 ama Jentailqäna
 dä aingän moe ama ru-
 vek diva ngänit tong
 na ama mabu na ama
 ansäs sagem ga.”

¹² Qosaqi ma Aisaia qa
 märhamän doqortäqyia,

“Akni va qa rhän nämäni ma
 Jesi* aa enevaqi
 bä qa di iaqäkt kärak
 iva qa rhäranas iva
 qat turäkt bä ba ama
 Jentailqäna
 bä va qale rha sa ama
 qatnanakt nani a qa.”

¹³ Mamär iva ma Ngämuqa
 qaräkni i qat tatnärhäm ut iva
 ut nanakt na qa sä iarhongäkt
 moe qä rhäqäp ngän na
 ama märmärgem moe ngä na
 ama bulap toqoräkt i ngänät
 nanakt na qa ivakt iva rhäqäp
 ngän mamär nä iangärhäkt
 ama qatnanakt nävät ama
 Qloqaqa ama Qumärqumärqa
 aa qrof.

* 15:12 ma Jesi Ma Jesi di ama vitnaqa ma Devit aa mamäk.

*Ma Pol Ma Krajs Aa Latka
Bä Ba Ama Jentailqäna*

14 Gua ruavek, aingo maräkt di nguät nanakt mamär i aingän di sa rhäqäp ngän na ama lat ama mär ngät bä sa rhäqäp ngän na ama mädräm moe bä mamär vät a ngän iva ngäni su ne. 15 Sökt di rhakt täkt ama abuk käraktni i sa ngua säm bäm gi di sa ngua muqunäga mamär mät apni ama qävälap ivakt iva ngu vuk pät a ngän na ap saqi as inguna nävät ama nämsävätki qäraktni i ma Ngämuqa qa von ngo rhäm gi. 16 Sa qa von ngo rhä iaqyäkt ama nämsävätki divakt iva ma Jisas ma Krajs aa latka na ngo bä ba ama Jentailqäna sa ama pris aa lat iva ngu sameng na ama sameng ama mär ngät nage ma Ngämuqa. Rhoqoräkt divakt iva ama Jentailqäna di mamär iva rha rhän i ama vodämes kärangättni i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa arnis na ngät iva bä bä ma Ngämuqa.

17 Nävät iomäkt i sägäni na ngo ngu nä ma Jisas ma Krajs dä mamär vät a ngo iva märmär gem ngo masirhat sävät gua lat kärangättni i nguät tualat na ngät bä bä ma Ngämuqa. 18 Sökt diva sökt nguät tamän bät iarhongäkt kärqärhong i sa ma Krajs ka mualat sä ngo bä ngua mualat nä irhong ivakt iva ngu artäm sa ama Jentailqäna iva rhat tet nasot ma Ngämuqa aa snängaqa. Iarhongäkt di sa irhong ngä

märanas nävät gua enge dä nävät gua lat ¹⁹ dä nävät ama muqunän angät krot dä nävät ama lat kärangättni i ngät dän masärmän nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot. Sa nae ma Jerusalem bä varhäm ama iska moe bä sae ma Ilirikum di sa ngua mäqäne dä mamär i ngua sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ma Krajs. ²⁰ Qoki vasägos di nani a ngo iva ngu sameng na ama sameng ama mär ngät äkt i qaku ama ruvek tat dräm ma Krajs e. Rhoqoräkt divakt iva qaku ngu natäk pät ama vätka rhävit pät akni ama ruqa aa vätka aa ribit angärha rhäng. ²¹ Rhangät täkt di ngät toqor varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangättni i ngät tamän doqortäqyia,

“Iarhakt kärarhae i qaku rha goar na rha sävät a qa diva rhi lu qa dä iarhakt kärarhae i sa qaku rha nari sävät a qa diva qunäga vät a rha.”

*Ma Pol Qa Muräkt Iva Qa
Rhet Sae Ma Rom*

²² Bä äkt inguna nävät iomäkt i sa nguät dräm ngu sameng äkt i qaku ama ruvek tat dräm ma Krajs e di sa qaku nguät täqäne dä mamär i nguät dän sagem ngän. ²³ Dap täkt di nävät iomäkt i sa ngua sot nä gua lat pät tak täkt ama ngärhäktka dä qosaqi nävät iomäkt i sa nani a ngo vät ama rhäqäp ama qoeo iva ngua rhän sagem

ngän iva ngu lu ngän ²⁴ dä sa nguät nanakt iva ngua rhualat toqoräkt parhäm gua iska sae ma Spen. Bä va nani a ngo iva ngän datnärhäm ngo iva ngua rhet sae ma Spen nasot toqoräkt i sa mär gem ngo i qale ngo ngu na ngän bät ama qot äm ama qäväläm.

²⁵ Dap täkt di ngua e varhäm gua iska sae ma Jerusalem sa ama matnärhäm na ama vänbon bä bä ma Ngämuqa aa ruvek ²⁶ inguna ama ruvek näva ama ngärhäqyiom ma Masedonia näkt ma Akaia di märmar gem da iva rhi von da rha ama matnärhäm na arhä vänbon bä ba ama tlakta qararhani i rha nävät ma Ngämuqa aa ruvek e ma Jerusalem. ²⁷ Bä rha di märmar gem da iva rha rhualat toqoräkt inguna qoki rhäkмамär i arha lat iangärhäkt kärangätni iva rha rhualat na ngät. Rhoqoräkt dinguna ngakt bä ama Jentailqäna di sa rha rha ama modämne na ama qloqaqa rhi na ama Judaqäna di qosaqi mamär iva ama Jentailqäna rhit bon ama Judaqäna nagem mes nävät arhä mämägän. ²⁸ Näkt nga nasot i sa ngua sot nä rhangät täkt gua lat bä sa mamär sä rha nävät iangärhäkt ama matnärhäm na ama vänbon bä ba rha dä sa va ngua rhet sae ma Spen näkt pa varhäm gua iska sae dä va ngua rhet

sagem ngän. ²⁹ Dä nguät dräm i rhoqoräkt iva ngua rhet sagem ngän dä va ngua rhän gem ngän sa ama rhäqäp ngät na ne ama modämne nage† ma Kraiss.

³⁰ Gua ruavek, ngu nän ngän nävät aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss dä nävät ama Qloqaqa aa lavuqi iva ngän dair irhäm ngo sä gu qänäskänes iva ngäni nän sage ma Ngämuqa sävät a ngo. ³¹ Mamär iva ngäni nän ivakt iva märäs pät a ngo nämät ama ruvek kärarhani i qaku rhat nanakt e ma Jerusalem dä qosaqi ivakt iva gu matnärhäm na ama vänbon bä bä ma Jerusalemgäna di mamär iva märmar ge ma Ngämuqa aa ruvek nävät a ngät. ³² Dä qosaqi va ngäni nän ivakt iva nävät ma Ngämuqa aa snängaqa di sa mamär iva ngua rhän sagem ngän sa ama märmärgem bä va rhoqoräkt dä sa va qale ngo ngu na ngän da ama mämaevät ama mär ngät angärha ron. ³³ Mamär iva ma Ngämuqa qaräkni i qät bon ut ta ama bulap diva qale qa gem ngän moe. Ngätkti rhoqoräkt.

16

Ma Pol Qät Täk Na Aa Enge Na Ama Märmärgem

¹ Nguät tuqunäga vät a ngän sävät aurha ruaqi ma Fibi qaräktni i ama latki na qi

† 15:29 nage Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. 'qärangätni i ngät dän nävät ama sameng ama mär ngät sävät'

bä ba ama qatnanaktpämda nae nämät ama värhäm e mät ama narimgi ma Senkria² ivakt iva mamär iva ngäni ar sä qi mamär toqor ama qatnanaktpämda rhat dräm dat tualat näkt pa ngän datnärhäm gi na agirhong gärqärhongni i qit läk nani irhong nagem ngän inguna qi di sa qia matnärha ama rhäqäp na rha ama ruvek bä qosaqi sävät a ngo.

³ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem bä bä ma Prisila qi nä ma Akwila qärqiomni i ut moe ut tualat na ama lat bä bä ma Jisas ma Kraiss. ⁴ Bä iom di sa in däkmu na nas iva ini näp ivakt iva in dumaiar ngo. Qaku sokt ngo i nguats tes ama mär sagem iom dap kosaqi ama qatnanaktpämda ama Jentailqäna mät arha värhap di rhat tes ama mär sagem iom. ⁵ Näkt kosaqi va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem bä ba ama qatnanaktpämda qärrarhani i väspästämne na rha va ina vät.

Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem bä bä iaqäkt karak i gua snäng bät a qa ma Epainetus karak i qa er qa vodäm mes bä bä ma Kraiss e ma Esia.

⁶ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Maria qäraktni i sa qia mualat masirhat bä ba ngän.

⁷ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Andronikus kä nä ma Junia qärqiomni i gua ruaikom ama Judaiom näkt mudu

qale ngo ngu na iom ba ama tpäskiarharhäng. Iaiomäkt di ama ngangda rhat dräm a iom mamär bä qosaqi iom di ina er inät nanakt nä ma Kraiss näkt sä ngo.

⁸ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Ampliatus iaqäkt karak i gua snäng bät a qa mäni ma Engeska.

⁹ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Urbanus iaqäkt karak i gua ruaqa na qa qarak i un moe un dualat bä bä ma Kraiss dä sage gua ruaqa qäraktni i gua snäng bät a qa ma Stakis.

¹⁰ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Apeles iaqäkt karak i sa sräp ka mäni ma Kraiss.

Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage iarhakt kärarhae i rha nämäni ma Aristobulus aa qärhae.

¹¹ Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage gua ruaqa ama Judaqa ma Herodion.

Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage qärarhani i rha nämäni ma Engeska qärarhae i rha nämäni ma Narsisus aa qärhae.

¹² Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Engeska aa larhem ma Trifina qi nä ma Trifosa.

Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage qäraktni i urha snäng bät a qi ma Persis kärakt i sa qia mualat masirhat bä bä ma Engeska.

13 Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Rufus kärakni i ama vit na qa ama latka na qa bä bä ma Engeska näkt kosaqi sage aa nanäk käraktni i sa qia mualat sä ngo bä ngäkt kre at toemga na ngo.

14 Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Asinkritus näkt ma Flegon näkt ma Hermes näkt ma Patrobas näkt ma Hermas näkt ama qatnanaktpämnda qärrarhani i qale rha rhi na rha.

15 Dä va ngäni rhäk nä gua enge na ama märmärgem sage ma Filologus näkt ma Julia näkt ma Nereus näkt aa lätki näkt ma Olimpas bä sävät ma Ngämuqa aa ruvek moe qärrarhani i qale rha rhi na rha.

16 Ngäni rhar sa ama qatnanaktpämnda moe i ngänit kärhäktgyäm ne na ama märmärgem.*

Ama qatnanaktpämnda moe mäni ma Kraiis nämät ama värhap tit täk na arha enge na ama märmärgem sagem ngän.

Ma Pol Aa Enge Ama Dängdängini Na Ngät

17 Nguat tugem ngän ma ama qrot iva ngänät nañäm särhäm mes nämät iarhakt kärarhae i rhat täranas na ama bäñmät bä rhat tualat sa ama ruvek iva rhat tet daqule ma Ngämuqa. Inguna rhi su sävät kärqärhongni iva irhong ngät tu ama ngärhäqyige särha

ama enge sävät ma Kraiis kärangättni i sa mudu ngän da ngät. Bä äkt i rhoqoräkt dä va ngäni ngingis mä rha 18 inguna iarhakt ama ruvek di qaku rhat tualat bä ba aurha Engeska ma Kraiis dap kinak tat tualat toqoräkt iva märmär ge arhä snängaqa maräkt. Näkt nävät arha enge na ama mäqänesäs dä nävät arha lat dä sa rhat täqäne dä mamär i rhi iras tä qärrarhani i qaku qunäga vät a rha sä iarhakt ama ruvek arhä rhisu i ama iraski na ngät.

19 Sökt di angän mänari sävät ama sameng ama mär ngät di qunäga vät ama ruvek moe sä ngät bä äkt iva märmär gem ngo nävät a ngän. Dap kosaqi nani a ngo masirhat iva qunäga vät a ngän i agi a lat di ama mär ngät ama lat dap kosaqi va qale ngän gläius na ama vu ngät ama lat. 20 Bä va qorhäs iva ma Ngämuqa qärrakni i qät bon ut ta ama bulap kän gräs dä ma Sämgä vä angäna qar angärha rem. Mamär iva qale aurha Engeska ma Jisas ma Kraiis aa nämsävätki gem ngän.

21 Ma Timoti qärrakni i ngu na qa un dualat näkt ma Lusius näkt ma Jeson näkt ma Sosipater qärrarhani i gua ruvek ama Judaqäna na rha rhit täk na arha enge na ama märmärgem sagem ngän.

* **16:16** Ngäni rhar sa ama qatnanaktpämnda moe i ngänit kärhäktgyäm ne na ama märmärgem. Na ama Grikkäna arha enge di rhangät täkt ama enge di rhoqortäqyia, mamär iva ngän des ama qunäga aa qäväläm sävät a ne nävät ama lat kärangättni iva ngäni vop pa angäna sdäm gane.

²² Aingo ma Tertius† di ngut säm bä rhakt täkt ama abuk dä sa ngut täk nä gua enge na ama märmärgem mäni ma Engeska sagem ngän.

²³ Ma Gaius kärakni i aingo di qale ngo va aa vätka näkt kosaqi ama qatnanaktpämda moekt di rhat dräm bäspästämne na rha e väm ga di qät täk na aa enge na ama märmärgem sagem ngän.

Näkt kosaqi ma Erastus iaqäkt kärak i qät lu vät ama mor äm ama värhäm angät ligär näkt aurha ruaqa ma Kwartus init täk nä ina enge na ama märmärgem sagem ngän.²⁴ ‡

Ma Pol Aa Dängdängini Na Ngät Aa Nän

²⁵ Rhäkt di mamär iva ama ansäs sagem ga iaqäkt kärak i mamär vät a qa iva qä sämaqrot na ngän nävät gu sameng ama mär ngät sävät ma Jisas ma Kraiis kärangätni i varhäm ama engätki sävät kärqärhong iva irhong ngä rhän nasot kärangätni i ma Ngämuqa sa qaku qa muqunäga sä irhong mudu inamäk bä sarhäkt.
²⁶ Sökt di sa rhäkt di ma Ngämuqa ama sok täm ga qa muqunäga sä irhong sävät ma Kraiis nävät aa vämginarha arha enge qarangätni i sa rha säm a ngät ivakt iva qunäga vät ama ruvek nävät ama

ivärhimek moe sä irhong bä va rhat nanakt näkt pa rhat tet parhäm irhong.²⁷ Bä äkt i nävät ma Jisas ma Kraiis diva urhit bon da ama murhämeska vasägos sage ma Ngämuqa qarakni i sökt ka sa ama mädräm ama mär ngät mamär. Ngätki rhoqoräkt.

† **16:22** Aingo ma Tertius Ma Tertius ka säm ama enge bä rhakt täkt ama abuk sökt di ama enge di ma Pol aa enge qarangätni i qa sameng na ngät bä ma Tertius bä ma Tertius ka säm a ngät pä m gi. ‡ **16:24** Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhäni rhäkt ama qängärini di qosaqi rha säm ini sae. 'Mamär iva ma Engeska ma Jisas ma Kraiis aa nämäsävätki di qali qi gem ngän moe. Ngätki rhoqoräkt.'

Ma Koringäna 1

Ama Rhäväksäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Korin.

Arhani sa rha män ge ma Pol sa ama enge sävät ama guläñgi na ama qatnanaktpämda e ma Korin i ama lat na ama qavatka di masirhat na ngät mänguräp mä rha. Dap arhani sa rha män sä ama snanbät maos maos. Ama Narhuir Qi Ama Abuk Sage Ama Koringäna di qiat tuvät pät tam dächt ama unbam. Ma Pol qa säm ivakt iva qä rhodräp ama Koringäna dä qosaqi va qa rhumamär nä iaväkt ama qävälap pät arhä iar qärqap i qaku maräkt na ap. Qat turäkt täm da sävät ama lat toqortäqyia, ama matmät mänguräp mä rha dä ama lat na ama qavatka dä iomäkt i sa rhat tu ne va ama muräkt da ama ruvek kärarhani i qaku rhat nanakt arhä saqong dä arha lat kärangätni i qaku maräkt na ngät sävät ma Engeska aa Tmäski dä ama iraski na ngät ama rhisu sävät iomäkt i ma Kraiskä märanas nämät ama tñäpki dä ama vänbon iva bä ba ama qatnanaktpämda e ma Jerusalem.

Ama märän gärangätni i ngät dän dä iangärhäkt ama lat angärha ron sävät ama Koringäna di qosaqi ngät dän

sävät ama qatnanaktpämda rhäkt bä äkt i rhakt täkt ama abuk di qosaqi qiat turäkt täm ut täkt. Angät ama märän sae di rhoqor iomäkt i qaku ama sräp ama ruvek mäni arhä qatnanakt dä qaku sävetka qat mair ma ama qrot dä ama vu da arhani arha ron sävät arhani dä ama märän nga e mänguräp ama ngärhaegurhini näkt ama qatnanaktpämda di qaku rhat tualat mamär nä ama vänbon nage ama Qloqaga.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-9)

Ama Matmät Mänguräp
Ama Qatnanaktpämda
(1:10-4:21)

Angätni Ama Qatnanaktpämda E Ma Korin Arha Lat Di Qaku Ama Räkt Ngät (5-6)

Ama Rhisu Sävät Ama Ngärhaegurhini (7)

Sävät Angätni Ama Lat Kärangätni Ivar Maräkt Iva Rhat Tualat Na Ngät Ura Qaku (8-11:1)

Ama Rhisu Sävät Ama Ansäs Mänguräp Ama Qatnanaktpämda (11:2-14)

Ama Rhisu Sävät Iomäkt I Ama Näpta Rhat Täranas Nämät Ama Tñäpki (15)

Ma Pol Qat Tu Da Aa Enge Angät Tpäs (16)

Ma Pol Qa Säm Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämda E Ma Korin

1 Rhangät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol qärak i sa ma Ngämuqa qa mes ka

varhäm aa snängaqa ivakt iva ma Jisas ma Kraiss aa ngangga na qa näkt sävät aurha ruaqa ma Sostenes.

² Dä ngut säm sävät a ngän ama qatnanaktpämda mäni ma Ngämuqa e mät ama värhäm ama mor äm ma Korin, aingän gärrarhae i sa ma Ngämuqa qa arñis na ngän sagem mes nävät ma Jisas ma Kraiss bä qosaqi qa mes ngän ivakt iva ngän dän i aa ruvek ama qumärqumärta na ngän. Ngut säm sävät a ngän ngän nä iarhakt kärarhae moe vät ama ivärhimek moe qärqämekni i rhi nagukt na aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss aa ngärhipki i arha Engeska na qa qarakni i qosaqi aiut aurha Engeska.

³ Mamär iva ama ñämsävätki qi na ama bu-lap sagem ngän nage ma Ngämuqa aut mamäk dä ma Engeska ma Jisas ma Kraiss.

Ma Pol Qat Tes Ama Mär Sage Ma Ngämuqa Nävät Arha

⁴ Nguat tes ama mär sage gu Ngämuqa vasägos nävät a ngän inguna nävät ma Ngämuqa aa ñämsävätki qaraktni i sa qa von ngän däm gi nävät ma Jisas ma Kraiss ⁵ inguna sa ma Ngämuqa qa matnärhäm ngän mamär vät angän gloqaqa i vät angäna enge moe dä vät angän mädräm moe. ⁶ Rhoqor täkt di ngät toqor ama sameng ama mär ngät sävät ma Jisas kärangättni i rhäkt di sa ngä mu angät släqyige vät a nas mänguräp mä ngän ⁷ ivakt iva mamär na ngän na ama

gloqaqa na ngät ama vänbon moe rhoqoräkt i sa qale ngän nani ama qäväläm gärqomni iva evär da aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss bä va ama ruvek moe rhi lu qa. ⁸ Näkt pa qosaqi qä sämaqrot na ngän bä dängdäng bät ama tpäsini ivakt iva qaku ngäni rha ama rhäksärhäm bät guani angät tpäs pät ama qunäga qarakni iva aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss ka rhatnävämne na ama ruvek. ⁹ Ma Ngämuqa di qoki mamär vät a ut iva ut nanakt na qa sä iarhongäkt moe iaqäkt kärak i sa qa mes ngän ivakt iva västämne na ngän ngän na aa emga ma Jisas ma Kraiss aurha Engeska bä va qale ngän i angäna ruavek na ne ngän na qa.

Ama Bäñmät Mänguräp Ama Qatnanaktpämda

¹⁰ Gua ruavek, rhäkt di ngu nän ngän ma ama qrot nävät aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss aa ngärhipki iva ngän moe di sägäni na ngän dap pa qale qale anga bäñmät mänguräp mä ngän dap kinak pa sägäni na ngän sa ama sägäk ama snängaqa dä ama sägängät ama muräkt. ¹¹ Gua ruavek, toqoräkt dinguna ama enge na ama muqunäga bä ba ngo nage ma Kloe arha ruvek i aingän di angäna engirhong nagem ne. ¹² Ama rharimini qärqäni i ngua märhamän doqoräkt dinguna arhani nävät a ngän di rhi qoar i, "Aiut di nage ma Pol" dap arhani di rhi qoar i, "Aiut di nage ma Apolos" dap

arhani di rhi qoar i “Aiut di nage ma Sefas*” dap arhani di rhi qoar i, “Aiut di nage ma Kraiss.”

¹³ Nga ma Kraiss di qa matmät na nas? Nga rha edämsäs pät ma Pol mäni ama sämänanamuqa sädaver mä ngän? Ura nga sa rha baptais pät a ngän nävät ma Pol aa ngärhipki? ¹⁴ Nguat tes ama mär sage ma Ngämuqa i sa qaku ngua baptais pät aung nävät a ngän dap sokt ma Krispus kä nä ma Gaius ¹⁵ ivakt iva qaku aung Gä naqoar i qa di sa qa rha ama baptais nävät gu ngärhipki. ¹⁶ Näkt kosaqi ngua baptais pät ama ruvek näp ma Stefanäs aa vätka näkt kaku nguät dräm i sa ngua baptais pät guavek sae ura qaku? ¹⁷ Inguna qaku ma Kraiss ka rhäk na ngo ivakt iva ngu baptais pät ama ruvek dap kinak pa ngu sameng na ama sameng ama mär ngät. Dä va qaku ngu nasameng barhäm ama mädräm da ama ruvek arha enge i varis ngakt dä va ma Kraiss aa tñäpki mäni ama sämänanamuqa diva ama mäñmäñini na qi.

*Ma Kraiss Di Ma Ngämuqa
Aa Qrot Dä Aa Mädräm Ama
Mär Ngät*

¹⁸ Ama sameng sävät ama sämänanamuqa di ge iarhakt kärarhae i mavamava na rha nage arha vuirhong di ngät toqor ama sameng gärangätni

i ngät dän nage ama dädan da ama ruvek dap gem ut aiut kärarhae i sa ma Ngämuqa qat tumaiar ut di iangärhäkt ama sameng di nak aa qrot na ngät. ¹⁹ Inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“Va ngu slava na ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät arhä mädräm dä va ngua rhualat sa ama ruvek kärarhani i qunäga vät a rha iva qaku mamär iva qunäga vät a rha.”

²⁰ Ngu lu iaqäkt ka qoe qarak i aa mädräm ama mär ngät? Ngu lu qarak ka qoe i qa di ama mädräm ga sä ma Ngämuqa aa Muräkt? Ngu lu iaqäkt ka qoe qarak i mamär vät a qa iva qat tamän mamär na ama enge qärangätni i ngät toqor ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät arha enge? Nga sa qaku ma Ngämuqa qa mualat sa ama mädräm ama mär ngät narhe nämäni ama ivätki bä ngä män i ngät toqor ama dädan da ama ruvek arhä mädräm?

²¹ Inguna nävät ma Ngämuqa aa mädräm ama mär ngät dä sa qaku qunäga vät ama ruvek nämäni ama ivätki sä qa nävät arhä mädräm maräkt dap kinak märmär gem ga iva qa rhualat iva nävät iangärhäkt aut sameng gärangät i ngät toqor ama

* **1:12** ma Sefas Rhakt täkt ama ngärhipki di at tarimini na ama enge ama Aramaik di ama duiqa. Ma Pita di qosaqi ama sägäni nä ini ama rharimini na ama Grikkäna arha enge rhoqoräkt. Ma Pol qat dräm gat tes ma Pita i ma Sefas pa angätni aa abukkina.

dädända arha enge dä iarhakt ama ruvek arhä saqong diva iarhakt kärarhae i rhat nanakt nä ma Kraiss diva ngä rhumaiar ta. ²² Ama Judaqäna di nani a rha na ama muqunän dap ama Grikkäna di nani a rha na ama mädräm ama mär ngät ²³ sokt di aut sameng sävät ma Kraiss aa tñäpki mäni ama sämänanamuqa di vläktpläkt sa ama Judaqäna vät angärha rhäng dä ngät di ngät toqor ama sameng gärangätni i ngät dän nage ama dädän da ama ruvek da ama Jentailqäna arhä saqong. ²⁴ Sokt di ma Kraiss di ma Ngämuqa aa qrot dä aa mädräm ama mär ngät bä bä iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa mes ta sagem mes kärarhani i rha nämäni ama Judaqäna dä qosaqi qärarhani i rha nämäni ama Grikkäna. ²⁵ Inguna ma Ngämuqa aa lat kärangätni i ama ruvek tat tu arhä snäng i ngät di ama dädän ga ama ruqa aa lat di nak iangärhäkt ama lat di ngä vit pa ama ruvek arhä mädräm ama mär ngät angät tpäs. Dä qäqi ma Ngämuqa aa anga qrot ama gaini na ngät di qoki as ngä vit pa ama ruvek arhä qrot angät tpäs.

²⁶ Gua ruavek, mamär iva ngän du angän snäng sävät ama qäväläm gärqomni i sa ma Ngämuqa qa mes ngän ivakt iva aa es na ngän. Rhoqoräkt di qaku ama rhäqäp na rha nävät a ngän di ama mädrämna na ngän da ama ruvek nämäni ama ivätki arhä

saqong bä qaku ama rhäqäp na rha nävät a ngän di ama qrot ta mamär dä qaku ama rhäqäp na rha nävät a ngän di arhä mamäkkäna di ama moräs na rha mamär. ²⁷ Sokt di ma Ngämuqa sa qa armeng dä iarhongäkt kärqärhong i ge ama ruvek di ama dädän da ama ruvek arhä qärhong ivakt iva qä sämäqlu na ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät. Dä qosaqi qa armeng dä qärqärhongni i qaku irhong angärha anga qrot masirhat ivakt iva qä sämäqlu nä iarhakt kärarhae i ama qrot ta.

²⁸ Näkt ka di sa qa armeng dä iarhongäkt kärqärhong i ama ruvek nämäni ama ivätki di rhat nañäm mane nä irhong ngä nä qärqärhongni i rha di ama vu da arha ron sävät irhong näkt sävät kärqärhongni i sa qaku mamär vät guani nä irhong mäni ama ivätki ivakt iva qä slava nä iarhakt mas kärarhae i ama ruvek nämäni ama ivätki di rhat tu arhä snäng i iarhakt di ama moräs na rha mamär. ²⁹ Sa qa mualat toqoräkt divakt iva qaku mamär iva aung gä nasek sä nas dä ma Ngämuqa aa saqong. ³⁰ Qa di ama rharebäm sa angäna iar mäni ma Jisas ma Kraiss kärakni i sa ma Ngämuqa qa mualat sä qa iva nävät a qa diva ma Ngämuqa qät kyiradeng na aurha vuirhong dä va qät bon ut ta ama mädräm ama mär ngät dä qosaqi va qat tualat sä ut iva u rhän i ama qumärqumärta na ut mamär

näkt ka rhäksasot a ut ³¹ ivakt
iva rhäkмамär varhäm ma
Ngämuqa aa enge qärangätни
i sa rha säm a ngät kärangät
i ngät tamän doqortäqyia,
“Auge qäarak i nani a qa iva
qat tamän bät ama enge na
ama ansänas di mamär iva qä
nän sä ma Engeska.”

2

*Ma Pol Qä Sameng Sävat
Ma Krajs Kärakni I Sa Rha
Edämsäs Pät A Qa Mäni Ama
Sämānanamuqa*

¹ Gua ruavek, toqoräkt i
ngua män sagem ngän bä
ngua sameng ba ngän nä ma
Ngämuqa aa enge qärangätни
i rhäkt di sa qa muqunäga sä
ngät* dä sa qaku nguat tamän
bät ama enge qärangätни i
ngät toqor ama mädrämda
arha enge. ² Inguna mäqi
rhoqoräkt i sa qale ngo
mänguräp mä ngän dä sa
ngua mu gu snäng iva qale
ngu natmärhamän saqi as
sävat guani dap kinak pa sokt
sävat ma Jisas ma Krajs bä va
sokt nguat tamän sävat a qa i
sa rha edämsäs pät a qa mäni
ama sämānanamuqa.

³ Bä rhoqoräkt i ngua män
sagem ngän di sä nas i qaku
gua anga qrot masirhat dä
ngut len dä värvar vät a ngo.
⁴ Näkt gua enge dä gu sameng
di sa qaku nguat tamän na
ama enge qärangätни i ngät
toqor ama mädrämda arha
enge dap kinak sa ngur qur
a ngän da ama Qloqaqa ama
Qumärqumärqa dä rha ama

qrot ⁵ ivakt iva angän gat-
nanakt diva qaku qale ngät
pät ama ruvek arhä mädräm
dap kinak pa qale ngät pät
ma Ngämuqa aa qrot.

*Ama Mädräm Ama Mär
Ngät Nage Ama Qloqaqa Ama
Qumärqumärqa*

⁶ Sokt di mänguräp iarhakt
kärarhae i sa rha sräp mäni
ama qatnanakt sämäni ma
Ngämuqa dä sa ut tamän bät
ama mädräm ama mär ngät.
Rhangät täkt ama mädräm
ama mär ngät di qaku ngät
nage ama mädräm da ama
ruvek ura nage ama narho-
erta nämäni rhäni rhäkt ama
rhodämini iarhakt kärarhae
i mänaris iva qäbäs na rha.
⁷ Dap kinak ut tamän bät
ma Ngämuqa aa mädräm ama
mär ngät kärangätни i mudu
ama ngaip ngät bä rhäkt
di sa qat tuqunäga sä ngät.
Iangärhäkt ama mädräm di
mudu rhoqoräkt i as kaku
ma Ngämuqa qa säm ama
ivätki dä sa qa muräkt iva bä
ba aut murhämeska na ngät.
⁸ Qaku guavek nävät ama
narhoerta nämäni rhäni rhäkt
ama rhodämini di sa qunäga
vät a rha sä iangärhäkt ama
mädräm inguna ngakt bä vadi
mai rhoqoräkt dä vadi mai
qaku rhi naedämsäs pät ma
Engeska na ama murhämeska
mäni ama sämānanamuqa.
⁹ Sokt diva mamär iva vuk
pät a ut nä ma Ngämuqa aa
enge qärangätни i sa rha säm
a ngät kärangät i ngät tamän
doqortäqyia,

* **2:1** ma Ngämuqa aa enge qärangätни i rhäkt di sa qa muqunäga sä ngät Ura ‘ama sameng ama mär ngät’

“Agirhong gärqärhongni i sa qaku ama saqong ngä lu irhong bä qop kaku ama sdäm ngä nari irhong

bä qosaqi qaku irhong ngä män bät ama ruvek arhä mädräm

di iarhongäkt di ma Ngämuqa sa qa rhäkmu nä irhong bä bä iarhakt kärarhae i arha snäng bät a qa.”

10 Bä nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä sa ma Ngämuqa qat tuqunäga sä rhärhong däkt bä ba ut. Inguna ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qät kyarmät nä iarhongäkt moe bä qäqi sävät ma Ngämuqa aa snängaqa ama ngaip ka.

11 Inguna ama ruqa aa qloqaqa di sokt ka qat dräm gärqärhongni i iaqäkt ka ruqa qat tu aa snäng bät irhong. Di rhoqorne i sokt ma Ngämuqa aa Qloqaqa di qat dräm gärqärhongni i ma Ngämuqa qat tu aa snäng bät irhong. 12 Bä rhäkt di aiut di sa qaku ut ta ama qloqaqa nämäni ama ivätki dap kinak ut ta ama Qloqaqa qärakni i qa nage ma Ngämuqa ivakt iva mamär iva qunäga vät a ut sä iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa von ut täm irhong.

13 Näkt ut tamän bät tärhong däkt na ama enge qärangätni i qaku ngät dän nävät ama ruvek arhä mädräm ama mär ngät dap kinak ngät dän di nage ama Qloqaqa

ama Qumärqumärqa. Bä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di qät täväktsäs sävät ama engätki käraktni i ama qloqaqa na qi bä bä iarhakt kärarhae i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä rhoer nanokt ta.

14 Dap iarhakt kärarhae i qaku ama qatnanaktpämda di sa qaku rhi nata iarhongäkt kärqärhong i irhong nage ma Ngämuqa aa Qloqaqa inguna iarhongäkt di adädän da sä irhong. Bä qaku mamär iva qunäga vät a rha sä irhong inguna sokt mamär vät iarhakt kärarhae i qale ma Ngämuqa aa Qloqaqa väm da di mamär iva ama Qloqaqa qät tuqunäga sä irhong bä ba rha.

15 Dap iarhakt kärarhae i ma Ngämuqa aa Qloqaqa qa e väm da di sa mamär iva rhat lu iarhongäkt moe qärqärhong i irhong ngät dän nagem ga i ama vit nä irhong doqoräkt. Dap kaku aung gärakni i qaku ma Ngämuqa aa Qloqaqa qa e väm ga di mamär iva qunäga vät a qa mamär sä iarhakt kärarhae i ma Ngämuqa aa Qloqaqa qä rhoer nanokt ta.

16 Akni nävät ma Ngämuqa aa vämginarha di sa qa säm doqortäqyia,

“Inguna ngu lu auge di sa qunäga vät a qa sä ma Engeska aa snängaqa ivakt iva qat turäkt bä ba qa iva qat tualat toqoräkt?”

Sokt di sa qunäga vät a ut sä

ma Kraisa aa snängaqa.

3

Ama Matmät Ge Ama Qatnanaktpämda Nae Ma Korin

¹ Gua ruavek, mäqi rhoqoräkt i sa qale ngo gem ngän di qaku mamär vät a ngo iva nguät tamän särhäm ngän doqor ama ruvek kärarhani i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä rhoer nanokt ta mamär. Dap

kinak nguät tamän särhäm ngän di rhoqor ama ruvek kärarhani i ama släqyige ngät turäkt bä ba rha qärrarhani i vät angän gatnanakt di as ama qokoqirhong na ngän.

² Sa ngua von ngän da ama qämuqa na ngät ama tmäs dap kaku ngua von ngän da ama tmäs kärangätni i ama qrot ngät inguna as kaku mamär vät a ngän iva ngän däs ama qrot ngät ama tmäs. Bä qäqi rhäkt di as kaku ngän däkmuna nas ³ inguna rhäkt di as ama släqyige ngät turäkt bä ba ngän. Inguna rhoqoräkt i as ama vu da angäna ron sävät arhani ama ruvek dä ngän damängus pät a ne di as ama släqyige ngät turäkt bä ba ngän bä ngän di ngän dualat toqor ama ruvek kärarhani i qaku ama qatnanaktpämda na rha.

⁴ Bä qosaqi ngakt bä akni nävät a ngän di qä qoar i, "Aingo nage ma Pol" dä qosaqi akni qä qoar i, "Aingo nage ma Apolos" dä sa nga qaku ama släqyige ngät turäkt bä ba ngän doqoräkt? ⁵ Näkt ngän du angän snäng mamär

i ma Apolos di auge iaqäkt. Bä aingo ma Pol di auge na ngo? Aiun di sa ma Engeska qa von un da aa lat ivakt iva un dualat na ngät bä nävät iangärhäkt auna lat dä sa ngän män i ama qatnanaktpämda na ngän. ⁶ Aingo di sa ngua qutnanokt ama tmäs näkt ma Apolos ka rhor täm ngät sokt di ma Ngämuqa qa von ngät ta ama irhirqi. ⁷ Dap iaqäkt kärak i sa qät kutnanokt dä qosaqi qäarak i qät tor ta ama tmäs di nak kaku ama moräs na iom dap sokt ma Ngämuqa maräkt kärakni i qät bon da ama irhirqi di ama moräs na qa. ⁸ Iaqaäkt kärak i qät kutnanokt kä nä qäarakni i qät tor ta ama tmäs di in moe di ama sägiom na iom sä in snängaqa sävät ina lat näkt pa in moe asägäk asägäk diva ini rha ama rhitsek parhäm gärangätni ama lat i in dualat na ngät. ⁹ Inguna aiun di ma Ngämuqa aa larhiom na un gärqiomni i un na qa ut tualat dap aingän di aa erhäs dä aa vätki na ngän.

¹⁰ Varhäm ma Ngämuqa aa nämsävätki qäarakni i sa qa von ngo rhäm gi bä rhoqor ama ruqa qäarakni i qat dräm mamär iva qät täk pät ama vät dä sa ngua mualat na ama vätki arha ribit näkt sa akni ama ruqa qät täk pät ama vätki rhävit mänasäng nävä it angärha rhäng. Asägäk asägäk ama ruqa qäarakni i qät täk pät a qi di qoki mamär iva qät lu mamär i qät täk pät a qi rhoqor mäniekt. ¹¹ Inguna

saqi as pa qaku aung gä namualat nä guait anga vätki arha ribit sañis nä irhäkt kärqit i sa ma Ngämuqa qa mualat na it kärqit i it di ma Jisas ma Krai. ¹² Näkt ngakt bä guavek anga ruvek di rhit ták pät ama vätki vät irhäkt ama vätki arha ribit angärha rhäng di na anga gol ura na anga silva ura na anga dui qärangätñi i masirhat na ama ligär vät a ngät ura na anga ngämung ura na anga qävakt ura na anga egat angärha släp ¹³ diva iarhakt ama ruvek arha lat diva ama mudäbäs ngärhi siqut na ngät bä va äs ngärhi sameng sävät a ngät i agi a lat na ngät toqoräkt pät ama qunäga qärakni iva ma Ngämuqa qa rhatnävämnä na ama ruvek. ¹⁴ Näkt ngakt bä aung aa anga lat toqoräkt di nasot dä sa qaku qäbäs na ngät inguna iaqäkt ama ruqa di qa rhäk pät ama vätki nä guani qärqäni i qaku mamär vät ini iva ini ngä rhang dä va qä rha ama rhitsek pät angät tpäs. ¹⁵ Dap ngakt bä aa lat di ngä mang bä rhäksot dä sa iaqäkt ama ruqa diva qaku rhi nasek mä qa bä iaqäkt ama ruqa diva ma Ngämuqa qa rhumaiar qa sokt diva rhoqor qre i sa rha arvät däm ga nämät ama mudäbäs.

¹⁶ Nga qaku ngänät dräm i aingän di ma Ngämuqa aa vätki na ngän näkt ma Ngämuqa aa Qloqaqa di qale qa väm ngän? ¹⁷ Ngakt bä nga aung gä slava nä ma Ngämuqa aa vätki dä sa ma Ngämuqa va qä slava nä iaqäkt ama ruqa

mas. Inguna ma Ngämuqa aa vätki di ama qumärqumär qi mamär näkt iaqyäkt ama vätki di aingän.

¹⁸ Qale ngän nairas täm mes. Ngakt bä ngän du angän snäng i ama mädrämna na ngän bät täni rhäkt ama rhodämini dä sa mamär iva ngän dän i ama däädända na ngän da ama ruvek nämäni ama ivätki arhä saqong ivakt iva rhoqoräkt dä sa va ngän dän i ama mädrämna na ngän. ¹⁹ Inguna ama ruvek nämäni rhakt täkt ama ivätki arhä mädräm ama mär ngät di ge ma Ngämuqa di ama däädän da ama ruvek arhä mädräm. Sa ut dräm doqoräkt inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“Iarhakt kärarhae i rhat tu arhä snäng i ama mädrämna na rha di ma Ngämuqa qat tusar na arhä muräkt nä qärangätñi arha lat i qaku ama räkt ngät.”

²⁰ Näkt kosaqi aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“Ma Engeska qat dräm ama mädrämna arhä snängaqa i iaqäkt arhä snängaqa di qaku mamär vät guani na qa.”

²¹ Bä äkt iva qale aung gä natmärhamän i qä natmair na aung anga ruqa inguna iarhongäkt moe di bä ba ngän nä irhong ²² i bä ba ngän nä ma Pol dä ma Apolos

dä ma Sefas dä ama ivätki
 dä ama iar dä ama tñäpki
 dä iarhongäkt kärqärhong i
 irhong ngät täranas täkt dä
 iarhongäkt kärqärhong iva as
 irhong ngä rhäranas mugas di
 iarhongäkt moe di irhong bä
 ba ngän. ²³ Bä ngän di ngän
 bä bä ma Kraiss dä ma Kraiss
 di qa bä bä ma Ngämuqa.

4

Ma Ngämuqa Aa Ngangda Arha Lat

¹ Mamär iva ngänät lu un i
 aiun di ama larhiom bä ma
 Kraiss aa rem bä aiun di sa
 ma Ngämuqa qa von un da
 ama lat ivakt iva uni sameng
 sävät ama engätki qarakti i
 rhäkt di sa qat tuqunäga sä qi.

² Näkt iarhakt kärarhae i rhat
 tualat na ama lat bä ba akni
 ama ruqa di iarhakt di iaqäkt
 ama ruqa di vadi va mamär
 iva qat nanakt na rha sa aa
 lat. ³ Sökt di ama gaini ianiäkt
 mamär gem ngo rhoqoräkt
 iva aingän ngän datnävämne
 na ngo ura anga ruvek arhä
 muräkt pa ngä rhatnävämne
 na ngo. Aingo di qäqi qaku
 nguat tatnävämne na nas.

⁴ Qaku nguat dräm nä guani
 qarqäni i sa ngua mualat nä
 ini qarqäni i qaku maräkt sökt
 di iomäkt maräkt di qaku äm
 ngärhi sameng mamär i aingo
 di ama rätkka na ngo. Qoki
 ma Engeska di qarakti iva qa
 qa rhatnävämne na ngo. ⁵ Bä
 äkt iva qale ngän datnävämne
 nä guavek as toqoräkt pa ama
 qäväläm angät kamäs kärqom
 iva ma Engeska qa rhän. Ma
 Engeska diva qa rhuqunäga
 sä iarhongäkt kärqärhong i

rhäkt di irhong ngä ngaip
 pa ama bängangit angät
 tpäs dä va qa rhuqunäga sä
 qarqärhongni i ama ruvek tat
 tu arhä snäng sävät irhong.
 Näkt pät iomäkt ama qäväläm
 dä ama ruvek moe asägäk
 asägäk diva rhi rha ama enge
 na ama ansäs nävät aa lat.

⁶ Gua ruavek, tärhong däkt
 moe qarqärhong i sa ngua
 märhamän särhäm ngän nä
 irhong di sa ngua mu nas ngu
 nä ma Apolos i ama siqutki
 na un ivakt iva qunäga vät a
 ngän i varis ngän namualat
 nä guani sañis na ama enge
 qarangätni i sa rha säm a ngät.
 Näkt paris kaku ngän natmet
 parhäm iangärhäkt ama enge
 bä va ngänit sek sa akni ama
 narhoerqa dap kaku ngänit
 kutdrir sage akni. ⁷ Inguna
 ngu lu auge qat lu guani
 qarqäni i ini nga e gem ngän
 bä ama vit na ngän bät arhani
 ama ruvek arhä väs nävät
 ini? Ngu lu agirhong nga
 e gem ngän di qaku ngän
 da irhong nage ma Ngämuqa?
 Ngakt bä qa von ngän dä
 iarhongäkt dä ngu lu mäniekt
 bä va ngänit sek sä nas to-
 qor qre i sa qaku ngän da
 irhong? ⁸ Ngäkt kre aingän di
 ngän du angän snäng i nak sa
 iarhongäkt moe qarqärhong i
 ngänit läk nani irhong di sa
 irhong nga e gem ngän bä
 qosaqi mämägän sä ngän bät
 angäna iar na ama qloqaqa.
 Bä qosaqi ngäkt kre sa ngän
 män i ama vitnarha na ngän
 sañis na ut. Mai mamär
 iva ngän dän i ama vitnarha
 na ngän maengätki ivakt iva

aiut di mamär vät a ut iva gosaqi ut turäkt ut na ngän.

⁹ Inguna nguät tu gu snäng i ma Ngämuqa sa qa mu ut i ama dängdängininarha na ut mamär i ngäkt kre sa rha mair na ut pa ama muräkt ivakt iva rhi veng ut. Bä sa ut män i ani qärqäni iva ama ruvek moe vät ama ivätki rhi na ama enselqäna rhat lu ini. ¹⁰ Ngäkt kre sa ut män i ama dädända na ut inguna ut tualat bä bä ma Kraiss dap aingän di sa qale ngän mäni ma Kraiss dä ngän du angän snäng i ama mädrämna na ngän. Bä qosaqi aiut di qaku aurha anga qrot masirhat dap aingän di sa ngän du angän snäng i ngän di angän grot masirhat. Bä aingän di ama ruvek tit kutdrir sagem ngän masirhat dap aiut di qaku rhit kutdrir sagem ut. ¹¹ Mudu inamak bä äkt bä sarhäkt sävät tom däkt ama qäväläm di aiut di anoeng mä ut dä aqäsäk ut dä ut don mät ama boi qärangättni i qaku ama mär ngät dä ama ruvek ti arhäktgyäm sä ut dä qaku aurha anga vät ¹² dä ut tualat masirhat na au rhäkt ivakt iva mamärmamär vät a ut. Bä nga rhoqoräkt i ama ruvek ti sangäm na ut mavängam na arha enge ama vu ngät dä sa urhi nän ma Ngämuqa iva qat dodämne na rha. Bä nga rhoqoräkt i rhi slava na ut na arha lat ama vu ngät dä mänadin bät a ut dap urhit ta ama märän. ¹³ Dä rhoqoräkt i rhat tamän mava na ut dä sa ut tamän särhäm da mamär na ama enge ama mär ngät.

Ut di sa ut män doqor ama ruvek arhä qlanäng bä rhäkt di sa qali lut toqor iarhongäkt moekt nämäni ama ivätki qärqärhong i ama vu irhong mamär da ama ruvek arhä saqong.

Ma Pol Nani A Qa Iva Ama Koringäna Rhi Väs Aa Lat Angärha Rhäng

¹⁴ Qaku ngut säm iangärhäkt ama enge ivakt iva ngä rhäqäne sä ngän bä aqlus pät a ngän dap kinak pakt iva ngärhi rhon sävät a ngän inguna aingän di ngua es na ngän gärrarhani i gua snäng bät a ngän masirhat. ¹⁵ Inguna nämä dä äkt bä aingän di angän anga ngärhäqyisem anga tausengäna na anga ruvek kärarhani i rhit lu vät a ngän sa angän gatnanakt sämäni ma Kraiss sokt di qaku angän anga mamäkkäna masirhat. Bä nävät ma Jisas aa lat kärangättni i nga e gem ngo dä sa ngua män i angän mamäk nävät ama sameng ama mär ngät. ¹⁶ Bä äkt i ngu nän ngän ma ama qrot iva ngän det parhäm ma Kraiss aa iar iva ngän doqor ngo. ¹⁷ Bä nävät täni rhäkt ama rharimini dä ngua rhäk nä ma Timoti sagem ngän gäarakni i qat dräm gat tet mamär varhäm gua enge dä ngua emga na qa qärak i gua snäng bät a qa masirhat mäni ma Kraiss. Sa ngua rhäk na qa sagem ngän ivakt iva qä vuk pät a ngän nä gua iar mäni ma Kraiss kärangättni i

nguat dräm ngu su na ngät ge ama qatnanaktpämda mät ama värhap moe.

¹⁸ Sukt di arhani nävät a ngän di rhat tair na nas i rhat tu arhä snäng iva qaku ngu namän sagem ngän. ¹⁹ Sukt di va qaku qale qale dap kinak pa ngua rhet sagem ngän gre i varhäm ma Engeska aa snängaqa bä va qaku ngu narha iarhakt kärarhae i rhat tair na nas sa arha enge dap kinak pa ngu räbät mamär närha arhä qrot. ²⁰ Inguna ma Ngämuqa aa Muräktpäm di qaku sukt na ama enge dap na ama qrot. ²¹ Ngu lu nani a ngän iva ngua rhualat na agiqa? Nga nani a ngän iva ngua rhet sagem ngän sa ama vugurqa ura sa ama lavuqi bä va ngua rhualat sä ngän mamär?

5

Ama Qavatka Di Qä Slava Na Ama Qatnanaktpämda

¹ Sa ngua nari ama sameng gärangätni i ama qavatka di qa e mänguröp mä ngän. Näkt iaqäkt ama qavatka di qa met e na ama qavatka qärakni i ama ruvek kärarhani i qaku rhat nanakt tat tualat na qa inguna rhäkt di sa ngua nari i ama ruqa di qat tas kä na aa mam aa egutki. ² Sukt di ngän di nak ngän dair na nas. Bä mai mamär iva aingän di nak airäs ngän bä va ngäni qutmäs a qa nae nä mänguröp mä ngän.

³ Inguna ngätki i qaku qale ngo gem ngän sukt di vät ama qloqaqa di sa ngua e gem

ngän bä rhoqoräkt i ngäkt kre qale ngo gem ngän dä sa ngua rhares iva ngäni sangäm nä iaqäkt kärak i qa mualat toqoräkt. ⁴ Bä nga rhoqoräkt i sa västämne na ngän nävät ma Engeska ma Jisas aa ngärhipki näkt gu qloqaqa di qale qa gem ngän i nä ma Engeska ma Jisas aa qrot ⁵ dä sa va ngäni von dä iaqäkt ama ruqa bä bä ma Sämgä ivakt iva qä slava nä iaqäkt ama ruqa aa släqyige ivakt iva aa qloqaqa di mamär iva ma Ngämuqa qa rhumaiar qa vät ama qunäga qärakni iva evär dä ma Engeska.

⁶ Rhoqoräkt i ngän dair na nas di qaku ama mär toqoräkt. Nga qaku ngänät dräm i ama gaini ama yisini diva ini ngä rhualat sa ama bret moe bä va rip däm ga?

⁷ Mamär iva ngäni qumär sa ama mru qi ama yis nae ivakt iva ngän dän i ama iaräs na qa ama bret kärakni i qaku anga yis pä m ga. Sa nguat dräm i aingän di nak ngän doqoräkt inguna ma Krai kärakni i aurha sipsip ama rhoem ga na qa bä ba ama tmäski ma Pasova di sa qa män i ama vodämes sage ma Ngämuqa sädaver mä ut. ⁸ Bä äkt i rhäkt di mamär iva märmar gem ut bä ut tuqunän bät ama tmäski na ama bretkäna qärangätni i qaku anga yis pä m ngät na ama engätki dä sukt na ama räkt ngät ama lat i rhoqor qre i ut täs ama bretkäna qärangätni i qaku anga yis pä m ngät. Dap pa qaku ngän duqunän bät a qi na ama

bretkänä qärangätni i ama yis nga e väm ngät kärangätni i ama lat ama vu ngät maos maos.

Ma Ngämuqa Va Qa Rhatnävämne Nä Iarhakt Kärarhae IRhat Tualat Na Ama Qavatka

⁹ Sa ngua säm bä gua abuk ama narhuir qi sävät a ngän iva qale väspästämne na ngän ngän na ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama qavatka.

¹⁰ Sukt di rhäkt di qaku ngu goar iva qale väspästämne na ngän ngän na ama ruvek nämäni rhakt täkt ama ivätki qärarhani i rhat tualat na ama qavatka ura qärarhani i nani a rha nä guarhong masirhat bä ba nas ura qärarhani i rhi iras ta arhani ivakt iva rhit ta ama ligär ura qärarhani i rhi nän da arhä quum sä nas sävät arhongni dap kaku sävät ma Ngämuqa inguna ngakt bä rhoqoräkt dä vadi va mamär iva ngän det daqule ama ivätki. ¹¹ Dap kinak täkt di ngut säm sävät a ngän diva qale väspästämne na ngän ngän na aung gäarakni i qä goar i ama qatnanaktpämga na qa sukt di nak iaqäkt di qat tualat na ama qavatka ura aa anga snängaqa ama mor qa nani guarhong masirhat ba nas ura qä nän da aa quum sä nas sävät arhongni ura qat tamän bät ama enge ama vu ngät na ama mume sävät arhani ura qät näkt ama reng ama qrot ngät pasägos ura qä iras ta arhani ivakt iva qät ta ama ligär. Qäqi qale ngän natmäs ngän na

aung doqoräkt. ¹² Inguna aingo di qaku gu qäni ianiäkt kärqäni iva nguut tatnävämne nä iarhakt kärarhae i qaku ama qatnanaktpämda na rha. Dap kinak mamär iva ut tatnävämne nä qärarhani ama qatnanaktpämda. ¹³ Ma Ngämuqa va qa rhatnävämne nä iarhakt kärarhae i qaku ama qatnanaktpämda na rha. Dap aingän di mamär iva ngän dualat parhäm aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, "Mamär iva ngäni qutmäs iaqäkt kärak nä mänguräp mä ngän i qat tualat na ama vu ngät ama lat."

6

Ama Qatnanaktpämda Diva Qale Rhi Namu Arhani Ama Qatnanaktpämda Va Ama Muräkt

¹ Ngakt bä aung nävät a ngän di qa nagemne qä na akni anga qatnanaktpämga dä nga va qä rha iaqäkt in märänga sage iarhakt kärarhae i qaku rhat nanakt ivakt iva rha rhuräkt na qa dap kinak kaku sage ama qatnanaktpämda ivakt iva rha rhuräkt na qa? ² Nga qaku ngänät dräm iva ama qatnanaktpämda diva rha rhatnävämne na ama ruvek narhe nämäni ama ivätki? Näkt ngakt bä ama ruvek nämäni ama ivätki diva aingän ngän datnävämne na rha dä sa nga qaku mamär vät a ngän iva ngän duräkt na ama märän ama gaini na ngät? ³ Nga qaku ngänät dräm

iva aiut diva u rhatnävämne na ama enselqäna? Bä äkt i nga rhoqoräkt dä qoki mamär vät a ut iva ut turäkt na ama märän narhe nämäni ama ivätki. ⁴ Ngakt bä angän anga märän doqoräkt nagem ne dä mäniekt bä va ngäni rha guavek kärarhani i qaku rha nämäni ngän gärrarhani i qaku mamär iva ama qatnanaktpämda rhit kutdrir sävät a rha iväkt iva rha rhuräkt nä iangärhäkt ama märän? ⁵ Nga qaku aqlus pät a ngän grekt bä va ngu snanbät toqortäqya, “Nga ngätki rhoqoräkt i qaku aunggärakni i ama mädräm ga mänguräp mä ngän di mamär iva qa rhuräkt mamär mänguräp anga qatnanaktpämim?” ⁶ Dap kinak täkt di ama qatnanaktpämga qat dän sa aa ruaqa ama qatnanakt päp ga säva ama muräkt sädä iarhakt kärarhae i qaku ama qatnanakt päp da arhä saqong iväkt iva rha rhuräkt pät a iom. Rhom däkt di qaku ama märäm.

⁷ Näkt nga rhoqoräkt i ngänät dän sa arhani ama qatnanaktpämda säva ama muräkt dä sa iomäkt ngärhi sameng i sa ma Sämgä qa arpus na ngän. Qinak nguaräm ama märäm doqoräkt iva ngäni gyiradeng na arhani ama qatnanaktpämda sa arha lat ama vu ngät sävät ngän ura sa arha lat krekt iva rhi rhar ta angän gärhong na ama iraski dap pa qaku ama märäm doqoräkt iva ngän natmu ne va ama muräkt. ⁸ Sökt di qoki arhani nävät a

ngän di rhat tualat na ama lat ama vu ngät sa arhani dä rhi rhar ta arhani arhä qärhong na ama iraski bä rha di sa qäqi rhat tualat sa arhani ama qatnanaktpämda rhoqoräkt.

⁹ Nga qaku ngänät dräm i ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät diva qaku rhi namon säp ma Ngämuqa aa Muräktpäp? Qale ngän nairas täm mes. Ama ruvek kärarhani i rhi qavat bä iarhakt kärarhae i rhi nän da arhä quum sä nas sage arhongni dap kaku sage ma Ngämuqa bä qärrarhani i rhi qavatnävätlägut bä ama gamoe qärrarhani i rhi qavat sä ne ¹⁰ bä ama suarha bä ama ruvek kärarhani i arhä snängaqa ama mor qa nani ama qärhong masirhat bä ba nas bä ama tnaktta bä ama mumevämda bä qärrarhani i rhi rhar ta arhani arhä qärhong na ama iraski di qaku aung nävät tärha rhäkt diva qa rhon säp ma Ngämuqa aa Muräktpäp. ¹¹ Näkt tangät täkt ama lat di mudu di sa qale arhani nävät a ngän mäni ngät. Sökt di rhäkt di sa ma Ngämuqa qa rhor ngän dä sa qa arñis na ngän sagem mes näkt sa ngän män i ama räktta na ngän da aa saqong nävät ma Engeska ma Jisas ma Kraisa aa ngärhipki näkt nävät aut Ngämuqa aa Qloqaqa.

*Mamär Iva Urhi Ang
Masirhat Nämät Ama Lat Na
Ama Qavatka*

12 Bä nguaräm iva akni nävät a ngän gä qoar i, "Iarhongäkt moe di sa rha rhares pät gua rhäng iva nguat tualat nä irhong" sokt diva ngua rhuvät i, "Qaku iarhongäkt moe di mamär vät irhong iva irhong ngät tatnärhäm ut." Ura saqi as ngakt bä aung gä qoar i, "Iarhongäkt moe di sa rha rhares pät gua rhäng iva nguat tualat nä irhong" dä va ngu qoar i, "Varis guani nävät iarhongäkt ini ngä rhualat sä ngo iva ngua rhäni ama latka vä ianiäkt angärha rem." 13 Nguaräm gosaqi va akni qä qoar i, "Ama tmäs di sa ma Ngämuqa qa von ut täm ngät iva sämät ama sarimgi dap ama sarimgi di qa säm a qi iva nanokt ama tmäs." Sokt diva ngua rhuvät i, "Sokt diva ma Ngämuqa qä slava nä irhom moe. Ama släqyige di qaku qa säm ige iva bä ba ama qavatka dap kinak pa bä bä ma Engeska nä ige dä ma Engeska di bä ba ama släqyige." 14 Näkt ma Ngämuqa qa märanas nä ma Engeska nämät ama tñäpki dä qosaqi va qa rhäranas na ut na aa qrot.

15 Nga qaku ngänät dräm i angän släqyigleng di ama qävälap nä igleng nämäni ma Kraisa aa släqyige? Nga mamär iva ngu rha iaväkt ama qävälap nämäni ma Kraisa aa släqyige bä ngua rhu ap mäni anga qavat ki anga ruqi iva ap nämäni at släqyige? Nak kaku mamär toqoräkt! 16 Bä qosaqi nga qaku ngänät

dräm i auge qarak i sägäni na qa qä na ama qavat ki ama ruqi di sa qä na qi in moe in män i ama släqyige ama sägäge? Inguna ma Ngämuqa aa enge ngärhi qoar toqortäqyia, "In moe diva in dän i ama sägäge ama släqyige na iom." 17 Sokt di auge qarak i sägäni na qa qä nä ma Engeska di iaqäkt di sägäni na qa qä na qa vät ama qloqaqa.

18 Mamär iva ngäni ang masirhat nämät ama lat na ama qavatka. Arhongni ama vuirhong moe qärqärhongni i ama ruqa qat tualat nä irhong di vono vät ama släqyige angärha rhäng. Dap ama ruqa qarakni i qat tualat na ama qavatka di qat tualat na ama vuini qärqäni i ini ngärhi slava na aa släqyige maräkt. 19 Nak nga qaku ngänät dräm i angän släqyigleng di ama vätki bä ba ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qarakni i qa e väm ngän gäarakni i sa ma Ngämuqa qa von ngän däm ga? Aingän asägäk asägäk di qaku ainge maräkt i ngit lu vät a nas 20 inguna ma Ngämuqa di sa qa vodäm bät a ngän na ani qärqäni i ini angät saqong masirhat. Bä äkt i mamär iva ngänit bon ga rha ama murhämeska na angän släqyigleng.

7

Ama Enge Sävat Ama Ngärhaegurhini

1 Rhäkt diva ngua rhuvät na ama enge qärangätäni i

sa ngän däk na ngät bä ba ngo. Ama märäm masirhat ba ama ruvek iva qaku rhi namätlägut. ² Sökt di nävät ama siqutsiqut iva ama ruvek tat tualat na ama lat na ama qavatka dä sa ama gamoeqa diva qoki sävetka aa anga egutki maräkt dä qosaqi ama evopki diva sävitki arha anga egutka maräkt. ³ Ama gamoeqa diva qät bon da aa släqyige bä ba aa egutki iva mamär varhäm at känäskänes dä qosaqi ama evopki diva qiat tualat toqoräkt sa arha egutka. ⁴ Inguna ama ngärhaegutpärhaqi di qaku qi maräkt kiat turäkt bä ba at släqyige dap kinak arha egutka di qat turäkt bä bä ige. Bä qosaqi rhoqorne rhoqoräkt ge ama ngärhaegutpärhaqa qarakni i qaku qa maräkt kat turäkt bä ba aa släqyige dap kinak aa egutki di qiat turäkt bä bä ige. ⁵ Qale ini nen a ne rhä in släqyiglem dap sökt toqoräkt i in moe in dares ba ne bä in mu ama qäväläm ama qot äm ba ne iva qaku in moe in das inguna va ini nän. Näkt nasot iomäkt ama qäväläm dä saqi va västämne na en ivakt iva qale ma Sämgä qä nasiqut na en inguna qaku mamär vät a en iva in durakt mamär tä in släqyiglem angät känäskänes. ⁶⁻⁷ Nani a ngo masirhat iva ngän moe di qale ngän doqor ngo. Sökt di rhangät täkt gua enge di qaku ama muräkt na ngät kärangätni iva ngän det parhäm ngät dap kinak ngät di ama enge na ama

matnärhäm. Inguna ngän moe asägäk asägäk di qoki sävetka aa vänbon di ngät maos dä akni di aa vänbon di ngät maos.

⁸ Dap sage iarhakt kärarhae i sa qaku rha mätlägut ti nä qärrarhani ama maqosta i sa arha egutpek ta ñäp di ama märäm bä ba rha iva qaku rhi namätlägut toqor ngo. ⁹ Sökt di ngakt bä qaku mamär vät a rha iva rhat turäkt ba nas mamär dä mamär iva rha rhätlägut. Inguna ama mär masirhat ge sävetka iva qa rhätlägut dap kale rhoqoräkt i qale qa sa ama snängaqa i qat dang i vadi va qä qavat.

¹⁰ Näkt sage ama ngärhaegutpärhaqi dä sa ngut bon dä rhangät täkt ama enge ama qrot ngät iva ama ngärhaegutpärhaqi diva qale qi namet daqule arha egutka. Rhangät täkt di qaku gua enge maräkt dap kinak ngät di ma Engeska aa enge. ¹¹ Sökt di ngakt bä va qia rhet daqule arha egutka dä mamär iva qali qi rhoqoräkt i qaku qia mätlägut ura qinak pa evär däm gi sage arha egutka bä va sägäni na iom nävät ama sarimgi ama mär qi. Bä qosaqi ama ngärhaegutpärhaqa diva qaku mamär iva qä naqutmäs aa egutki.

¹² Rhangät täkt ama enge di qaku ngät nage ma Engeska dap kinak ngät di aingo maräkt gua enge bä ba arhani nävät a ngän di rhoqortäqyia, ngakt bä aung anga qatnanaktpämga di aa anga egutki qaraktni i qaku

qiat nanakt näkt kaku nani a qi iva qia rhet daqule qa dä sa va qale qä naqutmäs a qi. ¹³ Näkt kosaqi ngakt bä agukt anga ruqi di arha egutka di qaku ama qatnanaktpämga na qa näkt kaku nani a qa iva qa rhet daqule qi dä sa va qale qi naqutmäs a qa. ¹⁴ Inguna iaqäkt arha egutka qarak i qaku ama qatnanakt päm ga di sa qa män i ama qumärqumär qa mamär nävät aa egutki ama qatnanakt päm gi dä iaqyäkt ama evopki qarakt i qaku ama qatnanakt päm gi di sa qia män i ama qumärqumär qi mamär nävät arha egutka ama qatnanakt päm ga. Ngakt bä nga vadi mai qaku rhoqoräkt dä sa in oes diva qaku ama qumärqumär ta sokt di aien ama ngätmamäqiom di as toqoräkt i qale len moe di ama qumärqumär in oes mamär.

¹⁵ Sokt di ngakt bä va akni nävät ama ngärhaegutpärhaiom garakni i qaku qat nanakt ka rhet daqule akni qarakni i ama qatnanakt päm ga dä mamär iva qale rhoqoräkt. Sa iaqäkt ama qatnanaktpämga ura ama qatnanaktpämgi di isiska vät sävetka na ama ngärhaegurhini angät muräkt. Sa ma Ngämuqa qa armeng däm ut iva qali lut da aa bulap angärha ron. ¹⁶ Ama ngärhaegutpärhaqi di nga mamär vät a qi iva qia rhatnärha arha egutka bä qa rhän i ama qatnanaktpämga na qa ura qaku? Sokt di qoki qaku qiat dräm. Bä

ama ngärhaegutpärhaqi di qaku qat dräm iva mamär vät a qa iva qa rhatnärha aa egutki bä qia rhän i ama qatnanaktpämgi na qi ura qaku.

Ama Iar Qärangätni I Sa Ma Engeska Qa Muqunän Bät A Ngät Bä Bä Ut

¹⁷ Dap täkt di nguut tamän i mamär iva ngän moe asägäk asägäk di sokt sävetka as kale qa da ama iar angärha ron gärangätni i sa ma Engeska qa muqunän bät a ngät bä ba qa. Iangärhäkt ama iar di qarangätni i qale ngän da angärha ron doqoräkt i ma Ngämuqa qa mes ngän. Rhangät täkt gu muräkt di bä ba ama qatnanaktpämga mät ama värhap moe. ¹⁸ Ngakt bä aung anga ruqa di sa rha däkt säng mä qa rhoqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa mes ka sagem mes dä mamär iva qale qä nasiqut iva qä qutsasot iangärhäkt ama lat pät aa släqyige. Dap ngakt bä aung anga ruqa di qaku rha däkt säng mä qa rhoqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa mes ka sagem mes dä mamär iva qale qä nasiqut iva rhi däkt säng mä qa. ¹⁹ Inguna iangärhäkt ama lat kärangätni i rha däkt säng ama ruqa bä qosaqi iomäkt i qaku rha däkt säng ama ruqa di iangärhäkt ama lat moekt di qaku ama moräs na ngät. Dap kinak ama lat kärangätni i ama vit na ngät diva urhit päs ma Ngämuqa aa enge angärha rhäng. ²⁰ Mamär iva aingän

moe asägäk asägäk di sokt sävetka as kale qa da ama iar qärangätni i sa qale qa da angärha ron doqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa mes ka. ²¹ Ngakt bä aung nävät a ngän di mäqi qale qa i ama latka na qa va akni ama ruqa aa rem dä sa qale qat tu aa snäng masirhat sävät iomäkt. Dap ngakt bä va qa rhän bät anga iska qärakni iva isiska vät a qa nävät a qa dä sa mamär iva qat tet parhäm iaqäkt ama iska. ²² Inguna iarhakt kärarhae i mudu ama latta na rha va arhani arha rem di sa ma Engeska qa muisiska vät a rha rhoqoräkt i sa rha män i ama qatnanaktpämda. Bä qosaqi iarhakt kärarhae i sa isiska vät a rha rhoqoräkt i rha män i ama qatnanaktpämda di sa rha män i ama latta vä ma Kraisa aa rem. ²³ Sa ma Ngämuqa qa vodäm bät a ngän inguna nävät aa emga ma Jisas aa tñäpki bä äkt i saqi as kale ngän namän i ama latta na ngän bä aung aa rem. ²⁴ Gua ruavek, dä soknga agi a iar qärangätni i mudu sa qale ngän da angärha ron doqoräkt i ngän män i ama qatnanaktpämda di sa mamär iva as kale ngän da angärha ron ngän mäni ma Ngämuqa.

Ama Enge Sävät Ama Sästa Rhi Na Ama Maqosta

²⁵ Rhangät täkt ama enge di qaku rhoqor qre i ama muräkt na ngät nage ma Engeska bä bä qärarhani i sa qorhäs iva rha rhätlägut. Sokt di nävät ma Engeska aa lavuqi dä sa qat nanakt na

ngo sa aa lat dä ngut bon dä gu snängaqa maräkt i ²⁶ nguat tu gu snäng i rhoqor täkt i ama märän ngät dän bät a ut moe dä mamär iva qale ngän da ama iar angärha ron iangärhäkt kärangät i rhäkt di qale ngän da angärha ron. ²⁷ Ngakt bä aung nävät a ngän di aa anga egutki dä sa mamär iva qale qä nasiquit iva isiska vät a qa nävät a qi. Dap ngakt bä aung nävät a ngän di isiska vät a qa i qaku aa anga egutki di mamär iva qale qä nañäm nani agukt. ²⁸ Sokt di ngakt bä ngiat tätlägut di qaku ngiat tualat na anga vuini bä qosaqi ngakt bä iaqyäkt käräkt i sa qorhäs iva qia rhätlägut di qiat tät arha egutka di qaku qiat tualat na anga vuini. Sokt di qoki as iarhakt kärarhae i sa rha mätlägut diva rhat dän bät ama märän masirhat. Bä nga rhoqoräkt dä va ama märäm gem ngän iva qale ngän namätlägut.

²⁹ Gua ruavek, sa ngua märhamän doqoräkt dinguna sa qorhäs iva ama qäväläm ngä rhän gärqomni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a äm iva evär dä ma Jisas ma Kraisa. Näkt mänasäng narhäkt bä rhävit di mamär iva qärarhani ama gamoe i arha anga egutpek di mamär iva rha rhän doqor iarhakt kärarhae i qaku arha anga egutpek. ³⁰ Bä qärarhani i rhit nok diva qale rha rhoqor iarhakt kärarhae i qaku rhit nok dä qärarhani i märäm gem da diva qale rha rhoqor

qärrarhani i qaku märmär gem da dap kärarhani i rhit bodäm bät guarhong diva qale rha rhoqor qärrarhani i sa qaku arha anga qärhong.³¹ Näkt kärarhani i rhat tualat na ama lat i ngät narhe nämäni ama ivätki diva rha rhän doqor iarhakt kärarhae i qaku arha anga guani sämäni ama lat nämäni ama ivätki. Inguna ama ivätki sä ne nä iarhongäkt moe rhoqor täkt kärangät i sa qale ngät di sa rhäktäksot na ngät moe.

³² Nani a ngo iva isiska vät a ngän nämät ama qänäskänes sävät iarhongäkt moe narhe nämäni ama ivätki. Ama ruqa ama qatnanakt pä m ga qärakni i sa qaku qa mätlägut diva qänäskänes ka sävät ma Engeska aa lat.³³ Dap ama ruqa qärakni i sa qa mätlägut di qänäskänes ka sävät kärqärhongni narhe nämäni ama ivätki dä qänäskänes ka iva märmär ge aa egutki nävät aa lat³⁴ bä äkt i aa snängaqa di mat mät ka sävät iarhongäkt. Näkt ama evopki qäraktni i sa qorhäs iva qia rhätlägut ki na ama säs ki di qänäskänes em sävät ma Engeska aa lat ivakt iva ama qumärqumär em bät in släqyige dä vät in gloqaqa. Dap ama evopki qäraktni i sa qia mätlägut di sa qänäskänes ki sävät kärqärhongni narhe nämäni ama ivätki dä qänäskänes ki iva märmär ge arha egutka nävät arha lat.³⁵ Nguat tamän doqor täkt divakt iva ngua rhatnärhäm ngän ivakt iva qale ngän mamär. Dap

kaku nguat tamän doqoräkt ivakt iva nguat tu ama märänga vät a ngän dap kinak pakt iva ngän dualat na ama lat kärangättni i ama mär ngät dä ama räkt ngät dä va ngän dualat mamär nä ma Engeska aa lat dap pa qaku guani ngä namusar na ngän.

³⁶ Ngakt bä aung anga ruqa di qat tu aa snäng i aa lat kärangättni i qat tualat na ngät di qaku ama räkt ngät sävät kärakt i sa rha muqunän bät a qi bä ba qa qärakt iva qa rhät a qi bä qa di aa anga snängaqa ama qrot ka masirhat iva varhäm gi dä sa mamär iva qa rhet parhäm aa snängaqa. Mamär iva in dät a ne. Rhoqoräkt di qaku in dualat na anga vuini.³⁷ Dap ngakt bä aung anga ruqa di qat nari i nak kop märmärsäs gem ga iva qaku qä namätlägut bä sa qat turäkt mamär ta aa snängaqa sävät ama evopki qäraktni i sa rha muqunän bät a qi bä ba qa diva in moe di qali liom i ama maqos iom bä iangärhäkt ama lat di ama mär ngät kärangättni iva qaku in namätlägut.³⁸ Bä äkt i aung gärakni i qat tät iaqyäkt käraktni i mai va qärak ka rhät a qi di qat tualat mamär ba nas. Bä qosaqi iaqäkt kärak i qaku qat tät iaqyäkt ama evopki qäraktni i mai va qärak ka rhät a qi di qat tualat mamär masirhat ba nas.

³⁹ Ama ngärhaegutpärhaqi diva qali qi ge arha egutka as toqoräkt i qat däqäm. Sökt di ngakt bä va arha egutka qä nöp dä sa isiska vät a qi iva

qia rhät aung gäarakni i nani a qi na qa. Sokt di mamär iva iaqäkt karak iva qia rhät a qa di qat nanakt nä ma Engeska. ⁴⁰ Sokt di nguat tu gu snäng iva märmär gem gi masirhat kre i qali qi rhoqoräkt i qaku arha anga egutka. Näkt nguat tu gu snäng i gua enge rhäkt di sa ma Ngämuqa aa Qloqqa qat tares pät angärha rhäng.

8

Ama Tmä's Kärangätni I Rha Vodäm Ngät Sage Ama Iaus Kärangätni I Rha Mualat Na Ngät

¹ Rhäkt diva ngua rhamän sävät ama tmäs kärangätni i rha vodäm ngät sage ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät*. Arhani di rhi qoar i, "Ut dräm i aiut moe di ama mädräm nga e gem ut." Sokt di ama mädräm di ngät täranaš na ama mairnanas dap kinak ama lavuqi sävät arhani ama qatnanaktpämda di qiat dräm gi sämaqrot na ut. ² Aung anga ruqa qäarakni i sa qä qoar i qat dräm ani di as kaku aa anga mädräm moe sävät ianiäkt. ³ Dap ama ruqa qäarakni i aa snäng bät ma Ngämuqa di sa ma Ngämuqa qat dräm a qa.

⁴ Bä äkt iva ngua rhuqunäga vät a ngän sävät ama tmäs kärangätni i rha vodäm ngät sage ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät di rhoqortäqyia,

ut dräm i qaku anga iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät di ama ngätdäqäm ngät dä qosaqi qaku qale aung anga ngämuqa dap sokt ma Ngämuqa ama sägäk. ⁵ Ama ruvek tat tu arhä snäng i qale ama ngämuqaqäna rhi na ama engeskaqäna da ama usäpki arha ron ura mäni ama ivätki. Bä ama rhäqäp na ngät toqoräkt di nga e. ⁶ Sokt di gem ut di ut dräm i sokt ama sägäk ma Ngämuqa ama Ngätmamäk karakni i qale qa bä nagem ga di sa iarhongäkt moe ngä män bä iaqäkt di sa qali lut bä ut däqäm bä ba qa. Bä qosaqi ut dräm i sokt ma Engeska ama sägäk ma Jisas ma Krais karakni i qale qa qarak i nävät a qa di sa iarhongäkt moe ngä män bä qosaqi sävät a ut di qali lut bä ut däqäm.

⁷ Sokt di qaku ama ruvek moe di qale iangärhäkt ama mädräm gem da. Mudu arhani nävät a ngän gärrarhani i sa rhäkt di ama qatnanaktpämda na rha di sa rhat nanakt na ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät bä qoki sa rhäkt di varhämes na rha rhoqoräkt. Bä nga rhäkt i rhat täs ama tmäs kärangätni i sa rha vodäm ngät bä ba ama iaus dä rhat tu arhä snäng i iangärhäkt ama tmäs di qoki sa rha vodäm ngät bä ba ama iaus kärangätni i ama ngätdäqäm ngät. Näkt kaku

* **8:1** ama tmäs kärangätni i rha vodäm ngät sage ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät Arhani ama qatnanaktpämda rhat tu arhä snäng iva rhat tualat na ama vuini grekt bä rhat täs ama tmäs toqoräkt.

rhat dräm bä rhi sedädän ivar ma Ngämuqa qät tares pät arha rhäng iva rhat täs iangärhäkt ama tmäs bä äkt i varis ti namualat na anga vuini. ⁸ Ama tmäs di qaku ngä narut na ut sa glaqot nä ma Ngämuqa. Qaku ut namän i ama vurha na ut dä ma Ngämuqa aa saqong gre i qaku ut täs anga tmäs. Bä qosaqi ngakt bä ut täs dä sa qaku ut namän i ama märta na ut da aa saqong.

⁹ Sa ngänät dräm i aingän di mamär iva ngän däs agini qärqäni i sa nani a ngän iva ngän däs ini. Sokt di ngänit lu i varis iangärhäkt angäna lat ngä namualat sä qärrarhani i qaku qunäga vät a rha sä iomäkt bä va rhi namon sämät ama vuini. ¹⁰ Inguna ngakt bä aung gä lu ngän gärrarhani i sa ngänät dräm i ama iaus toqoräkt di qaku ngät däqäm i ngän däs pa ama iaus toqoräkt angärha ansäspämgi dä nga qaku mamär iva iangärhäkt angäna lat ngä nasämaqrot na qa iva qat tualat toqoräkt kre i qa di qaku qunäga vät a qa rhoqor ngän? ¹¹ Bä nävät iangärhäkt angän mädräm dä sa ngän slava nä iaqäkt aa qatnanakt kärak i sa ma Kraiskä ñäp sädaver mä qa. ¹² Bä äkt i ngakt bä ngiat tualat na ama vuini rhoqoräkt sävät gia ruaqa qärak i qaku qat dräm ivar ma Ngämuqa qät tares pät aa rhäng iva qat täs ura qaku dä qosaqi ngiat tualat na ama vuini sävät ma Kraiskä. ¹³ Bä äkt i ngakt

bä angätni anga tmäs di ngät täqäne sa angäna anga ruaqa ama qatnanakt pä m ga bä va qä säp sämät ama vuini dä sa aingo di qaku ngu natmäs ama släkt ivakt iva qaku ngu namualat sä gu nga ruaqa iva qä nasäp sämät ama vuini.

9

Ma Pol Qa Märhamän Säväät Iarhongäkt Kärqärhong I Mamär Iva Ama Ngangda Rhi Rha Irhong

¹ Nga qaku isiska vät a ngo? Nga qaku ama ngangga na ngo? Nga qaku ngua lu ma Jisas aurha Engeska? Nga qaku nävät gua lat dä sa ngän män i ama qatnanakt pämda mäni ma Kraiskä? ² Ngakt bä qaku ama ngangga na ngo da arhani ama ruvek arhä saqong dä sa aingän di mamär iva ngänät dräm i aingo di ama ngangga na ngo bä ba ngän inguna aingän di sa ngän män i gu muqunän na ngän i sa ma Engeska aa ngangga na ngo.

³ Rhangät täkt di gua enge särhäm mes nämät iarhakt kärarhae iva rhat tatnävä mne nä gua lat. ⁴ Nga aiut ama ngangda di qaku ama rhares nga e gem ut iva ut täs aurha tmäs dä urhit nakt? ⁵ Nga aiut di qaku ama rhares nga e gem ut iva sävetka di qat tet kä na aa egutki ama qatnanakt pä m gi rhoqor arhani ama ngangda dä ma Engeska aa läktpek dä ma Sefas? ⁶ Ura nga sokt ma Barnabas kä na ngo di qaku ama rhares nga e gem un iva qaku un

dualat nani ligär ivakt iva mamär vät a un? ⁷ Ngu lu auge i qat tualat i ama ulaqimärhaarhäkt kärakni i qaku rhit sek mä qa vät iangärhäkt ama lat? Ngu lu auge di qät kutnanokt pät anga erhäs na ama qauligleng na ama wain näkt kaku qat täs anga gavam nävät iosäkt ama erhäs? Ura ngu lu auge di qät lu vät ama guläñgi na ama sipsipkäna sokt di qaku qät näkt angät kämuqa?

⁸ Nga nguat tamän bät tangät täkt ama enge di sokt parhäm ama rhares nage ama ruvek? Nga qaku ma Ngämuqa aa Muräkt di qosaqi ngät tamän doqoräkt? ⁹ Inguna ama Muräkt nage ma Moses di ngät tamän doqortäqyia, “Qale ngi naqop mät ama bulmakao aa vämgi ivakt iva qale qat täs toqoräkt i qä naengmät na ama egat angät gavämirhong.” Nga rhoqoräkt di sokt känäskänes ma Ngämuqa nävät ama bulmakaoqäna? ¹⁰ Nga qaku qa märhamän doqoräkt di sävät a ut? Iangärhäkt ama muräkt di nak ma Moses ka säm a ngät di sävät a ut inguna iaqäkt kärak i qä nänläktgyäm sa ama ivätki qä nä qaräkt i qä qumär ama gavämirhong sä irhong angät srot di in moe in dualat toqoräkt di sa ama qatnanakt iva nasot dä va ini rha ama tmäs.

¹¹ Ngakt bä aiut di sa ut kutnanokt ama mär ngät ama qloqaqa na ngät ama lat gem

ngän dä sa nga qaku mamär iva ngänit bon dä guarhong nävät angän gärhong ivakt iva mamär vät a ut? ¹² Ngakt bä ngänit tares pät arhani arha rhäng sa angäna anga guarhong dä sa nga qaku ama märäm masirhat iva ngäni von un? Mai mamär iva uni rha guarhong nagem ngän sokt di qaku un mualat toqoräkt. Mamär iva un don säda ama märän maos maos angärha ron dap kaku un namualat na agung anga lat kärangätni iva ngärhi väsdät mät ama iska särha ama sameng ama mär ngät i ma Kraais.

¹³ Nga sa qaku ngänät dräm i ama latta qararhani i rhat tualat na ama lat pa ama ansäspämgi di rhat täs ama tmäs näva ama ansäspämgi bä qosaqi iarhakt kärarhae i rhat tualat ge ama laiqa na ama vodämes di rhat täs nävät ama tmäs kärangätni i rhit bon dä m ngät? ¹⁴ Nävät iaqäkt ama sägäk ama iska dä sa ma Engeska qa märhamän i mamär iva iarhakt kärarhae i rhi sameng na ama sameng ama mär ngät diva mamär na arhä mämugunäs di nävät ama sameng ama mär ngät.

¹⁵ Sokt di qaku ngua met parhäm iangärhäkt ama rhares kärangätni i sa qale ngät gem ngo iva uni rha guarhong nagem ngän nävät a ngät bä qosaqi rhäkt di qaku ngut säm dangät täkt ama enge bä ba ngän ivakt iva ngäni nasäng iva ngänit bon un. Qaku rhoqoräkt. Dap padi va ngu ñäp dap kale

ngu narha anga matnärhäm nagem ngän inguna ama märäm doqoräkt i varis aung gä naqoar i sa ngua rha ama matnärhäm nagem ngän. ¹⁶ Rhoqoräkt i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät dä qaku ngu natmair na nas inguna ma Kraiss ka von ngo rhä iangärhäkt ama lat bä va ama iräske masirhat gem ngo qre i qaku ngu sameng na ngät. ¹⁷ Inguna ngakt bä nguät tualat nä rhangät täkt ama lat nävät iomäkt i sa nani a ngo iva nguät tualat toqoräkt dä va ngu rha ama rhitsek. Dap ngakt bä qaku nani a ngo iva nguät tualat nä rhangät täkt ama lat sokt di qoki va as nguät tualat na ngät inguna ma Ngämuqa sa qa von ngo rhäm ngät iva nguät tualat na ngät. ¹⁸ Ngu lu gu rhitsek di agini ianiäkt? Ianiäkt di rhoqoräkt i qaku ngut ta iarhongäkt kärqärhong i mai va ngut ta irhong nävät ama lat di mamär iva märäm gem ngo masirhat toqoräkt i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät kop äkt bä ba ama ruvek.

¹⁹ Bä ngätki i isiska vät a ngo nämät ama ruvek moe arhä muräkt sokt di sa ngua mualat sä nas iva ama latka na ngo va ama ruvek moe arha rem ivakt iva ngua rhäqäne dä mamär na anga rhäqäp na rha sämäni ma Kraiss. ²⁰ Aingo di sa qaku qale ngo va ama Judaqäna arhä Muräkt angärha rem sokt di rhoqoräkt i qale ngo

ge ama Judaqäna qärrarhani i sa qale rha va ama Muräkt angärha rem dä sa nguät tet parhäm ngät ivakt iva nguät täqäne dä mamär na rha sämäni ma Kraiss. ²¹ Bä nga rhoqoräkt i qale ngo ge iarhakt kärarhae i qaku qale rha va ama Judaqäna arhä Muräkt angärha rem dä sa ngua män doqor ama ruqa qärakni i qa rhoqoräkt ivakt iva ngua rhäqäne dä mamär na rha sämäni ma Kraiss. Ngätki i qaku isiska vät a ngo nämät ma Ngämuqa aa Muräkt sokt di qale ngo vä ma Kraiss aa muräkt angärha rem. ²² Ge qärrarhani i qaku ama qrot arhä qatnanakt dä sa ngua män doqor ta ivakt iva ngua rhäqäne dä mamär na rha sämäni ma Kraiss. Sa ngua mualat parhäm ama ruvek moe arha iar dä arha lat iva ngu siqut na ama is maos maos moe ivakt iva guavek ti rha ama mumaiar. ²³ Sa nguät tualat toqoräkt ivakt iva ama sameng ama mär ngät diva ngät tet ma ama qrot bä aingo diva ngu na arhani di bä ba ut na ama märirhong gärqärhongni i sa ma Ngämuqa qa rhäkmü nä irhong.

²⁴ Nga sa qaku ngänät dräm i qre va ama ruvek tit kyir mä ne sa ama ngagi näkt nasot dä sokt ama sägäk kät ta ama rhitsek? Mamär iva rhäktuk päta ngän i ngäni ngang ivakt iva ngän däqäne dä mamär i ngäni ervät. ²⁵ Näkt ama ruvek kärarhani i rhat dräm dit kyir mä ne sa ama serhäm di rhat dräm di sumät

ivakt iva rhat turäkt ba arhä släqyigleng dä arhä snängaqa sävät iarhongäkt moe. Rhat tualat toqoräkt ivakt iva rhi rha ama rhitsek kärangätni i mamär iva mavamava na ngät dap aiut di ut tualat nani ama rhitsek kärangätni i qaku mamär iva mava na ngät. ²⁶ Bä äkt i aingo di qaku ngu ngang mät ama ngagi di ngu ngang mavängam dä qaku ngu arhäktgyäm sä akni i ngut don nä ngua rhäkt sämät ama släqyäs mavängam ²⁷ dap ngu arhäktgyäm sä gu släqyige bä nguat turäkt täm ige mamär ivakt iva nasot i sa ngua sameng na ama sameng ama mär ngät bä ba arhani dä sa va aingo di varis kaku mamär iva rhi navon ngo rha anga rhitsek.

10

Ama Rhonsävät Sävat Ama Lat Kärangätni I Rhit Kutdrir Sage Ama Iaus Kärangätni I Ama Ruvek Ta Mualat Na Ngät

¹ Gua ruavek, nani a ngo iva ngänät dräm i mudu aiut ama Judaqäna aut mamäkkäna di sa qale rha moe va ama eqoeqi arha rem bä rha moe rha met da ama garäska aa ron. ² Bä qosaqi rha moe di rha nasäng i rhit päs ma Moses aa rhäng i ngäkt kre i sa rha rha ama baptais sämäni qa va ama eqoeqi arha rem dä va ama garäska ³ dä rha moe rhat täs ama sägängät ama tmäs nage ma Ngämuqa. ⁴ Näkt ta moe rhit näkt ama rigi qaräktni i

qosaqi qiat dän nagem ga. Inguna rhit näkt ama rigi nämäni ama qloqaqa na qa ama duiqa qaräktni i dängdäng na qa nasot a rha. Näkt iaqäkt ama duiqa di ma Krai. ⁵ Bä ngäktki i rhoqoräkt sokt di sa qorhäs iva ama rhodäm sä iarhakt ama ruvek moe di sa qaku märmär ge ma Ngämuqa nävät a rha bä iarhakt di sa rha ñäp pät ama qaräkt dä bäs ama ivärhäs bä qale arhä släqyigleng sai sai vät a äs.

⁶ Näkt iangärhäkt ama lat ngä märanas imäk äkt ivakt iva ama siqutki na ngät bä ba ut iva qale ut toqor ta iarhakt kärarhae i arhä snängaqa ama qrot ka sävät ama vuirhong. ⁷ Qale ngän namän doqor arhani nävät a rha qararhani i rhit bon da arhä qutdrir sage ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät. Qale ngän namän doqor iarhakt kärarhae i ma Moses ka säm sävät a rha rhoqortäqyia, "Ama ruvek ta muqun ivakt iva rhat täs dä rhit näkt näkt ta mair ivakt iva serhäm da." ⁸ Qale ut tualat na ama lat na ama qavatka rhoqor arhani nävät a rha qararhani i rha mualat toqoräkt bä ama ruqa ama rhäk täm ga da dävaung na rha ama tausengäna na ama ruvek nävät a rha di sa qäbäs na rha vät ama qunäga ama sägäk. ⁹ Bä mamär iva qale ut nasiqut nä ma Krai toqor arhani nävät a rha qararhani i sa rha mualat toqoräkt bä ama uiuvärhirhong ngä nesmät na rha bä rha ñäp.

¹⁰ Qale ngän natmärhamängus sävät ma Ngämuqa aa lat toqor arhani qärrahani i sa rha mualat toqoräkt bä ama ensel qäarakni i qä veng ama ruvek ka män bä qa veng da. ¹¹ Iangärhäkt ama lat ngä män bät a rha ivakt iva ngä rhu ama siqutki bä ba ut. Dä ma Moses ka säm a ngät ivakt iva ngärhi su ut aiut kärarhae i qali lut pät tangät täkt ama rhodäm gärangätni i qorhäs iva rhäksot na ama ivätki.

¹² Bä äkt i ngakt bä aung nävät a ngän gat tu aa snäng i sa qat mair ma ama qrot dä sa mamär iva qät lu i varis arpus na qa. ¹³ Sa qaku anga siqutsiqut ngä män bät a ngän gärangätni i qosaqi qaku ngät dän bät ama ruvek moe. Dap mamär vät a ngän iva ngänät nanakt nä ma Ngämuqa iva qaku qä naqyiradeng na ngän sämät anga siqutsiqut kärangätni iva qaku mamär iva ngän namän näva angät tpäs. Dap kinak toqoräkt i anga siqutsiqut ngät dän dä va qosaqi qä von ngän da aung anga iska ivakt iva ngäni ingis mä ngät parhäm ga.

¹⁴ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, mamär iva ngän det daqule ama lat kärangätni i ama ruvek tit bon da arhä qutdrir sage ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät. ¹⁵ Nguat tamän bät tangät täkt gua enge di sävät a ngän gärarhae i ngän doqor ama ruvek kärarhani i mamär vät a rha iva rhat tu arhä snäng mamär

iva ngän datnävämne nä gua enge ivar ama engäktni na ngät ura qaku. ¹⁶ Ma Ngämuqa aa kap na ama modämne qäarakni i ut dräm ut tes ama mär sävät a qa näkt urhit nakt nämät ka di qat dräm gät pätämne na ut ut nä ma Kraisa aa biaska. Dä ama bret kärakni i urhit bonamät na qa di qat dräm gät pätämne na ut sämäni ma Kraisa aa släqyige. ¹⁷ Inguna sokt ama sägäk ama bret di qale qa bä aiut kärarhae i ama rhäqöp na rha na ut di ama sägäge ama släqyige na ut inguna ut moe ut täs nävät iaqäkt ama bret ama sägäk.

¹⁸ Ngän du angän snäng sävät ama Israelqäna qärrahani i rhat täs ama tmäs kärangätni i ama ruvek arhä vodämes na ngät sage ma Ngämuqa. Nga iarhakt di qaku sägäni na rha rhi na ama priskäna arha lat ge ama laiqa na ama vodämes? ¹⁹ Ngu lu nguät tamän bät agiqa? Nguät tamän i ama tmäs kärangätni i rhit bon däm ngät sage ama iaus kärangätni i sa ama ruvek ta mualat na ngät di nak kaku ani na ngät kärqäni i ini ngä vit pät ama tmäs mavängam angät tpäs. Dä qosaqi ama iaus kärangätni i sa ama ruvek ta mualat na ngät di nak kop ama iauski na ngät. ²⁰ Nguät tamän di agini qärqäni i ama ruvek kärarhani i qaku rhat nanakt nä ma Ngämuqa rhit bon däm ini iva ba arhä vodämes di iangärhäkt arha lat di ngät sage ama iaus dap

kaku ngät sage ma Ngämuqa. Qaku nani a ngo iva sägäni na ngän ngän na ama iaus. ²¹ Sa qaku mamär iva ngän natnakt nämät ma Engeska aa kap dä qosaqi nämät ama iaus angärha kap. Bä qosaqi qaku mamär iva ngän natmäš nävät ma Engeska aa laiqa dä qosaqi nävät ama iaus angät laiqa. ²² Nga mamär iva ut täqäne sä ma Ngämuqa iva aa anga snängaqa anga vu qa sävät a ut? Nga aut krot ngä vit pa aa qrot angät tpäs?

Mamär Iva Angäna Lat Moe Diva Ngärhit Bon Da Ama Murhämeska Sage Ma Ngämuqa

²³ Ngakt bä akni nävät a ngän gä qoar i, "Iarhongäkt moe di sa rha rhares päť aurha rhäng iva ut tualat nä irhong" dä va ngua rhuvät i, "Qaku iarhongäkt moe di mamär vät irhong iva irhong ngä rhatnärhäm ut." Ura ngakt bä aung gä qoar i, "Iarhongäkt moe di sa rha rhares päť aurha rhäng iva ut tualat nä irhong" dä va ngu qoar i qaku iarhongäkt moe di mamär vät irhong iva irhong ngärhi sämaqrot nä aurha iar mäni ma Krai. ²⁴ Bä mamär iva aingän asägäk asägäk di qale sokt nge ngi namatnärhäm mes dap kinak mamär iva ngiat täťnärhä arhani. ²⁵ Mamär iva ngän däs ama släkt maos maos kärangätni i rhit bodäm ngät päť ama ivärhäs kärqosni i rhit bodä iarhongäkt moe e. Sokt diva qale ngän natmu angän snäng masirhat

bä ngän nasnanbät mamär närhä iangärhäkt ama tmäs ²⁶ inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, "Ama ivätki bä sävät iarhongäkt moe mäni qi di ma Engeska ma Ngämuqa aa qarhong iarhongäkt."

²⁷ Näkt ngakt bä aung anga ruqa qarakni i qaku qat nanakt ka rhäqoar sä nge iva ngia äs ngi na qa bä ngia rhares iva ngi na qa dä sa va ngia äs agi a tmäs kärangätni i qa mu ngät bä ba nge dap kale qänäskänes nge bä va ngi nasnanbät mamär närhäm ngät. ²⁸ Sokt di ngakt bä aung gä qoar na nge rhoqortäqyia, "Rhangät täkt ama tmäs di sa rha von däm ngät iva na ama vodämes sage ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät" dä sa va qale ngi namäs ngät. Mamär iva qale ngi namäs ngät ivakt iva sä qa bä qosaqi varis aung anga ruqa va qat tu aa snäng i qaku maräkt iva ngiat täš ngät. ²⁹ Qaku nguat tamän i mamär iva ngiat tu gi snäng i sa vadi mai ngia mualat na ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät. Inguna ngu lu mäniekt bä va gu snängaqa qat tet parhäm arhani arhä snängaqa bä rhoqoräkt dä va qaku ngu namualat nä ianiäkt kärqäni i sa nguat dräm i isiska vät a ngo iva ngua rhualat nä ini? Sokt di nak nguat tamän i mamär iva ngiat tu gi snäng sävät iaqäkt akni ama ruqa. ³⁰ Ngakt bä ngua mes ama mär sage ma Ngämuqa näkt ngua mäš iangärhäkt ama

tmäs dä sa ngu lu mäniekt bä va akni qat tamängus pät a ngo sa ama tmäs kärangätni i sa ngua mes ama mär sävät a ngät?

³¹ Bä äkt i sa agi a tmäs kärangätni i ngän däs ngät ura agi a rigi qäarakni i ngänit näkt mä qi ura agi a lat kärangätni i ngän dualat na ngät dä sa va ngän dualat nä iarhongäkt moekt ivakt iva ma Ngämuqa qät ta ama murhämeska nävät irhong.
³² Qale ngän natmualat na anga lat kärangätni iva ngärhi väsdät särha ama Judaqäna ura ama Grikkäna iva qaku mamär vät a rha iva rha rhän i ama qatnanaktpämda ura va ngä rhualat sa ama qatnanaktpämda mäni ma Ngämuqa bä va rha rhon sämät ama vuini ³³ ivakt iva ngän doqor ngo qäarak i ngu siqut iva märmär ge ama ruvek moe nävät gua lat moe. Qaku nguut tualat toqoräkt ivakt iva nguut tatnärhäm mes dap kinak nguut tualat toqoräkt ivakt iva nguut tatnärha ama rhäqäp na rha ama ruvek ivakt iva rhi rha ama mumaiar.

11

¹ Mamär iva ngän dät a ngo sä qärangätni gua iar i qoki rhoqor ngo qäarak i sa qat tät ma Kraiss sä qärangätni aa iar.

Ama Enge Sävat Iomäkt I Rhi Ngäng Bät Ama Tpäski

² Ngu nän sä ngän inguna qaku räträt pät a ngän nä iarhongäkt kärqärhong i sa ngua märhamän särhäm ngän

nä irhong bä qoki ngänit päs gu rhisu angärha rhäng maräkt. ³ Sökt di nani a ngo iva qunäga vät a ngän i ma Kraiss di ama tpäski na qa ba ama gamoe moe näkt ama ngärhaegutka di ama tpäski na qa ba aa egutki bä ma Ngämuqa di ama tpäski na qa bä ma Kraiss. ⁴ Näkt aung anga ruqa qäarakni i qä nän ura qat tamän bät anga enge nage ma Ngämuqa sä guani da aa uväs di qä sämäqlu na aa uväski ma Kraiss.

⁵ Dap agukt anga evopki qäarakni i qi nän ura qiat tamän bät anga enge nage ma Ngämuqa dap sa qaku qia ong bät at täväski di qi sämäqlu na at täväski bä qi di qi rhoqor ama evopki qäarakni i sa qia säm nas sa at käseng moe. ⁶ Inguna ngakt bä anga evopki di qaku nani a qi iva qi ong bät at täväski rhoqoräkt i qi nän ura rhoqoräkt i qiat tamän bät anga enge nage ma Ngämuqa dä sa mamär iva qi säm at täväski sa at käseng moe. Dap ngakt bä qaku nani a qi iva aqlus pät a qi dä sa mamär iva qi ong bät at täväski nä guani.

⁷ Ama gamoeqa di qaku mamär iva qä naong bät aa uväski rhoqoräkt i qä nän ura rhoqoräkt i qat tamän bät anga enge nage ma Ngämuqa inguna qa di ma Ngämuqa aa iauski na qa bä aa iar ngärhit bon ma Ngämuqa rha ama murhämeska. Dap ama evopki di arha iar ngärhit bon ama gamoeqa rha ama murhämeska. ⁸ Sa ut dräm i

ma Ngämuqa di nani a qa iva ama evopki qi säm ama gaini na nas pa ama gamoeqa aa rem inguna ama gamoeqa di qaku ma Ngämuqa qa säm a qa nävät ama evopki dap kinak ka säm ama evopki nävät ama gamoeqa. ⁹ Bä qosaqi qaku qa säm ama gamoeqa iva bä ba ama evopki dap kinak ma Ngämuqa qa säm ama evopki iva bä ba ama gamoeqa. ¹⁰ Bä nga rhoqoräkt dä va ama evopki di qoki mamär iva qi ong bät at täväski nä guani ivakt iva iomäkt ngärhi sameng i sa qali qi mamär va arha egutka aa rem bä qosaqi va ama en-selqäna rhi lu bä märmär gem da.

¹¹ Näma dä äkt bä rhoqoräkt sokt di mäni ma Engeska di ama evopki diva qaku sokt ki qali qi dä ama gamoeqa diva qaku sokt ka qale qa dap in moe diva in datnärhäm ne. ¹² Inguna ma Ngämuqa qa säm ama evopki di nävät ama gamoeqa bä rhäkt di ama gamoe di rhat dän näva ama evop sokt di iarhongäkt moe di sa irhong ngä män nage ma Ngämuqa. ¹³ Qoki va aingän ngän datnävämmne bä ba nas i maräkt toqoräkt iva ama evopki qi nän sage ma Ngämuqa rhoqoräkt i sa qaku qia ong bät at täväski ura qaku. ¹⁴ Nga qaku aiut ama ruvek aurha iar di ngärhi su ut sävät ama gamoeqa i grekt bä qa qut sa ama qäseng bät aa uväski bä ama uiu ngät dä va urhi nari i qaku maräkt toqoräkt? ¹⁵ Dap ama

evopki di ngakt bä ama uiu at käseng bät at täväski di qoki iangärhäkt di at murhämeska na ngät. Inguna qi di sa ma Ngämuqa qa von gi rha at käseng ivakt iva ngärhi ong at täväski. ¹⁶ Sokt di ngakt bä aung anga ruqa di nani a qa iva qa vit pät tangät täkt gua enge angät tpäs i qä nänairas na ngät dä sa mamär iva qat dräm i saqi as kaku agung anga muräkt nga e qarängätni i ngät tair särhä rhangät täkt ama muräkt mänguräp mä ut ura mänguräp ama qatnanaktpämda mät ama värhap moe.

Sävät Ma Engeska Aa Tmäski

¹⁷ Sa rhäkt di vät tangät täkt gua enge diva qaku ngu nän sä ngän inguna rhoqoräkt i väspästämne na ngän di qaku anga mär ngät anga lat ngät täranas dap kinak ama vu ngät ama lat ngät täranas. ¹⁸ Gua enge ama narhoer ngät di rhoqortäqyia, rhoqoräkt i väspästämne na ngän ama qatnanaktpämda dä sa nguät nari i ama matmät di nga e mänguräp mä ngän. Bä nguät nanakt nä rhangät täkt ama enge maqälak ¹⁹ inguna mamär iva mat mät ngän doqoräkt ivakt iva mamär vät ama ruvek iva qunäga vät a rha mamär i guavek koe nävät a ngän di sa märmär ge ma Ngämuqa nävät a rha.

²⁰ Näkt toqoräkt i väspästämne na ngän dä sa qaku ngän dualat maräkt i ngän däs nävät ma Engeska aa tmäski ²¹ inguna vät ama

qäväläm gärqomni iva ngän däs dä ngän moe asägäk asägäk di sävetka na nge di ngiat täs di rhoqor qre i ngiat täs nävät gia tmäski maräkt. Bä rhoqoräkt dä as kale akni qärakni i anoeng mä qa dap akni di qät nakt masirhat bä guani na qa.
 22 Nga ngän dualat toqoräkt dinguna qaku angäna anga vät iva ngän däs dä ngänit nakt e väm ngät? Nga nani a ngän iva ngänät nañäm mane na ama qatnanaktpämda mäni ma Ngämuqa dä ngänit bon angäna ruavek kärarhani i qaku arha anga qärhong masirhat ta ama qluqi? Ngu lu va ngua rhamän doqor mäniekt sävät a ngän? Nga va ngu nän sä ngän nävät iangärhäkt angäna lat? Qaku mas!

Ma Engeska Qa Von Ut Ta Ama Rhisu Sävät Aa Tmäski (11:23-32 / Mat 26:26-29 / Mak 14:22-26 / Luk 22:14-23)

23 Inguna sa ma Engeska qa su ngo sävät tärhong däkt kärqärhong i rhäkt di qosaqi ngut bon ngän däm irhong. Iarhongäkt di rhoqortäqyia, i näva ama bängagi qäraktni i ma Engeska ma Jisas di ma Judas ka mu qa va aa ikkäna arhä rhäkt di ma Jisas ka rha ama bret 24 näkt nga nasot i qa mes ama mär dä qa vonamät na qa näkt ka qoar toqortäqyia, “Rhangät täkt di gu släqyige qärqigeni i ngut bodäm ige iva bä ba ngän. Mamär iva ngän dualat toqor täkt ivakt iva ngän du angän snäng sävät a ngo.”

25 Näkt nasot i rha mäs ama tmäs dä sa nävä iaqäkt ama sägäk ama iska dä qosaqi qa rha ama kap na ama wain näkt ka qoar toqortäqyia, “Rhak täkt ama kap kärakni i rhit prit na qa iva bä ba ngän di sa qat tuqunän bät ama rharesbane qärangättni i sa gu biaska qa sämaengäkkti na ngät. Qre va ngän dualat toqor täkt di mamär iva rhoqoräkt dä va ngän du angän snäng sävät a ngo.”

26 Bä va vasägos toqoräkt i ngän däs tak täkt ama bret dä ngänit nakt nämät tak täkt ama kap na ama wain dä sa ngäni sameng ba ama ruvek sävät ma Jisas aa tñäpki bä dängdäng i aa mänmänäs.

27 Bä äkt i aung gärakni i qat täs ama bret dä qät nakt nämät iaqäkt ama kap i ma Engeska näva aung anga iska qärakni i qaku maräkt di sa qaku qät kutdrir sage ma Engeska nävät aa släqyige dä aa biaska. 28 Bä nga rhoqoräkt dä mamär iva ngän datnävämmne na nas mamär näkt nasot dä va ngän däs iaqäkt ama bret dä ngäni nakt nämät iaqäkt ama kap. 29 Inguna iarhakt moe qärarhae i rhat täs dä rhit nakt dap kaku rhat tu arhä snäng mamär sävät ma Engeska aa släqyige ige angät tarimini di sa iarhakt di rhat tualat sä nas iva ma Ngämuqa qä sangäm na rha. 30 Inguna nävät iomäkt bä ama rhäqäp na rha nävät a ngän di qaku arha anga qrot masirhat dä aräm da bä

arhani di sa rha ñäp. ³¹ Sokt di ngakt bä ut tatnävämne na nas mamär dä va qaku ma Ngämuqa qä namatnävämne na ut toqoräkt. ³² Dap nga rhoqoräkt i ma Engeska qat tatnävämne na ut dä sa qat turäkt täm ut sa aurha lat ivakt iva qaku qä nasangäm na ut ut nä iarhakt kärarhae i qaku rhat nanakt na qa.

³³ Gua ruavek, bä äkt i sa nguät tamän särhäm ngän i nga rhoqoräkt iva västämne nä ngän iva ngän däs dä sa mamär iva as kale ngän dävarhäm na ne. ³⁴ Ngakt bä anoeng mä ngän dä va as ngän däs pa angäna vät ivakt iva nga rhoqoräkt i västämne na ngän dä varis iomäkt ama qäväläm ngä namon sä ngän säda ama rhäksärhäm angärha ron.

Näkt toqoräkt iva ngua rhän sagem ngän dä sa va ngu von ngän da ama enge na ama muqunäga sävät arhongni.

12

Ma Ngämuqa Aa Qloqaqa Aa Vänbon

¹ Gua ruavek, rhäkt diva nguät tamän sävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa vänbon näkt nani a ngo na ngän iva qunäga vät a ngän sä ngät. ² Ngänät dräm i rhoqoräkt i as kaku ngänät nanakt nä ma Ngämuqa dä sa arhongni ngä mäqäne sä ngän bä ngän met bä ngänit bon da angän gutdrir sage ama iaus kärangätni i sa ama ruvek ta mualat na ngät kärangät i qaku ngät

tamän. ³ Bä äkt i nani a ngo na ngän iva qunäga vät a ngän i qaku ma Ngämuqa aa Qloqaqa qä namäranas na aung anga ruqa bä va qä slava nä ma Jisas na ama enge ama vu ngät toqortäqyia, “Mamär iva ma Jisas kä ñäp.” Dap sokt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa va qa rhäranas na aung anga ruqa iva qä qoar i, “Ma Jisas di ma Engeska maengätki.”

⁴ Näkt ma Ngämuqa aa Qloqaqa ama sägäk na qa di qarak i ama vänbon maos maos angät tarebäm na qa. ⁵ Bä ut toalet na ama lat maos maos sage ma Ngämuqa sokt di ma Engeska di ama sägäk na qa ⁶ näkt ut toalet na ama lat maos maos sokt di ma Ngämuqa ama sägäk kät bon ut moe rha ama qrot ivakt iva ut toalet nä iangärhäkt moekt ama lat.

⁷ Ma Ngämuqa aa Qloqaqa di qät bon da ama qrot bä ba ama qatnanaktpämda asägäk asägäk ivakt iva qat tatnärha arhani ama qatnanaktpämda. ⁸ Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qät bon arhani rha ama qrot ivakt iva rhat tamän bät ama enge na ama mädräm ama mär ngät dä iaqäkt ama sägäk na qa ma Ngämuqa aa Qloqaqa qät bon arhani rha ama qrot ivakt iva rhat tamän bät iarhongäkt kärqärhong i qat tuqunäga sä irhong bä ba rha. ⁹ Dä sage arhani di iaqäkt ma Ngämuqa aa Qloqaqa qät bon da rha ama qrot ivakt iva rhat nanakt

iva ma Ngämuqa qa rhualat na ama lat ama nañis ngät dä sage arhani di qät bon da rha ama qrot ivakt iva rhat tumäräspät. ¹⁰ Dä sage arhani di qät bon da rha ama qrot ivakt iva rhat tualat na ama lat ama nañis ngät dä sage arhani di qät bon da rha ama qrot ivakt iva rhat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa dä sage arhani di qät bon da rha ama qrot ivakt iva rhat tuqunäga sa ama rharimini sävät iangärhäkt ama enge ama nañis ngät. ¹¹ Rhangät täkt ama lat moe di iaqäkt ama sägäk ma Ngämuqa aa Qloqaqa qät bon da ama qrot bä bä ama ruvek asägäk asägäk ivakt iva rhat tualat na ngät. Dä qät bon dä iangärhäkt ama vänbon gärangätni i maosmaos na ngät bä bä iarhakt kärerhae i sa qa armeng däm da iva qä von da rhäm ngät.

Ut Moe Di Qali Lut Toqor Ama Qävälap Nämäni Ama Sägäge Ama Släqyige

¹² Ngätki i ama ruqa aa släqyige di masirhat nä

ige angät kävälap sokt di iaväkt ama qävälap nämäni aa släqyige di västämne na ap bä ap ngä säm ama sägäge ama släqyige. Näkt kosaqi ma Kraisi di qa rhoqoräkt. ¹³ Inguna nävät ama sägäk ma Ngämuqa aa Qloqaqa dä sa ut ta ama baptais sämäni ama sägäge ama släqyige i nämä dä äkt bä ama Judaqäna na ut ura ama Grikkäna ura ama latta va arhani arha rem ura ama ruvek kärerhani i isiska vät a rha. Ut moe di sa ma Ngämuqa qa von ut ta ama sägäk aa Qloqaqa iva urhit nakt nävät a qa.

¹⁴ Sa ut dräm i ama släqyige di qaku sokt ama qäväläm ama sägom nä ige dap kinak masirhat nä ige angät kävälap. ¹⁵ Ngakt bä ama qäraet ngärhi qoar i, “Aingo di qaku ama ngärhäqyet na ngo bä äkt i qaku ngo nämäni ama släqyige” dä qoki sirhäkt kaku rhoqoräkt inguna nak sa et di et nämäni ama släqyige. ¹⁶ Dä qosaqi ngakt bä ama sdämgi qi qoar i, “Aingo di qaku ama saqongaqa na ngo bä äkt i qaku ngo nämäni ama släqyige” dä qoki sirhäkt kaku rhoqoräkt inguna qi di qoki as ki nämäni ama släqyige. ¹⁷ Ngakt bä ama ruqa aa släqyige moe di ama saqongaqa nä ige dä sa ngu lu va ige ngät nari rhoqor mäniekt? Dap ngakt bä ama släqyige moe di ama sdämgi

* **12:10** ama qrot ivakt iva rhat tamän bät ama enge ama nañis ngät maos maos ama enge rhoqor täkt di qaku mamär vät ama ruvek iva qunäga vät a rha sä ngät. Dä soknga rhit läk nani akni anga ruqa iva qat tuqunäga sä iangärhäkt ama enge angät tarimini.

nä ige dä sa ngu lu va ige ngät nari i säsis toqor mäniekt? ¹⁸ Sukt di ama engäkki di rhoqortäqyia, sa ma Ngämuqa qa mualat i qa västämne na ama qävälap moe bä ma ama sägäge ama släqyige varhäm aa snängaqa i nani a qa iva rhoqoräkt.

¹⁹ Ngakt bä sukt anga qäväläm anga sägom na ut dä ngu lu va ama släqyige ngä qoe nai? ²⁰ Dap ama engäkki di rhoqortäqyia, ama sägäge ama släqyige di masirhat nä ige angät kävälap. ²¹ Ama saqongaqa di qaku mamär iva qä naqoar na ama ngärhäqyet toqortäqyia, “Qaku ngut läk nani a nge” dä qosaqi ama tpäski di qaku mamär iva qi natmärhamän särha ama qäraet toqortäqyia, “Qaku ngut läk nani a nge.” ²² Dap kinak ama qävälap nämäni ama ruqa aa släqyige qärqapni i ut tu ut snäng i qaku ap angärha anga qrot di nak kärqap iaväkt i ama släqyige moe di ige ngärhit läk nani ap. ²³ Bä ama qävälap nävät ama ruqa aa släqyige qärqapni i ut tu ut snäng i qaku ap ngät tualat na anga lat anga mor ngät di nak iaväkt di ut donmät mamär särhä bap. Bä ama qävälap kärqapni i ap ngät dän sa ama qluqi qrekt iva akni qat lu ap di sa urhit lu vät iaväkt mamär dä urhi ngäng bät ap ivakt iva qale ama ruvek tat lu ap. ²⁴ Dap ama qävälap kärqapni i ap di qaku ap ngät dän sa ama

qluqi di qaku urhit läk iva urhi ngäng bät ap toqoräkt.

Sukt di ma Ngämuqa sa qa säm ama släqyige i qät bon da ama qutdrir sage ama qävälap kärqapni i ama ruvek tat tu arhä snäng i qaku ama vit na ap ²⁵ ivakt iva ama qävälap moe nävät ama släqyige diva qaku anga matmät nga e mänguräp ma ap dap kinak pa västämne na ap moe bä va ap moe diva ap ngärhit lu vät a ne dä va ap ngät tatnärhäm ne mamär. ²⁶ Bä äkt i ngakt bä anga sägom anga qäväläm nämäni iagekt ama släqyige di äm ngärhi nari i aruan dä sa va apni moe ama qävälap diva qosaqi ap ngärhi nari i aruan. Dä qosaqi ngakt bä anga sägom anga qäväläm di rhit sämamor na äm dä sa apni ama qävälap moe diva märmär ge bap ngä na äm.

²⁷ Aingän di ma Kraiss aa släqyige na ngän bä aingän moe asägäk asägäk di ama qäväläm na nge nävät iagekt aa släqyige. ²⁸ Dä mänguräp ama qatnanaktpäm da di sa ma Ngämuqa qa muqunän bät ama ruvek iva rhat tualat na aa lat. Ama narhoer ta di ama ngangda näkt ama udiom na rha di iarhakt kärarhae i rhat tamän bät ama enge qarängätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa näkt ama dävauing na rha di qararhani i rhi su ama ruvek. Näkt kosaqi ma Ngämuqa qa von da ama qrot iva arhani rhat tualat na ama lat ama näfis ngät dä arhani va rhat

tumäräspät dä arhani va rhat tualat na ama lat ivakt iva rhat tatnärha ama ruvek dä arhani va rhat mair bä rhat turäkt dä arhani va rhat tamän bät ama enge ama nañis ngät maos maos. ²⁹ Nga ama qatnanaktpämda moe di ama ngangda na rha? Nga rha moe di rhat tamän bät ama enge qarangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa bä rhat nage ma Ngämuqa näkt sa qunäga vät a ngo sä ma Ngämuqa aa muräkt ama ngaip ngät moe näkt ngakt bä nguat dräm iarhongäkt moe näkt ngakt bä nguat nanakt nä ma Ngämuqa mamär bä iangärhäkt gu qatnanakt di mamär iva ngärhit trut na ama dam sokt di qaku gua snäng bät arhani ama ruvek dä sa gua lat toqoräkt di ama mäñmäñini na ngät. ³⁰ Nga rha moe di sa rhat tumäräspät? Nga rha moe di rhat tamän na ama enge ama nañis ngät maos maos? Nga rha moe di sa rhat tuqunäga sa ama rharimini sävät iangärhäkt ama enge? Nak kaku rhoqoräkt. ³¹ Sokt di mamär iva nani a ngän na ama moräs na ngät ama vänbon bä va qänäskänes ngän i rhäktuk pät a ngän nani a ngät.

Näkt pa ngua rhamän särhäm ngän na ama iska ama mär qa masirhat mamär qarakni iva ngän dualat nä iangärhäkt ama lat moe varhäm ga.

13

Ama Iar Da Ama Lavuqi Arha Ron

¹ Ngakt bä nguat tamän na ama enge ama nañis ngät maos maos kärangätni i ama ruvek nämäni ama ivätki rhat tamän bät a ngät ura ama enselqäna rhat tamän bät a ngät dap kaku gua snäng bät arhani ama ruvek dä sa aingo di ngo rhoqor ama

pletige qärqige i ige ngärhit nok täm mes ura aingo di ngo rhoqor ama rhunäpka qarakni i rhit kut mä qa masirhat mavängam. ² Näkt ngakt bä aingo di sa mamär vät a ngo iva nguat tamän bät ama enge qarangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa näkt sa qunäga vät a ngo sä ma Ngämuqa aa muräkt ama ngaip ngät moe näkt ngakt bä nguat dräm iarhongäkt moe näkt ngakt bä nguat nanakt nä ma Ngämuqa mamär bä iangärhäkt gu qatnanakt di mamär iva ngärhit trut na ama dam sokt di qaku gua snäng bät arhani ama ruvek dä sa gua lat toqoräkt di ama mäñmäñini na ngät. ³ Ngakt bä ngu von dä gu qärhong moe bä ba ama tläktä näkt ngakt bä ngu vodäm mes ba ama ruvek ivakt iva rhi veng ngo iva nani ama vodämes na ngo sokt di qaku gua snäng bät arhani ama ruvek dä sa va qaku mamär iva ngu rha ama rhitsek pät iangärhäkt gua lat.

⁴ Iarhakt kärarhae i arha snäng bät arhani di qaku rhit lir tir qur dä rhat tuvät pät iarhakt kärarhae i sa rha mualat na ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät sävät a rha. Iarhakt di qosaqi rhat tualat na ama lat ama mär ngät sage ama ruvek moe dä qaku arha anga snängaqa anga vu qa sävät arhani arhä qärhong dä qaku rhat tair na nas i rhat näñäm mane na arhani ama ruvek. ⁵ Dä iarhakt di rhat tualat na ama lat na ama qutdrir sävät

arhani ama ruvek. Näkt kaku sokt ta tu arhä snäng sävät a nas dä sävät iarhongäkt kärqärhong i nani a rha nä irhong dä qaku lärlir täptäp da arha ron iva rhir qur dä qoki as kaku rhat dräm dat sangar ama snängaqa sävät ama lat ama vu ngät kärangätni i sa mudu arhani rha mualat na ngät sävät a rha. ⁶ Bä qosaqi iarhakt kärarhae i arha snäng bät arhani di qaku rhat dräm märmär gem da rhoqoräkt i ama ruvek tat tualat na ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät dap kinak märmär gem da rhoqoräkt i ama ruvek tat tualat na ama räkt ngät ama lat. ⁷ Bä qosaqi iarhakt di vasägos dä rhit kyiradeng na arhani ama ruvek sa arha lat ama vu ngät moe sävät a rha dä qaku lärlir tat nanakt i ama ruvek sa rha mualat na anga vu ngät anga lat dap pasägos dä rhat nanakt na ama ruvek iva rha rhualat na anga mär ngät anga lat bä nga rhoqoräkt i ama märän ngät dän dä sa rhat mair ma ama grot.

⁸ Iangärhäkt ama lat kärangät iva aurha snäng bät arhani di qaku mamär iva rhäksot na ngät. Dap ama lat kärangätni i ama ruvek tat tamän bät ama enge qarängätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa diva vät aung anga qunäga diva rhäksot na ngät. Bä iangärhäkt ama lat kärangätni i ama ruvek tat tamän bät ama enge ama nañis ngät diva qosaqi rhäksot na ngät.

Dä ama lat kärangätni i ama ruvek tat dräm sävät iarhongäkt kärqärhong i ma Ngämuqa qat tuqunäga sä irhong bä ba rha diva rhäksot na ngät. ⁹ Inguna qaku qunäga vät a ut mamär sä iarhongäkt moe bä qaku aurha anga enge moe qarängätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa ivakt iva ut tamän särha ama ruvek na ngät ¹⁰ sokt kre va ianiäkt kärqäni i sa mamär nä ini mas ini ngä rhän dä va ama lat toqoräkt kärangätni i nak as kaku mamär na ngät toqoräkt diva rhäksot na ngät. ¹¹ Mudu rhoqoräkt i ama rhoemga na ngo dä sa nguats tamän doqor ama rhoemga dä nguats tu gu snäng doqor ama rhoemga dä qunäga vät a ngo rhoqor ama rhoemga. Dap toqoräkt i sa ngua män i ama morqa na ngo dä sa ngua met daqule ama rhoemga aa lat. ¹² Inguna rhäkt di sa qaku ut lu iarhongäkt moe mamär i ngäkt kre ut lu iarhongäkt pa ama rhitlunaspängi dap pa nasot diva ut mair vät ma Ngämuqa aa saqong bä va urhi lu qa mamär. Rhäkt di sa nguats dräm ama qäväläm nak kop nämäni ma Ngämuqa aa qarhong dap pa nasot pätiomäkt ama qäväläm diva qunäga vät a ngo sä iarhongäkt moe i nak kop toqor ma Ngämuqa i sa qunäga vät a qa sä gua iar moe.

¹³ Dap täkt di ama qatnanakt dä ama lat kärangätni i ut nanakt iva ma Ngämuqa

qa rhualat bä ba ut mamär
bä sävät ama lat kärangätni
i aurha snäng bät arhani
di iangärhäkt ama lat ama
däpguamek na ngät di vasägos
dä va qale ngät gem ut. Sukt
di ama narhoer ngät ama
lat nävät a ngät kärangät i
ama vit na ngät di iomäkt i sa
aurha snäng bät arhani ama
ruvek.

14

*Ama Enge Qärangätni I
Ngät Dän Maräkt Nage Ma
Ngämuqa Dä Ama Enge Ama
Nañis Ngät*

¹ Mamär iva nani a ngän
masirhat iva angäna snäng
bät arhani dä mamär iva
qosaqi nani a ngän masirhat
iva ngäni rha ama vänbon
nage ama Qloqaqa ama
Qumärqumärqa. Näkt mamär
iva nani a ngän masirhat
mamär nä iangärhäkt ama lat
kärangät iva ngän damän bät
ama enge qärangät i ngät dän
maräkt nage ma Ngämuqa.

² Inguna iaqäkt kärak i qat
tamän bät ama enge ama
nañis ngät di qaku qat tamän
särha arhani ama ruvek dap
kinak kat tamän särhä ma
Ngämuqa inguna qaku aung
gat dräm i qat tamän doqor
mäniekt inguna qat tamän
bät ama enge ama ngaip
ngät nävät ama Qloqaqa ama
Qumärqumärqa aa qrot. ³Sukt
di qarak i qat tamän bät ama
enge qärangätni i ngät dän
maräkt nage ma Ngämuqa
di nak kat tamän särha ama
ruvek ivakt iva ama qrot
arhä qatnanakt dä va arha

lat ama räkt ngät bä va ama
mär arhä sarem.

⁴ Ama ruqa qarakni i qat
tamän bät ama enge ama
nañis ngät di qät sämaqrot
na nas dap iaqäkt kärak i
qat tamän bät ama enge
qärangätni i ngät dän maräkt
nage ma Ngämuqa di qa
di qät sämaqrot na ama
qatnanaktpämda moe. ⁵Ura
gua ruavek, nani a ngo iva
ngän moe diva ngän damän
bät ama enge ama nañis ngät
sukt di nani a ngo masirhat
iva ngän damän bät ama
enge qärangätni i ngät dän
maräkt nage ma Ngämuqa.
Inguna ama ruqa qarakni
i qat tamän bät ama enge
qärangätni i ngät dän maräkt
nage ma Ngämuqa di iaqäkt
di qa vit pä qarakni aa uväs
kärak i qat tamän bät ama
enge ama nañis ngät sukt
diva in moe ini sämaqrot na
ama qatnanaktpämda qre i
akni qa e ivakt iva qä näpgoer
nä iangärhäkt ama enge ama
nañis ngät.

⁶ Näkt sagem ngän gua
ruavek, di ngakt bä nguät
dän sagem ngän bä nguät
tamän särhäm ngän na ama
enge ama nañis ngät dä
ngu lu va ngua rhatnärhäm
ngän doqor mäniekt? Inguna
ngakt bä nani a ngo iva ngua
rhatnärhäm ngän dä mamär
iva ngua rhamän särhäm
ngän na anga enge na anga
muqunäga nage ma Ngämuqa
ura na anga mädräm anga
mär ngät nagem ga ura na
anga enge qärangätni i ngät
dän maräkt nagem ga ura

va ngu su ngän sävät a qa.
 7 Iangärhäkt ama lat iva
 ama ruqa qat tamän na ama
 enge ama nañis ngät di ngät
 toqor iarhongäkt kärqärhong
 i qaku irhong angärha anga
 iar toqor ama gita dä ama
 iqi qäraktni i rhi ses a qi.
 Ngakt bä qaku rhit kut ama
 gita mamär ura qaku rhi ses
 ama iqi mamär dä ngu lu va
 sirhäkt ama ruvek tat dräm
 iaqyäkt ama mabuqi rhoqor
 mäniekt? 8 Näkt kosaqi ngakt
 bä ama raunaqa di qaku qä
 nanok mamär dä ngu lu va
 sirhäkt auge qä rhäkmu na
 nas nani ama ulaqi?

9 Iangärhäkt ama lat di
 rhoqorne rhoqoräkt kre i
 ngän damän bät ama enge
 qärangättni i qaku arhani ama
 ruvek tat dräm a ngät. Ngu
 lu va ama ruvek ti räm i ngän
 damän bät agiqa? Inguna va
 ngiat tamän di rhoqor qre i
 qaku ngiat tamän särha aung
 dap kinak ngiat tamän särha
 ama släqyäs. 10 Bä rhe mäni
 ama ivätki di masirhat na
 ama enge qärangättni i ngät
 maos maos näkt iangärhäkt
 ama enge di ngä moe ngärhi
 sameng irhä iarhakt ama
 ruvek arhä snängaqa qärarhae
 i rhat tamän na ngät. 11 Näkt
 ngakt bä qaku nguat dräm
 ama enge qärangättni i akni
 ama ruqa qat tamän bät a
 ngät dä sa aingo di ngua
 män i ama nañiska na ngo ge
 iaqäkt ama ruqa dä iaqäkt
 ama ruqa di sa qa män
 i ama nañiska na qa gem
 ngo. 12 Bä äkt i nguat tamän
 bät tangät täkt ama enge

särhäm ngän inguna ngakt
 bä nani a ngän masirhat
 iva ngäni rha ama vänbon
 gärangättni i ma Ngämuqa aa
 Qloqaqa qät bon däm ngät
 dä mamär iva nani a ngän
 masirhat na ama vänbon
 gärangättni i ngät tatnärha ama
 qatnanaktpämda masirhat.

13 Bä äkt i mamär iva
 aung gäraktni i qat tamän bät
 ama enge ama nañis ngät
 kä nän ma Ngämuqa iva qä
 von ga rha ama qrot iva qä
 näpgoer nä iangärhäkt ama
 enge. 14 Inguna ngakt bä
 ngu nän na ama enge ama
 nañis ngät dä sa gu qloqaqa
 qä nän dap gu snängaqa di
 qale qa mavängam. 15 Ngakt
 bä rhoqoräkt dä sa ngu lu
 va ngua mäšana? Va sai dä
 ngu nän nä gu qloqaqa dap
 kosaqi sai dä va ngu nän nä
 gu snängaqa. Bä va sai dä
 ngut tong na ama mabu na
 ama ansäs nä gu qloqaqa dap
 kosaqi sai dä va ngut tong na
 ama mabu na ama ansäs nä
 gu snängaqa.

16 Ngakt bä qaku ngi
 namualat toqoräkt dap kinak
 sokt nävät gi qloqaqa dä sa
 ngia mes ama mär sage ma
 Ngämuqa dä ngu lu va ama
 ruqa qäraktni i mai qale qa
 qä na ngän näkt kaku qat
 dräm iangärhäkt gia enge
 diva qä räm doqor mäniekt
 i sa ngia mes ama mär sage
 ma Ngämuqa bä va qä qoar
 i "Ngätki" sage gia enge?
 17 Nämä dä iangärhäkt gia
 enge qärangättni i ngia mes
 ama mär sage ma Ngämuqa di
 mamär na ngät sokt di iaqäkt

ama ruqa di qaku ngärhi sämaqrot na qa. ¹⁸ Nguat tes ama mär sage ma Ngämuqa inguna ngua met e na ngän i ma ama rhäqäp nä imek di sa nguat tamän bät ama enge ama nañis ngät. ¹⁹ Sukt di nga rhoqoräkt i västämne na ut ama qatnanaktpämda di näma dä mamär vät a ngo iva ngua rhamän bät anga ngärhäqyisem anga tausengäna na anga engirhong na ama enge ama nañis ngät sukt di nani a ngo masirhat iva ngua rhamän bät anga ngärhäqyet nä irhong anga engirhong nä gu snängaqa ivakt iva ngu su arhani.

²⁰ Gua ruavek, kale ngän du angän snäng doqor ama rhoes dap kinak mamär iva ngän du angän snäng doqor ama ruvek kärarhani i sa ama mor ta. Sukt di vät angäna lat di mamär iva ngän doqor ama rhuimirhong gärgärhongni i sa qaku irhong ngät tualat na anga lat anga vu ngät. ²¹ Vä ma Ngämuqa aa Muräkt di sa rha säm doqortäqyia,

“Va ama ruvek kärarhani i
ama nañis ngät arha
enge

bä nämät ama nañista arha
väm

dä va ngua rhamän särhä
rhärha rhäkt ama ru-
vek

sukt di qoki as pa qaku rhi
nanari nämät ngo.

Ma Engeska qa märhamän do-
qoräkt.”

²² Dä soknga ama enge ama nañis ngät di qaku ama muqunängi na ngät bä bä iarhakt kärarhae i rhat nanakt dap kinak ngät di bä bä iarhakt kärarhae i qaku rhat nanakt. Dap sa ama enge qärangättni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa di qaku ama muqunängi na ngät bä bä iarhakt kärarhae i qaku rhat nanakt dap kinak ngät di bä bä iarhakt kärarhae i rhat nanakt. ²³ Näkt ngäkt bä aingän ama qatnanaktpämda moe di västämne na ngän bä ngän moe di ngän damän na ama enge ama nañis ngät maos maos näkt anga tmänga anga nañis ka ura aung gäarakni i qaku qat nanakt di qale qa gem ngän dä sa nga va qaku qä naqoar i ngän di inirqi na angän mädräm? ²⁴ Dap kinak ngäkt bä ngän moe ngän damän bät ama enge qärangättni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa dap sa qale anga ruqa rhoqoräkt gem ngän diva angäna enge moekt ngärhi qur a qa mamär i qa di qat tualat na ama lat ama vu ngät bä va qa di qä rha ama rhäksärhäm nage iangärhäkt angäna enge moekt bät aa lat ama vu ngät angät tpäs. ²⁵ Näkt nga nasot i iaqäkt ama ruqa di qat lu i iarhongäkt ama ngäivirhong bäm mes di sa arha enge ngä muqunäga sä irhong dä va qa an da aa quum sä nas na ama ansäs sage ma Ngämuqa dap pa qat tamän mamär toqortäqyia, “Ma Ngämuqa di qoki ngätki

i qale qa mänguräp mä ngän.”

Ama Lat Kärangätni Iva Rhi Näsäs Sage Ma Ngämuqa Di Mamär Iva Rhat Tualat Na Ngät Mamär

²⁶ Bä nga rhoqoräkt dä ngu lu va ut tualat toqor mäniekt? Nga rhoqoräkt i västämne na ngän dä mamär iva arhani nävät a ngän diva sävetka qa rhän sa anga mabuqi dap pa akni qa rhän sa anga enge na ama rhisu dap pa akni qa rhän sa ama enge qärangätni i sa ma Ngämuqa qa muqunäga sä ngät dap pa akni qa rhän sa anga enge ama nañis ngät ura ama lat iva rhit näpgoer nä iangärhäkt ama enge ama nañis ngät. Mamär iva ngän dualat nä iangärhäkt ama lat moe ivakt iva ngäni sämaqrot na ne. ²⁷ Ngakt bä guavek nävät a ngän diva rhat tamän bät ama enge ama nañis ngät dä sa mamär iva sokt anga udiom ura anga dävaung na rha rhat tualat toqoräkt. Näkt pa qaku rha moe rhat tamän sä ne dap kinak pa rhat tamän di ak ka er näkt saqi sa akni näkt saqi sa akni dap toqoräkt di mamär iva aung anga ruqa va qät näpgoer nä iangärhäkt ama enge. ²⁸ Sokt di ngakt bä qaku aung e qaräkt iva qät näpgoer na ama enge dä sa mamär iva iarhakt di mänadin däm da va ama ansäspämgi bä va sokt tat tamän särhäm mes dä sage ma Ngämuqa.

²⁹ Mamär iva anga udiom ura anga dävaung na rha qararhani i rhat tamän bät ama enge qärangätni i ngät

dän maräkt nage ma Ngämuqa rhat tamän dap mamär iva arhani ama ruvek kärarhani i qale rha e di rhat tatnävämne nä iangärhäkt ama enge qärangätni i iarhakt tat tamän bät a ngät. ³⁰ Näkt ngakt bä ma Ngämuqa qat tuqunäga sa anga enge rhoqoräkt ge aung nävät iarhakt kärarhae i rhat muqun dä va iaqäkt kärak i sa qat tamän di mamär iva mänadin däm ga. ³¹ Mamär iva ngän moe ngän damän i ak ka er näkt saqi sa ak näkt saqi sa ak pät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa ivakt iva ama ruvek moekt diva qunäga vät a rha dä va iangärhäkt ama enge ngärhi sämaqrot na rha. ³² Ama ruvek kärarhani i rhat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa di mamär vät a rha iva rha maräkt tat turäkt ba nas ivakt iva rhat tamän bät ama qäväläm gärqomni iva qoki rhat tamän ³³ inguna ma Ngämuqa di qaku ama inirqi na aa lat dap kinak aa lat di na ama bulap.

Bä va rhoqor ama qat-nanaktpäm da nämät ama värhap moe ³⁴ di ama evop diva mänadin däm da va ama ansäspäm. Inguna rha di qaku anga rhares nga e gem da iva rhat tamän dap kinak ta diva qale rha manao va arha egutpek arha rem doqor ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses ngät tamän. ³⁵ Ngakt bä guarhong nga e qarqarhongni i nani ama evop masirhat iva qunäga vät a rha

sä irhong dä sa mamär iva rhi snanbät sa arha egutpek nähäm irhong ba arha vät. Inguna ama qluqi qiat mair vät iomäkt angät tpäs iva ama evopki qiat tamän ba ama ansäspämgı.

³⁶ Ngakt bä nani a ngän iva ngän dair särhä iangärhäkt gua enge dä sa nani a ngo iva ngu snanbät toqortäqya, “Nga ma Ngämuqa aa enge ngä er ngä män nagem ngän? Ura nga sokt ngän gärrarhani i iangärhäkt ama enge sa ngä män gem ngän?”

³⁷ Aung gäarakni i qä qoar i qa di qat tamän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa ura qä qoar i qa di qat tualat nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot di mamär iva qat dräm i rhangät täkt ama enge qärangätni i ngut säm a ngät di ama muräkt na ngät nage ma Engeska. ³⁸ Bä aung gäarakni i qaku qä natmet parhäm dangät täkt ama muräkt diva qaku mamär iva ama qatnanaktpämda rhi natnari nämät ka. ³⁹ Bä äkt i gua ruavek, mamär iva nani a ngän masirhat iva ngän damän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa dap kale ngän dair särhä iomäkt iva rhat tamän bät ama enge ama nañis ngät. ⁴⁰ Dap pa ama lat moe di mamär iva ngän dualat na ngät maräkt parhäm ama räkt ngät ama lat na ama ansäs sage ma Ngämuqa.

15

Ma Ngämuqa Qa Märanas Nä Ma Kraıs

¹ Gua ruavek, täkt diva ngu vuk pät a ngän na ama sameng ama mär ngät kärangätni i sa ngua sameng ba ngän na ngät bä sa ngän sangar a ngät bä qosaqi rhäkt di ngänät mair ma ama qrot pät angärha rhäng. ² Näkt ngakt bä ngänät sangar iangärhäkt ama sameng ama mär ngät ma ama qrot dä sa va ma Ngämuqa qa rhumaiar ngän. Dap ngakt bä qaku ngänät sangar iangärhäkt ama sameng dä sa va angän gatnanakt diva qaku ngä nasa anga gavämgi.

³ Ama vit na äm ama qäväläm nämäni iangärhäkt ama sameng ama mär ngät kärqom i sa ngua märhamän särhäm ngän na äm di rhoqortäqya,

ma Jisas di sa qa ñäp ivakt iva qä rhäksot na aurha vuirhong doqor varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a ngät

⁴ bä äkt i qa ñäp dä rha mu qa mät ama ñäpta arha liqi näkt ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki vät ama dävauung na qa ama qunäga iva rhäkmamär varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i sa rha säm a ngät

5 näkt nasot dä väs däm ga ge
 ma Sefas
 näkt kosaqi nasot dä
 väs däm ga ge aa
 mudäsaqongda ama
 ngärhäqyisem da
 udiom na rha.

6 Näkt nasot iarhakt pät
 ama qäväläm ama
 sägom dä väs däm ga
 ge ama qatnanak-
 tpämda qärrahani i
 ama rhodäm sä rha
 di ngä met e na ama
 ngärhäqyiet ama han-
 dret na rha

näkt ama rhäqäp na rha
 nävät iarhakt di as tat
 däqäm

dap arhani di sa rha ñäp.

7 Nasot a rha dä qa män ge ma
 Jems

näkt nasot dä sa qa män
 ge ama ngangda moe.

8 Näkt nasot mamär dä sa
 väs däm ga gem ngo i ngo
 rhoqor ama ruqa qäarakni i aa
 nanäk kia sa qa vät ama nañis
 äm ama qäväläm*.

9 Inguna aingo di ama gaini
 na ngo mamär mänguräp ama
 ngangda bä aingo di mai
 qaku mamär iva rhat tes ngo
 i ama ngangga na ngo inguna
 sa ngua mualat na ama lat
 ama vu ngät i ngua sangäm
 na ama qatnanaktpämda
 mäni ma Ngämuqa mavängam.

10 Sökt di nävät ma Ngämuqa
 aa ñämsävätki dä sa ngua
 män i ngo rhoqor täkt bä
 qosaqi iaqyäkt aa ñämsävätki
 bä ba ngo di qoki sa qia sa

ama gavam. Näkt kärangätni
 aurha lat ngu na arhani ama
 ngangda di sa aingo di nguat
 tualat masirhat dap ta di rha
 mane. Sökt di qaku aingo
 maräkt kärak i nguat tualat
 dap kinak ma Ngämuqa aa
 ñämsävätki qäaraktni i qia e
 väm ngo qiat tualat. 11 Sökt di
 ngakt bä aingo nguat tualat
 ura rha rhat tualat di nak
 kop ut moe di urhi sameng nä
 iangärhäkt ama sameng ama
 mär ngät dä sa ngän nari ngät
 bä sa ngänät nanakt na ngät.

*Ama Ruvek Kärarhani I Sa
 Rha Ñäp Diva Rha Rhäranas*

12 Näkt ngakt bä urhi
 sameng i ma Kraiss di sa ma
 Ngämuqa qa märanas na qa
 nämät ama tñäpki dä sa ngu
 lu mäniäkt bä arhani nävät a
 ngän di rhi qoar i ama ñäpta
 diva qaku rhi namäranas?

13 Sökt di ngakt bä qaku ma
 Ngämuqa qat täranas na ama
 ruvek nämät ama tñäpki dä sa
 rhoqoräkt di qaku qa märanas
 nä ma Kraiss. 14 Näkt ngakt bä
 rhoqoräkt i ma Kraiss di qaku
 ma Ngämuqa qa märanas na
 qa nämät ama tñäpki dä sa
 aut sameng sävät ma Kraiss
 diva qaku ngä nasa anga
 gavam dä angän gatnanakt
 diva qosaqi qaku ngä nasa
 anga gavam. 15 Ngakt bä
 ngäktki i qaku ma Ngämuqa
 qat täranas nä guavek nämät
 ama tñäpki dä soknga qaku
 qa märanas nä ma Kraiss bä
 nga rhoqoräkt di urhi iras
 täm ngän sävät ma Ngämuqa.

* 15:8 aa nanäk kia sa qa vät ama nañis äm ama qäväläm Ura 'aa nanäk kia sa qa
 värhäm ama iska qäarakni i qoki qa maos'

16 Inguna ngakt bä qaku ma Ngämuqa qat täranas na ama näpta dä sa rhoqoräkt di qosaqi qäqi qaku qa märanas nä ma Kraiss. 17 Näkt ngakt bä ngätki i ma Kraiss di sa qaku ma Ngämuqa qa märanas na qa dä sa angän gatnanakt diva qaku ngänät namatnärhäm ngän inguna as pa ma Ngämuqa qa rhatnävämmne na ngän bät angäna vuirhong angät tpäs. 18 Bä qosaqi iarhakt kärarhae i sa rha näp dap sa rhat nanakt nä ma Kraiss diva qäbäs na rha. 19 Ngakt bä aut katnanakt sämäni ma Kraiss di nak kop sokt sävät tangät täkt ama iar dap pa qaku guarhong sae dä sa va aiut täkt nämäni ama ruvek moe diva ama ruvek di airäs ta masirhat nävät a ut pät arhani ama ruvek arhä väs.

20 Sokt di nak ama engätki di sa ma Ngämuqa qa märanas nä ma Kraiss nämät ama tñäpki bä ma Kraiss di ama narhuir qi ama gavämgi na qa nävät iarhakt kärarhae i sa rha näp. 21 Inguna rhoqor ama tñäpki di sa qia män nävät akni ama ruqa dä qosaqi iomäkt iva ma Ngämuqa qat täranas na ama ruvek kärarhani i sa rha näp di äm ngä män nävät akni ama ruqa 22 inguna rhoqor ama ruvek moe i rhit näp inguna nävät ma Adam di qosaqi va iarhakt moe qärrarhae i rhat nanakt nä ma Kraiss diva rhat däqäm nävät ma Kraiss. 23 Sokt di ut moe diva vät ama rhäkmmär ngät ama rhodäm nasot a ne diva sävetka asägäk

asägäk ka rhäranas bä qat däqäm. Bä ma Kraiss di ama narhuir qi ama gavämgi na qa nämät ama tñäpki näkt nasot dä va iarhakt kärarhae i sa rha nämäni qa diva ma Ngämuqa qa rhäranas na rha vät ama qunäga qäarakni iva evär dä ma Kraiss. 24 Bä rhoqoräkt dä va qa rhän nävä iarhongäkt moe maos maos angät tpäs kärqärhong i irhong ngät turäkt bä sävät iarhongäkt moe kärqärhong i irhong angät krot bä nasot toqoräkt dä va ama tpäsini ngä rhän doqoräkt iva qä von da ama Muräktpäm sage ma Ngämuqa ama Ngätmamäk.

25 Inguna va ma Kraiss di qoki va qat mair bä qat turäkt bä dängdäng iva qa rhu aa ikkäna moe manao va aa qäriglem angärha rem. 26 Ama dängdängini na qa aa ik kärakni iva qa rhän nävä aa uväs di ama tñäpki. 27 Inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Ma Ngämuqa di sa qa mu iarhongäkt moe manao va aa qäriglem angärha rem.” Sokt di nga rhoqoräkt i iangärhäkt ama enge ngärhi qoar i, “Iarhongäkt moe di sa ma Ngämuqa qa mu irhong moe manao va aa qäriglem angärha rem” dä sa iangärhäkt ama enge di qaku ngä mes pät ma Ngämuqa qäarakni i sa qa mu iarhongäkt moe vä ma Kraiss aa qar angärha rem. 28 Näkt nga va rhoqoräkt i qale iarhongäkt moe va ama Ngärhoemga aa muräkt angärha rem dä

nasot diva qa rhu nas moe vä ma Ngämuqa aa muräkt angärha rem iaqäkt kärak i sa qa von ama Ngärhoemga rha ama qrot iva qat turäkt toqoräkt. Bä rhoqoräkt diva qale ma Ngämuqa i qa vit daver iarhongäkt moe bä va qat turäkt mamär bä bä irhong.

²⁹ Bä rhäkt di mamär iva ngän du angän snäng sävät tärhom däkt toqortäqyia, ngakt bä ama ruvek kärarhani i sa rha ñäp di qaku rhi namäranas bä ama ngätdäqäm da näkt nga rhoqoräkt i arhani ama ruvek tit ta ama baptais ba rha di ngu lu ama rharimini sä iomäkt di äm doqor mäniekt bä iangärhäkt ama lat pa ngät tatnärhä iarhakt ama ñäpta rhoqoräkt? ³⁰ Näkt ngakt bä qaku ma Ngämuqa qat täranas na ama ruvek di ngu lu va nguut tu nas säda ama märänga aa ron bät ama rhodäm moe i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät iva iva? Inguna gua lat toqoräkt di ngät toqor ama dädända arha lat. ³¹ Gua ruavek, aingo di ngäkt kre i vät ama qunäng moe di sa qorhäs iva rhi veng ngo. Iangärhäkt gua enge di ama engätki na ngät bä nguut tamän doqoräkt di nävät iomäkt i aingo di märmar gem ngo masirhat inguna vasägos di sa qale ngän i sägäni na ngän ngän nä ma Jisas ma Kraiss aurha Engeska. ³² Qosaqi ngakt bä qaku ma Ngämuqa qat täranas na ama

ruvek nasot i sa rha ñäp dä ngu lu va ngu rha agini nävät iomäkt i sa ama mäsmäs pämmät ama muräp nae nämmät ama värhäm ama mor äm ma Efesus di urhi arhäktgyäm sä ne? Ngakt bä qaku ma Ngämuqa qat täranas na ama ruvek di nguaräm mamär iva urhi qoar i, "Ut täs dä urhit nakt inguna duququ dä va urhi ñäp."

³³ Qale ngäni iras tämmes. Rhangät täkt ama enge di ama engätki na ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia, "Ngakt bä sägäni na ut ut na ama ruvek ama vu rha dä sa va rhi slava na aurha lat ama mär ngät na arha lat ama vu ngät."

³⁴ Mamär iva ngäni nasäng i ngän du angän snäng mamär toqor varhäm ama räkt ngät ama lat. Dä saqi as kale ngän natmualat na anga vuirhong inguna arhani nävät a ngän di qaku rhat dräm ma Ngämuqa. Nguut tamän doqor täkt divakt iva aqlus päta ngän inguna nävät angäna lat.

Ama Släqyige Qärqige Iva U Rhäranas Sä Ige

³⁵ Sökt diva akni ama ruqa qä snanbät toqortäqyia, "Ngu lu va ma Ngämuqa qa rhäranas na ama ñäp ta ama ruvek toqor mäniekt? Ngu lu va arhä släqyigleng ngä rhän doqor mäniekt?" ³⁶ Nak iaqäkt kärak i qä snanbät nä rhangät täkt ama snanbät di ama dädänga na qa. Sa ngänät dräm i nga rhoqoräkt i ngänit kutnanokt ama

gavämirhong di as iarhongäkt ama gavämirhong diva nät däm irhong bä irhong ngärhi ñäp näkt nasot dä va irhong ngärhi ir. ³⁷ Dä ianiäkt ama gavämini rhoqor ama wit aa gavämini ura ani ama gavämini qärqäni i ngit kutnanokt ini di nak kop ama gavämini nä ini bä qaku ini rhoqor ama wit ura ama vlol qärangätni iva vur mät ngät nasot. ³⁸ Sokt di ma Ngämuqa qät bon ianiäkt ama gavämini rha ama släqyige varhäm aa snängaqa. Näkt kät bon ama gavämirhong asägäni asägäni rhä ini angät släqyige. ³⁹ Iarhongäkt moe di qaku irhong angät släqyigleng doqorne dap kinak ageni ama släqyige di bä ba ama ruvek dä ageni di bä ba ama släqyirhong dä ageni di ba ama isäm dä ageni di ba ama rhinäm. ⁴⁰ Bä qale ama släqyigleng gärglengni i aglengni bä bä iarhongäkt mät ama leqäs dap aglengni bä bä iarhongäkt nämäni ama ivätki bä igleng angät murhämessa di qaku qa rhoqorne. ⁴¹ Ama qunäga di aa murhämessa maos dä qoki ama equngi di at murhämessa maos dä ama qaeng di angät murhämessa maos. Näkt koki ama qaeng asägäk asägäk di qaku angät murhämessa rhoqorne.

⁴² Bä qosaqi va rhoqorne i ama ñäpta arhä släqyigleng gärglengni iva ma Ngämuqa qa rhäranas nä igleng diva qaku igleng doqor mudu.

Ama släqyige qärqigeni i rha sasärhäm ige diva säkt täm ige dap ama släqyige qärqigeni iva ma Ngämuqa qa rhäranas nä ige diva qaku säkt täm ige. ⁴³ Ama släqyige qärqigeni i rha sasärhäm ige di ama qluqi vät ige angät tpäs dap ama släqyige qärqigeni iva ma Ngämuqa qa rhäranas nä ige di na ama murhämessa vät ige. Rha sasärhäm ige di qaku ige angärha anga qrot masirhat dap pa ma Ngämuqa qa rhäranas nä ige di ige angät krot masirhat. ⁴⁴ Näkt toqoräkt i rha sasärhäm ige di ama släqyige nä ige nämäni ama ivätki qärqigeni i ige angät snängaqa qat turäkt bä bä ige dap toqoräkt iva ma Ngämuqa qa rhäranas nä ige dä va ige ngä rhän i ama släqyige iva ama qloqaqa qat turäkt bä bä ige. Ngakt bä nak sa ama släqyige nämäni ama ivätki ige nga e dä qosaqi rhoqoräkt di qale ama släqyige na ama qloqaqa.

⁴⁵ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqya, “Ama ruqa ama narhoer qa ma Adam di sa qa män i ama ruqa qarakni i qat däqäm” dap ama dängdängini na qa ma Adam di sa qa män i ama qloqaqa qarakni i qät bon da ama iar. ⁴⁶ Sokt di qaku ama qloqaqa na ngät ama iar ngärhi rhoer ngät dän dap kinak ama släqyige nämäni ama ivätki ige ngärhi rhoer ngät dän näkt nasot dä sa sa ama qloqaqa na ngät ama iar. ⁴⁷ Ama narhoer qa ama ruqa

di qa nämäni ama ivätki bä sa ma Ngämuqa qa säm a qa na ama rhabuqi dap ama udiom na qa ama ruqa di qa män näda ama usäpki arha ron. ⁴⁸ Bä ama ruvek kärarhani i rha nämäni ama ivätki di rha rhoqor iaqäkt karak i sa qa män näva ama rhabuqi. Dap iarhakt kärarhae i rha näda ama usäpki arha ron di rha rhoqor iaqäkt karak i sa qa män näda ama usäpki arha ron. ⁴⁹ Nak kop toqorne rhoqoräkt i sa ut ta ama ruqa näva ama rhabuqi aa iauski dä va qosaqi urhi rha ama ruqa näda ama usäpki arha ron aa iauski.

Ama Enge Ama Ngaip Ngät Dä Iomäkt I Sa Ut Män Näva Ama Tñäpki At Tävä's Nävät Ma Krai's

⁵⁰ Gua ruavek, ama rhari-mini sä rhangät täkt gua enge di rhoqortäqyia, qaku mamär iva ut namon sävä ma Ngämuqa aa Muräktpä'm sä rhägleng däkt aut släqyigleng gärqigleng i igleng na ama släkt ngä na ama biaska. Bä qop ianiäkt kärqäni i mavamava nä ini di qaku mamär iva ini ngä rhon sa äkt i qaku mavamava nä iarhongäkt moe e. ⁵¹ As ngäni nari iva ngu qoar na ngän na ama enge ama ngaip ngät. Va qaku ut moe ut nañäp sokt di ut moe diva urhi qutsasorhane bä va u rhän maos ⁵² pä't ama qäväläm ama qot äm mamär toqor qre i lävät mät ama saqongaqa vät ama qäväläm gärqomni iva ama biugal qä

nok mädängdäng. Inguna ama biugal va qä nok dä sa va ama ñäpta diva ma Ngämuqa qa rhäranas na rha bä va rhat däqäm mas dä aut släqyigleng ba igleng ngärhi qutsasorhane. ⁵³ Inguna rhäge rhäkt ama släqyige qärqigeni iva säkt täm ige di mamär iva ige ngärhi qutsasorhane ivakt iva qaku mamär vät ige iva säkt täm ige. Bä rhäge rhäkt ama släqyige qärqigeni i ige ngät dräm ngärhit ñäp diva ige ngärhi qutsasorhane bä va ige ngät däqäm mas. ⁵⁴ Bä nga rhoqoräkt iva aut släqyigleng gärqiglengni i mamär iva säkt täm igleng dä va igleng ngärhi ñäp di igleng ngärhi qutsasorhane bä va qaku säkt täm igleng ura igleng ngärhi ñäp dä rhoqoräkt diva rhäkmamär varhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“Ama tñäpki di qaku arha anga qrot iva qia rhän näva aut pä's.”

⁵⁵ “Ngu lu ama tñäpki di gi qrot ngä qoe iva ngia rhän näva aut pä's? Ngu lu ama tñäpki di gi qrot ngä qoe ivakt iva ngit bon ut ta ama ruanini?”

⁵⁶ Ama tñäpki at krot ivakt iva qit bon da ama ruanini bä ba ut di ama vuini näkt ama vuini di ini ngärhit ta angät krot di nävät ma Ngämuqa aa Muräkt. ⁵⁷ Sokt di ut tes ama mär sage ma Ngämuqa inguna qät bon ut ta ama qrot bä ut

dän näva ama tñäpki at täväs nävät aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss.

⁵⁸ Bä äkt i gua ruavek kârarhani i gua snäng bät a ngän, mamär iva ngänät mair ma ama qrot dap pa qale ngän namon da angäna rhäng. Mamär iva vasâgos dä va ngän dualat masirhat nä ma Engeska aa lat inguna sa ngänät dräm i mäni ma Engeska dä sa iangärhäkt angäna lat diva qoki ngärhi sa äma gavam.

16

Ama Ligär Bä Ba Ama Qatnanaktpämda E Ma Jerusalem

¹ Rhäkt diva ngua rhamän sävät ama ligär qärangätni i ngän durhämne na ngät bä ba ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem di rhoqortäqyia, mamär iva ngän det nasot ama iska qärakni i sa ngua qoar na ama qatnanaktpämda nae näva ama ngärhäktka ma Galesia iva rhat tet parhäm ga. ² Vät ama narhoer qa ama qunäga vät ama tadinimek moe dä sa aingän moe asägäk asägäk diva sävetka qa rhu angätni ama ligär mamär sañis na aa ligär maräkt kârangätni i sa ma Ngämuqa qa modämne na qa na ngät. Bä va sävetka qa rhu iangärhäkt ama ligär divakt iva nga rhoqoräkt iva ngua rhän gem ngän dä nak sa ngän däkmu na ngät. ³ Bä va rhoqoräkt i sa ngua män gem ngän dä sa va ngu rhäk nä guavek

nävät a ngän gârarhani i sa ngän muqunän bät a rha sa anga abucit kârqitni i it ngät tamän i iarhakt di sa ngän muqunän bät a rha ivakt iva rhi rha angän bänbon sae ma Jerusalem. ⁴ Näkt ngakt bä nguat tu gu snäng i qosaqi ngo di mamär iva ngua rhet sae dä va rhi na ngo u rhet sae ma Jerusalem.

Ma Pol Qat Turäkt Iva Qa Rhet Sae Ma Korin

⁵ Nguat turäkt iva ngua rhet da ama ngärhäktka aa ron ma Masedonia. Näkt nga nasot dä va ngua rhet bä ngu lu ngän ⁶ näkt nguaräm ba as kale ngo gem ngän bä nguaräm ba qäqi qale ngo gem ngän bät ama soeng angät kunäng ivakt iva aingän di mamär iva ngän datnärhäm ngo sa ama iska qärakni i nani a ngo iva ngua rhet näväm ga. ⁷ Inguna qaku nani a ngo iva ngu lu ngän nak kop pät ama qäväläm ama qot äm dap kinak nani a ngo iva as kale ngo ngu na ngän mauiu gre i ma Ngämuqa qat turäkt toqoräkt. ⁸ Sokt di as pa qale ngo rhe ma Efesus bä dängdäng i rhäksot nä ma Pentikos angät kunäga ⁹ inguna ama enges ki ama tmongi di sa qia rhar bä ba ngo ivakt iva nguat tualat mamär nä ma Ngämuqa aa lat. Dap ani di rhe di qale ama rhäqäp na rha ama ruvek kârarhani i rhat tair sârhä ma Ngämuqa aa lat.

¹⁰ Bä nga rhoqoräkt iva ma Timoti qa rhän gem ngän dä sa mamär iva ngän dualat

sä qa mamär ivakt iva qät ta ama bulap dap pa qale qät len inguna qa di qa rhoqor ngo i un dualat nä ma Engeska aa lat. ¹¹ Bä äkt i varis aung gä nasäm ama mäñmäñini na qa. Ngän datnärhäm ga bä va ngäni rhäk na qa sa ama bulap ivakt iva qa rhän gem ngo inguna nguät nañäm nani a qa qä na aurha ruavek.

Ma Pol Aa Enge Ama Dängdängini Na Ngät

¹² Ama enge sävät ma Apolos di rhoqortäqyia, sa ngua märhamän särhäm ga ma ama qrot iva qa rhet bä va qä lu ngän gä na arhani aurha ruavek sokt di qoki sa qaku nani a qa iva qa rhet sagem ngän däkt. Va qa rhet kä lu ngän bät guaäm anga qäväläm gärqomni i qoki qat tu aa snäng i märmärsäs iva qa rhet sagem ngän.

¹³ Mamär iva ngänät nañäm särhäm mes mamär dä va ngänät mair ma ama qrot mäni angän gatnanakt dä qale ngän natlen guani dap pa mamär iva ama grotta na ngän. ¹⁴ Mamär iva iarhongäkt moe qärqärhong i ngän dualat nä irhong diva ngän dualat nä irhong nävät ama lavuqi.

¹⁵ Sagem ngän däkt gua ruavek, ngänät dräm i ama ruvek näp ma Stefanas aa vätkä di ama narhoerta na rha qärrarhani i rha män i ama

qatnanaktpämda näva ama ngärhäkta ma Akaia. Näkt nävät arhä snängaqa maräkt dä sa rha rha ama lat iva rhat tatnärhä ma Ngämuqa aa ruvek. Bä ngu nän ngän ma ama qrot ¹⁶ iva ngän dualat pä iarhakt arha rem näkt sävät iarhakt moe qärrarhae i rha rhoqor ta. Bä qosaqi va ngän dualat toqoräkt sävät arhani moe qärrarhani i rhat tualat masirhat nä ma Ngämuqa aa lat.

¹⁷ Märmär gem ngo masirhat nävät ma Stefanas kä nä ma Fortunatus näkt ma Akaikus arhä mänmäns inguna rha män mät angäna släqyas ¹⁸ bä rha sämaqrot nä gu qloqäqa i rhoqor ngän i qosaqi rha sämaqrot na angän gloqäqa. Mamär iva ngänit kutdrir sage ama ruvek kärarhani i rha rhoqoräkt.

Ma Pol Aa Enge Na Ama Märmärgem

¹⁹ Ama qatnanaktpämda nävät ama ngärhäkta ma Esia rhit täk na arhä märmärgem sagem ngän.

Ma Akwila qä nä ma Prisila näkt sävät ama qatnanaktpämda nävä ina vätkä rhit täk na arhä märmärgem ama mor ngät mäni ma Engeska sagem ngän.

²⁰ Aurha ruavek moe narhe di rhit täk na arhä märmärgem sagem ngän.

Mamär iva ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda moe

* **16:20** ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda moe i ngänit kärhäktgyäm ne na ama märmärgem Na ama Grikkäna arha enge di rhängät täkt ama enge di rhoqortäqyia, mamär iva ngän des ama qunäga aa qäväläm sävät a ne nävät ama lat kärängätni iva ngäni vop pa angäna sdäm gane.

i ngänit kärhäktgyäm ne na
ama märmärgem*.

²¹ Aingo ma Pol ngut säm
dangät täkt ama rhäkne na
ama märmärgem nä ngua
rhäkt maräkt.

²² Mamär iva iaqäkt kärak
i qaku aa anga lavuqi sävät
ma Engeska di qale qa vä ma
Ngämuqa aa rhäksärhäm. Au-
rha Engeska, mamär iva ngia
ang!

²³ Mamär iva ma Engeska
ma Jisas aa ñämsävätki qali qi
gem ngän.

²⁴ Gu lavuqi mäni ma Jisas
ma Kraiss diva qali qi gem
ngän moe. Ngätki rhoqoräkt.

Ma Koringäna 2

Ama Rhäväktsäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Korin bä qosaqi sage ama qatnanaktpämda moe qärrarhani i qale rha namet ma Korin e vät ama ngärhäkta ma Akaia moe.

Qa säm ivakt iva rhi rhäkmu na ama vänbon na ama ligär nani aa mänmännäs iva bä ba ama qatnanaktpämda e ma Jerusalem. Dä qosaqi nani a qa na rha iva rhat turäkt ta ama ruvek kärarhani i rhat tu ama inirqi mänguräp ama qatnanaktpämda. Ma Pol qa märhamän särhäm da na ama enge ama qrot ngät i nani a qa iva rhat dräm i iarhongäkt kärqärhong i qa säm irhong di nak pa qat tualat parhäm irhong nasot.

Arhani ama ruvek sa rha män mänguräp ama qatnanaktpämda e qärrarhani i rhat tair särhä ma Pol aa mämairäs angät krot i ama ngangga na qa. Rhat tamän i ma Pol maräkt di qät ta ama qatnanaktpämda e ma Korin arhä vänbon angät ligär bä ba nas bä äkt i ma Pol qat tamän masirhat sävät aa iar dä aa mämairäs angät krot.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ma Pol Qät Täväktsäs Säväät
Aa Iar Dä Aa Lat I Ama
Ngangga Na Qa (1-7)

Sävät Ama Vänbon Bä Ba
Ama Qatnanaktpämda E
Ma Jerusalem (8-9)

Ma Pol Qät Täväktsäs Säväät
Aa Qrot I Ama Ngangga
Na Qa (10-13)

*Ma Pol Qa Säm Ama
Märmärgem Sage Ama Qat-
nanaktpämda E Ma Korin*

¹ Aingo ma Pol di ma Kraiss aa ngangga na ngo nävät ma Ngämuqa aa snängaqa. Bä qale aurha ruaqa ma Timoti rhe gem ngo.

Dä ngut säm dakt täkt ama abuk sagem ngän ama qatnanaktpämda mäni ma Ngämuqa e mät ama värhäm ama mor äm ma Korin bä sävät ama qatnanaktpämda moe qärrarhani i qale rha mät ama värhap pät ama ngärhäkta moe ma Akaia.

² Mamär iva ama nänmäsvätki dä ama bulap sagem ngän nage ma Ngämuqa aut mamäk dä ma Engeska ma Jisas ma Kraiss diva qale ngät gem ngän.

*Ma Ngämuqa Na Ama
Matnärhäm Dä Na ama
Sämaqrot*

³ Mamär iva urhi nänäsäs sage ma Ngämuqa qärakni i aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss aa mamäk dä aa Ngämuqa. Bä ma Ngämuqa di ama Ngätmamäk kärakni i qat dräm gat tatnärhäm ut dä qät sämaqrot na ut bä qosaqi qa di ma Ngämuqa qärakni i qät lavuqi na ut pasägos. ⁴ Näkt kät sämaqrot na ut pasägos toqoräkt i qali lut da ama märän angärha ron ivakt iva ut di mamär iva urhit sämaqrot nä iarhakt kärarhae i sa qale rha da arhä märän moe angärha ron

nä iangärhäkt ama sämaqrot kärangät i sa ma Ngämuqa qa matnärhäm ut na ngät. ⁵ Inguna rhoqor ut i urhit ta ama märän masirhat nävät iomäkt i sa sägäni na ut ut nä ma Kraiis dä qosaqi nävät a qa di urhit ta ama sämaqrot ama mor ngät. ⁶ Bä ut don säda ama märän angärha ron divakt iva ngänit ta ama sämaqrot dä ama mumaiar. Bä qosaqi nga rhoqoräkt i ut ta ama sämaqrot divakt iva ngänit ta ama sämaqrot toqoräkt i qale ngän ma ama qrot sa ama bulap da ama märän angärha ron nävät ma Kraiis toqor ut. ⁷ Näkt aiut di aut snängaqa ama qrot ka sävät a ngän iva as ngän dualat toqoräkt inguna ut dräm i ngakt bä ngän don säda ama märän angärha ron doqor ut dä va qosaqi ma Ngämuqa qä sämaqrot na ngän doqor ut.

⁸ Aurha ruavek, nguut tamän nä rhangät täkt ama enge dinguna qaku nani a ut na ngän iva qaku ngänät dräm sävät ama märän gärangätni i sa ut mon säda angärha ron e ma Esia. Inguna iangärhäkt ama märän di ama enges ngät mamär bä sa qaku mamär iva u rhän näva angät tpäs moe bä äkt i sa ut mu aut snäng iva urhi ñäp. ⁹ Bä sa vät iomäkt ama qäväläm dä ut nari imuk pät aut snängaqa di rhoqorne na ama ruqa qarakni i sa qa rha ama rhäksärhäm bä va rhi veng ga. Sökt di iomäkt ama qäväläm di äm ngä män ivakt

iva qale ut namu ut snäng i mamär vät a ut nävät aut krot maräkt iva u rhän näva ama märän angät tpäs dap kinak pa ut nanakt nä ma Ngämuqa qarakni i qat tärana na ama ruvek nämät ama tñäpki iva qa rhatnärhäm ut. ¹⁰ Sa ma Ngämuqa qa mumaiar ut nämät iangärhäkt ama märän na ama tñäpki bä va qoki as kat tumaiar ut. Bä va qa di ut nanakt na qa iva saqi as kat täqäs täm ut toqoräkt. ¹¹ Näkt mamär iva ngän datnärhäm ut i ngäni nän sävät a ut ivakt iva ama rhäqäp na rha ama ruvek diva rhat tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät ama modämne qärangätni i sa qa von ut täm ngät nävät ama ruvek ama rhäqäp na rha arha nän.

Ma Pol Qa Qutsasorhane Na Aa Snängaqa

¹² Märmär gem ngo iva ngua rhamän särhäm ngän i nguut dräm mamär i sa ngua mualat nä gua lat ba ama ruvek moe di nävät ama iska ama engätki na qa dä ama räkt ka dä ma Ngämuqa aa saqong. Näkt iangärhäkt ama lat di qaku nävät ama ruvek nämäni ama ivätki arhä mädräm dap kinak nävät ma Ngämuqa aa ñämsävätki bä sa ngua mualat sävät a ngän doqoräkt masirhat. ¹³ Nguut tamän doqoräkt dinguna vä gua abukkina moe sävät a ngän dä sa nguut dräm ngut säm ama enge qärangätni i märmärsäs iva ngän des ngät dä qunäga vät a ngän sä ngät dä nani a ngo iva qunäga vät a

ngän mamär sä ngät. ¹⁴ Mäqi inamäk äkt di sa arhani nävät a ngän sokt di qaku rhäm ngän moe di sa qunäga vät a rha mamär i gua lat sagem ngän di nak ama engäkki na ngät dä ama räkt ngät. Sokt di nguat nanakt iva qaku qale qale dä va qunäga vät a ngän mamär sä iangärhäkt ama lat. Näkt nga va rhoqoräkt i evär dä ma Engeska ma Jisas dä va mamär vät a ngo iva ngua rhamän i märmär gem ngo nävät a ngän dä qosaqi aingän diva ngän dämän i märmär gem ngän nävät a ngo.

¹⁵ Inguna nävät iomäkt i sa nguat nanakt i sa märmär gem ngän nävät a ngo dä sa mäqi nani a ngo iva ngua rhet sagem ngän as toqoräkt narhoer iva nguat tet sae ma Masedonia. Vadi mai nga rhoqoräkt dä va ngäni rha ama matnärhäm maunmem. ¹⁶ Mäqi nani a ngo iva ngu ñämdäm närhäm ngän näkt nanokt nas säva ama ngärhäkka ma Masedonia bä qosaqi rhoqoräkt i evär däm ngo nae. Näkt pa ngän datnärhäm ngo nä iarhongäkt kärqärhong i ngut läk nani irhong iva sävät gua tmerhäs sae ma Judia. ¹⁷ Nga ngän du angän snäng i qaku mamär iva ngua rhuräkt mamär tä gu snängaqa sävät gua tmerhäs toqoräkt? Nga ngän du angän snäng i nguat dräm ngu qoar iva ngua rhualat nä guani näkt nasot dä saqi ngu qoar i qaku ngu namualat nä ini rhoqor ama ruqa qarækni i

qaku qat dräm ma Ngämuqa? ¹⁸ Qoki rhoqor ma Ngämuqa qarækni i mamär vät a ut iva ut nanakt na qa sa aa enge moe di mamär vät a ngän iva ngänät nanakt nä gua enge iva qaku ngu qoar iva ngua rhualat nä guani näkt nasot dä saqi ngu qoar i qaku ngu namualat nä ini rhoqoräkt. ¹⁹ Inguna ma Ngämuqa aa emga ma Jisas ma Kraiis kärækni i aingo näkt ma Silvanus näkt sävät ma Timoti di ut sameng sävät a qa mänguräp mä ngän di qaku qa män sa ama snängaiom ama udiom dap kinak ka män di sokt sa ama snängaqa ama sägäk.

²⁰ Inguna ma Ngämuqa aa enge moe na ama mumänaris di qoki ngät tu angät släqyige vät a nas nävät ma Kraiis bä äkt i nävät a qa dä urhi qoar i, “Ngäkki rhoqoräkt” sage ma Ngämuqa iväkt iva qä rha ama murhämeska. ²¹ Näkt ma Ngämuqa maräkt di qaræk i qat tualat sä ut ut na ngän iva ut nanakt nä ma Kraiis ma ama qrot bä qosaqi sa qa armeng däm ut moe iva bä ba nas. ²² Näkt kosaqi ma Ngämuqa qa muqunän bät a ut i qa von ut ta aa Qloqaqa ama Qumärqumärqa qarækni i sa qa mu qa väm ut iväkt iva ama muqunängi na qa i sa aa ruvek na ut.

²³ Sokt di ngu qoar i ma Ngämuqa di qat dräm i sa qaku ngu namet sae ma Korin diväkt iva qale ngu namärhamän särhäm ngän na ama enge ama qrot ngät. ²⁴ Ut tualat mänguräp mä ngän

di qaku vadi va ut turäkt täm ngän ma ama qrot pät angäna iar na ama qatnanakt. Dap kinak ut tualat gem ngän ivakt iva märmär gem ngän inguna sa ngänät mair ma ama qrot mäni angän gatnanakt.

2

¹ Bä äkt i sa ngua muräkt iva qaku ngu namet sagem ngän ivakt iva qaku ngu navon ngän da anga enge anga qrot ngät kärangätni iva ngä rhäqäne sä ngän bä va airäs ngän. ² Inguna ngakt bä ngua rhäqäne sä ngän bä airäs ngän dä saqi as kaku guavek anga ruvek kärarhani iva märmär gem ngo nävät a rha inguna ma sokt ngän gärrarhani i ngän dualat sä ngo iva märmär gem ngo. ³ Sa ngua säm doqoräkt sävät a ngän divakt iva rhoqoräkt iva ngua rhän gem ngän dä varis kaku märmär gem ngo nävät a ngän gärrarhae i mai mamär iva ngäni säm ama märmärgem sävät gu snängaqa. Dap kosaqi ngua säm doqoräkt dinguna ngua mu gu snäng ma ama qrot iva ngän det mamär varhäm gua enge bä nävät iomäkt diva märmär gem ngo bä qosaqi rhoqoräkt dä va märmär gem ngän. ⁴ Ngua säm sävät a ngän inguna sa airäs ngo masirhat bä qaku isiska mät gu snängaqa bä ngut nok inguna va qale rhoqoräkt i ngua rhäqäne sä ngän bä airäs ngän dap kinak pa ngua rhualat sä ngän iva ngänät

dräm i gua snäng bät a ngän masirhat.

Mamär Iva Ngänit Kyiradeng Nä Qarakni I Qa Mualat Na Ama Lat Ama Vu Ngät Mänguräp Mä Ngän

⁵ Ngakt bä aung nävät a ngän di sa qa mualat na ama lat ama vu ngät bä qa säm ama iräski di qaku sokt ka slava na ngo dap kosaqi qa slava na ngän moe. Va ngua rhamän sävät iaqäkt ama ruqa i sa qa slava na arhani nävät a ngän masirhat dap na arhani maqälak. Varis ngu natmärhamän sävät a qa na ama qrot ngät ama enge masirhat. ⁶ Näkt ama rhäqäp na rha nävät a ngän di sa rha lu mamär nä iangärhäkt aa lat bä äkt i qoki mamär toqoräkt i sa qa rha angän däksärhäm.

⁷ Bä rhäkt di sa mamär iva ngäni rhong sävät a qa bä ngäni qyiradeng nä iangärhäkt aa lat dä va ngäni sämaqrot na qa inguna varis ama iräski ama mor qi qi namän näva aa uväs. ⁸ Bä nävät tom däkt dä ngu nän ngän ma ama qrot iva ngänit lavuqi na qa ivakt iva qa diva qä lu i as angäna snäng bät a qa.

⁹ Ngua säm dangät täkt ama enge bä ba ngän divakt iva ngu siqut na ngän iva ngu lu ivar ngän det parhäm gu rhodräp mamär ura qaku. ¹⁰ Näkt aung anga ruqa qarakni i ngäni qyiradeng na aa lat ama vu ngät di qosaqi aingo di ngu qyiradeng na ngät. Bä ngakt bä ngua qyiradeng na aung sa aa lat

di sa ngua mualat toqoräkt dä ma Kraisa aa saqong dä qosaqi rhoqoräkt divakt iva nani ama märini bä ba ngän. ¹¹ Sa ngua mualat toqoräkt divakt iva ngua rhair särhä ma Sämgä i varis kä namon sae bä qä namusar na ut inguna sa ut dräm aa snängaqa i qat dräm gat tet toqoräkt.

Nävät Ma Kraisa Aa Grot Dä Ut Täqäne Dä Mamär Na Aa Lat

¹² Näkt ngätki i ma Engeska qa matnärhäm ngo bä sa isiska nanokt ngo iva ngu sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ma Kraisa toqoräkt i ngua män e mät ama värhäm ama mor äm ma Troas ¹³ sokt di qaku ngua rha ama bulap pät gu snängaqa inguna qaku ngua män bät gua ruaqa ma Taitus e. Bä äkt i ngua met daqule ama qatnanaktpämda äkt bä ngua met sae ma Masedonia.

¹⁴ Sokt di ut tes ama mär sage ma Ngämuqa iaqäkt kärak i sa vasägos dä qä rhoer nanokt ut bä nävät ma Kraisa aa grot dä ut täqäne dä mamär na aa lat bä qosaqi nävät a ut dä sa ama mädräm sävät a qa angät tamaska ama mär qa di qat tet pät ama ivärhimek moe qärqämekni i ut tet e. ¹⁵ Inguna aiut di ut ma Kraisa aa rhamaska ama mär qa sage ma Ngämuqa mänguräp iarhakt kärarhae i sa qat tumaiar ta bä qosaqi mänguräp kärarhani i sa qäbäskäbäs na rha. ¹⁶ Näkt bä ba ama ruvek kärarhani i sa qaku rhit ta ama mumaiar di iaqäkt ama rhamaska di

ama vu qa ama rhamaska na ama tñäpki. Dap bä bä iarhakt kärarhae i sa rhit ta ama mumaiar di iaqäkt ama rhamaska di ama mär qa ama rhamaska na ama iar ama sok täm ngät.

Ngu lu auge di sa mamär vät a qa iva qat tualat na ama lat ama mor ngät toqoräkt? ¹⁷ Ma Ngämuqa qa mualat sä ut bä mamär vät a ut inguna aiut di qaku ut toqor ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhani i nani a rha iva rhi rha ama ligär nävät iomäkt i rhi sameng nä ma Ngämuqa aa enge. Dap aiut di ma Kraisa aa latta na ut kärarhae i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a ut ivakt iva urhi sameng na ama sameng ama mär ngät da aa saqong.

3

Ama Latta Sä Ma Ngämuqa Aa Rharesbane Ama Iaräs Na Ngät

¹ Sa qaku urhit sek sä nas sa ama enge qarängätni i sa ngua säm a ngät sävät a ngän. Bä qosaqi qaku urhit läk nani anga abuqit nage arhani sagem ngän ura guait nagem ngän gärqitni i it ngät tamän i aurha lat di ama mär ngät. ² Inguna aingän di aurha abuqitnäk na ama mär ngät ama lat kärqitnäkni i sa ma Kraisa ka säm bäm itnäk pät aut snängaqa iva ama ruvek moe diva qunäga vät a rha sä itnäk dä va rhat tes pämitnäk. ³ Näkt angäna iar di ngärhi sameng i aingän di ama abuqit nage ma Kraisa kärqitni

i sa it ngärhi sameng sävät aurha lat kärqit i sa qaku qa säm a ngät na ama pen dap kinak ka säm a ngät nä ma Ngämuqa ama ngätäqäm ga aa Qloqaqa. Qaku qa säm a ngät pono vät ama abuqit kärqitni i na ama duliglem dap kinak ka säm a ngät pät ama abuqit kärqitni i na ama ruvek arhä snängaqa.

⁴ Bä aiut di sa ut nanakt nävät ma Kraiss i ngätki nä iangärhäkt aurha enge rhoqoräkt dä ma Ngämuqa aa saqong. ⁵ Näkt aiut di qaku mamär vät a ut iva urhi qoar i sa ut mualat nä guani sokt nävät aut krot maräkt dap kinak ma Ngämuqa sa qa von ut ta ama qrot ivakt iva u rhualat nä ianiäkt. ⁶ Bä qa di qaräc i qa mualat sä ut iva mamär vät a ut iva u rhän i ama latta ba aa rharesbane ama iaräs na ngät kärangätni i sa ngä män nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dap kaku ngä män näva ama Muräkt kärangätni i sa rha säm a ngät. Inguna ama Muräkt di ngärhi veng ama ruvek dap kinak ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di qät bon ama ruvek ta ama iar.

⁷ Ama Muräkt nage ma Moses kärangät i sa ma Ngämuqa qa säm a ngät pät ama duliglem di ngä män sa ama tñäpki bä qosaqi ngät di ngä män sa ama murhämeska qaräkni i qa ong ma Moses aa saqongait bä qaku mamär vät ama Israelqäna iva rhi nalu it näkt nasot dä rhäktäksot

na qa. ⁸ Bä äkt i ngäkt bä rhoqoräkt dä nga va qaku ama Qloqaqa aa lat ngä rhän sa ama enges ka mamär ama murhämeska vät ama Muräkt angät murhämeska aa uväs? ⁹ Inguna ngäkt bä sa mudu di ma Ngämuqa aa Muräkt kärangätni i ngät dän sa ama rhäksärhäm di angärha anga murhämeska dä sa rhäkt di ngätki iva ama lat kärangätni i ngät tualat sä ut iva u rhän i ama räktta na ut di angät murhämeska diva ama enges ka mamär. ¹⁰ Ngätki i rhom däkt di sa äm ngärhi sameng mamär i ianiäkt kärqäni i mudu sa ini angät murhämeska di rhäkt di sa ini ngä män i qaku ini angärha anga murhämeska inguna nävät ianiäkt kärqäni i rhäkt di ini ngä ervät sä ini angät murhämeska. ¹¹ Inguna ngäkt bä ianiäkt kärqäni i mudu di rhäktäksot nä ini di sa ini ngä män sa ama murhämeska dä sa ngätki iva ianiäkt kärqäni iva qali lini mas diva ini angärha anga murhämeska ama enges ka mamär.

¹² Bä aiut di ut tamän bät tangät täkt ama enge na ama qraräk inguna ut nanakt i ngätki na ngät toqoräkt. ¹³ Dap aiut di qaku ut toqor ma Moses käräkni i qa mu ama bauläm särha aa saqongait ivakt iva qale ama Israelqäna rhi nalu i ama murhämeska di sa rhäktäksot na qa. ¹⁴ Sokt di iarhakt ama Israelqäna di ama qrot arhä väs inguna qoki as täkt di nga rhoqoräkt i rhat tes pa ama

mru ngät ama rharesbane dä iomäkt ama bauläm gärqomni i mudu äm ngä ong ma Moses aa saqongait di qoki as äm ngärhi ngäng arhä saqongitnäk. Inguna sokt nävät ma Kraiss maräkt dä va ma Ngämuqa qa rhät iomäkt ama bauläm nae nävät sävetka aa saqongait.

¹⁵ Bä naimäk äkt bä sarhäkt sävät tangät täkt ama rhodäm di vät ama qäväläm gärqomni i rhat tes pä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses dä sa ama bauläm ngärhi ngäng arhä snängaqa. ¹⁶ Sokt di nga rhoqoräkt i sävetka qä rhong sävät ma Engeska dä ma Ngämuqa qat tät iomäkt ama bauläm nae nävät aa snängaqa. ¹⁷ Näkt ma Engeska di ama Qloqqa na qa bä qoe nai i qale ma Engeska aa Qloqqa e di sa isiska äkt. ¹⁸ Bä aiut moe qärrarhae i qaku ama bauläm ngärhi ngäng aut saqongitnäk di sa ut lu mamär nä ma Engeska aa murhämeska dä sa ama qutsasorhane ngät dän bät a ut bä ut dän mamär bä nak as u rhän mamär toqor ma Jisas. Inguna rhangät täkt ama lat di ngät dän nage ma Engeska qäarakni i ama Qloqqa.

4

Ama Sameng Ama Mär Ngät Angät Neraqa

¹ Dä soknga ut mair ma ama qrot dap kaku urhit kut na nas dä rhangät täkt ama lat angärha ron gärangät i sa ma Ngämuqa qa von ut täm ngät nävät aa lavuqi.

² Bä qaku ut tualat parhäm ama is ama ngaip ngät ura ama qluqi vät angät tpäs. Dä sa qaku ut nairas ta ama ruvek ura urhi siqut iva urhi iras täm da nä ma Ngämuqa aa enge i urhit näpgoer na ngät maos maos dap kinak pasägos di urhi su rha maräkt ta ama engätki bä ut tualat toqoräkt ivakt iva qaku mamär vät aung iva qä rhäksärhäm ut nä guan i inguna ut dräm i sa ma Ngämuqa qat lu aurha lat. ³ Näkt ngakt bä qäqi iangärhäkt ama sameng ama mär ngät kärangät i urhi sameng na ngät di qaku qunäga vät a ngät di sokt iarhakt kärarhae i mungsäs sä rha di iarhakt kärarhae i qaku qunäga vät a rha sä ngät.

⁴ Bä ama ruvek toqoräkt di sa ma Sämga ama narhoerqa na qa nämäni rhakt täkt ama ivätki di sa qa väsdät mät arhä mädräm ivakt iva qale qunäga vät a rha sa ama sameng ama mär ngät nä ma Kraiss aa murhämeska iaqäkt karak i ma Ngämuqa aa iauski. ⁵ Bä nga rhoqoräkt dä aiut di qaku urhi sameng sävät a nas dap kinak aut sameng di rhoqortäqyia, ma Jisas ma Kraiss di ma Engeska. Bä qosaqi angäna latta na ut pa angäna rem bä ba qa. ⁶ Inguna ma Ngämuqa iaqäkt karak i sa qa qoar toqortäqyia, "Mamär iva ama neraqa qä sen bit näva ama bängangit angät tpäs" di sa qa sen mät aut snängaqa ivakt iva urhi lu ama neraqa na ama mädräm sävät

ma Ngämuqa aa murhämeska qarakni i qale qa vät ma Jisas ma Kraiss.

Ama Mämägän Mät Ama Kain Na Ama Bäñbäñgi

7 Sökt di aiut di ut toqor ama kain gärangätni i sa rha mualat na ngät na ama bäñbäñgi bä ama mämägän nga e mät ngät ivakt iva ama ruvek ti lu i ama mor ngät ama qrot mamär di sa ngät dän nage ma Ngämuqa dap kinak kaku ngät dän nagem ut. 8 Bä aiut di ut don säda ama märän masirhat angärha ron sökt di iangärhakt ama märän di qaku ngät dän näva aut päs. Bä qosaqi sai rhoqoräkt i qaku ut dräm iva u rhualat toqor mäniect dä sa qaku ut nari i urhit kut na nas. 9 Näkt pät ama qävälöp kärqapni i ama ruvek ti sangäm na ut mavängam dä sa ut dräm i sa qaku ma Ngämuqa qä namet daqule lut. Bä vät ama qävälöp kärqapni i ama märän ngärhi rharpus na ut dä saqi ut täranas bä ut mair. 10 Bä vasägos dä urhit ta ma Jisas aa tñäpki vät aut släqyigleng ivakt iva ma Jisas aa iar di ama ruvek ti lu ngät pät aurha iar bä va qosaqi qunäga vät a rha sä ngät. 11 Inguna aiut kärarhae i sa ut däqäm di vasägos di rhit bodäm ut sämät ama tñäpki nävät ma Jisas ivakt iva ama ruvek ti lu aa iar vät aut släqyigleng gärqyiglengni iva igleng ngärhi ñäp. 12 Bä nävät tangät täkt ama lat dä sa ama tñäpki di qiat tualat päp ut

dap aingän di sa ama iar ngät tualat päp ngän.

13 Aiut di aut katnanakt di ngät toqor iaqäkt aa qatnanakt kärak i sa qa säm ama enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, "Sa nguät nanakt bä äkt i sa ngua märhamän" dä soknga aiut di ut nanakt bä äkt i qosaqi ut tamän 14 inguna sa ut dräm i iaqäkt kärak i qa märanas nä ma Jisas ma Engeska nämät ama tñäpki diva qosaqi qa rhäranas na ut ut nä ma Jisas bä va qä rhal ut ut na ngän bä va qali lut gem ga va aa qäranas. 15 Bä rhangät täkt ama märän gärangätni i sa ut don säda angärha ron di ngät dän ivakt iva ngät tatnärhäm ngän ivakt iva nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa aa ñämsävätki di qit täk pät ama ruvek masirhat bä masirhat mamär dä sa va iarhakt di rhat tes ama mär masirhat sagem ga bä va qät ta ama murhämeska.

16 Bä äkt i sa aiut di qaku urhit kut na nas dap kinak ut mair ma ama qrot. Näkt nämä dä qärqyigleng aut släqyigleng di sa mavamava nä igleng sökt di vasägos dä sa ma Ngämuqa qät sämaqrot na ut imuk pät aut snängaqa. 17 Inguna rhangät täkt ama märän gärangätni i ngät dän bät a ut kärangät iva qale ngät sökt pät ama qäväläm ama qot äm mamär di sa ngärhit täkmu na ut nani ama enges ka mamär ama sok täm ga ama murhämeska. Bä iaqäkt ama murhämeska diva qa rhualat sa aut märän bä va

ama gaini na ngät mamär.
 18 Bä äkt i sa qaku ut tu
 ut snäng sävät iarhongäkt
 kärqärhong i mamär vät a
 ut iva urhi lu irhong dap
 kinak ut tu ut snäng sävät
 kärqärhongni i qaku mamär
 vät a ut iva urhi lu irhong.
 Ut tualat toqoräkt dinguna
 qarqärhong i mamär vät a
 ut iva urhi lu irhong di
 iarhongäkt di qaku ama sok
 täm irhong dap kärqärhong
 i qaku mamär vät a ut iva
 urhi lu irhong di ama sok täm
 irhong.

5

Ama Iar Na Rhävuk Näda Ama Usäpki Arha Ron

1 Näkt ut tu ut snäng
 doqoräkt inguna ut dräm
 i ngakt bä aut släqyigleng
 gärqiglengni i igleng doqor
 ama mämairväm ama me
 ngät kängätni i ngät narhe
 nämäni ama ivätki di sa qäbäs
 nä igleng dä sa ut dräm i
 aurha vätka di qa e qaräkn i
 qa nage ma Ngämuqa. Iaqäkt
 ama vätka di qaku ama ruvek
 ta mualat na qa dap kinak
 ka di ama sok täm ga qaräkn
 i qale qa da ama usäpki arha
 ron. 2 Inguna vä rhangät täkt
 ama mämairväm di sa qaku
 märmär gem ut dap nani a
 ut masirhat i vadi va ma
 Ngämuqa qa rhonmät pät a ut
 na ama vätka qaräkn i rhak
 pono da ama usäpki arha
 ron. 3 Näkt ngakt bä va qa
 rhonmät pät a ut na qa dä sa
 va qaku qali lut i ama vlavel
 a ut.

4 Inguna rhoqoräkt i as
 kali lut pä rhangät täkt ama
 mämairväm di qaku märmär
 gem ut bä rhangät täkt di
 ngärhit bon ut ta ama märän.
 Nak kop kaku sokt nani a
 ut iva qali lut sañis na anga
 släqyige dap kinak nani a ut
 masirhat iva ma Ngämuqa
 qa rhonmät pät a ut na ama
 släqyigleng gärqiglengni iva
 qaku igleng ngä nañäp. 5 Näkt
 iaqäkt kärak i sa qa rhäkmu na
 ut iva qoki nani iangärhäkt
 ama lat di ma Ngämuqa bä
 sa qa von ut ta ama Qloqaqa
 ama Qumärqumärqa ivakt
 iva ut dräm iva qa rhualat
 toqoräkt.

6 Bä äkt i vasägos dä sa ut
 nanakt nä ma Ngämuqa ma
 ama qrot toqoräkt. Näkt sa
 ut dräm i vät ama qäväläm
 gärqomni i qali lut mät ama
 släqyige di sa qali lut sañis
 nä ma Engeska 7 inguna
 rhoqoräkt i as kali lut te di
 ut däqäm bä ut tualat nävät
 ama qatnanakt dap kaku ut
 däqäm nävät iomäkt i sa ut
 lu iarhongäkt kärqärhong iva
 irhong ngä rhän nasot. 8 Bä
 sa ut nanakt nä ma Ngämuqa
 ma ama qrot toqoräkt bä
 nani a ut masirhat iva u
 rhet daqule ama släqyige bä
 va u rhet sage ma Engeska
 ivakt iva qali lut ut na qa.
 9 Bä nävät iangärhäkt moe
 dä sa urhi siqut iva urhit
 säm ama märmärgem sävät
 aa snängaqa na aurha iar
 toqoräkt i qali lut te mät ama
 släqyige ura rhoqoräkt i sa ut
 met daqule ige. 10 Inguna
 ut moe diva ut mair dä ma

Krais aa mämugunäs na ama matnävämne angät saqong ivakt iva ut moe asägäk asägäk diva sävetka qä rha ani qärqäni i qoki mamär vät ama lat kärangätni i ama mär ngät ura ama vu ngät kärangät i sa qa mualat na ngät te rhoqoräkt i as kale qa mät aa släqyige.

Ama Lat Kärangätni Iva Urhi Sameng I Mamär Iva Ama Ruvek Ta Rhän I Sägäni Na Rha Rhi Nä Ma Ngämuqa

¹¹ Bä nävät iomäkt dä sa urhit kutdrir sage ma Ngämuqa bä urhit len ga bä äkt i urhit täsläp pät arhani ama ruvek ma ama qrot iva rhi vodäm mes sagem ga. Sa ma Ngämuqa qat dräm a ut mamär i aiut di ut toqoräkt bä nguät nanakt i qosaqi ngän di imuk pät angän mungäsäng di sa ngänät dräm i aurha iar di ngät toqoräkt. ¹² Näkt saqi as ut tamän särhäm ngän i qaku ut tair na nas dap kinak aiut di ut tualat ivakt iva mamär vät a ngän iva ngän damän na ama enge ama mär ngät sävät a ut bä va ngän duqunäga vät iarhakt kärarhae i rhat tair na nas sa arha lat kärangätni i ama ruvek tat lu ngät dap kaku rhä iarhongäkt kärqärhong i qali lirhong e mät arhä snängaqa.

¹³ Inguna ngakt bä ama ruvek di rhat lu gua lat bä rhat tu arhä snäng i sa guani na ngo dä sa mamär iva ngänät dräm i nak gua lat toqoräkt divakt iva ngut säm ama märmärgem sage

Ngämuqa. Dap kosaqi ngakt bä ngänät lu iangärhäkt gua lat bä ngän du angän snäng i ngät di ngät dän nävät ama mär qa ama snängaqa dä sa nani a ngo iva ngänät dräm i iangärhäkt ama lat di ngät bä ba ngän ivakt iva ngät tatnärhäm ngän. ¹⁴ Bä ma Kraiss aa lavuqi di qiat tualat sä ut iva ut tualat parhäm aa snängaqa inguna ut nanakt i sa akni ama ruqa qa ñäp sädaver ama ruvek moe dä soknga nävät iomäkt dä sa ut moe ama qatnanaktpämda di qosaqi sa ut ñäp ut na qa. ¹⁵ Näkt ka di sa qa ñäp sädaver ama ruvek moe ivakt iva aiut ama qatnanaktpämda qärarhani i rhat däqäm diva qaku qale rha bä rhat tualat na ama lat kärangätni iva ngärhit säm ama märmärgem säva arhä snängaqa dap kinak pa rhat tualat na ama lat bä ba qa iaqäkt kärak i qa ñäp näkt saqi ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki ivakt iva nani ama märini bä ba rha.

¹⁶ Bä äkt i rhäkt di sa qale ut lu ama ruvek toqor ama ruvek nämäni rhäkt täkt ama ivätki i rhat dräm dat lu rha i rha rhoqoräkt. Näkt mudu di sa ut lu ma Kraiss toqoräkt sokt di as kaku ut lu qa rhoqoräkt. ¹⁷ Bä nga rhoqoräkt di ut dräm doqortäqyia, ngakt bä aung anga ruqa di sa sägäni na qa qä nä ma Kraiss dä sa iaqäkt ama ruqa di ama iaräs na qa. Bä aa lat ama mru ngät di sa ngä met nae bä rhäksot na ngät dap ama iaräs na

ngät ama lat di sa ngä män säva aa iar. ¹⁸ Näkt tangät täkt moe ama lat kärangätni i sa ngä märanas pä sävetka rhoqoräkt aa iar di ngät nage ma Ngämuqa iaqäkt kärak i nävät ma Kraiss dä sa qa säm ama sägäni na ut ut nä ma Ngämuqa. Näkt sa ma Ngämuqa qa von ut ta ama lat kärangätni iva urhi sameng i mamär iva ama ruvek ta rhän i sägäni na rha rhi na qa.

¹⁹ Ama rharimini sä iangärhäkt ama lat di rhoqortäqya, nävät ma Kraiss dä sa ma Ngämuqa qat tu ama ruvek nämäni ama ivätki iva sägäni na rha rhi na qa bä vät iangärhäkt aa lat dä sa qaku qät täksärhäm da vät arha lat ama vu ngät angät tpäs näkt kosaqi qat nanakt na ut sa ama lat kärangätni iva urhi sameng i mamär iva ama ruvek ta rhän i sägäni na rha rhi na qa. ²⁰ Dä soknga sa ut mair sä iangärhäkt ama lat bä bä ma Kraiss bä ma Ngämuqa di qä nän ama ruvek ma ama qrot nävät a ut iva rha rhän iva sägäni na rha rhi na qa. Bä äkt i urhit täsläp pä a ngän ma ama qrot nävät ma Kraiss iva ngän dualat toqoräkt. ²¹ Näma dä sa ma Kraiss di qaku qa mualat na anga vuini sokt di sa ma Ngämuqa qa mualat sä qa bä qa män doqor ama vu qa mas ama ruqa nävät aurha vuirhong. Ma Ngämuqa qa mualat toqoräkt ivakt iva mamär vät a ut iva urhän i aa ruvek kärarhani i ama räktta na rha da aa saqong.

6

¹ Nävät kärangätni aurha lat ut nä ma Ngämuqa dä sa ngu nän ngän ma ama qrot iva nga rhoqoräkt i sa ngän da ma Ngämuqa aa niamsävätki dä va qale ngän nasäm ama mäñmäñini na qi. ² Inguna ma Ngämuqa qa qoar toqortäqya,

“Vät ama rhäkmamär äm ama qäväläm gem ngo dä sa ngua nari ngän dä vät ama qäväläm na ama mumaiar dä sa ngua matnärhäm ngän.”

As sägäni lu i rhom däkt ama qäväläm di ama rhäkmamär äm i rhom däkt ama qäväläm di ama qäväläm na ama mumaiar.

³ Näkt kaku ut namualat na anga lat kärangätni iva ngä rhäqäne sa ama ruvek iva qale rhat nanakt nä ma Kraiss ivakt iva aurha lat di isiska mät ngät dä qaku ama ruvek ti nalu guani qärqäni i qaku maräkt nä ini vät a ngät. ⁴ Sokt di vät kärangätni aurha lat moe di sa iangärhäkt ama lat ngärhi sameng i aiut di ma Ngämuqa aa latta na ut mamär qararhani i rhat tualat pa aa rem. Bä vasägos di mänadin bät a ut i qali lut ma ama qrot bä ut täqäne dä mamär toqoräkt i ama ruvek ti slava na ut dä da ama märän dä ama siqutsiqut ama mor ngät angärha ron. ⁵ Sai dä ama ruvek ti arhäktgyäm sä ut bä rhat tu ut pa ama tpäskiarharhäng. Bä arhani

di rhat tuinirqi mänguräp mä ut ut na ama ruvek bä vasägos di ut tualat masirhat bä ma Ngämuqa bä sa qaku urha anga qrot. Dä qaku urhi mänatäm mamär näva ama bängang dä sa anoeng mä ut. ⁶ Näkt aurha lat di ama qumärqumär ngät dä ma Ngämuqa aa saqong bä ma Ngämuqa qät bon ut ta ama mädräm ivakt iva ut tualat na ama lat kärangätni i nani a qa na ngät. Dä qali lut sa ama bulap bä ut tualat na ama mär ngät ama lat sävät ama ruvek moe. Dä nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot di sa ut tualat nä iangärhäkt ama lat moekt bä qosaqi ut tualat sa ama lavuqi ama engätki na qi sävät ama ruvek moe. ⁷ Dap urhi sameng na ama engätki sävät ma Kraiss dä ma Ngämuqa qät bon ut ta ama qrot bä urhi sameng. Bä dä iangärhäkt aurha lat angärha ron di ut sangar mät ama ulaqi at kärhong mät au rhäkt kärqärhongni i na ama räkt ngät ama lat.

⁸ Bä sa ut tualat toqoräkt i näma dä äkt bä ama ruvek tit kutdrir sävät a ut ura qaku ura rhat tamän mava na ut ura rhit sek sä ut na anga enge ama mär ngät. Ama ruvek di rhat tu arhä snäng i ama irasmätta na ut dap kinak ama engätkinarha na ut. ⁹ Arhani ama ruvek di rhat dräm a ut i aiut di ma Ngämuqa aa latta na ut dap kinak arhani di qaku nani a rha iva rhat nanakt toqoräkt. Bä arhani ama ruvek di nani

a rha iva rhi veng ut sokt di as ngäni lu i ut däqäm. Bä sai di ama ruvek ti sangäm na ut sokt di qop kaku rha veng ut. ¹⁰ Bä sai dä sa airäs ut sokt di vasägos dä sa märmär gem ut masirhat. Bä qali lut toqor ama ruvek kärarhani i ama tläk ta sokt di ut tualat sa ama rhäqäp na rha ama ruvek bä sa mämägän sä rha masirhat. Bä ngätki i qaku aurha anga qärhong masirhat sokt di ma Ngämuqa qät bon ut tä iarhongäkt moe.

¹¹ Sa ut märhamän maräkt särhäm ngän ama Koringäna dä sa urhi qoar na ngän i aurha snäng bät a ngän masirhat. ¹² Näkt aiut di qaku ut tualat na anga lat sävät a ngän gärangätni i ngärhi sameng i qaku aurha snäng bät a ngän dap kinak aingän angäna lat sävät a ut di ngärhi sameng i qaku angäna snäng bät a ut. ¹³ Bä ngut säm sävät a ngän doqor qre i ngut säm sävät ngua es i mamär iva angäna snäng bät a ut toqor ut i sa urha snäng bät a ngän.

Ma Ngämuqa Ama Ngät däqäm Ga Aa Vätki

¹⁴ Mamär iva qale sägäni na ngän ngän na ama ruvek kärarhani i qaku rhat nanakt nä ma Kraiss. Inguna ngu lu va sirhäkt di mamär iva sägäni na ama ruvek ama räkt ta arha lat ngä na ama ruvek kärarhani i qaku ama räkt ta arha lat toqor mäniekt? Ura nga mamär vät ama neraqa qä na ama bängagi iva qali liom mamär gem ne? ¹⁵ Ngu lu va sägäni nä ma Kraiss kä

nä ma Belial toqor mäniekt
ura va sägäni na aung anga
qatnanaktpämga qä nä iaqäkt
karak i qaku qat nanakt to-
qor mäniekt? ¹⁶ Nga mamär
vät ma Ngämuqa aa vätki qi
na ama iaus kârangätni i sa
ama ruvek ta mualat na ngät
iva ngârhi rhares ba ne? In-
guna sa aiut di ma Ngämuqa
ama ngät däqäm ga aa vätki
na ut bä iomäkt di äm doqor
varhäm ma Ngämuqa aa enge
qârangätni i ngät tamän do-
qortäqyia,

“Va qale ngo ngu na rha bä va
nguat tet mänguräp mä
rha
näkt pa aingo diva arhä
Ngämuqa na ngo
bä rha diva gua ruvek na
rha.

¹⁷ Bä nga rhoqoräkt dä sa
va ngän det daqule
iarhakt kârarhae i
rhat tualat na ama
vuirhong
näkt ma Engeska qä qoar
iva ngäni anñis na nas
näväm da
näkt pa qale ngänit täk
pät kârqârhongni i ama
qävu irhong
dä sa va ngu ar sä ngän
sagem mes.”

¹⁸ Bä qosaqi ma Engeska
ma Ngämuqa iaqäkt
karak i ama qrot moe
angät tarebäm ga qoar
toqortäqyia,

“Va aingo diva angän mamäk
na ngo
näkt pa aingän diva ngua
es na ngän.”

7

¹ Gua ruavek kârarhani i
gua snäng bät a ngän, ma
Ngämuqa di sa qa von ut tä
iangârhäkt ama mumänaris
dä soknga mamär iva urhi
qumär aut släqyigleng dä
aut kloqaqa sä iarhongäkt
moe qârqârhong i qaku ama
mär irhong. Bä mamär
iva urhit kutdrir sage ma
Ngämuqa bä va u rhän i ama
qumärqumärta na ut mamär
da aa saqong.

Ma Pol Aa Märmärgem

² Mamär iva angäna snäng
bät a ut. Sa qaku ut mualat
na anga lat kârangätni i qaku
ama räkt ngät sävät aung
nävät a ngän dä qaku ut
musar na aung nävät a ngän
dä qaku ut ta guani nage
aung nävät a ngän nävät ama
iraski. ³ Näkt kaku ngua
märhamän bät iangârhäkt
ama enge ivakt iva ngu
sämäqlu na ngän inguna sa
qre ngua qoar na ngän i gua
snäng bät a ngän masirhat i
näma dä äkt bä ngu ñäp ngu
na ngän ura nguät däqäm ngu
na ngän. ⁴ Aingo di nguät
tamän na ama qraräk sârhäm
ngän dä märmär gem ngo
masirhat nävät a ngän. Sa
ngän sämaqrot na ngo mamär
bä näma dä ut mon säda ama
märän angârha ron sokt di
märmär gem ngo masirhat.

⁵ Bä nga rhoqoräkt i ut
mon sae ma Masedonia dä
sa qaku mamär iva mae
vät a ut mamär bä vät ama
ivârhimek moe qârqämekni i
sa ut tet pät imek di sa ama
märän ngä män bät a ut i

ama ruvek ti arhäktgyäm sä ut dä qänäskänes ut masirhat sävät a ngän moe. ⁶ Sökt di ma Ngämuqa qärakni i qät sämaqrot nä iarhakt kärarhae i qale rha sa ama qänäskänes di sa qa sämaqrot na ut nä ma Taitus aa mänmänäs. ⁷ Näkt kaku sökt aa mänmänäs ngä sämaqrot na ut dap kosaqi angän sämaqrot bä ba qa ngä sämaqrot na ut inguna sa qa goar na ut i nani a ngän masirhat iva ngäni lu ngo qosaqi airäs ngän masirhat nävät a ngo i qänäskänes ngän bä nani a ngän iva ngän datnrähäm ngo. Bä sa nga ma Taitus ka goar na ngo nä iarhongäkt dä sa märmar gem ngo masirhat.

⁸ Bä ngätki i sa gua abuk kia mäqäne sä ngän bä airäs ngän sökt di rhäkt di sa qaku nguut tu gu snäng i qaku ama märäm doqoräkt i sa ngua rhäk na qi sagem ngän. Dap mäqi di sa ngua mu gu snäng doqoräkt dinguna ngua lu i iaqyäkt angäna iräski. Sökt di nak kop airäs ngän bät ama qäväläm ama qot äm. ⁹ Bä rhäkt di sa märmar gem ngo masirhat di qaku nävät iomäkt i nak kop airäs ngän nävät angäna lat dap nguna nävät iomäkt i sa airäs ngän bä ngän näpgoer na nas. Inguna sa ngän nari ama iräski qäraktni i ma Ngämuqa qa mu qi da angäna ron iväkt iva ngäni rhong sävät a qa bä äkt i rhoqoräkt di sa qaku ut slava na ngän. ¹⁰ Ama iräski qäraktni i ma Ngämuqa qät bon däm gi di qiat tualat

sa akni ama ruqa iva qä näpgoer na nas bä nasot dä iangärhäkt ama lat na ama rhitnäpgoernanas di ngärhi rhoer nanokt ka säda ama mumaiar angärha ron. Bä qaku aung gärakni i sa airäs ka nävät iomäkt. Sökt di ama iräski qäraktni i nak kop ki rhoqor ama ruvek narhe nämäni ama ivätki arha iräski di qit sa ama tñäpki.

¹¹ As ngäni lu i nävät iaqyäkt ama iräski nage ma Ngämuqa dä sa nani a ngän masirhat iva ngän dualat na ama lat ama räkt ngät. Bä va ngäni qur ma Ngämuqa i sa ngän mualat nä ianiäkt kärqäni i sa nani a qa iva ngän dualat nä ini. Bä uraqi da angäna ron sävät ama lat kärangättni i sa ngä män mänguräp mä ngän bä qänäskänes ngän masirhat. Näkt nani a ngän masirhat iva saqi as ngäni lu ngo dä qosaqi nani a ngän iva ama räkt ngät ama rhäksärhäm ngä rhän sä mänguräp mä ngän. Bä nga rhoqoräkt i sa ngän mualat nä iangärhäkt ama lat moekt dä sa ngän gur a ngo i sa ngän mualat maräkt. ¹² Sa ngua säm bä iaqyäkt ama abuk diväkt iva qaku sävät iaqäkt kärak i qa mualat na ama lat ama vu ngät ura sävät akni qärakni i qa mualat na ngät sävät a qa dap kinak ngua säm bäm gi sävät a ngän diväkt iva ngän des päp gi dä va ma Ngämuqa qa rhuqunäga vät a ngän i ngätki i sa ngänit kutdrir sävät a ut. ¹³ Bä nävät

iangärhäkt angäna lat sävät a ut dä sa ut ta ama sämaqrot.

Näkt kosaqi savono sävät iomäkt angärha rhäng dä sa mär gem ut masirhat toqoräkt i ut lu ma Taitus i märmär gem ga dap kaku airäs ka inguna qa lu qärangätni angäna lat ama mär ngät sävät a ut. ¹⁴ Bä ama enge qärangätni i sa ngua qoar na qa na ngät sävät angäna lat ama mär ngät di sa qaku aqlus pät a ngo i sa ngua märhamän särhäm ga na ngät. Nak kop toqor inamak i sa ut tamän särhäm ngän nä iarhongäkt moe qärqärhong i sa ama engätki nä irhong dä qosaqi rhäkt dä iangärhäkt aurha enge sävät a ngän bä bä ma Taitus di ama engätki na ngät. ¹⁵ Näkt sa rhäkt di aa snäng bät a ngän masirhat nävät iomäkt i sa ngän met parhäm iangärhäkt ama lat kärangät i sa ngua von ngän iva ngän dualat na ngät bä qosaqi iomäkt i sa ngän slamär ngäna ar sä qa na ama qutdrir. ¹⁶ Bä rhäkt dä sa märmär gem ngo masirhat inguna nguat nanakt na ngän maengätki iva ngän dualat nä iarhongäkt kärqärhong i ma Ngämuqa nani a qa iva ngän dualat nä irhong.

8

Ama Enge Na Ama Rhäsläp Sävät Iomäkt Iva Rhit Bon Masirhat Nävät Ama Märmärqem

¹ Gua ruavek, rhäkt di nani a ut iva u rhuqunäga vät a ngän sävät ma Ngämuqa

aa nämsävätki qäraktni i sa qa von däm gi bä ba ama qatnanaktpämda nämät ma Masedonia ² inguna vät ama qäväläm gärqomni i ama mor ngät ama märän ngät dän bät a rha bä ngärhi siqut na rha dä sa iarhäkt ama qatnanaktpämda di nak kop märmär gem da masirhat. Bä nämä dä rha di ama tläk ta sokt di nävät arhä märmärgem dä sa rha von arhani ama qatnanaktpämda masirhat ta ama ligär nagem mes. ³ Bä ngo di sa nguat dräm iangärhäkt arha lat bä äkt i mamär vät a ngo iva nguat tamän särhäm ngän i sa rha von da ama ligär varhäm arhä snängaqa maräkt i rha von da rha ama ligär qärangätni i nga e gem da dä qosaqi rha von da rha angätni qärangätni i qop as ngät sae varhäm arhä snängaqa. ⁴ Dä qäqi rha nän ut ma ama qrot iva urhi rhares pät arha rhäng iva rhit bon da ama matnärhäm bä ba ama qatnanaktpämda. ⁵ Ngua mu gu snäng iva rhi von da anga gaini nämäni arhä ligär sokt di nak ta von da ama ligär masirhat mamär. Narhoer di sa rha vodäm mes sage ma Engeska näkt nasot dä rha vodäm mes sagem ut i rhat tualat na ama lat kärangätni i nani ma Ngämuqa iva rhat tualat na ngät sävät a ut.

⁶ Ma Taitus di iaqäkt kärakni i qa matnärhäm ngän bä ngän nasäng i ngän durhämne na ama ligär qärangätni iva angän bänbon na ngät bä äkt i

sa ut nän ga ma ama qrot iva qa rhatnärhäm ngän iva ngäni sot nä iangärhäkt angäna lat toqoräkt kärangätni i ngät dän nävät angän niamsävätki. ⁷ Bä rhäkt di sa ngän dualat mamär na ama lat i sa ngänät nanakt mamär nä ma Ngämuqa dä ngäni sameng na aa enge mamär dä ngän dualat nävät ama mädräm ama mär ngät dä qale ngän ma ama qrot na ama märmärgem. Bä qosaqi sa ngän dualat mamär sa ama lavuqi sävät arhani varhäm aut tissu bä ba ngän. Bä rhäkt di qosaqi mamär iva ngän dualat mamär masirhat nä rhangät täkt angäna lat bä ba ama qatnanaktpämda.

⁸ Näkt kaku nguat tamän särhäm ngän ma ama qrot ivakt iva ngän dualat toqoräkt. Sökt di sa ngua lu arhani arhä lavuqi ama mor qi sävät ama tläkta bä rhangät täkt gua enge diva ngärhi siqut na ngän ivar aingän di rhoqor ta sä angän lavuqi ura qaku. ⁹ Inguna sa ngänät dräm i aurha Engeska ma Jisas ma Kraisa aa niamsävätki sävät a ngän i näma dä sa qa di ama qärhong bät a qa sökt di qa män i ama tläqa na qa ivakt iva nani ama märini bä ba ngän ivakt iva nävät iaqäkt aa tläqa dä sa va ngän dän i ama qärhongbärharha na ngän.

¹⁰ Rhak mane ama quiaqa di aingän di sa ngän nasäng iva ngän durhämne na ama ligär bä ba ama qatnanaktpämda inguna nani a ngän iva ngän dualat toqoräkt. Bä

rhäkt diva ngu qoar na ngän sävät ama lat kärangätni i nguat tu gu snäng iva ama märäm gem ngän doqoräkt iva ngän dualat na ngät. ¹¹ Dä rhäkt di sa mamär iva ngäni sot na ama lat mamär qärangätni i sa ngän nasäng na ngät iva qoki rhoqor angän snängaqa ama qrot ka iva ngän datnärhäm bä va ngän dualat toqoräkt parhäm angän mämägän. ¹² Inguna ngakt bä nani aung nävät a ngän iva qä von da ama ligär diva märmär ge ma Ngämuqa rhoqoräkt i qät bon nämäni ama ligär qärangätni i nga e gem ga. Ma Ngämuqa di qaku qänäskänes ka sä iarhongäkt kärqärhong i qaku irhong nga e gem ga.

¹³ Qaku ngu qoar i mamär iva ngän datnärha arhani bä va ngäni von nas ta ama märänga. Dap kinak nani a ngo iva ama qatnanaktpämda moe diva qosaqi arha anga qärhong gärqärhongni i rhit läk nani irhong. ¹⁴ Bä vät tom däkt ama qäväläm gärqomni i masirhat na angän gärhong di sa mamär iva ngänit bon arhani ama qatnanaktpämda nävät angän gärhong masirhat inguna rha di rhit läk nani irhong. Mamär iva ngän dualat toqoräkt divakt iva rha di nak saqi rhit bon ngän dä iarhongäkt kärqärhong i ngänit läk nani irhong bät ama qäväläm gärqomni iva ngänit läk nani irhong. Bä nävät iaqäkt ama iska dä sa va mamär na ngän ngän na rha dap pa qaku

ngän moe ngän na rha va
ngän natläk nani guarhong.
15 Rhom däkt di varhäm ma
Ngämuqa aa enge qarängätni
i sa rha säm a ngät kärängät i
ngät tamän doqortäqyia,

“Auge qaräk i sa qa mät
ama tmäs ama mana
masirhat
di nasot di qaku anga
tmäs saqi as savono
dap iaqäkt käräk i sa qa mät
ama mana maqälak
di nasot di qaku gät läk
nani anga tmäs.”

*Ma Taitus Kä Na Aa Ru-
aiom*

16 Sokt di ut tes ama mär
sage ma Ngämuqa iaqäkt
käräk i qa mu ama snängaqa
dä ma Taitus aa ron iva
nani a qa masirhat iva qat
tatnärhäm ngän doqor ngo
i sa nani a ngo masirhat
iva nguät tatnärhäm ngän.
17 Inguna qaku sokt nävät
iomäkt i sa ut nän ga ma
ama qrot iva qa rhatnärhäm
ngän dap koki qa maräkt
parhäm aa snängaqa di nani
a qa masirhat iva qa rhet
sagem ngän. 18 Näkt urhit täk
na akni aurha ruaqa qaräkni
i sa ama qatnanaktpämda
moe di rhat dräm a qa i
qat dräm gä sameng na
ama sameng ama mär ngät
mamär iva qä nä ma Taitus
in det sagem ngän. 19 Näkt
kaku sokt nävät iomäkt i
ama qatnanaktpämda rhat
dräm a qa dap kosaqi qa di
ama qatnanaktpämda sa rha
armeng däm ga iva qa rhet kä
na ut toqoräkt i u rhet sa ama
vänbon gärangätni iva urhi

von ama qatnanaktpämda
nae ma Jerusalem däm ngät.
Bä va iangärhäkt aurha lat
di ngärhi sameng irha aut
snängaqa ama mär qa dä
va ngärhi von ma Engeska
rha ama murhämeska. 20 Ut
tualat toqoräkt divakt iva
qaku mamär vät aung iva qä
narhäksärhäm ut pät iomäkt
angät tpäs kärqomni i qaku
ut mualat mamär na ama
lat kärängätni i urhit bon dä
iangärhäkt ama vänbon ama
mor ngät bä bä iarhakt e ma
Jerusalem 21 inguna nani a
ut iva iangärhäkt aurha lat di
ama räkt ngät dä ma Engeska
aa saqong dä da ama ruvek
arhä saqong.

22 Näkt kosaqi urhit täk
na akni aurha ruaqa qä na
iom bä iaqäkt di qaräk i sa
ma ama rhäqäp nä imek di
sa ut siqut na qa dä ut lu i
nani a qa masirhat iva qat
tatnärhäm ut. Bä rhäkt di
iaqäkt aurha ruaqa di sa nani
a qa masirhat mamär iva qa
rhet kä na iom inguna sa qat
lu i märmär gem ngän iva
ngäni von da angän bänbon
bä ba ama qatnanaktpämda.
23 Näkt sävät ma Taitus di qa
di gua ruaqa na qa qaräkni
i ngu na qa un dualat iva
un datnärhäm ngän. Dap
aiomni aurha ruaikom di
sa ama qatnanaktpämda
rha rhäk na iom iva in
dualat na ama lat ivakt iva
iangärhäkt ina lat ngärhit bon
da ama murhämeska sage ma
Krais. 24 Näkt toqoräkt i ma
Taitus kä na aiomni aurha
ruaiom da rhän gem ngän
dä mamär iva ngän dualat sä

rha mamär ivakt iva arhani ama qatnanaktpämda mät ama värhap maos maos ti lu iaqyakt angän lavuqi dä va rhat dräm i ma aurha enge sävät angäna lat ama mär ngät di qoki ama engätki na ngät.

9

Rhat Turhämne Na Ama Ligär Bâ Ba Ama Qatnanaktpämda E Ma Jerusalem

¹ Rhäkt di qaku ngut läk iva as ngut säm ama enge bâ ba ngän sävät ama ligär qärangätni iva ngät dän sage ma Ngämuqa aa ruvek e ma Judia. ² Rhoqoräkt dinguna sa nguät dräm i angän däkmunanaska iaqäkt kârak i sa ngua sek sä ngän inguna nävât a qa bâ ba ama ruvek nae ma Masedonia i ngu qoar i aingän ama Akaiäqäna di sa ngän däkmu na nas iva ngän datnärhäm mänasäng bät tak mane ama quiaqa. Bâ iaqäkt angän snängaqa rhoqoräkt di sa qa märanas na ama rhäqäp na rha iva rha rhatnärhäm. ³ Sökt di rhäkt di ngut täk nä iarhakt aurha ruavek ama dävaung na rha sagem ngän divakt iva qale ngän na ama rhäkmunanaska rhoqor varhäm gua enge qärangätni i sa ngua märhamän bät a ngät sävät a ngän.

⁴ Inguna ngakt bâ guavek nävât ama Masedoniaqäna rha rhet ti na ngo bâ sagem ngän dä rhi lu i as kaku ngän däkmu na nas dä sa va aiut diva aqlus pät a ut bâ qosaqi aingän diva aqlus pät a ngän

masirhat mamär. ⁵ Bâ nävât tom däkt dä sa ngua mu gu snäng i ama mär masirhat toqoräkt iva ngu rhäk nä iarhakt aurha ruavek iva rhi er ta rhet sagem ngän bâ va rha rhatnärhäm ngän iva ngäni rhäkmu na ama vänbon gärangätni i sa ngän mumänaris iva ngäni von däm ngät. Rhoqoräkt divakt iva angän bänbon diva ngäni vodäm ngät parhäm aingän maräkt angän snängaqa dap kaku nävât arhani arhä muräkt bâ ba ngän iva ngän dualat toqoräkt.

Ama Ruqa Qäarakni I Qät Bon Da Ama Vänbon Nävât Ama Märmärgem

⁶ Mamär iva ngänät dräm doqortäqyia, ama ruqa qäarakni i qät kutnanokt ama tmäs maqälak di qosaqi va qä rha ama tmäs maqälak dap ama ruqa qäarakni i qät kutnanokt ama tmäs masirhat di qosaqi va qä rha ama tmäs masirhat.

⁷ Aingän moe asägäk asägäk di mamär iva sävetka qat turäkt ba nas iva qä von da ama mämänia varhäm aa snängaqa maräkt. Dap paris kaku nani a qa iva qä von dä guani ura akni qat turäkt iva qa rhualat toqoräkt inguna ma Ngämuqa di märmär gem ga nävât iaqäkt kârak i qät bon arhani nävât ama märmärgem. ⁸ Bâ ma Ngämuqa di mamär vät a qa iva qat tatnärhäm ngän mamär iva mämägän sä ngän masirhat mamär vasägos ivakt iva mamär vät a ngän

iva ngän dualat na ama lat moe ama mär ngät maos maos. ⁹ Rhangät täkt ama lat di ma Ngämuqa aa enge ngät tamän sävät a ngät toqortäqyia,

“Sa qa are da arhani masirhat dä qa von gärrarhani i ama tläk ta bä aa lat ama räkt ngät toqoräkt diva qale ngät pasägos.”

¹⁰ Ma Ngämuqa qäarakni i qät bon da ama gavämirhong bä ba ama latka nävät aa erhäs bä qosaqi qät bon ga rha ama tmäs diva qosaqi qä von ngän da ama gavämirhong masirhat ivakt iva angäna lat ama räkt ngät diva ngärhi sa ama tmäs masirhat. ¹¹ Näkt ma Ngämuqa va qa rhodämne na ngän nä varhäm ama is moe maos maos toqoräkt i ngänit bon masirhat mamär dä va angäna lat toqoräkt pa ngä rhualat sa ama rhäqäp na rha ama ruvek iva rhat tes ama mär sage ma Ngämuqa.

¹² Inguna rhangät täkt angäna lat di qaku sokt ngät tatnärha ama tläkta sa arha tläqa dap kosaqi nävät a ngät diva iarhakt ama ruvek tat tes ama mär masirhat sage ma Ngämuqa. ¹³ Bä qosaqi nävät iangärhäkt angäna lat dä va rhi von ma Ngämuqa rha ama murhämeska inguna sa ngänät nanakt na ama sameng ama mär ngät sävät

ma Kraiss dä sa ngän met parhäm ngät i ngän bon masirhat bä ba rha dä bä ba arhani moe. ¹⁴ Näkt täkt di rhi nän sävät a ngän dä nani a rha masirhat iva rhi lu ngän inguna ma Ngämuqa di sa qa mualat gem ngän masirhat nävät aa nämsävätki bä sa ngän matnärhäm da. ¹⁵ Sa ut tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät aa vänbon gärangätni i qaku mamär iva aung gä narhodäm bät a ngät*.

10

Ma Pol Qat Tuqunäga Vät Ama Ruvek Mamär Sävät Aa Lat

¹ Aingo ma Pol di ama ruvek ti qoar i ngu nänbut sä nas mäk toqoräkt i qali lut ngu na ngän dap ngut täk na ama enge ama qrot ngät sagem ngän doqoräkt i qale ngo sañis na ngän. Dap ngu nän ngän nävät ma Kraiss karakni i mudu dä qat dräm gät säm ama gaini na nas dä qat tualat sa ama bulap i ² ngu nän ngän ma ama qrot iva qale ngän namäqäne sä ngo iva mamär iva ngua rhamän na ama enge ama qrot ngät na ama qraräk sävät a ngän bät ama qäväläm gärqomni i saqi qale ngo gem ngän. Varis kre va dä ngu namärhamän sävät angän bäs toqor ngo i nguat nanakt i mamär iva ngua rhamän

* **9:15** aa vänbon gärangätni i qaku mamär iva aung gä narhodäm bät a ngät Nguaräm dangät täkt ma Ngämuqa aa vänbon di aa emga ma Jisas ma Kraiss ura nguaräm ngät di iomäkt iva qä västämne na ama Jentailqäna rhi na ama Judaqäna ma ama sägäge ama släqyige na ama qatnanaktpämda.

sävät iarhakt kärarhae i rhat tu arhä snäng i gua lat di ngät toqor ama ruvek mavängam nämäni ama ivätki arha lat.³ Bä nämä dä aiut di sa qali lut mäni ama ivätki sokt di qaku urhi e rhoqor ama ruvek kärarhani i rha nämäni qi.⁴ Inguna ama ulaqi at kärhong gärqärhongni i urhi e nä irhong di qaku ama ulaqi at kärhong na ama släqyige dap iarhongäkt kärqärhong i urhi e nä irhong di sa ma Ngämuqa qa von irhong da ama qrot ivakt iva irhong ngärhi slava nä ma Sämga aa qrot.⁵ Urhit täksot na ama enge qärangätni i ama ruvek tat täranas na ngät kärangät i ngät tair särhä ma Ngämuqa aa lat ngä na ama ruvek arha lat na ama mairnanas moe kärangätni i ngät täqäne sa ama ruvek bä qaku qunäga vät a rha sävät ma Ngämuqa. Dap urhit päsärha ama ruvek arhä mungäsnäng moe ivakt iva sokt tat tu arhä snäng sävät iarhongäkt kärqärhong i nani ma Kraiss nä irhong bä va rhat tet nasot irhong.⁶ Bä vät ama qäväläm gärqomni i ut lu i sa ngänit päs ma Kraiss aa enge angärha rhäng mamär dä sa ut täkmu na nas iva ut turäkt tä iarhakt kärarhae i sa qaku rhit päs angärha rhäng.

⁷ Nani a ngo iva qunäga vät a ngän sä qärqärhongni i irhong ngät täranas mänguräp mä ngän. Ngakt bä aung nävät a ngän di sa qat nanakt i qa di ma Kraiss aa latka na qa dä sa mamär iva qat dräm i nak aiut di ut toqor qa i ma Kraiss aa latta na ut.

⁸ Ngua märhamän doqoräkt dinguna ma Engeska qa von ngo rha ama qrot ivakt iva ngua rhatnärhäm ngän iva ngän dän i ama sräp ta ama qatnanaktpämda na ngän dap kaku va ut naslava na angän gatnanakt. Näkt ngakt bä ngu sek sä nas pit maqälak na ama enge rhoqoräkt diva qaku mamär iva aqlus pät a ngo vät iangärhäkt gua enge angät tpäs.⁹ Näkt kaku nani a ngo iva ngua rhualat sä ngän iva ngänit len ngo nävät gua enge qärangätni i ngut säm a ngät pä gua abukkina bä ba ngän.¹⁰ Nguat tamän doqoräkt dinguna arhani ama ruvek tat tamän doqortäqyia, "Ma Pol aa abukkina di ama märän ba angärha enge dä ama qrot ngät sokt di gem ut di qa rhoqor ama ruqa mavängam bä aa sameng di qaku ama märän bäm ngät."¹¹ Ama ruvek kärarhani i rhat tamän doqoräkt di mamär iva rhat tu arhä snäng mamär inguna ama enge qärangätni i ut säm a ngät pä iangärhäkt aurha abukkina rhoqoräkt i qali lut sañis na ngän diva qoki ut tualat toqoräkt parhäm ngät toqoräkt i saqi as pa qali lut gem ngän.

¹² Ama ruvek toqoräkt di sa rhat tair na nas sokt di ngakt bä ngätki rhoqoräkt i ama vit na rha vät aut päs dä vadi va qale ama qraräkt na ut iva urhi qoar i ut di ut toqor ta. Sokt di iarhakt ama ruvek di ama däädända na rha inguna rhat dräm dat tatnäväme na arha lat kane

rhi na arhani nävät a rha. ¹³ Sokt di aiut diva qaku ut natmärhamän sävät ama lat e vät ama ivärhimek kärqämekni i sa qaku ma Ngämuqa qa muqunäga bä ba ut iva ut tualat e vät imek ivakt iva urhi sek sä nas. Dap pa sokt ut tamän di sävät ama lat kärangätni i ut tualat na ngät pät ama ivärhimek kärqämekni i sa ma Ngämuqa qa qoar na ut iva ut tualat pät imek toqor iosäkt angäna ivärhäs kärqosni i sa ut mualat na ama lat pät a äs. ¹⁴ Sa qaku ut sek sä nas na aurha enge sävät a nas masirhat mavängam doqoräkt i ut tamän sävät aurha lat mänguräp mä ngän. Inguna aiut di nak ama narhorta na ut kärarhani i sa ut met sa ama sameng ama mär ngät sävät ma Kraiss na gläius bä sagem ngän.

¹⁵ Näkt kaku ut natmärhamän sävät arhani ama latta arhat i rhoqor qre i sa ut mualat na ngät. Dap nani a ut iva nga rhoqoräkt i angän gatnanakt sävät ama sameng ama mär ngät ngärhi rhir dä qosaqi va aurha lat di vräs dä m ngät masirhat. ¹⁶ Bä äkt iva u rhet e na ngän bä säva amekni ama ivärhimek bä va urhi sameng na ama sameng ama mär ngät bä ba ama ruvek kärarhani i as kaku aung ga sameng bät a rha na ngät. Bä vät iameqäkt ama ivärhimek dä va nguät tamän sävät ama lat kärangätni i aingo maräkt ngua mualat na ngät e. ¹⁷ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, "Ngakt bä aung anga ruqa di nani a qa

iva qät sek sa aung nävät aa lat dä sa mamär iva sokt kät sek sä ma Engeska nävät ama lat kärangätni i sa qa mualat na ngät." ¹⁸ Inguna iaqäkt kärak i ge ma Ngämuqa di sa mamär na qa di iaqäkt kärak i ma Ngämuqa maräkt kä nän sä qa dap kaku rhä qaräc i qä nän sä nas.

11

Ma Pol Näkt Ama Iraski Na Rha Ama Ngangda

¹ Sokt di rhäkt di nani a ngo iva ngua rhamän bät ama engirhong gärqärhongni i ngäkt kre ama däädanga aa engirhong. Mamär iva ngänät dräm bä ngän ngän na ngo sä rhärhong däkt gua engirhong. ² Inguna qänäskänes ngo sä ngän masirhat iva mamär na ngän nak kop toqor ma Ngämuqa i qat tualat toqoräkt sä ngän. Sa ngua muqunäga sä ngän iva ngut bon dä m ngän sage ma Kraiss i ngän doqor ama qumärqumär qi ama säs ki ama ruqi bä ba ama sägäk ama gamoeqa iva in dät a ne. ³ Näkt täkt di ngut len sä ngän i varis ngän doqor ma Iv käraktni i ama uiuvärhaqa sa qa mäqäne sä qi bä qia met parhäm aa enge ama iraski na ngät bä va qosaqi rhäkt di ama ruvek ti slava na angän mungäsnäng bä va rha rhäqäne sä ngän bä va ngän det daqule angän mämairäs ama mär äs dä ama qumärqumär äs mäni ma Kraiss. ⁴ Inguna ngakt bä va aung ga rhän gem ngän bä qä sameng sävät akni

anga Jisas kärakni i qaku qa rhoqor ma Jisas kärakni i sa ut sameng sävät a qa ura qä sameng sävät akni anga qloqaqa qäarakni i qaku qa rhoqor ama Qloqaqa qäarakni i sa ma Ngämuqa qa von ngän däm ga ura qä sameng na angätni anga sameng gärangätni i qaku ngät toqor ama sameng ama mär ngät kärangätni i sa mudu ngän nari ngät nämät ut dä sa ngäni rhäkmu na nas nani a ngät iva ngäni rha ngät.⁵ Mamär iva ngänät dräm i iarhakt kärarhae i ngän du angän snäng i ama ngangda qärarhani i ama moräs na rha sa arha lat di nak iarhakt di qaku rha vit pät ngua väs.⁶ Näma dä qaku mamär vät a ngo iva nguat tamän mamär sokt di qunäga vät a ngo mamär sä ma Ngämuqa aa enge bä sa vasägos dä nguat tuqunäga sä ngät mamär bä ba ngän bät kärangät gua lat moe gem ngän.

⁷ Ngu lu nga ngua mualat na ama vuini rhoqoräkt i sa ngua säm ama gaini na nas samanao säva angäna rem bä ngua sek sä ngän sa rhävuk toqoräkt i ngua sameng bä ba ngän na ama sameng ama mär ngät kop äkt dap kaku ngän bon ngo rha anga ligär? ⁸ Sa ngua sua nage ama qatnanaktpämda mät apni ama värhap kärarhani i ngua rha ama ligär na ama matnärhäm nagem da ivakt iva nguat tualat mänguräp mä ngän.⁹ Näkt toqoräkt i sa qale ngem gem ngän bä ngut läk

nani anga ligär ivakt iva ngät tatnärhäm ngo dä sa qaku ngua von aung nävät a ngän da anga märänga i ngua nän ga rha anga ligär inguna gua ruavek nae ma Masedonia sa rha matnärhäm ngo na ama ligär ivakt iva mamär vät iarhongäkt kärqärhong i ngut läk nani irhong. Bä nävät iangärhäkt gua lat sä ngän inamäk dä sa qaku ngut bon ngän da anga märänga bä va qoki as pa nguat tualat sä ngän doqoräkt.¹⁰ Bä rhoqor täkt i sa qale ma Kraisa aa engätki gem ngo dä sa rhangät täkt gua enge sävät a nas kärangät i qaku ngut ta anga ligär na ama matnärhäm nagem ngän diva qaku mamär vät aung iva qät päsrhäm ngo iva qale nguat tamän bät a ngät bä ba ama ruvek pät ama ivärhimek e ma Akaia.¹¹ Nga rhoqoräkt i qaku ngut ta anga ligär nagem ngän dä sa ngän du angän snäng i qaku gua snäng bät a ngän? Qaku rhoqoräkt inguna ma Ngämuqa di qat dräm i gua snäng bät a ngän.

¹² Näkt aingo diva qoki as nguat tualat parhäm iangärhäkt gua lat ivakt iva qaku mamär vät iarhakt kärarhae i rhi sameng sävät arha lat i nak tat tualat di qoki rhoqor ngo iva rhat tamän doqoräkt.¹³ Inguna iarhakt di ama iraski na rha ama ngangda bä rha di rhat tualat na ama iraski na ngät ama lat i rhat tualat na nas ivakt iva ama ruvek tat tu arhä snäng i rha di ma Kraisa aa

ngangda na rha. ¹⁴ Bä qaku ngut särmändäm doqoräkt inguna qäqi ma Sämgä di sa qat tualat na nas ivakt iva ama ruvek tat tu arhä snäng i qa di ama ensel na ama neraqa. ¹⁵ Bä mamär iva qale ut natsärmändäm doqoräkt i aa latta va aa rem di qosaqi rhat tualat na nas ivakt iva ama ruvek tat tu arhä snäng i rha di ama latta qärrarhani i rhat dräm dat tualat na ama räkt ngät ama lat. Näkt pa mugas nasot dä ma Ngämuqa va qä sangäm na rha vät iangärhäkt arha lat angät tpäs.

Ma Pol Qat Don Säda Ama Märän Angärha Ron Doqoräkt I Ama Ngangga Na Qa

¹⁶ Qaku nani a ngo na ngän iva ngän du angän snäng i aingo di ama däädänga na ngo. Sökt di ngakt bä ngän du angän snäng i ama däädänga na ngo dä sa mamär iva ngäni qyiradeng na ngo iva ngo rhoqoräkt ivakt iva ngu sek sä nas nä gua enge sävät gua lat pät ama qäväläm ama qot äm. ¹⁷ Näkt pät iomäkt ama qäväläm gärqomni i ngut sek sä nas i nguat tamän sävät gua lat di sa qaku nguat tamän doqor ma Engeska dap kinak nguat tamän doqor ama däädänga. ¹⁸ Ngakt bä arhani mänguräp mä ngän di sa rhat tamän masirhat sävät arha lat toqor ama ruvek nämäni ama ivätki rhat dräm dat tamän doqoräkt dä va qosaqi aingo diva nguat tamän doqoräkt. ¹⁹ Rhoqoräkt

dinguna sa nguat nanakt i aingän gärrarhae i ngän du angän snäng i ama mädrämda na ngän diva ngänit päs gua enge angärha rhäng inguna sa ngänät dräm ba ngän ngän na arhani ama däädänga sa arha enge. ²⁰ Nguat tamän doqoräkt dinguna vät ama qäväläm gärqomni i aung gat tualat na nas iva qä moräsne vät angän bäs dä sa aingän di märmär gem ngän bä ngänit säm ama gaini na nas säva aa rem. Bä qosaqi nga rhoqoräkt i aung gat narhägär sä ngän iva ngänit bon ga rhä guarhong masirhat ura qä iras täm ngän iva nani ligär ura qät sek sä nas i qat tamän masirhat sävät aa lat ura qä slava na ngän na ama enge ama vu ngät dä sa ngän du angän snäng i maräkt toqoräkt. ²¹ Ngu lu i nga mamär iva aqlus pät a ut i sa qaku nani a ut iva urhi slava na ngän doqor iarhakt kärerhae i sa rha mualat toqoräkt sävät a ngän?

Sökt di rhäkt di sa nguat tamän doqor ama däädänga bä äkt i agini qärqäni i rhit sek sä nas nävät ini diva qosaqi ngo diva ngut sek sä nas nävät ini. ²² Nga rhi qoar i rha di ama Judaqäna na rha? Ari, qosaqi aingo di ngo nävät ama Judaqäna. Nga rhi qoar i rha di ama Israelqäna na rha? Ari, qosaqi aingo di ama Israelqäna na ngo. Nga rhi qoar i rha di rha nävät ma Abraham aa enevaqi? Ari, qosaqi aingo di ngo nävät iaqäkt aa

enevaqi. ²³ Nga rhi qoar i rha di ama latta na rha bä bä ma Kraiss? Aingo di sa ngua met e na rha i ma Kraiss aa latka na ngo dap toqoräkt di sa nguat tamän i ngäkt kre i guani na ngo mamär. Inguna ma ama rhäqäp nä imek dä sa qale ngo va ama tpäskiarharhäng dä ma ama rhäqäp nä imek dä sa ama ruvek ti arhäktgyäm sä ngo bä sai dä sa qorhäs iva ngu ñäp.

²⁴ Vät ama qävälap ama ngärhäqyet na ap ñismäne dä sa ama Judaqäna rhat täränäs ngo ma ama ruqa ama rhäk täm ga da ama ngärhäqyisem da qäraet da levaet nä imek na ama vugurqa. ²⁵ Näkt kosaqi vät ama qävälap ama däpguap ñismäne dä sa rha arhäktgyäm sä ngo na ama edäm. Dä maos pät aomni ama qäväläm dä sa rha rhumät na ngo na ama dui dä qosaqi vät ama qävälap ama däpguap ñismäne dä sa mava na ama mlaus sä ngo vä garäska bä ama bängagi ama sägäkt ki na ama qunäga ama sägäk di sa qale ngo dä iomäkt ama qäväläm angärha ron bät garäska aa rhäng. ²⁶ Bä varhäm ama is masirhat kärangätni i sa nguat tet parhäm ngät dä rhärhong därhäkt ngät dän bät a ngo i sai dä qorhäs iva sokot na ngo rhoqoräkt i ngut sek mäni ama reng ama mor ngät ura sai dä ama suarha rhi slava na ngo ura sai dä gu qarhae maräkt ama Judaqäna ura ama Jentailqäna rhi slava na ngo ura sai dä qorhäs iva

sokot na ngo mät ama värhap ama mor ap ura vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs ura sai dä vä garäska ura sai dä iarhakt kärarhae i rhi iras i rha rhoqor ama qatnanaktpämda rhi slava na ngo.

²⁷ Bä dä iangärhäkt gua lat ängärha ron di sa ngua mualat masirhat dä sa nguat don säda ama märän angärha ron bä näva ama rhäqäp ama bängang di qaku ngu mänatäm dä sai dä anoeng mä ngo dä aqäsäk ngo ura sai di qaku ngu namäs pät ama qäväläm ama uiu äm ura sai di ais ngo inguna qaku gu nga boi masirhat iva nguat don mät ngät nämät ama iski. ²⁸ Näkt kosaqi savono sävät iangärhäkt gu märän angärha rhäng dä sa ngut ta ama qänäskänes pasägos sa ama qatnanaktpämda nämät ama värhap moe. ²⁹ Bä nga rhoqoräkt i arhani aurha ruavek di qaku arha anga qrot masirhat dä sa ngut ta ama märänga sä rha dä qosaqi rhoqoräkt i akni aurha ruaqa qa mäqäne sä akni bä qat tualat na ama vuini dä sa uraqi dä gua ron masirhat nävät iangärhäkt ama lat.

³⁰ Ngäkt bä mamär iva nguat tamän masirhat sävät gua lat kärangätni i sa ngua mualat na ngät dä va nguat tamän masirhat sävät iarhongäkt kärqärhong i irhong ngärhi sameng ba ama ruvek i aingo di qaku gu nga qrot masirhat. ³¹ Ma Ngämuqa qaräkt i ma

Engeska ma Jisas aa mamäk dä aa Ngämuqa na qa qarak i vasägos dä sa urhit sek sa aa ngärhipki di sa qat dräm i qaku ngu iras täm ngän sävät iarhongäkt. ³² Näkt toqoräkt i sa qale ngo e mät ama värhäm ama mor äm ma Damaskus dä sa ama tpäskenaqa va ama vitnaqa ma Aretas aa rem di qat narhäk mamär sämät ama värhäm angärha tmon nani a ngo iva rhi sangar a ngo. ³³ Sökt di rha anbut sä ngo mät ama liqi ama gaini na qi qaraktni i qi rhoqor ama tmongi qarak i rhakt puk mäni ama lurhaqi mät ama uratki ama mor qi samäk bä ngua ang masirhat i qaku rha lu ngo.

12

Ma Pol Aa Nämñäm Näkt Ianiäkt Kärqäni I Ini Nage Ma Sämgä Qärqäni I Ini Ngärhit Bon Ma Pol Ta Ama Ruanini

¹ Aingo diva qoki as nguat tamän i näma dä sa iangärhäkt gua enge di qaku ngä namatnärha aung. Sökt di nak saqi rhäkt diva nguat tamän sävät ama nämñäm nage ma Engeska bä ba ngo dä sävät iarhongäkt kärqärhong i qa qur a ngo rhäm irhong. ² Näkt nguat dräm akni ama ruqa qarakni i qat nanakt nä ma Engeska. Iaqäkt ama ruqa di mudu vät aomni ama qäväläm gärqomni i ama rhodäm nävät a äm bä sarhäkt di ama ngärhäqyisem da levaet na ama qoeo di sa iaqäkt ama ruqa di ma Ngämuqa qa rha qa rhävit

säda ama dävagukt na qi ama usäpki arha ron sa äkt i qale ma Ngämuqa e. Sökt di qaku nguat dräm i qa met tävit sa aa släqyige ura qaku dap sökt ma Ngämuqa qat dräm.

³⁻⁴ Näkt pa saqi as ngua rhamän i sa nguat dräm i iaqäkt ama ruqa di sa ma Ngämuqa qa rha qa sa äkt säva ama ivärhäs na ama märmärgem sökt di qaku nguat dräm i qa met sa äkt di sa aa släqyige ura qaku. Bä iaqäkt ama ruqa qa nari iarhongäkt kärqärhong i ama ngaip irhong gärqärhong i qaku mamär vät aung iva qä natmärhamän särha ama ruvek nä irhong. ⁵ Näkt pa nguat mair bä bä iaqäkt ama ruqa bä nguat tamän masirhat sävät a qa dap pa qaku ngu natmärhamän masirhat sävät a nas dap kinak pa sökt nguat tamän sävät kärqärhongni i irhong ngät täqäne sa ama ruvek bä rhat lu ngo i ngo rhoqor ama ruqa qarakni i qaku aa anga qrot masirhat.

⁶ Sökt di ngakt bä nani a ngo iva nguat tamän masirhat sävät a nas dä vadi va qale nguat tamän doqor ama dädänga inguna va nguat tamän särhäm ngän na ama engätki. Sökt di qaku ngu natmärhamän masirhat sävät a nas i varis äkt dä ngän natmu angän snäng i ngu moräsne rhävuk pa angän bäs nävät iarhongäkt. Dap kinak nani a ngo iva sökt ngän datnävämne na ngo nävät iangärhäkt gua lat dä nävät

iangärhäkt gu rhisu. ⁷ Näkt iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa qur a ngo rhäm irhong di ama moräs nä irhong mamär bä äkt i sa qa rhares pät ma Sämgä aa rhäng bä qa rhäk na akni ama iauska bä qa von ngo rha ani qärqäni i ini angät ruanini di rhoqor qre i rhit kut mät na ngo na ama gärgärqa. Qa mualat toqoräkt divakt iva qale ngu nasek sä nas nävät iarhongäkt kärqärhong i sa ma Kraisk muqunäga sä irhong ba ngo.

⁸ Madäpguamek dä sa ngua nän ma Engeska ma ama qrot iva qa rhät ianiäkt ama ruanini nae nävät a ngo. ⁹ Sökt di qa märhamän särhäm ngo rhoqortäqyia, "Sa gu nämsävätki qärakti i qia e vät a nge di sa mamär na nge nävät a qi inguna ngut bon da ama qrot masirhat mamär bä ba iarhakt kärarhae i qaku arha anga qrot masirhat." Bä äkt i nävät iomäkt dä sa va märmär gem ngo i nguät tamän masirhat sävät kärqärhongni i irhong ngät täqäne sä ngo bä qaku gu nga qrot masirhat ivakt iva ma Kraisk aa qrot diva qale ngät pät a ngo. ¹⁰ Bä nävät ma Kraisk diva märmär gem ngo rhoqoräkt i qaku gu nga qrot masirhat dä rhoqoräkt i ama ruvek tat tamän bät ama enge ama vu ngät sävät a ngo dä rhoqoräkt i nguät don säda ama märän angärha ron dä rhoqoräkt i ama ruvek ti sangäm na ngo mavängam bä qosaqi rhoqoräkt i qale

ngo da ama siqutsiqut ama mor ngät angärha ron. Va märmär gem ngo inguna vät ama qäväläm gärqomni i qaku gu nga qrot masirhat dä sa gu qrot masirhat ngät dän nage ma Kraisk.

Ma Pol Aa Qänäskänes Säväät Ama Qatnanaktpämäda E Ma Korin

¹¹ Iangärhäkt gua enge qärangätni i sa nguät tamän bät a ngät sävät a nas di ngät toqor ama dädänga aa enge. Sökt di nak kop aingän äkt di qärarhani na ngän i sa ngän mäqäne sä ngo bä ngua märhamän doqoräkt inguna vadi mai mamär iva ngäni sameng mamär bä ba ama ruvek sävät gua lat. Näma dä äkt bä qaku ama moräs na ngo sökt di iarhakt kärarhae i ngän du angän snäng i rha di ama moräs na rha ama ngangda di qaku rha vit pät ngua väs sa arha lat. ¹² Näkt toqoräkt i qale ngo mänguräp mä ngän dä sa ngua mualat ma ama qrot toqor ama ngangga ama engäktki na qa sa ama bulap ama mor ngät i na ama muqunän ngä na ama lat kärangätni i ngät dän masärmän bä sävät ama qrot ngät ama lat. ¹³ Sa ngua mualat na ama lat sävät a ngän di qoki ngät toqor iangärhäkt ama lat kärangätni i sa ut mualat na ngät sävät ama qatnanaktpämäda nämät apni ama värhap. Sökt di angätni gua lat kärangätni i qaku ngua mäqäne dä mamär na ngät ngu na ngän di qaku ngua nän ngän iva ngän

datnärhäm ngo na anga ligär. Nguaräm mamär iva ngu nän iva ngäni qyiradeng ba ngo sä iangärhäkt gua lat.

¹⁴ Rhäkt di nguat tuqunäga vät a ngän i ngut täkmu na nas irhä gua däpguamek na äs gu mänmänäs sagem ngän. Näkt kaku nani a ngo iva ngu von ngän da anga märänga iva ngän datnärhäm ngo na anga ligär inguna qaku nani a ngo na angän gärhong dap kinak aingän maräkt di nani a ngo na ngän. Inguna qaku ama rhoes arha lat iangärhäkt kärangätni iva rhat turhämne na ama ligär iva bä ba arhä mamäqiom dap kinak arhä mamäqiom ina lat iangärhäkt kärangätni iva init lu vät in oes. ¹⁵ Bä äkt i märmär gem ngo masirhat iva ngut bon ngän dä gu qärhong moe bä qosaqi va ngua rhualat na ama lat moe ivakt iva ngua rhatnärhäm ngän sä angäna iar. Qre va gua snäng bät a ngän masirhat dä sa nga va aingän di nak kop angäna snäng bät a ngo maqälak?

¹⁶ Ngänät dräm i sa qaku ngut bon ngän da ama märänga iva ngän datnärhäm ngo na ama ligär sokt di arhani nävät a ngän di rhat tamän bät ama iraski na ngät ama enge sävät a ngo qärangätni i rhi qoar i aingo di ama mädrämga na ngo masirhat bä sa ngua irastäm sä ngän bä ngua rha angän ligär. ¹⁷ Nga guavek nävät iarhakt kärarhae i sa ngua rhäk na rha sagem ngän di irastäm sä ngän bä rha rha angän ligär bä ba ngo?

¹⁸ Ngua nän ma Taitus ma ama qrot iva qa rhet sagem ngän näkt kosaqi ngua rhäk na akni aurha ruaqa iva qa rhet kä na qa. Nga ma Taitus ka irastäm sä ngän bä qa rha angän ligär? Nga un moe ngu na qa di qaku un dualat nävät ama engätki? Bä nga qärangätni auna lat kärangätni i sa un dualat na ngät sagem ngän di qaku ngät toqorne?

¹⁹ Nguaräm dä namäk di sa ngän du angän snäng i ama enge vä rhakt täkt gua abuk divakt iva urhit täqyas na ama ruvek arha enge sävät a nas kärangätni i qaku ama räkt ngät. Nak tangät täkt ama enge qärangätni i ut tamän bät a ngät inguna nävät iomäkt i sa sägäni na ut ut nä ma Kraiss di sa ma Ngämuqa qat nari ngät bä ngät moe divakt iva ngät tatnärhäm ngän gärrarhae i gua snäng bät a ngän iva ama qrot angän gatnanakt mäni ma Kraiss.

²⁰ Sa ngua säm doqoräkt sävät a ngän dinguna ngut len i varis pät ama qäväläm gärqomni i ngua rhän gem ngän dä va ngu lu i ngän dualat nä iarhongäkt kärqärhong i qaku nani a ngo iva ngän dualat nä irhong. Ura varis ngän nalu ngo i ngu natmualat nä qärqärhongni iva qaku nani a ngän iva nguat tualat nä irhong. Ngut len i varis guavek nävät a ngän diva rhat täranas na ama engirhong sävät a ne qärqärhongni i rhir qur ne ura va arha anga snängaqa anga vu qa sävät arhani arhä

qärhong ura va rhäqäp ta na ama uraқи sävät arhani ura va rhat tualat nävät ama uraқи sävät a ne ura va rhat tamän mava na arhani ura va rhi vräs da ama enge ama iraski na ngät sävät arhani ura va märmär gem da i rhat tair na nas sa arha lat ura va rhat tuinirқи mänguräp mä ngän bät angäna iar dä vät angäna lat. ²¹ Ngut len i nga rhoqoräkt i saқи as pa ngua rhän gem ngän dä varis ma Ngämuqa qä nasäm ama gaini na ngo bä va airäs ngo masirhat nävät a ngän gärrarhae i mäқи ngän dualat na ama vuirhong näkt täkt di qoki as kaku ngän näpgoer na nas nämät irhong. Nguaräm guavek nävät a ngän di as tat tu arhä snäng sävät ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät dä arhani di as tat tualat na ama lat na ama qavatka maos maos dä arhani di as tat tualat nä qärqärhongni i ama qлуқи vät irhong angät tpäs.

13

Ma Pol Aa Rhonsävät Ama Dängdängini Na Ngät

¹ Rhos täkt diva gua däpguamek na äs gu mänmänäs sagem ngän. Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän i ama enge na ama rhäksärhäm sävät aung anga ruqa sa ama lat kärangätni i qa mualat na ngät di mamär iva vasägos dä va ama udiom ura ama dävaung na rha ama ruvek ti sämaengäktki na ngät i rhi qoar i qoki rha lu qa i qa mualat na ngät. ² Mäқи di

sa ngua rhon sävät iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama vuirhong bä sävät arhani moe nävät a ngän näkt täkt i sa qale ngo sañis na ngän dä qosaқи ngut don sävät a rha. Ngut don sävät a rha rhäkt di rhoqor mäқи i sa ngua rhon sävät a rha vät gua unmem na äs gu mänmänäs iva nga rhoqoräkt i saқи as pa ngua rhän sagem ngän dä sa va qaku gua qlak na rha dap kinak pa ngu sangäm na rha mamär. ³ Va ngua rhualat toqoräkt dinguna nani a ngän iva ngänät dräm mamär i gua enge di ngät nage ma Krai. Varis ngän du angän snäng i qa di qaku aa anga qrot masirhat inguna nasot diva ngäni lu aa qrot mamär mänguräp ma ngän. ⁴ Inguna sa rha edämsäs päт a qa mäni ama sämänanamuqa i qaku aa anga qrot masirhat sokт di rhäkt di sa qat däqäm nävät ma Ngämuqa aa qrot. Bä qosaқи aiut di ut toqor qa i qaku urha anga qrot masirhat sokт di rhoqoräkt iva ut tualat na aa lat mänguräp mä ngän dä sa va ut turäkt ut na qa nävät ma Ngämuqa aa qrot.

⁵ Mamär iva ngän moe asägäk asägäk di ngiat tatnävamne na nas ivakt iva ngi lu ivar ngiat tet parhäm gi gatnanakt mamär ura qaku. Nga qaku ngänät dräm i ma Jisas ma Krai di qa e väm ngän? Varis kre va i sa ngia matnävamne na nas dä sa ngia lu i qaku ngia män bät ama muqutka qärakni i nge

nämäni ma Kraiss. ⁶ Nguat nanakt iva qunäga vät a ngän i sa ut män bät ama muqutka dap kaku qot däm ut. ⁷ Sukt di urhi nän ma Ngämuqa iva qale ngän natmualat na ama lat ama vu ngät. Qaku urhi nän doqoräkt ivakt iva ama ruvek tat tu arhä snäng i aiut di ama ngangda ama engätki na rha na ut dap kinak pakt iva ngän dualat na ama lat kârangätni i ama räkt ngät i näma dä ama ruvek tat tu arhä snäng i qaku ama ngangda ama engätki na rha na ut.

⁸ Inguna qaku mamär vät a ut iva ut tualat na ama lat kârangätni i ngät tair särha ama engätki dap kinak mamär iva sukt ut tualat na ama lat kârangätni i ngät tet parhäm gi. ⁹ Aiut di märmär gem ut pät ama qäväläm gärqomni i qaku aurha anga qrot masirhat dap aingän di angän grot. Iomäkt kärqom i sa urhi nän sävät a äm diva ma Ngämuqa qa rhatnärhäm ngän bä va ngän det parhäm aa snängaqa mamär. ¹⁰ Näkt as pä gu mänmänäs angät kamäs sagem ngän dä sa ngut säm dangät täkt ama enge vä rhakt täkt ama abuk ivakt iva qaku mamär iva ngu navon ngän da anga enge anga qrot ngät nävät ama qrot kârangätni i ma Engeska qa von ngo rhäm ngät toqoräkt i ngua rhän gem ngän. Sa qa von ngo rhä

iangärhäkt ama qrot ivakt iva ngua rhatnärhäm ngän sa angän gatnanakt dap kinak kaku va ngu slava na ngät.

Ma Pol Aa Enge Na Ama Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngät

¹¹ Gua ruavek, täkt diva ngua rhu dä gua enge angät tpäs dä va ngu qoar na ngän i sa mamär iva märmär gem ngän. Mamär iva ngän dualat na ama räkt ngät ama lat dä va ngäni sämaqrot na ne dä va sägäni na ngän sa ama snängaqa sävät ama lat kârangätni i ama räkt ngät dä va qale ngän moe sa ama bulap. Ngakt bä va ngän dualat toqoräkt dä va ma Ngämuqa qarakni i qat dräm gät bon da ama lavuqi dä ama bulap diva qale qa gem ngän. ¹² Mamär iva ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda moe i ngänit kärhäktgyäm ne na ama märmärgem*. ¹³ Ama qatnanaktpämda moe narhe rhit täk na arhä märmärgem sagem ngän.

¹⁴ Mamär iva ma Engeska ma Jisas ma Kraiss aa nämsävätki näkt ma Ngämuqa aa lavuqi näkt ama mär äs ama mämugunäs mänguräp mä ngän nage ama Qloqqa ama Qumärqumärqa va qale ngät gem ngän moe.

* **13:12** ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda moe i ngänit kärhäktgyäm ne na ama märmärgem Na ama Grikkäna arha enge di rhangät täkt ama enge di rhoqortäqyia, mamär iva ngän des ama qunäga aa qäväläm sävät a ne nävät ama lat kârangätni iva ngäni vop pa angäna sdäm gane.

Ma Galesiaqäna

Ama Rhäväksäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama värhap na ama qatnanaktpämda e vät am ngärhäktka ma Galesia.

Arhani ama Judaqäna sa rha män säva ama värhap e vät ma Galesia bä rhat tamän ma ama qrot iva ama qatnanaktpämda rhat tet parhäm angätni ma Ngämuqa aa Muräkt angät kärhong. Rhi qoar i ma Pol di qaku ama engätki na qa ama ngangga inguna qä sameng i isiska vät a rha iva qaku rhat tualat toqoräkt. Sokt di ma Pol qa muvät päť arha enge rhoqoräkt i qä sameng iva ma Ngämuqa qät kyiradeng na ama ruvek arha vuirhong grekt bä rhat nanakt bä nävät arhä qatnanakt diva qale rha da ama iaräs na ngät ama iar angärha ron na ama isiska nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa iva rhat tualat na ama räkt ngät ama lat. Iangärhäkt ama räkt ngät ama lat di qaku ngät tumaiar ut dap kinak ngät dän nasot toqoräkt i ut däqäm i ama qatnanaktpämda na ut bä na äkt dä urhi siqut iva ut tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa mamär. Ma Pol qät säm di sage ama qatnanaktpämda iva rha rhair särhä iarhakt ama Judaqäna arhä rhisu ama iraski na ngät dap pa evär

däm da sämäni ama iska na ama engätki i ma Jisas.

Ma Galesiaqäna di qi su ut i sävetka qat dän i ama räkka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong di sokt nävät aa qatnanakt dap saqi as kaku nävät guani.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-9)

Ma Pol Qät Täväksäs Säväť
Aa Lat Kärangätni i Qä
Sameng Säväť Ama Isiska
Dä Ama Qatnanakt (1:10-
2:21)

Ama Rhisu Säväť Ama
Qatnanaktpämda Arha
Iar Na Ama Isiska Dä Na
Ama Qatnanakt (3-4)

Ama Lat Kärangätni Iva
Ut Tet Parhäm Ngät Dä
Rhangät Täkt Ama Iar Na
Ama Isiska Dä Na Ama
Qatnanakt Angärha Ron
(5-6:10)

Ma Pol Qat Tu Da Aa Enge
Angät Tpäs (6:11-18)

*Ma Pol Qa Säť Ama
Märmärgem Sage Ama Qat-
nanaktpämda E Ma Galesia*

¹ Aingo ma Pol di ama ngangga na ngo nävät ma Jisas ma Kraiäs näkt nävät ma Ngämuqa ama Ngätmamäk kärakni i sa qa märanas nä ma Kraiäs nämät ama tñäpki. Dap kaku ama ngangga na ngo nage ama ruvek ura nävät a rha. ² Aingo näkt säväť aurha ruavek ama qatnanaktpämda qärrarhani i qale rha rhi na ngo di urhit täk na aut märmärgem sagem ngän

dä ngut täk nä rhangät täkt ama enge sage ama

qatnanaktpämda e va ama ngärhätkka ma Galesia.

³ Mamär iva ama ñämsävätki dä ama bulap sagem ngän nage ma Ngämuqa ama Ngätmamäk dä ma Engeska ma Jisas ma Kraiss ⁴ kärke i sa qa vodäm mes bä sokot na qa särha aurha vuirhong ivakt iva qa rhuiska vät a ut nämät tom dakt ama qäväläm gäromni i ama ruvek tat tualat na ama vuirhong. Bä qa mualat toqoräkt di varhäm ma Ngämuqa aa snängaqa qärakni i aut mamäk na qa ⁵ qärakni i mamär iva ama ruvek tit bon da ama murhämeska sagem ga vasägos. Ngätkki rhoqoräkt.

Saqi As Kaku Agung Anga Sameng Anga Mär Ngät Nga E

⁶ Nak kräk mät ngo mamär nävät a ngän i ngän lir ngän bon da angäna rhängitnäk sävät ma Ngämuqa qärakni i qa armeng däm ngän nävät ma Kraiss aa ñämsävätki bä ngän dong sävät angätni ama sameng gärangätni i ngät maos. ⁷ Dap kaku

ngu qoar i saqi as agung anga sameng anga mär ngät nga e. Sökt di arhani ama ruvek ta e iarhakt kärke i rhit sämadädän na ngän bä nani a rha iva rhi näpgoer na ama sameng ama mär ngät sävät ma Kraiss bä ngät dän maos. ⁸ Näma dä qäqi aung nävät a ut ura anga ensel näda ama usäpki arha ron gä sameng na agung anga sameng gärangätni i qaku ngät toqor iangärhäkt ama sameng ama mär ngät

kärangätni i sa ut sameng na ngät bä ba ngän di mamär iva ma Ngämuqa qä sangäm na qa mas. ⁹ Sa rhoqor mäqi ut tamän bä saqi as täkt di nguat tamän i ngäkt bä aung gä sameng ba ngän na agung anga sameng gärangätni i qaku ngät toqorne na ama sameng gärangätni i sa ngän da ngät dä mamär iva mä Ngämuqa qä sangäm na qa mas.

¹⁰ Mäniäkt? Nga rhäkt di ngut ñäm nani anga rhares nage ama ruvek ura nage ma Ngämuqa? Nga nguat tamän doqor täkt divakt iva märmär ge ama ruvek nävät a ngo? Ngäkt bä va nguat tualat toqoräkt dä mai mamär iva qaku ma Kraiss aa latka na ngo.

Ma Ngämuqa Qa Mes Ma Pol Ivakt Iva Aa Latka Na Qa

¹¹ Gua ruavek, nani a ngo iva qunäga vät a ngän i ama sameng ama mär ngät kärke i sa ngua sameng na ngät di qaku ngät dän nage ama ruvek. ¹² Inguna sa qaku ngua rha ngät nage aung anga ruqa ura aung ga su ngo rhäm ngät dap kinak sa ngua rha ngät i ma Jisas ma Kraiss ka qur a ngo rhäm ngät.

¹³ Sa ngän nari sävät gua iar mudu rhoqoräkt i qale ngo da ama Judaqäna arha iar angärha ron bä ngänät dräm i sa ngu sangäm na ama qatnanaktpämda mäni ma Ngämuqa mavängam doqoräkt bä nani a ngo iva ngu sot na rha. ¹⁴ Bä aingo di sa

ngua met e na ama Judaqäna qärrarhani i ngu na rha ut koeo rhoqorne rhoqoräkt i sa nguät tualat parhäm ama Judaqäna arhä qatnanakt bä sa ama qrot gu snängaqa iva arhani diva rhit päs aut mamäkkäna arhä qärhong mamär. ¹⁵ Sokt di nasot dä iaqäkt karak i qa arñis na ngo sagem mes as toqoräkt i qaku gu nanäk kia sa ngo qarak i qa armeng däm ngo nävät aa nñämsävätki ¹⁶ di sa mär gem ga iva qa rhuqunäga sa aa emga bä ba ngo ivakt iva aingo diva ngu sameng sävät a qa e mänguröp ama Jentailqäna. Näkt pät iomäkt ama qäväläm di qaku ngua met sage aung anga ruqa ivakt iva qat tuqunäga vät a ngo sävät iarhongäkt kärqärhong i sa ngua lu irhong. ¹⁷ Bä qosaqi qaku ngua met sämät ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem sage iarhakt kärarhae i mudu rha er ta män i ama ngangda na rha näkt nasot dä sä ngo dap kinak ngua märanas bä ngua met sävät ama ngärhäkta ma Arebia. Näkt nasot dä saqi evär däm ngo sämät ama värhäm ama mor äm ma Damaskus.

¹⁸ Näkt nasot ama dävauung ama qoeo dä ngua märanas bä ngua met sae ma Jerusalem ivakt iva ngu lu ma Sefas* bä qale ngo e gem ga vät ama ngärhäqyisem da qäraet na ama qunäng. ¹⁹ Sokt di

qaku ngua lu aung nävät arhani ama ngangda dap sokt ma Engeska aa läkta ma Jems. ²⁰ Ma Ngämuqa sa qat dräm i rhangät täkt ama enge qarangätni i ngut säm a ngät di ama engätki na ngät.

²¹ Näkt nasot dä ngua märanas bä ngua met sävät ama ngärhäqyiom ma Siria dä ma Silisia. ²² Bä rhoqoräkt pät iangärhäkt ama rhodäm di ama qatnanaktpämda mäni ma Kraiss nävät ama ngärhäkta ma Judia di qaku rhat dräm a ngo inguna qoki as kaku rha lu ngo. ²³ Iarhakt ama qatnanaktpämda di sokt tat nari ama enge qarangätni i ngät tamän doqortäqyia, "Iaqäkt karak i mudu qat dräm gä sangäm na ut mavängam ivakt iva qale ut nanakt di sa rhäkt di qä sameng sävät ama qatnanakt kärangätni i sa mäqi di qä siqut iva qä slava na ngät." ²⁴ Bä nävät tangät täkt gua lat dä sa rha ansäs sage ma Ngämuqa.

2

Arhani Ama Ngangda Rha Ar Sä Ma Pol Sa Aa Sameng

¹ Näkt nga nasot ama ngärhäqyisem da levaet ama qoeo dä ngu nä ma Barnabas un märanas bä un met saqi as sae ma Jerusalem. Rhoqoräkt di qosaqi ngua rhäqoar sä ma Taitus bä ngu na qa. ² Ngua met sae inguna ma

* **1:18** ma Sefas Rhakt täkt ama ngärhipki di at tarimini na ama enge ama Aramaik di "ama duiqa." "Ma Pita" di qosaqi ama sägäni nä ini ama rharimini na ama Grikkäna arha enge rhoqoräkt. Ma Pol qat dräm gat tes ma Pita i ma Sefas pa angätni aa abukkina.

Ngämuqa qa qoar na ngo iva ngua rhet sae. Näkt sokt ut sä nas i västämne na ut ngu nä qärrahani i ama ruvek tat tu arhä snäng i ama vit na rha ama narhoerta na rha. Bä ngua märhamän särhäm da i ngut täväktsäs bä ba rha sävät ama sameng ama mär ngät kärangätni i sa ngu sameng na ngät bä ba ama Jentailqäna. Ngua mualat toqoräkt dinguna nani a ngo iva qärangätni gua lat i mäqi ngua mualat na ngät bä sävät kärangätni iva as pa nguat tualat na ngät diva qaku rhat tair särhäm ngät.

³ Qäqi ma Taitus kärakni i qale qa qä na ngo qarak i qa di qa nävät ama Grikkäna di qaku aung ga märhamän ma ama qrot iva rhi däkt säng mä qa ⁴ i näma dä arhani ama ruvek kärarhani i rhi iras täm na nas i ama qatnanaktpämda na rha di nani a rha rhoqoräkt. Iarhakt di sa rha män sä mänguröp mä ut ivakt iva rhat nañäm mamär bä rhat lu aurha lat kärangätni i ut tualat na ngät sa ama isiska nävät ma Jisas ma Kraiss. Sa rha mualat toqoräkt divakt iva rha rhualat sä ut iva qaku isiska vät a ut dap pa ama latta na ut pa arha rem. ⁵ Sokt di qaku ut säm ama gaini na nas säva arha rem bä qoki sa qäqi qaku ut mualat maqälak toqoräkt inguna sa nani a ut iva bä ba ngän na ama engätki qarakti i sokt ki qiat tet nävät ama sameng ama mär ngät.

⁶ Näkt iarhakt kärarhae i

sa ama ruvek tat tu arhä snäng i ama vit na rha ama narhoerta di aingo di qaku qänäskänes ngo nävät a rha inguna ma Ngämuqa di qaku qät täk sa arhani dap kaku rha arhani. Iarhakt ama narhoerta di qaku aung nävät a rha qa mu guani sämäni gu sameng. ⁷ Dap kinak iarhakt ama narhoerta di rha lu mamär i ma Ngämuqa sa qa rhäk na ngo sa ama sameng ama mär ngät bä ba ama Jentailqäna di qoki rhoqor qa i sa qa rhäk nä ma Pita sä iangärhäkt ama sägängät ama sameng bä ba ama Judaqäna. ⁸ Inguna ma Ngämuqa qarakti i qa mualat nävät ma Pita sa ama sameng ama mär ngät bä ba ama Judaqäna di qosaqi qa mualat nävät a ngo rhoqoräkt ivakt iva ngu sameng bä ba ama Jentailqäna.

⁹ Näkt nga rhoqoräkt i ma Jems näkt ma Sefas näkt ma Jon gärrahani i ama qatnanaktpämda rhat lu rha i ama narhoerta mamär na rha bä ba rha rhat lu mamär nä iaqyäkt ama nämsävätki qarakt i sa ma Ngämuqa qa von ngo rhäm gi dä sa rha sangar un däkt ngu nä ma Barnabas na ama arsäs ivakt iva aiun di mamär iva un det sage ama Jentailqäna dap ta diva rha rhet sage ama Judaqäna. ¹⁰ Bä vät iomäkt ama qäväläm dä sokt ta nän un ma ama qrot iva un diva qale räträt pät a un na ama tläkta bä iangärhäkt ama lat di qärangät i nani a ngo masirhat iva nguat tualat na

ngät.

*Qaku Märmär Ge Ma Pol
Nävät Ma Pita Aa Lat*

¹¹ Sokt di nga rhoqoräkt i ma Sefas ka män sämät ama värhäm ama mor äm ma Antiok dä ngua märhamän maräkt säva aa uväs i ama lat kärangätni i qat tualat na ngät di qaku ama räkt ngät. ¹² Inguna qa di qat dräm gat täs kä na ama Jentailqäna bä dängdäng i ma Jems ka rhäk na arhani ama Judaqäna sagem ga. Bä nga rhoqoräkt i iarhakt ta män gem ga dä sa qaku qat täs kä na ama Jentailqäna dä qa arñis na nas näväm da inguna qät len iarhakt kärarhae i nani a rha iva ama qatnanaktpämda moe diva ama ruvek ti däkt säng mä rha. ¹³ Bä ama Judaqäna moe qärahani i qale rha rhi nä ma Pita di rha moe rhi na qa rha mualat nä iangärhäkt ama lat na ama iraski bä qäqi iangärhäkt arha lat ngä mäqäne sä ma Barnabas bä qa säp.

¹⁴ Sokt di nga rhoqoräkt i ngua lu arha lat kärangätni i qaku ngät tet parhäm ama sameng ama mär ngät angärha engäkki dä sa ngua snanbät sä ma Sefas da arhä saqong moe doqortäqyia, “Ngakt bä ainge di ama Judaqa na nge näkt kale nge rhoqor ama Jentailqa dap kaku rhoqor ama Judaqa dä sa ngu lu mäniekt bä ngiat täqäne sa ama Jentailqäna iva qale rha rhoqor ama Judaqäna?”

*Ama Ruqa Diva Qa Rhän I
Ama Räkka Na Qa Nävät Aa
Qatnanakt*

¹⁵ Aiut di ama Judaqäna na ut pät ama qäväläm gärqomni i sa aut nanäkkina rhit säl a ut bä qaku ut toqor ama Jentailqäna qärahani i rhat tualat na ama vuirhong inguna qaku rhat tet parhäm ama Muräkt. ¹⁶ Sokt di ut dräm i ama ruqa di qaku qat dän i ama räkka na qa inguna nävät iomäkt i qat tet parhäm ama Muräkt dap kinak kat dän i ama räkka na qa di nävät aa qatnanakt mäni ma Jisas ma Kraiss. Bä äkt i qosaqi aiut di sa ut nanakt nä ma Jisas ma Kraiss ivakt iva u rhän i ama räkta na ut nävät ama qatnanakt mäni qa dap kaku nävät iomäkt i sa ut tet parhäm ama Muräkt inguna va qaku aung gä namän i ama räkka na qa nävät iomäkt i sa qat tet parhäm ama Muräkt.

¹⁷ Ngakt bä nga rhoqoräkt i aiut ama Judaqäna di urhi siqut iva u rhän i ama räkta na ut nävät ma Kraiss di urhi lu i qosaqi ama ruvek na ut kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong inguna rhäkt di qaku ut tet parhäm ama Muräkt dä ngu lu i nga ma Kraiss di qat tualat sä ut iva ut tualat na ama vuirhong? Nak kaku rhoqoräkt. ¹⁸ Inguna ngakt bä saqi as ngua rhair nä qärqäni i sa mudu ngua anbrut dämi ini samäk dä sa va ini ngärhi sameng i aingo di nak ama ruqa qäarakni i qat tualat na ama vuirhong. ¹⁹ Inguna nävät ama Muräkt dä sa ngua näp bä rhäkt di sa

qaku qale ngo va ama Muräkt angärha rem.

Sa ngua ñäp toqoräkt divakt iva aingo di mamär iva nguät däqäm bä bä ma Ngämuqa. ²⁰ Aingo di sa rha edämsäs pät a ngo ngu nä ma Kraiis mäni ama sämänanamuqa. Bä rhäkt di sa qaku aingo maräkt kärak i nguät däqäm dap kinak ma Kraiis di iaqäkt kärak i qat däqäm bäm ngo. Näkt ama iar qärangätni i rhäkt di nguät däqäm da angärha ron bät ama släqyige di sa qale ngo da angärha ron nävät ama qatnanakt mäni ma Ngämuqa aa emga qärakni i aa snäng bät a ngo bä qa von da aa iar sädaver mä ngo. ²¹ Qaku ngut säm ama mäñmäñini nä ma Ngämuqa aa ñämsävätki. Sokt di vadi mai ama ruvek tat dän i ama räktta na rha nävät iomäkt i rhat tet parhäm ama Muräkt dä sa rhoqoräkt di ma Kraiis aa tñäpki diva qop ama mäñmäñini na qi.

3

Nävät Ama Qatnanakt Ura Nävät Ama Muräkt Angärha Lat

¹ Aingän ama Galesiaqäna di ama däädända na ngän. Ngu lu auge qa irastäm sä ngän bä ngäkt kre aung ga rhäkngong däm ngän na anga enge anga vu ngät? Nak kop ngua muqunäga vät a ngän mamär i ma Jisas ma Kraiis di rha edämsäs pät a qa mäni ama sämänanamuqa. ² Nani a ngo iva ngu snanbät sä ngän doqortäqyia, “Nga

sa ngän da ama Qloqäqa ama Qumärqumärqa nävät ama Muräkt angärha lat ura qinak nävät angän gatnanakt toqoräkt i sa ngän nari sävät ma Kraiis?” ³ Nga aingän di ama däädända na ngän masirhat? Nga ngän du angän snäng i sokt nävät angän grot maräkt dä sa mamär vät a ngän iva ngäni sot na ama lat kärangätni i ma Ngämuqa aa Qloqäqa sa qa nasäng na ngät pä m ngän? ⁴ Nga mudu ngän mon säda ama märän angärha ron di nak kop pakt iva qaku mamär vät guani? Varis iangärhäkt angäna lat toqoräkt di nak kop pa qaku mamär vät guani na ngät. ⁵ Nga iaqäkt kärak i qät bon ngän da ama Qloqäqa ama Qumärqumärqa dä qat tualat na ama lat ama nañis ngät mänguräp mä ngän di qat tualat toqoräkt nävät iomäkt i sa ngän det parhäm ama Muräkt ura nga qat tualat toqoräkt nävät angän gatnanakt toqoräkt i sa ngän nari sävät ma Kraiis?

⁶ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän i ma Abraham di sa ma Ngämuqa qat lu qa i ama räkt ka da aa saqong inguna nävät aa qatnanakt. ⁷ Bä mamär iva qunäga vät a ngän i iarhakt kärarhae i rhat sangar ama qatnanakt di rha di sa ma Abraham aa es na rha. ⁸ Mudu ma Ngämuqa qa muräkt iva as nasot diva qa rhualat sa ama Jentailqäna bä va ama räktta na rha da aa saqong nävät arhä qatnanakt. Bä äkt i

va aa enge di mudu narhoer vä iangärhäkt ama lat angät kamäs di qa sameng na ama sameng ama mär ngät bä ma Abraham i qa qoar na qa rhoqortäqyia, “Va nävät a nge dä va ngua rhodämne na ama ruvek nävät ama ivärhimek moe.”⁹ Bä nävät tom dakt dä sa iarhakt kärarhae i rhat sangar ama qatnanakt di sa ma Ngämuqa qa modämne na rha rhoqor ma Abraham gäarakni i ama ruqa na ama qatnanakt.

Ama Iar Ama Sok Täm Ngät Di Ngät Nävät Ama Qatnanakt

¹⁰ Iarhakt kärarhae i rhat tu arhä snäng i sa mamär toqoräkt i rhat tualat na ama Muräkt angärha lat ivakt iva rha rhän i ama räktta na rha dä ma Ngämuqa aa saqong di sa iarhakt di qale rha va ama rhäksärhäm ama sok täm ngät angärha rem inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Ama ruvek moe qärahani i qaku rhat tualat dä qaku rhat tet parhäm iarhongäkt moe qärqärhong i sa rha säm irhong ba ama Abuk na ama Muräkt di iarhakt di sa qale rha vä ma Ngämuqa aa rhäksärhäm ama sok täm ngät angärha rem.”¹¹ Bä qosaqi rhäkt di sa qunäga vät a ut mamär i qaku aunggä namän i ama räktka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong nävät ama Muräkt inguna aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Iaqäkt kärak i sa qa män i ama räktka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong nävät aa qatnanakt diva qale qa da

ama iar ama sok täm ngät angärha ron nävät a ngät.”

¹² Sokt di ama Muräkt di qaku ngät dän nävät ama qatnanakt dap kinak iaqäkt kärak i nani a qa iva qä rha ama iar ama sok täm ngät nävät ama Muräkt dinak pa qat tualat dä qat tet parhäm ama Muräkt moe.¹³ Sa ma Kraisk rhäksasot a ut nämät ama Muräkt angät täksärhäm gärangätni i mai va urhi rha ngät kärangät i sa qa rha ngät inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Aung gäarakni i sa rha ar mä qa sa rhävuk sämäni ama ngämuga di sa qale qa da ama rhäksärhäm angärha ron.”¹⁴ Inguna nävät iangärhäkt ama lat kärangät i ma Jisas ma Kraisk mualat na ngät dä va ama modämne qärangätni i sa ma Ngämuqa qa mumänaris na ngät bä ba ma Abraham diva ngä rhän bä ba ama Jentailqäna dap pakt iva aiut di nävät aut katnanakt diva urhi rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qäarakni i sa ma Ngämuqa qa mumänaris iva qä von ut täm ga.

Ama Muräkt Dä Ama Mumänaris

¹⁵ Gua ruavek, pa ngua rhu ama siqutki ba ngän barhäm ama ruvek arha lat di rhoqortäqyia, qre va ama ruiom in du ina anga muräkt na anga rharesbane bä in dares ba ne iva in det parhäm ngät dä sa qaku aung anga ruqa qä narhar ngät ura qä namu guani sae sävät a ngät.¹⁶ Iangärhäkt

ama mumänaris kärangätni di sa ma Ngämuqa qa von däm ngät bä bä ma Abraham dä bä ba aa emga qaräkni iva mugas dä va qa rhän nämäni aa enevaqi. Inguna ma Ngämuqa aa enge di qaku ngät tamän i, "bä ba ama rhäqäp na rha ama rhoes." Dap kinak ngät tamän i, "bä ba ama sägäk ama rhoemga" qaräkni i ma Kraiss na qa. ¹⁷ Ama rharimini sä rhangät täkt gua enge di rhoqortäqyia, ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses kärangätni i ngä män nasot ama 430 na ngät ama qoeo mänasäng naimäk äkt nävät iangärhäkt ama mumänaris di qaku mamär iva ngä nasot nä iangärhäkt ma Ngämuqa aa rharesbane qä nä ma Abraham bä va qaku ama mumänaris ngä nasa anga gavämgi. ¹⁸ Inguna ngakt bä ama ruvek di rhit ta arhä modämne inguna nävät iomäkt i rhat tet parhäm ama Muräkt dä sa ama modämne di qaku ngät dän nävät ama mumänaris. Sokt di sa ma Ngämuqa qa von ma Abraham da ama modämne varhäm aa mumänaris bä ba qa.

¹⁹ Ngakt bä rhoqoräkt dä sa ngu lu mäniekt bä ama Muräkt ngä män? Iangärhäkt ama Muräkt di sa ma Ngämuqa qa mu ngät inguna nävät ama ruvek arha vuirhong bä ngät diva qale ngät bä dängdäng i iaqäkt ama ruqa nämäni ma Abraham aa enevaqi va qa rhän gäarak i sa ma Ngämuqa qa mumänaris

bä ba qa. Bä ama Muräkt di sa ngä män nage ma Ngämuqa nävät ama enselqäna. Bä rha di rha von däm ngät bä bä akni i qat mair e mänguräp ama ruvek ti nä ma Ngämuqa. ²⁰ Bä sa ut dräm i sokt toqoräkt i qale ama ruiom ama udiom dä va akni ama ruqa qat mair mänguräp mä iom bä va qat tamän nävät akni bä sävät akni. Sokt diva sokt ma Ngämuqa maräkt ka von da ama mumänaris bä bä ma Abraham.

²¹ Nga ama Muräkt di ngät tair särhä ma Ngämuqa aa mumänaris? Qaku rhoqoräkt. Inguna ngakt bä angätni ama muräkt di mai mamär iva ngärhit bon ut ta ama iar dä vadi va u rhän i ama räkta na ut toqoräkt i ut tet parhäm ngät. ²² Sokt di ma Ngämuqa aa enge ngärhi sameng mamär i ama ruvek moe di qale rha e va ama vuirhong angärha rem ivakt iva ma Ngämuqa aa mumänaris diva ngät bä bä iarhakt kärarhae i arhä qatnanakt di nga e mäni ma Jisas ma Kraiss.

²³ Näkt toqoräkt i as kaku ama qatnanakt sämäni ma Kraiss ngä män dä sa ama Muräkt ngä sangar a ut ma ama qrot bä qali lut pa angärha rem bä dängdäng iva ama qäväläm ngä rhän gärqomni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a äm iva qunäga vät ut sävät iangärhäkt ama qatnanakt. ²⁴ Bä äkt i mudu di ama Muräkt di aurha ernanokt na ngät bä dängdäng bät ama qäväläm gärqomni i

ma Kraiss ka män ivakt iva u rhän i ama räktta na ut dä ma Ngämuqa aa saqong nävät ama qatnanakt mäni ma Kraiss. ²⁵ Sökt di rhäkt i sa ama qäväläm gärqomni iva ut nanakt nä ma Kraiss di sa äm ngä män dä sa qaku qali lut pa ama Muräkt angärha ernanokt angärha rem

²⁶ Inguna nävät ma Jisas ma Kraiss dä sa ngän moe ngän män i Ngämuqa aa es na ngän nävät angän gatnanakt. ²⁷ Inguna guavek koe nävät a ngän gärarhani i sa rha rha ama baptais sämäni ma Kraiss di sa aingän äkt di sa ngän mon sädä aa iar ängärha ron. ²⁸ Bä äkt i rhoqoräkt dä sa ngän moe ngän män i ama sägäk na ngän mäni ma Kraiss i näma dä ama Judaqäna ura ama Grikkäna na ngän ura ama latta va arhani arha rem ura ama ruvek kärarhani i isiska vät a rha na ngän ura ama gamoe ura ama evop na ngän. ²⁹ Näkt ngakt bä aingän di ngän nämäni ma Kraiss maengäktki dä sa aingän di ngän nämäni ma Abraham aa enevaqi bä va bä ba ngän nä iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa mumänaris iva qä von däm irhong.

4

*Ma Ngämuqa Aa Es
Kärarhani Iva Bä Ba Rha Nä
Qärqärhongni I Qa Mumänaris
Nä Irhong*

¹ As pa nguat tamän sävät ama rhoemga qaräkni iva qä rha nasot aa mamäk. Rhoqoräkt i qa di as kale qa i ama rhoemga na qa di qoki qa rhoqor ama latka va arhani arha rem i näma dä bä ba qa nä iarhongäkt moekt. ² Qale qa vä qararhani arha rem i rhit lu vät a qa dä qararhani i rhat turäkt bä ba qa bä dängdäng bät ama qäväläm gärqomni i sa aa mamäk ka muqunän bät a äm iva qa von ga rha aa qarhong. ³ Bä qoki rhoqoräkt di qosaqi aiut di mudu i ama rhoes na ut di qali lut i ama latta na ut pa ama iaus ama qrot ngät nämäni rhakt täkt ama ivätki angärha rem.

⁴ Sökt di nga rhoqoräkt i ama rhodäm di sa rhäkмамär na ngät dä ma Ngämuqa qa rhäk na aa emga sämäni ama ivätki i ama ruqi qia säl a qa bä qale qa va ama Muräkt angärha rem ⁵ ivakt iva qä rhäksasot iarhakt kärarhae i sa qale rha va ama Muräkt angärha rem ivakt iva aiut di mamär vät a ut iva u rhän i aa es na ut. ⁶ Näkt nävät iomäkt i ma Ngämuqa aa es na ngän dä sa qa rhäk na ama Qloqaqa nage aa emga säda aurha ron bä ut tamän doqortäqyia, "Aba*, mamga." ⁷ Bä nävät tom däkt di as kaku qale ngän i ama latta mavängam dap kinak kale ngän i ma Ngämuqa aa es na ngän bä nga rhoqoräkt i aa es na ngän dä sa va bä ba

* 4:6 Aba Aba na ama enge ama Aramaik di angät tarimini di mamga. Bä ama rhoes diva rhat tes arhä mamäk toqoräkt inguna rha di arha snäng bät a qa masirhat dap sa rhat dräm i qa di qosaqi aa snäng bät a rha mamär.

ngän nä qärqärhongni i sa qa mumänaris iva qä von aa es täm irhong.

Ma Pol Aa Qänäskänes Sävät Ama Galesiaqäna

⁸ Mudu rhoqoräkt i as kaku ngänät dräm ma Ngämuqa dä sa qale ngän i ama latta na ngän bä iarhongäkt angärha rem gärqärhong i irhong doqor angän ngämuqa qärqärhong i qaku ama engätki nä irhong. ⁹ Dap täkt di sa nguna ngänät dräm ma Ngämuqa ura nguaräm mamär iva ngua rhamän i sa qat dräm a ngän dä ngu lu mäniekt iva saqi as evär däm ngän sage ama iaus nämäni ama ivätki qärangätni i qaku angärha anga qrot masirhat bä qosaqi ama mäñmäñini na ngät? Nga nani a ngän iva saqi as ngän dän i ama latta na ngän ba angärha rem? ¹⁰ Qoki as toqor ama Judaqäna i ngän duqunän bät ama moräs na ngät ama qunäng dä ama eqoan dä ama quiaqa aa qäväläp dä ama qoeo. ¹¹ Bä nävät iangärhäkt angäna lat dä sa qänäskänes ngo i sa ngua rhar sa ama qäväläm ama mor äm gärqomni i nguät tualat ngu na ngän.

¹² Gua ruavek, ngu nän ngän ma ama qrot iva ngän dän doqor ngo inguna sa ngua män doqor ngän. Bä vät iomäkt ama qäväläm di aingän di sa qaku ngän mualat na anga lat kärangätni i qaku ama räkt ngät sävät a ngo. ¹³ Näkt kunäga vät

a ngän i vät ama narhoer äm ama qäväläm gärqomni i sa ngua sameng na ama sameng ama mär ngät bä ba ngän dä sa ngua met sagem ngän inguna nävät iomäkt i aräm ngo. ¹⁴ Bä ngätki i gua rämgi qia von ngän da ama märänga sokt di qaku ama vu da angäna ron sävät a ngo ura ngän naevär däm ngo inguna nävät gua rämgi dap kinak ngäna ar sä ngo i rhoqor qre i ama ensel nage ma Ngämuqa na ngo ura rhoqor qre i ma Jisas ma Kraisa na ngo. ¹⁵ Ngu lu rhäkt di angän märmärgem nävät a ngo di ngä qoe nai? Nguät tamän särhäm ngän mamär i mudu di sa angän märmärgem nävät a ngo di ama mor ngät bä vadi mai mamär vät a ngän iva ngän dar ta angän saqong bä ngäni von ngo rhäm ngät di vadi mai ngän mualat toqoräkt. ¹⁶ Nga sa ngua män i angäna ik na ngo inguna nävät iomäkt i sa ngua sameng ba ngän na ama engätki?

¹⁷ Iarhakt ama ruvek kärarhae i rhit sämaqrot na ngän iva ngän det parhäm ama Judaqäna arhä Muräkt di rhit bon da arhä snängaqa sagem ngän masirhat sokt di qaku rhat tualat toqoräkt ivakt iva ama mär ngät ama lat ngät dän. Rha di nani a rha iva rhit päsrhäm ngän nävät a ngo ivakt iva sokt ngänit bon da angän snängaqa sagem da. ¹⁸ Bä ama märäm basägos diva arhani ama ruvek tit bon da arhä snängaqa sagem

ngän bä mamär iva rhoqoräkt divakt iva ama mär ngät ama lat ngät dän. Rhom däkt di ama engätki na äm i näma dä qale ngo gem ngän ura qaku. ¹⁹ Ngua es ama gaini na ngän, rhäkt di sa qale ngo sa ama qänäskänes sävät a ngän gärangätni i ngät toqor ama evopki at ruanini rhoqoräkt i qit sa bä va qale ngät bä dängdäng iva sa mamär nä ma Kraisa aa iar va angäna iar. ²⁰ Bä rhoqor täkt di nani a ngo i vadi va qale ngo ngu na ngän ivakt iva qaku ngu natmärhamän doqor täkt inguna adädän ngo nävät a ngän.

Ama Siquutki Nä Ma Hagar Qi Nä Ma Sara

²¹ Guavek koe nävät a ngän gärrahani i nani a rha iva qale rha vä ma Ngämuqa aa Muräkt angärha rem, nga qaku ngänät dräm i ama Muräkt ngät tamän doqor mäniekt? ²² Ngu snanbät toqoräkt dinguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän i ma Abraham di aa imiom ama udiom. Akni di ama latki mavängam gia sa qa dap akni di ama ruqi qäraktni i isiska vät a qi qia sa qa. ²³ Sökt di ama latki mavängam at toemga di aa nanäk kia sa qa varhäm ama släqyige angärha iska dap ama ruqi qäraktni i isiska vät a qi at toemga di aa nanäk kia sa qa nävät ama mumänaris.

²⁴ Näkt tangät täkt ama lat di ani ama rharimini sä ngät di rhoqortäqyia, ma Hagar di qiat mair bä ba angätni

ama rharesbane dap ma Sara di qiat mair bä ba angätni ama rharesbane. Bä ama narhoer ngät kärangätni i ma Ngämuqa qa mualat na ngät di da ama damgi at täväs ma Sinai bä iangärhäkt ama rharesbane di ma Hagar qiat mair bä ba ngät käraktni i at toes diva rhat dän i ama latta va arhani arha rem. ²⁵ Näkt ma Hagar di qiat mair bä ba ama damgi ma Sinai vät ama ngärhäktka ma Arebia dä qosaqi qiat mair bä ba ama värhäm ama mor äm ma Jerusalem inguna qi di qali qi i ama latki na qi mavängam gi na at toes.

²⁶ Sökt di ma Jerusalem gäraktni i rhakt puk da ama usäpki arha ron di isiska vät a qi bä qi di aut nanäk na qi. ²⁷ Inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“Mamär iva märmär gem nge, ainge ama rhängaräski qäraktni i qaku mamär vät a qi iva qit sa.

Rhäkt diva ngit näs na ama märmärgem masirhat, ainge qärakt i qaku ngiat nari ama ruanini i ngit sa.

Inguna iaqyäkt kärakt i mäqi qaku qit sa arha anga es diva masirhat na at toes

bä va rha rhet e nä iaqyäkt at toes kärakt i arha egutka.”

²⁸ Rhäkt di aingän gua ruavek ama qatnanaktpämda, di ngän doqor ma Aisak i

ma Ngämuqa aa es na ngän gärrarhani i sa rha män nävät ama mumänaris. ²⁹ Sökt di qoki as toqor vät iangärhäkt ama rhodäm mudu i iaqäkt karak i qa män barhäm ama släqyige angärha iska di qä sangäm nä iaqäkt mavängam gäarakni i qa män nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qrot di rhäkt di qoki as toqoräkt. ³⁰ Sökt di ngu lu ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqor mäniekt? Ngät tamän doqortäqyia, “Nak pa ngäni qutmäs ama latki mavängam gi na at toemga inguna at toemga diva qaku qä narha guani nävät iarhongäkt kärqärhong iva ama ruqi qäarakni i isiska vät a qi at toemga qä rha irhong.” ³¹ Gua ruavek, aiut di qaku ama latki mavängam at toes na ut dap kinak aiut di iaqyäkt karak i isiska vät a qi at toes na ut.

5

Ma Krajs Sa Qa Muisiska Vät A Ut

(5:13-14 / Mat 22:34-40 / Mak 12:28-34 / Luk 10:25-28 / Rom 13:8-10)

¹ Ma Krajs sa qa muisiska vät a ut iväkt iva isiska vät a ut. Bä nävät iangärhäkt ama lat dä sa mamär iva ngänät mair ma ama qrot dä saqi as pa qale ngän namän i ama latta na ngän bä ba ama Muräkt.

² As ngäni lu i aingo ma Pol nguat tamän särhäm ngän i ngäkt bä ngän dares iva rhi däkt säng mä ngän diva ma Krajs aa lat ngä rhän

i ama männmäñini na ngät bä ba ngän. ³ Näkt täkt dä saqi as nguat tamän särha ama gamoe moe qärrarhani i rha rhares iva arhani rhi däkt säng mä rha i rha diva qoki mamär iva rhit päs ma Ngämuqa aa Muräkt moe angärha rhäng. ⁴ Bä aingän äkt kärarhae i nani a rha iva ama räktta na rha dä ma Ngämuqa aa saqong nävät ama Muräkt di sa aingän di ngäna arñis na nas nämäni ma Krajs dä nämäni aa nñämsävätki. ⁵ Sökt di ut di nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di sa qali lut sa ama märmärgem na ama qatnanäkt sämäni ma Ngämuqa iva qa rhualat sä ut bä va u rhän i ama räktta na ut da aa saqong inguna nävät aut katnanäkt sämäni ma Krajs. ⁶ Ngäkt bä aung anga ruqa di qale qa mäni ma Jisas ma Krajs i nämä dä rha däkt säng mä qa ura qaku di iangärhäkt ama lat di qaku ngät tualat nä guani sävät a qa. Dap kinak ama ruqa aa lat kärängätni i ama vit na ngät di rhoqoräkt i sa qat nanäkt nä ma Krajs bä aa snäng bät arhani ama ruvek.

⁷ Aingän angäna tmerhäs mudu dä ma Krajs aa iar angärha ron di mamär na äs. Sökt di ngu lu auge qa musar na ngän bä rhäkt di qaku ngänit päs ama engätki arha rhäng? ⁸ Iangärhäkt ama lat kärängät i sa qa mualat na ngät di qaku ngä män nage iaqäkt karak i sa qa mes ngän sagem mes. ⁹ Ama gaini ama yisini diva ini ngä rhualat sa

ama bret moe bä va rip däm ga. ¹⁰ Sukt di sa nguät dräm i aingän di nämäni ma Engeska bä va angän snängaqa diva rhoqor ngo gu snängaqa dap pa qaku qa rhoqor aung aa anga snängaqa. Näkt aung anga ruqa qärakni i qat tusar na angäna tmerhäs na anga märän diva ma Ngämuqa qä sangäm na qa.

¹¹ Gua ruavek, ngakt bä aingo di qoki as pät gu sameng di nguät tamän iva ama ruvek di rhi nädäkt säng mä rha dä sa mäniäkt bä aingo di as arhani rhi sangäm na ngo? Ngakt bä ngu sameng doqoräkt dä sa ama enge qärangätäni i sävät ama sämänanamuqa di saqi as kaku ngä navoda anga märänga bä ba ama ruvek. ¹² Nani a ngo masirhat i vadi va iarhakt kärarhae i rhat tusar na angän mungäsäng di qoki va rha rhi däkt sä iarhongäkt moekt näsäng mes.

¹³ Gua ruavek, ma Ngämuqa sa qa mes ngän iva qale ngän i sa isiska vät a ngän. Sukt di qale ngän namu angän snäng i rhoqoräkt i isiska vät a ngän dä sa mamär vät a ngän iva ngän det parhäm angän släqyigleng angät snängaqa dap kinak pa mamär iva angäna snäng bät a ne dä va ngän datnärhäm ne. ¹⁴ Inguna ama enge moe vä ma Ngämuqa aa Muräkt di qale ngät dä rhangät täkt ama enge angärha ron gärangät i ngät tamän doqortäqyia, "Mamär iva gia snäng bät arhani i rhoqor qre i gia

snäng bät a nas." ¹⁵ Sukt di ngakt bä ngänir qur ne dä ngäni arhägtgyäm sä ne dä sa va ngänit lu i varis ngän naslava na ne mas.

Mamär Iva Ut Tet Parhäm Ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa Aa Ernanokt

¹⁶ Dap kinak ngu qoar na ngän doqortäqyia, mamär iva ngän det parhäm ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa ernanokt dä rhoqoräkt diva qaku mamär iva angän släqyigleng ngä natmualat nä iarhongäkt kärqärhong i nani igleng iva igleng ngät tualat nä irhong. ¹⁷ Inguna ama släqyige angät känäskänes di qaku nani a ngät na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa lat dä qosäqi ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa qänäskänes di qaku nani a ngät na ama släqyige angärha lat. Bä rhiom däkt di in dair mät ne vät ngia väs sä ina lat ivakt iva in dair särhäm nge iva qale ngiat tualat nä qarqärhongni i sa ngiat dräm i mamär iva ngiat tualat nä irhong. ¹⁸ Sukt di ngakt bä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä rhoer nanokt ngän dä sa rhoqoräkt di qaku qale ngän ba ama Muräkt angärha rem.

¹⁹ Rhäkt di sa qunäga vät a ngän sa ama släqyige angärha lat toqor ama lat na ama qavatka maos maos dä ama snängaqa sävät ama lat kärangätäni i qaku ama räkt ngät dä ama lat kärangätäni i ama qluqi vät angät tpäs. ²⁰ Dap kosaqi angätäni ama

släqyige angärha lat di ama lat kärangätni i ama ruvek tit bon da arhä qutdrir sage ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät dä ama lat na ama rhaqyao dä ama lat kärangätni i ama ruvek diva qaku nani a rha na ne dä ama lat kärangätni i ama ruvek tir qur ne dä ama lat kärangätni i ama ruvek di ama vu da arha ron sävät arhani arhä qärhong dä ama lat kärangätni i ama ruvek diva uraqi da arha ron mamär sävät arhani dä ama lat kärangätni i ama ruvek diva sokt tat tu arhä snäng sävät a nas maräkt dä ama lat kärangätni i ama ruvek diva rhat tair mät ne dä ama lat kärangätni i mätmatmät na ama ruvek bä qoki arhae dä arhae varhäm arha lat kärangätni i sägäni na rha sä ngät. ²¹ Näkt kosaqi ama släqyige angärha lat di ama lat kärangätni i ama ruvek di ama vu da arha ron sävät arhani arhä mämairimek dä ama lat kärangätni i ama ruvek tit nakt masirhat bä guani na rha mamär mät ama reng ama qrot ngät dä ama lat kärangätni i väspästämne na ama ruvek sa ama vu ngät ama lat näkt sävät ama lat kärangätni i ngät toqor tangät täkt. Rhäkt di nguat tugem ngän doqor mäqi i sa ngua mugem ngän i iarhakt kärarhae i rhat tualat nä iangärhäkt ama lat diva qaku rhi namon säp ma Ngämuqa aa Muräktpäm.

²² Dap ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa lat angät

gavämgi di ama lat kärangätni i ama ruvek arha snäng bät a ne dä ama märmärgem dä ama bulap dä ama lat kärangätni i qale ama ruvek sa ama bulap da ama märän angärha ron dä ama matnärhäm nävät ama märmärgem dä ama mär ngät ama lat sävät arhani dä ama lat kärangätni iva rhat nanakt nä sävetka sa aa lat. ²³ Dap kosaqi ama Qloqaqa aa lat di ama lat toqor ama bulap ka ama ruqa aa lat näkt sävät ama lat kärangätni i ama ruqa qat turäkt ba nas mamär. Rhangät täkt moekt ama lat di qaku anga muräkt nga e qärangätni i ngät tair särhäm ngät. ²⁴ Näkt iarhakt ama ruvek kärarhae i rha nämäni ma Jisas ma Kraiss aa ruvek di iarhakt di sa rha edämsäs pätk arhä släqyigleng sä igleng angät snängaqa mäni ama sämänanamuqa bä sävät ama qänäskänes iva sävät ama vuirhong.

²⁵ Ngakt bä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di sa qa von ut ta ama iar dä sa mamär iva qosaqi urhit pätk ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa snängaqa aa rhäng. ²⁶ Mamär iva qale ut tair na nas pa arhani arhä väs dä qale ut täranas na arhani arhä snängaqa iva qaku märmär gem da na ut dä qale aurha anga snängaqa anga vu qa sävät aut mämairimek kane.

6

Mamär Iva Ut Tatnärhäm

Ne Sa Aut Märän

¹ Gua ruavek, ngakt bä aung nävät a ngän di qunäga sä qa i qa mualat na anga vuini dä sa aingän gärrarhae i ma Ngämuqa aa Qloqaqa di qä rhoer nanokt ngän di mamär iva ngän dualat sä qa mamär nävät ama bulap i ngän dumamär na aa iar. Bä mamär iva aingän di ngänit lu vät a nas mamär i varis aingän di ama vuirhong irhong ngä namäqäne dä mamär na ngän. ² Mamär iva aingän di ngän datnärhäm ne sa angän märän gane ivakt iva rhäkmamär nä ma Kraisa aa muräkt gem ngän.

³ Inguna ngakt bä aung di qat tu aa snäng i qa di ama moräs na qa ama ruqa vät arhani arhä väs toqoräkt i qaku qa rhoqoräkt di sa iaqäkt di qä iras täm mes. ⁴ Dap mamär iva aingän asägäk asägäk di va ngiat tatnävämne nä gia lat maräkt näkt nasot dä va mamär vät a nge iva mär gem nge nävät gia lat maräkt dap kaku inguna ngiat lu aung aa lat bä ngiat tu gi snäng i gia lat di ngä vit pä iaqäkt ama ruqa aa lat angät tpäs. ⁵ Inguna aingän moe asägäk asägäk di sa angäna lat maräkt nga e qarängätni iva ngän dualat na ngät.

⁶ Ama ruqa qaräknä i rha su qa rhä ma Ngämuqa aa enge di mamär iva qat tatmät nä qarqärhongni moe ama märirhong bä ba ne qä nä iarhakt kärarhae i sa rhi su qa.

⁷ Qale ngäni iras täm mes inguna qaku mamär iva aung gä namäqäne sä ma Ngämuqa i qä nairas täm ga inguna agini qarqäni i ama ruqa qät kutnanokt ini diva ianäkt di qosaqi va qä sek dä m ini. ⁸ Inguna ama ruqa qaräknä i qät kutnanokt ama vuirhong bät aa iar di nävät aa iar toqoräkt diva qä sek dä ma Ngämuqa aa rhäksärhäm dap pa ama ruqa qaräknä i qät kutnanokt ama lat kärängätni i märär ge ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa nävät a ngät di nävät a qa diva qä sek da ama iar ama sok täm ngät. ⁹ Bä rhoqoräkt dä sa qale mämae vät a ut i ut tualat na ama mär ngät ama lat inguna ngakt bä qaku mämae vät a ut dä va urhi sek da ama rhitsek päta ama qäväläm gärrqomni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a äm. ¹⁰ Bä äkt i rhoqoräkt dä sa mamär iva ut tualat na ama mär ngät ama lat sage ama ruvek moe vät ama qäväläm gärrqomni i sa mamär vät a ut iva ut tualat na ngät. Näkt koki mamär iva ut tualat nä iangärhäkt ama lat ama mär ngät sage iarhakt aurha ruavek ama qatnanaktpäm da.

Ma Pol Aa Rhonsävät Ama Dängdängini Na Ngät Dä Aa Nän

¹¹ Näkt as ngäni lu i na ama sämsäm ama mor ngät dä sa ngut säm ama enge sävät a ngän nä ngua rhäkt maräkt.

¹² Iarhakt ama ruvek kärarhani i rhi siqut iva rhat tualat sä ngän iva rhi däkt säng mä ngän di nak kop nani

a rha iva ama ruvek ti lu rha i
 ama moräs na rha. Dä qosaqi
 rhat tualat toqoräkt ivakt iva
 qaku arhani ama ruvek ti
 sangäm na rha mavängam
 nävät ma Kraiss aa tñäpki
 mäni ama sämänanamuqa.
 13 Iarhakt maräkt kärarhani
 i sa arhani rha däkt säng
 mä rha di qäqi qaku rhat tet
 mamär varhäm ama Muräkt
 moe dap nani a rha masirhat
 iva ama ruvek ti däkt säng mä
 ngän divakt iva mamär vät a
 rha iva rhat tamän sävät ama
 Judaqäna i sa rha muräkt bä
 ba ngän bä rha däkt säng mä
 ngän. 14 Sökt di aingo di qaku
 nani a ngo iva ngut sek sä gu
 ngärhipki. Dap kinak aingo
 diva sökt ngut sek sa aurha
 Engeska ma Jisas ma Kraiss
 aa ngärhipki inguna sa qa ñäp
 mäni ama sämänanamuqa. Bä
 nävät iangärhäkt ama lat dä
 sa ama ivätki arha lat di ngä
 ñäp päť gua iar bä aingo di
 ngäkt kre sa ngua ñäp mäni
 ama sämänanamuqa sa ama
 lat nämäni rhakt täkt ama
 ivätki.

15 Ma Ngämuqa di qat lu
 ama lat kärangätni i rha däkt
 säng ama ruqa bä qosaqi ama
 lat kärangätni i qaku rha däkt
 säng ama ruqa i ngä moe
 di ama mäñmäñini na ngät.
 Dap sökt iangärhäkt ama lat
 kärangät i ama vit na ngät
 dä ma Ngämuqa aa saqong di
 qarangät i qa mualat sa ama
 ruqa bä qa män i ama iaräs na
 qa.

16 Näkt iarhakt moe
 qararhae i rhat tet dä
 iangärhäkt ama iaräs na ngät
 ama iar angärha ron diva qale

ama bulap dä ama lavuqi
 gem da iarhakt kärarhae i
 ma Ngämuqa aa ruvek na
 rha qararhae i ama Israelqäna
 ama engätki na rha.

17 Bä va mänasäng narhäkt
 bä va rhävit dä sa mamär
 iva saqi as kaku aung gä
 namuran sä ngo na anga
 märänga rhoqoräkt inguna sa
 ama vret nga e vät gu släqyige
 qarangätni i ngärhi sameng i
 ma Jisas aa latka na ngo.

18 Gua ruavek, mamär iva
 aurha Engeska ma Jisas ma
 Kraiss aa ñämsävätki qali qi
 gem ngän. Ngätki rhoqoräkt.

Ma Efesuskäna

Ama Rhävächtsäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Efesus.

Vä ma Efesuskäna di qaku ma Pol qä slaräkt na angätni arha lat ura arhä snängaqa dap kinak kät säm iva sage ama Efesuskäna iva qa rhuqunäga vät a rha sävät ma Ngämuqa aa snängaqa dä aa lavuqi ama soktäm gi dä qosaqi va qa rhuqunäga vät a rha mamär sävät ama qatnanaktpämda arhä mämairäs da aa snängaqa rhoqoräkt aa ron. Aa snängaqa diva rhäkmamär na qa grekt bä iarhongäkt moe di sa västämne nä irhong bä bä ma Kraiss. Vä rhakt täkt ama abuk di ma Ngämuqa aa snängaqa rhoqoräkt di qat tet toqor tärhäkt i ama narhoeräm di sa ma Ngämuqa qa mualat sa arhani ama ruvek iva sägäni na rha rhi na qa. Ama unbamnaäm di sa qa mualat sä rha iva sägäni na rha mamär. Ama dägguapnaäm di qaku sokt ka mualat sä rha iva sägäni na rha dap kosaqi qa västämne na rha ma ama sägäge ama släqyige qärqigeni i ama släqyige na ama qatnanaktpämda. Näkt ma Pol qat tamän i rhäkt di ma Ngämuqa qat tuqunäga sä iomäkt i qosaqi va ama Jentailqäna mäni iagekt ama släqyige bä nävät ige diva

qär qur iarhongäkt maos maos kärqärhong i irhong ngät turäkt kärqärhong i qali lirhong bät ama qloqaga na äs ama ivärhäs i qa di masirhat mamär na aa mädräm ama mär ngät. Ma Pol qat tu da aa enge angät tpäs i qat tamän sävät aurha iar ama iaräs na ngät kärangätni i ut tet da ama qumärqumär ngät ama lat ngä na ama qutdrir sävät a ne angärha ron dap iarhakt kärarhae i sa sräp ta di rhat dän nävä ma Sämgä aa uväs di na ama nän.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-2)

Ma Ngämuqa Aa Snängaqa Maräkt Sävät A Ut Mäni Ma Kraiss (1:3-14)

Ma Pol Aa Nän Sävät Ama Qatnanaktpämda E Ma Efesus (1:15-23)

Ama Is Kärangätni I Ma Ngämuqa Aa Snängaqa Di Qat Tu Aa Släqyige Vät A Nas Näväm Ngät (2-3)

Angätni Ama Is Kärangätni I Ma Ngämuqa Aa Snängaqa Di Qat Tu Aa Släqyige Vät A Nas Pät Aurha Iar (4-6:20)

Ma Pol Qat Tu Da Aa Enge Angät Tpäs (6:21-24)

Ma Pol Qa SäM Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämda E Ma Efesus

1 Aingo ma Pol di ma Jisas ma Kraiss aa ngangga na ngo nävät ma Ngämuqa aa snängaqa

dä ngut säm sävät a ngän ama qatnanaktpämda e mät

ama värhäm ama mor äm ma Efesus kärarhae i vasägos dä rhit päs ma Jisas ma Kraiss aa rhäng mamär.

² Mamär iva ama ñämsävätki dä ama bulap sagem ngän nage ma Ngämuqa aut mamäk dä ma Engeska ma Jisas ma Kraiss.

Ma Ngämuqa Aa Modämne Bā Ba Ut Nāvāt Ma Jisas Ma Kraiss

³ Mamär iva urhi nānsäs sage ma Ngämuqa qārakni i aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss aa mamäk dä aa Ngämuqa qārak i sa qa modämne na ut nāvāt ma Kraiss na ama qloqaga na ngät ama modämne moe vāt ama qloqaga na äs ama ivärhäs.

⁴ Iangärhäkt ama lat dinguna mudu rhoqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa sām ama ivätki dä sa qa armeng däm ut nāvāt ma Jisas ma Kraiss iväkt iva ut di mamär vāt a ut iva ama qumärqumārta na ut mamär dä va isiska vāt a ut nāmāt ama vuirhong dä ma Ngämuqa aa saqong. Ma Ngämuqa di sa aa snäng bāt a ut ⁵ dä soknga qa muqunän bāt a ut iva u rhän i aa es na ut nāvāt ma Jisas ma Kraiss aa lat parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa qārakni i nani a qa na ut iva u rhän doqoräkt ⁶ iväkt iva urhi an sä qa nāvāt aa ñämsävätki ama mor qi qārakni i qa modämne na ut na qi inguna sa sägäni na ut ut na aa emga qārakni i sa ma Ngämuqa aa snäng bāt a qa.

⁷ Nāvāt iaqäkt aa emga aa biaska dä sa ma Ngämuqa qa rhäksasot a ut parhäm

aa ñämsävätki ama mor qi masirhat i qa qyiradeng na aurha vuirhong. ⁸ Iaqaqt aa ñämsävätki di sa qa rhor na qi vāt a ut na ama mär ngät ama mädräm dä na ama muqunäga sävāt ama engätkinirhong moe. ⁹ Dä sa ma Ngämuqa qa muqunäga vāt a ut sa aa snängaqa ama ngaip ka aa lat kärangätni i mudu qa muräkt iva qa rhualat na ngät nāvāt ma Kraiss. ¹⁰ Näkt pät iomäkt ama qäväläm gärqomni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bāt a äm dä sa va qä västämne nä iarhongäkt moe bā bā ma Kraiss kärqärhong i irhong nga e da ama usäpki arha ron dä qärqärhong i irhong nga e mäni ama ivätki.

¹¹ Näkt nāvāt ma Kraiss dä sa ma Ngämuqa qa armeng däm ut ama Judaqāna iva urhi rha iarhongäkt kärqärhong i sa mudu qa mumänaris iva qä von ut tām irhong barhäm aa muräkt kärangätni i sa mudu qa mu ngät. Bā qa di qārakni i vasägos dä qat tualat nä iarhongäkt moe iva rhäktäk mamär varhäm aa snängaqa. ¹² Sa qa mualat toqoräkt diväkt iva aiut kärarhae i sa ama narhoerta na ut iva ut nanäkt iva ma Kraiss ka rhatnärhäm ut pa urhi nānsäs sage ma Ngämuqa nāvāt aa murhämeska. ¹³ Bā qosaqi aingän gärrarhae i sa qale ngän mäni ma Kraiss di vāt ama qäväläm gärqomni i sa ngän nari ama enge na ama engätki qārangätni i ama sameng ama mär ngät sävāt ma Ngämuqa aa mumaiar iva

qa rhumaiar ngän doqoräkt bä sa ngänät nanakt nä ma Krai di sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a ngän i aa ruvek na ngän na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qärakni i sa mudu ma Ngämuqa qa mumänaris iva qä von ut täm ga. ¹⁴ Iaqaäkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa di qä sämaengätki na ama mumänaris iva vät ama qäväläm gärqomni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a äm diva urhi rha iarhongäkt kärqärhong i sa mudu qa mumänaris iva bä ba ut nä irhong aiut aa ruvek kärarhae i sa ma Krai ka muisiska vät a ut iva urhi rha irhong. Iangärhäkt ama lat divakt iva urhi nänsäs sagem ga nävät aa murhämeska.

Ma Pol Qä Nän Dä Qat Tes Ama Mär Sage Ma Ngämuqa

¹⁵⁻¹⁶ Bä rhoqoräkt dä sa qaku mae vät a ngo iva nguät tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät a ngän doqoräkt i nguät tu gu snäng sävät a ngän. Bä ngu nän inguna sa ngua nari sävät angän gatnanakt sämäni ma Engeska ma Jisas dä sävät angäna lat kärangätni i angäna snäng bät* arhani moe ama qatnanaktpämda. ¹⁷ Sa ngu nän iva aurha Engeska ma Jisas ma Krai aa Ngämuqa qärakni i ama Ngätmamäk kärak i aa murhämeska masirhat diva qä von ngän da

ama mädräm ama mär ngät dä ama muqunäga sävät a qa nävät aa Qloqaqa. ¹⁸ Bä nävät iangärhäkt ama lat dä va mamär iva qunäga vät a ngän mamär sävät iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa mes ngän iva ngänät nanakt na qa iva qa rhualat nä irhong bä qosaqi va qunäga vät a ngän sävät ama märirhong masirhat kärqärhongni iva ngäni rha irhong inguna nävät iomäkt i aa ruvek na ngän.

¹⁹ Näkt kosaqi ngu nän i mamär iva qunäga vät a ngän sävät ma Ngämuqa aa lat kärangätni i nävät aa qrot ama enges ngät masirhat bä ba ut kärarhani i ut nanakt. Iangärhäkt ama lat di ngät toqor ama enges ngät ama lat ²⁰ kärangätni i qa mualat na ngät päät ma Krai aa iar toqoräkt i qa märanas na qa nämät ama tñäpki bä qa muqun na qa gem mes da aa märmär vät ama qloqaqa na äs ama ivärhäs. ²¹ Sa qat muqun dävuq mamär daver iarhongäkt moe maos maos kärqärhong i irhong ngät turäkt ngä nä iarhongäkt moe kärqärhong i irhong angät krot bä sävät iarhongäkt moe kärqärhong i irhong ngärhit lu vät ama muräktpämda. Bä va qaku qale qa rhävuk daver iarhongäkt toqoräkt di sokt päät tangät täkt ama rhodäm dap kosaqi va qale qa daver

* **1:15-16** angäna lat kärangätni i angäna snäng bät Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a äm sae.

iarhongäkt kärqärhong iva qali lirhong nasot. ²² Ma Ngämuqa qa mu iarhongäkt moe vä ma Kraiss aa qäriglem angärha rem näkt ka von ma Kraiss ta ama lat iva ama tpäski na qa bä bä iarhongäkt moe bä ba ama qatnanaktpämda. ²³ Iarhakt ama qatnanaktpämda di ma Kraiss aa släqyige na rha bä ige ngät tualat sä qa iva qa rhän mamär iaqäkt kärak i qat tualat sä iarhongäkt moe iva irhong ngä rhän mamär.

2

Ma Ngämuqa Qa Mualat Sä Ut Iva Ut Däqäm Nävät Aa Nämäsävätki Nävät Aut Katnanakt

¹ Mudu di sa qale ngän da ama tñäpki arha ron nävät angäna lat kärangätni i qaku ama räkt ngät dä angäna vuirhong ² gärqärhongni i mudu ngän det dä irhong angärha ron doqoräkt i ngänit päs ama ivätki at snängaqa aa rhäng. Iaäkt ama snängaqa qarak i ama narhoerqa bä ba ama leqäs di aa latka na qa bä qa di ama qloqaqa qarakni i rhäkt di qat tualat ge ama ruvek kärarhani i qaku rhat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa. ³ Mudu aiut di sa qali lut mänguräp iarhakt ama ruvek kärarhae i rhat tet parhäm ama lat kärangätni i nani arhä släqyige dä arhä snängaqa na ngät. Bä nga rhoqoräkt i sa ut tualat nä iangärhäkt ama lat dä sa ama ruvek na ut kärarhae i sa qale rha dä ma Ngämuqa

aa rhäksärhäm angärha ron doqor arhani ama ruvek moe nämäni ama ivätki.

⁴ Sökt di ma Ngämuqa di rhäqäp ka masirhat na ama lavuqi bä nävät iomäkt i aa snäng bät a ut masirhat ⁵ dä qäqi qa mualat sä ut iva as ut moe ut däqäm ut nä ma Kraiss toqoräkt i ut nñäp nävät aurha vuirhong. Di nävät ma Ngämuqa aa nämäsävätki i sa ngän da ama mumaiar. ⁶ Ma Ngämuqa di qosaqi qa märanas na ut ut na qa nämät iaqyäkt ama tñäpki rhoqoräkt i qa märanas nä ma Kraiss nämät ama tñäpki bä qa muqun na ut pät ama qloqaqa na äs ama ivärhäs ge ma Jissas ma Kraiss. ⁷ Sa qa mualat toqoräkt ivakt iva qre va vät ama rhodämirhong nasot dä sa mamär vät a qa iva qar qur a ut ta aa nämäsävätki ama mor qi masirhat kärakt i qiat dän sa ama mär ngät ama lat na ama märmärgem sävät a ut inguna nävät ma Jissas ma Kraiss. ⁸ Inguna nävät ma Ngämuqa aa nämäsävätki dä sa ngän da ama mumaiar nävät angän gatnanakt. Näkt iangärhäkt ama mumaiar di sa qaku ngä män nagem ngän maräkt dap kinak ngä män nage ma Ngämuqa i ama vänbon na ngät. ⁹ Bä iangärhäkt ama mumaiar qarängät i sa ngän da ngät di qaku ngä män nävät angäna lat maräkt ivakt iva qaku mamär vät aung iva qä namair na nas i sa qa maräkt ka mualat na ngät. ¹⁰ Rhoqoräkt dinguna aiut di

sa ma Ngämuqa qa mualat na ut bä ut män doqor täkt bä nävät iomäkt i sa sägäni na ut ut nä ma Jisas ma Kraiss dä qa mualat sä ut iva ut tet da ama lat ama mär ngät angärha ron gärangätni i sa mudu qa rhäkmu na ngät bä ba ut.

Ma Ngämuqa Qa Västämne Na Ut Bä Sägäk Na Ut Mäni Ma Kraiss

¹¹ Aingän gärrarhae i ama Jentailqäna na ngän bät ama qäväläm gärrqomni i angän nanäkkina rha sä a ngän, mamär iva vuk pät a ngän i mudu di iarhakt kärerhae i rhi qoar i rha di iarhakt kärerhae i sa ama ruvek ta dächt säng mä rha di rhi qoar i aingän di ama ruvek kärerhae i qaku ama ruvek ta dächt säng mä rha. Sokt di iangärhäkt ama lat kärergät i rha dächt säng mä rha di nak kop ama lat kärergätni i ama ruvek tat tualat na ngät na arhä rhäkt. ¹² Dap kosaqi mamär iva vuk pät a ngän i mudu vät iangärhäkt ama rhodäm imäk äkt di sa qale ngän sañis nä ma Kraiss. Qaku ama rhodäm sä ngän sämäni ama enevaqi ma Israel bä aingän di ama nañista na ngän sage ma Ngämuqa aa rharesbane qärergätni i sa ngä män nävät aa mumänaris bä bä ma Israelqäna. Näkt kale ngän mäni ama ivätki dä sa qaku ngänät dräm ma Ngämuqa dä qaku ngänät nanakt iva anga märini ngä rhän bä ba ngän dächt ura va mugas nasot toqoräkt i ngäni ñäp. ¹³ Sokt di rhäkt i

sa qale ngän dä ma Jisas ma Kraiss aa iar angärha ron dä sa aingän gärerhae i maos pät angätni ama rhodäm mudu di sa qale ngän gläius mamär nä ma Ngämuqa di rhäkt di sa ma Ngämuqa qa rut na ngän sa glaqot nävät ma Kraiss aa biaska.

¹⁴ Inguna ma Kraiss maräkt di aut bulap na qa qarackni i sa qa mualat sä ut ama Judaqäna dä ama Jentailqäna qararhani i mudu ama udiom na ut bä sa ut män i ama sägäk na ut bä nävät aa släqyige dä qa rhar ama lurhaqi na ama matmät nä mänguräp mä ut ¹⁵ i qa rhar ma Ngämuqa aa Muräkt sä ne na angärha lat kärergätni i ama ruvek tat tualat na ngät ivakt iva nävät a nas diva ama iaräs na qa ama ruqa ama sägäk ka rhän mät ama udiom ama ruiom in släqyas bä va qale ama bulap gem iom. ¹⁶ Dä qosaqi nävät aa lat mäni ama sämänanamuqa di sa qa rhäksot na ama uraqi nä mänguräp mä un bä qa säm ama sägäk na un moe un nä ma Ngämuqa i ama sägäge ama släqyige na un. ¹⁷ Näkt ka män bä qa sameng sävät ama bulap bä ba ngän gärerhae i sa qale rha e gläius mamär dä qosaqi qa sameng sävät ama bulap bä bä iarhakt kärerhae i qale rha e glaqot. ¹⁸ Inguna nävät ma Kraiss dä sa un moe di mamär vät a un iva un det sage ama Ngätmamäk nävät ama sägäk ama Qloqaqa.

¹⁹ Bä äkt i rhäkt di aingän ama Jentailqäna di sa qaku

ama nañista na ngän dä qaku ama tmända na ngän i ngäkt kre ngän män nävät guaäs anga ivärhäs dap täkt di sa qale ngän mäni ama qatnanaktpämnda qärrarhani i ma Ngämuqa aa es na rha. ²⁰ Aingän moe di sa ma Ngämuqa qät pästämne na ngän ma ama vätki qäraktni i sa qa mair na qi rhävit da arha ribit kärqitni i na ama ngangda dä na ama vämginarha. Näkt ka maräkt ma Jisas ma Kraiss di ama duiqa qärakni i ama qrot ama vätki nagem ga qärak i qat sangar ama vätki moe. ²¹ Nävät ma Kraiss di sa ma Ngämuqa qä nändämne nä iaqyäkt ama vätki at släväs moe näkt ki rhir bä qiat dän i ama ansäspämgi ama qumärqumär qi mamär bä bä ma Engeska. ²² Näkt nävät ma Kraiss dä qosaqi ngän di sa ma Ngämuqa qä nändämne na ngän ama Jentailqäna ngän na ama Judaqäna ma ama vätki bä qiat dän i ama ivärhäs kärqosni iva qale aa Qloqaqa e vä bäs.

3

*Ma Pol Qät Täväktsäs Säväät
Ama Sameng Ama Mär Ngät
Bä Ba Ama Jentailqäna*

¹ Bä nävät iangärhäkt ma Ngämuqa aa lat säväät a ngän dä aingo ma Pol qärak i sa qale ngo va ama tpäskiarharhäng inguna nävät ma Jisas ma Kraiss di sa nguät mair dä ngu nän bä bä ngän ama Jentailqäna. ² Gusna sa ngän nari i nävät ma Ngämuqa

aa nämsävätki dä sa qa von ngo rha ama lat iva nguät tatnärhäm ngän. ³ Bä qosaqi sa ngänät dräm i ma Ngämuqa qa muqunäga sa aa snängaqa ama ngaip ka bä ba ngo rhoqor varhäm ama enge ama qot ngät kärangättni i sa ngua säm a ngät säväät a ngän. ⁴ Rhoqoräkt i ngän des tangät täkt gua enge dä sa mamär iva qunäga vät ngän i aingo di qunäga vät a ngo mamär sä iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qat tuqunäga sä irhong bä ba ngo säväät ma Kraiss. ⁵ Iarhongäkt di sa qaku ma Ngämuqa qa muqunäga sä irhong bä ba ama ruvek nävät atnäknäi ama qoen-gitnäknäi na ama ruvek mudu inamäk toqor täkt i sa rhäkt di qa muqunäga sä irhong nävät aa Qloqaqa bä ba aa qumärqumär ta mamär ama ngangda dä aa vämginarha. ⁶ Näkt iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qat tuqunäga sä irhong di rhoqortäqyia, i nävät ama sameng ama mär ngät dä ma Jisas ma Kraiss aa iar angärha ron di ama Jentailqäna di ama sägäge ama släqyige na rha rhi na ama Judaqäna dä va bä ba rha nä iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa mumänaris na ama Judaqäna iva irhong bä ba rha.

⁷ Näkt sa ma Ngämuqa qa mualat sä ngo nävät aa qrot bä ngua män i ama ruqa qärakni i qä sameng nä iangärhäkt ama sameng ama mär ngät parhäm ma Ngämuqa aa vänbon

gärangätņi i aa ñämsävätķi na ngät kārakņi i sa qa von ngo rhām gi. ⁸ Bā nāma dā aingo di ama gaini na ngo mamār māngurāp ma Ngāmuqa aa ruvek sokt di iaqyākt ama ñämsävätķi di sa ma Ngāmuqa qa von ngo rhām gi ivakt i va ngu sameng bā ba ama Jentailqāna sāvāt ma Kraiis aa modāmne qārangätņi i qaku mamār vāt aung i va qā narhodām bāt a ngät ⁹ bā va ngu rhuqunāga mamār vāt ama ruvek moe sāvāt ma Ngāmuqa qārakņi i sa qa sām iarhongākt moe aa snāngāqa ama ngaip ka qārakņi i sa qaku qa muqunāga sā qa bā ba ama ruvek nāvāt atnākņi ama qoengitnāk na ama ruvek mudu inamāk toqor tākt. ¹⁰ Sa ma Ngāmuqa qa murākt i va nāvāt ama qatnanaktpāmda dā sa va qār qur iarhongākt maos maos kārqārhong i irhong ngät turākt kārqārhong i qali lirhong bāt ama qloqaqa na ās ama ivārās i qa di masirhat mamār na aa mādrām ama mār ngät kārangätņi i maos maos na ngät.

¹¹ Ma Ngāmuqa qa mualat toqor tākt di varhām aa murākt ama sok tām ngät kārangätņi i sa qa māqāne dā mamār na ngät nāvāt ma Jisas ma Kraiis aurha Engeska ¹² qārakņi i nāvāt a qa dā sa ama qrarākta na ut dā qaku mamār i va urhit len i va ut dān sage ma Ngāmuqa nāvāt ama qatnanakt māni ma Kraiis. ¹³ Bā rhoqorākt

dā sa ngu nān ngān i va qale qale ngān da ama qānāskānes angārha ron sāvāt a ngo rhoqorākt i qale ngo da ama mārān angārha ron sādaver mā ngān. Iangārhaqt gua lat di ngārhit bon ngān da ama matnārām.

Ma Pol Qa Nān Iva Ma Ngāmuqa Aa Qloqaqa Qā Sāmaqrot Na Ama Qatnanaktpāmda E Ma Efesus Arhā Qloqaqa

¹⁴ Bā nga rhoqorākt i nguāt tu gu snāng sāvāt ma Ngāmuqa aa lat ama mār ngät bā ba ngān gärangätņi i ama mor ngät dā sa ngu nān dā gu quum sā nas dā ama Ngātmamāk aa saqong dā ngu nān sagem ga ¹⁵ qārakņi i iarhongākt moe da ama usāpķi arha ron dā rhe māni ama ivātķi di sa qa sām irhong bā qat tualat sā irhong i va irhong ngät dāqām. ¹⁶ Sa ngu nān i va nāvāt aa māmāgān gärangätņi i ngät dān nāvāt aa murhāmeska diva nāvāt aa Qloqaqa dā va qā sāmaqrot na ngān na ama qrot imuk pām ngān ¹⁷ ivakt i va ma Kraiis diva qale qa vām ngān nāvāt angān gatnanakt bā va aingān di vasāgos dā va angāna snāng bāt ma Ngāmuqa dā arhani ama ruvek masirhat. ¹⁸ Bā mamār i va ngān moe ngān na arhani ma Ngāmuqa aa ruvek diva ngānāt drām mamār i sa ma Kraiis aa snāng bāt a ngān di rhoqorākt ¹⁹ bā va ngānāt drām ma Kraiis aa lavuqi qārakņi qiat tet e na ama ruvek arhā mādrām ivakt i va

aingän di mamär iva rhäqäp ngän nä ma Ngämuqa aa iar moe.

²⁰ Mamär iva urhi ansäs sage ma Ngämuqa qäarakni i nävät aa qrot kärangätni i ngät tualat pä m ut di mamär vät a qa iva qat tuvärhane masirhat savono sävät iarhongäkt kärqärhong angärha rhäng i urhi nän ura qäqi ut tu ut snäng iva qa rhualat nä irhong. ²¹ Mamär iva qä rha ama murhämeska vasägos nävät ama qatnanaktpämda dä nävät ma Jisas ma Krai pä t ama qoengitnäk moe na ama ruvek nasot a ne. Ngäktki rhoqoräkt.

4

Sägäni Na Ama Ruvek Dä Ma Krai Aa Släqyige Angärha Ron

¹ Bä äkt i aingo qäarak i qale ngo va ama tpäs-kiarharhäng inguna nävät iomäkt i sa nguät tualat bä bä ma Engeska di ngu nän ngän ma ama qrot iva ngän det mamär toqor ama räktta na rha ma Ngämuqa aa es dä iangärhäkt ama iar angärha ron gärangät i sa ma Ngämuqa qa mes ngän iva qale ngän da angärha ron. ² Mamär iva ngän dualat toqoräkt na ama lat kärangätni i ngänit sä m ama gaini na nas dä ngän dualat na ama lat sävät arhani na ama bulap dä qale ngän sa ama bulap i qale lärlir täptäp da angäna ron sävät arhani rhoqoräkt i rha mualat na anga lat sävät a ngän gärangät i qaku märmär gem ngän

nävät a ngät inguna sa angäna snäng bät a ne. ³ Dä mamär iva ngän dualat ma ama qrot iva vasägos dä va qale ngän i sägäni na ngän nävät ma Ngämuqa aa Qloqäqa da ama bulap angärha ron. ⁴ Bä ut dräm i sokt kale ama sägäge ama släqyige na ama qatnanaktpämda dä sokt kale ama sägäk ama Qloqäqa nak kop toqor ngän gärrarhani i sa ma Ngämuqa qa mes ta ivakt iva qale rha sa ama sägängät ama qatnanakt nani ma Ngämuqa aa lat kärangätni i ngät dän doqoräkt i ma Ngämuqa qat tes ngän. ⁵ Bä ut dräm i sokt kale ama sägäk ma Engeska dä qale ama sägängät ama qatnanakt dä qale ama sägängät ama baptais ⁶ dä qale ama sägäk ma Ngämuqa näkt ka di ama Ngätmamäk na qa bä ba aa ruvek moe bä qa di qale qa daver iarhakt aa ruvek moe bä qa di iarhakt moe di qat tualat nävät a rha bä qa di qale qa vä iarhakt moe.

⁷ Sokt di sa ma Krai ka von ut asägäk asägäk ta ama vänbon barhäm aa vänbon angät siqutka. ⁸ Iangärhäkt di ngät toqor ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“Rhoqoräkt i qa an dävit säva ama vit na äs ama ivärhäs dä qa er nanokt ama rhäqäp na rha qärrarhani i sa qa sangarmät na rha qärrarhae i arhani di sa rha qop mät arhä rhäkt

dä qa von da ama vänbon
bä ba ama ruvek.”

9 Näkt iangärhäkt ama enge qärangät i ngärhi qoar i, “Qa an dävit” dä sa ngu lu ama rharimini sä ngät toqor mäniekt? Angät tarimini di rhoqortäqyia, mäqi di qosaqi qa ang dämane säda ama ivätki arha ron. ¹⁰ Iaäkt kärak i sa qa ang dämane di iaäkt ama sägäk na qa qärak i qa an dävit säva ama vit na äs ama ivärhäs mamär ivakt iva qä rhäqäp ama ivätki moe qi na ama usäpki moe na aa qäranas.

¹¹ Näkt iangärhäkt aa vänbon di sa qa von arhani ama ruvek iva ama ngangda na rha dä arhani diva ama vämginarha na rha dä arhani diva rhi sameng na ama sameng ama mär ngät bä ba ama ruvek dä arhani diva rhit lu vät ma Ngämuqa aa ruvek dä arhani diva rhi su ama ruvek tä ma Ngämuqa aa enge ¹² ivakt iva rha moe diva rhit täkmü nä ma Ngämuqa aa ruvek iva rhat tualat na aa lat bä va rhit sämaqrot nä ma Kraiss aa släqyige ivakt iva ige ngät mair ma ama qrot. ¹³ Bä va rhat tualat toqoräkt bä dängdäng i ut moe u rhän bät ama qäväläm gärqomni iva sägäni na ut nävät ama qatnanakt dä nävät ama mädräm ama mär ngät sävät ma Ngämuqa aa emga ivakt iva ama sräpta na ut ama ruvek bä mamär vät a ut iva urhi rha iangärhäkt ama iar moe qärangät i ma Kraiss aa iar.

¹⁴ Rhoqoräkt divakt iva qale rhoqoräkt i as kali lut i ama rhoes na ut kärarhani i ama vaeng ngärhit don sä ut imono dä saqi inamuk dä ama laur na ama rhisu maos maos ngärhi ses däm ut imono mavängam. Iangärhäkt ama rhisu di ngät dän nävät ama ruvek arhä mädräm maräkt dä nävät ama ruvek arha lat kärangätni i ama iraski na ngät. ¹⁵ Dap kinak mamär iva ut tamän särhäm ne na ama engäkki rhoqoräkt i angäna snäng bät a ne bä äkt i nävät tangät täkt ama lat diva urhi rhir nävät ama lat moe maos maos bä va u rhän iva ut toqor ma Kraiss. Ma Kraiss di ama tpäski na qa ¹⁶ qärakni i nävät a qa dä sa ama släqyige moe ngä män na rhämene qärqigeni i iarhongäkt moe vät ama släqyige irhong ngät sangar ige. Bä nga rhoqoräkt i iarhongäkt moekt asägäni asägäni vät ige di irhong ngät tualat mamär diva irhong ngät tualat sa ama släqyige iva ige ngärhi rhir. Näkt iagekt ama släqyige di ige ngät dän i ama qrot pätk ige inguna nävät iomäkt i sa aurha snäng bät a ne.

Ama Iar Qärangätni I Ama Iaräs Na Ngät

¹⁷ Bä äkt i sa nguat tamän doqor täkt i nguat tamän särhäm ngän ma ama qrot nävät ma Engeska i mamär iva aingän di saqi as pa qale ngän det toqor ama Jentailqäna qärarhani i arhä mungäsäng di qaku ngät tualat mamär. ¹⁸ Rha di

bängangit mät arhä mädräm
 bä arha iar di sa qale ngät
 sañis nä ma Ngämuqa aa iar
 inguna qaku nani a rha iva
 qunäga vät a rha sävät ma
 Ngämuqa inguna ama qrot
 arhä väs. ¹⁹ Bä rha di sa rha
 män i ama ruvek kärarhani
 i qaku qänäskänes ta sävät
 arha lat bä sa rha vodäm mes
 iva rhat tualat na ama lat
 kärangätni i sa ama qluqi vät
 angät tpäs bä qosaqi nani a
 rha masirhat iva rhat tualat
 na ama lat maos maos moe
 kärangätni i qaku ama räkt
 ngät.

²⁰ Sukt di rhoqoräkt i sa
 ngän su sävät ma Kraiss dä
 sa qaku ngän su iva ngän
 dualat toqoräkt. ²¹ Aingän
 gärrarhae i rhit päs ma Jisas
 aa rhäng di sa ngän nari ama
 sameng sävät a qa dä sa rha
 su ngän sävät ama engäkki
 qaraktni i qia e gem ga. ²² Bä
 iaqyäkt ama engäkki di rho-
 qortäqyia, va ngäni set da
 angäna iar ama mru ngät ngä
 nä qarängät angärha lat dä
 angät snängaqa i rhoqor qre i
 sa ngän set da anga boi nävät
 a nas. Iangärhäkt ama iar
 mudu di sa mava na ngät
 nävät ama snängaqa qaraktni
 i sa qat dräm gä irastäm sä
 ngän iva nani a ngän iva
 ngän dualat na ama vu ngät
 ama lat. ²³ Dä va angäna
 qlak na ama Qloqaqa iva qä
 sämaiaräs na angän snängaqa.
²⁴ Näkt pa ngän durhämes na
 ama iaräs na ngät ama iar
 qarängätni i sa ma Ngämuqa
 qa säm a ngät iva ngät to-
 qor aa iar mäni ama engäkki

na ngät ama räkt ngät ama
 lat dä ama qumärqumär ngät
 mamär ama lat.

²⁵ Bä äkt i sa rhoqoräkt
 i ngän met daqule ama lat
 kärangätni i sa ngäni iras täm
 ne dä sa mamär iva ngän moe
 asägäk asägäk diva sävetka qat
 tamän bät ama engäkki sävät
 arhani ama qatnanaktpämda
 inguna ut di ut nämäni ama
 sägäge ama släqyige. ²⁶ Qre
 va ngänir qur dä mamär iva
 qale ngän namualat na anga
 vuini. Mamär iva qale rho-
 qoräkt i ama qunäga qä na-
 mon mone dap as angäna
 uraqi di qoki as kia e väm
 ngän ²⁷ bä va qale ngän navon
 da anga släqyäs bä bä ma
 Sämgä.

²⁸ Näkt iaqäkt kärak i qä
 sua di mamär iva saqi as
 kale qä nasua dap kinak
 mamär iva qat tualat ba nas
 nä iarhongäkt kärqärhong i
 mamär vät a qa na aa rhäkt
 maräkt nä irhong ivakt iva
 qa diva aa anga qarhong
 gärrqärhongni iva qät ta nävät
 irhong bä va qät bon iarhakt
 kärarhae i rhit läk.

²⁹ Mamär iva qale anga
 vu ngät anga enge ngä
 namän nämät angäna väm
 dap kinak pa sukt iangärhäkt
 kärängät i ama mär ngät ngät
 dän gärangät i mamär iva
 ngät tatnärha ama ruvek.
 Va iangärhäkt ama enge
 diva qoki ama mär ngät
 bä bä iomäkt ama qäväläm
 bä va ngärhit bon da ama
 namsävätki bä bä iarhakt
 kärarhae i rhat nari ngät.

³⁰ Näkt kale ngän namualat sä ma Ngämuqa aa Qloqaqa ama Qumärqumärqa iva airäs ka iaqäkt karak i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a ngän na qa iva nani ama qunäga qarakni iva qä rhäksasot a ngän.

³¹ Mamär iva ngän det daqule ama lat moe qarangätni i ama vu da angäna ron sävät arhani dä ngänir qur dä lärlir täptäp da angäna ron sävät arhani. Bä qosaqi qale ngänit näs ta ama ruvek na ama enge ama vu ngät dä ngän damän mava na arhani bä qosaqi sävät angätni ama lat ama vu ngät maos maos karangätni i ngärhi slava na ama ruvek. ³² Dap kinak pa mamär iva ngän dualat na ama mär ngät ama lat na ama märmärgem sävät a ne. Dä ngänit lavuqi na ne dä va ngänit kyiradeng ba ne sa angäna lat karangätni i qaku ama räkt ngät toqor ma Ngämuqa qarakni i sa qa qyiradeng na angäna vuirhong nävät ma Krais.

5

Mamär Iva Ngän Det Da Ama Lavuqi Arha Ron

¹ Bä äkt i mamär iva ngän dualat na ama lat karangätni i ma Ngämuqa qat tualat na ngät inguna aingän di sa aa es na ngän gärrarhae i aa snäng bät a rha masirhat. ² Mamär iva ngän det da ama lavuqi arha ron doqor ma Krais karakni i sa aa snäng bät a ut dä qa ñäp sädaver

mä ut i qa vodäm mes i ama vänbon dä ama vodämes na qa qarangätni i ama mär angät tamaska sage ma Ngämuqa.

³ Sokt di mamär iva qale rhi namän bät anga lat na ama qavatka mänguräp mä ngän ura anga snängaqa sävät ama lat karangätni i qaku ama räkt ngät ura anga alek sävät arhani arhä qärhong inguna iangärhäkt ama lat di qaku mamär iva ma Ngämuqa aa ruvek tat tualat na ngät. ⁴ Näkt kosaqi mänguräp mä ngän di sa mamär iva qale qale anga enge anga vu ngät ura ama enge qarangätni i ngät toqor ama däädända arha enge ura arha enge anga vu ngät na anga mume qarangätni i qaku mamär iva ngän natmärhamän bät a ngät dap kinak mamär iva sokt kale ama engirhong mänguräp mä ngän gärrarhongni i ngän des ama mär sage ma Ngämuqa. ⁵ Inguna sa mamär iva ngänät dräm i iarhakt moe qärrarhae i rhat tualat na ama lat na ama qavatka ura arha anga snängaqa masirhat sävät ama lat karangätni i qaku ama räkt ngät ura rhi alek arhani arhä qärhong di sa iarhakt di qaku anga släqyäs bä ba rha vä ma Krais kä nä ma Ngämuqa in Muräktpäm. Ama lat karangätni i ama ruvek ti alek arhani arhä qärhong di ngät toqor ama lat karangätni i ama ruvek tit bon da arhä qutdrir sage ama iaus karangätni i sa rha mualat na ngät.

⁶ Mamär iva qale angäna qlak na aung bä qä nairas täm ngän na ama enge qärangätni i qaku ama engätki na ngät i iangärhäkt ama lat ama vu ngät di ama mär ngät dä ma Ngämuqa aa saqong inguna nävät ama lat toqoräkt dä sa ma Ngämuqa aa rhäksärhäm ngät dän bä bä iarhakt kärarhae i qaku rhat tet parhäm aa enge. ⁷ Bä äkt i mamär iva qale qale ngän ngän na rha

⁸ inguna mudu vät angätni ama rhodäm di sa qale ngän doqor ama ruvek kärarhani i qale rha vä bängangit angät tpäs dap täkt di sa qale ngän i ama neraqa na ngän mäni ma Krais. Mamär iva ngän det toqor ama neraqa aa es na ngän. ⁹ Inguna ama gavam gärangätni i ngät dän nävät ama neraqa di sa rhat dän bät a ngät da ama lat moe angärha ron gärangätni i ama mär ngät dä ama räkt ngät dä ama engätki na ngät. ¹⁰ Näkt mamär iva ngäni siqut iva ngänät dräm i agi a lat di iangärhäkt kärangät i sa märmar ge ma Engeska nävät a ngät. ¹¹ Bä mamär iva qale ngän dualat ngän nä iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama bängagi arha lat kärangätni i ama männmäñini na ngät dap kinak mamär iva ngänir qur ama ruvek i iangärhäkt ama lat di qaku ama räkt ngät. ¹² Inguna sa ama qluqi vät iomäkt angät tpäs iva qäqi sävetka nävät a ngän gat tamän sävät iarhongäkt kärqärhong i rhat tualat nä

irhong sokt di qaku da eraqi. ¹³ Sokt di nga rhoqoräkt i guani di ama neraqa qa muqunäga sä ini dä sa ianiäkt di mamär vät ama ruvek iva rhat lu ini ¹⁴ inguna agini qärqäni i sa qali lini da eraqi bä ama ruvek tat lu ini di sa ianiäkt di ama neraqa nä ini. Bä äkt i ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“Ngi rhäqäm, ainge qärak i ngi
mänatäm
näkt pa ngia rhäranas
nämat ama tñäpki
dä ma Krais pa qä sen bät gia
iar.”

¹⁵ Bä äkt i mamär iva ngänit lu vät angäna tmerhäs mamär ivakt iva qale ngän det toqor ama däädända dap kinak pa ngän det toqor iarhakt kärarhae i ama mär arhä mädräm. ¹⁶ Bä mamär iva ngän det mamär dä rhangät täkt ama rhodäm angärha ron inguna vät tangät täkt ama qunäng di ama ruvek di ama vu rha masirhat nävät arha vuirhong. ¹⁷ Bä äkt i qale ngän dualat toqor qärarhani i ama däädän da dap kinak mamär iva ngänät dräm i agi a lat kärangätni i nani ma Engeska na ngät. ¹⁸ Näkt mamär iva qale ngän natnakt bä va guani na ngän mät ama wain inguna iangärhäkt ama lat di ngärhi slava na angäna iar dap kinak mamär iva rhäqäp ngän na ama Qloqäqa ama Qumärqumärqa. ¹⁹ Näkt ngänit tong ba ne na ama mabu qärangätni i näva ama Abuk na ama Mabu dä na

ama mabu qārangātni i ama qatnanaktpām̄da rhit tong na ngāt dā na ama mabu qārangātni i ma Ngāmuqa aa Qloqaqa qāt bon ngān dām ngāt. Nākt nāvāt angān snāngaqa moe dā va ngānit tong nā iangār̄hākt ama mabu na ama mār̄mārgem sage ma Engeska. ²⁰ Dā vasāgos dā va ngān des ama mār̄ nāvāt iarhongākt moe sage ma Ngāmuqa ama Ngātmamāk nāvāt aurha Engeska ma Jisas ma Krai. ²¹ Nākt kosaqi mamār iva ngānit sām ama gaini na nas sāva angāna rem gane nāvāt ama qutdrir sāvāt ma Krai.

*Ama Ngārhaegutpārharha
Ama Evop Dā Ama Ngārhaegutpārharha
Ama Gamoe*

²² Ama ngārhaegutpārharha ama evop di mamār iva qale ngān manao va angāna egutpek arha rem doqor qre i qale ngān manao vā ma Engeska aa rem. ²³ Inguna ama ngārhaegutpārhaqa di aa egutki at tāvās̄ki na qa nak kop toqor ma Krai i aa slāqyige na ama qatnanaktpām̄da angāt tpās̄ki na qa bā qa marākt di arhā Mumaiar. ²⁴ Mamār iva qosaqi qale ama ngārhaegutpārharha ama evop manao va arha egutpek arha rem bāt kārangāt arha lat moe rhoqor iagekt ama slāqyige na ama qatnanaktpām̄da qār̄qigeni i sa qale ige manao vā ma Krai aa rem.

²⁵ Aingān ama ngārhaegutpārharha ama gamoe di mamār iva angāna snāng bāt angāna

egutpek toqor ma Krai i sa aa snāng bāt aa slāqyige na ama qatnanaktpām̄da dā sa qa voda aa iar i qa n̄p sādaver mā rha. ²⁶ Sa qa mualat toqorākt ivakt iva qā ar̄n̄is na rha bā ba nas i qā qumār ta na ama rigi ngā na aa enge. ²⁷ Bā qosaqi iomākt divakt iva qā vodām da sagem mes i na ama murhāmeska ama mor qa vāt a rha dap kaku anga unit ura anga ngārātngār̄orh̄ini ura guani rhoqorākt māni rha ivakt iva rha di mamār iva ama qumār̄qumār ta mamār dā va qaku arha anga qāv̄uini.

²⁸ Bā nāvāt iaqākt ama sāk̄ama iska dā qosaqi va ama ngārhaegutpārharha ama gamoe di mamār iva arha snāng bāt arha egutpek toqor qre i arha snāng bāt arhā slāqyigleng marākt. Iaqaqt kār̄ak i aa snāng bāt aa egutki di sa aa snāng bāt a nas. ²⁹ Inguna qaku aung gār̄akni i qaku nani a qa na aa slāqyige marākt dap kinak ama ruvek moe di rhit bon arhā slāqyigleng ngāt tās̄ dā rhit lu vāt igleng mamār nak kop toqor qre i ma Krai kat tualat toqorākt sa ama qatnanaktpām̄da ³⁰ inguna ut moe di ama qāv̄alap na ut nāmāni aa slāqyige. ³¹ Ma Ngāmuqa aa enge di ngāt tamān doqortāqyia, “Bā ākt i ama gamoeqa diva qa rhet daqule aa mamāk dā aa nanāk bā va sāgiom na in gā na aa egutki bā va in moe diva in dān i ama sāk̄age ama slāqyige na iom.”

32 Rhangät täkt ama enge di ama engätki ama ngaip ki qia e vām ngät bā qaku qunāga sā ngät sokt di ngu qoar i rhangät täkt ama enge di ngät tamān sāvāt ma Kraiskā na aa slāqyige na ama qatnanaktpāmda. ³³ Nāma dā äkt bā rhoqoräkt sokt di mamär iva aingän moe ama gamoe asägäk asägäk di gia snäng bāt gia egutki rhoqor qre i gia snäng bāt a nas dā mamär iva ama ngärhaegutpärhaqi diva qit kutdrir sage arha egutka.

6

Ama Rhoes Ti Na Arhä Mamäkkāna Dā Arhä Nanäkkina

¹ Aingän ama rhoes, nāvāt ma Engeska dā sa mamär iva ngän det nasot angän mamäkkāna dā angän nanäkkina arha enge inguna maräkt toqoräkt iva ngän dualat nä iangärhäkt ama lat. ²⁻³ Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamān doqortāqyia,

“Mamär iva ngit kutdrir vāt gi mamäk dā vāt gi nanäk”

“ivakt iva mamär nä gia tmerhäs dā va mamär iva qale nge mauu mäni ama ivätki.”

Rhangät täkt ama enge di ama muräkt ama narhoer ngät bā ngät dān sa ama mumānaris.

⁴ Aingän ama ngätmamäkkāna, diva qale ngän dāranas na angän oes arhä snāngaqa iva rhir qur dap kinak pa

ngänit lu vāt a rha mamär bā va märmor ta ivakt iva rhat turäkt ba nas mamär dā ma Engeska aa muräkt dā aa rhodrāp angärha ron.

Ama Narhoerta Rhi Na Ama Latta Qärrahani I Qale Rha Va Arha Rem

⁵ Aingän ama latta qärrahani i qale rha va arha morta arha rem, mamär iva ngänit päs iarhakt angäna morta narhe nāmāni ama ivätki arha enge angärha rhäng sa ama tlenga dā ama qutdrir. Bā va ngän dualat na arha lat mamär dā va ngän dualat toqoräkt nāvāt ama engätki na qa ama snāngaqa nak kop toqor qre i ngän dualat bā bā ma Kraisk.

⁶ Näkt tangät täkt angäna lat kärangätni i ngän dualat na ngät di varis ngän natmualat na ngät iva sokt sāda angäna morta arhä saqong doqor ama ruvek kärarhahi i rhat tualat iva märmär ge arhä narhoerta nāvāt a rha. Dap kinak pa ngän diva ngän doqor iarhakt kärarhae i ama latta na rha vä ma Kraisk aa rem gärrarhae i rhat tualat na ama lat nāvāt arha iar moe qärangätni i nani ma Ngämuqa na ngät. ⁷ Va ngän dualat nä iangärhäkt ama lat toqoräkt nak kop toqor qre i ngän dualat na ngät bā bā ma Engeska dap kaku bā ba ama ruvek. ⁸ Bā sa ngänät dräm i nga rhoqoräkt i akni qat tualat na agi a lat ama mär ngät diva ma Engeska qä sek mā qa vāt iangärhäkt ama lat angät tpäs i nāma dā qa di ama latka va akni aa rem

ura qa di ama ruqa qarakni i isiska vāt a qa.

⁹ Aingān ama morta qārarhani i ama latta rhat tualat pa angāna rem, mamār iva qosaqi ngānit kutdrir vāt a rha dā qale ngānit sām ama tlenga sāvām da. Va ngān dualat toqorākt inguna sa ngānāt drām i iaqākt kārak i rha rhi na ngān angāna morqa di qa e da ama usāpki arha ron i qat drām gat tatnāvāmne na ama ruvek moe rhoqorne varhām ama sāgāngāt ama matnāvāmne.

Ma Ngāmuqa Aa Boi Moe Sāmāt Ama Ulaqi

¹⁰ Nākt nani a ngo iva ngu sot nā gua enge bā ba ngān di rhoqortāqyia, mamār iva qale ngān ma ama qrot māni ma Engeska da aa qrot ama mor ngāt angārha ron. ¹¹ Mamār iva ngān durhāmes nā ma Ngāmuqa aa boi moe qārangātni i ngāt sāmāt ama ulaqi ivakt iva ngārhit lu vāt a ngān nāmāt ma Sāmga aa lat kārangātni i ngāt tāqāne sa ama ruvek sāmāt ama vuirhong. ¹² Inguna qaku urhi arhāktgyām sā ne ut na ama ruvek kārarhani i arhā slāqyigleng dā arhā biaska dap kinak urhi arhāktgyām sā ne ut nā iarhongākt maos maos kārqārhong i irhong ngāt turākt māni ama ivātki. Dā qosaqi urhi arhāktgyām sā ne ut nā iarhongākt kārqārhong i irhong angāt krot pā rhit tākt ama bāngangit angāt tpās dā urhi arhāktgyām sā ne ut nā iarhongākt kārqārhong i

irhong angāt krot pāt ama qloqaqa na ās ama ivārhas. ¹³ Bā ākt iva ngān donmāt pāt a nas na ama ulaqi at boi moe qārangātni i ngāt dān nage ma Ngāmuqa ivakt iva mamār vāt a ngān iva ngānāt mair ma ama qrot da ama qāvālām angārha ron doqorākt i iarhongākt ngārhi arhāktgyām sā ngān. Nākt nga rhoqorākt i sa ngān māqāne dā mamār i ngān māt nāvā irhong angāt tpās dā sa va mamār vāt a ngān iva ngānāt mair ma ama qrot. ¹⁴ Bā ākt i rhoqorākt dā va ngānāt mair ma ama qrot i sa ngān gop māni nas na ama engātki rhoqor qre i sa ngān gop māni nas na ama qrot ka ama saunga dā sa ngān murhāmes na ama rākt ngāt ama lat toqor qre i sa ngān murhāmes na ama ulaqi at boi ama qrot ngāt sārha angān brārhap ¹⁵ nākt sa ngān dākmu nas na ama sameng ama mār ngāt na ama bulap toqor qre i sa ngān mon māt ama su. ¹⁶ Nākt pasāgos dā va ngānāt sangar ama qatnanakt toqor qre i ngānāt sangar ama ulaqi at palangige qārqiḡeni iva mamār vāt ige iva ige ngārhi veng bāt ma Sāmga aa qep angāt tāptāpki. ¹⁷ Dā va qale ngān sa ama mādrām i sa ma Ngāmuqa qa mumaiar ngān doqor qre i qale ngān sa ama ulaqi at kābautki da angān bās dā va ngānāt sangar ama ulaqi arha singi nā ma Ngāmuqa aa Qloqaqa qārangātni i ma Ngāmuqa

aa enge na qi. ¹⁸ Bā nga rhoqorākt i ngān dualat nā rhārhong dākt dā sa mamār iva ngāni nān na ama nān moe maos maos pasāgos nāvāt ma Ngāmuqa aa Qloqaqa. Nākt kosaqi va ama qarhap ngān mamār bā va qale māmae vāt a ngān i ngāni nān sage ma Ngāmuqa iva qat tatnārhā qārarhae aa ruvek. ¹⁹ Dā qosaqi mamār iva ngāni nān iva ma Ngāmuqa qat tatnārhām ngo iva qār qoar na ngo na ama enge qārangātni iva nguat tamān bāt a ngāt ivakt iva ama qrarāqa na ngo i ngu sameng na ama sameng ama mār ngāt kārangātni i mudu ama ngaip ngāt dap tākt di sa qat tuqunāga sā ngāt. ²⁰ Inguna aingo di sa nguat mair bā ma Kraisa i ngu sameng nā iangārhākt ama enge bā bā arhani bā nāvāt iangārhākt ama lat dā sa qale ngo va ama tpāskiarharhāng. Ngāni nān iva nga rhoqorākt i ngu sameng na ngāt dā sa qaku mamār iva ngut len doqorākt i mamār iva ama qrarāqa na ngo i ngu sameng.

Ma Pol Aa Enge Na Ama Mārmārgem Ama Dāngdāngini Na Ngāt

²¹ Gua ruaqa ma Tikikus kārakni i gua snāng bāt a qa dā ma Engeska sa qat nanakt na qa sa aa lat diva qā qoar na ngān sāvāt iarhongākt moe ivakt iva ngān di mamār vāt a ngān iva ngānāt drām i aingo di qale ngo rhoqor māniekt dā sa nguat tualat na agi a lat.

²² Sa ama rharimini i ngua rhāk na qa sagem ngān divakt iva mamār iva ngānāt drām i aiut di agirhong ngāt dān bāt a ut dā qosaqi ivakt iva qāt sāmaqrot na ngān.

²³ Aurha ruavek, mamār iva qale ama bulap dā ama lavuqi qi na ama qatnanakt gem ngān nage ma Ngāmuqa ama Ngātmamāk dā ma Engeska ma Jisas ma Kraisa. ²⁴ Mamār iva qale ama nāmsāvātki ge iarhakt moe qārarhae i arha snāng bāt aurha Engeska ma Jisas ma Kraisa na ama lavuqi qaraktni i qaku rhāktāksot na qi.

Ma Filipaiqäna

Ama Rhäväksäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Filipai.

Ma Pol qa säm iva sage ama Filipaiqäna di nani a qa iva qa rhes pät ama mär sagem da nävät ama vänbon gärangätni i sa rha rhäk na ngät ba qa rhoqoräkt i rhat dräm na qa i qale qa e ma Rom dä va qa rhuqunäga vät a rha sävät a nas maräkt. Qosaqi nani a qa iva qä sämaqrot na rha iva rhat mair ma ama qrot da ama märän angärha ron gärangätni i rhi na ngät nani a ne dä va qale rha da ama iar na ama sämagaininas dä va sägäni na rha da arhä mämugunäs angärha ron. Ama dängdängininaäm di qa rhonsävät a rha sävät ama Judaqäna sä arhä qärhong gärqärhongni i nani a rha iva rhit päs ama Filipaiqäna sä irhong bä sävät ama ruvek mänguräp mä rha qärrarhani i rhi qoar i grekt bä isiska vät a ut mäni ma Krajs dä rhoqoräkt di isiska vät a ut iva ut tualat na ama lat ama vu ngät.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-2)

Ma Pol Qat Tes Ama Mär Sage Ma Ngämuqa Dä Qä Nän Säväät Ama Filipaiqäna (1:3-11)

Ama Qävälap Maos Maos Kärqapni I Ma Pol Qat Tet Da Ap Angärha Ron (1:12-26)

Ama Enge Na Ama Sämaqrot (1:27-2:18)

Ma Pol Aa Ruaiom Da Ama Lat Na Ama Sameng Ama Mär Ngät Angärha Ron (2:19-30)

Ama Rhonsävät Säväät Ama Gulänem Na Ama Ruvek Sa Arha Lat (3-4:1)

Ama Dängdängini Na Ngät Ama Enge Na Ama Sämaqrot (4:2-23)

Ma Pol Qa Säam Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämda E Ma Filipai

¹ Aingo ma Pol ngu nä ma Timoti qarakni i qale qa gem ngo di ama larhiom na un bä ma Jisas ma Krajs aa rem.

Bä ngut säm sävät ama qatnanaktpämda moe qärrarhani i qale rha mäni ma Jisas ma Krajs e mät ama värhäm ama mor äm ma Filipai näkt kosaqi sävät ama latta qärrarhani i rhit lu vät ama qatnanaktpämda dä qärrarhani i rhat tualat i rhat tatnärra ama qatnanaktpämda.

² Mamär iva ama nämsävätki dä ama bu-lap sagem ngän nage ma Ngämuqa aut mamäk dä ma Engeska ma Jisas ma Krajs.

Ma Pol Qä Nän Dä Qat Tes Ama Mär Sage Ma Ngämuqa

³ Sa nguat tes ama mär sage gu Ngämuqa vät ama rhodäm moe qärangätni i nguat tu gu snäng sävät a ngän. ⁴ Bä vät kärangätni gua nän moe sävät a ngän moe dä

sa vasägos dä ngu nän sa ama märmärgem ⁵ inguna nävät angän matnärhäm sävät ama lat kärangätni i nguät tualat na ngät i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät mänasäng nävät ama narhoer qa ama qunäga bä äkt bä sarhäkt. ⁶ Näkt sa nguät dräm mamär i iaqäkt kärak i sa qa nasäng na ama mär ngät ama lat pät angäna iar diva qä rhäksot na ngät pät ama qunäga qaräkni iva evär dä ma Jisas.

⁷ Bä aingo di nguät nari i ama märäm gem ngo iva nguät tu gu snäng doqoräkt sävät a ngän inguna sa aingän di ngän nämät gu snängaqa inguna aingän moe di sa ngän matnärhäm ngo sä iangärhäkt gua lat kärangätni i sa ngä män nävät ma Ngämuqa aa ñämsävätki rhoqoräkt i rha mu ngo va ama tpäskiarharhäng dä rhoqoräkt i ngut täväkt sa ama sameng ama mär ngät dä ngut sämaengäktki na ngät. ⁸ Bä ma Ngämuqa di sa qat dräm i nani a ngo masirhat iva ngu lu ngän dä gua snäng bät a ngän doqor ma Jisas ma Kraiss i sa aa snäng bät a ngän.

⁹ Näkt gua nän di rhoqortäqyia, ama lat kärangätni i angäna snäng bät arhani diva ngärhi rhir masirhat bä va ama mädrämnda na ngän masirhat dä va qunäga vät a ngän mamär ¹⁰ ivakt iva mamär iva qunäga vät a ngän sä iangärhäkt ama lat kärangät i ama mär ngät mamär dä va ngän dualat

na ngät bä äkt iva ama qumärqumärta na ngän bä va qaku mamär vät aung iva qä rhäksärhäm ngän bät guani angät tpäs pät ama qunäga qaräkni iva evär dä ma Jisas. ¹¹ Bä va rhäqäp ngän na ama gavam gärangätni i ama räkt ngät ama lat kärangät i ngät dän nävät ma Jisas ma Kraiss bä va iangärhäkt ngärhit bon da ama murhämeska dä ama ansäs sage ma Ngämuqa.

Ama Sameng Ama Mär Ngät Ngärhit Trut I Ngät Tet Ma Ama Qrot

¹² Gua ruavek, nani a ngo iva ngänät dräm i ama lat kärangätni i sa ngä män bät a ngo di iangärhäkt ama lat ngä matnärhäm i ngä rut na ama sameng ama mär ngät bä ngät tet ¹³ ivakt iva ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhit lu vät ama tpäskinaqa aa vätki rhi na arhani ama ruvek moe di qunäga vät a rha i sa rha mu ngo va ama tpäskiarharhäng dinguna nguät tualat bä bä ma Kraiss. ¹⁴ Näkt ama rhäqäp na rha masirhat nävät ama qatnanaktpämda di sa arhä qatnanakt mäni ma Engeska ngä ir nävät iomäkt i rha mu ngo va ama tpäskiarharhäng dä sa ama qaräräkt na rha masirhat iva rhi sameng nä ma Ngämuqa aa enge dap kaku rhit len.

¹⁵ Ngäktki i arhani di rhi sameng na ama sameng ama mär ngät sävät Kraiss nävät ama snängaqa ama vu qa sävät a ngo dä nani a rha iva rhat tusar nä gua lat sokt di

arhani di rhi sameng na ngät nävät ama snängaqa ama mär qa. ¹⁶ Iarhakt kärarhae i rhi sameng nävät ama snängaqa ama mär qa di rhat tualat toqoräkt nävät iomäkt i sa arha snäng bät a ngo inguna rhat dräm i sa ma Ngämuqa qa mu ngo rhe divakt iva ngua rhair särha ama sameng ama mär ngät. ¹⁷ Dap kärarhani i rhi sameng na ama sameng ama mär ngät sävät ma Kraiss nävät ama snängaqa ama vu qa i rhat tu nas narhoer di nani a rha iva rhat tusar nä gua lat. Iarhakt di qaku rhat tualat nävät ama engäktki dap tat tu arhä snäng iva rhit bon ngo rha ama märän doqoräkt i qale ngo va ama tpäskiarharhäng. ¹⁸ Sokt di qaku qänäskänes ngo nävät iangärhäkt ama lat. Inguna näma dä arhani di rhi sameng nävät ama engäktki sävät ma Kraiss dap arhani di qaku dap aingo di märäm gem ngo inguna ama sameng sävät ma Kraiss di qop ngät tet.

Ma Pol Qa Qoar I Qa Di Rhoqoräkt I Qat Däqäm Di Bä Bä Ma Kraiss

Bä ngäktki iva märäm gem ngo ¹⁹ inguna nguat dräm i nävät angäna nän dä nävät ma Jisas ma Kraiss aa Qloqaqa aa matnärhäm dä va rha rhuisiska vät a ngo. ²⁰ Nguat tamän doqoräkt dinguna aingo di nani a ngo masirhat dä nguat nanakt iva qaku mamär iva aqlus pät a ngo dap pa nävät ama sämaqrot ama mor ngät täkt toqor vät ama rhodäm moe dä sa va

ngut sek sä ma Kraiss pä gu släqyige i näma dä nävät ama iar ura nävät ama tñäpki.

²¹ Bä aingo di rhoqoräkt i nguat däqäm di bä bä ma Kraiss bä rhoqoräkt iva ngu ñäp dä va ama märäm gem ngo masirhat. ²² Näkt ngakt bä qoki as kale ngo i nguat däqäm bät ama släqyige dä sa va iomäkt di gem ngo diva ama märäm inguna va nguat tualat nä ma Kraiss aa lat bä va ngärhit sa ama gavam. Sokt di qaku nguat dräm i nani a ngo iva nguat däqäm ura va ngu ñäp. ²³ Bä rham däkt ngärhi rharbane na ngo. Nani a ngo masirhat iva ngua rhet bä va qale ngo ngu nä ma Kraiss inguna rhoqoräkt di gem ngo diva ama märäm masirhat. ²⁴ Sokt di ama märäm masirhat iva as nguat däqäm bät ama släqyige ivakt iva nguat tatnärhäm ngän. ²⁵ Bä nävät tom däkt dä sa nguat dräm iva as kale ngo bä va as nguat tatnärhäm ngän ivakt iva qrätkrot pät a ngän dä va märäm gem ngän da angän gatnanakt angärha ron. ²⁶ Rhoqoräkt divakt iva vät ama qäväläm gärqomni iva qale ngo gem ngän dä sa va mamär vät a ngän iva märäm gem ngän masirhat nävät ma Jisas ma Kraiss inguna nävät gu mänmänäs sagem ngän.

²⁷ Sokt di qärqomni i ama vit na äm di mamär iva angäna iar diva ngät tet parhäm ma Kraiss aa iar ivakt iva näma dä va ngua rhän iva ngu lu ngän ura qaku qale ngo gem ngän dä sa mamär iva ngu nari

sävät a ngän i sägäk na ngän sa angäna lat bä ngänät mair ma ama qrot sa ama sägäk ama snängaqa i ngänät mair irhäm ne sa ama sameng ama mär ngät ivakt iva ama ruvek tat nanakt na ngät.

²⁸ Dap nga rhoqoräkt i ngän dualat toqoräkt di qosaqi va qaku ngän natlen guani qärqäni i angäna ikkäna rhat tair sä ini sävät a ngän. Bä iangärhäkt angäna lat diva ngärhi qur a rha iva ma Ngämuqa qä slava na rha mas dap aingän diva ngäni rha ama mumaiar. Näkt ma Ngämuqa di iaqäkt kärak iva qa rhualat nä iangärhäkt ama lat. ²⁹ Inguna nävät aa ñämsävätki di sa ma Ngämuqa qa muräkt iva qaku sokt ngänät nanakt nä ma Kraiis dap kosaqi va ngäni rha ama märän nävät a qa ³⁰ rhoqoräkt i qale ngän da ama sägäkt ama ulaqi arha ron gäaraktni i sa ngän lu ngo i qale ngo da arha ron bä qosaqi rhäkt di sa ngänät nari i qoki as kale ngo da arha ron.

2

Ma Kraiis Di Ama Siqutki Na Qa I Qa Säma Ama Gaini Na Nas

¹ Inguna nävät iomäkt i ma Kraiis kä sämaqrot na ngän dä aa snäng bät a ngän bä rhangät täkt ama lat di ngärhit täsläp päät a ngän dä aingän di sa qale ngän da ama mär äs ama mämugunäs angärha ron ngän na ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä aingän di sa qänäskänes

ngän sävät a ne bä ngän dualat mamär sä ne ² dä sa mamär iva ngän dualat sä ngo iva märmär gem ngo masirhat i sa qale ngän i ngän dares ba ne sävät iarhongäkt moe dä va angäna snäng bät a ne dä va qale ngän mamär toqor qre i ama sägärhae na ngän i sägäk na angän mädräm. ³ Qale ngän namualat nä guani iva ngän du nas narhoer ura ngän dair na nas dap kinak nävät ama sämagaininanas dä va ngänät lu arhani i rha di rha vit pa angän bäs. ⁴ Mamär iva aingän moe asägäk asägäk di mamär iva sävetka diva qaku sokt känäskänes ka sävät aa iar maräkt dap mamär iva qosaqi qänäskänes ka sävät arhani arha iar. ⁵ Näkt mamär iva ama snängaqa mänguräp mä ngän diva qa rhoqor ma Jisas ma Kraiis aa snängaqa ⁶ i näma dä äkt bä aina iar qä nä ma Ngämuqa di ngät toqorne sokt di sa qaku qa mu nas iva as kale qa i ma Ngämuqa na qa ⁷ dap kinak ka mualat sä nas bä qa män i ama gaini na qa i ama latka va arhani arha rem gäaraktni i sa aa nan gia säl a qa i qa män i ama ruqa na qa. ⁸ Näkt toqoräkt i qa män doqor ama ruqa dä sa qa säm ama gaini na nas i qat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa i näma dä va qä ñäp bä qäqi rhoqoräkt i mäni ama sämänanamuqa. ⁹ Bä nga rhoqoräkt dä sa ma Ngämuqa qa sek sä qa masirhat näkt ka von ga rha ama ngärhipki

qäraktni i rhakt puk daver angättni ama ngärhep moe angät tpäs. ¹⁰ Ma Ngämuqa qa mualat toqoräkt divakt iva iarhakt moe näda ama usäpki arha ron dä nämäni ama ivätki dä namanao näva ama ivätki va rhit kutdrir sage ma Jisas aa ngärhipki dä va rhi nän da arhä quum sä nas ¹¹ dä rha moe asägäk asägäk diva sävetka qä qoar i ma Jisas ma Kraisi di ma Engeska. Bä rhoqoräkt i rhat tualat toqoräkt dä sa va iangärhäkt arha lat ngärhit bon da ama murhämeska sage ma Ngämuqa ama Ngätmamäk.

Mamär Iva Qale Ngän Doqor Ama Neraqa Mäni Ama Ivätki

¹² Bä äkt i gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, sa rhoqor vasägos i ngänät dräm ngän det parhäm gua enge di sa mamär iva rhäkt diva ngän dualat parhäm iangärhäkt ama mumaiar qärangättni i sa ngän da ngät sa ama tlenga ama mor qa. Mamär iva qaku sokt toqoräkt i qale ngo gem ngän diva ngän dualat toqoräkt dap padi va ngän dualat masirhat toqoräkt kre va qaku qale ngo gem ngän ¹³ inguna qäraktni i qat tualat pämm ngän di ma Ngämuqa bä qa di qat täranas na ngän iva ngän dualat parhäm aa snängaqa dä va ngän dualat na ama lat kärangättni i nani a qa na ngät.

¹⁴ Mamär iva ngän dualat nä iarhongäkt moe dap pa qale ngän natmärhamängus

ura ngän nasnanbät i mäniekt bä va ngän dualat nä irhong. ¹⁵ Va ngän dualat toqoräkt divakt iva qaku mamär vät aung iva qä narhäksärhäm ngän bät guani angät tpäs dap pa qaku angäna anga vuini i ma Ngämuqa aa es na ngän gärrarhani i sa mamär na rha dä aa saqong gärrarhae i sa qale rha mänguräp tit täkt ama qoengait na ama ruvek kärarhani i sa mava na arhä mädräm dä ama vu arha lat. Bä mänguräp iarhakt ama ruvek dä ngäni sen i ama neraqa na ngän mäni ama ivätki ¹⁶ i ngänät sangar mamär sävät ama sameng na ama iar ivakt iva vät ama qunäga qäraktni iva evär dä ma Kraisi dä va mamär iva märmar gem ngo masirhat nävät a ngän inguna iangärhäkt gua lat kärangät i ngua mualat na ngät gem ngän di sa qaku ngä met mavängam dap kinak ngä sa angät gavämgi.

¹⁷ Bä näma dä va rhi rhor nä gu biaska rhoqor ama wain iva na ama vodämes ngä na angän bodämes nä qärangättni angän gatnanakt sokt di aingo diva ngu qok bä va märmar gem ngo masirhat ngu na ngän moe. ¹⁸ Näkt kosaqi rhoqorne gem ngän i aingän di mamär iva ngäni qok bä va märmar gem ngän masirhat ngän na ngo.

Ma Timoti Qä Nä Ma Epafroditus

¹⁹ Nguat nanakt nävät ma Engeska ma Jisas iva ngu lir ngu rhäk nä ma Timoti sagem

ngän ivakt iva aingo diva ngu rha ama sämaqrot nävät kärangätni ama enge sävät a ngän. ²⁰ Inguna qaku gua anga ruaqa qarakni i qa rhoqor qa qarak iva qänäskänes ka bä va qat tatnärhäm ngän mamär. ²¹ Arhani moe di qoki rhat tualat parhäm arhä qänäskänes maräkt dap kaku rhat tualat parhäm ma Jisas ma Kraiss aa qänäskänes. ²² Dap sa ngänät dräm mamär nä ma Timoti i ama mär aa lat kärakni i sa qat tualat kä na ngo sa ama sameng ama mär ngät toqor qre anga ngärhoemga qä na aa mamäk. ²³ Bä äkt i nguät nanakt iva ngu lir ngu rhäk na qa sagem ngän gre va ngu lu iva rhoqor mäniekt gem ngo. ²⁴ Näkt nguät nanakt nävät ma Engeska iva qaku qale qale dä qosaqi va aingo diva ngua rhet sagem ngän.

²⁵ Nguät nari iva qoki ngu rhäk na gua ruaqa ma Epafroditus sagem ngän. Qa di sa qat tualat kä na ngo na ama sägängät ama lat da ama sägäkt ama ulaqi arha ron mäni ma Kraiss bä qa di iaqäkt kärak i sa ngän däk na qa sagem ngo ivakt iva qat tatnärhäm ngo sä iarhongäkt kärqärhong i ngut läk nani irhong. ²⁶ Ngut täk na qa inguna qa di sa nani a qa masirhat iva qä lu ngän bä qa nari i airäs ngän inguna sa ngän nari i aräm ga. ²⁷ Bä qoki ngäkki i aräm ga bä sa qorhäs iva qä ñäp. Sokt di qale ma Ngämuqa aa lavuqi vät a qa bä qaku sokt päť a qa

dap kosaqi vät a ngo ivakt iva qale rhoqoräkt i saqi as ngut ta akti ama iräski.

²⁸ Bä äkt i aingo di nani a ngo masirhat iva ngu rhäk na qa sagem ngän ivakt iva aingän diva märmär gem ngän masirhat toqoräkt i saqi as ngäni lu qa dap pakt iva aingo diva qaku qänäskänes ngo masirhat. ²⁹ Bä äkt iva ngäni ar sä qa sagem mes nävät ma Engeska nävät angän märmärgem moe näkt mamär iva ngäni sämamor na qa qä nä iarhakt kärarhae i rha rhoqor qa ³⁰ inguna qorhäs iva qä ñäp toqoräkt i qat tualat nä ma Kraiss aa lat. Qaku qa ñäp sokt di sa qa rhäkmu na nas iva qä ñäp ivakt iva qa rhualat na ama lat kärangätni i qaku mamär iva ngän namualat na ngät iva ngän datnärhäm ngo.

3

Sävetka Di Ama Räkka Na Qa Nävät Aa Qatnanakt Mäni Ma Kraiss

¹ Gua ruavek, va ngu sot nä gua enge dä va ngu qoar na ngän i mamär iva märmär gem ngän masirhat mäni ma Engeska. Sa qaku arusus päť a ngo iva saqi as ngut säm ama enge qarängätni i sa mudu ngua säm a ngät bä ba ngän inguna va iangärhäkt ama enge ngät tatnärhäm ngän.

² Mamär iva ngänit lu nämät iarhakt kärarhae i rha

rhoqor ama mluñ* gärrarhae i rhat tualat na ama vu ngät ama lat kärarhae i rhi nädäkt ama ruvek arhä släyiqgleng. ³ Inguna aiut di ma Ngämuqa aa ruvek na ut maengätki qärrarhae i sa aa Qloqaqa qa däktsäng mä rha qärrarhae i rhi nänsäs sage ma Ngämuqa nävät aa Qloqaqa dä urhit bon da ama murhämeska sagem ma Ngämuqa nävät ma Jisas ma Kraiss. Iangärhäkt ama lat moe di näma dä ama ruvek ta däktsäng mä ut ura qaku. ⁴ Sökt di nak aingo di mai mamär vät a ngo iva nguät nanakt na ama lat toqoräkt kärangätni iva ama ruvek tat lu ngät. Näkt ngäkt bä saqi as aung ga ni e qärakni i qat tu aa snäng i mamär vät a qa iva qat nanakt na arhongni rhoqoräkt dä sa va ngu qoar i aingo di mamär vät a ngo masirhat pä iaqäkt aa uväs iva nguät nanakt nä ama lat toqoräkt bä ba ngo. ⁵ Iangärhäkt ama lat di rhoqortäqyia, vät ama ngärhäqyet da dävaung na qa ama qunäga nasot toqoräkt i gu nan gia sa ngo dä sa rha däkt säng mä ngo. Aingo di ama Israelqa na ngo nämäni ama enevaqi ma Benjamin. Aingo di ama Hibruqa na ngo mamär nämäni ama Hibruqäna. Bä aingo di sa ngut päs ma Ngämuqa aa Muräkt angärha rhäng i ama Farisiqa na ngo. ⁶ Bä mäqi

nani a ngo masirhat iva ama ruvek tit päs iangärhäkt ama Muräkt angärha rhäng dä soknga ngua sangäm na ama ruvek mavängam iarhakt kärarhae i rhat nanakt nä ma Kraiss. Näkt ngäkt bä mamär vät aung iva qa rhän i ama rätkka na qa nävät iomäkt i qat tet parhäm ama Muräkt dä sa aingo di ama rätkka na ngo rhoqoräkt inguna sa ngua met parhäm ngät mamär.

⁷ Sökt di iangärhäkt ama lat moe kärangät i mudu nguät tu gu snäng i mamär iva ngät tatnärhäm ngo di rhäkt di sa nguät tu gu snäng i ama mäñmäñini na ngät inguna nävät ma Kraiss. ⁸ Bä äkt i ngu qoar i nguät lu iarhongäkt moe i ama mäñmäñini nä irhong dinguna iomäkt i sa nguät dräm ma Jisas ma Kraiss gua Engeska di äm ngä vit pä iarhongäkt moe angät tpäs. Bä nävät a qa dä sa ngua met daqule iarhongäkt moe bä rhäkt di sa nguät lu irhong i ama qlanäga iväkt iva aingo diva bä ba ngo nä ma Kraiss ⁹ bä va aingo diva ngo nämäni qa. Näkt aingo diva qaku ama rätkka na ngo nävät a nas maräkt inguna ngua met parhäm ama Muräkt dap kinak pa ngua rhän i ama rätkka na ngo nävät iomäkt i sa nguät nanakt nä ma Kraiss. Iangärhäkt ama lat kärangät i sävetka di ama rätkka na qa

* **3:2** ama mluñ Ama Judaqäna di rhat tu arhä snäng i ama mluñ di ama släkt ama vu ngät mamär. Va Ama Nämñäm Sage Ma Jon di iarhakt kärarhae i ama vu rha mamär bä äkt i qaku mamär iva rha rhon säva ama qumärqumär äm ama värhäm ama mor äm di sa ma Jon ga mes ta i ama mluñ.

di ngät nage ma Ngämuqa nävät ama qatnanakt. ¹⁰ Sa ngua met daqule iarhongäkt moe di qosaqi ivakt iva nguat dräm ma Kraiss mamär dä va ngu nari ama qrot pät gua iar qärangätni i ngä märanas na qa nämät ama tñäpki bä va ngu rha ama märänga rhoqor qa i nguat dän doqor qa sä qäraktni aa tñäpki ¹¹ bä rhoqoräkt di nguat nanakt iva ma Ngämuqa qa rhäranas na ngo nämät ama tñäpki.

Mamär Iva Rhäktuk Pät A Ngän Iva Ngän Dän Doqor Ma Kraiss

¹² Qaku nguat tamän i sa ngua män doqor ma Kraiss ura ngua män i sa mamär na ngo rhoqor varhäm ma Ngämuqa aa snängaqa dap kinak täktuk pät a ngo ivakt iva ngu sangar iangärhäkt ama iar qärangät i sa ma Jisas ma Kraiss ka rha ngo ivakt iva ngu sangar a ngät. ¹³ Gua ruavek, kaku ngu naqoar i sa ngua rha ngät. Dap sokt ani qärqäni i nguat tualat nani ini di ngut kyiradeng nä iarhongäkt kärqärhong i irhong nga e säng gua rhäng dap täktuk pät a ngo ivakt iva ngua rhän ge qärqärhongni i as irhong nga e vä gu qamäs. ¹⁴ Rhäktuk pät a ngo ivakt iva ngua rhäqäne dä mamär bä va ngua rhän bät ama muqutka ivakt iva ngu rha ama rhitsek kärangätni iva ma Ngämuqa qa rhes ngo sa rhävuk säda ama usäpki arha ron nävät ma Jisas ma Kraiss. ¹⁵ Mamär iva aiut kärarhae i sa ama sräpta na ut mäni ma

Kraiss di ut tu ut snäng doqor täkt. Sokt di ngakt bä aung nävät a ngän di qaku qat tu aa snäng doqor ut sävät guani dä qosaqi va ma Ngämuqa qa rhuqunäga vät a ngän mamär sä ianiäkt. ¹⁶ Sokt ama lat kärangätni i ama vit na ngät diva as ut tet parhäm iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa muqunäga vät a ut sä irhong.

¹⁷ Gua ruavek, mamär iva ngän dät a ngo dä ngän det nasot iarhäkt kärarhae i sa rhat tet parhäm gu siqutki nä qärangätni arha lat. ¹⁸ Inguna ma ama rhäqäp nä imek di sa ngut don sävät a ngän i ama rhäqäp na rha ama ruvek ta e qärarhani i arha lat ngärhi sameng i rhat tair särha ama rhisu sävät ma Kraiss aa tñäpki mäni ama sämänanamuqa. Näkt täkt dä sa ama qoep mät gu saqong dä saqi as ngut don sävät a ngän. ¹⁹ Iarhäkt ama ruvek diva rha rhon sämät ama mudäbäs ama sok dä bäs. Arhä släqyigleng angät snängaqa di arhä ngämuqa na qa. Bä rhit sek sä nas nävät arha lat kärangätni i mai mamär iva aqlus pät a rha vät angät tpäs. Näkt arhä snängaqa di qale qa vät iarhongäkt kärqärhong i qali lirhong de mäni ama ivätki.

²⁰ Sokt di aiut di aurha ivärhäs di da ama usäpki arha ron dap kali lut nani aut Mumaiar ma Engeska ma Jisas ma Kraiss iva qa rhän näda arha ron ²¹ qärak iva qä qutsasorhane na aut släqyigleng gärqiglengni i ama

eqokt igleng bä va igleng ngä rhän doqor aa släqyige qärqigeni i ama murhämeska vät ige nävät ama qrot kärangätni i mamär vät a qa iva qäqi qat turäkt daver iarhongäkt moe na ngät.

4

1 Bä äkt i gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän dä nani a ngo masirhat iva ngu lu ngän, aingän di gu märmärgem ama mor ngät dä gu rhitsek na ngän. Gua mär ta gua ruavek, mamär iva ngänät mair ma ama qrot mäni ma Engeska.

Ma Pol Aa Rhäsläp Dä Aa Sämaqrot Dä Aa Nän

2 Ngu nän ma Yuodia qi nä ma Sintike ma ama qrot iva sägäk na en mäni ma Engeska. 3 Näkt kosaqi gua mär qa gua ruaqa qarakni i sa un dualat na ama sägängät ama lat, ngu nän nge iva ngia rhatnärhä rhem däkt ama evovem gärqem i sa ngu na em ut tualat mamär na ama sameng ama mär ngät angärha lat in nä ma Klemen näkt sävät gua ruavek moe ama latta qärarhani i arhä ngärhep di nga e va ama abuk na ama iar.

4 Mamär iva märmär gem ngän masirhat pasägos mäni ma Engeska. Bä rhäkt di saqi as pa ngu qoar i, "Märmär gem ngän." 5 Mamär iva angäna lat kärangätni i ngän dualat na ngät mänguräp ama

ruvek moe di na ama bulap. Ma Engeska di sa qorhäa iva qa rhän ⁶ bä äkt iva qale qänäskänes ngän sävät guani dap kinak pa ngäni nän ma Ngämuqa sävät iarhongäkt moe. Mamär iva ngänit bon dä kärangätni angäna nän dap pa ngän des ama mär sagem ga rhoqoräkt i ngäni nän ga rhä iarhongäkt kärqärhong i sa ngänit läk nani irhong. ⁷ Bä nga ngän dualat toqoräkt dä va ma Ngämuqa aa bulap kärangätni i ngä met e na ama ruvek arhä mungäsnäng diva ngärhit lu vät angän snängaqa dä angän mädräm mamär mäni ma Jisas ma Krai.

⁸ Gua ruavek, va ngua rhu dä gua enge angät tpäs dä sa va ngu qoar toqortäqyia, agirhong gärqärhongni i ama engätki nä irhong bä agirhong gärqärhongni i mamär iva urhit kutdrir sagem irhong bä agirhong gärqärhongni i maräkt nä irhong bä agirhong gärqärhongni i ama qumärqumär irhong bä agirhong gärqärhongni i ama mär irhong da ama ruvek arhä saqong bä agirhong gärqärhongni i ama ruvek tat tamän mamär sävät irhong bä agirhong gärqärhongni i ama mär irhong mamär bä agirhong gärqärhongni i märmär ge ma Ngämuqa nävät irhong di sa iarhongäkt moe di mamär iva ngän du angän snäng sävät irhong basägos. ⁹ Bä iarhongäkt kärqärhong i sa ngua su ngän dä m irhong dä qärqärhongni

i sa ngän da irhong nagem ngo dä qärqärhongni i sa ngän nari irhong nämät ngo dä qärqärhongni i sa ngän lu irhong i nguat tualat nä irhong di sa mamär iva ngäni sumät ivakt iva ngän dualat nä iarhongäkt moe dä va ma Ngämuqa qärakni i qät bon ut ta ama bulap pa qale qa gem ngän.

Ma Ngämuqa Aa Matnärhäm Bä Bä Ma Pol

¹⁰ Märmär gem ngo masirhat mäni ma Engeska i nasot ama uiu äm ama qäväläm dä saqi as ngän gur a ngo i qänäskänes ngän sä ngo. Nak nguat dräm i vasägos dä qänäskänes ngän sä ngo sokt di qaku angäna anga iska mäqi inamäk bä sarhäkt kärakni i näväm ga dä va ngäni qur a ngo i qänäskänes ngän sä ngo. ¹¹ Näkt kaku qale ngo mät ama tläqa bä äkt i nguat tamän doqor täkt inguna sa varhämes na ngo iva qale ngo bä mamär sä ngo nävät agirhong gärqärhongni i irhong nga e gem ngo. ¹² Sa varhämes na ngo iva qale ngo rhoqoräkt i gu qärhong masirhat bä qosaqi rhoqoräkt i qaku gu nga qärhong masirhat. Sa ngua su i da ama rhodäm moe maos maos angärha ron dä sa varhämes na ngo rhoqoräkt i gua tmäs masirhat iva nguat täs bä qosaqi rhoqoräkt i anoeng mä ngo. Dä varhämes na ngo rhoqoräkt i mamär sä ngo nage gu qärhong masirhat bä qosaqi rhoqoräkt i ngut läk nani guarhong. ¹³ Nävät ma

Krais kärakni i qät sämaqrot na ngo dä sa mamär iva vasägos dä varhämes na ngo iva qale ngo bä mamär sä ngo i nämä dä agi a lat toqoräkt ngät dän bät a ngo.

¹⁴ Sokt di ama mär angäna lat toqoräkt i sa ngän datnärhäm ngo sä gu märänga. ¹⁵ Näkt aingän ma Filipaiqäna di sa ngänät dräm i mäqi rhoqoräkt i ngua nasäng i ngu sameng na ama sameng ama mär ngät toqoräkt i ngua met nävät ama ngärhäktka ma Masedonia dä sa qaku guavek anga qatnanaktpämda qärarhani i rha matnärhäm ngo na ama ligär dap sokt ngän. ¹⁶ Bä qäqi rhoqoräkt i qale ngo mät ama varhäm ama mor äm ma Tesalonaika dä sa ngän mualat maunmem i ngän däk na ama matnärhäm sävät gua tläqa. ¹⁷ Qaku ngut näm nani anga vänbon nagem ngän dap kinak ngut näm nani ma Ngämuqa aa modämne bä ba ngän gärangätni i ngät dän inguna nävät angän bänbon.

¹⁸ Sa aingo di ngua rha angän bänbon gärangätni i ama mor ngät masirhat. Aingo di mamär sä ngo nävät iangärhäkt angän bänbon gärangätni i ngän däk nä ma Epafroditus sä ngät bä ba ngo. Ngät di ge ma Ngämuqa di ama vodämes kärangätni i ama mär angät tamaska dä nani a qa na ngät dä märmär gem ga nävät a ngät. ¹⁹ Näkt gu Ngämuqa va qä von ngän dä iarhongäkt moe qärqärhong i ngänit

läk nani irhong barhäm
gärangätni aa mämägän
masirhat nävät ma Jisas ma
Krais. ²⁰ Mamär iva urhit bon
da ama murhämeska sage ma
Ngämuqa aut mamäk pasägos.
Ngäkki rhoqoräkt.

*Ma Pol Aa Enge Na Ama
Märmärgem Ama Dängdängini
Na Ngät*

²¹ Ngut täk nä gu
märmärgem sage ama qat-
nanaktpämda moe mäni ma
Jisas ma Krais.

Gua ruavek ama qatnanak-
tpämda qärrarhani i qale rha
rhi na ngo rhit täk na arhä
märmärgem sagem ngän.

²² Ama qatnanaktpämda
moe rhit täk na arhä
märmärgem sagem ngän bä
qoki sa iarhakt kärarhae i qale
rha vä ma Sisar aa vätka di
rhit täk na arhä märmärgem
sagem ngän.

²³ Mamär iva ma En-
geska ma Jisas ma Krais aa
ñämsävätki qali qi gem ngän.

Ma Kolosiqäna

Ama Rhäväksäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Kolosi.

Ma Pol qat tamän sävät arhongni ivakt iva qä slaräkt na ama Kolosiqäna arhä snängaqa sävät irhong gärqärhongni i irhong doqor ama muräkt masirhat ama qrot ngät kärangätni i ngät turäkt ta ama qatnanaktpämda arha ansäs dä ama ansäs sage ama enselqäna dä nguaräm dat nañäm mane nä ma Kraiss dä ama ngaip ngät ama mädräm dä rhat tet parhäm ama ruvek arhä mädräm dä arhä qärhong näkt tit kutdrir sage ama iaus kärangätni i rha mualat na ngät.

Ma Pol qä sameng sävät ma Kraiss i qät sek sä qa säva aa engätki na äs aa mämugunäs na ama qrot. Dä nasot dä qat tamän i ama qatnanaktpämda di sa ma Ngämuqa qa rhäqäp ta na ama iar qärangätni i sa mamär na ngät nävät ma Kraiss.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-14)

Ma Kraiss Di Qa E Daver Iarhongäkt Moe (1:15-23)

Ma Pol Aa Lat Bä Ba Ama Qatnanaktpämda (1:24-2:7)

Ama Isiska Nävät Ama Iar Mäni Ma Kraiss (2:8-23)

Ama Muräkt Säda Ama Iar
Ama Qumärqumär Ngät
Angärha Ron (3:1-4:6)

Ama Dängdängini Na Ngät
Ama Enge Na Ama
Märmärgem (4:7-18)

*Ma Pol Qa Säam Ama
Märmärgem Sage Ama Qat-
nanaktpämda E Ma Kolosi*

¹ Aingo ma Pol qärakni i ma Jisas ma Kraiss aa ngangga na ngo parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa dä aurha ruaqa ma Timoti qärakni i qale qa rhe qä na ngo di unit täk na ama enge na ama märmärgem sagem ngän

² dä ngut säm sävät a ngän ma Ngämuqa aa ruvek kärarhani i rhit päs ma Kraiss aa rhäng mamär qärarhae i qale rha mät ama värhäm ama mor äm ma Kolosi.

Mamär iva ama ñämsävätki dä ama bulap nage ma Ngämuqa aut mamäk kale ngät gem ngän.

*Ma Pol Qä Nän Dä Qat Tes
Ama Mär Sage Ma Ngämuqa*

³ Vasägos dä un des ama mär sage ma Ngämuqa qärakni i aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss aa mamäk toqoräkt i uni nän sävät a ngän. ⁴Un du-alat toqoräkt dinguna sa un nari sävät angän gatnanakt mäni ma Jisas ma Kraiss dä un nari i angäna snäng bät ama qatnanaktpämda moe ⁵nävät iomäkt i sa ngänät nanakt iva bä ba ngän nä iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa rhäkmu nä irhong bä ba ngän dävu da ama usäpki arha ron. Mudu sa ngän nari

sävät iarhongäkt pa ama enge na ama engätki qarängätni i ama sameng ama mär ngät

⁶ kārängät i sa ngä män sagem ngän. Bä nak sa vät ama ivätki moe di iangärhäkt ama sameng di sa ngärhit sa ama gavam bä iangärhäkt ama gavam di ngärhi rhir nak kop toqor ngän i ngät tualat mänguräp mä ngän mänasäng bät ama qunäga qarakni i ngän nari ngät dä qunäga vät a ngän maengätki sä ma Ngämuqa aa nämsävätki ⁷ i nak kop toqoräkt kre i sa ngän nari ngät nage aurha ruaqa ama mär qa ma Epafra kārakni i qat tualat kä na ut. Bä qa di ama latka qarakni i qat tualat na aa lat mamär bä bä ma Krai i va bä ba ngän. ⁸ Bä qosäqi qa di qa muqunäga i sa angäna snäng bät ma Ngämuqa aa ruvek moe bä iangärhäkt ama lat di ngät nage ma Ngämuqa aa Qloqaqa.

⁹ Bä äkt i rhoqoräkt dä sa mänasäng nävät ama qunäga qarakni i sa un nari i angäna snäng bät ma Ngämuqa aa ruvek dä sa qaku mämae vät a un i uni nän sävät a ngän i uni nän ma Ngämuqa i va qä rhäqäp ngän na ama mädräm ama mär ngät sävät aa snängaqa qarakni i nani a qa i va ngän det parhäm ga sa ama mär ngät ama mädräm moe ngä na ama mungäsäng ama mär ngät moe sävät ama lat kārängätni i ama qloqaqa na ngät. ¹⁰ Bä uni nän doqoräkt ivakt i va qale ngän da ama iar angärha

ron gārängätni i nani ma Engeska na ngät dä märmär gem ga nävät a ngät i ngänit sa ama gavam bät angäna lat ama mär ngät moe dä ngäni rhir vät angän mädräm sävät ma Ngämuqa. ¹¹ Mamär i va ma Ngämuqa qät sämaqrot na ngän na aa qrot moe parhäm gārängätni aa qrot ama enges ngät ivakt i va qale ngän ma ama qrot da ama märän angärha ron sa ama bulap bä sa ama märmärgem ama mor ngät.

¹² Va ngän dualat toqoräkt i ngän des ama mär sage ama Ngätmamäk kārakni i qa mualat sä ngän bä mamär vät a ngän i va mugas dä va ngäni rha iarhongäkt kārqärhong i qali lirhong i va bä ba aa ruvek pa ama Muräktpäm na ama neraqa. ¹³ Ma Ngämuqa sa qa rhäqäs täm ut i qa rhal ut näva ama bängangit angät muräktpäm angät tpäs bä qa mu ut pa aa emga aa Muräktpäm gārakni i aa snäng bät a qa ¹⁴ iaqäkt kārak i qa rhäksasot a ut bä nävät a qa dä sa ma Ngämuqa qa qyiradeng nä aurha vuirhong.

Qale Ma Krai TävuK Daver Iarhongäkt Moe

¹⁵ Ma Krai di qa rha ma Ngämuqa aa iauski maräkt kārakni i qaku mamär vät aung i va qä lu qa bä qa di ma Ngämuqa aa emga na qa qarakni i qa er qale qa näkt mamär dä sa sä iarhongäkt moe qarqärhong i ma Ngämuqa sa qa säm irhong bä qale qa rhävuk daver

mä irhong. ¹⁶ Inguna nävät iaqäkt aa emga dä sa ma Ngämuqa qa säm iarhongäkt moe da ama usäpki arha ron dä mäni ama ivätki i arhongni qärqärhongni i mamär iva ama ruvek tat lu irhong dä arhongni qärqärhongni i qaku mamär iva ama ruvek tat lu irhong. Dä qa säm ama vitnirhong gärqärhongni i irhong ngät muqun mät ama mämugunimek dä iarhongäkt kärqärhong i irhong ngärhit lu vät ama muräktpäm dä iarhongäkt maos maos kärqärhong i irhong ngät turäkt. Rhärhong däkt bä sävät iarhongäkt moe di sa ma Ngämuqa qa säm irhong nävät aa emga bä irhong di irhong bä ba qa. ¹⁷ Bä ma Kraisi di mudu qa er qale qa näkt mamär dä sa sä iarhongäkt moe bä nävät a qa dä sa iarhongäkt moe di irhong ngät sangar a ne mamär. ¹⁸ Bä qa di ama tpäski na qa bä ba ama släqyige na ama qatnanaktpämda. Qa di ama rharimini i qa di ma Ngämuqa aa emga qarakni i ama narhoerqa na qa di sa ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki ivakt iva nävät iarhongäkt moe diva qale ma Kraisi tävuk daver mä irhong. ¹⁹ Inguna ma Ngämuqa di märmär gem ga i aa iar moe diva qale ngät pa aa emga ²⁰ bä qosaqi märmär ge ma Ngämuqa iva nävät aa emga dä va qa rhualat sä iarhongäkt moe bä va sägäni nä irhong ngä na ma Ngämuqa i nämä dä irhong

nga e da ama usäpki arha ron ura irhong nga e mäni ama ivätki i ama bulap ngät dän sä mänguräp mä irhong ngä nä ma Ngämuqa nävät aa emga aa biaska qarakni i qrir na qa mäni ama sämänanamuqa.

²¹ Näkt aingän gärrarhae i sa mudu dä sa qale ngän sañis nä ma Ngämuqa dä qärangätni angän mädräm sa ngä mualat sä ngän bä ngän män i aa ikkäna na ngän i sa ngän dualat na ama vu ngät ama lat ²² di sa qa säm ama sägäni na ngän ngän na qa nävät aa emga aa släqyige rhoqoräkt i sa qa ñäp. Ma Ngämuqa qa mualat toqoräkt ivakt iva qa rhualat sä ngän iva ama qumärqumärta na ngän mamär dä va qaku mamär vät aung iva qä narhäksärhäm ngän bät guani angät tpäs ura va qat tamän mava na angäna lat pa aa qäranas. ²³ Bä va qa rhualat sä ngän doqoräkt kre i vasägos dä ngän det dä qärangätni angän gatnanakt angärha ron ma ama qrot i ngänät sangar a ngät mamär. Dap pa qaku ngän narut nämäni angän gatnanakt sämäni ama sameng ama mär ngät kärangätni i sa ngän nari ngät kärangät i sa rha sameng na ngät bä ba ama ruvek moe mäni ama ivätki qärangät i aingo ma Pol di sa ngua män i ama latka na ngo qarakni i qä sameng na ngät.

Ma Pol Aa Lat Sage Ama Qatnanaktpämda

24 Rhäkt di sa märmär gem ngo da gu märän angärha ron gärangätni i ngät dän nävät iomäkt i nguät tatnärhäm ngän. Bä nävät iangärhäkt ama märän bä gu släqyige di ngut täksot nä qärangätni ma Kraiss aa märän bä ba aa släqyige qärqigeni i na ama qatnanaktpämda moe. 25 Sa ngua män i ama latka na ngo bä ba ama qatnanaktpämda rhoqoräkt i sa ma Ngämuqa qa von ngo rhärhangät täkt ama lat iva ngät bä ba ngän bä qat nanakt na ngo sä ngät ivakt iva nguät tuqunäga vät a ngän mamär sävät aa snängaqa 26 qärakni i sa mudu vät ama rhodäm ama uiu ngät dä sa qale qa i ama ngaip ka vät ama qoengitnäk na ama ruvek nasot a ne dap sokt di rhäkt di sa qat tuqunäga sä qa ge aa ruvek. 27 Sa ma Ngämuqa qa muräkt iva qa rhuqunäga vät aa ruvek iva qa rhodämne na ama Jentailqäna masirhat mamär. Bä aa snängaqa ama ngaip ka di rhoqortäqyia, ma Kraiss diva qale qa väm ngän bä nävät a qa diva mamär vät a ngän iva ngänät nanakt iva bä ba ngän na ama qäväläm nämäni ma Ngämuqa aa murhämeska.

28 Näkt ma Kraiss di sa urhi sameng sävät a qa i urhit don sävät ama ruvek moe dä urhi su rha na ama mädräm moe ama mär ngät ivakt iva u rhualat sa ama qatnanaktpämda moe iva sräp arhä qatnanakt mäni ma Kraiss. 29 Sa nguät tualat masirhat sä ma Kraiss aa grot moe qärangätni

i qät bon ngo rhäm ngät ivakt iva ngua rhäqäne dä mamär nä rhangät täkt ama lat.

2

1 Bä nani a ngo iva ngänät dräm i nak sa nguät tualat masirhat ivakt iva ngua rhatnärhäm ngän dä qosaqi iarhakt kärarhae i rha nämät ama värhäm ama mor äm ma Laodisia dä bä bä iarhakt moe qärarhae i as kaku rha lu ngo nämät arhä saqong. 2 Nguät tualat toqoräkt ivakt iva ngu sämaqrot na rha vät arhä snängaqa dä va rhi rhir mäni ama lat kärangätni i arha snäng bät a ne ivakt iva qunäga vät a rha mamär dä sa va rhat dräm mamär nä rhärhong däkt kärqärhong i sa rhäkt di ma Ngämuqa qat tuqunäga sä irhong sävät ma Kraiss 3 kärakni iva nävät a qa maräkt diva qunäga vät sävetka sävät ama mämägän na ama mädräm ama mär ngät moe dä ama mungäsänng moe. 4 Näkt nguät tamän doqor täkt divakt iva qaku mamär vät aung iva gä nairas tam ngän na agung anga enge qärangätni i mamär iva ngärhi artäm sa angän snängaqa. 5 Inguna ngäktki i vät gu släqyige di sa qaku qale ngo gem ngän sokt di vät gu qloqaqa di sa qale ngo gem ngän. Sa märmär gem ngo iva ngu lu ngän i sa iarhongäkt moe di sa maräkt nä irhong mänguräp mä ngän dä ngu lu qärangätni angän gatnanakt i ama qrot ngät mäni ma Kraiss.

Ut Dāqām Nāvāt Ma Kraīs

⁶ Bā ākt i nga rhoqorākt i sa ngān da ma Jisas ma Kraīs ma Engeska dā sa va ngānit pās aa rhāng mamār ⁷ i sa ngāna at angān gridru māni qa bā ngān dāk pāt angāna iar māni qa dā ngān mu angān gatnanakt māni qa mamār toqor qre sa rha su ngān bā va rhoqorākt dā va qosaqi ngān des ama mār masirhat sage ma Ngāmuqa.

⁸ Nākt ngānit lu i varis aung gā namualat sā ngān iva ama latta na ngān ba arha rem i qā nasu ngān da akni angā ruvek arhā snāngāqa ura qā navon ngān da anga iraski na ngāt anga enge anga māñmāñini na ngāt kārangātñi i ngāt parhām iarhongākt kārqārhong i ama ruvek ta tu irhong barhām arha ikkāna arha lat dā varhām ama iaus kārangātñi i ngāt nāmāni ama ivātki angāt murākt dap kaku ngāt parhām ma Kraīs aa snāngāqa.

⁹ Inguna ma Ngāmuqa aa iar moe di sa qale ngāt pā ma Kraīs aa slāqyige ¹⁰ bā aingān di sa ma Ngāmuqa qa rhāqāp ngān na ama iar qārangātñi i sa mamār na ngāt nāvāt ma Kraīs kārakni i ama tpāski na qa bā bā iarhongākt moe maos maos kārqārhong i irhong ngāt turākt. ¹¹ Bā māni ma Kraīs di sa rha dāktsāng mā ngān sokt di qaku na ama ruvek arhā rhākt dap kinak iangārhākt ama lat di sa ma Kraīs ka mualat na ngāt. Dā iangārhākt aa lat di sa

ngā rhāksot na ama slāqyige angāt krot iva ngārhi rhartām sā ngān barhām ige angāt kānāskānes. ¹² Sa rha baptais pāt a ngān di sa rha sasārham ngān doqorākt ngān nā ma Kraīs. Nākt nasot dā qosaqi ma Ngāmuqa qa māranas na ngān ngān nā ma Kraīs i nāvāt angān gatnanakt māni ma Ngāmuqa qārakni i qat tualat na aa qrot masirhat toqorākt i qa māranas nā ma Kraīs nāmāt ama tñāpki. ¹³ Nākt aingān gārharhae i sa māqi ama ñāpta na ngān inguna nāvāt iomākt i sa qale ngān da ama vuirhong angārha ron dā qale ngān ba angān slāqyigleng angāt kānāskānes angārha rem di sa ma Ngāmuqa qa mualat sā ngān bā ngānāt dāqām ngān nā ma Kraīs i sa ma Ngāmuqa qa qyiradeng na aurha vuirhong moe.

¹⁴ Sa qa mualat toqorākt toqorākt i qa rhāksot na ama enge kārangātñi i sa rha sām a ngāt sāvāt aurha lat kārangātñi i mai va urhi rha ama rhāksārham bāt angāt tpās. Iangārhākt ama lat di sa ngā māranas toqorākt i rha edāmsās pāt ma Kraīs māni ama sāmānanamuqa. ¹⁵ Nākt ma Ngāmuqa qa sot nā iarhongākt maos maos kārqārhong i irhong ngāt turākt i qa vuk sā irhong sāda eraqi i qa mām nāvā irhong angāt tpās nā ma Kraīs aa tñāpki māni ama sāmānanamuqa.

*Qale Aung Gā Navon Ngān
Da Anga Rhāksārham*

16 Bā äkt i mamär iva qale aung gā navon ngän da anga rhäksärhäm bät iomäkt angät tpäs i ngiat täs agung anga tmäs ura ngäni näkt anga reng gärangätni i qä qoar iva qaku ngi nata ngät ura sävät anga tmäsimek ama mor imek ura sävät anga equngi anga iaräs na qi ura sävät anga qunäga ama Sabat kärakni i rhat tuqunän bät a qa. 17 Iarhongäkt di nak kop ama iauski nä irhong bä bä iarhongäkt kärqärhong i ama engätki nä irhong gärqärhong i irhong nga e ge ma Kraiss.

18 Mamär iva qale angäna qlak na aung iva qä rhäksärhäm ngän i qä qoar i qaku ngänit säm ama gaini na nas mamär da aa saqong ura qaku ngäni nänsäs sage ama enselqāna qärakni i qat tair na nas mavängam na ama enge masirhat sävät ama ñämñäm nävät iomäkt i aa mädräm di sa rhäqöp ngät na ama mungäsäng sävät a nas. 19 Dap kosaqi qa di qaku qa nämäni ma Kraiss kärakni i ama tpäski na qa qärak i nävät a qa dä ama släqyige moe ige ngät dän narhämäne dä qät bon ige rha ama qrot dä qä nändämne nä ige nä qärangätni i ama släp angärha mudämne dä ama qrätkrät näkt ma Ngämuqa qät bon ige rha ama irhirqi.

20 Qre i sa ngän ñäp ngän nä ma Kraiss sä ne na ama iaus angät muräkt kärangätni i ngät nämäni ama ivätki dä sa ngu lu mäniekt bä sa

ngäkt kre i as ngänät däqäm ba ama ivätki at muräkt angärha rem? Mäniekt bä as ngän det parhäm ama muräkt toqortäqyia, 21 “Qale ngänät sangar täni rhäkt” dä “Qale ngän dä s ianiäkt” dä “Qale ngänit täk pät erhäni muk.” 22 Rhangät täkt ama enge na ama muräkt di ngät parhäm ama ruvek arhä snängaqa dä arhä rhisu bä ngät di sävät iarhongäkt kärqärhong i ama ruvek tit sangar irhong ura rhit täk pät irhong ura rhat täs irhong näkt nasot dä rhäktäksot nä irhong. 23 Ngätki i ama muräkt toqoräkt di ngäkt kre i ngät dän nävät ama mädräm ama mär ngät inguna ama ruvek kärarhae i rhat tamän doqoräkt di rhi nänsäs nävät ama märmärgem dä rhit säm ama gaini na nas näkt tit bon da arhä släqyigleng da ama märän angärha ron. Sökt di iangärhäkt ama muräkt di qaku ngä nanmae vät ama ruvek iva qaku rhat tet parhäm arhä släqyigleng angät känäskänes.

3

Mamär Iva Ngän Durhämes Na Ama Iaräs Na Ngät Ama Iar

1 Mamär iva nani a ngän iva ngänit ta iarhongäkt kärqärhong i irhong na rhävuk na äkt i qale ma Kraiss e i qat muqun dä ma Ngämuqa aa märmär i sa nguna ma Ngämuqa qa märanas na ngän nämät ama tñäpki ngän nä ma Kraiss. 2 Mamär iva

ngän du angän snäng basägos sävät iarhongäkt kärqärhong i irhong na rhävuk dap kaku sävät kärqärhong i irhong narhe nämäni ama ivätki. ³ Inguna sa ngän näp bä angäna iar di sa ngä ngaip ngä nä ma Kraiss mäni ma Ngämuqa. ⁴ Näkt nga va rhoqoräkt i ma Kraiss kärakni i angäna iar na qa qa rhän dä va aingän diva qosaqi ngän dän ngän na qa va ama murhämeska.

⁵ Bä äkt i rhoqoräkt dä sa ngäni veng iarhongäkt kärqärhong i irhong nämäni ama ivätki qärqärhong i qali lirhong bäm ngän doqor ama lat na ama qavatka dä ama snängaqa sävät ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät dä ama snängaqa ama mor qa iva ngän det parhäm ama släqyige angät snängaqa dä ama snängaqa iva ngän dualat na ama vuirhong näkt sävät ama lat kärangätni i ngäni alek arhani arhä qärhong inguna iangärhäkt ama dängdängini na ngät ama lat di rhoqor qre i ngänit bon da angän gutdrir sage ama iaus kärangätni i sa ama ruvek ta mualat na ngät. ⁶ Bä nävät iangärhäkt ama lat dä sa ma Ngämuqa aa uraqi diva qia rhän. ⁷ Näkt aingän di sa mudu vät angätni ama rhodäm di sa ngän dualat nä iangärhäkt ama lat. ⁸ Sokt di rhäkt di sa mamär iva ngän det daqule iangärhäkt ama lat moe toqor ama uraqi dä ama lat kärangätni i rhäptäp dä angäna ron

dä ama vu da angäna ron sävät arhani dä ama lat kärangätni i ngän däman mava na arhani dä ama lat kärangätni i ngän däman bät ama enge qarangätni i qaku mamär iva ama ruvek tat tamän bät a ngät. ⁹ Bä aingän asägäk asägäk di mamär iva qale ngän damän särhäm ne na ama irasirhong inguna sa ngän set da angäna iar ama mru ngät ngä nä qarangätni angärha lat i rhoqor qre i sa ngän set da anga boi.

¹⁰ Bä rhäkt di sa ngän durhämes na ama iaräs na ngät ama iar. Iangärhäkt ama iar di sa ma Ngämuqa qat tualat sä ngät i vasägos dä qät kutsasorhane na ngät i ama iaräs na ngät bä nävät a ngät dä va ngänät dräm a qa mamär. ¹¹ Dä rhangät täkt ama iaräs na ngät ama iar angärha ron di ama ruvek moe di rha rhoqorne i nämä dä ama Jentailqäna ura ama Judaqäna na rha ura iarhakt kärarhae i sa rha däkt säng mä rha ura qararhani i qaku rha däkt säng mä rha ura qararhani i ama näñista na rha bä ba ama Grikkäna ura iarhakt kärarhae i rha nävä urqi ura ama latta va arhani arha rem ura qararhani i isiska vät a rha sokt di ma Kraiss di ama vit na qa mamär vät iarhongäkt moe angät tpäs näkt ka di sa qale qa väm ut moe.

¹² Näkt aingän di sa ma Ngämuqa qa armeng däman ngän bä ba nas i aingän di ama qumärqumärta na ngän mamär dä sa aa snäng

bät a ngän. Bä äkt iva ngän durhämes na ama lat toqortäqyia, va ngänit lavuqi na ne dä va ngän dualat na ama lat ama mär ngät sävät a ne dä mamär iva ngänit säm ama gaini na nas dä mamär iva ngän dualat na ama lat sa ama bulap. Mamär iva qale ngän sa ama bulap gem ne ¹³ näkt ngakt bä aung nävät a ngän di qaku mär gem ga na aa ruaqa dä sa mamär iva iaqäkt ama narhoerqa qä qyiradeng bä bä iaqäkt aa ruaqa. Nak kop toqor ma Engeska i sa qa qyiradeng na angäna vuirhong dä va qosaqi ngän di mamär iva ngänit kyiradeng na angäna ruavek sa arha lat ama vu ngät sävät a ngän. ¹⁴ Näkt kärqomni i ama vit na äm mamär vät angät ni ama lat moe angät tpäs di rhoqortäqyia, mamär iva angäna snäng bät a ne inguna rhangät täkt ama lat diva ngärhit säm ama sägäni nä iangärhäkt ama lat moe iva ngät dän mamär.

¹⁵ Näkt aingän gärrarhae i sa ma Ngämuqa qa mes ngän ivakt iva qale ngän dä ma Kraisa aa bulap angärha ron mäni ama sägäge ama släqyige na ama qatnanaktpämda di sa mamär iva iangärhäkt aa bulap ngät turäkt ta angän snängaqa. Dä mamär iva vasägos dä va ngän des ama mär sage ma Ngämuqa. ¹⁶ Mamär iva ma Kraisa aa enge diva qale ngät mamär väm ngän bä va aingän diva ngäni su ne dä va ngänit

don sävät a ne nävät ama mädräm moe ama mär ngät ivakt iva qale ngän dualat na ama lat kärangät ni i qaku ama räkt ngät. Dä va ngänit tong na ama mabu näva ama Abuk na ama Mabu dä ama mabu qarängät ni i ama qatnanaktpämda rhit tong na ngät dä ama mabu qarängät ni i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qät bon ngän däm ngät. Va ngänit tong na ngät i ngän des ama mär namuk nävät angän snängaqa sage ma Ngämuqa. ¹⁷ Bä agi a enge qarängät ni i ngiat tamän bät a ngät dä agi a lat kärangät ni i ngiat tualat na ngät di sa mamär iva iangärhäkt moe di ngiat tualat na ngät nävät ma Engeska ma Jisas aa ngärhipki bä nävät a qa dä va ngiat tes ama mär sage ma Ngämuqa.

Ma PolAa Enge Bä Ba Ama Sägärhae Qärrarhani IRha Nävät Ama Qatnanaktpämda

¹⁸ Aingän ama ngärhaegutpärharha ama evop di mamär iva ngänit säm ama gaini na nas samanao säva angäna egutpek arha rem inguna mäni ma Engeska di maräkt na aurha lat toqoräkt.

¹⁹ Aingän ama ngärhaegutpärharha ama gamoe di mamär iva angäna snäng bät angäna egutpek dap kale ngänit don na anga qrot ngät anga enge sävät a rha.

²⁰ Aingän ama rhoes di mamär iva ngän det nasot angän mamäqiom ina enge vät iarhongäkt moe qarqärhong i ngän dualat nä

irhong inguna iangärhäkt
ama lat di märmär ge ma
Engeska nävät a ngät.

²¹ Aingän ama ngätmamäkkäna
di qale ngän duräkt ta angän
oes ma ama qrot i varis tit kut
na nas inguna rhat tu arhä
snäng i qaku mamär vät a rha
iva rha rhäqäne dä mamär nä
guani.

²² Aingän ama latta
qärrarhani i rhat tualat pa
arhani arha rem di mamär
iva ngän det parhäm gärrarhani
angäna morta nämäni
ama ivätki arha enge bät
iangärhäkt angäna lat moe i
qaku sokt toqoräkt i rhat lu
ngän ivakt iva märmär gem
da nävät a ngän doqor ama
ruvek kärarhani i nani a rha
iva märmär ge arhani ama
ruvek nävät a rha dap kinak
pa ngän dualat na angäna lat
mamär nävät ama engätki
mät angän snängaqa i ngänit
len ma Engeska. ²³ Näkt
agi a lat kärangätni i ngän
dualat na ngät di mamär iva
ngän dualat na ngät mamär
i rhoqor qre i ngän dualat
bä bä ma Engeska dap kaku
bä ba ama ruvek ²⁴ inguna
sa ngänät dräm iva nage
ma Engeska diva ngäni rha
angän ditsek nä iarhongäkt
kärqärhong i mudu ma
Ngämuqa qa mumänaris iva
ngäni rha irhong inguna ngän
di nak sa ngän dualat bä
ba angäna morqa ma Krai.
²⁵ Inguna iaqäkt karak i qat
tualat nä ama lat kärangätni
i qaku ama räkt ngät diva
ma Ngämuqa qa rhuvät pät
a qa vät iangärhäkt aa lat

ama vu ngät angät tpäs.
Näkt ma Ngämuqa di vasägos
dä qat tatnävämne na ama
ruvek toqorne varhäm ama
sägängät ama muräkt.

4

¹ Aingän ama morta
qärrarhani i qale ama latta
va angäna rem di mamär
iva ngän dualat na ama räkt
ngät ama lat sävät a rha dä
va ngän dualat sä rha moe
iva rha rhoqorne inguna sa
ngänät dräm i qosaqi aingän
di angäna morqa rhak pono
da ama usäpki arha ron.

*Angätni Ma Pol Aa Enge Na
Ama Rhodröp Sae*

² Näkt mamär iva qale
mämae vät a ngän sa ama nän.
Bä nga rhoqoräkt i ngäni nän
dä va ama qarhap ngän dä va
ngän des ama mär sage ma
Ngämuqa. ³ Bä nga rhoqoräkt
i ngäni nän dä qosaqi mamär
iva ngäni nän sävät a ut ivakt
iva ma Ngämuqa qä rhar mät
anga tmongi iva nanokt ut
ivakt iva urhi sameng nä
iarhongäkt kärqärhong i sa
ma Ngämuqa qat tuqunäga
sä irhong sävät ma Krai
kärqärhong i qale ngo va ama
tpäskiarharhäng bät irhong
angät tpäs. ⁴ Ngäni nän sävät
a ngo iva ngu sameng näva
ama iska qärakni i gem ngo
di maräkt iva ngu sameng
näväm ga ivakt iva qunäga vät
ama ruvek sä ngät.

⁵ Bä nävät ama mär ngät
ama mädräm dä sa mamär iva
ngän dualat na ama mär ngät
ama lat sävät iarhakt kärarhae
i qaku rhat nanakt nä ma

Krais bä va ngän dualat toqoräkt pät ama qävälöp moe qärqapni i mamär vät a ngän iva ngän dualat toqoräkt. ⁶ Näkt pasägos dä mamär iva angäna enge di na ama lavuqi dä ngän damän na ama enge qärangätni i rhoqor qre i ngän mu ama qyiräpki vät ama tmäs ivakt iva ngänät dräm iva ngän duvät pät ama ruvek asägäk asägäk aa snanbät di rhoqoräkt.

*Ama Dängdängini Na Ngät
Ama Enge Na Ama Märmärgem*

⁷ Näkt ma Tikikus pa qä goar na ngän sävät kärangätni gua lat moe. Qa di aurha ru-aqa qärakni i gua snäng bät a qa dä ama latka na qa qärakni i vasägos dä mamär vät ma Ngämuqa iva qat nanakt na qa sa aa lat näkt ka qä na ngo un dualat nä ma Engeska aa lat. ⁸ Sa ngua rhäk nä ma Tikikus sagem ngän di nävät täni rhäkt ama rhari-mini ivakt iva aingän diva ngänät dräm i aiut di qali lut toqor mäniekt dä va qä sämaqrot na ngän. ⁹ Bä ma Onesimus kärakni i qa nävät a ngän di ut nanakt na qa sa ama lat dä aurha snäng bät a qa dä urhit täk na qa qä nä ma Tikikus sagem ngän. Näkt pa ini sameng bä ba ngän sävät iarhongäkt moe qärqärhong i sa irhong ngä märanas te.

¹⁰ Bä ma Aristarkas kärakni i qale qa qä na ngo va ama tpäskiarharhäng di qät täk na aa märmärgem sagem ngän. Dä qosaqi ma Mak kärakni i sägärhae na qa sävät

ma Barnabas di qät täk na aa märmärgem sagem ngän. Näkt ngäkt bä qa rhän gem ngän dä sa ngäni ar sä qa sagem mes. Va ngän dualat sä qa rhoqoräkt toqor varhäm ama enge qärangätni i sa qre ngua von ngän däm ngät. ¹¹ Näkt kosaqi ma Jisas kärakni i rhat tes ka i ma Jastus di qät täk na aa märmärgem sagem ngän. Rhärha rhäkt ama gamoe di sokt ta i ama Judaqäna na rha nä mänguräp kärarhani gua ruavek ama latta qärarhae i ut tualat bä bä ma Ngämuqa aa Muräktpä m bä rha di sa rhat tatnärhäm ngo mamär.

¹² Bä ma Epafras kärakni i qa nävät a ngän gäarak i ma Jisas ma Kraiss aa latka na qa di qät täk na aa märmärgem sagem ngän. Näkt ka di vasägos di sa qä nän ma ama qrot sävät a ngän iva sräp ngän bä va ama qrot angän gatnanakt mamär dä va ngänät dräm ama lat moe mamär qärangätni i nani ma Ngämuqa na ngät. ¹³ Nguat tamän doqor täkt dinguna nani a ngo iva ngänät dräm i sa qat tualat toqoräkt masirhat bä ba ngän dä bä bä iarhakt kärarhae i qale rha mät ama värham ama mor am ma Laodisia dä ma Hierapolis.

¹⁴ Näkt ma Luk kärakni i qat dräm gat tumäräspät kärak i aurha snäng bät a qa qä nä ma Demas di init täk nä in märmärgem sagem ngän.

¹⁵ Sa va ngäni von dä gu märmärgem sage gua ruavek

ama qatnanaktpämda e ma Laodisia dä sage ma Nimfa näkt sage ama qatnanaktpämda qärrarhani i rhat dräm bäspästämne na rha va arha vätka.

¹⁶ Näkt nga rhoqoräkt i sa ngän mes pä rhakt täkt ama abuk bä ba ngän gane dä qosaqi mamär iva arhani rha rhes pä m gi bä ba ama qatnanaktpämda mät ama värhäm ma Laodisia. Bä qosaqi mamär iva ngän des pa ama abuk kärakti i sa ngua rhäk na qi sae ma Laodisia.

¹⁷ Näkt pa ngäni qoar nä ma Arkipus toqortäqyia, "Mamär iva ngia rhäqäne dä mamär i ngi sot na ama lat nage ma Engeska qärangättni mamär iva ngiat tualat na ngät."

¹⁸ Aingo ma Pol ngut säm dangät täkt ama rhäkne na ama märmärgem nä ngua rhäkt maräkt.

Mamär iva qale räträt pät a ngän i aingo di qale ngo va ama tpäskiarharhäng.

Mamär iva qale ma Ngämuqa aa ñämsävätki gem ngän.

Ma Tesalonaikaqäna 1

Ama Rhäväksäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama Jentailqäna ama qatnanakt pä m da e mät ama värhäm ama mor äm ma Tesalonaika sokt di rhoqor qre i arhani ama Judaqäna ama qatnanakt pä m da di sa qale rha e mä nguräp mä rha.

Ma Pol qa säm bä rhäkt täkt ama abuk ivakt iva qä sämaqrot na ama iaräs na rha ama qatnanaktpäm da da ama märän angärha ron dä va qä rhodräp ta sävät ama räkt ngät ama lat da ama qatnanaktpäm ga aa iar angärha ron. Dä va qä rhonsävät a rha iva qale qale rha ge guavek ama qatnanaktpäm da qä rarhani i rhat dräm di rususpät sa ama lat dap pa rha maräkt tat tualat dap pa qa rhuqunä ga mamär sävät ama qatnanaktpäm da arha iar iva qale ngät koe nai nasot toqoräkt i rhit ñäp pä ma Krai aa mänmänäs ama unmem nas angät kamäs.

Ama qäväläp ama ngärhäqyet na ap moe di angät ni angärha dä ngdängini na ngät angärha enge di ngät tamän sävät ma Krai aa unmem na äs aa mänmänäs dap ama levaet na äm ama qäväläm di äm ngät tamän masirhat sävät a äs.
Ama Qäväläp Nasot A Ne

Ma Pol Qat Tes Ama Mär Sage Ma Ngämuqa Nävät Ama Tesalonaikaqäna (1)

Ma Pol Qät Täväktsäs Sä vät Aa Lat Dä Sä vät Iomäkt I Qale Qa Sañis Na Rha (2-3)

Ama Enge Na Ama Sämaqrot Bä Ba Ama Tesalonaikaqäna (4-5:22)

Ma Pol Qat Tu Da Aa Enge Angät Tpäs Na Ama Nän Dä Na Ama Enge Na Ama Märmärgem (5:23-28)

Ma Polqäna Rha Sä m Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpäm da E Ma Tesalonaika

¹ Rhängät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol ngu nä ma Sailas näkt ma Timoti

sävät a ngän ama qatnanaktpäm da e mät ama värhäm ama mor äm ma Tesalonaika qä rarhani i rhit pä s ma Ngämuqa aut mamäk kä nä ma Engeska ma Jisas ma Krai ina rhäng.

Mamär iva ama ñämsävät ki dä ama bulap sagem ngän nage ma Ngämuqa.

Ama Tesalonaikaqäna Arha Iar Dä Arhä Qatnanakt

² Vasägos dä ut tes ama mär sage ma Ngämuqa nä vät a ngän dä qosaqi vasägos dä ut tes navät na ngän bät aurha nän ³ sage ma Ngämuqa aut mamäk i qop pasägos dä ut tu ut snäng sävät angäna lat kärängät ni i ngät dän nä vät angän gatnanakt bä angäna lat kärängät ni i ngät tärana s nä vät angän lavuqi näkt angän mä mairäs i ngänät mair

ma ama qrot. Bä iosäkt angän mämairäs di äs ngät dän nävät ama qatnanakt ama qrot ngät mäni aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss.

⁴ Aurha ruavek, ut dräm i aingän gärrarhae i ma Ngämuqa aa snäng bät a ngän di sa qa armeng däm ngän. ⁵ Inguna ama sameng ama mär ngät nagem ut di sa qaku ngä män i ama saksak pä m ngät ama enge dap kinak ngä män na ama qrot bä nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa dä qosaqi ngä män sa ama rhäksärhäm ama mor ngät mamär. Dä ngänät dräm aurha lat mamär toqoräkt i qali lut mä nguröp mä ngän inguna qali lut toqoräkt divakt iva sä ngän. ⁶ Bä sa ngän mät a ut sä qarangät ni aurha iar dä sa aurha Engeska aa iar dinguna ngätki i ngän da ama märän sokt di qop ngäna ar sä ma Ngämuqa aa enge sagem mes na ama märärgem gärangät ni i ngä män nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

⁷ Bä nga rhoqoräkt dä ngän män i ama siqutki na ngän bä ba ama qatnanaktpämda moe e mät ama ngärhäqyiom ma Masedonia näkt ma Akaia. ⁸ Dä ama enge sävät ma Engeska di qaku sokt puk sä ngät nagem ngän e ma Masedonia näkt e ma Akaia dap kosaqi angän gatnanakt sämäni ma Ngämuqa di sa qunäga sä ngät särhage särhage vät ama ivät ki moe. Bä nga rhoqoräkt dä qaku urhit läk iva ut namärhamän

bät guani sävät a ngät bä ba rha ⁹ i sa nguna iarhakt ama ruvek ti sameng irha ama arsäs kärangät ni i ngän mualat na ngät sävät a ut toqoräkt i ut män gem ngän di ngät toqoräkt. Dä rhi sameng i sa ngän gyiradeng na ama iaus kärangät ni i mudu ngän mualat na ngät bä ngänit bon da ama qutdrir sagem ngät dap ngän dong sävät ama engätki na qa ma Ngämuqa qärakni i ama ngät dägäm ga ivakt iva ngän det parhäm aa snängaqa i aa ruvek na ngän. ¹⁰ Näkt kosaqi rhi sameng i qale ngän nani ma Ngämuqa aa emga ivakt iva ar sä qa inavuk näda ama usäpki arha ron gäarakni i ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki ma Jisas karak i qat tumaiar ut nämät ma Ngämuqa aa uraqi qärakni iva as kia rhän.

2

Ma Pol Aa Lat Bä Ba Ama Tesalonaikaqäna

¹ Gua ruavek, aingän di sa ngänät dräm i ama qäväläm gärqomni i mäqi qali lut gem ngän di qaku äm ngä rhar sä nas. ² Dä qosaqi ngänät dräm i mäqi ut ta ama märänga dä ama enge ama vu ngät e mät ama värhäm ama mor äm ma Filipai bä nak ut na ama qrot nani a ne. Sokt di nävät aut Ngämuqa aa matnärhäm dä ama qarärakta na ut bä ut sameng ba ngän na ama sameng ama mär ngät nage ma Ngämuqa da ama märänga ama mor qa aa

ron. ³ Inguna aut nänagukt sagem ngän di qaku ngät dän nävät anga snängaqa qärakni i qaku ama räkt ka ura na anga lat ama vu ngät kārangätni i va urhi rha guani ba nas nävät a ngät ura rhoqor qre i va urhi siqut i va urhi iras tām ngän. ⁴ Dap kinak aiut ama gamoe qārarhae i ut tamän di qārarhae na ut i sa ma Ngämuqa qa rhares pät urha rhäng dä qat nanakt na ut sa ama sameng ama mär ngät. Dä soknga ut tamän maräkt i qaku urhi siqut i va urhit sām ama märmärgem sage ama ruvek dap kinak pa urhit sām ama märmärgem sage ma Ngämuqa qärakni i qat dräm gä siqut na aut snängaqa.

⁵ Dä sa ngänät dräm i sa qaku ut män sa anga enge na ama qyiräpki ivakt i va urhi iras tām ngän ura sa anga irasini ivakt i va urhi rha guarhong masirhat nagem ngän. Nak ma Ngämuqa di qat dräm mamär säng aurha rhäng. ⁶ Dä qaku urhit ñäm nani anga ansäs nagem ngän ura nage arhani ama ruvek. Mai mamär vät a ut ma Kraisa aa ngangda i va urhi nän ngän ma ama qrot i va ngän datnärhäm ut nä guarhong nagem mes ⁷ sokt di qaku ut turäkt tām ngän na ama qrot dap kinak ut män sä mänguräp mä ngän na ama bulap toqor anga ngätnanäk kāraktni i qit lu vät at tuimirhong ama gairhong. ⁸ Bä äkt i nävät iomäkt i aurha snäng bät a ngän masirhat dä sa mär gem ut i va urhi

von ngän i qaku sokt ta ama sameng ama mär ngät nage ma Ngämuqa dap kosaqi rhä qārangätni aurha iar inguna sa ngän män i aurha ruavek na ngän mamär näda aurha ron.

⁹ Dä aurha ruavek, ngäktki i ngänät dräm aurha lat ama qrot ngät mamär dä iomäkt i ruqärukdäm sä ut i ut tualat näp bängang bä vät kunäng ivakt i va qaku aung gä narha anga märänga sä ut toqoräkt i urhi sameng na ama sameng ama mär ngät nage ma Ngämuqa ba ngän. ¹⁰ Dä aingän ngän nä ma Ngämuqa di sa ngänät dräm säng aurha rhäng i ama qumärqumärta na ut bä ama räktta na ut dä qaku anga vuini säng aurha rhäng doqoräkt i qali lut mänguräp mä ngän gārarahani na ngän i ngänät nanakt. ¹¹ Inguna sa ngänät dräm i rhoqoräkt i ut tualat sä ngän doqor qre i anga ngätmamäk kat tualat sa aa es maräkt ¹² di sa urhit täsläp pät a ngän näkt urhit sämaqrot na ngän mamär i va ngän det mamär varhäm ama iar qārangätni i ama räkt ngät dä ma Ngämuqa aa saqong gārakni i qa mes ngän i va ngäni rha ama qäväläm nämäni qa maräkt aa Muräktpäm dä aa murhämeska.

¹³ Dä qosaqi vasägos dä ut tes ama mär sage ma Ngämuqa inguna nävät iomäkt i ngän da aurha enge di qaku rhoqor qre i ama ruvek arha enge mavängam

dap kinak kunäga vät a ngän i ngät di ma Ngämuqa aa enge bä nga rhoqoräkt dä ngän da ngät. Iangärhäkt ama enge di rhäkt di ngät tualat pät angäna iar aingän gärrarhae na ngän i ngänät nanakt. ¹⁴ Inguna aingän aurha ruavek, di qosaqi ngän män doqor ma Ngämuqa aa ruvek ama qatnanaktpämda e ma Judia qärrarhani i rhat nanakt nä ma Jisas ma Kraisis inguna sa ngän da ama märänga nage angäna ruvek maräkt toqor iarhakt ama qatnanaktpämda qärrarhani i sa rha rha ama märänga nage ama Judaqäna.

¹⁵ Iarhakt ama Judaqäna di sa rha veng ma Engeska ma Jisas näkt ma Ngämuqa aa vämginarha näkt kosaqi rha qutmäs a ut bä rhat tualat sä qa iva qär qur ta dä rhat tair särha ama ruvek moe i arha ikkana na rha. ¹⁶ Bä nävät iangärhäkt arha lat ama qrot ngät iva rhat tair särhäm ut iva qale ut tamän särha ama Jentailqäna ivakt iva qale rhi narha ama mumaiar dä vasägos dä rhat tualat na ama vuirhong masirhat bä masirhat mamär i rhat dän sa glaqot na ama qäväläm gärrqomni iva ma Ngämuqa qa rhatnävämne na rha. Sokt di rhäkt di sa ma Ngämuqa aa uraqi ama mor qi qia män bät a rha.

Ma Pol Aa Snängaqa I Vadi

* **3:2** kä nä ma Ngämuqa Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di äm doqortäqyia, "i ma Ngämuqa aa latka na qa."

Va Saqi As Kä Lu Ama Tesalonaikaqäna

¹⁷ Dap gua ruavek, pät ama qäväläm gärrqomni i bän sä ut nämäni a ngän bät ama qäväläm ama qot äm di bän sä ut pät ama släqyige dap kaku vät ama snängaqa. Rhoqoräkt di nävät aut snängaqa ama qrot ka bä ut siqut na aut krot moe i vadi va urhi lu ngän. ¹⁸ Nak sa nani a ut iva u rhän sagem ngän bä ngätki i aingo ma Pol di sa ngua siqut ma ama marheka nä imek iva ngua rhän sagem ngän sokt di ma Sämgä qä nänmae vät a ut. ¹⁹ Bä sa nani a ut iva u rhet sagem ngän inguna aingän di qärrarhae na ngän i mamär vät a ut iva urhi sek sä ngän bä va urhi rha ama märmärgem nävät a ngän doqoräkt iva aurha Engeska ma Jisas ka rhän. Rhom däkt dinguna sa ut dräm iva qale ngän ma ama qrot da angän gatnanakt angärha ron. ²⁰ Ngätki i aingän di aut murhämeska dä aut märmärgem na ngän.

3

¹ Bä nga rhoqoräkt i qaku mamär vät a ut iva qali lut mauiu rhoqoräkt i qaku ut lu ngän dä ut ama dävauing na rha na ut ut mu ut snäng i ama räqyäm doqoräkt iva qali lun de ngu nä ma Sailas e mät ama värhäm ama mor äm ma Atens. ² Dap un däk na auna ruaqa ma Timoti qärakni i qat tualat kä nä ma Ngämuqa* sa

ama sameng ama mär ngät sävät ma Kraiss ivakt iva qä sämaqrot dä qä rhäsläp pät a ngän sa angän gatnanakt³ bä va qaku aung nävät a ngän diva rhangät täkt ama siqutsiqut ngä namusar na aa qatnanakt. Sa ngänät dräm i ut moe di qoki varhäm ma Ngämuqa aa snängaqa diva urhit ta ama märän.⁴ Bä rhoqoräkt i vät ama qäväläm gärqomni i qali lut gem ngän dä qop pasägos dä ut tamän särhäm ngän i ut moe diva urhi rha ama märänga. Bä sa rhäkмамär qoki rhoqoräkt toqor sa ngänät dräm.⁵ Bä vät ama qäväläm gärqomni i sa qänäskänes ngo masirhat dä sa ngua rhäk nä ma Timoti ivakt iva ngu rha anga muqunäga sävät angän gatnanakt. Sä ngut len i varis ngäda rhoqoräkt i nävät iaqäkt ama märänga dä va ma Sämgä qaräkni i qat dräm gä siqut na ama qatnanaktpämäda qä nasiqut na ngän bä rhoqoräkt di aurha lat diva ama mäñmäñini na ngät.

Ma Timoti Aa Muvätki Na Ama Sämaqrot

⁶ Sökt di rhäkt di sa ma Timoti qa män sagem un nagem ngän sa ama enge ama mär ngät sävät angän gatnanakt dä angän lavuqi. Dä qa qoar na un i vasägos dä märmär gem ngän doqoräkt i ngän du angän snäng sävät a un dä qa qoar na un i ngän du angän snäng i vadi va ngäni lu un doqor un i un du un snäng i vadi va uni lu ngän.

⁷ Gua ruavek, bä nga rhoqoräkt da aun märänga aa ron dä un du un snäng sävät a ngän dä un da ama sämaqrot inguna nävät angän gatnanakt.⁸ Bä nak as täkt di un näskänak mamär inguna ngänät mair ma ama qrot mäni ma Engeska.⁹ Bä ngu lu va un däqäne dä mamär i un des ama mär sage ma Ngämuqa rhoqor mäniekt nävät iangärhäkt moe ama märmärgem gängättni i unit ta ngät nävät a ngän?¹⁰ Dä vasägos dä uni nän nävät ama snängaqa ama qrot ka i vadi va saqi as uni lu ngän dä va uni von ngän da agini qarqäni i ngänit läk nani ini da angän gatnanakt angärha ron.

¹¹ Bä rhäkt di nani a ngo iva ma Ngämuqa aut mamäk maräkt näkt aurha Engeska ma Jisas diva in dualat na ama iska bä ba un ivakt iva un dän sagem ngän.¹² Dä qosäqi mamär iva ma Engeska qa rhäranas na angän lavuqi sävät a ne näkt sävät ama ruvek moe iva qi ir masirhat bä masirhat bä va qia rhän i ama mor qi mamär toqor aun lavuqi sävät a ngän.¹³ Dap pa qä sämaqrot na angän sarem ivakt iva aingän diva qaku angäna anga vuirhong dä va ama qumärqumärta na ngän mamär dä ma Ngämuqa aut mamäk aa saqong bät ama qäväläm gärqomni i aurha Engeska ma Jisas kat dän gä na aa ruvek moe.

*Ama Iar Qärangättni I
Märmär Ge Ma Ngämuqa Nävät
A Ngät*

¹ Gua ruavek, ut dräm i sa ngän dualat na ama lat kärangättni i märmär ge ma Ngämuqa nävät a ngät i rhoqor värhäm aut tisu bä ba ngän mudu. Sukt di rhäkt di sa urhi nän ngän dä urhi sämaqrot na ngän nävät ma Engeska ma Jisas iva ngän dualat toqoräkt masirhat bä qop as masirhat. ² Bä sa ngänät dräm iangärhäkt aut todräp kärangättni i sa ut bon ngän däm ngät nävät ma Engeska ma Jisas. ³ Ma Ngämuqa qäarakni i sa qa arñis na ngän sagem mes di nani a qa iva ngän diva ngäni ngingis ama lat ama vu ngät kärangättni i ngät dän nävät ama qavatka ⁴ ivakt iva asägäk asägäk nävät a ngän diva qat dräm iva qat turäkt ta aa släqyige rhoqor mäniekt ivakt iva ama qumärqumär qa mamär dä va ama ruvek tit kutdrir vät a qa ⁵ bä va qaku guavek nämäni ngän arhä snängaqa ama qrot ka masirhat sävät ama qavatka rhoqor ama Jentailqäna qäarahani i qaku rhat nanakt nä ma Ngämuqa. ⁶ Bä äkt i rhoqoräkt dä qale aung gä naslava na aa anga ruaqa anga qatnanaktpämga na ama lat na ama qavatka inguna ma Engeska va qä sangäm na ama ruvek moe vät iangärhäkt moekt ama lat ama vu ngät angät tpäs toqor qre i sa ut mugem ngän ma ama qrot. ⁷ Inguna nak kaku ma Ngämuqa qa mes ut

iva qali lut sa ama vu ngät ama lat toqoräkt dap kinak ka mes ut iva qali lut i ama qumärqumärta na ut mamär. ⁸ Bä äkt i aung gäarakni i qät kyiradeng nä rhangät täkt ama rhodräp di qaku qat tair särha ama ruqa dap kinak kat tair särhä ma Ngämuqa qäarakni i qät bon ngän da aa Qloqaqa ama Qumärqumärqa.

⁹ Bä rhäkt di qaku ngänit läk iva urhi säm sävät a ngän sävät ama lavuqi mänguräp ama qatnanaktpämda inguna sa aingän asägäk asägäk di sa ma Ngämuqa qa su ngän iva angäna snäng bät a ne ¹⁰ inguna ngäktki i aingän di angäna snäng bät ama qatnanaktpämda moe e ma Masedonia. Gua ruavek, täkt di saqi as urhi nän ngän iva ngän dualat toqoräkt masirhat bä qop as masirhat. ¹¹ Bä mamär iva nani a ngän masirhat iva qale ngän na ama mänadidämsärhäm bä va ngän dualat na angän gärhong maräkt bä va ngän dualat na angän däkt toqor varhäm aut todräp bä ba ngän ¹² ivakt iva vasägos dä va angäna iar ngä rhäqäne dä mamär i ngärhi rhartäm sä qäarahani ama ruvek arhä qutdrir i qaku rhat nanakt bä va qaku ngän natläk iva ngänit ta anga matnärhäm nage aung.

Ma Engeska Aa Mänmänäs

¹³ Gua ruavek, nani a ut iva qunäga vät a ngän sävät ama qatnanaktpämda qäarahani i sa rha ñäp ivakt iva qale airäs ngän masirhat nävät a rha

rhoqor ama ruvek kärarhani i qaku mamär vät a rha iva rhat nanakt iva ama iar ut nasot aurha tñäpki sa rhat dräm airäs ta nävät arha ñäpta. ¹⁴ Inguna rhoqoräkt i ut nanakt i ma Jisas ka ñäp dä saqi qa märanas nämät ama tñäpki di mamär vät a ut iva ut nanakt i qosaqi ma Ngämuqa va qa rhäranas na ama ñäpta ama qatnanakt pä m da näkt pa qa rhu rha ge ma Jisas bä va rhi na qa rha rhän. ¹⁵ Bä varhäm ma Engeska aa enge maräkt dä urhi qoar na ngän i aiut i as ut däqäm bä dängdäng i ma Engeska aa mänmänäs diva qaku ut naervät nä iarhakt kärarhae i sa rha ñäp

¹⁶ inguna ma Engeska maräkt pa ar sä qa inavuk näda ama usäpki arha ron bä va qa rhamän masirhat dä va ama ensel ama vit na qa qä näs tävuk na ama rhäkne dä va ma Ngämuqa aa biugal qä nok dä sa iarhakt kärarhae i sa rha ñäp sä ma Kraiss diva rha er ta rhäranas. ¹⁷ Bä nga nasot iomäkt ama qäväläm dä va ut kärarhae i as ut däqäm gärrarhae i qali lut mäk diva urhi an dävit bä va u rhän gem da va ama eqoe iva u rhän sage ma Engeska mät ama leqäs. Näkt toqoräkt dä sa va qali lut pasägos ut nä ma Engeska. ¹⁸ Bä äkt i rhoqoräkt dä mamär iva ngänit täsläp pä t a ne nä rhangät täkt ama enge.

5

Ama Qunäga Qärakni Iva Evär Dä Ma Engeska

¹ Gua ruavek, kaku ngänit läk iva saqi as ngu sä m sävät a ngän sävät ama qunäga ura ama rhodäm iva iarhongäkt irhong ngä rhäranas ² inguna qunäga vät a ngän mamär i ama qunäga qärakni iva evär dä ma Engeska diva qa rhän masärmän doqor ama qäväläm gärqomni i ama suaqa gat dän näp bängagi. ³ Vät ama qäväläm gärqomni i ama ruvek tat tamän i, “Nak kop mamär na ut dä bulap pä t a ut” dä va rhi särmändäm iva mava na rha masägos. Rha diva rhi nari ama ruanini rhoqor ama saremdängi at ruanini rhoqoräkt i qit sa bä va qaku mamär vät a rha iva rhi nang masirhat nämät ini.

⁴ Gua ruavek, sokt di aingän di sa qaku qale ngän bät bängangit angät tpäs bä äkt i qaku ngänät nañäm mamär ivakt iva rhak täkt ama qunäga qä särmän na ngän doqor ama suaqa va qä särmän na ngän. ⁵ Inguna aingän moe di nak sa ama neraqa aa es na ngän bä ama qunäga aa es na ngän. Ut moe di qaku ama bängagi at toes na ut bä ama bängangit angä rhoes na ut. ⁶ Bä äkt i rhoqoräkt dä qale qali lut toqor arhani qärarhani i rhi mänatäm dap kinak mamär iva ut nañäm dä ut tu ut snäng mamär nanokt nas ⁷ inguna iarhakt kärarhae i rhi mänatäm di rhi mänatäm näp bängang bä iarhakt kärarhae i rhit näkt ama reng ama grot gät bä guani na rha di

rhit nakt näp bängang. ⁸ Dap nguna ut di ama qunäga aa es na ut dä sa mamär iva ut tu ut snäng mamär nanokt nas bä va ut turhämes na ama qatnanakt ngä na ama lavuqi i rhoqor qre i sa ut murhämes na ama ulaqi at boi ama qrot ngät särhä ut brärhap dä va ut tu aut katnanakt na ama mumaiar dä ut päs i rhoqor qre i ut mu ama ulaqi at käbautki dä ut päs.

⁹ Rhoqoräkt di sa nguna qaku ma Ngämuqa qa muqunän bät a ut iva aa uraqi qi sangäm na ut dap kinak ka muqunän bät a ut iva urhi rha ama mumaiar nävät aurha Engeska ma Jisas ma Krai ¹⁰ kärakni i qa ñäp sädaver mä ut ivakt iva nämä dä ut däqäm ura ut ñäp sokt diva qali lut i ama iar ut ut na qa. ¹¹ Bä äkt i rhoqoräkt dä ngänit täsläp pät a ne dä va ngäni sämaqrot na ne nak kop toqoräkt i sa ngän dualat.

Ma Pol Aa Rhodröp Ama Dängdängini Na Ngät Dä Aa Nän

¹² Gua ruavek, täkt di urhi nän ngän iva ngänit kutdrir vät iarhakt kärarhae i rhat tualat ma ama qrot mänguräp mä ngän gärrarhae i angän narhoerta na rha nävät ma Engeska i rhat dräm dat turäkt bä ba ngän. ¹³ Va ngänit sämamor na rha i angäna snäng bät a rha inguna nävät arha lat. Mamär iva qale ama bulap mänguräp mä ngän. ¹⁴ Gua ruavek, urhi nän ngän iva ngän duge iarhakt kärarhae i qale rha mavängam bä ngäni rhäsläp pät kärarhani

i qänäskänes ta masirhat bä qaku märmär gem da näkt pa ngän datnärhä qärrarhani i rhi eqokt dä va ngän damän na ama bulap särhä iarhakt ama ruvek moe. ¹⁵ Nak mamär iva ngän damän ma ama qrot iva qale aung gä namuvät pät anga lat ama vu ngät na anga lat ama vu ngät dap kinak mamär iva vasägos dä va ngäni siqut iva ngän dualat sä ne mamär dä qosaqi va ngän dualat toqoräkt sa arhani ama ruvek moe.

¹⁶ Mamär iva märmär gem ngän basägos ¹⁷ dä ngäni nän basägos dap pa qale mämae vät a ngän. ¹⁸ Bä nämä dä agi anga lat ngät täranas sokt di mamär iva aingän gärrarhae i qale ngän mäni ma Jisas ma Krai diva ngän des ama mär sage ma Ngämuqa inguna iomäkt di sa nani a qa iva ngän dualat toqoräkt.

¹⁹ Qale ngän nasämaup särha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa aa lat toqor qre i sa ngia rhor na ama rigi mät anga mudam ²⁰ bä va qale ngänit lir ngän der ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nage ma Ngämuqa. ²¹ Dap kinak mamär iva ngäni siqut nä iangärhäkt ama enge moekt ivakt iva ngäni räm mamär na ngät. Dä va ngäni rha ama enge qärangätni i qoki ngätki i sa ngä män nage ma Ngämuqa bä va ngän dualat parhäm ngät. ²² Dap pa ngäni ngingis ama lat moe ama vu ngät.

²³ Mamär iva ma Ngämuqa maräkt kärakni i qat dräm

gät bon da ama bulap kä qumär ngän bä va ngän dän i ama qumärqumärta na ngän mamär. Bä va ma Ngämuqa qät lu vät angän gloqaqa ngä na angän mungäsnäng näkt angän släqyige moe bä va qale ngät na ama isiska nämät ama vuirhong bät iomäkt ama qäväläm gärqomni iva evär dä urha Engeska ma Jisas ma Kraiss. ²⁴Iaqäkt kärak i qa mes ngän di mamär iva ut nanakt na qa sä iangärhäkt ama lat bä qa di nak pa qa rhualat toqoräkt.

²⁵Gua ruavek, mamär iva ngäni nän sävät a ut.

²⁶Dä mamär iva ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda moe i ngänit kärhäktgyäm ne na ama märmärgem*.

²⁷Ngu nän ngän ma ama qrot dä ma Engeska aa saqong iva qoki ngän des pä rhakt täkt ama abuk bä ba ama qatnanaktpämda moe.

²⁸Mamär iva ma Engeska ma Jisas ma Kraiss aa nän sävätki qali qi gem ngän.

* **5:26** ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda moe i ngänit kärhäktgyäm ne na ama märmärgem Na ama Grikkäna arha enge di rhangät täkt ama enge di rhoqortäqyia, mamär iva ngän des ama qunäga aa qäväläm sävät a ne nävät ama lat kärangättni iva ngäni vop pa angäna sdäm gane.

Ma Tesalonaikaqäna 2

Ama Rhäväktsäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ama Jentailqäna ama qatnanakt pämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Tesalonaika sokt di rhoqor qre i arhani ama Judaqäna ama qatnanakt pämda di sa qale rha e mänguräp mä rha.

Rhakt täkt ama abuk di qi rhoqor Ama Narhuir Qi Ama Abuk Sage Ama Tesalonaikaqäna bä väm gi di ma Pol qä sämaqrot na ama qatnanaktpämda iva qale rha ma ama qrot da ama märän angärha ron dä va rhat tualat ba nas iva mamärmamär vät a rha näkt ka slaräkt ta akni ama snängaqa qarakni i qaku ama räkt ka sävät ma Engeska aa mänmänäs ama unmem nas.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer

(1)

Ama Rhisu (2)

Ama Muräkt Kärangätnei Iva

Rhi Nän Sävät Ma Pol Dä

Va Qale Rhi Rususpät Sa

Ama Lat (3)

*Ma Polqäna Rha Sämda
Ama Märmärgem Sage Ama
Qatnanaktpämda E Ma Tesalonaika*

¹ Rhangät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol ngu nä ma Sailas näkt ma Timoti

sävät a ngän ama qatnanaktpämda e mät ama

värhäm ama mor äm ma Tesalonaika qärrarhae i rhit päsd ma Ngämuqa aut mamäk kä nä ma Engeska ma Jisas ma Kraiss ina rhäng.

² Mamär iva ama nämäsävätki dä ama bu-lap sagem ngän nage ma Ngämuqa dä ma Engeska ma Jisas ma Kraiss.

Ma Pol Qat Tes Ama Mär Sage Ma Ngämuqa Nävät A Rha

³ Gua ruavek, mamär iva vasägos dä ut tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät a ngän. Bä maräkt iva ut tualat toqoräkt inguna angän gatnanakt di ngärhi rhir masirhat bä masirhat bä ama lavuqi qarakni i qia e gem ngän moe asägäk asägäk sävät a ne di qi rhir. ⁴ Bä äkt i ge ma Ngämuqa aa ruvek ama qatnanaktpämda va apni ama värhap masirhat di vasägos dä urhit sek sä ngän bät aut sameng ba rha sävät a ngän i sa qale ngän da ama märän dä ama siqutsiqut nage ama ruvek angärha ron dä ngän di ngänät nanakt dä ngänät mair ma ama qrot.

Ama Matnävämne Vät Ma Kraiss Aa Mänmänäs

⁵ Iamäkt di sa am ngärhi sameng mamär i ma Ngämuqa aa matnävämne di ama räkt ngät. Dä ama märäm dä ma Ngämuqa aa saqong iva ngän don säva aa Muräktpämda gärangätnei i qale ngän da ama märän angärha ron inguna nävät a ngät. ⁶⁻⁷ Va ma Ngämuqa qa rhuvät i qä von da ama märänga bä bä iarhakt kärarhae i rhit bon

ngän da ama märänga dap pa qä von da ama mämaevät bä ba ngän gärrhae i qale ngän da ama märän angärha ron bä qosaqi bä ba ut inguna qat tu aa snäng i maräkt iva qat tualat toqoräkt.

Rhangät täkt diva ngä rhäranas pät ama qäväläm gärrqomni i ma Engeska ma Jisas pa vuk sä qa säda eraqi näda ama usäpki arha ron gä na aa qrot ta aa enselqäna ⁸ va ama mudäbäs angät täptäpki. Bä va qä sangäm nä iarhakt kärarhae i qaku nani a rha iva qunäga vät a rha sä ma Ngämuqa dä va qä sangäm nä qärrahani i qaku rhat tet parhäm ama sameng ama mär ngät sävät aurha Engeska ma Jisas. ⁹ Bä iarhakt diva qä sangäm na rha masirhat bä va mavamava na rha vasägos bä va rhi väsärhäm da nae nävät ma Engeska aa qäranas dä nae näva aa murhämeska nävät aa qrot. ¹⁰ Iarhongäkt diva irhong ngä rhäranas pät iaqäkt ama qunäga qärakni iva ma Engeska qa rhän ivakt iva aa ruvek ti von ga rha ama murhämeska dä iarhakt kärarhae i rhat nanakt na qa diva qräk mät ta nävät a qa. Bä va aingän moe diva qale ngän ngän nä iarhakt ama ruvek inguna sa ngänät nanakt na aut sameng gärrangätni i sa ut sameng na ngät bä ba ngän.

¹¹ Bä äkt i nga rhoqoräkt dä vasägos dä urhi nän sävät a ngän ivakt iva aut Ngämuqa qa rhualat sä ngän iva ama

räktta na ngän barhäm aa snängaqa. Dä nävät aa qrot dä va qa rhäqäne dä mamär na angän gänäskänes moe nani ama mär ngät ama lat dä va qosaqi qa rhäqäne dä mamär na angäna lat na ama qatnanakt moe iva ngä rhu angät släqyige vät a nas. ¹² Urhi nän doqoräkt divakt iva aurha Engeska ma Jisas aa ngärhipki qi rha ama murhämeska nävät a ngän bä qosaqi va ngän diva ngäni rha ama murhämeska nävät a qa. Mamär iva rhoqoräkt inguna nävät aut Ngämuqa qä nä ma Engeska ma Jisas ma Kraiss in nämsävätki.

2

*Iaqäkt Ka Ruqa Qärak I
Ama Vu Qa Mas Pa Qa Rhän*

¹ Gua ruavek, täkt di nani a ngo iva ngua rhamän särhäm ngän sävät aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss aa mänmänäs bä sävät a ut iva väs täm ne na ut ut na qa. Dä urhi nän ngän ² iva qale ngänit lir adädän ngän ura qänäskänes ngän nävät anga enge qärrangätni i ngät tamän i ama qunäga qärakni iva evär dä ma Engeska di sa qa män i näma dä ngät nage ama iauska ura nage ama ruqa ura näva anga abuk käraktni i ngän du angän snäng i sa ngä män nagem ut. ³ Qale angäna qlak na aung bä va qä nairas täm ngän na agung anga enge ura na anga lat inguna iaqäkt ama qunäga diva qaku qä namän gop äkt mavängam. Dap kinak pa

qale bä dängdäng iva nasot ama qäväläm gärqomni iva äm ngä rhän bä va ama ruvek tat täranas sa arhä qrot bä va qaku rhat tet nasot ma Ngämuqa dä va iaqäkt ka ruqa qarak i ama vu qa mas pa qa rhän säda eraqi. Iaäkt ama ruqa di qarak i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa iva qä sangäm na qa mas mät ama mudäbäs.

⁴ Iaäkt ama ruqa diva qat tair särhä iarhongäkt moe qärqärhong i ama ruvek tat tes i ama ngämuqa nä irhong bä qop särhä iarhongäkt moe qärqärhong i rhi nänsäs sagem irhong. Dä qosaqi va qä sek sä nas pit pä iarhongäkt moe angät tpäs. Näkt nasot dä va qa rhet bä va qa rhuqun bä ma Ngämuqa aa ansäspämgi ama mor qi i qat tes nas i ma Ngämuqa na qa. ⁵ Nga qaku vuk pät a ngän sävät gua enge rhoqoräkt i as kale ngo gem ngän i sa ngua märhamän särhäm ngän sävät tärhong däkt?

⁶ Sa ngänät dräm na agini qärqäni i ini ngät tair särhä iaäkt ama ruqa iva qaku qä namän säda eraqi ivakt iva qoki qa rhän bät ama qäväläm gärqomni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a äm. ⁷ Nämä dä rhäkt di iaäkt ama ruqa aa lat di ngät tet ma ama up sokt di akni qat tair särhäm ga ivakt iva qaku qä namän säda eraqi mamär. Bä va qoki iaäkt kat tair särhä iaäkt ama ruqa qarak i ama vu qa mas toqoräkt bä dängdäng i iaäkt karak i

qat tair särhäm ga diva ma Ngämuqa qa rut na qa nae nämäni ama iska. ⁸ Bä nasot iomäkt ama qäväläm dä qa ruqa qarakni i ama vu qa mas diva qa rhän säda eraqi iaäkt karak iva as pa nasot dä va ma Engeska ma Jisas kä veng ga na aa qänäqqa i qä slava na qa mas na aa mänmänäs pa ama murhämeska.

⁹ Bä nga rhoqoräkt i iaäkt ama ruqa qat dän gäarak i ama vu qa mas dä va rhäqäp ka nä ma Sämgä aa qrot bä va qat tualat na ama iraski na ngät ama muqunän näkt ama lat kärangätni i ngät dän masärmän ¹⁰ ngä na ama lat ama vu ngät moe qärangätni i maosmaos na ngät kärangät i ngärhi irastäm sa ama ruvek kärarhani i sa mavamava na rha. Sa mavamava na rha inguna qaku nani a rha iva arha snäng bät ama engätki ivakt iva ma Ngämuqa qa rhumaiar ta. ¹¹ Bä nävät iomäkt dä ma Ngämuqa va qä rhäk na ama qrot ka mamär ama iraski na qa ama snängaqa sagem da ivakt iva rhat nanakt na ama irasirhong ¹² näkt pakt iva iarhakt moe qärarhae i qaku rhat nanakt na ama engätki dap kinak märmär gem da i rhat tualat na ama lat ama vu ngät diva ma Ngämuqa qa rhatnävämmne na rha.

Mamär Iva Ngänät Mair Ma Ama Qrot

¹³ Gua ruavek, mamär iva vasägos dä ut tes ama mär sage ma Ngämuqa nävät a ngän gärarhae i sa ma Engeska aa snäng bät a ngän inguna

ma Ngämuqa sa qa armeng däm ngän iva ama narhoer ngät ama gavam na ngän* iva ngäni rha ama mumaiar nävät ama Qloqaqa aa lat i qa muqunän bät a ngän dä nävät angän gatnanakt sämäni ama engätki. ¹⁴ Sa ma Ngämuqa qa mes ngän iva rhoqoräkt di nävät aut sameng ama mär ngät kārangätni i urhi sameng na ngät ivakt iva ngän diva qale ngän da aurha Engeska ma Jisas ma Krai aa murhämeska aa ron. ¹⁵ Gua ruavek, bā rhoqoräkt dä mamär iva ngänät mair ma ama qrot näkt pa ngänät sangar ma ama qrot sävät ama rhisu qārangätni i sa ut bon ngän däm ngät kārangätni i sa ut märhamän särhäm ngän na ngät ura qārangätni i sa ut säm a ngät pa ama abukkina bā ba ngän.

¹⁶⁻¹⁷ Mamär iva aurha Engeska ma Jisas ma Krai maräkt kã nã ma Ngämuqa aut mamäk ini rhäsläp pät a ngän näkt pa in dāranas na ngän iva ngän dualat na ama mär ngät ama lat dä va ngän damän bät ama enge qārangätni i ama mär ngät dä ma Ngämuqa aa saqong. Ma Ngämuqa di aa snäng bät a ut dä nävät aa nãmsävätki dä sa qä von ut ta ama sok täm ngät ama sämaqrot ngä na ama qrot ngät ama qatnanakt nani iarhongäkt kärqārhong iva irhong ngä rhän bā ba ut.

3

Mamär Iva Ngäni Nän Sävät A Ut

¹ Gua ruavek, gu dängdängini na ngät gua enge diva ngäni nän sävät a ut ivakt iva ama enge sävät ma Engeska diva ngärhit lir vräspräs däm ngät pasägos dä va ama ruvek tit kutdrir vät a ngät i nak kop toqoräkt i sa ngä märanas mänguräp mä ngän. ² Näkt pa ngäni nän sävät a ut ivakt iva ma Ngämuqa qät lu vät a ut nämät ama ruvek kārarahani i ama vu rha mamär inguna ama ruvek di qaku rha moe rhat nanakt. ³ Sökt di ma Engeska diva vasägos dä qat sangar a ngän bā va qä sämaqrot na ngän dä va qät lu vät a ngän nämät ma Sämgä iaqäkt kārak i ama vu qa mas. ⁴ Aut katnanakt ama qrot ngät nage ma Engeska i aingän di sa ngän dualat na ama lat kārangätni i sa ut märhamän särhäm ngän ma ama qrot iva ngän dualat na ngät bā qosaqi va as pa ngän dualat toqoräkt. ⁵ Mamär iva ma Engeska qa rhualat sä ngän iva ngäni räm mamär i sa ma Ngämuqa aa snäng bät a ngän mamär dä qosaqi va qa rhualat sä ngän iva qale ngän ma ama qrot toqor ma Krai.

Ama Rhonsävät Sävät Ama Ruvek Kārarahani I Rhi Rususpät Sa Ama Lat

* **2:13** iva ama narhoer ngät ama gavam na ngän Arhani ama mädrämda di rhat tu arhä snäng i rhangät täkt ama enge di rhoqortäqyia, "iva ama narhoer ngät ama gavam na ngän" dap arhani di rhat tu arhä snäng i rhangät täkt ama enge di rhoqortäqyia, "namäk nävät ama rharimini."

⁶ Gua ruavek, ut tugem ngän ma ama qrot nävät ma Engeska ma Jisas ma Kraisa aa ngärhipki iva qale qale ngän ge guavek ama qatnanaktpämda qärrahani i rhat dräm di rususpät sa ama lat dä qaku rhit päs ama rhisu angärha rhäng gärangätni i sa ut bon ngän däm ngät ⁷ inguna aingän maräkt di ngänät dräm mamär iva ngän dualat toqor ut inguna aiut di qaku urhi rususpät sa ama lat mäqi rhoqoräkt i sa qali lut ut mänguräp mä ngän. ⁸ Bä qop kaku ut mäsa aung aa tmäs kärangätni i sa qaku ut bodäm bät a ngät. Dap koki ut tualat pät kunäng dä näp bängang i ut tualat masirhat mamär ivakt iva qaku ut navon aung nävät a ngän da anga märänga.

⁹ Sa ut tualat toqoräkt dinguna qaku rhoqor qre i qaku ma Ngämuqa qa von ut ta ama rhares iva urhi rha anga matnärhäm mavängam nagem ngän dap sa ut tualat toqoräkt ivakt iva u rhu ama siqutki na nas da angän saqong iva ngänit päs aurha rhäng. ¹⁰ Mamär iva vuk pät a ngän i rhoqoräkt i sa qali lut gem ngän dä ut bon ngän dä rhangät täkt ama muräkt toqortäqyia, ngakt bä aung anga ruqa di qaku nani a qa iva qä natmualat dä va qaku mamär iva qä namäs. ¹¹ Bä rhäkt di saqi as urhit bon ngän dä iangärhäkt ama muräkt inguna akni qa qoar na ut i arhani nävät a ngän di rhi rususpät sa ama lat.

Dap kaku rhat tualat ba nas dap parhäm da na arhani arhä qärhong. ¹² Iarhakt ama ruvek di ut tamän särhäm da dä urhi nän da ma ama qrot nävät ma Engeska ma Jisas ma Kraisa aa ngärhipki iva mae vät a rha nävät iangärhäkt arha lat toqoräkt dap kinak pa rhat tualat ba nas sa ama bulap nani ama tmäs iva rhat täs. ¹³ Gua ruavek, gua enge bä ba ngän di rhoqortäqyia, varis täksot na angän grot dap kinak mamär iva as ngän dualat na ama lat kärangätni i ama räkt ngät.

¹⁴ Ngakt bä aung di qaku qät päs aurha enge angärha rhäng na ama rhodräp näp takt täkt ama abuk dä mamär iva ngänät dräm sävät a qa bä va ngäni qyiradeng na qa ivakt iva qat nari i aqlus pät a qa. ¹⁵ Sökt diva qale ngänät lu qa i angäna ik na qa dap kinak pa ngänät lu qa i angäna ruqa na qa bä va ngän dugem ga iva qale qä natmualat na aa lat toqoräkt.

Ma Pol Aa Enge Ama Dängdängini Na Ngät Dä Aa Nän

¹⁶ Rhäkt di mamär iva ma Engeska maräkt kärakni i qat dräm gät bon da ama bulap pa qät bon ngän da ama bulap pät ama qunäng moe vät iarhongäkt moe. Mamär iva ma Engeska di qale qa gem ngän moe.

¹⁷ Aingo ma Pol ngut säm dangät täkt ama rhäkne na ama märmärgem nä ngua rhäkt maräkt. Vasägos dä ngut säm doqor täkt pä ama

abukkina moe qärangätñi i
ngut säm bäm ngät ivakt iva
ngänät dräm i iangärhäkt
ama abukkina di nagem ngo
maräkt.

¹⁸ Mamär iva aurha En-
geska ma Jisas ma Kraiis aa
ñämsävätki qali qi gem ngän
moe.

Ma Timoti 1

Ama Rhäväksäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ma Timoti. Ma Timoti di qa nae ma Listra dä aa mam di ama Grikka dap aa nan di ama Judaqi ama qatnanakt päm gi näkt mänasäng naimäk äkt i ama rhoemga na qa di sa rha su qa sävät Ma Mru Ngät Ama Rharesbane. Ma Pol qa mes ka i aa emga na qa mamär nävät ama qatnanakt.

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk bä nani a qa iva ma Timoti qät lu vät ama qatnanaktpämda e ma Efesus dä nani a qa iva ma Timoti qat tualat mamär varhäm ama enge na ama rhodröp kärangätni i ma Pol qa von ga rhäm ngät dä qat nanakt na qa sä ngät.

Ma Pol di qosaqi nani a qa iva ma Timoti qat tair särha ama iraski na ngät ama rhisu bä va qät lu vät ama qatnanaktpämda arhä iar na ama ansäs näkt pa qa rharmeng da ama narhoerta qärrarhani i sa mamär vät a rha iva rhat turäkt mamär bä ba ama qatnanaktpämda.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-2)

Ama Rhonsävät Sävat Ama Ruvek Kärarhani I Rhat Dräm Di Iras Ta Ama Ruvek Na Arhä Rhisu (1:3-11)

Ma Engeska Aa Nämäsävätki Sävat Ma Pol (1:12-17)

Ama Rharimini Sä Ma Pol Aa Rhodröp Bä Bä Ma Timoti (1:18-20)

Ama Rhodröp Sävat Ama Ansäs Dä Angät Narhoerta Diva Rha Rhoqor Mäniekt (2-3)

Ama Rhisu Ama Iraski Na Ngät Bä Va Rhat Tualat Toqor Mäniekt Sävat A Ngät (4)

Ama Rhodröp Sävat Ama Guläñap Maos Maos Mänguröp Ama Qatnanaktpämda (5-6:2)

Arhongni Ama Engirhong Maos Maos (6:3-19)

Ma Pol Aa Dängdängini Na Ngät Aa Nän Sage Ma Timoti (6:20-21)

Ma Pol Qa Säm Ama Märmärgem Sage Ma Timoti

¹ Rhangät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol qärakni i ma Jisas ma Kraiss aa ngangga na ngo nävät ma Ngämuqa aut Mumaiar bä nävät ma Jisas ma Kraiss kärakni iva ut nanakt na qa sä nas in muräkt.

² Dä ngut säm dangät täkt ama enge sagem nge ma Timoti ainge qärak i ngua emga na nge mamär nävät ama qatnanakt. Mamär iva qale ama nämäsävätki dä ama lavuqi näkt ama bulap gem nge nage ma Ngämuqa ama Ngätmamäk dä ma Jisas ma Kraiss aurha Engeska.

Ama Rhonsävät Sävat Ama Ruvek Sävat Ama Iraski Na Ngät Ama Rhisu

³ Sa ngua nän nge ma ama grot toqoräkt i nguat tet sae ma Masedonia iva qale nge

äkt e ma Efesus ivakt iva ngiat tamän ma ama qrot sävät ama ruvek kärarhani i rhi su na ama rhisu qärangätni i qaku ama engätki na ngät iva qale rhi su ama ruvek täm ngät ⁴ bä va qale rhi venas pät ama rhisu qärangätni i rhi su sävät arha ikkana masirhat arhä ngärhep dä ama sek mavängam sävät a rha. Iangärhäkt ama rhisu rhoqoräkt di sa ngät täranas na ama snängaqa mavängam dap kaku ngät tatnärhä ma Ngämuqa aa lat kärangätni i sa ngät tet nävät ama qatnanakt iva ngät tet mamär.

⁵ Ut tamän ma ama qrot toqoräkt inguna nani a ut iva ama qatnanaktpämda rhat tualat na ama lat kärangätni i sa ngät dän nävät ama engätki na ngät ama qatnanakt dä nävät ama snängaqa ama qumärqumär qa kärangätni i sa rhat dräm i mamär iva rhat tualat na ngät inguna sa arha snäng bät ma Ngämuqa dä qosaqi arha snäng bät arhani ama ruvek. ⁶ Arhani ama ruvek kärarhani i sa rha met daqule iarhongäkt moekt toqoräkt di sa rha met säda ama engirhong ama mäñmäñini nä irhong angärha ron. ⁷ Bä iarhakt ama ruvek di nani a rha masirhat iva rha di ama ruvek kärarhani i rhi su nä ma Ngämuqa aa Muräkt. Sokt di qaku qunäga vät a rha sa agini qärqäni i rhat tamän bät ini dä qosaqi qaku qunäga vät a rha sa agirhong gärqärhongni i sa ama qraräktä na rha bä rhi

sameng sävät irhong.

⁸ Sa ut dräm i ma Ngämuqa aa Muräkt di ama mär ngät i qrekt bä qunäga vät a ut mamär sä ngät. ⁹ Mamär iva qunäga vät a ut sä rhom däkt i sa qaku ma Ngämuqa qa mu ama Muräkt bä ba ama räkt ta ama ruvek dap kinak kale ama Muräkt bä bä iarhakt kärarhae i rhit tagärmät nä iangärhäkt ama Muräkt dä bä bä qararhani i qaku rhat tet parhäm ngät dä bä bä qararhani i qaku rhat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa dä bä bä qararhani i rhat tualat na ama vuirhong dä bä bä qararhani i qaku ama qumärqumär ta dä bä bä qararhani i rhat tamän mava nä ma Ngämuqa dä bä bä qararhani i rhi veng arhä mamäkkäna ura arhä nanäkkina dä bä bä qararhani i rhi veng arhani ama ruvek. ¹⁰ Bä qosaqi ma Ngämuqa qa mu ama Muräkt bä bä iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama qavatka dä bä ba ama gamoe qararhani i rhi qavat sä ne dä bä bä qararhani i rhit sangar ama ruvek ivakt iva rha rhän i ama latta va arha rem dä bä bä qararhani i ama irasmätta na rha dä bä bä qararhani i rhat tu sävät ngärharhäng ba ama muräkt dä qosaqi sävät agung anga lat moe kärangätni i ngät tair särha ama räkt ngät ama rhisu. ¹¹ Iangärhäkt ama rhisu ama räkt ngät di qoki varhäm ama sameng ama mär ngät na ama murhämeska kärangätni i ma Ngämuqa qarakni i ama modämne sävät a qa sa qa

von ngo rhäm ngät bä qat nanakt na ngo sä ngät iva ngu sameng na ngät.

Ma Jisas Ma Kraiss Ka Män Ivakt Iva Qa Rhumaiar Na Ama Ruvek Kärarhani I Rhat Tualat Na Ama Vuirhong

¹² Nguat tes ama mär sage ma Jisas ma Kraiss aurha Engeska iaqäkt kärak i sa qa von ngo rha ama qrot sävät tangät täkt ama lat inguna qat nanakt na ngo sä ngät bä äkt i sa qa muqunän bät a ngo iva nguat tualat bä ba qa. ¹³ Ngätki i mudu di ngua märhamän mava nä ma Ngämuqa dä ngua sangäm na aa ruvek mavängam dä nguat täranas na ama inirqi i ngu slava na aa lat sokt di ma Ngämuqa di qät lavuqi na ngo inguna as kaku nguat nanakt na qa rhoqoräkt i nguat tualat nä iarhongäkt. ¹⁴ Bä nävät aurha Engeska aa nämsävätki ama mor qi sävät a ngo dä nguat nanakt nä ma Jisas ma Kraiss bä rhäkt di nävät a qa dä gua snäng bät arhani ama ruvek.

¹⁵ Ama enge qärangätni i ngät tamän i sa ma Jisas ma Kraiss di qa män sämäni ama ivätki ivakt iva qa rhumaiar ama ruvek nämät arha vuirhong di ama engätki na ngät bä ngät di nak mamär iva ama ruvek tat nanakt na ngät mamär. Bä aingo di ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong di rha mane vät gua qar dap ngua vit i ngua met e na rha sä gua lat ama vu ngät. ¹⁶ Näma dä ngua vit sä gua

lat ama vu ngät toqoräkt sokt di sa ma Jisas ma Kraiss ka mudävarhäm na ngo mauiu i qät lavuqi na ngo ivakt iva ama siqutki na ngo bä bä iarhakt kärarhae iva rhat nanakt na qa bä va rhi rha ama iar ama sok täm ngät. ¹⁷ Mamär iva ama qutdrir dä ama murhameska vasägos sage iaqäkt kärak i ama vitnaqa ama sok täm ga qärak i sa qaku aung gä nalu qa. Qa di sokt ka maräkt ma Ngämuqa qärak i qaku mamär vät a qa iva qä nañäp. Ngätki rhoqoräkt.

¹⁸ Ngua emga ma Timoti, rhangät täkt ama enge na ama rhodröp kärangät i ngut bon nge rhäm ngät dä nguat nanakt na nge sä ngät diva rhäkmamär varhäm ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge sävät a nge qärangätni i mamär vät a ngät iva ngärhi von nge rha ama qrot ivakt iva ngiat täqäne dä mamär vät gia iar mäni ma Ngämuga qärangätni i ngät toqor ama ulaqi ¹⁹ rhoqoräkt i ngiat sangar ama qatnanakt sävät ama engätki dä ngiat tualat na ama lat kärangätni i sa ngiat dräm i mamär iva ngiat tualat na ngät. Arhani ama ruvek di sa rha slava na arhä qatnanakt inguna qaku rha mualat na ama lat kärangätni i sa rhat dräm i mamär iva rhat tualat na ngät. ²⁰ Ma Himeneus kä nä ma Aleksander di aiomni nävät ama ruvek toqoräkt kärqiomni i sa ngua vodäm iom bä ma Sämgä ivakt iva

qunäga vät a iom iva qaku mamär iva ini su ama ruvek na in disu qärangätni i qaku ama räkt ngät i rhoqor qre i ama engätki na ngät nage ma Ngämuqa.

2

Ma Pol Aa Rhodröp Säväät Iomäkt Iva Rhi Nän Säväät Ama Ruvek Moe

¹ Ama narhoeräm mamär di nani a ngo masirhat iva vasägos dä va ngäni nän mamär säväät ama ruvek moe dap pa qosaqi ngän des ama mär sage ma Ngämuqa nävät a rha. ² Bä mamär iva ngäni nän säväät ama vitnarha rhi nä iarhakt kärarhae i qale rha mät ama mämugunimek ama mor imek iva rha moe rhat turäkt mamär ivakt iva ut tet sa ama iar na ama bulap mamär toqoräkt i sa ut tualat na ama lat kärangätni i ama mär ngät dä ama räkt ngät dä ma Ngämuqa aa saqong dä da arhani ama ruvek arhä saqong. ³ Ama nän doqor täkt di ama mär ngät dä märmär ge ma Ngämuqa aut Mumaiar nävät a ngät ⁴ iaqäkt kärak i nani a qa masirhat iva ama ruvek moe diva rhi rha ama mumaiar näkt pa qunäga vät a rha sa ama engätki ⁵ inguna sokt ama sägäk ma Ngämuqa qa e bä sokt ama sägäk ama ruqa qaraki i qa e mänguröp ma Ngämuqa dä ama ruvek. Iaäkt di ma Jisas ma Kraiss ⁶ kärak i qa von da aa iar ivakt iva qä rhäksasot ama ruvek moe. Bä iangärhäkt aa lat di sa ngä sameng mamär vät

ama rhäkмамär na ngät ama rhodäm i nani ma Ngämuqa iva ama ruvek moe va rhi rha ama mumaiar.

⁷ Bä äkt i ma Ngämuqa qa muqunän bät a ngo iva ngu sameng nä iangärhäkt ama enge dä va ngua rhet sä ngät i aa ngangga na ngo iva ngu su ama Jentailqäna säväät ama qatnanakt dä ama engätki. Qaku ngu iras dap nguat tamän bät ama engätki.

⁸ Bä nani a ngo masirhat iva vät ama ivärhimek moe di mamär iva ama gamoe rhit sek arhä rhäkt bä va rhi nän bä iarhakt diva arha lat di ama qumärqumär ngät dap kaku arha anga uraqi säväät a ne ura rha nagemne i rhat tamängus pät a ne.

⁹ Bä qosaqi ama evop di mamär iva rhat turäkt täm nas mamär dä va rhat donmät toqor ama qatnanakt pä m da ama evop kärarhani i rhat turhämes mamär bä va qale rhat tualat sa arhä qäseng i rhat deng ngät maos maos ura rhat tu ama gol ngä na ama pel dä va qale rhat don mät ama boi qarangätni i masirhat na ama ligär vät a ngät. ¹⁰ Dap kinak mamär iva rhat turhäm mes na ama lat ama mär ngät inguna rhoqoräkt di maräkt bä ba ama evop kärarhani i rhi goar i rhit pä s ma Ngämuqa aa rhäng. ¹¹ Mamär iva ama evop diva mänadin bät a rha bä va rhi su na ama sämagaininanas. ¹² Qaku ngut tares pät ama evop arha rhäng iva rhi su ama gamoe ura va rhat turäkt ba ama

gamoe iva qale rha va arhä muräkt angärha rem. Dap kinak pa rha diva mänadin däm da. ¹³ Inguna ma Ngämuqa qa er qa säm ma Adam näkt sa sä ma Iv ¹⁴ näkt kaku ma Sämga qa iras tä ma Adam dap ka iras ta ama evopki bä qia mualat na ama vuini. ¹⁵ Sukt di ama evop diva ma Ngämuqa qa rhumaiar ta nävät iomäkt i rhit sa ama rhoes krekt bä vasägos dä rhat sangar sävät ama qatnanakt dä ama lavuqi näkt ama lat kärangätni i ama qumärqumär ngät bä ama mär ngät ama mädräm di ngärhi rhoer nanokt ta.

3

Sävät Ama Narhoerta Qärarhani I Rhat Turäkt Bä Ba Ama Qatnanaktpämda

¹ Rhangät täkt ama enge di ama engätki na ngät kärangät i ngärhi qoar toqortäqyia, ngakt bä aung di nani a qa masirhat iva ama narhoerqa na qa bä ba ama qatnanaktpämda mät anga värhäm dä sa nani a qa na anga märini masirhat. ² Bä äkt i iaqäkt ama narhoerqa diva ama mär aa lat mamär bä va qa di sukt aa egutki ama sägäkt bä va qa di qät lu vät aa iar mamär bä va qa di qat turäkt ba nas mamär bä va qa di mamär iva qät ta ama qutdrir nage ama ruvek bä va qa di qä rhar sa ama ruvek sagem mes dä va qat tatnärhäm da bä va qa di mamär vät a qa iva qä su ama ruvek mamär.

³ Bä qosaqi qa diva qaku qä natnakt ama reng ama grot ngät masirhat bä va qa diva qaku qä natmäranas na ama ulaqi dap kinak pa qa di ama bulapka na qa bä va qaku qä natmäranas na ama inirqi nä qarangätni aa enge bä va qa di qaku aa snängaqa ama mor qa sävät ama ligär.

⁴ Iaqäkt ama narhoerqa di mamär iva qat turäkt dä va qät lu vät iarhakt moe qararhae i qale rha va aa vätka maräkt bä va qä su aa es ivakt iva vasägos dä va rhat nari nämät ka dä va rhit kutdrir vät a qa. ⁵ Inguna ngakt bä anga ruqa di qaku qat dräm iva qat turäkt ta aa qarhae näva aa vätka mamär dä ngu lu va qat turäkt tä ma Ngämuqa aa ruvek toqor mäniekt?

⁶ Bä iaqäkt ama narhoerqa diva qaräc i qa sräp mäni ama qatnanakt sämäni ma Ngämuqa inguna ngakt bä qaku qa sräp mäni ama qatnanakt dä varis täqäp ka na ama ansänas bä va ma Ngämuqa qä sangäm na qa rhoqor ma Sämga. ⁷ Bä qosaqi mamär iva qa di ama ruvek kärarhani i qaku rhat nanakt di rhat lu aa lat ama mär ngät bä mamär iva rhit kutdrir sävät a qa nävät a ngät dap pa qaku ma Sämga qä narpus na qa i ngakt bä rhoqoräkt dä va ama ruvek tat tamän mava na qa.

Sävät Ama Ruvek Kärarhani I Rhat Tatnärha Ama Qatnanaktpämda

⁸ Ama ruvek k  rarhani i rhat tatn  rha ama qatnanaktpämda di qosaqi mam  r iva ama m  r arha lat mam  r b   va qale arh   qoeb  n  iom ama udiom d   va qale rhi natnakt ama reng ama qrot ng  t masirhat d   va qale rhi nairas ba nas s   guavek arh   q  rhong n  v  t ama is k  rang  tni i qaku ama r  kt ng  t. ⁹ Dap kinak mam  r iva rhat sangar mam  r s  v  t ama rhisu s  v  t ama qatnanakt k  rang  tni i sa ma Ng  muqa qa muqun  ga s   ng  t b   ba ut dap pa sokt tat tualat na ama lat k  rang  tni i sa rhat dr  m i mam  r iva rhat tualat na ng  t. ¹⁰ Mam  r iva ng  n datnävämne na rha sa arha lat narhoer b   nga nasot i sa ng  n lu i mam  r na ng  t di mam  r iva rhat tatn  rha ama qatnanaktpämda.

¹¹ B   qosaqi arha egutpek ama evop* k  rarhani iva rhat tatn  rha ama qatnanaktpämda di qosaqi mam  r iva ama m  r arha lat d   va qale rhat tam  n mava na arhani d   va rhat turäkt ba nas mam  r d   va arha lat moe diva mam  r iva ama narhoerta rhat nanakt na rha s   ng  t.

¹² Mam  r iva ama ruqa q  rakni i qat tatn  rha ama qatnanaktp  mda di aa egutki ama s  g  kt b   mam  r iva qat tur  kt d   va q  t lu v  t aa es mam  r b   s  v  t iarhakt moe i qale rha va aa v  tka ¹³ inguna rhoqor  kt i iarhakt

k  rarhae i rhat tatn  rha ama qatnanaktp  mda di rhat tualat mam  r diva ama ruvek tit kutdrir s  v  t a rha b   va qosaqi mam  r v  t a rha iva ama qrar  kta na rha i rhat tam  n s  v  t arh   qatnanakt s  m  ni ma Jisas ma Kraiss.

Ama Enge S  v  t Aut Katnanakt M  ni Ma Ng  muqa Q  rang  tni I Sa Qa Muqun  ga S   Ng  t

¹⁴ Nguat nanakt i qorh  s iva ngua rhet sagem nge sokt di ngut s  m dang  t t  kt ama rhodr  p b   ba nge divakt iva ¹⁵ ngakt b   qaku ngua lir ngua met sagem nge d   va ngiat dr  m iva ama ruvek tat tualat toqoräkt toqor qre i mam  r iva ma Ng  muqa aa qärhae rhat tualat toqoräkt. Iarhakt ama qatnanaktpämda m  ni ma Ng  muqa ama ng  td  q  m ga di rha rhoqor ama suqulap k  rqapni i sa rha qutm  t s  ng ma ap i ng  t sangar ama engätki.

¹⁶ Sa ut dr  m mam  r i ama enge s  v  t aut katnanakt m  ni ma Ng  muqa q  rang  tni i sa qa muqun  ga s   ng  t di nak ama mor  s na ng  t mam  r b   iang  rh  kt ama enge di ng  t tam  n doqort  qyia,

Qa m  n i ama ruqa na qa na
ama ruqa aa sl  qyige
d   ama Qloqaqa ama
Qumärqumärqa qa
muqun  ga s   iom  kt i

* **3:11** arha egutpek ama evop Arhani ama mädrämda di rhat tu arh   sn  ng i rhangät t  kt ama enge di rhoqortäqyia, "arha egutpek ama evop" dap arhani di rhat tu arh   sn  ng i ng  t di rhoqortäqyia, "ama latta ama evop."

aa lat di ama räkt ngät.
Dä ama enselqäna rha
lu qa.

Dä sa rha sameng sävät a qa
mänguräp ama ruvek
pät ama ivärhimek ama
rhäqäp nä imek

bä ama ruvek ama
rhäqäp na rha vät ama
ivätki sa rhat nanakt
na qa näkt nasot dä
ma Ngämuqa qa rha qa
rhävit säda ama usäpki
arha ron.

4

Arhani Diva Rha Rhet Daqule Ama Qatnanakt

¹ Nak täkt di ma Ngämuqa
aa Qloqaqa qat tamän mamär
iva as pät ama rhodäm nasot
dä va arhani ama ruvek
diva rhat tet daqule arhä
qatnanakt bä va rhat tet
nasot ama iaus ama iras mät
ngät dä va rhat tet nasot ama
iaus angät tisu. ² Iangärhäkt
ama rhisu di ngät dän
nage iarhakt kärarhae i ama
iras mät ta qärrarhae i arhä
snängaqa di sa mava na qa.

³ Iarhakt ama irasmätta di
rhi qoar iva ama ruvek kaku
rhi natmätlägut dä va qaku
ama ruvek ti natmäns angätni
ama tmäs kärangätni i sa
ma Ngämuqa qa säm a ngät
iva bä bä iarhakt kärarhae i
rhat nanakt na qa bä rhat
dräm ama engätki bä va
rhat tes ama mär nävät a
ngät dä rhat täs ngät. ⁴ Va
ut täs iarhongäkt inguna
iarhongäkt moe qärqärhong i
ma Ngämuqa qa säm irhong
di ama mär irhong bä va
qaku guani nävät iarhongäkt

diva urhi qyiradeng nä ini
qrekt i ut täs ini bä ut tes ama
mär sage ma Ngämuqa nävät
ini. ⁵ Rhoqoräkt dinguna
iarhongäkt di sa ma Ngämuqa
aa enge ngä na ama nän ngä
qumär irhong.

Ma Jisas Ma Kraiss Aa Latka Qärakni I Ama Mär Qa

⁶ Ngäkt bä ngit bon dä
rhangät täkt ama rhisu bä bä
gia ruavek ama qatnanak-
tpämda diva ngia rhän i ma
Jisas ma Kraiss aa latka ama
mär qa qärakni i sa qa su
mamär da ama engätki
arha ron gäarakni i qit sa aut
katnanakt dä sa qät päs ama
mär ngät ama rhisu angärha
rhäng. ⁷ Qale ngi natnari ama
ruvek arha sek kärangätni
iva qaku ngät tatnärha ama
ruvek iva rhat tet mamär
nasot ma Ngämuqa. Dap
kinak pa ngi sumät iva
ngit päs ma Ngämuqa aa
rhäng. ⁸⁻⁹ Ama enge di nga
e qärangätni i ngät tamän
doqortäqyia,

näma dä ama ruqa aa släqyige
angät muarega di bä
ba aa släqyige maräkt
bä iomäkt di ama mär äm
maqälak

sokt di rhoqoräkt i ama ruqa
qä sumät iva qät päs
ma Ngämuqa aa rhäng
di iomäkt di ama mär äm
masirhat bä ba qa vät
aa iar moe

bä va mamär sä qa nävät a äm
däkt dä mugas nasot.

Iangärhäkt ama enge di ama
engätki na ngät bä ama

märäm masirhat toqoräkt i ngia rhet parhäm ngät. ¹⁰ Ut tualat masirhat dä rhäktuk pät a ut i urhit päs ma Ngämuqa aa rhäng mamär inguna sa ut nanakt nä ma Ngämuqa ama ngät däqäm ga sä nas iaqäkt karak i ama mumaiar na qa bä ba ama ruvek moe näkt ka di ama mumaiar mamär na qa bä bä iarhakt kärarhae i rhat nanakt na qa.

¹¹ Mamär iva ngia rhamän ma ama qrot bä ba ama qatnanaktpämda nä rhangät täkt ama rhodröp näkt ngi su rha sävät tärhong däkt. ¹² Varis gia qlak na aung bä qä nañäm mäne na nge inguna ama evänga na nge dap kinak pa ngia rhu ama siqutki ba ama qatnanaktpämda nä gia lat dä nä gia enge dä nä gi lavuqi dä nä gi qatnanakt dä nä gia iar ama qumärqumär ngät.

¹³ Mänasäng narhäkt bä sa äkt sävät ama qäväläm gärqomni iva ngua rhän gem nge dä ngiat tet bä ngiat tes ma Ngämuqa aa enge bä ba ama ruvek dä va ngi sämaqrot na rha iva rhat tet mamär nasot a qa dä qosaqi va ngi su rha. ¹⁴ Ama vänbon gärangät ni i sa ma Ngämuqa qa von nge rhäm ngät kärangät i aa vämginarha rha märhamän bät a ngät toqoräkt i ama guläñgi na ama narhoerta rha mu arhä rhäkt pät a nge bä ngia rha ngät di qale ngi namu sämät ngät. ¹⁵ Ngä sumät i ngiat tualat parhäm gua

enge bä ba nge. Dä va ngit bodäm mes masirhat sävät iangärhäkt moekt ama lat ivakt iva ama ruvek tat lu i ngiat dän i ama mär qa ama latka na nge sä ngät. ¹⁶ Ngit lu vät a nas dä va ngit lu vät gi rhisu mamär. Mamär iva qale nge ma ama qrot toqoräkt sä gia iar dä sä gi rhisu inguna ngakt bä ngiat tualat toqoräkt diva nge ngi nä iarhakt kärarhae i rhat nari nge diva ngäni rha ama mumaiar.

5

Ama Rhodröp Bä Ba Ama Qatnanaktpämda

¹ Qale ngi naqut anga sru qa ama gamoeqa aa saqong na aa lat ama vu ngät dap kinak pa ngia rhuqunäga vät a qa rhoqor qre i ngiat tualat sä gi mamäk. Dä va ngiat tualat sa ama evända ama gamoe rhoqor qre i gia läktpek na rha ² dä va ngiat tualat sa ama sröp ta ama evop toqor qre i ngiat tualat sä gi nanäk dä qosaqi va ngiat tualat sa ama säs ta ama evop toqor qre i gia läktpek na rha sokt na ama lat ama qumärqumär ngät.

³ Ngänit bon dä angän gutdrir sävät ama maqosta ama evop* kärarhani i rhit läk mamär. ⁴ Dap ngakt bä anga maqoski ama evopki di arha anga es ura arha anga vlekpek dä mamär iva iarhakt ti er ta rhualat na ama lat kärangät ni i ama räkt ngät dä ma Ngämuqa

* **5:3** ama maqosta ama evop Rhärhae rhäkt ama maqosta ama evop di ama evop kärarhani i sa arha egutpek ama gamoe rha ñäp.

aa saqong sävät arhä qärhae maräkt. Diva rhat tualat toqoräkt ivakt iva rhat tuvät pät arhä mamäkkäna arha lat mudu bä ba rha bä ama lat toqoräkt di sa märmar ge ma Ngämuqa nävät a ngät.⁵ Ama maqoski qäraktni i qit läk mamär bä sokt ki qali qi di iaqyäkt di sa qiat nanakt nä ma Ngämuqa sä nas bä vät ama qunäng dä näp bängang di qi nän sage ma Ngämuqa nani ama matnärhäm.

⁶ Dap ama maqoski qäraktni i qit boda arha iar sävät ama lat kärangättni iva nani ama märmärgem di sa qia näp pät at kloqaqa nak as toqoräkt i qiat däqäm.

⁷ Mamär iva ngia rhuqunäga vät ama maqosta ama evop ti na arhä qärhae nä iangärhäkt ama rhodräp ivakt iva qale aung gä narhäksärhäm da sa arha lat.⁸ Ngakt bä aung nävät a ngän di qaku qat tatnärha aa qärhae bä qosaqi ama moräm masirhat di ngakt bä qaku qat tatnärhä iarhakt kärarhae i rha namuk nämäni qa mamär di sa iaqäkt di sa qaku qa mualat toqor ama mär qa dä ama engätki na qa ama qatnanaktpämga bä qa di qa met e na ama ruvek i qaku rhat nanakt sa aa lat kärangättni i ama vu ngät mamär.

⁹ Mamär iva sokt ngi rhodäm sävät ama maqoski iva qi sämäni ama maqos ta ama evop käraktni i qaku anga matnärhäm bä ba qi qärakt i at koeo ngä met e na ama ruvek ama dävaung na

rha na ama qoeo dä mudu sokt arha egutka ama sägäk¹⁰ bä iaqyäkt ama maqoski di qosaqi mamär iva ama ruvek tat dräm a qi mamär nävät arha lat ama mär ngät. Iaqyäkt ama ruqi di sa qia mualat na ama lat ama mär ngät toqoräkt i qia lu vät ama rhoes mamär bä däng i mor ta dä sa qia ar sa arhani ama ruvek dä qit lu vät a rha mamär dä sa qiat tatnärha ama qatnanaktpämda sa ama sämagaininanas dä qiat tatnärhä iarhakt kärarhae i qale rha mät ama märän dä qiat tualat na ama lat ama mär ngät pasägos.

¹¹ Dap kale ngi narhodäm sävät ama maqos ta ama säs ta ama evop inguna ngakt bä ama snängaqa ama qrot ka qat dän bät a rha iva rha rhätlägut diva rhi qyiradeng nä ma Krais¹² bä rhoqoräkt dä va rhi rha ma Ngämuqa aa rhäksärhäm inguna qaku rhat sangar mamär sävät ama rharesbane qärangättni i rha mualat na ngät ti nä ma Ngämuqa iva rhat tatnärha ama qatnanaktpämda.¹³ Näkt kosaqi angättni arha lat di rhat dräm dit tar sa ama qäväläm ama mor äm nävät arha iar i rhat pitmane mavängam i rhat tet näva akni ama vätka bä qosaqi säva akni ama vätka i qaku sokt kale rha mavängam dap kosaqi rhat tamän bä ngärharhäng na arhani ama ruvek i rhat tamän bät ama enge i qaku mamär iva rhat tamän bät a ngät dä varhäm da na arhani

arhä qärhong.

¹⁴ Bā äkt i nani a ngo iva ama säs ta ama maqos ta ama evop diva rhat tätlägut bä rhit sa ama rhoes näkt pa rhit lu vät iarhakt moe qärrarhae i qale rha va arha vät ivakt iva qale rhi navon ma Sämga rha anga släqyäs iva qa rhamän mava na ut. ¹⁵ Nguat tamän doqor täkt inguna arhani ama säs ta ama maqos ta ama evop di sa rha rhong sävät ma Sämga bä rhit päs aa rhäng.

¹⁶ Ngakt bä anga qatnanakt pä m gi anga evopki di guavek nävät at kärhae ama evop di ama maqosta na rha di mamär iva qiat tatnärhäm da ivakt iva qale ama qatnanaktpämda moe näva ama ansäspämgi rhit ta ama märänga i rhat tatnärha ama maqosta ama evop moe dap pakt iva rha diva sokt tat tatnärha ama maqosta ama evop kärarhani i rhit läk mamär nani ama matnärhäm.

Ama Rhodräp Bä Ba Ama Qatnanaktpämda Arhä Narhoerta

¹⁷ Ama narhoerta qärrarhani i rhat turäkt mamär di sa mamär iva ama qutdrir sävät a rha masirhat dap mamär iva ama qutdrir masirhat mamär sävät iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama lat ama qrot ngät i rhi sameng dä rhi su ama ruvek ¹⁸ inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia, “Qale ngi naqop mät ama bulmakao aa vämgi ivakt iva qale qat täs toqoräkt i qä naengmät

na ama egat angät gavam.” Dä qosaqi ngät tamän doqortäqyia, “Ama latka diva qoki rhi sek mä qa vät aa lat.”

¹⁹ Qale ngi namat maengäkt sa anga enge sävät anga narhoerqa rhoqoräkt i akni qä qoar i qa mualat na ama vu ngät ama lat dap kinak mamär iva ngia rhat maengäkt sa ama enge di rhoqoräkt i ama udiom ura ama dävau ng na rha rhi sameng i qa mualat toqoräkt. ²⁰ Ngakt bä akni ama narhoerqa di qoki as kat tualat na ama vuirhong dä va ngia rhamän maräkt sävät a qa sa aa vuirhong mä nguräp ama ruvek moe ivakt iva iarhakt ama ruvek moe diva rhit len.

²¹ Dä ma Ngämuqa qä nä ma Jisas ma Krais näkt ama en selqäna ama qumärqumär ta arhä saqong dä nguat tugem nge ma ama qrot iva ngiat tet nasot tangät täkt ama rho dräp bä va qale mär mor na nge sävät guage dap kinak pa ngiat mair mä nguräp bä va ngiat tatnävämne mamär sävät iarhongäkt moe.

²² Qale värvär nge iva ngia rhu ngia rhäkt pä t sävetka iva ngi vodäm ga säp ma Ngämuqa aa lat.

Rhoqoräkt i arhani ama ruvek tat tualat na ama vuirhong di mamär iva qale ngi na rha. Dap kinak pasägos diva qale nge i ama qumärqumärqa na nge.

²³ Qale sokt ngit näkt ama rigi dap kosaqi ngit näkt ama gainigaini nävät ama wain

ivakt iva ngät tatnärhä gi sarimgi dä sävät ama räm gärangätni i ngät dän bät a nge.

²⁴ Arhani ama ruvek arha vuirhong di qali lirhong da eraqi bä mänaris iva rhi rha ama rhäksärhäm bät irhong angät tpäs. Dap arhani ama ruvek di nak as nasot dä va qunäga sa arha vuirhong.

²⁵ Bä qosaqi ama ruvek arha lat ama mär ngät di qale ngät da eraqi bä qäqi arha lat ama mär ngät kärangätni i rhäkt di qaku aung gä nalu ngät di nasot diva ngä rhän säda eraqi.

6

¹ Ama ruvek kärarhani i ama latta va arhani ama ruvek arha rem di mamär iva rhit bon da arhä qutdrir sävät arha morta ivakt iva qaku aung gä namärhamän bät anga enge anga vu ngät sävät ma Ngämuqa aa ngärhipki dä sävät ama sameng ama mär ngät. ² Ama latta qararhani i qale rha va ama qatnanaktpämda arha rem di qoki mamär iva rhit kutdrir vät a rha. Bä mamär iva rhat tualat mamär va arha rem inguna arha morta qararhani i rhit ta ama matnärhäm nävät arha lat di ama qatnanaktpämda na rha qararhani i ma Kraisa aa snäng bät a rha.

Ama Iraski Na Ngät Ama Rhisu Dä Ama Engäkki Na Ngät Ama Mämägän

Mamär iva ngi su ama ruvek dä va ngiat tamän särhäm da ma ama qrot iva rha tet nasot iangärhäkt ama rhodröp. ³ Ngakt bä aung

di qä su ama ruvek ta anga rhisu qarangätni i ngät maos di iangärhäkt aa rhisu di ngät tusar sämät aurha Engeska ma Jisas ma Kraisa aa rhisu qarangätni i ama engäkki na ngät kärangät i ngärhi rhoer nanokt ut sämäni ama lat kärangätni i ama räkt ngät dä ma Ngämuqa aa saqong. ⁴ Iarhakt ama ruvek kärarhani i arhä rhisu maos toqoräkt di sa rhäqäp ta na ama ansänas dä qaku rhat dräm guani. Bä nani a rha iva rhat täqäne sa ama ruvek iva rha nagemne i rhir qur ne na ama engirhong maos maos. Iangärhäkt ama lat diva ngä rhäranas na ama ruvek iva ama vu da arha ron sävät arhani arhä qarhong dä va rhat tair mät ne sa ama engirhong dä va rhat tamän mava na ne dä va ama vu arhä snängaqa mavängam sävät a ne. ⁵ Bä vasägos dä va qale ama uraqi e mänguräp iarhakt ama ruvek kärarhae i sa mava na arhä snängaqa mamär dä qaku qale ama engäkki e gem da.

Bä iarhakt ama ruvek di rhat tu arhä snäng i ngakt bä rhat tet nasot ma Ngämuqa diva rha rhän i ama qarhong bät a rha. ⁶ Sökt di iomäkt i sa qale ama ruvek dä ma Ngämuqa aa iar ama qumärqumär ngät angärha ron diva ngät tatnärhäm da grekt bä märmär gem da inguna sa mamär sä rha vät arhä snängaqa nävät arhä qarhong ⁷ inguna qaku ut män sä guani sarhe sämäni ama

ivätki dä sa* qaku mamär vät a ut iva ut narha guani narhe nämäni qi. ⁸ Sökt di ngakt bä aiut di aurha tmäs iva ut täs ngät dä aut boi iva ut don mät ngät di sa rhoqoräkt di mamär sä ut pät aut snängaqa. ⁹ Dap iarhakt kärarhae i nani a rha masirhat iva ama qarhong bät a rha di rhat dräm dat don sämät ama sigutsiqut nage ma Sänga bä qät kop pät a rha mamär bä qat täqäne sä rha iva nani a rha iva rhat tualat na ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät mamär qarangätni i rhit ta ama ruanini vät angät tpäs. Bä iangärhäkt arha lat ngärhi rharpus na rha bä mavamava na rha mamär. ¹⁰ Ama snängaqa masirhat sävät ama ligär di ama rharebäm na qa sa ama lat ama vu ngät maos maos masirhat. Bä nävät tak täkt ama snängaqa ama qrot ka nani ama ligär bä rhäkt di arhani di sa rha mungsäs sa arhä qatnanakt bä sa rha von nas ta ama märän masirhat.

Ma Pol Qä Qoar Nä Ma Timoti Iva Qat Mair Ma Ama Qrot Pät Aa Iar Mät Ama Ulaqi

¹¹ Dap ainge ma Timoti ma Ngämuqa aa latka, diva qale ngi namualat nä iangärhäkt ama lat ama vu ngät. Mamär iva ngiat mair ma ama qrot sa ama räkt ngät ama lat da ama iar ama qumärqumär ngät angärha ron gärangätni i nani ma Ngämuqa na ngät. Dä va

ngiat sangar ama qatnanakt sämäni ma Ngämuqa ma ama qrot dä va gi snäng bät arhani ama ruvek masirhat. Dä qosaqi va qale nge ma ama qrot da ama märän angärha ron bä va ngiat tualat toqor ama bulap ka ama ruqa. ¹² Mamär iva ngi e ivakt iva ngiat sangar sävät ama qatnanakt mamär doqor ama ulaqimärhaarhäkt da ama ulaqi arha ron. Näkt pa ngi rha ama iar ama sok täm ngät kärangätni i ma Ngämuqa qa mes nge ivakt iva ngi rha ngät toqoräkt i sa ngia vodäm mes bä ba qa da ama rhäqöp na rha ama ruvek arhä saqong ¹³ bä dä ma Ngämuqa aa saqong gäarakni i qät bon dä iarhongäkt moe rha ama iar dä dä ma Jisas ma Krai aa saqong gäarakni i qa sameng mamär na ama engätki bä bä ma Pontius Pailat. ¹⁴ Dä nguat tamän särhäm nge ma ama qrot iva ngiat tet mamär varhäm ma Krai aa rhodröp moe dä va ngiat sangar sävät a ngät ivakt iva qaku mamär vät aung iva qä namärhamän mava na ngät bä dängdäng iva aurha Engeska ma Jisas ma Krai ka rhän.

¹⁵ Ma Ngämuqa diva qa evär dä ma Jisas
pät ama rhäk mamär ngät
ama rhodäm
iaqäkt ma Ngämuqa qaräc
ama murhämeska vät a
qa

* 6:7 sa Ma Pol qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pol aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. 'ngätki mamär iva'

bä sokt ka di ama muräkt
angät tarebäm na qa
bä qa di ama vitnaqa bä
ba ama vitnarha
dä ma Engeska bä ba
ama engesta na qa.

- 16 Bä sokt ma Ngämuqa
maräkt di qat däqäm
basägos
näkt kale qa da ama ner-
aqa ama qrot ka aa ron
bä qaku mamär vät aung
iva qä namet sa glaqot
na qä.
Bä sa qaku aung ga lu
qa bä qop kaku mamär
vät aung iva qä nalu
qa.

Mamär iva ama qutdrir dä
ama sok täm ngät ama
qrot sagem ga. Ngätki
rhoqoräkt.

- 17 Mamär iva ngia rhamän
ma ama qrot särha ama
qärhongbärharha vät tangät
täkt ama rhodäm iva qale
rhat tair na nas dä va
qale rhat nanakt na ama
mämägän gärangätni i mamär
iva lir qäbäs na ngät dap
kinak mamär iva rhat nanakt
nä ma Ngämuqa qarakni i qät
bon ut kop äkt tä iarhongäkt
moe iva märmär gem ut
nävät irhong. ¹⁸ Ngia rhamän
särhäm da iva rhat tualat na
ama mär ngät ama lat ivakt
iva mämägän sä rha na ama
lat ama mär ngät bä va ama
qarhap ta iva rhit bon nagem
mes nävät arhä mämägän.
¹⁹ Bä nävät iangärhäkt arha
lat ama mär ngät dä sa rhat
turhämne na arhä mämägän
gärangätni iva bä ba rha na

ngät mugas ivakt iva rha
rhäqäne dä mamär i rhi
sangar ama iar qärangätni i
ama iar maengätki.

²⁰ Timoti, ngit lu vät
iarhongäkt mamär qärqärhong
i sa ma Ngämuqa qa von
nge rhäm irhong näkt kat
nanakt na nge sä irhong.
Ngit lu nämät ama rhisu
qärangätni i nak kop ama
enge mavängam dä nämät
ama enge qärangätni i arhani
di rhi qoar i ngät di ama
mädräm ama mär ngät
kärangät i ngät tair särhä ma
Ngämuqa aa enge ²¹ inguna
arhani ama ruvek kärarhani i
rhat tet nasot iangärhäkt ama
rhisu di sa rha mungsäs sa
arhä qatnanakt.

Mamär iva qale ma
Ngämuqa aa ñämsävätki gem
nge.

Ma Timoti 2

Ama Rhäväksäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ma Timoti.

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt aa unbem na qi aa abuk sage ma Timoti di nani a qa iva ma Timoti qa rhet sagem ga inguna in moe in dualat sa ama sameng ama mär ngät toqor gre anga ngärhoemga qä na aa mamäk dä nguna ama qatnanaktpämda moe qärrahani i qale rha vät ama ngärhätkka ma Esia di rha met daqule ma Pol. Qosaqi ma Pol qa säm inguna qänäskänes ka masirhat sa ama qatnanaktpämda arha iar nämät ama värhap tage rhage inguna sa rha mon säda ama märän angärha ron doqoräkt i qale rha va ama Romgäna arha tpäskinaqa ma Nero aa rem. Bä äkt i ma Pol qa säm sävät ama Efesuskäna maräkt nävät ma Timoti. Dä qa sämaqrot nä ma Timoti iva qät lu vät ama sameng ama mär ngät mamär dä va qale qa mamär da angärha ron näkt pa vasägos dä va qa sameng na ngät bä vasägos diva qoki qät täkmu na nas iva qäqi qät don säda ama märän angärha ron nävät a ngät.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-4)

Ma Pol Aa Qänäskänes Sävät Ma Timoti (1:5-14)

Ama Qävälap Maos Maos Kärqapni I Ma Pol Qat Tet

Da Ap Angärha Ron (1:15-18)

Angätni Ama Rhodräp Sage Ma Timoti (2)

Ama Rhonsävät Sävät Ama Dängdängini Na Ngät Ama Qunäng (3)

Ma Pol Aa Engirhong Sage Ma Timoti Rhoqoräkt I Qorhäs Iva Ma Pol Qä Näp (4:1-8)

Ama Nän Ama Dängdängini Na Ngät Näkt Sävät Ama Enge Na Ama Märmärgem (4:9-22)

Ma Pol Qa Säm Ama Märmärgem Sage Ma Timoti

¹ Rhangät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol ma Jisas ma Kraiss aa ngangga nävät ma Ngämuqa aa snängaqa ivakt iva ngu sameng sävät ama iar ama sok täm ngät kärangätni i sa ma Ngämuqa qa mumänaris na ngät nävät ma Jisas ma Kraiss.

² Dä ngut säm dangät täkt ama enge sagem nge ngua emga ma Timoti ainge qäarak i gua snäng bät a nge. Mamär iva ama lavuqi dä ama niamsävätki dä ama bulap kale ngät gem nge nage ma Ngämuqa ama Ngätmamäk dä ma Jisas ma Kraiss aurha Engeska.

Mamär Iva Ngiat Tualat Mamär Na Ama Lat Kärangätni I Ma Ngämuqa Qat Nanakt Na Nge Sä Ngät

³ Nguat tualat nä ma Ngämuqa aa lat mamär toqor mudu gu mamäkkäna i rhat dräm dat tualat toqoräkt dä sa nguat tualat na ama lat

kärangätni i nguät dräm i nani a qa iva nguät tualat na ngät. Dä nguät tes ama mär sagem ga vasägos toqoräkt i nguät tu gu snäng sävät a nge vät gua nän. ⁴ Bä nga rhoqoräkt i nguät tu gu snäng sävät gi qoep toqoräkt i ngua met daqule nge dä sa nani a ngo masirhat iva ngu lu nge ivakt iva rhäqäp ngo na ama märmärgem. ⁵ Saqi as ngua mu gu snäng sävät gi qatnanakt ama engäktki na ngät. Iangärhäkt ama qatnanakt di ngät toqorne na ama qatnanakt kärangätni i mudu qale ngät ge gi vao ma Lois dä ge gi nanäk ma Yunis bä rhäkt di nguät nanakt i qale ngät gem nge. ⁶ Bä äkt i nävät iangärhäkt gi qatnanakt dä ngut puk pät a nge iva vasägos dä va ngiat täranas bä ngiat tualat masirhat nä ma Ngämuqa aa vänbon gärangätni i qa von nge rhäm ngät mudu rhoqoräkt i ngua mu ngua rhäkt pät a nge ⁷ inguna sa qaku ma Ngämuqa qa mualat sä ut iva urhit len dap kinak ka von ut ta ama qrot dä ama lavuqi dä qa mualat sä ut iva ut turäkt ba nas mamär.

⁸ Bä äkt i mamär iva qale aqlus pät a nge iva ngiat tualat bä bä ma Engeska i ngi sameng bä qosaqi va qale aqlus pät a nge iva ngiat mair bä ba ngo rhoqoräkt i qale ngo va ama tpäskiarharhäng

inguna nävät ma Engeska. Dap kinak mamär iva ma Ngämuqa qä sämaqrot na un doqoräkt i ngi na ngo unit ta ama märän inguna nävät ama sameng ama mär ngät. ⁹ Ma Ngämuqa qa mumaiar ut dä qa mes ut ivakt iva ama qumärqumärta na ut dinguna qaku nävät ama lat kärangätni i ut mualat na ngät dap kinak ama rharimini qärqäni i qa mes ut di varhäm aa snängaqa dä aa ñämsävätki qärangätni i qa von ut täm ngät mudu imäk äkt pät ama rharimini nävät ma Jisas ma Kraiss. ¹⁰ Bä rhäkt di sa iaqyäkt ama ñämsävätki qia mu at släqyige rhoqoräkt i ma Jisas ma Kraiss aut Mumaiar qa män gäarakni i nävät ama sameng ama mär ngät dä sa qa män näva ama tñäpki at täväs i qa rhäksot na qi dä qosaqi qa muqunäga sa ama iar ama sok täm ngät.

¹¹ Ma Ngämuqa di sa qa muqunän bät a ngo iva ama ngangga na ngo ivakt iva ngu sameng dä va ngu su ama ruvek na ama sameng ama mär ngät ¹² bä äkt i nguät tualat nä iangärhäkt ama lat dä sa ngut ta ama märän. Sokt di qaku aqlus pät a ngo inguna nguät dräm iaqäkt kärak i sa nguät nanakt na qa. Bä nguät nanakt ma ama qrot i qa di mamär vät a qa iva qät lu vät ianiäkt mamär qärqäni i sa ngua von ga rhäm ini dä nguät nanakt na qa sä

* **1:12** ianiäkt mamär qärqäni i sa ngua von ga rhäm ini dä nguät nanakt na qa sä ini Ura 'ianiäkt mamär qärqäni i sa qa von ngo rhäm ini dä qat nanakt na ngo sä ini' Rhangät täkt ama enge di qaku qunäga mamär na ama Grikkana arha enge.

ini* bä dängdäng bät iaqäkt ama qunäga ama dängdängini na qa. ¹³ Mamär iva ngi su ama ruvek ta ama rhisu varhäm ama iska qärakni i sa ngua su nge rhäm ga nävät ama qatnanakt dä ama lavuqi qärangätni i ma Jisas ma Kraiss kät bon ut täm ngät. ¹⁴ Bä nävät ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qärakni i qale qa väm ut aa matnärhäm dä sa mamär iva ngit lu vät ama engäkki mamär qärakni i sa ma Ngämuqa qa von nge rhäm gi.

¹⁵ Sa ngiat dräm i qorhäs iva ama qatnanaktpämda moe qärrarhani i qale rha vät ama ngärhäkka ma Esia di rha met daqule ngo bä qosaqi ma Figelus kä nä ma Hermogenes di in met daqule ngo.

¹⁶ Mamär iva ma Engeska qär qur ma Onesiforus kä na aa qärhae va aa vätka rha aa lavuqi inguna ma Onesiforus kat dräm gät täk pä gua rhäng bit bä qaku aqlus pät a qa vät ngua väs toqoräkt i sa rha mu ngo va ama tpäskiarharhäng. ¹⁷ Dap kinak toqoräkt i qa män mät ama värhäm ama mor äm ma Rom dä qa näm ma ama qrot nani a ngo bä qa män bät a ngo. ¹⁸ Mamär iva ma Engeska qä von ga rha aa lavuqi vät iaqäkt ama dängdängini na qa ama qunäga rhoqoräkt iva qa rhatnävämne na ama ruvek. Sa ngänät dräm mamär na ama lat ama mär ngät masirhat kärangätni i qa mualat na ngät ba ngo e ma

Efesus.

2

Ma Jisas Ma Kraiss Aa Ulaqimärhaarhäkt Kärakni I Ama Mär Aa Lat

¹ Ngua emga ma Timoti, mamär iva ma Ngämuqa qä sämaqrot na nge nävät ma Jisas ma Kraiss aa nämsävätki. ² Bä agirhong gärqärhongni i sa ngia nari irhong nämät ngo qärqärhong i sa ngua märhamän bät irhong da ama rhäqöp na rha ama ruvek arhä saqong dä va ngi von dä iarhongäkt bä ba ama gamoe qärrarhani i ngiat nanakt na rha sa arha lat kärarhae i mamär vät a rha iva qosaqi rhi su arhani rhäm irhong.

³ Mamär iva ngi rha ama märän inguna nävät ma Jisas ma Kraiss toqor ama ulaqimärhaarhäkt kärakni i ama mär aa lat ⁴ inguna ama ulaqimärhaarhäkt kärakni i qat tualat ma ama qrot ivakt iva mär ge aa narhoerqa nävät a qa di saqi as kaku qä natmualat na ama lat kärangätni i qaku ama ulaqimärhaarhäkt aa lat. ⁵ Bä qosaqi ama ruqa qärakni i sa qa mon sämäni ama serhäm bä serhäm ga di qaku qä narha anga rhitsek krekt bä qaku qät päs ama serhäm angät muräkt angärha rhäng. ⁶ Näkt ama latka qärakni i qat tualat ma ama qrot i qät kutnanokt ama tmäs di qoki mamär iva qa er qat täs nävät iangärhäkt ama tmäs. ⁷ Mamär iva ngiat tu gi snäng sävät tärhong däkt kärqärhong

i nguat tamän särhäm nge nä irhong dä ma Engeska va qa rhualat sä nge iva qunäga vät a nge sävät iarhongäkt moekt.

⁸ Bä va vasägos dä va ngiat tu gi snäng sävät ma Jisas ma Kraiss kärakni i qa nämäni ma Devit aa enevaqi qarak i ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki i qoki rhoqor varhäm ama sameng ama mär ngät sävät a qa qärangätni i ngu sameng na ngät. ⁹ Iangärhäkt ama sameng ama mär ngät di qärangät i ngut ta ama märän nävät a ngät dä sa rha väsärhäm ngo va ama tpäskiarharhäng bät angät tpäs toqor ama ruqa qarakni i qät tagärmät na ama muräkt. Sokt di qaku mamär vät aung iva qä väsärhä ma Ngämuqa aa enge. ¹⁰ Bä äkt i ngua mon sädä iarhongäkt moe angärha ron iväkt iva sä iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da iva rha diva qosaqi rhi rha ama mumaiar inguna nävät ma Jisas ma Kraiss. Iarhakt diva rha rhet sädä ma Ngämuqa aa murhämeska ama sok täm ga aa ron. ¹¹ Rhangät täkt ama enge di ama engätki na ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia,

Ngakt bä sa ut nñäp ut na qa dä sa va qosaqi ut däqäm ut na qa.

¹² Ngakt bä ut mair ma ama grot da ama märän angärha ron doqor qa dä va qosaqi ut turäkt ut na qa

bä ngakt bä urhit täqyas na qa diva qosaqi qät täqyas na ut.

¹³ Nämä dä ma Jisas di qaku mamär iva qat nanakt na ut sa angätni aurha lat sokt di qoki mamär vät a ut iva ut nanakt na qa sa aa lat moe

inguna qa di qaku mamär vät a qa iva qä narhäqyas na nas i qa di qa rhoqor mäniekt.

Ama Latka Qarakni I Märmär Ge Ma Ngämuqa Nävät Aa Lat

¹⁴ Mamär iva ngi vuk päť iarhakt ama gamoe ma ama grot dä ma Ngämuqa aa saqong gärarhae i sa ngia armeng däm da iva rhi su ama ruvek iva qale rhat tair mät ne sa ama enge inguna iangärhäkt ama lat di sa qaku ngät tatnärrha ama ruvek bä ngärhi slava nä iarhakt kärarhae i rhat nari rha. ¹⁵ Mamär iva ngi vodäm mes mamär bä bä ma Ngämuqa iva ama latka na nge qarakni i ama mär aa lat dä ma Ngämuqa aa saqong. Dä va ngit täväktsäs maräkt sävät ma Ngämuqa aa enge na ama engätki iväkt iva qaku aqlus päť a nge.

¹⁶ Mamär iva ngit lu nämät ama rhisu qärangätni i nak kop ama enge mavängam inguna iangärhäkt ama rhisu diva ngärhi artäm sa ama ruvek sa gläius nä ma Ngämuqa ¹⁷ bä ama rhisu rhoqoräkt diva vräs däm ngät toqor ama biaski ama mor qi qarakni i qiat täs bä qiat täs ama

släqyige. Näkt aiomni nävät iarhakt ama ruvek kärqiomni i in disu di ngät toqoräkt di ma Himeneus kä nä ma Filetus.¹⁸ Iaiomäkt di sa in met daqule ama engätki bä ini slava na arhani arhä qatnanakt i ini goar i sa ma Ngämuqa qa märanas na ama ruvek nämät ama tñäpki.

¹⁹ Sukt di ma Ngämuqa di sa qa at aa ruvek mamär iva rha rhoqor ama qrot ap ama suqulap kärqapni i sa rha qutmät säng ma ap i rhat sangar ama engätki. Näkt päät iaväkt ama suqulap di sa rha säm dä rhangät täkt ama enge rhoqortäqyia, “Ma Engeska di sa qat dräm ama ruvek kärarhani i aa ruvek na rha.” Näkt kosaqi rha säm doqortäqyia, “Mamär iva ama ruvek kärarhani i rhit päas ma Engeska ma Ngämuqa aa rhäng gärrarhae i rhat tes aa ngärhipki diva rha rhet daqule ama lat ama vu ngät.”

²⁰ Va ama vätka ama mor qa di qaku sukt kale ama diskäna qarängättni i sa rha mualat na ngät na ama gol dä na ama silva dap angättni nga e di sa rha mualat na ngät na ama ngämung dä na ama bänbänngi bä angättni nävät iangärhäkt ama diskäna moekt di sa rha muqunän bät a ngät iva bä ba ama moräs na ngät ama lat dap angättni di ngät bä ba ama lat mavängam.²¹ Bä äkt i aung gäarakni i qä qumär nas nämät iarhongäkt kärqärhong i qaku ama mär irhong bät aa iar dä sa va qa rhoqor ama dis kärakni i sa rha muqunän

bät a qa iva bä ba ama moräs na ngät ama lat. Bä qa diva ama vätka aa mamäk kä arñis na qa bä ba nas i ama qumärqumär qa dä va iaqäkt ama ruqa di mamär vät a qa iva qa rhualat na ama mär ngät ama lat moe nä iaqäkt ama dis.

²² Mamär iva ngi arñis na nas nämät ama lat ama vu ngät kärängättni i ama rhäqäp na rha ama evända rhat dräm dat tualat na ngät bä va rhäktuk päät a nge nani ama lat ama räkt ngät dä ama qatnanakt dä ama lavuqi dä ama bulap ngi nä iarhakt kärarhae i rhi nagukt sage ma Engeska nävät ama qumärqumär qa ama snängaqa.²³ Dä va ngi arñis na nas sa gläius nämät ama enge qarängättni i ngät toqor ama däädända arha enge dä ama enge mavängam inguna ngiat dräm i iangärhäkt ama enge di ngät täranas na ama ulaqi.²⁴ Ma Engeska aa latka di qaku mamär iva qä natmäranas na ama ulaqi dap kinak ka diva aa lat ama mär ngät sa ama ruvek moe. Bä qosaqi mamär iva qä su ama ruvek mamär dä va qale qa sa ama bulap sävät arhani arha lat ama vu ngät.

²⁵ Bä mamär iva qat turäkt tä iarhakt kärarhae i rhat tair särha aa lat na ama sämagaininanas ivakt iva ma Ngämuqa qat tudävarhäm na rha iva rhi näpgoer na nas bä va qunäga vät a rha sa ama engätki²⁶ bä va rhi ang nämät ma Sämgä aa rhäkt kärakni i qa sangar a rha bä

qat täqäne sa rha iva rhit päs aa rhäng.

3

Ama Ruvek Diva Rha Rhoqor Täkt Pät Ama Dängdängini Na Ngät Ama Qunäng

¹ Mamär iva ngiat dräm i vät ama dängdängini na ngät ama qunäng diva ama märän masirhat nage ama vu rha ama ruvek ngä rhäranas pät a ngän ² inguna ama ruvek diva sokt ta tu arhä snäng sävät a nas dä va nani a rha masirhat na ama ligär. Dä va rhat tair na nas dä va rhat nañäm mane na arhani dä va rhi slava na arhani dä va qaku rhat nari nämät arhä mamäkkäna. Dä va qaku rhi natmes ama mär sage arhani ama ruvek ura ma Ngämuqa nävät arha lat ama mär ngät sävät a rha. Dä va qaku rhit kutdrir sage iarhongäkt kärqärhong i ama mär irhong dä ama qumärqumär irhong. ³ Dä va qaku nani a rha iva rhat tatnärha arhani ama ruvek dä va qaku rhi natkyiradeng na arhani arha lat. Dä va rhat tamän mava na arhani dä va qaku mamär vät a rha iva rhat turäkt ba nas. Dä va rhi sangäm na arhani ama ruvek mamär dä va qaku nani a rha mamär na ama lat ama mär ngät. ⁴ Dä va iarhakt di qaku mamär vät arhani iva rhat nanakt na rha dä va rhit lir tat tualat na ama lat ama vu ngät dap kaku rha tu arhä snäng bät a ngät narhoer i maräkt toqoräkt ura qaku. Dä va rhäqap ta na ama ansänas

dä va arhä snäng bät ama mämägän dap kaku rhä ma Ngämuqa. ⁵ Bä va rhi qoar i rhit päs ma Ngämuqa aa rhäng sokt diva qaku nani a rha na aa qrot iva ngät tualat pät arha iar. Mamär iva qale qale nge ngi na ama ruvek toqoräkt.

⁶ Arhani nävät a rha di rhat don säva ama ruvek ama sägarhae arha vät bä rhat täqäne sa ama evop na ama irasirhong ivakt iva rhat turäkt täm da qararhani i qaku arhä qatnanakt ama qrot ngät dä ama vuirhong ngä qop pät a rha bä iomäkt i sa nani a rha na ama vuirhong di äm ngärhi rhoer nanokt ta. ⁷ Vasägos dä ama evop toqoräkt di rhat nari ama enge nämät ama vu rha ama gamoe sokt di qaku mamär iva rhi rha ama engätki. ⁸ Rhärha rhäkt ama gamoe di rha rhoqor ma Janes kä nä ma Jambres kärqiomni i mudu ma Moses aa iqiom na iom inguna ama engätki arha ikkäna na rha. Bä rha di sa mava na arhä snängaqa bä qaku rhat nanakt nä ma Kraiss maengätki ⁹ sokt diva qaku qale qale dä va ama ruvek moe rhi lu mamär i iangärhäkt arhä mädräm di ngäkt kre ama dädända arhä mädräm doqor ama ruvek i sa qunäga vät a rha sä ma Janes kä nä ma Jambres.

Ma Ngämuqa Aa Enge Moe Qärangättni I Sa Rha Säm A Ngät Di Sa Qa Rhäk Ngät Säva Iarhakt Ama Ruvek Arhä Snängaqa

10 Sukt di ainge ma Timoti, di sa nge rhoqor ngo sä gu rhisu dä sä gua lat dä sa ama rharimini qarqani i nguat tualat toqoräkt dä sä gu qatnanakt dä sä gu bulap dä sä gu lavuqi dä sävät gu mämairäs i sa nguat mair ma ama qrot da ama märän angärha ron 11 dä rhoqoräkt i sa ama ruvek ta sangäm na ngo mavängam dä ama märän ngä män bät a ngo e va ama värham ama mor am ma Antiok dä ma Aikoniam dä e mät ama värhäm ama gaini na äm ma Listra. Iangärhäkt ama märän di sa ngä män bät a ngo sukt di ma Engeska qa mumaiar ngo nämät ngät moekt. 12 Ngäktki i ama ruvek moe qararhani i nani a rha iva qale rha da ama iar angärha ron i ma Jisas ma Kraiss diva arhani ama ruvek ti sangäm na rha mavängam 13 dap pa ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vu ngät ama lat ti nä iarhakt kärarhae i rhi iras ta arhani diva rhat tualat toqoräkt masirhat bä va masirhat mamär. Bä rhoqoräkt i rhi iras ta arhani di qosaqi rhi iras täm mes.

14 Dap ainge di vasägos dä va ngit päas ama rhodräp angärha rhäng gärangätni i sa ut bon nge rhäm ngät bä ngiat nanakt na ngät inguna sa qunäga vät a nge mamär sä iarhakt kärarhae i sa rha su nge. 15 Bä sa ngiat dräm a nas mamär mänasäng naimäk äkt i ama rhoemga na nge dä ngiat dräm ama enge ama qumärqumär ngät kärangätni i sa rha säm a ngät kärangät i

ngä muqunäga vät a nge sävät ama mumaiar nävät ama qatnanakt sämäni ma Jisas ma Kraiss. 16 Ma Ngämuqa aa enge moe qarangätni i sa rha säm a ngät pa ama abukkina di sa qa rhäk ngät sävä iarhakt ama ruvek arhä snängaqa bä ama enge vä iangärhäkt ama abukkina di ama mär ngät iva ngärhi su ut dä ngät tusarsäs päat a ut sa ama lat kärangätni i qaku ama räkt ngät dä ngät turäkt täm ut iva sävät ama lat ama mär ngät dä ngärhit todräp ut iva ut tet toqoräkt dä ma Ngämuqa aa iar angärha ron 17 ivakt iva ma Ngämuqa aa latta diva qale rha na ama rhäkmunanaska bä va mamär vät a rha iva rhat tualat na ama lat moe ama mär ngät.

4

Mamär Iva Ngi Sameng Nä Ma Ngämuqa Aa Enge Ma Ama Qrot

1 Ma Jisas ma Kraiss diva qa rhän bä va qa rhatnävämnä na ama ruvek kärarhani i rhat däqäm bä qosaqi iarhakt kärarhae i ama nöp ta bä nasot dä va qat turäkt ba ama ruvek pa aa Muräktpäam. Bä äkt i nguat tamän särhäm nge ma ama qrot dä ma Kraiss kä nä ma Ngämuqa in saqong doqortäqyia, 2 mamär iva ngiat mair ma ama qrot bä va ngi sameng nä ma Ngämuqa aa enge vasägos bä ba ama ruvek toqoräkt i nani a rha iva rhi nari nämät nge bä qop toqoräkt i qaku nani a rha iva rhi nari nämät nge

ivakt iva iangärhäkt ama enge ngärhit täksärhäm da dä va ngät turäkt täm da dä va ngärhi sämaqrot na rha. Näkt kosaqi va ngi su rha mamär sa ama bulap pasägos. ³ Nguat tamän doqoräkt dinguna ama qäväläm iva äm ngä rhän iva ama ruvek diva qaku rhat nari ama qatnanaktpämda arhä rhisu qärangätni i maräkt na ngät dap kinak pa rhit näm nani ama ruvek kärarhani iva märmär gem da nävät arhä rhisu bä ba rha qärangätni i ngärhit täk mamär ta arhä snängaqa maräkt. ⁴ Bä va qaku nani a rha iva rhat nari ama engäkki dap kinak pa rhat tet bä rhat nari ama sek ama mänmäñini na ngät. ⁵ Sökt di ainge diva vasägos dä va ngit lu vät gia iar mamär bä va ngiat mair ma ama qrot da ama märän angärha ron bä qosaqi va ngiat tualat na ama lat i ngi sameng na ama sameng ama mär ngät ivakt iva ngi rhäkmamär nä gia lat.

⁶ Nguat tamän doqoräkt inguna aingo di sa ngua män bät ama qäväläm gärqomni i gua iar di ngät toqor ama vodämes kärangätni i rhit prit na ngät pät ama laiqa na ama vodämes dä va nguats tet daqule rhangät täkt ama iar. ⁷ Sa ngua mäqäne dä mamär nä gua iar dä ngua sot nä gua lat dap as nguats sangar mamär sävät gu qatnanakt. ⁸ Bä sa rhäkt di qale ama qäbautki na ama räkt ngät ama lat nani a ngo qäraktni i ma Engeska qärakni i qat

tatnävämne na ama räkt ngät ama lat diva qä sek mä ngo na qi vät ama qunäga na ama matnävämne. Näkt pa qaku sökt kä nasek mä ngo dap kosaqi va qä sek iarhakt moe qärarhae i nani a rha masirhat iva rhi lu aa mänmänäs.

Ma Pol Aa Rhodröp Irhäm Mes Bä Bä Ma Timoti

⁹ Rhuk pät a nge iva ngia rhäqäne dä mamär i ngi lir ngia rhän gem ngo. ¹⁰ Nani a ngo rhoqoräkt inguna ma Demas di aa snäng bät takt täkt ama ivätki bä qa met daqule ngo i qa met sämät ama värhäm ama mor äm ma Tesalonaika. Dä ma Kresens sa qa met sävät ama ngärhäkka ma Galesia dä ma Taitus ka met sävät ama ngärhäkka ma Dalmesia. ¹¹ Sökt ma Luk di qale qa gem ngo.

Mamär iva ngi rha ma Mak bä va ngi na qa sagem ngo inguna qa di mamär vät a qa iva qat tatnärhäm ngo mamär sä gua lat. ¹² Ma Tikikus di sa ngua rhäk na qa sae ma Efesus.

¹³ Rhoqoräkt iva ngiat tet sagem ngo dä va ngi rha ama boiqi ama uiu qi qäraktni i ngua met daqule qi ge ma Karpus mät ama värhäm ama mor äm ma Troas näkt kosaqi va ngi rha ama abukkina bä qoki mamär iva ngi rha ama abukkina kärangätni i sa rha mualat na ngät na ama släkt nä rhäqäsäk angät ngädäng.

¹⁴ Ma Aleksander qärakni i qat tualat na ama qärhong na ama bras di aa lat ama vu

ngät sävät a ngo di sa ngä sangäm na ngo masirhat bä nävät iangärhäkt aa lat dä va ma Ngämuqa qa rhuvät pät a qa. ¹⁵ Ngit lu vät a nas mamär nämät ka inguna qat tair ma ama qrot särha aut sameng.

¹⁶ Rhoqoräkt i rha mair na ngo narhoer da ama muräkt angät saqong dä qaku aung ga märhamän sädaver mä ngo dap ta moe rha met daqule ngo. Mamär iva qale ma Ngämuqa qä narhäksärhäm da vät iangärhäkt arha lat angät tpäs. ¹⁷ Sökt di sa ma Ngämuqa qa mair gem ngo bä qa von ngo rha ama qrot iva ngu sameng mamär na ama enge moe ivakt iva ama Jentailqäna moe qärrarhani i qale rha e diva rhi nari ngät. Bä rhoqoräkt dä ma Ngämuqa qa mumaiar ngo bä qaku rha sokot na ngo. ¹⁸ Bä ma Engeska va qa rhumaiar ngo nämät ama lat moe ama vu ngät bä va qa rhu ngo mamär va aa Muräktpäm dävk da ama usäpki arha ron. Mamär iva ama murhämeska vasägos sagem ga. Ngätki rhoqoräkt.

Ma Pol Aa Enge Na Ama Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngät

¹⁹ Ngut täk nä gu märmärgem sage ma Prisila qi nä ma Akwila näkt sävät iarhakt moekt näp ma Onesiforus aa vätka.

²⁰ Ma Erastus di sa qale qa mät ama värhäm ama moräm ma Korin dap ngua met daqule ma Trofimius mät ama värhäm ma Miletus inguna aräm ga.

²¹ Qänes nge iva ngia rhäqäne dä mamär i ngi lir ngia rhän de as pa ama soeng angät kamäs.

Ma Yubulus dä ma Pudens dä ma Lainus dä ma Klo-dia näkt sävät arhani ama qatnanäktpäm da moe narhe rhit täk na arhä märmärgem sagem nge.

²² Mamär iva ma Engeska qä sämaqrot na nge vät gi qlo-qaqa. Bä va ma Ngämuqa aa nämsävätki qali qi gem ngän moe.

Ma Taitus

Ama Rhäväksäs

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä qa säm bäm gi sage ma Taitus. Ma Taitus di sa qat nanakt nage ma Pol aa sameng dä nasot dä ma Taitus kat tatnärhä ma Pol mamär sä ma Pol aa lat. Rhoqoräkt i ma Pol qa met sae ma Jerusalem iva qat tamän särha ama narhoerta bä ba ama qatnanaktpämda e di qä nä ma Taitus. Bä nga rhoqoräkt i qaku rha dächt säng ma Taitus dä nävät iangärhäkt ama lat di sa rha moe rha qoar i ma Pol aa sameng di ama räkt ngät.

Ma Pol qa säm bä rhakt täkt aa abuk sage ma Taitus toqoräkt i qale ma Taitus e va ama urqa ma Krit divakt iva ma Taitus kä sot na ama lat kārangätni i as kaku rhäksot na ngät dä va qa rhair na ama narhoerta bä ba ama qatnanaktpämda va ama värhap ama mor ap. Dä qosaqi ma Pol qa säm ivakt iva qä rhodröp ma Taitus iva qat tair särha ama ruvek toqor mäniekt iarhakt kārarhae i rhat tair särha ama lat na ama sameng ama mär ngät dä va qä von ga rha ama qrot iva qa rhualat toqoräkt näkt pa qä su qa sävät ama qatnanakt dä angärha lat. Dä va qä rhonsävät a qa sävät ama ruvek kārarhani i rhit bon da ama rhisu ama iraski na ngät.

Ma ama rhäqäp nä imek dä ma Pol qat tamän bä

rhakt täkt ama abuk sävät ama lat kārangätni i ama mär ngät kārangät iva rhat tualat na ngät näkt maunmem di sa qa sameng mamär sävät ama qatnanaktpämda arhä snängaqa.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-4)

Sävät Ama Narhoerta Bä Ba Ama Qatnanaktpämda (1:5-9)

Sävät Ama Ruvek Kārarhani I Rhat Dräm Di Iras Ta Ama Ruvek Na Arhä Rhisu (1:10-16)

Sävät Ama Guläñap Maos Maos Mänguröp Ama Qatnanaktpämda (2)

Sävät Ama Qatnanaktpämda Moe (3:1-8)

Ama Rhisu Ama Iraski Na Ngät Bä Va Rhat Tualat Toqor Mäniekt Sävät A Ngät (3:9-11)

Ma Pol Qat Tu Da Aa Enge Angät Tpäs (3:12-15)

Ma Pol Qa Säm Ama Märmärgem Sage Ma Taitus

¹ Rhangät täkt ama enge di nagem ngo ma Pol ama latka vä ma Ngämuqa aa rem dä ma Jisas ma Kraiss aa ngangga na ngo

ivakt iva ngu su ama ruvek kārarhani i sa ma Ngämuqa qa armeng däm da iva ama qrot arhä qatnanakt bä va rhat dräm ama engätki dä va rhat tualat na ama lat kārangätni i ama mär ngät dä aa saqong.

² Dap toqoräkt di rhat nanakt iva rhi rha ama iar ama sok tam ngät kārangätni i mudu ma Ngämuqa qärakni i nak

kaku mamär iva qä nairas di qa mumänaris iva qä von da rhäm ngät. ³ Bä sa vät ama rhäkмамär äm ama qäväläm dä iangärhägt ama iar ama sok täm ngät di sa ngä män säda eraqi nävät ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngu sameng na ngät kärangät i sa ma Ngämuqa qa von ngo rhäm ngät bä qosaqi qat nanakt na ngo sä ngät parhäm ma Ngämuqa aut Mumaiar aa rhäkne.

⁴ Ngut säm sävät a nge ma Taitus ainge qarak i ngua emga na nge mamär da ama sägängät ama qatnanakt angärha ron. Mamär iva qale ama nñämsävätki dä ama bulap nage ma Ngämuqa ama Ngätmamäk dä ma Jisas ma Kraiss aut Mumaiar gem nge.

Ama Rhodröp Sage Ma Taitus Sävat Ama Narhoerta Bä Ba Ama Qatnanaktpämda

⁵ Ngua met daqule nge e va ama urqa ma Krit divakt iva ngi sot na ama lat kärangätni i as kaku rhäksot na ngät dä va ngia rhair na ama narhoerta bä ba ama qatnanaktpämda va ama värhap ama mor ap kärqapni iva ngu rhäk na nge sae sävä bap. ⁶ Bä iarhakt ama narhoerta iva ngia rhair na rha diva asägäk asägäk di ama mär aa lat mamär dä sokt aa egutki ama sägäkt dä aa es di ama qatnanaktpämda bä qaku mamär vät ama ruvek iva rhi narhäksärhä iarhakt aa es pät anga inirqi at täväs ura vät iomäkt i qaku rhat tet parhäm arhä mamäqiom ina enge.

⁷ Ama narhoerqa bä ba ama qatnanaktpämda qärakni i qat tualat na ama lat kärangätni i sa ma Ngämuqa qa von ga rhäm ngät iva qat tualat na ngät di mamär iva ama mär aa lat mamär bä va qa di qaku qä natmair na nas bä va qa di qaku lärlir täptäp da aa ron bä va qaku qä natnäkt ama reng ama qrot ngät masirhat bä va qa di qaku qä natmäranas na ama ulaqi bä va qa di qaku qä nairas ba nas sä guavek arhä qärhong. ⁸ Dap kinak pa qa diva qä rhar sa ama ruvek moe dä va qa di nani a qa iva qat tualat na ama märirhong dä qa diva qat turäkt ba nas mamär dä va ama räktka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong dä va ama qumärqumärqa na qa näkt pa qät lu vät aa tmerhäs mamär. ⁹ Bä qosaqi qa diva qat nanakt mamär na ama engäktki na ngät ama enge qärangätni i sa rha su qa sävät a ngät ivakt iva qa di mamär vät a qa iva qät bon da ama rhodröp kärangätni i ngät tet parhäm ama sameng ama mär ngät dä qosaqi ivakt iva qa rhamän sävät iarhakt arhä väs kärarhae i rhat tair särhäm ngät.

¹⁰ Sa ut dräm i ama rhäqäp na rha ama ruvek tä e qärarhani i rhat mair särha ama rhisu ama engäktki na ngät dap kosaqi rhi iras ta ama ruvek na ama enge qärangätni i ama mäñmäñini na ngät. Ama rhäqäp na rha ama ruvek kärarhani i rhat tualat toqoräkt di iarhakt

kärrarhae i rhat tamän i nak mamär iva ut tet parhäm ama Judaqäna arhä qärhong doqor iarhakt kärrarhae i nani a rha iva ama qatnanaktpämda di rhi däkt säng mä rha. ¹¹ Mamär iva ngin mae vät a rha ivakt iva qale rhi su ama qatnanaktpämda inguna rhat dräm di slava na ama rhäqäp na rha ama sägärhae na arhä rhisu qärangättni i qaku mamär iva rhi nasu guavek na ngät. Dä rhi su ama ruvek ivakt iva rhit ta ama ligär näkt iangärhäkt arha lat di sa qale ama qluqi vät a ngät. ¹² Akni nävät arha vämginarha qa märhamän doqortäqyia, “Ama Kritikäna di vasägos di ama irasmätta na rha qärrarhani i rha rhoqor ama vu ngät ama släkt näva urqi. Dä rha di ama rususki mät ta ama qatmästa.”

¹³ Rhangät täkt ama enge di ama engätki na ngät. Bä äkt i nävät iangärhäkt arha lat dä va ngia rhamän maräkt sävät arhä väs sä iangärhäkt arhä rhisu ivakt iva rhi sangar ama qatnanakt ama engätki na ngät ¹⁴ dap pa qale rhi nasangar sävät ama Judaqäna arha sek mavängam bä qop ama ruvek arhä muräkt kärangättni i ngät dän nage iarhakt kärrarhae i qaku nani a rha na ama engätki.

¹⁵ Iarhongäkt moe di ama qumärqumär irhong ge iarhakt kärrarhae i ama qumärqumär ta dap ge qärrarhani i ama vu arha lat dä qaku rhat nanakt di qaku guani qärqäni i ama

qumärqumär ini gem da inguna arhä snängaqa dä arhä mädräm di sa mava na ngät sa agi a lat kärangättni i ama räkt ngät dä sa agi a lat kärangättni i qaku ama räkt ngät. ¹⁶ Ama ruvek toqoräkt di rhat dräm dat tamän i rhat dräm ma Ngämuqa sokt di arha lat ngärhi sameng mamär i qaku rhat dräm a qa. Rha di ama vu rha mamär dä ma Ngämuqa aa saqong. Qaku rhat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa dä qäqi qaku mamär vät a rha iva rhat tualat nä guani qärqäni i ama mär ini.

2

Mamär Iva Ngä Su Na Ama Rhisu Qärangättni I Ama Engätki Na Ngät

¹ Dap ainge diva ngi su ama qatnanaktpämda rha ama rhisu qärangättni i ama engätki na ngät. ² Mamär iva ngia rhamän särha ama sru rha ama gamoe iva rhat tet parhäm ama siqutka ama mär qa sa agirhong gärrärhongni i rhat täs irhong dä rhit näkt irhong dä va rhat tualat na ama lat ivakt iva ama ruvek tit kutdrir vät a rha nävät a ngät näkt pa rhat turäkt ba nas mamär. Dä qosaqi va rhat sangar ama qatnanakt ama engätki na ngät dä va sa rhat mair ma ama qrot dä qosaqi rha diva ama gamoe qärrarhani i rhat dräm arha snäng bät arhani ama ruvek masirhat.

³ Mamär iva qosaqi ngia rhamän särha ama sru rha ama evop iva rha diva qale

rha bā rhat tualat toqor ama ruvek kārārhani i arha snäng bāt ma Ngämuqa mamär dap pa qale rhat tamän mava na arhani dä va qale ama qrot ngät ama reng ngärhi slava na rha dap kinak mamär iva rhi su ama säs ta ama evop sävät ama lat ama mär ngät ⁴ ivakt iva arha snäng bāt arha egutpek dä arhä rhoes ⁵ dä va rhat turäkt ba nas mamär dä va ama qumärqumär ta dä va rhat tualat na ama lat mamär va vät dä va rha manao va arha egutpek maräkt arha rem ivakt iva qaku aung gä namärhamän mava nä ma Ngämuqa aa enge.

⁶ Bā qosaqi va ngia rhamän särha ama evän da ama gamoe iva rhat turäkt ba nas mamär.

⁷ Näkt pät gia lat moe ama mär ngät diva ngia rhän i ama mär qi ama siqutki ba ama ruvek dä va nävät gi rhisu diva ama qatnanaktpämda rhat nanakt na nge dä va rhit kutdrir vät a nge. ⁸ Va ngi su maräkt nä ma Ngämuqa aa enge ivakt iva qaku mamär vät aung iva qä natmärhamän na anga enge anga vu ngät sävät a ngät bā va iarhakt kārārhae i rhat tair särhä gia enge diva aqlus pät a rha i qaku mamär vät a rha iva rhi namärhamän na anga enge ama vu ngät sävät a ut.

⁹ Dä qosaqi mamär iva ngia rhamän särha ama latta qārārhani i qale rha va arhani arha rem iva qale rha mamär manao va arha morta arha rem dä va rhat tualat mamär

ivakt iva märmär ge arha morta nävät a rha. Dä va qale rhat tuvät pät a rha särhäm mes ¹⁰ ura rhi nasua nagem da dap kinak mamär iva rhir qur arha morta i rha di ama mär arha lat bā va arha morta rhat nanakt na rha mamär sa arha lat ivakt iva nävät iangärhäkt arha lat moe diva mamär iva ama ruvek ti lu i ama rhisu qarängätni i ngät tamän sävät ma Ngämuqa aut Mumaiar di ama mär ngät.

*Ma Ngämuqa Aa Lavuqi Dä
Ama Iaräs Na Ngät Ama Iar*

¹¹ Ama qatnanaktpämda moe di mamär iva rhat tualat toqor ma Ngämuqa i nani a qa na rha iva rhat tualat toqoräkt inguna aa ñämsävätki sa qia män sa ama mumaiar bā ba ama ruvek moe ¹² bā iaqyäkt aa ñämsävätki di qi su ut iva ut tet daqule ama lat kārängätni i qaku ngät parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa ngä nä iarhongäkt nämäni ama ivätki qarqärhong i mudu nani a ut nä irhong bā va ut turäkt ba nas mamär dä va ama räkttä na ut dä va ut sangar ma Ngämuqa aa iar vät tangät täkt ama rhodäm ¹³ doqoräkt i as kali lut bā märmär gem ut nävät iomäkt iva ma Jisas ma Krais ka rhän sa aa murhämeska qaräknä i aut Ngämuqa ama moräs na qa dä aut mumaiar. ¹⁴ Qa vodäm mes sädaver mä ut ivakt iva qä rhäksasot a ut nämät ama vuirhong moe dä qosaqi va qä qumär ut näkt pa bā ba qa na ut i aa ruvek

na ut kärarhani i nani a rha masirhat iva rhat tualat na ama mär ngät ama lat.

¹⁵ Mamär iva ngi su ama qatnanaktpämnda sävät tärhong däkt bä nävät gi grot moe nage ma Ngämuqa dä va ngiat täranas na rha dä va ngiat tamän maräkt sävät arhä väs iva rhit kutasorhane na arha iar nämät ama lat ama vu ngät. Mamär iva qale gia qlak nä guavek iva rhat nääm mane na nge.

3

*Urhit Bodäm Mes Säda
Ama Lat Ama Mär Ngät
Angärha Ron Basägos*

¹ Mamär iva ngit puk pät ama qatnanaktpämnda iva rhat nari nämät ama tpäskinarha rhi na ama narhorta sa ama muräkt dä va rha manao va arha rem dä va ama qarhap ta iva rhat tualat na ama lat moe qärangättni i ama mär ngät. ² Dä qosaqi va qale rhi natmärhamän bät anga enge ama vu ngät sävät guavek bä va qale rhi narhäktgyäm sä ne dap kinak ta diva qale ama bulap gem da dä vasägos dä va rhit säm ama gaini na nas pa arhani ama ruvek moe arha rem.

³ Bä va ngit puk pät ama qatnanaktpämnda rhoqoräkt inguna aiut moe di maos pät angättni ama rhodäm mudu di qaku aurha anga mädräm ama mär ngät sävät ma Ngämuqa dä qaku ut tet parhäm aa enge dä ama iraski qia mäqäne sä ut dä angättni ama qänäskänes ngä na ama märmärgem nämäni

ama ivätki angärha latta na ut bä sa qali lut da ama snängaqa aa ron iva urhi slava na arhani ama ruvek dä qosaqi aut snängaqa ama vu qa sävät arhani ama ruvek arhä qärhong dä arhani di ama vu dä arha ron mamär sävät a ut näkt kosaqi aiut di ama vu dä urha ron sävät a ne. ⁴ Sökt di nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa aut Mumaiar aa mär ngät aa lat ngä män dä nävät aa nämäsävätki ⁵ di qa mumaiar ut. Qaku qa mumaiar ut dinguna nävät ama räkt ngät ama lat kärangättni i sa ut mualat na ngät dap kinak ka mumaiar ut dinguna nävät aa nämäsävätki i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa qumär aut snängaqa bä ut män i ama iaräs na rha na ut sä ne na ama lat ama iaräs na ngät. ⁶ Sa ma Ngämuqa qa von ut tä iaqäkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa bä mämägän sä ut nävät a qa bä iangärhäkt ama lat di nävät ma Jisas ma Kraiss aut Mumaiar ⁷ ivakt iva nävät aa nämäsävätki dä va ama räkta na ut dä ma Ngämuqa aa saqong bä va mamär vät a ut iva urhi rha iarhongäkt kärqärhong i sa qa mumänaris iva qä von ut täm irhong aiut kärarhae i ut nanakt iva bä ba ut na ama iar ama sok täm ngät.

⁸ Iangärhäkt ama enge di ama engätki na ngät. Bä nani a ngo na nge masirhat iva ngi su iarhakt mamär qararhae i sa rhat nanakt nä ma Ngämuqa nä rhärhong däkt ivakt iva rha di vasägos dä va rhit bodäm mes säda ama lat ama mär ngät angärha

ron. Iangärhäkt ama lat di ama mär ngät masirhat dä qosaqi ngät tatnärha ama ruvek. ⁹ Dap kale ngi nä guavek ngän nagemne vät arhongni qärqärhong i qaku ama moräs nä irhong angät tpäs ura sävät arha ikkāna masirhat arhä ngärhep dä ama sek mavängam sävät a rha. Dä qosaqi mamär iva qale qale ngän mauiu da ama enge angärha ron sävät guarhonggärqärhongni i qaku ngän dares ba ne sävät irhong dä va qale mätmatmät na ngän dä ngän nagemne vät ma Ngämuqa aa Muräkt angät tpäs inguna iangärhäkt ama lat di ama mäñmäñini na ngät dä va qaku ngä namatnärhäm ngän.

¹⁰ Ama ruqa qärakni i qat tualat na ama bäñmät mänguräp ama ruvek diva ngi rhon sävät a qa masägos ura maunmem näkt ngakt bä qaku mae vät a qa sä iangärhäkt aa lat toqoräkt dä nasot dä sa ngi qyiradeng na qa ¹¹ inguna ngiat dräm i ama ruqa rhoqoräkt di sa mava na qa bä vasägos dä qat tualat na ama vuirhong bä iaqäkt di sa qa mu nas mät ama rhäksärhäm.

Ma Pol Aa Rhodröp Ama Ama Dängdängini Na Ngät Dä Aa Enge Na Ama Märmärgem

¹² Qrekt bä ngu rhäk nä ma Artemas ura ma Tikikus sagem nge dä qänes nge iva ngia rhet sae sämät ama värhäm ama mor äm ma Nikopolis sagem ngo inguna sa nani a ngo iva qale ngo e

da ama soeng angät kunäng angärha ron.

¹³ Qänes nge iva ngia rhatnärhä ma Senas ama mädrämga mamär sa ama muräkt kä nä ma Apolos iva ini nasäng nä ina tmerhäs dä va ngi lu gem iom i varis init läk nani guani.

¹⁴ Mamär iva aurha ruavek ama qatnanakt pä m da e rhi su iva rhat tualat na ama lat ama mär ngät ivakt iva rhat tatnärhä iarhakt kärarhae i rhit läk masirhat bä va iarhakt aurha ruavek tit sa ama gavam bät arha iar.

¹⁵ Iarhakt moe qärarhae i qale rha rhi na ngo rhit täk na arhä märmärgem sagem nge. Mamär iva ngi rhäk na aut märmärgem sage ama qatnanaktpämda qärarhani i arha snäng bät a ut.

Mamär iva qale ama ñämsävätki gem ngän moe.

Ma Filemon

Ama Rhävächtsäs

Ma Pol qa sām bā rhakt tākt ama abuk. Bā qa sām bām gi sage ma Filemon.

Akni ma Filemon aa latka qārakni i rhat tes ka i ma Onesimus di qa sua nagem ma Filemon dā qa ang masirhat inguna varhām ama Romgāna arhā murākt di sāvetka rhoqorākt diva rhi sangām na qa i rhi veng ga. Bā nga ma Onesimus ka mām bāt ma Pol dā qa nāpgoer na nas bā qa mām i ama qatnanaktpāmga na qa. Nākt sa rhākt di nani a qa iva evār dām ga sage aa morqa ma Filemon bā ākt i ma Pol qa sām sage ma Filemon iva qā rhares pā ma Onesimus aa rhāng iva saqi sagem mes dap pa qat lu qa i aa ruaqa na qa i ama qatnanakt pām ga.

Ama Qävālap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Mārmārgem (1:1-3)

Ma Pol Qat Tes Pāt Ama Mār Sage Ma Ngāmuqa Nākt Aa Nān (1:4-7)

Ma Pol Aa Nān Sage Ma Filemon Sāvāt Ma Onesimus (1:8-21)

Ma Pol Aa Dāngdāngini Na Ngāt Aa Nān Sage Ma Filemon Nākt Sāvāt Ama Enge Na Ama Mārmārgem Dā Ama Nān (1:22-25)

Ma Pol Qa Sām Ama Mārmārgem Sage Ma Filemon

¹ Rhangāt tākt ama enge di nagem ngo ma Pol

qārakni i qale ngo va ama tpāskiarharhāng nāvāt iomākt i ngut pās ma Jisas ma Kraiss aa rhāng nākt kosaqi ngāt nage aurha ruaqa ama qatnanakt pām ga ma Timoti.

Dā ngut sām sāvāt a nge ma Filemon aurha ruaqa ama mār qa sā ma Ngāmuqa aa lat ² bā qosaqi sage ma Apia aurha ruaqi ama qatnanakt pām gi bā sage ma Arkipus aurha ruaqa qārakni i qa rhoqor ama ulaqimārhaarhākt toqor ut nākt sage ama qatnanaktpāmga qārarhani i vāspāstāmne na rha vā gia vātka.

³ Mamār iva ma Ngāmuqa aut mamāk nākt ma Engeska ma Jisas ma Kraiss ini von ngān da ama nāmsāvātki dā ama bulap.

Ma Filemon Aa Lavuqi Dā Aa Qatnanakt

⁴ Vasāgos dā nguāt tes ama mār sage gu Ngāmuqa rhoqorākt i nguāt tamān sāvāt a nge vāt gua nān.

⁵ Rhoqorākt dinguna nguāt nari sāvāt gi qatnanakt dā gi lavuqi sāmāni ma Engeska ma Jisas bā qosaqi sāvāt ama qatnanaktpāmga moe. ⁶ Ngu nān iva rhoqorākt i ngiāt tatnārha arhani ama ruvek nāvāt gi qatnanakt diva qunāga vāt a nge masirhat mamār nā iarhongākt ama mārirhong moe qārqrhong i irhong nga e va aurha iar inguna nāvāt ma Kraiss. ⁷ Gua ruaqa, nāvāt tom dākt i gia snāng bāt ama qatnanaktpāmga dā ngit bon ngo rha

ama mor ngät ama qok dä
ama sämaqrot inguna ainge di
ngit säm ama qok sämät ama
ruvek arhä sarem gärrhani
i rhit päs ma Ngämuqa aa
rhäng.

*Ma Pol Aa Qänäskänes Sä
Ma Onesimus*

⁸⁻⁹ Aingo ma Pol di ama
sruqa na ngo dä rhäkt di qale
ngo va ama tpäskiarharhäng
näväät tom däkt i ngut päs ma
Jisas ma Kraiss aa rhäng. Dä
mai mamär iva ama qraräqa
na ngo näväät aa qrot dä
ngu von nge rha ama lat
kärangätni i mamär iva ngia
rhualat na ngät. Sokt di
qaku ngu namualat toqoräkt.
Dap nguna näväät ama lavuqi
diva ngu nän nge iva ngia
rhualat parhäm dak täkt ama
snängaqa na ama qänäskänes.
¹⁰ Näkt ngut bon nge rhä rhak
täkt ama snängaqa na ama
qänäskänes bä bä ngua emga
ma Onesimus kärakni i qa
di rhoqor qre i sa qa män i
ngua emga na qa näväät ama
qatnanakt toqoräkt i qale
ngo va ama tpäskiarharhäng.
¹¹ Iaqaäkt di qaräkt i mäqi qaku
mamär väät a qa na anga lat
gem nge sokt di rhäkt di sa
mamär väät a qa mamär na
ama lat gem nge dä qosaqi
gem ngo.

¹² Bä ngut täk nä ma
Onesimus kärakni i qa di
nämäni gu snängaqa iva evär
däm ga sagem nge. ¹³ Mai
mamär iva qale qa rhe gem
ngo ivakt iva qat tatnärhäm
ngo rhoqor qre i qat mair
bä ba nge rhoqor täkt i qale

ngo va ama tpäskiarharhäng
inguna näväät iomäkt i ngu
sameng na ama sameng ama
mär ngät. ¹⁴ Dap sokt di
qaku nani a ngo iva ngua
rhualat nä guani dap kaku
ngia rhares ivakt iva anga
mär ngät anga lat kärangätni
iva ngiat tualat na ngät diva
näväät ama ngäñngäñ dap
paris ngu nanän mäni nge na
ngät.

¹⁵ Dä nguaräm ama rhari-
mini rhoqoräkt i mat mät en
bä qaku qale ma Onesimus
gem nge väät ama qot äm ama
qäväläm divakt iva rhäkt diva
evär däm ga bä qale qa gem
nge mas ¹⁶ bä va qale qa gem
nge diva saqi as kaku rho-
qor ama latka vä gia rem
nak kop dap kinak ka diva
qat tet e na ama latka aa
mämairäs toqor gi nga ruaqa
mamär. Rhäkt di gua ruaqa
na qa mamär sokt di qa diva
gia ruaqa mamär masirhat i
ama ruqa na qa mavängam bä
qosaqi rhoqoräkt täkt i ama
qatnanakt pämgä na qa mäni
ma Engeska.

¹⁷ Dä soknga ngäkt bä ngiat
lu ngo i un moe un dualat
na ama lat ama sägängät dä
ngi ar sä qa rhoqor qre i vadi
mai ngi ar sä ngo. ¹⁸ Dä
ngäkt bä qa mualat nä guani
qärqäni i qaku maräkt nä ini
ura qaku qa muväät päät a
nge nä guani dä ngia rhes
ngo sä ianiäkt ivakt iva ngua
rhuvät nä ini. ¹⁹ Aingo ma
Pol ngut säm dangät täkt ama
enge nä ngua rhäkt maräkt
iva ngua rhuvät päät a nge na
agini qarqäni i sa ma Ones-

imus kaku qa muvät pät a nge nä ini. Qaku nani a ngo iva saqi as ngu vuk pät a nge i ainge gi dinau di masirhat pät ma Onesimus aa dinau angät tpäs dinguna gia iar mäni ma Kraiss di nävät gu sameng bä ba nge. ²⁰ Ari, gua ruaqa, nani a ngo iva ngia rhualat toqor täkt bä ba ngo inguna un moe un dualat pä ma Engeska aa rem. Mamär iva ngi säm ama märmärgem sämät gu sarimgi mäni ma Kraiss.

²¹ Nguat nanakt maengäkki nä qarakni gi snängaqa na ama ngäñgäñ bä ngut säm sävät a nge. Dap nguat dräm iva ngia rhualat i qaku sokt parhäm gua nän dap kinak pa ngia rhualat masirhat mamär. ²² Dap saqi as ani sae. Diva ngi rhäkmu na anga qäväläm bä gia vätka bä ba ngo inguna gu snängaqa ama qrot ka diva ma Ngämuqa qa evär däm ngo sagem ngän iva ama muvätki varhäm angäna nän.

*Ama Enge Na Ama
Märmärgem Ama Dängdängini
Na Ngät*

²³ Dä ma Epafras karakni i qale qa qä na ngo va ama tpäskiarharhäng inguna nävät ma Jisas ma Kraiss di qät täk na ama märmärgem sagem nge. ²⁴ Dä qosaqi ma Mak kä nä ma Aristarkas näkt ma Demas kä nä ma Luk kărarhani i ut moe ut tualat gem ne di rhit täk na ama märmärgem sagem nge.

²⁵ Mamär iva ama nämsävätki nage ma Engeska

ma Jisas ma Kraiss kali qi gem ngän bät angän gloqaqa.

Ma Hibruqäna

Ama Rhäväksäs

Ama mädrämda di rhat tu arhä snäng i qaku ma Pol qa säm bä rhakt täkt ama abuk. Dap kinak tat tu arhä snäng i nguaräm ma Barnabas ura ma Apolos ka säm bäm gi.

Ama ruqa qärakni i qa säm bä rhakt täkt ama abuk di qaku qa mes nas dap ama Hibruqäna imäk äkt kärarhani i qa säm sävät a rha di rhat dräm a qa. Iarhakt ama Judaqäna di ama qatnanaktpämda na rha qärarhani i qunäga vät a rha mamär sä Ma Mru Ngät Ama Rharesbane angärha enge. Nguaräm arhani di rhi rhartäm sä rha iva saqi as kale rha va ama Judaqäna arhä Muräkt angärha rem ura va rhat tet parhäm angätni ama muräkt nämäni ngät.

Ama mor qa ama snängaqa vä Ma Hibruqäna di nak ma Jisas ma Kraiss di mamär vät a qa nä iarhongäkt moe rhoqoräkt i qät puk sä ma Ngämuqa aa niamsävätki dä qat tualat sä iaqyäkt ama niamsävätki mänguräp ama ruvek ti nä ma Ngämuqa.

Ma Hibruqäna di ama abuk nä iarhongäkt kärqärhong i sa irhong ngä män gärqärhong i ama mär irhong ba ama mruirhong angät tpäs. Ama rhodräp ama grot ngät diva qale ut nañäm dä aurha rhäng sävät kärqärhong ama mruirhong dap kinak pa ut nañäm nani iarhongäkt

kärqärhong i rhäkt di irhong nämäni ma Kraiss.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-4)

Ma Kraiss Di Qa E Daver Ma Mru Ngät Ama Rharesbane Angät Narhoerta (1:5-7:28)

Ma Kraiss Aurha Moräs Na Qa Mamär Aut Pris Aa Lat Di Ngä Vit Pä Ma Mru Ngät Ama Rharesbane Angät Pris Arha Lat Angät Tpäs (8-10)

Ama Nän Sävät Iomäkt Iva Qale Lut Ma Ama Qrot Sa Ama Qrot Ngät Ama Qatnanakt (11-12)

Iaqäkt Kärak I Sa Qa Säm Dakt Täkt Ama Abuk Di Qat Tu Da Aa Enge Angät Tpäs (13)

Ma Ngämuqa Aa Emga Di Ama Vit Na Qa Daver Iarhongäkt Moe

¹ Mudu ma ama rhäqäp nä imek dä varhäm ama rhäqäp na ngät ama is dä sa ma Ngämuqa qa märhamän särha aut mamäkkäna ama Judaqäna nämät aa vämginarha ² sokt di vät tangät täkt ama dängdängini na ngät ama qunäng di sa qa märhamän särhäm ut nävät aa emga qärakni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa iva bä ba qa nä iarhongäkt moe bä qosaqi nävät a qa di sa ma Ngämuqa qa säm ama ivätki. ³ Iaqäkt ma Ngämuqa aa emga di qät sen nä ma Ngämuqa aa murhämeska dä qa di qoki qa rhoqor ma Ngämuqa. Näkt iaqäkt aa emga di qat sangar

ama ivätki qi na ama leqäs dä
ama usäpki na aa enge ama
qrot ngät.

Sa qa rhäksot na aurha
vuirhong dä qa mualat sä ut
bä ut män i ama räkttä na ut
dä ma Ngämuqa aa saqong
näkt nasot dä qa muqun da
ama usäpki arha ron dä ma
Ngämuqa aa märmär qäarakni
i ama vit na qa mamär.
4 Bä nga aa emga qa mualat
toqoräkt dä qa qur a ut i qa
di ama vit na qa vät ama
enselqäna arhä väs di qosaqi
rhoqor aa ngärhipki qäaraktni
i sa ma Ngämuqa qa von ga
rhäm gi i ama vit na qi vät
arhä ngärhep angät tpäs.

5 Inguna ngu lu agi anga
ensel iaqäkt karak i sa ma
Ngämuqa qa qoar na qa i,

“Ainge di ngua emga na nge
qäarakni i rhäqyerhäkt di
sa ngua sa nge?”

bä ngu lu agi anga ensel
iaqäkt karak i sa ma Ngämuqa
qa qoar toqortäqyia,

“Aingo diva ama ngätmamäk
na ngo ba qa
bä qa diva ama
ngärhoemga na qa ba
ngo?”

6 Dä qosaqi nga rhoqoräkt
i qät täk na aa emga ama
narhoer qa sämäni ama ivätki
dä qa qoar toqortäqyia,

“Mamär iva ma Ngämuqa aa
enselqäna moe diva rhi
nänsäs sagem ga.”

7 Ma Ngämuqa qat tamän
sävät ama enselqäna rho-
qortäqyia,

“Qat tualat sa aa enselqäna
qäarakni i rhat tualat
ba qa bä va ama laur
na rha
dä va ama rhäptäp nämät
ama mudäbäs na rha.”

8 Sökt di sävät ama
Ngärhoemga di qat tamän
doqortäqyia,

“Ai Ngämuqa, gi mämuqunäs
diva qale läs ma ama
söktäm
dä va ngiat turäkt sökt na
ama räkt ngät ama lat
pä gi Muräktpäp.

9 Ainge di sa gia snäng bät
ama räkt ngät ama lat
dap ama lat ama vu
ngät di sa ama vu dä
gia ron na ngät
dä soknga ma Ngämuqa
qäarakni i gi Ngämuqa na
qa sa qa vritne dä ngia
väs
na ama oel na ama
märmärgem bä gi
märmärgem di ngä vit
pät gia ruavek arhä
märmärgem angät tpäs
kärarhani i sa qale rha
gem nge.”

10 Dä qosaqi sävät ama
Ngärhoemga di qat tamän
doqortäqyia,

“Ainge Engeska, mudu vät
ama rharimini di sa
ngia säm ama ivätki
dä qosaqi ama leqäs di sa
äs ngä män nämät ngia
rhäkt.

2

11 Iangärhäkt diva qäbäs na ngät. Sokt di nge diva qale nge ma ama soktäm.

Ari, iarhongäkt moekt diva mava nä irhong i irhong doqor ama mru qi ama boiqi.

12 Ainge diva ngi imum bät irhong doqor ama boiqi ama uiu qi*

bä va ngi qutsasot irhong doqor ama boiqi qärakti i ngit kutsasorhane na qi mäni nas.

Sokt di ainge diva qaku ngi naqutsasorhane

dä gi qoeo diva qaku rhäksot na ngät.”

13 Dä ngu lu sa ma Ngämuqa qa märhamän särha agi anga ensel toqortäqia,

“Ngia rhuqun dä gu märmär bä qale nge e bä dängdäng iva ngua rhän näp gia ikkäna arhä väs bä va rha rhän i ama laiqa na rha nanokt gia qäriglem?”

14 Nak ama enselqäna moe di ama latta qärrahani i ama qloqaqa na rha qärrahae i sa ma Ngämuqa qa rhäk na rha ivakt iva rhat tatnärrha ama ruvek kärrahani iva as nasot dä va bä ba rha na ama mumaiar.

Ama Rhonsävät Iva Qale Urhit Kyiradeng Na Ama Mumaiar

¹ Bä nga nävät iarhongäkt dä mamär iva ut tu ut snäng mamär sävät agirhong gärgärhongni i sa ut nari sävät irhong i varis ut namet daqule irhong. ² Inguna ut lu i ama Muräkt kärangättni i sa ama enselqäna rha von däm ngät bä ba aut mamäkkäna di sa angät krot bä ama ruvek moe qärrahani i rha qyiradeng na ngät ura qaku rhat tet parhäm ngät di sa ma Ngämuqa qa sangäm na rha vät iangärhäkt arha lat angät tpäs dä aa lat di qoki ama räkt ngät. ³ Dä soknga ngakt bä urhit kyiradeng na ama mor ngät ama mumaiar qärangättni i sa ut nari sävät a ngät dä ngu lu va urhi ingis ma Ngämuqa aa rhäksärhäm doqor mäniekt? Ma Engeska ma Jisas di sa qa er qa sameng sävät tangät takt ama mumaiar dä iarhakt kärarhae i rha nari ngät nagem ga di sa rha sämaengätki na ngät bä ba ut. ⁴ Dä qosaqi ma Ngämuqa qa sämaengätki na ngät ba ut na ama muqunän dä na ama lat kärangättni i ngät dän masärmän dä na ama lat ama nañis ngät maos maos dä na ama vänbon nage ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qärangättni i

* 1:12 doqor ama boiqi ama uiu qi / doqor ama boiqi qärakti i ngit kutsasorhane na qi Akni ama ruqa qa säm dakt takt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm iaqäkt ama ruqa aa enge i qoki rhoqorne dap taerham däkt ama qängärini angät käväläm di arhani nävät a rha di sa qaku rha säm a am sae.

qa von däm ngät bä ba ama ruvek di varhäm aa snängaqa.

Ama Mumaiar Angät Tarebäm

⁵ Ama ivätki qäarakni i ut tamän sävät a qi qäarakni iva as kia rhän di nak kaku ma Ngämuqa qa von dä iarhongäkt moe mäni qi bä ba ama enselqäna iva rhat turäkt bä bä irhong. ⁶ Akni qa qoar nä ma Ngämuqa va aa enge rhoqortäqyia,

“Ama ruvek di agirha iarhakt bä va ngiat tu gi snäng sävät a rha ura rha di agirha iarhakt bä va ngiat tualat mamär sä rha?”

⁷ Sa ngia mualat sä rha vät ama qäväläm ama qot äm iva rha manao va ama enselqäna arha rem bä ngia von da rha ama vitnaqa aa qäbautki na ama murhämeska dä ama qutdrir*⁸

⁸ dä ngia mu iarhongäkt moe va arha qar angärha rem.”

Näkt nga rhoqoräkt i sa ma Ngämuqa qa mu iarhongäkt moe manao va arha rem dä qa muräkt iva qaku qale guani sañis na arhä muräktäm. Rhäkt di as kaku ut lu iarhongäkt moe rhoqoräkt. ⁹ Sokt di sa ut lu ma Jisas iaqäkt karak i vät ama qäväläm ama qot äm di sa ma Ngämuqa qa

mualat sä qa iva qa manao va ama enselqäna arha rem ivakt iva nävät ma Ngämuqa aa ñämsävätki diva qä ñäp bä ba ama ruvek moe bä nävät iaqyäkt aa tñäpki dä sa ma Ngämuqa qa von ma Jisas ta ama murhämeska ngä na ama qutdrir qärangätni i ngät toqor ama vitnaqa aa qäbautki.

¹⁰ Ma Ngämuqa di iaqäkt karak i sa iarhongäkt moe irhong ngä män nävät a qa bä qosaqi qali lirhong ba qa bä sa maräkt gem ga iva qat tualat sä ma Jisas karakni i ama mumaiar angät tarebäm iva qa rhän i sa mamär na qa nävät ama märänga ivakt iva ma Ngämuqa qat dän sa ama rhäqäp na rha ama rhoes säda ama murhämeska aa ron. ¹¹ Iaäqäkt karak i qä rharñis na ama ruvek ivakt iva ama qumärqumär ta mamär dä qararhani moe i sa qa arñis na rha rhoqoräkt di sokt arhä mamäk ama sägäk. Bä nga rhoqoräkt dä qaku aqlus pät ma Jisas iva qat tes ta i aa ruavek na rha ¹² i qä qoar nä ma Ngämuqa rhoqortäqyia,

“Va nguät tamän sävät gi ngärhipki bä bä gua ruavek dä va ngut tong na ama mabu na ama ansäs sagem nge mänguräp ama guläñgi na ama qatnanaktpämda.”

* **2:7** Akni ama ruqa qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm iaqäkt ama ruqa aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. ‘dä ngia mu rha daver gi sämsäm’

13 Dä saqi as kä qoar toqortäqyia,

“Va nguat nanakt na qa.”

Näkt ka qoar i,

“As ngäni lu i sa qale ngo ngu na ama rhoes kärarhani i sa ma Ngämuqa qa von ngo rhäm da.”

14 Bä äkt i ma Jisas maräkt ka murhämes na ama släqyige qärqigeni i ige angät biaska inguna nävät iomäkt i sa aiut ama rhoes di aut släqyigleng gärqiglengni i igleng angät biaska. Qa mualat toqoräkt divakt iva nävät aa tñäpki diva qä slava nä ma Sämga mas kärakni i aa qrot di na ama tñäpki. 15 Dä qosaqi qa mualat toqoräkt divakt iva qa rhuisiska vät iarhakt moe qärrarhae i qale rha va ama tlenga aa rem nämät ama tñäpki. 16 Inguna ngätki i nak sa qaku qat tatnärha ama enselqäna dap kinak kat tatnärhä iarhakt ma Abraham aa es. 17 Dä soknga mamär iva ma Ngämuqa qa rhualat sä ma Jisas bä va qa rhän i qoki qa rhoqor aa ruavek divakt iva qa rhän i ama pris ama vit na qa qärakni i aa lavuqi ama mor qi dä qosaqi va qa di akni na qa i mamär vät ma Ngämuqa iva qat nanakt na qa rhoqoräkt i qat tualat pä ma Ngämuqa aa rem. Bä qosaqi ma Jisas ka män i ama pris na qa rhoqoräkt ivakt iva qä vodäm mes ivakt iva ma Ngämuqa qät kyiradeng na

ama ruvek arha vuirhong. 18 Dä soknga qa di mamär vät a qa iva qat tatnärhä iarhakt kärarhae i rhat dän bät ama siqutsiqut inguna qa maräkt di sa qa mon säda ama märänga aa ron doqoräkt i sa qat dän bät ama siqutsiqut.

3

Ma Jisas Di Qa Vit Pät Ma Moses Aa Uväs

1 Gua ruavek, dä soknga mamär iva ngän du angän snäng sävät ma Jisas, aingän gärrarhae i ama qumärqumärta na ngän gärrarhae i qosaqi ma Ngämuqa qa mes ngän. Ma Jisas di ama pris ama vit na qa dä ama ngangga na qa sävät aut katnanakt kärangätni i urhi sameng na ngät. 2 Ma Jisas di mamär vät ma Ngämuqa qärakni i qa muqunän bät a qa iva qat nanakt na qa sä iarhongäkt moe. Iangärhäkt ama lat di qoki ngät toqor ma Moses aa lat kärangätni i mudu qosaqi ma Ngämuqa qat nanakt na qa sä iarhongäkt moe vä ma Ngämuqa aa vätka. 3 Ma Jisas di mamär vät a qa iva qä rha ama murhämeska masirhat pit pät ma Moses aa murhämeska aa uväs di rhom däkt di qoki äm doqor ama ruqa qärakni i qät täk pät ama vätka i qät ta ama qutdrir masirhat pät iaqäkt ama vätka aa qutdrir angät tpäs. 4 Inguna ama vät moe asägäk asägäk di sa akni qa rhäk pät a qa sokt di iaqäkt kärak i qät täk pät iarhongäkt moe di nak ma Ngämuqa.

⁵ Ma Moses di mamär vät ma Ngämuqa iva qat nanakt na qa sä iarhongäkt moe vä ma Ngämuqa aa vätka i ama latka na qa vä ma Ngämuqa aa rem iva qä sameng sävät iarhongäkt kärqärhong iva as nasot dä va ma Ngämuqa qat tamän bät irhong. ⁶ Sökt di ma Kraiss di mamär vät ma Ngämuqa iva qat nanakt na qa sä iarhongäkt moe vä ma Ngämuqa aa vätka i ama ngärhoemga na qa. Bä aiut di ma Ngämuqa aa vätka na ut kre va ama qraräkta na ut i ut sangar ma ama qrot sa ama märmärgem na aut katanakt sävät iarhongäkt iva ma Ngämuqa qa rhualat nä irhong bä ba ut*.

Ama Ivärhäs Na Ama Mämaevät Bä Bä Ma Ngämuqa Aa Ruvek

⁷ Dä soknga ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qat tamän doqortäqyia,

“Ngakt bä rhäqyerhäkt di sa ngänät nari ma Ngämuqa aa eguinga

⁸ dä mamär iva qale ngänit päs mät angän snängaqa iva ngän doqor iarhakt mudu qärrarhae i qaku rha met parhäm aa snängaqa

vät ama qäväläm gärqomni i sa rhi siqut na qa vät ama ivärhäs ama qräk dä bäs.

⁹⁻¹⁰ Äkt di sa angän mamäkkäna rha siqut na ngo

sökt di nak kop tat lu gua lat pät ama ruiom ama udiom na ama qoeo.

Dä soknga ngua qur irhäkt ama qoengait na ama ruvek

bä ngua qoar toqortäqyia, ‘Rha di sa vasägos dä rhat tet gläius pät arhä snängaqa.

Sa qaku rha met parhäm gu snängaqa.’

¹¹ Bä äkt i sa ngua musärhämes nävät gua uraqi rhoqortäqyia,

‘Rha diva qaku rhi namon säp gua ivärhäs na ama mämaevät.’”

¹² Gua ruavek, mamär iva ngänit lu mamär i varis aung nävät a ngän gäarakni i anga snängaqa anga vu qa qa e väm ga dä qaku qat nanakt maengäktki bä iangärhäkt ama lat di ngärhi rhoer nanokt ka bä va qa rhet daqule ma Ngämuqa

ama ngätdäqäm ga. ¹³ Dap kinak pa ngänit sämaqrot na ne vät ama qunäng moe vät ama qäväläm gärqomni i as mamär vät a ngän iva ngän dualat toqoräkt ivakt iva qaku aung nävät a ngän diva ama vuirhong ngärhi irastäm sä qa bä va ama qrot aa snängaqa. ¹⁴ Inguna aiut di sägäni na ut ut nä ma Kraiss

* **3:6** Akni ama ruqa qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm iaqäkt ama ruqa aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. ‘bä dängdäng bät ama tpäsini’

krekt bä ut sangar ma ama grot sa ama märmärgem na aut katnanakt sävät ma Kraiss bä dängdäng bät ama tpäsini. Mamär iva ut sangar a ngät di qoki va ngät toqor mudu i sa ut nanakt pät ama rharimini. ¹⁵ Mamär vät a ut iva ut tualat toqoräkt nävät iomäkt iva ut tu ut snäng sävät ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“Ngakt bä rhäqyerhäkt di sa ngänät nari ma Ngämuqa aa eguinga dä mamär iva qale ngänit päs mät angän snängaqa rhoqor iarhakt mudu qärrarhae i qaku rha met parhäm aa snängaqa.”

¹⁶ Inguna guavek koe di iarhakt kärarhae i sa rha nari ma Ngämuqa aa enge sokt di qaku rha met parhäm ngät? Nga qaku rhä iarhakt moe qärrarhae i sa ma Moses ka er nanokt ta bä rha met nae ma Isip? ¹⁷ Bä guavek koe di qärrarhani i qär qur ta vät ama ruiom ama udiom na ama qoeo? Nga qaku rhä iarhakt kärarhae i rha mualat na ama vuirhong gärrarhani i sa rha ñäp bä arhä släqyigleng di sa arpus nä igleng bät ama ivärhäs ama qräk dä bäs? ¹⁸ Näkt ka musärhämes sage guavek koe iva qaku rhi namon säva aa ivärhäs na ama mämaevät? Nga qaku rhä iarhakt kärarhae i sa qaku rha met parhäm aa snängaqa? ¹⁹ Bä äkt i ut lu i rha di sa qaku mamär iva rhi namon sa äkt

dinguna nävät iomäkt i qaku rhat nanakt.

4

¹ Dä soknga rhoqoräkt i ma Ngämuqa aa mumänaris di as ngät mair iva bä ba ut iva ut don säva aa ivärhäs na ama mämaevät dä mamär iva urhit len i varis aung nävät a ut di qaku qä namäqäne dä mamär iva qa rhän e. ² Inguna ama sameng ama mär ngät di sa ngä män gem ut di qoki rhoqor ta i sa ngä män gem da sokt di qaku rha rha ama matnärhäm nävät ama sameng doqoräkt i sa rha nari ngät inguna rha di qaku rha rhoqor iarhakt kärarhae i rhat nari ngät bä rhat nanakt. ³ Aiut kärarhae i sa ut nanakt di mamär vät a ut iva ut don sävät iosäkt ama ivärhäs na ama mämaevät. Rhom däkt di äm barhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän i,

“Sa ngua musärhämes nävät gua uraqi rhoqortäqyia,

‘Rha diva qaku rhi namon säp gua ivärhäs na ama mämaevät!’ ”

näma dä äkt bä sa rhäksot nä ma Ngämuqa aa lat sa ama ivätki mäc pät ama rharimini. ⁴ Inguna sa qa märhamän sävät ama ngärhäqyet da udiom na qa ama qunäga va aa enge rhoqortäqyia, “Dä ma Ngämuqa di sa mae vät a qa nävät aa lat moe vät ama ngärhäqyet da udiom na qa ama qunäga.” ⁵ Dä saqi as

ka märhamän äkt pa aa enge rhoqortäqyia,

“Rha diva qaku rhi namon säp gua ivärhäs na ama mämaevät.”

6 Arhani di sa mäqi rha rha ama sameng ama mär ngät dä qaku rha met parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa bä qaku rha mon sa äkt dap arhani diva as mamär vät a rha iva rha rhon sa äkt 7 bä ut dräm doqoräkt inguna ma Ngämuqa sa qa muqunän bät aomni ama qäväläm i “rhäqyerhäkt” i qat tamän nämät ma Devit nasot ama rhäqäp ama qoeo na ama enge qärangätni i mäqi ngua säm a ngät toqortäqyia,

“Ngakt bä rhäqyerhäkt di sa ngänät nari ma Ngämuqa aa eguinga dä mamär iva qale ngän naväs mät angän snängaqa.”

8 Inguna ngakt bä sa ma Josua qa von ama ruvek ta ama mämaevät dä vadi mai qaku saqi as ma Ngämuqa qä namärhamän nasot sävät akni ama qunäga na ama mämaevät. 9 Bä äkt i rhoqoräkt dä as kale angätni ama mämaevät bä bä ma Ngämuqa aa ruvek kärangätni i ngät toqor aa mämaevät pät ama Sabat. 10 Näkt kärakni i sa qa mon sävä ma Ngämuqa aa ivärhäs na ama mämaevät di qosaqi sa mae vät a qa nävät aa lat toqor mudu ma Ngämuqa i mae vät a qa nävät aa lat.

11 Dä soknga mamär iva ut tualat ma ama qrot iva u rhon sävä iosäkt ama ivärhäs na ama mämaevät ivakt iva qale aung gä nasäp nävät iomäkt i sa qaku qa met parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa iva qa rhoqor iarhakt mudu.

12 Ma Ngämuqa aa enge di ama ngät däqäm ngät dä ngät dräm ngät tualat. Ngät di ngät toqor ama ulaqi arha singi qäraktni i qiat dräm git nes närhage närhage i näda at täqeng dä näva arha rhäng gäaraktni i qit nes masirhat pät ama sen moe angät tpäs. Bä ngärhit kut säda ama ruqa aa ron bä ngät tatmät mänguräp ama mungäsäng dä ama qloqaqa dä mänguräp ama släp angärha mudämne dä ama qrät. Näkt ngät dräm mamär na ama snängaqa dä ama muräkt dä sävetka aa ron. 13 Dä qaku qale guani qärqäni i ama ngaip ini dä ma Ngämuqa aa saqong dap kinak iarhongäkt moe qärqärhong i sa qa säm irhong di sa qunäga sä irhong dä qali lirhong da eraqi dä iaqäkt aa saqong gäarakni i as nasot di mamär iva urhi sameng irhäm mes ba qa.

Ma Jisas Di Iaqäkt Kärak I Ama Enges Ka Ama Pris Ama Vit Na Qa

14 Ut di sa aurha enges ka ama pris ama vit na qa ma Jisas ma Ngämuqa aa emga qärakni i sa qa an dävit säda ama usäpki arha ron dä soknga mamär iva urhi sangar ma ama qrot na aut katnanakt mäni qa qärangätni

i ut dräm urhi sameng sävät a ngät. ¹⁵ Inguna aiut di qaku aurha anga pris anga vit na qa qaräkni i qaku mamär vät a qa iva qät lavuqi na ut toqoräkt i qaku aurha anga grot masirhat dap kinak ma Jisas di sa qa mon säda ama siqutsiqut maos maos moe angärha ron doqor ut sa ama siqutsiqut täkt sokt di sa qaku qa mualat na anga vuini. ¹⁶ Dä soknga mamär iva ama qraräkta na ut i ut tet sa glaqot nä ma Ngämuqa aa mämugunäs na ama ñämsävätki ivakt iva urhi rha ama lavuqi dä va u rhän bät ama ñämsävätki qaräktni iva qia rhatnärhäm ut toqoräkt i urhit läk nani ama matnärhäm.

5

¹ Ama priskäna ama vit na rha moe asägäk asägäk di rhi rharmeng dä sävetka nämäni ama gamoe bä rhat tuqunän bät a qa iva qat tualat bä ba ama ruvek iva sage ma Ngämuqa ivakt iva iaqäkt ama ruqa qät bon da ama vänbon dä ama vodämes pät ama vuirhong angät tpäs. ² Iaäkt di mamär vät a qa iva qat tualat sa ama bulap ge ama ruvek kärarhani i qaku qunäga vät a rha bä sävät iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama vuirhong inguna qosaqi qa maräkt di qaku aa anga grot masirhat. ³ Bä nga

rhoqoräkt dä qa di mamär iva qät bon da ama vodämes pät aa vuirhong maräkt angät tpäs di qosaqi rhoqor qa i qosaqi qat tualat pät ama ruvek arha vuirhong angät tpäs. ⁴ Näkt pa qaku aung maräkt kä narmeng däm mes bä bä rhangät täkt ama lat kärangät i ama qutdrir vät a ngät dap sokt krekt bä va ma Ngämuqa qa rhes ka di rhoqor ma Aron gäarakni i sa ma Ngämuqa qa mes ka.

⁵ Bä ma Kraisi di qosaqi qaku qa sek sä nas iva rha rhuqunän bät a qa bä va qa rhän i ama pris ama vit na qa dap kinak ka di sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa i qä qoar na qa rhoqortäqyia,

“Ainge di ngua emga na nge.

Rhäqyerhäkt di sa ngua män i gi mamäk na ngo.”

⁶ Bä qosaqi ma Ngämuqa di qat tamän bät aomni ama qäväläm ba aa enge rhoqortäqyia,

“Nge di ama pris ma ama soktäm doqor ma Melkisedek*.”

⁷ Bä nga rhoqoräkt i qale ma Jisas mät ama släqyige dä qa von da ama nän dä ama nänagukt i qät näs tävuk

* 5:6 Melkisedek Vā Ma Mru Ngät Ama Rhairesbane di ngät tamän i ma Melkisedek di ama vitnaqa bä bä ma Salem bä qop ma Jerusalem. Qa di ama pris na qa bä ma Ngämuqa ma Moräsnaqa Na Rhävuk. Bä qa män sage ma Abram bä qa modämne na qa näkt nasot dä ma Abram ga von ga rha ama sägäni nämäni ama ngärhäqyisem nä irhong nävät iarhongäkt moe.

dä qät nok sage iaqäkt kârak i mamär vät a qa iva qa rhumaiar qa nämät ama tñäpki. Dä ma Ngämuqa qa nari ma Jisas inguna nävät aa qutdrir sagem ga. ⁸ Ngäktki i ama ngärhoemga na qa sokt di sa qä sumät iva qat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa nävät agi anga märän gärangätni i sa qat dän bät a ngät. ⁹ Bä nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa qa mualat sä ma Jisas bä qa män i sa mamär na qa varhäm ma Ngämuqa aa snängaqa dä nasot dä ma Jisas ka män i ama mumaiar ama sok täm ngät angät tarebäm na qa iva bä bä iarhakt moe qärrarhae i rhat nari nämät ka. ¹⁰ Rhom däkt dinguna ma Ngämuqa sa qa muqunän bät a qa i ama pris ama vit na qa rhoqor ma Melkisedek.

Ama Rhonsävät Säväät Ama Ruvek Kärarhani I Sa Rha Rhong Nämäni Ma Kraiss

¹¹ Vadi mai mamär vät a ut iva ut tamän masirhat savono säväät iarhongäkt dap kaku märmärsäs gem ut iva urhit täväktsäs säväät iarhongäkt sagem ngän inguna ngän di sa ngän män i ama ruvek kärarhani i qaku ngänit lir qunägaqunäga vät a ngän. ¹² Bä rhäkt di vadi mai mamär iva ama ruvek na ngän gärrarhani i mamär vät a ngän iva ngäni su arhani sokt di ngänit läk iva saqi as akni qä su ngän säväät ama narhuirirhong nävät iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa märhamän bät irhong. Sokt mamär vät

a ngän na ama qämuqa dap kaku rha anga tmäs anga qrot ngät. ¹³ Inguna ama ruvek moe qärrarhani i sokt tit näkt ama qämuqa dap kaku rhat täs anga tmäs anga qrot ngät di qaku ama mädrämnda na rha mamär sa ama enge säväät ama räkt ngät ama lat inguna ama rhuimirhong na rha. ¹⁴ Sokt di ama qrot ngät ama tmäs di ngät bä ba ama sräp ta ama ruvek kärarhani i nävät ama lat masirhat dä sa rha sumät ivakt iva rhat tatnävämne mamär dä qunäga vät a rha sa agi a lat kärangätni i ama mär ngät dä qosaqi agi a lat kärangätni i ama vu ngät.

6

¹ Dä soknga mamär iva u rhet daqule ama narhoer ngät ama rhisu säväät ma Kraiss dä va u rhän i ama sräpta na ut. Qaku mamär iva saqi as ut tamän säväät iarhongäkt kärqärhong i irhong doqor akni ama vätka aa ribit kärqitni i nak kop as ama rharebäm sa ama vätka qärqärhong i irhong doqor ama qatnanakt sämäni ma Ngämuqa ngä na ama lat na ama näpgoernanas nämät ama lat kärangätni i ngät dän sa ama tñäpki. ² Dä qosaqi mamär iva u rhet daqule ama rhodräp säväät ama lat kärangätni iva urhi qumär agirhong dä ama lat iva ama narhoerta rhat tu arhä rhäkt päät ama qatnanaktpämnda bä ama lat iva ama nñäpta rha rhäranas näkt säväät ama matnävämne ama sok täm

ngät. ³ Näkt pa ut tualat toqoräkt krekt bä va ma Ngämuqa qä rhares pät aurha rhäng.

⁴⁻⁶ Inguna qaku mamär vät aung iva saqi as kä nartäm sa ama ruvek bä va rhi näpgoer na nas iarhakt kärarhae i sa rha rhong nä ma Kraiss toqoräkt i sa mäqi qunäga vät a rha sävät a qa bä sa rha rha ama vänbon nage ma Ngämuqa bä rha rha ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa rhi na arhani ama qatnanaktpämda bä rha nari ma Ngämuqa aa enge angät märmät näkt sa rhat dräm iva ma Ngämuqa qat tualat na ama qrot pät ama rhodäm nasot. Rha diva qaku mamär vät a rha iva rhi näpgoer na nas inguna saqi as ngäkt kre i rhi edämsäs pät ma Ngämuqa aa emga mäni ama sämänanamuqa. Rhoqoräkt di rha maräkt ti slava na nas dä qosaqi rhat täqäne sä qa iva ama ruvek tat tamän mava na qa.

⁷ Ama ivätki qäarakni i sa qit näkt ama suigi qäarak i sai dä qit säp sävät a qi bä qit sa ama tmäs kärangätni i ngät tatnärhä iarhakt kärarhae i sa rha qutnanokt pät a qi ba nas di iaqyäkt ama ivätki di qit ta ama modämne nage ma Ngämuqa. ⁸ Sökt di ngäkt bä qit sa anga ritgung dä anga guruhäk dä sa ama mäñmäñini na qi bä sa qorhäs iva ma Ngämuqa qä slava na qi na aa enge. Bä nasot dä va rha rhudäm bät a qi.

⁹ Aingän gärarhae i gua

snäng bät a ngän masirhat, näma dä ut tamän doqor täkt sökt di sagem ngän di sa ut nanakt ma ama qrot i sa ngän däqäne dä mamär na ama lat kärangätni i mamär iva ama ruvek kärarhani i sa rha rha ama mumaiar tat tualat na ngät. ¹⁰ Inguna ma Ngämuqa di ama räkt ka ama matnävämnenäqa bä va qaku qä naqyiradeng na angäna lat dä angän lavuqi qärangätni i sa ngän mualat na ngät iva bä ba qa qrekt i sa ngän dualat i ama latta na ngän ba aa ruvek arha rem bä qoki as ngän dualat toqoräkt. ¹¹ Dä aiut di nani a ut masirhat iva aingän asägäk asägäk diva ngiat tualat masirhat toqoräkt ivakt iva rhäqäp ngän na ama qatnanakt iva mugas dä va ma Ngämuqa qa rhodämne na ngän bä va ngän dualat toqoräkt bä dängdäng bät ama tpäsini. ¹² Mamär iva ngän dualat toqoräkt dap pa qale arusus pät a ngän dap kinak pa ngän dualat toqor iarhakt kärarhae i na ama qatnanakt dä na ama bulap di qale rha ma ama qrot bä dängdäng iva ma Ngämuqa aa mumänaris bä ba rha ngä rhu angät släqyige vät a nas.

Nak Ngätki Iva Ma Ngämuqa Aa Mumänaris Ngä Rhu Ama Släqyige Vät A Nas

¹³ Bä nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa qa von da ama mumänaris sage ma Abraham dä qa musärhämes nävät a nas inguna qaku aung ga e qäarakni i ama vit na qa vä ma Ngämuqa aa uväs iva qa

rhusärhämes nävät a qa ¹⁴ i qä qoar toqortäqyia, “Ngäktki va ngua rhodämne na nge bä va ngia rhän i masirhat na ngän.” ¹⁵ Bä äkt i nga rhoqoräkt i sa qale ma Abraham sa ama bulap dä nasot dä qa lu i ama mumänaris ngä mu ama släqyige vät a nas. ¹⁶ Ama ruvek tat dräm dat tusärhämes nävät ani qärqäni i ama vit nä ini vät a rha maräkt arhä väs. Bä nga rhoqoräkt i rhat turäkt mänguräp ama ruvek di rhit tares ba ne na ama musärhäm bä iangärhäkt arha lat di ngärhi sämaengätki na arhä rharesbane. ¹⁷ Bä äkt i nga rhoqoräkt i nani ma Ngämuqa iva iarhakt kärarhae iva bä ba rha na aa mumänaris diva rhat dräm i ngäktki iva ngä rhu ama släqyige vät a nas dä sa qa sämaengätki na ngät na ama musärhäm. ¹⁸ Bä äkt i ma Ngämuqa qa mualat nä iarhomäkt kärqärhom i sa qaku mamär iva irhom ngärhi qutsasorhane bä qosaqi sa ut dräm i qaku mamär vät a qa iva qä nairas.

Dä soknga aiut kärarhae i sa urha ang sagem ga ivakt iva qät lu vät a ut di mamär vät a ut iva urhi sämaqrot na nas iva ut sangar ma ama qrot na aut katnanakt iva as mugas dä va qa rhodämne na ut toqor varhäm aa mumänaris bä ba ut. ¹⁹ Rhangät täkt aut katnanakt di ngät toqor ama qrot ka ama aga bä ba aurha iar qärakni iva qale qa vasägos. Bä iangärhäkt aut katnanakt sävät ama märirhong iva as mugas dä

va irhong ngä rhän di ngät don samuk säda ama vit na äs ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs angärha ron bä säng ama boiqi ama mor qi arha rhäng ²⁰ äkt i sa ma Jisas ka er qa met sae iva nanokt ut. Qa di sa qa män i ama pris ama vit na qa qärakni iva qale qa vasägos toqor ma Melkisedek.

7

Ama Priskäna Qärrahani I Rha Rhoqor Ma Melkisedek

¹ Iaqäkt ma Melkisedek di ama vitnaqa e mät ama värhäm ama mor äm ma Salem dä qosaqi ama pris na qa bä bä ma Ngämuqa ma Moräsnaqa Na Rhävuk näkt ka rhäkna is nani ma Abraham dä qa modämne na qa rhoqoräkt i sa evär dä ma Abraham nämät ama ulaqi rhoqoräkt i sa qa män näva ama vitnarha na äkt arhä väs. ² Dä ma Abraham ga von ga rha ama sägom ama qäväläm nämäni ama ngärhäqyisem na ap ama qävälap nävät iarhongäkt moe qärqärhong i sa qa rha irhong nage iarhakt ama vitnarha.

Ama narhoeräm di ma Melkisedek aa ngärhipki at tarimini di rhoqortäqyia, ama vitnaqa sa ama räkt ngät ama lat. Bä qosaqi qa di ama vitnaqa e ma Salem i iaqyäkt ama ngärhipki at tarimini di rhoqortäqyia, ama vitnaqa na ama bulap. ³ Qa di qaku aa anga mamäk ura anga nanäk ura anga ikkäna bä qosaqi qaku aa anga rharimini ura anga tpäsini sa aa iar. Dap ka

di qa rhoqor ma Ngämuqa aa emga i qa di sa qale qa i ama pris ma ama soktäm.

⁴ Ngäni lu i rhak täkt ama ruqa di ama moräs na qa masirhat toqoräkt dä soknga ama ngätmamäk ma Abraham ga von ga rha ama sägom ama qäväläm nämäni ama ngärhäqyisem na ap ama qävälap nävät iarhongäkt kärqärhong i sa ma Abraham ga rha irhong nämät ama ulaqi! ⁵ Dä iarhakt kärarhae i sa rha män nävä ma Livai qäarakni i qa rha ama lat na ama priskäna di varhäm ama muräkt nävä ma Ngämuqa aa Muräkt di rhit ta ama sägom ama qäväläm nämäni ama ngärhäqyisem na ap ama qävälap nage qäarahani i ma Abraham aa es na rha i nämä dä ama Livaiqäna di qosaqi rha män nävä ma Abraham. ⁶ Sokt di iaqäkt kärak i qaku qa män nävä ma Livai di qa rha ama sägom ama qäväläm nämäni ama ngärhäqyisem na ap ama qävälap nage ma Abraham bä qa di sa qa modämne nä ma Abraham gäarakni i sa qa rha iangärhäkt ama mumänaris nage ma Ngämuqa. ⁷ Sa ut dräm i ngätki rhoqoräkt i ama ruqa qäarakni i ama moräs na qa vit pät akni aa uväs di sa qa modämne nä iaqäkt ama ruqa qäarakni i qa e va aa rem.

⁸ Sage ama Livaiqäna di ama ruvek kärarhani i rhat dräm dit näp tit ta ama sägom ama qäväläm nämäni ama ngärhäqyisem na ap ama qävälap dap sage ma Melkisedek di iaqäkt kärak

i ma Ngämuqa aa enge ngät tamän i as kat däqäm di qät ta ama sägom ama qäväläm doqoräkt. ⁹ Nguaräm gäqi mamär iva aung gä qoar i ma Livai maräkt kärakni i qät ta ama sägom ama qäväläm nämäni ama ngärhäqyisem na ap ama qävälap di sa qa von da ama sägom ama qäväläm bä bä ma Melkisedek nävät ma Abraham ¹⁰ inguna as kale ma Livai va aa ik ma Abraham aa släqyige rhoqoräkt i ma Melkisedek ka rhäkna is nani a qa.

Urhi Lu Ma Jisas Kä Nä Ma Melkisedek Nismäne

¹¹ As nga mudu rhoqoräkt i ama priskäna nämäni ma Livai aa enevaqi rhat tualat di ama ruvek di sa rha rha ma Ngämuqa aa Muräkt. Näkt ngakt bä vadi mai mamär vät ama ruvek iva rha rhän i sa mamär na rha nävät iarhakt ama priskäna arha lat di sa va qaku urhit läk nani akni ama pris toqor ma Melkisedek iva qa rhän. Dap kinak mai mamär iva aung ga rhän nämäni ma Aron aa enevaqi. ¹² Inguna nga rhoqoräkt i rhit kutsasorhane iva rhi rharmeng da ama pris toqor mäniekt dä qosaqi mamär iva rhi qutsasorhane va ama Muräkt.

¹³ Ma Jisas kärakni i nguät tamän bät tärhong däkt sävät a qa di qa nämäni akti ama enevaqi maos. Bä inamäk bä sarhäkt di qaku aung nämäni iaqyäkt ama enevaqi di qat tualat ge ama laiqa na ama vodämes. ¹⁴ Inguna sa ut

dräm i aurha Engeska qa män nāmāni ma Juda aa enevaqi. Dä qaku ma Moses ka qoar iva ama pris ka rhän nāmāni iaqyākt ama enevaqi.

¹⁵ Sa qunäga vät a ut masirhat sä iarhongäkt toqoräkt i qosaqi akni ama pris kat dän gäarakni i qa rhoqor ma Melkisedek. ¹⁶ Ma Jisas di qaku qa män i ama pris na qa nävät ama muräkt kārangätņi i mamär iva aa nanäk ki sa qa män ma Livali aa enevaqi. Dap kinak ka män i ama pris na qa nävät ama qrot sa ama iar qārangätņi i qaku mamär iva qäbäs na ngät. ¹⁷ Inguna ma Ngämuqa aa enge di ngärhi sameng sävät a qa rhoqortäqyia,

“Ainge di ama pris ma ama soktäm
doqor ma Melkisedek.”

¹⁸ Aomni di angätņi ama muräkt kārangätņi i sa ma Ngämuqa qa mu ngät di rhäkt di sa qa mu ngät tage inguna qaku angärha anga qrot masirhat dä qosaqi ama määmääņini na ngät ¹⁹ dap aomni di sa ma Ngämuqa qa mu angätņi ama qatnanakt kārangätņi i ama mär ngät masirhat bä nävät a ngät di sa ut tet sa glaqot na qa. Inguna ama Muräkt di sa qaku ngä namualat sä guani iva ini ngä rhän i sa mamär nä ini.

²⁰ Dä ma Kraisi di qaku qa män i ama pris na qa sañis na ama musärhäm. Dap iarhakt kārarhae i mäqi rha män i ama priskäna na

rha di sa rha män doqoräkt sañis na ama musärhäm. ²¹ Sokt di ma Kraisi di sa ma Ngämuqa qa mualat sä qa iva qa rhän i ama pris na qa na ama musärhäm. Ma Ngämuqa qarakni i qa mualat toqoräkt di qa qoar na qa rhoqortäqyia,

“Ma Engeska diva qaku qä naqutsasorhane nä aa snängaqa
rhoqoräkt i qa musärhämes toqortäqyia,
‘Ainge di ama pris ma ama soktäm.’”

²² Rhom däkt di sa äm ngä mualat sä ma Jisas bä qa män i ama ruqa qarakni i qät sämaengätki na ama iaräs na ngät ama rharesbane qārangätņi i ama mär ngät masirhat päť ama mru ngät ma rharesbane angät tpäs.

²³ Ama priskäna qārarhani i sa mäqi rhat tualat di ama rhäqäp na rha inguna qaku mamär vät a rha iva as tat tualat i ama priskäna na rha inguna nävät ama tñäpki.

²⁴ Sokt di ma Jisas kat sangar ama lat kārangätņi i ama pris na qa vasägos inguna qat däqäm basägos. ²⁵ Bä nga rhoqoräkt di nävät a nas maräkt di mamär vät a qa iva qa rhumaiar iarhakt kārarhae i rhat tet sa glaqot nä ma Ngämuqa inguna qa di qat däqäm basägos ivakt iva qä nän sävät a rha.

²⁶ Di ama märäm masirhat i sa aut pris ama vit na qa toqoräkt kārakni i mamär vät a qa iva qat tatnärhäm ut. Qa

di ama räktka na qa dä ma Ngämuqa aa saqong dä qaku qa mualat na anga vuini. Bä ma Ngämuqa qa matmät sä qa nämäni ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong bä qa sek ma Jisas tävit säda ama usäpki arha ron. ²⁷ Qaku ma Jisas kät läk iva qät boda ama vodämes pät ama qunäng moe i narhoer va qät boda ama vodämes bä ba nas maräkt sa aa vuirhong dä nasot dä va qosaqi qat tualat toqoräkt bä ba ama ruvek toqor iarhakt arhani ama priskäna ama vit na rha. Dap kinak ka voda ama vodämes masägos bä ba ama rhodäm moe nasot bä ba ama ruvek moe rhoqoräkt i qa vodäm mes. ²⁸ Ma Ngämuqa aa Muräkt di ngät tuqunän bät ama gamoe qärrarhani i qaku arha anga qrot masirhat iva rha rhän i ama priskäna ama vit na rha. Sokt di ama enge na ama musärhäm gärangättni i sa ngä män nasot ama Muräkt di ngät tuqunän bät ama ngärhoemga iva qa rhän i ama pris ama vit na qa qäarakni i sa ma Ngämuqa qa mualat sä qa bä qa män i sa mamär na qa vasägos.

8

Ma Jisas Di Ama Pris Ama Vit Na Qa Bä Ba Ama Rharesbane Qärangättni I Ama Vit Na Ngät Pa Ama Mru Ngät Ama Rharesbane Angät Tpäs

¹ Näkt ama moräm mäni aurha enge di rhoqortäqyia, ut di sa aut pris ama vit na qa rhoqoräkt bä qa di

qat muqun dä iaqäkt aa mämugunäs angärha märmär da ama usäpki arha ron gäarak i ama ansäs ama vit na ngät sagem ga da ama usäpki arha ron. ² Dä iaqäkt aut pris kat tualat pät ama ivärhimem ama qumärqumär imem mamär da ama engätki na qi ama ansäspämgi ama me qi arha ron gäaraktni i sa ma Engeska ma Ngämuqa qa rhäk pät a qi dap kaku ama ruvek ta rhäk pät a qi.

³ Ama priskäna ama vit na rha moe asägäk asägäk di sa rha muqunän bät a rha ivakt iva rhit boda ama vänbon dä ama vodämes. Bä äkt i qosaqi mamär iva rhak täkt ama pris di aa anga guani ivakt iva qä vodäm ini. ⁴ Ngakt bä qale ma Krai mäni ama ivätki di nak ka di vadi va qaku ama pris na qa inguna ama priskäna rha e qärrarhani i rhat dräm dit boda ama vänbon barhäm ama Muräkt. ⁵ Rhat tualat i ama priskäna na rha dä arha lat di nak kop ama iauski na ngät sävät iarhongäkt kärqärhong i qali lirhong da ama usäpki arha ron. Inguna nga rhoqoräkt i sa qorhäs iva ma Moses kä rhäk pät ama ansäspämgi ama me qi dä ma Ngämuqa qa rhodröp ka i qä qoar toqortäqyia, “Mamär iva ngia rhualat nä iarhongäkt moe varhäm ama iauski qäaraktni i sa ngua qur a nge rhäm gi da ama damgi at täväs.” ⁶ Bä rhäkt di sa ma Krai ka rha ama lat i ama pris ama vit na qa qärangättni i ama mär ngät masirhat pät iarhakt

arhani ama priskäna ama vit
na rha arha lat angät tpäs.
Bä qosaqi rhoqoräkt di ama
iaräs na ngät ama rhares-
bane qärangätni i qat tualat
parhäm ngät di ama mär ngät
masirhat pät ama mru ngät
ama rharesbane angät tpäs.
Iomäkt dinguna ama iaräs na
ngät ama rharesbane di sa
ma Ngämuqa qa mualat na
ngät na ama iaräs na ngät
ama mumänaris kärangätni
i ama mär ngät masirhat
pät ama mru ngät ama
mumänaris angät tpäs.

7 Inguna ngakt bä vadi
mai iangärhäkt ama narhoer
ngät ama rharesbane* di
qaku guani qärqäni i ama
vu ini mäni ngät dä sa mai
mamär iva qaku urhit läk
nani ama unmem na ngät
ama rharesbane.

8 Sökt di ma Ngämuqa qa
lu ama Judaqäna i qaku rha
met parhäm ama narhoer
ngät ama rharesbane bä qa
märhamän doqortäqya,

“As ngäni lu i ma Engeska
qä qoar i ama qäväläm
ngät dän
gärqomni iva ngua
rhualat na ama iaräs
na ngät ama rhares-
bane ge ama enevaqi
i ma Israel
qi na ama enevaqi i ma
Juda

9 bä rhangät täkt ama rhares-
bane diva qaku ngät
toqor ama rharesbane
qärangätni i sa ngua

mualat na ngät ge arhä
mamäkkäna
vät ama qäväläm
gärqomni i sa ngut
sangar da arhä rhäkt
ivakt iva ngua rhet
sä rha nävät ama
ngärhäkka ma Isip.”

Ma Engeska qä qoar i, “Qaku
ngut lavuqi na rha
inguna rha di sa qaku
rhat tet parhäm gu
rharesbane.”

10 Ma Engeska qä qoar i
rhangät täkt di ama
rharesbane qärangätni
iva ngua rhualat na
ngät ngu na ama
enevaqi i ma Israel
nasot iomäkt ama
qäväläm.

“Va nguat tu gu muräkt mät
arhä snängaqa
dä va ngut säm a ngät da
arha ron
bä aingo diva arhä
Ngämuqa na ngo
bä rha diva gua ruvek na
rha.

11 Dä va qaku rhi nasu ne i
akni qä su aa ruaqa
ura akti qi su arha
ruaqi i rhi qoar to-
qortäqya, ‘Mamär
iva ngiat dräm ma
Engeska’
inguna va rha moe diva
rhat dräm a ngo
näma dä ama moräs na
rha masirhat ura ama
gaini na rha mamär.

12 Va ngut lavuqi na rha sa
arha lat ama vu ngät
bä va rät pät a ngo na
arha vuirhong.”

* 8:7 ama narhoer ngät ama rharesbane Rhangät täkt ama rharesbane di sa ma
Ngämuqa qa von däm ngät da ama damgi ma Sainai.

13 Bã nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa qat tamän sävät ama iaräs na ngät ama rharesbane dä qat tualat sa ama narhoer ngät ama rharesbane bã ama mãñmãñini na ngät. Dä agini qärqäni i ini ngät dän i ama mãñmãñini nä ini dä ama mru ini di sa qorhäs iva ianiäkt diva qäbäs nä ini.

9

Ama Qumärqumär Äs Mamär Ama Ivärhäs Nämäni Ama Ivätki

¹ Dä qäqi ama narhoer ngät ama rharesbane di angät tisu na ama ansäs dä angärha ivärhäs ama qumärqumär äs mamär mäni ama ivätki. ² Iosäkt ama ivärhäs di ama ansäspängi ama me qi qäraktni i ama ruvek ta rhäk pät a qi. Bã da ama narhoer äm ama qäväläm äm angärha ron buk pämg di qale ama lirkäga qäraktni i qat mair da ama tlagä dä ama laiqa sä ama bretkäna iva sage ma Ngämuqa. Iosäkt ama ivärhäs di rhat tes äs i ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs.

³ Bã säng ama boiqi ama mor qi arha rhäng di ama unbam na äm ama qäväläm gärqomni i rhat tes äm i ama vit na äs ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs. ⁴ Bã dä iomäkt ama unbam na äm ama qäväläm angärha ron di qale ama vodämes na ama insens angät laiqa e. Iaqäkt ama laiqa di sa rha ong bät aa qämorigleng moe na ama gol. Dä qosaqi qale ama

bokis na ama rharesbane e qäraktni i qosaqi sa rha ong bät aa qämorigleng moe na ama gol bã da aa ron di qale ama kainaqi qäraktni i sa rha mualat na qi na ama gol qäraktni i qale ama mana mät ki dä qosaqi e di qale ma Aron aa tlagä qäraktni i mudu vur vät a qa näkt sävät ama duliglem na ama rharesbane.

⁵ Bã vät iaqäkt ama bokis aa rhäng di aiomni inät muqun gärqiomni i rhat tes iom i ama serubim bã in givaet di qale ngät daver ama mämugunäs na ama lavuqi.

As pät tom däkt ama qäväläm di qaku mamär vät a ut iva ut tamän masirhat sävät tärhong däkt.

⁶ Bã sa nga qale iarhongäkt toqoräkt dä nasot dä ama priskäna rhat dräm dat tet sämät ama narhoer äm ama qäväläm bã rhat tualat na arha lat ⁷ sokt di sämät ama unbam na äm ama qäväläm di sokt ama pris ama vit na qa qat tet bã sae näkt kat tet sae masägos da ama quiaqa aa ron. Näkt pa qaku qä nasäs sae dap pa qät ta ama biaska bã iaqäkt ama biaska di qät bodäm ga bã ba nas dä qosaqi bã ba ama ruvek pät arha vuirhong angät tpäs kärqärhongni i sa qaku rhat dräm i ama vuirhong nä irhong.

⁸ Nävät iangärhäkt ama lat di sa ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qär qur a ut i ama iska säva ama vit na äs ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs di as kaku rha rhar mät ka vät ama qäväläm

doqoräkt i as ama narhuir qi ama ansäspämgi ama me qi di qiat mair. ⁹ Iaқыäkt ama ansäspämgi ama me qi di qiat tuqunän sävät tangät täkt ama rhodäm. Bä varhäm iangärhäkt ama lat di rhit bon da ama vänbon dä ama vodämes kärangätni i qaku mamär iva ngä namualat sa ama ruqa qärakni i qat dräm gä nänäs sage ma Ngämuqa iva qat dräm i isiska vät a qa nämät ama rhäksärhäm bät ama vuirhong angät tpäs. ¹⁰ Dap kinak iangärhäkt ama vänbon dä ama vodämes di sokt ngät sävät ama tmäs dä ama rigi bä qosaqi sävät iarhongäkt kärqärhong i irhong doqor ama lat kärangätni i rhit tor ama qärhong bä ama muräkt bä ba ama släqyige bä iangärhäkt diva qale ngät bä dängdäng bät ama qäväläm gärqomni iva ama iaräs na qa ama iska qa rhän.

Ama Rhäqästäm Nävät Ma Krai Aa Biaska

¹¹ Sokt di nga rhoqoräkt i ma Krai ka män i ama pris ama vit na qa na qa bä ba ama märirhong gärqärhongni i sa irhong ngä män dä qa met pa ama ansäspämgi ama me qi qäraktni i ama vit na qi dä sa mamär na qi masirhat daver ama narhuir qi ama ansäspämgi ama me qi. Rhakt täkt ama ansäspämgi ama me qi di qaku ama ruvek ta rhäk pät a qi bä qosaqi qaku ma Ngämuqa qa säm a qi i qi nämäni aa sämsäm nämäni ama ivätki. ¹² Dä qa mon gop

masägos bä ba ama rhodäm moe nasot säva ama vit na äs ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs bä qaku qa met sae sa anga memeqäna ura anga bulmakaqäna angä rhoes angät biaska dap kinak ka mon nävät aa biaska maräkt. Bä nävät iangärhäkt ama lat dä sa qa rhäqäs täm ut bä aa rhäqästäm diva qale ngät ma ama soktäm.

¹³ Inguna ngakt bä rhit prit na ama memeqäna dä ama bulmakaqäna ama gamoe angät biaska dä na ama ligätki nasot ama bulmakao ama rhoem ga vät iarhakt ama ruvek kärarhani i qaku ama qumärqumär ta ivakt iva ngärhi qumär ta bä va ama qumärqumär arhä släqyigleng ¹⁴ di nak pa ma Krai aa biaska qä qumär aut snängaqa masirhat mamär. Bä va ut dräm i sa isiska vät a ut nämät ama rhäksärhäm bät ama lat kärangätni i ama männmäñini na ngät angät tpäs. Dä va mamär vät a ut iva ut tualat bä bä ma Ngämuqa ama ngätdäqäm ga. Ma Krai kärakni i sa qaku anga qävui ni vät a qa di qa vodäm mes nävät ama Qloqaqa ama sok täm ga sage ma Ngämuqa.

¹⁵ Dä soknga qa di ama ruqa qärakni i qa e mänguräp ma Ngämuqa dä ama ruvek. Bä qat tualat parhäm ama iaräs na ngät ama rharesbane ivakt iva iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa mes ta va rhi rha iarhongäkt kärqärhong i ama sok täm irhong gärqärhong i sa qa

mumänaris iva qä von da rhäm irhong. Iangärhäkt ama lat dinguna akni sa qa ñäp bä rhoqoräkt di sa qa rhäksasot a rha nämät ama vuirhong angät täksärhäm gärqärhongni i sa rha mualat nä irhong da ama narhoer ngät ama rharesbane angät käväläm angärha ron. ¹⁶ Nga rhoqoräkt i qale ama abuqit nage ama ruqa qärakni iva qä ñäp kärqitni i it ngät tamän iva sävetka qä rha aa qärhong nasot aa tñäpki di mamär iva ut dräm i ngätki i sa iaqäkt ama ruqa qa ñäp dä nasot dä va irhäkt ama abuqit it ngät tualat. ¹⁷ Inguna irhäkt ama abuqit di it ngät tualat sokt toqoräkt i iaqäkt kärak i sa qa säm bä bit di sa qa ñäp dap kaku it ngä namualat toqoräkt i as kat däqäm.

¹⁸ Bä nga rhoqoräkt dä qäqi ama narhoer ngät ama rharesbane di sa ma Ngämuqa qa nasäng na ngät di qoki mamär iva qrir na ama biaska. ¹⁹ Inguna nga rhoqoräkt i ama muräkt asägängät asägängät moe di sa ma Moses ka märhamän bät a ngät särha ama ruvek moe dä qa rha ama bulmakaoqäna ama rhoes dä ama memeqäna angät biaska ngä na ama rigi dä ama qurät ngät ama sipsipkäna angät käseng näkt sävät ama ngämungäm angät ngärhätkka ama hisop bä qa vritne vät ama ilotka na ama abuk dä qosaqi qa vritne vät ama ruvek moe. ²⁰ Bä ma Moses kä qoar toqortäqyia, “Rhak

täkt di ama biaska na ama rharesbane qärangätni i sa ma Ngämuqa qa rhäkne iva bä ba ngän.” ²¹ Bä qosaqi rhoqoräkt dä ma Moses ka vrit na ama biaska vät ama ansäspämgi ama me qi dä vät iarhongäkt moe qärqärhong i rhat tualat na ama lat na ama ansäs sage ma Ngämuqa nä irhong. ²² Bä ngätki i varhäm ama Muräkt di qorhäs iva iarhongäkt moe diva ama qumärqumär irhong nävät ama biaska dap ngäkt bä qaku qrir na anga biaska dä va sirhäkt kaku anga qyiradeng ngä rhän sävät ama vuirhong.

²³ Bä äkt i mamär iva nävät ama vodämes diva rhi qumär iarhongäkt kärqärhong i ama iauski nä irhong de vät ivät kärqärhong i irhong doqor iarhongäkt tävuk da ama usäpki arha ron dap iarhongäkt maräkt da ama usäpki arha ron di mamär iva irhong ngä rhän i ama qumärqumär irhong nävät ama vodämes kärangätni i ama mär ngät masirhat pät ama vodämes angät tpäs kärangätni i rhit bodäm ngät iva varhäm ama Muräkt. ²⁴ Inguna ma Kraisi di qaku qa met säva ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs kärqosni i sa ama ruvek ta mualat na äs kärqos i nak kop ama iauski na äs sävät ama engätkinirhong dap kinak ka met säda ama usäpki arha ron maräkt diväkt iva rhäkt di qat mair vä ma Ngämuqa aa qäranas iva bä ba ut.

²⁵ Bä qosaqi qaku qa met

sae ivakt iva vät ama qäväläm nasot a ne dä va qät bodäm mes toqor ama pris ama vit na qa bä ba ama Judaqäna qarakni i qat dräm gat tet säva ama vit na äs ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs pät ama qoeo asägäk asägäk moe na ama biaska qarakni i qaku aa biaska maräkt. ²⁶ Inguna ngakt bä vadi mai rhoqoräkt dä mamär iva vät ama qäväläm nasot a ne dä sa va qat don säda ama märänga aa ron mänasäng naimäk äkt i ama rharimini sa ama ivätki bä qia män bä sarhäkt. Dap kinak sa qa män bät ama dängdängini na ngät ama rhodäm gop masägos bä ba ama rhodäm moe nasot ivakt iva qä rhäksot na ama vuirhong nävät iomäkt i sa qa maräkt ka vodäm mes.

²⁷ Dä sa ma Ngämuqa qa muräkt iva ama ruvek asägäk asägäk diva sävetka qä nöp sokt masägos näkt nasot dä va ama matnävämne ngä rhän bät a qa. ²⁸ Bä äkt i ma Kraisk vodäm mes masägos ivakt iva qä rha ama rhäqäp na rha ama ruvek arha vuirhong nae. Bä va qa rhän bät aa unmem na äs aa mänmänäs di qaku ivakt iva qä rhäksot na ama vuirhong dap kinak pa qa rhumaiar iarhakt kärarhae i sa qale rha nani a qa i nani a rha masirhat iva rhi lu qa.

10

Ma Kraisk Aa Vodämes Kärangättni I Sa Qa Von Däm Ngät Masägos

¹ Ama Muräkt di nak kaku ama mär qi ama iauski sävät ama mär irhong ama engätkinirhong gärqärhongni iva irhong ngät dän bä äkt i qaku mamär vät a ngät iva ngät tualat sä iarhakt kärarhae i rhat tet sa glaqot nä ma Ngämuqa bä va rha rhän i sa mamär na rha nävät ama vodämes kärangättni i rhat dräm dit bon däm ngät pät ama qoeo moe nasot a ne. ² Ngakt bä vadi mai iangärhäkt ama vodämes di mamär vät a ngät iva ngät tualat toqoräkt di vadi mai as kaku rhit bon da ama vodämes inguna ama ruvek kärarhani i rhi nänäs sage ma Ngämuqa di vadi mai sa ama qumärqumär ta dä soknga va qaku rhat tu arhä snäng i as tat tualat na anga vuirhong. ³ Dap kinak iangärhäkt ama vodämes di ngärhit puk pät ama ruvek sävät ama vuirhong bät ama qoeo moe nasot a ne ⁴ inguna ama bulmakaqäna ama gamoe dä ama memeqäna angät biaska di qaku mamär iva qä nata ama ruvek arha vuirhong nae.

⁵ Bä äkt i nga rhoqoräkt i sa qorhäs iva ma Kraisk rhän sämäni ama ivätki dä qa qoar toqortäqya,

“Ainge di sa qaku nani a nge na anga vodämes dä anga vänbon sokt di sa ngia rhäkmu na ama släqyige bä ba ngo.

⁶ Dä qaku märmär gem nge nävät ama vänbon gärangättni i sa rhit päp

ngät dä ama vänbon
bät ama vuirhong
angät tpäs.

7 Dä nasot dä ngua qoar i,
'As ngi nari ngo gu
Ngämuqa, sa ngua män
ivakt iva nguat tualat
na ama lat parhäm gi
snängaqa
qärangätni i ngät parhäm
ama enge qärangätni i
sa rha säm a ngät sävät
a ngo va ama ilotka na
ama abuk.' "

8 Narhoer dä qa qoar to-
qortäqya, "Ainge di qaku
nani a nge na anga vänbon
ura anga vodämes ura anga
vänbon gärangätni i sa rhit
päs ngät ura anga vänbon bät
ama vuirhong angät tpäs."
Iarhongäkt di rhit bon däm
irhong barhäm ma Ngämuqa
aa Muräkt nage ma Moses.
9 Dä nasot dä qa qoar i, "As
ngi nari, sa ngua män ivakt
iva nguat tualat na ama lat
parhäm gi snängaqa." Ma Jisas
kät ta ama narhoeräm nae
ivakt iva qa rhu ama unbam
na äm mät ama narhoeräm
angät släqyäs. ¹⁰ Ma Jisas
ma Kraiss ka arñis na ut bä
bä ma Ngämuqa rhoqoräkt i
qa met parhäm ma Ngämuqa
aa snängaqa bä qa voda aa
släqyige masägos bä ba ama
rhodäm moe nasot.

¹¹ Ama priskäna bä ba ama
Judaqäna moe asägäk asägäk
di sävetka qat mair sa aa lat
pät ama qunäng moe. Bä
vät ama qäväläm nasot a ne
di qät bon da ama vodämes
kärangätni i ama sägängät
kärangät i qaku mamär vät

a ngät iva ngärhit ta ama
vuirhong nae. ¹² Sokt di
nga rhoqoräkt i ma Kraiss ka
von da ama sägängät ama
vodämes pät ama vuirhong
angät tpäs kärangätni i bä ba
ama rhodäm moe nasot dä
qa muqun dä ma Ngämuqa aa
märmär ¹³ bä inamäk nävät
iomäkt ama qäväläm dä sa
qale qa e bä va rhoqoräkt bä
dängdäng iva ma Ngämuqa qa
rhualat sa aa ikkana bä va
rha rhän i ama laiqa na rha
nanokt aa qariglem. ¹⁴ Nävät
iangärhäkt ama sägängät ama
vodämes di sa ma Kraiss ka
mualat sa ama ruvek bä rha
män i sa mamär na rha ma
ama soktäm iarhakt kärarhae i
sa ma Ngämuqa qä rharñis na
rha iva rha rhän i ama ruvek
kärarhani i nani a qa na rha
rhoqoräkt.

¹⁵ Dä ama Qloqaqa ama
Qumärqumärqa qosaqi qat
tamän särhäm ut sävät
iarhongäkt i as narhoer di qä
qoar toqortäqya,

¹⁶ "Ma Engeska qä qoar i,
'Rhangät täkt di ama
rharesbane qärangätni
iva ngua rhualat na
ngät ngu na rha
nasot iomäkt ama
qäväläm.

Va ngua rhu gu muräkt da
arha ron
dä va ngu säm a ngät mät
arhä snängaqa.' "

¹⁷ dap saqi as ka qoar i,

"Va rät pät a ngo mas na arha
vuirhong dä qosaqi
arha lat ama vu ngät."

18 Nga rhoqoräkt i sa ma Ngämuqa qa qyiradeng nä sävetka aa vuirhong dä aa lat ama vu ngät dä va iaqäkt ama ruqa diva qaku qä natboda ama vodämes pät ama vuirhong angät tpäs.

*Mamär Iva Ut Nanakt
Maengätki Nä Ma Ngämuqa*

19 Gua ruavek, dä soknga nävät ma Jisas aa biaska di mamär vät a ut iva ama qraräktä na ut i ut tet säva ama vit na äs ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs ²⁰ näva ama iaräs na qa dä ama ngät dä qäm ga ama iska qarakni i sa ma Jisas ka rhar mät ka nanokt ut bä särhage na ama boiqi ama mor qi na aa släqyige.

21 Bä aiut di aurha moräs na qa ama pris daver ma Ngämuqa aa ruvek. ²² Bä äkt i mamär iva ut tet sa glaqot nä ma Ngämuqa sa ama engätki na qa ama snängaqa dä sa ama qatnanakt ama qrot ngät mamär. Bä qosaqi va ut tet i sa ma Jisas ka vritne vät aut snängaqa bä isiska vät a ut nämät ama qänäskänes iva urhi rha ama rhäksärhäm dä aut släqyigleng di qa rhor vät igleng na ama rigi ama qumärqumär qi. ²³ Mamär iva ut sangar ma ama qrot na ama sameng bät aut katanakt sävät ama märirhong iva irhong ngä rhän dap pa qale aurha anga snängaiom anga udiom inguna iaqäkt kärak i sa qa mumänaris pät a ut sävät irhong di sa mamär vät a ut iva ut nanakt na qa maengätki sä iarhongäkt

moekt. ²⁴ Dä mamär iva ut tu ut snäng iva ut täranas na ne rhoqor mäniekt bä va aurha snäng bät arhani dä va ut tualat na ama mär ngät ama lat. ²⁵ Bä qale ngänit kyiradeng nä iomäkt iva väspästämne na ngän doqor arhani qärrahani i qaku rhat dräm dat tualat toqoräkt. Dap kinak mamär iva urhit sämaqrot na ne masirhat bä masirhat mamär inguna sa ut dräm i ama qunäga qarakni iva ma Kraisa ka rhän di sa qa e glaqot.

²⁶ Inguna ngakt bä as ut dräm ut tualat na ama vuirhong bä sa ut dräm i ut tualat na ama vuirhong nasot ama qäväläm gärqomni i sa ut ta ama mädräm sävät ama engätki di qoki as kaku qale anga vodämes pät ama vuirhong angät tpäs. ²⁷ Dap kinak mamär iva urhit len ma Ngämuqa aa matnävämne dä qosaqi va urhit len ama mor äs ama mudäbäs kärqosni i äs angät kärnaqi ama mor qi masirhat iosäkt ama mudäbäs kärqos iva äs ngärhi väs aa ikkäna. ²⁸ Aung gärakni i sa qa qyiradeng nä ma Ngämuqa aa Muräkt nage ma Moses di rhat dräm di veng ga dap kaku anga lavuqi sävät a qa rhoqoräkt i ama udiom ura ama dävaung na rha ama ruvek ti sameng irhäm ga. ²⁹ Ngakt bä aung di qaku qa qutdrir sage ma Ngämuqa aa emga qarakni i nävät a qa di sa ma Ngämuqa qa arnis nä iaqäkt ama ruqa bä ba nas dä iaqäkt di qaku

qät kutdrir sävät ama biaska na ama rharesbane näkt ka märhamän mava na ama Qloqaqa na ama ñämsävätki dä ngu lu va ma Ngämuqa qä sangäm na qa rhoqor mäniekt? ³⁰ Sa nguna ut dräm iaqäkt karak i sa qa qoar toqortäqyia, “Aingo sa ama muovätki. Bä va aingo ngua rhuvät.” Dä qosaqi qä qoar i, “Ma Engeska va qa rhatnävämmne na aa ruvek.” ³¹ Mamär iva ngit len masirhat kre va akni nävät a ngän di ak na qa ama ruqa rhoqoräkt dä va arpus na qa sämät ma Ngämuqa ama ngätdäqäm ga aa rhäkt.

³² Mamär iva vuk pät a ngän sävät ama qunäng mudu i nga rhoqoräkt i sa qunäga vät a ngän sa ama engätki näkt nasot dä qale ngän da ama märän ama mor ngät angärha ron ³³ bä sai dä arhani rhat tamän mava na ngän dä rhi slava na ngän da ama ruvek arhä saqong bä sai dä ngänit ta ama märänga inguna nävät iomäkt i ngänät mair ge arhani ama ruvek kärerhani i sa qale rha da ama märänga aa ron doqor ngän. ³⁴ Aingän di angän lavuqi di sävät iarhakt kärerhae i qale rha va ama tpäskiarharhäng näkt ngänät dräm gale ngän sa ama bulap dap ngänit kyiradeng i näma dä ama ruvek tit ta angän gärhong inguna sa ngänät dräm i ngän maräkt di angän gärhong gärqärhongni i ama mär irhong masirhat tärhong bono dä va qali lirhong

basägos.

³⁵ Dä soknga qale ngän narhon na angän gatnanakt ama qrot ngät kärangätni iva ama rhitsek ama mor ngät ngä rhän sagem ngän nävät a ngät. ³⁶ Inguna mamär iva qale ngän mauiu ma ama qrot ivakt iva nga rhoqoräkt i sa ngän mualat parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa dä va ngäni rha iarhongäkt kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa mumänaris nä irhong bä ba ngän. ³⁷ Inguna ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“As pät ama qäväläm ama qot äm

dä va iaqäkt karak i qat dän diva qa rhän näkt pa qaku qä natiläng.

³⁸ Sökt di iaqäkt karak i sa qa män i ama räktka na qa dä gu saqong nävät aa qatnanakt diva qale qa da ama iar ama sok täm ngät angärha ron dap ngäkt bä va bok da aa qatnanakt nävät a ngo dä va qaku märmär gem ngo nävät a qa.”

³⁹ Sökt di ut di qaku ut nävät iarhakt kärerhae i mämae vät a rha sa ama qatnanakt bä äkt iva ma Ngämuqa qä slava na rha mas. Dap kinak aiut di ut nävät kärerhani i sa rhat nanakt bä äkt iva qale lut mamär da ama iar angärha ron.

11

Nävät Ama Qatnanakt

¹ Ama qatnanakt di iomäkt i sa ut dräm maengätki iva iarhongäkt kärqärhong i sa ut nanakt iva ma Ngämuqa qä von ut täm irhong diva qoki irhong ngä rhän. Bä qosaqi ngät di rhom däkt i sa ut dräm iva as iarhongäkt ngä rhän i näma dä sa qaku aung ga lu irhong. ² Bä aurha ikkänä mudu di sa märmär ge ma Ngämuqa nävät a rha nävät a ngät.

³ Nävät ama qatnanakt di sa qunäga vät a ut i sa ma Ngämuqa qä säm ama ivätki qi na ama leqäs dä ama usäpki na aa enge bä äkt i agirhong gärgärhongni i ut lu irhong di qaku qä mualat nä irhong na arhongni qärqärhongni i mamär vät aung iva qä lu irhong.

⁴ Nävät ma Abel aa qatnanakt dä sa qä von da ama vodämes sage ma Ngämuqa qärangätni i sa mär gem ma Ngämuqa nävät a ngät masirhat pät ma Kein aa vodämes angät tpäs. Ma Ngämuqa qä sek sä ma Abel i ama räktka na qä dä ma Ngämuqa aa saqong nävät iomäkt i sa qä rha ma Abel aa vänbon. Näma dä äkt bä ma Abel qä ñäp sokt di as kat tamän inguna nävät aa qatnanakt.

⁵ Nävät ma Enok aa qatnanakt dä sa ma Ngämuqa qä rha qä rhävit ivakt iva qaku qä nañäp bä qaku mamär iva aung gä namän bät a qä inguna sa ma Ngämuqa qä rha qä. Näkt toqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qä rha ma Enok

dä qä sek sä qä i märmär gem ga nävät a qä. ⁶ Bä qaku mamär vät ma Ngämuqa iva märmär gem ga nävät iaqäkt kärak i qaku aa anga qatnanakt inguna aung gäarakni i nani a qä iva qat tet sa glaqot nä ma Ngämuqa di vadi va mamär iva qat nanakt i ma Ngämuqa di qä e bä qosaqi va qat nanakt i ma Ngämuqa diva qät bon da ama rhitsek bä bä iarhakt kärarhae i rhi siqut iva rhi räm a qä.

⁷ Bä ma Ngämuqa qä rhon sävät ma Noa sävät arhongni qärqärhongni iva irhong ngä rhän gärgärhong i as kaku qä lu irhong. Bä äkt i qä nanakt nä ma Ngämuqa dä sa qale qä sa ama qutdrir sagem ga bä ma Noa qä rhäk pät ama mlauski ama mor qi ivakt iva qä rhumaiar na aa qärhae. Nävät tom däkt dä ma Ngämuqa qä matnävämmne na ama ruvek nämäni ama ivätki bä ma Noa qä män i ama räktka na qä dä ma Ngämuqa aa saqong. Ama ruqa di qat dän i ama räktka na qä di nävät ama qatnanakt.

⁸ Ma Abraham ga mualat parhäm ma Ngämuqa aa rhodräp bä ba qä bä nävät aa qatnanakt toqoräkt i ma Ngämuqa qä mes ka iva qä rhet na äkt i qale qä e dä qä met säva ama ivärhäs kärqosni iva qä rhal äs bä ba nas. Qä met dap kaku qat dräm äkt i sa qat tet iva sae. ⁹ Nävät aa qatnanakt dä sa qä met ivakt iva qale qä vä iaqyäkt ama ivätki na ama mumänaris i ama nañiska na qä e. Dä qat

tas pa ama vät kärangättni i ngät toqor ama mämairväm ama me ngät kä nä na Aisak dä ma Jekop. In moe in nä ma Abraham di sa rha moe rha rha ama sägängät ama mumänaris. ¹⁰ Sa qa mualat toqoräkt dinguna qale qa nani aomni ama värhäm ama mor äm gärqomni i äm angärha ribit di ama qrot it kärqom i sa ma Ngämuqa qa rhäk pät a äm.

¹¹ Nävät ma Sara at katnanakt dä sa qia rha ama qrot iva qi sa i näma dä sa qia met e na at koeo inguna sa qiat nanakt nä iaqäkt kärakni i sa qa mumänaris iva qa rhualat parhäm aa mumänaris ba qi.

¹² Dä soknga näva akni ama ruqa qarakti i sa ngäkt kre qorhäs iva qä nöp dä sa ama rhäqöp na rha ama rhoes ta män gärarhani i arhä rhodäm di ngät toqor ama rhodäm sa ama qaeng mät ama leqäs bä qosaqi ngät toqor ama qunirhong bät ama qoan gärqarhongni i qaku mamär vät aung iva qä narhodäm nä irhong.

¹³ Rhärha rhäkt ama ruvek moekt di sa rha nöp sa arhä qatnanakt dap kaku rha rha iarhongäkt kärqarhong i sa ma Ngämuqa qa mumänaris nä irhong iva irhong ngä rhän. Sökt di sa rha lu iarhongäkt dä märmar gem da nävät irhong na gläius näkt tat dräm i rha di ama tmända dä ama nañista na rha mäni ama ivätki. ¹⁴ Ama ruvek kärarhani i rhat tamän doqoräkt di rhi sameng mamär i rhit näm nani aosni ama ivärhäs iva bä ba nas. ¹⁵ Vadi mai rhat tu

arhä snäng sävät iosäkt ama ivärhäs kärqosni i sa rha met daqule läs dä mai mamär iva evär däm da bä sae. ¹⁶ Dap ta di nak nani a rha na ama ivätki qarakti i ama mär qi masirhat pät iaqyäkt ama ivätki at täväs akti qarakti i qali qi da ama usäpki arha ron. Dä soknga ma Ngämuqa di qaku aqlus pät a qa iva rhat tes ka i arhä Ngämuqa na qa inguna sa qa rhäkmu na ama värhäm bä ba rha.

¹⁷ Bä nga rhoqoräkt i ma Ngämuqa qa siqut nä ma Abraham dä ma Abraham ga vodä ma Aisak sagem ga nävät aa qatnanakt. Bä ma Abraham gärakni i sa qa rha ama mumänaris di sa qä nasäng iva qä voda aa sägäk aa emga sage ma Ngämuqa iva ama vodämes na qa. ¹⁸ Ma Aisak di iaqäkt kärak i sa ma Ngämuqa qa märhamän sävät a qa rhoqortäqyia, "Iarhakt kärarhae iva arhani ama ruvek ti qoar i ainge ma Abraham ngia es na rha diva rhat dän nämäni ma Aisak aa enevaqi." ¹⁹ Ma Abraham gat tu aa snäng i qäqi mamär vät ma Ngämuqa iva qa rhäranaš nä ma Aisak nämät ama tñäpki bä rhoqoräkt dä mamär iva rhi qoar i ma Abraham di nak sa qa rha ma Aisak nämät ama tñäpki.

²⁰ Nävät ma Aisak aa qatnanakt dä qat nanakt iva ma Ngämuqa qä von ma Jekop dä ma Iso rha ama modämne. ²¹ Nga rhoqoräkt i sa qorhäs iva ma Jekop kä nöp di nävät aa qatnanakt dä qa an da aa uväs daver aa tlaqa aa uväski

i qä nänsäs bä qa modämne nä ma Josep aa imiom ak dä ak. ²² Da aa iar angät tpäs di nävät aa qatnanakt dä ma Josep ka märhamän sävät ama qäväläm gärqomni iva ama Israelqäna rha rhet nae ma Isip bä qa rhodröp ta sävät aa släp.

²³ Bä nga rhoqoräkt i ma Moses aa nanäk kia sa qa dä nävät ain gatnanakt di aa mamäqiom in ngaip ka vät ama dävagukt ama eqoan inguna sa rha lu i iaqäkt ama qokokka di ama märqa na qa mamär dap kaku rhit len ama vitnaqa aa rhäkne. ²⁴ Bä nga rhoqoräkt i sa mor ma Moses dä nävät aa qatnanakt di qa mer tat tes ka i ma Farao aa imgi at toemga na qa. ²⁵ Qa lu i ama märäm gem ga iva rhi sangäm na qa qä nä ma Ngämuqa aa ruvek dap kaku ama märäm doqoräkt iva qät ta ama märmärgem da ama vuirhong angärha ron gärangätni i ngärhit lir täktäksot na ngät. ²⁶ Ma Moses kat tu aa snäng i ma Krai aa qluqi di qi di ama mämägän ama mor ngät masirhat ba qa vät ma Isip at mämägän angät tpäs inguna sa qale qa nani ama rhitsek iva as ngä rhän nasot.

²⁷ Bä nävät aa qatnanakt dä qa met nae ma Isip dap kaku qät len ama vitnaqa aa uraqa inguna qale ma Moses i qa rhoqor akni qarakni i sa qa lu iaqäkt kärak i qaku mamär vät aung iva qä lu qa. ²⁸ Näkt nävät aa qatnanakt dä ma Moses ka nasäng nä iomäkt iva as nasot diva rhat

tes äm i ma Pasova bä qa mu ama biaska ivakt iva ama en-sel qarakni iva qä veng ama narhoer ta ama rhoes ama gamoe nävät ama Isipkäna diva qaku qä narhäk pät ama Israelqäna.

²⁹ Bä nävät arhä qatnanakt dä ama Israelqäna rha mängäläkt särhage na ama namuqa ma Qurätka i ngäkt kre rhat tet pät ama qräk däm gi ama ivätki sokt di nga rhoqoräkt i ama Isipkäna rha siqut iva rha rhualat toqoräkt dä sa rha ñäp.

³⁰ Bä nävät ama Israelqäna arhä qatnanakt dä arpus na ama värhäm ama mor äm ma Jeriko angät surige bä samäk nasot iomäkt i sa rhi nging däm ige vät ama ngärhäqyet da udiom ama qunäng.

³¹ Bä ama qavat ki ama evopki ma Rahap di nävät at katnanakt dä qaku qäbäs na qi qi nä iarhakt kärarhae i qaku rha met parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa dap ka sangäm na rha inguna sa qia ar sa ama qasesta na ama märmärgem.

³² Dä ngu lu va nguat tamän masirhat sae sävät ama qatnanakt toqor mäniekt? Ngua snanbät toqoräkt dinguna qaku anga qäväläm ama mor äm ba ngo ivakt iva nguat tamän sävät ma Gideon dä ma Barak dä ma Samson dä ma Jepta bä sävät ma Devit dä ma Samuel näkt ama vämginarha. ³³ Iarhakt ama ruvek di nävät arhä qatnanakt dä rha män näva ama muräktpäm angät tpäs dä rha mualat na ama räkt

ngät ama lat dä rha rha
 ama mumänaris dä rha väs
 mät ama laiongäna angärha
 väm ³⁴ dä qosaqi rha veng
 ama mudäbäs kärqosni i
 äs angät kärnaqi ama mor
 qi masirhat dä rha ang
 masirhat nämät arha ikkāna
 arha ulaqi arha sen dä ma
 Ngämuqa qa von da rha ama
 qrot toqoräkt i qaku arha
 anga qrot masirhat dä rha di
 ama qrotta na rha mamär da
 ama ulaqi arha ron dä rha
 män näva ama nañis ta ama
 ulaqimärharhärhäkt arhä väs
 bä iarhakt ta ang masirhat.

³⁵ Ama evop di sa rha
 rhäqäs ta arhä ñäpta nämät
 ama tñäpki. Bä qosaqi
 iarhakt ti na ama vämginarha
 di sa ama ruvek ta slava na
 arhä släqyiglang dap kaku
 arha qlak na nas iva rha
 rhuisiska vät a rha divakt
 iva mamär iva rha rhäranas
 bä va rhat däqäm da ama iar
 qärangätni i ama mär ngät
 masirhat angärha ron mugas
 nasot. ³⁶ Bä arhani nävät a
 rha di sa ama ruvek ta muma
 rha bä rha märanäs ta dä
 arhani nävät a rha di qäqi
 ama ruvek ta qop pät a rha na
 ama sengäna dä rha rhon na
 rha säva ama tpäskiarharhäng.
³⁷ Dap kosaqi arhani di ama
 ruvek ta rhumät na rha na
 ama dui dä rha rhodäkt mäni
 rha ma ama qävälam ama
 unbam dä rha veng da na
 ama ulaqi arha sen. Sa rhat
 tet tage rhage i rha mon
 mät ama sipsipkāna dä ama
 memeqäna angät ngädäng
 bä rha di ama tläkta na rha
 mamär bä qale rha da ama
 märän maos maos masirhat

angärha ron näkt ama ruvek
 ti slava na rha. ³⁸ Iarhakt
 ama ruvek di ama mär ta
 masirhat pät arhani ama
 ruvek nämäni ama ivätki arhä
 väs. Bä sa mungsäs sa rha
 rhage rhage vät ama ivärhäs
 ama qräk dä bäs bä säda ama
 dam bä sämät ama uqup dä
 sämät ama qek pät ama ivätki.

³⁹ Bä nämä dä sa ma
 Ngämuqa qa sek sä rhärha
 rhäkt moekt inguna nävät
 arhä qatnanakt sokt di
 qaku rha rha agirhong
 gärqärhongni i sa qa
 mumänaris iva irhong ngä
 rhän nasot. ⁴⁰ Qaku rha
 rha iarhongäkt inguna sa
 ma Ngämuqa qa muräkt na
 ani qärqäni i ama mär ini
 masirhat bä ba ut i qa muräkt
 iva iarhakt kärarhae i qale rha
 sañis na ut diva rha rhän i sa
 mamär na rha sokt pät ama
 qäväläm doqoräkt i qali lut ut
 na rha.

12

*Ma Jisas Di Aut Katnanakt
 Angät Tarebäm Na Qa Bä
 Iaqäkt Kärak I Qat Tuirhir Täm
 Ngät Bä Va Sa Mamär Na Ngät*

¹ Dä soknga da aurha iar
 angärha ron gärangätni i sa
 ma Ngämuqa qa mu ngät pa
 aut kamäs di mamär iva qali
 lut ma ama qrot i ngäkt kre
 i urhi ngang da ama ngagi
 arha ron bä mamär iva ut
 tu agirhong gärqärhongni i
 irhong ngät tusar na aurha
 tmerhäs tage ngä na ama
 vuirhong moe. Mamär iva ut
 tualat toqoräkt inguna ama
 guläñgi ama mor qi na ama
 ruvek toqor iarhakt kärarhae

i sa arhä qatnanakt di sa rha ing dä m ut bä rhat lu ut.
² Dap pa sokt kale aut saqong mäni ma Jisas kärakni i aut katnanakt angät tarebäm na qa bä qosaqi iaqäkt kärak i qat tuirhir tä m ngät bä va sa mamär na ngät. Ia qäkt di sa qa mon säda ama märänga aa ron mäni ama sämänanamuqa i qät kyiradeng na ama qluqi dap kat tu aa snäng sävät ama märmärgem gärangät ni iva ngä rhän nasot kärangät i sa ma Ngämuqa qa mu ngät pa aa qamäs. Bä rhäkt di sa qat muqun dä ma Ngämuqa aa mämugunäs angärha märmär.

Qale Arusus Pät A Ngän

³ Ngän du angän snäng sävät ma Jisas kärakni i sa qale qa da ama märänga ama mor qa aa ron nage ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama vuirhong divakt iva qale arusus pät a ngän ura aeqokt ngän. ⁴ Da angäna ulaqi arha ron särhäm mes nämät ama vuirhong di qoki as kaku ngänät mair ma ama grot särha ama vu ngät ama lat bä dängdäng i qrir na angän biaska. ⁵ Nga sa rät pät a ngän na ama sämaqrot nage ma Ngämuqa va aa enge qärangät ni i rhoqor qre i aa es na ngän i qat tamän särhäm ngän na ngät? Qat tamän doqortäqyia,

“Ngua emga, qale ngi natmu gi snäng i ma Engeska aa muräktäm ba nge di ama mäñmäñini na ngät

bä qosaqi qale arusus pät a nge rhoqoräkt i qar qur a nge sävät gia lat ama vu ngät.

⁶ Inguna ma Engeska qat dräm gat turäkt tä iaqäkt kärak i aa snäng bät a qa

dä qä sangäm na ama rhoes moe asägäk asägäk kärarhani i qä rhar sä rha sagem mes.”

⁷ Mamär iva qale ngän mamär ma ama grot dä ma Ngämuqa aa Muräktäm angärha ron. Qa di qat tualat sä ngän i aa es na ngän. Inguna ngu lu agi ama ngärhoemga qaräktäni i qaku aa mamäk kat dräm gat turäkt tä m ga? ⁸ Ngäkt bä qaku ma Ngämuqa qat turäkt tä m ngän doqor qa i qat dräm gat tualat toqoräkt bä ba aa es moe di sa ama nädarhängda na ngän dap kaku aa es na ngän maengäktki. ⁹ Aomni sae di aut mamäkkäna qararhani i rha nämäni ama ivätki qararhae i sa rhat turäkt tä m ut bä urhit kutdrir sagem da. Nga qaku ama märäm masirhat toqoräkt iva qali lut mamär vä ama Ngätmamäk na ama qloqaqa aa rem bä ut däqäm?

¹⁰ Inguna rha di sa rha muräkt tä m ut sokt pät ama qot äm ama qäväläm barhäm ama lat kärangät ni i ama märäm gem da sokt di ma Ngämuqa qat turäkt tä m ut iva ama märäm bä ba ut ivakt iva u rhän i ama qumärqumärta

na ut toqor qa. ¹¹ Rhäkt di vät ama qäväläm moe di sa ma Ngämuqa qat turäkt täm ut dä urhi nari i aruan dap kaku mär gem ut. Sökt di as nasot dä va iangärhäkt ama lat diva ngärhi sa ama gavam na ama räkt ngät ama lat kärangätni i ngät dän sa ama bulap pät iarhakt kärarhae arha iar qärarhae i sa ma Ngämuqa qa su rha rhoqoräkt.

¹² Dä soknga mamär iva ngänit sek angän däkt kärangätni i sa arpus na ngät tämane dä va ngänit sämaqrot na angän guum gärangätni i qaku angärha anga qrot masirhat. ¹³ Dä va ngäni slaräkt na ama is nanokt angäna qar divakt iva agirhong gärqärhongni i ama väva rhäm irhong diva qaku irhong ngä namän i mava nä irhong mas dap kinak pa märäs pät irhong.

¹⁴ Mamär iva ngän dualat ma ama qrot nani ama bulap mänguräp mä ngän ngän na ama ruvek moe bä qosaqi va ngän dualat nani ama iar ama qumärqumär ngät kärangätni i ngakt bä va qaku qale aa iar toqoräkt dä va qaku sävetka qä nalu ma Engeska. ¹⁵ Ngänit lu mamär i varis aung nävät a ngän di qaku mamär vät a qa iva qä narha ma Ngämuqa aa niamsävätki. Bä qosaqi va ngänit lu i vadi va qale vuk sa “anga snagut na anga snängaqa anga vu qa” mänguräp mä ngän bä qat dän sa anga märänga dä nävät a qa di ama rhäqap na

rha ama ruvek diva mava na rha. ¹⁶ Mamär iva qale aung gä namualat na anga lat na ama qavatka ura qat tualat na anga lat kärangätni i nävät a ngät di qaku anga qutdrir sage ma Ngämuqa rhoqor ma Iso qaräknä i qa voda aa vänbon nani ama tmäs maqälak i iangärhäkt ama vänbon gärangätni i mai va ngät bä ba ama narhoer qa ama rhoemga. ¹⁷ Inguna sa ngänät dräm i nga nasot toqoräkt i nani a qa iva qä rha iangärhäkt ama modämne dä qaku aa mamäk ka von ga rhäm ngät. Dä ma Iso di qaku mamär vät a qa iva qa rhän bät aung anga iska iva qä qutsasorhane na aa lat näväm ga näma dä äkt bä qät näm nani a qa na aa qoepka.

*Ama MuräktpäM GärangätNi
I Qaku Mamär Vät Aung Iva
Qä Narhästäs A Ngät*

¹⁸ Aingän di sa qaku ngän män sämäni ama damgi bä qaku ngän män bät iarhongäkt kärqärhong i sa mudu ama Israelqäna rha män bät irhong gärqärhong i irhong doqor ani qarqäni i ini ngät dang masirhat bä qosaqi sävät ama bängangit dä ama eqoeqi ama ilän gi dä ama lauräm ¹⁹ dä ama biugal aa eguinga näkt sävät akni aa eguinga qaräknä i aa enge ngä muulat sa ama ruvek kärarhani i rhat nari ngät bä rhit nok pät a qa iva qale qä natmärhamän bät anga enge savono sävät a rha. ²⁰ Inguna qaku mamär vät a rha iva mänadin bät a rha dap

känäskänes ta masirhat sävät ama rhäkne qärangätni i sa ma Ngämuqa qa von da rhäm ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia, “Ngakt bä qäqi ama släktka qät täk pät takt täkt ama damgi diva ngäni rhumät na qa na ama dui.”²¹ Ngäktki i rhit len masirhat mamär nävät iarhongäkt kärqärhong i sa rha lu irhong bä qäqi ma Moses ka qoar i, “Sa värvar vät a ngo i ngut len.”

²² Dap kinak sa ngän män bä sämäni ama damgi ma Saion dä sävä ma Ngämuqa ama ngätdäqäm ga aa värhäm ma Jerusalem gärqomni i sa qale läm da ama usäpki arha ron bä sage ama enselqäna qärrarhani i qaku mamär vät aung iva qä narhodäm na rha qärrarhae i sa västämne na rha sa ama märmärgem.

²³ Bä sa ngän män sage ma Ngämuqa aa narhoer ta aa es ama gamoe qärrarhani i sa västämne na rha qärrarhae i qale arhä ngärhep pa ama abuk da ama usäpki arha ron bä sage ma Ngämuqa qärrakni iva qa rhatnävämne na ama ruvek moe näkt sage ama räkt ta ama ruvek arhä qloqaqa qärrarhani i sa ma Ngämuqa qa mualat sä rha bä rha män i sa mamär na rha. ²⁴ Bä qosaqi ngän män sage ma Jisas kärakni i sa qale qa mänguräp ma Ngämuqa dä ama ruvek na ama iaräs na ngät ama rharesbane näkt sage ama biaska qärrakni i sa ma Jisas ka vrit na qa. Iaäkt ma Jisas aa biaska

di qat tamän bät ama enge qärangätni i ama mär ngät masirhat mamär vät ma Abel aa biaska aa enge angät tpäs.

²⁵ Ngänit lu mamär i varis ngänit kyiradeng nä iaqäkt kärak i qat tamän inguna nga rhoqoräkt i qaku iarhakt ama ruvek ta ingis ma Ngämuqa aa rhäksärhäm mudu rhoqoräkt i qaku rha nari nämät iaqäkt kärak i qa rhon sävät a rha vät ivät dä va qaku mamär vät a ut iva ut naingis ma Ngämuqa aa rhäksärhäm gre va qaku ut nari nämät iaqäkt kärak i qät don sävät a ut näda ama usäpki arha ron. ²⁶ Vät iomäkt ama qäväläm imäk äkt dä aa eguinga qa rhästäs ama ivätki sokt di rhäkt di sa qa mumänaris toqortäqyia, “Va saqi as pa ngu rhästäs masägos di qaku sokt ama ivätki dap kosaqi ama usäpki.”

²⁷ Rhangät täkt ama enge i, “Va saqi as pa ngu rhästäs masägos” di ngärhir qur a ut i ma Ngämuqa va qä rha iarhongäkt nae kärqärhong i mamär vät aung iva qä rhästäs irhong i kärqärhong i sa ma Ngämuqa qa säm irhong. Va qa rhualat toqoräkt divakt iva iarhongäkt kärqärhong iva qaku mamär vät aung iva qä rhästäs irhong diva as kali lirhong. ²⁸ Dä soknga mamär iva ut tes ama mär sage ma Ngämuqa inguna sa ut ta ama Muräktpäm gärangätni i qaku mamär vät aung iva qä narhästäs a ngät. Bä nga rhoqoräkt dä mamär iva urhi

nänsäs sage ma Ngämuqa i ut tualat na ama räkt ngät ama lat sa ama qutdrir näkt pa qräk mät ut masirhat nävät aa lat ²⁹ inguna aut Ngämuqa di qa rhoqor ama mudäbäs kärqosni i äs ngärhit päš iarhongäkt moe.

13

Ama Vodämes Sage Ma Ngämuqa Qärangättni I Märmär Gem Ga Nävät A Ngät

¹ Mamär iva aingän ama qatnanaktpämda di vasägos dä va angäna snäng bät a ne.

² Dä va qale ngän det daqule ama lat kärangättni iva ngäni rhar sa ama nañista sagem mes inguna arhani rha mualat toqoräkt bä sa rha lu vät ama enselqäna sokt di qaku rhat dräm doqoräkt.

³ Mamär iva ngän du angän snäng sävät iarhakt kärarhae i qale rha va ama tpäskiarharhäng i rhoqor qre i qale ngän ngän na rha bä qosaqi va ngän du angän snäng sävät iarhakt kärarhae i ama ruvek ti slava na rha inguna ngän di qosaqi qale ngän mät ama släqyige.

⁴ Mamär iva ngänit lu ama ngärhaegurhini i ama märini mänguräp mä ngän moe dä mamär iva qale ngän naslava na ama ngärhaegurhini angät laiqa inguna ma Ngämuqa va qa rhatnävämmne na ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama lat na ama qavatka rhi nä iarhakt kärarhae i rhi qatvatnävätlägut.

⁵ Mamär iva angäna iar diva isiska vät a ngät nämät

iomäkt i angäna snäng bät ama ligär dä mamär iva mamär sä ngän bät angän snängaqa nävät angän gärhong inguna sa ma Ngämuqa qa qoar toqortäqyia,

“Va qoki qaku ngu namet daqule ngän dä qosaqi va qaku ngu naqyiradeng na ngän.”

⁶ Bä äkt i mamär vät a ut iva ama qraräkta na ut iva urhi qoar i,

“Ma Engeska di qarakni i qat dräm gat tatnärhäm ngo.

Bä va qaku ngu natlen.

Ngu lu va sirhäkt mamär vät ama ruvek iva rha rhualat na agi a lat sävät a ngo?”

⁷ Mamär iva ngän du angän snäng sävät angän narhoerta qärarhani i sa rha sameng nä ma Ngämuqa aa enge bä ba ngän. Bä va ngän du angän snäng sävät ama gavam gärangättni i ngät dän nävät arha iar dap mamär iva angän gatnanakt diva qoki ngät toqor arhä qatnanakt.

⁸ Ma Jisas ma Kraisi di qa rhoqor nas mudu bä rhäkt bä ma ama soktäm. ⁹ Mamär iva qale aung gä nartäm sä ngän nae na anga nañis ngät anga rhisu maos maos inguna ama märäm bä ba aut mungäsnäng diva ma Ngämuqa qät sämaqrot na ngät nävät aa nämsävätki. Dap pa qaku ama märäm grekt bä va urhi rha ama sämaqrot

nävät ama muräkt sävät ama tmäs kärangätni i qaku ngät tatnärhä iarhakt kärarhae i rhat tet parhäm ngät.¹⁰ Ut di sa aut laiqa na ama vodämes kärakni i qaku mamär vät iarhakt kärarhae i rhat tualat pa ama ansäspämgi ama me qi iva rhat täs nävät a qa.

¹¹ Rhat dräm dit päs ama släkt angärha släqyigleng dalek na ama ivärhäs kärqosni i ama Israelqäna rhat tas e qärqiglengni i angät biaska di ama pris ama vit na qa qat tet sä qa säva ama vit na äs ama qumärqumär äs mamär ama ivärhäs ivakt iva ama vodämes na qa.¹² Bä qosaqi ma Jisas ka mon säda ama märänga aa ron dalek na ama värhäm* angärha tmongi ivakt iva qa rhuulat sa ama ruvek bä va rha rhän i ama qumärqumärta na rha nävät aa biaska maräkt.¹³ Dä soknga mamär iva ut tet sagem ga sä dalek nä iosäkt ama Israelqäna arha ivärhäs bä va ut na qa urhit ta aa qluqi.¹⁴ Inguna rhe di sa qaku aurha anga värhäm gärqomni iva qale läm mauiu sokt di urhit näm nani aomni ama värhäm gärqomni iva äm ngä rhän mugas nasot.

¹⁵ Dä soknga mamär iva vasägos dä va urhit boda ama vodämes na ama ansäs sage ma Ngämuqa nävät ma Jisas i ama gavam iangärhäkt kärangät i ngät dän nämät aurha väm gärangätni i ngät tes aa ngärhipki.¹⁶ Qale ngänit dong nämät ama lat iva ngän

dualat na ama mär ngät ama lat ura va ngänit bon arhani nagem mes inguna ama vodämes toqoräkt di sa märmär ge ma Ngämuqa nävät a ngät.

¹⁷ Mamär iva ngänät nari nämät angän narhoerta dä va qale ngän mamär va arha rem inguna rha di rhit lu vät angäna iar inguna nasot di mamär iva rhi sameng irhäm mes sage ma Ngämuqa sävät arha lat. Mamär iva ngänit tares pät angän narhoerta arha rhäng iva rhat tualat na arha lat sa ama märmärgem dap kaku sa ama iräski inguna ngakt bä sa ama iräski rhoqoräkt diva qaku ama märäm gem ngän.

¹⁸ Bä va ngäni nän sävät a ut inguna sa ut dräm mamär i qaku ut mualat na anga lat anga vu ngät dap kinak nani a ut iva vasägos dä sokt ut tualat na ama räkt ngät ama lat.¹⁹ Ngu nän ngän ma ama qrot masirhat iva ngäni nän ma Ngämuqa iva qä lir qä evär däm ngo sagem ngän.

Ama Enge Na Ama Rhäsläp

²⁰⁻²¹ Ma Ngämuqa qärakni i ama bulap angät tarebäm na qa di sa qa märanas nämät ama tñäpki na aurha Engeska ma Jisas kärakni i ama enges ka ama ruqa iva qät lu vät ama sipsipkäna. Dä rhäkt di mamär iva iaqäkt ma Ngämuqa qä rhäkmu na ngän nä iarhongäkt moe qärqärhong i ama mär irhong nävät ama biaska na ama

* **13:12** ama värhäm Rhom däkt ama värhäm di ma Jerusalem.

rharesbane qärangätni iva qale ngät ma ama soktäm. Mamär iva qa rhualat toqoräkt ivakt iva mamär vät a ngän iva ngän dualat parhäm aa snängaqa. Qat tualat sä ut bä va ut tualat na ama lat kärangätni i ama mär ngät da aa saqong nävät ma Jisas ma Kraiss. Mamär iva urhi von da ama murhämeska sagem ma Ngämuqa vasägos. Ngätki rhoqoräkt.

*Ama Enge Na Ama
Märmärgem Ama Dängdängini
Na Ngät*

²² Gua ruavek, ngu nän ngän iva ngäni rha gua enge na ama sämaqrot inguna sa ngua sämbäm maqälak sävät a ngän.

²³ Mamär iva ngänät dräm i sa rha muisiska vät aurha ruaqa ma Timoti näva ama tpäskiarharhäng näkt ngakt bä va qä lir qa rhän dä va qä na ngo un dän sagem ngän.

²⁴ Ngut täk na ama märmärgem sage angän narhoerta moe rhi nä ma Ngämuqa aa ruvek moe.

Iarhakt kärarhae i rha nae näva ama ngärhäkka ma Itali di rhit täk na ama märmärgem sagem ngän.

²⁵ Mamär iva ama ñämsävätki nage ma Ngämuqa qali qi gem ngän moe.

Ma Jems

Ama Rhäväksäs

Ma Jems ka säm bä rhakt täkt ama abuk näkt tat tu arhä snäng i qa di qaku ma Jems kärakni i ama ngangga na qa dap kinak tat tu arhä snäng i ma Jisas aa lätkka na qa. Ma Jems di ama narhoerqa na qa e ma Jerusalem bä qa di ak na qa nämäni iarhakt kärarhae i ma Jisas ka män gem da rhoqoräkt i qa märanas nämät ama tñäpki.

Qa säm iva sage ama ngärhäqyisem da unbem ama enep nävät ama Judaqäna qärrarhani i sa vräs däm da vät ama ivätki moe nage ama märänga. Sokt di nak sa qunäga i qa säm sage ama qatnanaktpämda.

Qat tamän ma ama qrot iva ama qatnanakt ama engätki na ngät mäni ma Jisas diva ngärhit puk sa angärha lat ama mär ngät dä qä su sävät angätni ama lat kärangätni iva ama qatnanaktpämga qat tualat na ngät ura va qa ingis mä ngät.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1)

Sävät Ama Märän Ngä Na Ama Siqutsiqut (1:2-18)

Ngiat Nari Dä Ngiat Tualat (1:19-27)

Qale Urhit Täksäne (2:1-13)

Ama Qatnanakt Dä Ama Lat (2:14-26)

Mamär Iva Ut Turäkt Mamär Ta Aut Koebañ (3:1-12)

Ama Mädräm Ama Mär Ngät Ama Unmem Na Ngät Ñismäne (3:13-18)

Ama Rhonsävät Iva Qale Ut Tet Nasot Ama Ivätki At Kärhong (4)

Ama Rhonsävät Bä Ba Ama Qärhongbärharha Qärrarhani I Qaku Rha Mualat Maräkt Sävät Arhani Ama Ruvek (5:1-6)

Maosmaos Na Ama Enge Na Ama Sämaqrot (5:7-20)

Ma Jems Ka Säm Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanakt Päm Da Ama Judaqäna

¹ Aingo ma Jems di ama latka na ngo vä ma Ngämuqa qä nä ma Engeska ma Jisas ma Kraisa rem.

Dä ngut säm sävät a ngän ama ngärhäqyisem da unbem ama enep nävät ama Judaqäna qärrarhani i sa vräs däm ngän bät ama ivätki moe nage ama märänga. Nguat tes pät ama märmärgem sagem ngän moe.

Ama Siqutsiqut Sävät Angän Gatnanakt

² Gua ruavek, mamär iva ngäni qok bä va märmar gem ngän masirhat toqoräkt i ama märän maos maos ngät dän bät a ngän ³inguna ngänät dräm i ama siqutsiqut sävät angän gatnanakt di nak pa ngät tualat sä ngän iva ngänät mair ma ama qrot mauiu. ⁴Dä mamär iva ngänit tares pät iangärhäkt ama lat angärha rhäng iva ngät dän masirhat ivakt iva ngän diva sräp ngän dä va mamär

na ngän näkt pa qaku ngän natläk nani guani.

⁵ Ngakt bä aung nävät a ngän di qaku qat dräm ma Ngämuqa aa snängaqa i nani a qa iva iaqäkt ka rhualat toqor mäniekt di mamär iva qä nän ma Ngämuqa qärakni i qat dräm gat tuqunäga masirhat mamär bä ba ama ruvek moe dap kaku qat don da. Dä va qa rhatnärhäm ga.

⁶ Sökt di mamär iva qä nän nävät ama qatnanakt dap pa qaku aa snängaiom ama udiom inguna iaqäkt karak i aa snängaiom ama udiom di qa rhoqor ama vaegi vä garäska qärakni i ama laurqi qi nän mä qi imono inamuk.

⁷ Ama ruqa rhoqoräkt di qaku mamär iva qä natmu aa snäng iva qä rha guani nage ma Engeska ⁸ grekt i qa di aa snängaiom ama udiom bä ama inirqi na qa vät aa iar moe.

⁹ Mamär iva ama qatnanaktpämga ama tlä qa diva märmär gem ga inguna ma Ngämuqa qat tu aa snäng i qa di ama moräs na qa.

¹⁰ Dap mamär iva ama qärhongbärhaqa diva märmär gem ga grekt i ma Ngämuqa qä säm ama gaini na qa inguna qa diva qäbäs na qa rhoqor ama mran angät ngualäñgualañ gärangätni i ngät dräm gäbäskäbäs na ngät. ¹¹ Inguna ama qunäga di nga qät sek mes sa aa qärnaqi ama mor qi dä qä qek pät ama mran angät ngualäñgualañ dä arharpus na ngät pät ivät bä rhäktäksot

na angät murhämeska. Di qosaqi rhoqorne iva qäbäs na ama qärhongbärhaqa nämät aa lat moe.

¹² Märmär ge iaqäkt karak i qat mair ma ama qrot da ama märän angärha ron inguna ngakt bä sa qa män näva ama siqutsiqut angät tpäs diva qä rha ama qäbautki na ama iar qärakni i ma Ngämuqa sa qa mumänaris iva qä von iarhakt kärarhae i arha snäng bät a qa rhäm gi.

¹³ Qale aunggä namärhamän grekt bä qat don säda ama siqutsiqut angärha ron i aingo di ma Ngämuqa qä siqut na ngo iva ngua rhualat na ama vuini inguna qaku mamär vät aung iva qä siqut nä ma Ngämuqa iva qa rhualat na ama vuini dä qosaqi ma Ngämuqa di qoki sa qaku qä nasiqut na aung doqoräkt. ¹⁴ Sökt di ama ruvek asägäk asägäk tat don säda ama siqutsiqut angärha ron iva rha rhualat na ama vuirhong di nävät arhä snängaqa maräkt toqoräkt i qä rhoer nanokt ta dä qä rhartäm sä rha. ¹⁵ Bä nga rhoqoräkt i arhä snängaqa qä rhartäm sä rha masirhat diva qä sa ama vuini bä va ama vuini di nga rhoqoräkt i ama mor ini mamär diva ini ngät dän sa ama tñäpki.

¹⁶ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän masirhat, paris ngäni iras täm mes. ¹⁷ Ama vänbon moe qärangätni i ama mär ngät dä maräkt na ngät di arhar sä ngät na rhävuk nage

ma Ngämuqa iaqäkt kârak i sa qa sâam ama neraqa asägäk asägäk moe mât ama leqäs. Sokt di ma Ngämuqa di qaku qa rhoqor iarhongäkt kärqârhong i sa qa sâam irhong gârqârhong i irhong ngät dräm ngärhit kutsasorhane inguna qa di nak kaku qät kutsasorhane. ¹⁸ Bâ varhäm aa snängaqa maräkt di qa sa ut nävât aa enge na ama engätki. Bâ nga rhoqoräkt di ut toqor ama narhoer ngät ama gavam nämäni ama ma Ngämuqa aa sämsäm moe.

Mamär Iva Ut Nari Ama Enge Dä Ut Tet Parhäm Ngät

¹⁹ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän masirhat, mamär iva qunäga vät a ngän mamär sävât tom däkt. Ama ruvek moe asägäk asägäk di mamär iva rhit lir tat nari dap pa qale rhit lir tat tamän. Bâ qosaqi va qale rhit lir tir qur ²⁰ inguna ama ruvek arha uraqi di qaku qit sa ama räkt ngät ama lat kärangätni i ama mär ngät dä ma Ngämuqa aa saqong. ²¹ Dä soknga qale ngän natmualat na ama lat ama vu ngät bâ sävât ama vuirhong moe dap kinak ngäni sâam ama gaini na nas bâ va ngäni rha ama enge qarangätni i sa ma Ngämuqa qa mu ngät päam ngän. Iangärhäkt ama enge di mamär vät a ngät iva ngä rhumaiar na ngän.

²² Nak mamär iva ngän det parhäm ama enge dap pa qale ngänät nari ngät sae. Ngakt bâ sokt ngänät nari ama enge di nak ngäni iras

täm mes. ²³ Inguna ngakt bâ aung gat nari ama enge dap kaku qat tet parhäm ngät di qa rhoqor ama ruqa qaräkni i qät lu mamär na aa saqongait pa ama rhitlunaspäangi. ²⁴ Iaqaqt ama ruqa qat lu nas mamär va ama rhitlunaspäangi näkt nasot i qat tet nae dä rät pät a qa masägos na aa saqongait bâ qaku qat dräm i it toqor mäniekt. ²⁵ Sokt di iaqaqt kârak i qat lu mamär va ama muräkt ama rhäkмамär ngät kärangätni i ngärhit bon da ama isiska dä qosaqi qat mair mauii ma ama qrot dap kaku qat nari ama enge näkt rät pät a qa na ngät dap kinak kat tet parhäm ngät diva märmär gem ga grekt bâ qat tualat toqoräkt.

²⁶ Ngakt bâ aung di qat tu aa snäng i ama räktka na qa ama ruqa dä ma Ngämuqa aa saqong dap kaku qat turäkt mamär ta aa qoebännga di qä iras täm mes näkt tak täkt ama ruqa aa iar na ama ansäs sage ma Ngämuqa di ama mäñmäñini na ngät. ²⁷ Ama iar na ama ansäs kärangätni i ama qumärqumär ngät dä ama mär ngät mamär dä ma Ngämuqa ama Ngätmamäk aa saqong di rhoqortäqyia, mamär iva urhit lu vät ama säbotta dä ama evop ama maqos ta rhoqoräkt i qale rha da arha tläqa aa ron. Dä qosaqi va urhi arñis na nas nae näda ama lat ama vu ngät angärha ron bät ama ivätki.

2

Qale Urhit Täksäne

1 Gua ruavek, aingän gärrarhae i ngänät nanakt na aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss kārakni i aa murhāmeska ama mor qa masirhat mamār, qale ngän du angän snäng sävāt ama ruvek arhā māmairimek toqoräkt i ngän dualat sä rha. ² Inguna ngakt bā ama ruqa sa aa murhāmeska dā ama boi ama mär ngät di qat dän sä mängurāp mā ngän dā qosaqi ama tlāqa sa aa boi ama vu ngät di qat dän sagem ngän ³ dā ngäni qutdrir sage iaqäkt kārak i sa ama mär ngät ama boi dā ngän damän doqortäqyia, “Ngia rhuqun därhe va ama mär äs ama māmugunäs” dap ngäni qoar na ama tlāqa i, “Ngia rhair taerhāmuk” ura “Ngia rhuqun säng gua qar” ⁴ di rhoqoräkt di sa ngän matnävämne mängurāp mā iom dā ngän datnävämne na ama snāngäqa ama vu qa.

⁵ As ngäni nari, gua ruavek i gua snäng bāt a ngän masirhat, nak ngätki i ma Ngämuqa qa armeng dā qārarahani ama tlākta vāt ama ivätki ivakt iva ama qārhong bāt a rha da arhā qatnanakt angārha ron bā qosaqi va rhi rha ma Ngämuqa aa Muräktpām gārängätni i qa mumānaris na ngät iva bā bā iarhakt kārarahae i arhā snäng bāt a qa. ⁶ Sökt di sa qaku ngän gutdrir sage ama tlāqa. Dap ama qārhongbārharha di

nak kārarahae iarhakt i rhat dräm dat don ngän dā qosaqi rhat tu ngän ba ama muräkt. ⁷ Bā qosaqi rha di iarhakt kārarahae i rhat tamän mava na ama mär qi ama ngärhipki i ma Jisas ma Kraiss kārakni i rhat tes ngän na qi.

⁸ Ngakt bā va ngän du-alat parhäm ama muräkt ama vit na ngät kārängätni i ngät tamän doqortäqyia, “Mamār iva gia snäng bāt arhani i rhoqor qre i gia snäng bāt a nas” di rhoqoräkt di sa ngän dualat mamār. ⁹ Sökt di ngakt bā ngänit täksäne di rhoqoräkt di sa ngän du-alat na ama vuini dā ma Ngämuqa aa Muräkt di ngä rhäksärhäm ngän i sa nguna ngän betäkmät na ngät.

¹⁰ Aung gārakni i qat tet mamār varhäm ama Muräkt moe sökt di qā nänbetäkmät na ama sägäni nāmäni ngät di mamār iva rhi rhäksärhäm ga nävāt ama Muräkt moe. ¹¹ Inguna iaqäkt kārak i qa qoar toqortäqyia, “Qale ngi qavatnävätlägut” di qosaqi qa qoar i, “Qale ngi veng.” Ngakt bā qaku ngi qavatnävätlägut sökt di ngi veng di rhoqoräkt di sa ngia anbetäkmät na ama Muräkt.

¹² Dā soknga mamār iva ngän damän dā va ngän dualat toqor iarhakt kārarahae i ma Ngämuqa va qa rhatnävämne na rha na ama muräkt kārängätni i ngärhit bon da ama isiska. ¹³ Inguna ma Ngämuqa diva qa rhatnävämne dap pa qaku aa anga lavuqi sävāt iarhakt

kärrarhae i rhat tatnävämne dap kaku arha anga lavuqi sävät arhani. Sukt di ngakt bä urhit lavuqi na arhani dä qosaqi ma Ngämuqa diva qa rhatnävämne na ut na ama lavuqi.

Ama Qatnanakt Kärangätni I Qaku Angärha Anga Gavam Di Ama Nöp Ngät

¹⁴ Gua ruavek, nga mamär iva aung gä qoaräs i qa di aa anga qatnanakt sukt di qa di qaku aa anga gavam nävät a ngät? Di nga mamär iva ama qatnanakt toqoräkt ngä rhumaiar qa? ¹⁵ Ngakt bä ama qatnanaktpämgi ura ama qatnanaktpämga di qaku aa anga boi ama mär ngät bä qat dräm gät läk nani ama tmäs ¹⁶ dap akni nävät a ngän di qä qoaräs na qa i, “Ngia rhet sa ama märmärgem i nak kop mamär na nge” dap kaku ngit bon ga rhä iarhongäkt kärqärhong i qät läk nani irhong bä ba aa släqyige dä mänia? Nga mamär toqoräkt? ¹⁷ Bä äkt i iaqäkt kärak i aa qatnanakt di sukt ngät maräkt dap kaku angärha anga gavam di ngät di nak kop ama nöp ngät.

¹⁸ Nguaräm bä aung gä qoaräs toqortäqyia, “Ainge di gi qatnanakt dap aingo di gu gavam.”

Sukt diva ngua rhuvät pät a qa i, “Mamär iva ngi qur a ngo rhä gi qatnanakt sañis nä gi gavam dä va ngo diva ngu qur a nge rhä gu qatnanakt nävät gu gavam.” ¹⁹ Ngänät nanakt i ma Ngämuqa di sukt

ama sägäk na qa di ngän du-alat mamär toqoräkt. Sukt di qosaqi ama iaus di ngät nanakt toqoräkt dä värvar vät a ngät!

²⁰ Ama däädänga na nge, nga nani a nge iva ngu qur a nge i ama qatnanakt sañis na ama gavam di ama mäñmäñini na ngät? ²¹ Nga sa qaku ma Ngämuqa qa mes aut mamäk ma Abraham i ama rätkka na qa nävät aa lat toqoräkt i qa von da aa emga ma Aisak pät ama laiqa na ama vodämes? ²² Ngäni lu i aa qatnanakt di ngät däqäm nävät aa lat bä nävät aa lat dä sa rhäkмамär na aa qatnanakt. ²³ Dä sa rhäkмамär toqoräkt nä ma Ngämuqa aa enge qärangätni i mudu rha säm a ngät kärangät i ngät tamän doqortäqyia, “Ma Abraham gat nanakt nä ma Ngämuqa bä ma Ngämuqa qa mes ka i ama rätkka na qa inguna nävät aa qatnanakt.” Dä qosaqi ma Ngämuqa qa mes ka i aa ruaqa na qa.

²⁴ Rhoqoräkt di mamär iva ngäni lu i ma Ngämuqa qat tes ama ruqa i ama rätkka na qa nävät aa lat dap kaku sukt nävät aa qatnanakt. ²⁵ Dä qosaqi ut dräm i ama qavvat ki ama evopki ma Rahap di qi ama rätkki na qi dä ma Ngämuqa aa saqong nävät arha lat toqoräkt i qia ar sa ama qasesiom nage ama Judaqäna dä qia rhäk na iom nae ma ama up.

²⁶ Inguna rhoqor ama släqyige qärqige i qaku ige angät anga kloqaqa di ama

ñäp ige di qosaqi ama qat-
nanakt kârangätni i qaku
angärha anga gavam di ama
ñäp ngät.

3

*Mamär Iva Ut Turäkt
Mamär Ta Aut Koebañ*

¹ Gua ruavek, mamär iva
qale anga rhäqäp na rha
näväät a ngän diva ngän
namän i ama ruvek iva rhi
su arhani ama ruvek inguna
ngänät dräm i aiut kärarhae
i urhi su arhani na ama
engäkki nage ma Ngämuqa
diva qa rhatnävämmne na ut
ma ama qrot pa arhani ama
ruvek arhä väs. ² Inguna
ut moe di ut dräm urhit säp
pasägos dä ngakt bä aung di
qaku qät säp näväät ama enge
qârangätni i qat tamän bät a
ngät di qa di sa rhäkmmamär na
qa bä qosaqi mamär vät a qa
iva qat turäkt ta aa släqyige
moe.

³ As ngäni lu ama siqutki
rhoqortäqyia, i ngakt bä u rhu
ani mät ama hos aa vämgi
ivakt iva qat tet sa äkt i nani
a ut iva qat tet sae di näväät
ini diva mamär vät a ut iva
ut turäkt ta aa släqyige moe.

⁴ Dä qosaqi ngän du angän
snäng säväät ama mlaus ama
mor ngät masirhat kârangätni
i ama laur ngärhi nän mä ngät
di mamär vät ama ruqa iva
qat turäkt täm ngät na ama
palangige ama gaini nä ige
mamär sa äkt i nani a qa iva
ngät tet sae. ⁵ Dä qosaqi ama
qoebäñga di qa di ama gaini
na äm ama qäväläm mäni ama
ruqa aa släqyige sokt di nak
mamär vät a qa iva qat tamän

na ama ansänas säväät arhong
ama mor irhong masirhat.

As ngäni lu i ama etki
ama mor qi na ama mran
gârangätni i qek pät a ngät
di mamär vät a qi iva qia
rhang näväät ama gaini nä
ini ama mudämini! ⁶ Dä ama
qoebäñga di ama mudämini
qärqäni i rhäqäp ini na ama
lat kârangätni i ama vu
ngät. Qa di qa e mäni aut
släqyigleng i qä slava na aut
släqyigleng moe bä qat tudäm
bät iarhongäkt moe vät aurha
iar. Bä ianiäkt ama mudämini
di ma Sämga qat tudäm ini.
⁷ Bä ngäkki i ama släkt dä
ama isäm moe vät ama ivätki
bä mät ama leqäs näkt ama
ngät däqämirhong moe näp
garäska di mamär vät ama
ruvek iva rhit sämbulap täm
ngät bä qoki sa rhat täqäne
dä mamär toqoräkt ⁸ sokt di
qaku mamär vät aung iva qat
turäkt ta aa qoebäñga. Qa
di ama vu qa qarakni i qaku
mämae vät a qa qarak i qosaqi
rhäqäp ka na ama qänong
ama qrot ngät.

⁹ Urhi nänsäs na aut koebañ
sage aut Ngämuqa qarakni i
aurha Engeska dä aut mamäk
na qa dä qosaqi ut tamän
mava na qa säväät ama ruvek
kärarhani i sa ma Ngämuqa
qa säm a rha rhoqor nas.
¹⁰ Nämät ama vämgi ama
sägäkt di ama ansäs näkt
ama märhamän mava di ngä
moe ngät dän nämät ki. Gua
ruavek, nak kaku maräkt
toqoräkt. ¹¹ Nak nga ama mär
qi ama rigi näkt ama valak
mät ki ama rigi di em moe

di vukpuk sä em nämät ama qotnaqoanga ama sägäk? Nak kaku! ¹² Gua ruavek, ngu lu i nga mamär vät ama gosaqi iva qi sa ama olip ura ama qaulige na ama wain iva ige ngärhi sa ama gosaqi at gavam? Nak kaku mamär! Bä qosaqi qaku mamär vät ama qärhopka na ama rigi ama valak mät ki iva qä von da ama mär qi ama rigi.

Ama Mädräm Ama Mär Ngät Kärangätni I Ngät Dän Na Rhävuk

¹³ Nga aung nävät a ngän di aa mädräm ama mär ngät dä qosaqi qunäga vät a qa mamär? Di iaqäkt di mamär iva qä säm ama gaini na nas dä nävät aa mädräm ama mär ngät diva qat tualat na ama mär ngät ama lat. ¹⁴ Sukt di ngakt bä aingän di ama vu da angäna ron masirhat sävät arhani ama ruvek arhä mämairimek dä ngän du angän snäng bäm mes iva ngäni sek sä nas dä qale ngän namärhamän i ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät na ngän. Inguna rhoqoräkt di qaku ngän det mamär varhäm ma Ngämuqa aa engäkki. ¹⁵ Rhoqoräkt di nak kaku ama mädräm ama mär ngät i ngät dän na rhävuk nage ma Ngämuqa dap kinak iarhongäkt di ama ivätki at käni dä ama ruvek arhä snängaqa dä arhä släqyige angät käni dä ama iaus nämäni ma Sänga angät käni. ¹⁶ Inguna nga rhoqoräkt i ama ruvek di ama vu da arha ron masirhat sävät arhani ama ruvek arha mämairimek

dä rhit sek sä nas diva ama inirqi masirhat mänguräp mä rha dä va ama vuirhong ngät dän masirhat e.

¹⁷ Sukt di ama ruvek kärarhani i ama mädräm ama mär ngät na rhävuk di ngärhi rhoer nanokt ta diva rhat tet mamär sukt parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa. Arha enge dä arha lat diva ngät dräm ngärhit säm ama bulap mänguräp ama ruvek. Dä sa rha rhäkmü na nas iva rhat tu arhä snäng mamär sävät ama enge qärangätni i ama mär ngät bä ama engäkki na ngät. Arha lat kärangätni iva rhat tualat na ngät diva na ama lavuqi bä va ngärhit sa ama märirhong. Ama ruvek kärarhani i ama ruvek sa ama mädräm ama mär ngät diva qaku rhi natäksäne. Dä qosaqi rha diva ama ruvek kärarhani i ama engäkki na rha da arha enge dä arha lat angärha ron. ¹⁸ Dä iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama bulap dä na ama lavuqi mänguräp ama ruvek diva rha rhäranas na ama räkt ngät ama lat mänguräp mä rha moe.

4

Ama Enge Na Ama Rhonsävät Sävät Iomäkt Iva Ngän Det Parhäm Ama Ivätki At Kärhong

¹ Ngu lu agiqa qat täranas na ama märän dä ama ulaqi mänguräp mä ngän? Rhoqoräkt dinguna angän snängaqa ama vu qa qä rhartäm sä ngän sämät ama vu ngät ama lat. ² Aingän di nani a ngän nä guarhong

sokt di qaku mamär vät a ngän iva ngän narha irhong. Dä soknga ngäni veng. Dä ngäni alek arhong sokt di qaku mamär vät a ngän iva ngän narha irhong. Dä soknga ngäni arhäktgyäm sä ne dä ngänir qur ne. Ngänit läk dinguna qaku ngäni nän nani iarhongäkt nage ma Ngämuqa. ³ Sokt di rhoqoräkt i ngäni nän di qaku ma Ngämuqa qät bon ngän inguna qaku ngäni nän maräkt. Sa ngäni nän nani guarhong ivakt iva nasot dä va ngän det parhäm angän snängaqa ama vu qa sä irhong.

⁴ Aingän ama ruvek kärarhae i ngäni qavätnävätlägut, nga qaku ngänät dräm i ngäkt bä ngän det nasot ama ivätki at kärhong di nak ngäni arhäktgyäm sä ne ngän nä ma Ngämuqa? Bä äkt i auge qärak i nani a qa iva ama ivätki arha ruaqa na qa di qat tualat sä nas iva ma Ngämuqa aa ik na qa. ⁵ Ngäktki i Ngämuqa aa enge di ngät tamän sävät a qa rhoqortäqyia, “Ma Ngämuqa qa mu ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa väm ut ivakt iva qat däqäm bäm ut. Dä nani ma Ngämuqa masirhat iva iaqäkt kat tatnärhäm ut iva ut snäng bät ma Ngämuqa mamär.” ⁶ Sokt di ma Ngämuqa qät näm sävät a ut mamär masirhat nävät aa lavuqi ama mor qi. Rhom däkt di varhäm aa enge qärangätni i rha säm a ngät kärangät i ngät tamän

doqortäqyia,

“Ma Ngämuqa di qat tair särha ama ruvek kärarhani i rhat tair na nas
dap kät bon da ama
ñämsävätki sage ama
ruvek kärarhani i rhit
säm ama gaini na nas.”

⁷ Dä soknga mamär iva ngäni vodäm mes iva qale ngän bä ma Ngämuqa aa rem. Dä mamär iva ngänät mair särhä ma Sämga dä va qa ang masirhat nämät ngän. ⁸ Mamär iva ngän det sage ma Ngämuqa dä qa diva qa rhän sa glaqot na ngän. Ngäni qumär angän däkt, aingän ama ruvek kärarhae i ngän dualat na ama vuirhong. Dä va ngäni qumär angän mungäsnäng, aingän ama ruvek kärarhae i angän snängaiom ama udiom. ⁹ Ngänit don nas dä va ngänit nok na ama iräski. Qale märmär gem ngän dap kinak pa airäs ngän. Mamär iva angän märmärgem diva bok däm ngät mas. ¹⁰ Mamär iva ngäni säm ama gaini na nas pä ma Engeska ma Ngämuqa aa rem dä va qä sämamor na ngän.

¹¹ Gua ruavek, kale ngän natmärhamän mava na arhani ama ruvek. Auge qärak i qat tamän mava na ama qatnanaktpämga ura qat tatnävämmne na aa ruaqa di nak kat tamän mava nä ma Ngämuqa aa Muräkt dä qosaqi qat tatnävämmne na ama Muräkt. Ngäkt bä ngän datnävämmne na ama

Muräkt di nak kop ama matnävämnenarha na ngän dä qaku ngän det parhäm ngät. ¹² Qop sokt akni qa e i mamär vät a qa iva qä von da ama muräkt sage ama ruvek dä qosaqi mamär vät a qa iva qat tatnävämne na rha. Sokt ka di mamär vät a qa iva qa rhumaiar ama ruvek dä qosaqi qä sangäm na rha. Dä aingän di ngän du angän snäng i guavek koe na ngän i mamär vät a ngän iva ngän datnävämne na arhani ama ruvek?

Qale Ngän Damän Na Ama Ansänas Sävat Iarhongäkt Kärqärhong Iva As Ngän Dualat Nä Irhong Nasot

¹³ As ngäni nari i qaku mamär iva ngän damän doqortäqyia, “Rhäqyerhäkt ura vanaia diva aiut u rhet bä sävat tos täkt ama ivärhäs ura sävat iosäkt ama ivärhäs bä va qali lut e vät anga quiaqa dä va urhi vodäm bät guarhong bä va urhi rha ama ligär masirhat” ¹⁴ dap kaku ngänät dräm i agirhong diva irhong ngä rhäranas panaia inguna qaku ngänät dräm säva angän gamäs. Aingän di ngän doqor ama butbutki qäraktni i vuk sä qi vät ama qot äm ama qäväläm näkt nasot dä qäbäs na qi. ¹⁵ Dap kinak mamär iva ngän damän doqortäqyia, “Ngakt bä ut däqäm ura ut tualat toqor mäniekt di mamär iva ut tualat toqoräkt sokt parhäm ma Engeska ma Ngämuqa aa snängaqa maräkt.” ¹⁶ Sokt di rhäkt di nak ngän dämän nävät ama

ansänas. Ama enge moe rhoqoräkt di ama vu ngät. ¹⁷ Bä nga aung gäarakni i qat dräm ama räkt ngät ama lat kärangättni i mamär iva qat tualat na ngät sokt di qaku qat tualat na ngät di nak sa aa vuini ianiäkt.

5

Ama Enge Na Ama Rhonsävät Sävat Ama Qärhongbärharha

¹ As ngäni nari, aingän ama qärhongbärharha, mamär iva ngänit nok dä va ngän duqaiä masirhat inguna ama märänga ama mor qa di qat dän bät a ngän. ² Angän mämägän di ama mäñmäñini na ngät inguna sa säkt täm ngät dä angän boi di ama mäñmäñini na ngät inguna ama gärhañ sa ngä mä s ngät. ³ Dä angän ligär masirhat di ama mäñmäñini na ngät inguna ama urunga sa qa slava na ngät. Iaqäkt ama urunga di qä sameng sävat ama rhäksärhäm iva ngäni rha ngät pät angäna lat angät tpäs kärangättni i angäna snängaqa ama mor qa nani guarhong masirhat ba nas. Dä qosaqi qa diva qa rhoqor ama mudäbäs kärqosni i äs ngät täs angän släqyiglang. Aingän di sa ngän dugemne na ama mämägän mavängam bä ba nas pät tangät täkt ama dängdängini na ngät ama qunäng. ⁴ As ngäni lu i ama latta qäarahani i sa rha arhäktgyäm bät angäna et arhä rhitsek kärangättni i ngäna iras dap ngän sangar a

ngät di ngärhi sameng mamär irhäm ngän. Dä qosaqi ama latta arhä näknok di sa ma Engeska na ama qrot moe qa nari ngät. ⁵ Aingän di sa ngänät däqäm bät ama ivätki sa ama mämägän dä sa ngän dualat na ama lat na ama mungäsäng ba nas. Aingän di ngän doqor ama bulmakaoqäna qarangätni i sa rha märmor ngät na ama tmäs bä äkt i sa qorhäs iva rhi veng ngät bä qosaqi qorhäs iva ma Ngämuqa qa sangäm na ngän. ⁶ Aingän di sa ngän daksärha arhani ama ruvek dä sa ngän beng ama räkt ta ama ruvek. Bä rha di sa qaku mamär vät a rha iva rhat mair särhäm ngän.

Qale Ngän Ma Ama Qrot Sa Ama Bulap Da Ama Märän Angärha Ron

⁷ Gua ruavek, bä nga rhoqoräkt dä mamär iva qale ngän sa ama bulap bä dängdäng iva ma Engeska qa rhän. Mamär iva ngän du angän snäng sävät ama latka vät aa lat i qale qa mauiu sa ama bulap nani ama märän bäm ngät ama tmäs nävät ama ivätki bä dängdäng i ngärhit ta ama narhoer ngät ama soeng näkt ama dängdängini na ngät ama soeng. ⁸ Qosaqi ngän di mamär iva qale ngän sa ama bulap bä va ngäni sämaqrot na angän gatnanakt inguna sa qorhäs iva ma Engeska qa rhän. ⁹ Gua ruavek, kale ngän damängus sävät arhani ama ruvek i varis ma Ngämuqa qä namatnävämne

na ngän. As ngäni lu i ama matnävämneqa di qorhäs iva qa rhän i rhoqor qre i sa qat mair ge ama tmongi.

¹⁰ Gua ruavek, nga rhoqoräkt i ngän du angän snäng sävät ama vämginarha mudu qärrarhani i sa rha märhamän nävät ma Engeska ma Ngämuqa aa ngärhipki di mamär iva ngäni lu ama siqutki sävät ama ruvek kärerhani i rhat mair ma ama qrot sa ama bulap da ama märän angärha ron. ¹¹ Dä ut dräm i ama modämne nga e sävät iarhakt kärerhae i rhat mair ma ama qrot. Sa ngän nari sävät ma Jop mudu i nga rhoqoräkt i qale qa ma ama qrot sa ama bulap da ama märän angärha ron bä nasot dä ma Ngämuqa qa mualat mamär bä ba qa. Nävät tom däkt di ut lu i ma Ngämuqa di aa snäng bät a ut masirhat dä qosaqi rhäqap ka na ama lavuqi.

¹² Gua ruavek, ama moräsnaäm di rhoqortäqyia, rhoqoräkt i ngäni qoaräs iva ngän dualat nä guani dä va qale ngän namusärhames nävät anga muräkt na rhävono dä qale ngän namusärhames nävät anga muräkt nämäni ama ivätki bä qosaqi qale ngän namusärhames mavängam. Dap kinak pa sokt ngäni qoar i, “Va ngua rhualat toqoräkt” ura va ngäni qoar i, “Va qaku ngu namualat toqoräkt.” Bä nga rhoqoräkt dä va qaku ma Ngämuqa qä namatnävämne na ngän.

Ama Nän Na Ama Qatnanakt

¹³ Ngakt bä qale aung nävät a ngän da ama märän angärha ron dä mamär iva qä nän sage ma Ngämuqa. Ngakt bä qale aung da ama märmärgem angärha ron dä mamär iva qät tong na ama mabu na ama ansäs. ¹⁴ Ngakt bä aung nävät a ngän di aräm ga dä mamär iva qä rhäkne nani ama morta bä ba ama qatnanaktpäm da ivakt iva rhi nän sävät a qa. Dä va rhi vrit na ama oel vät a qa nävät ma Engeska aa ngärhipki. ¹⁵ Dä ama nän na ama qatnanakt diva ngä rhumäräs pät iaqäkt ama rämgivärhaqa dä ma Engeska diva qa rhäranas na qa nämäni lai. Dap ngakt bä qa mualat na anga vuini dä va ma Ngämuqa qä qyiradeng nä ini.

¹⁶ Dä soknga mamär iva ngäni sameng irhäm mes sa angäna vuirhong ak dä ak na ngän dä va ngäni nän sävät a ne ivakt iva ngäni rha ama mumäräspät. Ama räkt ka ama ruqa aa nän di ngät tualat na ama qrot masirhat.

¹⁷ Mamär iva qunäga vät a ut i ma Elaija di ama ruqa rhoqor ut i sa qa nän ma ama qrot iva qale anga suigi qi nasöp pät ama dävaung ama qoeo dä ama ngärhäqyet da sägäkt ama eqoan. Dä qaku anga suigi qia säp pät ama ivätki vät iangärhäkt ama rhodäm.

¹⁸ Bä nga nasot dä saqi as ka nän dä ama suigi qia säp samäk nämät ama leqäs bä saqi ama ivätki qia sa ama

namuirhong.

¹⁹ Gua ruavek, ngakt bä aung nävät a ngän di sa qa met gläius nä ma Ngämuqa aa engätki näkt akni qä evär däm ga inamuk ²⁰ dä mamär iva iaqäkt diva qunäga vät a qa i rhoqoräkt i qat dän sä iaqäkt ama ruqa qaräc i qa met gläius säda ama vuirhong angärha ron diva qa rhumaiar aa iar nämät ama tñäpki bä ma Ngämuqa diva qosaqi qä qyiradeng na ama rhäqäp nä irhong aa vuirhong.

Ma Pita 1

Ama Rhäväksäs

Ama ngangga ma Pita qa sām bā rhakt tākt ama abuk. Bā qa sām iva sage ama ruvek kārarahani i sa ma Ngāmuqa qa armeng dām da i qosaqi sa vrās dām da nage ama märānga bā qale rha i ama nañista na rha vāt ama ngār’hakt ma Pontus dā ma Galesia dā ma Kapadosia dā ma Esia näkt ma Bitinia.

Ma Pita qat tamān masirhat sāvāt ama qatnanaktpāmda iva rhat tualat toqor māniekt da ama märān angārha ron. Dap kosaqi qā su rha sāvāt ama qatnanaktpāmda arhā snāngaqa näkt kät bon da rha ama rhodrāp maos maos. Näkt ka qoar i nāvāt aa enge sāvāt ama märān dā qāt sām sāvāt ma Ngāmuqa aa ñāmsävātki ama engätkki na qi mamār.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-2)

Ama Ansās Sage Ma Ngāmuqa Nāvāt Aa Ñāmsävātki Dā Aa Muma-iar (1:3-12)

Mamār Iva Ama Qumārqumärtä

Mamār Na Ut Sa Aurha Lat Moe (1:13-5:11)

Ama Rharimini Sāvāt Takt Tākt Ama Abuk Nage Ma Pita (5:12)

Ama Dängdängini Na Ngät Ama Enge Na Ama Märmärgem (5:13-14)

Ma Pita Qa Sām Ama Märmärgem Sage Ama Ju-

daqāna Qārarahani I Sa Vrās Dām Da

¹ Aingo ma Pita di ma Jisas ma Kraiss aa ngangga na ngo

dā ngut sām sāvāt a ngān gārarahae i sa ma Ngāmuqa qa armeng dām ngān i qosaqi sa vrās dām da nage ama märānga bā qale rha i ama nañista na rha vāt ama ngār’hakt ma Pontus dā ma Galesia dā ma Kapadosia dā ma Esia näkt ma Bitinia.

² Varhām ma Ngāmuqa ama Ngätmamäk aa snāngaqa mudu dā qa arñis na ngān sagem mes nāvāt ama Qloqaqa ama Qumārqumärtä. Rhangät tākt ama lat divakt iva ngānit pās ma Jisas ma Kraiss aa rhäng mamār dā va rhi vrit na aa biaska vāt a ngān.

Mamār iva qale ma Ngāmuqa aa ñāmsävātki dā aa bulap masirhat gem ngān.

Ma Ngāmuqa Qat Tualat Sä Ut Iva Ut Däqām Da Ama Qatnanakt Ama NgätDäqām Ngät Angārha Ron

³ Mamār iva urhi nānsās sage ma Ngāmuqa qārakni i aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss aa mamäk! Qa di sa qa märānas nā ma Jisas ma Kraiss nāmāt ama tñäpki dā nāvāt aa lavuqi ama mor qi di qa mualat sä ut iva ama iarās na ut bā va ut däqām iva sādā ama qatnanakt angārha ron gārängätni i ama ngätDäqām ngät. Bā äkt i qali lut sa ama qatnanakt ama qrot ngät iva nani ma Ngāmuqa aa modämne. ⁴ Aa modämne qārängätni iva as mirhup dā

va urhi rha ngät di qaku mamär iva qäbäs na ngät dä va mamär na ngät mas dap pa qaku ngä naqutsasorhane. Ma Ngämuqa di qat sangar a ngät mamär bä ba ngän da ama usäpki arha ron.

⁵ Ma Ngämuqa aa mumaiar diva vuk sä ngät säda eraqi vät ama dängdängini na qa ama qunäga dä ma Ngämuqa aa qrot diva ngärhit lu vät a ngän nani a ngät nävät angän gatnanakt. ⁶ Bä äkt i nävät iangärhäkt angän gatnanakt dä sa qale ngän na ama märmärgem i näma dä vät ama qäväläm ama qot äm bä sa ma Ngämuqa qa rhares iva qale ngän da ama märän maos maos angärha ron ⁷ ivakt iva ngärhi siqut na angän gatnanakt mäni ma Jisas. Angän gatnanakt di ama vit na ngät masirhat pa ama gol angät tpäs kärangätni i mamär vät a ngät iva qäbäs na ngät. Bä nga rhoqoräkt i angän gatnanakt di sa rha siqut na ngät bä rhäksot toqor ama gol mät ama mudäbäs dä nasot dä va ma Ngämuqa qä sek sä ngän na ama murhämeska näkt ama qutdrir toqoräkt iva evär dä ma Jisas ma Kraiss.

⁸ Näma dä sa qaku ngän lu qa sokt di angäna snäng bät a qa. Dä qosaqi qaku ngänät lu qa rhäkt sokt di ngänät nanakt na qa bä märmärgem ngän masirhat dä ngäni qok bä rhom däkt di qaku mamär vät aung iva qä rhäväkt sä äm mamär ⁹ inguna ma Ngämuqa di qat tumaiar ngän nävät

iangärhäkt angän gatnanakt.

¹⁰ Dä ma Ngämuqa aa vämginarha qararhani i rha sameng sävät iangärhäkt ama lat kärangät iva ngä rhän nasot di sa rhit näm mamär dä rhi snanbät närhä rhangät täkt ama mumaiar qarangät iva ngäni rha ngät nävät aa nämsävätki ¹¹ dä rhi siqut iva rhi räm nage ma Kraiss aa Qloqaga i qat tamän sävät auge iaqäkt dä vät agi rhodäm doqoräkt i sa qa sameng i ma Kraiss pa qa rhon säda ama märänga aa ron bä nasot dä va bä ba qa na ama murhämeska masirhat. ¹² Ma Ngämuqa qa qoar na rha i rha di qaku ama latta bä ba nas dap kinak ama latta na rha bä ba ngän na arha enge sävät iarhongäkt kärqärhong i sa rhat tamän bät irhong. Bä rhäkt di arhani ama ruvek ti sameng sävät iarhongäkt sävät ma Kraiss da ama sameng ama mär ngät angärha ron nävät ama Qloqaga ama Qumärqumärqa qarakni i sa ma Ngämuqa qa rhäk na qa inavuk näda ama usäpki arha ron. Iarhongäkt di qäqi ama enselqäna di nani a rha masirhat iva qunäga vät a rha mamär sävät irhong.

*Ma Ngämuqa Sa Qa Ar-
meng Däm Ut Ivakt Iva Ut
Däqäm I Ama Qumärqumärta
Mämär Na Ut*

¹³ Bä nga rhoqoräkt dä sa mamär iva ngäni rhäkmu nä angän snängaqa iva ngän dualat na ama lat ma ama qrot dä va ngän du angän snäng mamär. Mamär iva

ngänät nanakt ma ama qrot iva nävät aa ñämsävätki diva ma Ngämuqa qa rhualat na ama märirhong bä ba ngän doqoräkt iva evär dä ma Jisas ma Kraiss. ¹⁴ Rhoqor ama rhoes kärarhani i rhat dräm dat nari nämät arhä mamäqiom di mamär iva qale ngänit päs ama snängaqa ama mor qa aa rhäng nani ama lat ama vu ngät toqor mudu rhoqoräkt i as kaku ngänät dräm ma Ngämuqa aa engätki. ¹⁵ Dap kinak mamär iva ama qumärqumärta na ngän mamär sa angäna lat moe rhoqor ma Ngämuqa qarakni i ama qumärqumär qa mamär qarak i sa qa mes ngän sagem mes ¹⁶ inguna ma Ngämuqa aa enge qarangätni i rha säm a ngät di ngät tamän doqortäqyia, “Mamär iva ama qumärqumärta na ngän mamär inguna aingo di ama qumärqumärqa mamär na ngo.”

¹⁷ Näkt ngakt bä ngän des ma Ngämuqa i angän mamäk na qa iaqäkt kärak i qat tatnävämne maräkt parhäm ama ruvek asägäk asägäk arha lat dap kaku qät täksä guavek dä mamär iva ngänit kutdrir masirhat sagem ga rhoqoräkt i qale ngän de mäni ama ivätki rhoqor ama nañista. ¹⁸ Di mamär iva ngän dualat toqoräkt inguna sa ngänät dräm i ma Ngämuqa qa rhäksasot a ngän nämät angäna lat kärangätni i ngät toqor angän mamäkkäna arha lat. Sa qa mualat toqoräkt di qaku nä iarhongäkt

kärqärhong i rhäktäksot nä irhong doqor ama gol ngä na ama silva. ¹⁹ Dap kinak ma Ngämuqa qa mumaiar ngän na ama vit na qa ma Kraiss aa biaska qarakni i qa rhoqor ama sipsip ama rhoem ga qarakni i qaku anga unit ura anga qävuini vät a qa qarak i rhit bodämes na qa. ²⁰ Vät ama rharimini rhoqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa säm ama ivätki dä qa muqunän bät ma Kraiss näkt koki vät ama dängdängini na ngät ama rhodäm dä qa vuk sä qa säda eraqi bä ba ngän ²¹ gäarakni i ngänät nanakt nä ma Ngämuqa inguna nävät a qa. Ma Ngämuqa qa märanas na qa nämät ama tñäpki dä ma Ngämuqa qa von ga rha ama murhämeska bä nävät tangät täkt ama lat diva qoki ngänät nanakt ma ama qrot nä ma Ngämuqa iva nani aa modämne qarangätni iva ngä rhän nasot.

²² Sa angäna snäng bät a ne mamär inguna ngän gumär nas nävät iomäkt i ngänit päs ama engätki arha rhäng. Bä äkt i mamär iva as angäna snäng bät a ne masirhat nävät ama snängaqa ama qumärqumär qa ²³ inguna ma Ngämuqa qa mualat sä ut iva ama iaräs na ut di qaku nävät ama gavämini qärqäni i mamär iva qäbäs nä ini dap kinak ka mualat sä ut iva ama iaräs na ut di nävät ama gavämini qärqäni i qaku mamär iva qäbäs nä ini. Bä rhäni rhäkt ama gavämini di ma Ngämuqa aa enge qarangätni i ngät däqäm

gärangät i ama sok täm ngät.
 24 Aa enge di ngät tamän
 doqortäqyia,

“Ama släqyigleng moe di
 igleng doqor ama
 mran
 dä igleng angät murhämeska
 moe di qa rhoqor
 ama mran angät
 ngualäñgualäñ.

Ama mran diva säkt täm ngät
 dä va arpus na ama
 ngualäñgualäñ sävät
 ivät

25 dap ma Engeska ma
 Ngämuqa aa enge diva
 qale ngät ma ama sok
 täm.”

Bä rhangät täkt ama enge
 di ama sameng ama mär ngät
 kärangätni i sa rha sameng na
 ngät bä ba ngän.

2

*Ama Duiqa Qärakni I
 Ama Ngätdäqäm Ga Dä Ama
 Qumärqumär Ta Mamär Ama
 Ruvek*

¹ Mamär iva ngäni qyi-
 radeng na ama lat moe
 qärangätni i ngät dän nävät
 iomäkt i ama vu da angäna
 ron bä sävät ama irasirhong
 moe. Dä qosaqi va qale ngän
 dualat sädä saqong. Näkt pa
 qale angän snängaqa ama vu
 qa sävät arhani arhä qärhong
 dä qosaqi va qale ngän
 damän mava na arhani ama
 ruvek. ² Dap mamär iva ngän
 doqor ama qokoqirhong iva
 nani a ngän masirhat na ama
 qumärqumär qa ama qloqaqa
 na qa ama qämuqa qärakni
 iva ngäni ir dä va ngäni rha

ama mumaiar nävät a qa
³ inguna sa ngänät dräm ama
 märirhong nage ma Ngämuqa.

⁴ Ma Jisas di ama
 ngätdäqäm ga ama duiqa
 qärakni i mudu iarhakt
 kärarhae i rhat dräm dit täk
 pät ama vät ta mer mä qa
 dap ka di sa ma Ngämuqa
 qa armeng däm ga bä qa di
 ama moräs na qa mamär
 da aa saqong. Bä nga
 rhoqoräkt i ngän det sage
 ma Jisas ⁵ di ngän maräkt
 di qosaqi ngän doqor ama
 dui ama ngätdäqäm ngät bä
 ma Ngämuqa qät täk pät ama
 vätki ama qloqaqa na qi na
 ngän. Qat tualat toqoräkt
 ivakt iva ama qumärqumär
 qi mamär ama guläñgi na
 ama priskäna na ngän ivakt
 iva ngänit boda ama vodämes
 na ama qloqaqa qärangätni i
 ama mär ngät dä ma Ngämuqa
 aa saqong nävät ma Jisas
 ma Kraiss. ⁶ Rhom däkt di
 äm doqor ma Ngämuqa aa
 enge qärangätni i ngät tamän
 doqortäqyia,

“As ngäni lu i nguät tu ama
 duiqa e ma Saion
 gärakni i ama qrot ama
 vätki nagem ga qärak i
 qat sangar a qi moe
 qärak i sa ma Ngämuqa
 qa armeng däm ga bä
 qa di ama moräs na qa
 mamär da aa saqong
 bä auge qärak i qat
 nanakt na qa diva
 qaku qä namu-
 sangärhäkt sä iaqäkt
 ama ruqa.”

⁷ Rhak täkt ama duiqa di ama vit na qa masirhat bä ba ngän gärrarhae i ngänät nanakt nä ma Jisas dap iarhakt kärarhae i qaku rhat nanakt di rha rhoqor qärrarhani i rhat dräm dit ták pät ama vät parhäm ma Ngämuqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“Ama duiqa qäarakni i mudu iarhakt kärarhae i rhat dräm dit ták pät ama vät ta mer mä qa di nakkärakiaqäkt i rhäkt di ama qrot ama vätki nagem ga qäarak i qat sangar a qi moe”

⁸ dä qosaqi

“ama duiqa qäarakni iva vläktpläkt sa ama ruvek pät aa rhäng näkt ama duiqa iva rhit säp pät aa rhäng.”

Diva vläktpläkt sa rha vät aa rhäng dinguna qaku rhat tet parhäm ama enge sävät ma Jisas bä arha lat iangärhäkt di qoki ngät parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa.

⁹ Sokt di aingän di ama ruvek na ngän gärrarhae i sa ma Ngämuqa qa armeng däm ngän gärrarhae i ama gulängi na ama priskäna bä ba ama vitnaqa qärrarhae i ama qumärqumär ta mamär ama sägärhae bä ba qa maräkt ivakt iva ngänit sek sä qa dä va ngäni sameng na ama mär ngät ama lat kärangätni i sa qa mualat na ngät.

Iaqäkt ma Ngämuqa qa mes ngän näva ama bängangit angät tpäs bä säda aa neraqa ama mär qa mamär aa ron. ¹⁰ Rhangät täkt ama lat di ngät parhäm akni ma Ngämuqa aa vämginaqa aa enge qärangätni i ngät tamän doqortäqyia,

“Mudu di qaku aa ruvek na ngän sokt di rhäkt di aingän di sa ma Ngämuqa aa ruvek na ngän.

Mudu di qaku qät lavuqi na ngän sokt di rhäkt di sa ma Ngämuqa qät lavuqi na ngän.”

¹¹ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, ngut täktäm bät a ngän iva qale ngän det parhäm ama släqyige angät snängaqa qäarakni i qat tusar na angän gloqaqa inguna sa qale ngän doqor ama tmända qärrarhani i qop kale rha maqälak dä rhoqor ama nañista vät aosni ama ivärhäs. ¹² Nämä dä äkt bä rhi rhäksärhäm ngän däkt bät angätni ama lat ama vu ngät angät tpäs sokt di mamär iva angäna lat di maräkt na ngät mänguräp ama ruvek kärarhani i qaku rhat nanakt. Bä nga rhoqoräkt dä vät ama qunäga qäarakni i ma Ngämuqa qat dän ivakt iva qa rhatnävämne na ama ruvek diva rhi ansäs sagem ga inguna sa rha lu angäna lat ama mär ngät.

Ama Sämagaininanas Säva

Ama Narhoerta Qärrarhani I Rhat Turäkt Arha Rem

13 Mamär iva ngänät nari nämät ama ruvek arhä narhoerta moe qärrarhani i rhat turäkt inguna nävät ma Engeska i varis arhani ama ruvek tat tamän mava na qa. Bä qosaqi mamär iva ngäni nari nämät ama vitnaqa* qäarakni i ama tpäskinaqa mamär 14 dä qosaqi va ngän dualat toqoräkt sa ama tpäskinarha qärrarhani i sa iaqäkt ka vitnaqa qa rhäk na rha ivakt iva rhi sangäm na ama ruvek kärarhani i rhat tualat na ama lat ama vu ngät dä qosaqi ivakt iva rhi sek sä iarhakt kärarhae i rhat tualat na ama mär ngät ama lat. 15 Inguna rhangät täkt di ngät parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa ivakt iva nga rhoqoräkt i ngän dualat mamär dä va ngäni nänmae vät ama dädända sa arha enge qärrarhani i qaku anga mädräm gem da. 16 Va ngänät däqäm doqor ama ruvek kärarhani i sa isiska vät a rha nämät iarhakt ama narhoerta sokt di qaku mamär iva ngän du angän snäng i nguaräm isiska vät a ngän dä soknga mamär vät a ngän iva ngän dualat na ama lat ama vu ngät. Qaku rhoqoräkt. Qinak mamär iva ngänät däqäm doqor ama latta vä ma Ngämuqa aa rem. 17 Näkt pa ngänit kutdrir sage ama ruvek moe dä angäna snäng bät ama qatnanaktpämda. Nak pa ngänit len dä ngänit kutdrir

sage ma Ngämuqa. Näkt pa ngänit kutdrir sage ma Sisar.

18 Aingän gärrarhae i ama latta na ngän ba arhani ama ruvek arha rem, di mamär iva ngänät nari nämät angäna morta dä va ngänit kutdrir sagem da mamär i nämä dä arhani nävät a rha di qaku rhat turäkt maräkt nävät ama räkt ka ama snängaqa. Mamär iva ngänit kutdrir sagem da bä qosaqi sage ama mär ta ama morta. 19 Inguna märmär ge ma Ngämuqa nävät ama latta qärrarhani i rhat tu arhä snäng sävät a qa dä qale rha ma ama qrot sa ama bulap toqoräkt i arha morta ama vu rha rhi slava na rha mavängam. 20 Mäniekt? Ngu lu sa nga märmär ge ma Ngämuqa nävät a ngän doqoräkt i ngän dualat na ama vuini bä rhi sangäm na ngän bät ini angät tpäs dä qale ngän sa ama bulap? Qaku märmär gem ga rhoqoräkt. Sokt toqoräkt i ngän dualat na ama mär ngät ama lat bä rhi sangäm na ngän dä qale ngän sa ama bulap diva märmär ge ma Ngämuqa masirhat nävät a ngän. 21 Mamär iva ngän dualat toqoräkt inguna sa ma Ngämuqa qa mes ngän sävät tangät täkt inguna ma Kraiskä mon säda ama märänga aa ron sädaver mä ngän dä qa män i ama siqutki na qa ba ngän iva ngän dualat toqoräkt. Mamär iva vukpuk pät a ngän na aa iar qärangättni i

* 2:13 ama vitnaqa Rhak täkt ama vitnaqa di ama Romgäna arha tpäskinaqa ma Sisar.

rhoqortäqyia,

22 Qa di qäqi qaku qa mualat
na anga sägäni anga
vuini
dä qosaqi qaku qa iras.

23 Bä nga rhoqoräkt i sa rhat
tuma qa
dä qaku qa muvät toqor
ta i qa muma rha.

Dä qosaqi rhoqoräkt i rhi
slava na qa na ama
märänga

dä qaku qa muvät na
anga enge iva qa
rhuvät pät arha lat na
anga märänga

dap kinak as kale qa sa ama
bulap dä qat nanakt
ma ama qrot

nä ma Ngämuqa qarakni
i qat dräm gat
tatnävämne na ama
räkt ka ama snängaqa.

24 Ma Kraiss maräkt di qa
rha aurha vuirhong
angät märänga vät
aa släqyige mäni ama
ngämuga qarakni i ama
sämānanamuqa na qa
ivakt iva urhi ñäp sa ama
vuirhong

dap pa urhi rhäqäm sa
ama räkt ngät ama lat.

Sa märäs pät a ngän di
nävat aa vospos

25 inguna mudu sa musäng
sä ngän doqor ama sip-
sipkänä

sokt di rhäkt dä sa evär
däm ngän sage ama
ruqa iva qät lu vät a
ngän

iaqäkt karak i qat dräm
gät lu vät ama sip-
sipkänä mamär.

3

*Ama Ngärhaegutpärharha
Ama Evop Dä Ama Ngärhaegutpärharha
Ama Gamoe*

¹Dä aingän ama ngärhaegutpärharha
ama evop diva ngän dualat
toqor ama latta va arhani
arha rem i ngäni säm ama
gaini na nas säva angäna
egutpek maräkt arha rem
ivakt iva ngakt bä arhani
nävat a rha di qaku rhat
dräm dat tet parhäm ama
enge sävät ma Kraiss dä
nguaräm mamär iva rha rhän
i ama qatnanaktpämda na
rha i näma dä qaku ngän
märhamän bät guani. Angäna
lat diva ngärhit kutsasorhane
na rha ²rhoqoräkt i rhat lu
i ngänit kutdrir sagem da
dä qosaqi rhat lu angäna lat
ama qumärqumär ngät. ³Qale
ngän durhämes na ama boi
ama mär ngät kärängätni i
masirhat pät a ngät dä qale
ngän dualat sa angän gäseng i
ngänät deng ngät maos maos
dä qosaqi qale ngän du ama
gol ivakt iva ama mär ngän
bono ⁴dap kinak mamär
iva angän murhämeska imuk
da angäna ron di qa rhoqor
ama bulap dä ama lavuqi
qärängätni i angärha märämät
di qaku mamär iva rhäksot
na ngät. Iangärhäkt di ama
moräs na ngät masirhat dä
ma Ngämuqa aa saqong.

⁵Bä mamär iva ngän dualat
toqoräkt inguna mudu dä
ama qumärqumär ta mamär
ama evop kärarhani i rhat
nanakt nä ma Ngämuqa di
sa rhat dräm dat turhämes
toqoräkt. Rhat dräm dit säm

ama gaini na nas pa arha egutpek arha rem⁶ doqor ma Sara qaraktni i sa qiat nari nāmāt ma Abraham dā qiat tes ka i arha morqa na qa. Ngakt bā ngän dualat na ama räkt ngät ama lat dā qosaqi qaku ngänit len dā sa aingän di ngän doqor qārarhani at toes.

⁷ Dā qosaqi aingän ama ngärhaegutpärharha ama gamoe, di mamär iva qale ngän ge angäna egutpek sa ama räkt ngät ama mädräm dā va ngänit kutdrir sagem da inguna rha di qaku arha anga qrot toqor ngän. Mamär iva ngän dualat toqor täkt dinguna angäna egutpek ti na ngän diva ngäni rha ama iar nävāt ma Ngämuqa aa ñämsävätki inguna ngakt bā qaku ngän dualat toqoräkt dā varis kaku qä namuvāt pät angäna nän.

*Qre Va Ngänät Don Säda
Ama Märänga Aa Ron Nävāt
Ama Räkt Ngät Ama Lat*

⁸ Aingän moe, ama dängdängini na äm ba ngän di sa mamär iva ama sägäk na angän snängaqa. Dā va ngän du angän snäng sävāt arhani qārarhani i qale rha da ama märän angärha ron dā va ngän datnärhäm da. Bā va angäna snäng bät a ne rhoqor qre i ama sägärhae na ngän. Näkt pa ngän dualat na ama lat ama mär ngät sävāt a ne nävāt ama lavuqi. Qale ngän dair na nas. ⁹ Dā qale ngän namuvāt na anga vu ngät anga lat sävāt ama vu

ngät ama lat dā qale ngän namuvāt na anga märhamän mava sävāt ama märhamän mava. Dap kinak pa ngänit bon da ama modämne sävāt arhani inguna ma Ngämuqa qa mes ngän ivakt iva ngän dualat toqoräkt dā nasot dā va ngäni rha ama modämne nagem ga. ¹⁰ Mamär iva ngän du angän snäng sävāt tangät täkt ama enge näva ama Abuk na ama Mabu qārangättni i ngät tamän doqortäqyia,

“Sävetka qaraktni i nani a qa iva
aa snäng bät aa iar
bā qosaqi nani a qa iva
märmär gem ga
di mamär iva qale qä
natmärhamän bät anga
vu ngät anga enge
dā va qale qä nairas ta
arhani na anga enge.

¹¹ Mamär iva qä rhong nae nāmäni ama vu ngät ama lat dap kinak pa qat tualat na ama mär ngät ama lat.

Dā va qät ñäm nani ama is na ama bulap dā vasägos dā va qat tualat parhäm ngät mänguräp ama ruvek.

¹² Bā rhoqoräkt dinguna ma Ngämuqa qät lu vät ama räkt ta ama ruvek bā qosaqi qat nari arha nän.

Dap ama ruvek kārharhani i rhat tualat na ama vu ngät ama lat di qät dong na rha.”

¹³ Ama ruvek di qaku rhat dräm di slava na ngän doqoräkt i nani a ngän masirhat

iva ngän dualat na ama mär ngät ama lat. ¹⁴ Sukt di ngakt bä ngäni rha ama märänga nage arhani rhoqoräkt i ngän dualat na ama mär ngät ama lat dä sa va ma Ngämuqa qa rhodämne na ngän. Qale ngänit len iarhakt ama ruvek dä qosaqi va qale qänäskänes ngän ¹⁵ dap kinak mamär iva ngän du angän snäng imuk pämes i ma Kraiskärakni i ma Engeska na qa di ama vitnaäm mamär gem ngän.

Vasägos dä mamär iva qale ngän na ama rhäkmunanaska iva ngänit täväktsäs sävät angän gatnanakt sävät ama märirhong gärqärhongni iva as nasot dä va ma Ngämuqa qa rhualat nä irhong bä ba ngän. ¹⁶ Sukt diva ngän dualat toqoräkt sa ama bulap dä sa ama qutdrir. Dap mamär iva isiska mät angän snängaqa sävät angäna lat moe ivakt iva arhani qararhani i rhat tamän mava na angäna lat ama mär ngät diva aqlus pät a rha nävät a ngän. ¹⁷ Inguna ngakt bä ma Ngämuqa qät tares iva ngäni rha ama märänga dä va ama märäm doqoräkt i iomäkt ngä rhän nävät ama mär ngät ama lat. Varis ngän narha anga märänga nävät ama vu ngät ama lat.

¹⁸ Nguat tamän doqoräkt dinguna ma Kraiskärakni i qaku qa mualat na anga vuini di sa qa rha ama märänga* qop masägos pät

arhani arha vuirhong angät tpäs. Qa mualat toqoräkt sädaver ama ruvek kärarhani i qaku ama räkt ta ivakt iva qä rha ut sage ma Ngämuqa. Sa rha veng aa släqyige sukt di ma Ngämuqa qa märanas na qa bä rhäkt di qat däqäm i ama qloqaqa na qa.

¹⁹ Bä nasot dä qa met bä qa sameng bät ama ruvek kärarhani i sa ama qloqaqa na rha va ama tpäskiarharhäng. ²⁰ Qale rha äkt inguna mudu qaku rhat nari nämät ma Ngämuqa vät ama qäväläm gärqomni i ma Noa qät tak pät ama mlauski ama mor qi dä ma Ngämuqa qat tudävarhäm na ama ruvek mauiu. Näkt sukt ama marheka na rha ama ruvek kärarhani i ama ngärhäqyet da dävaung na rha di ma Ngämuqa qa mumaiar ta mät iaqyäkt ama mlauski i qa lu vät a rha mamär nämät ama rigi.

²¹ Dä ama baptais kärangätäni i ngät toqor iaqyäkt ama rigi di rhäkt dä ngät tumaiar na ngän. Ama baptais di qaku ivakt iva ngärhi qumär ama släqyige dap kinak nävät a ngät di urhi nän ma Ngämuqa iva qä von ut ta ama isiska sämät aut snängaqa i sa qa qyiradeng na aurha vuirhong. Bä ma Ngämuqa di mamär vät a qa iva qa rhualat toqoräkt inguna ma Jisas ma Kraiskärakni sa qa märanas nämät ama tñäpki. ²² Ma Kraiskärakni sa qa an

* **3:18** qa rha ama märänga Arhani ama mädrämädi di rhat tu arhä snäng i rhangät täkt ama enge di rhoqortäqyia "qa rha ama märänga" dap arhani di rhat tu arhä snäng i rhangät täkt ama enge di rhoqortäqyia "qa ñäp."

dävit säda ama usäpki arha ron bä qale qa rhäkt dä ma Ngämuqa aa märmar. Bä ama enselqäna rhi nä iarhongäkt kärqärhong i irhong ngät turäkt bä sävät iarhongäkt kärqärhong i irhong angät krot di ngä moe di qale ngät äkt pä ma Kraiss aa rem.

4

Mamär Iva Ngän Dualat Mamär Sä Iangärhäkt Ama Vänbon Gärangät I Sa Ma Ngämuqa Qa Von Ngän Asägäk Asägäk Täm Ngät

¹ Ma Kraiss ka rha ama märänga vät aa släqyige dä soknga mamär iva qosaqi ngän du angän snäng doqor qa i sa qa rhäkmu na nas iva qa rhon säda ama märänga aa ron inguna aung gäarakni i sa qa rha ama märänga vät aa släqyige di qa rhäksot na ama vuirhong nävät a nas. ² Bä rhäkt päta ama qäväläm gärqomni i qale qa vät ama släqyige diva qaku qat tet parhäm ama släqyige angät snängaqa dap kinak pa qat tet parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa. ³ Sa rhäksot nä iangärhäkt ama iar nävät a ngän iva ngän dualat toqor ama ruvek kärarhani i qaku rhat nanakt nä ma Ngämuqa. Rha di sa arhä snängaqa ama qrot ka mamär nani ama qavatka dä rhat dräm dat tet parhäm arhä släqyige angät snängaqa dä guani na rha masirhat dä väspästämne na rha ivakt iva rhit nakt dä rhi qavat sä ne näkt ti nänbetäkmät na ama muräkt

i rhit bon da arhä qutdrir sage ama iaus kärangätni i rha mualat na ngät. ⁴ Dä rhit särmändäm nävät iomäkt i rhäkt di qaku ngän dualat nä iangärhäkt arha lat ama vu ngät masirhat ngän na rha bä äkt i rhat tamän mava na ngän ⁵ sokt diva rhi rhäväksäs sävät arha lat sage iaqäkt kärak i sa qa rhäkmu na nas iva qa rhatnävämmne na ama ngät däqäm da ama ruvek dä qosaqi ama nöp ta ama ruvek. ⁶ Bä nävät iomäkt iva ma Ngämuqa qa rhatnävämmne na ama ruvek moe dä sa rha sameng na ama sameng ama mär ngät käqi bä ba ama nöp ta ama ruvek ivakt iva nasot i sa rha rha ama matnävämmne vät ama släqyige di qoki rhoqor ama ruvek moe rhat dräm dit ta ama matnävämmne rhoqoräkt dä va rhat däqäm i ama qloqaga na rha rhoqor ma Ngämuqa.

⁷ Sa qorhäs iva rhäksot nä iarhongäkt moe vät takt takt ama ivätki dä soknga mamär iva ngän duräkt ba nas mamär dä va ngänät nañäm ivakt iva mamär vät a ngän iva ngäni nän maräkt sage ma Ngämuqa.

⁸ Ama moräm masirhat diva angäna snäng bät a ne maengätki inguna rhoqoräkt diva mamär vät a ngän iva ngänit kyiradeng na arhani arha vuirhong masirhat sävät a ngän.

⁹ Mamär iva ngäni rhar sä ne dap pa qale ngän damängus päta a ne sävät tangät takt ama lat.

10 Sa ma Ngämuqa qa von ut asägäk asägäk ta ama vänbon dä mamär iva ngän dualat masirhat nä iangärhäkt ama vänbon maos maos nage ma Ngämuqa ivakt iva ngän datnärhäm ne. 11 Diva ngän dualat toqortäqyia, aung gäarakni i qä sameng diva qä sameng nä ama enge nage ma Ngämuqa dä aung gäarakni i qat tatnärha arhani diva qat tualat nävät ama qrot nage ma Ngämuqa ivakt iva nävät iarhongäkt moe diva ma Ngämuqa qä rha ama murhämeska nävät ma Jisas ma Kraiss. Ma Ngämuqa di aa murhämeska ama mor qa bä va qat turäkt pasägos. Ngätki rhoqoräkt.

Va Ngänät Don Säda Ama Märänga Aa Ron Nävät Iomäkt I Ama Qatnanaktpämda Na Ngän

12 Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, gale ngänit särmändäm doqoräkt i ama märänga ama mor qa qat dän bät a ngän i qa rhoqor qre ani qärqäni i ama nañis ini masirhat ini ngä rhän ivakt iva qä siqut na ngän* 13 dap kinak mamär iva ngäni qok i sa ngänit ta ama märänga rhoqor ma Kraiss. Dap täkt diva märmär gem ngän doqoräkt inguna qosaqi va märmär gem ngän

masirhat toqoräkt iva evär dä ma Kraiss sa aa murhämeska.

14 Ngakt bä ama ruvek tat tamän mava na ngän inguna nävät ma Kraiss aa ngärhipki diva märmär gem ngän inguna ma Ngämuqa aa Qloqaqa na ama murhämeska† di qale qa gem ngän. 15 Sökt di varis ngän narha ama märänga inguna ngäni veng ura ngäni sua ura ngän dualat na angätni ama lat ama vu ngät ura varhäm ngän na arhani arhä qärhong. 16 Dap ngakt bä aung gät ta ama märänga nävät iomäkt i qät päs ma Kraiss aa rhäng dä va qaku mamär iva aqlus pät a qa. Dap kinak mamär iva qä nänsäs sage ma Ngämuqa nävät iaqyäkt ma Kraiss aa ngärhipki. 17 Inguna sa ma Ngämuqa qä nasäng i qät tatnävämne na aa ruvek maräkt. Ngakt bä qä nasäng na ut dä ngu lu va rhoqor mäniekt ge ama ruvek toqoräkt i qat tatnävämne na rha iarhakt kärarhae i sa qaku rhit päs aa sameng ama mär ngät angärha rhäng? 18 Ma Ngämuqa aa enge di ngät tamän doqortäqyia,

“Ngakt bä ama qrorhäm ge
ama räkt ta ama ruvek
iva rhi rha ama muma-
iar
dä ngu lu va mäniekt ge

* 4:12 ama märänga ama mor qa qat dän bät a ngän i qa rhoqor qre ani qärqäni i ama nañis ini masirhat ini ngä rhän ivakt iva qä siqut na ngän Ma Pita qat tamän sävät iomäkt iva ama ruvek ti sangäm na rha mavängam inguna nävät arhä qatnanakt mäni ma Jisas. † 4:14 Ma Pita qa säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Pita aa enge i qoki rhoqorne dap taerhangät täkt ama enge di arhani nävät a rha di qosaqi rha säm a ngät sae. ‘dä na ama qrot’

ama ruvek k  rarhani i qaku rhat tet parhäm ma Ng  muqa aa snängaqa rhi na ama ruvek k  rarhani i rhat tualat na ama vuirhong?"

19 D   soknga mam  r iva iarhakt k  rarhae i rhit ta ama m  r  nga i varh  m ma Ng  muqa aa snängaqa diva rhat tualat na ama m  r ng  t ama lat pas  gos d   va rhit bod  m mes s  v   ma Ng  muqa aa rh  kt k  rakni i qa s  m iarhong  kt moe q  rak i qaku mam  r iva suk pa aa mumänaris ang  t kam  s.

5

Sage Ama Qatnanaktpämda Arh   Narhoerta

1-2 Aing  n ama narhoerta ba ama qatnanaktpämda, aingo di qosaqi ama narhoerqa na ngo rhoqor ng  n. D   sa ngua lu ma Kraiss toqoräkt i qa mon s  da ama m  r  nga aa ron d   qosaqi va ngu rha ama murh  meska gem ga qre va ev  r d  m ga.

B   rh  kt di ngut t  sl  p p  t a ng  n iva ng  nit lu mam  r v  t ama qatnanaktpämda iva rhoqor ama ruqa q  rakni i q  t lu v  t ama sipsipk  na mam  r. Mam  r iva ng  ni lu v  t a rha inguna nani a ng  n masirhat iva ng  n dualat toqoräkt toqor varh  m ma Ng  muqa i

nani a qa na ng  n iva ng  n dualat toqoräkt* dap pa qaku nguna akni qat turäkt iva ng  n dualat toqoräkt. D   qosaqi va qale ng  n nalu v  t a rha ivakt iva ng  ni rha ama rhitsek. Di qaku mam  r toqoräkt. Dap kinak mam  r iva ng  ni lu v  t ama qatnanaktpämda sa ama märmärgem. ³B   qale ng  n duräkt ma ama qrot t   iarhakt k  rarhae i sa ma Ng  muqa qa von ng  n d  m da ivakt iva ng  nit lu v  t a rha dap kinak pa ng  n d  n i ama siqutki na ng  n ba rha. ⁴ B   qre va ama vit na qa ama ruqa q  rakni i q  t lu v  t ama sipsipk  na mam  r† qat d  n d   va ng  ni rha ama vitnaqa aa qäbautki na ama murh  meska q  rakni i qaku mam  r iva rh  ksot na qa.

⁵ D   qosaqi ng  n ama evända, ng  n di mam  r iva ng  n  t nari mam  r n  m  t ang  n narhoerta d   aingän ama qatnanaktpämda moe di mam  r iva ng  nit s  m ama gaini na nas sagem ne inguna ma Ng  muqa aa enge di ng  t tam  n doqort  qyia,

“Ma Ng  muqa qat tair s  rha ama ruvek k  rarhani i rhat tair na nas
dap k  t bon da ama n  ms  v  tki sage ama ruvek k  rarhani i rhit s  m ama gaini na nas.”

* **5:1-2** toqor varh  m ma Ng  muqa i nani a qa na ng  n iva ng  n dualat toqoräkt Ma Pita qa s  m dakt t  kt aa abuk n  kt nasot ama q  v  l  m ama qot   m d   arhani ama ruvek di rha s  m ma Pita aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom d  kt ama q  ng  rini ang  t käväläm di arhani n  v  t a rha di sa qaku rha s  m a   m sae. † **5:4** ama vit na qa ama ruqa q  rakni i q  t lu v  t ama sipsipk  na mam  r Rhangät t  kt ama enge di ng  t tam  n s  v  t ma Jissas.

6 Dä soknga mamär iva ngänit säm ama gaini na nas pät ma Ngämuqa aa rem gäarakni i aa qrot masirhat ivakt iva vät ama qäväläm gärqomni i sa qa muqunän bät a äm diva qä sāmamor na ngän. 7 Mamär iva ngänit bon da angän gänäskänes moe säva aa rhäkt inguna aa snängaqa qa e vät a ngän.

8 Dap pa ngänät nañäm dä ngän du angän snäng mamär nanokt nas inguna angäna ik ma Sämgä di qat pitmane ma ama up i qa rhoqor ama laion gäarakni i qät näs tävuk dä qät ñäm nani anga ruqa ivakt iva qa äs ka. 9 Mamär iva ngänät mair ma ama qrot särhäm ga nävät angän gatnanakt inguna sa ngänät dräm i angäna ruavek ama qatnanaktpämda vät ama ivätki moe di qosaqi rhat don säda ama märänga aa ron doqor tak täkt. 10 Näkt nga nasot i qale ngän bät ama qot äm ama qäväläm da ama märänga aa ron dä va ma Ngämuqa na ama ñämsävätki qäarakni i qa mes ngän säda aa murhämeska ama sok täm ga nävät ma Kraiss diva ma Ngämuqa maräkt ka rhumamär na ngän dä va qä sämaqrot na ngän dä va qa rhu ngän bä va mamär na ngän. 11 Mamär iva urhi nän sä qa inguna va qat turäkt pasägos. Ngätki rhoqoräkt.

Ama Enge Na Ama Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngät

12 Ma Silvanas[‡] ka matnärhäm ngo iva ngu säm dakt täkt ama abuk. Nguat tu gu snäng i qa di ama qatnanaktpämga qäarakni i qat dräm gät päs ma Engeska aa rhäng mamär. Sa ngua säm dangät täkt ama qot ngät ama enge sävät a ngän ivakt iva ngut täsläp pät a ngän dä nguat tamän maräkt i sa ngua sameng sävät ma Ngämuqa aa engätki na qi aa ñämsävätki. Mamär iva qale ngän ma ama qrot dä iaqyäkt aa ñämsävätki arha ron.

13 Ama qatnanaktpämda e mät ama värhäm ama mor äm ma Babilon gäarahani i qosaqi ma Ngämuqa qa armeng däm da rhoqor ngän di rhit täk na arhä märmärgem sagem ngän dä qosaqi ngua emga ma Mak kät täk na aa märmärgem sagem ngän.

14 Ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda i ngänit kärhäktgyäm ne na ama lavuqi. §

Mamär iva qale ama bulap mänguräp mä ngän gäarahae i ma Kraiss aa ruvek na rha.

‡ 5:12 Silvanas Ura 'ma Sailas' § 5:14 Ngäni rhar sa ama qatnanaktpämda i ngänit kärhäktgyäm ne na ama lavuqi. Na ama Grikkäna arha enge di rhangät täkt ama enge di rhoqortäqyia, mamär iva ngän des ama qunäga aa qäväläm sävät a ne nävät ama lat kärangätni iva ngäni vop pa angäna sdäm gane nävät ama lavuqi.

Ma Pita 2

Ama Rhäväksäs

Ma Pita qa sām bā rhakt tākt ama abuk bā qat tes nas i ma Saimon Pita. Qät sām iva sage arhani ama qatnanaktpämda qärrarhani i qaku qunäga vät a ut mamär sä rha.

Va aa narhuir qi aa abuk di ma Pita qa sām ivakt iva qa rhuqunäga vät ama qatnanaktpämda sävät ama is kärangätni iva rhat tet parhäm ngät da ama märän angärha ron gärangätni i ngät nage ama ruvek kärarhani i qaku ama qatnanaktpämda. Dap pä rhakt tākt aa unbem na qi aa abuk di qat tuqunäga vät ama qatnanaktpämda iva rhit lu nämät ama ruvek kärarhani i sa rha mon sä mänguräp mä rha sokt di ama vu arha lat bā qosaqi sävät iarhakt kärarhae i rhi su sävät ama iraski na ngät ama rhisu. Ma Pita qat tamän masirhat di sävät ama dägguap ama qävälap. Ama narhoeräm di sävät ama irhirqi da ama qatnanakt angärha ron da ama unbamnaäm diva rhat tair särha ama rhisu ama iraski na ngät näkt ama dägguapnaäm di ama sämaqrot sage ama ruvek iva rhat nañäm nani ma Engeska aa unmem na äs aa mänmänäs.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer (1:1-2)

Mamär Iva Urhi Rhir Da Ama Räkt Ngät Ama Iar Angärha Ron Doqor

Varhäm Ma Ngämuqa Aa Snängaqa (1:3-11)

Ama Rharimini Sä Ma Pita Aa Enge Dä Iomäkt Kärqom I Äm Ngärhi Sämaengäktki Na Ngät (1:12-21)

Ama Rhonsävät Sävat Ama Ruvek Kärarhani I Rhat Dräm Di Iras Ta Ama Ruvek Na Arhä Rhisu (2)

Sävät Iomäkt I Nak Pa Evär Dä Ma Kraiss (3:1-16)

Ama Enge Ama Dängdängini Na Ngät (3:17-18)

Ma Pita Qa Säm Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämda

¹ Aingo ma Saimon Pita di ama latka vä ma Jisas ma Kraiss aa rem dä aa ngangga na ngo

dä ngut sām sävät a ngän gärrarhae i sa ma Ngämuqa qa mualat sä ngän iva ngänät nanakt di qoki rhoqor ut nävät ama räkt ngät ama lat i ma Jisas ma Kraiss kärakni i aut Ngämuqa dä aut mumaiar na qa.

² Mamär iva ama ñämsävätki dä ama bulap ngät dän masirhat gem ngän doqoräkt i angän mädräm sävät aurha Engeska ma Jisas dä aut Ngämuqa ngärhi rhir.

Aingän Di Mamär Iva Ngänät Däqäm I Ama Ruvek Kärarhani I Rhit Päs Ma Engeska Aa Rhäng Mamär

³ Nävät ma Ngämuqa maräkt aa qrot di sa qa von ut tä iarhongäkt moe qärqärhong i urhit läk nani irhong ivakt iva ut däqäm i ama qumärqumärta na

ut. Qa mualat toqoräkt di nävät aut mädräm sävät a qa qarakni i sa qa mes ut ivakt iva ut sa ama qäväläm nämäni aa murhämeska dä aa lat ama räkt ngät mamär. ⁴ Bä nävät iangärhäkt aa lat toqoräkt dä sa qa von ut ta aa mumänaris masirhat kārängätni i ama märän bäm ngät gem ut dä ama vit na ngät masirhat ivakt iva nävät a ngät diva ngänät däqäm dä va ngän dualat toqor qa. Rhoqoräkt dinguna sa ngän met nämät ama vu ngät ama lat kārängätni i ngät nämäni ama ivätki inguna ama ruvek di nani a rha iva rhat tualat na ngät.

⁵ Dä soknga mamär iva ngäni siqut masirhat iva nga rhoqoräkt i sa ngänät nanakt dä qosaqi va ngän dualat na ama lat ama mär ngät. Bä nga rhoqoräkt i sa ngän dualat toqoräkt dä qosaqi va ngäni su sävät ma Ngämuqa aa snängaqa ba ngän iva ngän det parhäm ga. ⁶ Bä nga rhoqoräkt i sa ngän su sävät ma Ngämuqa aa snängaqa rhoqoräkt dä qosaqi va ngäni sumät iva ngän duräkt ba nas mamär. Bä nga rhoqoräkt i sa ngän duräkt ba nas mamär dä qosaqi va qale ngän ma ama qrot da ama märän angärha ron. Bä nga rhoqoräkt i sa qale ngän doqoräkt dä qosaqi va qale ngän i ama qumärqumärta na ngän. ⁷ Bä nga rhoqoräkt i sa qale ngän i ama qumärqumärta na ngän dä va angäna snäng bät a ne rhoqor qre i ama sägärhae

na ngän. Bä nga rhoqoräkt i sa qale ngän doqoräkt dä qosaqi va angäna snäng bät a ne mamär. ⁸ Inguna ngakt bä ngän dualat toqor täkt dä ngän dualat toqoräkt masirhat dä va ngän dualat mamär dä va ngänit sa ama gavam bät angäna iar sa ama mädräm sävät ma Engeska ma Jisas ma Kraiss. ⁹ Näkt aung gäarakni i qaku qat tualat toqoräkt di sa qaku mamär vät a qa iva qat nañäm. Qa di qa rhoqor ama säsurqa dä sa rät pät a qa i ma Ngämuqa di sa qa qumär qa nämät aa vuirhong gärqärhongni i mudu qat tualat nä irhong.

¹⁰ Gua ruavek, mamär iva ngäni siqut masirhat iva ngänir qur arhani ama ruvek nävät angäna lat i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a ngän dä qa mes ngän ivakt iva aa ruvek na ngän maengätki. Ngakt bä ngän dualat nä rhärhong däkt dä va qaku ngän nasöp pät angän gatnanakt. ¹¹ Bä rhoqoräkt diva ma Ngämuqa qä ar sä ngän na ama märmärgem sädä ma Jisas ma Kraiss kārakni i aurha Engeska dä aut mumaiar na qa aa Muräktpäm ama sok täm ngät angärha ron.

¹² Bä äkt i sa ngua muräkt iva vasägos dä va ngut puk pät a ngän sävät tärhong däkt kārqärhong i sa ngän da irhong nämä dä sa ngänät dräm nä irhong dä qosaqi sa qale ngän mamär da ama engätki arha ron gäarakni i

sa ngän da qi. ¹³ Nguat tu gu snäng i mamär iva ngut puk pät a ngän dä va nguat täranas na ngän as toqoräkt i qale ngo vä rhakt täkt ama mämairqi ama me qi qäraktni i gu släqyige na qi. ¹⁴ Sa nguat dräm i qorhäs iva ngu ñäp inguna sa aurha Engeska ma Jisas ma Kraiss ka qur a ngo mamär toqoräkt. ¹⁵ Dä va nguat tualat ma ama qrot ivakt iva nasot i sa ngua rhet daqule ngän dä va mamär vät a ngän iva vukpuk pät a ngän sävät tärhong däkt.

Ma Kraiss Aa Murhämeska Dä Ma Ngämuqa Aa Vämginarha Arha Enge

¹⁶ Mudu qre i ut sameng bä ba ngän sävät ma Engeska ma Jisas ma Kraiss aa mänmänäs dä aa qrot di qaku ut sameng na ama sek mavängam gärangättni i arhani ama ruvek sa rhat tu arhä snäng masirhat dä rha säm a ngät. Dap kinak sa ut lu qa nämät aut saqong maräkt i qa di ama vit na qa mamär ama ruqa. ¹⁷⁻¹⁸ Inguna qali lut ge ma Kraiss dä iaqyäkt ama damgi ama qumärqumär qi at täväs dä ut nari ama eguinga näda ama usäpki arha ron. Ma Ngämuqa ama Ngätmamäk ka sek sä ma Kraiss dä qa von ga rha ama murhämeska rhoqoräkt i iaqäkt karak i ama vit na qa aa murhämeska aa eguinga qat tamän doqortäqyia, "Rhak täkt di ngua emga qäraktni i sa gua snäng bät a qa masirhat

karak i märmär gem ngo nävät a qa."

¹⁹ Dä ma Ngämuqa aa vämginarha arha enge qärangättni i mudu rha sameng na ngät dä rha säm a ngät kärangät i nga e gem ut di rhäkt di sa ut dräm mamär i ama engäktki na ngät. Bä ngät di ngät toqor akni ama lirkhäga qäraktni i qat dang bät bängangit angät tpäs dä soknga mamär iva ngän du angän snäng masirhat sävät a ngät bä dängdäng iva irige sa ama qunäga dä ma Qunängäm da angän snängaqa aa ron. ²⁰ Ama moräm mamär di rhoqortäqyia, mamär iva ngänät dräm i qaku agung anga vämginaqa aa enge di sa mamär vät aung iva qunäga vät a qa sä ngät nävät aa snängaqa maräkt ²¹ inguna qaku agung anga vämginaqa aa enge di ngät dän nämät ama ruqa aa snängaqa maräkt dap kinak ama enge moe qärangättni i ngät dän nage ma Ngämuqa aa vämginarha di ngät dän nämät ama ruvek kärarhani i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa märanas na rha ivakt iva rhat tamän bät ama enge nage ma Ngämuqa.

2

Ama Iraski Na Rha Ama Vämginarha Rhi Na Ama Ruvek Kärarhani I Arhä Rhisu Di Ama Iraski Na Ngät

¹ Sökt di qosäqi mudu dä ama iraski na rha ama vämginarha rha märanas mänguräp ama ruvek bä

rhoqoräkt diva qosaqi ama ruvek kärarhani i rhat dräm di su ama ruvek na ama iraski na ngät ama rhisu rhat dän sä mänguräp mä ngän. Rhärha rhäkt diva rhat dän ma ama up sa ama mädräm gärangätni i qaku ama räkt ngät dä va rhi slava na ngän na ngät. Dä qäqi va rhi rhäqyas nä Qamorqa qärakni i sa qa vodäm bät a rha. Bä nävät arha lat toqoräkt diva ma Ngämuqa qä lir qä sangäm na rha mamär.² Dä ama ruvek masirhat diva rhat tet nasot arha lat na ama qavatka bä nävät a rha dä va arhani ama ruvek tat tamän mava na ama engätki.³ Dä qosaqi inguna nävät iomäkt i sa nani a rha nä guarhong masirhat dä va rhat tamän bät ama enge qärangätni i sa rha maräkt ta märanas na ngät sävät a ngän ivakt iva rhi siqut iva rhit ta angän gärhong dä angän ligär. Sökt di sa mudu dä ma Ngämuqa qa muräkt ba nas iva qä rhäksärhäm da dä va qä sangäm na rha dä qa di qaku qä mänatäm. As pa rhäkmmär nä rhärhong däkt parhäm aa muräkt.

⁴ Mamär iva ngän du angän snäng mamär. Sa ngänät dräm i ma Ngämuqa qaku qa qyiradeng nä iarhakt ama enselqäna qärarhae i rha mualat na ama vuirhong dap kinak ka rhon na rha sämät ama ivärhäs na ama mudäbäs ama sok tä bäs iva qale rha vät ama bängangit ama vu it angät tpäs i sa rha väsärhäm da na ama sengäna. Dä va

qale rha e bä dängdäng iva ma Ngämuqa qa rhatnävmne na rha.⁵ Dä qosaqi qaku qa qyiradeng na ama ruvek mudu sa arha vuirhong dap kinak ka mumaiar nä ma Noa qärakni i qa sameng i mamär iva ama ruvek tat tualat na ama räkt ngät ama lat kä na arhani ama ngärhäqyet da udiom na rha dap kinak ka rhäksot na ama ruvek arha ivätki na ama iqumga qärarhani i qaku rhat tet parhäm aa snängaqa.

⁶ Dä sa ngänät dräm i ma Ngämuqa qa väs ama värham ma Sodom dä ma Gomora bä rhäksot na am mas dä nävät iangärhäkt ama lat di qa qur ama ruvek iva qa rhualat toqoräkt sa ama ruvek kärarhani i qaku rhat tet parhäm aa snängaqa.

⁷ Dap ka mumaiar ma Lot kärakni i ama räkt ka ama ruqa bä sa qänäskänes ka masirhat dä qaku mär gem ga sävät ama lat na ama qavatka qärangätni i ama vu rha ama ruvek mamär tat tualat na ngät.⁸ Ngätki inguna nävät iomäkt i ma Lot di ama räkt ka ama ruqa bä qale qa mänguräp iarhakt ama ruvek kärarhae i qaku rhat tet parhäm ama muräkt pät ama qunäng moe nasot a ne bä arha lat kärangätni i qat nari dä qat lu ngät di sa ngärhi slava na aa snängaqa mamär.⁹ Dä soknga nävät tom däkt i qa mumaiar ma Lot di rhoqoräkt di qosaqi ut dräm i sa ma Ngämuqa qat dräm iva qa rhumaiar ama ruvek kärarhani i rhat tet parhäm

aa snängaqa näda ama märän maos maos angärha ron doqoräkt kārängätni i ngät dän bät a rha ivakt iva ngärhi sigut na rha. Dä qosaqi qat dräm iva qä väsärha ama vu rha ama ruvek bä va qä sangäm na rha bä dängdäng bät ama qäväläm gārqomni iva qa rhatnävämne na rha rhoqoräkt.

¹⁰ Diva ma Ngämuqa qä sangäm nä iarhakt mamär qärrarhae i rhat dräm dit bodäm mes sämät ama lat ama vu ngät maos maos kārängätni i ngärhi rhartäm sä rha sämät ama iar na ama siqirqa. Dä qosaqi va qä sangäm nä iarhakt mamär qärrarhae i rhat dräm dat ter iva akni qat turäkt bä ba rha. Rhärha rhäkt ama ruvek kārarhae i rhi su ama ruvek na ama iraski na ngät ama rhisu di rhat tet sokt parhäm arhä snängaqa maräkt dä rhat dräm dit sek sä nas dä qaku rhit len iva rhat tamän mava nä iarhakt kārarhae i ama murhämeska qa e vät a rha da ama usäpki arha ron. ¹¹ Dap ama enselqäna qärrarhani i rha na rhävuk di näma dä rhat sangar ama qrot ama mor ngät mamär va ama ruvek arhä väs sokt di qaku rhat tamän mava na anga enge na anga rhäksärhäm sävät iarhakt ama ruvek sage ma Engeska.

¹² Rhärha rhäkt ama ruvek di rha rhoqor ama släkt kārängätni i qaku mamär vät a ngät iva ngät tu angät snäng mamär toqor ama ruvek kārängät i nak kop

ngärhit sa ne bä ama ruvek tit sangarmät na ngät bä rhi veng ngät. Dä iarhakt ama ruvek tat dräm dat tamän mava nä iarhongäkt kārqärhong i qaku rhat dräm anga gaini sävät irhong. Dä nak pa ma Ngämuqa qä slava na rha mas. ¹³ Rhat dräm dat tualat na ama lat ama vu ngät dä arhä rhitsek nävät a ngät diva rhi rha ama märänga.

Dä qosaqi rhat tu arhä snäng i ama märäm gem da vät kunäng iva serhäm da dä rhit nakt dä rhat täs. Rha di ama unitnäk dä ama qävuirhong na rha. Bä nävät arhä snängaqa ama iraski na qa dä rhat täs ti na ngän bä rhoqoräkt dä rhat tualat sä ngän bä mavamava na angäna iar. ¹⁴ Sa rhäqäp arhä snängaqa na ama alek nani ama qavatnävätlägut. Arha vuirhong di qaku rhäktäksot nä irhong. Dä iarhakt kārarhae i qaku ama qrot arhä qatnanakt di iarhakt ama irasmätta di rhi rhartäm sä rha sämät arha lat ama vu ngät. Dä rhäqäp arhä snängaqa iva nani guarhong masirhat. Rha diva qoki qäbäs na rha!

¹⁵ Sa rha met daqule ama räkt ka ama iska dä nasot dä rha met tage varhäm ama vu qa ama iska rhoqor ma Balam ma Beor aa emga. Mudu di ma Balam aa snäng bät ama ligär qārängätni i ngät dän nävät ama lat kārängätni i qaku ama räkt ngät. ¹⁶ Sokt di ama donki qärakni i qaku qat dräm gat tamän di qa märhamän doqor ama ruqa

i qa märhamän sävät ama vämginaqa ma Balam aa uväs sävät aa lat kärangätni i qaku ama räkt ngät dap ngät di ngät toqor ama dädänga aa lat.

¹⁷ Dä rhärha rhäkt ama ruvek kärarhae i rhi su ama ruvek na ama iraski na ngät ama rhisu di rha rhoqor ama qotnaqoan gärangätni i qaku anga reng mät ngät dä qosaqi rha rhoqor ama eqoe qärangätni i ama laurqi qi nän mä ngät mavängam. Sa ma Ngämuqa qa rhäkmu na ama ivärhäs na ama bängangit ama vu it mamär bä ba rha. ¹⁸ Rhi sameng na ama enge ama mäñmäñini na ngät dä rhit näs masirhat i rhit sek sä naş nävät arha lat kärangätni i ngät toqor ama dädända arha lat. Dä iarhakt ama ruvek kärarhani i nak kop as täkt di sa rha met daqule arha vuirhong di iarhakt ama irasmätta rhi rhartäm sä rha iva rhat tet parhäm arhä släqyige angät snängaqa bä va rhit bodäm mes sämät ama snängaqa na ama alek nani ama lat ama vu ngät mas na ama qavatka. ¹⁹ Ama irasmätta rhat tamän särha ama ruvek kärarhani i rhat nari rha iva rha diva isiska vät a rha sokt di ama irasmätta maräkt di qale rha va ama lat ama vu ngät angärha rem inguna ianiäkt kärqäni i sa ini ngä män näva ama ruqa aa uväs di qa di ama latka na qa vä ianiäkt ini angärha rem.

²⁰ Ngakt bä iarhakt ama irasmätta di sa rha met daqule ama lat ama vu ngät

nämäni ama ivätki nävät ama mädräm sävät aurha Engeska dä aut Mumaiar ma Jisas ma Kraiss sokt di rhäkt di saqi as ama lat ama vu ngät ngä sangar a rha bä ngä män näva arhä väs di mudu di mava na rha dap täkt di sa mava na rha masirhat. ²¹ Inguna vadi mai ama märäm iva qaku rhi naräm ama iska qärakni iva rha rhän i ama räktta na rha varhäm ga inguna rhäkt di sa rhat dräm ma Ngämuqa aa enge ama qumärqumär ngät mamär sävät kärangätni ama lat i ama räkt ngät bä rhit dong bät a nas daqule ngät. ²² Ama enge na ama mädräm ama unmem na ngät di ngät tamän sävät iangärhäkt ama lat toqortäqyia,

“Ama imga diva evär däm ga sävät aa nänän maräkt dä ama vemgi di nga nasot i sa qia qumär nas diva saqi evär däm gi iva qi rhor nas mät ama brañgi.”

3

Ama Qunäga Qärakni Iva Evär Dä Ma Engeska Va Qa Rhän

¹ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, dakt täkt ama abuk di ama unbem na qi qäraktni i sa ngut säm bäm gi sävät a ngän. Va ama unbem ama abuqem moe di ngut puk pät a ngän sävät tärhong däkt kärqärhong i sa ngänät dräm sävät irhong ivakt iva nguat täranas na ngän bä va maräkt na angän mädräm. ² Rhärhong däkt

kärqärhong i ngut puk pät a ngän sävät irhong di ma Ngämuqa aa vämginarha ama qumärqumär ta arha enge sävät iarhongäkt kärqärhong iva irhong ngä rhän nasot. Dap arhongni di ma Engeska qärakni i aut mumaiar na qa aa muräkt kärangätni i sa ngä män nämät angäna ngangda.

³ Mamär iva qunäga vät a ngän sävät aomni ama moräm. Va vät ama dängdängini na ngät ama qunäng diva ama ruvek ta rhän sa arha enge na ama märhamängus kärarhani i rhat tet parhäm arhä snängaqa maräkt iva rhat tualat na ama vuirhong. ⁴ Dä va rhi snanbät i, “Nga sa rha mumänaris iva evär dä ma Krais? Ngakt bä rhoqoräkt dä qa qoe nai? Urhi snanbät toqor täkt dinguna sa ama ngätmamäkkäna qärarhani i sa rha rha iangärhäkt ama mumänaris di sa rha nöp dap as kaku anga qutsasorhane ngä män. Mudu vät ama rharimini rhoqoräkt i ma Ngämuqa qa säm iarhongäkt moe bä dängdäng däkt di qoki iarhongäkt moe di irhong doqorne.”

⁵ Diva rhi qoar toqoräkt inguna sa rha rhares ba ne iva rhi qyiradeng na ama mädräm gärangätni i mudu di ama leqäs nga e dä qosaqi na aa enge di sa ma Ngämuqa qa säm ama ivätki bä qia män bit näva ama rigi dä qosaqi matmät sä qi nämäni ama rigi. ⁶ Dä mamär dä ma Ngämuqa qa slava na ama

ivätki mas na ama rigi na ama iqunga bä sa qäbäs na qi. ⁷ Dap kosaqi nävät ma Ngämuqa aa enge di rhem däkt ama usäpki dä ama ivätki ina e dä va qale lem bä dängdäng iva qä väs em bät ama qäväläm gärqomni iva qa rhatnävämnä dä qä sangäm na ama ruvek kärarhani i qaku rhat tet parhäm aa snängaqa.

⁸ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, mamär iva ngäni lu mamär i ama qunäga ama sägäk di qa rhoqor ama sägäk ama tausen na ama qoeo ge ma Engeska ma Ngämuqa dap kosaqi ama sägäk ama tausen na ama qoeo di ngät toqor ama qunäga ama sägäk gem ga. ⁹ Ma Engeska ma Ngämuqa di qaku marhäk ma qa iva qä rhäkmamär na aa mumänaris näma dä arhani ama ruvek di rhat tu arhä snäng doqoräkt. Dap kinak sa qat tudävarhäm na ngän mauiu sa ama bulap inguna qaku nani a qa iva aung nävät a ngän diva qäbäs na qa. Di nak nani a qa iva ama ruvek moe rhi näpgoer na nas.

¹⁰ Sukt diva qräk mät ut kre va evär dä ma Engeska iva iaqäkt ama qunäga va qa rhän doqor ama suaqa qärakni i qat dräm gat dän. Dä vät iomäkt ama qäväläm diva ama leqäs ngä rhet nae na ama dädrin dä qosaqi ama qaeng ngä nä iarhongäkt moe va usäp diva ma Ngämuqa qä väs irhong dä va rhäksot nä irhong. Dä ama ivätki qi nä iarhongäkt

moe qärqärhong i sa ama ruvek ta mualat nä irhong bät a qi diva qunäga sä irhong i agirhong nä irhong mamär*.

¹¹ Sa ngänät dräm i rhärhong däkt moekt diva qäbäs nä irhong bä äkt i sa ngänät dräm i mamär iva ngänät däqäm doqor mäniekt. Diva mamär iva ngänät däqäm i ama ruvek kärarhani i ama qumärqumärta na rha mamär dä va ngän det sokt parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa. ¹² Mamär iva ngän dualat toqoräkt i as kale ngän dä va ngänit tägärsäs nani ma Ngämuqa aa qunäga. Vät iaqäkt ama qunäga dä va qäbäs na ama leqäs mät ama mudäbäs ngä na ama qaeng ngä nä iarhongäkt moe mät ama leqäs diva irhong ngä rhang bä va rhäväktgyäm sä irhong! ¹³ Sokt di varhäm ma Ngämuqa aa mumänaris di qali lut nani ama iaräs na äs ama leqäs ngä na ama iaräs na qi ama ivätki bä vät a qi diva sokt kale ama räkt ngät ama lat e.

*Ama Dängdängini Na Ngät
Ama Enge*

¹⁴ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, bä äkt i nga rhoqoräkt i qale ngän nani iarhongäkt dä sa mamär iva ma Krai ka rhän bät a ngän doqoräkt i ngän dualat masirhat ivakt iva qaku qale anga unit ura anga qävuini e vät a ngän. ¹⁵ Dä va qunäga vät a ngän i ma Engeska ma

Ngämuqa di sa qat tudävarhäm na ama ruvek sa ama bulap inguna nani a qa iva ama ruvek moe diva rhi rha ama mumaiar. Rhom däkt di qoki äm doqor ama enge nage aurha ruaqa ma Pol qärakni i urha snäng bät a qa qärangätni i sa qa säm a ngät parhäm ama mädräm nage ma Ngämuqa. ¹⁶ Ma Pol di qat dräm gat tamän sävät tärhong däkt pa aa abukkina moe. Dap angätni ama enge nga e va aa abukkina qärangätni i ama qrot gem ut iva qunäga vät a ut sävät a ngät. Dä ama ruvek kärarhani i qaku rhat dräm mamär sävät iarhongäkt kärarhae i qaku rhat nanakt ma ama qrot nä ma Krai di rhit näpgoer na ngät ma ama enge qärangätni i angät tarimini di qaku ama räkt ini. Dä qosaqi rhat dräm dat tualat toqoräkt sa angätni ma Ngämuqa aa enge bä nga rhat tualat toqoräkt dä sa rhi rhar sä ma Ngämuqa aa rhäksärhäm sävät a nas.

¹⁷ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, bä äkt i mamär iva ngänit lu mamär i varis ama ruvek kärarhani i qaku rhat tet parhäm ama muräkt ti slava na ngän dä nasot dä va qaku ngänät dräm mamär sävät iarhongäkt kärqärhong i rhäkt di sa ngänät dräm mamär sävät irhong. Mamär iva ngänit lu mamär toqoräkt inguna rhäkt di sa ngänät dräm mamär sävät tärho rhäkt ama ruvek kärarhae i arhä

* **3:10** qunäga sä irhong i agirhong nä irhong mamär Ura 'irhong ngä rhang bä rhäksot' ura 'as kaku qali lirhong'

rhisu di qaku ama räkt ngät.
¹⁸Dap kinak mamär iva ngäni
rhir iva sräp ngän nävät ama
mädräm sävät aurha Engeska
dä aut Mumaiar ma Jisas ma
Krais dä sa aa ñämsävätki.
Mamär iva urhi von ga rha
ama murhämeska rhäkt bä
vasägos. Ngätki rhoqoräkt.

Ma Jon 1

Ama Rhäväksäs

Ma Jon ga säm bä rhakt täkt ama abuk. Bä rhakt täkt ama abuk di qa säm bäm gi sage ama qatnanaktpämda sokt di qaku qunäga vät a ut i agi a ruvek iarhakt bä qop ta na qoe nai. Nguaräm iarhakt di angättni ama gulañ na ama qatnanaktpämda e vät ama ngärhäkka ma Esia.

Ma Jon ga säm i qat tu aa snäng sävät ama qävälam ama unbam. Ama narhoeräm diva qa rhuqunäga sa ama ruvek kärarhani i rhi su na ama iraski na ngät ama rhisu i qat tamän sävät arha lat ama vu ngät mamär. Näkt ama unbamnaäm diva qä rharespäm ge ama qatnanaktpämda i ngätkki i ngakt bä rhat nanakt di sa rha rha ama mumaiar. Ma Jon di qat tamän sävät a nas i qa lu ma Jisas toqoräkt i qä na qa in det divakt iva qä sämaqrot na arhä snängaqa rhoqoräkt.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer
(1:1-4)

Ama Qatnanaktpämda
Arha Iar Toqoräkt I Qale
Rha I Arha Ruavek Na Ne
Rhi Na Ama Ngätmamäk
Kä Na Ama Ngärhoemga
(1:5-2:28)

Ama Qatnanaktpämda
Arha Iar Toqoräkt I Qale
Rha I Ma Ngämuqa Aa Es
Na Rha (2:29-4:6)

Ama Qatnanaktpämda
Arha Iar Toqoräkt I Qale
Rha Dä Ma Ngämuqa Aa

Lavuqi Arha Ron I Arha
Snäng Bät A Qa Dä Rhat
Tet Parhäm Aa Rhäkne
(4:7-5:12)

Ma Jon Aa Dängdängini Na
Ngät Aa Enge (5:13-21)

Ama Enge Na Ama Iar

¹ Ianiäkt kärqäni i ini nävät ama rharimini bä sarhäkt di qärqäni i sa ut nari ini bä qärqäni i sa ut lu ini mamär nämät aut saqong dä qärqäni i sa u rhäkt ngä rhäk pät ini di ianiäkt di ama enge na ama iar.

² Iangärhäkt ama iar ngä män säda eraqi bä ut lu ngät dä urhi sameng sävät a ngät. Näkt urhi sameng ba ngän na ama iar ama sok täm ngät iangärhäkt kärangät i mudu qale ngät ngä na ama Ngätmamäk näkt ngä män gem ut. ³ Bä qosaqi urhi sameng mamär ba ngän nä ianiäkt kärqäni i sa ut lu ini bä ut nari ini ivakt iva qosaqi ngän diva västämne na ut ut na ngän bä va qali lut ut na ngän i aurha ruavek na ngän mäni rhangät täkt ama iar. Bä qosaqi va qali lut dä rhangät täkt ama iar angärha ron ge ama Ngätmamäk näkt sävät aa emga ma Jisas ma Kraais. ⁴ Urhit säm dangät täkt ivakt iva aut märmärgem diva ama mor ngät.

Ama Tmerhäs Da Ama Neraqa Aa Ron

⁵ Rhangät täkt di ama enge qärangättni i sa ut nari ngät nämät ma Kraais bä urhi sameng ba ngän na ngät i ma Ngämuqa di ama neraqa na

qa näkt gem ga di qaku anga bängangit nga e.

⁶ Ngakt bä urhi qoar i qali lut gem ga i aa ruavek na ut mäni rhangät täkt ama iar dap kinak ut tet pa ama bängangit angät tpäs dä sa urhi iras dä qaku ut tualat parhäm ama engätki. ⁷ Dap ngakt bä ut tet da ama neraqa aa ron doqor qa i qale qa da ama neraqa aa ron diva västämne na ut bä qali lut i aurha ruavek na ne bä aa emga ma Jisas aa bisaka qä qumär ut sa aurha vuirhong moe. ⁸ Ngakt bä urhi qoar i qaku aurha anga vuini dä sa urhi iras täm mes dä qaku ama engätki qia e gem ut. ⁹ Ngakt bä urhi sameng irhäm mes sa aurha vuirhong dä mamär vät a ut iva ut nanakt na qa iva qä qyiradeng na aurha vuirhong dä va qä qumär ut nämät aurha lat moe qärangätni i qaku ama räkt ngät inguna qa di ama räkt ka na qa.

¹⁰ Ngakt bä urhi qoar i sa qaku ut mualat na anga vuini dä sa ut mualat sä qa iva ama irasmätka na qa bä aa enge di qaku a ngät e vät aurha iar.

2

Ma Kraiskat Tatnärhäm Ut

¹ Ngua es ama gaini na rha na ngän, ngut säm dangät täkt ivakt iva qale ngän namualat na anga vuini. Sokt di ngakt bä aung anga ruqa qa mualat na ama vuini dä akni qa e qarakni iva qat tamän särha ama Ngätmamäk sädaver mä ut. Iaqaät di ma Jisas ma

Krais kärak i ama rätkka na qa. ² Qa di ama vodämes na qa ivakt iva ma Ngämuqa qät kyiradeng na aurha vuirhong bä rhoqoräkt di qaku sokt sa aurha vuirhong dap kosaqi ama ruvek nävät ama ivätki moe sa arha vuirhong.

³ Ngakt bä ut tet parhäm aa enge diva nävät iomäkt dä va qunäga vät a ut i sa ut dräma qa. ⁴ Ama ruqa qarakni i qä qoar i qat dräm a qa sokt di qaku qat tet parhäm aa enge di ama irasmätka na qa bä ama engätki di qaku a qi gem ga. ⁵ Dap iaqaät kärak i qat tet parhäm aa enge di aa snäng bät ma Ngämuqa mamär. Bä nga ut tualat toqoräkt dä nävät iomäkt dä sa ut dräm i qali lut gem ga mamär. ⁶ Ngakt bä aung gä qoar i qale qa qä nä ma Jisas ma Kraisk dä mamär iva qoki qat tet toqor qa.

Ama Muräkt Ama Iaräs Na Ngät

⁷ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, gaku ngut säm sävät a ngän na ama muräkt ama iaräs na ngät dap tangät täkt di ama muräkt kärangätni i sa mudu na ngät nävät ama rharimini bä sarhäkt kärangät i qale ngät gem ngän bä ngät di ama enge qärangätni i sa ngän nari ngät. ⁸ Sokt diva as ngut säm ama muräkt ama iaräs na ngät kärangätni i ama engätki na ngät kärangät i nga e gem ma Jisas dä qosaqi nga e gem ngän. Inguna ama bängagi di sa rhäktäksot na qi

dap ama engätki na qa ama neraqa di sa rhäkt di qä sen.

9 Ama ruqa qäarakni i qä goar i qa di sa qale qa da ama neraqa aa ron sokt di qaku aa snäng bät aa ruaqa ama qatnanakt pä m ga di qoki as kale qa va ama bängangit angät tpäs. 10 Dap aung gäarakni i aa snäng bät aa ruaqa ama qatnanakt pä m ga di qale qa vasägos da ama neraqa aa ron bä nävät a qa diva qaku guani ngä namäqäne sa aung iva dän bät aa qar. 11 Ama ruqa qäarakni i ama vu da aa ron sävät aa ruaqa ama qatnanakt pä m ga di qale qa va ama bängangit angät tpäs bä vät aa tmerhäs moe di qat tet pa ama bängangit angät tpäs. Bä qaku qat dräm i vät aa tmerhäs di qat tet sa qoe nai inguna ama bängangit bä qaku qat lu.

12 Aingän ama rhoes ama gaini na rha, ngut sä m sävät a ngän

inguna angäna vuirhong di sa ma Ngämuqa qa qyiradeng nä irhong nävät ma Krai aa ngärhipki.

13 Gu mamgäna, ngut sä m sävät a ngän

inguna ngänät dräm iaqäkt karak i qale qa nävät ama rharimini bä sarhäkt.

Dä aingän ama evän da ama gamoe, ngut sä m sävät a ngän

inguna sa ngän män nävä ma Sä m ga aa qrot angät tpäs.

Dä aingän ama rhoes, ngut sä m sävät a ngän
inguna sa ngänät dräm
ama Ngätmamäk.

14 Dä gu mamgäna, ngut sä m sävät a ngän

inguna ngänät dräm
iaqäkt karak i qale qa
nävät ama rharimini
bä sarhäkt.

Aingän ama evän da ama gamoe, ngut sä m sävät a ngän

inguna aingän di angän
grot

dä ma Ngämuqa aa enge qale ngät gem ngän.

Bä qosaqi ngän di sa ngän män nävä ma Sä m ga aa qrot angät tpäs.

Qale Angäna Snäng Bät Ama Ivätki At Kärhong

15 Qale angäna snäng bät ama ivätki ura guani nämäni ama ivätki. Ngakt bä aung anga ruqa di aa snäng bät ama ivätki at kärhong dä qaku aa snäng bät ama Ngätmamäk. 16 Inguna ama lat moe nämäni ama ivätki qarängät ni i ngät toqor ama saqong ngärhi alek bä sävät ama mairnanas nävät ama qarhong dä ama snängaqa iva märmär ge ama släqyige di iangärhäkt ama lat moekt di qaku ngät nage ama Ngätmamäk dap ngät nämäni ama ivätki. 17 Bä ama ivätki näkt sävät at kärhong gä r qärhong ni i ama ruvek nani a rha nä irhong diva rhäksot nä irhong dap iaqäkt karak i qat tualat parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa diva

ama iar qa rhäkt bä qosaqi va mirhup.

Ama Rhonsävät Sage Ama Ruvek Säväät Ma Kraiis Aa Ikkäna

¹⁸ Aingän ngua es, rhäkt di ama dängdängini na ngät ama qunäng bä sa ngän nari i iaqäkt kâarak i ma Kraiis aa ik diva qa rhän bä nak sa rhäkt di masirhat nä ma Kraiis aa ikkâna rha män. Bä nga rhoqoräkt dä qunäga vät a ut i rhangät täkt ama qunäng di ama dängdängini na ngät ama qunäng. ¹⁹ Iarhakt di sa rha met nämäni ut sokt di qaku rha nämäni ut mamär. Inguna vadi mai rha nämäni ut mamär dä mai mamär iva as kale rha gem ut. Dap nguna rha met nämäni ut dä iomäkt ngärhi sameng mamär i qaku rha nämäni ut mamär.

²⁰ Dap aingän di sa ngän da ama modämne nage ama Qumärqumärqa na qa mamär ma Kraiis bä ngän moe di sa ngänät dräm ama engätki. ²¹ Qaku ngut säm säväät a ngän inguna qaku ngänät dräm ama engätki dap sa nguna ngänät dräm a qi bä qosaqi ngänät dräm i qaku anga irasini ngät dân näda ama engätki arha ron. ²² Ngu lu auge iaqäkt i ama irasmätka? Iaäkt ama ruqa di qarak i qät täqyas nä ma Jisas i qa di qaku ma Kraiis. Iaäkt ama ruqa di ma Kraiis aa ik na qa inguna qät täqyas nä ama Ngätmamäk kä na ama Ngärhoemga. ²³ Qaku anga ruqa qarakni i qät täqyas na ama Ngärhoemga di qale ama Ngätmamäk gem

ga dap kinak iaqäkt kâarak i qä sameng mamär i ma Kraiis di ama Ngärhoemga di ama Ngärhoemga qä na ama Ngätmamäk kali liom gem ga. ²⁴ Mamär iva qale ianiäkt mas gem ngän gärqäni i ngän nari ini namäk näväät ama rharimini bä sarhäkt. Ngäkt bä nga rhoqoräkt dä sa ngän diva qale ngän mamär mäni ama Ngätmamäk dä ge ama Ngärhoemga. ²⁵ Bä rhangät täkt di ama Ngätmamäk aa enge na ama mumänaris bä ba ut iva ba ut na ama iar ama sok täm ngät.

²⁶ Ngut säm dangät täkt ivakt iva ngät tuqunäga vät a ngän säväät iarhakt kâararhae i rhi siqut iva rhi irastäm sä ngän. ²⁷ Dap ama modämne qärangätni i sa ngän da ngät nage ma Kraiis di qale ngät gem ngän. Dap ngät di sa ngärhi su ngän säväät iarhongäkt moe qärqärhong i ngänit läk nani irhong ivakt iva ngänit päas ma Ngämuqa aa rhäng mamär. Angät tisu di ama engätki na ngät dap kaku ama iraski na ngät. Bä äkt i nga rhoqoräkt dä saqi as kaku ngänit läk nani guavek sae qärarhani i rhat dräm di su iva rhi su ngän. Qale ngän mas mäni ma Kraiis toqor ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qä su ngän doqoräkt.

Ma Ngämuqa Aa Es

²⁸ Aingän ama rhoes ama gaini na rha na ngän, rhäkt diva qale ngän mamär mäni qa ivakt iva nga rhoqoräkt

iva qa rhän dä va mamär vät a ut iva ama qraräkta na ut dap pa qaku aqlus pät a ut. ²⁹ Ngakt bä ngänät dräm i qa di ama räkt aa lat dä mamär iva qunäga vät a ngän mamär i iarhakt moe qärrarhae i rhat tualat na ama räkt ngät ama lat di sa rha män nävä ma Ngämuqa.

3

¹ Mamär iva ut lu mamär na ama Ngätmamäk aa lavuqi ama enges ki bä ba ut bä äkt iva ma Ngämuqa qat tes ut i aa es na ut. Bä qoki ngätki i ut di ma Ngämuqa aa es na ut. Ama rharimini qärqäni i qaku ama ruvek nämäni ama ivätki rha lu mamär i ma Ngämuqa aa es na ut dinguna qaku rhat dräm a qa. ² Gua ruavek kärarhae i gua snäng bät a ngän, däkt di ma Ngämuqa aa es na ut sokt di as kaku ut dräm iva u rhän doqor mäniekt nasot. Dap ut dräm i rhoqoräkt iva ma Kraiss ka rhän dä va ut toqor qa inguna va urhi lu qa i qa rhoqoräkt. ³ Näkt ama ruvek moe qärrarhani i rhat nanakt toqoräkt di sa rhi qumär nas ivakt iva rha rhän i ama qumärqumär ta rhoqor qa i ama qumärqumär qa.

⁴ Ama ruvek moe qärrarhani i rhat dräm dat tualat na ama vuirhong di iarhakt ti nänbetäkmät na ama muräkt inguna ama vuirhong di ama lat kärangätni i ngärhi nänbetäkmät na ama muräkt. ⁵ Sokt di ngänät dräm i sa ma Kraiss ka män divakt iva qä sot na ama vuirhong dä gosaqi qa maräkt di sa qaku

aa anga vuirhong. ⁶ Bä aung gärakni i qale qa mäni qa diva qaku qat dräm gat tualat na anga vuirhong. Aung anga ruqa qäarakni i as kat dräm gat tualat na anga vuirhong di iaqäkt di sa qaku qa lu ma Kraiss dä qaku qat dräm a qa.

⁷ Aingän ama rhoes ama gaini na rha na ngän, gale angäna qlak na aung anga ruqa iva qä nairas täm ngän. Iaqaäkt karak i qat tualat na ama räkt ngät ama lat di qa di ama räkt ka rhoqor ma Kraiss karakni i ama räktka na qa. ⁸ Dap iaqaäkt karak i qat tualat na ama vuirhong di qa nage ma Sämgä inguna ma Sämgä di sa qat tualat na ama vuirhong mudu mänasäng näväät ama rharimini bä sarhäkt. Ama rharimini qärqäni i sa ma Ngämuqa aa emga qa män divakt iva qä slava nä ma Sämgä aa lat mas. ⁹ Qaku aung gäarakni i sa qa män nävä ma Ngämuqa di qat dräm gat tualat na anga vuirhong inguna ma Ngämuqa aa iar di qale ngät gem ga. Qaku mamär vät a qa iva as kat tualat na anga vuirhong inguna sa qa män nävä ma Ngämuqa. ¹⁰ Bä näväät tom däkt dä qunäga vät a ut sa ama ruvek i guavek koe di nak ma Ngämuqa aa es na rha dap guavek koe di ma Sämgä aa es na rha. Iaqaäkt karak i qaku qat tualat na ama räkt ngät ama lat bä qop karakni i qaku aa snäng bät arhani ama qatnanaktpämda di iaqaäkt di qaku ma Ngämuqa aa emga na qa.

*Mamär Iva Aurha Snäng
Bät A Ne*

¹¹ Rhangät täkt di ama enge qärangätni i sa ngän nari ngät namäk nävät ama rharim-ini qärangät i ngät tamän i mamär iva aurha snäng bät a ne. ¹² Dap pa qale rhoqoräkt i ngän doqor ma Kein gäarakni i qa nage ma Sämga bä qa veng aa lätkka. Näkt ngu lu mäniekt bä qa veng ga? Sa qa veng ga dinguna aa lat di ama vu ngät dap aa lätkka di ama räkt ngät aa lat. ¹³ Gua ruavek, kale ngän nasärmändäm gre i ama ruvek nävät ama ivätki di ama vu da arha ron masirhat sävät a ngän. ¹⁴ Sa ut dräm i ut män nämät ama tñäpki bä sa ut met säda ama iar angärha ron inguna sa aurha snäng bät ama qatnanaktpämda. Aung gäarakni i qaku aa snäng bät arhani di qoki as kale qa da ama tñäpki arha ron.

¹⁵ Aung gäarakni i ama vu da aa ron masirhat sävät aa ruaqa di iaqäkt ama ruqa di qäarakni i qä veng. Näkt ngänät dräm i qaku ama iar ama sok täm ngät nga e ge aung anga ruqa rhoqoräkt. ¹⁶ Sa ma Kraiska von da aa iar sädaver mä ut bä nävät tangät täkt aa lat dä sa qunäga vät a ut sa ama lavuqi ama engätki na qi. Bä äkt i ut di mamär iva urhit bon da aurha iar bä ba ama qatnanaktpämda. ¹⁷ Ngu lu va qale ma Ngämuqa aa lavuqi ge sävetka rhoqor mäniekt kre i ama qärhong bät a qa näkt kat lu akni ama qatnanaktpämga qäarakni i qät läk sokt di qaku qät lavuqi

na qa? ¹⁸ Aingän ama rhoes ama gaini na rha na ngän, sa qale rhoqoräkt i aurha snäng bät arhani sokt nävät ama enge dä nämät aurha väm dap mamär iva aurha snäng bät a rha maengätki nävät aurha lat.

¹⁹ Ngakt bä ut tualat toqoräkt dä sa ut dräm i ut tualat parhäm ama engätki bä qosaqi mamär vät a ut iva ama qraräkta na ut iva urhi nän ma Ngämuqa nani guani. ²⁰ Sokt di ngakt bä qaku mamär vät a ut iva ama qraräkta na ut iva urhi nän sage ma Ngämuqa dä qa di ama moräs na qa masirhat pät aut snängaqa aa uväs bä qat dräm iarhongäkt moe. ²¹ Gua ruavek kårarhani i gua snäng bät a ngän, ngakt bä aut snängaqa di qaku qät täksärhäm ut dä nävät iomäkt diva mamär vät a ut iva ama qraräkta na ut dä ma Ngämuqa aa saqong sa aurha nän ²² bä sa ut dräm iva qä von ut ta agini qärqäni i urhi nän ga rhäm ini inguna ut tet parhäm aa muräkt dä ut tualat nä qärqärhongni i irhong ngärhit säm ama märmärgem sävät aa snängaqa. ²³ Näkt aa muräkt diva ut nanakt na aa emga ma Jisas ma Kraiska aa ngärhipki näkt pa aurha snäng bät a ne i qoki rhoqor qa i sa qa muräkt bä ba ut iva ut tualat toqoräkt. ²⁴ Bä aung gäarakni i qät päs aa muräkt angärha rhäng di qale qa mamär mäni ma Ngämuqa dä qosaqi qale ma Ngämuqa väm ga. Dä ut dräm i qale ma

Ngämuqa väm ut inguna nävät
ama Qloqaqa qarakni i sa qa
von ut täm ga.

4

*Ama Rhonsävät Sävät Ama
Enge Qärangätni IRhi Qoar ISa
Ngät Dän Nage Ma Ngämuqa*

¹ Gua ruavek kärarhani i
gua snäng bät a ngän, qale
ngänät nanakt na ama ruvek
moe arha enge qärangätni
i rhi qoar i ngät dän nage
ma Ngämuqa dap mamär iva
ngäni siqut na arha enge
ivakt iva ngäni räm i ngät
dän maengätki nagem ga
ura qaku. Nguat tamän
doqor täkt dinguna rhäkt
di ama rhäqöp na rha ama
vämginarha ama iras mät ta
rha e vät ama ivätki rhage
rhage. ² Bä nävät tom dächt
dä va ngäni räm i agi a
ruvek di nak ta tamän bät
ama enge nage ma Ngämuqa
aa Qloqaqa dä agi a ruvek
di qaku. Ama ruvek moe
qärarhani i rhisameng mamär
sävät ma Jisas ma Krai i qa
di qa mu ama släqyige bä
qa män i ama ruqa na qa
di iarhakt ama ruvek nage
ma Ngämuqa. ³ Dap ama
ruvek moe qärarhani i qaku
rhi sameng mamär sävät ma
Jisas toqoräkt di qaku rha
nage ma Ngämuqa. Rhärha
rhäkt di rha nage ma Krai
aa ik karakni i sa ngän nari
sävät a qa iva qa rhän bä nak
sa rhäkt di qale qa mäni ama
ivätki.

⁴ Aingän ama rhoes ama
gaini na rha na ngän, aingän
di nage ma Ngämuqa bä sa

ngän män nävä iarhakt ama
ruvek arhä väs inguna iaqäkt
karak i qa e väm ngän di
aa qrot masirhat pä iaqäkt
aa uväs karak i qa nämäni
ama ivätki. ⁵ Rha di rha
nämäni ama ivätki bä rhat
tamän barhäm ama ivätki at
känäskänes dä ama ruvek pä
ama ivätki rhat nari nämät
ta. ⁶ Dap kinak aiut di ut
nämäni ma Ngämuqa näkt
iaqäkt karak i qat dräm ma
Ngämuqa di qat nari nämät
ut. Dap iaqäkt karak i qaku qa
nämäni ma Ngämuqa di qaku
qat nari nämät ut. Bä nävät
tom dächt di sa qunäga vät a
ut sa ama ruvek arha enge
i ngät nage ama Qloqaqa na
ama engätki ura ngät nage
ama qloqaqa na ama iraski.

*Ma Ngämuqa Di Ama
Lavuqi*

⁷ Gua ruavek kärarhani i gua
snäng bät a ngän, mamär iva
aurha snäng bät a ne inguna
ama lavuqi qiat dän nage ma
Ngämuqa. Ama ruvek moe
qärarhani i arha snäng bät
arhani di sa rha män nävä
ma Ngämuqa bä rhat dräm
a qa. ⁸ Iaäkt karak i qaku
aa snäng bät arhani di qaku
qat dräm ma Ngämuqa inguna
ma Ngämuqa di ama lavuqi.
⁹ Ma Ngämuqa sa qa qur a ut
tä iaqyäkt aa lavuqi qärakt i
qia e gem ut toqoräkt i qa
rhäk na aa emga ama sägäk
sämäni ama ivätki ivakt iva
ama iar ut nävät a qa. ¹⁰ Sa ut
lu ama lavuqi qäraktni i ama
engätki na qi di qaku nävät
iomäkt i aurha snäng bät a qa
dap kinak nävät iomäkt i ma

Ngämuqa sa aa snäng bät a ut dä qa rhäk na aa emga ivakt iva nävät a qa dä va qä qyiradeng na aurha vuirhong. ¹¹ Gua ruavek kärarhani i gua snäng bät a ngän, mamär iva aurha snäng bät a ne inguna sa ma Ngämuqa di aa snäng bät a ut toqoräkt.

¹² Sa qaku aung anga ruqa qa lu ma Ngämuqa sokt di ngakt bä aurha snäng bät a ne dä sa ma Ngämuqa qale qa väm ut bä aa lavuqi diva qiat dän mamär väm ut pät aurha iar.

¹³ Ut dräm i sa qale qa väm ut dä qosaqi ut di qali lut mäni qa inguna sa qa von ut ta aa Qloqaqa. ¹⁴ Näkt ut di sa ut lu ma Ngämuqa aa emga bä urhi sameng mamär i ama Ngätmamäk ka rhäk na qa ivakt iva qa diva ama ruvek pät ama ivätki arhä Mumaiar na qa. ¹⁵ Aung gäarakni i qä sameng mamär i ma Jisas di ma Ngämuqa aa emga na qa di sa iaqäkt di qale qa mäni ma Ngämuqa bä ma Ngämuqa di qale qa väm ga. ¹⁶ Sa ut dräm dä ut nanakt nä ma Ngämuqa aa lavuqi bä ba ut.

Ma Ngämuqa di ama lavuqi. Näkt aung gäarakni i qat dräm aa snäng bät arhani di qale qa mäni ma Ngämuqa bä qosaqi ma Ngämuqa di qale qa väm ga. ¹⁷ Nävät iomäkt di ma Ngämuqa aa lavuqi qiat dän mamär vät aurha iar. Bä äkt i rhoqoräkt i ut tet pät ama ivätki rhoqor ma Jisas i sa qat tet toqoräkt diva qaku mamär iva qänäskänes ut

sävät aa matnävämne rhoqoräkt iva qa rhatnävämne na ama ruvek moe. ¹⁸ Da ama lavuqi arha ron di qaku anga tlenga. Dap ama lavuqi qäaraktni i ama engäktki na qi di qit kutmäs ama tlenga inguna ama tlenga di qat dän doqoräkt i qänäskänes ut iva urhi rha ama rhäksärhäm. Iaäkt kärak i qät len di qaku ama engäktki na qi ama lavuqi qia e gem ga.

¹⁹ Aiut di sa aurha snäng bät ama ruvek ti nä ma Ngämuqa inguna qa di sa qa er aa snäng bät a ut. ²⁰ Ngakt bä aung anga ruqa qä qoar toqortäqyia, "Gua snäng bät ma Ngämuqa" sokt di qaku aa snäng bät arhani ama qatnanaktpämda dä iaqäkt di sa ama irasmätka na qa. Inguna aung gäarakni i qaku aa snäng bät aa ruaqa qäarakni i sa qat lu qa di qaku mamär vät a qa iva aa snäng bät ma Ngämuqa qäarakni i sa qaku qa lu qa. ²¹ Bä sa qa von ut ta ama muräkt toqortäqyia, aung gäarakni i aa snäng bät ma Ngämuqa di qosaqi mamär iva aa snäng bät aa ruaqa.

5

Ut Dän Näva Ama Ivätki At Tävä's Nävät Aut Katnanakt

¹ Ama ruvek moe qäarakni i rhat nanakt i ma Jisas di ma Kraisi di iarhakt ta män nävä ma Ngämuqa. Bä qosaqi iarhakt moe qäarakni i arha snäng bät ama Ngätmamäk di qosaqi arha snäng bät aa es. ² Nävät iomäkt i aurha snäng bät ma Ngämuqa dä ut

tet parhäm aa rhäkne dä sa ut dräm i aurha snäng bät aa es. ³ Rhoqoräkt i sa urhit päs ma Ngämuqa aa muräkt angärha rhäng di iomäkt ngärhi sameng i sa aurha snäng bät a qa. Bä iangärhäkt aa muräkt di qaku ama qrot gem ut mamär sä ngät.

⁴ Inguna aiut moe qärrarhani i sa ut män nävä ma Ngämuqa di sa ut dän näva ama ivätki at täväs. Bä sa ut täqäne dä mamär toqoräkt nävät aut katnanakt. ⁵ Ngu lu auge iaqäkt karak i qat dän näva ama ivätki at täväs? Iaqaäkt di sokt karak i qat nanakt i ma Jisas di ma Ngämuqa aa emga.

Ama Sameng Sävat Ma Ngämuqa Aa Emga

⁶ Iaqaäkt ma Jisas ma Kraiss di qarakni i sa qa män nävät ama rigi dä nävät ama biaska. Bä qaku sokt ka män nävät ama rigi rhoqoräkt i sa qa rha ama baptais dap kosaqi qa män nävät ama biaska rhoqoräkt i sa qa näp. Näkt ama Qloqaqa qä sameng mamär i ma Jisas ma Kraiss di sa qa män nage ma Ngämuqa inguna ama Qloqaqa di qa na ama engätki. ⁷ Ngätki i ama däpquarhong nga e qarqärhongni i irhong ngärhi sameng ⁸ qarqärhong i ama Qloqaqa näkt sävat ama rigi näkt ama biaska bä iarhongäkt ama däpquarhong di sa sägäni nä irhong sä irhong angät sameng.

⁹ Ut dräm ut nanakt na ama ruvek arhä sameng sokt di nak mamär iva ut nanakt nä ma Ngämuqa maräkt aa

sameng inguna aa sameng di iangärhäkt kärangät i qa von däm ngät kärangät i ngärhi sameng sävat aa emga. ¹⁰ Bä aung gäarakni i qat nanakt nä ma Ngämuqa aa emga dä sa iangärhäkt ama sameng nga e gem ga. Dap aung gäarakni i qaku qat nanakt nä ma Ngämuqa di qat tes ka i ama irasmätka inguna sa qaku qat nanakt na ama sameng gärangätni i ma Ngämuqa qa von däm ngät sävat aa emga. ¹¹ Näkt iangärhäkt ama sameng di ngät toqortäqyia, ma Ngämuqa sa qa von ut ta ama iar ama sok täm ngät. Näkt tangät täkt ama iar di nga e ge aa emga. ¹² Aung gäarakni i qale ama Ngärhoemga gem ga di ama iar nga e gem ga. Dap iaqaäkt karak i qaku qale ma Ngämuqa aa emga gem ga di qaku ama iar nga e gem ga.

Ama Enge Na Ama Muqunäga Sävat Ama Iar Ama Sok TäM Ngät

¹³ Ngut säm dangät täkt sävat a ngän gärrarhae i ngänät nanakt nä ma Ngämuqa aa emga aa ngärhipki ivakt iva ngänät dräm i sa ngän da ama iar ama sok täm ngät. ¹⁴ Näkt toqoräkt i ut dän sage ma Ngämuqa sa aurha nän di aut katnanakt ama qrot ngät toqortäqyia, qre va urhi nän ga rhä guani varhäm aa snängaqa dä va qat nari ut. ¹⁵ Bä qre va ut dräm i qat nari ut dä sa ut dräm i agini qarqäni i sa ut nän ga rhäm ini di sa qa von ut täm ini.

¹⁶ Ngakt bä aung anga ruqa di qa lu aa ruaqa ama qatnanaktpämga i qa mualat na anga vuirhong gärqärhongni i qaku ngä nartäm sä qa sämät ama tñäpki dä sa mamär iva qä nän ma Ngämuqa sävät a qa dä va ma Ngämuqa qä von ga rha ama iar. Nguat tamän doqor täkt di sävät iarhakt kärarhae i arha vuirhong di qaku ngä nartäm sä rha sämät ama tñäpki. Dap kosaqi ama vuirhong irhong nga e qärqärhongni i irhong ngärhi rhartämsäs sämät ama tñäpki sokt di qaku ngu qoar iva qä nän sävät iarhongäkt.

¹⁷ Ama lat moe qärangättni i qaku ama räkt ngät di ama vuirhong sokt di arhongni ama vuirhong di qaku irhong ngä nartäm sä sävetka sämät ama tñäpki.

¹⁸ Sa ut dräm i ama ruqa qärakni i sa qa män nävä ma Ngämuqa diva sa qaku qä natmualat na anga vuirhong. Dap ma Jisas ma Kraiss kärakni i sa qa män nävä ma Ngämuqa di sa qat dräm gät lu vät iaqäkt ama ruqa nämät kärakni ma Sämgä ivakt iva qaku qä naslava na qa.

¹⁹ Sa ut dräm i ut di ma Ngämuqa aa es na ut dap arhani ama ruvek moe vät ama ivätki di qale rha vä ma Sämgä aa muräkt angärha rem.

²⁰ Näkt kosaqi ut dräm i ma Ngämuqa aa emga sa qa män bä sa qa von ut ta ama mädräm na ama muqunäga ivakt iva ut dräm ma Ngämuqa iaqäkt kärak i

ama engäktki na qa. Bä ut di qali lut mäni iaqäkt kärak i ama engäktki na qa di nävät aa emga ma Jisas ma Kraiss. Ma Jisas ma Kraiss di ama engäktki na qa ma Ngämuqa bä qa di ama iar ama sok täm ngät.

²¹ Aingän ama rhoes ama gaini na rha na ngän, mamär iva ngänit lu vät a nas mamär nämät ama iaus kärangättni i sa ama ruvek ta mualat na ngät ivakt iva rhit kutdrir sagem ngät.

Ma Jon 2

Ama Rhäväksäs

Ma Jon ga säm bä rhakt täkt ama abuk bä qat tes nas i qä narhoerqa. Bä qät säm iva sage ama evopki qäraktni i sa ma Ngämuqa qa armeng däm gi qi nä at toes kärarhani i ma Jon di aa snäng bät a rha maengätki. Nguaräm iarhakt di nak ama evopki qi na at toes ura nguaräm giat mair ba ama guläñgi na ama qatnanaktpämda va aomni ama värhäm.

Ma Jon di qät säm ivakt iva qä rhodröp ta sävät ama gamoe qärarhani i rhat tet sa ama lat kärangätni i rhi sameng dä rhi su sokt di qaku ama engätki na rha ama latta. Iarhakt ama latta qärarhani i rhat tet sa ama iraski na ngät ama rhisu di sa rhat don säva ama qatnanaktpämda arhä vät ivakt iva rhat täs dä rhat tas toqor varhäm ama engätki na rha ama latta arhä qärhong. Ma Jon di nani a qa iva ama qatnanaktpämda rhi lu ñismäne mänguröp mä rha mamär i varis tat tatnärha arhani ama irasmätta sa arha lat.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-3)

Ma Jon Gät Sek Sä Rha Inguna Nävät Iomäkt I

Rhat Tet Parhäm Ama Engätki (1:4)

Ama Enge Na Ama Sämaqrot Dä Ama Rhonsävät (1:5-11)
Ma Jon Aa Dängdängini Na Ngät Aa Enge (1:12-13)

Ma Jon Ga Säm Ama Märmärgem

¹ Aingo qä narhoerqa

di ngut säm sävät a nge ama evopki qäraktni i sa ma Ngämuqa qa armeng däm nge ngi nä ngia es* aingän gärrarhae i gua snäng bät a ngän maengätki. Näkt kaku sokt ngo dap kosaqi ama ruvek moe qärarhani i rhat dräm ama engätki di sa arha snäng bät a ngän. ² Rhoqoräkt dinguna nävät ama lavuqi qäraktni i qali qi väm ut bä va qali qi gem ut mas.

³ Ama ñämsävätki näkt ama lavuqi näkt sävät ama bulap nage ma Ngämuqa ama Ngätmamäk dä ma Jisas ma Kraiss ama Ngätmamäk aa emga diva qale ngät gem ut toqoräkt i ut tet da ama engätki arha ron dä qosaqi rhoqoräkt i aurha snäng bät a ne.

Ut Tet Da Ama Engätki Dä Ama Lavuqi Ina Ron

⁴ Märmär gem ngo masirhat inguna sa ngua nari i arhani nävät ngia es di rhat tet parhäm ama engätki rhoqor varhäm ama

* **1:1** ama evopki qäraktni i sa ma Ngämuqa qa armeng däm nge ngi nä ngia es Ama mädrämda di qaku rhit tares ba ne sävät tangät täkt ama enge angät tarimini. Arhani di sa rhat tu arhä snäng i iaqyäkt ama evopki qi na at toes di nak aktni ama evopki bä sävät at toes dap arhani di sa rhat tu arhä snäng i qiat mair ba ama guläñgi na ama qatnanaktpämda va aomni ama värhäm.

Ngätmamäk aa muräkt bä ba ut. ⁵ Gua mär qi gua ruqi, rhäkt di qaku ngut säm anga muräkt anga iaräs na ngät dap iangärhäkt kärangät i sa qale ngät gem ut namäk nävät ama rharimini bä sarhäkt. Bä ngu nän sagem nge iva ut moe diva aurha snäng bät a ne. ⁶ Ngakt bä sa aurha snäng bät ma Ngämuqa qä na arhani ama ruvek dä va ut tet parhäm aa muräkt. Bä rhangät täkt di ama muräkt kärangät i sa ngän nari ngät mudu nävät ama rharimini iva ngän det da ama lavuqi arha ron.

⁷ Ama rhäqäp na rha ama ruvek ama iras mät ta iarhakt kärarhae i qaku rhi sameng mamär i ma Jisas ma Kraiss di qa mu ama släqyige bä qa män i ama ruqa na qa di sa rhat tet pät ama ivätki rhage rhage. Iarhakt ama ruvek di ama iras mät ta dä ma Kraiss aa ikkäna na rha. ⁸ Mamär iva ngänit lu vät a nas mamär i varis ngän namungsäs sa agini qärqäni i ut† mualat nani ini dap pakt iva qoki ngäni rha angän ditsek ama rhäk täm ngät. ⁹ Ngakt bä aung anga ruqa qäarakni i arñis na qa nämäni ma Kraiss aa rhisu dap kaku qale qa mamär mäni ngät di qaku ma Ngämuqa qa e gem ga. Dap auge qäarak i vasägos dä qät päas ma Kraiss aa rhisu dä sa qale ama Ngätmamäk kä na ama Ngärhoemga e gem ga. ¹⁰ Ngakt bä anga ruqa

va qa rhän gem ngän bä aa rhisu di qaku ngät toqor ma Kraiss aa rhisu dä va qale ngän narhäknan däm ga säva angäna vät ura ngän nar sä qa ¹¹ inguna aung gäarakni i sa qa ar sä qa sagem mes di qat tatnärhäm ga sa aa lat ama vu ngät.

Ama Enge Na Ama Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngät

¹² Näkt masirhat nä gua enge nga e qärangätäni i mamär iva ngu säm a ngät bä ba ngän sokt di qaku nani a ngo iva ngu säm iangärhäkt ama enge va anga abuk. Dap kinak nani a ngo masirhat iva ngua rhet sagem ngän bä urhi lu ne dä ut tamän särhäm ne bä va märmär gem ut mamär.

¹³ Gia matki qäarakni i sa ma Ngämuqa qa armeng däm gi qi na at toes narhe di rhit täk na arhä märmärgem sävät a ngän.

† 1:8 ut Arhani ama mädrämäda di rhat tu arhä snäng i rhangät täkt ama enge di rhoqortäqyia, “ut” dap arhani di rhat tu arhä snäng i ngät di rhoqortäqyia, “ngän.”

Ma Jon 3

Ama Rhäväksäs

Ma Jon ga sām bā rhakt tākt ama abuk bā qat tes nas i qā narhoerqa. Bā qāt sām iva sage aa mär qa aa ruaqa ma Gaius kārakni i aa snäng bāt a qa maengäktki. Qaku ut dräm ma Gaius di auge mamär.

Ma Jon ga sām ivakt iva qā sek sä ma Gaius inguna nävāt iomäkt i qāt lu vāt ama ruvek kārarahani i rhat tet sa ama sameng ama mär ngät dä qosaqi qa sām ivakt iva qa rhuqunāga sa ama vu ngät ama lat kārängätni i ama narhoerqa bā ba ama qatnanaktpämda ma Diotrefes kat tualat na ngät.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-2)

Ma Jon Gät Sek Sä Ma Gaius Inguna Nävāt Iomäkt I Qat Tet Parhäm Ama Engäktki Dä Nävāt Aa Lat (1:3-8)

Ma Jon Gä Nänbut Sä Ma Diotrefes (1:9-10)

Ma Jon Aa Enge Na Ama Sāmaqrot Sage Ma Gaius (1:11)

Ma Jon Gät Sek Sä Ma Demitrius (1:12)

Ma Jon Aa Dängdängini Na Ngät Aa Enge (1:13-15)

Ma Jon Ga Sām Ama Märmärgem Sage Ma Gaius

¹ Aingo qā narhoerqa

di ngut sām sävāt a nge ma Gaius, gua mär qa gua ruaqa

ainge qārak i gua snäng bāt a nge maengäktki.

² Gua mär qa gua ruaqa, ngu nän ma Ngämuqa sävāt a nge iva iarhongäkt moe qārqrhong i ngiat tualat nä irhong diva irhong ngät dän mamär bā va märäs pāt a nge. Nguat dräm i gi qloqaqa di mamär na qa. ³ Märmär gem ngo masirhat toqoräkt i arhani ama qatnanaktpämda rha män bā rha sameng ba ngo sävāt gi qatnanakt sāmāni ama engäktki dä qosaqi rha sameng i vasāgos dä ngit päs arha rhäng. ⁴ Gu märmärgem dangät tākt di sa ngät dräm ngät dän nävä gu nga märmärgem moe angät tpäs toqoräkt i nguat nari sävāt ngua es ama qatnanaktpämda i rhat tet parhäm ama engäktki.

Ama Matnärhäm Ba Ba Ama Latta Sä Ma Ngämuqa Aa Lat Dä Ama Mairsärhäm Sävāt A Ngät

⁵ Gua mär qa gua ruaqa, ainge di ngiat tet parhäm ama enge mamär bā ngiat tatnärhä rhärhae rhäkt ama qatnanaktpämda sä ma Ngämuqa aa lat kārarahani i sa rha män gem nge. Ngäktki i ama nañista na rha sokt di ngiat tualat sä rha mamär. ⁶ Bā arhani nävāt a rha rha sameng bā ba ama qatnanaktpämda narhe sävāt gi lavuqi. Dä mamär iva ngia rhatnärhäm da vāt ama qäväläm gārqomni iva ma Ngämuqa di nani a qa iva rhat tet nävä iosäkt arha tmerhäs ⁷ inguna nävāt ma

Jisas aa ngärhipki dä ma rha i rhat tet sa aa lat dä qaku rhit ta anga matnärhäm nage ama ruvek kärarhani i qaku ama qatnanaktpämda. ⁸ Bä rhoqoräkt dä mamär iva ut tatnärha ama ruvek toqor ta ivakt iva sägäni na ut bä ut tualat ivakt iva vräspräs da ama engätki rhage rhage.

⁹ Sa ngua säm doqor täkt di sävät ama qatnanaktpämda nämät ama värhäm gärqomni i qale nge e. Dap ma Diotrefes iaqäkt kärak i vasägos dä nani a qa iva qä rhoer di qaku qä nanari nämät ut. ¹⁰ Näkt toqoräkt iva ngua rhän gem nge dä va ngua rhuqunäga sa aa lat i qa di qat tamän bä ngärharhäng na ut na ama enge ama mäñmäñini na ngät ivakt iva qä slava na ut. Näkt savono sävät iangärhäkt aa lat angärha rhäng dä qaku nani a qa iva qä rhar sa ama qatnanaktpämda qärrarhani i rhat tet sä ma Ngämuqa aa lat. Dä qosaqi qat tair särhä iarhakt kärarhae i nani a rha iva rhi rhar sä ama ruvek toqoräkt bä qät kutmä's a rha näva ama ansäspämgi.

¹¹ Gua mär qa gua ruaqa, qale ngit päs ama lat ama vu ngät angärha rhäng dap kinak pa ngit päs ama mär ngät ama lat angärha rhäng. Ama ruqa qäarakni i qat tualat na ama mär ngät ama lat di qa nage ma Ngämuqa. Dap ama ruqa qäarakni i qat tualat na ama lat ama vu ngät di qoki as kaku qa lu ma Ngämuqa.

¹² Ama ruvek moe di rhi sameng sävät ma Demitrius i

aa lat di ama mär ngät. Bä qosaqi ama engätki qäarakni i qä su sävät a qa di qi sameng sävät a qa i aa lat di ama mär ngät. Bä qosaqi aiut di urhi sameng mamär sävät a qa i qa di ama mär qa ama ruqa bä ngiat dräm i aut sameng di ama engätki na ngät.

Ama Enge Na Ama Märmärgem Ama Dängdängini Na Ngät

¹³ Näkt masirhat nä gua enge nga e qärangätni i mamär iva ngu säm a ngät bä ba nge sokt di qaku nani a ngo iva ngu säm iangärhäkt ama enge va anga abuk. ¹⁴ Dap nguat nanakt i qaku mauiu dä sa va ngu lu nge bä va qali lun moe dä va un damän särhäm ne.

¹⁵ Mamär iva ama bulap kale ngät gem nge.

Auna ruavek narhe rhit täk na arhä märmärgem sagem nge. Mamär iva ngi von da aut märmärgem sage auna ruavek moe qärrarhani i qale rha äkt i qale nge e.

Ma Jut

Ama Rhäväksäs

Ma Jut ka säm bä rhakt täkt ama abuk näkt ka qoar i qa di ma Jems aa lätkka bä äkt i ama mädrämda di rhat tu arhä snäng i qa di qaku ma Jut kärakni i ama ngangga na qa dap kinak tat tu arhä snäng i ma Jisas aa lätkka na qa.

Ma Jut di qa säm iva sage iarhakt kärarhae i sa ma Ngämuqa qa mes ta bä aa snäng bät a rha näkt kosaqi kat sangar a rha mamär nävät ma Jisas ma Kraiss. Iarhakt di nguaräm ama Judaqäna ama qatnanakt pämda ura nguaräm ama Jentailqäna ama qatnanakt pämda ura nguaräm da moe.

Ma Jut ka säm bä rhakt täkt aa abuk di nani a qa iva qä qoar na ama ruvek sävät ma Ngämuqa aa mumaiar sokt di qa lu i mamär iva qä säm ivakt iva qä rhonsävät a rha sävät ama irasmätta ama ruvek sa ama rhisu qärangättni i ngärhi rhartäm sa ama qatnanaktpämda bä sämät ama vuini. Iarhakt ama vu rha ama ruvek ti sameng i qre va ma Ngämuqa qä qur a rha rha aa ñämsävätki i qat tumaiar ta di qosaqi nävät iaqyäkt aa ñämsävätki di nak kop ama märäm gem ga iva rhat tualat na ama vuirhong. Ma Jut ka säm i mamär iva rhit täkmu na nas iva rhat tair särhä iangärhäkt ama iraski na ngät ama rhisu di na ama engätkti na ngät ama rhisu sävät ma

Ngämuqa aa mumaiar dä aa ñämsävätki.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Enge Na Ama Märmärgem (1:1-2)

Ama Rharimini Sä Rhak Täkt Ma Jut Aa Abuk (1:3-4)

Ama Rhonsävät Sävät Arhani Ama Ruvek Kärarhani I Rhi Iras Ta Ama Ruvek Na Arhä Rhisu (1:5-16)

Ama Enge Na Ama Sämaqrot Bä Ba Ama Qatnanaktpämda (1:17-23)

Ma Jut Aa Nän (1:24-25)

Ma Jut Kät Säm Ama Märmärgem Sage Ama Qatnanaktpämda

¹ Aingo ma Jut di ama latka vä ma Jisas ma Kraiss aa rem näkt ma Jems di aa lätkka na ngo.

Dä ngut säm sävät a ngän gärrarhae i sa ma Ngämuqa qa mes ngän bä qosaqi ma Ngämuqa qärakni i ama Ngätmamäk na qa di aa snäng bät a ngän. Aingän di ma Ngämuqa qat sangar a ngän mamär nävät ma Jisas ma Kraiss.

² Mamär iva rhäqäp ngän na ama lavuqi dä ama bulap. Bä qosaqi mamär iva angäna snäng bät a ne masirhat.

Ama Irasmätta Qärarhani I Rhi Su Ama Ruvek Diva Rhi Rha Ama Matnävämmne

³ Aingän gärrarhae i gua snäng bät a ngän masirhat, mai nani a ngo masirhat iva ngu säm sävät a ngän sävät ama mumaiar qärangättni i sa qali lut sä ngät sokt di

ngua lu i mamär iva ngu säm sävät a ngän bä va ngu qoar na ngän iva ngänät mair ma ama qrot nävät ama qatnanakt kârangätni i sa ma Ngämuqa qa von ut täm ngät masägos bä ba ama rhodäm moe nasot. ⁴ Rhoqoräkt dinguna arhani ama ruvek ta e mänguräp mä ngän gârarhani i sa rha mon sämäni ngän dap kaku ngänät dräm doqoräkt. Iarhakt ama ruvek di sa mudu ma Ngämuqa qa muqunän bät a rha iva rhi rha aa rhäksärhäm. Rha di qaku rhat tet parhäm aa snängaqa bä rhi slava na aa nämsävätki inguna rhi qoar i nak kop mamär iva ut tualat na ama qavatka. Dä qosaqi rhit täqyas na aurha Engeska ma Jisa ma Krai kârakni i aurha morqa qarak i sokt ka qale qa.

⁵ Sa ngänät dräm nä rhangät täkt sokt di rhäkt di nani a ngo iva ngu vuk päť a ngän i ma Engeska qa mumaiar arhani ama ruvek nämät ama ngärhäkta ma Isip sokt di nasot dä qa rhäksot nä iarhakt kârarhae i qaku rhat nanakt. ⁶ Dä qosaqi sa ngänät dräm i ama enselqäna qârarhani i sa mudu qaku rhat turäkt parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa dap ta met daqule arha nengäs mamär di sa qa väsärhäm da ma ama soktäm na ama sengäna va ama ivärhäs na ama bängangit mamär angät tpäs bä va qale rha e bä dängdäng iva qa rhatnäväme na rha vät

iaqäkt ama qunäga qarak i sa qa muqunän bät a qa. ⁷ Näkt kosaqi ama Sodomgäna rhi na ama Gomoraqäna bä sävät ama ruvek näva ama värhap e glaqot di sa rhat tualat na ama qavatka dä ama lat kârangätni i qaku ama räkt ngät gem da qane dä soknga ma Ngämuqa qa sangäm na rha na ama mudäbäs ama sok tä bäs. Iangärhäkt ma Ngämuqa aa lat di ngärhi sameng bä ba ut mamär sävät a qa iva qä sangäm nä iarhakt ama irasmätta vät arha lat ama vu ngät angät tpäs.

⁸ Bä iarhakt ama irasmätta di rha rhoqor ama Sodomgäna rhi nä iarhakt ama enselqäna inguna rhi qoar i ma Ngämuqa sa qa qur a rha mät ama masirhäm i nak kop mamär iva rhat tualat na ama qavatka. Dä qosaqi qaku nani a rha iva ma Engeska qat turäkt täm da bä qosaqi rhat tamän mava nä ma Ngämuqa aa enselqäna ama qumärqumär ta. ⁹ Sokt di ama ensel ama vit na qa ma Maikel mudu rhoqoräkt i qä nä ma Sämgä in däranas na ama ulaqi sävät a ne sävät ma Moses aa släqyige di qaku qat tu aa snäng i mamär iva qat tamän maräkt sävät ma Sämgä aa uväs na ama enge ama vu ngät mamär. Dap kinak ka qoar na qa rhoqortäqyia, "Mamär iva ma Engeska ma Ngämuqa qa rhair särhäm nge."

¹⁰ Sokt di iarhakt ama ruvek kârarhae i sa rha män sä mänguräp mä ngän di rhat dräm dat tamän

mava nä iarhongäkt moe qärqärhong i qaku qunäga vät a rha sävät irhong. Rha di arhä mädräm di ngät toqor ama släkt nävä urqi angät mädräm i iarhongäkt pä m da qärqärhong i irhong ngärhi rhartäm sä rha di irhong ngät turäkt tä m da. Bä rhi slava na nas toqoräkt. ¹¹ Avuqi na rha mamär, inguna sa rha met parhäm ma Kein aa lat bä rha vodäm mes nani ama mämägän doqor ma Balam! Näkt kosaqi rha rhoqor ma Kora qarakni i qaku nani a qa iva qat nari nämät ma Moses bä nasot dä qäbäs na qa dinguna iarhakt ama ruvek di qaku nani a rha iva rhat nari nämät ma Ngämuqa. Bä äkt i rha diva qosaqi qäbäs na rha.

¹² Iarhakt ama ruvek di rha rhoqor ama dui qärangät ni i ama ngaip ngät parhäm angäna is* pa aingän ama qatnanaktpäm da angän ama tmäsimek. Nga rhoqoräkt i rhat täs ti na ngän dä sokt tat tu arhä snäng sävät a nas. Qaku rhit kutdrir sävät a ngän dä qaku rhit kutdrir sävät ma Ngämuqa. Rha di ama mänmäñini na rha rhoqor ama eqoe qärangät ni i qaku qale anga suigi väm ngät bä ama laur ngärhi e däm ngät mavängam. Bä qosaqi rha rhoqor ama ngämung gärangät ni i mai mamär iva ngärhi sa vät ama rhodäm doqoräkt i ama ruvek tat dräm dit ta ama

tmäs nävät a ngät sokt di qaku angärha anga gavam. Näkt ta di ama ñäpta na rha mamär toqor ama ngämung gärangät ni i sa rha mar tä m ngät sävät ngärharhäng. ¹³ Ama ruvek moe rhat lu arha lat kärangät ni i ama qluqi vät a ngät kärangät i ngät toqor ama goaräm gärangät ni i ama vaeng ngärhit don na ngät nage ama lauräm. Rha di rha rhoqor ama qaeng gärangät ni i ngät tet mavängam gärarhani i ma Ngämuqa sa qa rhäkmu na ama ivärhäs ama bängangit pä bäs mamär bä ba rha. Bä va qale rha e vasägos.

¹⁴ Qosaqi ma Enok kärakni i qa di ama ngärhäqyet da udiom na qa ama ruqa nasot ma Adam barhäm ama qoengitnäk di qat tamän doqor akni nävät ma Ngämuqa aa vämginarha sävät iarhakt ama irasmätta rhoqortäqyia, "As ngäni lu! Ma Engeska diva qa rhän sa ama tausengäna masirhat na ama guläñap na aa enselqäna ¹⁵ ivakt iva qa rhatnävä mne na ama ruvek moe. Bä va qä sangäm nä iarhakt ama ruvek moe nävät arha lat ama vu ngät moe angät tpäs kärangät ni i qaku ngät parhäm ma Ngämuqa aa snängaqa bä qosaqi qärangät i qaku aqlus pät ama ruvek iva rhat tualat na ngät ngä na arha enge ama vu ngät kärangät ni i sa rha märhamän bät a ngät sävät a qa."

¹⁶ Iarhakt ama ruvek

* **1:12** ama dui qärangät ni i ama ngaip ngät parhäm angäna is Ura 'ama qävuirhong' ura 'ama unit ama siqirqa vät a it'

toqoräkt di rhat dräm dat tamängus masirhat dä qosaqi rhat dräm dat tair särhä iarhongäkt moe dä iomäkt i sa nani a rha na ama vuirhong di äm ngärhi rhoer nanokt ta. Dä rhat dräm dit gulem i rhit sek sä nas. Näkt tat tu ama qyiräpki va ama ruvek ivakt iva rhit ta ama matnärhäm nagem da.

*Mamär Iva Ngänät Mair
Ma Ama Qrot*

¹⁷ Aingän gärrarhae i gua snäng bät a ngän, mamär iva vuk pät a ngän sävät ma Engeska ma Jisas ma Kraisa aa ngangda arha enge sävät iarhongäkt kärqärhong iva irhong ngä rhäranas nasot. ¹⁸ Sa rha qoar na ngän doqortäqyia, "Vät ama dängdängini na ngät ama qunäng diva arhani ama ruvek ta e qärrarhani i qaku rhat nanakt dap tat dräm dat tamängus sävät ma Ngämuqa. Bä va rhat tualat parhäm arhä snängaqa maräkt kärakni i qaku ama räkt ka dä ma Ngämuqa aa saqong." ¹⁹ Di nak kop iarhakt ama ruvek di rhat tusar mänguräp mä ngän. Dä rhat tet parhäm ama ruvek nämäni ama ivätki arhä qärhong näkt ta di qaku ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa e väm da.

²⁰ Sökt di ngän gärrarhani i gua snäng bät a ngän, di mamär iva ngäni sämaqrot na ne mäni angän gatnanakt ama qumärqumär ngät mamär. Dä va ngäni nän sage ma Ngämuqa varhäm ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa

aa ernanokt. ²¹ Mamär iva qale ngän dä ma Ngämuqa aa lavuqi arha ron doqoräkt i as kale ngän nani ma Engeska ma Jisas ma Kraisa aa lavuqi qäraktni iva nävät a qi dä va qa rhon sä ngän säda ama iar angärha ron ama sok täm ngät. ²² Dä mamär iva ngänit lavuqi nä iarhakt kärarhae i qaku rhat dräm mamär iva rhat nanakt toqor mäniekt. ²³ Mamär iva ngän dumaiar ama ruvek kärarhani i ama iras mät ta arhä rhisu sa ngä slava na rha rhoqor qre i ngäni rharvät da ani nämät ama mudäbäs. Näkt pa ngänit lavuqi nä iarhakt kärarhae i rhit päsar iarhakt ama irasmätta arha rhäng mamär dap pa ngänit len sä nas i varis kosaqi iarhakt ama irasmätta rhi slava na ngän. Dap mamär iva ngäni ngingis mamär na arhani arha vuirhong i varis ngän naqävu nas mät anga vuirhong.

Ma Jut Aa Nän

²⁴⁻²⁵ Rhäkt di mamär iva urhi von da ama murhämeska dä ama vitnaqa aa qutdrir dä ama muräkt dä ama qrot sage ama sägäk sökt ka ma Ngämuqa aut Mumaiar nävät ma Jisas ma Kraisa aurha Engeska. Mamär iva qoki rhoqoräkt nävät ama rharim- ini bä sarhäkt bä va vasägos. Ma Ngämuqa di mamär vät a qa iva qat sangar a ngän ivakt iva qaku ngän nasäp bä qat tualat sä ngän iva ama räktta na ngän da aa qäranas na ama murhämeska

angärha ron sa ama mor ngät
ama märmärgem. Ngätki
rhoqoräkt.

Ama Ñämñäm Sage Ma Jon

Ama Rhäväksäs

Ma Jon ga sām bā rhakt tākt ama abuk. Bā qa sām iva sage ama qatnanaktpām̄da rhoqorākt di ngākt kre i vāt ama qävälām na ama mārān ama mor ngāt.

Iarhongākt kārqārhong i ma Jon ga sām irhong bā rhakt tākt ama abuk di na ama ñämñäm gārāngāt̄ni i ma Ngāmuqa qa von ma Jisas tām ngāt bā ma Jisas ka rhāk na aa ensel sage ma Jon sā ngāt ivakt iva qa rhuqunāga sā ngāt ba qa nākt ma Jon ga sameng nā iarhongākt moe qārqārhong i qa lu irhong da angārha ron.

Ma Jon ga sām iva sage ama qatnanaktpām̄da i qāt sāmaqrot na rha iva rhat tair sārha ama rhākne nage ama tpāsquinaqa e ma Rom sage ama ruvek iva rhit bon da arha ansās sagem ga. Ma Jon ga sām i ma Sāmga diva qa rhāranas masirhat na ama siqutsiqut sāvāt ama qatnanaktpām̄da sokt di mamār iva rhat mair ma ama qrot i nāma dā ākt bā va rhi veng da. Ma Ngāmuqa sa qa ong da na aa qrot bā qaku mamār iva anga mārānga qā namān bāt a rha. Nākt kre iva evār dā ma Kraīs dā va ma Ngāmuqa qa rhuqunāga sā iarhakt ama qatnanaktpām̄da i ama rāktta na rha da aa saqong doqorākt

i qā slava na ama vu rha ama ruvek mas. Nasot dā va ma Ngāmuqa aa ruvek diva rha rhon sāda ama iar ama sok tām ngāt na ama murhāmeska dā na ama modāmne angārha ron.

Va Ama Ñämñäm Sage Ma Jon di ama rhodām i ngārhäqyet da udiom di sa ngā mām ma ama rhāqāp nā imek dā ama mädrām̄da di rhat tu arhā snāng i agirhong gārqārhongni i irhong angāt todām di rhoqorākt di sa rhāk̄mamār nā irhong dā ma Ngāmuqa aa saqong. Ut tes sāvāt arhongni rhoqorākt toqor ama ngārhäqyet da unmem na ama modāmne dā ama ngārhäqyet da unbam na ama vārhap na ama qatnanaktpām̄da dā ama ngārhäqyet da udiom na ama qloqaqanangāt dā ama ngārhäqyet da udiom na ama lirhāng da ama tlang dā ama ngārhäqyet da udiom na ama qaeng dā ama ngārhäqyet da unbem na ama nāngneng dā ama ngārhäqyet da unbem na ama em dā ama ngārhäqyet da udiom na ama saqong dā ama ngārhäqyet da udiom na ama biugalqāna dā ama ngārhäqyet da udiom na ama iaus dā ama ngārhäqyet da unmem na ama muqunān dā ama ngārhäqyet da unbem na ama vitnarha arhā qābaut dā ama ngārhäqyet da udiom na ama mārān dā ama ngārhäqyet da udiom na ama diskāna dā ama ngārhäqyet da unbam na ama dabap dā ama ngārhäqyet da udiom na ama vitnarha bā qosaqi sāvāt

angätni sae qärangätni i angät
todäm di rhoqoräkt.

Ama Qävälap Nasot A Ne

Ama Muqunäga Narhoer
(1:1-8)

Ma Jisas Mänguräp Ama
Ngärhäqyet Da Unbam
Na Ap Ama Värhap Na
Ama Qatnanaktpämda
(1:9-20)

Ama Abuqitnäk Sage Ama
Ngärhäqyet Da Unbam
Na Ap Ama Värhap Na
Ama Qatnanaktpämda
(2-3)

Ama Vitnaqa Aa Mämugunäs
Dä Ama Ilotka Na Ama
Abuk Näkt Ama Sipsip
Ama Rhoem Ga (4-5)

Ama Ngärhäqyet Da Unbem
Ama Nängneng (6:1-8:1)

Ama Ngärhäqyet Da Udiom
Ama Biugalqäna (8:2-11)

Arhani Qärrahani I Rhat
Dän Näkt Angätni Ama
Lat Kärangätni I Ngät
Täranas (12-14)

Ama Ngärhäqyet Da Udiom
Ama Diskäna Nä Ma
Ngämuqa Aa Uraqi (15-
16)

Ama Vu Qi Mamär Ama Qa-
vat Ki Ama Evopki (17:1-
19:5)

Ama Märmärgem Nävät
Iomäkt Iva Rhit Bodäm
Na Ama Sipsip Ama
Rhoem Ga (19:6-10)

Evär Dä Ma Kraiss (19:11-21)

Ama Sägäk Ama Tausen Na
Ama Qoeo (20:1-6)

Ma Ngämuqa Qa Män Nävä
Ma Sämga Aa Uväs (20:7-
10)

Ama Matnävämne Da Ama
Mor Äs Na Äs Ama
Qulu Bäs Ama Vitnaqa
Aa Mämugunäs Angät

Saqong (20:11-15)

Ama Iaräs Na Qi Ama
Usäpki Dä Ama Iaräs Na
Qi Ama Ivätki Näkt Ama
Iaräs Na Äm Ama Värhäm
Ma Jerusalem (21:1-22:5)
Ama Dängdängini Na Ngät
Ama Enge (22:6-21)

*Ama Enge Na Ama
Muqunäga Narhoer*

¹ Rhangät täkt di ama
ñämñäm gärangätni i ma
Ngämuqa qa von ma Jisas
täm ngät iva qä qur aa
latta va aa rem däm ngät
sävat iarhongäkt kärqärhong
i qorhäs iva qoki irhong ngä
rhäranas. Näkt ka rhäk na
aa ensel bä qa muqunäga
sä irhong bä bä ma Jisas aa
latka ma Jon. ² Bä ma Jon ga
sameng nä iarhongäkt moe
qärqärhong i qa lu irhong
bä iangärhäkt aa ñämñäm di
ngät sävat ma Ngämuqa aa
enge dä ma Jisas ma Kraiss aa
sameng.

³ Ama modämne sävat
iaqäkt kärak i qat tes ama
enge nage ma Ngämuqa
bä ba arhani näp takt täkt
ama abuk. Bä qosaqi ama
modämne sävat kärarhae i
rhat nari rhangät täkt ama
enge qärangätni i ma Jon ga
säm a ngät päp gi bä rhat
tet parhäm ngät inguna sa
qorhäs iva rhärhong däkt ngä
rhäranas.

*Ma Jon Aa Enge Na Ama
Märmärgem Sage Ama Qat-
nanaktpämda Nämät Ama
Värhap Ama Ngärhäqyet Da
Unbam Na Ap*

4 Aingo ma Jon ngut säm sävät ama qatnanaktpämda nämät ama värhap ama ngärhäqyet da unbam na ap pät ama ngärhäkta ma Esia rhoqortäqyia,

ama ñämsävätki dä ama bulap sagem ngän nage ma Ngämuqa
iaqäkt karak i qale qa rhäkt bä qale qa mudu bä as pa qa rhän

bä nage ama ngärhäqyet da udiom na ngät ama qloqaqanangät kängätni i qale ngät pät ma Ngämuqa aa mämugunäs angät saqong.

5 Bä qosaqi ama ñämsävätki dä ama bulap sagem ngän nage ma Jisas ma Kraiss

karakni i aa sameng di ama engätki na ngät mamär bä qa di ama narhoerqa

qarakni i qa er qa märanas nämät ama tñäpki

bä qa di ama vitnarha vät ama ivätki di qale rha va aa muräkt angärha rem.

Mamär iva ama ansäs sage iaqäkt karak i aa snäng bät a ut bä sa qa muisiska vät a ut nämät aurha vuirhong na aa bisaska

6 näkt ka mualat sä ut iva ut di nämäni ma Ngämuqa aa Muräktpäm i ama priskäna na ut

iva ut tualat bä ba aa Ngämuqa i aa mamäk bä sagem ga.

Mamär iva aa murhämeska dä aa qrot pa qale ngät bä mirhup bä mirhup. Ngätki rhoqoräkt.

7 As ngäni lu i iak navuk kat dän ba ama eqoe bä ama saqong moe diva ngärhi lu qa

bä qosaqi qäqi iarhakt kärarhae i rha sokot na qa diva rhi lu qa.

Ba va ama ruvek moe nävät ama ivätki diva rhit nok nävät a qa.

Bä iomäkt ama qäväläm diva qoki äm ngä rhän. Ngätki rhoqoräkt.

8 Ma Engeska ma Ngämuqa qä qoar toqortäqyia, "Aingo di ama rharimini bä ama tpäsini bä iaqäkt karak i qale qa rhäkt bä qale qa mudu bä as pa qa rhän. Aingo di ma Ngämuqa iaqäkt karak i ama qrot moe angät tarebäm."

Ma Jon Ga Lu Ma Ruqa Aa Emga

9 Aingo ma Jon di angäna matka qarakni i qali lut ngu na ngän da ama märän angärha ron inguna nävät ma Jisas dä qosaqi qali lut ma ama qrot sa ama bulap mäni aut katnanakt mäni ma Jisas aa Muräktpäm. Mäqi dä qale ngo va ama urqa ma Patmos inguna nävät ma Ngämuqa aa enge dä ma Jisas aa sameng. 10 Vät ma Engeska aa qunäga dä ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa märanas na ngo bä ngua nari ama eguinga i qa nok masirhat säng gua rhäng doqor ama biugal. 11 Iaäkt

ama eguinga qa märhamän doqortäqyia, “Nak ngi säm iarhongäkt gärqärhong iva ngi lu irhong ba anga abuk näkt pa ngi rhäk na qi sage ama qatnanaktpämda nämät ama värhap ama ngärhäqyet da unbam gärqapni i ma Efesus näkt ma Smerna näkt ma Pergamum näkt ma Taiataira näkt ma Sardis näkt ma Filadefia näkt sävät ma Laodisia.”

¹² Näkt ngua ñäm säng gua rhäng ivakt iva ngu lu iaqäkt ama eguinga qarak i qat tamän särhäm ngo. Bä nga rhoqoräkt i ngua rhong bät a nas dä ngua lu ama ngärhäqyet da udiom ama lirhäng gärangätni i ngät mair da ama tlang gärangätni i sa rha mualat na ngät na ama gol. ¹³ Näkt kale akni qarakni i qa rhoqor ma Ruqa aa Emga mänguräp iangärhäkt ama lirhäng gärak i qa mon mät ama uiu qi ama boiqi näkt ka qop tävuk mäni aa brärhäm na ama rhängäbit kärqitni i sa rha mualat na it na ama gol. ¹⁴ Iaäkt ama ruqa aa uväski dä aa qäseng di ama qulum ngät toqor ama sipsipkäna angät käseng gärangätni i qulum ngät mamär toqor ama eqoeqi näkt aa saqong di ngät toqor ama rhäptäpki nämät ama mudäbäs. ¹⁵ Näkt aa qariglem di iglem doqor ama bras kärangätni i guñ ngät mät ama mudäbäs dä aa eguinga di qa rhoqor vät ama reng angät kän gärangätni i arus pät a ngät pät ama galañ. ¹⁶ Mät aa märmär

et aa rhäqyet di qat sangar ama ngärhäqyet da udiom ama qaeng näkt nämät aa vämgä dä lel sa ama ulaqi arha singi qaraktni i qit nes närhage närhage i näda at täqeng dä näva arha rhäng. Näkt aa saqongait di it toqor ama qunäga i qat nañäm masirhat.

¹⁷ Bä nga rhoqoräkt i ngua lu qa dä arpus na ngo samäk säng aa qar toqor qre i sa ngua ñäp. Näkt ka mu aa rhäqyet ama märmär et pät gua rhäng bä qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Qale ngit len. Aingo di ama narhoerqa na ngo bä ama dängdängininaqa na ngo. ¹⁸ Aingo di qarak na ngo rhäkt i ama ngät däqäm ga. Nak sa ngua ñäp sokt di as ngäni lu ngo i rhäkt di ama iarqa na ngo vasägos. Bä mamär vät a ngo iva ngun me bä isiska mät ama tmonem sämät ama tñäpki bä sämät ama ñäpta arha ivärhäs. ¹⁹ Näkt täkt diva ngi säm iarhongäkt kärqärhong i ngia lu irhong. Ngäi säm iarhongäkt kärqärhong i rhäkt di ngiat lu irhong bä sävät kärqärhongni iva irhong ngä rhäranas nasot. ²⁰ Bä iarhongäkt di rhoqortäqyia, ama ngärhäqyet da udiom ama qaeng gärangätni i ngia lu ngät mät ngua rhäqyet näkt sävät ama ngärhäqyet da udiom ama lirhäng gärangätni i ngät mair da ama tlang di ngärhi sameng doqortäqyia, ama ngärhäqyet da udiom ama qaeng di ama ngärhäqyet da udiom ama enselqäna

bä ba ama qatnanaktpämda nämät ama ngärhäqyet da unbam ama värhap kärqapni i ap nga e vät ama ngärhäktka ma Esia. Dap ama ngärhäqyet da udiom ama lirhäng gärangätni i ngät mair da ama tlang di ama qatnanaktpämda nämät iaväkt ama ngärhäqyet da unbam ama värhap.”

2

Sage Ama Qatnanaktpämda Nämät Ama Värhäm Ma Efesus

¹ Näkt ka qoar na ngo iva ngu säm ama enge sage ama ensel bä ba ama qatnanaktpämda nämät ama värhäm ma Efesus kärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Rhangät täkt ama enge di iaqäkt aa enge qarak i qat sangar ama ngärhäqyet da udiom ama qaeng mät aa märmär et aa rhäqyet näkt kat tet mänguräp ama ngärhäqyet da udiom ama lirhäng gärangätni i ngät mair da ama tlang gärangät i rha mualat na ngät na ama gol.

² “Nguat dräm angäna lat bä sävät kärangätni angäna lat ama qrot ngät bä qarqos angän mämairäs ama qrot äs sa ama bulap da ama märän angärha ron. Bä nguat dräm i qaku ngänät dräm ba ngän ngän na ama ruvek kärarhani i arha lat di ama vu ngät bä qosaqi sa ngän siqt nä iarhakt kärarhae i rha qoar i rha di ma Ngämuqa aa ngangda sokt di qaku dap ngän lu mamär i rhi iras. ³ Sa ngän mon säda ama

märän angärha ron sokt di ngänät mair ma ama qrot sa ama bulap inguna nävät gu ngärhipki dap kaku anga märänga qa män näva angän bäs.

⁴ “Sokt di aomni nga e iva sävät a ngän di rhoqortäqyia, qaku angäna snäng bät a ngo rhoqor mudu narhoer. ⁵ Mamär iva vuk pät a ngän sävät angän mämairäs kärqosni i ngän säp nävät a äs. Mamär iva ngäni näpgoer na nas nämät tangät täkt angäna lat ama vu ngät näkt pa saqi as ngän dualat nä iarhongäkt kärqärhong i mudu ngän dualat nä irhong narhoer. Ngakt bä qaku ngän nanäpgoer na nas dä va ngua rhän gem ngän bä va ngu rha angän lirhägi nae nämät arha släqyäs. ⁶ Sokt di ngän dät gu snängaqa sävät a nas di rhoqortäqyia, ‘Qaku nani a ngän mas na ama Nikolaskäna arha lat ama vu ngät toqor ngo i qosaqi qaku nani a ngo na arha lat.’

⁷ “Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa di mamär iva qat nari mamär na ama enge qarangätni i ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qat tamän särha ama qatnanaktpämda nämät ama värhap na ngät. Bä qarakni i qat täqäne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs diva ngu von ga rha ama rhares iva qa äs nävät ama ngämuga na ama iar qarakni i qa e vät ma Ngämuqa aa ivärhäs na ama märmärgem.”

*Sage Ama Qatnanak-
tpämda Nämät Ama Värhäm
Ma Smerna*

⁸ Näkt ka qoar na ngo iva ngu säm ama enge sage ama ensel bä ba ama qatnanak-tpämda nämät ama värhäm ma Smerna qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Rhangät täkt ama enge di iaqäkt kärak i ama rharimini bä ama tpäsini aa enge. Iaäqäkt di qärak i sa qa ñäp dä saqi qa märanas bä rhäkt di ama ngätdäqäm ga.

⁹ “Nguat dräm i aingän di ngänit läk nani qärqärhongni iva mamär sa angäna iar sokt di ama qärhong bät a ngän nä qärqärhongni i ama vit nä irhong. Nguat dräm iarhakt kärarhae i rhi qoar i ama Judaqäna na rha arhä märhamän mava sävät a ngän. Sokt di iarhakt di qaku ama Judaqäna dap ta nämäni ma Sämgä aa qärhae.

¹⁰ “Qale ngänit len ama märän gärangätni iva ngänät don säda angärha ron. Nguat tamän särhäm ngän iva ma Sämgä qa rhu arhani nävät a ngän ba ama tpäskiarharhäng bä va qale ngän da ama märänga aa ron bät ama ngärhäqyisem ama qunäng. Mamär iva ngänät nanakt maengätki i nämä dä äkt bä ngäni ñäp inguna ngakt bä rhoqoräkt dä va ngu von ngän da ama vitnarha arhä qäbaut na ama iar.

¹¹ “Iaäqäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa di mamär iva qat nari mamär na ama

enge qärangätni i ama Qlo-qaqa qat tamän särha ama qatnanaktpämda nämät ama värhap na ngät. Bä qärakni i qat täqäne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs di qaku mamär iva ama unmem na qi ama tñäpki* qi nasangäm na qa.”

*Sage Ama Qatnanak-
tpämda Nämät Ama Värhäm
Ma Pergamum*

¹² Näkt ka qoar na ngo iva ngu säm ama enge sage ama ensel bä ba ama qatnanak-tpämda nämät ama värhäm ma Pergamum gärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Rhangät täkt ama enge di iaqäkt aa enge qärak i lel sa ama ulaqi arha singi nämät aa vämgä qäraktni i qit nes närhage närhage i näda at täqeng dä näva arha rhäng.

¹³ “Nguat dräm äkt i qale ngän e. Iomäkt ama värhäm gärqom i qale ngän e di ma Sämgä qat turäkt nävä bäm. Bä ngätki rhoqoräkt sokt di ngänät sangar mamär vät gu ngärhipki inguna qäqi vät ama rhodäm gärangätni rha veng ma Antipas kärakni i nguat nanakt na qa sä gua lat dä qaku rhäksot na angän gatnanakt nämäni ngo.

¹⁴ “Sokt di amni nga e sävät a ngän di rhoqortäqyia, arhani ama ruvek nävät a ngän da e di rhat sangar sävät ma Balam aa rhisu iaqäkt kärak i qa rhodräp ma Balak iva qa rhäqäne

* **2:11** ama unmem na qi ama tñäpki Ama namuqa na ama mudäbäs di ma Jon gat tes äs i ama unmem na qi ama tñäpki.

sa ama Israelqäna bä rha mualat na ama lat ama vu ngät i rha mäs ama tmäs kärangätni i sa rha vodäm ngät sage ama iaus kärangät i rha mualat na ngät iva arhä ngämuqa na ngät. Dä qosaqi rha mualat na ama qavatka. ¹⁵ Dap kosaqi arhani rha e nävät a ngän di rhat sangar sävät ama Nikolaskäna arhä rhisu. ¹⁶ Mamär iva ngäni näpgoer na nas nämät angäna lat ama vu ngät. Ngakt bä nga qaku dä sa qorhäs iva ngua rhän sagem ngän bä va ngu arhäktgyäm sä iarhakt kärarhae i rhat tet parhäm iangärhäkt ama rhisu na ama ulaqi arha singi nämät gua vängi.

¹⁷ "Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa di mamär iva qat nari mamär na ama enge qarangätni i ama Qloqaqa qat tamän särha ama qatnanaktpämnda nämät ama värhap na ngät. Qarakni i qat täqäne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs diva ngu von ga rha agung nävät ama ngaip ngät ama tmäs kärangätni i rhat tes ngät i ama mana. Näkt kosaqi va ngu von ga rha ama duiqa ama qulum ga sa ama ngärhipki ama iaräs na qi qarakti i sa rha säm a qi vät a qa. Bä va iaqyäkt ama ngärhipki diva sokt iaqäkt kärak i ngua von ga rhä iaqäkt ama duiqa qat dräm a qi."

Sage Ama Qatnanaktpämnda Nämät Ama Värhäm Ma Taiataira

¹⁸ Näkt ka qoar na ngo iva ngu säm ama enge sage ama ensel bä ba ama qatnanaktpämnda nämät ama värhäm ma Taiataira qarangätni i ngät tamän doqortäqyia, "Rhangät täkt ama enge di ma Ngämuqa aa emga aa enge iaqäkt kärak i aa saqong di ngät toqor ama rhäptäpki nämät ama mudäbäs dä aa qariglem di iglem ngärhi sen doqor ama bras.

¹⁹ "Nguat dräm angäna lat bä angän lavuqi bä angän gatanakt bä nguat dräm angäna lat na ama matnärhämne dä nguat dräm i ngänät mair ma ama qrot sa ama bulap da ama märän angärha ron. Bä rhäkt di qaku rhoqor mäqi narhoer dap täkt di sa ngän dualat masirhat. ²⁰ Sokt di aomni nga e sävät a ngän di rhoqortäqyia, ngänät dräm angäna qlak nä ama ruqi qarakti i qi rhoqor ma Jesebel sa arha lat ama vu ngät. Iaqyäkt di qia iras i qi di ma Ngämuqa aa vämginaqi. Bä nävät at tisu ama iraski na ngät dä qiat täqäne sä gua latta bä rhat tualat na ama qavatka dä rhat täs ama tmäs kärangätni i sa rha vodäm ngät sage ama iaus kärangätni i rha mualat na ngät iva arhä ngämuqa na ngät. ²¹ Sa ngua von gi rha ama uiu äm ama qäväläm iva qi näpgoer na nas nämät ama qavatka sokt di qaku nani a qi iva qia rhualat toqoräkt.

²² "Bä äkt i rhoqoräkt dä va ngua rhualat sä qi iva aräm gi mäni lai. Näkt iarhakt

kärrarhae i qaku rha näpgoer na naş nämät ama lat ama vu ngät ti na qi diva ngu västämne na rha rhi na qi sämät ama märänga ama mor qa. ²³ Näkt pa ngu veng iarhakt kärrarhae i rhit päs arha rhäng. Bä nävät iomäkt dä va qunäga vät ama qatnanaktpämda moe i aingo di iaqäkt kärak i qat dräm mamär na ama ruvek arhä snängaqa bä arhä mädräm. Bä va ngo di ngu von asägäk asägäk nävät a ngän da aa muvätki varhäm gärangätni aa lat.

²⁴ “Näkt täkt dä va ngu goar na arhani nävät a ngän moe nae ma Taiataira aingän gärarhae i qaku ngän det parhäm ma Jesebel at tisu bä qosaqi qaku ngänät dräm iangärhäkt kärangät i rhi goar i ma Sämga aa muräkt ama ngaip ngät mamär iva ngän äkt diva qaku ngu navon ngän da anga lat saqi as. ²⁵ Dap pa sokt ngänät nanakt na ngo ma ama qrot bä va ngän det parhäm gu snängaqa bä dängdäng iva ngua rhän.

²⁶ “Näkt sage iaqäkt kärak i qat dän näva ama vuini angät tpäs dä qat tualat parhäm gu snängaqa bä dängdäng bät ama qäväläm gärqomni i rhäksot nä iarhongäkt moe diva ngu von ga rha ama qrot iva qat turäkt ta ama ruvek pät ama ivätki. ²⁷ Bä va qät bon da rha ama muräkt ama qrot ngät. Bä iangärhäkt aa muräkt pa ngärhi nänbuk täm da bä ama mäli rhongmäli rhong na rha

rhoqor qre i rha anbuk ta ama rhimanäkmatki qäraktni i rha mualat na qi na ama bänbänği. Iangärhäkt aa qrot diva ngät toqor ama qrot kärangätni i sa ngua rha ngät nage gu mam. ²⁸ Näkt kosaqi sage qärak i qat dän näva ama vuini angät tpäs diva ngu von ga rhä ma Qunängäm.

²⁹ “Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa di mamär iva qat nari mamär na ama enge qärangätni i ama Qloqaqa qat tamän särha ama qatnanaktpämda nämät ama värhap na ngät.”

3

Sage Ama Qatnanaktpämda Nämät Ama Värhäm Ma Sardis

¹ Näkt ka goar na ngo iva ngu säm ama enge sage ama ensel bä ba ama qatnanaktpämda nämät ama värhäm ma Sardis kärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Rhangät täkt ama enge di iaqäkt aa enge qärak i qat sangar ma Ngämuqa aa qloqaqanangät ama ngärhäqyet da udiom na ngät ngä na ama ngärhäqyet da udiom ama qaeng.

“Nguat dräm angäna lat. Ama ruvek ti goar i ngänät däqäm sokt di nak sa ngän nöp. ² Mamär iva ngän dāranas bä va ngäni sämaqrot na angäna lat i varis iangärhäkt angäna lat ngä nañöp inguna ngua lu i angäna lat di qaku rhäk mamär na ngät dä gu Ngämuqa aa saqong. ³ Mamär iva ngän

du angän snäng sävät ama rhisu qärangättni i sa ngän da ngät bä ngän nari ngät. Mamär iva ngän det parhäm ngät dä va ngäni näpçoer na nas. Dap ngakt bä qaku ngän namäranas dä va ngua rhän doqor ama suaqa bä va qaku ngän naräm i vät agi a qäväläm mamär dä va ngua rhän gem ngän.

4 “Sokt di arhani rha e angäna ruvek ama marheka na rha e ma Sardis kärarhani i qaku rha qävu arhä boi. Bä iarhakt ama ruvek diva rha rhon mät ama qulum ngät ama boi bä va rhat tet ti na ngo inguna arha lat di ama mär ngät. 5 Näkt iaqäkt kärak i qat täqäne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs diva qa rhoqor ta iva qa rhon mät ama qulum ngät ama boi. Bä va qaku ngu narhar aa ngärhipki nae näva ama abuk na ama iar dap pa ngua rhes aa ngärhipki bä gu mamäk kä na aa enselqäna.

6 “Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa di mamär iva qat nari mamär na ama enge qärangättni i ama Qlo-qaqa qat tamän särha ama qatnanaktpämda nämät ama värhap na ngät.”

Sage Ama Qatnanaktpämda Nämät Ama Värhäm Ma Filadelfia

7 Näkt ka qoar na ngo iva ngu säm ama enge sage ama ensel bä ba ama qatnanaktpämda nämät ama värhäm ma Filadelfia qärangättni i ngät tamän doqortäqya, “Rhangät täkt ama enge di

iaqäkt aa enge qärak i ama qumärqumär qa dä ama engäktki na qa qärak i qa rhoqor ama vitnaqa ma Devit kärakni i aa qrot iva qat tares pät ama ruvek arha rhäng bä va rhat don sae ma Jerusalem dä qosaqi iaqäkt kärak i aa qrot iva qät tar mät ama tmongi qäraktni i qaku mamär vät aung iva qä väs mät ki bä qosaqi qät päs mät ama tmongi qäraktni i qaku mamär vät aung iva qä rhar mät ki.

8 “Nguat dräm angäna lat. As ngäni lu i ngua mu ama tmongi vä gi qamäs käraktni i sa ngua rhar mät ki bä iaqyäkt ama tmongi di qaku mamär iva aung gä naväs mät ki. Nguat dräm i angän grot di qaku ama mor ngät. Sokt di sa ngänät sangar mamär vät gua enge dap kaku ngän narhäqyas nä gu ngärhipki. 9 Nak ngäni lu iva iarhakt kärarhae i rha nämäni ma Sämga aa qärhae qärarhae i rhi qoar i ama Judaqäna na rha sokt di qaku engäktki na rha dap ama iras mät ta diva ngua rhualat sä rha iva rha rhän bä va rhi säp samäk säng angäna qar dä va qunäga vät a rha i sa gua snäng bät a ngän.

10 “Näkt nguna nävät iomäkt i sa ngänät sangar mamär vät gua enge bä ngänät mair ma ama qrot sa ama bulap dä va ngua rhumaiar ngän nämät ama qäväläm na ama enges ka ama märänga qärakni iva qa rhän bät ama ivätki moe iväkt iva qä siqut nä iarhakt

kärrarhae i qale rha mäni ama ivätki. ¹¹ Qorhäs iva ngua rhän. Dap koki as mamär iva ngän dualat toqoräkt ivakt iva varis aung gä narha angän gäbaut na ama iar.

¹² “Iaqäkt kärke i qat täqäne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs diva nguat päť sä qa i ama suquläm na qa vä gu Ngämuqa aa ansäspämgi. Bä va qale qa mas päť gi. Näkt pa ngu säm ma Ngämuqa aa ngärhipki mäni qa näkt sävät ama iar äm ama värhäm angät ngärhipki ma Jerusalem gärqomni iva äm ngä rhän na rhävuk näda ama usäpki arha ron nage gu Ngämuqa. Näkt pa qosaqi ngu säm gu ngärhipki ama iaräs na qi mäni qa. ¹³ Iaqäkt kärke i nani a qa iva qunäga vät a qa di mamär iva qat nari mamär na ama enge qärangätni i ama Qloqaqa qat tamän särha ama qatnanaktpämda nämät ama värhap na ngät.”

Sage Ama Qatnanaktpämda Nämät Ama Värhäm Ma Laodisia

¹⁴ Näkt ka qoar na ngo iva ngu säm ama enge sage ama ensel bä ba ama qatnanaktpämda nämät ama värhäm ma Laodisia qärangätni i ngät tamän doqortäqyia, “Rhangät täkt ama enge di iaqäkt aa enge qärke i rhat tes ka i ma Ngätki Rhoqoräkt kärke i qä sameng mamär na ama engätki sävät ma Ngämuqa bä nävät a qa dä sa ma Ngämuqa qa säm iarhongäkt moe.

¹⁵ “Nguat dräm angäna lat. Aingän di qaku ama umälet na ngän doqor ama rigi nämät ama qotnaqoan bä qaku ama qärnas täm ngän doqor ama tmäs kärengätni i mamär iva ut täs ngät. Mai mamär iva ama umälet na ngän ura va ama qärnas täm ngän doqoräkt. ¹⁶ Sokt dinguna rhäkt di ama qärnas täm ngän maqälak dap kaku ama umälet na ngän mamär bä qaku ama qärnas täm ngän mamär bä äkt iva ngu qot na ngän nämät gua vämgi. ¹⁷ Nak ngän damän sävät a nas toqortäqyia, ‘Aiut di ama qärhongbärharha na ut bä mamär sä ut dap kaku urhit läk nani guani.’ Sokt di qaku ngänät lu mamär i nak aingän di avuqi na ngän mamär bä ama ruvek diva rhi em arhä väs nävät a ngän bä qosaqi ama tläktä na ngän dä väsdät mät angän saqong dä qaku anga boi vät a ngän.

¹⁸ “Bä äkt i rhoqoräkt dä ngut bon ngän da ama mädräm ama mär ngät iva ngäni vodäm bät anga gol nagem ngo qärke i ama mudäbäs ngä väs ka sa ama qlanäga nae bä qa män mamär iväkt iva ngän dän i ama qärhongbärharha na ngän näkt sävät ama boi ama qulum ngät iva ngän don mät ngät ivakt iva ngärhi ong angän släqyigleng nämät ama qluqi. Näkt kosaqi va ngäni vodäm nagem ngo vät ama rigi qärke i rha mualat na qi iva qiat tumäräs päť angän saqong bä va ngän du qi mät

angän saqong ivakt iva saqi ngänät nañãm.

¹⁹ “Ama ruvek moe qärrarhani i gua snäng bät a rha di nguät dräm ngur qur a rha rha arha lat ama vu ngät bä qosaqi nguät turäkt tãm da. Bä nga rhoqoräkt dä mamär iva ngän däranas ma ama qrot bä va ngäni näpgoer na nas. ²⁰ Nak sa aingo rhe. Sa nguät mair ge ama tmongi bä ngut kut. Ngakt bä aung gat nari gua eguinga bä va qä rhar mät ama tmongi dä va ngua rhon sagem ga bä va ngu na qa dä qä na ngo un däs. ²¹ Näkt sage iaqäkt kärak i qat täqäne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs dä va ngu von ga rha ama rhares iva qa rhuqun gem ngo vä gu mämugunäs nak kop toqor ngo i sa ngua män näva ama vuini angät tpäs bä rhäkt di nguät muqun ge gu mamäk pa aa mämugunäs.

²² “Iaqäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa di mamär iva qat nari mamär na ama enge qärangätni i ama Qloqaqa qat tamän särha ama qatnanaktpämäda nämät ama värhap na ngät.”

4

*Ama Vitnaqa Aa Mämugunäs
Da Ama Usäpki Arha Ron*

¹ Bä nasot tangät täkt dä ngua ñãm dä sa dä gu saqong dä ngua lu ama tmongi qäraktni i qiat mair dap sa rha rhar mät ki da ama usäpki arha ron. Näkt iaqäkt ama eguinga qärak i qa rhoqor ama biugal aa eguinga qärak

i mai ngua nari i qat tamän särhäm ngo di qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Ngi ang namäk sarhe ivakt iva ngu qur a nge rhä iarhongäkt iva irhong ngä rhäranas nasot.”

² Näkt kaku qale qale dä sa ama Qloqaqa qa märanas na ngo bä da ama usäpki arha ron e vät gu saqong dä ngua lu ama vitnaqa aa mämugunäs kärqosni i akni qat muqun mät äs. ³ Iaqäkt kärak i qat muqun mät iosäkt ama mämugunäs di aa släqyige ngärhi sen masirhat toqor ama duiqa qärakni i qunäga mät ka ama jasper dä qosaqi ige ngärhi sen doqor ama duiqa qärakni i ama qurät ka ama konilian. Näkt ama qularqa qärakni i qa rhoqor ama duiqa qärakni i ama irhiar qa ama emeral di qa ing namet iosäkt ama mämugunäs.

⁴ Namet iosäkt ama mämugunäs di qale amekni ama ruqa ama rhäk tãm ga da levaet nä imek ama vitnarha arhä mämugunimek dä ama ruqa ama rhäk tãm ga da levaet na rha ama narhoerta di rhat muqun mät imek. Iarhakt ama narhoerta di rha mon mät ama qulum ngät ama boi näkt kale ama vitnarha arhä qäbaut kärangätni i sa rha mualat na ngät na ama gol da arhä väs. ⁵ Näkt nämät iosäkt ama mämugunäs di ama iauska qät ñãm dä ama dädrin dä vukpukdur va ama iauska. Mät iosäkt ama mämugunäs angät saqong di qale ama ngärhäqyet da

udiom ama lirhäng gärangät
 i ngät dang. Bã iangärhäkt
 ama lirhäng di ma Ngämuqa
 aa qloqaqanangät ama
 ngärhäqyet da udiom na ngät.
 6 Näkt kosaqi mät iosäkt ama
 mämugunäs angät saqong di
 qale ani qärqäni i ini rhoqor
 ama garäska na ama glas
 kärakni i ama qunäga mamär
 mät ka.

Näkt pät ama mämugunäs
 angät kämirigleng dage rhage
 näkt muk dä ngärharon di
 qale angätni ama levaet
 na ngät kärangätni i ngät
 däqäm gärangät i ngät maos.
 Iangärhäkt di rhäqäp pät a
 ngät i nävät angät tpäs bã
 rhämane vät a ngät moe na
 ama saqong bã da angärha
 ron bã va angärha rhäng.
 7 Ama narhoerqa nävät
 iangärhäkt kärangät i ngät
 däqäm di qa rhoqor ama
 laion. Ama udiomnaqa di qa
 rhoqor ama bulmakao. Ama
 dävauingnaqa di aa saqongait
 di it toqor ama ruqa aa
 saqongait. Ama levaetnaqa
 di qa rhoqor ama brasaqa
 qarak ni i sa qa vräs aa
 qivaerhitnäm. 8 Iangärhäkt
 ama levaet na ngät kärangät
 ni i ngät däqäm gärangät i ngät
 maos di asägäk asägäk nävät
 a ngät di aa ngärhäqyet da
 sägit na aa qivaerhitnäk. Näkt
 täqäp pät a ngät moe na ama
 saqong bã qosaqi säva angät
 kivaerhitnäk angärha rem.
 Vät kunäng bã näp bängang dä
 qaku mämae vät a ngät i ngät
 tamän doqortäqya,

“Ama qumärqumär qa, ama

qumärqumär qa, ama
 qumärqumär qa di ma
 Engeska ma Ngämuqa
 iaqäkt kärak i ama qrot
 moe angät tarebäm
 gäarak i sa qale qa mudu bã
 qale qa rhäkt bã va as
 pa qa rhän.”

9 Näkt pasägos toqoräkt i
 iangärhäkt kärangät i ngät
 däqäm gärangät i ngät maos
 di ngärhit bon da ama
 murhämeska dä ama qutdrir
 bã ngät tes ama mär sagem
 ga iaqäkt kärak i qat muqun
 mät iosäkt ama mämugunäs
 kärak iva qale qa bã mirhup
 10 dä qosaqi ama ruqa ama
 rhäk täm ga da levaet na rha
 ama narhoerta rhi nän da
 arhä quum sä nas da ama
 mämugunäs angät saqong
 sagem ga qarakni i qat muqun
 mät äs bã rhi nänäs sagem
 ga qarak iva qale qa bã
 mirhup bã mirhup. Rhat
 tu arhä qäbaut mäk da ama
 mämugunäs angät saqong
 näkt tat tamän doqortäqya,

11 “Ainge di aurha Engeska bã
 aut Ngämuqa
 bã sokt nge di mamär
 iva ngit ta ama
 murhämeska dä ama
 qrot bã va rhit
 sāmamor na nge
 inguna varhäm gi snängaqa
 maräkt dä ngia sām
 iarhongäkt moe
 bã rhäkt di qali lirhong.”

5

*Ma Jon Ga Lu Ama Ilotka
 Na Ama Abuk Näkt Ama Sipsip*

Ama Rhoem Ga

¹ Näkt nasot iangärhäkt dä ngua lu ama ilotka na ama abuk kärakni i rha säm ama enge vät a qa rhage dä rhage mät iaqäkt aa märmar et aa rhäqyet kärak i qat muqun mät ama mämugunäs. Iaäqäkt ama ilotka di sa rha däktgyäm bät a qa bä väspämne na qa na ama ngärhäqyet da unbem na angätni qärangätni i ngät toqor ama qrot ngät ama nängneng. ² Näkt ngua lu ama qrot ka ama ensel i qat tamän masirhat toqortäqya, “Auge di ama mär aa lat kärakni i mamär iva qän bäktgyäm sa ama qrot ngät ama nängneng nae bä va qä rhäväkt da ama ilotka?” ³ Sokt di qaku aung da ama usäpki arha ron ura vät ivätki ura inamäk pa ama ivätki di mamär vät a qa iva qä rhäväkt dä iaqäkt ama ilotka bä qop kä lu väm ga.

⁴ Bä nga ngua lu rhoqoräkt i qaku aung anga ruqa qärakni i mamär vät a qa iva qä rhäväkt dä iaqäkt ama ilotka ura qä lu väm ga dä sa vrakt sä ngo bä ngut nok. ⁵ Dä akni nävät ama narhoerta qa märhamän särhäm ngo rhoqortäqya, “Qale ngit nok. As ngi lu i ama laion nämäni ama enevaqi ama mor qi ma Juda iaqäkt kärak i qosaqi qa nämäni ama vitnaqa ma Devit aa enevaqi di sa qa män nävä ama vuini angät tpäs bä äkt i qa di mamär vät a qa iva qän bäktgyäm sa ama ngärhäqyet da unbem ama qrot ngät ama nängneng nae bä va qä rhäväkt da ama

ilotka.”

⁶ Näkt nasot iangärhäkt dä ngua lu ama sipsip ama rhoem ga i qat mair muk mänguräp ama mämugunäs ngä na ama levaet na ngät kärangätni i ngät däqäm gärangät i ngät maos ngä na ama ruqa ama rhäk täm ga da levaet na rha ama narhoerta. Iaäqäkt ama sipsip ama rhoem ga di ngäkt kre i sa rha veng ga. Näkt da aa uväs di vur ama ngärhäqyet da unbem ama em näkt aa saqong ama ngärhäqyet da udiom. Iangärhäkt aa ngärhäqyet da udiom aa saqong di ma Ngämuqa aa qloqaqanangät ama ngärhäqyet da udiom na ngät kärangätni i qa rhäk na ngät sävät ama ivätki moe.

⁷ Dä iaqäkt ama sipsip ama rhoem ga qa met bä qa rha ama ilotka nämät iaqäkt aa märmar et aa rhäqyet kärak i qat muqun mät ama mämugunäs. ⁸ Näkt toqoräkt i sa qa rha ama ilotka dä qärangätni ama levaet na ngät kärangät i ngät däqäm gärangät i ngät maos ngä na ama ruqa ama rhäk täm ga da levaet na rha ama narhoerta rha an da arhä quum säng aa qar. Bä asägäk asägäk nävät a rha di qat sangar mät ani qärqäni i rhit kut mät ini qärqäni i ini rhoqor ama gita näkt ta sangar mät ama diskäna qärangätni i rhäqäp ngät na ama insens. Näkt iangärhäkt ama insens di ma Ngämuqa aa ruvek arha nän. ⁹ Näkt tit tong ama iaräs na qi ama mabuqi qäraktni i qiat

tamän doqortäqyia,

“Ainge di ama märqa na nge
iva ngi rha ama ilotka
na ama abuk
bä va ngin baktgyäm sa at
nängneng ama qrot
ngät nae

inguna sa rha veng nge
bä qosaqi nä gi biaska dä
ngia rhäksasot ama ru-
vek bä ma Ngämuqa
qärrarhani i ama ruvek
nävät ama enep moe
bä nävät ama enge
moe bä nävät ama ru-
vek moe maos maos bä
nävät ama ivärhimek
moe

¹⁰ dä ngia mualat sä rha
ivakt iva rha rhän i
ama priskäna na rha
vä ma Ngämuqa aa
Muräktpäm ivakt iva
rhat tualat bä ba aut
Ngämuqa

näkt pa rhat turäkt ta
ama ruvek pät ama
ivätki.”

¹¹ Näkt nasot iangärhäkt dä
ngua ñäm dä ngua nari ama
eguinga qäarakni i vät ama
enselqäna arhä qän gärrarhani
i masirhat na rha mamär.
Ama rhodäm sä iarhakt di
qaku mamär vät aung iva
qä narhodäm na rha. Rha
ing da ama mämugunäs ngä
nä qärangätni i ngät däqäm
gärangät i ngät maos näkt
ama narhoerta. ¹² Bä rhit
tong masirhat toqortäqyia,

“Ama sipsip ama rhoem ga
qäarakni i rha veng ga
di ama märqa na qa iva urhi
ansäs sagem ga

nävät aa qrot bä nävät aa
mämägän bä nävät aa
mär ngät aa mädräm bä
nävät aa murhämeska
bä qosaqi ama märqa na qa
iva urhi qutdrir sagem
ga bä va ut tes ama
modämne sävät a qa!”

¹³ Näkt nasot iangärhäkt dä
ngua nari iarhongäkt moe
da ama usäpki arha ron bä
vät ama ivätki bä inamäk pa
ama ivätki bä va ama garäska
i iarhongäkt moe di irhong
ngärhit tong doqortäqyia,

“Sagem ga qäarakni i qat
muqun mät ama vit-
naqa aa mämugunäs bä
sage ama sipsip ama
rhoem ga

diva ama ansäs dä ama
qutdrir dä ama
murhämeska dä ama
qrot

bä mirhup bä mirhup bä va
qaku rhäksot!”

¹⁴ Dä ama levaet na ngät
kärangätni i ngät däqäm
gärangät i ngät maos di
ngä märhamän doqortäqyia,
“Ngäktki rhoqoräkt!” dap
ama narhoerta rha an da
arhä quum sä nas bä rhi
nänsäs.

6

*Ama Narhoer Ngät Ama
Ngärhäqyet Da Sägäkt Ama
Nängneng*

¹ Nguat nañäm bä nguat
lu ama sipsip ama rhoem
ga i qä nänbaktgyäm sa ama
narhoer qi ama nängnigi
ama qrot ki nae nävät ama

ilotka. Dä sa ngua nari akni nävät kārangätni i ngät däqām gārangät i ngät maos i qa märhamän na ama eguinga qārakni i qa rhoqor ama iauska qārakni i vukdur vām ga i qa qoar toqortäqyia, “Ngi ang!”² Dä ngua ñäm dä ngua lu ama qulum ga ama hos. Näkt ama ruqa qārakni i qat muqun bät aa rhäng di qat sangar mät ama banara näkt ta von ga rha ama vitnaqa aa qäbautki. Iaqaqt ama ruqa di mes sä qa bä qä ngang bät ama hos aa rhäng ivakt iva qat dän näva aa ikkāna arhä väs da ama ulaqi arha ron bä saqi as kä ngang ivakt iva qat tualat toqoräkt.

³ Näkt saqi rhoqoräkt i ama sipsip ama rhoem ga qa anbäktgyäm sa ama unbem na qi ama nänngnigi nae dä ngua nari ama udiom na qa nävät kārangätni i ngät däqām gārangät i ngät maos i qa qoar toqortäqyia, “Ngi ang!”⁴ Dä ngua lu akni ama hos ama qurät ka mamär. Näkt ama ruqa qārakni i qat muqun bät aa rhäng di ma Ngämuqa qa von ga rha ama qrot iva qä sot na ama bulap nämäni ama ivätki dap pa qa rhäranas na ama ruvek arhä snängaqa iva rhi veng ne. Näkt ta von ga rha ama ulaqi arha singi ama uiu qi.

⁵ Nasot iangärhäkt dä ama sipsip ama rhoem ga qa anbäktgyäm sa ama dävagukt na qi ama nänngnigi nae dä sa ngua nari ama dävauung

na qa nävät kārangätni i ngät däqām gārangät i ngät maos i qa märhamän doqortäqyia, “Ngi ang!” Dä sa ngua ñäm dä ngua lu ama iläñ ga ama hos. Näkt ama ruqa qārakni i qat muqun bät aa rhäng di qat sangar mät ani qärqäni i ini ngät nar nämät aa rhäkt tämane. Ianiäkt di ini ngärhi sameng irha ama qärhong angät märänga.⁶ Näkt ngua nari vät ani angät kän qärqäni i ngäkt kre ama eguinga qārakni i qa män nä mänguräp ama levaet na ngät kārangätni i ngät däqām gārangät i ngät maos i qa märhamän doqortäqyia, “Ama qäväläm ama gaini na äm mamär nävät ama kilogram na ama wit diva ama qunäga ama sägäk aa rhitsek dä ama qäväläm ama gaini na äm nävät ama dävauung ama kilogramgäna na ama barli* diva ama sägäk ama qunäga aa rhitsek. Dap pa qale ngi naslava na ama ngämung na ama olip kārangätni i ngärhit bon da ama oel ngä na ama qaulitnäk kārqitnäkni i itnäk ngärhit bon da ama wain angät gavam i varis ti nasek sa angärha tbodäm.”

⁷ Näkt toqoräkt i ama sipsip ama rhoem ga qa anbäktgyäm sa ama levaet na qi ama nänngnigi nae nävät ama ilotka dä sa ngua nari ama levaet na qa nävät kārangätni i ngät däqām gārangät i ngät maos i qa märhamän doqortäqyia, “Ngi ang!”⁸ Ngua ñäm dä

* 6:6 ama barli Ama barli di ngät toqor ama egat i rhat dräm dat täs angät garang.

ngua lu ama hos kārakni i aa slāqyige di ama rhābuās māt ige. Nākt ama ruqa qārakni i qat muqun bāt aa rhāng aa ngārhipki di ma Tñāpki. Dap inamāk sāng aa rhāng mamār di ma Nāpta Arha Ivārhās kāt pās aa rhāng. Nākt iom di in da ama qrot iva in datmāt na ama ivātki sāvāt ama levaet nā imek ama ningimek. Nākt pāt aosni ama nengās di ama ruvek moe diva rhi ñāp. Arhani diva rhi veng da na ama ulaqi arha sen dap arhani diva rhi ñāp māt ama qārhuqi dap arhani diva rhi ñāp māt ama rāngi dap arhani diva ama slākt ama ur ngāt ngārhi veng da.

⁹ Bā nga rhoqorākt i ama sipsip ama rhoem ga qa anbāktgyām sa ama ngārhäqyet na qi ama nāngnigi nae nāvāt ama ilotka dā ngua lu ama ruvek arhā qloqāqa i qale ngāt manao va ama laiqa na ama vodāmes aa rem. Iarhakt ama ruvek di qārarahani i sa rha veng da inguna nāvāt ma Ngāmuqa aa enge dā nāvāt arhā sameng sāvāt ma Jisas.

¹⁰ Iarhakt di rhit nās tāvuk masirhat toqortāqyia, “Ai gua Engeska ma Ngāmuqa, ainge qārak i sokt nge bā ama qumār qumār nge mamār nākt ama engātki nā gia lat, ngu lu va qāsnia mamār dā va ngia rhatnāvāmne na ama ruvek nāmāni ama ivātki arha lat dā va ngia rhuvāt pāt a rha vāt aut biaska aa uvās?”

¹¹ Nākt ta von asägāk asägāk nāvāt a rha rha ama boiqi

ama uiu qi ama qulum gi nākt ta qoar na rha iva as kale rha mauiu maqälak dap pa dāvarhām na arhani ama ruvek kārarahani i qosaqi ma Ngāmuqa aa latta na rha bā sāvāt ama qatnanaktpām da qārarahae iva rhi veng da moe iva rhoqor mudu ngān.

¹² Nākt sa ngua ñām bā nguat lu i ama sipsip ama rhoem ga qa anbāktgyām sa ama nāngnigi ama ngārhäqyet da sägākt na qi nae nāvāt ama ilotka. Bā vāt iomākt ama qāvälām dā ama qunāga qa rhong na nas bā qa män i ama ilāñ ga rhoqor ama ilāñ ām masirhat ama baulām dap ama equngi di qia rhong na nas bā qia män i ama qurāt ki rhoqor ama biaska. Nākt toqorākt pāt iomākt ama qāvälām dā ama qāngāngi ama enges ki qia män. ¹³ Bā ama qaeng ngārhit sāp samāk sāvāt ivāt toqor ama ngāmuga aa gavam i ngārhit sāp toqorākt i ama laurqi ama qrot ki qi ses dām ngāt sāvāt ama ivātki. ¹⁴ Nākt ama leqās ngārhi inum nas bā ās ngāt tet nae bā rhāksot na ās i rhoqor qre i rhi inum bāt ama abuqit ama uiu it ma ama ilotka bā ama dam moe ngā na ama urap moe di rha rut na ngāt nae nāmāt angāt slāqyimek.

¹⁵ Nākt nasot iangārhäkt dā ngua lu ama vitnarha nāvāt ama ivātki rhi na ama morās na rha ama ruvek dā ama ulaqimārharhārhäkt arhā narhoerta dā ama qārhongbārharha dā ama qrot ta ama ruvek dā ama latta

va arhani arha rem moe nãkt sãvãt ama ruvek moe qãrarhani i isiska vãt a rha di ngua lu i rha moe rha ngaip mät ama qek dã mängurãp ama dui vät ama dam. ¹⁶ Nãkt ta nãs sãvãt ama dam ngã na ama dui rhoqortãqyia, “Nak ngãni sãp sãva aurha rhãng bã va ngãni ngaip ut nãmät iaqãkt aa saqong gãrak i qat muqun mät ama mãmugunãs dã nãmät ama sipsip ama rhoem ga aa uraqi. ¹⁷ Inguna iaqãkt ama qunãga ama morãs na qa mamãr sa qa män gãrak iva vuk sã ina uraqi. Nãkt ngu lu mamãr vät auge iva qa rhãqãne dã mamãr nãmät iangãrhãkt in grot?”

7

*Ama 144,000 Na Rha
Ama Israelqãna Rha Rha Ma
Ngãmuqa Aa Muqunãngi*

¹ Nãkt nasot tangãt tãkt dã ngua lu ama levaet na rha ama enselqãna i rhat mair mät ama levaet na ngãt ama narem bãt ama ivãtki at tãrhãkt. Iarhãkt ama enselqãna di rhat sangar ama levaet ama laur ma ama grot ivãkt iva qale anga laurqi qi e vät ama ivãtki ura vät ama garãska ura vät anga ngãmung. ² Nasot iangãrhãkt dã sa ngua lu akni ama ensel i qat dãn inamãk na äkt i vukpuk sa ama qunãga nae nãkt kãt ta ani qãrqãni i ma Ngãmuqa ama ngãtdãqãm ga aa qãni iva rhat tuqunãnbãt nã ini. Nãkt ka nãs masirhat sãrhã iarhãkt ama enselqãna ama levaet na rha qãrarhae i

sa rha von da rha ama grot iva rhi slava na ama ivãtki dã ama garãska rhoqortãqyia, ³ “Qale ngãn naslava na ama ivãtki qi na ama garãska nãkt ama ngãmung bã dãngdãng iva u rhu ama muqunãn dã ma Ngãmuqa aa latta arhã qamãs.”

⁴ Nãkt nasot dã ngua nari ama rhodãm sa ama ruvek nãmãni ama enep nãmãni ama enevaqi ama mor qi ma Israel qãrarhani i sa rha rha ma Ngãmuqa aa muqunãn di ama 144,000 na rha moe rhoqortãqyia,

⁵ nãvãt ama enevaqi ma Juda di ama 12,000 na rha

dã nãvãt ama enevaqi ma Ruben di ama 12,000 na rha

dã nãvãt ama enevaqi ma Gat di ama 12,000 na rha

⁶ dã nãvãt ama enevaqi ma Aser di ama 12,000 na rha

dã nãvãt ama enevaqi ma Naptali di ama 12,000 na rha

dã nãvãt ama enevaqi ma Manase di ama 12,000 na rha

⁷ dã nãvãt ama enevaqi ma Simeon di ama 12,000 na rha

dã nãvãt ama enevaqi ma Livai di ama 12,000 na rha

dã nãvãt ama enevaqi ma Isakar di ama 12,000 na rha

⁸ dã nãvãt ama enevaqi ma Sebulun di ama 12,000 na rha

dä nävät ama enevaqi ma
 Josep di ama 12,000 na
 rha
 näkt nävät ama enevaqi
 ma Benjamin di ama
 12,000 na rha. Näkt
 iarhakt moe di sa rha
 rha ma Ngämuqa aa
 muqunän.

*Ama Enges Ki Mamär Ama
 Guläñgi Na Ama Ruvek Nävät
 Ama Ivärhimek Moe*

⁹ Näkt nasot iangärhäkt dä
 ngua ñäm dä ngua lu ama
 enges ki mamär ama guläñgi
 na ama ruvek kärarhani i
 qaku mamär vät aung iva
 qä narhodäm na rha moe.
 Iarhakt ama ruvek di rha
 nävät ama ivärhimek moe
 bä nävät ama enep moe bä
 nävät ama ruvek moe maos
 maos bä nävät ama enge
 moe qararhani i rhat mair
 da ama mämugunäs angät
 saqong dä da ama sipsip ama
 rhoem ga aa saqong. Rha
 mon mät ama boi ama uiu
 ngät ama qulum ngät näkt
 ta sangar mät ama ngämung
 ama pam angä rhäqyitnäk
 ivakt iva rhi sameng irha
 arhä märmärgem ¹⁰ näkt ta
 näs masirhat toqortäqyia,

“Ama mumaiar di nage aut
 Ngämuqa
 iaqäkt kärak i qat muqun
 mät ama vitnaqa aa
 mämugunäs
 bä ngät nage ama sipsip ama
 rhoem ga!”

¹¹ Ama enselqäna moe
 di rhat mair namet ama
 mämugunäs bä namet ama
 narhoerta bä namet kärangät

ama levaet na ngät kärangät
 ni i ngät däqäm gärangät i ngät
 maos dä arpus na rha moe
 samäk i arhä saqongitnäk
 samäk säng ama mämugunäs
 bä rhi nänäs sage ma
 Ngämuqa ¹² i rhat tamän
 doqortäqyia,

“Ngäktki rhoqoräkt!
 Mamär iva ama ansäs dä ama
 murhämeska
 dä ama mär ngät ama
 mädräm dä ama ansäs
 i rhat tes ama mär
 bä ama qrot moe
 sage aut Ngämuqa bä mirhup
 bä mirhup bä va qaku
 rhäksot!
 Ngäktki rhoqoräkt!”

¹³ Näkt akni nävät ama
 narhoerta qa snanbät sä ngo
 rhoqortäqyia, “Ngu lu guavek
 koe rhakt täkt kärarhae i rha
 mon mät ama boi ama uiu
 ngät ama qulum ngät bä ngu
 lu rha män na qoe?”

¹⁴ Dä ngua muvät to-
 qortäqyia, “Morqa, sa ngiat
 dräm.”

Dä qa qoar toqortäqyia,

“Rhärha rhäkt di iarhakt
 kärarhae i rha mäqäne
 dä mamär i rha met da
 ama qäväläm na ama
 enges ka ama märänga
 aa ron
 bä rha di sa rha rhor
 arhä boi ama uiu ngät
 ama qulum ngät pa
 ama sipsip ama rhoem
 ga aa biaska bä ngä
 män i ama qulum ngät.

¹⁵ Bä äkt i qale rha
 dä ngärhaväm nä
 ma Ngämuqa aa
 mämugunäs

bä rhat tualat bä ba
qa vät kunäng dä
näp bängang ba aa
ansäspämgı.

Näkt iaqäkt kărak i qat
muqun măt iosäkt ama
mämugunäs diva qale
qa gem da bä va qä
vräs aa ungi daver mä
rha.

16 Näkt pa saqi as kaku
mamär iva anoeng mä
rha bä va qaku mamär
iva aqäsäk ta.

Dä qaku mamär iva rhi
nanari i aruan măt
ama qunäga

ura măt anga qärnaqi
saqi as nani i.

17 Inguna ama sipsip ama
rhoem ga qărakni i qale
qa va ama mämugunäs
diva qät lu vät a rha

näkt pa qä rhoer nanokt
ta sāmāni ama qot-
naqoan gărangätni i
ngărhit bon da ama
ngätđaqām gi ama rigi.

Näkt ma Ngămuqa va qä
rhăksot na arhă näknok
moe.”

8

*Ama Ngărhäqyet Da Unbem
Na Qi Ama Năngnigi Dă Ama
Dis Na Ama Gol Iva Sărha Ama
Insens*

¹ Näkt toqoräkt i ama sipsip
ama rhoem ga qa anbäktgyäm
sa ama ngărhäqyet da unbem
na qi ama năngnigi nae năvăt
ama ilotka dä qaku ngua
nari vät guani angät kăn
dap sokt mănadin mamär da
ama usăpki arha ron băt ama
mor âm ama qăvălām năvăt
ama aua. ² Dă ngua lu ama

ngărhäqyet da udiom ama
enselqăna iarhakt kărarhae
i rhat mair dä ma Ngămuqa
aa saqong i sa rha von da
rha ama ngărhäqyet da udiom
ama biugalqăna.

³ Dă akni ama ensel qărakni
i qat sangar măt ama dis
kărakni i sa rha mualat na
qa na ama gol di qa măn
bä qa mair ge ama laiqa na
ama vodămes. Dă rha von
ga rha ama insens masirhat
ivakt iva qä văs ngăt ngă nă
ma Ngămuqa aa ruvek moe
arha năn băt ama laiqa na
ama insens dä ngărhavăm na
ama mämugunäs kărakni i rha
mualat na qa na ama gol. ⁴ Bă
ama insens angăt butbutki
qi nă ma Ngămuqa aa ruvek
arha năn ngărhi năn dăvit
dă ma Ngămuqa aa saqong
nămăt ama dis măt ama ensel
aa rhăkt.

⁵ Näkt nasot iangărhäkt dä
iaqäkt ama ensel qa rha ama
dis bä qa rhăqăp ka na ama
mudam năvăt ama laiqa na
ama vodămes näkt ka rhon
na ngăt samăk sāmāni ama
ivătki. Bă nga rhoqoräkt i qa
rhon na ngăt samăk sāmāni
ama ivătki dä vukpukdur va
ama iauska dä ama dădrin dä
ama iauska qät ñăm dä ama
qăngăngi qia măn.

*Ama Narhoer Ngăt Ama
Levaet Na Ngăt Ama Biu-
galqăna*

⁶ Nasot iangărhäkt dä
ngua lu ama ngărhäqyet
da udiom ama enselqăna
qărarhani i rhat sangar măt
ama ngărhäqyet da udiom
ama biugalqăna qărangätni i

rha rhäkmu na nas iva rhi es a ngät.

⁷ Ama narhoer qa ama ensel qa es aa biugal dä ama suigi at mädäqap na ama ais dä ama mudämgi nävämne na ama biaska ngä män bä rha rhon na ngät tämane sävät ama ivätki. Bä nasot toqoräkt dä ama qäväläm ama sägom nämäni ama qävälap ama dägguap na ama ivätki ngä mang dä ama ngämung moe dä ama mran moe vät iomäkt ama qäväläm ngä mang.

⁸ Nasot iangärhäkt dä ama udiom na qa ama ensel qa es aa biugal dä ngua lu i rha rhon na aktni samäk säva ama garäska qäraktni i qi rhoqor ama enges ki ama damgi qäraktni i rhäptäpka vät a qi moe. Näkt ama qäväläm ama sägom nämäni ama qävälap ama dägguap na ama garäska moe di äm ngä rhong na nas ma ama biaska ⁹ dä ama qäväläm ama sägom nämäni ama qävälap ama dägguap nä iarhongäkt moe qarqärhong i irhong ngät däqäm bä garäska di irhong ngä ñäp. Näkt kosaqi ama qäväläm ama sägom nämäni ama qävälap ama dägguap na ama mlaus moe di mava na ngät.

¹⁰ Näkt nasot iangärhäkt dä ama dävauung na qa ama ensel qa es aa biugal dä ama enges ka ama qaega qarakni i qat dang masirhat toqor ama lirhäge qa säp tämane nämät ama leqäs säva ama

qäväläm ama sägom nämäni ama qävälap ama dägguap na ama reng moe bä qosaqi qa säp toqoräkt di säva ama reng mät ama qotnaqoan. ¹¹ Bä ama qäväläm ama sägom nämäni ama qävälap ama dägguap na ama reng moe di ngä rhong na angät märmät bä ama valak mät ngät bä ama rhäqäp na rha ama ruvek ta ñäp toqoräkt i rha näkt iangärhäkt ama reng. Iaäqäkt ama qaega aa ngärhipki di ma Valakmätka*.

¹² Näkt nasot iangärhäkt dä ama levaet na qa ama ensel qa es aa biugal dä ama qäväläm ama sägom nämäni ama qävälap ama dägguap na ama qunäga moe di bängangit mät äm dä ama qäväläm ama sägom nämäni ama qävälap ama dägguap na ama equngi moe di bängangit mät äm dä ama qäväläm ama sägom nämäni ama qävälap ama dägguap na ama qaeng moe di bängangit mät ngät. Bä ama qäväläm ama sägom nämäni ama qävälap ama dägguap na ama qunäga vät kunäng di qaku äm nae dä ama qäväläm ama sägom nämäni ama qävälap ama dägguap na ama neraqa näp bängang di qaku äm nae.

Ama Brasaqa Qa Sameng Iva Ama Märänga Ama Mor Qa Qa Rhän Bät Ama Ivätki

¹³ Näkt nga rhoqoräkt i nguät nañäm dä ngua nari ama brasaqa qarakni i qä

* **8:11** ma Valakmätka Ma Valakmätka di aomni ama ngämungäm gärqomni i äm angät kärhopka di ama valak mät ka mamär.

vrap tävuk daver mä ngo mät a leqäs i qät näs masirhat toqortäqyia, “Avuqi, avuqi, avuqi nä iarhakt kärarhae i rha e mäni ama ivätki inguna sa arhani ama dävauung na rha ama enselqäna di sa rha rhäkmu na nas iva rhi es arhä biugalqäna!”

9

Ama Biugaliom Ama Ngärhäqyet Na Qa Dä Ama Ngärhäqyet Da Sägäk Na Qa

¹ Ama ngärhäqyet na qa ama ensel qa es aa biugal dä ngua lu ama qaega iaqäkt kärak i sa qa säp nämät ama leqäs samäk sämäni ama ivätki. Näkt iaqäkt ama qaega di rha von ga rha ama aki sämät ama uqupka aa tmongi qarakni i qaku aa anga ribit. ² Näkt pät ama qäväläm gärqomni i qa rhar mät iaqäkt ama uqupka qarakni i qaku aa anga ribit dä väs da ama butbutki masirhat bä qia an dävit toqor ama butbutki nämät ama mudäbäs ama mor äs. Bä bängangit mät ama qunäga aa saqong dä mät ama leqäs nage ama butbutki nämät kä uqupka. ³ Näkt nävä iaqyäkt ama butbutki dä väs da ama mes bä ngä ang dämane sämäni ama ivätki. Iangärhäkt ama mes di rha von ngät ta ama qrot toqor ama rhäm nämäni ama ivätki.

⁴ Näkt ma Ngämuqa qa qoar nä iangärhäkt ama mes iva qale ngä naslava na ama mran nämäni ama ivätki ngä na ama ngämung näkt sävät iarhongäkt kärqärhong

i irhong ngät dän bät ama ivätki dap pa sokt ngärhi sangäm na ama ruvek kärarhani i qaku qale ma Ngämuqa aa muqunängi da arhä qamäs. ⁵ Iangärhäkt ama mes di qaku rha von ngät ta ama qrot iva ngärhi veng da dap pa ngärhi sangäm na rha mamär vät ama ngärhäqyet ama eqoan. Näkt ama ruanini qärqäni iva ini ngärhi sangäm na rha di ini rhoqor ama ruanini rhoqoräkt i ama qutdäqänoga qa qut anga ruqa. ⁶ Bä va vät iomäkt ama qäväläm dä ama ruvek pa rhi ñäm nani anga is kärangätni iva rhi ñäp näväm ngät sokt diva rhi siqut dä qaku. Bä va nani a rha masirhat iva rhi ñäp sokt diva qaku rhi nañäp.

⁷ Iangärhäkt ama mes di ngät toqor ama hoskäna qärangätni i ngä rhäkmu na nas nani ama ulaqi. Da angät päs di sa ngä mu arhongni qärqärhongni i irhong doqor ama vitnarha arhä qäbaut kärangätni i sa rha mualat na ngät na ama gol näkt angät saqongitnäk di itnäk toqor ama ruvek arhä saqongitnäk. ⁸ Näkt angät käseng di ama uiu ngät dä angät keng di ama mor ngät dä ama näsnes ngät toqor ama laiongäna angät keng. ⁹ Näkt ama ulaqi at boi ama qrot ngät kärangätni i ngät naväs nas särha angät brärhap di ngäkt kre rha mualat na ngät na ama ain. Dä angät kivaet ngärhit nok

täm mes masirhat toqor qre i dädinga sa ama hoskāna ngä na ama ulaqimärharhärhäkt arhä rhingangmätngät kärangätni i värvär ngät i ngärhi ngang sāmät ama ulaqi. ¹⁰ Iangärhäkt ama mes angärha iqur di ngät toqor ama rhäm angärha iqur bä ngärhit bon da ama ruanini rhoqor ama qutdäqänong gre i ngärhi qut mä nge. Bä ama qrot nga e mät angärha iqur iva ngärhi sangäm na ama ruvek pät ama ngärhäqyet ama eqoan. ¹¹ Näkt iangärhäkt ama mes di angärha vitnaqa qa e qarakni i qale ngät pa aa rem. Iaqaät ama vitnaqa di ama ensel qarakni i qät lu vät ama uqupka qarakni i qaku aa anga ribit. Nak aa ngärhipki na ama Judaqäna arha enge di ma Abadon dap aa ngärhipki na ama Grikkäna arha enge di ma Apolion.*

¹² Sa ngua lu ama narhoer qa ama märänga na ama iräski ama mor qi bä rhäksot dap as pa ama udiom ama märäniom diva in dän.

¹³ Dä sa ngua lu ama ngärhäqyet da sägäk na qa ama ensel i qa es aa biugal dä ngua nari ama eguinga qarakni i qat dän nämät ama levaet ama em gärangätni i ngät mair tävit mät ama levaet ama narem bät ama laiqa aa rhäkt na ama insens kärakni i sa rha mualat na qa na ama gol bä qale qa dä ma Ngämuqa aa saqong. ¹⁴ Iaqaät ama eguinga di qa märhamän

särha ama ngärhäqyet da sägäk na qa ama ensel qarakni i qat sangar mät aa biugal toqortäqyia, “Va ngia rhuisiska vät ama levaet na rha ama enselqäna qärrarhani i rha väsärhäm da mäni ama enges ki ama rigi ma Yufretis.” ¹⁵ Bä rhoqoräkt dä rha muisiska vät iarhakt ama levaet na rha ama enselqäna qärrarhae i sa qale rha na ama rhäkmunanaska iva nani rhom däkt ama qäväläm maräkt kärqom i ma Ngämuqa sa qa muqunän bät a äm iva rhi veng ama sägom ama qäväläm nämäni ama däpguap ama qävälap na ama ruvek moe.

¹⁶ Näkt ngua nari ama rhodäm sa ama ulaqimärharhärhäkt kärarhani i rhi ngang bät ama hoskāna angärha rhäng di ama 200,000,000. ¹⁷ Ama hoskāna ngä nä iarhakt kärarhae i rhat muqun bät angärha rhäng gärrarhae i ngua lu rha mät gu nämñämgi di rha rhoqortäqyia, ama ulaqi at boi ama qrot ngät kärangätni i ngät naväs nas särha arhä brärhap di ama qurät ngät dä ama blu ngät dä ama qabus täm ngät. Ama hoskāna angät päs di ngät toqor ama laiongäna angät päs. Näkt nämät angärha väm dä vukpuk sa ama mudämgi ngä na ama butbutki näkt sävät ama dui qärangätni i ngät dang na ama qärnaqi masirhat mamär qärangät i rhat tes ngät i ama salfa.

* **9:11** Ma Apolion di at tarimini di ama ruqa qarakni iva qä slava nä iarhongäkt moe.

18 Näkt iangärhäkt ama dui ngä na ama mudämgi näkt ama butbutki qärangätni i vuk sä ngät nämät angärha väm di ngä veng aomni ama qäväläm ama sägom nämäni ama qävälap ama dāpguap na ama ruvek moe. ¹⁹ Iangärhäkt ama hoskāna angät krot di nga e mät angärha väm dä mät angärha iqur inguna angärha iqur di ngät toqor ama uiuvärhirhong näkt angärha iqur angät päs di ngät toqor ama uiuvärhirhong angät päs. Bā angärha iqur ngärhit kut dä ngät tu ama vospos.

²⁰ Näkt arhani ama ruvek moe nävät ama ivätki qärrarhani i qaku sokot na rha dä iaqäkt ama märānga na ama iräski ama mor qi aa ron di qop kaku rha näpgoer na nas nämät arha lat ama vu ngät. Qop kaku mae vät a rha i rhit bon da arhä qutdrir sage ama iaus dä sage ama iaus kärangätni i sa rha mualat na ngät na ama gol dä na ama silva dä na ama bras dä na ama dui dä na ama ngämung gārangät i qaku mamär vät a ngät iva ngät nañäm ura ngät nari ura ngät tet. ²¹ Bā qosaqi iarhakt ama ruvek di qaku rha näpgoer na nas nämät arha lat ama vu ngät i rhi veng ama ruvek dä rhat tualat na ama rhaqyao dä nämät arhä qavatka dä arhä suaqa.

10

Ama Ensel Näkt Ama Ilotka Na Ama Abuk Ama Gaini Na Qa

¹ Näkt nasot iangärhäkt dä ngua lu akni ama qrot ka ama ensel i arhar sä qa in-avuk näda ama usäpki arha ron. Iaqaät ama ensel di aa boiqi ama uiu qi di na ama eqoeqi näkt kale ama qularqa daver mä qa. Näkt aa saqon-gait di it toqor ama qunāga dä aa qar di ngät toqor ama säqoe ama mudämgi vät a ngät kärangätni i ngät mair.

² Näkt kat sangar mät ama ilotka na ama abuk ama gaini na qa mät aa rhäkt kärakni i sa rha rhäväkt däm ga. Näkt ka ven na aa märmar et aa qäraet pä garäska dap ka ven na aa sael et aa qäraet pät ama ivätki rhäqäsäk ³ näkt ka näs masirhat i iaqäkt aa eguinga di ngäkt kre vät ama laion aa qän. Bā rhoqoräkt i qa näs masirhat dä ngua nari vät ama ngärhäqyet da udiom ama iaus angät kän gārangätni i vukdur väm ngät bā ngät tamän.

⁴ Bā nga rhoqoräkt i iangärhäkt ama ngärhäqyet da udiom ama iaus ngät tamän dä sa mai iva ngut säm angärha enge sokt di ngua nari ama eguinga näda ama usäpki arha ron i qa märhamän doqortäqyia, “Va ngi ngaip iangärhäkt ama enge qärangätni i ama iaus ama ngärhäqyet da udiom ngä märhamän bät a ngät dap pa qale ngi nasäm a ngät.”

⁵ Näkt nasot iangärhäkt dä ama ensel iaqäkt kärak i sa ngua lu qa i qat mair i qat naven bā garäska dä rhäqäsäk pät ivät di qa sek aa

märmär et aa rhäqyet iva säda ama usäpki arha ron. ⁶ Näkt ka mu nävät ma Ngämuqa aa ngärhipki qarakni i ama ngätdäqäm ga vasägos bä qaku aa anga tpäsini iaqäkt karak i qa säm ama usäpki bä ama ivätki bä ama garäska näkt sävät iarhongäkt moe väm ngät di iaqäkt ama ensel qa märhamän doqortäqyia, “Sa rhäkмамär i ama qäväläm dom däkt. Saqi as kaku va qale ma Ngämuqa nani guani ⁷ sokt di vät ama qunäng doqoräkt kărangätni iva sa ama ngärhäqyet da udiom na qa ama ensel qa es aa biugal dä va ma Ngämuqa aa muräkt ama ngaip ngät diva rhäkмамär na ngät mamär. Iangärhäkt ma Ngämuqa aa muräkt ama ngaip ngät di iangärhäkt kărangät i qa märhamän särha aa latta dä aa vämginarha na ngät.”

⁸ Näkt saqi as ama eguinga qarakni i ngua nari qa näda ama usäpki arha ron ga qoar na ngo rhoqortäqyia, “Va ngia rhet bä ngi rha ama ilotka ama gaini na qa qarakni i qale qa i sa rha rhäväkt däm ga mät ama ensel aa rhäkt karakni i qat mair va ama garäska dä vät ama ivätki rhäqäsäk.”

⁹ Dä sa ngua met bä sage iaqäkt ama ensel bä ngua nän ga iva qä von ngo rha ama ilotka ama gaini na qa. Näkt ka qoar na ngo rhoqortäqyia, “Ngi rha qa bä va ngia äs ka. Iaäkt ama ilotka diva ama mär mät ka vät ngia qän doqor ama mäsuqi dap

pa qä näpgoer na nas bä va mäqoerhäkt mät ka dä gia ron.” ¹⁰ Dä ngua met bä sage qa ensel bä ngua rha ama ilotka ama gaini na qa nämät aa rhäkt bä ngua mä s ka. Aa mär mät di ama mär mät ka rhoqor ama mäsuqi. Sokt di ngä nasot toqoräkt i sa ngua mä s ka dä mäqoerhäkt mät ka dä gua ron.

¹¹ Näkt iaqäkt ama eguinga qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Saqi as pa ngi sameng nä iarhongäkt kărqärhong iva ngu qur a nge rhäm irhong iva sävät ama rhäqäp na rha ama ruvek nävät ama ivärhimek maos maos bä nävät ama ruvek maos maos bä nävät ama enge maos maos bä sävät ama rhäqäp na rha ama vitnarha.”

11

*Ama Ruiom Ama Udiom
Ini Sameng Nä Ma Ngämuqa
Aa Enge*

¹ Näkt nasot iangärhäkt dä akni ama ensel qa von ngo rha ama muqutka qarakni i rhit ta ama siqutka nävät a qa qarak i qa rhoqor ama tлага näkt ka qoar na ngo rhoqortäqyia, “Ngia rhet bä va ngi rha ama siqutka nävät ma Ngämuqa aa ansäspämgi qi na ama laiqa na ama vodämes näkt pa ngi rhodäm nä iarhakt ama ruvek kărarhae i rhi nänsäs e. ² Dap pa ngia rhedäm särhäm iom namäk ama ivärhäm namet ama ansäspämgi iva qale ngi narha ama siqutka nävät a äm inguna iomäkt di sa ma Ngämuqa qa von

ama Jentailqäna rhä bäm. Iarhakt ama Jentailqäna diva rhi naengmät na ama värhäm ama mor äm ama qumärqumär äm ma Jerusalem bä va rhi slava na äm bät ama ruiom ama udiom da unbem na ama eqoan*.³ Näkt pa ngu von gua ruiom ama udiom gärqiomni i ini sameng nä gua enge rha ama qrot bä va in damän bät ama enge qärangätni i ngät dän maräkt nagem ngo vät ama 1,260 na ngät ama qunäng näkt pät iomäkt ama qäväläm dä va in don mät ama iräski at boi.”

⁴ Rhiom däkt ama ruiom di ama ngämungiom ama olip dä ama lirhängiom gärqiomni i inät mair da ama tlang gärqiom i inät mair dä ma Ngämuqa qarak i qat turäkt bä iarhongäkt moe mäni ama ivätki aa saqong.⁵ Näkt ngakt bä aung gä siqut iva qä sangäm na iom dä vukpuk sa ama mudämgi nämät ina väm bä qit päs ina ikkäna. Bä nävät tom däkt dä ut lu i iaqäkt karak i nani a qa iva qä sangäm na iom diva qoki qä nöp toqoräkt.⁶ Rhiom däkt ama ruiom diva in grot iva ini väsarha ama leqäs iva qale anga soeng bät ama qäväläm doqoräkt i in damän bät ma Ngämuqa aa enge. Näkt pa in grot iva ini näpgoer na ama reng ma ama biaska bä va qosaqi in grot iva init bon da ama märän maos maos sävät ama ivätki qre i nani a iom

iva rhoqoräkt.

⁷ Näkt pät ama qäväläm gärqomni iva ini sot nä in sameng dä va ama släktka ama ur qa qarakni iva qa rhän nämät ama uqupka qarakni i qaku aa anga ribit pa qa rhäranas na ama ulaqi sävät a iom bä va qa rhän näp in bäs i qä veng iom.⁸ Näkt pa in släqyiglem diva iglem ngät namas mäni ama enges äm ama värhäm ma Jerusalem angärha iska ama mor qa iomäkt kärqom i sa rha edämsäs pät ina Engeska mäni ama sämänanamuqa vä bäm. Arhani ama ruvek di rhat dräm dat tuqut tä bäm nä ma Sodom bä qosaqi ma Isip.

⁹ Bä va vät ama dävauung ama qunäng näkt sävät ama qäväläm nämäni ak ama qunäga diva ama ruvek nävät ama ruvek maos maos bä nävät ama enep maos maos bä nävät ama enge maos maos bä nävät ama ivärhimek pa rha rhän bä va rhi lu in släqyiglem sokt diva qaku rhi narhares iva rhi namu iom mät anga nöpä arha lek.¹⁰ Näkt ama ruvek nämäni ama ivätki diva märmär gem da inguna sa in nöp bä nävät arhä märmärgem dä va rhit täk na ama vänbon bä ba ne inguna rhiom däkt ma Ngämuqa aa vämginaiom sa in bon da ama märän masirhat bä ngä slava na ama ruvek nämäni ama ivätki.

¹¹ Sokt diva nasot ama

* **11:2** ama ruiom ama udiom da unbem na ama eqoan Rhom däkt ama qäväläm di äm doqorne na ama 1260 na ngät ama qunäng dä qosaqi äm doqorne na ama dävauung näkt ama qorhäm na ama qoeo.

qunäng ama dävauŋ näkt
ama qäväläm nämäni ak ama
qunäga dä ama qänäqqa na
ama iar nage ma Ngämuqa va
qa rhän säväm iom bä va in
dair bä ama ruvek kârarhani
iva rhi lu iom dä va rhit len
masirhat.

¹² Näkt nasot dä in nari
ama eguinga näda ama
usäpki arha ron i qä qoar
toqortäqyia, “Ini ang namäk
sarhe.” Dä ina ikkāna rha
lu iom i ini an dävät pa ama
equläm säda ama usäpki arha
ron. ¹³ Näkt pät iomäkt ama
qäväläm mamär dä ama en-
ges ki ama qängängi qia qoep
bä ama sägom ama qäväläm
nämäni ama ngärhäqyisem
na ap ama qävälap nämäni
ama mor äm ama vârhäm
moe di mava na äm mamär.
Ama rhodäm sa ama ruvek
kârarhani i ama qängängi qia
veng da di ama 7,000 na rha.
Dap iarhakt kârarhae i qaku
rha nâp di rhit len masirhat
bä rhoqoräkt dä rhit bon da
ama murhämeska sage ma
Ngämuqa qarakni i qat turäkt
da ama usäpki arha ron.

¹⁴ Sa rhäksot na ama udiom
na qa ama märänga na ama
iräski ama mor qi dap pa
qorhäs iva ama dävauŋ na qa
ama märänga qa rhän.

Ama Ngärhäqyet Da Udiom Na Qa Ama Biugal

¹⁵ Näkt nasot iangärhäkt dä
ama ngärhäqyet da udiom na
qa ama ensel qa es aa biugal
dä ngua nari ama eguin da
ama usäpki arha ron i ngät
tamän masirhat toqortäqyia,

“Ama muräktpäm nämäni
ama ivätki di sa ngä
män i aurha Engeska
ma Ngämuqa qä na aa
armengdämsävârhaqa
ma Kraisin Muräktpäm
bä va qale iangärhäkt
ama Muräktpäm ba
aurha Engeska aa
muräkt bä mirhup bä
mirhup bä va qaku
angät tpäsini!”

¹⁶ Dä ama ruqa ama rhäk
täm ga da levaet na rha ama
narhoerta qârarhani i rhat
muqun mät arhä vitnarha
arhä mämugunimek dä ma
Ngämuqa aa saqong di rha
säp samäk bä rha an da arhä
quum sä nas i rhi nänsäs sage
ma Ngämuqa ¹⁷ i rhat tamän
doqortäqyia,

“Ut tes ama mär sagem
nge ma Engeska ma
Ngämuqa iaqäkt kârak
i ama qrot moe angät
tarebäm
gârak i qale qa rhäkt bä sa
qale qa mudu.

Rhoqoräkt dinguna sa ngia
män nâp gia ikkāna
arhä väs nä gi qrot ama
enges ngät

bä ngia nasäng iva ngiat
turäkt.

¹⁸ Iarhakt ama ruvek nävät
ama ivârhimek kârarhae
i qaku rhat nanakt na
nge di rhat dräm dir
qur

sokt di nak gia uraqi ama
mor qi sa qia män.

Bä ama qäväläm sa äm
ngä män gârqomni iva

ngiat tatnävämne na
 ama ñäpta
 dä va ngit bon da ama rhit-
 sek bä bä gia latta ama
 vämginarha dä bä bä gia
 ruvek
 bä sävät iarhakt kärarhae
 i rha moe rhit kutdrir
 sage gi ngärhipki
 kärarhani i ama moräs na
 rha ama ruvek bä qop
 kaku ama moräs na
 rha
 dap pa ngi slava nä iarhakt
 mamär qärarhae i sa
 rha veng ama ruvek
 masirhat.”

¹⁹ Näkt nasot iangärhäkt dä
 sa rha rhar vä ma Ngämuqa
 aa ansäspämgi da ama usäpki
 arha ron. Näkt puk pa ama
 ansäspämgi dä ngua lu aa
 bokis na aa rharesbane. Dä
 ama iauska qät ñäm dä ama
 dädrin dä vukpukdur va ama
 iauska dä ama qängängi qia
 qoep näkt kosaqi ama suigi at
 mädaqap na ama ais ama mor
 ap ngärhit säp.

12

*Ama Ruqi Näkt Sävat Ama
 Enges Ka Ama Mumunga I
 Ama Dragon*

¹ Nasot iangärhäkt dä ak-
 tni ama enges ki ama nañis
 ki ama muqunängi qia män
 mät ama leqäs. Näkt ngua
 lu ama evopki qaraktni i at
 boiqi ama uiu qi vät a nas
 di na ama qunäga dä qale
 ama equngi va arha qariglem
 angärha rem näkt kale ama
 vitnaqi at käbautki da at täväs
 käraktni i ama ngärhäqyisem
 da udiom ama qaeng bät a qi.

² Näkt iaqyäkt ama ruqi di at
 sarebäm bä qit nok masirhat
 mät ama ruanini inguna sa
 qorhäs iva qi sa.

³ Näkt kosaqi aktni ama
 nañis ki ama muqunängi
 rhoqoräkt di qia män mät
 ama leqäs. Bä ngua lu ama
 enges ka ama qurät ka ama
 mumunga qaraktni i rhat tes
 ka i ama dragon gäarak i aa
 ngärhäqyet da unbem aa uväs
 dä aa ngärhäqyisem aa em
 näkt mär tä iangärhäkt aa
 uväs na ama sägäkt sägäkt
 ama vitnaqa aa qäbautki.

⁴ Näkt iaqäkt ama dragon ga
 edäm sa ama qäväläm ama
 sägom nämäni ama qävälap
 ama däpguap na ama qaeng
 moe nämät ama leqäs na aa
 iqurqi bä qa rhon na ngät
 samäk sämäni ama ivätki.
 Näkt ka mair bä qale qa vät ka
 evopki at saqong ivakt iva qa
 äs at toemga vät ama qäväläm
 gärqomni iva qi sa qa.

⁵ Bä qa evopki qia sa ama
 rhoem ga ama gamoeqa.
 Iaäkt ama rhoemga diva
 mor qa dä va qat turäkt ta
 ama ruvek pät ama ivätki
 moe na ama qrot ngät ama
 muräkt. Näkt pät ama
 qäväläm gärqomni i qia sa
 dä ma Ngämuqa qa ar ta at
 toemga bä sagem ga bä säva
 aa mämugunäs. ⁶ Näkt iaqyäkt
 ama ruqi qia ang masirhat
 säva ama ivärhäs ama qräk
 dä bäs kärqosni i ma Ngämuqa
 sa qa rhäkmu na ama ivärhäs
 e bä ba qi. Bä va qali qi vät
 iosäkt ama ivärhäs dä va rhit
 lu vät a qi vät ama 1,260 na
 ngät ama qunäng.

*Rha Rhon Nä Ma Sämga
Näda Ama Usäpki Arha Ron
Samäk Sämäni Ama Ivätki*

⁷ Näkt toqoräkt dä ama ulaqi qia märanas da ama usäpki arha ron i ma Maikel qä na aa enselqäna rhi na ama dragon gä na aa enselqäna rha märanas na ama ulaqi sävät a ne. ⁸ Sökt di ma Maikelqäna rha män näva ama dragon gä na aa enselqäna arhä väs bä ma Ngämuqa di qaku qa rhares pät ama dragon gä na aa enselqäna arha rhäng iva as kale rha da ama usäpki arha ron. ⁹ Näkt iaqäkt ama dragon gä rak i mudu ama uiuvärhaqa na qa nävät ama rharimini qaräknä i rhat tes ka i ma Sämga bä qop ma Satan iaqäkt kärak i qä iras ta ama ruvek nämäni ama ivätki moe bä qat täqäne sä rha sämät ama lat ama vu ngät di ma Maikelqäna rha rhon na qa qä na aa enselqäna näda ama usäpki arha ron samäk sämäni ama ivätki. ¹⁰ Näkt ngua nari ama eguinga qaräknä i qa märhamän masirhat näda ama usäpki arha ron doqortäqyia,

“Rhäkt di aut Ngämuqa aa mu-maiar ngä na aa qrot näkt aa Muräktpä m sa ngä män!

Näkt kosaqi ma Krai aa qrot iva qat turäkt sa ngä män gä rakni i ma Ngämuqa qa armeng däm ga.

Inguna iaqäkt kärak i qat dräm gät täksärha

aurha ruvek ama qatnanaktpämda i qät täksärhäm da sa arha lat ama vu ngät pasägos da aut Ngämuqa aa saqong di sa rha rhon na qa samäk sämäni ama ivätki!

¹¹ “Sa ama qatnanaktpämda rha mäqäne dä mamär i rha män näva aa uväs na ama sipsip ama rhoem ga aa biaska dä nävät arha enge sävät ma Krai kärängätni i rhi sameng na ngät. Bä qaku arhä snäng bät arha iar masirhat i nämä dä äkt bä sa rhi nöp.

¹² “Bä nga rhoqoräkt dä märmär gem ngän gä rarhae i qale ngän da ama usäpki arha ron. Ari, va ngäni qok masirhat.

Dap pa avuqi masirhat bä ba ama ivätki ngä na ama garäska

inguna sa ar sä ma Sämga imane sagem ngän.

Iaqäkt ma Sämga di rhäqäp ka na ama uraqi

inguna qat dräm i ama qäväläm gä r qomni iva qä slava na ama ruvek pät a äm di ama qot äm!”

¹³ Bä nga ama dragon ga lu rhoqoräkt i sa rha rhon na qa samäk sämäni ama ivätki dä sa qät päs tä qa ruqi qaräknä i qia sa ama rhoemga ama gamoe qa. ¹⁴ Dä rha

von iaqyächt ama evopki rha ama brasaqa ama enges ka aa qivaerhithnäm ivakt iva qi vrap sävä iosächt ama ivärhäs kärqos i sa ma Ngämuqa qa rhäkmu na äs bä ba qi vät ama qräk dä bäs ama ivärhäs. Vät iosächt ama ivärhäs di va rhit lu vät a qi nämät iaqächt ama uiuvärhaqa vät ama ruiom ama udiom da unbem ama eqoan.

¹⁵ Dä ama uiuvärhaqa qa qot na ama rigi nämät aa vämgi qäarakni i qi rhoqor ama rigi ama mor qi i qi ngang ivakt iva qi suqup sä qa ruqi bä va qia rhet mät a rigi. ¹⁶ Bä rhoqorächt dä ama ivätki qia matnärhäm gi i qia qang bä qia qoanächt ka rigi qäarakni i sa ama dragon ga qot na qi nämät aa vämgi. ¹⁷ Bä nävät tom dächt dä rhäp da ama dragon aa ron sävät ka ruqi dä qa met ivakt iva qa rhäranas na ama ulaqi sävät arhani at toes iarhakt kärarhae i rhit päs ma Ngämuqa aa murächt dä rhat sangar mamär vät ma Jisas aa sameng. ¹⁸ Dä ama dragon ga met bä qa mair bä qale qa vät ama garäska aa rhächt.

13

Ama Narhoer Qa Ama Ur Qa Ama Slächtka Di Väspäs Däm Ga Nävä Garäska

¹ Näkt ngua lu ama ur qa ama slächtka qäarakni i ama mäsmäs pä m ga qäarak i väspäs däm ga savono namäk näva ama garäska. Näkt iaqächt ama ur qa ama slächtka di aa ngärhächqisem

aa em dä aa ngärhächqet da unbem aa uväs. Näkt mär tä iangärhächt aa em na ama sägächt sägächt ama vitnaqa aa qäbautki. Näkt da aa uväs ama ngärhächqet da unbem di qale ama sägächt sägächt ama ngärhipki na ama mume sävät ma Ngämuqa. ² Iaqächt ama ur qa ama slächtka qäarakni i ngua lu qa di qa rhoqor ama enges ka ama pusiqa qäarakni i aa qäseng di ama unimek saisai vät a ngät kärak i rhat tes ka i ama lepat socht di aa qar di ama mor ngät bä aa vraras di ama uiu ngät dä ama gärgär däm ngät toqor ama slächtka aa qar qäarakni i rhat tes ka i ama bea. Näkt aa vämgi di ama qrot ki mamär bä aa qeng di ama qrot ngät toqor ama slächtka ama laion aa vämgi. Iaqächt ama ur qa ama slächtka di ama dragon ga von ga rha aa mämugunäs näkt aa qrot näkt sävät aa qrot iva qat turächt. ³ Akti nävät ama ur qa ama slächtka aa uväs di ngächt kre qia rha ama vospos ama mor ngät bä mai va qi nöp socht di iaqächt at biaski di sa qia nöp. Ama ruvek moe nämäni ama ivätki di qräk mät ta masirhat nävät iaqächt ama ur qa ama slächtka bä rha moe rhat tet nasot a qa. ⁴ Ama ruvek moe rhi nänsäs dä rhit kutdrir sage ama dragon inguna qa von ama ur qa ama slächtka rha aa qrot iva qat turächt dä qosaqi rhi nänsäs dä rhit kutdrir sage ama ur qa ama slächtka dä rhi snanbät toqortächqia, “Ngu lu auge di qa rhoqor

ama ur qa ama släktka? Ngu lu mamär vät auge iva qa rhäranas na anga ulaqi sävät a qa?”

⁵ Näkt iaqäkt ama ur qa ama släktka di ma Ngämuqa qa rhares pät aa rhäng iva qat tamän bät ama enge na ama ansänas dä ama enge ama vu ngät na ama mume sävät ma Ngämuqa näkt kosaqi qa von ga rha ama rhares iva qat turäkt pät ama ruiom ama udiom da unbem ama eqoan. ⁶ Iaäkt ama ur qa ama släktka di qa qang bä qä nasäng i qat tamän mava nä ma Ngämuqa i qat tamän bät ama enge qarängätni i ngärhi slava nä ma Ngämuqa aa ngärhipki ngä na aa ivärhäs kärqosni i qale qa e näkt sävät iarhakt kärarhae i qale rha da ama usäpki arha ron. ⁷ Näkt ma Ngämuqa qa rhares pät aa rhäng iva qa rhäranas na ama ulaqi sävät ma Ngämuqa aa ruvek bä va qä sokot na rha.* Bä qosaqi qa rha ama qrot ivakt iva qat turäkt ta ama ruvek nävät ama enep moe bä nävät ama ruvek moe maos maos bä nävät ama enge moe bä nävät ama ivärhimek moe. ⁸ Näkt korhäs iva ama ruvek moe qararhani i qale rha mäni ama ivätki diva rhi nänsäs dä rhit kutdrir sage iaqäkt ama ur qa ama släktka. Iarhakt ama ruvek di qararhani i sa qaku rha säm arhä ngärhep mudu rhoqoräkt i as kaku ma

Ngämuqa qa säm ama ivätki va ama sipsip ama rhoem ga aa abuk na ama iar iaqäkt kärak i sa rha veng ga. ⁹ Iaäkt kärak i nani a qa iva qunäga vät a qa di mamär iva qat nari mamär.

¹⁰ Bä nga aung gäarakni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa iva rhi sangar a qa ivakt iva rhi väsärhäm ga
dä va qoki sirhäkt ti sangar a qa bä va rhi väsärhäm ga.

Bä qosaqi aung gäarakni i sa ma Ngämuqa qa muqunän bät a qa iva rhi veng ga na ama ulaqi arha singi
dä va qoki sirhäkt ti veng ga na ama ulaqi arha singi.

Rhangät täkt ama enge di ngät bä bä ma Ngämuqa aa ruvek ivakt iva qale rha ma ama qrot dä va rhat sangar mamär vät arhä qatnanakt.

Ama Udiom Na Qa Ama Ur Qa Ama Släktka Di Väspäs Däm Ga Näva Ama Ivätki

¹¹ Näkt nasot iangärhäkt dä qosaqi ngua lu akni ama ur qa ama släktka i väspäs däm ga savono namäk näva ama ivätki. Vur ama ebem ama unbem gärqemni i em doqor ama sipsip ama rhoem ga aa ebem da aa uväs dä aa eginga di qa rhoqor ama

* **13:7** Näkt ma Ngämuqa qa rhares pät aa rhäng iva qa rhäranas na ama ulaqi sävät ma Ngämuqa aa ruvek bä va qä sokot na rha. Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di sa qaku rha säm a äm sae.

dragon aa eguinga. ¹² Näkt tak täkt ama udiom na qa ama ur qa ama släktka di aa qrot iva qat turäkt toqor ama narhoer qa ama ur qa ama släktka da ama narhoerqa ama ur qa ama släktka aa saqong[†]. Bã ama udiomnaqa di qa mäqäne sa ama ruvek nämäni ama ivätki iva rhi nãnsäs dä va rhit kutdrir sage ama narhoerqa iaqäkt kãrak i aa biãski ama mor qi di sa qia ñãp. ¹³ Bã da ama ruvek arhã saqong dä qat tualat na ama enges ngät ama muqunãn bã qãqi qat tualat sa ama mudãngi bã qit säp nämät ama leqãs samãk sãmäni ama ivätki.

¹⁴ Bã qat täqäne dä mamär i qa iras ta ama ruvek nämäni ama ivätki inguna nãvät ama muqunãn gãrangätni i ma Ngãmuqa qa rhares pät aa rhãng iva qat tualat na ngät da ama narhoerqa ama ur qa ama släktka aa saqong[‡]. Näkt ama udiomnaqa qa von da rha ama enge ama qrot ngät iva rha rhualat nã iaqäkt ama narhoerqa aa iauski qãrakni i sa rha muvospos pät a qa na ama ulaqi arha singi sokt di as kat dãqãm. ¹⁵ Näkt ma Ngãmuqa qa rhares pät ama udiomnaqa aa rhãng bã qa esdãm mãt iaqyãkt ama iauski bã qia rhãqãm ivakt iva mamär vät a qi iva qiat tamãn dap kosaqi va iarhakt kãrarhae i qaku nani a rha iva rhit kutdrir sagem gi diva qi veng da.

¹⁶ Näkt kosaqi iaqäkt ama udiom na qa ama ur qa ama släktka qa von da ama enge ama qrot ngät ba ama ruvek moe qãrarhani i ama moräs na rha bã qãrarhani i qaku ama moräs na rha bã qãrarhani i ama qãrhongbãrharha bã qãrarhani i ama tlãkta bã qãrarhani i ama latta na rha va arhani ama ruvek arha rem näkt sävãt kãrarhani ama ruvek i isiska vät a rha iva rha moe asãgãk asãgãk diva qã rha ama muqunãngi iva rha rhuqunãn na qi mãni aa märmär et aa rhãqyet ura da aa qamãs. ¹⁷ Rhakt täkt ama muqunãngi qãraktni iva ama ruvek ti rha qi divakt iva iaqäkt kãrak i qaku aa anga muqunãngi diva qaku qã natbon da anga guarhong bã qosaqi va qaku qã natbodãm bãt guarhong. Iaqyãkt ama muqunãngi di ama narhoer qa ama ur qa ama släktka aa ngãrhipki bã qop aa ngãrhipki at todãm.

¹⁸ Aung gãrakni i qat tu aa snãng mamär di mamär iva qunãga vät a qa sä rhangät täkt ama rhodãm. Qãrakni i ama mãdrãm ga di mamär iva qã rãm sä varhãm na ama rharimini sa ama ur qa ama släktka aa ngãrhipki at todãm inguna iangãrhãkt ama rhodãm di ama ruqa aa rhodãm. Näkt aa rhodãm di ma 666.

14

Ama Sipsip Ama Rhoem

[†] 13:12 da ama narhoerqa ama ur qa ama släktka aa saqong Ura 'iva bã ba qa'

[‡] 13:14 da ama narhoerqa ama ur qa ama släktka aa saqong Ura 'iva bã ba ama narhoerqa ama ur qa ama släktka'

Ga Näkt Ama 144,000 Na Rha Ama Ruvek

¹ Nasot iangärhäkt dä ngua ñäm dä ngua lu ama sipsip ama rhoem ga i qat mair qä na ama 144,000 na rha ama ruvek da ama damgi ma Saion. Iarhakt ama ruvek di sa rha säm ama sipsip ama rhoem ga aa ngärhipki qi na aa mam aa ngärhipki da arhä qamäs. ² Näkt ngua nari ama eguinga qärakni i qat dän näda ama usäpki arha ron. Iaqäkt ama eguinga di qa rhoqor vät ama reng angät kän gärangätni i arus pät a ngät pät ama galañ ura qa rhoqor ama iauska qärakni i vukdur väm ga. Bä qop iaqäkt ama eguinga qärakni i ngua nari qa di qa rhoqor vät ama gitaqina angät kän gärangätni i ama ruvek tit kut mä ngät. ³ Näkt iarhakt ama ruvek tit tong na ama mabuqi ama iaräs na qi dä ngärhaväm na ama mämugunäs dä ama levaet na ngät kärangätni i ngät däqäm gärangät i ngät maos ngä na ama ruqa ama rhäk täm ga da levaet na rha ama narhoerta. Bä qaku mamär vät aung iva gat dräm iaqyäkt ama mabuqi dap sokt ama 144,000 na rha ama ruvek di rhat dräm iarhakt kärerhae i ama sipsip ama rhoem ga qa rhäksasot a rha nämäni ama ivätki. ⁴ Rhärha rhäkt ama ruvek di iarhakt kärerhae i qaku rha mas ti na ama evop inguna qale rha i ama qumärqumär ta. Bä qoe nai i ama sipsip ama rhoem ga qat tet e dä rhit päs aa rhäng. Iarhakt ama

ruvek di qa rhäksasot a rha nä mänguräp ama ruvek pät ama ivätki i ama narhoer ngät ama gavam na rha sage ma Ngämuqa qä na ama sipsip ama rhoem ga. ⁵ Bä iarhakt di qaku rhat tamän bät ama irasirhong inguna ama räkt ta na rha mamär.

Ama Dävaung Na Rha Ama Enselqäna Arha Enge

⁶ Näkt nasot iangärhäkt dä ngua lu akni ama ensel qärakni i qä vrap tävuk daver mä ngo mät a leqäs sa ama sameng ama mär ngät kärangätni i ama engätki na ngät pasägos ivakt iva qä sameng na ngät bä bä iarhakt kärerhae i qale rha mäni ama ivätki qärerhae i ama ruvek nävät ama ivärhimek moe bä nävät ama enep moe bä nävät ama enge moe bä nävät ama ruvek moe maos maos. ⁷ Qa märhamän masirhat toqortäqyia, “Mamär iva ngänit len ma Ngämuqa iaqäkt karak i qa säm ama usäpki näkt ama ivätki näkt ama garäska näkt sävät ama qotnaqoan na ama reng bä qosaqi va ngänit bon ga rha ama murhämeska inguna sa ama qäväläm na aa matnävämne ngä män.”

⁸ Näkt kosaqi akni ama udiom na qa ama ensel qa väs aa rhäng näkt kat tamän doqortäqyia, “Sa mava na ama moräs na äm ama värhäm ma Babilon! Sa mava na äm mamär. Iomäkt ama värhäm di iomäkt kärqom i äm ngä mäqäne sa ama ruvek nävät ama ivärhimek moe bä rha mon sämät ama qavatka. Iangärhäkt ama lat di ngäkt

kre i qia von da rha ama wain
bä rha nakt.”

⁹ Näkt akni ama dävauŋg
na qa ama enŋel qät päŋ
ina rhäng dap kat tamän
masirhat toqortäqyia, “Ngakt
bä aung anga ruqa qä nänsäs
sage ama ur qa ama släktka
dä aa iauski bä rha mu aa
muqunängi da aa qamäs
ura mäni aa rhäqyet ¹⁰ dä
nasot diva qosaqi qä rha
ma Ngämuqa aa uraqi ama
mor qi. Iaŋyäkt aa uraqi
diva ngäkt kre i iaqäkt ama
ruqa di qa nakt ama wain
gärangätni i qaku rha veng
bät at krot na ama rigi. Näkt
pa iaqäkt ama ruqa diva ma
Ngämuqa qä sangäm na qa
mät ama mudäbäs na ama
salfa da ama qumärqumär ta
ama enŋelqäna arhä saqong
di na ama sipsip ama rhoem
ga.

¹¹ “Näkt ama butbutki
nämat iosäkt ama mudäbäs
kärqos i äs ngärhi sangäm na
qa diva qi nän dävit pasägos
bä va qaku rhäktäksot na qi.
Rhoqoräkt diva qaku anga
qunäga na anga mämaevät
bä bä iarhakt kärarhae i rhi
nänsäs sage ama ur qa ama
släktka dä aa iauski bä ge
iaqäkt kärak i qa rha aa
ngärhipki at muqunängi.”

¹² Rhangät täkt ama enge di
ngät bä bä ma Ngämuqa aa
ruvek ivakt iva qale rha ma
ama qrot kärarhani i rhit päŋ
ma Ngämuqa aa enge angärha
rhäng bä rhat nanakt nä ma
Jisas.

¹³ Nasot iangärhäkt dä ngu
nari ama eguinga qärakni
i qa märhamän näda ama

usäpki arha ron doqortäqyia,
“Mamär iva ngi säm i ‘Ama
modämne sävät iarhakt
kärarhae i rhit näp täkt sa ama
qatnanakt mäni ma Engeska
mänasäng däkt bä va rhävit.’

“Dä ama Qumärqumärqa
ama Qloqaqa qa märhamän
doqortäqyia, ‘Ngäktki rho-
qoräkt. Iarhakt ama ruvek
diva mae vät a rha nämat
arha lat ama qrot ngät bä
nävat iangärhäkt arha lat
ama mär ngät dä va ma
Ngämuqa qä von da rha ama
rhitsek ama mär ngät!’ ”

*Sa Ama Qäväläm Ngä Män
Iva Rhi Nändäkt Sa Ama Tmäs
Nämäni Ama Ivätki*

¹⁴ Nguä näm dä nguä lu
ama qulum gi ama eqoeqi.
Näkt akni qärakni i qa rhoqor
ma Ruqa aa Emga qat muqun
bä iaŋyäkt ama eqoeqi arha
rhäng. Iaŋyäkt di qale ama
vitnaqa aa qäbautki da aa
uväs näkt mät aa rhäkt di ama
singi qärakni i qit nes kärakt
iva qä nändäkt sa ama tmäs
kärangätni i rhäkmamär na
ngät na qi. ¹⁵ Näkt kosaqi akni
ama enŋel di vuk sä qa näva
ama ansäspämgi bä qa näs
masirhat sävät iaqäkt kärak i
qat muqun bät ama eqoeqi
arha rhäng doqortäqyia,
“Ngi rha gia singi bä va
ngi nändäkt sa ama tmäs
kärangätni i rhäkmamär na
ngät inguna iomäkt ama
qäväläm di sa äm ngä män
gärqom i ama tmäs nämäni
ama ivätki di sa rhäkmamär
na ngät.” ¹⁶ Bä rhoqoräkt dä
iaqäkt kärak i qat muqun bät
ama eqoeqi arha rhäng ga ing

aa singi bä qa dakt sa ama
tmäs nävät ama ivätki.

17 Näkt kosaqi akni ama
ensel di vuk sä qa näva ama
ansäspämgi da ama usäpki
angärha ron gärakni i qosaqi
qat sangar mät ama singi
qarakni i qit nes. 18 Näkt
kosaqi akni ama ensel qarakni
i qat dräm gät lu vät ama
mudam di qa män na äkt
i qale ama laiqa na ama
vodämes bä qa näs masirhat
sävat iaqäkt karak i qat sangar
mät ama singi qarakni i qit
nes toqortäqyia, “Ngi rha
gia singi bä va ngi dakt sa
ama goargoar na ama wain
angät gavam nävät ama etki
na ama wain gärakni i ama
ivätki inguna iangärhäkt ama
gavam di sa vuk pät a ngät.”
19 Dä iaqäkt ama ensel qa
ing aa singi bä qa dakt sä
iangärhäkt ama gavam na
qi nämäni ama ivätki bä
qa västämne na ngät näkt
ka rha ngät bä qa rhon na
ngät sävat ama mor äs ama
ivärhäs nä ma Ngämuqa aa
uraqi qärqosni i rhit täkbrät
ama wain angät gavam e.
20 Iangärhäkt ama wain angät
gavam di ma Ngämuqa aa
latta rha rhäkbrät ngät pät
iosäkt ama ivärhäs e dalek
na ama värhäm ama mor äm
bä näp iosäkt ama ivärhäs
dä vuk sa ama biaska bä qa
ang doqor ama rigi ama mor
qi. Iaqaät ama biaska qarak
i qa ang di däng ba aa uväs
di nani a ne na anga ruqa aa
uväsni bä iaqaät ama biaska
qa met di qorhäs na ama 300
kilomitaqäna vät ama ivätki.

15

*Ama Ngärhäqyet Da Udiom
Ama Enselqäna Rhat Sangar
Mät Ama Ngärhäqyet Da
Udiom Na Ngät Ama Märän*

1 Näkt kosaqi ngua lu aktni
ama enges ki ama nañis
ki ama muqunängi qarakni
i qia män da ama usäpki
arha ron i ama ngärhäqyet
da udiom ama enselqäna
di rhat sangar mät ama
ngärhäqyet da udiom ama
märän. Iangärhäkt ama
märän di ama dängdängini na
ngät inguna nävät a ngät diva
rhäksot nä ma Ngämuqa aa
uraqi.

2 Dä ngua lu ani qärqäni
i ngäkt kre ama garäska na
ama glas nävämne na ama
mudämgi. Näkt ngua lu
iarhakt kärerhae i sa rha
mäqäne dä mamär i rha män
näva ama ur qa ama slätkta
qä na aa iauski in bäs bä
qosaqi qaku rha rha ama
muqunängi qarakni i na aa
ngärhipki at todäm bä iarhakt
di rhat mair vät iaqäkt ama
garäska aa rhäkt i rhat sangar
mät arhongni qärqärhongni i
irhong doqor ama gitaqina
qärangätni i sa ma Ngämuqa
qa von da rhäm irhong ³ bä
rhit tong nä ma Moses ma
Ngämuqa aa latka va aa rem
aa mabuqi qarakni i qosaqi
ama sipsip ama rhoem ga
aa mabuqi na qi i rhit tong
doqortäqyia,

“Ma Engeska ma Ngämuqa
qarakni i ama qrot moe
angät tarebäm na qa,

gia lat di ama mor
ngät dä ama ruvek di
qräqräk mät ta nävät a
ngät!

Ama vitnaqa na nge bä ba
ama ruvek moe vät
ama ivätki
bä gia lat di ama räkt
ngät dä ama engätki
na ngät!

⁴ Ama ruvek moe diva rhit
len nge, Engeska ma
Ngämuqa,

bä iarhakt moe diva rhit
sek sä gi ngärhipki.

Inguna sokt nge qarakni i ama
qumärqumär qa.

Ama ruvek nävät ama
ivärhimek moe diva rha
rhän

bä va rhit bon da arha
ansäs sagem nge

inguna rha moe di rhat
lu gia lat i ama räkt
ngät.”

⁵ Nasot tangät täkt dä ngua
ñäm dä ngua lu da ama usäpki
arha ron ama ansäspämgi
ama me qi nä ma Ngämuqa
aa muqunäga at käväläm
muk pä m gi i sa rha rhar
vä bäm. ⁶ Näkt nävä iomäkt
ama qäväläm dä vuk sa ama
ngärhäqyet da udiom ama
enselqäna qärrarhani i rhat
sangar mät ama ngärhäqyet
da udiom ama märän. Rha
mon mät ama qumärqumär
ngät ama ingas ngät ama
qulum ngät ama boi näkt
ta qop ama rhängäm itnäk
kärqitnäkni i sa rha mualat nä
itnäk na ama gol qärqitnäk i
itnäk ngä ing da arhä brärhap.
⁷ Näkt akni nävät ama levaet
na ngät kärangätni i ngät
däqäm gärangät i ngät maos

ka von ga ngärhäqyet da
udiom ama enselqäna rha
ama ngärhäqyet da udiom
ama diskäna qärangätni i
sa rha mualat na ngät na
ama gol. Iangärhäkt ama
diskäna di rhäqäp ngät nä
ma Ngämuqa qarakni i qat
däqäm basägos aa uraqi.
⁸ Bä rhoqoräkt di rhäqäp
iomäkt ama qäväläm na ama
butbutki iaqyäkt kärakt i qia
män nävät ma Ngämuqa aa
qrot dä aa murhämeska. Bä
rhoqoräkt dä qaku mamär
iva aung gä namon sävä bäm
bä dängdäng i ama ngärhäqyet
da udiom ama enselqäna sa
rha vrit na ama ngärhäqyet da
udiom ama märän bä rhäksot.

16

*Ama Narhoer Ngät Ama
Ngärhäqyet Da Sägak Na Ngät
Ama Diskäna Nä Ma Ngämuqa
Aa Uraqi*

¹ Nasot iangärhäkt dä
ngua nari ama eguinga
näva ama ansäspämgi i qat
tamän masirhat särha ama
ngärhäqyet da udiom ama en-
selqäna rhoqortäqyia, “Ngän
det bä va ngäni vrit na ama
ngärhäqyet da udiom ama
diskäna nä ma Ngämuqa aa
uraqi vät ama ivätki.”

² Dä ama narhoer qa ama
ensel qa met bä qa vrit na aa
dis samäk sämäni ama ivätki
dä sa ama bias ama vu ngät
kärangätni i aruan mät ngät
ngä män masirhat i ngä män
bät iarhakt kärarhae i sa rha
rha ama ur qa ama släktka aa
muqunängi bä rha ansäs sage
aa iauski.

³ Ama udiom na qa ama ensel qa vrit na aa dis samäk säva ama garäska dä ama garäska qa näpgoer na nas bä qa rhoqor ama ñäp ka ama ruqa aa biaska bä iarhongäkt moe näp garäska qärqärhong i irhong ngät däqäm di irhong ngä ñäp.

⁴ Nasot iangärhäkt dä ama dävaung na qa ama ensel qa vrit na aa dis samäk sämäni ama reng dä sämät ama reng mät ama qotnaqoan bä iangärhäkt ama reng moe ngä näpgoer na nas ma ama biaska. ⁵ Näkt ngua nari ama ensel qärakni i qät lu vät ama reng i qa märhamän doqortäqyia,

“Ainge qärakni i ama qumärqumär nge mamär qärak i qale qa mudu bä qale qa rhäkt di rhangät täkt gia lat na ama matnävämne di ama räkt ngät

⁶ inguna iarhakt kärarhae i sa rha veng gia ruvek ti nä gia vämginarha bä vrit na arhä biaska di sa ngia von da rha ama biaska iva rhi näkt mä qa

bä gia lat toqoräkt di mamär vät arha lat ama vu ngät toqoräkt.

⁷ Dä ngua nari ama eguinga nage ama laiqa na ama vodämes kärakni i qa qoar toqortäqyia,

“Ngätki rhoqoräkt, ma Engeska ma Ngämuqa

iaqäkt kärak i ama qrot moe angät tarebäm.

Nak gia matnävämne di ngät parhäm ama räkt ka ama snängaqa bä iangärhäkt gia lat di ama mär ngät kärangätni i qoki mamär vät a rha!”

⁸ Ama levaet na qa ama ensel qa vrit na aa dis mät ama qunäga näkt ma Ngämuqa qa von ama qunäga rha ama qrot iva qat nañäm ma ama qrot bä luqulukdäm bät ama ruvek nämät aa qärnaqi. ⁹ Bä iarhakt ama ruvek di lukdäm bät a rha nämät ama qunäga aa qärnaqi ama qrot ki. Bä rhoqoräkt dä rhat tamän mava nä ma Ngämuqa aa ngärhipki iaqäkt kärak i aa qrot iva qät bon dä rhangät täkt ama märän dä qät täksot na ngät sokt di qaku rhit näpgoer na nas nämät arha lat ama vu ngät dä va rhi von da ama murhämeska sagem ga.

¹⁰ Ama ngärhäqyet na qa ama ensel qa vrit na aa dis samäk säva ama ur qa ama släktka aa mämugunäs bä rhoqoräkt dä bängangit pa aa muräktpäpäm. Bä ama ruvek tit nesmät na arhä qoebañ mät ama ruanini ¹¹ bä rhat tamän mava nä ma Ngämuqa qärakni i qale qa da ama usäpki arha ron inguna nävät arhä ruanirhong dä arhä bias. Sokt di qaku rhit näpgoer na nas nämät kärangätni arha lat ama vu ngät i rha mualat na ngät.

¹² Ama ngärhäqyet da sägäk na qa ama ensel qa vrit na aa dis samäk sämäni ama enges ki ama rigi ma Yufretis bä ama rigi nä värhäm gi di rhäktgyäm gi moe i qali qi na ama rhäkmunanaska i ama iska na qi nanokt ama vitnarha kärarhani i rha näsäng gunäga aa qamäs.

¹³ Nasot iangärhäkt dä ngua lu ama dävauung ama iaus kärangätni i ngät toqor ama qoemen. Iangärhäkt ama iaus di vukpuk sä ngät nämät ama dragon aa vämggi dä nämät ama ur qa ama släktka aa vämggi dä nämät ama iraski na qa ama vämginaqa aa vämggi qarækni i ama udiom na qa ama ur qa ama släktka.

¹⁴ Iangärhäkt ama iaus di angät krot iva ngät tualat na ama muqunän näkt sa ngät tet bä sage ama vitnarha nävät ama ivätki moe ivakt iva ngärhi västämne na rha nani ama ulaqi vät ma Ngämuqa iaqäkt käräk i ama qrot moe angät tarebäm aa qunäga iva qä sangäm na aa ikkänä moe.

¹⁵⁻¹⁶ Näkt ngä västämne na ama vitnarha sävät a ne säva ama ivärhäs kärqosni i na ama Judaqäna arha enge di rhat tes äs i ma Armagedon.

Ma Engeska ma Jisas ka goar i, “As ngäni nari, va ngua rhän doqor ama suaqa. Ama modämne sävät iaqäkt käräk i qat nañäm basägos dä qat tualat na ama mär ngät ama lat ivakt iva qaku aqlus pät a qa rhoqor qarækni i qät dräm ga is nas mamär. Qa diva

qaku mamär iva aqlus pät a qa rhoqor ama ruqa qarækni i qale qa sä vlavel.”

Ama Ngärhäqyet Da Udiom Na Qa Ama Dis Nä Ma Ngämuqa Aa Uraqi

¹⁷ Nasot iangärhäkt dä ama ngärhäqyet da udiom na qa ama ensel qa vrit na aa dis sämät ama leqäs dä väs da ama eguinga näva ama ansäspämgi na äkt i ama mämugunäs di qale läs e qarækni i qa märhamän masirhat toqortäqyia, “Sa rhäksot toqor täkt!” ¹⁸ Dä ama iauska qät ñäm dä ama dädrin dä vukpukdur va ama iauska dä ama enges ki ama qängängi qia qoep. Bä mudu rhoqoräkt i qale ama ruvek mäni ama ivätki bä äkt bä sarhäkt dä qaku anga qängängi anga enges ki mamär toqor takt täkt.

¹⁹ Bä ama värhäm ma Babilon di bän mät äm bä ma ama däuqap ama qävälöp dä ama mor ap ama värhap nävät ama ivärhimek di mava na ap. Rhoqoräkt dä ma Ngämuqa qa mu aa snäng sävät iomäkt ama moräs na äm ama värhäm ma Babilon dä qa mäqäne sä äm iva äm ngärhi nakt nämät ama kap kärækni i rhäqäp ka na ama wain na aa uraqi ama enges ki. ²⁰ Bä ama urap moe di qäbäs na ap dä ama dam moe di qaku rha lu ngät i qaku a ngät.

²¹ Bä ama mor ngät ama suigi at mädaqap na ama ais ngä säp samäk sävät ama ivätki nämät ama leqäs bä säva ama ruvek arha rhäng. Ama

sägom ama suigi at mädäqäm angät märänga di qorhäs na ama ruiom ama udiom da ama ngärhäqyisem ama kilogramgäna. Bä rhoqoräkt dä ama ruvek ta märhamän mava nä ma Ngämuqa di nävät ama märänga qaräkni i qa män nävät ama suigi at mädäqap inguna iaqäkt ama märänga di qa sangäm na rha mamär.

17

Ama Vu Qi Mamär Ama Qavat Ki Ama Evopki Qi Na Ama Ur Qa Ama Släktka

¹ Akni nävät ama ngärhäqyet da udiom na rha ama enselqäna qararhani i sa rhat sangar mät ama ngärhäqyet da udiom ama diskäna qa män bä qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Ngi ang iva ngu qur a nge rha ama vu qi mamär ama qavat ki ama evopki iaqyäkt käräkt i qiat muqun bät ama rhäqäp ama reng angärha rhäng iva ma Ngämuqa qa rhatnävämmne na qi bä va qä sangäm na qi. ² Ama vitnarha nävät ama ivätki at tärhäkt di sa rha mualat na ama qavatka rhi na qi bä ama ruvek nämäni ama ivätki di sa rha nakt bä guani na rha mät ama wain na at kavatka.”

³ Näkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa märanas na ngo bä ama ensel qa rha ngo bä sävät ama ivärhäs ama qräk dä bäs. Vät iosäkt ama ivärhäs dä ngua lu iaqyäkt ama evopki i qiat muqun bät ama qurät ka ama ur qa ama släktka aa rhäng. Iaäqäkt

ama ur qa ama släktka di rhäqäp pät aa släqyige moe na ama ngärhep na ama mume sävät ma Ngämuqa. Näkt iaqäkt di aa uväs ama ngärhäqyet da unbem näkt aa em ama ngärhäqyisem na ngät. ⁴ Iaäqyäkt ama evopki di sa qia mon mät ama boi qarängätäni i masirhat na ama ligär vät a ngät näkt edangedang bät a qi nage ama gol ngä na ama dui maos maos kärängätäni i masirhat na ama ligär vät a ngät. Näkt kiat sangar mät ama kap käräkni i sa rha mualat na qa na ama gol. Iaäqäkt ama kap di rhäqäp ka na ama vu ngät mamär ama lat maos maos ngä na at kavatka aa lat ama vu ngät. ⁵ Da at kamäs di sa rha säm at ngärhipki qaräktni i at tarimini di ama ngaip ini. Iaäqyäkt ama ngärhipki di qiat tamän doqortäqyia,

“AINGO DI AMA MORÄS NA
ÄM AMA VÄRHÄM MA
BABILON. DÄ AINGO DI AMA
QAVAT TA AMA EVOP MOE
ARHÄ NANÄK BÄ QOSAQI
NGO DI AMA VU NGÄT AMA
LAT MOE ANGÄT TAREBÄM.”

⁶ Bä iaqyäkt ama evopki di sa qia veng ma Ngämuqa aa ruvek näkt sävät iarhakt kärarhae i sa rha sameng sävät ma Jisas. Näkt ngua lu qi di rhoqor qre i sa qia nakt bä guani na qi mät arhä biaska.

Bä vät ama qäväläm gärqomni i ngua lu qi dä qräk mät ngo masirhat.

⁷ Dä qa ensel qa qoar na ngo rhoqortäqyia, “Mäniekt

bä qräk mät nge? As pa ngua rhuqunäga mamär vät a nge sä iaiomäkt kärqiom i ama ngaip iom. Iaiomäkt di iaqyäkt ama evopki dä iaqäkt ama ur qa ama släktka qäarakni i qiat tuqun bät aa rhäng gäarak i aa ngärhäqyet da unbem aa uväs dä aa ngärhäqyisem aa em. ⁸ Iaäqäkt ama ur qa ama släktka qäarak i ngia lu qa di mudu qale qa dap täkt di qaku qale qa. Bä qorhäs iva vuk sä qa namäk nämät ama uqupka qäarakni i qaku aa anga ribit bä va qäbäs na qa mas. Näkt ama ruvek nämäni ama ivätki diva qräk mät ta nävät ama ur qa ama släktka rhoqoräkt i rhi lu qa inguna mudu di qale qa dap täkt di qaku qale qa sokt di saqi as pa qa rhän. Iarhakt ama ruvek di sa qaku rha säm arhä ngärhep pa ama abuk na ama iar namäk päat ama rharimini rhoqoräkt i as kaku ma Ngämuqa qa säm ama ivätki.

⁹ “Aung gäarakni i ama mär aa mädräm bä qat tu aa snäng mamär di mamär iva qunäga vät a qa sä rhangät täkt. Ama ngärhäqyet da unbem aa uväs di ama ngärhäqyet da unbam ama dabap iaväkt kärqap i ama evopki qiat muqun dä bap. ¹⁰ Näkt kosaqi iangärhäkt ama ngärhäqyet da unbem aa uväs di ama ngärhäqyet da udiom na rha ama vitnarha. Ama ngärhäqyet na rha ama vitnarha di sa arpus na rha dap ama sägäk ama vitnaqa di qale qa bä rhäkt di qat

mair dap kosaqi akni ama ngärhäqyet da udiom na qa di as kaku qa män i ama vitnaqa. Bä nga rhoqoräkt iva qa rhän i ama vitnaqa na qa dä nak kop pa qale qa vät ama qäväläm ama qot äm.

¹¹ “Ama ur qa ama släktka iaqäkt karak i mudu qale qa dap täkt di qaku qale qa di qa nämäni ama ngärhäqyet da udiom na rha ama vitnarha sokt diva evär däm ga bä va qat turäkt i ama ngärhäqyet da dävauung na qa ama vitnaqa. Nasot iangärhäkt dä va qäbäs na qa mas.

¹² “Näkt iangärhäkt ama ngärhäqyisem ama em gärangättni i ngia lu ngät di arhani ama ngärhäqyisem na rha ama vitnarha. Näkt as kaku aung nävät a rha sa qa rha anga muräktpäam sokt diva rhi rha ama qrot iva rhat turäkt i ama vitnarha na rha vät ama qäväläm ama qot äm di na ama ur qa ama släktka. ¹³ Iarhakt moe ama ngärhäqyisem na rha ama vitnarha diva sägäk na arhä snängaqa bä rhoqoräkt dä va rhi von da arhä qrot ngä na arhä qrot iva rhat turäkt bä ba ama ur qa ama släktka. ¹⁴ Näkt pa rha moe rha rhäranas na ama ulaqi sävät ama sipsip ama rhoem ga sokt diva ama sipsip ama rhoem ga qa rhän näva arhä väs inguna qa di ma Engeska bä ba ama engesta moe dä qosaqi ama vitnaqa bä ba ama vitnarha moe. Bä iarhakt kärarhae i qale rha gem ga di sa qa mes ta bä qa

armeng däm da näkt tit päs aa rhäng mamär.”

¹⁵ Näkt ka ensel qa goar na ngo rhoqortäqyia, “Iangärhäkt ama reng gärangätni i ngia lu ama qavat ki ama evopki i qiat muqun bät angärha rhäng di ama gulañ na ama ruvek bä ama ruvek nävät ama ruvek maos maos bä nävät ama ivärhimek bä nävät ama enge moe. ¹⁶ Dä ama ur qa ama släktka qä na ama ngärhäqyisem ama em gärangätni i ngia lu ngät diva ama vu da angärha ron mamär sävät iaqyäkt ama qavat ki ama evopki. Näkt pa ngärhi rha at kärhong moe näkt pa ngä rhet daqule qi sä vlavel. Näkt kosaqi va ngä äs arha släkt näkt pa ngärhi väs ki na ama mudämgi. ¹⁷ Inguna ma Ngämuqa qa rhäk ama snängaqa säva ama ngärhäqyisem ama em ivakt iva sägäk na angät snängaqa bä va ngärhi von ama ur qa ama släktka rha angät krot iva qat turäkt. Bä va qale rhoqoräkt bä dängdäng iva sa rhäk mamär nä ma Ngämuqa aa enge.

¹⁸ “Näkt iaqyäkt ama evopki qarakti i ngia lu qi di ama moräs na äm mamär ama värhäm gärqomni i äm ngät turäkt daver ama vitnarha nävät ama ivätki.”

18

Sa Mava Nä Ma Babilon

¹ Nasot iangärhäkt dä ngua lu akni ama ensel i qä ngang inavuk näda ama usäpki arha ron. Iaäkt ama ensel di aa

grot masirhat iva qat turäkt bä erait mamär vät ama ivätki nage aa murhämeska. ² Näkt ka näs masirhat toqortäqyia,

“Sa mava na ama värhäm ama moräs na äm ma Babilon! Sa mava na äm mas!

Qi di sokt kia män i ama ivärhäs na qi bä ba ama iaus maos maos moe qarangätni i ama vu ngät mamär

näkt ama isäm moe ama vu ngät

näkt sävät ama släkt moe ama vu ngät di qale ngät e vä bäs.

³ Inguna ama ruvek nävät ama ivärhimek moe sa rha nakt

bä guani na rha mät ama wain na at kavatka.

Näkt ama vitnarha nävät ama ivätki sa rha mualat na ama qavatka rhi na qi.

Bä ama ruvek kärarhani i rhit boda ama qarhong dä rhit bodäm bät ama qarhong di sa rha män i ama qarhong bät a rha masirhat nävät at kärhong masirhat kärqarhongni i sa irhong ngä män nävät arha lat ama vu ngät.”

⁴ Näkt kosaqi ngua nari akni ama eguinga qarakti i qa märhamän näda ama usäpki arha ron doqortäqyia,

“Gua ruvek, sa vuk sä ngän näväm gi

ivakt iva qale ngän du-alat na arha lat ama vu ngät ngän na qi

i varis ngän narha anga
mārānga nāvāt at
mārān

⁵ inguna rha mu vāt angārha
rhāng gane rhāvit na
arha lat ama vu ngāt
bā sāda ama usāpki
arha ron.

Bā ma Ngāmuqa di qaku
rāt pāt a qa dap kat tu
aa snāng sāvāt arha lat
ama vu ngāt.

⁶ Dā ma Ngāmuqa qa
mārhamān sage ama
enselqāna qārarahani
iva rhi sangām na qi
rhoqortāqyia, va ngän
dualat sā qi di qoki
rhoqor qi i sa qia
mualat sa arhani ama
ruvek toqorākt.

Ari, ngän dualat maun-
mem sā qi di rhoqor
vārhām arha lat ama
vu ngāt.

Ngāni rhāqāp arha kap
maunmem na anga
wain iva rhoqor
iangārkhākt ama wain
gārāngāt i mudu qia
von ama ruvek tām
ngāt.

⁷ Sa qit sek sā nas na
ama mūrhameska dā
qiat dāqām na ama
māmāgān masirhat

bā ākt iva ngāni von
gi rha ama ruanini
masirhat dā va ngän
dualat sā qi iva qit nok
inguna vāt arhā snāngāqa
di sa qiat drām giat tair
na nas toqortāqyia,

‘Nguat muqun doqor ama vit-
naqi.

Aingo di qaku ama evopki
qārakti i ama maqoski

bā qaku mamār iva airās
ngo dā ngut nok.’

⁸ Bā nāvāt tak tākt at snāngāqa
dā va at mārān ngā
rhān masārmān sāvāt a
qi.

Iangārkhākt ama mārān di
ama tñāpki nākt ama
irāsiki dā ama nāknoqi
nākt ama qarhuqi.

Nākt pa qia rhang māt ama
mudābās bā va rhāksot
na qi mas

inguna ma Engeska ma
Ngāmuqa qarakti i qat
tatnāvāmne na qi di qa
di aa qrot masirhat.”

⁹ Nākt pāt ama qāvälām
gārqomni i ama vitnarha
nāvāt ama ivātki iarhakt
kārarahae i rha mualat na ama
qavatka rhi na qi dā qale rha
gem gi sa at māmāgān diva
rhi lu ama mudābās kārqosni
i qiat dang māt ās angāt
butbutki dā va rhit nok sā qi
bā va airās ta nāvāt a qi. ¹⁰ Bā
va rhat mair glāius inguna
rhit len masirhat toqorākt
i rhat lu qi bā va rhit nok
toqortāqyia,

“Ama irāsiki! Ama irāsiki nāvāt
ama morās na ām ama
vārhām!

Ai Babilon, ama varhām
na ama qrot ama mor
ngāt,

nak kop pāt ama qāvälām
ama qot ām dā
ma Ngāmuqa sa qa
matnāvāmne na nge bā
qa sangām na nge.”

¹¹ Bā ama ruvek māni ama
ivātki qararahani i rhit boda
arhā gunān diva rhit nok

sä qi dä va airäs ta nävät a qi inguna saqi as kaku aung iva qät bodäm bät arhä gunän. ¹² Iangärhäkt arhä gunän di ama gol dä ama silva dä ama dui maos maos kârangätni i ama ligär masirhat pät a ngät dä ama mär ngät mamär ama boi maos maos dä ama ngämung gârangätni i ama mär angät tamaska dä iarhongäkt kärqärhong i rhat tualat nä irhong nävät arhongni i irhong doqor ama vlam angärha em dä ama ngämung gârangätni i masirhat na ama ligär vät a ngät bä sävät kärqärhongni i rhat tualat nä irhong nävät ama bras dä ama ain dä ama dui qârangätni i ama mär angät släqyige ¹³ dä qosaqi rhit boda arhongni qärqärhongni i rhat dräm dat tu irhong ba ama tmäs ivakt iva ama mär mät ngät dä ama insens dä arhongni qärqärhongni i rhat tu irhong bät a nas kärqärhong i ama mär irhong angät tamaska dä angätni ama insens kârangätni i rhat tes ngät i ama frankinsens dä ama wain dä ama olipkâna angärha oel dä ama mär ngät mamär ama plaua ngä na ama wit dä ama bulmakaoqâna ngä na ama sipsipkâna dä ama hoskâna ngä na ama rhingangmätngät näkt sävät ama ruvek iva rhi vodäm da bä va rha rhän i ama latta na rha va arhani ama ruvek arha rem. ¹⁴ Näkt pa rhi qoar toqortäqya,

“Ama gavämgi qäraktni i nani

a nge masirhat iva nge sä qi

di sa qia met daqule nge. Iangärhäkt moe gi gunän gârangätni i ama qärhong bät a nge nagem ngät näkt sävät gi murhämeska di sa qäbäs na ngät bä saqi as pa qaku mamär iva rha rhän bät a ngät!”

¹⁵ Ama ruvek kârarhani i rhit bodä rhangät täkt ama gunän ba qi bä ama qärhong bät a rha nagem gi diva rhat mair gläius inguna rhit len masirhat toqoräkt i rhat lu qi. Bä va rhit nok dä va airäs ta mamär ¹⁶ dä va rhit näs masirhat i rhat tamän doqortäqya,

“Ama iräske! Ama iräske nävät ama moräs na äm ama värhäm.

Qi di sa qia mon mät ama mär ngät ama qulum ngät ama ingas ngät ama boi näkt sävät ama boi qârangätni i masirhat na ama ligär vät a ngät.

Näkt sa edangedang bät a qi nage ama gol näkt ama mär ngät ama dui maos maos kârangätni i masirhat na ama ligär vät a ngät.

¹⁷ Sökt di nak kop pät ama qäväläm ama qot äm dä sa mava na arhä mär irhong arhä qärhong ngä na arhä ligär.”

Bä vät iomäkt ama qäväläm dä ama ruvek moe qârarhani i

rhit ta ama mlaus näkt ama ruvek moe qärrarhani i rhat tuqun mät ama mlaus bä rhat tet säva amekni ama ivärhimek näkt ama ruvek kärarhani i rhat tualat mät ama mlaus näkt sävät ama ruvek moe qärrarhani i rhit ta ama ligär bä mamär sä rha nävät ama lat pä garäska di rhat mair gläius mamär¹⁸ bä rhoqoräkt i rha lu ama butbutki nämät ama mudäbäs kärqosni i qiat dang mät äs di sa rha nok masirhat i rhi qoar toqortäqyia,

“Nga mudu di anga värhäm anga moräs na äm mamär toqor tom däkt?”

¹⁹ Näkt tit nok masirhat da arha iräske ama mor qi arha ron nävät a qi i rhit nok masirhat toqortäqyia,

“Ama iräske! Ama iräske nävät ama mor äs na äm ama värhäm inguna ama ruvek moe qärrarhani i sa rhat tet pä garäska rha män i ama qärhong bät a rha nävät at ligär dä at mämägän.

Ama iräske inguna nak kop pät ama qäväläm ama qot äm mamär dä sa qäbäs nä iomäkt ama värhäm mas.

²⁰ Mamär iva märmär gem nge ama usäpki bä qosaqi va märmär gem ngän ma Ngämuqa aa ruvek ti na ngän ma Ngämuqa aa ngangda bä sävät aa vämginarha

inguna ma Ngämuqa sa qa matnävämne na qi vät arha lat angät tpäs kärangätni i qia mualat na ngät sä ngän.”

²¹ Nasot iangärhäkt dä ama qrot ka ama ensel qa sek ama duiqa ama enges ka qärakni i rhi nänbrakt ta ama wit na qa bä qa rhon na qa samäk säva ama garäska näkt ka qoar toqortäqyia,

“Ama värhäm ama moräs na äm ma Babilon diva rhi rhon na äm samäk na ama qrot toqoräkt bä va qäbäs na äm

bä va qaku mamär vät a rha iva saqi as ti namän bät a äm.

²² Bä vuk pä m nge ama värhäm ama moräs na äm ma Babilon dä saqi as pa qaku mamär vät a rha iva rhi nanari anga ruvek i rhit kut iarhongäkt kärqärhong i irhong doqor ama gitaqina dä anga ruvek i rhi ses anga ioe dä rhi ses anga biugalqäna bä va qaku rhi nanari ama ruvek i rhit tong.

Bä vuk pä m nge ma Babilon dä saqi as pa qaku mamär iva rhi namän bät anga latka qärakni i qat dräm gät sä m iarhong maos maos.

Bä va qaku mamär vät a rha iva saqi as ti nanari vät anga duiqa anga mor qa aa qän gärakni i rhi nänbrakt ta ama wit na qa.

23 Bã saqi as pa qaku erait
pãm nge
nage anga lirhãga aa ner-
aqa.

Bã vuk pãm nge dã saqi as pa
qaku mamär vät a rha
iva rhi nanari
anga ruqa aa eguinga
qärakni i rhit bodãm
na qa bã qop ti na-
nari anga ruqi arha
eguinga qäraktni i rhit
bodãm na qi.

Iarhakt gia ruvek kärarhae i
sa mudu rhat drãm dit
bodãm bät ama gunãn
dã rhit bodãm ngät di
mudu ama moräs na
rha mamär ama ruvek
pät ama ivätki moe.

Näkt nävät gi rhaqyao
dã ngia mäqãne sa
ama ruvek nävät ama
ivärhimek moe i ngia
iras tãm da.

24 Näkt pä iomäkt ama värhãm
ama moräs na ãm ma
Babilon di sa rha män
bät ma Ngãmuqa aa
vãnginarha rhi na aa
ruvek arhã biaska
näkt kosaqi sävät arhani
moe arhã biaska
qärarhani i sa rha veng
da mäni ama ivätki."

19

*Ama Ansäs Da Ama Usäpki
Arha Ron*

¹ Nasot tangät täkt dã ngua
nari vät ama ruvek kärarhani i
masirhat na rha mamär arhã
qãn da ama usäpki arha ron i
rhit näs masirhat toqortäqyia,

"Aleluia!

Ama mumaiar di nage aut
Ngãmuqa dã qale ama

grot ngã na ama
murhãmeska e gem ga

² Aa matnävãmne di ngät
parhãm ama räkt ka
ama snãngaqa bã aa
lat di ama mär ngät
mamär

inguna ama vu qi mamär
ama qavat ki ama
evopki

qäraktni i qia slava na
ama ruvek nämãni
ama ivätki na at
kavatka di sa qa
matnävãmne na qi

näkt ka muvät pät a qi

vät aa latta arhã biaska aa
uväs kärarhani i qia
veng da."

³ Näkt kosaqi rha näs to-
qortäqyia,

"Aleluia!

Ama butbutki nämät ama
mudãbäs kärqosni i ãs
ngärhit päs ki diva qi
nãn dävít pasãgos bã
mirhup bã va qaku
rhãksot na qi."

⁴ Dã ama ruqa ama rhäk
tãm ga da levaet na rha ama
narhoerta näkt sävät ama
levaet na ngät kärangätni i
ngät dãqãm gãrangät i ngät
maos di rha moe rha säp
samäk bã rhi nãnsãs sage ma
Ngãmuqa iaqäkt kärak i qat
muqun mät ama mãmugunãs.
Näkt ti qoar toqortäqyia,
"Ngäktki rhoqoräkt. Aleluia!"

⁵ Dã ama eguinga qa män
näva ama mãmugunãs i qat
tamãn doqortäqyia,

"Aingãn ma Ngãmuqa aa latta

bä sävät a ngän gärrarhae i
 rhit len ga
 qärrarhae i ama ruvek ama
 moräs na rha bä sävät
 a rha qärrarhani i qaku
 ama moräs na rha
 di ngän moe diva ngäni
 nän sä ma Ngämuqa.”

*Ama Sipsip Ama Rhoem
 Ga Aa Tmäski Na Ama Rhit-
 bodämnane*

⁶ Nasot iangärhäkt dä sa
 ngua nari ama eguinga
 qäarakni i qa rhoqor vät ama
 ruvek kärarhani i masirhat
 na rha mamär arhä qän bä
 iaqäkt ama eguinga di qa
 rhoqor vät ama reng angät
 kän gärangätni i arus pät a
 ngät masirhat pät ama galañ
 bä iaqäkt ama eguinga di
 qosaqi qa rhoqor ama iauska
 qäarakni i vukpukdur väm ga
 masirhat toqortäqyia,

“Aleluia!

Inguna ma Engeska aut
 Ngämuqa
 iaqäkt kärak i ama qrot
 moe angät tarebäm di
 qat turäkt.

⁷ Mamär iva märmär gem ut
 masirhat
 dä urhi von ga rha ama
 murhämeska
 inguna ama qäväläm
 gärqomni iva rhit
 bodäm na ama sipsip
 ama rhoem ga di sa äm
 ngä män.

Näkt ama evopki qäaraktni
 iva rhi vodäm na qi qi
 na qa di sa qia rhäkmu
 na nas.

⁸ Iaqaqäkt ama evopki qäaraktni
 iva rhi vodäm na qi
 di sa ma Ngämuqa qa

von gi rha ama mär
 ngät ama boi ama
 ingas ngät dä ama
 qumärqumär ngät
 iva qia rhon mät ngät.”

Iangärhäkt at boi ama mär
 ngät ama ingas ngät ama
 qumärqumär ngät di sa ngärhi
 sameng sävät ma Ngämuqa aa
 ruvek arha räkt ngät arha lat.

⁹ Bä rhoqoräkt dä iaqäkt
 ama ensel qa qoar na ngo
 rhoqortäqyia, “Va ngi säm i,
 ‘Ama modämne sävät iarhakt
 kärarhae i sa rha mes ta iva
 rha rhän säva ama sipsip
 ama rhoem ga aa tmäski na
 ama rhitbodämnane.’” Näkt
 kosaqi qa qoar toqortäqyia,
 “Rhangät täkt di ama engäktki
 na ngät ama enge nage ma
 Ngämuqa.”

¹⁰ Bä nävät tangät täkt aa
 enge dä arpus na ngo samäk
 säng aa qar ivakt iva ngu
 nänsäs sagem ga sokt di qa
 qoar na ngo rhoqortäqyia,
 “Qale ngi namualat toqoräkt
 inguna aiun di ma Ngämuqa
 aa larhiom na un un nä
 gi qarhae qärrarhani i rhat
 sangar ma Jisas aa sameng
 mamär. Mamär iva ngi
 nänsäs sage ma Ngämuqa.”
 Inguna ma Jisas aa sameng
 di ma Ngämuqa aa vämginarha
 arhä sameng angät tarebäm.

*Ma Jon Ga Lu Ama Ruqa
 Qäarakni I Qat Muqun Bät Ama
 Hos Ama Qulum Ga Aa Rhäng*

¹¹ Nasot iangärhäkt dä ngua
 lu i sa rha rhar mäni ama
 usäpki dä ngua lu ama qulum
 ga ama hos. Näkt ama ruqa
 qäarakni i qat muqun bät

iaqäkt ama hos aa rhäng di rhat tamän sävät a qa rhoqortäqyia, “Ama ruqa qäarakni i qät lu vät aa lat mamär.” dä “Ama ruqa qäarakni i qä sameng na ama engätki.” Bä qat tatnävämne nävät ama räkt ka ama snängaqa dä qosaqi rhoqoräkt i qat täranas na ama ulaqi di aa lat ama räkt ngät. ¹² Aa saqong di ngät toqor ama rhäptäpki nämät ama mudäbäs näkt kale ama rhäqäp ama vitnarha arhä qäbaut da aa uväs. Näkt aa ngärhipki qäarakni i sa rha säm a qi vät a qa di qaku aung gat dräm a qi dap sokt ka.

¹³ Sa qa mon mät ama boiqi ama uiu qi qäarakni i sa rha o qi va ama bisaska näkt tat tes ka i ma Ngämuqa Aa Enge. ¹⁴ Bä ama ulaqimärharhärhäkt näda ama usäpki arha ron di rhit päs aa rhäng i rhi ngang bät ama hoskäna ama qulum ngät angärha rhäng. Iarhakt ama ulaqimärharhärhäkt di sa rha mon mät ama qumärqumär ngät ama ingas ngät ama qulum ngät ama boi. ¹⁵ Näkt lel sa ama ulaqi arha singi nämät aa vämgi. Bä qa diva qa rhän näva ama ruvek nävät ama ivärhimek moe arhä väs nä iaqyäkt ama singi iarhakt kärerhae i qaku rhat tet nasot aa snängaqa. Näkt pa qat turäkt täm da na ama grot ngät ama muräkt. Näkt kosaqi va rhi nari ma Ngämuqa iaqäkt kärak i ama grot moe angät tarebäm aa uraqi ama mor qi qrekt iva qä rhäkbrät ama wain angät

gavam bät iosäkt ama mor äs na äs ama ivärhäs kärqosni i rhat dräm dit täkbrät ngät e. ¹⁶ Mäni aa boiqi ama uiu qi vono vät aa rämga aa rhäng bät aa märmäret di sa rha säm doqortäqyia, “ama vitnarha moe arha vitnaqa dä ama engesta moe arha Engeska.”

¹⁷ Näkt nasot iangärhäkt dä ngua lu ama ensel qäarakni i qat mair vät ama qunäga aa saqong. Iaäkt ama ensel di qa näs masirhat särha ama isäm gärangättni i ngärhi vrap mäk mät ama leqäs i qa märhamän doqortäqyia, “Ngäni ang, va västämne na ngän moe vä ma Ngämuqa aa tmäski ama enges ki qäarakni iva qä rhäkmu na qi ¹⁸ ivakt iva ngän däs ama vitnarha näkt ama ulaqimärharhärhäkt arhä narhoerta näkt ama grot ta ama ulaqimärharhärhäkt näkt ama hoskäna ngä nä iarhakt kärerhae i rhat tuqun bät angärha rhäng arhä släqyigleng. Bä va ngän däs ama ruvek moe arhä släqyigleng gärerhani i ama isiska vät a rha bä qosaqi qärerhani i ama latta va arhani ama ruvek arha rem bä iarhakt kärerhae i ama moräs na rha bä sävät kärerhani i qaku ama moräs na rha.”

¹⁹ Nasot iangärhäkt dä ngua lu ama ur qa ama slätkka qä na ama vitnarha nävät ama ivätki näkt sävät arha ulaqimärharhärhäkt i sa västämne na rha moe ivakt iva rha rhäranas na ama ulaqi sävät iaqäkt kärak i qat

muqun bät ama hos aa rhäng
 gä na aa ulaqimärharhärhäkt.
²⁰ Sokt di ma Engeska qa
 sangar iaqäkt ama ur qa
 ama släktka bä rha mu qa
 va ama tpäskiarharhähäng gä na
 aa iraski na qa aa vämginaqa
 iaqäkt kārak i sa qat tualat na
 ama muqunän ivakt iva qä
 iras ta ama ruvek kārarahani
 i sa rha rha ama ur qa ama
 släktka aa muqunängi bä
 rhit kutdrir sage aa iauski.
 Iaiomäkt ama udiom moe di
 sa qa rhon na iom säva ama
 namuqa na ama mudäbäs
 kärqosni i äs ngät dang na
 ama dui ama salfa iangärhäkt
 kärangät i angät kärnaqi
 masirhat mamär. ²¹ Dap
 arhani ama ruvek moe di
 qa veng da na ama ulaqi
 arha singi qäraktni i lel sä qi
 nämät iaqäkt aa vängi qärak
 i qat muqun bät ama hos aa
 rhäng. Bä ama isäm moe ngä
 mäsarhä släqyigleng bä angät
 sarem.

20

Ama Sägak Ama Tausen Na Ama Qoeo

¹ Näkt ngua lu akni ama
 ensel qärakni i qat dän inavuk
 näda ama usäpki arha ron.
 Iaqaät ama ensel di qät ta
 ama aki sämät ama uqupka
 aa tmongi qärakni i sa qaku aa
 anga ribit näkt mät aa rhäqyet
 di qat sangar ama mor qa
 ama sen. ² Näkt iaqäkt ama
 ensel qa sangar ama dragon
 gärakni i ama uiuvärhaqa na
 qa qärak i mudu na qa mamär
 qärak i rhat tes ka i ma Sämgä
 bä qop ma Satan näkt ka

qop pät a qa bä va qale qa
 rhoqoräkt pät ama sägak ama
 tausen na ngät ama qoeo.
³ Näkt ka ensel qa rhon na
 qa sämät ama uqupka qärakni
 i qaku aa anga ribit näkt ka
 väs ma ama qrot mamär mät
 ama tmongi dä iaqäkt ama
 uqupka aa saqong särhäm
 ga. Qa mualat toqoräkt ivakt
 iva qale ma Sämgä rhoqoräkt
 pät ama sägak ama tausen
 na ama qoeo dap pa qaku
 mamär vät a qa iva saqi
 as kä nairas ta ama ruvek
 nävät ama ivärhimek pät ama
 ivätki. Näkt nasot iangärhäkt
 ama qoeo dä va as pa rha
 rhuisiska vät a qa varhäm mä
 Ngämuqa aa snängaqa qärakni
 i sa mudu qa mu qa bä va nak
 kop kale ma Sämgä sokt pät
 ama qäväläm ama qot äm.

⁴ Dä ngua lu iarhakt
 kārarahae i sa ma Ngämuqa
 qa von da rha ama qrot
 iva rhat tatnävämne i rhat
 muqun mät ama vitnarha
 arhä mämugunimek. Näkt
 kosaqi ngua lu ama nāpta
 ama ruvek iarhakt kārarahae i
 sa rha rhodäkt mät ta inguna
 nävät ma Jisas aa sameng
 ngä nä ma Ngämuqa aa enge.
 Iarhakt di sa qaku rha ansäs
 dä rha qutdrir sage ama ur qa
 ama släktka dä aa iauski bä sa
 qaku rha rha aa muqunängi
 da arhä qamäs ura mäni arhä
 rhäkt. Iarhakt ama ruvek
 diva rha rhāranas nämät ama
 tñäpki bä va ama iar ta bä va
 qale rha i ama vitnarha rhi
 nä ma Kraiss pät ama sägak
 ama tausen na ama qoeo.

⁵⁻⁶ Iarhakt kārarahae i sa rha
 mon säda ama narhoer äm

ama qäväläm angärha ron gärqomni i sa ma Ngämuqa qa märanas na ama rhäqäp na rha ama ruvek nämät ama tñäpki di ama modämne sävät a rha dä ama qumärqumär ta mamär. Ama unbem na qi ama tñäpki di qaku arha anga qrot iva qia rhän näva arhä väs dap pa rha diva ma Ngämuqa qä nä ma Kraiss in priskäna na rha bä va qale rha i ama vitnarha rhi nä ma Kraiss pät ama sägäk ama tausen na ama qoeo.

Dap kaku aung anga nñäpka saqi as pa qa rhäranas nämät ama tñäpki bä va ama iar qa bä dängdäng i rhäksot nä iangärhäkt ama sägäk ama tausen na ama qoeo. Rhom däkt di ama narhoer äm ama qäväläm gärqomni i sa ma Ngämuqa qa märanas na ama rhäqäp na rha ama ruvek nämät ama tñäpki.

*Ma Ngämuqa Qa Män Nävä
Ma Sämgä Aa Uväs*

⁷Näkt nasot ama sägäk ama tausen na ama qoeo dä va rha rhuisiska vät ma Sämgä näva aa tpäskiarharhäng ⁸ bä va qat tet bä va qat täqäne sa ama ruvek iva qä iras täm da nävät ama ivärhimek pät ama ivätki moe at tärhäkt iva västämne na rha iväkt iva ama ulaqi. Rhämek täkt ama ivärhimek di sa ama vämginaqa ma Esekiel qa mes imek i ma Gok dä ma Magok. Ama rhodäm sä iarhakt ama ruvek di ngät toqor ama qungi vät ama garäska aa rhäkt. ⁹ Va rha rhän nävät ama ivätki moe at tärhäkt bä va rhi ing namet ma Ngämuqa

aa ruvek arha ivärhäs na ama mämaevät ngä na ama mor äm ama värhäm gärqomni i ma Ngämuqa di aa snäng bät a äm. Sokt diva ama mudäbäs ngä rhän na rhävuk näda ama usäpki arha ron bä va äs ngärhi väs iarhakt moe ama ulaqimärharhärhäkt. ¹⁰ Näkt sa rha rhon nä ma Sämgä säva ama namuqa na ama mudäbäs kärqosni i äs ngät dang na ama dui iangärhäkt kärangät i angät kärnaqi masirhat mamär qäarakni i sa qa mäqäne sä iarhakt ama ulaqimärharhärhäkt i qa iras täm da. Iaqaät ama namuqa di qäarak i sa rha rhon na ama ur qa ama slätkka qä na ama iraski na qa ama vämginaqa sae. Iarhakt diva vasägos dä va rhi nari i aruan bät kunäng dä näp bängang bä mirhup bä va qaku rhäksot nä ianiäkt ama ruanini.

*Ama Matnävämne Da Ama
Mor Äs Na Äs Ama Qulu Bäs
Ama Vitnaqa Aa Mämugunäs
Angät Saqong*

¹¹ Nasot iangärhäkt dä sa ngua lu aosni ama mor äs na äs ama qulu bäs ama vitnaqa aa mämugunäs näkt sävät iaqaät kärak i qat muqun mät äs. Ama ivätki qi na ama usäpki di sa in met nae nävät aa saqong bä saqi as kaku anga släqyäs nanokt em iva qale lem. ¹² Näkt ngua lu ama nñäpta ama ruvek iarhakt kärarhae i ama moräs na rha bä sävät kärarhani i qaku ama moräs na rha i rhat mair da iosäkt ama mämugunäs angät saqong

näkt ta vräs pa ama abukkina. Näkt kosaqi rha vräs pa aktni ama abuk kåraktni i ama abuk na ama iar. Bå iarhakt ama ñäp ta ama ruvek di sa ma Ngåmuqa qa matnåvåmne na rha varhåm arha lat kårangåtni i sa rha såm a ngåt pä iangårhåkt ama abukkina.

¹³ Näkt ama garåska qa muisiska våt ama ñäp ta ama ruvek moe qårarhani i sa qale rha våm ga. Då qosaqi ama tñåpki qi na ama ivårhås kårqosni i qale ama ñåpta e di in muisiska våt ama ñäp ta ama ruvek kårarhani i sa qale rha e bå asågåk asågåk nåvåt a rha di sa ma Ngåmuqa qa matnåvåmne na qa varhåm aa lat kårangåtni i sa qa mualat na ngåt. ¹⁴ Nasot då rha rhon na ama tñåpki qi na ama ivårhås kårqosni i qale ama ñåpta e såva ama namuqa na ama mudåbås. Iaqåkt ama namuqa di ama unmem na qi ama tñåpki. ¹⁵ Bå våt iomåkt ama qåvålåm di aung gårakni i qaku rha mån båt aa ngårhipki va ama abuk na ama iar di sa rha rhon na qa såva ama namuqa na ama mudåbås.

21

Ama Iarås Na Qi Ama Usåpki Då Ama Iarås Na Qi Ama Ivåtki

¹ Nasot iangårhåkt då ngua lu ama iarås na qi ama usåpki då ama iarås na qi ama ivåtki inguna ama narhuir qi ama

usåpki qi na ama narhuir qi ama ivåtki di sa qåbås na em i in met nae bå qosaqi ama garåska di qaku a qa. ² Näkt ngua lu ama iarås na åm ama qumårqumår åm mamår ama vårhåm ma Jerusalem i åm ngåt dån inavuk nåda ama usåpki arha ron nage ma Ngåmuqa. Iomåkt ama vårhåm di sa rha rhåkmu na åm mamår i sa åm doqor ama evopki qåraktni iva qi na akni ama ruqa in dåt a ne.

³ Näkt ngua nari ama eguinga qårakni i qa mårhamån masirhat nåmåt ama måmugunås toqortåqya, "Rhåkt di ama ivårhås kårqosni iva ma Ngåmuqa qale qa e di sa qale lås ge ama ruvek. Bå va qale qa qå na rha näkt pa iarhakt diva aa ruvek na rha bå va ma Ngåmuqa maråkt diva qale qa qå na rha i arhå Ngåmuqa na qa*." ⁴ Bå va qå suqup sa ama qoep moe nåmåt arhå saqong. Bå va rhoqoråkt då sa va qaku qale anga tñåpki ura anga iråski ura anga nåknok ura anga ruanirhong inguna iarhongåkt kårqårhong i måqi nå irhong di sa rhåksot nå irhong."

⁵ Näkt iaqåkt kårak i qat muqun måt ama måmugunås ka mårhamån doqortåqya, "As ngåni lu i sa nguåt tualat så iarhongåkt moe iva ama iarås nå irhong!" Näkt ka

* **21:3** i arhå Ngåmuqa na qa Ma Jon ga såm dakt tåkt aa abuk näkt nasot ama qåvålåm ama qot åm då arhani ama ruvek di rha såm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom dåkt ama qångårini angåt kåvålåm di arhani nåvåt a rha di sa qaku rha såm a åm sae.

goar toqortäqyia, “Va ngi säm dangät täkt ama enge inguna ngät di mamär iva ama ruvek moe rhat nanakt na ngät bä ngät di sa ama engätki na ngät.” ⁶ Näkt ka märhamän särhäm ngo rhoqortäqyia, “Iarhongäkt moe di sa rhäksot nä irhong! Aingo di ama narhoerqa na ngo bä ama dängdängininaqa na ngo bä aingo di ama rharimini bä ama tpäsini. Näkt iaqäkt kärak i aqäsä qa diva ngu von ga rha ama rigi nämät ama qotnaqoanga na ama rigi na ama iarqarakni i qaku rhit bodäm bät a qi. ⁷ Näkt aung gäarakni i qat täqäne dä mamär i qat dän näva ama vuini angät tpäs diva bä ba qa nä iangärhäkt moe bä va ngo diva aa Ngämuqa na ngo bä qa diva ngua emga na qa.

⁸ “Dap iarhakt kärarhae i rhit len dä qärrarhani i qaku rhat mair ma ama qrot mäni arhä qatnanakt dä qärrarhani i mava na rha mamär mät arha vu ngät arha lat di iarhakt diva arha ivärhäs di ama namuqa na ama mudäbäs kärakni i qat dang na ama salfa. Bä qosaqi iarhakt kärarhae i rhi veng arhani ama ruvek dä qärrarhani i rhat tualat na ama qavatka dä qärrarhani i sa rhat tualat na ama rhaqyao dä qärrarhani i rhit bon da arhä qutdrir sage ama iaus kärangätni i sa ama ruvek ta mualat na ngät bä şävät iarhakt kärarhae i ama irasmätta na rha diva arha ivärhäs iosäkt. Rhak täkt ama namuqa na ama mudäbäs di ama unmem na qi ama

tñäpki.”

Ama Iaräs Na Äm Ama Värhäm Ma Jerusalem

⁹ Bä nasot iangärhäkt dä akni ama ensel nävät ama ngärhäqyet da udiom na rha qärrarhani i sa rhat sangar mät ama ngärhäqyet da udiom ama diskäna qärangätni i mäqi rhäqäp ngät na ama ngärhäqyet da udiom ama märän ga män bä qa goar na ngo rhoqortäqyia, “Ngi ang ivakt iva ngu qur a nge rha ama sipsip ama rhoem ga aa evopki qäarakni iva aa egutki na qi.” ¹⁰ Näkt ama Qloqaqa ama Qumärqumärqa qa märanas na ngo bä iaqäkt ama ensel qa rha ngo bä säda ama enges ki ama uiu qi ama damgi. Näkt ka qur a ngo rha ama qumärqumär äm mamär ama värhäm ma Jerusalem i arhar sä äm na rhävuk näda ama usäpki arha ron nage ma Ngämuqa.

¹¹ Iomäkt ama värhäm di sa äm ngärhit sen nä ma Ngämuqa aa murhämeska. Erait bä qunäga masirhat nävät iomäkt ama värhäm bä äm di äm doqor ama mär qa ama duiqa qäarakni i masirhat na ama ligär vät a qa bä qunäga mät ka mamär toqor ama glas kärakni i qa rhoqor ama duiqa ama jaspa. ¹² Ama lurhaqi namet iomäkt ama värhäm ma Jerusalem di ama enges ki näkt ama uiu qi rhävit. Näkt päť iaqyäkt ama lurhaqi namet a qi di ama ngärhäqyisem da unbem ama mor ngät ama tmon bä ge iangärhäkt

ama tmon asägäkt asägäkt di qale ama sägäk ama ensel. Näkt pät iangärhäkt ama tmon asägäkt asägäkt di sa rha sām ani ama enivini nāvāt ama ngärhäqyisem da udom na ama enivirhong nae ma Israel. ¹³ Vāt ama qāmiringe qärqigeni iva säng ama qunäga aa qamäs di ama dāvagukt ama tmon bāt ige bä vāt aglengni ama dāpguagleng ama qāmiringleng asägäge asägäge di qosaqi ama dāvagukt ama tmon. ¹⁴ Näkt ama värhäm angät lurhaqi di sa qiat mair da ama ngärhäqyisem da udiom ama enges ngät ama dui. Bä vāt iangärhäkt ama dui asägäk asägäk di sa rha sām akni aa ngärhipki qärakni i qa nāvāt ama sipsip ama rhoem ga aa ngärhäqyisem da udiom na rha ama ngangda.

¹⁵ Ama ensel iaqäkt kärak i qat tamän särhäm ngo di qat sangar mät ama tliga qärakni i sa rhat dräm dit ta ama siqutka nāvāt a qa qärak i sa rha mualat na qa na ama gol ivakt iva qä rha ama siqutka nāvāt iomäkt ama mor äm ama värhäm näkt sävāt äm angät lurhaqi dä äm angärha tmon. ¹⁶ Iomäkt ama värhäm ama mor äm angät kāmiringleng ama levaet nä igleng di igleng doqorne näkt igleng angärha uiuvāt tävit dä rhämono di ngät toqorne. Bä ama siqutka nāvāt iomäkt ama värhäm gärakni i sa ama ensel qa rha qa di ama 2,400 na ama kilomitaqäna. ¹⁷ Näkt ka rha ama siqutka nāvāt

ama lurhaqi bä iaqäkt ama siqutka di ama ruvek ama dāvaung na rha da qäraet da sägäk ama mitaqäna. Iaäkt ama ensel di qa rha ama siqutka rhoqor ama ruvek tat dräm dit ta ama siqutka rhoqoräkt.

¹⁸ Iomäkt ama värhäm moe di sa rha rhäk pät a äm sokt na ama gol qärangätni i ama neraqa qä sen bäm ngät toqor ama glas. Dä äm angät lurhaqi di sa rha rhäk pät a qi na ama duiqa ama jaspä. ¹⁹ Bä vāt ama lurhaqi arha ribit namet iomäkt ama värhäm di sa rha mu ama dui maos maos kārangätni i masirhat na ama ligär vāt a ngät. Iangärhäkt ama dui di ama narhoer qa ama duiqa qärakni i qunäga mät ka di ama jaspä näkt ama udiom na qa qärakni i ama blu qa di ama sapaia näkt ama dāvaung na qa qärakni i aa släqyige di ama braun nāvämne na ama qulum di ama aget näkt ama levaet na qa qärakni i ama irhiar qa di ama emeral ²⁰ näkt ama ngärhäqyet na qa qärakni i aa släqyige di ama braun nāvämne na ama qulum di ama sadonikis näkt ama ngärhäqyet da sägäk na qa qärakni i ama qurät ka mamär di ama konilian näkt ama ngärhäqyet da udiom na qa qärakni i ama irhiar qa mamär di ama krisolait näkt ama ngärhäqyet da dāvaung na qa qärakni i qosaqi ama irhiar qa di ama beril näkt ama ngärhäqyet da levaet na qa qärakni i ama qabus tām ga di ama topas näkt ama

ngärhåqyisem na qa qärakni i ama irhiar qa maqälak di ama krisopres näkt ama ngärhåqyisem da sägäk na qa qärakni i ama qurät ka di ama haiasin näkt ama ngärhåqyisem da udiom na qa qärakni i ama pärpäl qa di ama ametis. ²¹ Ama ngärhåqyisem da unbem ama mor ngät ama tmon bät iaqyäkt ama lurhaqi di sa rha rhäk pät a ngät na ama ngärhåqyisem da unbem ama pelqäna. Asägäkt asägäkt ama tmongi di sa rha mualat na qi na ama sägäkt ama mor qi ama pel. Näkt ama mor qa ama iska dä iomäkt ama värhäm angärha ron di sa rha mualat na qa sokt na ama gol qärangätni i ngät toqor ama glas.

²² Bä qaku ngua lu anga ansäspämgi vä iomäkt ama värhäm inguna äm angärha ansäspämgi di ma Engeska ma Ngämuqa iaqäkt karak i ama qrot moe angät tarebäm gä na ama sipsip ama rhoem ga. ²³ Bä iomäkt ama värhäm di qaku äm ngärhit läk nani ama qunäga bä ama equngi ina neraqa inguna ma Ngämuqa aa murhameska di qät bon da ama neraqa sävä bäm dä ama sipsip ama rhoem ga di äm angät lirhaga na qa.

²⁴ Ama ruvek nävät ama ivärhimek moe vät ama ivätki va rhat tet dä äm angät neraqa aa ron. Bä ama vitnarha nävät ama ivätki moe diva rhi ngang sa arhä qärhong ama mär irhong

masirhat sae sävä bäm ivakt iva rhi vodäm ngät i ama vodämes na ama ansäs na ngät sage ma Ngämuqa qä na ama sipsip ama rhoem ga. ²⁵ Ama mor ngät ama tmon sävä iomäkt ama värhäm diva qaku rhi naväs mät ngät pät kunäng bä va qaku anga bängagi e. ²⁶ Bä ama ruvek nävät ama ivärhimek pät ama ivätki moe arhä murhameska ngä na arhä mämägän diva rhi ang sä ngät sae sävä iomäkt ama värhäm bä qosaqi va rhi vodäm ngät i ama vodämes na ama ansäs na ngät sage ma Ngämuqa qä na ama sipsip ama rhoem ga. ²⁷ Sokt diva qaku guani qärqäni i qaku ama mär ini di ini ngä rhon sävä bäm. Bä qosaqi va qaku mamär vät aung anga ruqa qärakni i qat tualat na ama lat ama vu ngät ura qärakni qä iras ta ama ruvek iva qa rhon sävä bäm dap pa sokt iaqäkt karak i sa qale aa ngärhipki va ama sipsip ama rhoem ga aa abuk na ama iar diva qa rhon sae.

22

Ama Rigi Na Ama Iar

¹ Nasot iangärhäkt dä ama ensel qa qur a ngo rha ama rigi qäraktni i arha rigi di qit bon da ama iar qärakt i qunäga mät ki rhoqor ama glas. Iaqqäkt ama rigi di qiat tär at täväs navuk näp ma Ngämuqa qä na ama sipsip ama rhoem ga in mämugunäs ² bä qi ngang mämäne da ama värhäm ama mor äm äm angärha iska ama mor

qa aa ron mamär. Varhäm ama rigi at tärhäkt tage dä rhage di ama ngämung na ama iar ngät mair. Bä vät ama ngärhäqyisem da unbem ama eqoan asägäkt asägäkt di iangärhäkt ama ngämung di ngärhit sa ama gavam maos maos kärangätni i qaku ngät toqorne. Näkt iangärhäkt ama ngämung angät ngärhäqyitnäk diva itnäk ngät tumäräs pät ama ruvek nävät ama ivärhimek pät ama ivätki.

³ Bä vät iomäkt ama qäväläm diva saqi as kaku qale guani e qärqäni i ama vu ini masirhat dä ma Ngämuqa aa saqong gärqäni iva nani a qa iva qä slava nä ini mas. Ma Ngämuqa qä na ama sipsip ama rhoem ga in mämugunäs diva qale läs pä iomäkt ama värhäm näkt pa ma Ngämuqa aa latta va aa rem diva rhi nänsäs sagem ga. ⁴ Iarhakt aa latta diva rhi lu aa saqongait bä va aa ngärhipki diva rhi säm a qi da arhä qamäs. ⁵ Bä rhoqoräkt di saqi as pa qaku anga bängagi. Bä va qaku rhit natläk nani anga lirhäga aa neraqa ura ama qunäga aa neraqa inguna ma Engeska ma Ngämuqa diva qa rhän i arhä neraqa na qa. Näkt pa rhat turäkt bä mirhup bä mirhup bä va qaku rhäksot.

Ma Jisas Diva Qa Rhän

⁶ Iaqäkt ama ensel qa goar na ngo rhoqortäqyia, “Rhangät täkt ama enge di mamär iva ama ruvek moe rhat nanakt na ngät bä ngät di sa ama engätki

na ngät. Näkt ma Engeska ma Ngämuqa qarakni qat täranas na aa vämginarha arhä qloqaqa di sa qa rhäk na aa ensel ivakt iva qä qur aa latta rhä iarhongäkt kärqärhong iva irhong ngä rhäranas.” ⁷ Näkt ma Jisas ka goar toqortäqyia, “As ngäni nari! Sa qorhäs iva ngua rhän! Ama modämne sävät iaqäkt kärak i qat tualat parhäm ama enge nage ma Ngämuqa vä rhakt täkt ama abuk.”

⁸ Aingo ma Jon di iaqäkt kärak i sa ngua nari bä ngua lu rhärhong däkt. Bä nasot tärhong däkt kärqärhong i sa ngua nari irhong dä ngua lu irhong dä sa arpus na ngo mäk ivakt iva ngu nänsäs säng iaqäkt ama ensel aa qar qarakni i qar qur a ngo rhäm irhong.

⁹ Sokt di qa goar na ngo rhoqortäqyia, “Nak kale ngi namualat toqoräkt. Aiun di ma Ngämuqa aa larhiom na un bä sävät iarhakt kärarhae gi qarhae ama vämginarha bä sävät kärarhani i rhat sangar mamär vät takt täkt ama abuk arha enge. Mamär iva ngi nänsäs sage ma Ngämuqa.”

¹⁰ Näkt nasot dä iaqäkt ama ensel qa goar na ngo rhoqortäqyia, “Qale ngi naväsärha ama vämginarha arha enge vä rhakt täkt ama abuk inguna ama qäväläm gärqomni iva iarhongäkt pä rhakt täkt ama abuk iva irhong ngä rhäranas di sa qorhäs na äm.

¹¹ “Bä nga rhoqoräkt dä aung gäarakni i qat dräm

gat tualat na ama vu ngät
 ama lat di mamär iva qoki
 as kat tualat toqoräkt. Dä
 qosaqi va iaqäkt kärak i ama
 vuqa na qa di mamär iva
 as kale qa rhoqoräkt inguna
 sa qorhäs iva ini rha ama
 rhäksärhäm. Dap iaqäkt
 kärak i qat dräm gat tualat
 na ama räkt ngät ama lat di
 mamär iva qoki as kat tualat
 toqoräkt. Näkt pa ama ruqa
 qärakni i ama qumärqumär qa
 mamär di mamär iva as kale
 qa rhoqoräkt.”

¹² Näkt saqi as ma Jisas
 ka qoar toqortäqyia, “As
 ngäni nari! Sa qorhäs iva
 ngua rhän! Gu muvätki di
 rhakt gem ngo bä va ngua
 rhuvät pät ama ruvek moe
 na qi varhäm arha lat asägäk
 asägäk kärangätni i sa rha
 mualat na ngät. ¹³ Aingo
 di ama narhoerqa na ngo
 bä ama dängdängininaqa na
 ngo. Bä aingo di sa qale ngo
 narhoer mamär bä sa va qale
 ngo säng ngärharhäng mamär.
 Näkt aingo di ama rharimini
 bä ama tpäsini.”

¹⁴ Ama modämne sävät
 iarhakt kärarhae i sa rha rhor
 arhä boi ama uiu ngät bä äkt
 i sa rha rha ama rhares iva
 rha äs nävät ama ngämuga na
 ama iar bä qosaqi mamär iva
 rha rhet bä va rha rhon mät
 ama tmon bä savuk säva ama
 mor äm ama värhäm. ¹⁵ Dap
 pa qale iarhakt dalek na ama
 värhäm gärrarhae i rha rhoqor
 ama im bä sävät ama ruvek
 kärarhae i rhat tualat na ama
 rhaqyao dä qärarhani i rhat
 tualat na ama qavatka dä
 qärarhani i rhi veng arhani

ama ruvek dä qärarhani i rhit
 bon da arhä qutdrir sage ama
 iaus kärangätni i sa ama ruvek
 ta mualat na ngät bä sävät
 iarhakt moe qärarhae i nani
 a rha na ama iraski dä rhat
 tualat na ama irasirhong.

¹⁶ “Aingo ma Jisas sa ngua
 rhäk nä gua ensel ivakt iva
 qä von nge rhä rhangät
 ama sameng bä ba ama
 qatnanaktpämda nämät ama
 värhap ama ngärhäqyet da
 unbam na ap. Aingo di sa
 ngua män nämäni ma Devit
 aa enevaqi bä aingo di ma
 Qunängäm gäarakni i erait mät
 ka masirhat.”

¹⁷ Ama Qloqaqa ama
 Qumärqumärqa qä na ama
 sipsip ama rhoem ga aa ruaqi
 qäraktni iva rhi vodäm na
 qi in märhamän doqortäqyia,
 “Ma Engeska ma Jisas, ngi
 ang!”

Dä mamär iva iaqäkt
 kärak i qat nari rhangät täkt
 ama enge diva qa rhamän
 doqortäqyia, “Ma Engeska ma
 Jisas, ngi ang!”

Dap pa aingän gärrarhae i
 aqäsäk ngän di mamär iva
 ngäni ang bä va auge qärak
 i nani a qa iva qä nakt di
 mamär iva qä ang gä rha
 iaqyäkt ama rigi na ama iar
 qäraktni i qaku anga ligär vät
 a qi.

¹⁸ Gua enge ama qrot
 ngät na ama mugem bä ba
 ama ruvek moe qärarhani
 i rhat nari ama enge nage
 ma Ngämuqa vä rhakt täkt
 ama abuk. Gu mugem di
 rhoqortäqyia, “Ngakt bä va
 aung anga ruqa qa rhu agung

anga enge sae sävät tangät täkt ama enge dä va ma Ngämuqa qa rhu iangärhäkt ama märängärangät i sa rhakt täkt ama abuk kiat tamän sävät a ngät sae sävät aa iar. ¹⁹ Näkt kosaqi ngakt bä va aung anga ruqa qä rha agung anga enge nae nävät tangät täkt ama enge nage ma Ngämuqa dä sa va qaku ma Ngämuqa qä narhares päät aa rhäng sävät tärhom däkt ama udom iva qat täs nävät ama ngämuga na ama iar dä va qa rhon säva ama

qumärqumär äm mamär ama värhäm gärqärhomni i sa rhakt täkt ama abuk kia märhamän sävät irhom.”

²⁰ Ma Jisas kärke i qä sameng sävät tärhong däkt pä rhakt täkt ama abuk di qä qoar toqortäqya, “Qoki ngätki, sa qorhäs iva ngua rhän!” Ngätki rhoqoräkt!

Ma Engeska ma Jisas, ngi ang!

²¹ Mamär iva ma Engeska ma Jisas aa ñämsävätki diva qali qi gem ngän moe*. Ngätki rhoqoräkt!

* **22:21** gem ngän moe Ma Jon ga säm dakt täkt aa abuk näkt nasot ama qäväläm ama qot äm dä arhani ama ruvek di rha säm ma Jon aa enge i qoki rhoqorne dap taerhom däkt ama qängärini angät käväläm di sa rha säm a äm doqortäqya, ‘ma Ngämuqa aa ruvek moe.’